

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

ABDÜLAZİZ KARAÇELEBİ-ZÂDE’NİN TARİH-İ
RAVZATÜ’L-EBRAR’I METİN-TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN

HAZIRLAYAN
Nurdan ÇİMEN

ELAZIĞ - 2011

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

ABDÜLAZİZ KARAÇELEBİ-ZÂDE’NİN TARİH-İ RAVZATÜ’L-EBRAR’I,
METİN-TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN

HAZIRLAYAN

Nurdan ÇİMEN

Jürimiz, ... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Adem TUTAR
2. Doç. Dr. Sami KILIÇ
3. Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN
4. Yrd. Doç. Dr. Enver DEMİRPOLAT
- 5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Abdülaziz Karaçelebi-Zâde'nin Tarih-İ Ravzatü'l-Ebrar'ı, Metin-Tahlili****Nurdan ÇİMEN****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı****İslam Tarihi Bilim Dalı****Elazığ-2011; Sayfa: VII+600**

Çalışmamızda Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar adlı eserini inceleyerek, farklı nüshalarının tahkikini yaptık. Ravzatü'l-Ebrar'ın yurt içi ve yurt dışındaki nüshalarını tespit edip bunları değerlendirerek müellif hattına yakın bir metin tesisine çalıştık. Çalışmamda Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar adlı eserin transkripsiyonunu ve değerlendirmesini yaparak günümüz tarihçilerinin istifadesine sunmayı amaç edindim.

Abdülaziz Karaçelebizâde'nin Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ı, Metin-Tahlili adlı çalışmamız, giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir. Çalışmamızda öncelikle bir önsöz daha sonra içindekiler kısmı yer almakta ve devamında çalışma süresince kullanılmış kısaltmaların açıklandığı sayfa bulunmaktadır. Daha sonra giriş ve bölümler yer almakta, en sonda ise metne, sonuç yazısı, ve kaynaklar yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karaçelebi-zade Abdülaziz, Ravzatü'l-Ebrar, İslam Tarih Yazıcılığı

ABSTRACT

Master's Thesis

**Abdülaziz Karaçelebi-Zâde's Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar,
Tekst-Tahlili**

Nurdan ÇİMEN

University of Fırat

The Institute of Social Sciences

And Postgraduate Study in History and Art of Islam

Main Science Branch of Islamic History

Elazığ-2011; Page: VII+600

In our study, we have studied the work of Karaçelebi-zade Abdülaziz Efendi name Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar. We tried to determine the domestic and foreign copies of Ravzatü'l-Ebrar and establish a text, which is near to the author's writing. My aim is in this study that I did the historical analysis and the transcription of Zafer-nâme which is usefull to modern historians.

This thesis titled 'Abdülaziz Karaçelebizâde'nin Ravzatü'l-Ebrar'ı, Metin-Tahlil' consists of an introduction and two chapters. Primarily a preface and index are presented in our thesis. After that the page which introduces the abbreviations used during the study is located. Following introduction and chapters are based. At the end of the thesis tekst, a conclusion and bibliography and are presented.

Key Words: Karaçelebi-zade Abdülaziz, Ravzatü'l-Ebrar, Islamic Historiography

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
1. İslâm Dünyasında Tarih Yazıcılığının Doğuşu ve Gelişimi	1
2. Osmanlı'da Tarih Yazıcılığı.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİR TARİHÇİ OLARAK KARAÇELEBİ-ZÂDE ABDÜLAZİZ EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı	15
1.2. Eserleri	17
1.2.1. Edebiyata Ait Eserleri	17
1.2.2. Dine Ait Eserleri	17
1.2.3. Tarihe Ait Eserleri.....	18
1.3. Tarih-İ Ravzatü'l-Ebrar.....	19
1.3.1. Eser Hakkında Genel Bilgiler	19
1.3.2. Eserin Nüshaları.....	21
1.3.3.Yapılan Çalışmalar.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÂRİH-İ RAVZATÜ'L-EBRAR'IN TRANSKRİPSİYONU FİHRİST-İ TÂRİH-İ RAVZATÜ'L-EBRÂR

SONUÇ	580
KAYNAKLAR	581
EKLER	583
(ELYAZMASINDAKİ SON 15 VARAĞIN TIPKI BASIMI)	583
ÖZGEÇMİŞ	600

ÖNSÖZ

İslâm dünyasında tarih yazımı, bir tecrübeler bütünü olarak görülerek geçmiş, hatasıyla sevabıyla ele alınarak bir ibret aynası olarak görülmüştür. Şahıs ve toplumların geçmişteki yaşantılarının ibretli yönleri araştırılıp kayıt altına alınmış ve bu yönde bir hayli eser verilmiştir.

İslam tarihçileri geçmişte yaşanan insanlık tarihini konu edinmekle beraber yaşamış oldukları çağa da bir tarihçi gözüyle tanıklık etmiş ve vak'anüvis tavrıyla tarihe kayıt düşmüşlerdir. Bu kayıt düşme konusunda önemli ilkeler belirlemişlerdir. Bunun neticesinde zengin bir tarih yazımı ile birlikte; tarih usulü ve felsefesi konusunda kayda değer çalışmalar yapılmıştır.

Ravzatü'l-Ebrar'ı genel tarih olarak düzenleyen Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi yaşadığı dönemi vakanüvis tavrıyla incelemiştir. Yaşadığı dönemin özelliğine uygun olarak süslü bir dil kullanmış ve gerçekçi yaklaşımlarla yaşadığı dönemi ele alarak, kendinden sonraki tarihçiler üzerinde etkili olmuştur.

Abdülaziz Karaçelebizâde'nin Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ı, Metin-Tahlili adlı çalışmamızda eserin İslam tarih yazıcılığındaki yeri ve eserin genel özellikleri giriş, iki bölüm ve sonuç halinde verilmeye çalışılmıştır. Giriş bölümünde İslam tarihçiliği ve Osmanlı'da tarih yazımına yer verilmiş; Birinci bölümde Karaçelebizâde Abdülaziz'in yaşadığı dönem, ilmi ve siyasi hayatıyla eserleri üzerinde inceleme yapılmış; özellikle Karaçelebizâde Abdülâziz Efendi'nin ilgileri ve uğraşları onun tarihçiliği üzerinde doğrudan etkiye sahip olması nedeniyle biyografisine özel bir önem verilmiştir. İkinci bölümde ise Ravzatü'l-Ebrar'ın transkripsiyonlu metni yer almaktadır.

Çalışmamız iki husus üzerinde durarak şekillendirilmeye çalışıldı. Birincisi, İslam tarih yazıcılığının gelişimi ve özelliklerini ortaya koyarak Ravzatü'l-Ebrar adlı eser ve müellifi, Karaçelebizâde Abdülâziz Efendi'nin tarihçiliğini ele almak; ikinci husus ise doğrudan Ravzatü'l-Ebrar'ı usul ve içerik bakımından tanıtmaktır. İlk husus İslam tarih kaynakları sahası açısından meseleye yaklaşmayı gerektirir ki; bu yaklaşım içerisinde birçok güçlüğü barındırmaktadır. Zira Karaçelebizâde Abdülâziz Efendi'nin tarihçiliği ve eseri geniş bir literatürle mukayesesini gerektirdiği için bunun sınırlandırılması icap etmektedir. Bu literatürün yanı sıra mukayesenin yapılacağı birçok farklı açı ve husus da meselenin zorluğunu artıracaktır. Dolayısıyla böyle bir konuyu hakkı ile ele almak uzun soluklu bir çalışmaya ve birikime ihtiyaç duymaktadır.

İkinci hususun zor yanları ise Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ın hacimli bir genel tarih eseri olmasından kaynaklanmaktadır. Eserdeki tarih usulünü ortaya koymak başlı başına bir araştırma konusu olma özelliğine sahiptir. Ayrıca içerik bakımından uzun bir tarih ve çok sayıda konuyu içermektedir. Hazırlama sürecinde zorluklarına şahit olunan bu iki husus nedeniyle çalışma, gerekli ölçüde sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

Osmanlıdaki tarih yazarlarını incelerken Karaçelebizâde Abdülâziz Efendi'nin hayatı pahasına doğru bildiği yoldan ayrılmayışı beni çok etkiledi. Danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN'ın yönlendirmesiyle Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ı çalıştım. Hatta o kadar etkilendik ki eseri çalışmaya başladığım dönemde doğan kızıma da eşimle birlikte Ebrar ismini verdik. Eserin dili son derece ağır olmasına rağmen, hocamın da destek ve yardımlarıyla Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ı çalışmaya başladım.

Bu çalışmanın ortaya çıkışında, gerek kaynakların temininde gerekse yazma aşamasında yol göstererek çalışmanın şekillenmesini sağlayan ve fikirleriyle motive edici tavrını hiç eksik etmeyen Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN'a ve hem maddi hem de manevi yardımlarını esirgemeyen eşim Kâzım ÇİMEN'e şükranlarımı bir borç bilirim.

ELAZIĞ-2011

Nurdan ÇİMEN

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
b.	: Bin
Çev.	: Çeviren
h.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
k.s	: Kaddesallah u Sırrıhû
KBY	: Kültür Bakanlığı Yayını
m.	: Miladi
�.	: �l�m�
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SAV	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
Y.	: Yıl
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

1. İslâm Dünyasında Tarih Yazıcılığının Doğuşu ve Gelişimi

İlk Müslümanların tarih yazma amacıyla ilgili temel görüşü, Allah'ın rızasını elde etmektir. Fakat Kur'an, "Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin akıbetlerinin nasıl olduğunu görsünler? Onlar, kendilerinden daha kuvvetli ve yeryüzünde daha çok eser bırakan kimselerdi. Allah, onları günahlarıyla yakalayiverdi. Allah'a karşı onları koruyan yoktur."¹ (40 Mü'min 21) diyerek, mümine ahlaki bir teşvik olarak tarihi bilginin gereğini vurgular. İslam müfessirlerine göre "yeryüzünde dolaşmak" tarihin biçimsel çalışmasının yerini almaktaydı. Çünkü geçmiş milletlerin yaşamlarının tarihi bilgileri, yaşadıkları zamanda kaydedilmemiştir ve onların tarihleriyle ilgili bilgi vermenin tek yolu, onlardan kalan kalıntıları görmek ve onlar hakkındaki efsaneleri dinlemektir.

Kur'an, geçmiş milletler ve medeniyetlerden kendine özgü bir metotla bahsederken, İslami terminolojideki "Allah'ın iradesi"nin körü körüne ve keyfi bir iş olmadığı fikrini sunar ve aynı zamanda Kur'an'ın "Sünnetullah" diye isimlendirdiği, her devrim veya değişime yol açan, belli tarihi sebepleri ortaya koyar. Kur'anî metodun, insanlığın atalarına ve ürettikleri medeniyetlerine atıfta bulunması ve insanlara, onların tarihlerinden ibretli bir ders çıkarmalarını teşvik etmesi açıkça gösteriyor ki, İslam, tarih bilincini esas alan bir dindir.

Aynı şekilde Peygamber'in hayatından da, O'nun kendinden önce geçen Peygamberlerin hayatları ve tebliğleri hakkında en iyi şekilde bilgilendirildiği konusunda yeterli delilleri elde etmekteyiz. Örneğin, O, Huneyn'de ganimet malı paylaşıyorken, Medineli Ensar'dan biri Peygamber'in benimsediği dağıtım metoduna karşı çıktı. Peygamber şu kelimelerle memnuniyetsizliğini bildirdi: "Allah, Musa'ya rahmet etsin, çünkü o bundan daha fazla sıkıntı çekmişti."²

¹- "Bu da şüphe yok ki, Allah Teala bir kavme ihsan etmiş olduğu bir nimeti değiştirici değildir, onlar kendi nefislerinde olanı değiştirinceye kadar..." 8 Enfal 53.

²- el-Buhari, *el-Adabu'l-Mufred*, c. I, s. 481 (Kahire, 1378 h.)

Peygamber, Medine'ye hicretinin birinci yılında arkadaşlarına, Medine'nin tüm Müslüman nüfusunun bir sayımının yapılmasını emretmişti ve ilk kaynaklar, bu nüfus sayımının kayıtlarının korunduğunu bize bildirmektedirler.³

İslam öncesi Arabistan'da rivayet geleneği gelişmişti. İslâmî dönemde ise tarihçiliğin gelişimi, temel kaynakların yani Kur'an'da ve hadislerin kaydıyla başladı. Bizzat Kur'an'da çeşitli kavimler, dinler ve peygamberlerle ilgili bilgiler verilirken, aynı zamanda yorumlar da yapılmıştır. Hadislerin toplanması işi, Hz. Muhammed'in yaşadığı devri içine aldığı için, bu çalışmalar o zamanki İslam tarihinin yazılması da demek oluyordu.⁴

Müslümanlar arasında Kur'an ve Sünnetten ilhamını alan imanlarının bir parçası olarak zuhur eden tarih bilinci, Müslüman tarihçilerin ilk başlarda cahiliye dönemi Arap veya komşuları olan İran ve Bizans tarihine ilgi göstermemeleri gerçeğince desteklenmektedir. Bunların tarihe olan ilgileri İslamın gelişiyile, daha kesin ifadeyle, İslam toplum düşüncesini pratiğe dönüştürmek için Medine'ye yerleşen Peygamberin hayatının Medine sonrası döneminde başlamıştır. Bu da Peygamber'in hayatının Mekke dönemi hakkında ilk ravilerin çok eksik bilgi sağlamalarının ve elde edilen her bilginin Medine döneminde toplanması nedeniyledir. Bu yüzden Müslümanların tarihlerinin hicretin birinci yılı ile başladığını rahatca kabul edebiliriz.⁵

Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen çalışmalar, onun yakın çevresini, ilk Müslümanları, arkadaşlarını, savaşçıları, yaşadığı zamanı ve olayları, hatta Reşid Halifeler dönemini de içine almışlardır. Bütün bunlar, hem İslâm tarihinin kaynakları hem de ilk İslam tarihi yazım başlangıçlarıdır.⁶

Arap tarihçiliği hicretin ikinci yüzyılının sonuna kadar hiçbir yabancı etki olmadan kendi öz ruhu ve şekliyle gelişmeye devam etmiştir. Bu dönemde Yunan tarihçiliği gelişmenin olgun dönemine ulaşmasına rağmen, hicretin ilk iki yüz yılında Yunan ve İran tarih metotlarından etkilenen Arap tarihçilerinin izine rastlanmamıştır. Hişam el-Kelbi belki de, eski yazıtlardan ve Hristiyan arşivlerinden faydalanan ilk Müslüman tarihçidir. Lakin bu durum temel ilgisinin Arap soy bilimi olması ve bunlarla

³-Farugi, Nisar Ahmet (2006), "*İlk Dönem Müslüman Tarih Yazıcılığı Hakkında Bazı Metodolojik Görüşler*" (Çev.: Muhittin Kapanşahin), **Bilimname**, S.X, s.183,184.

⁴- Hizmetli, Sabri (1991), **İslâm Tarihi**, Ankara, s.33.

⁵- Farugi, a.g.e., s.185.

⁶- Hizmetli, a.g.e., s.33.

ilgili yararlı bilgilerin birçoğunun da kiliselerde muhafaza edilmesi nedeniyledir. Arap-İran ilişkileriyle ilgili yazılarda İran kaynakları da onun tarafından kullanılmıştır.⁷

Beni Ümeyye'nin son zamanlarında ünlü nesir yazarı İbn el-Mukaffa, Hüdaname isimli Farsça kitabı Arapça'ya cevirdi.⁸ Bu kitap şüphesiz ki, Arap tarihçiliğinin gelişimi üzerine büyük etkileri olmuş fakat faydası olmamıştır. Çünkü Müslüman tarihçiler İran'ın tarih bilimi eğilimiyle karşılaştıkları zaman, yarı tarihsel ve mitolojik element onların yazılarında tekrar hakim oluyordu. Hüda-name'nin kendisi, girişinde efsanevi destanlarla ve yarı tarihsel olaylarla doludur. Sasani hükümdarlığı ile ilgili son bölümü ise tam olarak belagattir.

Müslüman devletin dahili soysa-dinsel gereksinimleri, metoda dayalı tarih bilimi gelişimi için ihtiyacı vurgulamış ve sadece Peygamber'in sünnetini değil aynı zamanda Müslümanların fetihleriyle ilgili olayların, soy bilimi, biyografiler, tarihi anekdotlarla birlikte korumayı teşvik eden ve bunu yöneten devlete yol açmıştır. Bu amaçla bir otorite zinciri tarafından gerçekliği doğrulanılabilen haber yoluyla, gelecek kuşaklara, geçmiş olayların aktarıldığı genel ilkeyi belirlemişlerdir.⁹

Böylece rivayetçi tarih yazımı yani vakanüvistlik başlamıştır. Bu tür tarih olayları sebep-illet yönünden incelemeyen, olduğu gibi alıp doğrudan doğruya nakletme esasına dayanır. İslâm toplumunun ilk üç yüzyılı içerisinde egemen olan tarihçilik budur. Tarihçi Taberi (Ölm. 923 m.), vakanüvist İslam tarihçilerinin en çarpıcı örneğini vermiştir.¹⁰

İlk yüzyıllardaki Müslüman tarihçilerin, haberin kişisel nakil kurumunun, tarihi materyalleri toplamadaki diğer metotlardan daha güvenilir olduğu görüşünde oldukları gözükmektedir. Ravi ya da nakledicilerin kendi görüşlerini katmadan olabildiğince objektif olarak bir haberi naklettikleri varsayılıyordu. Ondan, haberleri yorumlamaktan kaçınması ve herhangi bir çıkarımda bulunmadan bir haberin bütün versiyonlarını toplayıp iletmesi bekleniyordu. Bununla birlikte tarihçi, haberi ileten kişinin genel

⁷ - Örneğin bak. el-Taberi, *Tarihu'l-Umem ve'l-Muluk*, I: 86. , onun çalışması için bak, *Kitabu'l-Esnam*, (Giriş) ed. Ahmed Zeki Paşa.

⁸ - Bak, İslam Ansiklopedisi, IV : 180 ve *Mecelle el-Mecmau'l-İlmi'l-Iraki*, I-II, makale Dr. Cevad Ali, Taberi Tarihinin Kaynakları Uzerine.

⁹ - Farugi, a.g.e., s.185.

¹⁰ -Togan, A. Zeki Velidî (1985), **Tarihte Usul**, İstanbul, s.3.(Akt.) Çelik, Ali (2003), *Tarih Yazıcılığında "İsnad"ın Kullanılışı ya da Rivâyetçi Metod*, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, C.III, S.2, s.5.

ahlaki karakteriyle ilgili değerlendirme yapabilirdi ve böylece o kişinin haberinin doğruluk derecesini gösterirdi. Bu ilke nedeniyledir ki, güvenilir veya değil, bütün ilk dönem haberlerin tüm çeşitleri düzenli tarih yazıcılarına iletilmiş ve onlar tarafından elenerek tarih çalışmalarında kullandıkları “ham madde” olarak hizmet sunmuşlardır.

İlk Müslümanların tarihe olan tutumları Takiyuddin Makrizi’nin (766-845 H.) Kitabü’l-Mevaiz ve’l-İ’tibar bi Zikri’l-Hitat ve’l-Asar: “Bilgi iki katagoridir -Ma’kul (rasyonel) ve Menkul (nakil)” ismindeki kitabında yer alan gözlemlerde açıktır. Kişi, her ikisinden de makul düzeyde elde etmelidir; sonra, zamanını tarih çalışmasına vermeli ve kendi düşüncelerini değerlendirmelidir... Bir kişinin, bilgi ve akla sahip olduğunu iddia edip de kendisine Allah’ın peygamberleri hakkında sorulduğunda ki onlara iman zorunludur, onların hayatları ve kişilikleriyle ilgili detayları bilmeksizin sadece onların isimlerini tekrarlaması ne kadar utanç vericidir. Aynı şekilde, mübarek Peygamber’in en mükemmel karakterini, ruhi güzelliklerini ve faziletini bilmeden bir kişi medresede ders verse ya da hukuki munakaşaları çözmek için dini hüküm verse ne kadar utanç verici olur...”¹¹

Peygamber’in hayatı ile ilgili olan olayların veya çoğu olayda herhangi önemli bir rol oynayan değişik kişilerin, detaylı ve gerçek bilgilerini elde etmeleri, Müslüman alimlerin tarih bilimine gerçek ilgisini göstermeye yeterlidir. Diğer taraftan, İslamın yayılmasıyla hukukcular yüzlerce yeni problemle karşılaştılar. Kur’an veya Hadisten birinin ışığında çözülmesi için kadı, yönetici veya müftüye daha önce karşılaşılmamış hukuki olaylar getirildi. Olayın hadislerle uyumlu olarak kararlaştırıldığı yerlerde mümkün olduğu kadar onun güvenilirliğinin araştırılması gerekliydi. Hadisin hukuki delil olarak kabul edilmesi için onu ilk rivayet edenin Medine’de yaşadığının, Peygamber’in sahabesi olduğunun, böyle bir olayın Peygamber’in önüne getirildiğine bizzat şahit olduğunun ve onun tarafından karar verildiğinin ve bütün temel detaylarıyla yargılamanın bildirildiğinin saptanması zorunludur. Çünkü, hukuki bakış açısından, ne kadar güvenilir ve açık sözlü olursa olsun, tek bir ravi tarafından bildirilen, belirli bir hadis ışığında, bir dava hakkında karar vermek “hukuk delili” ilkesi ile çelişmektedir. Irak Hukuk Ekolü (Ebu Hanife başlıca temsilcisidir) hukuki veya hukuk dışı bir sayım açıklamasının temeline hizmet etmek için böyle hadisler için devamlılık (tevatür) şartını

¹¹ - es- Sehavi, *el-İ’lan bi’t-Tevbih li-men Zemme Ehle’t-Tarih*, Urdu, tr. Dr. Muhammed Yusuf, Karaci, s.87. (Akt.) Farugi, a.g.e., s.187.

ortaya koymuştur. Ancak çok az sayıda hadis bu katı şartı taşıdığı için “benzer netice çıkarma” (kıyas) yasamanın temel ilkesi olarak kabul edilmiştir. Fakat Sünni Müslümanların bir bölümüne göre, Kur’an ve Peygamberin sözleri ve yaptıkları dışındaki kaynakların şeriatın oluşturulmasında kullanılması fikri nadiren kabul gören bir durumdur. Bu özgün ekol, hadisleri araştırmaya ve bunun yanında onların sıhhatine karar vermek için daha katı prensipler geliştirmeye devam ettiler. Böylece Ehl-i Hadis, tarih biliminin oluşmasında dolaylı olarak büyük hizmet icra etmiştir. Hadis malzemesinin irdelenmesi için sıkı ilkeler benimsemekle kalmamışlar aynı zamanda daha önce aynı kabul edilen Hadis, Siyer ve Megazi arasındaki kesin ve açık farkı da ortaya koymuşlardır. Zamanla, muhaddisin tamamlayıcısı olan tarihçi, şüpheli gerçekliğin bildiricisinden daha düşük bir düzeye indirilirken, Muhaddis daha yüksek dini statü kazandı. Bütün bunların ana kaynağı bir ve benzer olduğu için, örneğin haber, ilk tarihi eserler, hadis eserleriyle beraber isnatlı haberin aynı materyalleri üzerine kurulmuştur. Kademeli olarak, her ikisinin yapısıyla birlikte tarzı, bazı değişikliklere uğramıştır. Karşılaştırıldığında, haber, yaklaşım olarak daha seküler (laik) ve çalışma alanı olarak daha geniş kapsamlı olmuştur. Materyal kaynağı zenginleştiği zaman, onun toplanma ve düzenlenme metoduyla ilgili sorunun ortaya çıkması doğaldır. Tarihçilerin benimseyebilecekleri ve gerçekten de benimsedikleri en iyi yöntem, materyalin kronolojik düzen içinde toplanmasıydı. Hadis literatürü ise konu bilgisi veya ilk ravinin isimlerine göre düzenlenmiştir. Böylece, hadis ve tarih arasındaki ilk ayırım noktasına gelinmiştir.¹²

İlk Müslüman tarih yazarlarının tarihe yaklaşımları yerel bir bakış açısından evrensel olana doğru kademeli olarak ilerlemiştir. Mesela, Medine Tarih Ekolünün başlangıçta vurgusu Siyer, Megazi ve halifeliğin vakayinameleri üzerine kurulmuştur. Küfe ve Basra Ekolleri daha çok kabile özelliklerine, silsileye (soy araştırmasına), gramere, belagat ilmine v.b. dikkat etmişlerdir. (Belli kabilelerin, kanları nedeniyle daha saf (temiz) oldukları ve böylece daha hatip oldukları fikrinden etkilenmişlerdir.) İslamın yayılmasıyla birlikte grup veya kabile kavramı, terimin modern anlamdaki gibi olmasa da ümmete doğru genişletilmiştir. Bu ümmet kavramı, daha sonra, yayılmış ve temelde Müslüman toplumun arasında “tarih bilincinin” gelişmesine ve büyümesine ciddi

¹² - ed-Duri, *Bahsun fi Neş’eti İlmi’t-Tarih inde’l-Arab*, Katolik Baskı, Beyrut, 1960, s. 48 vd. (Akt.)Farugi, a.g.e., s.189.

katkıda bulunmuştur. Buna rağmen, sınırlı kullanabilirliği ve alanı olan bir konu ile ilgili veri toplanmasıyla meşgul olan belli bir kabile ve bölgeye ait insanları gördüğümüz zaman, ilk yüzyıllarda yerel ve kabilesel sadakate yönelik yaygın eğilimi gördük. Buna karşın, bu dar bakışın ve ilginin rivayet sahipleri, et-Taberi gibi sonraki tarihçiler tarafından İslamın ilk dönem tarihinin daha detaylı toplanmasında kullanıldıkları zaman, bunların kendi dönemlerindeki bölgesel ve kabilevi olaylarla ilgili detayların zenginliğinden dolayı “evrensel” tarih türünün organik bütünü oluşturmuştur. İslamın ilk iki yüzyılı boyunca, Müslüman tarihçiliği devamlı olarak sosyal ve politik baskıya maruz kalmıştır. Beni Ümeyye, örneğin, kader (Allah’ın takdiri) fikrini yayarak güç ile ilgili varsayımlarını doğrulamaya çalışmıştır, bu da uzun dönemde, tarih yazıcılığının genel görünümü üzerine etkili olmuştur. Aynı şekilde, bölgesel ve kabilevi önyargılar da bu dönem tarih kaynaklarını etkilemiş ve bu etki sadece tarih kitapları değil, bu dönemde yazılan soy bilimi ve gramer kitaplarında da açıkça görülmüştür. Her bir ravi, tarih olayının kendi rivayetiyle alakalı olan kendi kavminin bakış açısını getirmiştir ve Hicretin üçüncü yüzyılının başlangıcıyla birlikte her seviyede birbiriyle çatışan ve büyük etkiler meydana getiren Müslüman tarih biliminin iki rakip ekolü olan Medine ve Irak Okulları ortaya çıkmıştır.¹³

İslam tarihinin bir bilim olarak ortaya çıkması, VIII. yy. sonunda yazılan eserlerle başlatılır. IX. yy. ise diğer İslam bilimlerinde olduğu gibi İslam tarihçiliğinde de bir dönüm noktasıdır. Bu yüzyılda daha önceki mevcut İslam Tarihi kaynakları bulunup değerlendirilmiş, büyük hacimli eserler yazılmıştır. Yazılan bu eserler İslam Tarihi’nin köklü bir bilim dalı olması ve gelişmesi yönünden önemli rolü vardır.¹⁴

Bu tarihlerin ilk örnekleri genel tarih niteliği taşır. X.yy’dan itibaren yazılan İslam tarihleri içinde, konuların tenkitçi biçimde ele alındığı örnekler ortaya çıkar. Yakubi, El-Birunî, İbn Haldun bu grupta yer alır.

XI-XVII. yüzyıllar arasında Arap tarihçileri yanı sıra diğer Müslüman uluslardan birçok büyük tarihçi yetişmiştir. Bu ilim adamlarının önemli bir kısmı, olayları oldukça akılcı ve bilinçli olarak yorumlamışlardır. İslam dünyasının bilim adamları ve tarihçileri Batı dünyasını da etkilemiş ve onların ufuklarının açılmasına neden olmuşlardır. XVII. yy.’a çeşitli alanlarda yaptıkları yeniliklerle giren Batı, İslam ülkeleriyle daha yoğun

¹³ - Farugi, a.g.e., s.187-189.

¹⁴ - Şahin, Tahir Erdoğan (1993), **İslam Tarihi**, Ankara, s.19.

ilişkilerde bulunmuşlardır. Bu ilişkiler içinde İslam Dünyası da Avrupa’da ortaya çıkan yeniliklerden etkilenmiş, bu etkilenme tarih kitapları yazımına da yansımıştır.

XVIII. yüzyılın sonları ve XIX. yüzyılın başlarında İslam Tarihi alanında önemli sayıda araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda İslam bilim adamları yanı sıra Müslüman olmayan Batılılar da yer almaktadır.¹⁵

2. Osmanlı’da Tarih Yazıcılığı

Bağdat ve İran tarih yazıcılığı geleneklerinin gölgesi altında gelişen Selçuklu tarih yazıcılığı, başlangıçta, tıpkı bu geleneklerde olduğu gibi İslam medeniyetini bir bütün olarak değerlendiriyordu. İlk insanlardan başlayarak genel bir insanlık ve dünya tarihine yer veren tarih eserlerinin asıl şeklini son peygamber ve onun halifeleri ile İslâmî hüviyet taşıyan hanedanlar ve devletler teşkil ediyordu. Arapça’nın din ve bilim, Farsça’nın ise edebiyat dili olarak geliştiği bu dönemde kaleme alınan kroniklerin ekseriyetini Farsça ve Arapça eserler meydana getiriyordu. Türkiye Selçuklu Devleti devrinde de devam eden bu gelenek, tevâif-i mülük adı verilen Türkmen beyliklerinin ortaya çıkması ile kısmen geriledi.

Türkçe’nin yaygın olarak kullanıldığı tevâif-i mülük devrinde, Arap ve Fars geleneğine bağlı tarih yazıcılığının da gerilediği, sade ve halk diline yakın edebî eserlerin geliştiği görülür. Selçuklu tarih yazıcılığı geleneğinden kopuşun temelini de bu “Türkçe’ye dönüş” hareketi teşkil eder. Bunun yanında, beylikler devrindeki geniş tercüme faaliyetlerinin konu ve içerik bakımından bir bütünlük sağladığı inkar edilemez bir gerçektir. Kıssa-ı Enbiyâ, Kelîle ve Dimne, Kabusnâme ve Taberi tercümeleri gibi eserlerin varlığı, Osmanlı tarih yazıcılığının alt yapısını oluşturmuştur.¹⁶

Türkiye Selçuklu ve Türkmen beyliklerinin saraylarındaki Târih-hânlar (tarih okuyucular) ve menakıbnâme okuyan halk şairleri, Osmanlı tarihçileri için ikinci kaynak grubunun devamını sağlamışlardır. Gazavatnâme ve menakıbnâme tarzındaki bu tür edebî eserlerin, methiye tarzında ve “sultanın gururunu okşamak ve edebi zevkini tatmin etmek için yüksek sesle okunmak üzere yazıldıkları görülmektedir.”¹⁷

¹⁵ - Hizmetli, a.g.e., s.43-74.

¹⁶ - Köprülü, Mehmet Fuat (1980), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s.338.

¹⁷ -İnalcık, Halil (2000), **Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu, Söğüt’ten İstanbul’a**, İmge Kitabevi, Ankara, s.99.

Uç toplumlarında gaza ideolojisinin yayılmasında büyük etkisi olan Ebü Müslimnâme, Battalnâme, Danişmendnâme, Hamzanâme ve Saltuknâme tarzı eserler propaganda içerikli kaynaklar olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında Osmanlı tarih yazıcılığının temelinde bu edebî ürünlerin olduğu inkar edilemez bir gerçektir.¹⁸

İslam Peygamberinin hayatını anlatan “Siyer” tarzı eserlerden mülhem olarak ortaya çıkan Menâkıbnâme geleneğinin Anadolu’da yayılmasında, Hamzanâme’ler ilk basamağı teşkil eder. Hz. Hamza’nın kahramanlığı, savaşçılığı ve şahsiyet etrafında örülen bu eserler Araplar arasında destanlaşmaya başladı. Şia akidelerine bağlı ve ehl-i beyt sevgisini esas aldığını iddia eden İranlılar, Hamzanâme’ye yeni unsurlar eklediler. Hamzanâme’ler, Müslüman Türkler arasında da rağbet gördü. XIV. yüzyılın başlarında ölen İbn Temiyye, Türkmenler arasında Hamzânâme’lerin bolluğuna dikkat çeker.¹⁹

XIV. yüzyılın sonlarında Osmanlı tarih yazıcılığında karşımıza birdenbire kimliği ve hayatı meçhûl bir kişilik olan Yahşi Fakih çıkar. Yahşi Fakih’in, Sultan Orhan’ın imamı İshak Fakih’in oğlu olduğu ve “Menâkıbnâme-i Âl-i Osman” adlı bir eser yazdığı kaynaklarda kaydedilmiştir. Kâtib Çelebi, Yahşi Fakih’in adını Bahşi, babasının ise İlyas olarak kaydeder. Arşiv kaynaklarında dedesinin adı Alişar olarak kayıtlıdır. Eldeki mevcut bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla onun Menâkıbnâme’si, Türkmen veya Rum, muhtelif kökenli halk hikayeleri ile gerçek tarihi bilgileri karıştırıp birleştiren bir türün, popüler destanî (epik) üslûbun özelliklerini taşımaktadır. Telif ettiği Menâkıb’ın 1389 tarihine kadar geçen vakaları (I. Murad’ın ölümü) içerdiği tahmin olunabilirse de, 1403 den sonraki vakalardan bahsetmediği de muhakkak sayılabilir. Bu eseri şimdiye kadar bulunamamıştır. Yahşi’nin eserinin kendisinden sonra gelen tarih yazarları tarafından tamamıyla kopya edildiği kabul edilebilir. Yahşi’nin Menâkıbnâmesi’nin metin tenkidi metoduyla bu kopyalardan ayırt edilmesi belki mümkün olabilir. Aşık Paşazâde mukaddimesinde Yahşi’nin eserinin Bayezid’in cülusuna, yani 1389’a kadar geçen vekayii içerdiğini açıkça söylüyor. Aynı Mukaddime’den Yahşi’nin 1413 yılında da henüz hayatta olduğu anlaşıyor.²⁰

XIV. yüzyılda yazılmış ve bugün için varlığı bilinen yegane tarih , şair Ahmedi’ye aittir. Ahmedi’nin manzum eseri İskendernâme Anadolu Türkmen beylikleri

¹⁸ -Taştan, Yahya Kemal, *Osmanlı Tarih Yazıcılığının Doğuşu*, <http://www.tarihportali.net/>, 2011

¹⁹ - Köprülü, a.g.e., 340.

²⁰ -Babinger, Franz (1992), **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri** (Çev.: Coşkun Üçok), Ankara, KBY., s.11.

devrinin önemli edebi mahsulleri arasında yer alır. İskendernâme adlı eseri parmak hesabı ile nazmedilmiş 8250 beyit içinde Büyük İskender'e ait efsaneleri tasvir ettikten sonra bir bilim ansiklopedisi halini almaktadır. Önce Germiyanoglu'nun, ardından Mir Süleyman'ın hizmetinde bulunan Ahmedi, Osmanlıların Germiyan topraklarını almasından sonra bu beyliğe intisap etti. "Murad Han Gazi devrinde boy beylerinden Mir Süleyman namına" kaleme almaya başladığı eseri, bu hâkimiyet değişikliğinden sonra tadil edildi. Ahmedi'nin eserinin 792 (1390) yılında yazıldığı ve Germiyan beyine sunulduğu ancak pek rağbet görmediği söylenir. Bu eserin sonunda yer alan ve İskendernâme'ye oldukça ilginç bir şekilde eklenen Dasitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman onun, Osmanlı sarayında Bayezid'in en büyük oğlu Süleyman'a sığınmasında sonra o zamana kadar geçen Osmanlı tarihinin eklenmesi ile tamamlanmışa benziyor.²¹

Ahmedi'den sonraki yaklaşık yarım asır boyunca herhangi bir kroniğe rastlanmamıştır. XV. yüzyılın ilk yarısında tarih yazıcılığının sekteye uğraması, o devirdeki siyasi gelişmeler ile yakından alakalıdır. Ankara bozgunundan sonra yaşanan otorite boşluğu, siyasi ve sosyal buhrana sebep olduğu gibi, ilmi çalışmaları da olumsuz etkilemiştir. Ancak siyasi otoritenin oluşması ile tarih yazıcılığı yeniden gelişmeye başlamıştır. Bu yüzden, II. Murad devrinin, Osmanlı tarih yazıcılığının başlangıcı olduğu şeklinde genel bir düşünce olmuştur.

II. Murad döneminde kaleme alınan eserler arasında Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'lar dikkat çekmektedir. Bunlar menkıbe ve destan gibi popüler halk hikayeleri ile takvimlerden derlenmiş yazarı belli olmayan eserlerdir. Osmanlı devletinin kuruluş dönemi hakkında bilgi veren ilk kronikler bunlardır. XV. yüzyıl Anadolu Türkçesi ile ve sade bir dille yazılmış bu kroniklerin ortak özelliği, hemen hepsinin Osmanlı Devleti'nin başlangıcını, Süleymanşah'ın Anadolu'ya gelişi ile başlatmalarıdır. II. Murad devrine kadar oldukça kısa bilgileri ihtiva eden anonim kronikler, bu dönemden sonra ise ayrıntılı bir anlatım sunarlar. İlk dönem kronikçilerinin kaynakları arasında olan bu eserler hiç kuşkusuz Osmanlı tarih yazıcılığında önemli bir yere sahiptir.

II. Murad döneminde telif eserler yanında, Selçuklular ve Türkmen beylikleri dönemine ait Arapça ve Farsça eserlerin tercümelerinin yapıldığı da görülür. Bu dönemde telif ve tercüme eserlerin yoğunluk kazanmasındaki başlıca etken, 1402 bozgununun yarattığı nüfus kaybının telafi edilmesidir. Nitekim Yazıcızâde Ali, İbn

²¹ - Babinger, a.g.e., s.12.

Bibî'nin el-Evamirü'l-alâ'îye fi'l-Umûri'l-alâ'îye isimli Tarîh-i Âl-i Selçuk isimli bu tercümede dikkat çeken özellik, Kayı boyunun üstünlüğünün vurgulanması ve Osmanlı Devleti'ne Selçuklu kaynaklarından meşru zemin aranmasıdır. Yine bu dönemde sözlü edebiyatın bir ürünü olarak süregelen Dede Korkut Destanları derlenmiştir. Ancak bu da dönemin siyasî olaylarından bağımsız ele alınamamıştır. Oğuzların İslamiyet'e geçiş sürecinin işlendiği bu eserde, Dede Korkut isimli ozan, kehanette bulunarak âhir zamanda saltanatın Kayılar'da kalacağını işaretini verir.

Bu dini ve siyasi gayretler yanında , kaynaklarını Orta Asya'da bulunan bir tarihi gelenek de geliştirmiştir. Osmanlılar, siyasî kargaşanın ortadan kalkmasını temin maksadıyla tarihi varlıklarına genel bir bakış sahibi olma ve aynı zamanda gelecek iddiaları için tarihi bir temel arama ihtiyacı hissetmişlerdir.²²

İstanbul'un fethi Osmanlılara büyük bir imtiyaz kazandırmıştı. Bu dönemde yazılan eserlerin sultandan ve devletin ileri gelenlerinden destek gördüğü; bir kısım devlet adamlarının da Osmanlı tarihi kaleme aldıkları görülmektedir. İçlerinde bürokrasi kökenli Karamânî Mehmed Paşadan, ulemâ kökenli Şükrullah'tan ve mutasavvıf bir aileden gelen Aşık Paşazâde gibi isimlerin bu ortak kaygıyı taşıdıkları görülmektedir. Nitekim imparatorluk havasından etkilenen tarihçiler romantik bir eda ile XIII. yüzyılı izah etmeye, meşruiyeti ispatlanmış bir geçmiş kurmaya çalışmışlardır. İlber Ortaylı'nın haklı olarak dile getirdiği gibi tarih yazıcısı, hem düzeni kurmaya ve hem de süregelen düzeni savunmaya çalışan; toplumun siyasal ve yönetsel belleği olan bir siyaset kuramcısı gibi hareket etmiştir.²³

Bu dönem tarihçilerinden biri de Şükrullâh'tır. Tam adı Şükrullâh b. Âimâm Şihabeddîn Ahmed b. Âimâm Zeyneddîn Zekî'dir. Anadoluludur. II. Murad ve II. Mehmed zamanının bilginlerindendir. Bir kere Karamanoğlu İbrahim Bey bir başka sefer de Mirza Cihanşah yanına hususi vazife ile elçi gönderilmiştir. 1457 yılında Fatih Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa-i Velî için, on üç kısıma ayrılmış Behçet-ül-Tevarih adını verdiği mücmel dünya tarihini yazdı. Osmanlı Tarihinin ilk zamanlarına ait olup başka bir yerde rastlanmayan özellikleri içeren bu eser, Ahmed ağa adlı bir zatın teşviki üzerine 1530 tarihinde Fârisi mahlaslı biri tarafından Türkçe'ye

²² - İnalçık, a.g.e., s. 100.

²³ - Ortaylı, İlber (1986), "*Osmanlı Tarih Yazıcılığının Evrimi Üstüne Düşünceler*" **Türkiye'de Sosyal Bilimler Araştırmalarının Gelişimi Sempozyumu**, Ankara, s.21.

çevrilmiştir. Mehmed Za'îm'in tarihinde Şükrullâh'ın Behçet-ül Tevarih'inden istifade olunduğunun izleri açıkça görülür.²⁴

Fatih'in kurduğu merkeziyetçi imparatorluk ve Osmanlı Devleti'nin eşi bir başka devlet olmadığı anlayışına paralel olarak, tarih yazıcılığında yeni bir tarz gelişmeye başladı. Bu dönemde hanedana dayalı tarih yazıcılığında önemli artışlar olmuştur.

Karamânî Mehmed Paşa'nın Tevârihü's Selâtin-i Osmâniye adlı eseri yalnızca Osmanlı tarihini konu alan ilk eserlerdendir. Bundan önceki eserler dikkatlice incelendiğinde Osmanlı tarihinin genel dünya tarihi içinde verildiği görülür.

Lakabından da anlaşıldığı üzere Karaman'da ve Ârif Çelebi adlı birinin oğlu ve meşhur Celâleddin Rûmi'nin torunlarından biri olarak dünyaya gelen Mehmed Paşa, Uruç Bey'in çağdaşıdır. Talih onu, genç yaşıdayken, yeni fethedilen İstanbul'a gönderdi. Orada 1474'de idam edilen sadrazam Mahmud Paşa-i Veli ile tanıştırdı. Onun sevkiyle paşanın kendi vakf ve tesis ettiği medresede tahsil gördü. 1464'de vezirlik payesi ve nişancı unvanı ile devlet müşaviri olmuştur. İstanbul'un fethinden hemen sonra büyük mevkiler işgal etmiş olmalı ki devlet memuriyetlerinin düzenlenmesi ve devlet idaresine ait esaslı kanunların terkibi hususunda hükümdara müşavir oldu. Her halde meşhur kanunnâmenin büyük kısmı onun eseri olmalıdır. 1478 Mayıs'ında Gedik Ahmet Paşa'yı azleden Fatih, Mehmed Paşa'yı Sadrazam yaptı. Sadrazam iken Uzun Hasan'a yazmış olduğu üslûp ve içindekilerden dolayı beğenilen siyasî mektuplar bu makamdaki şöhretinin sebebi olmuştur. Mehmed Paşa şairliği de tecrübe etmiş ve şiirleri Nişânî mahlasıyla yayılmıştır. Ancak onun tarih yazarlığı niteliği daha kıymetlidir.²⁵

Onun, Tevârihü's-selâtin-i Osmâniye adlı tarih eseri iki bölümden oluşmaktadır. Risâle fi-tevârihü's-selâtin-i âl-i Osman adını taşıyan birinci bölümde Osman Gazi'den Fatih devrine kadar olan olaylar; Risale fi-tarih Sultan Muhammed b. Murad Han min âl-i Osman adlı ikinci bölümde ise Fâtih'in saltanatının başlangıcından 13 Mart 1480 yılına kadar devam eden tarihi konu alır. Bu kısımda yazar, yaşadığı zamanı ele alır. Mehmed Paşa eserinde, veraset sistemine uygun ifadeler kullanmıştır. O, Osmanlı Devleti'ndeki kardeş katlinden bahseden ve bunu meşru gösteren ilk yazardır. I.

²⁴ -Babinger, a.g.e., s.20,21.

²⁵ - Babinger, a.g.e., s.27,28.

Murad'ın bir Sırlı tarafından öldürülmesi sonrası yerine geçen I. Bâyezid'in kardeşi Yakub'u öldürtmesi, bu kitapta meşru gösterilir.

XV. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinin en önemlilerinden biri de Âşık Paşazâde'dir. Asıl adı Derviş Ahmed olan Âşıkpaşazâde'nin Doğu Anadolu'da ailesinin malı mülkü bulunduğu sanılan Elvan Çelebi'de doğmuş olması muhtemeldir. Büyük babasının babası olan meşhur Âşık Paşa Batı Türkçesinin en eski manzum eseri olan Garibnâme'nin yazarı ve Yûnân yani Karaman hükümdarı Muhlis Baba ve Horasanlı meşhur Şîi isyancı Baba İlyas'ın torunlarından. Âşıkpaşazâde 1400 yılında doğmuştur. 1413 yılında hastalanarak Sakarya boyunda Geyve'de tarih yazarı Yahşi Fakih'in evinde misafir kaldığını kendisi söylemektedir. Hayatının bundan sonraki zamanına ait bildiklerimiz bir süre Elvan Çelebi'de bulunduğundan 1437'de II. Murad'ın Sırp Seferine ve 1448'de de Yohan Hunyadi'ye karşı yapılan sefere katıldığından, 1457 yılında da Şehzâde Mustafa ve Bayezid'in Edirne'de yapılan sünnet düğününde bulunduğu ve yine o yıl içinde Üsküb'e gittiğinden ibarettir. Hayatının diğer zamanını dervişçe geçirdiği anlaşılmaktadır. Âşıkpaşazâde'nin öldüğü yıl tam olarak bilinmiyor.²⁶

Âşıkpaşazâde tarihi adı ile tanınan ve çoğunlukla Menâkıb-ı Âli-Osman veya Tevârîh-i Âl-i Osman olarak bilinen bu eser , mahiyeti itibariyle anonim tarihlerden farklı değildir. Halk ve askerî zümreler arasında okunmak için halk dili ile yazılan ve manzum birkaç parça da serpiştiren bu eserler, XV. yüzyılda büyük artış göstermişti. İlk yazılışları daha evvelki zamanlara ait olan ve sonradan meçhul yazıcılar tarafından yapılan ilavelerle, yakın yıllara doğru ilerletilen bu eserlerin, en çok Rumeli'deki askeri sınıfların ve serhat halkının psikolojisine göre yazıldığı görülür. Sadece bir kronik olarak değerlendirilemeyecek bu eserler, derviş-gâzilerin görüşlerini aksettiren psikolojik bir vesika ve gaza motifini işleyen birer propaganda kitabı özelliğine sahiptir. Bu tarz eserler genellikle kısa cümleler içerir. Olayları konuşma diline çok yakın samimi bir üslupla işler. Âşıkpaşazâde Tarihi'nde de bu özellikler görülür. Bunun yanında onun tarihinde bazı bölümlerin soru-cevap şeklinde bitmesi, yazarın eserini, sanki kalabalık bir topluluk önünde okuduğu izlenimini vermektedir. Âşıkpaşazâde'nin eserinin en önemli özelliklerinden biri de yazarın eserinde dönemine ilişkin politikaları ve icraatları eleştiren konulara yer vermesidir.

²⁶ - Babinger, a.g.e., s.38,39.

II. Bâyezîd devrinde Türkçe umûmî bir dünya tarihi kaleme alan Neşri'nin hayatı hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Mehmed Neşri'nin bu isminin şiir yazarken kullandığı mahlas olduğu anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre Germiyan- elilidir. Küçük yaşta Bursa'ya geldi. Orada sonraları müderrisi olduğu Sultan medresesinde tahsil gördü ve orada öldü. Neşri, Cihânnümâ adlı sekiz kısımlık Türkçe mensur bir dünya tarihi yazmıştır. Bunlardan yalnız Osmanlı hanedanının tarihini içeren altıncı kısmı günümüze kadar muhafaza edilebilmiştir. İlk kısımların, genel tarihler tarzında olduğunu sanılmaktadır. Altıncı kısım tarih ilminin anlam ve öneminden bahseden bir mukaddime ile başlar. Bu kısım üç tabakaya ayrılmıştır. Birinci tabakada Evlad-ı Oğuz Han ve Ensab-ı Oğuz Han, ikinci tabakada Mülûk-i Selçûkiyye-i Rumiyye (Türkiye Selçuklu Devleti), üçüncü tabakada ise Osmanlı tarihi anlatılmıştır. Cihânnümâ , 1492 yılında tamamlanmış ve devrin padişahı II. Bâyezîd'e sunulmuştur. Eserin sonunda II. Bâyezîd'i öven bir kaside vardır.²⁷

Târîh-i Ebu'l-Feth adlı eseriyle Fatih'in tarihçisi olarak tanınan Tursun Bey'de eserini II. Bâyezîd döneminde tamamlayanlardandır. Asıl adı Tûr-ı Sînâ olup Tursun Bey lakabıyla tanınmıştır. Uzun süre devlet hizmetinde çalışmış olup gerek Fatih Sultan Mehmet ve gerekse Sadrazam Mahmut Paşa ile birlikte pek çok kez sefere katılmıştır. Bu nedenle yazar, tarihinde çoğunlukla bizzat şahit olduğu hadiseleri anlatmıştır. Girişi bir siyaset-nâme tarzında yazılmış olan eserin, İran tarih yazıcılığında görülen methiye türünün Osmanlılardaki ilk örneği olduğu söylenebilir.²⁸

Şimdiye kadar bilinen en eski mensur Osmanlı tarihi müellifi Oruç b. Adil'in Tevârîh-i Â'lî Osman adını verdiği kroniğidir. Eser başlangıcından Fatih'e kadar Osmanlı tarihini içerir.²⁹

II. Bâyezîd adına tarih kaleme alanlardan biri de Kemâl'dir. Uzun süre bilim dünyasında Sarıca Kemâl olarak tanınmış olmakla beraber onun Sarıca Kemâl olmadığı sonradan anlaşılmıştır. Kemâl'in eseri Selâti'n-nâme veya Tevârîh-i Â'lî Osman adıyla tanınır.³⁰

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yaklaşık bir asır sonra ilk örneklerine rastlanan tarih yazıcılığı, göçebe hayatı ve edebiyatta Türkçe'ye dönüş

²⁷ - Babinger, a.g.e., s.42,43.

²⁸ - İnan, Kenan (1999), *Sade Nesirden Süslü Nesire: Fatih'in Tarihçisi Tursun Bey ve Tarih Yazma Tarzı*, **Osmanlı** C.8, Ankara, s.293.

²⁹ - Şeşen, Ramazan (1998), **Müslümanlarda Tarih- Coğrafya Yazıcılığı**, İstanbul, s.285.

³⁰ - Kemâl, **Selâtin-nâme** (1299-1490), Haz.: Necdet Öztürk, (2001) Ankara, s.20.

hareketinden etkilendi. Selçuklu ile Osmanlı arasındaki tarih yazıcılığı geleneğini bir süre için kesintiye uğratmış görünen bu unsurların açığını Türkmenler arasında anlatılan menkabe, destan ve gazavâtnâme gibi edebi ürünler kapattı. Beylikten devlete geçiş sürecinde, merkezileşmenin kültürel hayatta da etkili olması ile tarih yazıcılığı ilk örneklerini verdi.

Ankara Savaşı'ndan sonra merkezi otoritenin sarsılması ve bu ortamın yarattığı siyasî boşluk tarih yazıcılığını da etkiledi. Bu dönemde kaleme alınan tarihler çok azdır. II. Murad'ın siyasî istikrarı sağlanmasıyla tarih yazıcılığı da önemli bir gelişme kaydetti. Bu dönemde kaleme alınan eserlerde Oğuz geleneğine yapılan kuvvetli vurgu, Ankara Savaşı'nın da etkisiyle Osmanlı Devleti'nin meşruluğunu ispatlamak amacı taşır.

İstanbul'un fethi ile yaratılan imparatorluk anlayışı, tarihçileri de etkiledi. Bu cihânşümûl anlayışın etkisinde kalan tarihçiler, yazdıkları eserde, imparatorluk bilincini işlemeye çalıştılar. Selçuklulardaki Arapça ve Farsça eserlere değer verme geleneği Osmanlılarda da görülür.

Osmanlı tarihlerindeki önemli özelliklerden biri de, daha ilk örneklerden itibaren üç farklı tarzda yazılmış eserlere rastlanmasıdır. İlmiye kökenliler çoğunlukla genel dünya tarihi tarzında eserler kaleme aldılar ve Osmanlıları bu tarihin bir unsuru olarak değerlendirdiler. Bürokrasiye mensup tarihçilerin eserlerinin konusunu, yalnızca Osmanlı hanedanı teşkil etti. Bunun yanında, sufi çevrelerde yetişen yazarlar ise, menkabe geleneğini devam ettirdiler ve adeta menkabe ile tarihi birleştirmeye çalıştılar.³¹

³¹-Taştan, Yahya Kemal, *Osmanlı Tarih Yazıcılığının Doğuşu*, <http://www.tarihportali.net/>, 2011

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BİR TARİHÇİ OLARAK KARAÇELEBÎ-ZÂDE ABDÜLAZİZ EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Osmanlı Devleti'nde İstanbul Kadılığı, Rûmeli Kazaskerliği (1058 Receb 22 Temmuz 20 Ağustos 1648)³² gibî görevlerde bulunduktan sonra 1651'de 33. Osmanlı şeyhülislâmı³³ olmuş bir devlet adamı olan Karaçelebî-zâde Abdülazîz Sultân IV. Mehmed devri alimlerindenidir.³⁴ 1624'de Yenişehir, 1627'de Mekke, 1634'de İstanbul kadısı olmuştur.³⁵ İstanbul kadısı iken koyduğu ağır bir narh (vergi) nedeniyle şehirde yağ kıtlığı baş gösterince tahtta bulunan IV. Murad boğdurularak denize atılmasını emretmiş. Haberi alan Sadrazam Bayram Paşa, padişâhtan idam cezasının Kıbrıs'a sürgüne çevrildiğini belirten ikinci bir ferman alarak Abdülazîz Efendi'yi ölümden kurtarmıştır.³⁶ Adada bir buçuk yıl kalan Abdüla'zîz Efendi,³⁷ 1636 yılında padişah IV Murad'ın affetmesiyle tekrar İstanbul'a dönmüştür.³⁸

Karaçelebî-zâde, IV. Murad'ın vefatına kadar resmi mansıplardan uzak bırakılmış, Dimetoka Kazası kendisine arpalık verilmiştir. Bu müddet esnasında evinde inziva hayatı yaşamış, ilmî tedkiklerde bulunarak eserlerin telifiyle meşgul olmuştur.³⁹

1648'de padişah I. İbrahim'e karşı başlayan isyanda rol aldı. Karaçelebî-zâde Abdülazîz bu karışıklıkta bizzat saraya giderek Sultan İbrahim'i tahttan indirenler arasında yer almıştır.⁴⁰ I. İbrâhîm yerine IV. Mehmet'in tahta çıkarılmasını sağlayan bu isyandan sonra Azîz Efendi 22 Temmuz-20 Ağustos 1648'inde Rûmeli Kazaskerliğine getirilmiştir.

³² - Kaya, Nevzat (2003), **Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Ravzatü'l-Ebrar Zeyli 1732**, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara, s.XIX.

³³ - Kazıcı, Ziya, **İslâm Medeniyet ve Müesseseler Tarihi**, Kayıhan Yayınları, s.253.

³⁴ -Süreyya, Mehmet (1311), Sicillî Osmanî, İstanbul, s.111.

³⁵ - Kaya, a.g.e., s. XV-XVI.

³⁶ -Na'imâ, Mustafa (1280), Ravzatü'l-Hüseyn fî-hülâsâtı ahhârî'l-hâfikeyn, C.III-, İstanbul, s. 207

³⁷ - Karaçelebî-zâde Abdülazîz Efendi, Gülşen-i Niyâz, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr.4170,47b, s.476

³⁸ - Na'imâ, C.VI, s.348.

³⁹ - Ahmet Refik (1924), Alimler ve Sanatkarlar, C.II, İstanbul, s.155.

⁴⁰ - Karaçelebî-zâde Abdülazîz Efendi (1732), **Ravzatü'l-Ebrar Zeyli**, s.3,4.

Göreve getirilişinden bir müddet sonra Tarih-i Ravzatü'l-Ebrâr isimli eserini IV. Mehmed'e takdim etti. 14 Eylül 1649'da el-Kafi isimli eserini padişaha takdim ettiğinde, kendisini memnun edebilmek gayesiyle Şeyhüslâmlık payesi verilmiştir.

İstanbul'da esnaf ve hâlk ayaklanmasında halkın zoruyla hadisenin içerisinde yer almış, daha sonraları sarayla ağaların arası açılınca da Ağalar tarafına gitdiği mülahazasıyla 1 Eylül 1651'de şeyhüslâmlıktan azledilmiştir.⁴¹ Evinde bir müddet ikametden sonra Sakız'a sürülmüştür.⁴²

Sakız'da sürgün hayatında, Padişaha kendisinin yanlış anlaşıldığına ve Saray'a her zaman hürmet duyduğuna dair doksan beyitlik bir terki-i bend yazıp yollaması⁴³ onun padişah tarafından affedilmesiyle nitecelenmiş ve Bursa'ya gelmesine izin vermiştir.⁴⁴ Bursa'da ecdadından kalma evlerine gelerek yerleşmiştir. Son yıllarını Bursa'da sürgünde geçirmiş, ilmi çalışmalar ve hayrat işleriyle meşgul olmuştur.

Abdülazîz Efendi Bursa'da bir kısmı kitabeli ve çinilerle süslü kırk kadar çeşme yaptırmıştır.⁴⁵ Müfti Suyu ismiyle şöhet olan Bursa'ya iki saat mesafede Keşiş Dağı eteğindeki Gümgüm Mesiresinden şehre leziz bir su getirtmiştir. Buradan mahalleleri dolaşarak Deveciler kabristanı karşısına kadar inmiştir.⁴⁶ 67 yıllık hayatına çok şeyler sığdırmıştır. 11 Ocak 1658'de Cuma gecesi saat beşte vefat etmiş, vasiyeti üzere Bursa'da Deveciler mezaristanı kurbunda Timurtaş Muallimhanesi civarında defnolunmuştur.⁴⁷

İyi bir medrese tahsili gördükten sonra, muhtelif medreselerde müderrislik vazifelerinde bulunmuş olan Abdülazîz Efendi devrinin önde gelen alimlerinden biridir. Değişik sahalarda vücuda getirdiği eserlerin çeşitliliği onun ilmin derinliğini ve kültürünün genişliğini gösterir. Fıkha ait olan "el-Kafi" isimli eserini 1059 Râmazanının yedinci günü (14 Eylül 1649)'da Sultân'a sunmak suretiyle kendisine Fetva Payesi tevcih edilen böylece fıkıh ilminde iktidara ispatlayan A'zîz Efendi'nin târîhe ait olan eserleri ise kendisinin iyi bir müverrih olduğunu göstermektedir.⁴⁸

Ulema zümresine mensup olup kazasker ve şeyhüslâmlık gibî devletin yüksek makamlarında görev yapan, ayrıca devletin siyasî hayatında önemli rol oynayan

⁴¹ - Süreyya, a.g.e., s.339.

⁴² - Kaya, a.g.e., s. XXIV.

⁴³ - Karaçelebî-zâde (1732), s.133.

⁴⁴ - Karaçelebî-zâde, a.g.e., s.144-146.

⁴⁵ - Ahmet Refik (1924), s.41.

⁴⁶ - Ahmet Refik, a.g.e., s.138.

⁴⁷ - Kaya, a.g.e., s. XXV.

⁴⁸ - Na'imâ, C.VI, s.348.

Karaçelebî-zâde Abdülaziz Efendi, çeşitli konularda gerek telif ve gerekse tercüme olarak on beşten fazla eser vermiştir. Müellifin ilmi hüviyeti içersinde en önemli yanı tarihe ait önemli dört adet eseri mevcuttur. Bunlardan Tarih-i Ravzatü'l-Ebrâri'l-mübîn bî-vekâyi-i selefi'l-maziye ve'l-ahbâr”

Hazret-i Adem'den Sultan İbrahim'in saltanatının sonu olan 1058(1648) yılına kadar geçen vakayı anlatan oldukça mükemmel bir tarihtir.⁴⁹

Osmanlı Devleti ediplerinin içerisinde sanatlı nesir yazarlarının önde gelen simalarından biridir. Karaçelebi-zâde güçlü ve akıcı bir üslubu vardır.⁵⁰

A'zîz Efendi aynı zamanda şairdir. “A'zîzi” mahlasıyla şiirler yazmıştır. Ne var ki şiiri nesri kadar kuvvetli değildir.⁵¹

1.2. Eserleri

1.2.1. Edebiyata Ait Eserleri

a-Gülşen-i Niyâz: Mesnevi tarzında yazılmış Türkçe bir eserdir. Kıbrıs'ta sürgünde bulunduğu sırada eserini kaleme alan yazar, İstanbul'dan nasıl ayrıldığını, Kıbrıs'a varışını, yolda çektiği elem ve ızdırabı, orada duyduğu gurbet üzüntülerini, affedildiğinde duyduğu sevinci dile getirmektedir.

b-Divan

c-Risâle-i Kalemîyye

d-Münâca'ât

1.2.2. Dine Ait Eserleri

a-Mir'atü's-Safâ: Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen peygamberler anlatıldıktan sonra, Hz. Peygamberin soyu, doğumu, mi'râcı ve ölümüne kadar bütün olayların anlatıldığı peygamberler tarihidir.

b-Hilyetü'l-Enbiyâ

c-Fevâyihu'n-Nebeviyye fî Siyeri'l-Mustafaviyye: Sa'deddin Muhammed b. Mes'ûd el-Kâzerûni'nin Siyer-i Nebeviye(el-Munfaka fî's-Siyer) isimli eserini Farsça aslından Türkçeye tercümesidir.

⁴⁹ - Kaya, a.g.e., s. XXXIV.

⁵⁰ - Na'imâ, C.VI, s.349.

⁵¹ - Kaya, a.g.e., s. XXVII.

e-Nefhatü'l-Üns fî-Şerhi Ravzati'l-Kuds: Yazar, IV. Mehmed'in tahta çıkışından sonra, çeşitli eserlerden faydalanarak kaleme aldığı fıkha ait bir eserdir.

f-Hallü'l-İştibahan Ukadi'l-Eşbâh: Giriş bölümünde Abdülaziz Efendi'nin verdiği bilgiye göre fıkıh konusunda yazılmış olan bu eserin aslı, İbn Nucaym'ın Eşbah ve'n-nezâ'ir isimli eseridir. Aziz Efendi'nin açıklamalar ekleyip Arapça yazdığı bir eserdir.

g-Kitâbu'l-Elgâz fî Fıkhı'l-Haneffî

h-el-Kâfî: Fıkha ait bir eserdir.

ı-Fetevâ: Aziz Efendi'nin fetvalarının toplandığı bir eserdir.

k-Risâletün fî-Kavli'l-Beyzavî ve lil-Mu'teber Tahsis Hâze'l-Hükm: Tefsire ait Arapça bir eserdir.

l-Ahlâk-ı Muhsini Tercemesi

1.2.3. Tarihe Ait Eserleri

a.Ravzatü'l-Ebrârî'l-Mübîn bi-Vekayi'i Selefeti'l-Mâziyye ve'l-Ahbâr: Hz. Adem'den 1058 (1648) yılına kadar geçen olayları içine alan genel bir tarihtir. Eser dört fasıl ve iki tekmile olarak tertip edilmiştir. İslâm'dan önceki peygamberlerin kıssa ve menkıbeleri, Hz. Muhammed ve savaşları, dört halife devri, İslâm hükümdarları, Osmanlı tarihinde IV. Mehmed'in cülûsu ile son bulmaktadır. 1248(1832-33) yılında Mısır'da Bulak Matbaasında basılmıştır. Matbu nüshada son 15 varak eksiktir.

b.Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli: Ravzatü'l-ebrâr isimli esere zeyl olarak Bursa'da yazılan eser, IV. Mehmed'in cülûsundan kendi ölüm tarihi olan 1068 yılına kadar geçen on yıllık dönemi içine almaktadır. Bu eser, yaşasığı dönemde çok önemli olayların şahidi olmuş bir devlet adamının ağır bir dil kullanarak akıcı ve sanatkarâne üslûpla yazdığı hatırlaralarıdır.

c.Süleyman-nâme: Kanûni Sultan Süleyman'ın tahta çıkışından vefatına kadar olan fetihlerini ve zamanında yetişen alimlerin ve vezirlerin hayatının anlatıldığı bir eserdir. 1248 (1832-33) yılında Mısır'da Bulak matbaasında bastırılmıştır.

d.Zafer-nâme: Ravzatü'l-ebrâr isimli eserini gören Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa, Abdülaziz Efendi'den IV. Murad'ın Revan ve Bağdat seferlerini anlatan bir eser yazmasını ister. Bunun üzerine yazar, Zafer-nâme veya Tarihçe-i Fethi Revan ve Bağdad diye isimlendirilen bu eseri yazar. Eser IV. Murad'ın Üsküdar'dan Revan'a hareket tarihi olan 21 Ramazan 1044(10 Mart 1635) den; Kara Mustafa Paşa'nın İran ile

Kasr-ı Şîrîn anlaşmasını yaptıktan sonra İstanbul'a gelişi olan 11 Ramazan 1049(5 Ocak 1640) tarihine kadar oluşan olayları yedi bölümde ele alır. Sekizinci bölümde ise 1052(1642-43) yılına kadar Sadrazam'ın memlekete yaptırdığı çeşitli eserlere ve onun yüksek ahlakı anlatılır.

1.3. Tarih-İ Ravzatü'l-Ebrar

1.3.1. Eser Hakkında Genel Bilgiler

Karaçelebi-zâde Abdülaziz'in dillere destan olan bu kıymetli eseri, Hz. Adem a'leyhisselâmdan, IV. Mehmed'in culûsuna 1646 (H. 1056) kadar olan olayları içine alan genel bir tarihtir. Aziz Efendi Rumeli kazaskeri olduğu sırada 1059 (1649)'da Ravzatü'l-ebrâr'ı bitirmiş ve IV. Mehmed'e takdim etmiştir.

Eser dört bölümden meydana gelir. Sultan İbrâhime ithâf ettiği bu eserinde, şu bölümler vardır:

- a) Peygamberler târihi,
- b) Sevgili Peygamberimizin hayâtı ve güzel ahlâkı,
- c) İslâm hükümdârları târihi,
- d) Osmanlı sultanları târihi.

Sakız Adasında ve Bursa'da bulunduğu sırada da IV. Mehmed'in tahta geçişinden, 1648 senesine, yani kendi zamanının son günlerine kadar geçen olayları ele alan, zeylini ise açık bir dille hatıra şeklinde yazmıştır.

Tarihe ait eserlerinin yanı sıra edebiyat, tefsir, fıkıh ve siyer gibi çeşitli konularda eser vermiş olan Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin tarih konusunda ilk yazdığı eser, "Tarih-i Ravzatü'l-Ebrâr" dır. Matbu nüshası sondan 15 varak noksan olan eser, Hz. Adem'den başlamakta ve 1058 (1648) yılına kadar gelmekte olup uzun cümleler kullanılarak süslü bir dille yazılmıştır.

Osmanlı tarih yazıcılığının başlangıcında sâde üslûba önem veren sâde, hikâye üslûbu yerine, terkip ve seci'lerden oluşan süslü bir dile değer veren İran tarihçilik ekolünün yeniden ortaya çıktığı görülür. Başta Hoca Sa'deddin Efendi ve Âli olmak üzere meşhur yazarlarımızın birçoğu, eserlerini bu tarzda kaleme almışlardır. İran tesirî yanında klasik Arap tarihçilik yolunu tercih eden Taşköprülü-zâde Cenâbî Kâtib Çelebi ve Müneccim başı gibi yazarlar da vardır. Abdülaziz Efendi, ilmî bir tarzda sene başlıklarını Arapça yazarak Arap ekolünü, uzun cümlelerle sanatlı bir dil kullanarak da

İran tarihçiliğini taklit etmek sûretiyle bu iki eğilimi birleştirip yeni bir tarz oluşturmaya çalışmıştır.⁵²

Üst düzey devlet görevlerinde bulunan Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi, kendinin de bizzat içinde bulunduğu olayları anlatmış olmanın yanında, güvenilir bulduğu bazı görgü şahitlerinden de olayları aktardığı görülür.

Birçok tarihçi Abdülaziz Efendi’yi “sözünü kimseden sakınmayan”, “doğruluk söz konusu olduğunda, tedbir amaçlı da olsa, üst düzey yöneticilere iltifat etmeyen”, “sözünü dosdoğru söyleyen” biri olarak nitelemektedir.

Abdülaziz Efendi’nin, olayları anlatırken kendi fikirlerine de yer vermesi dolayısıyla, tenkitçi bir tarih görüşüne sahip olduğu söylenebilir.

Sebeup sonuç ilişkisi içerisinde olayların arka planını başarılı bir şekilde gözler önüne seren Abdülaziz Efendi’nin, esnafın kendisini önlerine katarak Saray’a gitmeleri, Padişah’ın huzuruna çıkıp halkın isteklerini yerine getiren bir ferman alması ve bu fermanı dışarıda halka okuyunca onların Vezîr-i azam Melek Ahmet Paşa’nın da azlini istemeleri hadisesinde Padişah ve Valide Sultan’ı dahi tenkit etmiş olduğunu görürüz.

Sık sık görev değiştirip bunun için ücret almanın hazineden resmi olarak alınan rüşvet olduğunu, devletin geliri giderini karşılayacak duruma getirilmedikçe de hazinenin devamlı açık vereceğini belirten Abdülaziz Efendi’nin, eserinde devlet düzeninin nasıl oluşturulabileceğine dair görüşlerine yer verdiği söylenebilir.

Sondan on beş varak noksan olmak üzere 1248 (1832-33) yılında Mısır’da Bulat Matbaası’nda basılmış bulunan “Ravzatü’l-Ebrâr”, uzun cümleler kullanılarak gayet sanatlı bir dille yazılmıştır. Yazma nüshalarının bir kısmı Avrupa’da olmak üzere otuzun üzerinde olması, beğenildiğini ve çok okunulduğunu göstermektedir.

Abdülâziz Efendi eserini uzun cümleler kullanarak akıcı, parlak ve secili bir üslûpla yazmıştır.

İnşâ ve belâgata büyük önem vererek kelimeleri cümlede âdeta bir gergef gibi dokuyup büyük bir ustalıkla en güzel şekilde yerlerine oturtmuş olması; edip ve şair olmasından ve Türkçe, Arapça ve Farsça lisanlarına hakimiyetinden kaynaklanmaktadır.

Eserinde hadislere, Kur’an’dan alınan ayetlere yer vermiştir. Abdülâziz Efendi eserinde, büyük bir kısmı kendisine ait olan Arapça ve Farsça şiirlerin yanında mısra, beyit, kıt’a ve deyimlere de sıkça yer vermiştir.⁵³

⁵² - Kaya, a.g.e., s. XXXV.

1.3.2. Eserin Nüshaları

- a. Viyana Millî Ktp. Nu. 865; Flügel ktg.; II, 96.
- b. Paris Millî Ktp. Nu. 1085
- c. Kahire TK, 173,177,205.
- d. İstanbul Ayasofya Nu. 3047, 3206.
- e. Nuruosmaniye Nu. 3149/51.
- f. Bâyezid Ktp. Nu. 2424.

1.3.3.Yapılan Çalışmalar

- a. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Asrî Çubukçu yönetiminde, 1988 mezunlarından sekiz öğrenci lisans tezi olarak çalışmıştır. Bu öğrenciler: Mehmet Atalan, İbrahim Kurt, Adnan Kurt, Muzaffer Yalçın, Bünyamin Şimşek, Bünyamin Yılmaz, Sami Eren ve Cahit Dal'dır.
- b. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Öğretim Görevlisi İbrahim Özgül tarafından Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak Prof. Dr. Mehmet İnbaş yönetiminde, doktora tezi düzeyinde çalışılmaktadır. Tezin konu başlığı *Kara Çelebi zade Abdülaziz Efendinin Ravzatü'l Ebrar 1299-1648 Osmanlılar Kısmı*'dır.

⁵³ - Kaya, a.g.e., s. XXXV.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÂRİH-İ RAVZATÜ'L-EBRAR'IN TRANSKRİPSİYONU FİHRİST-İ TÂRİH-İ RAVZATÜ'L-EBRÂR

Faslu'l-Derbeyân-ı Kıssas-ı Hâ'dîgân-ı Sebîl-i Enbiyâ vü Rasûl-ı Selavatullah-ı	
Ve-selleme A'leyhim Ecmain.....	4
Hazret-i Âdem Sallallah u A'leyh-i Vesellem.....	4
Selavat-ı Fecr ve Âhd-i Mîsâk.....	8
Ahvâl-i Kâbil ve Hâbîl.....	9
Hazret-i Şît A'leyhisselâm.....	10
Hazret-i İdrîs A'leyhisselâm.....	11
Hazret-i Nûh A'leyhisselâm ve Hârût ve Mârût.....	12
E've bin İ'nak.....	14
Hazret-i Hûd A'leyhisselâm.....	15
Hazret-i Sâlih A'leyhisselâm.....	19
Bir Mu'tala ve Kasr-ı Meşîd ve Hazret-i İbrâhîm A'liye'l-Tahiyye Vet-teslîm.....	20
Kıssa-i Zabih.....	28
Hazret-i Lût A'leyhisselâm.....	31
Hazret-i İsmâ'il A'leyhisselâm.....	32
Hazret-i İshâk A'leyhisselâm.....	36
Hazret-i Ya'kûb ve Yûsuf A'leyhisselâm.....	36
Hazret-i Eyyûb A'leyhisselâm.....	48
Hazret-i Şu'ayb A'leyhisselâm.....	51
Hazret-i Mûsa ve Hârûn A'leyhisselâm ve Ashâb-ı Res.....	52
Fevt-i Mûsa ve Hârûn A'leyhisselâm ve Hızır A'leyhisselâm.....	66
Hazret-i Yûşa' A'leyhisselâm.....	67
Hazret-i Harkîl A'leyhisselâm.....	68
Hazret-i İlyâs A'leyhisselâm.....	69
Hazret-i İsa' A'leyhisselâm.....	69
Hazret-i Eşmûyel A'leyhisselâm.....	69
Ve Tâbût.....	70
Hazret-i Dâud A'leyhisselâm.....	71

Lokmân Hekîm ve Ashâb-ı Sebit ve Hazret-i Süleymân A'leyhisselâm ve Belkîs..	73
Şu'yâ ve Ermiyâ A'leyhimüsselâm ve Dâniyâl A'leyhisselâm.....	80
Hazret-i Yûnus A'leyhisselâm.....	81
Ve A'zîr A'leyhisselâm	81
Salût-i Mağrîb.....	89
Sâm bin Nûh A'leyhisselâm	96
Vefât-ı Meryem ve Beyân-ı Ba'-ı Vakâyı' ve A'vâm ü Fetret ve Hâlid bin	
Sinân A'leyhisselâm ve Kıssa-ı Habib Nacâr.....	92
Ashâb-ı Kehf ve Vakı'a-ı Cercîs ve Vakı'a-ı Ashâb-ı Ahdûd.....	95
İskender-i Zülkarneyn.....	96
/İçindekiler s.2/	
Ahvât-ı Yûsuf A'leyhisselâm	98
Fasl-ı Sâni Der-beyân-ı Seyr ü Ahbâr-ı Hazret-i Seyyidel'Ebrâr.....	99
Velâ'det ü Fâtımatü'z-Zehrâ.....	101
Hadîcetü'l-Kübrâ	102
Mi'râc ve Farziyyet-i Salât	103
Bî'at-ı A'kabe ve Hicret-i Nebevîye ve Bî'at-ı A'kabe-i Sâniye	104
A'kt-ı Mevâhât ve Ruhsat-ı Katl u Seriyeye-i Hamza	105
Seriyeye-i U'beyde Bin el-Hâris ve Seriyeye-i Sa'd bin Ebî Vakkâs ve Ğazve-i	
Bûvat.....	106
Ğazve-i Zeyyi'l-A'sîre ve Seriyeye-i Abdullah Bin Câhş ve Tehvîl-i Kabile ve	
Farziyyet-i Siyâm ve Ğazve-i Bedir-i Kebir.....	107
Ğazve-i bBeni Kaynukâ' ve Ğazve-i Sevûk	109
Ğazve-i Karkarate'l-Keder ve Ğazve-i Anmâr ve Seriyeye-i Karde ve Velâ'det-i	
Hüsn-i Müctebâ.....	110
Ğazve-i Hamrâ-i 'Âlâsed	112
Vakı'a-ı Bîr-i Ma'ûn ve Ğazve-i Benî- Nadîr ve Tahrîm-i Hamr	113
Velâ'det-i Hazret-i Hüseyîn ve Ğazve-i Bedir Mev'ûd ve Ğazve-i Zâtel-Rikâ' ve	
Selavatü'l-Havf ve Ğazve-i Devmeti'l-Cendel ve Ğazve-i Merîsîye'	114
Ruhsat-ı Temîm ve Kıssa-i İfk ve Ğazve-i Hendek.....	115
Ğazve-i Benî Kureyza.....	116
Seriyeye-i Muhammed Bin Selleme ve Ğazve-i Benî el-Hayân ve Farziyyet-i	
Hac ve Seriyeye-i Zeyd bin Hâris.....	117

Seriyye-i Murtazâ ve Seriyye-i A'bdurrahman ve Kıssa-i A'rnibe ve Sulh-ı	
Hudeybiye	118
Ğazve-i Hayber	120
U'mretü'l-Kazâ ve Seriyye-i Mûte ve Feth-i Mekke-i Mükerreme	121
Ğazve-i Hûneyn ve Ğazve-i Tâ'if	122
Farziyyet-i Zekâr ve Ğazve-i Tebük	123
Hac-ı Hazret-i Sıddık	124
Zıkr-i Evlâd-ı Emcâd	125
Zıkr-i Zevcât-ı Tâhirât	126
Fasl-ı Sâlis-i Der-Beyân-ı Ahvâl-i hâlîfe ve Melûk-i İslâmiyye	127
Hazret-i Sıddık Radiyallah u A'nh	127
Hazret-i Fârûk Radiyallah u A'nh ve Feth-i Diyâr-ı Şâm	131
Feth-i Mısır	133
Hazret-i Zünûreyn Radiyallah u A'nh	135
Hazret-i Murtazâ Radiyallah u A'nh ve Vakı'a-ı Cemel	138
Ve Vakı'a-ı Sıffîn ve Vakı'a-ı Nehrivân	139
Zıkr-i Ahvâl-i Hazret-i Hasan Radiyallah u A'nh	141
Tafsîl-i Vakâyı' A'hd-i Hilâfet-i Benî Ümeyye	141
Tafsîl-i Vakâyı' A'hd-i Hilâfete'l-A'bbâs	158
/İçindekiler s.3/	
İbtidâ-ı Zuhûr-ı Emvîyadır Bağdâd ve Binâ-ı Bağdâd	161
Vefât-ı İmâm-ı A'zam Rahmetullah	162
Vefât-ı İmâm-ı Mâlik	165
İbtidâ-ı Zuhûr-ı Benî el-Ağleb	166
İbtidâ-ı Devlet-i Sefâ'diye	176
İbtidâ-ı Devlet-i Selmâniye	180
Zuhûr u Hafâ-yı Kevkeb ve İstilâ-yı Sâhib-i Zenc	181
İbtidâ-ı Zuhûr-ı Karâmete	182
İbtidâ-ı Zuhûr-ı Devlet-i U'lviye ve İfrîkiye	186
İbtidâ-ı Devlet-i Hemedâniye ve Şâhâ'det-i Mansûr	187
İbtidâ-ı Devlet-i Ğazne	199
İnkırâz-ı Karâmete	200
İnkırâz-ı Devlet-i Sâmâniye	203

İbtidâ-ı Devlet-i Selcukiye.....	208
İbtidâ-ı Devlet-i Deyâlime	209
İnkırâz-ı Devleti'l- Büveyh.....	210
Vefât-ı A'zde'l-Devle	214
Feth-i Konyâ Vefât-ı Melik Şâh	217
İbtidâ-ı Devlet-i Hürremiye	220
Ve İstilâ-yı Frenk Bakdis	221
Şâhâ'det-i Müstersid	227
İnkırâz-ı Saltanat-ı U'lviye ve İbtidâ-ı Devlet-i Eyyûbiye Der-meser	239
İnkırâz-ı Devlet-i Ğûriye	250
Binâ-ı Sîvâs ve İnkırâz-ı Devlet-i Atâbekiye.....	255
İnkırâz-ı Devlet-i Havârizmiye	259
İnkırâz-ı Devlet-i Eyyûbiye Der-meser	265
İnkırâz-ı hâlîfe-i A'bbâsiye Der-Bağdâd	267
Zuhûr-ı Esrâr ve Zuhûr-ı hâlîfe-i A'bbâsiye Der-Bağdâd	270
Helâk u Hülâgü	271
İbtidâ-ı Saltanat-ı Âl-i O'smân	275
İnkırâz-ı Devlet-i Selcûkiye Der-Rûm.....	277
İbtidâ-ı İlkâniye.....	282
KeyFîyet-i Zuhûr-ı Karmâniyân	284
KeyFîyet-i Zuhûr-ı Tâife-i Zülkadriye	287
İnkırâz-ı Devlet-i Etrâk ve Zuhûr-ı Devlet-i Çerâkse Der-meserret.....	288
Beyân-ı Zuhûr-ı Serh-ı Serân ve Şâhân-ı Keşûr-i A'cem.....	307
İnkırâz-ı Devlet-i Çerâkse.....	319
Der-Beyân-ı Melûk Şekâniyân	331
Fasl-ı Râbi' Der-Beyân-ı Ahvâl-i Hacsînemâl Selâtîn Âli O'smân ve Tafsîl-i	
Menâkıb-ı A'hd-i O'smân Ğâzi	338
Feth-i Burûsa.....	341
Tafsîl-i Menâkıb-ı A'hd-i Orhân Ğâzi ve Feth-i İznikemiyyed ve Feth-i İznîk	342
/İçindekiler s.4/	
Feth-i Gelibolu.....	345
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Hüdâvendigâr Ğâzi.....	344
Ve Feth-i Dimetoka ve İbtidâ Kâzî'a'sker ve Feth-i Edirne ve Vazı'-ı Hamse-i	

Şer'î.....	345
Feth-i Sofîyâ	348
Ve Feth-i Silistre.....	349
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Yıldırım Hân	350
Feth-i Âydîn ve Sârûhân ve Menteşâ.....	351
Feth-i Selânik ve Yenişehir.....	353
Vakâ' Temûr	355
Tafsîl-i Ahvâl-i Şehzâdegân	357
Tafsîl-i Vakâ-yı' Çelevî Sultân Mehmet Hân.....	362
Hurûc-ı İbn-i Semâvine	363
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Murâd Hân-ı Sâni.....	365
Hurûc-ı Düzmece Mustafâ.....	366
Teshîr-i Menteşâ	367
Binâ-i Cîsr-i Erkane ve Fevt-i Emîr Sultân ve Velâ'det-i Ebûl-Feth	369
Ve Fevt-i Monlâ Fenârî ve Kesûf-i Kellî.....	370
Ve Velâ'det-i Sultân Bâ-Yezîd	372
Tafsîl-i Vakâ-yı' Ebûl-Feth	365
Binâ-i Boğazkesen ve Feth-i İstânbûl ve Binâ-i Kostantiniyye.....	374
Binâ-i Sarây-ı A'tîk	376
Feth-i Trabzon ve Feth-i Midillü	378
Teshîr-i Karâmân	379
Teshîr-i Diyâr-ı A'lâiyye	380
İbtidâ-ı Tevciye Hân	383
Feth-i İskenderiye-i Arnavud.....	384
Muhasâra-i Rodos.....	385
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Sultân Bâ-Yezîd-i Velî.....	388
Vefât-ı Şeyh-i Vefâzâde ve Velâ'det-i Sultân Süleymân	392
Zuhûr-ı Yen Dünyâ.....	393
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Selîm Hân.....	398
Feth-i Bâyburd	403
Tafsîl-i Havâ'dîs-i A'hd-i Süleymân	414
Ğazve-i Mohâc.....	421
Ğazve-i Peç.....	422

Culûs-ı Humâyûn-ı Pâ'dîşâh-ı Sultân Hând	422
Sefer-i I'râk.....	423
Feth-i Bağdâd.....	425
Ğazâ-i Bağdâd.....	427
Şehâ'det-i Sultân Mustafâ.....	432
Kudûm-i Kahve-i Bedyâr-ı Rûm	434
Muhârebe-i Konyâ	435
Vefât-ı Rüstem Pâşâ.....	436
Vefât-ı Şehzâde Sultân Bâ-Yezîd-i.....	436
Seyl u A'zîm ve Ğazâ-i Mâltâ	439
Vefât-ı Sultân Sa'id	441
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Sultân Selîm Hân.....	444
Velâ'det-i Sultân Mehmed.....	445
Ğazâ-i Ejder Hân	447
Ğarîbe.....	447
Feth-i Kıbrıs	450
Feth-i Mu'âvîye ve Feth-i Birsîyâ Radiyallah u A'nh.....	451
Feth-i Venedîk	453
/İçindekiler s.5/	
Feth-i Hâlkalvâd Nâm-ı Kal'a	454
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Murâd Hân-ı Sâlis	456
Fevt-i Monlâ İ'vaz	466
Velâ'det-i Sultân Ahmed	470
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Mehmed Hân.....	477
Vüzerât-ı Cerrâh Mehmed Pâşâ.....	485
Fevt-i Hevâca Efendi	487
Tafsîl-i Havâ'dîs-i A'hd-i Ahmed Hân.....	497
Zuhûr-ı Duhân.....	501
Fevt-i Sun'ullah Efendi.....	524
Tafsîl-i Havâ'dîs-i A'hd-i O'smân Hân.....	535
Deryâ Dökdüğü.....	540
Tafsîl-i Vâk'ayı' A'hd-i Sultân Mustafâ	549
Tafsîl-i Vâk'ayı' A'hd-i Murâd Hân	556

Ğarîbe.....	586
Vakâ'yı Mihribân.....	592
İbret.....	594
Fevt-i Bayrâm Pâşâ.....	598
Fevt-i Rûznâmecî İbrâhîm Efendi.....	599
Muhasâra-i Bağdâd.....	600
Şehâ'det-i Şeyh-i Ermîyâ.....	604
Fevt-i Eskîci Hüsn ü Dede.....	605
Fevt-i Sultân Mustafâ.....	605
A'kt-ı Sâ'lîh Pâşâ-ı A'cem.....	606
Fevt-i sivâsî Efendi ve Katl ü Kâim-i Makâm.....	607
A'vd-i Vezîr-i A'zam.....	608
Tafsîl-i Vakâ-yı' A'hd-i Saltanat-ı İbrâhîm Hân.....	610
Fevt-i Hân-ı Karîm ve Velâ'det-i Sultân Mehmed Hân ve Velâ'det-i Sultân Süleymân.....	612
Seyl u Ğarîb ve Ğarîbe.....	613
Ahvâl-i Nasûh Pâşâ.....	614
Katl ü ZülFîkâr Pâşâ ve Ğarîbe.....	616
Katl ü Vezîr-i A'zam.....	617
A'zl ü Mehmed Girây Hân.....	622
Âmden Elçi-i Nemçe.....	624
Şehâ'det-i Maksûd Pâşâ.....	624
Hurûc u Donanmâ.....	627
/İçindekiler s.6/	

TÂRİH-İ RAVZATÜ'L-EBRÂR

Bismillâhi'r-rahmani'r-rahîm

Nesîm-i a'nber-şemîm hamdüssipâs. Ve güldeste-i nev-beste-i senâ ve şükr-i bî-kıyâs. Nâmzed-i hidmet-rıfat verüb sâhe-i bârgâh-ı kibriyâ-penâh. Ve cevâhir-i âfi'tâb-ı tâb-ı tesliye ve teslîm-nasâr-ı pîşgâh. Dergâh-ı risâlet-penâh. Kılınub al ve âshâb cenâblarınâ şemrâyif-i tarziye ve tekrîm. İthâf-ı takdîm olunduktan sonra. Karaçelebî-zâde A'bdul'azîz hakîr bu yüzden berk'-endâz-cemâl şâhid-i sırr-ı zamîr olur ki. Arar'i o cet-cerrid olan ve rikâ-ı bülend-pervâz-ı rûh-ı âşiyân-sâz bir cebdden âdem olubin Ol zât-ı mükerrerrem ve sîle-i dâne-i telbîs ile üftâde-i dâm-gâh-ı müşerrefü'l-a'dem. Olduğu demden sultân kılmur ve A'râb ve A'cem. Sallallah u te'alâ a'leyhi ve-sellem hazretleri â'zîmdâre'l-hâlved. Ve mütevecih makâm-ı mahmûd olunca nâm-nâmîleri pîrâye-i sıfhat tefsîr. Ve vârid-zebân-ı sağîr ve kebîr olubin Zîr-i sernigûn kubbe-i nîlgûn ger-dûnde gayret-i hûrîd ve reşk-i nâhîd olan bed-var-ı sâfîr-i sipehr-i risâlet. Ve nucûm-ı zâhire-i bir canbût hazeratının keyfiyet-i ufûl ve tulû'ı. Ve çaven-gâh-ı istikâmet ve rucû'ı rasad-şinâsân fen-i tefsîr icla'ı müfessirîn. Ve dakika-ı sincân ve âd-ı tahkîk ve takrîr-i sakât-ı mürâhîn. Kılmazın ta'yîn /s.2/ oldukları resm-i muharrer-i mukarrer üzre mukaddemâ murâte'l-safâ-nâm risâle-i a'nberin gülâle sıfhatında mersûm gülün tahrîr-i dâ'i-yi hakîr olubin Ol gönçe-i nev-şüküfte-i bâğ-ı belâğat çide-i dest-i i'tibâr. Ve pîrâye-i destâr-ı iştiâr olmuşdu yârân-ı müşkül-pesend zamânedan tuhfe-i hakîrâne hakkında görülen nazar-ı rağbet ve iltifât-ı bî-endâze. Bu a'bd-i fakîr kim bazâ i'hyâ-ı destmâye-i şevk-ı tâze olmak. Takrîb-i dil-ferîbî ile kazâ-yı ferâh-fezâyı fesâhat-ı pür-dâzîde kemiyet-i tîz-i tâze hâme-i sihr-i seza diger bâre itlâk-ı zemâm-ı hüsn-i ihtimâm. Ve âferîniş-i âdemden bu deme dek murât-ı kâ'inâtta a'rz-ı dîdâr eden iştiâr-ı yâ-fettekân zümre-i ahyârı ahhârını muttazıman dört. Fasıl. Ve iki tekmile üzre. Ravzatu'l-Ebrâr. Nâm bir eser-i mu'teber tertîbine dahî â'cizâne ikdâm olunub zevk-ı meşâhide-i şâhid-i fehm-i havâs ve a'vâma 'âmm u murât-ı mücellâ-yı sıfhat-ı mücellâ-yı sûrur-ı gubât inâm olmak için eserimiz bu Rûmhuzûr kayd-ı tekâfât-ı münşiyâne-i iğlâk ve takiyyîdden sâde ve bâr-ı tedvîl-i meml ve îcâz-ı muhâlden âzâde olmak tarfı sencîde-i mi'yâr-ı ihtiyâr oldu bu üslûb-ı mer'ûb üzre ki. Fasl-ı evvel. Tesha-i murât el-sıfâda sebât-ı harîr-i tahrîr olduğu üzre peygamberân satvede hisâl-i münâkib-i mahmûde'l-a'vakıbanı havâ ve tekmiyesi bir veche icmâl-ı ânba-ı enbiyâ-ı müştebâ el-hâlî muhtevî olubin Fasl-ı sâni yine sıfhat-ı murât el-sıfâde rev-nümâ olduğu üslûb-ı mergûb üzre hâlvat-i hâne-i kâb-ı kûsîn-i kurrete'l-a'yn-ı sakaleyn sallallah u te'alâ a'leyh-i vesellem

hazretlerinin sanîyen hayât-ı fâize'l-berakâtı sâ'li kine pîrâye-i bahş olan ferâyide'l-akiyât bedâyı'-ı vakâyı-ı benân-ı hüsn-i ta'bîr ile keşîde-i rişte-i beyân ve takrîr eyliye. Fasl-ı sâlis. A'hd-ı hümâyûn İslâmda mesned i'z ü ihtîşâmda femân-ı fermâ olan Hulefâ-i Râşidîn ve selâtîn-i güzîn-i me'ser ve asâran-ı müştemil. Ve tekmilesi zuhûr-ı şe'âyir-i şer'i mübîn-i Muhammedî. Ve âyn-ı dîn-i Ahmedîden mukâddem surûr-ı saltanatâ kadem-nihâde olan meşâhîr-i melûk-i pesendîde sulûk-ı azâ'ı ve etvârınâ şâmil olubin Fasl-ı râbî'. Tulû' kevkeb-i ruhşân-ı devlet-i âbd-i payând-ı O'smâniyândan bir ve sipihrcâh u celâl. Ve matlu'u'l-envâr-ı i'z ü ikbâlde ğayret-i mihr ve mâh olan ehl-i asmân-ı melik-i dîn. İclâ-ı selâtîn-i nısfat-ı âyîn. Enerâllah-ı birâhin-i eslâfehum ve tûl-ı i'mâr-ı ahlefehum. hazretlerinin âbrîz-i hâlas-ı sükûn ve harek'ât mu'ârek ve ğazevâtını ta'rz-ı nağız-ı dil-pezi üzre sabık-ı kâlib-i zabıt u tahrîr etmek hıdmetine şeref yâ-fettah-ı ihtisâs ola. Dergâh-ı ru'fet-i dest-gâhı'l-hubdan der-hevâsıt-ı niyâz-mendâne oldur ki i'nân-ı iktidâr-ı rubûde-i çevkân-ı kahr-ı dehr-i bed-mihr. Ve rahş-ı sabık seyr-i hâtır /s.3/ pâ-beste-i şikâl-ı sitemkâr-ı sipehr olmamak ile cerde-i hûş-ı hırâm-kâ'lem. Ser-menzil-i itmâm merâma vazı'-ı kadem edübin Nîl-i rehîne-i hüsn ü kabûl-i fehûl miyesser olubin Ve ol ki'tâb-ı saht-ı nisâb-ı belâğat-ı intisâbın bir nüshası sultân-ı cihânistân-ı tâc-bahş. Hâkân-ı bülend-ivân-ı ger-dün-rahş. Mâye-i ibtisâm-ı sağûr-ı İslâm. Pîrâye-i sıfhat-ı şuhûr u â'vâm-ı şehsuvâr-ı a'rsa-ı hilâfet u şehriyârî. Bâlâ-nişîn-i mesned-i saltanat. Ve tâcdârî. Fermân fermâ-yı heft-i keşûr. Dâverinin baht-ı sa'd-âhter. Pâ'dişâh-ı bülend-i bargâh. Şâhenşâh-ı makârrem-i dest-gâh. Mihr-i Münîr üç sa'â'det ve ikbâl. Dört el-tâc-ı câh u celâl. Ve istihâl-a'kd-ı manzûme-i O'smâniyân. Hem nâm-ı hazretî hâlîl-i celîl's-şân Sultân-ı İbrâhîm Hân Hazretlerinin meclîs-i humâyûn-ı sa'â'det-i makrûnlarınâ küstâhâne âhdî olundu ümîd-niyâz-ı mendâne-i nâçiz oldur ki bu dest-âvîz-i müstemindâne dest-â'râz birle merdûd olmayub murât-ı hâl-i müellif bî-vücûd menzûr-ı nazar-ı iltifât-ı şâhâne ola vemâ zâlî k a'lallahî a'zîz.

Fasl u Evvel der-Beyân-ı Kıssas-ı Hâ'dîyân-ı Sebîl-i Enbiyâ vü Rasûl-ı Selâvatullah-ı Ve-selleme A'leyhim Ecmaîn Hazret-i Âdem Sallallah u A'leyh-i Vessellem

Hafî olmayâ ki ba'zı ehâ'dîs-i sahîha nâtık olduğu üzre sadr-ı pîrâye-yi îvân-ı peygâamberî olan zevât-ı mukaddese yüz yigirmi dört bin olub ol gürûh-ı pür-şükûhdan üç yüz on üç vücûd behbûd tâc-ı risâlet ile ser-efrâz. Ve bu cümleden yetmiş üç resûl ve kırk beş bini şî'ar-ı işnihâr birle sâ'irlerden mümtâz olmuşlardır. Meşâhîrû'l-vel-a'zim Nacîyullah-ı Nûh ve hâlî lullah-ı İbrâhîm ve Kelîmullah-ı Mûsâ ve Rûhullah-ı Î'sâ ve

Habîbullah-ı Muhammed Mustafâ Hazretî olub Hazretî Zabîh ve Ya'kûb ve Yûsuf ve Eyyûb ve Dâvud cenâbları dahî zümre'î ahyâr ûlûl'azamdan olmak muhtâr ba'zı kibâr-ı i'lmâdır. Hazretî Safiyullah-ı Âdem ve Şît ve İdrîs ve Nûh âbr-i yerzûh kelâm-ı zebân ser-yânî üzre sabık kâlib-i takrîr. Ve Hûd ve Sâlih ve Şu'ayib ve Hazretî Hatemü'l-Mürseleyn ve Hatemü'l-Nebîyyîn cenâbları ferâidel-a'kiyân-ı nâtika cân-bahş-ı benât-ı lisân-ı fasîh-i A'rabî ile keşîde-i sülûku'l-lâl-i hüsn-i t'abîr buyûrub fâtih-i cerîde'l-sa'dâ-yı enbiyâ-yı Benî İsrâ'il Hazretî Kelîmullah. Ve hâtimesi Cenâb-ı Rûhullahdırılar a'lî nebiyyînâ ve a'leyhîm selât-ı selavâte'r-rahman gül-hînvân.⁵⁴ Ol dem ki irâdat-ı bî-a'let hazretî âferîninde hest u bûd. Bir muktezâ-yı hükm-i nâ-mahdûd hâlîfetullah-ı fil-â'lem ebu'l-beşer-i Âdem salâh u a'leyh-i ve-sellem /s.4/ hırâmân-ı sahn-ı sarây-ı vücûd* Ve serv-i çemân-ı tarâz-ı kad-dil-istân-ı revnak-efzâ-yı bâğ-ı şuhûd olmağa ta'alluk yâ-fettah oldu fermân-ı sübhânî üzre nagahdârân-ı bârgâh-ı semedânî Hazretî Cibrîl ve Mikâ'il ve İsrâfîl vahde bade vâhid naşîmingâh-ı bâlâhâne-i lâhûtdan cilvegir-i hatâ-i nâsût olub hamîr-i mâye-i fitrat-ı nev'î insânî olmak içün sahife'î zemînden bir kabza hâk-ı pâk almağa tahrîk-i bâl-ı a'zîmet etdiler. Bu vazı'-ı hikmet-i şî'ârdan müntehî'l-merâmînâ iddügün zemîn-i istiş'âr edecek bir hem zede-i ızdırâb olub' ey girve beyân-ı i'liyyîn mekân bu zerre-i hâk-sârda tahammül-i tâb-ı âteş-i düzah yokdur. Dest-i taarruzunuzdan tahlîs-i giribân-ı selâmet ricâsını nâm-ı lâzım ola hâtîrâm Hazret-i Hûdâ-vend inâme-i tevsil ederüm deyü' dil beste-i Fîtrâk-niyâz olmağın tazime lil-esmâ'lî-celîl hisse-mend feyz-i â'tîfet olub câygîr-i hâtîra-i amân oldu. Nevbet-i hidmet-i kabz-ı kabza-i hâk-ı ı'tırnâk Hazret-i A'zraîle degicek egerçi zemîn-i resm-i deyrin üzre istinâf-ı merâsim ricâ eyleyüb bünyâd-ı tazarr'u u zârî eyledi. Lakin ol ferîşte-i nûr-ı serişte imtisâl-ı fermân izzed-i mute'âl yanında merhamet ve şefkatîn ne i'tibârî ola deyüb u'rûk ve â'sâb-ı zemîne bî-bâk-ı pençe-i iktidâr saldı. Ve sehl u hüzn adîm arızdan gargâruş mikdârı hâk alub' hasebe'l-emr beyyine'l-Mekke vel-tâyif müste'id-i fûnûn-ı a'vâtîf vel-tâyif eyledi. Ol dem münşiyân-ı dîvân-hâne-i hikmet-i menşûr-ı hidmet-i kabz-ı ervâha kalemzen-i terkîm olub' dest-i istihkâk Hazret-i A'zrâ'ile teslîm etdiler. Pas Sân'i-i Hâkim hûd-be-hûd kırk gün ki kırk yıldan ibaretdir. Dest-i kudret ile mutasaddî'î tahmîr-i tiynet-i Âdem olub' ehsan-ı takviye üzre cevârih ü a'zâsı tesviye va ta'dîl. Ve çâr-erkân-ı bünyân-ı vücûdî tekmîl olundu'kdan sonra. İbnihu A'bbâs nakli

⁵⁴ - Matbu nüshada "Hazret-i Âdem Sallallah u A'leyh-i Ve-sellem" burada başlık olarak verildiği görülmektedir.

üzre kırk yıl dahî ol kâlib bu el-a'cîb sâye-i serv-i esasâ hare-i gabrâyâ düşüb bu müddette girve-i pür-şekvâ ferîştigân-ı bâl-i efşân şevkî çok çok temâşâsınâ gelürler. Ve nakkâş-ı kudret kâ'lem-i fitrat-ı ile resm etdü ki nakş-ı dilkeşi tahsîn edüb bu hâkrîzin üstâdınâ sed-hezâr âferîn derler idi. İttîfâk bir gün Lâ'în-den-i recîm-i güşteni dahî ger-dün-beste-i silsile-i ittiba'î olan ittibâ'î ile ol ser-zemîne vaz'ı kadem-i şom edüb tefhus-ı hudûd u rusûm-ı şehristân-ı vücûd-ı Âdemî etdikden sonra eğer Hazret-i Rabbü'l-i'bâd. Bu hâk-i nejdâfî tafzîl ile sizi tezlîl ederse ne gün mu'âmeleyi pîş-i nihâd edersiz deyü ashâbinâ tevcih-i hi'tâb edübin Anlar bî-tereddüd fermân-ı mütehattimi'l-ez'ânî ezser /s.5/ selîm pedend. Ve kemer inkiyâd-ı meyân-ı cânâ bend. ederiz deyü redd-i cevâb edecek lâ'în-i bî-dîn ğark-ı âb-ı hayret ve ızdırâb olub rişte'î izmâr-ı i'syân-ı retmiye'î bütân-ı cinân eyledi. Mısra'. Tavk-ı la'net-bikrden cânîş. Çile'î erba'ın tamâmından sonra o ara-ı sahrâ-yı tecerrüd olan ve rikâ-i bülend-pervâz-ı rûh-ı revân aşınâ-yı dâm-gâhtan. Ve aşiyân-sâz bir cebden olubin Tûtî'î şükr-şükan-meser. Ve i'lm-i âdem murât-irşâd-ı üstâd-ı ezelden i'z ü cel-esmâ'î cem'î-yi mesmmiyâtâ müsta'idd feyz-i ta'lîm ve tâk-ı cebîn-i mübîn-i a'lî veche'l-tahiyyat vel-takrîm. Secdegâh-ı mela'ik olmak ile mazhar sınıf ta'zîm oldu. Mu'allim-i de-bestân-ı fen-i telbîs. Kelb-i mu'allim ser-kûy hîle ve tedlîs-i mel'ûn ebedî iblîs asl-ı tıynetî olan nâra ıġtırâr. El-nâr velâ el'âr deyüb i'nâd ü istikbâr üzre ısrâr etmegîn sûret-i zâbâ-yı mülkiyetden peyker-i bed-munzîr iblisiyyete mesh. Ve âyat-ı takarrîb-i nas-ı kerîm. Fâhrec minhâ fânin râcîm ile mesh olunubin Darü'l-tekerrîm-i cennet-i na'imden tard ve iba'âd olundu. Ve giriftâr-ı düşâhe'î lâ'în ve nefrîn olub â'lâ-yı i'liyînden esfelessâFîlîne sürüldü. Ol mahzûl-ı merdûd ravzate'l-safâ-yı cinândan mutarved olıcak Hazret-i Safî ve kendülere enîs ü celîs olmak içün a'zm-ı gül-geşt be-hişt itmezden mukâddem çeşm-i gazâlâneleri el-maslahat-ı pâ-beste-i dâmgâh sîne-i latîfe iken kasîr-i en'âm istihvân-ı pehlevî çap-ı âdemden dîde-güşâ-yı havâb-ı a'dem olub pezîre-yı sûret-i tekvîn. Ve tâc-ı bâhire'l-ibtihâc-ı izdivâcları birle gayret-hur-i a'yn olan. Hazret-i Havva düş melâike üzre zerrîn- arîgâh ile ziyâfet-hâne-i bâğ-ı cinâne nakl ve tahvîl olunub darü'l-kirâme-i cenât-ı a'dnda. Fîhamâtîş-tahiyye'l-enfûs ve telzel'ayn. Havân-ı bî-imtinânî birle ikrâm u tevekkîr. Ve imtihânâ takrîb-i şecere-i minhiyadan nehiy ve tahzîr olundular. İbnihu A'bbâs ve İbnihu Mes'ûd ve ashâb-ı sâ'det in-tisâbdan cem' nâ-ma'dûd-ı vücûd-ı behbûd Havva cennet-i a'lâda revnak-efrûz munsa-i şuhûd olmaları târîkini meslûk-ı kadem kâ'lem rivâyet itmişlerdi* Şecere'î münhiye-i sünbûle veyâ kerem ve pür-kavîlde dir hattâ habîr olmak üzre nügeşte-i sıfât-ı tefâsirdir. Pes Hazret-i Âdem ve Havva a'yş u

neşât. Ve hoş dil-i enbiyât birle niyâz- ı Kûdûs ve hattâ İrânîsde nasf-ı nihâr ki beş yüz seneden i'bâretidir. Arâm u karâr edüb bir fehva-yı mesru'. Ve ey nâ'im-i lâıykdır mâl-dehr. Hûrşîd-i ikbâldir hat-ı zevâle ırmegin kûşe-i kibr-i kemîngâh-ı bugz u hased-i lâ'în-i ebed'l-hikme sedne-i behiştiden. Mâremded-kârlığı ile serâbistân-ı cinâne ruhsat-ı duhûl. Ve ser-vakit Âdem ve Havva'yâ vusûl/s.6/ bulubin Ol dâll u mudıl. Hel edüllike a'la seceretü'l-huldi vel-mülki lâ-yeblî. Meveddesi ile ar'ât-ı sûret-i nush u pend ve sıdk-ı müdde'â üzre nâm-ı şerîf lâ-zımmet-teşrîf-i hüdâvendîye yâdusû kendi eyledi. Hazret-i SaFîyullah i'tikâd-ı pâkı üzre çerk-i dürûğ-ı bî-fürûğ ile telvîs-i lisân olunub ism-i mütehattimü'l-tebcîl Hazret-i Rabb-ı Celîl tervîç-abâtıyle tavssût olunmak muhâlâtan ma'dûd olduğundan mâ'adâ dest-i takdîr mümteni'ü't-tağyîr rûy u ahd u peymâne-i perdekeş-i nisyân. Ve rızâ-ı cûy-ı Hazret-i Havva dahî muharrik-i madde'i i'syân olmağın. Hazret-i Ebu'l-bîşr ol semere'i şecere'i şûr u şer tenâvülüne ikdâm edüb henüz kefe'i mîzân hûsulede karâr u arâm itmemiş idi ki pûşuş-ı kad-bâlây-ı Âdem ve Havva olan tâc u kubâğâret-zede-i dest-i sabâ olub nihâl-i kâmet tûbâ misâlleri dıraht-ı hazân dîde gibî hâlde hây-ı behiştîden ârî oldu. İstîlâ-yı hacât u şer-i masârı birle mütevâri olmak ricâsınâ sâye'i â'tıfet eşcâra ilticâ edüb dıraht-ı incîr beray-ı setr-i a'vret bir kaç berk sebzedir ve işâne ile ri'âyet hakk-ı civâr eyledi. Telâtım deryâ-yı enduh ve perîşânı esnâsında taraf-ı bâr-gâh-ı kibriyâ-penâh-ı sübhânîden* Elem enhükâmâ a'nti'l-küme's-şeceratü ve ekul leküme's-şeytânî'l-kemâ a'düvvün mübîn. Tend-bâd-ı hi'tâb u i'tâb-âmiz-i mevc-engîzi'l-câh-ı hayret ü ızdırâb olub az kaldı ki zevrak-ı vücûdları nâ-bûd ola. Emâyine feyz-i muhâb-ı merhamet mülhemü's-sevâb birle pejmürde berk-i zebânları sîrâb-ı tâb-ı tekellüm olubin Rabbenâ zallelnâ enfüsenâ ve enlem tağFîrlenâ ve terhamnâ lene-künenne minel-hâsîrîn zemzemesiyle izhâr-ı nedâmet ü pişmânî. Ve istidu'â-yı rahmed-i râhmânî etdiler. Bu mu'âmeleden sonra. İhbatû eb'azzukum liba'z-ı a'duv. Fermân-ı bî-dermân-ı şeref-sudûr bulmağın sed hezâr andûh u ğam u bî-şamâr mihnet ü elem birle tevdî-i âlem-i eflâk ve teşrîf-darü'l-gurbet rûy-ı hâk edüb Cenâb-ı SaFîyullah cânib-i Serendib'e. Ve Hazret-i Havva Cidde'ye hübü't etdiler. Vesîle'i keremiyet âteş-i Fîtne ve fesâd mâ-rubd ü ger dar-ı İsfehânâ sürülüb letâfet-i cism-i iktizısıyla vâzî'el-asl-ı kânun mühimme'l-şeytanet ve telbîs-i İblîs için mekân ta'yîn olunmamışdır. Mısra' elî hîssi'l-kat-rahlehâ em-kaş'im. Bir kavîlde ol iki menhûs meyânında hem te'allu'kda âşînâ-yı olan tâvus dahî a'rz-ı Habeş'e veyâ Kâbil-i zemîne nefî olundu. Hazret-i Âdem bu ten-günâ-yı renc u i'tâba vaz'-ı kadem edecek üç yüz yıl katarât-ı hûnnâbe-i eşk-i nedâmet-i subhe-i mercân gibî müteselsil elvurûd olub ol

çeşme-i serden rûdlar cârî oldu. Bu müddetde istîlâ-yı şerm ü hayâ birle taraf-ı bâlâ-hâne-i asmâne /s.7/ dîde-güşâ-yı nazâret olmayub ser-furu bürde-i giribân nâle vü efğân olmak pişesi. Ve kelimât-ı tayyibe-i. Sübhâneke allahümme ve bî-hamdike ve tebâre-kesmûke ve te'âla ceddük lâ-ilâhe illâ ente zalemte nefsi fâğfîrlî innehu lâ-yağfirü'z-zünûbe illâ ente. Vîrd ü zebân endişesi idi a'vâm-ı ma'hûde tamâmında mu'allâ yâr-i gâh-ı re'fet-penâh Gaffârdan müjde'i mağfîret erişüb zılâl-ı safâ bahş 'afuv-ı i'tâ-ı tathîr-i dâmen-i cürm ü hatâ itdügü peyâm-ı surûr encamı vâsıl-ı şu'ûr olmağın sebeb-i husûl-i nev'-i ârâmış-i huzûr oldu. Mervîdir ki bu dâr-ı vahşet-medâr-ı muhâl-i rahl-ı karâr olduğı rûz-ı gam-endûzda kemâl-i hüzn ü melâl ve nihâyet ü infi'âl birle her cânibe nigâh-ı müstemindâne ederken nâ-gâh-ı sayebân-ı zerrîn-tanâb-ı âfî'tâb-ı nûr-ı dîde-i ferrâşân dîvân-hâne-i kazâ ve kâder olubin Çadır-ı kehl-i fâm-ı şâm-ı âlem ve âlemiyâne sâye-i güstar-zalâm oldu. Bu sûret-i hâl-engiz ol dame dek cilve-gir-i mur'at-ı nazar-ı a'zîzleri olmadığı cihetden rivâyet andûh ve ğamları mürâtıb a'dâd gibî ezdiyâd bulub her târ-ı müjgânı bir sinân-ı cânistân olmağın ol şeb bu el-a'cebde dezd-i havâb-ı râhat-ı kalb-i hazân-dîde-i mihnet dîdesîne bir tarîk ile yol buldu. Ol deme dek ki hayme-i devrinin leyl-i vennehârdan dâmine-i zerrîn tar-ı şefik lâ-me'al-envâr olub tebâşîr-i sabahü'l-hayr-ı â'lem-i eflâk a'rsa-i hâke pertev-endâz olmağa ağâz eyledi. Hazret-i Âdem sallallah u a'leyh-i ve-sellem beted-i ğamdan nev'â-rehâ bulub sır-ı sır kıyâmet-i hayz-ı hüzn ü melâl birle şikeste-i nihâl-i âsâddûtâ olan kâmet-i tûbâ misâllerine kıyâm verdi . Ve dergâh-ı rı'fet-i destgaha yüz urub bir rek'at indifa'-ı dâhiye-i zulmet-i leyl-i pervîl için ve bir rek'at ahir-i avd-ı bahâr-ı nihâr için iki rekat nâmâz ile Cenâb-ı Rabbü'l-erbâba a'rz-ı söz ü güdaz eyledi. Hazret-i Âdemîn ol demde tatû'â ol buyurdukları dü-rek'at nâmâz anlara iktidâen Amet-i Nâciye-i Ahmed-i Muhtâr'a fa'rz oldu. Tefsîr-i Lübâbda ser-sa'â'det-efser Hazret-i Ebu'l-Bîşr sahâbda olub ba'de altmış zerâ'ah tenzîl olunmuşdur deyü arâyiş-i kitâbe-i rivâyet olan nakle nahl-ı kâmet-i Âdem-bâlâ-i keşîde'i sâha-i hestî olduğı demde bî-kem ü kâsıt-ı rasât altmış zerâ' idi deyüb pirâye-i sadr-ı sahîh-i bahârî olan hadîs-i şerîf darb-ı kâ'lem tezyîf eder nihâyet zera'dan murâd Hazret-i Safî midir yohsa zarâ'-ı müte'ârifîdir muhtelif-fiyâdır. Düziyyet-i benî Âdem hi'tâb-ı müstetâbin Elest-i bî-rabbiküm. Mazharı oldukları cây-gâh-ı mahşer-i iştibâh-ı zebînde nihâl-i bâğ-ı risâlet olan nahl-ı kâmet topî ğuvvedleri nişânde-i ravza-i şühûd oldukları mekân veyâ dâmen-i cebl-i i'rfânda va'de-i nu'mân olubin İbnihu A'bbâs nakli üzre /s.8/ Hânidde darb-ı hayme-i nüzûl itdikleri serzemîn. Ve sıdd-i rivâyeti üzre bâlâ-hâne-i sipihr-i berrîn idi. Resîde-i hadd-i sıhhat

olmuştur ki Hazret-i Âdem bu dâr-ı vahşet-medâra vazı'-ı kadem etdikden sonra yüz yıl râh-ı âmed-şed-i nazâre-i cemâl-i Havva-menesd olub' bu müddetde tenhâ rû-bâde-yi fîrâk. Ve ciğer sûhte-i âteş zebânekeş iştîyâk idiler. Dimâğ-ı cânlarınâ kabûl ü zân olduktan sonra şükür-i güzâr-i ni'met perverdigârı için hasbe'l-emr-i imdâd-ı mela'ike birle beyt-i hudâ bînasına bezel-himmet-i bî-himmetâ edüb ba'de'l-itmâm-ı a'vâm-ı ibtilâde su-ı hatâ-i âteş-i fîrkati olduğu Havva ile eşher-i rivâyât üzre yevm-i a'rafede mevkıf-ı Arafâtta devlet-i mülâkât müyesser oldu. Ol iki yâr-ı gamkisâr-ı gülçîn ravza-i müşâhade-i dîdâr olıcak eşk-feşân-ı behcet-visâl ve subhah-ı gerdân şükr-ittsâl olarak. Taraf-hende mahmul-bend-i a'zîmet oldular. Ol sene meşîme-i rahm-ı hevâdan Kâbîl ve İklimiyâ ve âm-ı kâbilde Habil veliyûzâ rahân-ı tûvâmân-ı pirâye-i bahş-ı kehvâre-i zuhûr olub peder ve mâder nısk-ı mezbûr üzre yigirmi def'a müşâhade-i dîdâr-ı evlâd-ı emcâd ile karîri'l-a'yn oldular bu kâ'ide-i meterde ancak hazret-i şayesde-i tehâllûf edüb ol der-i yektâ bî-teklîf-i tek ü tenhâ-teşrîf-sâz-ı sâhe-i zîynet-i sarây-ı dünyâ olmuşlardı. Nahl bir ü mend-i nesl-i şerîfe'l-asıl yevmâ fe-yevmâ neş-vü-nemâ bulub Hazret-i Âdem bu hâtıra-yı fenâdan dâru's-sâ'ade-i bekâyâ müntakıl olduklarından a'dâd-ı evlâd ve ahfâdı kırk bine vâsıl olmuşdu. Kâbîl ve Hâbîl meblağ-ı ricâle-i bâliğ olıcak ta'yîn-i hükm ü şeî'ate'l-vakt üzre İklimiyâ Hâbîl'e ve Leyûzâ Kâbîl'e nâmzed olub İklimiyâ zîb-i dil-ferîb hüsn ü bahâ. Ve zîr-i tenâsüb-ı e'zâ ile mahbûb-ı nâzenin şehr-i âşûb olmağın. Kâbîl bu ki'smet-i â'dileye kabûl olmayub tahrîk-i nefsi-i bed ü iktizâ-yı hased ile Hâbîl'e nev-civânî ki sinn-i 'emri henüz 'akt-ı sâniye vâsıl. Ve dâ'ire-i nısfu'n-nehâr-ı hat-ı müşkibâr-ı kâmil olmamış idi. İbnihu Abbâs nakli üzre cibâl-i hendden Nûd nâm kûhede-i berzah-ı peymâye-i İklim bekâ edüb ser ü sadra-i sîmâ-yı kad-ı bâlâsın üftâde-i hâkk-ı helâk eyledi. Kânûn-ı muhmel ehrâk-dem ve vâz-ı hâk-ı nefise-i vâzı'-ı evvel Kâbîl bed a'meldir. Bu hâl mesmuru'l-melûl zuhûl cenâb-ı safîyullah hamîr-i mâye-i tedzâif-i esbâb ğam u anduh-ı surûrî olub derd ü derûnî sed-çendân. Ve eşk ü çeşm-i pür-hûnundan kırk yıl ser-nigûn hayme'i asmân-ı tard-ı emân oldu ve zebân-ı fasihi'l-beyânları. A'rabîye. Tağyiretü'l-belâd u men a'leyhâ. Ve vechü'l-a'rz muğayyir kabîh. Tağyîr-i küllü zeylûn ve te'am. Ve kul beşâsetü'l-vechi'l-melic. Nesr. Mazmûn-rikkat /s.9/ hayr ile bîttarîki'n-nâsâr-ı mersiye havân-ı ferzende-i a'zîzleri olub b'ad-ı bir hat-ı mine'z-zamân ya'rib-i İbnihu Kahtân ki A'rabîye ve Süryânîyeye müddebâ'-ı ıtlâ' etmiş bir â'rif-i nüktedân idi. Ol lâl-i menşûrayâ riştekeş-i na'zm olub ol manzûme-i bedî'ü'n-ni'zâm tarfa tarzı bu iki beyit ile müstezâd etmiştir. Şiir. Ve mâlîlâ ecved besbin dem'. Ve Hâbîl tazmine zarîh. Arî tûlî'l-hayât a'lî gammâ.

Fehl enâmın hayâtı müsterih. Bu kâr-ı nâ-sevâb irtikâbından sonra Kâbîl keştenî dergâh-ı nübüvved-i dest-gâhdan tard ve ib'âd olunub' ol şakî ebed nihâd. Sebeb-i işti'âl-i âteş-i Fîtna ve fesâd olan heva-yı hâr-ı İklîmî-yâ ile a'rz-ı Yemene Fîrâr. Ve A'dende târîh-i esâs-ı ârâm ve karâr eyledi. Vesâvis-i Şeytâniye ile anda dahî gubâr-ı şer u şûr-ı âsâra. Ve zulmet-gede-i âyîn-i menhûs mecûsî inâra edüb belki icâd-ı sınıf-ı münâhiyi ve mülâhîde sabık-âmîz-i İblîs-i ma'lûm debistân-ı fen-tâbîs oldu. Mısra'. Rûy-ı bâz âmdenit-nist çurfet-i rikkatî. Vehâb İbnihi Münibe nakli üzre Hazret-i Âdem senin-i ö'mürden beş yüzüncü dereceye vazı'-ı kadem etdikde mansıb-ı celîl-i risâlet birle bülend-pâye olub beyân-ı şerâyi' ve va'd ve va'id-i mutî' ve âsî ve ahabâr-ı mâziye ve müstakbele-yi muttazimân yigirmi bir. Ve eşher-i rivâyât üzre on sahîfe-i şerîfe-i esmâniye ile teşrîf olundular. Şemâr-ı ömürleri dokuz yüz altmış ve bir kavîlde elif-i kemâl iken ser-zemîne mekharâda a'zm-i nüzmet-gâh-ı mülk-i bekâ edüb' cebel-i Ebî Kubeys'de Ğârü'l-Kenz nâm makâmda mütevârî'i nihân-hâne-i lahd olmuşlardır. Bu dar-ı vahşed-i medârda ibtidâ-ı ha'nîf-enfa â'zîm mülk-i bekâ olan Hazret-i Âdemdir. Zamân-ı tûfânda cesed-i mütahharları mahmûl seffîne-i nacîyallah olub dâhiye-i dahyâ indifâ'ından sonra yine menzil-i evvelde ibdâ' olundu. Amâ bir kavîlde menzîl-i sâni-yi hâk-ı ı'tırnâk Beytü'l-Mukaddes olmuşdur. Hazret-i Âdem a'zm-i hâlde bürrîn etdiklerinden bir sene güzâr etdikde Havvâ dahî huddac-ı neşîn-râh-ı fenâ olub civâr-ı kabir şu her â'lî güherde darb-ı hayme-i nüzûl ve karâr etdiler.

Hazret-i Şîr A'leyhisselâm

Ma'nâ-yı A'rabîsi habbetullahdır. Târîh-i velâ'det bâ-sa'â'detleri ba'de'l-hubût yüz otuzuncu sene-i seniye dir safhâ-i pîşâne-i Hazret-i SaFîyullahda mânend-i hûrşîd ü rahşân der-hişân olan nûr-ı satı'u'z-zuhûr Hazret-i Hâtemü'l-Nebîyyîn Cenâb-ı hevâ vü sıhhatiyle tâk-ı cebîn-i Şîsde ğayret-i âfî'tâb â'lem-tâb olmağın Hazret-i Ebul-Beşer taraf-ı pür-taraflarından menşûru-ı velâyet ve vesâyet-i a'hd-i ü'nvân nâm-ı nâmileriyle a'luşşân bulub taraf-ı izzed-i müte'âlden evlâd u ahfâd /s.10/ Hazret-i Âdem şeri'a-i şerî'at saFîyullah'a delalet içün irsâl ve ülûm-ı hükmiye ve riyâziye ve ekser ve emsâlini muhtevî elli sahîfe ile iclâl olundular. Târih-i Hamîsede nübüvvet-i Şîr muhteFîFîyedir. Hazret-i Âdemden sonra hil'ât-ı nübüvvet ile evvel mükerrerem olan İdrisdir deyü kâlb-i tahrîre sabık olunan rivâyet-i muhik-i i'tibârda kâmilü'l-a'yâr görünmez. Ekser evkât-ı hayât-ı feyze'l-berekâtları ârz-ı Şâm'da ârâm ile güzâr edüb sene-i nübüvvet ve hilâfetleri iki yüz a'dedîni. Ve âhâd-ı â'vâm-ı ö'mr ü a'zizleri mâye-

i â'şereden a'şr-ı evvel haddîni tecâvüz etdikden sonra â'zîm-i seyr-i serâbistân-ı cinân oldular ba'zı ki'tâb-siyerde nev-i ben-i Âdem'de ibtidâ-ı iltihâ ve şehir ve-karribnâ. Vasl-ı şemsîr ğazâ eden Şît olmak rivâyeti makkâşte'i kâ'lem-i bedâyi' rakam-ı râvât olmuştur. Ki'tâb-ı nefîs-i târîh-i hamîsde medfen Şîs dahî ğâre'l-kenz olmak üzre îrâd olunmuştur.

Hazret-i İdrîs A'leyhisselâm

Nasb-ı â'lîleri beşinci mertebede cenâb-ı müstetâb-ı Şîs'e müntehî olur. Muskate'l-re'is-i ârz-mâsâr zâte'l-ehrâm olub gülçîn-i revza-i vücûd olduklarında nahl-i ferîşte-ferîb Hazret-i Âdem henüz nişânde-i bâğ-ı şehûd idi. Eşhâr-ı rivâyet üzre yüz sene dahî sâye-i sa'â'det pirâyelerinde âsûde oldular. İsm-i sâmilîleri Ahnûh olub hemvâre-i medârese'i sahife-i semâvîye subha-i dest endişesi olmağın zebân-ı fasîh-i A'rabî'de İdrîs nâmiyle mezkûr. Ve mazhar-ı ne'am-ı behiyyei nübüvvet ve hükûmet oldukları cihetden mislen bâle'n-ni'me ve tabakât-ı celâliye-i hükâmâda üçüncü olmalarınâ binâen urbâ-yı sâlise'l-kâbile meşhûr olmuştur. Ma'rifet-i ahkâm-ı hareket ve ârâm-ı kevâkıb ve mahâret-i fen-i havâs. Ve muzâyâ-yı nücûm ve ibdâ-ı hutuvvet ve rusûm-ı münâsebetiyle a'târ-ı dârâda olmak üzre Hermes dahî derler. Hazret-i Âdem bâğ-ı â'lemde tahrîk-i tûğ ve a'lem etdiklerinde iki yüz yıl sonra hil'at-i isti'dâd-ı mâder-zâtları zîver-i nübüvvet ile muteriz olub otuz sahîfe-i şerîfe ile mu'azzez olmuşlardır ki ol derece'd-dururda münderic olan ferâyid-i pür-fevâyid-i tevhîd hazret-i bârî. Ve a'dl-i güzârî ve terğîb-i edâ-i zekât ve bezl-i sadâkat ve her mâh-ı ravza-i çend-i rûza ve evlâd-i şikânihâd-ı Kâbil-i katl ve esîr ile tezlîl için sel-şemsîr ğazâ ve cihâda tahrîs idi. Binâ-ı berrîn tertîb-i ıslâh-ı harb ve kıtâl emrinde efkâr-ı isâbet-i şî'âr-ı â'mâl edüb irşâd-ı isti'dâd-ı huddâd edâ ile kemân ve tîr. Ve nîza ve şemsîr-i emsâl-i edavât kârzâr itmillerdir. Tekerrür vukû'-ı tûfân ma'lûmu olmağın senâbı' ve u'lûm-i tasvîr ve tahrîr eyleyüb ol neshî ve hıfzî mühüm /s.11/ ba'zı adevîye ve a'kâkîr-i zîyâ-ı a'dn-ı son için ehrâm-ı Mısır binâsınâ sarf-ı himmet bî-himmetâ olunmak ba'zı kitub-ı tevârihde Hazret-i İdrîs'e mesned olub belde'i rehâ anlar zamânında âbadân yüz seksen mu'teber şehirden olmak rakamzade'i yerâ'ı rivâyetdir. Fen-i hayâtat dahî ol zû-fennûn âleme müntehî idü ki Müslim olub kedîmini ve ı'rk-ı cebîni ile yevm-i mi'âd için i'dâd-ı zâd buyururlar idi. Kıyâm-ı leyle-i mülâzım. Ve sîyâm-ı nehâra müdâvim olubın Kemâl-i a'fet ü nihâyet nezâhet ve ekser-i rivâyet ve tesbîh ve ezkâr birle yüz elli yıl mübâşîr-i hıdmet-i celîle-i nübüvvet olduklarından sonra. Rıf'at-ı derece-i u'lû's-şân ile

muvaqqar. Ve rafa'nâhu mekân-ı a'liye. Tekrîmine mazhar olubin Keyfîyet-i salâf-ı sâf-ı hayât-ı ebedî ile sadr u neşîn bâlâ-hâne-i çarh-ı berrîn. Ve iğlâb-ı ihtimâlâtı üzre mânend-i mihr-i münîr. Ârâm-gir-i kasr-ı bî-kusûr sipihr-i çâr-mîn oldu ğarîbe-i Hârût ve Mârût ihtimâl-ı ba'îd ve kav'î üzre nevbet-i nübüvvet Hazret-i İdrîsde ta'yîn-i zuhûr bulmuşdur.

Hazret-i Nûh A'leyhisselâm

Sulukü'l-lâl neseb-i nefîsleri vasâtâ-tâb vücûd ile Hazret-i İdrîs'e mürtebitdir. Nahl-i vücûd Âdem-i bâğ-ı â'lemden mefkûd oldundan yüz yirmi altı sene güzâr itdikde pirâye-i bahş-ı gülzâr-ı şuhûd olmuşlardı. Lisân-ı Süryânî üzre ism-i sâmilîleri yeşkûr veyâ sâkıb olub haşiyet-i bârî birle bisyâre-i Nûh'a güzârî ve zârîleri meyân-ı A'rab'da Nûh tesmîyesîne sebep olmuşdur. Talâtım-ı emvâc-ı tûfân kahr-ı kakhâr-ı bir ferde tahrîk-i dest ü pâ itdürmeyüb felek-i vücûdları sâhil-i selâmete iren cem'-i ma'dûd dahî âzimdetde t'an-ı tâ'ûn ile ma'dûm. Vel-maslahat-ı ni'met ta'kib-i evlâddan mahrûm oldukları cihtden. Silsile'i ensâb şeyh ve şâb bir fehvây. Vece'elnâ zürriyetehümü'l-bâkîn. Nacîyallah cenâbları evlâd ve ahfâdınâ vâ-beste olmağın Âdem-i sâni ü'nvânıyla mezkûr. Ve sadr-ı neşînân-ı eyvân-ı risâlet meyânında imtiyâz-ı imtidâd-ı devlet-i nübüvvet takrîbiyle şeyhu'l-enbiyâ lakâb müstahibî ile dahî meşhurdurlar kâffe-i inâme-i risâlet-i â'mme ile meb'ûs olan ûlû'l-a'zm peygamberlerden olubin Şerî'at-ı şerîfeleri ol deme dek düsturu'l-a'mâl hâlak-ı â'lem olan şerî'at-ı Âdemî nash. Ve bu kânûn u cedîd ol âyîn-i deyrîn-i fesh etmiş idi. Tarf-ı â'lî izzed-i müte'âlîden yed-i emânetlerine teslim olunan suhuf-ı mutahharânın kemiyyeti. Ve memûr oldukları hidmât-ı celîlenin keyfîyeti. Manzûr u nazar mütâla'a olan mu'teberatda nigeşte-i hâme-i ta'yîn revât olmayub ancak dergâh-ı risâlet-i dest-gâhları elli kere mühbet-i emîn-i ulûhî olmak üzre nigâşte-i rivâyet olmuşdur. Evlâd-ı /s.12/ Kâbîl sabıkâ ve tenhâd-ı hilâf-ı rızâyı'l-hay-ı envâ'-ı muharremât ve menâheye-yi mürtekibin Ve ifâ-yı mukazeyât nefis-i emmâreye mukib olubin Tarf-ı ahkâm-ı izzeddîye perde-keş nisyân. Ve küşe-i güzîn-dâre's-şekâvet ve i'syân olmağın. Ev-eşrâr-ı bî-dîn işrâ-ı müşrikini tarîk-i müstakîm dîn-i kavîm ve tevhîd-i Hudâ ve tasdîk-i enbiyâ-yâ delâleti için ercâh-ı rivâyet üzre pencâh-ı sâlande irsâle-i sezâ görölüb lisân-ı sâdık-ı'l-beyân tenzîl-i celîl-i nâtık oldu üzre dokuz yüz elli yıl mutasaddede-i emr-i hâtır-ı da'vet oldular. Bu müddetde ancak seksân kimesne kabûl-i tevk-i bî'at edüb sâ'irleri merkez-i i'nâd ve istikbârda karâr. Ve hâşâ Allâha ittihâz itdikleri veddü's-sevâ' ve yağûs ve ya'ûk ve nesr-i nâm-ı isnâma pereştîş üzre

ısrâr. İtdiklerinden mâ'adâ ekser eyyâmda Vücûd u Nâzenin Hazret-i Nebîyullahı seng-i sitem birle zahmdâr. Ve kelberinatın samîyinlerin âzarde-i hâr-ı âzâr edüb ba'zı evkâtta yakîn olurdu ki şem'-i şebistân hayâtları madde-i nefis vâpesîn-i üdebâyîn hema şâyed ki birgün ikrâr-ı vahdet-i hüdayâ muhtedî olalar deyü. Allahım ahd-i kavmî anhum lâ-ya'lemûn. Du'âsını dergâh-ı kibriyâ-penâha vâsitâ-i sırr-ı zamîr edüb ol şerîrleri bir veche besîm-i telakkî. Ve râtıba-ı da'vetde terakkî buyururlar idi. Hakkâ ki ümîd-i medîd ol cabbâr-ı i'nayedler tarafından hemvâra ezîyet gunâ gûn rû-nâmûn olub ol güştanîler meyânında bu kânun-ı mezhuruf-ı merâ'âtını şekayâ'in şakî eslâf-ı bî-insâfdan ehlâf-ı eclâfa bittarîkü't-tevâris intikâl. Ve ol bed-nihâd-ı mâder-zâdelersin temyîze-i bâliğ olan evlâdını bu vâde-i zelâle-i izlâl ederken. İ'lâ-yı kelimâtullah-ı u'lyâ ricâsınâ hârhar-ı sitem ve âzâr-ı keffâre-i tahmîl merkezinde râsih-dem. Ve dâ'ire'i da'vetde sâbit-kadem olub bir kere dehhân-ı güle ve şikâyeti bâz ve dergâh-ı pâ'dişâh-ı çâre-i sâza nâle vü feryâda ağâz itmemek öyle mü'eyyid-i min i'ndillâhî eshâb-ı nüfûs zekiye-yi ûlû'l-a'zm peygamberlerin hâss-i lâzıme-i zât-ı fâyize'l-berekâtıdır. Râst-i sıdk-ı müdde'âlarınâ şuhûd-ı a'duvvü'l-mu'cizât-i bâhireleri içre bu kûh-ı sâdik ve ahd-i kâlîfe-i dînse hükm-i şer'i ve kânûn-ı a'kla muvâfıkdır vâllahu'l-muvâfık. El-kıssa-ı Hazret-i Nûh a'leyhisselâm nişâne-i mahn-ı vâlem. Ve elf-i isâkad bâlâları bâr-ı cefâ ile kemân gibî lâm iken peykân-ı nâvik zahm-ı dilnişini sîne'i bî-kînelerinde nihân edüb bir kere tîr-i âh cân-gâha güşâd virmedi. Ol dema dek ki nas-ı celîl lâzıme'l-tebcîl. Len yûminü min kavmike illâ min kuddemîn. Rûy-ı ricâyâ perdekeş yes ü nâ-ümîdi olub menba'-ı şûrâba-i şer u şûr olan vücûd-ı bed-bûdları /s.13/ Hâr u hâşân-ı nedmîr ve ahlâk ile tems. Ve ol girve-i mekrûh. Ke-enlem tağni bâlâ-mes kem-geşte-i nâm gıyâbete rems olmak mahz-ı hayr idü ki sâbite's-sahâ oldu Hazret-i Nebîyullah girye-i tûfân hayz-ı rikkat kalb-i hazîn ile istinzâl-ı bârân-ı rahmed Hazret-i Ğıyâse'l-müstağseyn edüb ol bed-gümânları hakkında gümân-ı dil-i bî-ğulden. Rabbî lâ-tezîr a'le'l-ardi mine'l-kâfîrîne diyâr. Sahm-ı sâ'ibe-i güşâd verüb tîr-i du'â-ı hedef icâbete isâbetde hatâ itmedi. Vefâre't-tennûr hikmet-i hafîyesi zuhûr edüb kırk gün bir fehvây. Fe-fetehnâ evvâbı's-semâ'în bimâ'in münhemîr ve feccerne'l-ardi u'yûnâ fe-eltekâ'lî-mâ'u a'la emri kad-kâder. Zîr-i bâlâdın tûfâniyle cûş u hurûş. Ve bâde-i himâr-engîz-merk ol sekre-i ğaflet ve ğurûr u mahmûrların ser-mest-i hâmûş eyledi. Tenûr adım arzdan kinâyeye olub a'lâ harîku'l-â'de hakîkatı irâde olunmak ve mukarrî-yi a'rz-ı cezîreden a'yn-ı verada veyağuttâ Şâm veyâhûd Mescid-i Kûfe olmak ihtimâlâtı nagâşte-i hâme-i ta'yîn-i müfessirîn olmuşdur. Kavlı ahyâr ile nakş-i tırâz sahife'i

tahrîr olanlar a'lleme'i fir-i vâz-âbâdî kâmûsda. El-kâdûn-ı Mescide'l-Kûfe lâne'l-muferrik kân-ı mete. Deyür gam-keş harîtâ-ı iddi'â olmalarıyla şedd ü a'zad müdde'â itse revâdır sâhire-i ğubrâda eshâh-ı sefine seksen aded erbâb-ı sekîneden mâ'adâ bir mütenefFis mecâl-i teneffüs bulmayub yek-dest hemvâr-ı pây-ı lüğazîde-i vâde-i a'dem ve üftâde-i câh-ı cehennem oldular. Hattâ hârem-i sarây-ı risâlet yeristârlarından râhle ve andan tevellüd eden Ken'ân dahî ki dâru'l-emân-ı imâne ilticâdan ictinâb itdükleri cihetden hândân-ı nübüvvete intisâb sûret da'vâsınâ debîr-i takdîr. İnnehu leyse min ehlik. Hat-ı batılânın çekmiş idi. Tûl-ı emel. Sâvî alî-cebel. Netice-i bahş-ı feshat-ı ecel olmayub sadamât-i efvâc-ı emvâc ile ğavte-i havâr kalzem nâ-ka'riyâb a'zâb oldu. Mervîdir ki ol bahri'z-zehâribî bin veknâr ki a'n'ane'i sahîhe ile sikâd-rivâd-ı ihbârı üzre şevâhif-i cibâl-i râsiyâtdan kırk zırâ'-ı irtifâ' etmedi. Umud-ı memdûd-ı ser-nigün hayme'i çarh-ı kebûd. Mahz-ı kudret-i kâmile'i Hazret-i Hâlîk hest ü bûd.

Evc-bin İ'nk

Nâm a'cûbe el-dahrin meyân-ı bendîne o bir kavîlde Hûd ser-zânûsunâ sa'ved edüb dâre'l-kanâ-i â'lemde Hazret-i Nûh mübâşîr-i hidmet-i a'mâl-i sefine oldukda etrâf-ı bilâdden e'dâd-ı edavât husûsunda nev'â imdâd-ı zuhûr etmegin eşhar rivâyâtı üzre ol vartâ-i hûlnâkde helâk olmadan mu'âf olub a'dâd-ı a'vâm ö'mr-i temâm için bin altı yüz oldukda güşte-i a'sâ-yı ejder-i peyker Hazret kellîm ölünce ol hazbî nevâ-çare-ğâh-ı dünyâda /s.14/ hilye'i'l-a'zâr ve kesiste-i mehâr-ı ra'î ve çare eyledi. İ'nak Ebu'l-Bîşr Hazretlerinin sulbiye-i duhteriye olub meşîme-i Rahmandan e'vc-i bittrîke'l-fucûr-ı hurûc. Ol şom kadem dembedem zirve'i tecabirde u'rûc etmiştir. Mâderî hedef-i düşnâm Ebu'l-Bîşr olub duranda çânuvarlar pençe-i şikendesinde helâk oldu ba'zı mu'teberât safâhâtında mersûm-ı kâ'lem ta'yîn-i sekât revândır. Vâllah u a'lem bihakîkatte. Ekser müfessirîn ta'yîni üzre kâder-i tûl-ı sefinesîne üç yüz ve a'rzi elli ve irtifâ'î otuz zürra' olub üç tabaka üzre târîh buyurulmuş idi. Tabaka'i suflî ve a'liyyen bermûcib ta'yîn. Kulnâ ahmel fihâ men-küllî zevceyn-i isneyn. Cem'-i zedeyn zulmet ü âfitâbin Ve islâh-ı zâte'l-beyyine âteş ü âbin Tarîkası üzre mehmûl-ı zuhr-ı sefine olan envâ'-ı muhtelif ve hûş ve esnâf-ı ğayri mû'telif'e'i tuyûr için nâmzed-i ta'yîn olub mülteciyân-ı hûme'i imân hakkında hayre'l-emür noktası zuhûr iyledi. Ol felek-i meşhûn çâr-ı cihet-i rab'-ı meskûnî seyâhat. Ve kâmil altı ay bir makâmda karâr ve ârâm etmeyüb fî-mevc-i meskûn-ı sabâhat itdikden sonra. Â'mâl-i muvassaldan cezîrede Cûdî nâm-ı güvah kalesinde lenger-i sükûn saldı. Na'zm. Bolca geçti Nûh'a

necâd virmiş. İşitdik zemân ile o da bir kerre rûzigârını bulmuş. Nesîr. Hazret-i Muhibbî şükr-i güzâr-i ni'met-i bârî için ol rûz-fîrûzdâra zahdâr olub a'ahd-i ba'id-i müşâhede'i dîdâr-ı ferhûnde âsâr-ı ziyâ ve tensîm-i nesîm-sebâdîn nâ-ümîd-i mukîm-genc tanin ü târ olmağla çeşme'i çeşmleri hayır olub pertev-i aFî'tâb â'lem-tâba tâb nazâra getürmedikleri cihetden mitât-ı dîde'i bîniş karâlarınâ intihâl ile cilâ virüb yevm-i â'sûrada bu iki senet-i heste ol peygamber sa'd-ı ihtardan safha'i rûzigârda yâ'dîgâr kalmışdır. Â'sere-i mâh-ı muharrem idi ki sâha'i zemîne vazı' kadem edüb def'-i nehar bir dûhher için dâmen-gûhda bir muhtâsâr kariye binâsınâ teşmîr-i sâ'id ihtimâm. Ve kendilere izâfetle sevkı's-semânın deyü ta'yîn-i nâm etdiler. Ol seksen mimesne âz müddetde dâ'ire'i vücûddan mefkûd olub insâb-ı şeyh ü şâb necîyallah cenâblarınâ intisâb etmişdir. Eşher-i akvâl üzre Hazret-i Nûh ba'de'l-tûfân altmış sene dahî sevâr-ı matiyye'i rûh oldukdan sonra taht-ı revân-ı tâbût ile a'zm-i tahta'i lâhût edüb meşhed-i mukaddesleri fevâyih-i miskiyede beyne'z-zemzem ve'l-makâm olmak tasrîh. Ve ba'zı tevârihde â'mâl Kudüsden gerek Nûh'da âsûde'i hâlvat- hâlî fe'i zarîh olmaları tashîh olunmuşdur.

Hazret-i Hûd A'leyhi's-selâm

Ced-i a'lâları Sâ'm ve zebân-ı İ'brâniyânda Ğâbir nâmdır. Â'dâd sanîyen e'mr-i serhad-i erba'ine vâsıl oldukda /s.15/ Bahre'l-ensâb Nûh'dan münşâ'ib ceddü'l-neseb-i mesâme'i sâmaha muttasıl olub Yemen'de beyn-i U'mmân ve A'den şecer-i nâm-ı makâmda darb-ı mazlaha'i ârâm. Ve verziş-perestiş-i isnâm eden fırka'ı zâlîle evlâd-ı â'dî münhâc-ı müstekîm şer'-i kavîm Hazret-i Nûh'a hâdî olmak için ba's olundular. Lisân-ı firkân sâdika'l-beyân hâkî olduğu üzre â'diyân-ı bast-ı hilkatlarınâ istinâd. Ve şiddet-i kuvvetlerine i'tikâdları olmağın. Pâ-bercâ-yı i'nâd olub nevbet-i nübüvvetlerinde ki elli sene olmuşdır ancak dört kimesne ser-menzil tasdika muhtedî olub anların dahî hâr-ı ta'arrûz-ı ağıyârdan bî-âzar olmak için eş'âr-ı şî'âr-i imâne iktidârları yoğ idi. Hazret-i Hûd bir muktezâ-yı hukûk-ı karâbet her çend ki ol derinde girgân-deşt-i i'syânî. İttebenûn bî-kulli rî' âyetun ta'besûn ve tettehuzûn musânni' la'allekum tuhlidûn. Mazmûn-ı sa'â'det mukarrûnî üzre kemend-i letâ'ife'l-hayl-ı nush u pend ile teshîr etmek kasdînâ. Ümmedüküm bî-enâmi ve benîn ve cennât ve uyûn. Fehvâ-yı sıdk ihtivâsı ile mazhar oldukları celâ'il-i ni'am-ı nâ-mahdûdî tezkîr. Ve küfr ü inkâr ile mukâbele üzre ısrâr olunduğı sûretde kavm-i Nûh gibî ğarka'i tûfân kahr-ı kakhârî olmak ile tahzîr edübin Lâzime-i mansıb-ı celîli's-şân-ı nübüvvet olan temhîd-i

mübânî-i va'd ü va'id emrinde nâsiye'i dil ü cânı dâğdâr-ı töhmet-i taksîr olmadı lakin te'sîr-i pend-sûd mindlerinden ol âHân dillerin kulûb-ı kâsiyeleri nerm. Ve şümûl pertev-i i'nâyet birle kabûl vâye-i hidâyete dil-kerîm. Olmadıklarından mâ'dâ bir muktezâ-yı şitâvet ü gümrâhî vücûd-ı behbûd Hazret-i Hûd'ı i'dâma sa'î ve ikdâm etdiler. Pes cezâ-i sû-i saniye'leri içün bâ-fermân-ı Hazret-i feyyâz-ı mutlak feyz-i ğays-ı medrâr üç yıl munkatî' olurud. Ve ol müddetde velâ'det-i mevlûd dahî mefkûd olub zurû'-ı vezrû'dan neş-vü-nümâ-ı runmâ olmağın kânûn-ı derûnlarında âteş-i hayret ve ızdırâb-ı iltihâb edüb hasret-i nân-ı haşin ile kars-ı âFîtâba nigâh-ı şerh âlûd. Ve dûd-ı âh cân-gâhî hemser-çerh-ı kebûd ederler iken da'vet-i havân-ı îmanâ icbet ile ni'me'l-tâffe'l-hayadan hisse bâb olmakdan imtinâ'-ı â'tiye. Birle ki müddet-i imtidâdî fermân-ı a'zîmü's-şânda. Senhirhâ a'leyhi sabî'i'l-leyâl ve samâniyat-ı eyyâm-ı husûmâ. Nas-ı celîlü'l-u'nvânî ile mezkûr vel-sîne-i nâsda eyyâm-ı a'cûz deyü meşhûrdur. Bünyân-ı rasîfe'l-erkân cismân-ı â'diyânî. Kâne-hum i'câz-ı nahl-ı hâviye. Zîr ü zeber ü hemser tâkînâ revâk-ı eflâk olan hâne ve kâşanelerin basît /s.16/ hâke beraber eyledi. Eyyâm-ı nuhsâtta deryâ-yı mevc-riz gibî cûş u hurûş eder reyh-i a'kîm ki. Mâtezîr min-şey'in ittet a'lîye'l-ce'alete kârrâmîm. Vâsf-ı şân-ı ulû tuğyânîdir. Hazret-i Hûd ve sâye-i neşîn-i a'lem imân olan cem'-i ma'dûda son demedânî'i vekâyâ olmağın rûh-ı rûh-efza olub her nefğası peyâm-visâl-ı hûbân gibî cân-perver. Ve her şeması râyiha-i a'nber-şemîm kâkûl-i mah-rûyân âsâğîrat bûy-ı misk-i ezfer idi. Mervîdir ki meyân-ı â'diyânda işti'âl nâyire-i sâmân sûz-ı kaht-ı ğulâbirle âteş-i cev' ve a'teş-i zebân-keş olub harman-ı sabr u karâr-ı dest-zede-i sarsar-ı kıyâmet eser-i acz-ü ıztırâr olıcak mübtelâ oldukları belâyâ tahsîl-i ilâc bire's-sâ'a içün tabîb-i hâzik-i tedbîr isâbet-pezîr bir cenâb-ı Hûd'a murâca'atdan ictinâb edüb nihâyet milletde maznu-ı icâbet-i du'â olan harîm-i harâme'l-hûda ki ol târihde mü'tekif ümmü'l-kurrî birer bûde-i hamrâ idi. İstinzâl-i bârân-ı ihsân ricâsınâ beyinlerinde mu'teber yedi nefer kimesneyi nâmzed-i hidmet sefâret itmişler idi. Müsteskiyn henüz mühhâl-ı izb-i hâcat-gâhda pür-sâz-ı sevî ârzû olub rûberâh-ı a'zm-i racû' olmamışlar idi ki es'âd-ı azmânda bir berrîd beşâret-nevvîd ki mahsûl-i bahr u kân. Pây-mezîd olmağa şâyândır. Peyâm-ı helâk'i â'diyân ile müjde-resân olub hem milletleri sîrâb-ı zerâb-merk oldukdan sonra meclîs-i imânî ı'yş-ı zendigânenen hayr olmak mülâhazasıyla tâleb-i kâs-se'l-minyâ olmağın. Na'zm. Ezân-ı câmî ki hem-râhân-ı çeşîdend. Refîkân teyziratlıdır kişeden. Fehvâsınca onlar dahî medhûş-ratel kırân helâk oldular sâhbe'n-nasûr Lokmân bin Â'd dahîl-i hâlka'i müsteskiyân olub anlar ser-âğaz neşînde'i du'âyı istiskâ itdiklerinde Lokmân dergâh-ı pâ'dîşâh-ı bî-

niyâzdan mütemennî-i a'tîye-i ömürde razı olub mes'ûl-i karîn kabûl u rızâ oldu. Ve taraf-ı dîvân kazâdan yedîne her biri seksen yıl işyân-sâz-ı şâhsâr-ı bekâ olmak üzre yedi gerekse ö'mrünce rızâ için sefere'î hayât bî-sebât olmasını muttazıman berât-ı Müslimî vereyledi. Esbâb-ı cem'iyyet â'diyan-ı mazhar-ı teferruk ibda-yi seba. Ve dâr u diyârları pâzide-i ğâret-girân debûr u sâbâ olubin Ğarâbu'l-beyn vahşet-i her cânibde müstecâb olmağın Hazret-i Hûd fırka'î nâciye ile hitâ-i hazr-ı mûte tevcîh-i imâle-i rihlet ve sevk-i matiyye-i hicret edüb essah-ı nukûl üzre şemâr-ı ö'mr-i nâ-pâyîdârları yüz elliye vusûl buldu'kda şem'-i hayâtî-yi sebât-ı tendâbâd-ı memâtdan güzînde irişdi ğâr-ı cebel hazr-ı mûtda müsterîh ravzatü'l-ins-i zarîh /s.17/ olmuşlardır. Amâ süfyân-ı sevrî ve ba'zı sıkât nakli üzre ğalâz ve şidâd-ı kavm-ı Â'd-ı matmûra neşîn hâk-i helâk olduktan sonra dâre'l-emân harâmallaha ehrâm-ı bend a'zîmet-i mücâveret olub lebbeyk-zen da'vet-i rahmânî olduklarında cesed-i mutahharları beyne'r-rükun vel-makâm-ı â'zîm ve kaffe'î istirâhat ve ârâm oldu. Tarîka'î teslîmî üzre ziynet ve zeyb-i ma'nevî ve sûrî. Ve nüzhet-i hedâyık zât-ı behçe ve irtifâ'-ı kusurî birle. Visâl-i a'zîzi'l-menâîl mültemis herkes olan ravza'î rıdvânâ hâşâ nazîr sevdâsiyle adn-ı kurbunda sahn-ı sebze-zârî mecârî enhâr. Letâfet-i hevâda her fasıl-ı rabî' bedî'i'l-esâr. Sâhe'î fasihi'l-ircâ-yı ricâ gibî bî-kırân bir sahrâdadır ve dîvâr ve eşcâr ve ezhârî sîm ü zer ü dürr ü güher. Ve ferş-i zemînî ve hâfât-ı mâ-i ma'înî rızâ-i a'nber ve sevde-i misk-i ezfer. Bir bağ-ı behîşt-âsâ binâsınâ üç yüz yıl bezl-i nakdîne-i ihtimâm olunan. İrm-i zâte'l-emâd ki lem yehluk mislühâ fî'l-belâd. Vasef-ı sâni'dir. Â'd-ı ulâ u'nvânıyla meşhûr olub Hazret-i Hûd mukaddema meb'us olduğu tâ'ifeî tâğiye meyânında sâhib-i tâc ve serîr. Belki bittarîkı'l-istibdâd ekser rabi' meskune tokuz yüz yıl pençe-zen teşğir olan Şedâd bin Â'den muhterî' mimar-ı tetbir hatâ-ı peyzîridir. Ba'del itmâm ol huddenâ-ters-i kursî'î memleketinden erkân-ı saltanatı ile cânib iremî tahrîk tûğ u a'lem edüb yek şebânâ rûz-ı menzil kaldıkda taraf-ı bilehâne'î âsmâniyeden bir sayhe'î sehmekîn ile şâh ve sipâh anda hata'î çâh-ı secîn oldu. Olmaz harf dahî eşkâl-i i'bret -nümâ-yı simyâ gibî çeşm-i merdumdan nihân olub şâhid-i müşâhede bir kimesnenin kemend-i nazarınâ bend olmamışdır. Ancak Hângâm-ı hilâfet-i Mu'âviye'de San'a'dan A'bdullah bin Kilâbe nâm bir merd-i şiter gümgeşte-i bâ'dîye pey-mâye-yi tâleb iken nâgâh ol genc-i şâykânîye râst gelüb sû-be-sû etrâfî cüst u cû ederken Bâb-ı mu'alâ canibini buldu. Ve ad hâlve'l-buyût min ebvâbihâ. Medlûliyle â'mel olub safhâ-i mütehayyilede her kez mislî görümemiş bir nakş-ı ğarîb del-ğarîb müşâhede iyledi ğâh gendüyi â'lem-i havâbda olmak tasviriyle. Mısra'. Düşüm ise bu hayrola yâ-Râbin Deyüb ol şeb bu el-

a'cebîn leyletû'l-visâl gibî sür'at-i intikâl ğamınâ düşdi. Ve gâh bî-takdime'i bezl-i na'kd-i cân-ı ruhsat yâ-Fettah'ı ülgeşt-i bâğ-ı cinân olmak hayâl-i muhâline vücûd verüb bu mu'amele'i küstâhî hazine'i behişt-i ma'lûmî oldukda bu bî-çâreyi pençe-i şikence-i zebâniye'i cehîme teslim ederler deyü bin şemşîr ile zühresi dünim oldu. Hele bârî /s.18/ elde dest-mâye'i yesâr olsun deyüb seng-i rızâ-âsâ rûy-ı hâkda ğultân olan dürr ü güherden bir mikdâr zîr-i begalde nihn eyledi. Ve yine kerem-i bâzâr-ı tâleb olub tefekkad-zâle ederek taraf-ı âhezden bedir olduğu dem ol i'bret -nümâ-yı â'lem mütevârî perde'i a'dem oldu.

Hazret-i Sâlih A'leyhisselâm

Ol vera'iz ki sekiz vâsitâ ile Cenâb-ı Sâm'a muttasıl olur. Es'ed-i ezmanda a'nâsır-ı erba'a ve tebâyî' çahâr-kânenen zuhûr edüb essah-ı rivâyetîn üzre henüz reya'ân-ı şebâbda idiler ki beyne'l-medîne veş-Şâm Hacer nâm makâme-yi muhtâr-ı hâl-i karâr ve ârâm edüb sebeb-i sûrî istîsâl-i zarûre-i evlâd-ı â'd olan rûh-i sarsar-ı zararından tevkî-i mülâhazasıyla Nihat-ı cibâl-ı emrinde a'mâl-ı adâvet a'mâl-i şâka ve nesâ'i-yi nâ-mandûd. Ve ittihâz-ı müsân' ile ricâ-yı hâlved eden put-perestân kavm-i Semûdî şâh-râh-ı şerî'at-ı naciyyullahâ delâlet için irsâl olundular. Hazret-i Sâlih mübâşîr-i musâlih-i mühimme'i nübüvvet olub kasd-ı tâ'cîz ile müfterih-i seng olan ümmet üzre Kâsiyâ nâm sahra'i Semâdın bî-iznillahi te'âlâ ferinâ lehüm bir nâkka'i i'şrâ tevlîdî va'dîni tebhîr edüb andan dahî a'lî-şânla ıslâhe'l-asıl bir fasıl tevellüd eyledi. Ammâ beşeret-angâh istikâ itdikleri bir mâb-tarîke'l-mahâyâ'ide iki günün biri hisse-i nâ-katullah olub a'sîb-i vükelâdan hâtîr-ı hevâhî üzre ra'î ve çarâ itdügine çün çarâ denülmiye. Vel-asr-ı sevdâ-zedeleri leke kavb belâyâ mübtelâ olmağa tevtîn-i nefsi emmâre olunâ bu mu'cize'i bâhare'l-ala müşâhedeşi seyyîde'l-kavm Cennd' ü Bin A'mr ve nice sa'â'det-mendlere vesîle'i tayikkan-ı sıdk-ı müdde'â olub telekkan-ı âyîn-i tevhîd-i bârî ve tekabbe'l-merâsim-i ihlâs-ı güzârî etdiler. Yenice müddet şerâyit-i mukarrere-i muharrere üzre kassemet-i â'dile. Ha'za nâkattehâ şerribü'l-kema şerrib yevme ma'lûm. Mefhûmî dustûru'l-a'mâl olubın Yevme nevbet-i himâ-yı a'bda levla-i pestân nâ-gatullahdan tamâmı kavm-i istifâde-i şîr-i şîrîn. Ve harârete'l-azmime-i buhrân-tâb hırâmânî masâddak. Sâ'igâ'leşâribîn. Liben-i hâlas ile teskîn ederlerdi. Tâ ki a'lî rivâyet otuz yıldan sonra pey-meyâyân-ı râh-ı şifâ ba'z-ı eşkiyâ irâ'det-i sûret-i tahsîn etmeğîn şak'îyyü'l-evvelîn kadâr nâm-ğad-ı ersel-i şemşîr-i gadr edüb veliyyü'n-ni'am ol zaif mükerrerem-i rûberâh-ı çarâ-gâh-ı a'dem eyledi. Fasıl-i mâderinin â'zîm-

zerbe helâk oldun idrâk edicek dîde’i mihnet dîdesinden hûnâbe-i feşân-ı çeşm-i hasret olub kâreh-nâm-gaha kâm-ı zen-i Fîrâr. Ve mâder-i zuhûr etdügi tarîka üzre ârâmgîr-i genc-i istitâr oldu. Rûz-ı diger iktizâ-yı sebât-kadem-i küfr ü i’syân ile bu kâr-ı nâ-sevâb-ı istihsân. /s.19/ Belki devesi ölmüş A’râb gibî ol nalka’i mübârekeyi ta’me’i dîdân-ı dendân eden güştenîblerin çâreleri humarının bire’d-duhzân. Ve yevm-i sânîde numûne nümâ-yı l’al-i bed-hişân olubin Üçüncü gün sûret-i zeşt-i nümâyûnları rûy-ı Zengî gibî kargün oldu yevm-i ebi’ seyha’i sahm-gîn hazret-i emîne’l-vah-î birle bîn bâr-ı sâhire çâk u üftâde-i hâk-ı helâk olub ol işrâ-i bî-dîn. Mazhar-ı nasr-ı mübîn. Fesebbihû effi dâiruhum câsmîn. Oldular. Murât-ı jenk-beste-i hâl-i müşrikîn mücellâ-yı sûret celâl olmak i’ mâret-i vâsıl derece-i a’yne’l-yakîn olıcak Hazret-i Sâlih mülteciyân-ı zal-i sâye bân-ı îmân olan dört bin kadar tâ’ife’i nâcîy ile a’zm-i şâm cennet müşâm edüb Rûmle’i Fîlistîn’de u’zlet-i güzîn oldular yahrebî’i hayât da kabr-i cellîl’l-kaderleri i’kânâm belde de olmak mersûm kâ’lem ta’yîn olubin Ba’z-ı tevârihte beyne’l-rüknü’l-makâmıdır’ deyü pîrâye-i safha’i ta’yîn olmuşdur. Müddet-i ö’mrleri elli sekiz ve bir kavilde yüz elli olubin Bir rivâyette Hûd iki yüzden tecâvüz etdi ki mahsûmdur. Ebvâl-i müfessirîne’l-u’lâmetü’z-Zemahşerî keşşâfında dâru’l-hazer mevt olub ol menzile teşrîf-i huzûr-ı erzânî buyûrduklarında na’kd-ı revânî biresm-i ecâre-i mu’a’cele yed-mütevellî-i kabz-ı ervâha teslîm itdükleri vech-i tesmîye olmak îrâd etmişdir. Mahî’l-senetü’l-İmâmü’l-Bağvî tefsîrinde Cenâb-ı Nebîyüllah hicret-gahları kible-i en’âm Beytullahi’l-Harâm olub vâsl-ı hayât câvîdânî ölünce bekâ-i celîlî’ş-şânda âsûde hâl-i kenf-i emân ve etmîyanân oldukları dahî nagâşte-i kâ’lem rivâyet olmuşdur. Mervîdir ki nokta’i vücûd bed-bûd-ı kavm-i Semûd safha’i â’lem den kezâlî k A’dem birle nâbûd olıcak sâhil-i selâmete vazı’-kadem eden mü’minîn yâ Hazret-i Sâlih ile veyâhûd a’rz-ı Fîlistîn’de a’zm-ı hâlîd-i berfîn etdiklerinden sonra sezemîn hazr-ı mevtde vaz’-ı esâs-ı temkîn ve karâr edüb şâhika-i cebelde bir kasr-ı â’lî ve dâmen-ı gûhtâ bir bi’r-i ma’în. Yakınında hâsura nâm bir hisâr-ı istivâr binâsınâ biraz da dâmân-ı ihtimâm oldular. Nice zamân ol mekânda mazhar-ı celâ’il-i ni’am sâmetnâhî-i ilâhî olub ba’d-ı müddet vesâvis-i Şeytâniye ile â’det-i zemîme’i i’ba’det-i a’snâma ikdâm etdiler. Ol kemrâhları tarîk-i müstakîm-i dîn-i kaviyyuma delâlet için Hânzile bin Safvân irsâl olunub güste-i şemşîr atuvv-ı tuğyân-ı kavm-ı zâl olmağın nuzûl-ı a’zâb ile kahr u tezlîl ve ol bi’r ve kasr-ı ta’tîl olundu.

Hazret-i İbrâhîm A'leyhi't-tahiyyat Ve't-teslîm

Neseb-i â'lîleri selm-penc-i pâye'i abâ ve ecdâd ile kasr-i bî-kusûr nesl-i teşrîfe'l-asl Hazret-i Hûda /s.20/ sa'ver eder. Hâl'at-ı âzâr-ı tarâz şerî'at-ı cedîde birle teşrîf-sâz sadr-ı îvân-ı risâlet olan evvelü'l-a'zim peygamberlerden on altı yâşında iken gürüftâr-ı mezîyak-ı müteccenîyak olmuşlardı. Ba'zı mehre-i min seyr-i zemzeme-sâz haber olduğu üzre tabakâte'l-celâl sanîyen e'mrden kırk birinci dereceye vazı'-kadem-i muhterem etdiklerinde kâmet-i bâhri'l-istikâme'i isti'dâtları câme-i istibrak-ı betânet-i risâlet-i â'mme birle iclâl olunub bir fehvây. Vettehaze'l-lallah ü İbrâhîm Hâlîl'a. Na'vet-i sa'â'det ve ikbâlleri şöhet-nâme-i hâlet ile ikmâl olunmuşdur. Ebü'l-müfessirîni'l-a'lâmeti'z-Zemahşerî kerîme-i. Suhuf-i İbrâhîm ve Mûsâ. Tefsîrinde Ebkerîm-i Hazret-i İbrâhîm. On a'det suhuf-i mutahhara ile mazha-ı tekrîm oldukları sahabe'i âl-i Kehr-i Ebûzer radîyallah u a'a'nh Hazret-i hayru'l-beşer râvî. Olmak üzre kâ'lem-fersa-yı sahîfe'i keşşâf olmuşdur. Bir fehvâ-yı nass-ı kerîm. Câ'ilûke'n-nas-i imâma. Menşûru'l-em'-i'n-nûr-ı imâmet-i â'mme dahî ol muktedâ-yı inâme-i müslîm olmağın sadr-ı neşîn mahFîl-i nübüvvet olan zevât-ı mukaddese silsile-i neseb vel-ahsablarnâ bâz-beste olub' kâffe-i enbiyâ onlara etibbâ' ile me'mûr olmuşlardır. İstâbak u kas-ı şârib ve kâ'lem-i izğâr ve ihtitân u istincâ-ı bâlmâ-i ve ittihâz-ı na'lîn vel-bes ser-evîl Hazret-i Hâlîl ihrâz-ı fazl-ı tekaddüm buyurdıkları sünen-i seniyye'i müstahsînedendir. Vazı' el-asl-ı kâmûn-ı mihmâneleri eb-kerîm-i cenâb-ı İbrâhîm olub ser-heva'ânlarında mihmân olmadıkca lokma'i helâl ile hâl-i a'kide-i sevm-i visâl etmezler idi. Benâbirin semât-ı Hâlîl-i vârid ü sâdır-ı mukîm ve misâFîr hakkında bu deme dek bezl-i ni'am edüb ümîdeder ki sefere-i hûrşîd gibî ilâ yevmi'l-kıyâm berdevâm ola. İhsân-ı sıbğatullah olan hilye'i bî-a'yb-ı şîb ile mahâllî olub ol kisve'i nevârânî ile nevi' insânîde ibtidâ-ı mûkar olan dahî zât-ı sâtvede sıfât-ı Hazret-i Hâlîlu'l-lahdır. Sâlâr-ı muhakkakîne'l-a'lâmeti'l-Beyzâvî te'ayyîni üzre Kur'ân te-nevvür-i tûfândan iki bin altı yüz kırk sene. Ve Câmi'u'l-Asûlden menkûl olduğu üzre bin yüz kırk iki sene kadâr etdikden sonra Güvher-i tâb-der-zât huçeste sıfâtları matlu'u'l-envâr süs-i ahvâzdan sahn-ı sarây-ı â'lem-i vücûda feyz-i nûr şuhûd etmiştir. Nahl-i ser-sebz-i kâmet tûbâ nemûdları hâk-i pâk Bâbil'de veyâ ser-zemîn-i harâmda bâlâ-keşîde olub ba'de pederleri âzer-mekânların tebdîl. Ve ol mihr-i münîr sipihr-i risâleti tarf-ı Bâbil'e tahvîl etdiği dahî dest-i çidde'i yere'a-ı rivâtdır. A'lî ey hâl-i ol târîhde çâr-ı cihet-i â'leme dört yüz yıl bastîd istîlâ eden Sâmi-yi nejdâd Nemrûd-ı merdûd ki tâmam-ı rabi' meskûnda /s.21/ Hâkim-i a'le'l-ıtlâk olan melûk-i afâkdan olub

kemâl-ı müsâ'ade-i esbâb çâha ve celâl ile tarîk-i müstakîm a'rz-ı u'bûdiyetden hu'rûc. Ve zirve-i da'vâ-yı bâtila-ı rubûbiyyete u'rûc etmişti. Bir-şeb buvel-i'cabda âsûde-i celbâb-hevâb iken ufk-ı semâda bir kevkeb-i ruhşân-nümâyân olub ânın nûrundan mâh-ı âfi'tâb nazhar-ı tevârit bil-hicâb olduğu â'lem-i misâlde meşhûr dîde-i hayâlî oldu. Medâr-ı hasm u ta'yîn olan mihr'i kuhne ve mincemîn ol sâl-ı meymenet-i iştimâlde bir mevlûd-ı â'kibet-i mahmûd üç sa'ved iktirân-ı şehûde sa'ved edüb vücûd-ı nemrûda bâ'is-i a'dem ve helâk olmak ile ta'bîr etdikleri cihetden nemrûd sefk hâşâ hükm-i kaz'a-yı mütehattime'r-rızâyı tağyîr ricâsıyla ol sene yüz bin kadar ma'sûm-ı pâkî güşte'i tîğ-ı helâk eyledi. Be-fermân-ı Râb-i Celîl Hazret-i Hâlîl rûdm'î'l-hayât-ı şehûda vurûd edicek mâdere mihribânî ol genc-i nihânî çeşm-i ezrâr-ı arâzyârdan devr etmek için harc-ı şehirde bir genc ğârtının ve târde-i mestûr edüb ser-sitâre-i perde-dâr olmağın kalberk vücûd u nâzeninleri isâbet-i güzînd-i nazar-ı bedden emîn oldu. Sıfhat-ı ba'z-i mu'teberâtta cilve-gir-i murât-ı nazar olmuşdur ki Hazret-i İbrâhîm matuvâre-i peygûle-i ğâr oldukları şeb-târde ressad-dânân fen-i tencîm olan kuhne ü muncemîne hâd-ı râh-ı ta'yîn olan kevkeb-i ruhşâne'l-hikme safha'i asmânda nîhân olmağın sitâre-şinâslar Nemrûd'a isâbet tedbîriyle tebîr edüb satr-ı nâ-mevzûn kânûn-nâme-i katl-ı etfâle darp-ı kâ'lem-i ibtâl etdirdiler. Behemahâl Hazret-i Hâlîl yevme Fî-yevmâ kenef hıfze'l-hayda neş vü nemâ bulub sin-i temyîze bâliğ olacak erşâd-ı isti'dâd-ı mâder-zâd ile mür'at-ı kâ'inâtâ müte'accübâne nigâh edübin Bu mümkünât-ı ecrâm-ı u'lviyeye ve sufliyeye bir mebda-ı hakîkî lâzım idü ki vasl-ı derece'i i'lmel-yakînleri oldu. Lakin ol hengâmda ve hiddet ü cavidbârîye bir ferdel ikrârî olmayub bâde-i nâ-hoş-güvâr-ı küfr ü inkâr ile herkesi mest. Ve tû'ân ve girhân-mervid-i perest olmağın. Ta'lîm-i tarîka-ı sülûk-ı câdde-i müstakîm eder bir mürşid olmadığı cihetden zahire-i zihrûyâ müşteriye ba'de-i mahh-ı şeb-arâ sonra mihr-i hâvarîye nigâh edüb bir sebîl-i istifhâm inkârî ve huzuf iddet-i istifhâm. Hazer bî-keâmî. İle tahrîk-i zebân-ı nâtika iken ol sûr-ı i'br-i eser mütevâr-i perde-i ufûl olıcak lâ'in i'tikâd-ı a'lî vechen-nazar vel-istidlâl-ı sâdr-ı makâl-i bî-mâlden melûl olub ser-çeşme-i lisân-i ve cenânî âlûde-i hâr u hâşân-ı işrâk olmadan tenziye. Ve vechetü câhî fâtîre's-semavât-ı vel-a'rz cenâbinâ tevciye eyledi. /s.22/ Mervîdir ki Âzer za'mınca iktisâb-ı mâl-ı helâl kasdiyle meşgûl-i san'at-bet teraşî olub şühengâm-ı pür-duhte-i dest-i ihtimâmî olan esnâmî arızâ-i. Hel min mezîd. Etmek için dest-i bet-şiken Hazret-i İbrâhîm'e teslîm ederdi. Hazret-i Hâlîl ri'âyet-i hakka bût için ol teklîf-i a'nîfe tahammül edüb lakin mühime-i tahkîr ve ezdarâyî dahî edâ vü mücâm'-i esvâkda. Men yeşterâ mâ-yezera vel-aynifa'h. Dîvanda etdügünden

mâ'adâ ihyânâ ö'mr-i dârî bir resmiyâne bend edüb cîfe mânend pâ-i mâl hâk-i mazellet ederdi. Âzer mû'i temine'l-devle ve gencür beyte'l-esnâm olur kılmar ve hükûmet-i Nemrûdîde kazâyâ-yı umûr-ı saltanat ve millet-i müdâhâle-i re'yî olmadıkça faysâl bulmâmağın ri'âyet-i hâtırı için dâmen-i hâl-i Cenâb-ı İbrâhîm dest-i ta'aruzdan selîm olub yâ tevâzı' ve meskenet veyâ teslîm-i ki'smet ile ol cemâdî pençe-i şikenceden âzâd ederlerdi. Egerçi hazret-i celîl a'leyhi's-selâm ihânet-i isnâm ile gülğule endâz-ı iştiâr olub vesâtat-i mukarrebîn ile semî'-i Nemrûd-ı bî-dîne vâsıl olmuşdı. Lakin nakş-ı ğarîb-i havâb düşün ü ta'bîr-i münceîn safhâ-i kalb-i pür-kinennden bir hasb-i irâ'det bî-illet-i şiste-i sâbûn-ı nisyân olmağın ekâvîl-i müfsidîne cendâne'l-â'ism-i ihtimâm etmedi. Ol dema dek ki bed-nâmları olub subh-dem sağır ve kebîr ı'yd-gâha çıkmak üzre âmâde oldular. Hazret-i Hâlîl'e dahî Âzer teklîf-i refâkat etdikde o pelidler ile ta'yîdden kendüleni tab'îd için mu'tekad-ı kavm üzre ihtâr-şinâsâne cânib-i âsmânâ tevcühü'l-hâz'ı mülâha'za edüb gâ'lî be-i mevâ'dîşü' zalâl vü fesâd ile sekâmet-i kalbiye veyâ eşrâfî'l-sakım-ı irâde buyurulmak üzre. Enî sakîm. Kelâmı ile te'hire Âzerden arzû-mend-ruhsat. Ve şehir-i tenhâ kalıcak taraf-ı büt-hâneye gâm-zen a'zîmet oldular. Nîyet-i hayr ile dâhil-i deyr olıcak pîş-i âhnın katâr-ı isnâm bihû-nâm bütten gayri yetmiş a'ded sanem-i zerândûd kürsîlerinden yüzleri üzre pest. Vü dest-i hakk-ı perest ile cümle sen-şikest edüb âlet-i cihâd olan teber-i mu'teberi u arâvîze-i gerdûn-sanem-i ekber eyledi. Ol gümrâhlar şüphengâm hengâme-i ı'yd-gâhdan rûberâh-ı şehir olub büt-haneyi şevreş ve ğavġa-yı bed-mestâneden şikeste sebû ve sed-pâre sifâl ile mâl-i a'mâl sahn-ı meykededen numûne göricek kûne-i çehre-i murdârları gâh gâhî. Ve kâhrevâ-yı zengi-i siyâha dönüb dîdeleri hûnnâbe-i riyaz-ġam. Ve sîneleri tenvîr-i pür-tâb-ı elem oldu. Herbiri husule-i isti'dâd-i şekâveti kadar bir söz söyleyüb â'kibet-i hemzebân /s.23/ ittifâk. Ve intifa'let hazâ bâlhitnâ yâ İbrâhîm. Hitâbiyle Hazret-i hâlîl'den istintâk etdiler. Hazret-i İbrâhîm. Bilfa'le kebîrhüm hazâ. Kelâm-ı dürri'l-ni'zâm ile redd-i cevâb edüb üslûb-ı ta'rizî üzre tebkiyyet vel-zâm-i hacet kasdiyle arâ'i tasvir ve ikrâr. Ve ferîde'i. Fes'elühüm an-kânû intekûn. Birle kendülere kasd-ı izrâr edenleri ihbâra kâ'dîr olmayan cemâda isti'dâd-ı rütbe-i ve ilâyu'l-vahît olmaduğın hükimâtâ izhâr eyledi. Ol peygamber sa'd-i ihtâr-ı Nemrûd u Âzer ile girme-sâz-ı mu'ir ki bahs-ı muhâvere oldukları helâlde her birine yine el-kâm-ı cehr edüb best etdikleri mukaddemât-ı Müslime'l-intâcî ki kâ'lem-zerrinkâr-ı şehâb tîz-i kâm. Ve meded-i a'nber-nihâd şeb-ġâliye-fâm ile. Debîr-i felek esîr-i fâyîz-i sa'â'det kitâbatı olmadan â'cizdir. Ferd-efrade'l-itti'zâm tahrîr-i hârac dâ'ire-i vası'-ı zare-i olmağın rişte-keş

na'zm ü te'lîf olduğumuz ki'tâb saht-ı nisâbda bu mertebe ile iktifâ-revâ görüldü. El-kıssa-ı hâl-i mütebeyyîn ve bu gazâ-i ekberî eden mute'ayyîn olub ol nâ-kabûller vech-i ma'kûl üzre muhâcede a'cz ü kusûrları zuhûr etmegin bir kavîlde Nemrûd. Amâ birer vaitde ikrâd-ı Fârseden Huyûn nâm bir gerdüdenî ve dûn-el-kâsîle ki ceza-i sûi sanî'-i âcele îfâ olunub a'zm-i melekete nahte'l-sarâ etmede Karûn'a reh-nümâ olmuşdur. Ol ebîz-i kâmil-el-a'yyârî zi-nâm asâ büte nârda müzâb ya'nî sûhte-i. Âteş pertef ve tâb etmek üzre karâr verilüb za'm-ı fâsidlerince berâ-yı nusrete'l-hah-ı bâtıla kâmil bir ay-ı şâh u gedâ a'mâl-i kûfeden kûnî nâm-ı makâma mânend istehîzam-keş hi'tâb ihmâlîni taklide izhâr-ı san'at cer-âskal etdiler. A'dâd olunan heyzem yedi gün her taraftan îkâd olunub germeyyit-i âteş ile tenvîr-bâz güne asmânda haml-biryâ. Ve cûsmâdan merğân-ı bülend pervâz-katrât-ı bârân gibî rîzân olıcak ta'libî garâyis nâm-ı mü'elliFinde nakş-ı bend her yer tahrîrî olduğu üzre a'dâdesini ö'mr-i a'zîzleri on altıyâ bâliğ olmuş idi ki. Cenâb-ı Hâlîlullahı ki mevkûf a'kide-i bend-i zindân etmişler idi. Meydânâ götürüb beden-i gül-i pîr-henlerin bu şeş-bâlâ-yı zîbâ câme vü kabâdan tecrîd etdikten sonra dest vü pâ-beste-i mütekeffîl hizmet-rûziyle ve ilti'zâm-ı mâlâ ilzem herze-i vekîl hâlk-ı â'lem lâ'în-i racîm ta'lîmi ile peydâ etdikleri mancınık kefesîne teslîm etdiler. Ol haynda telkîn-i mülhemü'l-sevâb birle mizâb-ı zebân u'lû'l-beyânlarından. Hasbiyallah ve nimel-vekil. Cereyân edüb kalb ü kâlib ile çâre-sâz derd-i mendân feryâd-res bîçâregân dergâh-ı re'fet /s.24/ dest-gâhınâ tevci eyledi. Ol hâlde Gulgüle-i gir u beyân ile tâkînâ revâk-ı âsmânî pür-tenîn. Ve mecâme'i eflâk-ı mâtem-gede-i neşimingâh-ı hâk gibî pür âh ü enîn olubin Ey mâlikü'l-milk a'le'l-ıtlâk hubu'l-metîn fermân-ı kazâyâ teslîm ger-dün-rızâ olunduğu muhât-ı i'lm-i â'lem-ârâdır. Lakin hâliyâ sâhra-i gubrâda vahdet-i zât-ı pâk ki idrâk etmiş Hâlîlin İbrâhîm'den gayri kimesne yoğiken düşmanların ânı sûhte-i nâr-ı helâk etmek revâmıdır. Bu sûz u güdâz vusûl-ı semedânî dest-gir olmak recâsinâ tazarru' ve niyâz-ı îğâz etdiler. Ol dern peyk-i sabık seyr-i bârgâh-ı ceberrût Hazret-i Cibrîl izn-i Rabb-ı celîl ile lemhate'l-basarda cilve-gir-i mensa-i nâsût olub pâ-ber-hevâ cenâb-ı Hâlîl'e erişdi veya İbrâhîm vakt-i teng ü garîm mütekâza'i ece bî-der-nikdir bir-zede-i dâmân-ı hizmet-i imtisâlim. Hâllin min hâcet. Deyüb muntazar-ı sudûr-ı fermân olıcak hazret-i limenşe'h. Çeşm-i ümîd Hazret-i Hâcet rivâyedir. Dâ'im teveccühüm taraf-ı kibrâyadır. Musdâkınca rûy-ı ümîd ü ricâ ancak kible'i hâcet-mendân olan dergâh-ı merhamet-i dest-gâha tevcih olunmak üzre yâ Cebra'îl. Emâ ileyke felâ. Kelâm-ı mu'ciz-i nizâmî ile mâsivâdan sûret-i istiğnâ gösterdi. Râzidârûh-i mübîn Cibrîl-i emîn imdi dest-i du'â-yı taraf-ı kibriyâyâ ref' edüb

tahrîk-i hâlka-i der-niyâza âğâz itseniz olmaz mı deyicek Hazret-i İbrâhîm ey fermûderes Rebb-i kerîm hema masnû'ı bûd u kernâ-bûd cerîde-i a'lem-i ezelîde mevcûd iken ben zerre-i bî-vücûd fer' bâb-ı ricâda nev'â-güstâ hâlk-ı fehmi ederem. Hasbî men sûâl-i i'lme be-hâlî. Mekâl-i bedî'al-insicâli birle red-i cevâb bâ-sevâb etdügi ân âteş-i sûzân hi'tâb-ı mustatâbin Yânar gün-i bir-dâveslâmâ a'lî İbrâhîm. Mazharı olub muhabbet-i cenâb-ı Hâlîl olan lice-i âteş-i mahmul sebz-renk-i çemânî ve gül ve nesrîn ve nesteren ile müzeyyen bir bâğ-ı dil-keş oldu. Lehîbb-i nârdan bir târ-ı mûy-ı bârîka-şiken-âzârâ yerişmeyüb ancak vücûd-ı nâzenînlerinde olan bend-i âhenîn katre-i sîmâb-ı âsâ-mizâb olmak ile kaydan hâlâs olmuşlardır. Hazret-i İbrâhîm a'lîye'l-tahiyye vel-teslîm arâik-i pür ü bâl melâik ile çemânî-sefa-i rûze'l-sıfâda iclâs. Ve düş-i sünbül puşelerine harîr-i behîşt bir yanda nesîc-i hür-a'yn bir gıyas-ı kâfûr-fâm libâs olunubin Yedi gün ve sed-i rivâyeti üzre dokuz gün ve bir kavle hûd kırk gün ol hâtîr-i hâtırada ferîştegân rûz'i rıdvân ile hem sohbet. Ve çânişte vü şâm-ı ser-hevân bî-imtinân-ı cennet oldu. Ol Fârisi'l-hayâl a'rsagâh-ı risâlet dest-gâh hâiz-i kasbe'l-sabık mezmâr-ı Hâlîlullah /s.25/ Hazretleri imdâd-ı sune'l-hay birle hatâr-ı seyide-i harek'ât nevsen tendilcâm-ı sipher-i bî-İbrâhîm olmayacak Nemrûd-ı merdûd nâ-çâr gasd-ı isrardan keşide i'nân-ı ısrâr olub lakin âteş-i u'nf u tuğyânî kayzân ser-çeşme-i tasdîk u ikân ile intifâ pezîr olmadığından mâ'adâ belki hâşâ Hazret-i Hüdâvend-i zemîn ü âsuman. Âferininde enîs ü cân ile mutârraha-i kar'-i dâd-gir-i mâel hâlî yâsînâ mübtelâ olub bir def'a icâd-ı sandûk u etrafınâ şedd-i nesûr ile bâlâhâne-i hâtîr-ı hazrâyâ kasd-ı su'ûd ve bir kere dahî sâhire-i ğubrada tartîb-i cenûd etmeğin teslet-i ceş-i ba'âza birle kendi vü itba'ı ve eşyâ-ı helâk olubin Levs-i vücûdlarından safhâ-i hâk-i pâk oldu. Lenk ü lûk sevrâh-ı beyyînî-i. Nemrûda suluk eden peşe-i za'îf ü nâtuvân-ı kâmil dört sene kâse-i ser-Nemrûddan mağz-ı huvâr olub ol müddetde darbât-ı müte'âkibe-i muttârik zahm-ı hartûm-ı bu'ûzzayâ nev'â â'yık olmadıkça ve sâde-i râhatâ bir lahza baş komağa imkân olmamıştır. Ta'yîn-i târîh ü kâyî'da ekâvîl-i müthâlifü'l-mafhum murahîn-i dağdağa-i engîz hâtîr olmakdan nâşî ekserine ta'arruzundan tehâşî olunmuştur. Meselâ ol mihr-tâbdâr üç risâlet genc-i gârdan sâhe-i zuhûra feyz-i nûr edüb mirât-ı melekût a'rz-ı semavâtâ ta'allîk-i nazarâ nûr buyurduklarında sanî-yi ö'mr-i a'zîzleri yedi veyâ on üç veyâ on altı olubin Bir rivâyetde ol mâh-ı çârda şebe ancak on beş aylık idi. Kûşâ-keş ser-pençe-i mihnet-i âteşe ibtilâlarında sin-i şerifleri on altı veyâ yigirmi yedi veyâ otuz olubin Bâbilden reFî'-i râyet-i hicret buyurduklarında a'vâm-ı ö'mürleri a'llâme-i Zemahşerî t'yîni üzre yetmiş beş ve İmâm Suyûtî nakli üzre otuz yedi idi. Lakin hil'at-i

risâlet birle teşerrüfleri kırkıncı senede olduğu müte'ayyîn olmağın rivâyet-i Suyûtî nâderest idü ki mütebeyyîn olur. Kazîyye-yi ihyâ-yı tuyûr dahî târîh-i mîr-i havanda sâl-i irtihâlde olmak üzre mestûr olub ammâ ekser tefâsîrde bu üslûb üzre keşîde-i rişte-i sutûrdur ki hayn-i muhâcede Hazret-i İbrâhîmden sudûr eden. Rabî elzî yuhyî ve yumît. Kelâmınâ Nemrûd afv ü i'dâm kasdiyle innâ ahyî ve ümît deyü za'mınca cevâba tasdî edüb Hazret-i Hâlîl mu'âra'za-i fâside-i Nemrâda i'tirâz ile müşâğaleden i'râzâ misâl-i hafiden. İnnallahe yetî bi's-şems-i mine'l-müşrik faet-i bihâ mine'l-mağrîbin Misâl-i celîsîne a'duvvul ile ol nâ-kabûlî ilzâm ve iskât eyledi. Ba'zı danuşûrân-ı fen-i tefsîr bu güne kılmazın safhâ-i tahrîr olmuşlardır ki Nemrûd Cenâb-ı Hâlîl yâ İbrâhîm rabik ihyâ-yı mevtâ /s.26/ etdigüni râiyye'l-ayn müşâhade etdik mi deyü suâl edüb Hazret-i Hâlîl-i ne'am cevâbinâ ikdâmdan inân-ı kelâmî misâl-ı sâniye sâni oldu def'-i meclisten sonra bir kere dahî suâl-i mezbûra cevâp tedârikine maztar olmak ihtimâliyle dergâ-ı zülcelâle. Rabbî ernî keyfe tehyî elmevte. A'rz-ı hâlin ref' etmegın husûl-i itmînân için fermân-ı sübhânî ile birer garâb u tâvus u kebuter u horos a'rza-i yek âvîz ser-tîz edüb serlerinden mâ'adâ eczâ-yı mahlâtâ dört veyâ yedi tağa tevzî etdikden sonra eblağ-i peyâm da'vet buyurduklarında eczâ-ı perişân ictimâ' u fermânların gûş-ı kabûl ile istimâ' edübin Hidmet-i Hâlîllullaha ez-ser kadem-gerde pervâz. Ve lisân-ı hâl ile reisî a'zâ olan seriridelerin ihsân-ı ricâsınâ niyâza ser-ağâz etdiler. Ba'zı kütb-i tevârihde husûs-ı mâde-huzûr-ı Nemrûdda olub ol merdûd bu mu'cize-i bâhireyi hâşâ sihre heml ile Hazret-i İbrâhîmi künc-i zindânda mukîm eyledi. Deyü zebânzede-i irâ'ı tahrîr olmuşdur ve Allah u a'lem bî-hakâyike'l-ahvâl hüma hâl-destâr-ı feyz-i a'mîm ile Hazret-i İbrâhîm berzah-ı nâr u mazîk kahr-ı Nemrûdu ceberrudun kenare-i selâmete çıktıktan sonra peygûle-i neşrîn u'zlet ü kûşe-i güzîn emîn ü rahât olmak için Bâbilde dâmengîr olan a'lâyıkdan inkıtâ' ve hicret-i illallah kasdınâ birâder-zâdesi Lût ile ol menzile veda' edüb hemrâh-ı tevîk birle a'zm-ı tarîk etdiler. Harrânda mülk-i Harânın duhter-i sa'd ihtarı Sâreye Yûsûf Ken'ânî ânın hüsn-i sâmet sûzundan hisse-mend sâ'lî s idü ki sabite's-sahadır. Dâhil hârem-sarây izdivâç. Ve ânda nice hastâ dilân-genc isyâne darvî şifâ-sâz irşâdları ile ilâç etdiklerinden sonra Şâm'a ba'de Mısır'a teşrîf-i kudûm meymenet lüzûm arzânî buyurub ândan dahî mehmel bend kufûl. Ve a'rz-ı Şâm'dan Fîlistinde Vâ'dî-yi Seb' nâm menzile hatt-ı rahl-ı nüzûl buyurdular. Bir kavîlde Âzer dahî mukîmâ a'lî kefer dünbâle rû-hicret güzînân olarak Harrânâ gelip ânda merd olmuşdur. Dâmen i'smetmeâb Sâreyi hâşâ hetek hurmet etmek sevdâ-yı hâmine giriftâr olub dest ü bâzusu pençe-i çınâr gibî gâr olmağın tevbe ve istiğfârı vesile-i nîl-i

mağfîret-i gaffârı olub Kıbtîyel-asl-ı Hâcer nâm câriyeyi Sâreye hibe ve teslîm. Ve şan-ı şeref nişân-ı hâlî lu'r-rahmânâ mazhar sînûf-ı iclâl ü ta'zîm eden küstâh bî-edeb ekser sudûr-ı sahâyıf siyerde Fîr'avn meser Sinan bin Avvân olmak üzre muharrer olub lakin rûzı'l-anfada kâ'lem-ı imâm-ı sehîl-i rakam-zedesi üzre mülk-i erden /s.27/ sârufdur. Hazret-i Sâre â'kir olub iktirân sadînden bir eser-i ser-cevher mukaddes zuhûr etmemegin mülkü'l-lâl tesel-i celîl cenâb-ı celîl müntakt'ı olmamak için Hâceri dâhili havze-i mülkü'l-yemîn Hazret-i İbrâhîm edûb ol rasûl-i kerîm seksen altı sene bâ'lî ğ olmuşlar idi ki Zebihullah-ı İsmâ'il havâb-ı nûşîn-i hafâdan bîdâr. Ve rûzun rûşen vücûddan perde kuşâ-yı dîdâr olubin Lakin âteş sâ mân-sûz-i i'bret -i beşeriyye kânûn-ı derûn Sareden zebâne-güş olmağın ri'âyet-i merâsim-i rizâ cuvabî ve hâtırî havâbî için Zebihullahı henüz şîr-i havâra iken mâder-i mihrîbânî ile bir vafîk-ı fermân-ı sübhânî cive gâh-ı ümmü'l-kurye olan ve ad-ı gayr-ı zî-zer'-i a'rz-ı bet-hâyâ nakl u tahvîl etdiler. Yemîn-i mukâddem Cenâb-ı İsmâ'il bâis-i fayzân zelâl-i zemzem-i mükerrem olub ol münhâl-i a'zabı kabile cerhem ve ketverâ ile keşîre'z-zahâm olıcak aklîd-i galîd-i riyâset-i harm-i Müslim desti-tasarruf Cenâb-ı İsmâ'il olub ânlar vâsıl-ı ma'âric-i a'liyyîn. Ve dâhil-i ni'met-gede-i mîheşt-i berrîn olduklarında nâbet-i nâm-ı ferî' sâbitü'l-asl-ı asîl-i cânîşîn olduğı. Ve ânlar dahî berzah-i peymâye-i iklîm bekâ olacak zamam-i emânet-i kübrâ-yı hükûmet eyyâd-ı mütegâ'lî beye düştüğü. Ve binâ-yı Hâlîlden mukâddem ve müahhir-i muhaddereseğe çâderâmi'l-kurra şeref-i hâlî lullah u te'âla mensa-ı ruhûrda ne heyet-i matbû'a ile cilvegir gülşin-sarây-ı tahrîr olmadığımız fevâyih-i nebevîye nâm-ı seyr-i mu'teberde mufassılâ-ı mersûm kâ'lem-i â'cizâne rakamı fakîr olmuşdur. Şemâr-ı a'vâm-ı hayât fâyize'l-bereket-i Hâlîl yüzden ve a'dâd-ı ö'mr-i Sare doksandan tacâvüz edûb tarfîn hasb'âde sinn-i iyâs istînâsı etmişler idi ki. İstîsâl-ı kavm-i zâl-ı Lût için irsâl olunan kerem bîrre ki safâyih-ı sahâyih-ı tefsîrde muharrer olduğı rivâyet-i sahîha-ı mukarre üzre Hazret-i Cibrîl ve Mîkail ve İsrâfîl derler. Selavatullah ve sellâme a'leyhim ecmaîn. Mihmân-ı havân-ı Hâlîl edûb tulû'-ı kevkeb-i aFî'tâb-ı işrâk-ı İshak ile tebşîr ve ol ber-i nübüvvet matlu'ı'l-envâr sâ'lî b-i pâkinden derî tapınak. Vücûd-ı behbûd Ya'ğûb pür-tuvandâz-ı safhâ-i hâk olmak karâr dîde-i hükm ü takdîr ettigini takrîr etdiler. Feride-i. Velemmâ beliğ-i ma'hul-sa'î. Tefsîrinde güher-i sencân gencine-i esrâr-i karâniye bu uslûb üzre riştekeş lâ'lî -i hakayık ğâmze-i furkâniye olmuşlardır ki Cenâb-ı İsmâ'il erhac-ı rivâyât üzre on üç yaşınâ irdikde Hazret-i Hâlîl â'lem-i hevâbda rüyâ-yı sâdikâ-i râhmanîye üzre üç kere ol ferzend-i dibendî a'rza-i yek-âvâz-ı sertîz etmek ile memûr olub vesâves-i şeytânîye

olmadığı /s.28/ İmâret-i sahîha ile merât-ı tânâk kalb-i pâkları cılve-i zuhûr-ı göstericin min cânibillah sudûr eden fermân bilâ-dermânından necl-i nebiyel Hazret-i İsmâ'îl agâh edübin Fenzur mâzâterî. Kelâmi ile istikşâf-ı ser-sanmîrâ etdiklerinde bî-sekte-i tereddüd. Yâ ebt-i if'al mâtuvar-ı setcudanî inşâllah mine's-sâbirîn. Ta'bîr-i dil-pezîr ile redd-i cevâb müstetâb olmağın. İmzâ-yı hükm-i kazâyâ teşmîr-i sâ'ed-i hemt edüb ol ser ü ser-efrâz risâlt-i ğâlbe mezbah-ı Minâda bir fehvâ-yı. Ve kule'l-cebîn. Sâye-i asâ-nakş sahife-i rûy-ı zemîn eyledi. Ol hinde Hazret-i İsmâ'îl dîde-güşâ-yı merât cemâl-i Cenâb-ı Hâlîl olub gülgûn-ı eşk-i çeşm-i itlâk-ı zamâm. Ve yürüş üzre ecel-i kemiyet-i kelâm eyledi. Ey peder-i â'lî kehr-i hâliyâ ki mâh-ı serî'ü's-seyr ö'mr-i nâ-pâyidâr-ı giriftâr a'kde-i muhâk ve kevkeb-i hayât-ı müste'âr-ı mübtelâ-yı belâ-yı ihtirâk olmak üzeredir. Bu dem vâpesinde der-havâsıt-ı niyâz-mendâne dil-i hazîn oldur ki. Ola âlet-i inkîtâ'-ı rişte-i hayât olan Hâncer-i sertîzi tez idesiz ki şerbet-i Hânzal-ı tabî'at merk ile ziyâde mer almazak evvel mîm. Sâniyâ pâ u destimi bend edesiz ki irat-ı emr-i ersekîn ile murğ-ı nîm-i besmel-asâ zarûrî ızdırâb edüb ben zerre-i hakîrden ihtiyâr ser-çeşme-i hâtır-ı â'tîr pederî takdîr eder bir vuzu'-ı küstâhâne sudûr etmiye. Sâlisâ dem-bismil-i kûşe-i ezyâl-ı iclâl-i kemer-gâha istivâr edesiz ki mübâd-ı erşâşâ şengirif kûnem ile dâmen-i pâk-gûn-ı âlûde olub güşte-i şemşîr-i takdîre yevme'l-hisâb bahs-i sarih-i rüyâ olacak nisâb-ı evvâbe noksân tertîb etmiye. Na'zm. Çemezem baş dönse kânım tab'-ı bârânın senk. Ve hem ândandır ki pür-hûn ola dâmânın senin. Râbi'â mâder mihribânıma selâm-ı vedâ-ı encâmımı iblâğ buyûrub zahmed hûneyîn-i Hân mı ki bu şâhid-i tebağ-ı fezâyâ la'lîn kefendir ol Ya'kûb mûmtehine dest-âvîz edesiz ki sâkın beyte'l-hüzn oldukda Yûsuf kem-geşteden bûy u sâl-ı ferdâ-yı kıyâmet virmek ile nev'â-bâ'is-i ârâmiş ve sükûn-sûz-ı kalb mahzûn ola. Hazret-i İbrâhîm vesâyâ-yı rikkat-ı hayz-ı ferzend a'zîrî kurtâ-i binâ-güş teslim edüb her târ-ı müjgânda mîzâb-şûrâbe-i eşk-i haret ederek şem'-i kâfûr-i mihrâb-ı dîn olan gerdün semiyyin Cenâb-ı İsmâ'île havâle-i mukrâz-ı sekban eyledi. Ol ânda melâike-i müFît âsmân-ı dem-sâz girye-i Hazret-i Hâlîlullah olub ey Hüdâvend-i kerîm bende-i fermânîr-i İbrâhîm-i Hâlîl etmek ile serefrâz. /s.29/ Ve evladât-ı setûda sıfâtı bu u'nvân-ı celîli'-ş-şân ile mümtâz itdigin hikmet-i hafîyeden hâlîl degil imiş. Deyü sebâba-i güzâ-yı tahsîn olsular. Cenâb-ı Hâlîl kuvvet-i bâzû-yı risâlet birle Hâlîk-ı mübârek üzre merâra emr-i ersekîn edüb ol safhâ-i belürin-i reşhât-ı havanla la'lin elmayacak Hazret-i İsmâ'îl ey peder-i bâzâr-güvâr â'lî tabâr-i âyğne-i dîdâr-ı affî'tâb eşrakıma ta'aluk-ı nazar-ı eşfâk etmek ile câiz ki dest-i Hakk pür-setgiz-i lerze nâk olub idrâk-ı şeref-i imtisâl-ı fermân-ı izzed-i müte'âlde

nev'â tenâsül ve ihmâl ihtimâli ola kitâbe-i eyvân-ı nabût olan safhâ-i cebînimi tekallîb buyûrsanız ihtî'mâl ki bâzû-yı a'zîmet-i sâdıktan kayd-ı fûrûr-ı muhâl ola deyü müttekâza-yı emzâ-yı kükm-i kazâ oldu. Hazret-i Hâlîl matlu'u'l-u'nvân necâbet olan cebîn-i mübînî tekabül ü murât-ı tâb-nâk u câh-ı pâk ki sûret-i âyine gibî rûy-ı hâke tahvîl edüb tebbag-ı a'zîmeti tîr. Ve cebîn-i ihtimâmı a'rkarîz eyledi. Lakin seper sûne'l-hay hâil olmağın yek-âvaz-ı ser-tîz taraf-ı âhire mâil olub vücûd-ı nâzenîn Hazret-i İsmâ'ilde ser-mû ısrâr etmedi. Cenâb-ı Hâlîl bu mu'âmelede cebîn-i a'zîmetleri dâğuddâr-ı töhmet taksîr olmak havfendet ol sekîn-i kemâl-ı ğa'zâb ile sahra-i semâyâ urub safhâ-i senk-i hârârda tesîr-i a'zîm eyledi. Karîne-i hâl taraf-ı Hazret-i İzzed-i mute'alden yâ İbrâhîm kad-i sedd-i kat er-rüyâ. Nidâ-yı beşâret ihtivâsınâ mazhar olub nuzûl-i fenâ ile manzûme-i eltâfe'l-hayâ müstezâd oldu. Mervîdir ki hisse-yâb-ı havân-ı ihsân nâ-metemâh-ı el-hay oldukları dem ferhûnde kadem merağ-ı zerrîn bâl-i âfî'tâb-ı â'lem-tâb-ı neşimîngâh hat-ı müstekîm nısf'e'n-nehârın desimet-i eşbâne-i mağribe kâdme-i zevâl etdi ki vakt-ı mübârek idi. Ol resûl-i muterem şukrâ lil-na'im secâde-i niyâza kalkub farzend-i dil-bedleri tarafından fermân-ı fezâ-ı muzâyâ bî-tereddüd sudûr-ı rızâ ve teslîm ve ta'kîb-i husûl-i irtizâ-yı Rabb-ı kerîm. Ve nüzûl-i zabih a'zîm. Ve selâmet-i vücûd-ı necl-i hâlîm için dört rek'at nemâz ile secde-i güzâr-ı ni'met bî-minnet oldular. Bu mu'âmele-i hikmet karînden sonra kezârîden ifrâd-ı sinîn a'dâdı yedi veyâ on üç oldukda Hazret-i İbrâhîm-i Hâlîl ve Cenâb-ı İsmâ'îl terfî-i bünyân-ı fasîfe'l-erkân-ı Beytullah ile mâmûr olub bir hesb-i fermâ'ada ol kıblegâh en'âm-ı pezîre-yi sûret-i ittimâm olacak Hazret-i. Yâ eyyühennâs hac-ı ebî-i ebîküm nidâsını â'lemgir edüb sa'â'det-i hac Beytullahu'l-Harâm. Ser-defter-i a'mâl-birî /s.30/ olmak mersîm u kâ'lem takdîr mümteni'i't-tağyîr olmak kâffe-i inâm nehâ nihâne-i eslâb-ı erhâbdan. Min küll-i fec. Lebbeykzen icâbet-i da'vet-i hac oldu Cenâb-ı İbrâhîm henüz Beyt-i Kerîme vazî' esâs-ı maksûne'l-endâres etmemişlerdi ki Hâcer-i â'zîmdâre'l-na'im olub Hacerde mukîm kencü'l-Hüdâ olmış idi. Birkaç sene sonra Sare dah-i dare'l-ins Kudüse irtihâl edüb mezâra'ı ceyrînde medfun olacak Hazret-i Hâlîl alîye tahFî't-tahiyâ miner-Rabbü'l-celîl neşve-i kühne-i bahâr-ı ö'mür nâ-pâ padâr ile cünbüş-i pîrâne-i ser gösterübin Mısra'. Hûblarda seni tutdu gözüm ey kebuk hırâm. Mısdâkınca benât-ı kirâm Ken'âniyândan katvara nâm bir ahva-yı kehîllil-taraf deşt-i hüsn ü mulâhiyatı şükâr dâm-ı ezvâ etdiler. Ol muhdıra-ı beytü'l-aktden medîn ü medân nâm iki ferzend a'zîzü'l-vücûd-ı hırâmân-ı hiyâbân-ı şehûd olub ammâ bir kavilde altı anârım-ı ebnâ-ı cilve nümâ-yı ivân-ı hestî olmuşdur. Enîsü'l-celîlde ârâyış her bir tahrîr

olmuştur ki Hazret-i Hâlîl henüz dâire-i vücûddnâ hâric ve mûrağ-ı rûh-ı pür-fütû hâlleri şâhsâr-ı cinâne â'ruc olmamış idi ki. Surûr-ı sa'â'det-efsera Cenâb-ı İsmâ'îl. Ve fark-ı Faruk sây-ı Hazret-i İshâk tâc-ı bâhire'l-ibtihâc-ı nübüvvet birle mazhâr-ı tevkîr ve ikrâm olub menşûr-ı isti'dâd-ı Ya'kûb -ı mekrûb ol tefkîb'-ı refbî' ile vaki' ve ihtirâm bulmuş idi. Mersûm yarâma-i ta'yîn ekser muhakkîn olduğı üzre semar a'vâm-ı hayât-ı fâyize'l-berakâtları iki yüz tekmîl etdikde. Mazyîk-i fenâdan mekânların fasahat-ı sarây- bekâyâ tebdîl buyurub civâr-ı sarâyâ sâye-i endâz teşrîf oldular.

Hazret-i Lût A'leyhisselam

Cenâb-ı İbrâhîmin birâder-zâdesi ve edîb-i erşâdlarının terbît dedesidir. Hazret-i Hâlîl mesada-i da'vâ-yı sahîha-ı risâlet olduklarında haiz kasbe's-sabık tasdîk ve ikrâr olub belki lafz-i na'im mukaddime-i da'vet ile tevam olmağın feyz ebirke her bâr-ı efzâl-ı a'mm benzer güvâr ile nihâl-i istihâli neş vü nemâ bulub saykal-ı ihsânları ile mer'ât dil ü cânı câm-ı cehennemâ oldu. Hazret-i Hâlîl ile hicret-i güzîn olub ânlar devlet ve ikbâl ile a'rz-ı Filsitînde nuzûl-i iclâl buyurduklarında bunlar bir merhâle ba'yıdârdan nâm-ı makâmda karâr-ı ihtiyâr etdiler. Mazhir ta'yîn-i nas. Mâ-sabık kim bihâ min ahd-i minel-a'lmin. Olan ehl-i sedûm-i mevcûd ve mecid fe'al mazmûmdan men' ve zecer içün irsâl olunub ba'zı erbâb-ı seyr-i safhâ-i rakakeş habîr olduğı üzre yigirmi sene nih-i münkerâmerinde temhîd-i mukaddemâtı va'd u va'îd etdiler. Mefîd olmayub ol nâ-sâzlar /s.31/ nağme-i bî-âhenin kânûn-ı küfr ü zalâle şu'beler ziyâde etdiler. Eyyâm-ı istidarac tâmam olduğı hengâmda ol kavm zâl-i istisâl üçün dokuz ferîşte-i nevresrişte ve bir kavle ancak Hazret-i Cibrîl ve Mikâ'il ve İsrâfîl irsâl olunub ahsen-i takvîm-i insani ile izzet-sarây Lûtta merbi'-i neşîn-mesned-i mihmânî oldu. Çün. Ger ü beyân bülend-mekân peyker-i bişrî ile müteşekkül. Ve her biri kemâl-i hüsn ü cemâl birle zeybînde bir dilber-i hoş manzur-ı şeklinde mütemessil olmuşlar idi. Ol gümrâhlar agâ olub hâşâ fa'il-i fâhişe kasdiyle girâzân tîr-i hürde âsâ şî'tâb günân-ı â'zm-ı bâb-ı devlet meâb Lût oldular. Ol Ben-i gûyûr-ı kemkeşte râh-ı şu'ûr olub ey kavm müstehake'l-levm-i mihmânları tafzîh ü tahcîl ile ben-i tezlîl revâdgildir muktefâ-yı şerî'at vakt üzre benât-ı salbiye mi sezâ tezvîc. Ve a'lâka-i karâbet-i vesîle-i musâharat ile tervîc edeyim deyü neşîde-i tazaru' ve niyâza âğâz eyledi. Ol bedkerdârlar ifâ-ı mukteziyât-ı nefis-i emmâre üzre ısrâr edüb seyf-i kerîmlerin kendülere teslim-i tekellûf-i a'nîfi ile tahrîk-i hâlka-i darulhâh perdesin tîz-i ter etmegin kûse-i pür-Cebrâil dîde-i bî-nûrlarınâ âteşin meyl olub rû-gerdân-ı beyâbân-ı hazılân oldular.

Hurûs-ı zerrîn cenâh-ı sabâh-ı bâl-efşân nûr-ı zuhûr olmağa ağâz etdügi dem ferhûnde-i kademde ol muhâzîl-i herze gördükçe bâzâr-ı rûsmâyı oldukları beş pâre karye-i memûle ki her birinde takrîbâ yüz bin nağûs-ı mu'ttele zîr-i kellîm hafâr-ı haftâ idi. Şâhbâl-i iktidâr Hazret-i Rûhu'l-emîn ile bir fehvâ-yı ca'linâ â'leyhâ sâflihâ. Tekallib ü bu takrîb ile lisân-ı tenzîl-i celîlde mutefikâtu'l-kabile talkîb olunubin Ol hat-ı harcında bulunan misâfirîn mânend-i ashâb-ı fîl hicâretün min siccîl mu'allak zen-i hufrâ-i secîn oldu. Hikmet-i katî'-ı istisnâ el-emrâtâ ile hândân Lût rişte-i şeref-i intisâbı münkâtî' olan ve âhîleden mâ'dâ ol dergâha hesâb-ı neseb ile muttasıl olanlar bir mûcib-i fermân. Fâsir yâ helâk yekta' minel-leyl. Zeyl-i selâmete tavsîl eyledi dâru'l-amânistân İbrâhîmde inânkeş-i şebdîz-i ârâm oldular. Yedi yıl ihrâz-ı şeref-i hidmet-i a'mm-ı mükerrrem ile mazhar-ı a'zar olduktan sonra seksen yâşında tâir-i rûh-ı pür-fütûhu işyân-ı cinâne pervâz edüb mezru'a-ı ceberrûtda ve enisi'l-celîl nakli üzre mescid-i Hâlîl karîb küfr-i berrîn nâm-ı karîyede medfûnlardır.

Hazret-i İsmâ'îl A'leyhimü's-selâm

Hazret-i Hâlîlin necl-i nebîlleri olub ekser ahvâl-i helâl tercüme-i peder bezer-büvâr /s.32/ â'lî tebârların nakkâşte-i kâ'lem tarafa rakam olmağın hacet-i tekrâr ihtiyârınâ hacet yokdur irşâd-ı feyz-i had-i adâd ile cehrem ü a'mâlik ü kabâilini şâhrâh millet-i İbrâhîmîye delâlet için benî mebûsdur. Ba'zı müfessirîn. Fazbir kemâ sabrâ level a'zim. Kerîmesin tefsîrinde ol zevât mukaddese min Cânaballaha tevci eden tîr-i belâa siper-i sabr u tahammül ile mukâbil olan resûl-i kirâm olub dâm-ı ibtilâ-yı belâyı zabihde pâ-yı lağzîde hilâb u ıztırâb olmadıkları çün ism-i Sâmi-i İsmâ'îl alesselâm harîta's-sâ'deyi peğamberân evvel-a'zimde mevcûd. Ve cedd-i müstakîm istibârda karâr eden İshak ve Ya'kûb ve Yûsuf ve Eyyûb ve Dâvud dahî a'leyhimü't-tahîye ve't-teslîm ol zümredn ma'dûd derd yükü herkeş sülk-i takrîr olmuşdur vallah-ı a'lem ma'nâ-yı A'rabî nâm-ı nâmîleri matiyı'ullah olub lakâb-ı keremîleri I'râk el-serî idi Şezûde'l-zeheb sülk-i şehûr u a'vâm olan muhâsin o sâfa şeref ittifâkları bî-şamâr olub cümleden muntazı rişte-i seb'u'l-mesânî olan ferîde-i. İnne kâne sâdiku'l-va'd. Mısdâkınca binân-ı zebân hilvelbünyân birle istihkâm verdikleri a'kt-ı a'hdî müddetü'l-ö'mr nâHân nâkıs birle hâletmemişlerdir. Hattâ bir kimesne ile mekân-ı mu'inde ictimâ' üzre karâr verilüb hasbe'l-va'd yevm-i mev'ûdda makâm-ı ma'hûda sâye-i endâz teşrîf olduklarında ol merd-i nâ-istivâr-ı a'hd-i hâlef va'd etmegın birisine ol makâmda mevkûf a'kide-i intizâr olmuşlardır netîce-i kelâm ol zât-ı mukerrem â'lî cenâb bu bâba ziyâde intisâb ile

ihrâz-ı şeref-i intiyâz bulubin Seticeddînî inşâallah mine's-sâbirîn ve a'd-ı kerîmine vefâdan ser-pîç olmaları hakkâ ki şâhid-i â'dl-i müdde'âdır deyü ebû'l-müfessirîn el-a'lemeti'z-Zemahşerî küşşâfda gûlfeşân-ı çemenistân tahkîk olmuştur egerçi bu mâddede şecere-i sâbite'l-asl hadîs-i züşcûn müteşâ'be'l-ğusûn olub ba'zı dânişûrların â'lem-i zabîhullahı hil'at ve alâsın bâlâ-yı istihkâk Cenâb-ı İshâka müsellemler tutmuşlardır. Ammâ İbn-i A'bbâs ve İbn-i A'mr ve tâbi'în ve u'lemâ-ı dînden cem-i ğafir-i rızvânullah-ı te'âla a'leyhîm ecma'in Hazret-i Zabîh İsmâ'îl ile mümtehîn olmaları üzre hem-zebân-ı ittifâk olub isbât-ı müdde'â için tahsîl-i i'lmelyakîn eder delâil ve birâhîn etmişlerdir. Bu üslûb-ı mergûb üzre ki ol Hazret-i Hâlîl a'leyhi's-selâm a'rz-ı Şâma tahrîk-i râyet hicret buyurub dergâh-i kâzî el-hâcât. Rabb-i hablî mine's-sâlihîn. Deyü dest-i münâcât ref' etdiklerinde kefe-i mîzân recâ ger-anbâr kabûl olub ğulâm-ı hâlîm ile mübeşîr oldukdan sonra sahn-ı sarây-ı vücûda ol /s.33/ Vaz-ı kadem-i pasarının hayr-ı Hazret-i İsmâ'îldir. Saniyâ Hazret-i Hâlîl Cehâb-ı İshak ile mübeşşer olmaları kendülerin gibirisini ve zevceleri Sarenin iyâsı hengâmında fecâ'et olub hattâ. İbşîr tamûni a'lî en mesnâ el-kebir. Deyü melâike-i kirâma mürâca'at etmişleridir. Henüz kendülere hüsn-i zann tevâeeldüd tenâsül olduğu eyyâmıda istid'â-yı veled-i sâlih buyurub netîce-i mukaddemât-ı ricâ olan ferzend a'zteri a'mâl olunmak mertebesine bâliğ oldukda arza-i Hânçer ser-tîz etmek ile me'mur oldukları dahî sıhhat-i mudde'âyâ şâhid-i a'bîddir. Sâ'lîsa ve beşer ile memûr oldukları dahî sıhhat-i mudde'âyâ şâhid-i â'dildir. Sâlisâ. Ve beşer nâh bâ-sahik kerîmesi. Fî-beşer nâh bağlâm hâlîm. Na'zm-ı kerîmi üzerine ma'tûf olub beyne'l-ma'tûf vel-mâ'tûf a'leyh lüzûm mugâyiyret kâ'idesi isbât-ı müdde'â için burhân-ı kavîdir. Râbi'â Cenâb-ı Sareden tevellüdüne işâret kasdiyle ânlara tevciye-i beşâret üslûbî üzre. Febeşşirine bî-İshak ve Ya'kûp kerîmesinde Hazret-i Hâlîlü'r-Rahmânâ saleb-i pâklerinden âbiyârî-i fazl-ı Hûda birle nahl-ı piraste-i kâmet bâla-yı İshak havîda olacağını tebşîrânların şâh-duha-i vücûdu. Ve semere-i şecere-i nesl mes'ûdî olacak Cenâb-ı Ya'kûbun nihâl-i kad-tûbândmûdları ravza-ı şehuddan keşfide bâlâ olmak müjdesiyle mukterindir. Merâh-kâzbah İshak ile fermân-ı izzed-i sadır olmak kable'l-tulû' ğurûb-ı kevkeb vücûd behbûd Cenâb-ı Ya'kûbu müstelzem olub hâşâ hâlef-i va'd-ı mukarrer el-incâze müdî olmak lâzım gelir. Te'âla zâtâ a'nzâlâ'lıkka'lû ekbîrâ. Hâmisâ kazîye-i merzîye-i zabih ser-zemîn-i Hicâzda olub hattâ Karûn-kabiş zamân-ı hilâfet Abdullah Bine'z-Zubeyrde dâmen mahdara-i emelkarayâ isâbet eden âteş bîdâd-ı Haccac-ı bed-nihâd ile mühterik olunca mîzâb-ı Ka'bede mu'allak idi. Hazret-i İshak Ben-i Hûd Mekkeye teşrîf-sâz-ı

kudûm oldukları ma'lûm değildir. Sâdsâ Hazret-i celle şânâ saffet müddeha-yı sabr ile Cenâb-ı İsmâ'il tebcîl buyurub lisân-ı tenzîl-i celîlde İshak beni bu vasıfla muttâ'saf olmamışlardır. His-i kâl-i celle ve a'li. Ve İsmâ'il ve Elyas'a ve Zülküfl külli mine's-sâbirîn. Sâb'â. Havâce-i kainât hazretleri a'leyhe şerayifü't-tehiyyât zebân-ı mu'ciz-i beyânlarından şükr-feşân-ı natık-ı cânbahş olub enâ ibne'z-zabihîn. Fermûde-i mu'ciz-i bedi' î ile mübtehiç ve mübâhî olmaları tenvîr-i müdde'âyâ ecel-i birâhîndir zîr-i ezbah-ı sâni peder-i bâzâr-güvârları Abdullah olduğu Hûd-ı mütte'ayîn ve mütebeyyîn olur ki Zabîh-i ukulden murâd-ı Ekrem emcâd-ı â'li nejâdlarından pertev-i hûrşîd nûr sâti'a'z-zuhûr Muhammedî kandîl-i mihrâb-ı ebrûsu. Ve ol kevkeb der-i /s.34/ ikbâl-i serme-i ternice-i Mushaf-ı rûy-ı dil-cûsu olan Hazret-i İsmâ'il ola. Ba'zı güzât-ı ashâb yâ resûllallah multekiyel-ebhar-ı insâb olan Cenâb-ı saFîyullahdan münşâ'ib ced o1 insâlden kanğısı eşrafdır deyü dil-teşne-i zelâl cevâb-ı müstetâb oldukda. Bir güzîde-i a'lem hazretleri sallallah u te'âla aleyh-i ve-sellem. Yûsuf sadıkullah Bin Ya'kûb İsrâilallah Bin İshak zebîhullah Bin İbrâhîm Hâlîlullah. Kelâm-ı bedî'ul-insicâmı birle tevcîye buyurdıkları hi'tâb-ı izzet-i nisâbda olan zevayide tasarrufat-ı zevâtdan olmak üzere mestûr-ı sutûr mu'teberâtdır. Kezâlî k Hazret-i Yûsuf-ı sâdik-ı a'zîz mâsâr sa'â'det iken Hazret-i Ya'kûb istirdâd Bünyâmîn için asdâr buyurdıkları mülâtife-i güher-i nesârda. Min Ya'kûb-i İsrailallah Bin İshak zebîhullah Bin İbrâhîm Hâlîlullah deyü pirâye-i bahş u'nvân nümâ-ı niyâz-mendî dahî vâsılı nisâb sıhhat değildir. Şeyhu'l-muhaddisîn Bin Hacerü'l-Kastalânî muhterîât-ı münşiyâtdan olmak üzere kâ'lem fersâ-yı safhai tahkîk olmuşdur. Lafzi israilîğat ibriyâ olub bihasbel-A'rabîyâ ma'nâsı Abdullah veyâ Safvetullah urûz lakâb-ı müstehâb Ya'kûbdur deyü ketb-i tefâsîrde nekâşte-i hâmei't-tahrîr olmuş iken teşrifâ'lî-lamuzâf lafza-i celâliyye izâfet sûretinde lâzım gelen mahzûru tekrâr ihtiyâr-ı efsah-ı evlâd-ı âdemden değil sallallah u te'âla aleyh i ve-sellem isâb-ı belâğatden bâ-nasîb olan ifrâdı belâğatden sudûr etmeyeceği bedihi'z-zuhûr idü ki hakkâ ki bu kavli mueyyedir. Meşrik-i hûrşîd endîşe olan ifrâd-ı belâğâdan tab'ı kelîl abd-ı za'if kim pîşeden sâtu'e'z-zuhûr olan bu bârikâ-i hâtîr furûz nektâ-i rengîn ve dakika-i dil-nişîn dahî ziyâ-bahş sâhe-i kabûl-i fehûl olsa sezâdır ki çün kevkeb-i rahşân ve cavid-i behbûd İshak benî bî-tekadma-i bera'ât ibtihlâl-i ifk-i i'nâyet-i bâliğa-i samedâniyeden tulû' edüb ol ni'met-i ğayr-i müterekkibe bir fehavâ-yı sadk-i ihtivâ-yı. Ve vehibnâ lehu İshak ve Ya'kûb nâFiletü'-leyk. Ey i'tiyat-ı mahz-ı fazıl-ı Râb-i Celîl ile nasîb Hazret-i Hâlîl olmuş idi. O1 ferzand-i dilbend-i velev imtihânâ a'rsa-i tabi' telef etmek tekîfî ile a'tiye-i Rabbâniye güyâ istirdâd buyurulub

sıdkı-i ilahiyeye nev'â izzî ta'kîb buyurulmak yüzünden mu'âmele-i kerem 'âmm-ı hüdâvendânâmend müsteb'ad görünüb ammâ Cenâb-ı İsmâ'îl çünki kari'-i derniyâzdan sonra teşrî-sâz-ı çemânî safâ-i izz ü nâz olmuşdur bu câh-ı mâsnû' abdın müdahili olduğu cihetden Hazret-i Hâlîl bu imtihan-ı ilahî mazharı olmaları ânlar husûsunda revnümâ olmak münâsib fehim olunubın Vellah u a'lem bî-hakikatâ. Rakib /s.35/ sâfinât ceyâd-ı mu'tâd degil iken anları isrâc ve ilcâme râm eden Hazret-i İsmâ'îl-der aleyhi's-selâm zamân-ı hayât-ı fâizi'l-berakâtı yüz otuz yedi serhâdından güzerân oldukda kamizin sır-ı serâbistân-ı canân olub hicr-i hacere-i kubr u hâcerde âsûde oldular.

Hazret-i İshak Aleyhi's-selâm.

Hâsıl Ömer keremasâye-i Hâlîlû'r-Rahmân dırlar ircâh-ı rivayât üzre tûte-i hâkister vücûd u kavm-i Lût berekinde-i seyl-i gahr-ı kakhârî olduğu Leyletü'l-Kadirde ol derkerân-bahşâ-i lice-i nübüvvet-i sıdk-ı rahm-i sârâye ve şâhu's-sadr ârzû olmuşdur. Birâder sa'd-ı ihtârları ile bî-hasbî'l-lisân tefâvut-ı bâbında ced ol kıyl u kâl müteşâ'ib olub el-asl u el-asıl. Fittahrîmâ lenkal mine't-Tevrat-ı vel-İncîl. Nâm-ı müellîFinde İmâm-ı Cenâb-ı İshak Hazret-i İsmâ'îlden on dört sene sonra zuyûr-ı sıfhat-ı kâinât olmaları tarfını meslûk kadem-i kâ'lem rivâyet etmişdir. Mir'ât-ı nazarda hilye ve cemâl ve hât u hâl ile güyâ a'ks-i timsâl Cenâb-ı Hâlîl olub ba'del-ttihâ-ı Hûd-ı sermûferrik olunmak hadd-i imkândan güzerân idi. Tâ ki ravzatu'l-muhâsin-i rîş-i a'nber-i Hazret-i İbrâhîmde câ-be-câ âsâr-ı vekâr-serzede olub Mes'ûde-i işitbâh-ı beyaz-ı tashîha çıkdı. Ba'de birhat-ı mine'z-zamân nusha-i nâ-müştekîm köhne takvîm-i cihâne dîde-güşâ-yı mutâl'a olmadan kefi nazar-ı rağbet olunmağın nergis-i şehlâları havâb-olûd-ı pister-i a'mm. Ve şükûfe-i hûş-nümâ çeşmi bâd-ı emînleri bî-nümâ olub hadâyıkı'l-hakâyık esrâr-ı ilahîye temâşâ-gâhından ecele-i kemiyyet basr-i basîretiyle enfâ eder oldular idi. İmâm-ı hayât vâlid-i â'lî ö'mründe kıyâm-ı tâm edüb a'vâm-ı ömürleri yüz seksen oldukda hâfid kesîrû'l-mehâmedleri Yusûf-ı sâdık-ı a'zîz Mısır sa'â'det olmuşlardı ki rûznâme-i essah-ı hayâtı Hâtem-i Şâm-ı memât ile Mûsanîl-hitâm olub mücvârû-ı mezâr-ı pedid-bâzâr güvârları oldular. Hazret-i Ya'kûb ve Yusûf aleyhimü's-selâm. Sinîn-i hayât-ı tayyîbe-i İshak nisâb-ı sinîn-i tekmi'l etdikde bil-itfâk Ya'kûb-ı şakîk-i şefîkleri a'ys ile meşîme-i ahvatdan kutb-ı şemâlî-i vücûdda mânend Fîrâktan tevâimân feyz-i nûr-ı şehûd edüb mübâliğ-ı ricâle bâliğ oldukda. Mısra'. Ve yâlehâ kast-ı fî-şerhihâ tûl. Hazret-i İshak ve İ'sâ tahsîs edecek du'â-yı müstehâb ihrâz-ı şeref-i nübüvvet ile Ya'kûb i'zâz olunub ı'ys-ı ğayz ve a'fet-i izhâr. Ve kasd-i bed-izmîr

etmegin. Ya'kûb mâder-i mihribânî işâretiyle Harrânda hâlî eyânistânınâ mültecî olub
 eyyâm-ı misâfîretde i'yyâr-ı siyâh-pûş-ı seb ile pâdâşh oldukları lakâb İsrâîl ile telkibe
 sebeb olmuştur. El-İsrâî's-seyr-i /s.36/ billeyl-i nûkbete-i dil-peziîr nakl-i sarîh-i
 zuhuru'l-kemâmdır lakin mukaddemâ-ı sûret-i izâfetde muharrer olan mahzûr-ı
 mukurdur vallah-i a'lem. Hazret-i Ya'kûb dûr u dirâz u neşîb ü Fîrâz-ı tarîk-i tayy
 olunduktan sonra Herâtâ teşrîf-sâz olacak ânda ayâtîn duhteri sa'd ihtirî liyâne sâye-i
 andâz-ı şeref-i izdivâc olub yahûd evrûbil veş-şemûn velâvî ve bunlar emsâli altı nihâl-i
 bâğ-ı ikbâl ziynet-i sûz-i Gülşen-i amel oldukdan sonra ol muhdara-i şebistân âfet-i
 sadr-ı neşîn erîke-i cennet olmağın havahâr-i râhîl a'kd-ı a'kd ile mazhar-ı şeref-i
 ihtisâs. Ve şemi'-i ser-perde-i harîm-i hâs olub ol ravzatü-1-enisden izhârî hadika-i
 kuddus-i Yusûf ve Bünyâmîn sebze zâr-ı vücûd u tezyîn eyledi. Bu furu'-ı asıl-ı el-
 asıldan mâ'dâ ez-lika u billah nâm iki peristârdan dahî dört ser ü ser-sebz-i sebza-zâr
 vücûddan demîde ve safâ-i safâ-efzâ-yı şuhûdda ârmide olmuşlardır. Nass-ı Tevrat-ı
 celîl'i henüz isbâtı hürmet cem'-i beyne'l-lahteyn etmemegin liyâverâhîl bir a'sır da
 dâhil-i şebistân izdivâc oldukları dahî mestûr-ı sudûr-ı mu'teberât olan ekâvıldandır.
 Hazret-i Yusûf henüz lule-i pestân-ı mâder-i mihribândan seyr-i şîr olmadan râhîl-i
 misafir-hâne-i dünyâdan mahmul bend-i rahîl olub oldur yetîm-i âğûş-ı kefâlet gayri
 teslîm eyledi. 0 hâlde bâlâ-yı ist'idâd Hazret-i Ya'kûb teşrîf-i nübüvvet ile iclâl olunub
 kün'âniyâne telkîn-i âyîn-i imân için irsâl olunmağın mâl ve a'yâlile a'rz-ı Filistîne
 tahrîk-i tiâyet-i hâtîr-ı â'tırları emrinde ihtimâm eyledi. Lakin iki şemşîr bir niyâmda ve
 iki şîr bir kenâmda arâm etmek hûd-ı imkândan güzerân olmağın ba'd-ı eyyâm-ı terk ü
 ten müellûfe câzım-ı ve taraf-ı Rûma â'zîm olub ol diyâr-ı behcet-i rusûmda tertîb-i sâz-
 ı muhâm-ı tkarur u ârâm oldu. Hazret-i Ya'kûb aleyhi's-selâm egerçi na'imâ-i celîle-i
 evlâd-ı emcâd ile şad-gâm olub her birinin müşâhade-i dîdâr-ı ziyâ-bahş-i dîde-i ârzu idi
 lakin muhâil-i reşid ve sedâd-ı nâsiye-i evzâ' ve etvâr-ı Yusûfda tebâşîr-i subh-ı sâni
 gibî bî-dîdâr olmağın. Kible-nümâ-yı a'lâka-i muhabbet-i zarûrî-ye anın tarafînâ serizde
 olub ol gelberin mutarrâ-yı bâğ-ı risâlet-i âsîb-i rüzgâr-ı zûrkâr ile pejmürde olmamak
 ricâsınâ hem-vâre bülbül- hoş nevâ-yı zebân-ı mu'ciz-i beyânları zemzeme sâz-ı niyâz
 idi. Bu mu'âmeleden nâr-ı hased kânûn-ı derûnâ ihvânda nihân olub yakîn olmuşidi ki
 hâkister-i gün-i harman-ı idtibâr ola tâ ki on iki yâşında iken merât-ı resat-ı nümâ-yı
 â'lem-i misâlde sûr-ı i'bret -eser rüyâ-yı sâdika-i sucûd-ı şems-i kamer ü yâzde ihtâr-ı
 cilve-gir olub zuhûr-ı ta'bîrine binâ-ı taraf-ı Hazret-i /s.37/ Ya'kûbdan mir'ât-ı şerâit-i
 günmân-ı memûr oldu. Ammâ bahseb-i iktizâ-yı takdîr-i ahva-i Yusûf ser-i ser-besteden

habîr olub a'mâl-i sınıf-ı hayl-i birle ol tez-revhûş-ı harâm-deşt-i hissin Yusûfu ki tara-ı a'nber-bârî akl u hûşa zencîr-i cunûn u nîm-nigâh-ı i'sve-kâr-ı melek a'deme râhennüm olubin Mushaf-ı hüsn ü ânı nâsih âyet-i melâhat-hûbân şehir âşûb çekil. Ve makûs ebr-i vâni kitâbe-i ivân-ı cemâlde hâme-i üstâd-ı san'iyile çekilmiş iki medd-i muttasıl. Üftâde-i dâm intikâm edüb on yedi yâşında idi ki ol mâh-ı şeb-arâ-yı câm-ı kabâdan a'rî ve beyte'l-ahrân Ya'kûbdan üç fersah dürçe nahşibasâ bir bir-i ba'ide'l-ğurda mütevârî etdiler. âyine-i dîdâr-ı Yusûf nazar-ı ennûr-ı Ya'kûbdan devr oldukdan sonra ahvâhı gerek münşân tarafından sadver eder zebûn-keşâne etvârı. Ve Hazret-i Yusûf cânından zuhûr eden mestemindâne güftâr-ı tefsîl vâdesinde kemiyet-i hâme-i tîr-i tâze cilve-sâz etmek olurdu. Lakin kütubinân zamâneye bâ'is-i nazar geç-ü fikr-i me'vic olub belki hâşâ atlak-ı zamâm-ı düşnâm etmeleri mahzûr-ı i'nânkeş vakfe-i sukût olmağa müdî olmuşdur. Zîrâ ki lisân-ı Furkân-ı celfî'ş-şânda isbât i'bâresiyle mezkûr olan ihvânü's-safâ ba'deyem kemâl hoş dil-i. Ve inbisât üzre birbirleriyle şîr ü şeker gibî imtizâc ve ihtilât edüb Cenâb-ı Yusûf tarafından. Lâ-tesrîb-i a'leyküm el-yevm-i yağfurullah-ı lekümü'd-du'â-ı. icâbet me'â'lî ne mazhâr. Ve bir kavîlde Hûd-ı menşûr hüsn ü hâlleri u'nvânî'ş-şeref-i nübüvvet ile mevkâr oldu. El-kıssa-ı tesvîl-i nefsü'l-emmâre ile bir adrân ğadir-kâre bur ö'mr ü â'kibet mazmû-yı irtakâbdan ictinâb etmeyecek tervîc-i müdde'âyı bâtıl için pûşeş-i kâmet Yusûf olan pür-hûn-ı hizâb-hûn kûsfend ile şenkerif-i gün edüb şebhengâm geriye günân u nâle-i zinân a'zm-i âsitân Ya'kûbu mekrûb etdiler ve huzûr u nebîyallahâ vardıklarında destârların yere urub biçâre gerek deHân-alûde-i Yusûf nâ'dîride üftâde-i dâmgâh bühtân etdiler. Hazret-i Ya'kûb bir zamândan ve hayrân olub gül-berk-i zebânî süsen isâb-ı tâb-ı tekellüm oldu. Ve sar-sarâh-ı cângâh ile hırâmân-ı sabr u karâr-ı berbâd edüb ol kuhsâr-ı hâlî m vekâr bî-ihtiyâr yüzü üzre yıkıldı. Az kaldı ki rahâmdeşt-i nefes-i mensid olub terk-i esbâb-ı te'alluk-ı cihân-ı fânî ve dest-i ahrîz-mezend idi. Nesîm rûh-efzâ-yı sihr-i mürdedlere hayât bahş olmağa âgâz etdüğü dem nerkes mahmûrlarınâ bir miktâr tâb-ı nazâra gelüb dîde-guşe-yi hayret ve ızdırâb oldu. Ve tûtî-i şeker şekîn /s.38/ nâtıkları hasut yâftâ-i tekllüm. Ve bülbül-i hoş nevâ-i zebân-ı fâsikalarını â'mest'ad terennüm olub nağme-i zîr-i âhnake kuve kuve gâm-vendivâ ile bünyâd-ı va nâle ve feryâd eyledi. Bu ta'rz hayret-engîz ü uslûb-ı rikkat hâye üzre ki. Na'zm. Doğsun çerh-i felek hâk ile yeksân olsun. Mâh-i hûrşîd-pes âberde pinhân olsun. Ayane cânında ezsemûn-ı ciger-sûz-i zân evlâdı ki henüz zi-şikeste olmuş iken ol vürûd-ı hândân-ı gülberin kilâb-ı dâd-ı asâ pejmürde edüb ruhsâr-ı rengînin mânend-i gül-i nesrîn-i ruzde-gün-ü tâb-ı bahrân-tâb-ı

hicrân hicrân ile ben-i Za'îf nâsvânî zebûn eyledi. Kanî ol nahl-ı bir u mend kâşın ö'mr ü a'zîz kani ol sünbül-i gülperiş-i a'nberinden rîz-i tend-i bâd-ı kıyâmet hîz-i fenâ ile üftâde-i hâk. Ve seng-i gârtizde-i dest-i cevri sebhur bîdirinin. Olub câme-i cevâp-ı zîr-i i'ffet ü bâliş anında pür-yarınâ turâb u hacir-i bâlîn ü pister oldu. Na'zm. İrile doğmadığı dondu nîlîm bilmem. Ol âsmân dilek-i âfî'tâb-ı rahşân. Şeh-surûr-ı bekâ oldu Yusûf cânım. A'ceb yâ ben nice bir beklerim bu zindânı. Nesîr. Dest-i bir dâcel ol gönça-i nev-hayz-i gülistân cânı çide. Ve senin sitem-i zamâne ol bülbül-i hoş-elhânî şâhsâr-ı nazarımdan remîde. Edüb ol çeşm ü çerâğ dil-mânende şem'-i sihr-i mez-muhâl olmak ile bu kabe-i sipehr-i nûrânî dîde-i mihnet dîdeme zulmânî oldu. Hayf u derîğ-i kem ol şehsuvâr yigidâne muzmâr-ı bahtiyârî ki ser-menzil-i murâtub-ı Sâmîyeye kerem i'nân a'zîmet ü girân ü rikâb-ı himmet iken nagâh-ı rahş bed-râmğı kesiste'l-câm-ı eyyâm-ı hatâsıyla üftâde-i hâk-ı helâk olub beril-gül-i hazân-dîde gibî yüz yere kodu. Âh kim ol yâr-ı sefî-gerde- misafirhâne-i dünyâyı bir bekâda müddet-i misafirîn tamâm. Ve rûz-ı hayâtta pişker-i ö'mrde şehd-i kâm olmağın. Nâ-murâdınâ kâm-ı kadem baktım a'zm-i mülk-i a'dem edübin Bu mukîm beyte'l-ahrânî avâre sahrâ-yı perişân-ı ayırdı. Limeni'ş-şia. Dü-şâh-ı ğamda bu bî-çâreyi koyub gitdik. Sefersen eyledîn ammâ beni ğarîb etdîn. Nesr. Ser-şek-i ğam u âhd-i mâdum ile bu resme şiven ü mâtemden sonra ol pür-hûn-ı hûn âlûd girîbân u dâmenin bu sahcây-ı leb hasret edüb yüzüne ve gözüne sürdü. Çün anda zahm-kâr-ı nâhın u dendân-ı asârı nümâyân olmayub cîb-i girîbânı mânend-i dâmen-i i'smet-i güzînân rahnadâr-ı gül idi cân-ı cihân-nümâ-yı hâtire'l-hâm-ı müzâhirlerinde sûret-i şek-i gümân-ı zâhir olub subHânallah ğarîbdır ki hil'at-i vücûd-ı ferzend-i a'zîzi ol gerek hûn-hûvâr nâ-pür-hayz-ı kabâ-yı gül gibî çâk-ı çâk edüb bu perihâne nâHân âzâr irişdire yahzehî gerek çâ-yek-dest. Bil-sület leküm enfüse-küm emre. /s.39/ deyü satır-ı nâ-drest dürûğ-ı bî-fürûğlarınâ zarb-ı kâ'lem tezyîf ü her birin sîne-rîş-i zahm-ı zebân zecr ü a'nîf a'nîf eyledi. vârid kaçâ âteş-i sâ mân-ı sûz-ı fîrkate müşte'al olub safhâ-ı dîl-i bî-ğalleri dağ kağâ-i hırkat olmağın hâr-ı hâtır-hırâş ta'alluk-ı mâsivâdan bâl-gülayâ dâmen-i çide olub meteşebbis ezyâl-i efzâl. Fesbir cemîl Vallahi'l-müste'ân ve mu'tekef-i genc-i târîk-i beytü'l-ahzân oldu ol gûşe-i mihnette hemvâre-i hayâl-i cemâl-i Yusûf kem-geşte-i nuhbe-i efkârı ve âhvânın kârı olubin Hemîşe şâhs-ı hayâl-ı Yusûfa hi'tâb-ı târîkası üzre. Na'zm. Hap seng-çündür benem dünyâ cefâsın çektiğim yoksa ö'mrüm vâri sensiz neylerim dünyâyı ben. Mazmun ile zamzeme pürdâz-i tahassür ü taHânün olmak pişesi ve bir fehvâ-yı. Na'zm. Gönül ömr ü nice gündür evyâr-ı ğam-huvârı. Olursa lutf-ı ilahî görür bugün

yârin. Nesîr. Encâm-ı şâh-ı fîrkât-ı tebâşîr subh u salat olmak andişesi idi. Müddet-i iftirâktâ ki sebâk u seyâk kütüb-i tefâsîrden münfehim olduğu üzre takrîbâ elli altı senedir seyl-i eşk-i çeşm-i pür-hûnunâ bir dem sükûn gelmeyüb –ğayret-i nîl ü Ceyhûn olan ol iki rûd-ı sirişk-i hûn-ı melâl dâim el-itsâl olmağın. Bir fehvâ-yı. Va bizzet a'ynâh-ı minel-hüzn. Hilye-i cemâl merdem dîde olan hâl-i siyâh-tabâh olubin Na'zm. Â'lemîn neyleyem bâğ u bahârın sensiz. Banâ sen rahları gülzârla hûşdur â'lem. Fehvâsınca güyâ ol gönçe-i nev-şükufte-i gülşen-i hüsn-i melâhat tarâvet bahş-ı hadîka-ı hadka-ı ârzû olmamağın hükm-i Hâkim şehristân muhabbet üzre temâşâ-gâh-ı dünyâ-yı bî-bekâyâ nâzîr manzara-ı dîde-i mihnet dîdelerine perde-i cevvalê çektiler. Mevâhib-i le-dünyâda Ya'kûb vesâir enbiyâ bavüne te'âlâ a'yb-ı a'mâdan müberrâ oldukları rakam-zede ihtiyâr-ı İmâm-ı Kastalânî olub kelâm-ı Rabbânî. Ve bîzzât a'ynâh mine'l-hüzn. Kesret-i bekâdan nev'â za'af-ı basr-ı â'rız basr-ı â'rız olmak ile müfesser olmuşdur. Lakin kerîme. Fârted ba'sirâ. Setr-i müdde'â-yı Kastalânîye darb-ı kâ'lem-ı inkâr eder vel-a'lem a'ndûh te'âlâ Hazret-i Yusûf ise çeşm-i giryân u sîne-i sûzân ile bin çah-ı teng ü târde karâr edecek Cenâb-ı rûhu'l-emîn tuhfe-i vahiy-i mübeyyîn ile mütemessil olub müjde-i hüsn-i â'kıbet-kâr ile ve-tesliyet ü teteyyîbin Ve mihnet-i canderûzayâ tesbit ve ıstıbâra terğîb eyledi. Ve cedd-i kerîm Hazret-i İbrâhîm giriftâr müzîk mancınık oldukda kâmet-i isti'dâtlarınâ a'dâd olunan pirahn-ı behşetî ki batrike'l-tevâris Cenâb-ı Ya'kûba intikâl ve tebrükâ temîma-i bâzû-yı farzend-i dilbend etmişdi bâ-fetih-i dest-gâh-ı kudret olan ol pirahın harîr-i dâmen-i bâzûbend-i siminden çıkarub /s.40/ sırru samen sîmâ-yı kad-ı bâlâ-yı sadikelbâs eyledi. Üç günden sonra nûred cânib-i Mısır bir garibânı harîm bir de hatrı-ı hâl-i nüzûl edüb Yusûf mazlûm-ı câh-ı muzâlî mden ihrâc. Ve kendülere reüsû'l-mâl-ı i'zz ü ikbâl olmak ümîdîne yâ hûşr-i hazâ gulâm. Zemzemesiyle izhâr-ı şâd-mânî râbtihâc etdiler. Evlâd-ı Ya'kûb vakf-ı icmâl-i vakı'î'l-hâl alıcak ol sırr u azâd-ı müttehimat rakît ve ibâk-ı isnâdıyla makâme'l-cevahisâmda kıyâm edüb ba'd-ı küll ü kelâm yirmi kadardır hem kâsıd üzre ser-kâfele Mâlik İbn Za'irü'l-hudâ'î ile a'kd-ı buyu'-ı fâsîd etdiler. Mısıra vâsıl oldukda delâl-ı bed mihr-i rûzgâr ol âfî'tâb üç nübüvvet-i burc-ı mîzânâ tahvîl edüb bazâr-ı i'tibârda karîn-i revâc ve vezn-i berâberi zil-kâmile'l-a'yâr teslîm ile teslîm-i katfîr nâm-ı a'zîr Mısıra derte'l-nâc-ı ibtihâc oldu. 01 peykr-i nemgîn-sîmâ. Ve bâlâ-yı hoş-nümâ sâhibete'l-beyt-i a'zîz Züleyhânın mukâbil nazâra-i i'tibârı olacak kemân-ı zirtu zâbir-i vâninden küşâd bulan hudenin i'nza-ı dil-teşneye nişâne olub ol mahbûb şehri aşuban mütâ'a vaslînâ na'kd-i cân ile hazîdâr oldu. Nihâdında müşte'il olan âteş-i

sâmân-ı sûz ğurân-ı jâle-i lâle-zâr hasret ruşhân-ı eşk-i a'şk ve muhabbet ile sukûn bulmayacak bî-ihtiyârı sape-rendâz nâmûs ve 'âr olub bir gün hicre-i hâse'l-hâsda ol şem'-i şebistân-ı hüsnâ karşı sûz-i dil-inden yandı yâkıldı. Teşkil-i Cibrîl-i emîn. veyâ temessül-i Ya'kûb-ı hazîn ile Yusûf pâk-i dâmen pirâman-i zeyl-i tahâretlerin alûd-i çarkâb-ı hıyânet etmeyübin Der-nasâr-ı cevâb ma'âzallah ve tahlîs-i dâmân- i'smet ricâsınâ Züleyhâ ile dest ü girîbân olan â'zîm-i dergâh oldu. Pîş-gâh-ı dergâhda a'zîz ile düçâr olub hiclet ve şer-mesârı birle herbiri âhire isnâd-ı hıyânetle kendiye ihtisâs i'ftâd'â. Hazret-i Sıddîk-i şâhâ'det kad-ı kays u sabî-i kühvâre neşîn ile tenvîr-i müdde'â edecek tand-i bâd-ı hiddet birle cebîn-i hâl-i a'zîz-i muciz-i hamîyyet olub bî-tereddüd Cenâb-ı sadîka ketm-i isrâr. Ve Züleyhâyâ tevbe ve istiğfâr ile asdâr-ı fermân eyledi. Na'zm. Nice kâbildir esrâr-ı ğam-ı u'şşakî nihân etmek. Gönül dîvâne ben bîġâne çeşm-i yâr-mestânı. İktizâsınâ gederek bu sırr-ı serbeste-i harîf-i meclîs-i herkes olub kıssa-i Yusûf ve Züleyhâ dillerde destân olmaġın izhâr-ı a'zer içün perde-neşînân-ı a'yân-ı Mısırdan kırk nefer güla'zâr perî peyki Züleyhâ hânesîne da'vet. Ve kendüye seng-i endâz melâmet olan zen-şarâbdâr ve divândâr u hûnsâl-ı arû-zındâniyân ve darbânı dâhî dâhil-i hâle-i sohbet edüb tertîb-ı esbâb-ı ı'yş. Ve her birine /s.41/ tevfiķi içün rikâ-avîz-i sertîz-i der-pîş eyledi. Ol bezm kerem-i kerimde keyFîyet-i sahbâ-yı zevk ü neşâd birle erbâb-ı sohbet-i neşve-dâr-ı enbasât olduġu dem. Nâ-gâh cemâl-i mâh-sîmâ hazret-i sıdık-ı pertev-endâz-ı sâha-i meclîs-i ins olıcak ol bezme rişte-keş inti'zâm olan perî rûyân yek-dest ve hemvâr-ı selâf-ı sâf-ı hüsn-i bî-bahâneye sermest ve ol mihr-i sipehr-i melâhate kârşu ser-nihâde-i mihrâb-i teslîm. En-hazâ ilâ melek-i kerîm olmak yüzünden âfî'tâb-perest olubın İstîlâ-yı lerze-i dehşet ile tenekkul eyledikleri terence bedel ellerin hizâb-ı hûnla rengîn. Ve tâb-ı âteş sînelerin ol çeşme-i sârlerden revân olan hûnnâbe ile güyâ teskîn etdiler Züleyhâ kendiye töhmet-i mervide ile â'leme rûsvâ eden i'smet meâbların bir nazare-i merdem şikâr ile kasrınâ istivâr-ı sabr u karârları harâb olub her biri ol âhuv-ı dest-i melahâtîn dildâde-i rûy-i kalbu-yi senbel mevâ olduġun göricek bî tehâşî-i serpûş-ı endâz tebkaça-i râz olub kıssa-i a'şk-ı ve muhabbet-i girîbân-ı muta'addîn-i dâmân-ı mukte'adîn takrîr. Ve fîmâ ba'd-ı tevkâ müttâl-i fermândan serpîc olursa ger-fetâred ü şâh-ı bend ü zindân olur diye tahayîf ve tehzîr ile muktezâ-yı hâl hazret-i izzet-i mute'âlden der-havâsıt-ı â'fîyyet iken Cenâb-ı sâdık bir hasâb-ı iktizâ-yı kâder ü kazâ. Rabbi's-secin ehubbâ lî-mimmâ tedûnenî ileyh. Nâ'dîresi birle mihnet-i bend ü zindâne sabr u tahammül makâmında kıyâm-ı a'rz etmeġin kabale-i rızâsı imzâ-yı. Leyse-cenne hattâ hayn ile memzî olub evel mâh-ı berc-

i câha vü celâl-a'lûd ricâ-i kemâl olmak için nâsîr-i riyâzet-i noksân vezualâ birle bir kaç gün helâl. Ve ol ibrîz-i hâlis me'aden izz-i ikbâl şâyeste-i segâh-ı kabûl olmak için bir müddet püte-i mihnetde kâl oldu. Ol hilâlde şerâbdâr-ı milk-i ittihâm-ı kasd-ı bed ile Mûsader-i fermân-ı habs-i abd olub bir şeb-â'lem-i hevâbda muzûrî olan sûret-i revayâyı mübaşireyi ger-neğâr olduğu vardadan hâlâs ve mûlgâhınâ şeref ü takarrüb-i ihtisâs bulmak ile ta'bîr etdiklerinden bî-hüküm-i beşeriyet-i bilârediye. Ezkürnî i'nde Rabbük. Kelâm-ı suha-i dest-i nâtika etdikleri erhac rivâyet üzereydi. Sene-i müteveri-yi genc-i nisyân. Ve metmûre neşîn-i mihnet-i bend ü zindân olmağa mevdî olmuştur. Müddet-i ma'lume tamamında mülk-i riyân bin el-velîd gördü ki vak'a-i meşhûrede anlardan istifnâ olunub ol mazhar-ı feyz-i ta'lim. Veye'almük min tevîle'l-ehâ'dîs. Cilvegir-i sahâ-i fasîha-i ta'bîr-i sahîh olan cevâb-ı bâ-sevâbı hâme-i zebân takrîr birle tahrîr. Mizâc-ı â'leme â'rz olacak ma'rz-ı hâile-sâz kâr-ı i'lâc /s.42/ tedârîki bâbında muvâfık hikmet-i hüküm-i kadîr. İzhâr-ı hazık-ı kâmil ü hüzn-i tedbîr etmegîn. Da'vâ-yı tehâret zeyl-i i'smetleri şâhâ'det adile. Elân hahse'l-hakk. Birle Mûsâdık oldukdan sonra otuz üç yâşında idiler ki hil'at-ı emânetleri tırâz-ı vezâret ile mutarrız u ma'lum olub bitemâmuhâ iktâr-ı Mısıryede zamâm-ı hâl-i ve 'a'kd-ı emür-i cumhûr kefi kifâyetlerine müselleme oldu. O esnâda katfîrur u gerdân ü'nvân bî-sebât-ı cihân ü bî-nâm ve nişân-ı mahlle-i hâmuşân olub Züleyhâ der-yeknâ asâtan ü tenhâ kalmış idi. Hazret-i siddîk hâl-i bend a'kd-ı a'kd olub katfîr-i fakîr-i bî-dest-mâye-i racûliyet olmağın sadraneşîn-i hâlvet-hâne-i zifâf olduklarında evvel mu'amânın kacınî nâmezdehmet-i merdâneleri oldu. Mülk-i riyân ser-nihâde-i bâliş-i asâyiş olub hâtem-i vekâlet-i mutlaka dâhil-i mülk-i yemîn-i sadıkı olıcak senîn-i mahziyye de teksîr-i zırâ'ât ve tevîr-i ğalât-ı hidmetinde bir zede-i dâmân ihtimâm olub a'vâm-ı mucizbede belâ-yı kaht u ğalârız-ı Mısır ve şâma-i â'hâ-i olmağın bâb-ı devlet me'âbları muhit-i vahâl-i ümîd-i karîb ve ba'id olub dört sene envâ'-ı zehâirî na'kd ü hâlî vedûâb ü ziyâ ile ibtiyâ' etdiler. Â'mm-ı hâmisde cenâb-ı siddîk mâlke'r-rikâb şey u şâb olub iki sene lüce-i Allah enfâkad naskera sağîr u kebîrî tahrîr ve i'tâk u sınıf-ı emvâlî dahî ki güncâyış-i pezîr-i hûsule-i tahmîn olmakdan efzûn idi. Ashâbinâ ihsânla cümlesin gerdün netse-i tûk-ı istirfâk. Eyledi. Tâb-ı âteş bî-nevâ-yı kâğıd neşâf-asâ etrâfa sirâyet ederek a'rz-ı Ken'ânâ dahî şerîr bâr-ı ızrâr olıcak. Bünyâmînden mâ'adâ olan emcâd-ı Ya'kûb dahî işâret-i peder-i birgüvârları üzre imtiyâz için reh-girây-ı a'rz-ı Mısır olub pâyi serîr-i Yusûfu yâ ref'-i rik'a-yı niyâz-mendî etdiler. Murât-ı dîdâr-ı âşinâyân bigâne-rûş mukâbil-i nazır envarları olacak eol emirde yekân yakân her birine ta'yîn

nâm ü nişân edübin ammâ tecdîd-i cedîdân ile peyker-i hoş-menzîr Hazret-i Yusûf pezirâ-yı nakş-ı diger olduğundan mâ'adâ tehîb isti'zâm-ı şân-ı saltanat mâni'-i te'allik nazar-ı dikkat olmağın. Anlar cenâb-ı sıddıkı bilmek değil pirâmen-i hâtırlarınâ ğubâr sek ü kemân dahî isâbet etmedi. Hazret-i sıddık zât-ı fereşnâ sıfâtların âd-ı emasil-i şemşîr-i ihtimâm edüb bittarîke'l-sulhu'l-kây-ı ğıyâbete'l-cebâ ile iktifâ eden ihvânü's-safâyı sed-i selma-ı cev' ricâsinâ. Der-devlet-i me'ablarınâ rucû' etdiren sultân hatâ-ı. Lâ-yesel a'mâl-i fa'il. Hazret-i dergâhınâ takdîm-i tuhfe-i hamd u minnet ve secde-i şükûre mebâderet edüb bî-ihitiyâr siyahtâr /s.43/ Müjgânları lü'lü-i bâr oldu. Hazret-i Yusûf mütecâhilâne ecmâl-i hâllerinden suâl edüb onlar dahî hesâb u neseblerin tavsîf. Ve ol ı'rk-ı tâhirden on iki necm-i zâhir olub biri sâbıkâ terk-i â'lem sûrî kıldığın. Ve biri hâlâ hidmet-i pîr Ken'ânda kaldığın ta'rîf edicek. Hazret-i sıddık zâhira tasdîk etmeyüb ğâlibâ siz ihbâra sûret-i imtiyâz-ı rûkûş etmiş câsûslarsız lâzime-i resm-i civân-merdî üzre bu def'a sizi neh-yi dest-i ümîd göndermek olmaz. fîmâ ba'd vâye ğîrhuvân-ı ihsân olmak murâ'dîse birinizi dergâh-ı mekârım dest-ğâhıma rehîne koyub gidesiz. Ve pes-mânde-i hidmet-i peder-i vâlâ-kehr olmak iddi'â etdüğünüz birâderi istihâb ile şedd-i a'zad-ı müdde'â idesiz deyü red-i cevâb-ı müstetâb edüb ta'yîn-i kur'a ile şem'an nâmerd-i mülâzemet-i âsitân-ı sıddıkı oldu. Pes Hazret-i Yusûf her birin mazhar-ı sînûf nevâziş-i i'nâyet-i bî-ğâyet edüb şâkirü'l-len'am i'tabe-i emced ü ikbâl-i Ya'kûba irsâl eyledi. Ve kissa-i inti'zâm hâlleri dest-mâye-i isârdan hâlî olmak ile ferâhum-ı keşdâmen firâğ-i sefer olma'mâları içün reisü'l-mâllerin serâ-ı hervârları içre ta'bîye etderdi. Huzûr-ı pîr-e vardıklarında haklarında zuhûr eden iltâf-ı kerîmâne-i nâ-mahsûr-ı tekrîr ile ratbu'l-lisân-ı takrîr olarak bârların açub hervârlarda ol ni'met-i ğayr-ı müterakkibeye zafer bulıcak bâ'is teaekkid-i sıdk-ı a'zîmet-i sefer olub hezâr zûr u zâr. Ve u'kûd-ı u'hûd bî-şemâr ile Bünyâmîni Hazret-i Ya'kûbdan tefrîk. Ve a'zm-ı dergâh-ı sıddık etdiler peyâm-ı vusûl ihvân-ı vesâtat-i mukarrebân ile ma'rûz serîr-i Yusûfu olıcak tertîb-i semât-ı ziyâfet ve anları huzûrunâ da'vet edüb hasbel-emr her iki birâder içün bir sefere ta'âm-ı der-meyân oldu. Bünyâmîn feryâd-ı vahîd kalmağın Hazret-i sıddık-ı şefîk-i şefîklerin bedel-i nevâl-i merhamet yüzünden kendilerine mahsûs semâtâ iclâs. Enî innâ ehüküm. İle temhîd-i merâsim istînânas edübin Hilâl-ı ta'âmde çekingiy-i hâl pîr-i Ken'ânî. Ve sebep-i inzivâ-yı genc-i târîk beytü'l-ihzânî müteğâfilâne suâl eyledi. Bu mu'âmele-i mücâ'meleden sâirleri bir hemzede-i iztırâb olub ben rahl-i ser-kerem nevâziş peder-i â'lî cenâb olmak ile etdiği o zâ'-ı bed-mesti ha'zm olunmaz idi. Şimdi hûd-neşvadâr hakk-ı iltifât-ı sultânî olmuşdur. hâric-i tâkat-ı beşerîyye etvâr-ı

muğir-i virâne izhâr etse gerekir deyü birbirleriyle hem zebân oldular. Müddet-i mesaferet ittimâmından sonra evvelki mertebeden ziyâde zâd u zevâda ile darb-ı küsrahîl /s.44/ edüb ittifâk Bünyâmîn ile merhâle-i ihrâda revnümâ olan mevazî'a-ı ziyâ'-ı sâ'behküm şerî'at-ı Ya'kûb Bünyâmîn merkûf-ı dâmgâh-ı vukûf olmak iktizâ edicek evlâd-ı Ya'kûb dîl-beste-i fitrâk-ı niyâz olub ta'bîrât-ı rikkat-ı hayz-ı hâtır-ı rüyâ ile tahlîsa sâ'î oldular. Mukaddemât-ı ricâte ki mevâd-ı imtinâ A'den ğayrı nesne intâc etmemegin nâçâr rûbîl veyâ şem'un veyâhûd Aden mâ'idâsı ser-enduhte-i şer-mesârî ve eşk-i feşân haclet rüberâh merkez-i nübüvvet olub na'il-i bâz-kevine-i ihtiyâl fakat sekâye-ı hakk olmak tasavvuru ile. Yâ ebânâin enbek-ı sark. Ve lülesin bülend-i taraflarından nakz-ı a'hd u peymân olunmadığınâ itminân vermek için yâd-ı sükend etdiler. Bu peyâm nâ-hoş tahdîş sâmah-ı Ya'kûb edicek mestûr-ı hâkester-i sîne-i sûzân olan ihker pâre-i derd-nihân-ı fûrûzân olub teceddüd-i bünyân. Va esfî â'lî Yûsuf. Ve yeni başdan ser-âğâz neşîde-i telehhûf ü teessüf eyledi. Ve cilveger sahâ-ı tahkîk etdikleri şâhid-i müdde'â-yı şâhâ'det-i kalbiye ile hakayık-ı tasdîk olmayub bu emri dahî tesvîl şeytânîye heml etmegin ibnâ-ı kirâm isti'lâm-ı ahvâl-ı Yusûfu Bünyâmîn İle memûr. Ve harze's-şîfâ. İnnemâ eşkû ibnî ve hüznî ilallah. Ve reddüzbân kalb-i mahzûn. Olub sabr-ı cemîle tevessül birle sadr neşîn mahFîl-i tevekkül oldu. Bir hasb-ı fermûde-i evlâd-ı emecâd diger-bâra taraf-ı Mısıra şed-hüzzâm-ı a'zîmet edüb Hazret-i sıddıka mütezellânî a'rz-ı bezâ'at-ı müzcât ile cûyâ-yı sıddıka-ı devlet-i â'lîye olıcak. 01 mühür-i sipehr-i a'lî cenâb bî-ihtiyâr perde-i ber-endâz-i sahâb-ı ihticâb olub mânend âfî'tâb-ı â'lem-tâb gendüyi izhâr eyledi. Birâderân ğayûr-i kem-geşte-i râh-ı şu'ûr olub zîr-i bârış-ı musârîde dutâ ve saf'ha-ı pîşâmanîleri a'rkarîz-i hayâ oldu. Bir vechîle bast-ı i'zâra iktidarları olmayub ancak cürmü hatâyâ i'tirâf. Ve münhel-i zilâl-i efzalden i'ğtirâf etdiler. Hazret-i Sâdık mu'âmele-i dil-fîrîb-i lâ-tesrîb ile kalblerin tatbîb ve her birine yekân yekân takdîm tahfa-i ikrâm ü terhîb edüb destârçe-i nevâziş ü pür-siş ile miurât-ı hâtırlarından izâle-i gubâr-ı ekdâr. Ve dergâh -ı kibriyâ penâh refet-i destgahdan anlar hakkında tâleb-i afûv-ı istiğfâr eyledi. Ve pîr-i Ken'ânâ pertev âfî'tâb rikâb-ı sa'idleri ruşînâ-yı bahş-ı dîde-i ümîd olmak ricâsınâ mûltîfâ-ı dilnevâz ve mefâva'za-i pürdâz-ı terkîm ve pûşîş-i bedenleri olan pür-Hânî Yahûdâyâ teslim edüb der-u'kb-ı kâr-sâzî-i mühimmât-ı sefer için katâr katâr şeter angûh-ı peyker ü kese kese sîm ü zer irsâlında isti'câl eyledi. Yahûdâ hâric şehre vaz'-ı kaddem etdüğü dem nesîm-i a'nber-i şemîm-i pîr-i Ken'ânâ /s.45/ müjde res bûy-ı pîrâhân olub ol neshe-i hükümet karîn ü câh-ı cemîl Ya'kûb hazîne memâs olduğu hinde nâ-şükufte nergis-i çeşm-i bâd-

emînleri güşâde. Ve ol nebî-i Ce'lîl hâk-ı pâk sücûd-ı dergâha hazret-i ma'bûde rûnhâde olub muhâm sefer-i itmâm olunduktan sonra yetmiş iki nefer havâş u mute'alukât ile hatâ-i zemîn-i Mısır sabık-sâz-ı i'nân masâr'at oldular. Reh-i hükümet bâliğa-ı kâder biçün ve za'-ı sâna' kârgh-ı kâf ve nûn ki Hazret-i Yusûf hakkında bâ'is-i ezdiyâ-ı muvâddihasid ihvân u sebeb imtidâd eyyâm-ı mihnet-i bend-i zindân revâyâ olduğu gibî irâ'det-i mesbube'l-esbâb ile nesîm-i müjde-i restikârı dahî ol taraftan u zân olub güzellik Ya'kûb-ı mekrûb dahî dîde-güşâ-yı temâşâ-yı safhâ-i rûz-ı rûşen ve seyr-i sahn-ı Gülşen olmağa pirahân-ı hûneyn-i dâmen-i perdekeş-i harmân olduğu inti'âs-ı kuvvet-i hâsse-i bâsireye sevbebiyyet dahî istinşâk râyiha-i fâyiha-i kıyas tahsîs olunmuşdur. Mısır â'n-ı sabâ seyr-i peyâm-ı karîb vusûl rayât-ı Ya'kûbu ile meserre-behiş-i sâma'e-i sıddık oluncak. Haşmet-i enbuh ve kevkebe-i girvaha girve birle istikbâle isti'câl edüb dîde-i hasret keşideleri bir yerlerinin âfî'tâb-ı dîdârından iktibâs envâr edicek. Zamâm ihtiyâr ellerind sâkıt olub Hazret-i Ya'kûb şert-i gerdün-i firâzdan ve cenâb-ı sıddık rahîş-i tîz-i tazdân kendilerin zemîne pür-tâb etdiler. Ve kadem-i masâr'at ve şî'tâb birle birbirlerine karşı segürdüb ol iki yâr-ı ğamkisâr hem âğûş visâl olıcak Hazret-i Ya'kûb istîlâ-yı â'rza-ı ğaşî ile mânend-i necm-i hâbit. Rûy-ı zemîne sâkıt oldu. Ol hâlde herkes çeşme-i çeşminden iclâ-yı zılâl-i eşk-i rikkat-ı hayz edüb Hazret-i sıddık dahî binfeşe zâr-ı a'azârdan jale var-ı ser-şan-ı gülâb-ı amîz eyledi. Bûy-ı gîsû-yı mutarrâ-yı bu saf takviyyet dimâğ-ı cân-ı nâtuvân pîr-i Ken'ân edere a'mâl-i havâsa bir mikdâr iktidâr gelüb dîde-güşâ-yıravzatü'l-safâ-yı dîdâr-yâr oldu. Ve safhâ-i za'ferân gün a'zârın gelberin ruhsâr Hazret-i Yusûfa sorub derc oldurur. Hüsn ü mâlahitde ğuldân olan merveridâşın hasret-i dest-çîde-i zebân-ı mu'ciz-i beyân eyledi kasâ-i kütâh bismillah ile rekâbe vazî'-ı kadem olunub farzındapdır şâd u hırâm. Mısır dâhil u sarây dilârâ-yı Yusûfîye vâsıl olıcak. Ol iki bed-ramîr ü hâlîle-i celîle-i hazret-ş pîr-i sadır-ı neşîn serîr-i izzet-i Mısır olub yazıda birâder bîrsîm tahîyyât-ı vakt-ı yekser-i rûnhâde-i hâk-ı sücûd oldular. Cemâl-i hûrşîd-i misâl sıdık-ı nûr-ı sürûr ile ta'anazın mihr-i hâvarî olub gonçe-i leb-i lâ'lînlerin şeker-hind. Ve ey peder-biriz güvâr. /s.46/ Hâl bu güne tevkire mezhar olduğum mukaddemâ murât-ı â'lem rüyâda görülen vâk'a-i bedî'ir-resmin ta'bîridir deyu mezma-i mebâhât-ı bilend eyledi. Leyletü'l-kadir emin u huzûr. Sabihate'l-'ıyd-ı şâdmânî ve surûrdan mesğur olarak bî-dağdağa vü teşvîş. Bâğ-bat hâl-i râhatı ı'yş-ı Hazret-i Ya'kûb bu misafir-hâne-i â'lem-i şehûdda yirmi dört sene dahî encümen-i ârâ-yı vücûd olduktan sonra sin-i şerîferi yüz fark idi serhadîn teşrîf etmiş idi ki Mısırdâ Türk şeşder â'lem fânî. Ve a'zm-i bahşat-ı câvidânî vasiyetleri üzre

hazret-i siddik tâbût-ı pür-sekînelerin manend hiyâkal alâ-nevâhil-i i'tibâr üzre mezâr-ı mağFîret-i medâr-ı ced-i celîli's-şân. Hazret-i Hâlîlü'r-rahmân civârine nakl edeyledi. Ba'zı kütüb-i siyerde bu haber sahteser dahî nazar-ı resîdedir ki ol hilâlde taraf-ı izzet-i müte'âlden yâ Ya'kûb üstâd-ı tîr-dest ecel safhâ-i hâkiriz â'lemden mahv-ı mâhiyyet vücûd etmek üzeredir. El-e'cel-i el-e'cel ki matiye-i rûh-ı revân bâr-ı sakîl cism-i nâ-tuvânî a'rz-ı Ken'ânâ irgüre deyü fermân olunmağın mütebetlâ alellah â'zîm-i râh edüb maşâhid-i mukaddese civârında hâtîr-ı hâl-i karâr etdiklerinde dest-kavâ-yı bid-dünyâ teşrîf-i mülk-i hayât-ı bî sebâtdan günâh oldu. Hakkâ ki bu rivâyet Mehmed Şehrîstânî zuyûr-ı sahâyıf-ı milel ve nahl etdüğü. Alâ nebiyyâ-ı yed-i fûnûn hays-ı yemûtüne hadîs-i sahîhine muvâfık olduğı cihetden sezâ-yı emzâ-yı tashîhdir. Hazret-i Ya'kûb mütevârî-i nihân-hânei'l-had olacağı gün cenâze-i a'ys dahi rûnhâde-i sefîr-i kabr olub ol iki birâder rahm-ı mâderde hem-pehlivâ oldukları gibî bir mezârda vazı' u sâde-i karâr etdiler. M-ervîdir ki Hazret-i Ya'kûb mahmân ziyâfet-hâne-i dâru'l-İslâm oldukdan sonra cenâb-ı Yusûf â'leyhi's-selâm ta'ât-i emvâr-ı da'vet-i tevhîd ve imâne kıyâm edüb milk-i reyân dahî tarîk-i müstakîm-i dîn-i kavime muhtedî oldu. Fîyevm Mısır-ı muhtera'ât tab'-ı mi'mâr-ı siddikîdendür. Peder-i â'lî tabârları â'zm-i daru'l-karâr ettiklerinden yirmi üç sene güzâr etdikden sonra şemâr sinîn-i ö'mr-i a'zîzleri yüz yigirmi sene idi ki na'im-i mülk-i dünyâ-yı bî-bekâdan seyr. Ve bu dâm-gâh Rabbihû i'nnâde pa-beste olmakdan dalgir olubin Dest-i birdeşte-i du'â-yı müstecâbin Tûfan-ı Müslimâ ve el-hakanî bâlissâlihîn. Ve rehber-i kabûl birle â'zîm-i rûz-ı behşet birin oldu. Şarkîyâ ve ğarbiyâ nîl-i sükkânı Yemânî teksîr-i vücûd feyze'l-cavidleri ile âsâr-ı feyz-i ebir-i bereket ve nemâ. Kendü tarflarında revnümâ olmak ricâsınâ ol güher-i pâk-ı vedî'a-i sandûka-i hâk eylemek husûsuhda şemşîr tennâz' edüb az kaldı ki kâzî-i mâzî-i el-hükm ü hisâm /s.47/ Hûn-ı âşâme teraf' edeler. Â'kıbet-i ıslâh-ı zâtel-beyyünü ve tesviye-i amûr-i cânîbin içün savâbiddîn-i ukalâ üzre. Lâ-şarkıyye velâ ğarbiyye. Hâk-ı defîn-i zîr-i zemîn edüb sükkân-ı tarafeyn ol şecere-i mübâreke'z-zıl-ı sâye-i mihnet-i pirâyesinde âsûde hâl-i refâhiyyet ve safâ-yı bâl oldular. 01 der-nâyâb bahirel-ensâb Hâlîl İbrâhîm Hazret-i kellîm Mısırdan râyet-i ifrâz rahîl olunca dört yüz seneden ziyâde müddet zeyûr-sed fecce-i nîl olub Hazret-i Mûsa Beni İsrâîl ile ki nâ-geşte-i kâ'lem tarafa rakım olduğı üzre asılları yetmiş iki merdüzen iken altı yüz binden ziyâde ricâlû'l-harâb olmuşlar idi. Mısır tahrîk-i tûğ u i'lm etdiklerinde fermân-ı subhânî üzre târîh-i kehn-i sarây â'lem bir acûz-ı hezâr sâle delâletiyye tâbût rahmed mute'aveti Nilden ihrac edüb mekâbir şerîfe-i abâ-ı kirâm civârında ta'yîn-i makâm eyledi.

Hazret-i Eyyüb A'leyhi's-selâm

İki derece ile safâ-ı safâ efzâ-yı nesl-i i'ysa i'tilâ ederler. Enesü'l-celilde mestûr olduğu üzre Hazret-i Ya'kûb henüz encümen-i efrûz-ı vücûd idil-ir ki nîr-i hayr-ı zât-ı kerîm Eyyüb matla'-ı el-envâr-ı feyz-i fazl u ilâhîden pertev-i âfi'tâb-ı tâb-ı nübüvvet ile mazhar meknûz-ı nûr-ı â'lî nûr olup ehl-i harânî ser-menzil-i sa'â'det-i imâne isâl için irsâl olunmuşdur. Ol beni mükerrerem-i celayîl-i na'im evlâd-ı emcâd ile muğtenim olub yedişer benât u benin ile gül-i mübîn olduğundan mâ'ide servet u ğanası dahî bir mertebe idi ki a'rz-ı mübâreke-i Şâmdan besniye nâm-ı mezâr-ı münbitede beş yüz fidânı. Ve onları imâle-i mübaşîr-i zîr-i harîde ashâb-ı zenn ü ferzend beş yüz gulmânî olub sâir sınıf-ı emvâl bu minvâl üzre idi. Ammâ şâhbâz-ı hü mâ-pervâz himmet-i bî-himmetası ol muhakkar şikâra dest-i yâr olmayub zen mekkâre-i mekkâre mekâ-yı bî-bekâdan mütenefFîr ve dâimâ kârî i'mâl-i i'mâl yer idi. Sahâ-ı fesihah-ı kefi kerîmî bittahâ-yı a'mîmî'l-feyz-i mühmân-ı nevâzî olmağın hemîşe şân-ı mekkârım nişân-ı ebnâ-ı sebîle bast-ı semât-ı ikrâm. Ve hemvâre aşınân-ı feyz-i resân-i hâne-i bî-minnet-i arâmil ve itâm olub ifâ-yı hakk-ı şükr güzârî-yi ni'met-i bârî idenler idi. Bu hâlden lâ'în-i muzil ü zâl-ı iblîs-i bed-fe'âl ğarka-i deryâ-yı hüzn ü meâl olubin Dâimâ dûdeşr-i râlûd-ı renc ü i'nâ ile giryân u şeb-i rûz-ı âh-ı âtaşın sâ mân-ı sûz ile sîne büryân idi âhir-kâr ol mekkâr-ı bed-gerdâr hazret-i perverdigâra ilahî Eyyüb nebî tâ'at-i güzâr olmasun ki bu deme dek isâbet a'yne'l-kemâl ile murât hâlînde sûret-i edbâr görmemiştir. Eğer terâci'-i kevkeb ve ikbâl ile necm-i bî-hak mütevâ'rî-yi sehâb-ı inkilâb olsa esâs /s.48/ sabr u karâr-ı rahnedâr olub belki binâ-yı zühd ü takva-yı pâ-berhevâ olur idi deyü ref'-i rik'a-ı şeytanet ü tezvîr etmegin. Ol muzûr-i teşhîr için taraf-ı bâr-ğâh-ı kibriyâ penâhdan tarîf ü telîd-i emvâl-i Eyyüb üzre teselliyat olunub duvâb u mirat' u mevâşî u muzâra'. Bâ a'sâr-ı Fîyâ nârihâ. Asâ-ı hevâyâ münkâ'lî b oldu ol lâ'în-i bed-sîret tebdîl-i sûret edüb bu haber-i i'bret-eser birle müttemessil-i izzet-i sarâ-yı nübüvveyi oldu. Ol kutb-ı sâbit kadem-i dâire-i u'lûhimem merkezinden ayrılmayub min veche kayıddan hâlâs olduklarınâ hamd-ı Hüdâ-yı bî minnet. Ve secde-i şükre mübâ'dîret eyledi. Bu mu'âmeleden lâ'în-i bî-dîn sühate-i nâire-i helâk. Ve sîne-i pür-kînes-i Hânçer-i gam birle çâk çâk olubin Tekrâr yâ Rabb Eyyüb mutâ'-ı müste'âr-ı dünyâ-yı bî-bekâ isterdâd olduğundan çendân dil-gîr ü yed-emânet irtifâ'ından münharife'z-zamîr olmasâ ba'id olmaz. Zîrâ yine tahlîf ile taltîf olunmakdan nâ-ümîd değildir. husûsa on dört zekî kerîmü'l-tarafeyn müşâhedeşiyle karîre'l-a'yn olub dîde-i ârzûsu her dem cemâl-i âfi'tâb-ı misâllerinden iktibâs-ı nûr-server eder anlar üzerine dahî ruhsat-ı tasallut olursa

bünyâd naşîde-i âh vânin. Ve nâle vü feryâdı kubâb-ı seb-ı şedâd-ı pür-tanîn etmek mukarrerdir deyü iddi'â eyledi. 01 herze-i vekîl her müdde'a-yı bu müdde'â senede dahî tahcîl olunmak içün bir hesâb iktizayı istidrâc-ı mukaddemât-ı ricâ-yı karîn-i intâc olıcak daru'1 ta'lîm-i evlâd-ı sâmi nejd Eyyüb olan kasr-ı müşîdü'l-esâsa zelzele-i indirâs verüb nâzenînler bîgbâr nabâşte-i seng ü hâk. Ve zîr-i bârdır ve dîvârda helâk oldular. 01 sadr-ı neşîn-i debistân şekâ-ı ma'lum mekteb sîmâsında kulb-i sulh âsâ hûn alûd u tenevvür sîne-i pür-kînesi pür-âteş u dûd-renümâ olub kubbe-i gürhânedan nişân olan destâr-ı perişanın yere urdu. Ve peyâm-ı bî-inti'zâm musîbeti bu uslûb nâ-mergûb ile takrîr eyledi ki. Hazret-i Eyyüb bî-ihyâr âteşden dil-sûzânından bir âh-ı kerem çeküp ferâyîd-i eşk-i çeşm-i bend-i kissete-i secemânından galtan oldu. Az kaldı ki huzmen sabr u karârı berbâd. Ve ıtlâk-ı zemâm-ı feryâd eyleye i'nâyet-i bî-gâyetl Rabb-ı Celîl. Delîl-i şâhrâh-ı sabr-ı cemîl olmağın. Târîk-ı müstakîm estercâ'a mühtedî olub ser-menzil istiğfârda darb-ı muzille karâr eyledi. Bu kere mel'ûn dâğ-ı bir bâlâ-yı dâğ-ı derûn olub şu'le-i âteş-i zebâne-keş gibî bir yerde ârâm u sükûn itmedi. Tâ ki bülbül-i kâşen tevhit-i imân-ı zebân. Ve gül-i bâğ-ı tasdik ve ikân-ı cinandan mâ'adâ me'mûre-i vücûd-ı behbûdayû bî-pâzide-i leşker-i menhûse'l-eser renc ü i'nâ etmeği murahhâs olub Hazret-i Eyyüb rûmâ'lî de-i hâk-ı sücûd /s.49/ iken dem-i nefis-i şomla mezbûm mizâc sıhhat-ı imtizacınâ ihtilâl. Ve hâne-i vücûdunâ i'tilâl verdi. Ânâfâ nâ-tâb-ı teb ıztırâb-ı işitdâd-ı ü iltihâb-ı âteş-i tennûr-ı cism-i cân-ı ezdiyâd bulubin Şirâze-i mecmû'a-ı a'cîb-i el-tertib-i terkîb-i insânî olan a'rûk ve i'sâb-ı mukarrez-i dendân ile kesiste olmağın yakîn oldu ki rişte-i râbt-ı hayât-ı münkatı' ola. Gürûh u curûhân minba's olan bûy-ı bed-meşâmı münsed etmegin ecânib değil hûşâvend ü akârib dahî kendünden bîzâr olub âhir-kâr ol cevher-i nefimî hâric karyede bir künnâse üzre ülûfâ etdiler. Ancak şem'-i şebistân hurmaları olan Rahimâ binti Efrâim bin Yusûf ferâyîd-i eyyâm-ı cânsipârî ve hizmetleri ve istita'l-a'kd-i mazûme-i sa'â'detdârın bilüb merkez-i vefâdârîde merdâne karâr eyledi. Ve bir fırsat buldukça ba'zı âşînâlara kens-i beyt ve sakî mâh gibî hıdmet edâsıyla iktisâb-ı kuvvet-i helâl edüb şu her â'lî güher her ne infâk edendi. Eyyüb sabûr müddet racûride ki erhac ekvâl üzre on sekiz sene olmuşdur bir kere tarîk-i leb ü şekvâ etmeyüb inâd-ı fa'î-balîye ricâsınâ degâh-ı kibriyâyâ dost-da'âruf etseniz olmaz mı deyin. Selâmet-i cûları eyyâm u renc u mihnet bâr-ı a'vâm-ı huzûr u râhat kader olmadıkça. Vâzâmir-i set fehû yeşfeûn. Daruhâne-ı rahmetinden der-havâsıt şerbet-i â'fiyet etmege hicâb ederim deyü red-i cevâb mestetâb ederler idi. Ne ki fânûs-ı hayâl-i vücûd-ı mevcûde'l-asîm-ı ma'dûme'l-cismde karâr-gîr olan kerem

hûn-huvârlar tağdî edecek bir lokma bulmayub el-ham-ı sanvîrî'l-leşgûl kalbin Ve kûşet mahrûtî alırsam lisânâ zahm-ı dendân doğdı er gördüler. Nâ-çar-ı girye bî-havâsıt ve nâle-i bî-ihdiyâr ile ey tabîb-i hastâ-ı dilân. Çâre sâz derd-i mendân. Taraf-ı bâhar ellişer Fîkden her tuhfe-i belâ ki tevcih etmişdir Fîkr-i zikrin enîs ü celîsîm olmak ile ol devâhî-ı nâ-mütenâhî sabr ile telâkkî ve rivâyet mihnet-i ezdiyâd buldukça merâtıb-ı şükürde terâkkî olundığınâ i'lm-i ezeli muhabbetdir. Na'zm. Dil-beste-i avâze-i zincir-i kazâyım. Bin cânla lebin zân-ı hükm-i hudâyım. Nesr.Îmâhâlâtâ bahâne-i cism-i nâ-tuvân-ı mihmanlarına bast-ı sefere-i tu'âmed-i â'ciz oldum cihetden vesile-i Fîkr ü zikr olan zebân ve canânıma dest-i tem'-i dirâze ve keşûr-ı vücûdumda â'ğâz-ı terk-i tâziyyet eyler ilahî baht-ı setîze nâr-ı zebûn-keş ol tarafa perde-keş olub sebeb-i asâyiş-i dil ü cân olan mu'âmele-i rûhânîden dahî hıraman gününürse zahî hüsrân. Anı müsennî ez-zırvânat erhamü'r-râhimîn. Deyü sîrâb-sâz-ı pejmürde berk-i zebân oldu. Ol hâlde taraf hazret-i zülcelâlden /s.50/ müjde-i icâbet-i erişüb hasbel-emr-i tahrîk-i pâ-yı felek-peymâ etdikleri mekânda bir âb u hayât bahş-ı feverân eyledi. Ol münahil-i a'zabdan isti'mâl ve i'tisâl olunub derûn u birûnî-yi zuyûr-ı â'fiyet birle muhâle. Ve hüsn ü cemâl kable'l-ibtîlâ olan hâminden i'lâ evlâd-ı ced ol insâlde dahî yevmâ feyevmâ bereketnümâ revnümâ olubin Ekser ki'tâb-ı tefasîrde mersûm hâme-i tahrîr oldu üzre â'lî ihdâl-ekvâl-i mukaddimâ sâye-ı serv-i âsâr u nihâde-i hâk-ı helâk olan evlâd-ı emcâd-ı hâle-i boş hayât olduğundan mâ'dâ mislî ile dahî manzûme-i eltâf-ı müstezâd oldu. Ba'zı muteberâtta nazar-resîdedir ki sınıf-ı emvâl-i hârh-ı daire-i i'tidâl olmağın ziyâ' u a'kârandan dört bin akâra istihdâm olunub âyîn-i deyrîn üzre subh u şâm mânend kehekeşân bast hevân bî-imtinân ederdî. Rivâyet-i İmâm Taberânî üzere a'dâdesin ö'mürdeN doksan üçü ikmâl etdikde seyr-i riyâz-ı rızvâna isti'câl edüb istifâde-i mâhe'l-hayât etdikleri çeşmeser civârında metvâ'rî-ı mezâr-ı pirenvâr oldular sâl-ı ibtilâde ö'mr ü şerîfleri seksen haddîne müşrref olub on sekiz sene dahî ser-nihâde-i vüsâde-i rencirû oldukdan sonra tedbîr-i dil-pezi bir hazret-i Hâkim â'lîye'l-ıtlâk i'lâc biressâ'a-ı maraz olıcak girmâ ve işfâkâ i'mâr-ı gezişte tekrâr istinâf olunub müddet-i hayât-ı bâ-berek'ât iki yüz seneyi tecvîz etmek dahî mervîdir.

Hazret-i Şu'ayib A'leyhi's-selâm Ser-i Rişte-i Nesîbi

Üç a'kide ile sülûk-i nesl-i celîl-i müdîn-i ben-i İbrâhîm hâlîle mertebî olur. İ'bâ'det-i esnâmı nuhbe-i efkâr. Ve mükiyâl ve mîzânda tevfikle telakkîye celb ile ihtikâr-ı kâr eden ehl-i medîn ve ashâb ikiyi ve hiddet-i zât-ı mestecime'i'l-sıfât-ı

hidâye-i ikrâr. Ve kıstâs-ı müstakîmi derkâr edüb tasfîye-i cevher-i isti'dâd-ı hudâdâd etmeleri için irsâl olunmuşdur. Mütessaddî oldukları hıdmeti tebliğde sâ'î belîğ edüb cebîn-i hâlî dâğdâ-i rahmed-i taksîr ve ihmâl olunmağın hatibî'l-enbiyâ lakâb ve alâsına sezâ görülmüşdür. Kehle'l-cevâhir-i nübüvvet desgâhı birle dîde-i rûşen olan ol zât-ı ferîşte safânın mükemmel çeşm-i siyâhı ba'd-ı zamân-ı meyl-i i'mâ ile tabâh olub sıfihât-ı kâinâtâ devr-i nümâ-yı bâsâr-ı ba'sîret birle nigâh ederdi meb'ûs oldukları fırka-i iş'âb münşân dünyâ-perest bâde-ı nâ-güvâr-ı ğaflet ile sermest olmağın. Ol hatîb-i nesf'-i mahfil-i nübüvvet ferâid-i kelimât nasîhat-ı safâ-teni pirâye-i kûş u hûş etmeyüb gâh rücum u gâh nefî ile tahvûf. Ve bî-sipîr-i şâhrâh-ı ka'be-i irfân olan imâniyâna hâşâ irtidâd-ı teklîf teklîf ederler idi. /s.51/ Sülûk- râh-ı zılâlde temâ'dîleri hadd-ı i'tidâlden güzzerân olıcak bir vafîk irâ'det hazret-i cabbâr muntakım-i ehl-i medîn seyha-ı ruhu'l-emîn. Veyâ zilzüle-i sihamkîn ile mu'tefîk-i genc-i helâk. Ve ashâb iki bir hesâb-ı iktizâ-yı rızâyı. Fâsikât-ı aleynâ kesifen mine's-semâ. Sehâb şerirnâk-ı a'zâb-ı yevmü'l-zille ile tevde-i hâk olub Şu'ayb ve aşyâ-i âsûde-hâl-i zıl-ı ze'lîl-i selâmet oldular. Res-nâm-ı bir-i gayr-ı mutavvî harîmide mukîm olub âyîn-i mühmel bet-perestî üzre beyhûde güzâr-ı ö'mr-i nâ-pâyidâr olan tâife-i zâgiyye-i hazret-i Şu'ayb dâ'î-yi hevân imân-ı bilğayb olduğu fark zâleden olmak rivâyeti olmak dahî zeyûr-ı sahâyıf-ı tefsîr olan ekavildendir feyz-i irşâdî nûr-ı bahş-ı kulûb-ı kâsiye-i zulmânî-i nihâd. Ve te'sîr-i enfâs-ı masahhar-sâz-ı nüfûs-ı habîse-i erbâb-ı fesâd olmayub kavli-s sâdık Şu'aybı tekzîb üzre sâbit-kaddem oldukları için dâr u diyârları ile hasef olunub bu el-hûsân ashâb-ı rese bir feryâd -res bulunmadı. Hazret-i şeyh-i ekber-i kuds-i sırâ el-a'zîz müsâmerede hadd u ö'mr-i Şu'ayb vâsıl-ı nisâb-ı takrîr-i sekâd revât olmamıştır deyü güher-geş-i rişte-i tahrîr olubin Müellif enesü'l-celîl A'bdurrahman el-ceyr-i mirkad-ı münirlerin a'mâl-ı sağeden hatîr-ı nâm karyede olmak üzre kılmazın ta'yîn olmuşdur. İmâ tefsîr-i İmâm Bağvîde Hazret-i Şu'ayb mücâveret hârem ile muhterem olub beynelmakâm vezzemzem hâlvat ferîde kabir-i pür-nûr oldukları mestûrdur.

Hazret-i Mûsa ve Hârûn A'leyhimü's-salavat-i Vesselâm

İmâme-i secce-i nesl-i şerîfe'l-asılları olan Cenâb-ı Ya'kûb'a üç feride âb-ı vecd ile mürtebidirler. Pederleri U'mrân ve vüzerâ-yı fer'un içre a'li's-şân ile mümtâz olub Cenâb-ı Hârûn Hazret-i Mûsadan üç sene mukâddem sahâ-i ziyet-i sarây-i dünyâda vaz'-ı kadem etmişlerdir. Makâm-ı lâzîme'l-kirâm Mûsa tabakâte'l-celâl-i mütehattemü'l-eclâl-i müşâhîr-i resl-i ulul'azmdan olub zât-ı setude safâtleri ki'tâb-ı

me'caz-ı Tevrât ile tebcil. Ve rütbe-i u'lv-i cenâbları hasîse-i şerîfe-i kelîmu'l-lahî ile tekmîl olunmuştur. Tûfân- ı Nuhdan takrîbâ bin beş yüz sene mürûrundan sonra dört yüz yıldan ziyâde Mısır'da telvîs-i mesned-i saltanat edüb inti'zâm-ı savrî-i umûr-ı devlet ü ikbâle kemâl a'ceb ve gururdan hâşâ davâ-yı batîle-i rubûbiyeti tasdî eden güştenî-i bî-adâb-ı velîdîn mas'âb-ı a'sarında encümen-i ârâ-yı vücûd. Ve pür-tuvânda izz-i a'lem-i şuhûd olmuşlardır. Velîdi henüz rahm-ı mâderde iken Mısırdaki /s.52/ râ'î-yi bekr olan pederi Mus'âb-ı â'zam-ı genc-i sakr olup ol bed-kehr-i ba'zı sînâyî rezilede şakird olarak bir cend-i hizmetine ittisâl. Ve ba'd-ı müddet-i hüdvâvendî bî zenn ü ferzend dâire-i devr olıcak ikâmet-i şâhid-i zevr ile muhâlefâtı anâ intikâl edüb taraf-ı sultânetten bî-sudûr ruhsat-ı mevtâdan bâc almak bid'atini peydâ eyledi tâ ki bu haber pâ'dişâh-ı Mısır-ı sencâb semi'nâ vâsıl olup Fîr'avnî huzûrunâ ihzâr. Ve bu kâre ikdamın sebebinden istiğsâr edüb ol dahî çünkü bu şehirde herkes kadîr olduğun eder ve anâ vükelâ-yı saltânât tarafından suâl vârid olmuyor benim dahî hisseme bu düşdü deyü cevâbin Ve ol târîk ile cem' u idhâr etdiği bî-hesâb mâlî tuhfe-i dergâh mülk-i sencâb edecek pençe-i kahr u şikenceden hâlâs. Ve bu takrîb ile dâhil-i zümre-i havâs oldu. Hattâ ol a'sır da Mısırdaki eşref-i hıdmât-ı dîvâniye olan sâbaşılık mensub-ı rezil-i tahsîl. Ve bir gece sencâb-ı tenhâ-ı vüzeradan birine iyâdeye giderken â'lî gafletini ihlâk ile fen-i şakâ-yı tekmîl edübin Serîr-i meleke-i bî-mezâhım-ı vazî' kadem-i şom eyledi. Takrîbâ dört yüz seneden sonra sa'du'l-su'ûd-ı îsman-ı risâlet der mansuru'l-câh-ı nübüvvet hazret-i kellîm bercü'l-se'a'det rahm-ı mâderden tulû' edüb pirâyeye samt-ı şehûd olmaları karîb olıcak fer'ûn-ı bî-dîn-i bed-âyîn-i zevâl-i âfî'tâb-ı devletine dâlmünâmât miz'aca birle bî-havâb u ârâm olup savabbîd-i sahra vü münceimîn üzre vazî'ul-asl-ı kânûn-ı mühmel katl-ı etfâl olan nemrûd-ı merdûd-i âyîn-i mu'attalını ihyâyâ teşmîr dâmen-i ihtî'mâm. Ve rivâyet vehibbin müneyye üzre doksan bin ma'sûm bî günâhı i'dâm eyledi kevkeb-i rahşân vücûd-ı behbûd mevsû-yı es'âd-ı ezmân-ı feyz-i ressânda sene-i' a'demden dîde-güşâ. Ve nergis-i şühela asâ-ı sahn-ı sarây-ı hüsnüye revnak bahşâ olıcak. Mâderi bu hâyâ ol nâzenîn kehvâre sa'â'deti tâb-ı nazar-ı bed-bîgâne birle a'zârete bedârî pejmürde olmak ihtîmalî dağdağa-i perîşânı virmedikçe çeşme sâr-ı şîr-i şîrininden ırzâ'. Ve üç aydan sonra mahzûr-ı mezbûr-ı zuhûr-ı hâtırası nâ-şekîbâyîde akl u şu'ûr olmağın ilhâm-ı rabbânî üzre bir sandûk ile hazâne-i hazâne-i nîl-i mübârek iddâ'â edüb va'd-ı mübîn. Anarâdva ileyke ve câ'ilûh mînel mürselîn. Kârin incâz olacağına dil-beste-i cel-immetîn yakîn oldu. 01 sad-fece-i deretü'l-tâc-ı intihâc-ı tihrik-i emvâc ile ba'd-ı yevme ve leyle havz-ı büstân-ı sarây-ı Fîr'avne dâhil.

Ve yed-emânet. /s.53/ Âsiye bint-i müzâhim-i İsrâ'iliyyeye vâsıl olubın Mirât-ı cebîn-i mübeyyîn-i âfitâb-ı tâbına te'âllık-i nazar ferd-i âyîn edecek dâ'iyye-i alâka-i rûhâniyye ile kât-bend-i âğûş-ı muhabbet oldu. Danışûrân fen-i ensâb-i peder-i Âsiye mezâhimi birâder U'mrân olmak üzre târîh-i nûyis-i kitâbe-i ivân-ı beyân olmuşlardır. Âsiye sâlihât-ı mü'mînâtdan olub â'lî gürûh-ı münhâ Fîr'avn lâ'în a'kd-ı a'kd izdirâc etmiş idi. Lâkin son ilahî hâile olmağın ol muhdere-i nâzenîn havân-ı visâ'linden çâşnîgîr ârzû olmayub lezzet-i ni'met-i evlâd ile şehd-i kâm olmamış idi. Asîye ol nâz-i pirûr mehd-i sa'â'det-i çeşm-i rağbet-i Fîr'avne a'rz edüb tarafından zuhûr edecek kasd-ı bed-mahzûrın hüsn-i sevk. A'siyân yen-fa'nâ ev yetehıza veledâ. İle sed eyledi tahrime'l-hay ile ol şâyeste-i rûtbe-i vâlâ-yı kelîmallah-ı tecevvü' libn ğayre tahrîk leb rağbet etmeyüb maslahat-ı guzâr-gâr..Hel eduluküm â'lî ehl-i beyt yekfulûne. Delâletiyle mâderi nâmzed-i hidmet-i ırza' oldu. Bâliğ-i sen reşid ü sedâd olub âbiyârı-yı feyz-i hüdâ-dâd ile tekmîl meleke-i isti'dâd edince ki erbâb-ı tefsîr-i mâbeyn-i sâ'lîsîn ve erba'în ile ta'bîr etmişlerdir. Terbiye vü tenmiyesinde Âsiye bezl-i nakdîne-i ihtimâm edüb güyâ rağmâ lâneffe fer'un hasm-ı cânın sarây-ı hâsından mesned-i neşîn çâr-ı bâliş ihtirâm eyledi O1 deme dek ki ağâse-i İsrâîli esnâsında katl-ı kıbtî ile ihrâz fazl-ı ğazâ edüb rûz diger meyân-ı mahâllâtda hâifâ müterakıb geşt ü güzâr ederken bir mümin-i pâk-ı i'tikâd-ı kemâştegân Fîr'avn kendileri sû besû cest ü cûda idüklerinden âğâh. Ve arşâd râh. Fe-fervâ ilallah. Etmegin bî-rakik u rehber. Ve bîzzâd sefer. A'sî rabbân yehdîni sevâi's-sebîl. Delîl-râh. Vâ'idâ duzâh tevekkel-i a'lallah edüb âzerde pâ-yı senkilâh-ı beriye-i bî-âb leb-teşne ü sebne pürtef ve tâb-ı çâpık rûmsıfât menâzil. Ve rûz-ı hîffetim harîm beser Medînede nazîl oldu. Ser-çâhda güssafindân Nebiyullah Şu'aybı iskâ andan sonra ger-seng-i vukûfet râhdan bî-mecâl olmağın sâye-i derâhatde ârâm-ğîr ü zemzeme-keş. Rabâni'l-menzelet â'lî men hayr-ı fakîr. Olub hevân bî-imtinân-ı ilahîyyetden der-bûze-i hassa-ı ğâyb eyledi. Bu hidmet Şu'ayba mün'aks olıcak devlethâlerine da'vet ü basît semât-ı ziyâfet edüb destârca takviyyet. Lâ tenaf-ı necvit minel-kavmi'z-zâlimîn ile mir'ât-ı hâtîr zayf-ı mûkerremlerinden tîre-i i'tâb evhâmı bertaraf ü müddet-i ma' lûmâ'ada iddiâ-yı hidmet ru'î iğnâm etmek /s.54/ üzre kerîmeleri safûrâ-yı tezvîc va'di ile tesis-i de'âme-i i'zz ü şeref eyledi. Aksi ilâ-celîl işrâ-yı tekmîl ile müstehak olduğu ecrî istîfâ edüb on sene dahî pâ-beste-i dâm-ı sohbet-i sahr a'zîzleri olduktan sonra. Tezekkür cirân zî-selam ü tefekkuriyân ilim. Birle bî ârâm olub sûb-mâsâr zât elahrâma sebkibârü'l-cam mürâca'at oldu. Fenâ' ve âd-ı eyminde dard-ı haymeye nüzûl olunduğu leyletül'-kadirde harâm-ı muhteremleri i'râz-ı

mehâz birle ser nihâde-i vüsâde-i nâtûvânî Ve küllî ignâmı avâre-i sahrâ-yı teferruk ve perişânî olub birûdet hevâsar bârekdâr olduğundan mâada ol kevnü'l-hikmet sûb-ı sevâbdan semt-i hilâfe-i inhirâf olunmağın mûtehayirâne her tarafa tegâh ederken nâgâh cânib-i tavr-ı sînâdan bir şu'le-i âteş zamiyye-i envâr-ı dîde olub ba'zı erbâb-ı ehbiye vu hayyâm ol makâmda zarb-ı muzalle-i ârâm etmek mûlâhazasıyle iktibâs-ı nâr. Ve veçhe-i merâmdan istihbâr için ol sevbe kâmizen-i a'zîmet oldu. Karîb olacak gördüğü ol nûr-ı nâr nâm bir secere-i hazırâdan i'nân-ı ismâne zebânekeş olub lehebî şeb-zulmanî nîhâdî rüşk-î nihâr-ı nûrânî nejdâ eylemiş ammâ ğarîb ki tâb-ı âteş birle berk ü bârdır ve ba-deraht pejmürde olmayub belki ser seberi ve tarâvetı sad hezâr ve harre-nâr güyâ onâ gülgüne a'zâr olmuş. Matla'-ı âfî'tâb-ı nûr olan secere-i mezbûri i'nâb veyâ u'suc olmak üzre keşîde-i sülkillâil sûtûr tegâsirdir. Hazret-i Mûsa bu savr-ı i'bret eser-i müşâhedesi ile bir hemzede-i hayret iken şeş cihetden hi'tâb-ı izzet-i nisâbin Yâ Mûsa inni ener rabbûke. Der mengûş sami'a-i hûş olub hıl'at-ı rala-yı risâlet kâmet bâlâ-yı isti'dâdlerine zeyb ü zeyn ve mütecezze-i bâhire-i asâ ve harife-i yed beyzad ara-yı sadıklarınâ şâhıdın- i â'dîl-in oldu. Ve Fîr'avn ve itba'ını târîk-ı itba' amr-i ilâhiye irşâd ile me'mur olub arza daşıtları üzre birâder-i mühter ve sagr yetmiş iki er-ı belend hatr-ı Hârûn şerik fil umûr oldu. Mervîdir ki bu o güne mazhar-ı iltâf olub mildemseleri karîn is'af olduğu rikkat-i mübârek 'iyâ'dîsiye püş-ğâşk bir-zede dâmân şeFîk olub leyl-i tavîlü'l-zeyl câdükeş sâhra-i ğubrâ olduğu dem idi. Pes ol resûl-i muhterem tâc-ı hûrşîd-i rivâc-ı risâlet bir serefrâz ve mu'cizât-ı bâhire ile hâle-püş-i i'zaz olub ricâları üzre vezâret herun tahsîl-i kuvvet-i kalb ü va'd-ı sâdık. İntümâ vemin etibba'kümâ el-ğâlibûn. Fîr'avniyândan güzend irişmek ve ehimmesin sâha-i sîneden seleb /s.55/ etdiği çün vech-i teveccühü şem'-i mihrâb-ı secde-i güzârı edüb dört rik'at ga'za niyyet ve edâ şükr dîn'e himmet etdiler a'sâ-yı ejder peykeras cennetten bir dâhîne-i dest-i kudret-i pervere kâr bir yâd kâr idi. As bünyân nev'-i insânî ebulbeşer âdem bu tengnâ-yı bî bekâyâ vaz'-ı kadem etdikde reFîk-i tarîk-i gurbet olub ol tuhaffa-i behşeti sânihül-meyn ikbâl gibî kef kifâyet necbâ evlâden mûcâde intikâl ederek yed emânet kelim'ullah'a müsellemler olduğu rivâyet husûs madede irâd olunan ilâ vü beldendir. Bir kavîlde cenâb-ı kelimullah ruberâh müdeyyin oldukda gene ü ruhu celîl Hazret-i Cibrîl ehdi bir rivâyetde tesmiye-i icret ü ta'yîn-i müddet ile ecir hâs beni Allah Şu'ayb olduklarında ithâf etmişlerdir. Ziver-i derece'd-durur tefâsîr olan ferayid-i fevâridendir. Hazret-i kellîm-i mukîm terbiyeyi Âsiye olub henüz sen temyize bâliğ olmadan bir gün zanu-yı Fîr'avn üzre merbi' neşîn çâr-bâliş-i i'zz ü temkîn olub hareke-i

kasriye-i itğâl üzre reyş derâzi ile bâzı ederken nihâdında a'dâd olunan zor bâzû-yı kuvvet-i nübüvveti Fî'le götürüp ol bed sıreti mübella-yı marhâyıl daüs-sa'lub suretine döndürdü. Bu mu'âmeleden Fîr'a'vn-ın ırk hiddet ü gazabı durbân ve süryânında dem fâsid geteyân edüb kendûnûn bâ'is zevâl âfi'tâb ikbâl olacak mevlûd-i ma'hûd bu vecud-ı mes'ûd idügüne câ'zam. Ve ol ser vutûbî harâmı bir gende-i seyl i'dâm etmege â'zîm oldu. Âsiye âteş kahrının la'ini teskin için Mûsa'dan bu yaz küstahi iktizâ-yı saba üzre lâin kasd-ı sudûr etdiği cihetden ma'zurdur deyüb tahsîl-ı için cenâb-ı kelime bir tabak içre cemre a'rz eyledi. Hazret-i Mûsayı tehâşı la'l ahker suzani alup hakka-i dehhân'a vaz' eyledi. Hâsiyyet surunda âteş-i muharrez sevâb-ı ga'za olan dest-i hafâk pürsetlerinde zâ-hir olmayub emâzbân mu'accizlanda bedîdâr ve manzûme-i kelimât fesâhat-ı semâtleri sektedir olmuşdu. Kible-i hâcâte tevciyye münacat etdiklerinde. Ve ahlel akdetti min lisânî. Buyurmaları ol arızânın irtifâ'ı ricâsınâ olub ol a'kidenin bikuma lehuma ihtilâlen iddi'â edenler kelâm-ı Rabbânî kad utiyet sualin yâ Mûsâ. İle istidlâl etmişlerdir. El kıssa-ı surûr-ı nâ-mahsûr ile tay-ı merâhil olunub Mısır'a vâsıl. Ve meclîs-i Fîr'avna dâhil oldukda ol kemer ah-i girive-i zılâl-i kadîmden tarîk-ı müstakîme tahvîl için merasîm /s.56/ hidmet-i celîle-i nübüvveti merâ'i. Ve benî İsrâîl pençe-i şekince-i tekâlif-i şâka'dan tahlîsa sâ'î olub izhâr-ı mu'accezât-ı bâhîrede yed beyza gösterdi. Mervîdir ki Hazret-i Musu asâyi zemiyye ilkâ edüb bi-fermân secânî ejder-i peykerine tahavvûl ettikte seksen zerâ der vâze-i dehhân âteş feşân açub serîr Fîravın'a şîrâne âmle eyledi. Te'sîr sekraûniyâ-yı ra'b u herâs birle Fîr'avn telvîs-i maka'âd ve libâs edüb mu'allah zen gersî-yi saltanat oldu. Berayâ asâ mectemi olan erbâb dîvân hül canla binâFî naksi gibî perîşân olub hengâm ezd hâmdede setr gerden-keş fenâ yirmi beş beyden ziyâ de âdemi hassa yâb leked kavbu a'dem eyledi. Fîr'avn lâ'în nâm pâk hazret-i âferininde-i hâk ve ihlâ yemîn verip imâm-ı fâcîre ile merg cânen dâm gâc ejedhâdan tahlîs edecek. Bu bez hân mübeyyînîl-sihri hami üzre ısraru kalmaz ve hikmetde olan sihreyi itar edüb yevm-ı mev'ud-ı ma'hûdde asâ-yı Mûsâ üç yüz yük âlât-ı sihri gencâyîş pezîr havsala-ı istihâ-yı sâdık u seyr-i Hayy-ı zarar etmez iken ol temaşâ-gâhtâ hâzîr u â'kıbet kâre nâzîr olanlardan nice bin kimsene mühtela-yı hamâ-yı rakk edecek sihre-i Fîr'avn ki a'rz-ı Mısır'da galgale endüz-ı iştehrler etmiş bin nefer istad sihr-i âsâr idi dimişlerdir. Her reban ittîfâk amennâ birabbi Hârûn u Mûsa zemzeme sin zeyûr müsâmı-i mucâmi çarh-ı kebud ve yüzlerin fersûde-i hâk sûcûd idûb Fîr'avn tarafından kûşâd bulacak sehâm-ı mehn ü alâme siye-i tahammül tutdular. 01 bedenhâd sihreyi ifâd etdiği da'îye-i kat'u salb hayâ u kav'a yetdüğü imâm kelbî muhtarı

olub muhakkakını selb edenler kerîme-i entemâ vemânî itbe' akûmûlgâ'î bün. İle ittizhâr etmişler. Bu mütecezze-ı bâhîre dahî ol âlûde-i hevâb-ı ğaflete bâ'is intibâh olmayub âle zemîn ve âsımane hâsâ itlâ için semâ-zât elbirûce u'rûc rîcasınâ hâmân sergârlığı ile bir sarh-ı âli bînasâ teşmîr-i sâid-i himmet vallahi binden ziyâde binâyı nâmzed-i hidmet eyledi. İrtifâ'ı hadd-ı imtinâ'a resîde olacak ol binâyı seriflek keşide-i sadme-i pür-nâmûs-ı ekber birle zîr ü zeber olub binâ u a'skerden nice yüz bin nîfûs-ı mu'attalasinin ve helâk oldu kerîme-i. Yâ hâmân İbn Leyser helâil-i eblağ'e'l-esbâbin Tefsîrinde esrâr-kar-ı inayeden habîr ba'zı u'lemâ ser-haddîn murâd-ı mekân-ı mertefa'ude rasd binâsıdır ki andan sıfhat-ı semâvâtâ ta'lîk nazar mutâla'a edüb havâ'dîs-i arzıyyeye dâlîle esbâbin Ve a'lâmât-i semâviye olan /s.57/ nevâyet ü siyârât-ı keyFîyyet-i sukûn ü harekâtından ol hilâlde ba's-ı rûsûl veyâ hilâfete istidlâl olacak ahvâle tahsîl-i itlâ'adan sonra kelâm-ı hazret-i kelmî redd veyâ istîmâ eyleye deyü ruhsâra tırâz-ı şâhid-i tahrîr olmuşdur i'lân bu güne tenbiyâ ilâhîden sonra inkitâ' bârân. Ve feyzân tûfân ve istîlâ-yı cerâd u kâmil vazifâda'-ı belâ-yı dem Fîr'avnîyânâ bir ay fasıla imhâl ile yedişer gün dest-mâye-i nâ-şekbayı olub her birinde va'de-i imân ile du'a-yı kelîmullahı vesile-i ihrâz rütbe-i atminan ve indifa-i beliye-i vahime fersâ-yı hâtîr olacak ahd ü îmanı fersûde-i dest-i nisyân ederler idi ba'zı vâki fan im 15 eyâ-yı seyr-i i'bret eser eyyât tes'i mütecezze-i asâ'yed beyza ve tams emvâl ile tekâmîl edüb ba'zı âhîr inkitâ bârani felk bahr-ı nile tebdîl etmişlerdir. Peyderpey âyâf-ı müfsılat zuhûr u fesat gayy-ı sudur üzre ısrar u beni İsrâile terakki-i râtibe-i ızrardan gayrî bir hâl intâc etmeyüb ulv-i âteş alv-ı tuğyanı anâ facnâ indiyâyâ buldu. Kerîme-i ve Fîr'avn zi ila ve tâd tefsîrinde ekser u'lemâ-ı ihyâr ârayış bend kitâbe-i ihtiyâr olmuşlardır ki ol bed fe'âl vâkîf desbese-i ahvâl âsîye-i sadika ve maşatâ mumîne olacak teklîf-i a'nîf-i irtad üzre anları perfîtar ştshince-i evtâd edüb çâr terkîb-i vücûdların hevâ-yı fenâ ile iksâd eyledi' lağüne zulm ü fesâd-ı vücud u bîdâdîndan nâle vü feryâd-ı a'cze ve mesâkîn pîşi segân seb'-ı sedâdı bir tayn edecek bahretiyâr kahr-ı kahârı mutalatımil emivac olub hazret-i kellîm benî İsrâîli kenâr-ı selâmete ihrâc ile memûr oldu. Hasbu'lemr Hazret-i Mûsa itfâl u nesâden mâ'dâ matbeyn asrîn u setîn altı yüz yetmiş bin nefer dilâverdelir ile seyl-i leylde avâze-i kere rahili âl- mekîr edübin Âfi'tâb-ı â'lem-tâb lâma' el-işrâk olduğu dem Fîr'avn küşteni segâh şikâ-penâhini kemâl-ı ziynet ü zeyb ile tertîb ve on beş kere yüz bin cûşen boş ceyûş deryâ-yı huruş ile ta'kîbin Eyledi talî'atel hayîl müsavî sahîl bahr-ı kalzeme erdikde mukaddemetü'l-ceyş tâziyâne-i asâ ile cuş idûb isbât-ı şemarinca on iki şâhrâh aşikâr oldu. Cenâb-ı kellîm benî İsrâîl ile mashûb-ı selâmet

cânib-i ahire güzâr. Ve Fîr'avn zâl u erbâb-ı kufr ü zalâl bir gavtâ-i kerem ile ka'r-ı cehennemde karâr edüb tahsîl-i atminan-ı hâtîr beni İsrâîl için seyl-i hürî-yi emvâc birle cîfe-i keşîfe-i Fîr'avn sâhil-i bahirde runhâde-i hâk /s.58/ mezellet oldu i'dâd senin da'vet-i ta'yîn eder rivâyete zafr-ı meyser olmayub ancak a'llâme-i Beyzâvî hazret-i kellîm geryud sihreyi ethâm ve ebhât ve darb-ı dest ile elzâm ve iskât etdikden sonra bir kavilde yirmi sene dahî ol batıllara kelâm hakkı ismâ'a ki küşeş ve tekmîl risâlele iştiğâl ü verziş edüb bu müddette â'lî muhl-ı ayat âyât tesi o zuhûr ve dahî nice umûr hârikâ sudûr eyledi. Bu ruhsâr tarâz mahdere-i rivâyet olmuşdur bugune secâne beni İsrâîl müşâhede-i istisâl fera'niyan karîrül'l-lâ'in ârzû-yı dil ve maksad aksâlarınâ vâsıl olub bir fehva-yı kerîme-i ve ürisinaha beni İsrâîl zemfîm hatûküm Îrânı arazî-yi Mısıryye temâl muhâbî münâzî u muhâsîm ve yi şerik ü mesâhim müselleme kabza-i teshirleri olacak inzâlinâ va'd-ı ilahî sebk eden ki'tâb-ı kerîm istinzâlî için ehnî şevkan ile diyâr lekâyet fîha cemâl selemi masd akınca beru berâh canîb tavr-ı sînâ olmağa ikdâm ve Hârûnî cânışın mesned ihtirâm edüb nasfeye-i derûn u bîrûn için şehir zi-elka'adetül-har sıyâme nîyet ve fermân erdi üzre aşîr zilhicce ile tekmîl çile-i erbaine himet eyledi. İtmâm mikal Rabb vesîle-i husûl-ı edeb olub meşâm u havâs neş- ve-i rahik müşekkî'l rahîtam Rabbânî ile istinas edecek ki kerem selâf sâf iltifât olub zerre vâir iktibâs nür cemâl sevdâsile bî karâr. Ve cuyâ-yı vuslat didâi olmağın reâmdesd nazârayı bend edüb tâb-ı âfî'tâb tecelli-yi sübeyr nâm kuhi sır bülendi mânend sîne-i aşık-ı mehur cad pâre edüb hazret-i a'ne sadme-i ra'b u heras ile sâye-i seru asâ zemîne düşdü ve ba'dü'l-afâk ser-cânın tebbet elleyk midâsını hâ'rîf zan isti'tâf edüb taraf-ı kibriyâ penâhından ithâf olunan yedi kat'a zemr-i dest-bezârının veyâ kuvvet-i ahfîer üzre hatt-ı semavî ile mahzer ki'tâb-ı celîl tevziye ile tebcîl olunduktan sonra gâmezen mûrâca'at oldu. Selhâ-yı beni İsrâîl ise on iki binden mâ'dası eyyâm gıybetlerinde Hazret-i Mûsa ile a'kd etdikleri ahde perdekeş a'zer olub sâmirî ızlâlile secde güzâr acl-i zi-havar olmuşlar idi. Bu hâl müsmirâl-melâl müşâhedesile zemâm temâlik dest-i iktidâr-ı kelîmden sâkıt olub cem'iyyet-i dîniyye iktizâsı u fertizceret ilcasîle bî-ihtiyârul-vâhî zemîne ilkâ etmeğîn A'lî rivâyet mecmu'a-ı meva'ız u müştemî'l-lel ahkâm helâl ve harâm olan seba'dan mâ'dâ altı aded elvâh ki umûr-ı gıybetiye ve esrari-ı ilâhiyeyi hâvi idi şikest olub tekrâr merfu' tâkiçe-i a'rş birin oldu. Ba'zı kütüb-i tefâsîrde. /s.59/ Velâkî'l-elvâh Kerîmesinde hâşâ tahkîka mefzî inkâsârı muktezâsı olacak üslûb nâ-mergûb üzre elkâye delâlet olmayub belki. Vellemâ sekte'an Mûsa el-ğazâb ahzâ'l elvâh nass-ı celîli hilâfine kavî delildir deyü pîrâye-i suluk-ı tahrîr olmuşdur. Behr-ı hâlel Hazret-i Mûsa

ol hiddet ile cenâb-ı Harûnı muvâha'za edüb anları beyân-ı a'zâr ile hisse-yâb istigfâr oldukdan sonra mucid-i Fîtn ve fesâd olan Sâmirî-i bedenhadî vahîd ü ferîd-i a'sker-i nusret-i eserden tard u eb'âd. Ve gavl-i beyâbânî ile pâdâş ittihâz edüb mihrâb-ı ibâ'det etdikleri cemâdî ğadâ-yı ejder şerer feşân âteş-i sûzân eyledi. Sâmirî kâbâil beni İsrâîlden Sâmir kabilesîne taraf nisbeti olup fen-ı sıyag kâmil elsant'a kendim hemavecu Mûsa bin zafer nâm bir münafık idi. Beni İsrâîl Mısırdâ iken sevr-ı sûr-ı sūrûrları içün bigâne ruş işnâlardan isti'âre etdikleri mersa' âti ki ashâbınâ reddetmedîn ref'-ı raiyet-i hicret iktizâ edüb kendülerde kalmış idi. Veyâ ba'de'l-ağrâk sâhil-i bahirde iltikat etdikleri eslehe-yı melukâneyi ki ol târîhde henüz icrâz ganayîm ruhsat yafte-i cevâz olmağın bl'râk nîyetiyle bir hafreye ilkâ etmişler idi. Vesâvis-i şeytânîye ile sâmirî-yi bed tıynet ibnân imkânda olan sınıf hîle-yi a'mele getirüb ba'dâ'l-âzâba ebrîz-i hâlasdan bir gevsâle-i rihnete kâlib takvîn eyledi. Ve râz-dârende-i vahiy mübeyyîn Cibrîl-i Emîn canâb-ı kelimi ve kelâmullah Musâ teklimen semât inbisâtına da'vet içün Farse'l-huyût nâm bir rahş-ı meserret bahş mütemessil huzûr-ı nebevî oldukda lihûkmet-i nazar-ı Sâmirîden perde-i bir endâz ihtihâb olup na'l-ı sem-ı semendir lipesendleri nakş-ı hilâl-i ismânî gösterdi ki ser-zemîn sebz ü harâm oldugan görmüş ve pây eşheb felek peymsâdıklarında olan hasâtı bilip muvatı-ı ikdamından bir kayza hâk pâk almış idi' İthar etdiği gabbâr kimyâ-ı a'yâr-ı dehin gûselâyâ nesâr edecek ol kâlib-i bu el-a'ceb aşiyâne-i vezifa'-ı rûh olup tarafa cünbeş-i vasût-ı mahsûsu üzre gurbeteş gösterdi. Mervîdir ki Hazret-i Mûsa ol fitne engîzi ta'me-i şîr-i şimşîr-i hûn-rızâ etmek i'rfan-ı zebânzede-i yerâ'a-ı cezm etmiş iken bâlâhâne ismânîden Yâ Mûsa ânnî u'lf-i tîğ-ı telef etmege havîşâ-vendî içre haslet-i pesendîde-i sahâ ile meşhûr. Saffet mâdha-ı bezel u i'tâ birle mezkûrdur deyü fermân-ı sübhân-ı şeref-i sudûr bulmağın ve pençe-i şimşîr-i siyâsetten tahlîs-i giribân-ı ser ü cân etmek ile menn veche mazhar. /s.60/ İhsân oldu âteş-i felek pivend fîtn-i işti'âl u prestîş-i a'cele-i iştiğâl eden erbâb-ı küfr ü dalâl daire-i nedime-i vaz'-ı kadem edüb dâmen-i şefâ'at-ı nebevîye tavsil. Ve kabûl-ı tûbeleri ricâsınâ a'rz-ı niyâz-ı mendî va tezellül ittiklerinde. Gül-i bağ ümîdleri şikefte vü hândân olmak hûn-ı şengirif günleri rizân olmağa vâbeste idüğü mengûş samiâ-i hûşleri olmağın bâlittav' verrızâ-ı zânüzde-i meydân-ı hükm ü kazâ olup tayg-ı fermâne teslîm kerden iz'ân etdiler serfer ü berde-i şemsîr-bâzlığa âğâz edübin Şühengâm-ı netice-i mukaddemât-ı du'â-yı Mûsa ve temîni Hârûn zîr sayebân a'fuv u gufrandan rûnmûn olunca yetmiş bin âdem-i rûnhâd hak-i a'dem oldu tûfân-ı gayz u gazâb Hazret-i kellîm nev'â-sükûn bulduktan sonra nüsha-i Tavriyeti bir dâşite-i dest-i te'zîb edüb ki'tâb-ı

mübîn-i ickâmını Benî İsrâile isma'u telkîn edecek safhâ-yı kavim-i zîr-kellîm şekâdan yine baş gösterüb resm-i mu'tadları üzre sûret-i inâd göstermeğin cebel-i Turisinâ ibr-i belâ esaser sûd-ı azdelesîne sâye kastar olub bilzarı- re müzle-i sem'anâ ve itinayâ iltica eylediler ol sermestan-ı muyekkide-i şur u şirk uza nârevâları mükerrer olduğundan Hazret-i Kelîm'in egerçi güher-i hâtîr-ı atırları münkesîr ve dalâl-ı bila'ifa matlûlla'rî melitekeder olmuş idi lâkin ol küstahlar mukteray-ı münsâb-ı celîl risâlet olan mevalât-ı sabıkayı inayat lahakkayâ vaile ithe edüb izyal-i ifdallerine teşebbüs etdikleri cihetden dergâh-ı kibriyâ-penâha a'rz-ı ham ü şekkeri için Ka'be-i hacatâ münâcâtâ ihrâm-ı bend-i a'zîmet oldu. İzn-i ilâhi ile rû'sây-ı Beni israil'den yetmiş nefer-i mu'teber ki mesne-i dahî hemrâh eyledi. Muhtâr-ı hâl-i amâ'lî olan A'rafât a'zîmet ü celâlde Vakfeye müyesser olacak Cenâb-ı Kellîm hâmûş ve nahl-ı gül gibî ser-tâser gûş olub ancak kartâ-i benâ gûş-ı hoş olan fîrâyed-i emr ü nehiye riştekeş-i icâbet olurdu akla zann olunân safhâ ki natâk-ı nutu'kdan birün ü havsıla-i isti'dâdlarından efzûn. Eltâf-ı ilahîye mazharı olub idrâk-ı lezzet-i istimâ' kelâm-ı Rabbânî birle şehîd-i kâm olmuşlar iken bu mertebe i'nâyete kanâ'at etmeyüb len nümenlik hattâ nurî Allah cehret hevâsında bülend-pervâz ü anka-yı lâmekân pîreşkarînâ dest-bâz olmağın suhte-i sâ'ika-ı kahr-ı Hûda olub rûz-ı diger a'rz-ı niyâz-mend-i kellîmullah ile tec'dîd-i berât-ı hayât etdiler. Kafîrû'l-na'am ve ateynâh minel-kenz. Kârûn sabâh /s.61/ kellîm bedr ü zâbın-ı amme-i Hazret-i Mûsa olub şâhrâh-ı tasdîk-i muhtedî olmuşdu. Ol bed-nihâd debistân-ı irşâd-ı kellîmullahda ta'lim-i fen-i celîl-i elkadr-ı kimyâ. Vâhter-şâd târîk-i a'kd-ı seyâb ve tasFîye-i iklimîyâ edüb tedbîr-i san'at ekeriyâ ile edhâr etdiği dirhem ve dînâr-ı hazayanının aklîd-i kelîden tahammül-i hâkat-ı şiken cem'-i kesîr ve fazıl ki defâ-terkenüz ü muhazîn-i mazbût-ı muhafa'za-ı tahrîr olmak e'sir iken bugüne neam-ı nâ-mütenâhî elhayye kanâ'at. Ve edâ-i hıdmet şükr ü ni'met etmeyüb za'm-ı fâsid-i mecâl-i endîşe üzre rütbe-i vâlâ-yı risâlet dîde-düz olmağın iktizâ-yı hased. Ve teğâzâ-yı nefsi-i bed ile demşe taraf kel im Allah'a senin endâz-ı eziyet ü âzar olub ol rasûl u celîl-i dâ'îye-i karâbet-i karîbe üzre seyr-i safh-ı cemîl ile müdâfa'a ederler idi. Tâ ki U'rûs Hazâr-hâne-i eşnâ-yı her sekâne berzen-i fâcîre-yi bezl-i sîm vezîr birle fermânına mazhar edüb ol peygamber sa'd-ı ahterin dâmen-i ismti Şûayb şebhâtından dahî pâk iken hâşâ telvi-i zinâ isnâdîna hâtîr-niram eyledi. Bir gün ol ihatîbü'l-hayy-ı belâğat-ı kerem-sâz-ı meclîs-i irşâd. Ve nasîhat olub tafsîl-i icmâl-i harâm ve helâl ile diller de olan a'kd-ı iştibâha inhilâl vermek üzre iken cenâb-ı kellîmullah 'ı meyân hezâr a'yân Beni İsrail'de tehcîl kasdına ol facerayı hâzer fîl meclîs-i va'z ve tezkîr. Ve müdde'a-yı

anın tarafından fuzûlî takrîr edüb lakin evvel zin-şuhût-ı pürset istintâk olundukda intâke'l-hayy birle ser-serbesteyi izhâr. Ve beyân-ı vâke'l-hâl tûtiye-i tevbe istiğfâr eyledi. Bu mu'âmeleden tend-i bâd-ı hamîyyet mevsû-yı birle deryâ-yı hiddet-i huruş edüb girye-yi Kenân cebâr-ı müntakim hazretine ref'-i rak'a müzlim eyledi. Eşk-i Tûfân-ı hayr-ı kellîm ile lice-i nâ-ka'riyâb-ı gazb-ı hazret- râb-ı rahîm-i cerîr olub sûret-i celaye-i fahsînâbe ve bedâre'l-a'rz. Cilve-gir-i murât oldu. Bu rivâyet resîde-i nisâb-ı sıhhattîr ki. Felek-i felaket-zede-i vücûd-ı Kârûn-ı muztarib-i emvâc belâ olub şeyâ-ı feşyâ-ı nâbûd olmak i'mâret-i rûnmûn olacak ol baht-ı ser-keşte dehân-ı hevâhiş-ı afuv-ı ve efzâ'l-i bâz. Ve bünyâd-ı neşîde-i niyâza ser-âğâz edüb yetmiş kere hakk-ı karâbet-i sohbet yâd etmiş iken mesul-i serhad kabûle vüsûl bulduğu evvel hâlde taraf izzet-i müte'âlden yâ Mûsa ne a'ceb faz-ğâlîze'l-kulub etmişsin. Ve heztî ve celâ'lî akar benden cânibe bir kere zemzeme pürdâz-ı niyâz olmuş olsa hissemend-i feyz-i â'tîfet olub âsûde kehf-i imân olur deyü hi'tâb-zât /s.62/ nîsâb-ı subhânî varudi Cenâb-ı kelime dağdağa-yı perîşân-ı verdi. Ba'zı ki'tâb-ı siyerde nazar-ı reşîde derki ol el meâl efzade Hazret-i Mûsa tevîk elham Rabbânî ile yâ râb Kârûn zalalet refîk a'rz etdiği tehfe-i niyazin hatime ve âğazı zikr hakk karâbet riyat hürmet mahbut olub nâmı lâ'zîm el hâtırâm ki vesile-i nîl-i merâm etmedi. Zât peycunûn hazzun akravel keskeç bî edeb bir kere ism-i hema yünki hâ'rif zebân niyâz avveri etmiş olsa mazhar ağır atâ olmak ricasene taraf berkah kebiryâ penâha ref ra'e şefaât ve havah sekri makamında ben bindethi kıyâm ederdim deyü redd u cefâ müstatâb ila ret-i hacet ıztırâb eyledi. Mûltakal bahrayı far ve Rûmda mülakat hazır ve kalım bu hâl olda derci hukuk vusûl bulmuşdur. Genbedarga acele-i mütassın husûs u madde ve vazl-ı kabîh ittihazlı ael ba'dal avd Mısırdâ suruti zuhûr bulmak üzre kulam ta'yîn etmişlerdir. Beni İsrâîl ise Allahu e'lam Ad beni tamaredan tays'ırî dâhil kabza-i teşhîr etmişlerdir. Meğer ki Mısırdan murâd kâ'ide saltanat olan beldecî Mısırdâ olmayıb belki irtetci meni ile bî-menazı araziye Mısıryye dâhil kabzai teshir etmeleri ola icmâ'lî kıssa oldur ki birgün Hazret-i Mısra merbai nesini kürsi va'z ve tazkür oldukları bir mahtâ'lî hafde tirtul cevâhir-i infas şayibel er iyi müşennet sazı müsâmî raüetemîn olub ol meclisde eadifçei farayid fevayid olan derü hafızalarından nâsâr etdikleri düzeni ihdar kettarı belagat şicrı kadileri nevan icâb etmeğin hazman linnetsi min cenibillah memûr oldular ki iğreki badiben himmet. Ve mecmû'ul bahrı-ı nâ-imalcî sekan a'zîmet edüb mevdu mahfeci hâtırı ilhâm mazahirları olan nesha-i mecmû'u latayıfî â'rif serleden hazareyn-i mahfûz-ı olan macmu'k u ma'ârifinle mukâbele ile habulemr u rehnûr deceneb makamı mev'ûd

olub bir sâ'at sadada kıran sa'dayn ile makan Mahmûd mecmu'1 bahrayn hakiki olacak marasım terhib ve teslîm tekdîm olunduktan sonra müebbeb Terk-i huzûr hazır ve irtıkâb mûta'ib-ı seferine etdiği hazeraynının malumu olup muktazayı hukmu hatyâ üzre kendüden sudûr eden umûra vazı inkişeti i'tirâz etmemek ehdîni tevîl ile ik- dur fakil etdiler o ol iki bahr-ı zühar ilmi dîni keşti naşın olub mivân-ı deryada Hazret-i hızîr elvah-ı satmaden bir ikisîne sahneder edecek Hazret-i kellîm taban dezri inkâr olub mazhar /s.63/ mevâhize. Elem-i akl-ı inneke len testebu' ma'î sabrâ. Olmuş iken beyân a'zer-i kavî-i nisyân ile tahlîs-i girîbân etdikden sonra. Katl-ı ğulâm-ı bî-kenâh-ı husûsu bâ'is-i tezâid-i muvâdânkâr olub tekrâr i'tirâz-ı mûcib-i i'râz oldu. Bu def'a eğer diger-bâre ırsâl-i Fîrâr desuâl vâridiyle cûyây-ı zelâl cevâb olursa kat'ı pîvend mürâfakat olunmak üzre karâr verildi. Ğâlibâ Antâkiye ehâlisi ol mihmân-ı a'zîzlere sefere ğuşâ-yı ziyâfet olmakdan giriz itmişler iken hazret-i nebî hâyet-i mâilî ikâme ile vaz'-ı da'âme-i idâme edüb Hazret-i Mûsa a'leyhi's-selâm bu vaz'ı hikmet şî'âr-ı mâlâyâ'nîye iştiğâle haml ile nev'â inkârı mütezammin kelâma ikdâm etmegin. Kûşe-i mukrâz. Hazâ Fîrâkıyını ve binek. Sebeb-i inkıtâ'-ı reşte-i sahbet olub binân-ı a'kde-yi ğuşâ-yı iştibâh oldu. Bu nask muhakkak üzre ki mersâ-yı sefîne-i dâr-ı ayb olmayan kişiye vaz'-ı bed tegallüb eder bir mülk ü cibârın zeber-dest-i kahrında olub a'mâl-ı kâ'ide-i ihtiyâr-ı ahven-i şerrîn ile mahzûr-ı mezbûr-ı müneddef olmanın hüsn ü bedîhi'z-zuhûrdur. Ğulâm-ı maktûl ise sâbit kadem-i dâire-i hestî olsa balıĝ-ı serhad-i bulûĝ olsa peder ü mâderine dest-mâye-i iftinân olub el-iyaz ü billah-i te'âlâ nakdîne-i imânlarına hüsrân terîtibini kalemdebîr-i takdîr rûzâzelde sabet-i cerîde-i a'mâl etmiş idi. Ol ğâyile bu târîk ile zâyile olmuşdur. Cüdâr ise salîha-yı ümitden bir mümin-i direct-i itikadın iki yetimine batrik ilâres-i muhtat ile temellük olub zîr dîvârda pederlerinden intikâl etmiş kenz var idi ol itfâl-i herdisâl mübâliĝ ricale bâliĝ olub mâl-ı helâl yedmest hakkınâ vâsıl olunca nazar-ı bîĝânedden mahfûz olmak için bir hidmet edasınâ dâmen himmet a'cizâtâ dermeyân olmuşdur. ve mâfi'lete a'n emrî zilk-i tevîl mâlem tastı'-ı aleyh-i sabrâ nadül-avd-ı pür-şûh-ı çeşm-i bed-hâl. Mirâsı kendüye intikâl edecek amârinden birini mâlına bastid-i istîlâ etmek ricâsınâ keste-i tayg a'zr edüb rûzdıger mütezallimane meclîs-i kelimullahda dehân-ı güle ve şikâyet-i bâz. Ve nice bî-günâha dest-i ta'arûz-ı dîrâz etmegin fermân-ı sübhânı üzre zebh-i bakra kazıye-i mukarresi zuhûr edüb ol bed gerdar-ı giriftâr-ı ser-pençe-i derinde-i gerek kısas ve üftâde-i dâm-ı şemşîr intikâl olıcak bî-günâhlar hâlâs oldu. Beni İsrâîl husûl-ı ğâyetl-ül ğâyet imâm-ı birle bâlâ-neşîn-i nüsned-i şâdmânî olacak mazhar oldukları celâil-i ni'am-ı nâ-mütenâhî şükrü

ifâsı çün fermân-ı ilahî şeref sudûr buldu ki ârâ-ı Mekke-i Ken'âniyân /s.64/ olan a'rz-ı mukaddese televvis vücûd-ı hibâset âlûd-ı cebabireden tathîr olunub ol beka'a-i mübârekede tutînâ tûtîn-i nefis edeler. Beni İsrâîl ol emirde imtisâl-ı fermâna isti'câl edüb suvabedîd-i akl üzre mir'ât-ı şerait cezm ü ihtiyât için on iki nikbâ-yı esbatı nâmzed hidmet tecessüs-i ahbâr etdiler. Bastet hilkat u kad u kâmet cebbârın nazûr-ı ayn i'bret beyn-i nikbâ olıcak sadr-ı sînelerinden sabr u sekniye mesellûb olub min nicaber'ese bâzâr-gâhında bezl-i nakdîne-i sa'î nâ-mahdûd ile iktibâs-ı sûd etmek sevdasına düşdüler dâmen-i vâdi-i selâmet derdest olacak beni İsrail'e bâ'is tezelzel-i ikdâm ikdâm olmamak için cilvegir mirât-ı müşâhedeleri olan sûret-i hist esere perdekeş getmek olmak üzre a'kd-ı ahd ve imân itmişler iken. İçerlerinde ancak nakib-i sabt-i Yusûf Yûşa' bin nûn. Ve nakîb sabtî Hûd ikâleb bin bu kanâ dâire-i vefada katb-ı sâbit kadem oldu ma'dese a'sker beni İsrailiyle vâsıl oldukları gibî henüz sevk-i haşışden nâşî haffân-ı kalbu debdebe-i sînelerine sükûn geldi. Mısra'. Dildeki yâreleri şerha ser-ağâz edelim deyap mahfuzları olan metîn hayâ gülü nice haşiyeler ile takrîr etmegin beni İsrail'in asâb-ı mufasılınâ sekte-i tatil-i â'rız ve vücûd televvûn alûdlarınâ ırk ceyn ü bedeli nabsz olub hema eban-ı isfak yâ Mûsa inalen ned hilha ibda mad amu efîyha nidasını bülen ve vech teveccühlerine derimza-yı sıdk-ı a'zîmeti bend etdiler pes ceza-i su-i emelleri için nikbah a'sere bağtet medhûş ratl-ı kiran sadme-i acel olub inde-i beni İsrâîl dahî altı fersah berberiyede kırk yıl sirgerdân ve men ü selvi anlara kuvvet beden-i kuvvet cân oldu a'van-ı ibtilada hicâb sehâb ğâyetl elhıfz-ı harr-ı âfi'tâb olub teekîn-i âteş i'teş için darb-ı a'sayı nevsı ile erbat adedince on iki çeşme-i mai icrâ eden sahra-i sahân istiska ederler idi ol müddette kadem nihâde-i sahâ-i vücûd olan her mevlud libâs pûş-ı hırâman arsa-i şühud olub endâze-i isti'dâd kametince çamesi ızdiyâd bulur idi ve etel aleyhim nibe'elzi itinah eyâ tenafa nesellûh menia kerîmesi tagsirinde kübra-i mugassirin bir kavî üzre bu resme nakş tırâz safhâ-i ta'yîn derler ki. Bu sıfât-ı zemîme ile muttâ'saf olan bed-zâtı min cânaballah muğtenim olduğu na'am u'lûm ve hükm ü mutrûh-ı genc-i küfrân edüb hırmân ile mücâzât olunan Ken'anî nejdâ-ı bil'em-i bed-nihaddır. Esrar /s.65/ ba'zı kitabullaha agâh olub birer ve ayetde gencur serâsemullaha a'zm olmağın tîr-i du'âsı çü-şanne tûy-ı âsumândan güzâr ederdi. Peyâm-ı hareket ri'âyet-i Musevi gûşzede-i Ken'âniyân olıcak dâmen hemit bel'ama teşebbüs edüb hevâh nâ-hevâh sepah-ı zafer dest-gâhı nişâne-i sihâm-ı düşnâm etdirdiler. Eger çü leşker-i furûz-i eser-i mübtelâ-yı mihnet-i hâtîr-ı perîşânı olub yine hayret ser-gerdânî oldular. Ammâ ol geçtini-i bî adâb dahî sen teşne-i leb gibî lisânı sadrınâ düşüb cevher-i

imandan mahRûm. Ve safhâ-i cebinne-i satîr nâ-direset. Husral dünyâ vel-ahire. Merkûm oldu. Ba'zı mu'teberâtta bu mu'amla Yûşa' â'leyhi's-selâm feth-i erîhâdan sonra bel-kanâm beldeyi mühasara etti ki eyyâm da anlar ila derece-i zuhûra yetdigi mestudur beni İsrâîl sefîhleri giriftâr dâmgâh tiyâ olıcak Hazret-i Hârûn ve Mûsa dahî baltu' veriza-ı imtisâl-i fermân kâzâde anlara sûret-i muvaffakat göstermişler idi. A'vâm-ı ma'hudeden otuz dokuzuncu sâlde-i yüz yigirmi iki yaşında iken Hârûn nebî kârgâh-ı fenâdan bargâh-ı bakâyâ artihâl edüb merkad-ı rahmed mmirsadları cân gibî bî-nişân olmuştur. Arayel erba'inde Hazret-i Mûsa dahî yüz igirmi senne-i müşerref olmuşlar idiki â'zîm nüzhetgâh-ı hâlîd-i berin edüb kabir-i pürnûrları meşhûr olan makâm lâzım alâ hâtîrâmda derdînler Hazret-i Hızîr a'leyhi's-selâm tâc-ı hûrşîd-i revâc nebut ile serbâ'li nde oldukları zamân sırf iktirân yakînâ ma1-ı fenaum olmamağın. Mülakat Hazret-i Kellîm takrîb dilfiribî ile tercümede ta'kib olunmak münâsib görüldü. Nâm-ı nâmîleri balyâ veyâ ermiyâ olub beş derece ile bâlâ-hâne-i nasîb sam sâmi makâma i'tilâ eder. Vazi zanû-yı itgâ etdikleri köhne pestın kasve-i sebza-ı renk ile reşk çemânı saffe-i zemirden olduğu lakâb hazra ile telkibe-i sebeb olmuştur. Ba'zı şarûh Buhârîde Hazret-i İbrâhîm hâlîlden mukaddim ahed-i hümayun efrid ve nide perde-i sarây-ı a'demden sahn-ı aleme pertev anda ez-vücûd ve Yusûf u sadıktan sonra büruce's-sa'ade nübüvvetde su'ade's-su'ûd olub İmâm-ı nûr u şerh-i sahîh-i Müslimde ahd-i risâlet hâlîlu'r-rahmânda celîli's-şâ ivân nübüvvet oldukların nigâşte-i saf'a-i beyân etmiştir. Garibdir ki İmâm Bağvî tefsîrinde a'nd-ı ekser el'ilmâ Hazret-i Hızîr hâle pûş-ı nübüvvet olmuşlardır deyü nakşibend-i harîr-i tahrîr olmuşlardır. Nübüvvet-i nebût hazret-i kelimededen mukîm mihmân-hâne-i â'lem müşerrefül-kadem ol sa'dîn nîrin /s.66/ mecmû'ul-bahreynde iktirân etdikleri müttefik-i â'liye cumhurdur. Lakin evvelin naFîh sûre dek bu tenkifa-yı gurûbdan terbesarây servere teşrîf sâr olduklarında ilmâ-i ahyâr iki fırka olubın Bir kirve-i maknumâ kezâriş-pezîr-i tahrîr olduğu üzre mülk-i â'dil-i Zülkarneyn ekber çeşme-i sermah el-hayûtâ zafer bulmak ârzûsuyla herze-i ger divâdî-i zulmât oldukda seyr-i âb-sâz tefsîde leb-talib olmayıb Hızîr nebî ki mukaddime-i elciş-i İskenderî idi. Men gayri kasıd fa'îz-i fâyiz-i âb-ı hivân olmağın kıyâm-ı kıyâmete dek âb-ı zılâl revânları rızân olmamak üzre karâr vermiştir. Bir tâife ise fîrûzanda kandîl-i hayât bî-sebâtı seng-i felâhat-ı fenâ birle şikest olmuştur deyüb kerîme. Vemâ ca'alnâ lebiş-i min kablike'l-hâlîd. İle tesîs-i binâ-yı müdde'a etmiştir. Murât-ı janın beste-i hâtîr-ı fâtırda bu lâyiha-i revnümâ ve zâhir olur ki feride-i. Vehm-i fîhâ hâlîdûn. Tefsîrinde u'lema-i Zemahşerî muhtârî üzre hâlud ki sebât daim ve bekâ-

yı lâzımdan i'bâretdir dem-i vâpesin â'lemde Hızır nebî dahî kalhikâm-ı zehrâb fenâ olmak müsellemler olacak a'dem-i mukarrir olub nas-ı celîl müda'ye delîl olamaz. Mükrr ki kazi Beyzâvî kelimamız ihtiyâr olduğu üzre Hâluddan murâd-ı kebat mudid ola dâm evvelim yedim. Bu tagsir üzre ise mevhibe-i ö'mr daraz ile emîn az evvelimân hazret-i safî ve Hânî ve onlara misâ'lî zevat mukaddese dahî saffet Hâlûd mevcûd olmak görünür. Vallah u a'lem bi-hakâyike'l-ömr.

Hazret-i Yûşa' A'leyhi's-selâm

Nun bin efrâim bin Yusûfun ferzendi ve hadikatü's-sü'edâ-yı nesl-i sadîkînin nehl-i birûmendidir. Hazret-i Musânın hevâhir-zâdesi olmağın hicr-i hicre-i salâh u sadâde perveriş ve Güher-i isti'dâd-ı terbiyet-i hâlî mütehattim alâ celâlları birle hüsn-i nevâziş bulubin Nahiye-i ukat hayâtları hıdmet dergâh -ı risâlet dest-gâh kelimallaha mu'a'sîr olmağın lisân-ı furkân-ı â'zîmü's-şanda fetâ-yı Mûsâ ünvanıyla mezkûr. Ve ol vasf-ı Cemîl ile meşhûrdur. Teyessür keşteliki müddetinde laf-ı zenân bâzârgâh. İnnâ len nid-hulhâ. Bezm-i â'lemde bâde-i hoşgüvâr-zende kânînin son kabud hennuş edüb sekere'l-mevt ile ser-nihâde-i ve sâde-i a'dem olmuşlar idü. Hazret-i kellîm â'zîm seyr-i serâbistân-ı daru'l-na'îm olduklarından sonra müsned ve alâ menzilet nübüvvet ve sadr-ı â'lî tedr-i ri'yâset ta'alluk yâ fettah-ı zât-ı sûtûde sıfât-ı Yûşa' olub eyyâm-ı mihnet tamamında mepe-gûş-ı cenâb-ı a'rz-ı mukaddese oldu. Altı ay ve bir kavle ancak yedi gün muhâsara ile Arbi'hâ nâm. /s.67/ ma'kul sa'b elminâl u kal'a sipehr misâl feth ü teshîr ve cebâbire güllerin kûy-ı cevkan şemşîr edüb yedi yıldı tamami a'rz-ı şâmî müsehher hüküm tabîğ-i hûn-ı aşâmı eyledi. Mervîdir ki ahir eyyâm-ı muhâsara-i eriha olan rûz-ı fîrûz cuma'ada ol nebî â'lî lülte güftar ma'ha'za-i vakûf şems-i izhâr edüb yevm-i sebetde harâm olan harb ü kıtâle iştiğâl-i vebâline mübtelâ olmadılar. Târîh-i nevisân-ı rûzigârdan bağzı danışurlar bu âsâr-ı cem'ile Hazret-i kelîme ü'nvânü'l-şeref menşûr maser-i celîle olmak üzre kâ'lem-i fersay-ı rivâyet olub sipehrler-ı cebâbire olan Avc bin Ank sadme Asâ-yı Mûsa ile nekünsar hafre-i dârul buvar olması ile nigünnesâr hufra-i darel-buvar olması ile istihare etmişlerdi. Hâlâ Fîkr olan tâife ise beni İsrâîl sergerdân-ı atıye olmazdan evc bed-güher-i leşker-i zafer rehber-i kem-nâm ve ad-ı a'dem etmek kasdıyle bir güve pîr-i şekuh-i ebr-i balâ-ı asâ-ı mu'a'sker-Fîrûz İsra havale edüb küşte-i asâ-yı ejder-peyker Mûsa-yı olmak üzre kâ'lem-fersa-yı sıfhat varit olmuşdur. Bahr-ı takdîr Hazret-i Yûşa' aleyhi's-selâm ihtimâm-ı tam ile yigirmi yedi sene satıhde-i icrâ-yı ahkam-ı nevbet ve müta'eddid hidmet-i riyaset oldukdan

sonra yüz yigirmi altı sininde iken sece-i eyyâm-ı ö'mr ü tamâm olub a'mâl-i ceyl-i Babilden küfr naris karyede veyâ ma'retun-nu'sanda mu'takaf hâlvethâne-i müşâhid mukaddes oldular

Hazret-i Harkîl A'leyhi's-selâm

Cenâb-ı Yusûf-ı Ya'kûba sadıka müretebattîr. Hazret-i İlyasâ hilatı mülkiyet ilbas olundukda teşrifî latîf nâbûd ve hilatı yes cenâblarınâ seza görölub bir müddet mübaşîr hidmet-i da'vet oldukdan sornra dergâh-ı kibriyâ-penâha münâsib-i hesteden a'rz-ı firâz ve şarâb-ı hayatı ebedi ile tertîb-i dimağ eyledi iddi'âsınâ ö'mürleri malum olmayub mezâr-ı mefkured-i medârları dahî mersum kâ'lem-i ta'yîn müverrihîn olmamıştır.

Hazret-i İlyas A'leyhi's-selâm

Üç vasîtâ ile nesebî Hârûn bin Umran'a muttasıl olur. Yûşa' aleyhi's-selâm neshîr-i keşûr-i şâm itdükde isbât-ı beni İsrâîl beyninde taksîm ve her subtâ bir ol ki teslîm edüb her biri kendüye mahsûs makâmda idia-ı vazîfe-i ibadete kıyâm-ı sece-şamâr-ı şâhûr u a'vâm iken izlâl-i şeytanı ile /s.68/ Ba'il-ı nâm-ı berid icâd edüb şâhrâh-ı reşidesdâddan bedr olmağın. Hazret-i İlyas hil'at-i nübüvvet ilbâs olunub ol kemrahları tarîk-i hidâyet ve tevîk-i dalâlet içün irsâl olundu. Ol kavm-ı zal ve inantâb-ı savm-ı sevâb olmayub herkez küfr ve inkârda bir karâr olmağım. Hazret-i İlyas ha'zîz-i beşeriyetden üç mülkiyat terfî' itdiklerinden sonra ba'l-pürsitan bir düşmanı bî-aman elinde ta'me-i nehenk-i canistan şemşîr-i hûn-efşân oldu. Mihre-i fen-i siyerden bir fırka İlyas aleyhi's-selâm cedd-i sahîh Nûh nebî olan İdrîs refî alemkan olmak üzre sahife tırâz-ı rivâyet olub lakin süre-i an'a'ında İlyas nebî Nûh tahbî zerininden oldukları mensûs iken ihtimâlîmiz bu reser menzil-i sıhatan devr idüğü sâbitül-zuhûr olur husûs devam ve bekâ-yı İlyas da dahî cedd ol hayl kal münşai olub sâde-ı kaşane-i vücûdda bir karâr ve semend dil-pesend hayatı üzre istivardır deyin ve ikfan ısrar ihbâr Hazret-i Hızır ile her sene Kûdüs-ü şerîfede edâ-i farîza-i sıyam-ı Râmazanâ kıyâm edüb mevsîm-i hacda dahî bâzargâh-ı Minada a'kd-ı sohbet içtima' ederler deyü rakımkeş harikâ-i ihbâr olmuşlardır cami'ül-saFîr Sûyûtide Hazret-i Hızır bahârda ve Cenâb-ı İlyas birde agase-i melhûfîn hizmetine ta'yîn olunub alâme-i Zemahşerî ol iki nebî-i â'lî mukaddar her şebesdiye-i cescede pasidar olurlar deyü tuşce sadr-ı sahife-i rabî'il-ebrâr etmiştir.

Hazret-i Eşmuyel A'leyhi's-selâm

Dokuz i'ddâb ve ced ile neseb-i â'li-i Harun'a sa'ved eder Hazret-i İlyas berzeh peyma-yı iklîm bekâ olıcak dörtyüz altmış yıldan ziyâde müudette canşîn olur birergin regîn-i şeref ta'yîn bulmamağın beni İsrâîl işa'at-ı ayîn küf-ü dala bigerva iştiğâl edüb irşâd-ı isti'dat mâder zad birle günâ gün fesadlar icad etdiler lacerm berfhay innallahe lâyagîr mâyekûm hattâ yağır u ammâ fecî-i nefsihim îfay-ı cezay su-i sanî'aları için bekaya-yı i'çün bakaya-yı i'ma'lâkadan Calût cezr u müddet reyay asrer birle zîrdest temellüklerinde olan. /s.69/ Güleb-i memâlîke bastîd tesellût ü irtifâ' ve hengâm-ı iştiğâl âteş harb ü ki lalda medâr-ı izticharları olan tâbût-ı sekineyi dahî zor bîrâyâ iktidârı birle intiza' edüb ekser-i ricâlül-harbî ta'me-i tayg helâk ü tedmir ve gaşa ve ıtgalı kerdin pesîne-i tuk esrükü tahkîr eyledi sadme-i kahr ü tezli1 birle kuvvetül-zuhûr şevket beni İsrâîl ü şikeyat ve râha-i ri'ayet haşmetleri mehr-i gareb asazmîn yuset olıcak bekâya-yı seyf kahr u ezgar Harkile iltizâm bac u hırac idüb amac-gâh-ı haddînin derd ü belâ ve bu timar esa hüzn dayıma mübtelâ oldular tâbût-ı ma'hut-ı serzemîn cennede bâlâ keşîdedir hatt ı şehşaddan perde hıtâ-i bed-kudret livatad san' bir sandûk zerandût olub mahâl irtisam su sengü manzar enbiyâ-i azam ve muhafa'za-i sekine vü mahzen bakıyâ-i tereke-i Mûsâ ve Hârûn idi gencurî-i genzala arar hikmet ile Hazret-i A'dem mükerrerem olub onlardan batrîk eltivares zevat mukaddeme-i resül ü kirâma münettakıl u nidavel eyadı ile enbiyâ-i beni İsrail'e mutassıl olmuş idi sekineyi ta'yinde hâme-i mühr esar u'lemâ-i ihyar birkaç vech üzre teveşbih-i sadver satur etmişlerdir sahayif ziver ve reşte-i anberîn hatvet mâye-i zeyb-i vâk'ar olan akûd-ı elcevher meyânında meskîneden murat-ı tevriyet celîl şandır deyü irâd olunan durretülta' ve ayette richân görünür bakiye-i tereke târîk nesellimi üzre rasasûlvah meksûre ve a'say-ı Yûşa' ve İmâme-i Hârûn u bir kafîzmin idi ol ishife-i bahşeti dest-i istîlay hâlvetyan dûzeh-i mekânâ düşücek onlara dest-mâye-i rene u inâ olub her kanda ta'yîn-i mekân etdiler huzûr u râhat râhat ikâmet kaldırmağın nacar bir Arabeye tahmîl edüb hâlîlül azarre giray-ı cânib sahra etdiler çün nice mah ü sâl âfi'tâb-ı ikbâl beni İsrâîl zevâl ve kevkeb bahisleri a'kide-i ve bal bulub seviday-ı kalb-i siyahları nakş-ı nâ-muradı ve arâmgâhları zîrâ-ber âteşbâr nâşadı idi sehâb-ı i'nâyet-i ilahîye Tarâvet bahş bu sitan ümîd ve ricâ ve lâyiz çeşme sârmer himmet abeşhur teşne leban beriye-i mihnet ü inâ olmak karîb olduğı dem Hazret-i İsmuyel aleyhi's-selâm tayy-ı murahâl a'dem ü sahn-ı vücûda vaz'-ı kadem edüb seyr-ı manzarat izz-i ikbâl ederek şenîn ö'mr ü erbaini tekmîl etdikde sâ'id ziruhe-i tabakât-ül celâl nübüvvet oldu. Tayre bahtan beni İsrâîl ol şem'-i

bezm aray seadete cem olub yâ nebiyullah münâsâb bülend kadar fermân-ı ferma-yı bîzar i'tibarinâ nice müddetten berü kesad ve a'kd-ı teatisîne fesâd gelmeğin inti'zâm-ı hâl-i harâb ü hayâl. /s.70/ olub keştl-i deryazda asâ muzdarib-i emvâc-ı havâ'dîs rüzgâr-ı sîne-i güzâr olmuşuzdur der-hevâsıt niyâz-mendânemiz oldur ki şâyeste-i iltifât bir zât-ı mülkü's-sıfât feyz-i nazâra nûrunuzla iktisâb-ı şeref bî-hîsâb edüb müsnedâray eyvân-ı mülkdârı ola tâ ki tâziyâne himmet birle bizi ihrâz-ı fezayât-ı ğazâyâ aġrâ. Ve cihâd-ı fî-sebîlullah ahkâmını icrâ edüb mûy-ı jülîde-i zengi asâ pür-şiken ıztırâb olan reşte-i a'kide dâr-ı kârımız benan efkâr asâyet şiar ile sülûk güher gibî karîn-i inti'zâm ola deyü a'rz-ı merâm etdiler pes tark-ı der- ğâh-ı kibriyâ penâhdan Tâlût sefâk-ı meyân-ı isbâtta mefâhir-i nübüvvet ü saltanatdan bî-nasîb olan sebt-i Bünyâmînden olub lakin hâl'at i'zaz-ı tırâz bestad i'lm ü cism ile şeref imtiyâz bulmuş idi. Rütbe-i valâ-yı mülkadârı ile tekrîm. Vâsf-ı na'âldan müsned iclâle takdîm olunub erkan-ı ivân-ı saltanat-ı itiyân-ı tâbût ve tahmîn-i direct endâze-i a'sâ ile istihkâm bulubin Tâlût kâ'idetü'l-mülk tâ beni İsrâîl olan Beytül Mukaddesde bir kâ'ide müsned ârâ-yı saltanat olub gurre-i ikbâl-ı â'lem efrûz. Ve necm-i bahtı afî'tâb birûz olıcak yetmiş seksen bin güzide a'sker ile Calût üzre tahrîk-i reayet-i a'zîmet edüb dem imtihân-ı iġtırâf-ı tehirde ancak üç yüz on üç a'dem sebât-ı kadem göstermiş iken. Kem min fe'et kâlîle ğalbet fe'et keşîret. Bâzen Allah nüvîdîne ümîd var olub yüz bin kadar a'sker-i cerrar-ı calüte pürdi'lân mukâbil oldular. Hânkâm-ı keremiyet mu'arik-i iltihamda Câlût keşdini senk kazâ-fe-i Hazret-i Dâvud ile üftâde-i hak-i siyâh ve çetr ü hargâhı hîme-i mezâr asâ Nûha ğâh olubin Leşker-i menhûs elâ- siri sebekġîz râh ġüriz oldu. Hazret-i İsmuyel on üç sene mansıb-ı celîl-i nübüvvet birle â'lî kader oldukdan sonra elli üç yaşında ziyâfet-hâne-i rahmed ü rahmânîde sâhib-ı sadr olub kabr-i pür-nûrları müstever olmuşdur.

Hazret-i Dâvud A'leyhi's-selâm

Taraf-ı silsile-i nesebleri takvez-i mertebe ile tâk-ı bülend revakî-ı nesle yahûd ibn-i Ya'kûb'a vâsıl olur. Hazret-i Mûsa dâmençin hâkdân fenâ olduklarından takrîben dört yüz altmış sene sonra gevher-i vücûd mes'ûd Dâvud ziver-i sahîl-i lece-i şuhûd olub sin-i şerifleri hadd-ı sâ'lîse mütenâhî iken ihrâz-ı fazl cihâd katl-i Câlût bed-nejâd sedr-i feter i' mâl-i berr oldu. Kevkebî Tâlût güle kevb-i hûrşîd. Ve mâhçe-i i'lm-i ikbâli selezen rûy-ı nâhid olıcak Hazret-i Davudu teşrîf-i masâhiret birle icmâl ve şerîk-i ġâlîb-i mülk ü mâl edübin Ol zât-ı mülkü's-sıfâtı vâsıl ġâm /s.71/ ve kâm-ı şamâr-ı vâdî-yi merâm etmiş iken âvâze-i şöhret-i Dâvud sabâ mesîr. Ve kullâb-i pürtâb-i

muhabbetine azadeler esîr olması bâ'is-i iştiğâl âteş-i hased ü sebeb-i teâtum amvâc-ı kasd-ı bed olub hattâ derice-i dehân-i duhl-i bâz. Ve zebân-i ta'ni dırâz edenlere a'mâl-i bi'mâl-i dünyeviden kazâ-ı vetar. Ve seyr-i gülzâr-ı cenândan kat'nazar etterdi bâd-ı zamân vaa' küstahiye nadim ve puşt-ı pazen-i devlet-i dehr-i mapayıdar olma ga a'zm olub mükeffîr-i mamazi olmak ricâsınâ on nefer-i dil-ir dildâver ferzandi ile runihâde-i râh-ı cihâd ve cümlesi sermest-i sahbâ-yı şâhâ'det olunca bezm-i resmde idare-i akdâh-ı sa'î vü ictihâd eyledi Tâlût-i medhûş curre-i merk olıcak erkân-ı devlet Hazret-i Dâvuda a'kd-ı bî'at edüb sinn-i ö'mr-i a'zîzleri kırktan tecâvüz etmiş idi ki culûs-ı meymenet menusları ile taht-ı hilâfet revnak-ı tâze. Ve revnak-ı hâtîr-ı zîr-i destân-ı feyz-i bârân-ı adl-i ihsânları birle terâvet-i bî-endâze bulubin Bir kaç sene sonra mezîd-i i'zâz- ı risâlet birle tevkîr. Ve müdde'âları sefer-i celîl-i Zebûr ile tenvîr olundu. 01 ki'tâb-ı rabbânî zebân-ı İbrani üzre olub yüz elli sûre-i şerîfe-i müştemil idi ki mezâmîn-i latifesi mevâ'iz ü hükmü mülûk-i Bâbil vekayâ sırr-ı Rûmdan beni İsraile isâbet edecek sınıf-ı cevr ü sitem olub beyân-ı helâl ü harâm ve hudud-i ahkâma taarrûz yoğidi. Cem azz-i nübüvvet ve şeref-i saltanat-ı ahrâz-ı fazl u tekaddümi ol zât-ı mükerrerme ihtisâs yafte olub İbn-i Abbas radiyallah u a'nhumâ nakli üzre bir fehvâ-yı ve şiddet-i nâ-mülke. Bünyân-ı saltanatı ol mertebe-i rasîf'ül-erkân idi ki i'bâ'detgâhları olan sevm'ih etrâfını her şeb otuz altı bin merd-i müsallâh tavâf ederdi. Mukribî hazret-i kellîm olan makamı mukaddesde Beyt'ül-Mukaddese vez-ü esâs-ı masun'ül endera' etmek şereffî anlara ü'nvân-ı menşûr-i Sâ'lîh a'mâl olub ferzand-i ercümendleri Hazret-i Süleymân ihtimâm-ı ile hüsn-i hitâm bulmuşdur. Farik-i mübtal u suhak olan silsile-i semiviyeye atiyesi ü nubuvet-i kemâl-i i'lm u etkan-ı a'mâl-ı murâd olan hikmet hılatı ü hak u bâtil beynini temyîz ile faslı hassam ve yahud mingayrittebas muhatebî makbude vâkıf eder. Kelâm-ı mulhasdan ibaret olan fasl-ı hi'tâb mevhibe-yi behîyesi ile şeref-i imtiyâz bulub bâl'îşî ve el-işrâk-ı cibâl-i resîyât bilsân-i fasîh-i Hazret-i Dâvuda hemzebân-ı tesbîh olub envâ'-ı tuyûr-ı mutâf-ı girve-beyân olan etrâfını hemvâra tavâf etmek ile memûr idiler. Hasselane hadîd ve i'lm ü san'at-ı lübûs ile i'zâz olunmağın beytü'l-mâla dest-bâz olmayub ol vech-ı helâldan /s.72/ tahsîl-i küffâf-ı mûcibü'l-üfâf ederler idi. Kurretü'l-cevahirimiz emîr Dâvudî ki cemîl-i bakî ve tantanâ-i iştiharı gulgula endâz-ı musâm'-ı şehri ve âfâkîdir âvîze-i binâgûş-ı hûş olan rencûr-i sadsâlaye i'lâc-ı birüssâ'ah olubin Savt-ı sübhânî ile tartîl âyât-ı Zabûre arağâz eylese mûrgân-i bülend-pervâz tayrândan kalur. Ve bâdüzâne rukûd. Ve âb-ı revâne cemûd-i â'rız olurdu. Mu'takid-i a'vâm üzre Dâvud aleyhi's-selâm temşiyet-i ğaraz-i nefsi için. Uryâ-yı

tehlikeye ilkâ etmek isnâdı mahz-i iftirâ olub zeyl-i ismedleri ol levs-i töhmet ile âlûde olmak i'tikâd eden küstâh-ı bî-edeb hükm-i murtazavî üzre yüz altmış asâ urulmak üzre cilde müstahakdur deyâ ücle-i müfessirîn-i kalemzen üftâ olmuşlardır. Bu maddede ol peygamber-i â'lî gühere müsned olan cenha-i şerî'at-ı vakt üzre peyvendi a'kd-i nigâhları doksan dokuz muhdareye cehd-i câ'mî olmuş iken mahtûbe-i üryâ-yi dahî şebçerâğ-ı ziyâ güsteri şebistân-ı zifâf etdikleri olub yâ muvâsâtta a'det-i kavm üzre bâlittavi' ve'r-rızâ üryâ kasrıda mülk-i nigâh eyledikten sonra ol dürrret'ül taç-ı ibtihace riştekeş-i izdivâc olmaları ola. Silsile cümbân-i tatvîl olmamak için bu bâbda olan u'mde ekâvîl tenkîh olunub sâirleri u'hde-i mütevilâta tahmîl olunmak münâsib görüldü. İzhâr-ı sûret-i hisâm ve kendi hükmü ile Hazret-i Dâvudu elzem edenler essah-i nukûl üzre Hazret-i Cebrâîl ve Mikâîl olub Dâvud nebî bu mu'ameleden agâh olıcak ferâidi tevbe ü ıstığfârî sebhe-i dest-i endîşe. Ve nice müddet feryâd u ahi vügirye-i Şâm u sabıhgâhı pişe etmeğin kerîm-i puzişpezîr husûl-i kabûl-i muazîr ile tebşîr eyledi. Fâsbir kemâ sabrâ velü'l-a'zm minerrusul. kerîmesi tefsîrinde Kadı Bayzavî ve a'llâme Zemahşerî vesâiri icle-i müfessirîn müddet-i girye ve anın tamâm kırk sene olmak üzre kalemzen olmuşlardır. Hazret-i Süleymân sebep-i iptila olan mahtube-i uryâ- dan teşrîf saz-i tengnâ-i dünyâ olub on üç yaşında canisin-i pederi alî güderleri olduğu hod mukarrirdir bu takdîr üzre iktizâ edersiniz hayri zati melikü's-sıfat-ı Süleymân nebî Hazret-i Dâvud a'leyhüme's-selâm ol muhaddere-i i'smet mabe-i pirâye-i bend-i a'kd-i izdivâc olduklarından ednâ mertebe yirmi yedi sene sonra pertev-enda-i sahe-i vücûd olmuş ola vallah u â'lem. A'vâmı hilâfetleri kırk veyâ yetmiş olub simin-i hayât-ı memuru'l-berakatları ercih-i rivâyet üzre a'kd-i a'şiri tekmîl etdikden sonra rûh-i revânı â'ric-i i'lâ-yı i'liyîn. Ve gencine-i vücûd-ı mes'udî kıblegâh-ı pîşin hâk-i a'nber-nâkde /s.73/ defîn oldu. Havâhir Hazret-i Eyyüb ahfadından veyâ azrâ veledînden Lokmân ki kavî-i cumhûr üzre intisâb-ı u'lûm-ı nazariye ve iktisâb-ı mülk-i tâma birle istimâl-i nefsi insaniye etmiş hazânâ methiyle â'lemde mün'imü'l-akrân bir hekîm kârdan olub bi-nâm kâ'lem mücezzîr kamu ruhsâra tırâz şâhid ifnâ her cevâb bâ-sevâbî muzhir mantuk ve a'leyhi'l-fetvâ idi. A'sır-ı Dâvud nebî henüz harâman-ı gülistân vucut olub mahremiyet-i meclîs-i hâsları ile şeref ihtisâs bulmuştur. Bazen ki'tâb siyerde bin sene helepûş hayât oldu mahrurdur. Rivâyet-i mecâhed üzre zer-i heride bir cabâd hepsi iken temîr sefîd u siyâh itdigi de erşad fasl ile birle zamân rahlei ra'zîmeti hadiker eştîr sevk olarak vâdi istigatâ envâr envâ' letayir ve marife sarf ve i'mâl mülke madrzad birle ısrar u'lûm garibeye â'rif olmağın manend sevda-yı dil-i matlu'-i ifî'tâb-i keşayiş her müşkil

olub mahfuz derecûldurur hâfızası olan nevaduru letayif merdâm didi gibî masdak onûr lissavad oldu merayâ dil-i-i tisa'de tazeresîm icrâd-ı Dâvudî olan a'mel-i der'ah-ı iştiğâllerin görüb ol demedek zerre ma'hûd olmadığı cihetden a'kl-ı a'kile cevher çend ki idrâk-i hikmet-i recâsına sû-be-sûnun vepu eyledi vardıkça seraserde-i vâdî-i hayret olub kem-gerdârâ maksûd olmuş iken izet-i nefis manâ tahamül zil sey'al olub riste-i natika seher asara keremand sukût oldu tâ ki Hazret-i Dâvud ol emelden iştal isteyen tarap vekaleb tabirenemîn lesub harâb ha'za ibrer kelâm' bedi ola neseamin ifraf itmekle derûnünde olan akda işkal inhilâl bulub terk telun vahtiyar sükûn ve temkîn imût-ü kene zenzeme saz hamd u sipas oldu. Kabr-i münûrû zahirimlede olmak üzre mersum safâhat enîs eledilâ'ir sahîl bahr kalzimde ile nâm şuhur datmegen ve arâm üzre olan yetmiş bizeden siyâde İsrâîlinin nasifî makdarî yum sebt seyd mahi harâm iken i'mâl şebekci ihtiyâl ile ol kara akdâm ittikarî içün ihsân tabuyum olan peyker intif beşaretten sûret keşif karde ve hânazire tahûn veliel kaleb muzundan bu şekil meylene tebdîl olunub üç günden sonra â'zîm beis el-makar sakr olan şerzımah-ı şûr-ı şernâz. La'nelzîn-i küfr vamen benî İsrâîl â'lî lisân-ı Dâvud. Nefrinine mazhar olan mahâyâdır.

Hazret Süleymân Â'lî ye'l-salam

Hazret-i Davûdun ferzand fervazında ihta'rî. Ve ol lice-i nâ-ka'ribân risaletîn der-şâhvâr-i saf-i cevheridir. Sebeb-i ibtilâ-yı /s.74/ Hazret-i Dâvud olan muhdara-ı i'smet güzîni meşme-i rahmandan belde-i ğazada fîrûzanda mecli-i şuhûd olub u'kd-ı sîn-i ö'mr ü henüz i'şra-i kâmileye vâsıl olmamışdı ki desti-yâre-i üstâd-ı ezel birle hem pâye-i akl olmağın ekser umûrda müsteşâr-ı peder birzigüvârları olub hattâ madde-i tehâsım-ı ashâb-ı hırs ve ganimed Hazret-i Dâvud kendi ictihadlarından tefhîm-i ilahîyle ferzindâr ceminleri hükmünü tercih etdikleri nass-ı sarîhle sâbit olushardır. Pîr tûnûr vücûd Hazret-i Dâvud â'lem-i şuhûddan mefkûd olıcak on dokuz evlâd-ı emcâdı meyânında Hazret-i Süleymân on üç yaşında hâlîfe-i sînin nübüvvet ve i'lim-i mülk olub çâr-i ceht-i rabi' meskûna fermânları revân olub ilmi mantıku't-tayr ve isâle-i ayne'l-katar ki nahâs-ı mazâbdan ibâretdir ol paygamber-i â'lî cenâb-ı hassâyisi kerîmelerinden olub reyh-i â'saf hâmil-i kürsî-i saltanatları olmağın bir fehavâ-yı. Ğadüvvühâ şehîr revâhahâ şehîr. Âfî'tâb-ı â'lem-i tâb sâhil-i neşîn bahteri zemîn olduğu damdan bir gutâ-i kerem ile lüce-i mağrîbde hem aşîyâne a'nkâ-yı mağrîb olunca taht-ı Süleymanî tay-yı mesâfe-yi dumaha râh ederdi. A'lâme-i Zemahşerî ve haşri'l-

Süleymân canâda mine'l-cinni vel-insi vettayr. Kerîmesi tefsîrinde. Mesâha-i ferâsih-i a'sker fîrûzî eseri sadândır sad olub reşte-i a'lâka-i izdivâcları üç yüz ezvâce sülk-i hüsn-i inti'zâm olduğundan mâ'ade idi. Yüz seriyyeye dahî a'kd-ı a'kd rağbet-i birle dahil-i şebistân-ı ihtirâm etmişler idi deyü misk-i safha-i keşşaf olmuşlar. İns ve cin müsahhar hükmü Süleymânî. Ve vahş u tayr gerdân-beste-i tavk-ı fermânı olub hidmet-i matbah-ı cavidlerinde i'frîtden mâ'ada İbnihu Âdemden on iki bin hubâz ve tebâh mevcûd. Ve çâşıt u şâm ta'âmlarında yüz bin küsüfend va otuz bin kâv-ma'dûd iken ol peygamber â'lî cenâb-ı kuvvet-i helâl-i iktisâbinâ rağbet buyurub kefâfî san'at zenbîl-i bâğîya hasr etmegin. Puşeş-i kad-bâlâ-yı zîbâları beyâz a'bâ olub gıdâları nân-i çevîn. Ve hem sofraları zümre-i fakir ü mesâkîr idi. Erhacı ekâvîl üzre meleke-i yemîn Belkîs bint-i şerâhîlî dahî tâc-ı güher-i revâc-ı izdivâc birle tavkir. Ve serîr-i mülkünde temkîn ve tekrîr edüb ol nâzenîn küşûr-ı hüsn ü melâhatîn rubûde-i çevkân-ı aşk u muhabbeti olmağın ayda bir kere rahş-ı sabık-ı seyr-i Sabâya canîb-i Sabâya erhâ-yı i'nân edüb onda üç gün mükîm olmak deib-i kerîmleri idi. Ammâ bir kavilde kendüler hâl-i bend-i rağbet olmayub hândân-ı saltanatdan birine tezvîc ve ol a'kd ü sahîh-i menşûr mülk-i Yemânî ile tezvîc etdiler. Peder-i Belkîs kibr-i nefis /s.75/ ve a'zm-ı şânından benât-ı melûk-i etrâfı hemser pester-zifâf etmeden terfî' ve istinkâf etmegin reyhâne benet sükkân nâm-ı ceniye-yi âğûş-ı tezvîre âlûb kevkeb-i sa'd-ı iktirân vucâd-ı Belkîs andan cılve-sâz üçün şûhûd olmuş idi. Şerâhîl bu mülk ü bî-bekâdan darb-ı kavs-rahîl edecek cânîşîn olur fîrzeni olmak ile erkân-ı saltanatdan bir fırka Belkîse ittibâ' ve bir girve ekâbî'atdan imtinâ' edüb mülk ü Yemenden bir hasa-dest tasallut-ı ğayre düşdü. Ahır-kâr Belkîs kendüyü ikâtezvîc bahânesiyle ol bigâneyi üftâde-i. Em. Ve tayg-ı intikâm ile i'dâm edüb ser-çeşme-i mülk-i Yemânî hâr ve hâşân-ı ta'di-i a'ğyârdan pâk oldu. Belkîs sekiz sene hidmet hârem-sarây-ı nübüvvet ile enîs oldukdan sonra âzimdârü'l-sâde-i mülk-i câvidanı ve hâsâr-ı tedemmür cüdan altında defn olunmak muktezâ-yı rey Süleymânı olub ahd u hilâfet velid bin Abdülmülkde seyli huri-i şeyi ile divar-ı hâsâr şehdammâ meyi itmein tâbût raham-ı Belkîs zuhûr edüb tekrâr ol mekânda müstever niHân-hâne-i kabr-i pür-nûr olduğu târîh-i Nevîrîde mestûrdur. Hazret-i Süleymân a'vâm-ı mülklerinde dört sene tamâmında muhterî'-i ma'mâr-ı tab'-ı asâr-ı Dâvudu olan Beytü'l-mukaddesi hisbü'l-vasîye itmâma ihtimâm edüb ekser kütüb-i siyer havî olduğu üzre yedi senede â'lî ihsân el-işgal cılve gersahâ-i kemâl oldu a'cebdır ki Hazret-i Beyzâvî süre-i nimelde. Ve cetûk min Sabâ-i bünbâ-i yakîn. Kerîmesi tefsîrinde Hazret-i Süleymân Beytü'l-mukaddesi itmâm etdikde ihrâm-ı bend a'zîmet hacc'ı Beytullahe'l-

harâm olur deyü gebr-i senc-i gencine-i beyân olmuş iken. Sûre-i Saba ede. Felmâ hertebînete'l-cinân lev-kânû ey'almûne'l-ğayb mâlbessû efi el-a'zâbe'l-mehîn. Ferîdesîne reştekeş tefsîr olduğu mahâlde Beytül-mukaddes henüz tamâm olmadan sîhe-i enfas hayât Süleymânı a'kide-i hitâm bulduğu münakis mirât-ı hâtîr ilhâm müzahirleri olmağın binayâ müşerref bir mahâlde a'sâya itikâ edüb fermânları üzre çâpek destân-ı darü's-senâ-i. Ve ya'melûn âmelâ dun-i zalik bîmünâfez ve musâ'llik bulur sâfdan kendüleri muhît-i bir hücre binâ etdiler . Ol âfî'tâb-ı ömürleri vâsıl derece-i zevâl olub sene-i kâmile bir arızâ-ı naçiz a'sâ-yı berîde-i iradından tîz-i ayd-ı nice nahl edince nahl-ı kâmet-i bahire'l-istikâmet pâbercâ olmağın ol zât-ı selim ki elsafâtı hîle-i berduş-ı hayât olmak i'tıkadı ile hemgâran mühimme-i binâ-ı memûr oldukları hizmete iştiğâlde sûret-i ihmâl göstermediler deyü anber-i rîz-i safhâ-i harîr-i tahrîr olmuşdur. A'lâme-i Rûme'l-mûli sa'de-l-merhûm eğerçi kâlâmin beyninde olan /s.76/ tenâkıs-ı beyti tamâma kurbdan itmâm ile ta'bîr olunmağa haml-i tarîki üzre tevfiķa himmet itmişler ammâ tekmîl binayâ â'murâba'de ibtidâ olunub sinin-i saltanat tamahları vâsıl-ı serhad-ı erba'în olduğu müte'ayyîn iken Hazret-i Süleymân ikdâmı. Ve cünûd-ı mahşûde-î enes ve cin ihtimâm-ı ile otuz altı yılda encâma ayırmamak münselebe'l-ihtimâldir. Nihâyet darü'l-enes Kudüse irtihâlleri karîb oldukda ba'idâd güldür ki Beytül-mukaddes'den ğayrı ba'zı âsâr-ı hayr ikmâline iştiğâl üzre bulunalar. Rehnümâyân-ı dîn-i kübra-i müfessirîn. Ez a'rz-ı aleyhe bâ'lîşü'l-safenate'l-ciyâd. Jerîmesi tefsîrinde şâhid-i hacled-piray gayıbdan bu vech üzre raf'-ı hicâb etmişlerdir ki bir gün ol peygamber sa' d-ı imar mürabbet temellüklerinde ma'dde'l-cihâd beste olan bin re's semend-i berrak seyr-i sarsar şıtabı tegarrüc ve temâşâ esnâsında âfî'tâb kayfî tâb-ı mazhar tevaret bil-hicâb olub salve-i asr veyâ vakt-i ma'hudda mu'tadları olan evraddan zuhul vakı' oldu işgal-i deniyeye ile iştiğâl-i deniyeye ile iştiğâl kendülerini ratibe-i ibadetten işgal etdi güne melûl olub ol huyûl-ı târîkiyeyi taziyane-i müşerrefi-i hûnerîz birle müserri'-i a'deme sevk eyledi mahy-ı elseneti ilamam elbaguy na'zm-ı kerîm fetafâk-ı müsenha bilevk ü ila inak tefsîrinde ol bâd-ı payan âteş inanı levculлах u kaf ve tesbil edüb mücâhidîne ta'yîn olduğunâ alamet olmak için sak u i'nakun dağıdar etmek nîyet-i hayr hatimi güyâ ki tescil etdiler demekdir deyü ba'zı ulemadan bir kul nakl etmişdir haka ki bu tefsîr dilpezîr-i kalb-i kabulde 'ayegir olmamak olmaz zîrâ müsned-i rafî'ülkâder celaletşan Süleymânı gend-i ikdâm â'lî sü'l-i samdan biri elsaḥâ iken bu kâder hûn nahak ihrak ve nüfûs-ı zekiye ırhak etmek şeri'at vakt-i müsâ'id olduğu takdirce müsteb'ad görünür ve Allah ü â'lem bu mu'ameleden sonra âfî'tâb-ı alemtâb

bî-fermân-ı sübhânı tekrar a'rz-ı cemâl-i nûranî edüb Hazret-i Süleymân aleyhi's-selâm vaktinde edâ-i hidmet pîrestîşe ikdâm etdikleri hazret-i murtazadan müre'vidir perde-keşayan hârem-sarây tefsîr nas-ı celîl ve la'kd-ı fîtnâ Süleymân ve elkaynâ â'lî kersife cesed-i ismanâb niHân-hâne-i manay-ı sıhhat mebnasında hâme-i müşekkîn câmeye bu yüzden ruhsat-ı hüsn-ü ta'bîr etmişlerdir ki. Hazret-i Süleymân bir gece şehbâz-ı bülend-pervâz çeşm-i şehper-i müjgan-ı behem. Ve dîde-i cânım âhının seyr-i temâşâ-gâh a'câib â'lem etmesin. Ol deme dek ki nâzenînân haremnden yetişmiş duhter-i simîn birden câşengîr-i hûn u sâl olmayub tâ ki her birinden bir mihr-i sipehr izz-i ikbâl sâye-i zuhûra feyz-i nûr edüb râyet-i ğazu vü cihâdî terfî' /s.77/ ve dâire-i memâlik-i İslamiyyete bî tevessüs' eyleye deyü izhâr-ı keremiyet. Ve lakin meşiyet-i illahî ta'alukdan bi-hükm-i beşeriyyet-i ğaflet eyledi. Eğerçi yetmiş duhter-i perî peykerin ravzatü'l-safâ-yı salatda gülçîn ârzû-yı dil olub tahsîl-i semere-i murâd eyledi. Ammâ tahm-ı emel ancak birinin güştezâr-ı rî-şe-i istikrâr salub müddet-i ma'lûme tamâmına ol dahî nâkîse'l-a'zâ birle cesed-pâre ilkâ eyledi sirâyet. Velkînâ â'lî kürsiye cesedâ. Bu na'nâyı müfessirdir. Bu rivâyet mürâtıb-ı a'na'ne-i sahîha-i sekâd rivât ile mu'allâ kader ivân. Vemayentâk a'nûlhava-yı. Hâkimü'l-vakt ivân. En heva ilâ vahiy û hayy cenâblarınâ irtikâ etdüğü sahîhinde mersûm-hâme-i ta'yîn-i şeyhindir hattâ zamîme-i rivâyetdir ki yegâne-i â'lem hazretleri buyurdular. Kısım-ı bahdâ ki cân Muhammed gerdân-beste-i tavk fermânıdır eğer neşîr-i dest-gâh nutk olan puned huş târîh kelameri bende-i tamgay inşallah etmiş ola yedi mücâhid fisebillah yetmiş ferzendar cimend-i dîdar ile ka'sır -ül ayn şadımanı olurdu eğer tahayyül ü tahakkuk ve kav'ini sıhhat-i hadia tazyîf eder bir rivâyet sahife dahî bin nefsezâr satûr-ı tefâsîr de mestûrdur bu neak üzre ki a'vâm- ı mülk Süleymaniden yirmi sene tamamında saydûn nâm sa'bel-minal-ı cezireye tahrîk-i râyet ga'za ve mülkü nâminâ olan sermest sahpây-ı dalâl şî'at-ı i'mâ'lî ne bir vech-i seza tertîb ceza olunub iklîm-i şehri-âşubu ve letâfetîn şâhı ve uç hüsn ü melahatîn tabında mahi cerade nâm-ı duhter huri man- zarin persitarası hârem katarında şemâr ve mûrg-i dil azadı ol ka'nber delaviz kebek-i harâm dâm geysuy kirehkirine kiriftâr etdiler ol şûh i'sve kâr ise hamîşe pederin yâd edüb dil-naşaddan ıtlak ah dema'dem ve gülben-i gülzâr ruhsârin sîrâb katrat eşk a'm ittiğü murat-ı cemâ'lî nazargâh çeşm-i cân olmağın anı tektîr eden ğubâr hüzn ü melâ'lî kûşe-i deftârce-i taltîf ile izale edüb ol vahşî Ğazâlî dâm âġûşa râm etmek içün ricası üzre emîr etdiler üstâd inkâr-hâne-i ya'ġmelûnle maişa-i men muharib ve timsâl-i mülk saydûni â'lî meşakelet asla pürdahte-i dest-i hüner edüb nazar-ı duhtere a'rz ittiklerinde karîn-i kabûl ve tahsîn

oldu. Ve ol cemâd-ı seyyidden hâle-pûş cenât iken mu'tâdı olan şâhâne libâs ile elbâs. Ve namârik-ı mesğûfet vüzerâ bî-mebsûsat. İle mezîn bir kürsi-i zerrîne iclâs edüb kırk gün sabâh ve ravâhda âyîn-i dîrîni üzre ânın tâk-ı cebînen mihrâb-ı perestiş eyledi. Hazret-i Süleymân ise bu ma'nâdan ğâfil-i âsaf-ı ibn-i berhayâ ki /s.78/ mürebbi'-i neşîn-i dest u zâret olub merkez-i dâire-i muhmâm-ı saltanat ve muavvel-i a'leyh umûr-ı dîn ve devlet idi. Vâkıf-ı desîse-i ahvâl olub pürdâşite-i serîr-i izz ü ikbâl edecek Hazret-i Süleymân kalıb-ı bicân-ı denk ü hayran olubın İnnallahe güyân-ı zemîn a'rz-ı taksîr-i sucûd. Ve rûy-ı sünbül-i mûyın hâk-ı fersûd eyledi rûz-ı diger bahkum kazâ vü kâder-i medâr-ı sultânî olan Hâtem-i Süleymânî yed-i emânetkâr-i emineden dest-i tağleb sahr-ı cânibe düşüb haremnden mâ'adâ hâme-i umûr u saltanat-ı tâmahda Hâkim fermân-ı mutâ' oldu. Ba'zı kütüb ü siyerde muhderat-ı beytü'l-i'smet perde-i i'ffetlerin hete ki dahî ruhsat-ı yâ fettah oldu. Ve bu irâd olunan rivâyet-i sakîme ebâtıl-ı yahûddan olmak üzre u'lâma-i-i Zemahşerî keşşâfda kâfeşân-ı çemânî tahkîk olmuştur. Çün şîrâze-i mecmû'ate'l-hâsen-i hilye-i şerifleri kiseste olub peyker-i hoş manzaraları diger gün olmuş idi. Kendüleri ta'rîf-i murâd etdikleri esnâlardan ancak resm-i bigâne gibî görölüb belki ri'âyet-i merâsim ızdırâr-ı tahkirde dahî taksîr etmemegin fermân-ı kazayâ dil-beste-i rızâ olub nâçâr-ı terk-i tekellûf ve tasallûf. Ve şemâr-ı eyyâm-ı hattîye-i teğâfil mikdârınca kırk gün devr-i ebvâb ile tekeffûf etdiler. Şeb-i mihnet-i sub-ı râhatdan müsfîr olduğu rûz-ı firûzda sahar-ı bed-nejâd-ı nihâdına tâb-ı ızdarâb düşüb zebâne-i âteş gibî asmâna çekildi ve hâtem-i kem etmek ricâsınâ deryâya atub şikence-i şâhne-i siyâset havfîyle mekîn-i kemîn-gâh-ı esfel-i sâfilîn oldu bi-fermân-ı ilahî hâtem-i bir mâh-ı dâmgâhınâ bend oldu andan dest-i istihkâk Hazret-i Süleymâna müntakîl olmağın kemî Fî el-evvel ins ü cin makâm fermân-ı berîde vâkıf. Ve vahş u tayr-ı dergâh haşmet ü câhide a'kif olub dest-ya'rî-yi terakkiyât ü tetâb'-ı izâfât ile münsib-i celîlû'l-kâder-i ikbâl u sa'dî. Rabb-ı hablî mülkâ lâ-yenbağî had min ba'di. Rûtbe-i valâ'sınâ i'tilâ eyledi sahra-ı ceniye bir sahra-yı mahbes edüb ka'r-ı e'mânda ta'yîn-i mekân etdiler. Yigirmi sene dahî emin ü râhat birle mutasad-i dâd u mesned emr-i hilâfet olub a'vâm-ı saltanatları kırkınıcı devreyi tamâm edecek elli üç yaşında idiler ki rû-gerdân-ı mülk-i fânî ve mütevice darü'l-na'im câvidânî olub enesü'l-celîlde mestûr olduğu üzre vâ'lid-i kesîr el-hâmedleri ile kabr-i vâhidde âsûdedirler. Mukattesât-ı envâr-ı tenzîl-i celîl-i kerîme-i. Ve kazînâ â'lî beni İsrâîl fîl kirâb-ı latefsiden fîl- a'rz-ı mertîn tefsîrinde bu tarîk üzre ziyâ-bahş-ı sahâ-i tahkîk olur ki Hazret-i Süleymân aleyhi's-selâm râht-ı â'lem-i âhirete rihlet edecek âfî'tâb-ı hayâtı

isâbet-i /s.79/ a'ynü'l-kemâl ile zevâl bulması bâ'is-i ihtilâl a'kâyıd u sebeb-i tetrik-i kubûl ricâl olub benî İsrâîl â'vdet-i dîrlerini pîş-i nihâd edüb tâsîs-i mübânî-i fisk ü fesâd etdiler. Hattâ ol kavm-i zâl-i şarî'a-i rüşd ü sedâda irşâd içün irsâl olunan şa'yâ İbn-i Emsâyî aleyhi's-selâm ira-i ğadir birle devnîm edüb anları ta'kîb eden Ermiyâ İbn-i Hâlkıyâ-yı ki mu'atâkat ba'zı i'lmâ üzre Hızır aleyhi's-selâm müderrid-i i'vây sadıksâdikalarında tekzîb ve nice müddet mihnet-i habs ile ta'zîb etdiler. Sûret-i ihmâlde görünen imhâl-i temâdî ve fî'z-zılâlden özge bir hâl entâc etmeyecek teslî-i ilahî ile mülk-i Bâbil. Veyâ kıyâniyândan lehrâseb tarafından anda âmel olan baht-ı nasar Beytü'l-mukaddesde. innel mülk azâd-ı hâlvâkariya efsed u hâvace'alvâ i'zzet-i ehluhâ ezele. Fehvâ-yı sıddık ihtivâsı hükmünü icrâ edüb A'zîr ü Dânyâl yetmiş bin evlâd-ı enbiyâ ve u'lemâyâ dâhil katâr-sebâya eyledi. Baht-ı Bâbile vardıkda â'lî rivâyet kasr-ı mu'allâ-yı semayâ su'ûd esbâbına tedârike bezl-i mechûd edüb nakdîne-i iktidâr-ı mefkûd olıcak bî-fermân-ı cibâr-ı muntakim zahm-kâr-i nîş-i bu'ûza birle pîr ü Nemrûd-ı merdûd olub küfr ü işrâk üzre pây-ı lagzide-i muğâk-ı helâk oldu ammâ bir kavilde hükm ü cenâb-ı muhavvel ilâ-havâl-i ol sefâk-i bîbâkî murât-ı kâinâtndan sûret-i tebdîl-i eşkâl gösterüb yedi yıl ğâh merğân-ı havayla bülend-i pervâz. Ve ğâh cânûrân sahrâ-yı birle demsâz oldukdan sonra kâlîb-i beşeriyete tahvil edüb pürtev-i hûrşîd-i tevîk birle tarîk-i Hakka muhtedî oldu. A'lî ey hâl-i baht-ı nasr ser-menzil-i dünyâ-yı bî-bekâdan intikâl edüb lehrâseb ehfâdından behemânî bin İsfendiyâr diyâr-ı Bâbile dahî pençe-zen-i istîlâ olıcak benî İsrâîl mezîd ızrâr birle rücû'ah mecâz olub zîr-sâye-i râyet Dâniyâlde a'zm u tan u tertîb-hâne ve a'tn etdiler bir rivâyetde Dâniyâl benî Sevs'de darü'l-enes-i Kudüsde irtihâl edüb hattâ hengâm-ı feth-i e'merîde cesed-i mutahharları dîde-i İslamiyane Feyz-i nûr-ı zuhûr etmegın emirleri üzre Emirü'l-ceyş Ebû Mûsa-i Eş'arî nehr-i sevsî hark. Ve oldur nayâb-ı lice-i sa'â'deti derûn-ı âbda bahr-ı rahmeti bî-hesâba ğark eyledi. Üstâdân-ı fen-i tefsîr. Evkâlzî mürr-i â'lî kariyyet ü hay-ı hâviye-i a'lî a'rûşhâ. Nâ'zm-ı kehribâr-ı bülend i'tibârında ibrîz-i kâmilü'l-l'a'yâr hüsn-i ta'bîri bu güne ferâĝ kâlîb tahrîr etmişlerdir ki güzârîş-i pezîr olduĝu üzre benî İsrâîl Beytü'l-mukaddese rahl-i karâr edüb hâne-i hâtır-ı erbâb-ı hüner gibî vîrân. Ve bu muĝarabe âşiyân olan harâb-âbâd-ı ta'mire bir zede-i dâmân-ı ictihâd olıcak Hârûn nebîre /s.80/ zâdesi Ü'zeyir İbnihu Şerhiyâ ki hubbî vatan kayd-ı inân-ı ihtiyâr olub savbî beyti'l mukaddese tahrîk-i rikâb-ı a'zîmet edenlerden idi. Bir gün etrâf-ı şehir-i geşt-i güzâr. Ve zîr ü zeber olan dûr ve kusûra ta'lîk nazar-ı i'tibâr edüb bî-ihtiyâr. İnnî yuhyî hezhullahu ba'de mevthâ. Kelâmıyla tahrîk-i zebân-ı ta'accüb eyledi. Ol dem Ü'zeyir

elli sinine vaz'ı kadem etmiş idiki rahzede-i ecel bir hemzen kâribân-ı emel olub yüz yıl meyân-ı reh-güzârda galetide-i hâk-i helâk oldu. A'vâm-ı ma'hûdede kâlbed Ü'zeyir tâlik-i nazar-ı hâlıkdan mestûr. Ve isâbet-i bâd-i güzinden dûr olub maih-i kâmile temâmında verkâ-i rûh-i âşiyân kadîminde demkeş-i ins ü ülfet oldu. Ol târîhe dek bekâya-yı benî İsrâîl her taraftan seyl-i revân-ı devân. Ve refte refte deryâ-yı bî-pâyân olub beyti'l mukaddes etrâfı zîb ve ziynet âbâdân-i ve i'mâret birle hüsn ü bahâda evvelkiden ziyâde olmuş idi. Ü'zeyir her cânibe çeşm-i hayret birle nigâh ederken min cânibillâh pister-i hâke vaz'ı teheyügâh-ı asâyîş edip şehristân-ı hayâlde keşt-i güzâr etdiği müddet-i zamâniyyeden suâl olundu. Mîzâb-ı zebânınâ alâ târîkü'l-izrâbin Lebist-i yevme ev-ba'z-ı yevmin. Zülâ'lî cevaba câri olub taraf-ı bâriden. Bel-lebiste mâite'âmin. Kelâm-ı bedî'ü'n-ni'zâm-ı birle mazhar-ı şeref-i tercih-i hi'tâb oldu. Hasbel-aşâra ta'âm ve şarâb ve himârâ nazar edüb te'âmı tîn veyâ i'neb ve şarâbı ki a'sîr veyâ lebin idi. Seri'ü't-tağayyûr iken Hâlil-peziîr olmayub har-i bî-çârenin aşâr-ı bünyân-ı vücûdundan ancak birkâç istihvân-ı pûsîde görünür. Karîne-i hâl-i bî-fermân-ı izid-i müt'âl-i a'zâm tahire-i hımâr. Revâbıd-ı u'rûk-ı asâb birle behem ta'alluk-ı yâfettah olubın Ol sadık-ı istihvânkâr-ı derc-i cevher-i rûh olmağın Ü'zeyir te'accüb Kenân süvâr olub dâhil-i şehristân oldu. Çün musîbet-i tâmmе-i baht-ı nasarda âmmе-i nesih-i verât-ı nâbüd olub ancak safhâ-i sîne-i pür-sakîne-i Ü'zeyirde mevcûd idi. Olarak kerîm-i a'n-zahiru'l-kalb imlâ ve terkîm edib bi-hükm-i ki'tâb-ı isbât-ı vücûd eyledi. Hattâ ba'zı eşkiyâ-yı benî İsrâîl Hazret-i Uzeyirden bu güne eser-i fazl-ı celîl müşâhedeyle tehlike-i iğrâka düşüp gümrâh-ı vâ'dî-yi. Ü'zeyir ibnullah. Oldular elli sene dahî mübâşîr-i hizmet-i tebliğ oldukdan sora tenkinâ-yı fenâdan fezâ-yı bakâyâ gâmzen-i a'zîmet edüb kabirlerine zafer müyesser olmamışdır. Tırâz-ı hâs-ı imâte ve ihyâ ile hil'at-ı Hazret-i Ermiyâ i'zâz olunmak dahî mervîdir.

Hazret-i Yûnus A'leyhi's-selâm

İbnihu metâ a'llâme-i firûz-ı /s.81/ abâ'dî tâ'yini üzre mâderi olub taraf-ı neseb-i silsile-i sutûr-ı nesl-i Hârûn bin İ'mrâna mülâsıktır. Sinîn-i ö'mr ü serhaddi selâsinden tecâvüz etdikde â'mâl-i mûsalladan nîtüv-i ahâlisini â'detleri olan ibâ'det-i esnâmdan men ve tâkzîr için tâc-i hûrşîd-i revâc-ı nübüvvet birle tevkîr olunub ba'zı kütübbüsiyer mu'tâ'dî üzre seksen yıldan ziyâde zamân-ı davetlerinde ancak iki kimse mazhar-ı şeref icâbet oldu. Şairleri dalâl-i kadîm üzre sâbit kadem olduklarından maâda hemvâre Hazret-i Yûnus tarafınâ sevk-nendâz-i sitem olub câm-ı cihân numâyı hâtırı feyz-i

meâsirlerinerahne-i inkisâr verir idiler. Nâcâr dergâh-ı icâbet-i destgâh-ı Hazret-i Perver dikâr ile ref-i rik'a-i şikâyet edüb kerîm-i çare-saz bir kavilde üç günden sonra ve bir rivâyetde de çile-i erbâin temâsından maân-i dîne irsâl-i sahâb-ı azâb vad'i mukarraril encâz ile Yûnus Cenâbların i'zâz buyurdu. Hazret-i Nebiyullah dest-i aviz niyâzları karîn-i kabûl olduğundan kavmini agâh edüb kemâl-i gayz ve gadâbıdan henüz şiddet-i rahl-i hicret hikmet veiktizâ-i beşeriyet ile taraf-ı mahmûra-i selâmete tercih-i zahmile-i a'zîmet eyledi. Gerçi çap kisvârân-ı meydân tefsîr bu mahamde şebzîr hâme-i müşk-ü rize erhây-ı inân edih dûy-ı takrîr nefsü'l emre nice yüzden çevkan hüsn ü beyân-ı havâle etmişlerdir. Âkin bu muhtâsâr eseri mu'teberde şâhid nevhatt-ı kâ'lem icâz rakam-ı bu miktar rûnemâ olduğu dahî kâfîdir. Yevm-i mevûdû mâhudde safhâ-i nûrânî âsmân-ı sahâb-ı zulû mât-ı birle rûy-i zengin asâkbri gün olub efvâc-ı emvâç-ı lihye-i kahr u gahheri felek felâketzede-i vücûd kavm-i Yunus'u serigün etmek imârâtı ve rûn-i mûn olunca birehmezen tâkâd-i beşeriye umûr-i müthişe zühûr-i herişan destmâye-i akl ve şu'urları olub bu mukaddemât-ı muvahhişe netice bahş-i helâk ten ve cân olacağına yakîn hâsıl olmağla samimi dilden gülbank tevhîd-i hüdây-ı bülend edüb dârü's şifay-ı şefaât-ı nebeveden tahsîl derûy-ı i'nâyet-i rec'asınâ haîle günân a'zm-i derâh-ı nebiyullah etdiler. Ol tabîb-i hastâ dilân-ı cân gibî gözlerinden nihân okup dest-i istimdâtları dâmen-i lânet ve imdatlarından kütâh okup dest-i istimdâkları dâmen-i lânet ve imdatlarından kütâh olunca sagir ve kebir bernâh ve pîr-i hâlâs pûş-i kemâl tevâzu ve inkisâr ve nihâyet tezellül ve intig'âr u birle. Emni icibü'l-mazhar ezâ ve du'a. Dergâhınâ rûy-ı reca tutdular. Ve feryâd u zâr-i ve girye ve eşkibâri birle çeşme-i sâr i'nâyet hazret-i bârîden istiğâze-i zülâl-i merhamet ğifâr etdiler. /s.82/ Ol hâlde sûret-i haşr-ü neşr-i iyân ve ahvâl-i hür ehvâl-i arşagâh-ı kıyâmet numâyân olub ğulğule-i âh-ü enin âkifân-ı mecâmi-i çarh-ı berin-i katre-i seymâb âsâ istirâba götürdüb pesebev-i nevbahâr â'tıfet-i â'lî ye-i ilâhiye cevher bâr olub cemenistan- ümîd sâdık tevbe kârân ser-sebz-i hurrem yâni irtifâ-i sehâb-ı âzâb birle ğülşen-i âlem reşk-i bağ-ı irem olubın Na'zm. Garkeder â'lemleri bir katre âb-ı mağfîret. Var kıyâs et vüs'at-i deryây-ı rahmed nidûgin. Nesr. Hazret-i Yûnus ise kavm-i hisseyâb-ı feyz-i â'tıfet olub hasîsa-i. Felevlâ kânet karyetü'n-eminet fenâ feâahâ imânihâ illâ gavm-i Yûnus ile sûret-i imtiyâz bulduklarından gâfîl-i gahr-ü kîn ile ve bir kavilde ise müsâledey-i hızlân-ı inân-ı pişkân içün fenây-ı şehirde bir gâdre ihtifâ edüb vakt-i muayyende hil'at-ı me'mûl nakş-i zuhûr edecek sebep-i malûm olmadığı cihetden ol nebiyyü gayûr levmi kavimden hifeten cübnucebîn ile sâhil-i bahre vâsıl olub cenâh-ı a'zîmet üzre bir felek

felek-i temkînde sadr-ı neşîn oldu. Ol mür'ği âbî mürgâh-ı âsâr per u bâl açub pervâzâ âvâz edecek gencine-i bahtbân bâd-i havâ ile mâlâ'mâl iken meyân-ı deryâda aşîyân sâz-i karâr olub seber mûharekete iktidârî olmadı. Bâhriler bî hasebî tecrübe ve âzmu keştide ihrâc-ı lâzım abd-i abık vardır deyip ta'yini içün üç def'a Hâkim-i hâsım kur'âyâ terâfî etdiklerinde kible nümây-ı sehm-i sâyib kur'a her birinde cânib-i cenâb-ı Yunus'e serzede olmağın ol nebiyi mûkerrem niam kur'a kavlinde sadıktır. Enel abdûlabik deyip der nâyâb-ı vücûdun âbâ pûrtâb eyledi. Henüz safhâ-i sîmâ bî kevni deryâ takbîl-i pâ-yı felek Peymâları ile müstesid olmadan be fermân-ı ilâh ârâmgâhları gıyâbeti'l cubbî batni hût oldu. Dört sâ'at veyâ üç gün ve bir kavle kırk gün olmaduk imtiHânda tebbih-i sahîh Lailahe illa ente sübhâneke inni küntü minezzâlî min. Vird-i zebân ihtimâmları olub hâle-i gâm ve eşk demeden zamîme-i evrât-ı subh u şâm oldukdan sonra satîr nâdürüst zelletü'l kademi sezâvâr-i kâ'lem afv-ü mağfîret olub dest-i istihkâklarınâ berât-ı necât vereyledi. Mervîdir ki teknây-ı rene ü inâdan rehâ bulup sâhil neşîn-i selâmet oldukları dem hucete-i kadem vakt-i aslât ü vüstâ idi. Ol nebiyyi muhterem kıblegâh-ı niyâze tevcih edüb şeb-i deycür ve meclîs-i bir nûr ka'ir-i deryâ vü cürm ve hatâ zulumâtına itila birâz-ı henden hâlâs bulduğı içün dört rek'ât nâma'za ikâmet ile edâ-i ferîze-i şükr ü ni'met eyledi. Çün meclîs-i batnı hût-ı mekâ'dîm-i emvâc-ı mihen birle geşti-i deryâ-zede-i vücûd u Yûnus beyt-i a'nkebûtudan /s.83/ ehven olub kıvâm-ı beden olan u'rûk u a'sâb-ı zâ'îf. Ve ol peygamberi-âîlî nejâd-ı mânend-i tıfl-i nevzâd-ı nahîf olmuş idi. hazret-i Hâkim a'lel-ıtlâk. Bir muktezâ-yı kerem ü eşfâk. Ol vücûd-i mesûd-i tâb-ı âfîtabdan sıyânet içün ısbât-ı şecere-i yaktîn ile ikrâm. Ve şîr-i şîrîn-i gâzâle birle iskâve t'âm edüb te'sîr-i dimâdât-ı i'nâyete ilâhiye birle kırk gün temâmında cism ü cânınâ tâ'b u tûvân gelicek. Hasbel-emr-i kâmren-i cânib-i vatan oldu. Şecere-i yaktîn kar' veyâ tîn olup bir kavle dıraht-ı mûzdur zülâl-i peyâm kurb-i visâl tefsîde lebân-ı vâ'dî-i talebe niamül bedel mâül hayât olacak yüz binden ziyâde muhtedî tarîk-i imân-ı istikbâle isticâl eyledi. Giryeye-i tufânhiz ile a'rz-ı şevk u garâm ve kûşe-i dâmân-ı iclâl-i mukbil-i leb teb ciy ve ikrâm etdiler. Ecille-i müfessirîn. Ve erselnâhü ilâ mite elfîn ev yezîdûn. Kerîmesi tefsîrinde Hazret-i Yûnus saniyâ irsâl olundukları kavmi yine ehl-i nîtüvî olub tâyife-i uhrî olmak dahî muhtâr-ı ba'zı u'lemâdır deyü. Harîr-i bâf dest-gâh-ı tahrîr olmuşlardır. A'llâme-i Zemahşerî keşşâfda enbiyây-ı i'zâm a'leyhimü's-selâm ref'-i râyet-i hicret etdikden sonra alâ târîkü'l-ikâme menzil-i evvele müraccat etmemişlerdir deyü kalemzen-i nakl oldukları müeyyide kavli sânidir. Beher hâl Hazret-i Yûnus nice mâh u sâl bâlâ neşîn mesnedi izz ü ikbâl olub

ümûr-i dîniye ve dünyeviyede merci' ve meâb-ı şeyh u şâb olduktan sonra ehibba ve hullânâ sâk-i bezmi hayât dest-i ahır edüb teceddüd-i ceditân ile tavr-ı â'lem ahengi nakşı diger etmegın asûde hâl genc-i u'zlet olmak için kıblagân-ı pişine tevcih-i rûy-ı teveccüh edüb cebel-i sahyûnde kemâli u'zlet ve tebettü birle fîrahem keş-i dâmen-i tevekkül oldu. Enisü'l celîlde Hazret-i Kellîm aleyhittehiyyetü vetteslîm-i â'zîm-i ziyâ fethâne-i Rabbî kerîm olduklarından sekiz yüz on beş sene sonra Hazret-i Yûnus icâbet-i da'vet hıvân-ı rahmed edüb kabri pürnûrları beyti'l mukaddes kurbunda tahavvül nâm karyede olmak üzre mestûrdur. Ba'zı mu'eberatda aşâ'yâ ve Ermiyâ ve Ü'zeyir ve Denyal Leâli vakâyî'i ahvâl-i münharid samt-ı sinin ve şuhûr-i Yûnus Nebî olar ferâyid-umûrdan sonra pîrâye bahş-ı rişte-i zuhûr olmak üzre keşide-i silki sutûrdur. Hazret-i Mûsa'dan beri ve aleyhi's-selâm nâmı nâmıları pîrâye bahş-ı safâhat-ı revzatü'l ebrâr olan zevtât-ı mukaddese-i enbiyâ-i beni İsrâîl tafsîli ehval hüceste meallerinde mersûm u Berâ'a tahrîr olan mertebeden ziyâde mühimmeye tega'sır ve siyerde zafer-i müyesser olmamağın ol râdîde rahş-ı sebk-ı hırâm- kaleme müntehiyyül merâm cünbüş göstermeğe /s.84/ imkân olmayıb meydân verecek yerlerde bizzarûr a'nâ nakş-ı vakfe-i nâb-hengâm olmak iktizâ etmişdir vel-i'zr-i makbûl.

Hazret-i Zekeriya ve Yahya A'leyhi's-selâm

A'kd-i nefis-i Hazret-i Zekeriya manzûme-i nesl-i Süleymân bin Dâvud'a ittisâlde on dört vasitatü'la'kdâb ve ced vardır. Nihâl-i istihâl-i ebyâr-i feyz-i fadl-ı hudâ birle hadire-i i'ffet ve salahda keşide-i bâlâ olub ğâyet nezâhetden evâyil-i hâlde tekellûf ü san'at-ı neccârî birle dest-i digerâne nazardan teaffûf etmişler idi. Hilâl-i mâhiyeti hûrşîd-i füyûzât-ı ileyhiyyeden iktisâb-ı envâr-ı sa'â'det ederek. Ve ol zât-ı ferîşte simât rûtbe-i vâlâ-yı nübüvvet birle â'lî kadr olub kavminin kimi kemnâm-ı vâdi tekzîb ve hursan ve kimi muhtedî-i râh-ı tasdiğ ve ikân oldu tabîka-i u'lyâ-yı sîn-i şeyhûhata vaz'ı kadem edince ni'am-ı celîle evlâd-ı kirâm ile iğtinâm müyesser olmayıb pesmânde-i gençi ye's ve nâ-ümîdî olduktan sonra bir sâ'at-i sa'adedde kâim-i mihrâb-ı niyâz. Rabbî lâ tezirnî ferdâ ve ente hayru'l-vârisîn. Olubin Rabbî hebli min ledünke zürriyet-i tayyibâ. Dest-i du'âsını bir dâşte-i dergâh-ı kibriyâ penâh etmiş idi ki mübeşşirât-ı gaybî lisânından. İnnallahe übeşşirike bî Yahyâ. Nidây-ı beşâret ihtivâsı vâsıl-ı cem-i şuûr olub müjde-i takarrur zuhûr u i'nâyet-i bedihi's sudûr ile mesrûr oldu. Ol nahl-i nevsâyâ gülşen-i cân ü cinân-ı revna-yı efrûz-ı gülzâr-ı köhne bihâr-ı cihân olub terbiye-i ebri â'tıfet-ı ilâhiye birle kad keşide ya'nî irşâd-ı üstâd-ı isti'dâd- mâder

zed bilesebhân-ı debistân-ı rüşd ve sedâd olmak mertebesinde reside oluncak nefsi serkeş-i mücâhedât-ı şakka ve riyâzât-ı sâdıyâ birle mücerredât-ı nûraniyyeye muttasıl ve mirât-ı tâbenâki kalbî hakin mücellâyı sûr-i vahyi ve ilhâm olmak derecesîne vâsıl etmeğin. Henüz sini bülûğa bâ'lîğ olmamışlar idi ki ber fehvâ-yı. Ve eteynehül hükme sebiyyâ. Teşrifî latîf-i nübüvvet birle şerefî te'ayyün ve zuhûr bulup serbecib-i ğaflet olan erbâb-ı betâlete tebliğ-i ehkâm-ı ilâhiyye birle me'mur oldu. Ol vücûd-ı mes'ûd-ı peşt-i pâzen-i devlet-i dünyâ-yı nâ-pâyidâr ve kemer beste-i hidmet perver-digâr olmağın. Terk-i tecrîd ile teferrüd ve ihtiyâr vâ'dî-i tecerrüd edüb müddeti'l-ö'mr-i kayd-i bend-i mâl ve iyâl pây-ı himmetlerine ikâl olmamıştır. Hattâ ba'zı u'lemâ "Ve seydâ ve hasûra. Kerîmesi bu ma'nâyı sıhhat-ı mebnây-ı müfessîr olmak meslek-i rivâyetin veche-i ihtiyâr edüb ammâ kavli muhtâr üzre pusûr u mâlâyanîye iştiğâl ânı savâlih-ı a'mâlden işğâl etmeğin merd-i müflih-i sa'âdet-menddir. Ol târîhde meyân-ı beni İsrâilde kürsî-yi neşîn-i hükûmet olan şâhs-ı zâlim essah-ı akvâl üzre birâderi /s.85/ duhterin tezvîc husûnda Hazret-i Yahyâdan istiftâ edüb bu kâr-ı nâ-sevâb muhâlif-i hükm ü kitâbdır deyü redd-i cevâb-ı olunmağın takrîbâ otuz iki ve bir kavldede kırk beş yaşında iken Hazret-i İ'sa âsimân-ı peymâ oldukların bir buçuk sene mukâddem ol duhter-i bed-ahterin mekr ve tezvîri ile şehîd olub güsestetâr-ı habl-i el-varîd olan ser-sa'âdet-i efser bî-lisân-ı fasîh. Lâ yahillü leke. Edâ-i sarîhini tekrîr-i ol bed-kerdârî-yi kâr-ı kabîh-i zinâyâ ikdâmdan men'i ve tahzîr ederdî. Mervîdir ki hûn-i şenkerfekûn Yahyâ birle sâhra-i ğubrâ humarının lâl-i yed haşân olıcak ol kân-ı fevvâre âsâ u'rûk-i zemînden ğaleyân edüb bir târîk ile teskîni mümkün olmadı. Tâ ki Hazret-i İ'sa semâ-i zâtil bürûca urûc etdikten sonra mülk ü Bâbil hırdevs-i nâm bir seffâk-i bî-bâk ve alâ rivâyet-i tabaka-i eşġâniyândan kûd-i zerrîn pelâş-ı beyti'l mukaddesi pazîde-i seppâh kine havâh edüb dem-i Yahyâ üzre fîtn e ngizen beni İsrâilden yetmiş bin keştane-i gümrahî bedre-i sîlâb-i tîğ-i âteştâb eyledi. Ol dem tufân-ı hûna sükûn gelüp bâkılarının keşti-i girdâb-ı üftâde-i vücûdları müsâade-i şartâ-i inâyeti birle mersây-ı selâmetde lenger-i ikâmet sâldı. Ve kadaynâ ile beni İsrâille filkitebî letüfsidünne fîlerdi merratey Kerîmesinde meşâtâ-i tizd-i des-i hâme-i tahkîk-i müfesirin arzdan ve küre-i sâniye husûbu mâdde olmak üzre şâhid-i müddeây-ı tezyîn ve beynehüma dört yüz altmış bir sene tahâllül etdiği ta'yîn etmişlerdir. Hil'at-ı hayatı Yahyâ aleyhi's-selâm dirâz-ı şehâdet birle muallem olıcak girîbân-ı hâme-i sabr ve karâr Hazret-i Zekeriyâ çâk zede-i destî endû ve gam olub kendülere dahî kasdi ihtimâ'lî ilâve-i bâd-i hazân ve melâl olmağın. Elfîrâr u mimmâ lâ yutâku. Mıstâkıncı mütemekkirâne hey'et ile mütemenni

hel ile hurûc-ı min sabili olub herze kerdîn hu arandın tesettür için bir dirahıtı serr-i felek keşideyi kemîn kâh eyledi. Tazindeseg küçe-i bâzâr mekr u telbis-i iblîs-i dendan taarrûz birle kûşe-i ridayı ebr-i sâyı Hazret-i Zekerıyyayı hariç-i deruhte alıkoymuş idi. Deşt-i tâleb-i ser-gerdânelerine gösterüb ol serv-ı bâğ-ı risâlet seksan veyâ yüz yâşında idi ki münşâr-ı setm-i gaddârân-ı beni İsrâîl ile dunim ve sadru neşîn-i dârit terkîm-i rabbî kerîm oldu. İnsü'l-celilde Yahûd-ı merdûd Hazret-i Zekerıyâyı hâşâ Hazret-i Meryem ile müttehem edüb hırman-ı vücûdların hâkester-i âtaş-ı a'dem etmek kasd-ı bâ'is-i ihtiyâr külf-i Fîrâr olmak üzre karâr verilmiştir. Bu rivâyet /s.86/ muhtâr-ı ba'zı ruvâddır ammâ ekser-i sıkât-ı Hazret-i Zekerıyâ a'leyhi's-selâm bu sarâ-yı spenç-i vahşet-i medârdan ravdatü'l-ins dârü'l-karâra hatif-i enfe-i teşrîf-sâz oldukların nigâşte-i kâ'lem mu'ciz-i rakam etmişlerdir. Bahril bî-hayâtda dahî bu münhac-ı müstakîm meslek-i kadîm ihtayâr-ı berât-ı teslîmdir. Meşâhid-i mukaddese-i Zekerıyâ ve Yahyâyı alâ vechil yakîn ta'yîn eder rivâyete zafer müyesser olmamıştır. Vallâh u a'lem

Hazret-i İ'sa A'leyhi's-selâm

İbnihu Meryem binti İmrân merâtib-i neseb-i âlîleri on sekiz pâye ile kasr-ı havernak nesli Süleymân bin Dâvuda irtikâ eder. Mâderî Meryem hine â'det-i nâs üzre hudâyasdan tecâvüz ile rişte-keş-i ümîd-i gûruh-ı gıryesi olmuş iken irâdat-ı bî-i'llet iktizâsıyla hâmil olub mevzû u sadefce-i rahmi olan dürretü't-taci ferzend olmak i'tikadıyla müşa'ade-i şerî'at-ı ahd üzre hıdmet-i sedâka-i beyti'l-mukaddese nezr etmiş idi. Hazret-i Meryem sâka-i vücûda vaz'ı kadem edicek şeref-i hıdmet-i ferâşet-i hareme a'dem-i liyâkat ihtimâlîyle ifâ-i zimmet-i tahrirde taksir görüldüğünden. Rabbî inni vada'tühâ ünse. Makalıyle basd-ı me'âzîr edüb bu vad'ı müstahzen-i muntec husûl-i kabûl hasen oldu. Hazret-i Meryem henüz şebistân-ı a'demden berûz etmedîn sâğîr vücûd u İmrân âb-ı hayât-ı rîzân olmağın ol nezire-i ta'yîn-i hükmü mütâ-ı iklâm iktira üzre sevher-i hâher-i hine olan Hazret-i Zekerıyâ teslîm edüb terbiye ve irdânâ tekeffül eyledi. Hicr-ı hücre-i salâh ve iffetde neş vü nûma bulup on veyâ on üç yâşında endikde Hazret-i Cibrîl-i Şâbb-ı emred-i sival hâlg suretinde mütemessil olub cib-i der'i meryeme nefth etmeğîn. Güncür-ü cevher-i vücûd u kelimetullah olub yedi veyâ sekiz ay temâmında ve bir kavilde hemân ol sa'ât beytil nim nâm makâmda kevkeb vücûd u İ'sa üç şuhûdda ta'nezen mah-ı şeb ırâ oldu. Yâ ehlel ki'tâb-ı kad cêeküm rasûlüne yübeyyinü leküm ala fetrati miner- rusulu. Kerîmesinde ecelle-i müfessirîn kelemzanta'yîn oldukları üzre hazret-i kellîm ile cenâb-ı ruhullah aleyhimâ et- tahiyye

vet'teslîm-i tefâvût ü mâbeyni bir yedi yüz sene olub bu müddetde bin nefer seâ'detmendi iklîm-i celîl-i nübüvvet ile ser-bülend olmuştur. Aferiteş a'demden ol deme dek bî-imdâd-ı sulb-i peder meşime-i rahm-i mâderden ser hurûc. Vasfa-i çâr ka'deme-i anâsıra urûc etdiki ma'hûd olmadığı cihetden kevne binân-ı zâhir perest tarafından vârid olan suâl-i bârid cevâbinâ intâk-ı ilâhi birle henüz kırk günlük idi. Hazret-i İ'sa mütesaddi olub İnni Abdullâhı âtânîk-i tâbe vece alani nebiyen vece aleni mübâreken eynâmi küntü ve evsani bis-salat-ı vez-zekat /s.87/ mâdemet hayyâ ve birâ bûlleti. Kelâm-ı dürrin nizamâmî birle ibriz-i hâlis nefsi'l emri rihte-i kâ'lî b-i hüsnî ta'bîr. Ve levsî çerkeb-ı töhmetden zeyli i'smet-i Meryem-i tathîr eyledi. Ba'de eyyâm. Hazret-i Meryem meyân-ı süfehâ-i benî İsrâilde hattirâhlî ikâmet etmeden remîde dilmağın keş mekeş-i zâhir-i bînân kasr-ı fehmden tahlîs-i dâmen aradığı içün cânib-i mısra mahmâl hicret oldu. Bir Kavilde kerîme-i Ve eveyne hümâ ile rahveti zête kararı vemeîn bu ma'nayı müfesserdir zirü hengâm-ı tuğyan-ı nilde gâile-i garkdan selâmet içün karayı mısra emâkin-i teFîa üzre vad'ı esâs olunmuştur. Hazret-i İ'sa aleyhi's-selâm on iki yaşınâ erince Mısır'da ikâmet edüb sonra taraf-ı a'rz-ı mukaddeseye imâle-i licâm-ı kuful. Ve tâyife-i nasârâyâ mahâlî ve hâllî intisâb olan nâsıra nâm-ı makâma nüzûl eyledi. Otuz sene ve bâ'lî ğ oldu klarında mu'allâ rütbet eyvân-ı nübüvvet olub nice mucizâtı bâhire ile müeyyed oldular. Bu vâ'dî-i rivayete tahrîk-i râyet-i ihtiyâr eden u'lemâ-i ahyar zebân-ı Güher feşân Hazret-i Ruhullâh henüz u'kdedâr-ı tufuliyyet iken rişte-i nutk cânbahşe hüsn-ı ni'zâm veren. Vece aleni nebiyye. Feridesinde lafzı mazî ile ta'bîr buyrulduğun divân-ı kazâda kâ'lem-i takdîr levh-i nakş-i tahrîr etdiği sûret-i sicilli mahfûz i'tibârınâ haml edüb yâ muhakkakîl vuku' olan emri vâkı menzilesinde tenzîl eder. Ba'zı danışverler ise nazarûz zâhiri'l-nas' ol mevlûd-i âkıbet Mahmûd şîr hâre-i gehvâre-i tufuliyyet iken dest-i bâri himmet üstâz-ı ezel birle azzevecel aklı evvel ile müevvel olmağın müstaid istifâde-i iş'â-ı mühri nübüvvet oldukların zebânzede-i Berâ'a-i rivâyet etmişlerdir. Behemehâl meşâhir-i rüsûl-i ûlûlâ'zmdan olub ba'zı ahkâm-ı Tevrâtı nesh ve tebdîl eder ki'tâb-ı celîl-i İncil ile tebcîl olunmuştur. Ol zât-ı feyizi'l berek'ât sıfat-ı mâ'dîha-i rûhu ilâhi ile mübtehec ve mübâhi olmağın tiryâk-i erba'a-i terkîb-i anâsırı hevay-ı kadâ birle muhtelil a'mâl olmuş Sâm bin Nûh ve Âzûr bin el acûz binti'l Aşire mâul de'vât-ı Sâlihâları bi-i'znillah-i te'âlâ ilâc-ı bi'ris se'â olub da'vayı sâdîka-i Hazret-i Ruhullaha güvâh oldular. Kerîme-i. İnni ehlegu leküm minettini keheyetit tayr. Tefsîrinde ecille-i müfessirîn-i gülfeşân-ı çemânî isfân-ı tahkîk ve teybin oldukları üzre ol peygamber

sa'd-ı ahter ilzâm-ı muânidîn kasdınâ tinden huffaş nâm turfe terkiib-i kâlib buli a'ceb perdahte-i dest-i tekvin edüb te'sîr-i dem-i enfas mesihayı birle ba'zı sübhâne ol cemâd-ı tahrîk-i pür-vebâle âğâz. Ve cüsmâda pür-avaz eyledi. Tutiyâ-yı du'â-yı /s.88/ icâbet-i entümâları nâbinâ-yı mâderzâdı feyz-i nûr u bâsıra ile karirü'l-ayn-ı şâdmânî edüb dâc-ı rûhânileri birle marâz-ı hâil-i maraz zâyil olmağın bâb- sa'â'det intisâbları merci ve meâb-ı şeyh ü şâb olubın Hâme-i sahar-sâz a'llâme-i Zemâhşeri zemzeme perdâz olduğı üzre ba'zı ezmânda pişgâh-ı dergâhlarında elli bin şikestegân-ı emrâd-ı bedniye cem olun. Ve yümnî te'sîr-i nefis-i iksir hâsiyetleri birle kâkıtzi rütbe-i intimâş ol sâhib-i fîraşlar derdîne derman olur idi. Binâ berin bir tâyife. İnnallahe sâ'lî sü selase. Ve bir fırka hod. İnnellahe hüvel masihübnu Meryem vâdî-i delaletden dem urub uruk u girdâb-ı helâk-i kâfûr ve işrâk oldular Mervidir ki Cenâb-ı ravhullâh. Ente külte linnas ittâ hûzûni ve emmî ilâhin mindûnillâh. Hıdâb-ı izzet nîsa binâ mazhar oldukları vakit hengâm-ı gurûb-ı âfi'tâb âlemtâb idi ki kâyimi mihrâb peresteş ve niyâz olub tönmet-i şirkten kendilerin ve mâderlerin tenzih ve rütbe-i vâlây-ı ulûhiyeti hazret-i hâlâk-ı cihân âferine tahsîs için üç rekat nâmaz birle dergâh-ı kibriyâ penâha a'rz-ı ubudiyet ve ol töhmetden tefriğ-i zimmete himmet etdiler. Lâkin bu hi'tâb-ı ilâhi mahâlli yevmi'l hisâb iken a'cebdır ki kibâr-ı ulemâdan nice bu rivâyeti sebt-i harîr-i tanrîr etmişlerdir. Tevcih-i vecihe zafer bulmâmâğın ıtlâk-i zimâm-ı tarruza ikdâm olunmadı Allahû e'lamu ve ahkâmu. Eğerçi husûs-i ihtilâf rekat ve salâvat-ı hammâ fuhûl-i u'lemâ kütüb-i usuliyyede kalemzen iftâ oldukları üzre mumûr-i ta'abbüdiyyeden olub günger-i kasr-ı idrâk-ı habây-ı hukmi selem-i sadpâye-i ukul kâsıra-i beşeriye birle erişilmek mertebesinden bâlâter idüki mukarrerdir. Lâkin ba'zı fudalâ pençkâne-i nâmazdan her biri mesned ârâyân-ı eyvân-ı nübüvvetden bir zât-ı mükerrem âlî cenâba şereffî intisâb ile şöhret yâfitâ-i imtiyâz olub ya'ni maslahat-ı vakt iktizası üzre ol e'mâl birden biri ile kuruni sêlifade dergâh-ı rububiyyet beyti penâh Hazret-i Ma'bûd u hakikiye bir peygamberi sa'ad-ı ahtar a'rz-ı perestiş etdüğün mersûm safhâ-i rivâyet etmişdir. Ol gavvâs lücce-i fazl ve kemâl-i ihrâc tuhfe-i bendergâhı rağbet ve revâc etdiki ferâyid-i amimetil fevayid-i Nüket ve letâyıfı ma hâlî nde piraye-i samt-ı sutûr etmeğın fâideden hâlî olmayub bu bâbda ol mürşud târîk-i savâba âcisâne iktidâ olundu. Hazret-i İ'sa a'leyhi's-selâm na'li günhüne edim-i müselezât bî-bakâya post-i pâzen istiğnâ olmağın na'kd-i vakt-i ö'mr ü a'zîzleri ervâh-ı mücarred âsâ tecerrüd ile güzâr edüb şikâr zebûn-ı hubbî dünyadan âzâda fetrâk. Ve âlâyışı ta'allûk u mâsivâdan pâk idiler. Ta'âm- nebât /s.89/ a'rz ve libâsı pelâs olub müddeti'l-ö'mr-i âb ve turâbe ve seng-i hâlâbe imtizâc

vermemiş ve dil-i meyâlleri cûy-ı dîlcû gibî lâzıme-i lâkâb Mesih olan seyâhate mâil olmağın bir yerde kat-ı endâz-ı karâr olmayıb belki bir menzilde sahabı akşamâ kurmamış idi. Genceyeş havsala-i tâkat-ı beşeriyeden hâric hârikulâde mu'cizât-ı bâhire zâhire olmuş iken yehud u medûd ve inkâr üzre ısrâr-ı ızhâr etmeğın Hazret-i Mesih nusret-i dîn-i mübîn emrinde kendulere muin bulunmak ricâsınâ lâalet-ta'yîn istinsar etdiklerinde havâriyyûn ki on iki nefer kadar idiber. Zemzemekeş nahnû esrârullâh olub ol ser-ü ser efrâz-ı bâğ-ı risâletden sâye-i âsâdûr olmamak üzre a'kd-i ahd ettilar. Mâdde-i istinzâl-i mâide-i rahmâniyeden kefe-i mîzân dest-i ricâları gir enbâd-ı ızzî icâbet olub nüzûl-ü hân bî ayb-i gaybî ile muğtenem olmuş iken beş bin âdem ni'meti ihsânâ itâle-i yed-i küfrân etmeğni Hazret-i Mesih tarafından mazhar-ı lan-i sarîh olub ol şeb-i şekli bal a'ceb hânâzire tahavvûl etmişlerdir bir rivâyetde va'd-i inzâl-i kâfirin niam olanlar hakkında vaîd-i nüzûl-ü azâb ve nikâl le mütenezil olması bâis-ı tezelzül-ü ikdâm-ı akdâm olub nezl-i ilâheden bihenre oldular. Ol havân-ı rahmed müştemil olduğı elvân-ı n'met bir mâhe-i bir yân ve beş aded kere ve nerem-i nân ve cübnü ve kadîd ve zeytûn ve asl ve erâyıdı sultân el müfessirîn İbnihu Abbas rahmetullah-i anhumâ kerimeî. Veme tetlûhü veme salebûhu velâkin şebbe lehüm. Hılye-i tefsîrinde bu revîş üzre ecële-i kemiyet-i hüsn sekar yer etmişdir ki sebha gerdân sinîn-i iddet-i da'veti Hazret-i İse aleyhi's-selâm üçüncü devreyi itmâm edüb bu dâmegâh mehân ve âlemde e'vam-ı karâr ve ârâmeleri otuz üç oldukda birgün mahâzile yepûdden bir tâife ol râster ve tarîk müstekîmin yevlan âlîb kûşe-i dâmen-i ard-ı arîdalarınâ dest-i taarrud ve tarîd-i dırâz etdiler. Kelberk-i mizâc-ı latâfet imtizâcıları. Hâr u serfîz-i eziyet ve âzar birle zahmedâr oluncak ol keştenileri hakkında sehâm-ı neferin ve deşnâme küşâd verib şekli menhûsleri hınzîr-ı peyker-i abusanâ methûl olmağın sâyerleri ahz-i intikâm-ı ricâsınâ vücûd nâzeninelerine arza-i tîğ-i a'dâm etmek içün bir zede dêmân-ı ihtimâm oldular. Ve bir şeb-i emzâyı a'zîmet kasdıyla tûr u zîtâda ârâmagâh hazret-i ruhullâh olan hâne-i bî-bahâneye müteveccih olub yehûd-ı en'âm bir veled-i harâm-ı tahkîk-i hibr içün dâhil-i sahn-ı serâ oldu. Hazret-i İ'sa ise bir fehvâ-yı. Vemâ katelûhu yakînâ bil rıfe'ahu /s.90/ Allah u ileyh. Bir iki sâ'at mukâddem bu tenkinâ-yı a'demden refî's-şân-ı bâlâ hâne-i asmân olub tabi'atı beşeriyetden kat'ı ta'allûk. Ve ahlâk-i ravhînâ niyân ile ta'allûk etmiş idi. Yehûddan Hazret-i İsa'dan eser bulmayıb sû-be-sû cest ü cû ederken sairleri dahî te'âkıb edüb bi-hükm-i hûda yehûdayı müteşekki sûret-i İ'sa bulmağın her taraftan Darende ki'tâb-ı âsâdâmân ve kevbîyânın tutdular. Acâlet-i elvakt-ı darb-ı meşet-i reşet ile ser şekâvet efsirin-i şikeste sebû âse çak çak. Veravâ ve

mevyan-ı âlûde-i hûn ve hâk edüb keşân keşân meydân-ı siyâsete ir-ü gördüler. Yehûdâ her çenedeki feryâd ve fîgân-ı redîf-i ta'rif nâm ve nişân edüb beyanlarında ma'hûd u nice ısrâr izhârı ile cevâyâyı râh-ı restekâr-ı oldu. Dâmengirler Yâ İ'sa senin gibî bu mertebeye sihir ve meherden istiğrâb olunmaz deyû red cevâb edüb âveyhate-i çub-ı siyâset etdiler. Bir kavle tehavvülû sûret ve tebdîli mâhiyet birle bil irtibat serdâr olan bedgerdâr-ı irşâd-ı şekâvet-i ezliye birle âzim-i keryeve-i dalâlet. Ve otuz dirhem pâymezed ta'yini ile müteahhid hizmet-i devlet olub kâlâ karân behâ îmânı semân-ı bahse tebdîl. Ve bâzar-ı rûzgârda dest-mâye-i hüsrân-ı dünyâ ve âhiret tahsîl etmiş bir münâfık-ı fâsık idi. Ol tâbende-i i'tâb üç risâlet-i âsmân-ı peyma olmazdan mukâddem gerfetâr-ı kûsûf u a'dem olmuş iken yedi sa'atden sonra pertev endâz-ı sâha-i vücûd olub sadr-ı pîrâyı örnek firûze rengi-i çarh düm oldukları dahî hakş-ı safhâ-i ba'zı muteberât olan rivayetlerdendir. Lâkin Hazret-i Kâdî Beyzâvî tefsîrinde bucedde-i rivâyet-i mezheb nasârâ olmak üzre kâ'lem-i fersâyı harîr-i tahrîr olmuşdur. Vallâhû a'lemi a'llâme-i Zemâhşeri ve gayrıları. Yâ İse innî mütevettiye. Kerîmesi tefsîrinde Yâ İse senin nahli ber mend-i vücûd ki senin semti yehûddan masvenes-sâka edüb kâ'lem takdîr-i ezeli ezelde tahrîr etikti müddeti mâlûme tamamından azîm-i mütgâd-ı eceli dâmengir gêrd-i olmazdı yemindir deyû şed şirâze-i tahkîk etmişlerdir. Yedi gün ve bir kavle kırk günden sonra ol yine tâzemînden âsîman-ı mâderi meher bânları sâha-i sînesinde olan gubâr-ı inkîsârı refte-i çârub tesliyyet etmek için Şehbâl-i eclâl u melâike üzre dârus-seâdelerine sâye endâz-ı teşrîf olub ol şeb-i müteveccih-i gülsen sarâyı âlem-i ulvâ oldu. Havariyûnî hizmetlerine de'vat reisleri şemûne ittibâ-i ile vasiyet edüb hâlka telkîn-i âyîn-i dîn için her birinin bir katre ta'yîn etdikleri dahî safâyih-ı matû lâtde nekâşte-i hâme-i meşkîn-i medâdır ve ender-i kıyâm /s.91/ kıyâmet yakîn oldukda ol rasûl-i ferîde bir â'lem-i kevn ve fesâde şeref-i bahş-i kudûm u mînet-i luzûm olub deste yâre-i adl ve dâd-ı birle bu harâb-ı âbâ'dî-yi nice ma'mûr ve ne güne âsâr-ı cemîle zuhûr edeceği beyân vâzife-i mufassılâtdır. Ol âli ezzât-ı hadîd-i hâkdan müteveccih üç eflâk olduklarından altı sene sonra Hazret-i Meryem mefvâre-i cilbâb-ı a'dem olub meşhed-i pûrnûrları beytil makdisde meşhûrdur. Hazret-i İ'sa âric-i ma'â'ric-i i'lliyyîn oldukları sâl-ı ferhûnde fêlden âm-i firûze hencâm-ı hicret-i Hazret-i Hâtemü'n-nebiyyîn ve hatemü'l-mürseline dek ki altı yüz ve bir kavle beş yüz altmış sene olub zamân-ı fetret-i vayh ûnvânıyla meşhûrdur. Ol müddetde benî İsrâîlden üç nebî nebîl. Ve Arapdan Hâlid İbnihu sinânül İse nâm-ı bir peygamber-i celâl. Tebliği ahkâm-ı ezdiye kıyâm edüb kemeniştekân berye-i kefer ve dalâli ve edâi ittibâ'i hukm u

incile hêdî olmuşlardır. Taraf-ı neseb-i hâlîd yekremi bir mertebede ve seyidi veled-i âdem sallallâhû aleyhivesellem hazretlerinin cedd-i emcedleri adnânâ muttasıl olur evâsıd-ı e'vâm-ı fetretde beynel haremeyn darâb-ı heyyâm- ârâm eden İ'sa kabilesini semt-i dalâlden sarf için ırsâl olunub nicelere rehnümayı tarîk-i hâde oldukdan sonra şehristân-ı a'deme tahrîk-i ilim edecekleri demi ta'yîn eyledi. Ve yevmüs sâlis-i irtihâlde bu güne bir hâl zuhûr edecektîr ser dahî şu minvâl üzre hareket edersiniz ki bifermân-ı îzd-i zülcelâl-i dêirei vücûda tekrâr vad'ı kadem edüb dem-i nefh-ı şûra dek cilve ker sahâ-i zuhûr olacak etvârdan size haberdâr ederim deyi ihbâr eyledi. Nakş-ı harîr-i tahrîr etdiği umûr u gabyâ meşhûd u aynel yâkîn olacak evlâdî medî. Edduhûru vele'vâm kendileri men beş-i kabir-i isnâd olunmak ârenden fîrâr edüb mutedâyı vasiyet ile emele sed memâ hat-ı çektiler mervîdir ki duhter-i sa'd-i ihtâr hâlîd sultân ser bir levlâke hazretlerinin a'hd-ihimâ bunlar yine idrâk edüb şeref-i takbîl-i pâ-yı sedr-i peymâlarıyla müstes'âd oldukda şeffî rûz-ı meâd hazretleri. Ol mahdere-i ismet me'âb-ı sanûf nevâziş-i ve ikrâm birle gemiyâb edüb eshâb-ı kirâme. Hezi hibnetibnî dayyâhû kavmih. Kelâm-ı deri en-ni'zâm-ı birle tevcih-i hi'tâb müstedâb-ı buyurdular. Sinîn-i fetretde tebce garâyıb-ı umûr u zuhûr etmişdir ruksa-i ashâb-ı karye ol cümledendir. İcmâl-i makâl oldur ki kerîme-i. Vedrib lehüm meselen eshâbel karyeh iz-cûhel murselûn. Tefsîrinde kirve müfessirîn-i ta'yîn-i ravhullâh ile havariyûnden Yûnus ve Yahyâ â'zîm intâkiye edüb hâric-i seherde ra'îy eġnâme meşġûliyet-i terâş-ı ceyb-i neccâr nâm-ı merd-i âzâr /s.92/ hilâf-ı imkân â'dî ba'zı âsâr-ı izhârıyla kerden beste-i tavak-ı kabûl ü dîn ü Mesîh etdiler. Bu haber intişârı onların bend ve zendâne giriftâr olmalarınâ müeddî olub reîs-i havariyyûn şem'üne mütenekkârâne hey'et ile cânibe kâmzen a'zm. Ve e'mâl-i latâyıf-ul hayâl birle mülk-ü entâkiyeye hem sohbet mahrem bezem oldu. Ba'de eyyâm bir takrîb-i dîlîrîb ile Yûnus ve Yahyâyı hazır mülke ihzâr ve müdeâlarından istihbâredübin Ânlar dahî bi'izne Te'âlâ ebrâ'e ekmehe ve ehyâye mevtâ hârikaların izhâr etmeġin merêt-i hâtîr-ı mülkden gubâr-ı inkâr-ı zâil. Ve nicelerin dahî karyeha-i selimesi hakka ihtidâyâ mâil olub kefer ve işrâk üzre ısrâr edenler sayha-i hevlenâk ile helâk oldu deyü nakşibend-i harîr-i tahrîr olmuşlardır. Fahri ulemâi'r rûmi Mevlânâ Ebus Suûd el-merhûm u ekvâl-i müfessirîn ile tezyîn-i safhâ-i tefsîr etdikten sonra eġer mülk-ü vuhûşdan beri tarîk-i tasdîka muhtedî olaydı zâhir bu idi ki ceyb gibî ser zamirlerin izhâr. Ve Rasûl-i İsa'yâ i'ânet-i bâbında bezli nakdîne-i iktidâr edüb Furkân-ı azûmü'ş-şânde ekenû'a işâret ve telmih olunûr idi. Nas u celîlde ise tâyife-i mezbûranın anâd ve lücâc üzre ekâvilleri tasrîh olunub içlerinden birinin tashîh-i akîde

etdiklerien bi-vech-i minelveç ve ta'arrûz olunmamışdır deyü tevsîh-i sadr-ı sudûr etmişdir. Fîlhâkika vece'emîn eksâl Medînetî racülû ye's. Kerîmesi tefsîrinde ulemâi dîn ecele-i müfessirîn şehr-i intâkiyede taht-ı neşîn olan mülk-ü habbâr-ı rusul Mesîhî ulf-ü tîğ-ı telef etmek üzre karâr verdiği ceyb-i neccârın ibâ'detgâhı olan genc gâdre kûş güzâr olacak emri ma'rûf ve nehyi münker kasdînâ kalbî kuvvetü'l fırsat îr-ü şemeke sê'â vele zimme-i gayret-i dînîye ve hamiyet-i fayniye olan hıdmet-i nasîhat edâsını merâ oldu. Hazele-i müşrîkîn kibr ve kîn üzre masâr olub nesap ve pend ile gêrbend olmadıkların görececek hasayâb-ı havân-ı îmân eddiki ızhâr ve şûhrâh serbezîde na'kd-i revân-ı neşârânı ihtiyâr ettikten sonra ol kavm-i dâl. Sâbit-i kadem tarîk-i delâl oldukları için bir fehvâ in kênat ille seyheten vêhideten feyize hüm hâmidûn. Sayha-i Hazret-i Eminûl vühy-ı birle istibsâl oldukların mersûm u kâ'lem-i ta'yîn etmişlerdir. Allâhu e'lâm ü bilhakîkât kabr-i ceyb-i neccâr-ı meyân sevk-i intâkiyede eşhûr ve ziyâret-gâh cumhûrdur. E'vâm-ı fetret vekâyının biri dahî ğarîbe-i eshâb-ı kehfdir.

Em hasibet inne Ashâbi-l-Kehfî ve'r-rakîm

Nas u kerîmi tefsîrinde nakşibend inkâr hâne-i dîn. /s.93/ Bu uslûb u rivaye üzre sadûr u sudûr u tezyîn etmişlerdir ki Hazret-i İ'sa bâlâhâne-i âsmâna i'tilâ ettiklerinden sonra ekser ehl-i İncil ibâ'det-i rabbî celîli perestiş esnâna tebîl edüb ceba bir melûk hâlka cadde-i mâ-müstakîm-i bâtilâ sülûk-i teklif. Ve tarîk-i hakda sabît-kadem kadem gösterenleri katl ve siyâset ile tahvîf eder olmuşlar idi. Ol göreve mükerrer ve hedn-i fermânde merzebûm-i revm dekayâ nevş-i men hûs u tefîş akâyed-i en'âm için feleme ve hkv-i meteni devrederek hâlâ Tarsûs navânıyla meşhûr olan efsûs nâm-ı şehre dûdeşer raâlûd gibî sâye-i nehûset saldıktâ pençe-i seknesinden tahlîs-i kerîbân-ı cân etmek ricâsınâ tarîk-ı hüdâ ve ibâ'det hudâ üzre evlâd-ı eşrîdan yedi sekiz kimisîne fenâyı şehirde bir ğâre itticâ edüb iki üç günden sonra bî emre sübhâne ve Te'âlâ medhûş-i cer'a-ibî şuûri. Ve sen nehâda-i emr-i zarûrî olub ittiba eden Kıtmîr nâm-ı kelbleri dahî fînâ-i dâde basad-ı zarâa karâr eyledi. Lisân-ı Furkân-ı azîmü'-ş-şân-ı nâtık olduğu üzre üç yüz dokuz sene tamaminâ sene-i gafletden peydâr olub mest er gêr şerâb-ı havâb oldukları müddet bir gün veyâ ba'zı yevm ihtimâliyle ihzâr-ı taân için yemlî hây bî taraf-ı şehre tevciye ve zihâb ve eyyabede tahfîz ve ihtiyât üzre olmak tenbiye etdiler ol zamanâ dek ise safhâ-i alemde nâm-ı daykanevsi güzellik nisyân-ı ile mahkûk olub bir merd-i müflih pâk dîn-i serîr-i mülkde merîa neşîn olmuş idi. Yemlîhâ dâhıl-ı eşvâk-ı şehr oldukda efrâd-ı nâsîy ve âyîn ve libâsî hılâf-ı resm-i ma'hûd görüb

her cânibetgâh hayret-i âlûd ederek bir habbâz dükkârîi o günde karâr ve nân-ı behâsıçûn a'rz-ı dirham ve dînâr eyledi. Hem yanında mevcûd olan nukûd sikke-i dükâyâ nevs ile meskûk olmağın genc bî ranebe zıgar bulmak i'tikâdıyla gerîbân-ı yemlîhâ şâhâne-i bî dâd-ı gerdestene düşüp ol bir yeşân-ı rûzigârı ma'rûd u pîşegâh-ı serîr-i şehriyâr-ı etdiler. Ba'd-el istindâk-ı şâh ve sepâh-ı enkeşt-i güzîde-i hayret olarak yemlîhâ ile kâmzen merâfekat olub dâhili genc tenin ve târ ve eshâb-ı kehfle yârgâr oldukları bir mikdâr zamân elvân-ı ni'm güne gün hamd ve senâ birle merteb-i semâd-ı inbisâd-ı dermiyân olduktan sonra eshâb kehf rem-i bîşîn üzre bâlîn-i râhatâ ittikâ edüb bir fehvâ ve tahsibühüm ikâzân vehüm rukûd. Müsteğrak havâb-ı nûşin oldular şehir-i yâr-ı dîndâr-ı pîşegâhdır gârda mescid-i âlî binâsınâ bedenî ve malî sırf himmet edüb ehvâl-i kezeşteyi bir levh-i râsâs üzre mersûm hâme-i tahkîk ve bâb-ı kehf ta'lîk eyledi. /s.94/ Na'zm-ı kerimede mezkûr olan rakamdan merâd-ı levh-i mezbûr olmak u'mde-i kavîldir. Nâdire-i cervis-i Sâlih dahî gerâyib-i sinîn-i fetrettedir bivakıyeti'l beyân-ı fî kasası'l-kûr'ân-ı nâm-ı kîtâb-ı müellifî Ebu ishâk-ı Sa'lebî bu kevne sahife dîrâz-ı rivâyet olmuştur ki cercîs-i Fîlistînden servet ve yesâr-ı sâhibî mutevvera' ve perhîzgâr bir mürid-i dîndâr olub bâzı havâriyyum ile müşerref ve kevşi hevsâ ânların ferâyed-i nasâyıhınâ ile mesnet olmuştur. A'rz-ı Şâmda perestîş esnâm olunmak belıyyesi âm olacak Fîrâr-ı ilâllâh kasdıyla mavsâl tarafınâ hicret ihtiyâr edüb ledel vusûl-ü hâkimi nâmınâ olan leîn-i bî dîn pençesine giriftâr. Ve akl istimrâr yedi yıl zîr-ü bâr şeknece-i güne gün ile zebûn ve zâr oldu. Ol bed zât-ı dört def'a sed feryâde-i hayât-ı cer cîs edüb muktadây-ı irâdat-ı Hazret-i Bâri üzre devha-i zebûl-i yâftâ-i vücûdunâ tekrâr âb-ı zülâl-i hayât-ı câri olmuş iken beşneci mertebe a'dâma akdâmları tasalludan bir âtaşbâr birle şâh ve seppâh sevhatâ-i târ ve mâr olmağa sebep-i ahyar olubın Bir kavilde zemere-i isrâr-ı şehir ve bâzârları ile negûnişâr oldular. Vâk'a-i eshâb-ı ehdûd dahî havâ'dîs-i e'vâm-ı fetretten ma'duddur. Kasr-ı nuşdil esâs-ı hadis Hazret-i Seyidîn nasâ merfûau Mervidir ki cebâbire-i mülkden bet perest bir Hâkim-i bedeslûk-ı ta'lîm fen-i sahar için bir sâhar mâhire teslim etdiki gulâm-ı sabâh ve şâm-ı zihâb ve eyyâbıda güzâr etdiki sûmea-i râhibden kûş u hûşenâ ta'lîg eden ferâyıd-ı eyât-ı İncil-i celîli's-şân-ı merât-ı nazar-ı rağbetde menkûş-ı sâmea-i kabûl ve iz'an olmağa şâyân görünmeğın sûmea-i neşîn olun râhib riyâdat-ı güzînden teallüm-ü âdâb-ı dîn-i Mesîh edüb Yemânîl-i te'sîr-i mucize-i iseviye ile nesh-i nâmûstekim ezmece-i sekîmeyi tashih eder oldu. Bu haber i'bret -i esar-ı vâsıl-ı semei Hâkim olacak ol zâlim râhibî seyf-i hîf birle e'dâm. Ve gulêmi üç dört mertebe tehlikeye elkaye akdâm edüb Emdâyı a'zîmete

ademi kudreti zâhir oldukdan sonra telkîn-i gûlâm-ı fîrûz-ı rûz ile karbânından bir tîr ciğer düz intihâbin Ve bimillâhi rabbil âlem. Deyü tarafı gulême bert âb eyledi. Ol hadenin cânistân-ı biemrillâh nişângâha esâyet edüb mezgî rûh-ı revânî âşîyânsaz-ı şâhsâr-ı ravda-ı ridvân oldu. Bu hâl-ı i'bret mâl-i müşâhedeşi havâb-ı ğaflet-i âlûdelerine bâis-i intibâh olub sâlik-i râh-ı tevhîd-ı hudâ ve mâlik-i destemâye-i hedâ olmağın. Hâkim-i zâlim sevhatâ-i âteş-i i'bret -i câhiliye olub elkâ-i şeytan ile îmâniyânî ta'zîb içün tertîb-i ahdûd ve cadde-i müstakîm-i dîn /s.95/ kavimde râsîh-ı dem olan seâ'detmendeleri eftâde-i dâmgâh-ı âteş-i ve dûd eyledi. Muhtediyân-ı tarîk-i tasdik-ı bu kevne azâb venigâle ibtidalâârı hâline bir sabî şîr hevvâre intâk-ı ilâhî birle a'kide keşâyı zebân-ı hâmûşi olub mâderini semt-i sebât-ı ka'deme irşâd. Ve sâlikân-ı vâ'dî-i imânı vâsıl-ı sermenzil-i itmînân ve hasen-i i'tikâd eyledi. Tekemmüle der beyân-ı ehvâl-i ba'zı Peygâamberân-ı müştebeh.

Sâm bin Nûh A'leyhi's-selâm

Zuhûr u tûfandan takrîben dört yüz ve Târih-i hâmis mefâd-ı vüzre ancak doksan sene makdem-i dîde küşâyı havâb-ı a'dem olub evlâd-ı emcâd-ı necyillah meyânında ziyûr u rüşd ve sedâd-ı birle methâlî. Ve meher âlemtâb-ı Muhammedî pîşâne-i sa'âdet nişânında metceli olmağın peder bezgûrları azmüdârını karâr etdikten sonra ta'yînleri üzre bâlâ neşîn mesned-i hılâfet ve bir kavle hûd u âmi rûtbe-i eyvân-ı nübüvvet olub göreve enbiyâyı azâm ve Rasûl-i kirâm ve ekser evliyâ ve selâtîn ve hükümêt-i metlei'l envâr sulb ü pâklarından pertev endâz-ı safhâ-i hâk olmuşlardır. Bu rebâd-ı mevtâ enneştatâ müsâfîrâne müddet-i ikâmetleri 500 senedir. Medîne-i kuds-i mescid-i aksây-ı sâm-ı âlimegâm-ı te'sis etdiki târihi hamîsde nakş-ı harîrî taprîr olmuşdur. Alâ rivâyetlin birâderi sa'd ihtarları Yâfes dahî hılât-ı nübüvvet birle mefrûzdurlar.

İskender-i Zülkarneyn

İsîm ve nesebinde ihtilâf olunub esnekdir nâm-ı olmak esah nakildir. Şark ve garb âlemî fersûde-i kadem-i seyahat etdiki takrîbin Ercâh-ı esbâb-ı telkîbdir. Meskad-ı reisi mezbûm-i revm olub evsad nâsdan bir mürid-i müflâhin ferzend-i sa'âdet-i mendîdir. Hazret-i Seyyid-i sind-i evlâd-ı âdem sallallah u a'leyhî ve-sellemden Zülkarneynine gûne şâhsadar deyû sûal olunub' şâb-ı minerrevm. Ta'bîr-i delîzîr veyahud Kâne minerrûmî fetâ mülken fesâra ile Mısır ve beni İskenderiyet-i kelâmdır ittizâmı ile reddi cevâb-ı mütedâb buyurmuşlardır deyû imâm-ı Taberi İbnihu atıyyeden

nakli tarîkiyle reştekeş-i rivâyet olduğu hadîs-i nebevi şed aad med'i eder. İmâm-ı Kurtibî tefsîrinde îrâd olunan hâ'dîs-i şerîf için vâhî ve daîfdır deyi sink endâz-ı taan olunduğun cevâb uhbe-i râviye tahmîl olunur. Zemâm-ı hukûmet-i çar cihet-i âlem-i temkîn-i ilâhi ile kefi kifâyetine Müslim came-i zibâ-yı saltanatı tırâz-ı ma'delet ile ma'lûm. Bir zâkı melekis salât olub alâ rivâyetîn kâmet bâhîril istikâmeti hılat-ı nübüvvet ile dahî muazzez idi. İbnihü A'dil dahî nice e'ze-i müfessirîn rakkeş-i safhâ-i ta'yîn olduğu üzre müddet-i hayât-ı feyzûl bereketi bin altı yüz sene olub bir kavle /s.96/ Hûd üç bin olmuştur. İbnihü Kesîr nakli sâniye darb-ı kâ'lem istiğrâb edüb İbnihü asâ ger İskender ancak otuz iki veyahud otuz altı sene ma'mûrge-i dîniyevi bî-bayâde harâmân-ı hayâbân-ı vücûd olmuştur deyü îrâd etdiki kavli endâhhatâ-i matmûre-i inkât etmiştir. Hazret-i Nebiyyi kâidil ceşş-i mensûrî. Ve serkeşân-ı cihân-ı tîğ-ı heybet-i makhûrî olub zer mencûk i'lm-i âlem ârâsından vefk-ı sad ender sad müntekis olmağın meydân-ı gazâda kelâle-i tûğ-ı sa'â'det-i fîrûği hemîşe sêne zede-i nesîm-i nusret ve fîrûzi ol pâ'dîşâh mudelet-i destgâha hemvâre feth ve zafer rûzi olur idi. A'llâme-i Zemâhşeri tefsîrinde zûlmet ve nûr u hikmete ittiba ile me'mur olub esfârede nûr u pîşer ve seppâp-ı zafer şear. Ve zûlmet-i askerene kafadâr olmak üzre nakş-ı harîr-i tahrîr olmuştur ve levlei kevs-i satvet-i ve iktidâr-ı bu kadar müddet-i tanîn-i endâz dâs-ı felek ser negûn. Ve galğalâ perdâz veher cihet-i rubb meskûn olmuş iken ser cisme-i âb-ı hayatdan teskîn-i ataş ârzevi devâm. Ve sebât-ı ricâsınâ dört yüz nefer âdem kulb u şimâlî tarafından berye-i pertef ve tâb-ı zulmâte vad'ı kadem edüb kırk gün. Ve alâ rivâyetîn on sekiz gün ol diyâr ve hişte medâr-ı sûbesû fersûde-i Kadem cest ve cev etdikten sonra bî hukm-i kazâ ve kâder. Beyt o mümezzez câm-ı safâd-ı herdeni perverden bir içim suyu rîğ eyledi iskenderden. Masdâk-ı üzre ol feyâda-i gülistân-ı hayât-ı ebedîden persâzı sebvâ ârzû olmak müyesser olmayub ânın talebgârı olduğu çeşme sâre ser leşkerî olan Hazret-i Mingayri kasd-ı zafer bulup kerîme-i veyeselûneke an zülkarney. Tefsîrinde sâlubul keşşâf mücmelen ve meftâ er rûmi Mevlânâ Ebus-suûd el-merhûm mufassalan bu uslûb üzre rakamzede-i harîtâ-i tahrîr olmuşlardırki Hazret-i İbrâhîm aleyhittehiyyeh vet teslîm. A'mâl-i hayr-ı azîm binây-ı beyti kerimeden esdâl-i izgâl-i ferâğ etdiklerinde kasdı ziyaret ile İskender taraf-ı ka'be-i muazzamayâ ehrâm-ı bend-i a'zîmet olub yek merhâle râh kaldıktâ ta'zimen lilmekân velmekîn-i mâşiyen a'zm ü dergâh-ı risâlet-i destgâh etmeğın duâyı Hayri Cenâb-ı hâlîle mezhûr. Ve sehâb-ı âsınânı mânende taht-ı Süleymânı râh-ı gazâda matî-i leşkeri İskender olmak ile mevkâr oldu. İskenderiye' Mısır ve Semerkand ve Herât ve medâyîn

ve Dimeşk muhterâti ma'mêr-i hemat-ı İskenderi olduğundan mâada sedye-i cûc ve me'cûc binâsıyla tahsîl-i ecer cezil etmiştir. İskender-i Zülkarneyn muvahhid pâk i'tikâd-ı bir pâ'dîşâh-ı adl-i âyîn ve birâder dârâ İskender ise bir müşrik bî dîn olubın Ânlar muâsır cenâb-ı Hâlîl İbrâhîm. /s.97/ Ve bu ise mütekâribi'z zamân nevbet-i nübüvvet Hazret-i Kellîm olmak ile yanlarında iki bin seneden ziyâde müddet-i tefâvüt vâir iken acibdir ki ekser ketebde ehdehümeîn ba'zı menâkıbî âhire isnâd olunub belki ikisi şâhsî vâheden i'bâret olmak üzere dahî irâd olunmuştur. Tenkinây-ı dünyay-ı bî-bekâde hulûd-ü ricâsınâ göresahrây-ı zulûmatdan metverrai şevrâbe-i metâ'ib olub hâ'ibin âyb olduktan sonra sîrâb-ı zihrâb-ı fenâ olub lâkin ol şehriyâr-ı âli tebâr a'zm ü dârâl karâr etdiği ser zemîn-i ala vechi'l yakîn-ı âli tebâr a'zm ü dârâl karâr etdiği ser zemîn-i alâ vechi'l yakîn-ı malûm değildir.

Uhuvvet-i Yusûf u A'leyhi's-selâm

Lisân-ı Furkân-ı azîmüştânde esbâd u'nvânıyla mezkûr olan evlâd-ı emcêd-i Ya'kûb u mekrûb u tasvîr-ı nefis-i emâre ile akdêm etdikleri gîrnâ bahne cârdan bâd-ı zamân-ı nedâmet-i izhâr edüb peder âlî Güher ve birâder-i sa'd ihtarları cânibinden mazhar-ı istiğfâr olunduktan sonra taraf-ı dîvân-ı kazadan menşûr u afv ü ve redâ şeref-i sudûr bulub teşrîf-i teklîf-i nübüvvet birle mevkâr oldukları dahî muhtâr-ı ba'zı u'lemâ-i ehyârdır.

Yusûf u Sâni

İbnihu Efranim İbnihu Yusûf a'leyhi's-selâm . Velekadcâ eküm Yusûf'u bilbeyyinât. Kerîmesi tefsîrinde keşîde-i silk-i tahrîr olduğu üzere min indillâh beyyinât-ı ile müeyyed olan zât-ı setvede safâtdan merâd-ı alâ rivâyetîn ehfâd-ı sadîkadan İbnihu Efranim Yusûf derki cedd-i emcedlerinden sonra tâc-ı hûrşîd-i revâc-ı nübüvvet birle ser yelende olub yigirmi yıl ehl-i Mısra tebliğ-i ahkâm-ı ilâhîye ihtimâm etmiştir. Mûsâ bin mîsâbnî Yusûf a'leyhi's-selâm ahd-i risâlet gelmeden takrîben iki yüzyıl mukâddem hıl'at-ı nübüvvet ile mûkerrem olubın Beni İsrâîl sefehâsını râh-ı hidâye delâlet için bâ'is olundukları tefsîr-i arâbesde pîraye-i kelben-i tahrîr olunmuştur. Cer cis ehvâl-i sinin fetret hâlâlinde güzârespezîr semâd-ı tahrîr olduğu üzere ol eyyâm-ı herv-ü ve merchde vahdet-i perverdegâre ikrâr edoen zümre-i ehyârdandır. Ammâ bir kavle erbâb-ı kefer ve delâlî derîkul hakka de'vat için bâ'is ve ırsâl olunub anâd-ı ve muhâlefet-i müşrikîn-i zilzele sehmekîn ile eftâde-i hâk-i helâk olmalarınâ sebep oldu.

Beşer İbnihü Eyyûb a'leyhi's-selâm Hazret-i Eyyûb terkiliş-i mülkü cevdanî edecek ol neceli nebiyye bir fehvâ el veledi serebî ye. Cân eşîn-i ser havân-ı ni'met olub deebi-i kadîm eb kerîmeleri üzre harekete bezl-i himmet etdiler. Alâ rivâyetîn peder âlî güherlerinden sonra mensub u celîl-i nübüvvet ile ikrâm ve tebcîl olunub diyâr-ı şâm-ı mehat rahl-ı ârâm eden enâd-ı beni isrâile mebûs olmuştur. Mervîdir ki Yehûd u merdûd tarafından yüz peygambere îsâl-i gezend /s.98/ zarâr-ı maksûd olub beşer-i ânları hîfz ve sıyânet babında meyân câne mintika bend-i himmet oldukları zülkîfl lakabîde telkabesebeb olmuştur. Yetmiş iki yaşında îtâyı müddet-i hayâtîn bî sebât edüb kabri pür-nûr-i mudâfet-i kadsedenkefer hâris nâm-ı karyede olmak meşhûrdur. Bunlardan mâ'adâ nice sa'âdetmendân-ı muhtâr ba'zı kibâr olduğu üzre sadr-ı eyvân-ı nübüvvetde reFî işşân oldukları ziver-i safâhat-ı mufasssalât olub nâm-ı nâmiyeleri merşûm u kâ'lem-i ta'yîn-i mevri him olmuştur lâkin terk-i itinâb kasdıyla lenel-i velek-i ol vâ'diye sülü'kdan ictinâb olundu.

**FASLI SÂNÎ DER-BEYÂN-I SÎR VE AHBÂR HAZRET-İ SEYYİDÜ'L
EBRÂR SALLALAH U TE'ÂLA A'LEYHİ VESELLEM. BE'D-İ DÂMEN-İ
SEMT-İ VE TEKELLEM HAZRET-İ SULTÂNÜ'L-ENBİYÂ MUHAMMED
MUSTAFA SALLALAH U TE'ÂLA A'LEYH-İ VESELLEM.**

Bin Abdullâh bin Abdulmuttâlîb bin Hişâm bin Abdimenâf bin Kusay bin Kilâb bin Mürreh bin Kâ'b İbnihü Lü-yi bin Gâlib bin fîhr bin Mâlik bin Nadr bin Kinâne bir Huzeyme bin İlyâs bin mudar bin Nezar bin sa'd bin Adnân. Taraf-ı silsile-i neseb-i âlîleri cenâb-ı Adnân'a bu tarîk ile muttasıl idiki vâsıl-i derece-i ilmelyakindir. Lâkin adn-i Adnândan ravdatü's-safâ-yı safî ilâhe keyfîyet-i ittisâlinde cedd-i ol kile ve kâle metşe'as olub devr-i pâs-ı kezeben nesebûn ol vâ'diye tahtiye sed mimmâ na't-ı çetnuğın kemiyet-i kâ'lem bedâyı-ı rakam bu mahâlde pâbeste-i ukâl u tevakkuf olmak münâsib görüldü. Alâ eyye hâlin bir güzide-i âlim seyyid ve sind-i nebî A'dem Hazretlerine sallallâh u te'âlâ a'leyh-i vesellem şeref-i intisâbla âl-i cenâb olan ekârim-i ebâ ve ümmekât ve ecdâd ve ceddât-ı cenâbelerinin dâmen-i ismetleri el iş-ü sefâhaden âri beyanlarında şerîat- peygamber vakti üzre ahkâm-ı nigâh-ı şer'î idiğine hadîs sahîh. Mâzalet min nikân kengâhü'l İslâm hattâ harecet min ebümmî. Şâhid adl-ı derâsıh-ı ahvâl üzre ol der yetîm-i lüce-i risâlet âme erine neşîn sehâ nahâne-i rahm-i Âmine iken peder-i âlî Güherleri Abdullan Medîne'de sîrâb-ı zihrâb-ı fenâ olub cedd-i emcedleri metahd-i hıdmet-i terbiyetleri olmuştur. Müddet-i hamli bîkâm ve kâsed râst-ı dokuz ay

oldukda eshâb-ı kîle sadme-i hicaret-i minsicîl birle muallâk zen hafre-i nîrân oldukları sêle mîmenet-i istimâl mâh-ı rebûlevvelinin on ikinci düşenbe gecesi sa'b bin Hâşimden müsâade uûd birle afâk-ı sa'âdetden talî. Ve âfî'tâb-ı fıptî tâb-ı âsâ âlem-i vücurra lâmi' olub şeref-i zât-ı meleki essıfâtı ile ansâr-ı hâk-ı mahsûdu ecrâm /s.99/ eflâk oldu. Hamîr-i mâyi-i terkib-i bedîit terkîbleri olan nutfe-i serîka-i sulb ü Tayyib-i Abdullahdan rahmi tâhir Âmineye intikâl edüb ândan dahî sahn-ı Sarây-ı âlem-i imkânda nasb-ı sâıybân-ı teşrîf-i iclâl edince pertev endâz-ı ser edekât-ı zuhûr olan ehrâsât-ı vecâcib-i umûri ziyûr u sūdûr etmek ve cevher-i yektây-ı vücûd u feyidi'l cevdeleri ehrâz etdiği fazl-ı bâhir ve şeref-i zâhiri müstemil olan mecmûa-i matbuayâ şîrâze bend cem' ve teflîk olmak hâric-i u'hde-i ki'tâb-ı ravdatü'l ebrâr olmağın rahş hâme-i şikeste zebâniye ki tâzimden beyân etmege akdâm olunmadı. Erâıyş-i kûşe destâr-ı ikbâl olan ol gançe-i nûşekfete-i bâgcâh ve celâl-i evvel-i jâle rîzi sîrâs kerâmiz olan mahdure-ıperde-i i'smet-i sevîb eslemiyeye olubin Ammâ bir kavldede yedi gün şîr mâderden seyr olduklarından sonra sevîbe ehrâz rûtbe-i celîle-i ırdâ-ı ile irtifâ' sân-ı uluvvi mekân bulmuştur. Üç aydan sonra tavk-ı şeref-i hadâneleri pîrâye bahş-ı gerdân-ı ihtimâm-ı hâlî me-i sa'diye olub ba'del i'zâm merâk-i dîdâr-ı ferhûnde âsârlarını nazar-ı mâder-i meher bânlarınâ a'rz eyledi. Te'sîr-i yemân-ı kudûmları birle âsâr-ı bereket ve temâhândân Hâlîmede revnûmâ olduğundan mâada temâme-i kabile dahî hasayâb-ı feyz-i ebr-i i'nâyet-i ilâhiye olmağın ol verd-i matar el gülzâr-ı risâleti afûnet-i hevây-ı siâb-ı ümmül karâdan sıyânet bahânesiyle tekrâr dest-il itibara âlıb mesâm-ı ârzevi kâbile-i sa'dî mânend-i bevi sünbül-ü sa'dî nemvedâr-ı table-i atâr eyledi. Ba'de müddet-i hassa-i teşrih-i sadra sadr-ı sîne-i Hâlîmeden raht-ı râhat kaldırmağın emâneti mashûb u selâmet sâhibine teslîm ile tahlîs-i zimmet-i himmet edüb sâha-i fesîha-i betha ol ser ve sedere sîmâ birle mâhsûd-i cennetü'l me'va oldu. Nakl-i sahîh üzre mebâhar-ı hıdmet-i teşrîh olunanlar Hazret-i Cibrîl ve Mikâil olub Enes bin Mâlik rivâyeti üzre eser-i şak safhâ-i tâbînâk-ı berâka vad'ı kadem olunmazdan mukâddem bir def'a dahî şakk-ı sadr olunduğu ümmehât-ı keteb-i megâzi ve ekser tefâsirde keşide-i silki tahrîr olunmuştur. A'dâd-ı sinin Ömer-i a'zîzleri altıyâ bâlığ oldukda Âmine ziyaret-i akârib-i ve hûyşevend için harâmında nahl-i bâg-ı risâlet sâyesinde hatâ-i yesrib-i zemîne şedrahlî a'zîmet edüb ba'del fuzûl-ü menzil-i ebvâde berzah-ı bîmây-ı iklim olmağın bihasbel ers-i dâhil-i mülkü yeminleri olan Ümmü Eymen berzede dâmen-i hidmet-i celîle-i hıdâne oldu. A'vâm-ı velâ'det-i bâ sa'âdetlerinden yedinci yılda meyân-ı mekyândı istiğal bulan nâire-i sâma nesûz-i kahd ve gûle ser-çeşme-i enbiye /s.100/

Nazretlerinin yüzü suyunâ intifâpezîr olmuşdur. Sultân-ı kişver-i risâle heft sâle olduklarında cedd-i emcedleri dest âhâr-ı pîmâne-i bezm-i hayâl edüb amîreleri Ebî Tâlib mahrez-i rütbe-i vâlây-ı lâlâyı oldu. On üç yaşında iken ebu Tâlib ile Mahmûd bend a'zîmet-i şâm olub Bahîrâ nâm-ı zâhid mer tâzı irşadıyla nazarâdan taraf-ı ümmül karâyâ emâle-i licâm-ı kafûl olundu. Yirmi beşinci ikbâlde reisü'l mâli Hatice-i Kübrâ birle ahenk sefer-i şâm edüb bu def'a câneşîn-i Bahîrây-ı ârif nestûrây-ı mekâşîf ricâsıyla anân-ı engiz taraf-ı darel emnn Mekke oldular. Ve ba'del vusûl Hazret-i Haticeyi otuz dokuz yaşında iken mahrem-i hâlvet se'ây-ı izdivâc edüb bir vakt-i mes'ûdda katrân-ı sa'dîn-i vâki oldu on sene sonra erkân-ı rasîfû'l bünyân Ka'be-i muazzaayâ şerefehellâhu Te'âla tetarruk u telâşı ihtimâli verilmeğin eshâb-ı kelime-i karîş-i nakz ve ebr-i emne akdâm edüb mühned-i sekâr hâne-i dîn hazretleri dâhi bâlezzet mübâşer-i hizmet binâ oldular ve hâl-i cemâl ümmül kurâ olan hacet-i evsedi yedi müeyyidler ile mahâlline vad' bu yurdlar bu sene-i seniyyede **Hazret-i Fâtîma-i Zehrâ** muttâ'lı ne çâr ender-i çâr-ı şûhuddan âlem-i vücûda feyz-i nûr u sürûr eyledi. Âmmi firûzî encâm-ı ahdî ve erbeîn-i rebûlevveli evâline altı ay tamamınâ dek tûtunatü'l levhayı eşkâl-i menâmet-i sâ'dîka akis-i endâz-ı merat tâbınan kalbî pâkları olubin Seher seyyâmek on yedinci günü edâ-i hıdmet-i tensik buyurdukları gâr-ı cebel-ihîrâda nâmûs u ekber âyine-i nazar-ı envârlarında cilveger oldu. Vebâl-i efşân arsa-i teblîğ olub ikra' bism-i rebbikelmezî hâlâk hâlâkal insân emîn alak ikra ' verabbükel ekra'mellezi alemle bilkâ'lem alla'mâl insâne mâlem ya'lem. Kerîmesini nakş-ı sahife-i hâfıza-i nebiyyi ümmi tehâmi etdikten sonra ta'lim merism vudû ve nâmâz. Ve telkîn-ı âyîn perestîş ve niyâz eyledi. Ve ba'de hikmet-i bâliğa-i samedaniye iktizâsıyla üç sene reşte-i vahyi ilâhiye u'kde-i te'hîr düşüb turuk u tevâtîr-ı nüzûl beyânat-ı me'aset olmağın bu emhâl-i mahz-ı emhâl olmak ihtimâ'lîyle ol meher-i sebher-i risâlet şâhika-i cebelden mânend-i pertev hûrşîd nice kere kendilerin zemîne pürtâb etmek merâd edüb müetmenül ser vahy-i hudâ keminegâh-ı huffâdan revnümâ olmak ile fesh-i a'zîmet buyururlar idi. Gulğule-i nevbet-i nübüvvetleri velele endûz-ı tâkînâ revâk oluben âvâze-i de'vatleri âlemgir olacat nev'i beşerde cümleden mukâddem telbiye-i icâbet-i takdîm eden ümmü'l-mü'minin **Hazret-i Hatice-i Kübrâ** olub henüz heşt sâle iken alâ mürtedâ ânlarâ iktifâ eyledi. Gûlâm-ı dergâh-ı /s.101/ risâlet-i destgâh-ı Zeyd İbni Hârîse derecesi sâlisede bulunup pîşer ve hâlfe-i eba sâ'dîk-i ekber otuz sekiz yaşında iken râbî siyâk-ı ehl-i îmân. Ve rehber-i tarîk-i arafân-ı Hazret-i Osman oldu. Bunlardan sonra menhel azbü tevîd ve İslâm kesirezzehâm olub e'dâd-ı ahâd-ı ashâb-ı ferîde

vücûd u ma'delet-i memûd u Fâruk birle vâsıl-ı serhadd-i erbâin olacak ehl-i İslâm perestîş hudâ ve nedânâme alâ-urresûl eşhed-i ihtimâm eder oldular. Felillâhül hamd velmenne mehâzeyli karîsebî ve aşîre olan duafây-ı mühtediyân-ı râh imân olanâ eliyâzu billâh-ı Tâ'alayı teklîf anîf-i irtidâd ve dâireyi tahammûlden hârici cevri-i bidâd edübin Serâre-i eziyet ve edrârlarından dâral emân hârem-i lillâhide karâr-ı desvâr olmağın bir hasebî izni âli sene-i hâmise-i beist-i recebi'l hareminde on bir merd ve dört zen-i zıl-i zalîl-i himâyet-i Necâşiye ittica edüb uğlûte-i tilkel garânikkal âli. Âmi mezbûr şevvâlînde savb-ı beyti'l-hareme emale-i licâme sebep olmuş iken ledî el vusûl-i hilâf-ı me'mûr u zuhûrî gâr-ı teker keşevr-i ârâm ve hasâr olub bu def'a yüzden ziyâde ricâl venisâ mehreb-i mûnci-i sûma-i hâmiyet-i Necâşiye mülteci oldular. Âm' seb'ada küffâr perişân-ı rûzgâr Ebu Tâlib hânesinde akdi cem'iiyet edüb siper endâz himâyet-i Hazret-i Sultân keşever-i risâlet olmak için etdikleri elhâc ebrâm-ı mûnteci-i husûl-ü merâm olmağın meddî edduhûr vele'vâm nihâyet elistihkâm üzre olan merâât-ı şarayıd-ı karâbet-i karîbeye infisâm verib bu mazmûni mahtû vesika-i sehîka-i tenmik ve ihtimâmen sakef-ı mâlây-ı beyt-i hüdayâ ta'lik etdiler. Üç sene tarafından ebvâb-ı muâmele-i münâsât-ı ve müdâfât-ı der devlet mendân-ı zemâneyi mensed olub ol müddetde e'ze-i benî Nişâm ve Abdulmuttâ'lîb şa'bî nâm-ı makâmda karâr ve ârâm. Ve tecerru zihrâb-ı metâib-i vâlâm etdiler sene-i sâminede Hazret-i Ebubekir ile Ebî bin Hâlf beyninde kadiyye-i merahene vâki ve kabl-i temâmül müddet-i âfi'tâb-ı sıdk kelâm-ı sadîk lâmi olub sâl-i âtiyede mu'cize-i Bâhire-i şak-ı şâhe-i zuhûrda cilyger oldu. Seyyidetü'n-nisâ Hazret-i Hatice-i Kübra radiyallah u anhâ yirmi dört yıl beş al tarîk-i ri'âyet mer ismi rıdâ cûyîde bezl-i nakdîne-i ihtimâm ettiklerinden sonra âm-ı eşerde dârus-saâde-i mülk-ü bekâyâ harâm edüb hâk-ı pâk-ı na'lêde mütevâri-i kûşei'l-had oldu. Mahdûm ercümend ve ferzend-i dilbend-i İbrâhîmden mâ'ada silsile-i neseb-i velahseb-i Hazret-i Sultân el-enbiyâyâ bâz beste olan evlâd-ı emcâd ol sedef lüce-i mâkariyâb-ı ifteden ârâ-yı a'sker efser-i zuhûr olmuşdur riyâ gize nihâddırlar. Yâr-ı cânî a'zm-ı mülkü câvidânî etmek ile /s.102/ sâha-i seniyye-i bî-kimînelerinden râhîle-i sabr ve sekine âhının rahîl etmeğın ol seneye âmül hüzn tesmiye buyurdular. Ol sâlde Ebû Tâlib dernede-i gerek-i merak pençesîne giriftâr olub ehl-i senet muhtârı üzre ıklîm-i a'deme bî-destmâye-i tevhîd bârî vad'ı kadem etmişlerdir. Hem ol senede sultân u herd ve serâ Hazretleri Zeyd İbni Hârise refekatıyla anân-ı engîz tâif olub on gün mer ismi da'vet mehâmeni ri'âyet buyurdular. İktidây-ı zülşekâvet mâni kabûl ü azzü icâbet olmağın refekat-ı tevîk birle taraf-ı beyt-i atîka taprik-i rikâb-ı a'zîmet buyurulub batn-ı

nahle nâm-ı mukâddemde hâder-i kehl-i fem-i şâm. Amûd u memdûd zılâm ile efrâşte olduğu dem-i î mân tâyife-i cenân-ı sûret-i zuhûr gösterdi. Yine sene-i âşerde Hz' Ayiçe ve Sevde binti Zem'a dâhil-i hâlka-i ümmehât-ı mü'minun olub Hazret-i Sadîka derecâtı sini Ömerden henüz yedinci dereceye vad'ı kadem etmeğin ânlara hâlî bedi zifâf olmaları sene-i hicreye tehîr buyurulub beyti'l şeref-i risâletde acêletü'l vekt-i sevde nâmzêd-i hıdmet-i ferâset oldu sinin şeref-i kârin-i bi'setden on birinci yılda metv-ü tanân-ı Medîneden edâ-i menâsik-i hacci beytullâh için ihrâm bend-i a'zîmet-i Mekke olan haczi altı nefer sa'âdetmendi tâc-ı î mân ile serbülent olub Medîneye vardıklarında tefsîde libân-ı berye-i dalâletden nicelere serçeşme-i hidâyete delâlet etdikleri ihtilâfât-ı revâtdan kat'ı Nazan on ikinci âm-ı hacetse encâm-ı seher recebül ehrâminin yirmi yedinci gecesi beynessâfa vel merveh ümmehânî hânesinden hâlet-ibîdarda cismi metharları mahmûl-i zêmile-i ûh u mukaddes olduğu hâlde mescid-i aksâyâ ândan makâm-ı kâb-ı kavseyni evâdeniye teşrîfsâz olub bî mimmâ na't agyâr-ı şeref-i müşâhede-i dîdâr-ı müyesser oldu. Ol Sâm-ı anbek fêmd e hazâne-i i'nâyet bî gayetden ithâf olunan cevâhir-i mekârim-i vettâfî keşide-ireşte-i tahrîr etmek hâric-i u'hde-i binân-ı kilik-i beyân olmağın bülbülü fesîh-i ilâhücce hâme-i i'câzı dırâz. Ol keşnede nâme-i zîrrâhının takrîre sr ağâz etmedi. Ol şeb-i pür tarbede yed-i müeyyedlerine berât-ı mer dayt-ı salevêt-i hams-i teslîm olunub eliyâzu billâh-ı Tealâ şirkden maâda seyyiêt-i ümmet merhûme-i Muhammediye defteri muhasebe-i a'mellerinden ferveren hade olmak beşerâtı ilâve-i ettâf-i nâmütenâhi-i ilâhi oldu. Sultânü azîmüştân tahtgâh-ı risâlet hazretleri tâc-ı mi'râc birle serbülend oldukları Leyleil Kadirde müddet-i sefer üç sâ'at nücûmî olub rûzine-i eflâkden sa'nh-ı sarây-ı âlem-i hâk-ı pertev-endâ ser-iclâl olduklarında pister münirlerinde eser-i harâret cesed-i mudahharları /s.103/ henüz bâki idi. Ba'zı ketb-i seyrde muharrerdir ki a'zm ü temâşa-gâh-ı âlem-i lâhût buyurdıkları dem-i kisve-i destâr ferkadsâyı sâha-i hâne-i bî-bahâne ümmühânîde sâbit bir derhat-ı şâneserine dûkanûb u husûl-ü me'mûr ile avd-i buyurdıklarında ol gasn-ı mübarek lâzımul e'zâz-ı hareket ve ihtizâzınâ henüz sükûn gelmemiş idi. Bu haberi i'bret -i eser-i kar'ı semî'. Sâdık-ı ekber edecek mer'ât-ı hâdlerine zire kadr gubâr-ı inkâr-ı ârız olmayub bitereddüt kelbân tasdîk-i belend etmeğin. Vellezice bîs-sıdgi ve sadegabihi. Meğer metinden hussamend olub lakâb-ı şerîf sadîk-ı ile telgîb olundu. Sene-i mezbûre mevsîm-i hacında makdimâ hilye-i celî-i tevhîdi ziyürgerden ümir eden hazreciyân ve gayrîden on hazreci iki evsi bir akabede yenbû mâul hayât-ıhidâyet edüb hablül metîn bîate tâb verdiler. Ve tealkim ü âyêt ü Kur'aniye ve telkîn-i ahkâm-ı İslâmiye için

kurre-i eshâb-dan Mus'âb bin Umeyr'i istishâb edüb ol sultân-ı fermân metâî vedâ' etdiler. Âmı kabilde sa'âdet mendân-ı Medîneden yetmiş üç merd ve iki zen leyle-i sâniye-i eyyâm-ı teşrifde şe's-i asabede nâil izz ü mülâkat olub Hazret-i Havvâce-i kâyinâtı hatâ nev teshir-i yesrib tarafınâ teşvîk etdiler. Husûs u bîat essene-i esdikâdan mesâmi' e'dâyâ erişib kudâme-i setm ve ezâr-ı küffâr-ı şerâre feşân-ı harâka-i sabr ve karâr-ı İslâmiyân olmağın izni-i himâyûn ile eshâb-ı sa'âdet intisâb-ı fevc fevc muhid-i metrâkema'l mevc gibî taraf-ı Medîneye'ye âkıb hattâ hezeber-i menîllkâb-ı Ömer bin el Hattâb dahî sûbî âhil-iselâmete imâle iskân-ı a'zîmet eyledi. Sene-i seniyye-i sâlis-i aşar saferul hayrinde Seyyidü'l beşer Hazretleri ilmi efrâz-ı hicret olmak için ruhsat-ı ilâhiye zuhûr etmeğın âh-ı mezbûrun 28. gecesı delâlet-i rehber-i tevîk. Ve refêkat-ı sadık ile mütevekkilen alellâh a'zm ü râh edüb gâr-ı servde üç gün karâr ettiklerinden snra gurre-i şehir-i rebûlevvel darus sekîne-i Medîne tarafından emâle-i licâm-ı nehâdat buyuruldu. İkinci günü mencuk-ı tevây-ı zaferi ettevâ. Zîr i'lm-i âfî'tâb-ı âsâ mahâlî-i kabâ müdâfâtından kabile-i Umer ve bin Avf necâriedîn hısân olub 14 gün ol bak'ada ferâhim keş dâmen-i asâyiş oldular. Kabâda ikâmetleri esnâsında mevrîd-i kerîme-i limescid-i eses-i elettakvâ olan ibâ'detgâh-ı felek eştebâh-ı benâsene fermânları sâdır olub mihrâbinâ ol ma'mêri kâmil-i elhades-i êd hâne-i İslâm Hazretleri bizzât-ı vad'ı esâs-ı masûnul enderâs buyurdular. Hazret-i Muttazâ /s.104/ hasbel-emr eshabınâ teslîm ve râbî için Mekke tahâllûf etmiş idi edâ-i hizmetden sonra Sabîha-i yevmüsâlis hicretde peyâde a'zm-i Medîne edüb mensil-i kubâda muharrez şeref-i takbîl-ipây-ı serde pîmâ oldu. İnkıdâ-i müddet-i ikâmetden sonra yevm-i muhterem cum'ada nefsi Medîneye sûk-imatî-i tevce buyurulub sâye-i şeka-i livây-ı âlem-i erâleri menâzil-i benî sâlim bin avfe niamü'l bedel zıllı pürhümâ oldukda zênûnâ nâm-ı vâ'dîyede cem'an yüz nefer kimesne ile edâ-i salât-ü cum'a buyurdular. İmâm-ı saffü enbiyâ hazretleri ibtidâ edâ buyurdıkları farîda-i cum'a budur. Medîneye vusûllerinde hâne-i bî-bahâne-i Ebî Eyyûbe buyrulub yedi ay ol sarâyede vad'ı ve sâde-i arâm. Ve bu müddetde mescidi' Şerîf ve hicret-i himâyûn tertibın ihtimâm buyurdular ol helâlde Zeyd bin Harise ve Ebu Râfî'a'zm ü Mekke edüb Merime-i mekrimleri Fâtıma-i zehre ve ümmü Külsüm ve evzêc-i tâhirât Hazret-i Ayişe ve sevreyi mashûb selâmet-i vâsıl hârem-i nebvâ etdiler. Bu senede muhacirîn ve ensârdan kırk beş nefer beynlerinde serâde ve darâda birbirlerine tevâfık ve tezâhir etmek üzre a'kd-ı muvâhât buyruldu. İslâm-ı Selmân-ı Fârisi Abdullah bn Selâm ve seniyyet-i ezân-ı şerîf dahî bu âmde zuhûr etmişdir. Yine bu sâle şevvâlînde Hazret-i Sadîka bâlâ neşîn furka-i ittisâl olub persetârî-i hücre-i hâs-ı

elhâs ile şeref-i ihtisâs buldu. Hum bu sene havâli-i Medîne'de darh-ı esâs-ı ârâm eden yehûd beni feriza beni nudayr ve beni Kaytakâ ile e'dâye iânet ve evdâye ihânet etmek üzere mebâni-i mevâdaye istihkâm verilüb vesîka-i sulhu tahrîr olundu. Sene-i sâniyede kerîme-i ezine lillezîne yukâtilûne bi-enneküm zalemû ve ennellâhe elâ hasrihim lekâ'dîr. Hukm-i mütedamminü'l hakem leküm dîniküm veliyedîn. Mensûhul a'mâl olub emri cihân metâ'. Kâtilühüm hattâ lâ tekûne fîtneh. Kar'ı esmâ' eyledi benâbirin basi sarâyâ ve terfî râyet gazâ buyurdular mehâziyla keserkine sel şemşîr-i gayret-i dîn olundu. İti ruhsat kıtâl-ı âm-ı ol hicretde şeref-i nuzûl buyurulduğı dahî ba'zı mu'teberâtta mersûm u kâ'lem-i tahrîr olmuştur. Zât-ı feyzil berek'ât-ı Hazret-i Havâce-i kâinat a'leyh-i efdalüs salavât zinet bahş-ı saf seppâh-ı İslâm oldukları gazevât-ı on dokuz ve yirmi bir ve bir kavle yirmi dört olub ancak dokuzunda şemşîrül mâs-ı kevni şerkeref-i hûn ile rengîn olmuştur. Techîz buyurdıkları seriye kırk yedi veyâ elli altı olub meşâhereni tahrîre hasbel ves'a himmet olunûr. Devlet-i ebed heyvend-i İslâm'da ol techiz olunan sipâh-i nusret-i destgâh /s.105/ seriye-i Hamze bin Abdulmuttâ'lîbdır kâribân-ı kureyşî gâret ve ol keşnenilere îsâl-ı hasârat için amm-i mükerrerem Hazret-i Hamza razıyallah u a'nh otuz muhâcirân ile irsâl buyurulub taraf-ı leşker-i menhûs eleser-i küffârda olan kesret bâr ve tâb ve takât olmağın mütârekeye sulûk olundu. Sâniyen şeriyye-i seyhil muhâcirin İbnihu Amm-ı seyyidil mürselin Ubeyde ibnû'l Hârisdir bir mühim temşîti için Mekkedden livây-ı a'zîmet-i efrâsete eden fîtne cûyân-ı Kureyşî dâm-ı intikâme devşirmek ricâsınâ Ubeyde altmış muhâcirin ile rûberâh-ı a'zîmet olub saff ü heycâ erâyide oldukda bende-i hâ sa'd İbnihu Ebî Vakkâs bir şâhbâz-ı hânedek-i mücellen peykân-ı bâzevî zeh kemân-ı kebânîden merâğ-ı şikeste bâl ü cân adeviye sâlmagın pây-ı mukâvemetleri şikest olub leng ve levk-i dehlîz gerize sülûk etdiler. Sâlisen seriye-i sa'd bin Ebî Vakkâs yirmi muhâcir ile anâ nerîz ile gâr olb râme-i remede-i küffâr birgün mukâddem vâ'dî-i selâmete vad'ı kadem etmiş bulunmagın sûb u Medîneye emâle-i licâm-ı müraca'ât olundu. Pâdişâh-ı mâlâ bâri gâh. Yine sevêrelî meallah Hazretleri bizzât-ı tahrîk rahş-ı a'zîmet buyurdıkları gazavête sernâme olan gazây-ı garâ gazve-i ebvâdırki târih-i nûyesân-ı müesser celîle-i peygâmberi lisânında gazve-i divân unvânıyla dahî mezkûrdur kafel-i mekkiyânî gâret. Ve kabîle-i benî zemreye îsâl-i hasârat için muhâcirinden altmış nefer merd-i nebred-ı âzımân birle rıkâb-ı saâ'dete vad'ı kadem-i mükerrerem. Ve sûb u meâme tahrîk-i tevgar-ı i'lm buyurulub menzil-i ebvâ mehad-ı ricâl-i ekbâl oldukda kâribândan nâm ve nişân görölmedi. Lâkin pişevây-ı kabîle-i benî zamra mahşebni amr mevki cân ve velâli

istikbâl edüb besad-ı semâd mihmândârı emrinde ihtimâm-ı tâm etmeğin hıdmet-i bâyesesî menzûr u nazâr kabûl olub a'kd-i muvâdaa bâbında etdikleri recâ karîn-i husûl oldu. Ba'zı keteb-i magazide bu sefer celîlî eser rakamzede-i yarâa-ı tahrîr olan sarâyâdan mukâddem sûretnemâ-yı menbusa-i zuhûr olduğı mestûrdur. Gazve-i bevâd dahî bu sâl-i sefer istimâl helâlinde cilveger merât-ı kâyinat olmuştur. Pûr bâr beş yüz şeter rehvar ile taraf-ı Şâmdan a'zm ü cânib-i beyti'l harâm eden gêribân-ı Kureyşi kitar-ı teshire çekmek için iki yüz muhâcir ile tahrîk-i semend-i a'zîmet olunub yenbua karîb-i bevâd-ı nâm makâmmede menreb-i hîmâm-ı avâm olundukda fırsat-ı fevt olmuş blunmagın hatâ-i yesrib zemîne rucû' /s.106/ buyruldu. Gazve-i zil aşîre dahî bu ensede zuhûr etmiştir. Ebu sufyân ser kâfile olub Mekkedden âhengi-i cânib-i Şâm eden kêribânı dest redde-i gâret etmek için iki yüz muhâcir ile a'zm ü zafer cezm buyurulub yenbu' nâhiyesinde beni müdele karârgâhi olan menzil-i âşîre takbil pây-ı arş-ı peymây-ı Hazret-i sultânü'l-enbiyâ birle reşk-i cennetü'l-me'vâ oldukca idrâk-i kâribân-ı hudâ mekândan güzârân olmağın birkaç gün celse-i istirâhat buyurulub Benî Müdele ile te'sîs-i mebnî-i sulh olunduktan sonra taraf-ı Medîneye sûk-ı matî-i rucu olundu. Hazret-i Murtâza bu gazada lâkâb ebû terâb ile teşrîf olunmuştur. On gün sonra pesperde-i hafâdan gazve-i bedr-i ûlâ revnemâ oldu. Bu senede Abdullah bin hacş emîr-i seriye olub sekiz ve bir kavilde on iki muhâcir ile batn-ı hahle nâm-ı mukâdeme kârbân-ı kureyşin o gülîp sel-i şemşîr-hûnerîz. Ve bünyâd-ı harb ve setîz etdiler. Sehem-i sâyebe-i vâkıd bin Abdullâh ile saffü seppâh-ı mütrekinden Amr İbnihu Alâil hasûmî iftâde-ihâk-i helâk olub Osman bin Abdullah ve Hakem bir Kepsân giriftâr-ı kayd-ı asâr olmağın sâirleri meydân-ı nebredden rev gerdân olub emtia-i kerban-ı dâhil-i havze-i igtinâm oldu devlet-i İslâmiyede katl ve esîr ve ehzi gâni'met ibtidâ bu gazâda olmuştur. Mâh-ı Recebül harâmda kabîle-i en'âm-ı bir fehvâ. Fevelli vecheke sadral mescidi'l-harâm. Beytü'l-makdisden taraf-ı Ka'be-i muazzamaya tahvîl buyurulub mâh-ı şa'bânda kerîm-i kütibe aleykünü's-sıyâmü. Kar'ı semi' eşref-i nebevi eyledi. Bu âm-ı hiceste encâm-ı şehir sıyâmında gazây-ı ferh fezây-ı bedr-i kebri zuhûri mücâhidîn dîn-i şâd ve hârem. Ve kirve müşrikîni giriftâr-ı devşâhâ-i nedve ve elem etmiştir. İcmâl-i hâl oldur ki mukaddemânîl gazve-i zil aşîrede pençe-i şirdelân-ı imândan tahis-i kerîbân-ı caz eden kerbanan Şâmdan beyt-i ehrâma gafûli bervecih tahmîn-i yakîn olıcak mâh-ı râmazanın on ikinci günü ricâlül harb üç yüz merd-i nebred-i âyîn birle nehadat hamâyûn vâkı' olub ba'dâ'dil menâzil-i Bedre karîb-i bir menzile seref-bahş-i nuzûl olduklarından kerbân semt-i selâmete güzâr ve ânlar ile telâkki muhtemel olan mahelde

pürsâz ve selb-i dokuz yüz elli nefer-i ser-keşân-ı Kureyşî darb hime-i ikrâr etmiş bulundular. Meğer ki ser-kâfile Ebu Süfyân-ı seppâh-ı İslâm tarafından kendileri giriftâr dem-i iğtinâm etmek kasdında olduklarını tahkîk etmeğin mukâddem bir keşte bühtân-ı Kureyşî nâme-i istinfâr gönderib târîk-i sâhilden mütevecce Şehristân-ı Mekke olmuş idi. Mazmûn u mektûb /s.107/ Ebû Cehl ve sâir sanâdîd-i Kureyşin ma'lûmları olacak yek-dest ve hemvâr-ı müst'ed-ı gerzâr olub âvâzei kevs-i rahîlî ebr-i peyvend etdiler. Esnâ-i tarîkda ser kâfile Ebû süfyânın selâmet ile Mekkeye vûsûli. Mesmû'ları olmağın herkes âhının târîk-i rücûa cânla talebkâr olmuş iken Ebu Vehl dûzah-ı merâr-ı hâlâfkirliği ile semt-i selâmet-i cevinden inhirâf olunub makâm-ı lücce ve hassâmede kıyâm etdiler. Mâh-ı mezbûrun 17. günü ser bazen-ı tarafeyn idârei câm-ı hûn-ı âsâm içün bezmi remze âzîn-i bend olub tarb-ı meclîs heycâ perde-i mu hâlî fden nakme-i biâhının canaki ser âgâz eyledi. Ol dem-i Hazret-i Seyyid ve ted-i âdem sallahû aleyh-i vesellem kible-i hâcâtâ tercih-ı revâ münâcât edüb feyesser-i feth ve zafer ricâsınâ kar'ı der niyâzî tîzter etdiler. Lâ-cerem-i sahm-ı sâyıb niyâz-ı hecef-i icâbete isâbet edüb mübârezân bî-pâkrev. Ve çâpan sevâzên arsa-i nekvedir. Cenved-i mihnede-i melâike birle imâd ve takviyyet olmağın pây-ı mukâvemet küffâr-ı sest olub mudik-ı hevl-i engîz-i keryezî veche-i a'zîmet etdiler. Ol nebred-i gâh restehir âyında harkele-i müşrikinden Ebu Vehil ve Ümeyye bin Hâlet ve Nevfîl bin Huveylid ve Şebibet İbnü Rebia ve Vedid bin Utbe ve Ukeyl bin Abdulmuttâlibin ve bunlar emsâli 70 nefer bed güher-i âzim-i bey'isil makar-ı sagar olub Abbas bin Abdulmuttâlib ve Ukeyl bin Ebî Tâlib ve Ukbe ibnü ebî Meit ve Nadr ibnî Hârla ve Ebul Abbâs bin Errebâ ve Amr bin Ebî Süfyân ve bunlar emsâli yetmiş nefer merd-i zûr u âvar dâhi beset-i kayd-ı zül eser oldular. Leşker-i nusret eserden ancak on dört sa'âdetmendi tâc-ı şehâ'det birle serbülend olmuşdur. Taraf-ı ârigâh-ı kibriyâ penâheden bu fetih firûze olıcak mesned-i tırâz çâr bâleş-i ikbâl hazretleri rûy-ı dirâat ve ittihâli sevde-i zemîn seker güzârî edüb dem'atüs server-i sebha-i hezâr dâne-i hamd ve senâ gere-i Hazret-i bârni etdiler. Üç gün ol makâmda ârâm buyurulduktan sonra livây-ı felek fersâ sûb u Medîneye imâle buyurulub madîk-ı vâ'dî-ı suğrâdan çakıldiktâ sefer gerdân ferâz Ebu Cehil ve şemşîr-i ser endâz-ı Meniye İbnü Haccâc /s.108/ hâssa-i hümâyûn içün ihrâc olunduktan sonra dâhil-i havza-i târâc olan saûf u emvâl saffû şeknân-ı havme-i kıtâl beyanlarında taksîm olundu. Ol menzilde fermân-ı methum elim tisâl üzre kelle-i bî-devlet Nabr ibni Hâris rebûde-i pençe-i ikâb-ı şemşîr olub uru kıt Tayyibe nâm-ı makâmdan Ukbe İbnü Ebî Meîd dahî alef-i tebğ-i telef oldu. Mâ'adâsı edâ-i hûnîne birle çehlis serv ü cân edüb

rûzil enfede mersûm kâ'lem-i hacetse rakam imâm-ı süheyli olduğu üzre onlardan on dokuz nin-i baht ba'd-ı zamân hıl'at-ı yakrenin îmân ile harâmân-ı sahn-ı sarây-ı âlem-i imkân oldu. Cenâb-ı Kibriyâ intisâb-ı Hazret-i Rabbül erbâbdan fermân-ı methatemâl ez'ân sudûriyle me'mûr olmadın esârây-ı bedrden ehz-i fîdye birle dest-i ta'aruz-ı keşide olduğu köye muvâfık rıdâ-yı ilâhi olmâmağın. Mâkâne libenî entekûne lehû isrâ hatte yethânü fîlerd kerîmesi ile taraf-ı ized-i zülcelâlden vârid olan i'tirâz-ı bâis-i teselsül katerât-ı eşk-i hüzn ve inkisâr olub bî-ruhsat bu kâre akdâman eser-i semeti Gazve-i Uhudda zâhir oldu. Vucûb u sadaka-i fitra ve salât u id ve sevr-i zifâf fâtıma-i Zehrâ ve Â'lî Murteza bu sâl-i idde bedîd olan ahvâlden oluben Gazve-i Beni Kaynukâ dahî bu âm-ı firûze-i encâmda mâye-i ibtisâm sugûr u İslâm olmuşdur. Mukaddemân zebânezde-i kâ'lem-i tahrîr olduğu üzre ki yehûd beni kaynukâ ile münâfî mer ism-i ihlâs bir vad'ı küstâhî sudûr etmemek şartıyla sâl-i hicretde a'kd-i peyvend-i sulh olmuş idi. Esâs-ı musâlaha bir müddet-i rahne dâr-ı teyseye-i özl olmayıb Yahûdiler âsûde hâl-i zılli sâyibân-ı emân olmuşlar iken sir sene şevvâlînde kendi bâzârgahlarında bir Müslimâni bî-dest mâye-i hayât edüb reşte-i ahd kisve-i mekrâz-ı nekes birle kiseste olmağın ser endâzân-ı ruzegin şîr dalân-ı ensâr ve muhâcirin tehniye-i mehâm gazâ ile me'mur olub hasbel eşâre ol bed gerdârları madîk-i hasâra giriftâr etdiler. Eyyâm-ı muhasâra on beş adedîn tekâmîl edecek mehâzıyla yâhûd ki yedi yüz merd-i tiğken idi efen-i birgerden hasârdan çıkıp o riât-ı sâmi matrâh-ı esâs-ı ikâmet etdiler. Sanûf-i emvâl ve edevât-ı harb ve kîtâl mazbûd u hi'dâm-ı dergâh-ı âlî olub ba'd-ı efrâz elhams beynel guzât-ı taksîm olundu. Eşher-i rivâyât üzre Gazve-i Sevûk bu sene-i mübâreke vakâyından Ebu Süfyân melhâme-i Bedr-i zehnâ merhem olmak ümîdiyle dâru hicriye girferşenin karîb-i arid nâhiyesine alelgafle sâye-i nuhûset sâlûb insârdan a'mâl-i zirâ'ate meşgûl iki Müslümanı ilhâk ve birkaç hahl-i mevzûn harâm hurmayı efkender-i rûy-ı hâk etdikden sonra ânanetâb teye edbâr olduğ vâsıl-ı semî' nebevî olmağın 200 nefer mübârizi zûr u âver ile ta'gîb buyurulub telâkki ger yapteâne imkân olmadı. Pâbend-i firâr olmamak için Süfyâniler-zâde terik-i olan Sevik enbânların rizen olub rızk-ı helâl nasîb-i a'zât /s.109/ zafer nevâ olması bu sefere Gazve-i Sevik tesmiyesine sebep oldu. Âm-ı sâlis hicretde Gazve-i Gargaretü'l-keder vâkı' oldu. Beni Selîm ve atafândan birkaç gün püryeşân rüzgâr ikâd-ı âteş fesâd-ı mülâhazasıyla Gargaratül-keder nâm-ı makâmda a'kd-i rişte-i içtimâ' etdikleri istimâ' olunmağın ol gürûh-i tefrîk içün ser-bazen-ı meydân-ı megâziden iki yüz gâzi ile sa'âb ve sehûl ü tarit olunub mahâll-i ma'hûde vürûd olundukda bir müteneffîs görülmedi. Üç gün celse-i

istirâhatden sonra ol havâlîde raî ve çerâ eden beş yüz şeter serferâz-ı müraca'at buyuruldu. Gazve-i itimkâr dahî bu senede sûret-i tahayyüc bulmuştur. Gûres nâm-ı bir serîr-i müfettten tahrikiyle beni sa'lebe ve mehâribde bir cem'ı menâzil-i neceden zî-emr nâm-ı mûdîde terfî' râyet-i cemiyet edüb etrâf-ı Medîneyi pâzde-i gâret etmek mülâhazasında idikleri arda-i dergâh-ı risâlet-i dest-gâh olmağın dört yüz elli nefer dil-ir-i dildâver ile rikâb-ı azîmete vad'ı kadem himmet buyuruldu. Pertev mâhce-i livây-ı felek ersa ol serzemîne düşdükde gavres ve ittibâ-i sabül menâl-i sevâhık-ı ci'âle tahassun etmişler iken ba'zı mu'cizat'ı fermân-ı cihân metâ' etdiler. Meshin-i eyyamdan olan katl-i ka'b İbni eşref dahî bu seneye dırâz-ı hil'at-ı fahr ve şeref olmuştur. Seniyye-i kadre dahî bu sâlde rûtbe-i vukû'a ermişdir. Ahenin cânib-i şâm eden kâfile-i sefîle-i Kureyş pâzde-i gâret etmek için Zeyd bin Hârise yüz su atığı güzâr ile irsâl olunub kardet-i nâmâkamda kerbân-ı Kureyş erdiler. Şemşîr-i hûnerîz-i meydân-ı harb ve sefîzde henüz cilveger olmadan gêribâyân-ı âhenin râh-ı feriz etmeğın metâ ticaret dâhil-i hûze-i gâret olub yirmi beş bin dirhem hamsi ihrâc olundu. Bu senede Hazret-i Ümmü Gülsüm binti Rasullalah Hazret-i Osman ile tenhâ neşîn hime-i zifâf olub sebıkan Rukiyye ve hâlâ Ümmü Gülsümü radiyallah u anha agûş u nikâha aldığı lakâb-ı şerîf Zinnüreyin ile telekkiye sebep oldu. Yine bu senede Hazret-i Hafsa binti Ömer İbni Hattâb ve Zeyneb binti Huzeyme silsile-i ümmehât-ı mü'minine menharad oldular. Hem bu senede sebâd-ı mükerrerem imân-ı muhterem Hazret-i Hasan radiyallahu anha encümen-i efrûz u vücûd. Ve şemi' nûr efşân meclîs-i şuhûd oldu. Bu sâlde bi-hükmül harb secâl-i muarreke-gâh-ı Uhudda sûreten şâhid zafer bed hevâhen-i devlet-i imânâ mashar göründü. İcmâl-i kadiye oldur ki mukaddemân-i mersûm-i /s.110/ kilik beyân olduğu üzre Ebu süfyân ser kâfile olduğu kâribân ki dârul emân Mekkeye vâsıl olmuş idi. Ol emti'a-i ticâretin ekseri eshâbı hılâl-i harb ve kıtâlde giriftâr serpençe-i şîr-i yemşîr olmağın tahmînen bin şutur var sinûf-i emvâl-i bir semi vedî'at-ı Dârunnedvede matrûh-i kûşe-i ihmâl olub bâz mândalarının kirye ve zârından olmalı dest-i tasrife âlmağa mecâlî olmadı dem'i câri birle âteş-i endâhı nev'ân teskin edih şiven ve mâtemden isdâl-i izyâl-i ferâğ ettiklerinden sonra ecnâs emtiayı na'kil edüb re'isül-mâlî eshâbınâ teslîm etdiler. Rubb-ı hâlis elli bin misgâl ibrîz-i kâmilü'l ayâr olub sanâdîd-i Kureyş kemer bend-i ittifâk oldular ki ol meblâğı ser bazen-ı meydân-ı imândan ahzi intikâma bezl ve infâk edeler. Bu tedbîr-i müste'gıb ettedmîr-i etice pezîr olub kimi celbî mâl ve kimi tahsîl-i vebâl için az zamanda Mekkî ve afâki üç bin sipâhi kine hâh cem' oldu mubârezân-ı meydân-ı a'ceb ve gurûr u gubâr engiz şerve şûr olarak âzim-i

taraf-ı Medîne olub mâh-ı şevvâlî n on üçüncü günü batnı vâ'dî-i uhuda sâye-i nahset sâldılar. Rûz-i diger Hazret-i Seyyidü'l-beşer sallallahu a'leyh-i vesellem bin nefr-i merd-i zûr âver birle Medîneden a'zm-i rezmegâh edüb nîm-i râhdan üç yüz kadar münâfık ile reisleri Abdullah bir Ebî i'lm-i efrâz-ı şikâk olmağın sâye-i şakka-i livây-ı İslâmda ancak yedi yüz nera şîr-i şemşîrzen kaldı. On beşinci gün tekâbül ü Sıffîn ızhâr-ı sûret mercil Bahreyn edüb ser bazen tarafeyn tîg-ı keşide-i a'zm ü meydân edecek peyderpey alemdâran Kureyşden on biri iftâde-i hâk-i helâk lup mudmâr-ı gerzere rahş-ı lâf merdî soranlardan biri ser-menzil-i selâmete ermemeğın livây-ı şevketleri şikest olub segûf u mehâliliğın bir hemzede-i debûr u edbinâr oldu. Sille-i celâ'det ser-enderân hûme-i dîn ile hazele-i müşrikinin yüzleri. Dû nevbî seppân-ı İslâm sebî ve gârete ol öz etdiler. Tesviye-i sagûf olundukda erbâb-ı râmâh ve gârete ol öz etdiler. Tesviye-i sagûf olundukda erbâb-ı râmâh ve süyûfdan bir fırka cânib-i yesâr nusret-i şî'ârda olan cebel-i înn şekefeni muhâfeza içün olmalede vukûf ile me'mur olub kelâle-i nev'i zafer furûğ u şimâl-i ikbâl debûr u edbârdan kânıgısı ile müteharrik olursa olsun bî-sudûr u ruhsât hareket etmege siz deyü tenbiye olunmuş iken bazvey-i iktidâr-ı küffâr bir tâftâ-i pençe-i inkisâr olub yâran-ı îmân genâyım bî-şemâr etdikleri menzûrları olacak ekser müstehfazîn hidmet-i muhâfazasıyla me'mûr oldukları /s.111/ merkezden dûr oldular. Hâlid bin Velid ve İkrime bin Ebî Cehl mekân-ı kemîn olub ol fereden îsâl-i güsend kasdînâ fırsat bin idiler. Meydân-ı hâli bulacak mubârisân-i perhâş kafasından cûy-ı asâ koyula nice senâver nice-i şecâ'at-i bedre-i sîlâb-ı fenâ etdiler. Felhâl birâ'deti zül celâli te'sîr-i şâmet muhâlefet birle sûret-i nâmı lâyım aks-i kasiyye zuhûr edüb kitâbet-i mahûdeti la'vâkıb-ı İslâmiye manzumesi inhilâl buldu. Hattâ vucûd u nâzenin Hazret-i Seyyidü'l mürseline dahî bir iki zahm-i hûnpâş-ı isâbet edüb reşk-i a'kderadan olan silk-i mer vârid dendân-ı ribâ'ıyyeleri şikest oldu ol bezm-i rezmd e seyyidü's-şühedâ Hazret-i Hamze ve Abdullah bin Câhş Sad bin er-Rebî'a ve bunlar emsâli yetmiş şîr-i dilir-i mest sahbây-ı şehâ'det oluh mütevârî günâm-ı şâhid-i münevvere oldular. Rıdvânullâhı Teâla aleyhim ecmâ'in. Remme-i remende-i müşrikîn-i mağrûrân meydân-ı kin. Kemâl-i a'ceb ve nihâyet gûrur ve husûl u me'mûl ve sürûr u nâ-mahsûr ile tarafi Mekkeye inân tâb-i müraca'at olmuşlar iken şehristân-ı Medîneyi pâzde-i gâret etmediklerine nâ'dîm-i ol fîkri-i fâsidi temşite âzem oldukları münâkis olmağın fîtne cûyân-ı Kureyş veche-i azîmetlerinden sarf içün harek'ât-ı anîfe-i meydân kîtâlden kalıb ricâlde olan hafakane henüz sükûn gelmiş idi ki a'zm u hümâyun buyurulub Medîneden sekiz mil bâd Hamraü'l-esed nâm-ı menzile izz ü nüzûl erzeni buyurdular ol mekânda

Ebu Süfyân ve refîkâsı târîk-i hâsevâb rucûadan inan-ı tâb olub rahgiray-ı cânibî beytû'l elâtik oldukları haberi tahkîk olmağın refâfatı tevîk ile dâru's-sekine-i Medîneye teveccül-i âlî buyuruldu. Âmı rabî-i hicreti hazret-i hayru'l-enâmında Serîye-i ebu Sekine vâkî oldu. Beni Esad ru'esâsından Talha ve Seleme barsân-ı huveylid taraf-ı İslâmiyâne bir târîk ile îsâl-i hısır etmek dâm-ı sevdâ-yı hâmine düştüğü muvakkıf-ı izzıra hatşâma raz ve i'lâm olunmağın fesâd-ı âteşi henüz zebânkeş olmadan idfâ olunmak için yüz elli merd-i nebredezmâ ile Ebu Seleme-i mahdûmi bir veih isti'câl-i irsâl buyuruldu. Beni Esed çerâhı keten nâm-ı merâde olan devâb-ı mevâşi dengâ dâr-ı mülk-ü Yemâni guzât-ı dîn olub üç nefer gulâm dahî dest beste esîr oldu. Sippâh-ı İslâm râmme-i ağnâme itâle-i est-i iğtinâm etdikleri hengâmda bir çoban kenâre-i selâmete cân atıp velvele-i istinfârî âlemgir. Ve Tuleyha ve Selemeyi sûret-i vâkı'adan habîr /s.112/ etmeğın. Bim-i cân ile ebûk bâr âhengi madîk-i firâr edüb pesmânde-i ker yaptıgân dahî nâsib-i ser-bazın arsa-i îman oldu. Vak'a-i bîr-i ma'ûneki icmâ'il-sehâb-ı sa'âdet-i intisâbdan yetmiş kimsenin vesîka-i hayâtı meski elhıtâm-ı şehâ'det olub hûn-ı devlet hasan hatmeden hissayâb etmişdir. Yine bu sene feth-i mübin-i Beni Nadir ile dîde-i arzevi guzât-ı dîn karir olub cebr-i keser kılıb etmişdir. Güzâreş pezîr tahrîr oduğı üzre Beni Nadir ile mahâlli resm-i hulus bir vad'ı küstâhî sudûr etmemek şartıyla a'kd-i sulh u râhat bahş olunub birkaç er sene âsude hâl-i zıll-i emn ve ferâğ bâl olmuşlar idi. Bu sâlde bir emr-i mühim için nahl-i mevzûn-i harâm gülşen-i vahy ve ilhâm hazretleri ol ser zemîne sâye-i sa'âdet pîrâye salub yahûd Beni Nadir ile dûha-i ser-bülend vücûdların ravza-i şunuddan bir kande-i dest-i gader etmek kasd-ı fâsid olduğun emînü'l-vahy-ı ilâhî ma'rud u pişgâh-ı dergâh-ı risâlet dest-gâhı etmeğın dâru's-sekine-i Medîne tarafınâ teşrîf-i sâz olub ol gederler cezâ-i nekes ahd-i için bilây-ı celâle mübtelâ olmalarına fermân-ı methâtem el-e'zân-ı şeref sudûr buldu. Re'y-i cihân-ı arâyâ vad'ı enkeşet-i muhâlefet etmege kudretleri olmamağın imtisâl-i emr-i âlîye sûret-i rızâ göster mişler iken re'isü'l-münâfıkın İbnihu ebî Selûl tahriki ile geribân-ı hilâfeden baş çıkarıb meydân-ı lâf ve güzâfa per delâne cünbüş gösterdiler. Lâ-cerem-i yegâne-i âlem hazretleri sallallahu a'leyh-i vesellem mücâhidîn ve ensâr ve muhâcirin ile a'zm ü zafer cezm buyurulub ol mekârleri dâm-ı madîk-ı hasâra giriftâr eyledi. Eyyâm-ı muhassaradan on beşinci günde kar'ı bâb-ı niyâza ser âğâz edüb der yüze ger derettâf olmağın kendilere ve evlâd-ı ıyallerene ve ârkeşlerine tahmîl edecek mallarınâ emân-ı ihsân buyurulub mâ'adayâ ve defter-i ecnâs-ı silâha merdân-ı harb ve kefâh için râdde-i sahhul bâkî çoğaldı. A'cze-i Yahûda kûşe-i cîranelerin pür âteş

vedûd edûb altı yüz per-bâreştar rehvar ile etrâfa perîşân oldular. Pes mânde-i yahûd olan sene-i emvâl-i fen olmağın ba'zı akârât mazhâr-ı ettâk etdikleri bedelerine i'nâyât buyurulub bâkis-i havâs-ı hümayun için zabtâ sezâvar görüldü. İbnihu Hişâm rakzedesi üzre eyyâm-ı mehâsırda te'âtî-i hamr-ı harâm olub akdâm edenler hakkında hadd ü şur-i mer'i olmak fermân buyuruldu. /s.113/ Bu âm-ı sa'âdet encâmede serkeşte-i Bâ'diye Kerb ve bilâlîteşme-i dest-i Kerbelâ. İmâm-ı Ma'sûm şâhid-i mazlûm Hazretleri Hüseyîn radiyallahu a'nh hırâman-i gülistân-ı vucûd ve revân-ı hâk-ı efzâyı bâ'atan-ı sarâyı şuhûd oldu. Hem bu sene ümmi Seleme ve Zeyneb bint Cehş radiyallahu a'nh Sezâver-i perstâre-i dârussâde-i risâlet görölub nuzûl ü eyt-i hicâb-ı ezvac-ı tâhirane sebep-i ihticâb oldu. Gazve-i Bedir mû'id tahi bu senede nakş-ı tırâz safhâ-i zuhûr olmuşdur. Mukaddemene muarreke-i Uhud hıtamında Ebû Süryân ile âm-ı Kâbede mevsîm-i Bedri mevûdda ictimâ etmişler idi. Zemân-ı menûdda darb ve sâk-ı cüz-ı eftâk buyruldu. Bu haber Ebu Süfyanâ hadse-i ıztırâb verib ammâ havâh-ı nahânâ-i gayret-i câhiliye iktizâsıyla hareket mezbuhi eylemiş iken ınkıtâ-ı feyezân-ı bârân-ı birle elademi alef-i denâbe ba'ıs-ı telef oluyor deyü bu mukaddemeye revkeş edûb cuyây-ı semt-i selâmet oldu. Mevsim-i Bedir ki meşhir mevsimi Hicazeyeden olub etrafdan dâd-ı vüstep için Arâbân ve tüccar gelmişler idi. Dilâver-i dil-i rân muhâcirin ve ansâr eğerce bâzâr-ı kâr-ı zâr-ı kerem olmadığı cihetden dest-mâye-i zafer tahsilinde nasûndan zarar etdiler. Ammâ getürdükleri amtia-i ticareti idâf-ı kıymetü'l-cakt ile nakt edûb mazhar-ı erime-i idâf-ı rahkalıbû bî-ni'metîn minellâh oldular. Gazve-i zât-ı errûka-i sene-i hâmse vakâyındandır. Bu seferde muhtehây-ı seper rukâ-ı melûne ile merki ceme-i deryûze kirân Hint ve nejat gibî beyâz ve sevâd ile melûmu bir güve dâmeni olduğu vecih tesmiye olmuşdur. Rabbinin esmâr ve sağlebeden bir cem'i kesîr fesâd üzre tenâfık ve ittihât etdikleri muvafık cân ve velâle isâl olunmağın kablel vuku' tedârik-i ilâc-ı vakı'a için yedi bin on nefer şems-i bazen meydân-ı hezbirle taj menârel olunub arâm-gâhı fitne cuyân olan mekânâ varıldıkta nisve ricâl sa'bel menâl-i cibâle penah edînip dest-i ta'arruz dâmenlerine ermeden gütâh olmağın velûd u Ahmed mesleğine ahın olundu. Mervîdir ki Makar-ı ehl-i Sakan olan mahâlle varılıp bir kehnesâl-i acüzden gayri bir müteneffîs görölmeyecek güzât-ı dîn kiminde fırsat beyân olunmak ihtimâliyle ol gün ihtiyâtdan salât ü havf kılında devlet-i ebed peyvend-i İslâmiyede ibtidâ olunan salât ü havf budur. Gazve-i Dâmmetü'l-Cendel dahî bu senede cilve-saz-ı arsa-ı zûhur olmuşdur. İllet-i hudûs ve neticede gazve-i zâtu'r ruk ile müşterekdir. Fazla bu gazada mevâşî ve devâb-ı muhâlefin hasîb-i guzât-ı dîn oldu.

Gazve-i meryesi' dahî er-câh-ı nukûl üzre bu meymenet-i iştîmâl silkine pirâyê bahş /s.114/ olan ferâyıdu'l-ukbân vakâyındadır bu ga'za gazve-i Belil Mustâ'lık u'nvânıyla dahî istihâr yâftadır. Pişevây-ı kabile-i Harîs İbni Ebî Dırâr kasd-ı edrâr ile bir yeneşinen-i Arabdan cem'i sepâhgine hevân etdiği ma'rûddu dergâh-ı âli olmağın tafrik semmel-i müşrikîn için saff ü seknân-ı hûme-i dîn ele terfî' ri'âyet a'zîmet buyuruldu. Mukib-i zafer karîn kendileri kasdînâ hareket etikte İbni Dırâr herâdarlarının mâlûmu olacak lâ-nâkateil fiha velâ Cemel mesel ile a'mâl edüb manzûme-i beren gibî müctemi eşşemel olan esâ binat-ı en's âsâ perîşân oldular. Hâris için râh-ı fîrâr beste olmağın bidarure kendi kabilesiyle mütabel olub kimi tame-i nehnek-i şemşîr. Ve kimi dest-i beste esîr olu bu gazada seppâh-ı İslam ceded-i melâyike-i kirâm ile takviyyet ve imdâd olunduğu eser-i Bedr ki bünyân-ı nûrsûs saff ü imâniyandan ancak pür-vücûd mefkûd idi. Kevkebe-i mevkib-i küfr ve dalâl-i şikest olacak nera şîrân-ı İslâm hâric-i hadbe-i evhâm-ı igtınâm edüb yalnız iki bin şeter ve beş bin kusefend-i dâhil hitâ-i iktisâm olmuşdur. Cûyen ve nâm-ı dahter mâhpeykerin Hâris ki hîn-i kismetde sâbit-i kays sehmine düşüb gerden beste-i tavak-i bedel-i kitâbet olmuş idi imdâd mâli ricâsınâ hâk-e dergâh-ı âliye yüz sürdükte kevkeb-i ikbâl müsîd olub edâ-i necmeden sonra dâhil-i hâle nikâh oldu. İnd-i mesâsu Hacca rûhsat-ı timin dahî bu sene-i seniyyede unvânı'ş-şeref olub kir kavide hûd u sefer celîl-i eserden husûlu me'mûr birle gagul ve Salsâl nâm-ı menzile nuzûl olundukda birle şikâf-ı zuhûr olmuşdur. Kıssa-i melâl-i iftira-yı ifk bu gazadan enâni'tâb semti rûcu olduklarından lisân-ı münâfıkından şuyû' bulup Hazret-i âlemül ser-vemhafîyyât ayyât-ı beyyinâtından on dâne karîde-i celîlü'l-kader lûcce-i vahy ve tenzîl ü birle isbât-ı tahâret zil-i i'smet-i sadîka etmegin ifâle-i zebân-ı hezeyan edüb dört merd ve bir zenne ikâmet-i hedd ü kazif buyuruldu. Bu hâlde Gazve-i Hendek dahî sûret-İ pezîr vukû bulmuşdur. Şîrân u gâbe-i dîn üzre hücûm u sükkâne eden mehâzil-i müşrikîn tavayif-i muhâlefeden müellefe olmağın Gazve-i Anzâb dahî derler. Mukaddemân-ı nakş-ı harîr-i tahrîr olduğu üzeredeki yahud Beni Nâdire-i semet-i nekes ahda ve misak-dar ve diyârlarından dûr etmiş idi ol gürup mekrupden Hayy bin Ahdap ve Selâm bir Ebî el-Hakik ve Künane İbni Rebîa ve bunlar emsâli bir fırka havâli-i Hayberi mahad-ı rahl ikâmet edüb nemvâre ahz-ı sâr dâm-ı efkârınâ giriftâr eylediler ihar gâr a'zm ü harim harâmullah edüb /s.115/ hezâr-ı fûsun ve fesâne ile Ebu Süfyân vâ kâmedâni sanâ'dîd-i Kureyş taraflarınâ imâle etdiler. Ve kak abiye-i Beni Atafûn ve Elsem ve Eşca vesair kabayil-i etrâfı-ı kılubenî dahî mevâid-i aragub ile celb iledüb on binden ziyâde harb ve darbe âmâde mağrûr meydân-ı ser ve şûr ile reva-yi

teveccühi sûb-i Medîneyi döndürdüler. Bu haber vâsıl-ı semî' şeri-i nebevî olacak etrâf-ı Medîne kûşe-i bendeleri ile teşbid olunub cebel-i selî' cânibî kesâde fedâ olmağın Selmân-ı Farisî tedbîri üzre hendek ile sed olundu. Cuyûş u ahzâb ve cünûd u e'râb deryâ-yı müterâkemi'l mevc gibî fevc fevc kenâr-ı hendeke gelüp taraf-ı âhara âh-ı güzâr olmamağın ma'asker-i fîrûzi esere mukâbil ders-i heyâm ârâm etiler. Bir ay kadar zamân sepâb-ı tarafeyn pes-perde-i hendekden sagir-i harb zebân-ı tîr ile mukâleme edüb i'mâ-i sinân ve şemşîr olunmadı. Ancak succân-ı Arâb meyânında hezâr-ı merd canan ezmâye mukâbil addolunan Amr bin Abd ve depr-i gün beş nefer hempası ile hendeki güzâr edüb masmâr gârzarda acâle-i rahş-ı hel men mübarez eyledi şîr veyâ Hazret-i Murtâzâ kahrâmanı refât ile vekîn olub Zülfikâr-ı gerdan amra havale etdi vekile kedevi mezbele esâ kellesin zemîne düşürdüğü bir oldu amr ve hempây râh-ı sekâ olunlardan Nevfel bin Abdullâhi onâ hemrâh edüb Hebire bin Ebî Vahye zahm-ı hûnbâş er gördü. Müddet-i mahnet muhasâra encâme erdiği hengâmde Hazret-i Mürselün riyâh merkeb-i küfr. Ve delâle cend-i sabâ-yi irsâl edüb hîme-i vehimelerin zîr ve zeber eyledi. Âteş dânde galeyân eden kadûr ve cefânî ser-nigün edüb harman-ı târ-i bâd-ı fenâyâ verdi ve bu sûret-i i'bret eser müşâhedeşiyle ceyş-i Kureyş leşkeri ra'b ve herâs-ı istilâ edüb birbirlerine tesâbık-ı eyyâma ran bâra-i edbâra erhâ-yı inân etdiler. Hattâ Ebu Süfyân kemâl-i hayret ve nihâyet isti'câlinde zanevi seterde olan aksâlî hâl etmeden süvâr oldu. Bu sefer nâ-mübârekde leşker-i küffâr herişân-ı rûzgârda görünen kûsûrat. Ve Hayy bin Ahtâb etdiği edâl ve şeytanet Beni Ferida müste'menlerin takrîr ve ser-çeşme-i ihlâsların takdîr edüb i'âdî ile hemzebân-ı ittifâk ve rahne efken nâme-i mîsâk olmağın bir keşte buhtân rişen a'ile-i debûrre edbâr ile yüzleri dönüb sâdık-ı ullahce nusret-i bissabâ hazretleri zıll ü efken hücre-i hâs cenâb-ı sadike olmuşlar idi ki tâvus zirin-i bâl dergâh-ı ola. Hazret-i Cibrîl devlet-i serâ risâleti. Cilvegâh edüb /s.116/ merâsim-i küllü efşâniye tahiyet ve teslîm takdiminden sonra bî-vakfe-iistirâhat erbâb-ı sakâk ile a'kd-ı ittifâk eden Beni Kurayza üzerine tevciye râyet-i a'zîmet buyurulmak için tebliğ-i yarlığ-ı fermân sebâni eyledi. Hasbel-emür hemân ol dem rıkâb-ı sa'âdete vaz'-ı kadem buyurulub üç bin kadar merd-i gazanfer birle Yahûdi Beni Kurayzayı muhasâra ve bünyâd-ı mukâtele ve müşâcere buyurdular. Çün vücûd u bed-b'ûd yahûdde ol kadar kudret yoğudu ki merdâne çıkıp hezberân şîr ü şikâr ile mudâriha-i kar'a-i gerzâr edeler. Mukaddemânı yahûd Beni Nadir ile karârda olan tavr u muhâdane üzre hisârdan çıkıp ser-gerdân tih. Ardallâhu vâsi ahu olmak şartıyla tâlib-i anhar oldular. Lâkin bu mültemislerine râde-i kabûl çekilmeyib hükm ü Rasullâh üzre

dervâze-i hasârı küşâd etmeleri merâd olunmağın nâçâr eyyâm-ı muhasâradan yirmi birinci gün hablûl metîn fermân-ı kazâyâ teslim kerden rızâ edüb dest-i niyâz ile dervâze-i hasârı bâz etdiler. Nisâ ve etfâl ve sanûf u emvâl emnâ-i dergâh-i risâlet havze-i tesellümüne dâhil olub altı yüzden efzûn. Ricâlül harb ve dokuz yüzden dün. Kantara-i şemşîr-i âteşbârdan diyâr-ı a'deme güzâr eylediler. Sene-i sâ'dîse o ilende Muhammed bin Seleme otuz süvârinize dâr ile Beni Külâbeden bir cemâ'at sabahdem meşgûl-ü havâs-ı sükkâne iken ser-bâlinelerine sâye-î kester olub ol pester-i ğaflet üftâdeleri. Ve sâde-i râhatdan bâş kaldırınca niceleri serdâde-i vâ'dî-i fenâ oldukdan sonra mâ'adâsi hasâr-ı karâra tahassün edüb methîz oldukları devâb-ı mevâşî perde-i ilâb gâret oldu. Yine bu senede iki yüz şîr ü şemşirzen birle rikâb-ı a'zîmete rad'ı kadem himmet buyurulub hemvâre i'ade-i devlet-i İslâmiye ile ittihâd. Ve hemyeşe ikâd-ı fitne ve fesâd üzre olan beni ilhyâne ezâka-i ke'sü'l meniyyet etmek için livây-ı âlem-i ârâyî ol sebebe tahrîk etdiler. Meğer avâza-i a'zm ü hümâyûn kûş-i güzârü'l hayatyâz olub seyl-i göre endâz okundan âyarlanmışlar imiş. Ârâm-gâhları olan bivri esâfâne dek pâzide-i seppâh olub eser ve haberlerine tahsîl-i itilâ vâsıl serhadd-i imtinâ olmağın âfitâb-ı âlem-i tâb berc risâlet taraf-ı Medîneye kabûl ü tahvîl eyledi. Cumhûr ehlü seyr fardiyyet-i hacc ü beytû'l-harâm bu âm-i fîrûzî encâma müsadif olmak üzre sebet cerîde-i haber edüb ba'zıları sene-i tâsi'ada olmak tuarikkini meslûk u kadem ihtiyâr etmişlerdir. Feth-i Mekke sâl-i meştem hâlâlinde olub setvede hisâl-i /s.117/ hazretleri âm-ı aşerde lebînzen dâvet. Vettemul hacc-i ve'l umrat lillâh oldukları kavîl u sâni sıhhatine delâlet eder vallâh u âlemühüm bu senede Zeyd bin Hârise emîr-i seriye batn-ı nahle nevâhiyyesîne âteş gâret saldılar. Bî-hadd ü en'âm ile iğtinâm olunub seppâh-ı İslâm mâl ve esire seyr oldu sâlîmen ve gânimen nâil şeref-i takbîl se'âd-i seniyye müyesser oldukdan sonra tekrâr şîr delân muhâcirin ve ensâr u şâmeden kasd-ı beytû'l-harâm eden kerbân-ı Kureyşî dâhil-i havze-i iğtinâm etmek için irsâl buyurulub nâhiye-i ayasda şemşîr-i serfîz ile kafleye sedrân-ı gerîz etdiler' hamle-i muzafferâneleri rekeb-i Kureyşî bî-hemzede-i hercû merc edüb emûmen mâl ve asker ricâl dest-i tasarruf mücâhidîn-i dîne düşdü bu sâlde kâbile-i Beni Sâd yahûd u Hayber ile ikâd-ı âteş-i fesâd tadbirinde oldukları arâde-i dergâh-ı câh ve celâl olmağın Hazret-i Hîzîr yüz nefer merd-i zûr u âver ile irsâl buyurulub bir gecede nesîm-i sehar birle hemanân ol ser zemîne erdiler. Sâ'dîler ancak na'kd-i ser ve cân ile kenâr-ı selâmete çıkıp beş yüz şeter ve iki bin kûsfend-i nasîb-i a'sker zafer mend oldu. Yine bu sene-i müte'ayyinde hasbel-emr Abdrurrahman bin Avf mevtanân-ı devmetül cendel bin kilâbî târîk-i tasdîka

delâlet için ref-i râyet a'zîmet edüb kilâneter kabîle Esbâ bir Amr vec'ı kesîr-i sâhirâh-ı gülşen-i tecvîde müntedî oldu. Emirüs seriye dehtar esba-i tezevvüc edüb fukahâ-i seb'a ve kibâr-ı tâbî'inden Ebu Seme ol mehed azmetden çimen safâ-i vücûda vürûd etmişdir. Bu salde akıl ve arniyeden sekiz nefer müdberîd-i rûzgâr-ı şî'âr-ı kabûl ü İslâm ile vâsıl-ı dergâh-ı nübüvvet penâh olub ol beriye neşinleri hevây-ı hâmiye-i yesrib-i zemîn ile melû oldukları cihetden bâzı havârık ve istikâm-ı istîlâsıyla rancûr olmağın me'mûr oldular ki tevâyi-i kabâdan me'ây-ı şekerân-ı şîr dâr-ı hâssa-i hümâyûn olan zîl ceder nahiyesinde tahsîl-i mizcâz edince â'detleri üzre elbân ve ebvâl-i lugâh ile kendilerine ilâc edeler ol hevâ mizâclarınâ saz gâr olub tahsîl-i tendiristi ettiklerinden sonra yesâr nâm-ı şeterbânî seknece-i gûnân gûn ile iftâde-i hâk-i helâk edüb şeterleri zerye-i ta'arufe sevk etdiler bu gerneykûhîde semi' eşrefe reside olacak hasbel işâre Kevz bin Câbir-i fîhrî gerek tâ gâhgîr gadâ âsâdâr kafâ olub cümlesin mesûrrîn-i fil esfâddır adı ve dâde götürdükte yasâra isrâb etdikleri zehrâb-ı azâbdan hissedâr oldular. Karîde-i Sulh u Hudeybiye bu sene vakây-ı silkine /s.118/ pîrâye olmuşdur. Bir şeb-i per darbede sultân kılmaz ve Acem ve Arâb hazretleri keşt ve güzâr şehristânı hayâl ederken safâhat-ı Tevrâtî timsâl-i âlem meşâlede görölür ki göreve ensâr ve muhâvirin ile mu'temeran ihrâm-ı bend a'zîmet-i beytullâhu'l-harâm oluben âminîne muhâllekîne ru'ûsehüm ve mukassırin. Dâhil-i harâm-ı muhterem olurlar bu rû'yâ-yı sâdikanın te'sîri sabâhul hayr vukû olâm-ı hacetse encâmede lâmî al işrâk ricâsınâ idâd-ı isbât-ı umra güzârı buyurulub takrîbâ 1400 seppâh-i İslâm ile Terk-i râyet. Feyize azzemte fetevekken alellâh ve 70 reis şetrân-ı hüdâ hemrâh etdiler tî-merâhi'l olunub Hudeybiye nâm-ı menzil madrub heyyâm-ı ârâm oldukda mekâziyle Kureyş ceys-i İslâmî ziyâret-i beytû'l-harâmdan sed için leşker bî-had ile zî-tavâ nâm makâme sâye endâz-ı nahvest oldukları Peyâmî vâsıl-ı semi hadâm-ı dergâh-ı risâlet olub bu nehadat-ı hümâyundan a'rz ancak dîbaçe-i mensûr u iclâli. Ye'tîni minküllî fecin amîğ olan beyt ü atik ziyâreti olmağın zûr u Bâzevî ile imdây-ı azîmete ruhsat gösterilmeyib tevassud u müdberân-ı âkıbet endiş birle mâtde-i muhâdeneye bu vecih üzre feysâl-i karâr vareyledi ki âm-ı kâbilde Kureyş üç gün Mekkeyi tahliye edib umretü'l kazâyâ rızâ vereler. Ve on sene şemşîr hâlâf niyâm-ı tegâfûlden çıkmayıp bu müddetde reşte-i mu'âmele-i âşinay-ı a'kide dâr vad'ı bîgâne-yi olmayâ kabâle-i kîl ve kâl henüz müstâd-i hâtem-i hitâm olmadan taraf-ı divân-ı nebevîden Hazret-i Zinnûreyn nâmzed-i hidmet sefâret olub esnâ-yı muhaverede Hazret-i Osmandan tekdîr hâtîr-ı Kureyş gâbeste-i dâmgâh-ı vukûf etmeleri ser-bazen-ı râh-ı îmân ile beyatü'r-rıdvân bâdî olmuşdur. Çûn mâtde-i sulh u

minvâl mer sevm üzre karâr-dâde olub emr-i ziyâret mevkûf u a'kide-i te'hir oldu. Bir mûceb fermûde Nehar hüdâ olub ba'zı eshâb hâlk-ı re'is ve ba'zı âhar taksir eyledi. Etmâm-ı mehâm hedne için kezâ-i hudeybiyede yigirmi güne karîb darb-ı mazal-i karâr olunduktan sonra imâle-i licâm kafûl olunub beynel harâmeyn eşşerifîn sûre-i kerîme-i eth-i şeref nüzûl bulmağın müjde-i takarrur feth-i mübîn ile Hazret-i Seyyidül Mürselin ve Eshâb-ı Güzîn kâ mübin oldular. Bu âm-ı sâ'adet encâm-ı hıtâmından seym-i hâmdan bir hâtim ittihâz buyurulub mulûk u etrâftan altı taht-ı neşine târîk-i dîne da'veti mutazammin nâme-i humâyûn irsâl /s.119/ buyuruldu. sâl-i heftem muharrâmu'l-harâmi evâhîrinde sephesenlârı enbiyâ kâydül cend-i asfîyâ Hazretleri ancak Hudeybiyede sâye-i neşîn i'lm-i âlem ârâ olan güzât-ı zafer memât-ı birle istihlâs kalâ-ı Hayberi ki on Hasan Hüseyinden ibaretdir veche-i a'zîmet edüb sabâh ve âm-ı şâhid dilâra-yı feth-i âgûş teshîre râm etmege kemer-bend-i ihtimâm oldular. Eyyâm-ı muhasâradan takriben on altıncı gündedir Hayber dest hak-berest cenâb-ı hıdır ile şikest olub müşâhede-i nev arûz zafer müyesser oldu. Mervîdir ki ol âhenin kâpû ki 800 min olub ancak 40 nefer merd-i zûrüririnden kaldırmak olurdu. Hazret-i Murtazâ kuvvet-i bâzevî hüdâ-dâd ile ânı bir hamle-i şîrânede merkezden cüdâ elip seksen şîr kadar mesâfeye pürtâb eyledi. Muhâcirin-i Habeşeden Hazret-i Ca'temîr kudûmi rûz-i müşrik söz feth-i Haybere musâdîf olub Hazret-i Seyyidül beşer sallallahu a'leyh-i ve-sellem mâderi bî-eyyihümâ ene eser bî-feth-i Hayber ümm-i bî kudûm Cafer dört et-tâc ibtihâcen kartâ-i kûş-yârân-ı îmân etdiler. Bir kavle henüz vad'ül harb evzârîhe. Fehvâ sahâ-i zuhûrda cilve-nümâ olmadan Fedek ehâlisi bî-vasâtat tabur ve şemşîr bî-tarîk ol mu'âmele-i yerlerinde ibkâ buyurulub mahsûl-i hâssa-i hümayûn için fetebet olunmak bâbında fermân-ı âli sâdır oldu. Ammâ ganâyim-i Hayber ve ba'zı arâzîsî güzât-ı dîn beynlerinde taksîm olunub ba'zı ahâr-ı nevâyib-i Müslimîn için îkâ buyuruldu. Esnâ-i giverderde 15 hezîr-i ad ve şikâr kemnâm-ı şehâ'det olub 93 sakî-i bedr ve jekâr-i âzim madîk bi'sel karâr oldu. Safiye Binti Hay bin Ahtâb ki ol helâlde künânet İbni Ebil Hakîk mezka-i ittisâline dâhil olub hîn-i iktisâm sebâyâda merât-ı bâsıra-i râset nebiyyi hazret hatemü'l-mürselin de şîrîn görünmeğın a'nâkî sacâkîlmak üzre hul-i bend a'kd-i nikâh olub münzel sahbâda muharrem bezm-i visâl etdiler. Radıyallahu anha. Mu'cize-i redd-i şems dahî ol menzilde sûret nümây-ı zuhûr olub kıssa-i ta'ar u bes dahî eyyâm-ı müsaferetde ser rişte-i vekûs muntazam olan ferayîd-ı ehvâlîdendir. Muhâcirât-ı Habeşeden Binti Ebî Süfyân ki Habeşde şehveri Ubeydullâh bin Haceş el ıyâz-ı billâh mürteden merd olub mülk ü Habeşe Necâşi hasbel-emr mübâşeret-i hidmet aka olub

tertîb-İ sâz mühimmât-ı cihâz olduktan sonra emenâ-i hidmet-i güzâr ile der-akyâle irsâl etmişdi. İ'lâm-ı hümayûn harek'ât-ı seferiye nafakânından sukûn /s.120/ bulacak zî-bende-i nihâl bâg-ı risâlet hazretleri ser-sa'â'det-i efserâm-ı habibeye sâye-i enaz-ı izzet dünyâ ve âhiret olub feth ve zafer birle Ğazve-i Hayberden murâca'at buyurulduktan sonrdâ etrâfa peyderpey ser-ayâba's buyurulup her bende-i a'sker ferhûnde pey nisâb nusret ve fîrûzî ile kâmiyâb oldular. Bu sene-i mütimmîne zilka'desinde ashâb-ı bi'at-ı rıdvân ve gayreden iki bin çâpâk süvarân meydân-ı îmân ile a'zîmet-i umretü'l-kazâ buyurub hasbel-va'd Kureyş Mekkeyi tahliye etmeğin bî-müzâhâme-i ağyâr üç ni'met-i vuslât-ı dîdâr ile mütemetti olub yevm-i râbi'ada taraf-ı Medîneye tahrîk tûğ ve i'lm. Ve münzelde Meynûne-i helâ'liyeyi mahrûmiyet-i şebistân-ı zîfaf ile muhterem etdiler. İslâm Hâlid bin Velid ve Amr bin el-Âs ve Osman bin Talhâ radiyallahu a'nhum ve ittihâz-ı minbêr-i şerîf ü'nvân-ı dirâz sâl-heştemdir. Yine bu sene mukaddemân-ı hâkim Basrâyâ nâme-per olan Hâris ümerâ-i Kayserden Sercil nâm-ı mağrur bî-bân elinden Muvettâ nâm makâma tecerru' zihrâb-ı helâk etmeğin ol bed-gerdârdan ahz-ı sâr içün Zeyb bin Hârise üç bin dernede gerek şîr u şîkâr ile irsâl bu yurulub sercilin yüz binden ziyâde leşkeri nahvest eserine pür delâne mukâbil oldular. Mengâm-ı keremiyet bezm-i irezmde zeyd-i mest sahbây-ı şehâ'det olub tavsiye-i Hazret-i Sultân-ı eyvân-ı risâlet üzre Hazret-i Ca'fer terfî'-i râyet i'mâret eyledi ol dahî hadire-i fenâdan âhenin-i a'zîmet dâru's-sa'âde-i bekâ edecek hasbel-işâre Abdullah bin Revâha alemd'ar olub ol dahî bâg-ı âlemden mâsâr-ı a'deme harâm etmeğin ihtiyâr-ı seppâh-ı âhîle Hâlid bin Velid sâye neşîn i'lm-i sefid olub endek zemânda bûne âla Bâzevî iktidâr-ı küffâr bir tâffe-i pençe-i zûr âver-i nereşîrân kühâr-ı peykâr oldu mervîdir ki ol rûz-i ad ve sûzide meynân-ı harb ve setîzde Hâlidîn dokuz şemşîr-i ser-tizi şikest olub âkıbet şâhid zafer onuncu tîg-ı yemâni üzre cilveger olmağın ol nehen vegâ taraf-ı divân-ı risâletden Seyfullâh lâkâb vel-esne sezâgûrledi. Dâdested-i bâzsâr-ı harb ve kîlâl hâlâlinde Hazret-i Ca'ferin dest-i cep verâseti hil'at-ı vucûdundan kessate olub Hazret-i ized-i müteâl-i zülcelâl yâ-kuvvetden ikbâl ile iclâl buyurmağın Tayyâr ünvanıyla suhret-i şî'âr oldu. Yine bu sâl-i ferhûnde fâlede mu'âhede-i şâhnid feth u beldu'l-lâhu'l-harâm bâ'is-i ittisâm segûr u İslâm oldu. Pîmân-ı şeknân-ı Kureyş Sulh u Hudeybiyede a'kd etdikleri ahde mahâl ba'zı nâsiyesîne harâme akdâm ile dâru'l-emâ-i emândan bedr /s.121/ oldukları haberi arâda-i dergâh-ı haşmet ve câh olmağın ger sâze-i leşker-i firuz-i esere işâret buyurulup itmâm-ı mûhâm eden sonra mâh-ı sıyâbın âşirinde mütevekkilen â'lellâh 10 bin seppâh-ı dest-gâh birle

dâru'l-hicret Medîneden taraf-ı Mekkeye tahrîk-i rikâb şeref-i intisâb buyurulub 20. günü mâhice-i felek fersây-ı peygamberi haccûn nâm-ı mahâlde ta'nezen meher hâveri oldu Hazret-i Abbas radiyallahu a'nhum gazve-i bedirde edâ-i mâl ile fek ü rikâb etdikden sonra safâ-yı bâl birle imâme bend-i İslâm olub lâkin kesret-i alâyık dâmengir olmağın henüz Mekkede giriftâr dâm-ı karâr ve ârâm idi. Bu eyyamda kat'ı peyvend avâyık edüb menzil-i beltü's-sakyâda mahrez şeref-i takbîl kûşe-i emân-ı sa'âdet nisân olmağın ikbâl-i misâl sâye-i rikâb devlet-i intisâbda cânib-i beytû'l-harâma imâle-i licân edüb ebû Süfyân ânlar delâletiyile âsûde hâl dârû'l-emân-ı îmân oldu. İkrime bin Ebî Cehil ve emsâli birkaç yüz fitneciler Hâlit bin Velid tevciye mutî-i a'zîmet etdiği sâfile-i Mekkede pür-hâş-ı cû ile rû-berû olub pür-delâne cünbüş göstermeğın şühedâ-yı ehad şemârinca yetmiş nefer sermest meyanda-i sakâ sâgır lebrîz-i şemşîr-i sertîzden bâde-i yâgüver fenûnûş eyledi. Sâ'irleri madîyk-ı heval-engiz gerizi veche-i a'zîmet etmek tedârikine düşmüşler idi ki taraf-ı divân-ı nebevîden müjde-i afûv ve safh-i cemîl ile tebcîl olunub tâc ve hâc-ı îmân ile refî işân oldular. Sakaf mâla-yı beyt-i hüda ve etrâfı Hübel Menmel ve sâir esnâmdan tanzif olunub gülbânın ezân-ı îmâniyânin tesnîf eyledi belûne seyhâne-i şâhid zafer-i gûş teshirde cilve-ger olacak kabâil-i Arâb ezser inkiyâd bu sene câyker ve beyân olan âsitân-ı râsitâne rûy-i mâl edi ancak kabîle-i Hevâzin ve Sekîf istikbâr ve anâd-i merkezde sebât-ı kadem gösterdiklerinden mâda şîrân-ı pîşezâr vegâ ile pençeleşmek sevdâsından oldukları mûrûd u hadşâm dergâh-ı sipehr iştibâh olmağın on iki bin a'sker fîrûzi eser ile ol bed-güherlerin ser-vaktine sevk mati-i az'îmet buyuruluban Vâ'dî-i Hûneyde tekabül saf ser-efrâzi gâzilerde olan kesret ba'zı eshâbı e'câb edüb nev'ân gurûri eyhâm eder kelâma akdâmî bâ'is inhilâl-i samed-i seppâh-ı İslâm olmuş iken cünûd u gaybiye imdâdî ile tahsîl-i kuvvet kalb edüb bir hamle-i sıhhat birle sagûf u küffâr-ı şikest ve râyet şevklerin pest etdiler. Altı bin esîr benâ kemend teshîr olub kırk bin kûsefend ve yigirmi dört bin şeter ser-bülend nasîb-i a'sker zafermend /s.122/ oldu. Bir tâyife re'îsleri Mâ'lîk bin Avf ile çapker ve mudmar-ı fîrâr olub Hasan Hüseyîn tâyife mahassün etmişleridir. Takîb buyurub on sekiz gün muhasâradan sonra bî-haseb iktîza-yı hâl el-umûru merhûnet bâve kâtehe. Acilen feth ve teshire müsâ'ade takdîr olunamagın cânib-i kıblegâh-ı enâma tevciye rûy-ı tevce buyruldu. Mâlik ol madîkden hâlâs olacak esnâ-i târîkde tuhfe-i kabûl-i imân ile pesigâhide cebîn-i fersâ olub vak'a-i Hûneyde masbûd hadâm dergâh-ı âlî olan mâl ve iyâl avâtîf-ı uluheden yine kendiye i'nâyet buyuruldu. Hazret-i Seyyidü'l ebrâr Mekkede umre güzâr olub evâ'il-i şehîr zilhiccetü'l-harâmede taraf-ı daru'l hicrile

rahrik-i ilâm izz ve ihtişâm buyurdular. Yine şehri mübârekde kukeb derî vücûd u mahrûm kerîm-i İbrâhîm matla'ıl rahm-ı mâriye-i kuteybeden sâha-i şuhude feyz-i bahş-ı nûr zuhûr olub bir sene dört ay bu âlem-i müşerrefü'l-ademede meclîs-ârây-ı eyvân-ı hesti oldu. Bihterin gevher pâkize-i kân imkân Hazretleri ekber-i enbiyâ-ı kirâmları olan kâsîm ile mekni olub nihâl-i kâmet mevzûn u harâm İbrâhîm çimen pîray-ı gülşen-i vücûd oldukdan sonra nâmûs u celîl Hazret-i Cibrîl berkâ endâz-ı mahdere-i kelâm olmak irade buyurduklarında yâ İbrâhîm deyû tevciye hi'tâb eder olmuşlardı. Âmm-ı tâsi'ade mültezem hilât-ı ikâmet erkân-ı îmân olan kebâyilden tahsîl-i mâl zekât-ı şer'i için etrâfa emnâ ve etmâl irsâl buyurulub fermân-ı izzedi üzere masâ'rif-ı mu'ayenesîne sarf buyurulub târih-i nefîs-i hamisde farziyyet-i zekât-ı mâl sene-i sâniye helâlinde mersûm yarâ-i ta'yîn olan ahvâldendir. Husûs ilen ve kadiyyen-i ilân ve recm gâmdede ve i'mâret ve tahrib dırâh ve tersil ve tetâbî fevd-i vâ-ı tepal Hazret-i Ümmü Gülsüm bintî Rasûlî radiyallahu a'nh ahlâk-i re'isül münâfikin Abdullah bin Ebî Selûl bu sâl-i helâlinde zuhur eden umûrdandır. Hıtâm-ı rûz-i nâme-i gazevât-ı hümâyun vukû bulmuşdur. Kelb-i Rûm Kayserin memâlik-i İslâmiyeye dest-i ta'arûz dırâz etmek fikr-i fâsidinde olduğu derug bî-ferugi münâkis olmağın kadem evm-i hâk-i pâk kasursu İslâmi telvîs etmeden müşerrefi bûlâd-ı nejd ol bed-nihâde sedd-i âhenin olmak için cem-i seppâh buyurulub otuz bin ve bir kavle yüz bin merd-i nebred âyîn havme-i dîn ile savbî merâme tahrîk bâl-i isti'cal buyuruldu pertev hûrşid-i tevfiik-i refîk olarak fi merâhil buyurulub Tebûk nâm-ı menzil mahdar-ı hâl ikbâl oldukda iki ay merhâlede /s.123/ darb heyme-i ikâmet olunub ol haberi bâtil-ı hilye-i sahatdan âtıl idiğine yakîn hâsıl olmağın semt-i hatâ-i yesrib zemîne sevk necib müraca'at buyuruldu. Bu âmm-ı setvede encâm-ı şehir zilkâdesi avahirinde yâr-ı gâr hazret-i sıdık âlimi kadar hasbel-emr rikab medenî ile â'zîm-i ziyâret beyt-i âtik olub ba'det tevce mevsîm-i hacda sürafenay-ı Kureyş destûru'l-a'mâl etdikleri ahkâm-ı câhiliyeti nâsih sûre-i berâ'et şeref-i nüzûl bulmagın. Hâlka karâ'it için Hazret-i Murtazâ ile tagîb buyuruldu. Sene-i âşerde nabârâ-yı necrânut tezem edâ-yı cizye ile âsûde hâl zıll-i sâyibân-ı emân olub ba'de semân sadr-ı neşîn eyvân-ı îmân oldular. Bu senede hâkim yemîn basân-ı semend-i kerem inân hayâtdan üftâde ve hâk-i seyâhe rûnihâde olmağın melik-i Yemeni bir nâhiyesi Şehpîyâr İbni Bazenâ i'nâyet buyurulub Ebu Mûsa-i Eş'arî ve Mu'âz İbni Cebel ve bunlar emsâli ba'zı eshâb hisseyâb oldular. İklim-i Yemenden bir katrede terfî' râyet muhâlefet eden bir keşte bahtelerin livâ-yı şevkinelerin ser-nigûn etmek için şûr hudâ hazret-i murtâza üç yüz merd-i zûr âzimânı

ile irsâl buyurulub vâ'dî-i delâl nezre gerdelerine bir vecih sezâ tertib cezâdan sonra hams-i mâl ganimet ile hacetü'l-vedâda nâ'il-i pâ-yı bûseleri oldu bu sâl şeref-i ittisâlde imâm-ı saf enbiyâ hazretleri a'leyh-i tehafü't-tahâyâ edâ-i hacetü'l-vedâ için mahmul bend a'zîmet olub itmâm-ı menasik-i hacdan sonra taraf-ı Medîneye atf ü inân müraca'ât buyurdular. Bu sene evâhirinde ve âmm-ı kâbil evâyilinde misilleme-i küzâb ve esved anesi ve tâ'lîha-i esedi ve salebiye-i şecâ-ı nâm-ı berzen lâfzen da'vây-ı peygamberi olub pençe-i sâde dalları tîh-i dalâle düşürdüler. Âf-ı tâb üç risâlet hazretleri meşhed-i pür-nûrlarında mestûr olmazdan bir gün mukâddem esved âzim bi'sel karar ve nübüvvet-i hilâfet-i siddikda misilleme nigü nesâr hurfe-i inâr olub tâ'lî have bir kavilde şucâh dahî târîk-i îmân ve tasdîka muhtedî oldular. On bir sene seferinin yigirmi sekizinci tâb-ı teb mihrak ile gelberin mizâc-ı itâfet imtizâclarınâ tegayyür ârız olub ânâfâna ârızâ-i füturda tevk-i zuhûr eyledi. Ol hâlâlde Üsame İbni Zeyd diyâr-ı Rûma sâl-şemşîr-i ga'za ile me'mur olub Cerf nâm-ı makâmede darb-ı hıyâm etmişken hudûs maraz heyil. Rûy-i azîmetlerine hâyil oldu. Eşher rivâyât üzre şehr-i rebî'ulevvelin 12. günü a'dâd-ı sinin hayât-ı fâyıdu'l-berekâtı altmış üçe bâliğ olmuş idi ki bu tenkûnayı bî-bekâdem füsûhat-ı sarây-ı âlem-i ukbâyâ hırâman olub rûh u Revânları vâsıl-ı i'lây-ı i'lliyyîn /s.124/ öve sadr-ı pîraye-i ravza-ı hâled berin olud seyyar a'leyh-i ezke sâlêt ü lemtezel ebeden. Me'as selâm bilâ hasr-ı velâ a'ded. Ve âlel vel-hebâb ehlü'l-mecid kâtîbet. Bahrü's-semâhp ve ehlûl cûd vel-meded. Nesr. Cevheri yektây-ı zât-ı setvede saffat hazret-i havace-i kâ'inât ihrâz etdiği fezâil-i bâhire ve mu'cizât-ı zâhire ve cenâb-ı müstedablarınâ yâftâ-i intisâb olan esmâ vekini velkâb ki kenceyiş pezîr havsale-i ta'dat ve şemâr olmakdan efzûndur. Ki'tâb-ı Razvatü'l-Ebrâr behme keşide-i şîrâze-i cem ve teflik olmak imkandan gezrân olmağın lenk ve levk beyânen cemâl-i vâ'dîyesîne sülûk olunmayıb ol hidmet-İ edâsı benân hâme-i şikeste zebân abd-i fakîr gevherkeş reşte-i tahrîr olduğu el-Fevâyıdu'n-Nebevîye fi's-Seyru'l-Mustafaviye nâm ki'tâb-ı sa'ât-i hisâb u'hde-i ihtimâmınâ tahmîl olundu. Vallâhu yehdi ile sevâ's-sebîl ve hüve hasbiye ve-ni'mel vekîl

Zikr-i Evlâd-ı Emcâd

Mahdûm kerîm ebr-i hemedden mâ'asının cilveger üç şuhûd olmuştur. Sultân-ı ser bir levlâk Hazretlerinin suls-i pâklarından safhâ-i hâki evvel vad'u kadem eden mahdûm mûkerrem

Kasımdır

Mâil hayât-ı vücûda vürûvi şâhib-i makâm-ı Mahmûd Hazretleri künyetü Ebul Kasım ile tenkünâyâ sebep olub esahh-ı ekvâl üzre 17. ayda hever terbiye-i izet zülcelâle intikâl eyledi. Zeyneb R.a. âm-ı bi'setden 10 sene mukâddem teşrîf sâz bag-ı âlem-i imkân ve bad'ı e'vâm Hazret-i Haticenin hemşirezâdesi Ebul âs bin errebia destmOye-i alevşân olub sene-i hâmise-i hicrîde berzec peymây-ı iklîm bakâ oldu

Rukiyye Radiyallah u A'nh

Hazret-i Zeynep'den üç sene sonra gevher vücûdu züyûr u dere şuhûd olub nice mâh ve sâl Hazret-i Osmanâ ve Şâhü's Sadr u sa'â'det ve ikbâl oldukdan sonra sene-i saniye-i hicretde senk setm-i rüzgâr ile inkisâr buldu.

Ümmü Gülsüm Radiyallah u A'nh

Hevahir-i sad ahter-i Rukiyyeden esgâr olmak kavlı eşherdir. Rukiye intikâlinden sonra bâg-ı â'mâl Hazret-i Osmana Ümmügülsüm radiyallahu a'nh ziynet vezin ve ol iki mahdra-i pâkize gevher şûherlerine bâ'is teşvik lakâb Zinnûreyn olub âm-ı tâsi hicretde a'zm-i râhat âbâd-ı âlem-i âhiret eyledi. Fâtımatü'z-Zehrâ radiyallahu a'nh himensûr lâmi'en-nûr risâlet âmeyed mevyidelerine müslim olduğu sâl sa'd-i istimâlden beş sene mukâddem hırâman-ı gülistân-ı şuhûd olub âmm-ı sâni-i Hicretde Hazret-i Murtazaya tevzi ve alâka-i karâbet-i nesebiye vesile-i musâhara ile tezvîc buyuruldu. Yegâne-i âlem hazretleri sallallahu a'leyh-i ve-sellem /s.125/ sadr ü saffe-i vücuddan a'zm-i dârul hulûd buyurduklarından 6 ay sonra şehir-i siyâmda münad-ı sıdka hırâm eyledi. Abdullah pes-perde-i hafâdan ba'd-ı zuhûru'l-İslâm rû-nemâ ve zâhir olmağın lakâb-ı müstehâb tib ve tâhir ile mülkeb olub kablel i'zâm günûdei'l-had oldu. İbrâhim âmm-ı sâmin-i şehir-i siyâmında revnâk efzây-ı but-sân Sarâ-yı dünyâ-yı bî-baki olub ancak on altı ay ziyûr-ı üç bin heşti olmuştur. El-ilmi indallah. Zikr-i zevcat-ı tâhirat. Hazret-i Seyyid ve sened-i veled-i âdem sallallahu a'leyh-i vesellem yigirmi beş sînine vad'ı kadem buyurdıkları âmm-ı fîruz-ı encâmda kırk veyâ kırk beş yaşında iken Hatice-i Kübra radiyallahu a'anh bânevi hârem sarây-ı risâlet olub yigirmi beş sene rızâ-yı sa'âdet-i iktizâ üzre dâmen-i dermiyân-ı hizmet oldukdan sonra sene-i âşere-i bâ'etde dârû'z-ziyâfe-i rahmed ized-i zülcelâle irtihâl edüb günçine-i vücûd u hâk-i pâk-ı muallâda mestûr genc-i kabr-i pür-nûr oldu. Âyişe-i sıddîka binti sıddık radiyallahu a'nh Hicretten iki sene mukâddem heft sâle dâru's saâde-i risâlet hizmeti ne sêza

görölüb sêl-i Hicretde mezfe-i ittisâl-i iclâs olundu. Âle rivâyet ü seyyidü'l-mürselin hazretlerinden eskâd-ı cenîn etmişdir. Elli yedi râmazanında rû-gerdân âlem-i fânî ve mütevecce dâru'n-na'im mülk ü câvidâni olub ashâb-ı bakiyye medâr-ı istishâr oldu. Sevde Binti Zem'a radiyallahu a'nh âm-ı âşer bi'setde a'kd-i a'kd nikâh ile tahsîl-i irtiyâh edüb sene elli dörtde erba'a ve hamsinde âsîm-i ravza-i huld-i berin oldu. Hafsa binti Ömer radiyallahu a'nh sene-i sâlise-i Hicretde hârem-i arâm misâl-i hizmetiyle iclâl buyurulub kırk birinci ve bir kavldede kırk beşinci yılda hevde-i neşîn râh-ı fenâ oldu. Zeyneb binti Huzeyme radiyallahu a'nh âm-ı sâlisde hil'at-ı izdivâc ile ikrâm buyurulub sekiz ay tamâmında dâru'l ins-i kuddise hırâm eyledi. Ümmü Seleme radiyallahu a'nh a'vâm-ı Hicretten dördüncü senede persetarân dâru's sa'âde-i nebeviden olub âmm-ı tis'a ve hamsinden mütevecce nezahet-gâh-ı ilâ-yı illiyyîn oldu. Zeyneb binti Câhş radiyallahu a'nh âmm-ı râbi'da tâc-ı izdivâcla serfirâz olub ümmühât-ı mü'minin meyânında husîsa-i felemme kezâ zeyd-i minhe ve firâz-ı vecenâkihe. ile şeref-i imtiyâz bulmuşdur. Sene-i işrinde âfitâb-ı hayât-i mütevâre-i sehâb-ı memât oldu. Cevriyye radiyallahu anh gazve-i Beni Müstâ'lik sebâyasından olub âmm-ı hâmisde kayd-ı Irakdan âzâd ve a'kd-i nikâh ile dil-şâd oldu 50 veyâ 56. senede âzim-i dâru'n na'im-i terkîm eyledi. Safiye radiyallahu a'nh sebâyâ-yı Hayberden olub sâl-i heftemde a'tâk ve tezvîc /s.126/ buyuruldu âmm-ı hamsinde defîn-i zîr ü zemîn oldu. Ümmü Habibe binti Ebî Süfyan radiyallahu a'nh âmm-ı sâbi'de ümmehatü'l-mü'minin adêdinde şîmar olunub 44 senesinde a'zm-i dâru'l-karâr eyledi. Meymûne binti Haris radiyallahu a'nh âmm-ı umretü'l-kazâda beytüş-şeref-i nikâha dâhil olub ihda ve hamsin ve ali set ve seteyn senesinde tenkünâ-yı gururdan Sarâ-yı mesrûra müntakil oldu. Sultân-ı herd ve serâ hazretleri bundan ma'âda 12 mahdureye dahî hul-i bend-i nikâh olmuşlar iken ihrâz-ı şeref-i hidmet ferâsetlerinden mukâddem ikisi ken'âm-ı va'âdî-i a'dem olub a'sere-i bâkiye hakkında bir sebep ile a'kd-i nâl ma'rûfî hâl ve hakem ev tersin bî-ihsân ile a'mâl buyurdular. Banîl-i mülk ü yeminleri alin civârından dördü istiğrâş buyurulub anlardan ancak rahm-i mâriye-i kıtbiye sedef düre-i tudfe-i pâk olmuşdur. Ol afide ihda âsâr senesinden dâ'ire-i hestinden beder olub baki'ade u'zlet güzen meşhed-i mehûr oldu.

FASL-I SÂLİS DER-BEYÂN-I AHVÂL-I HULEFÂ-İ VE MÜLÛK U İSLÂMİYE ALEYHİMÜ'R-RAHMED VE RIDVÂN U MİNALLAHU'L-MÜLKÜ'L-MENÂN HAZRET-İ SIDIK RADİYALLAHU A'NH

Taraf-ı silsile-i nebeviyesi ecdâd-ı âli nejdâd-ı hazret-i şeffî-i rûz-i sa'âdden müreyye muttasıldır. Sultân u ins ve cân u rûh nümâ-yı sâlikân minhâc u îmân hazretleri şebistân-ı ri'âz-ı rıdvânâ harâman olacak eshâb-ı kirâm bâd küll ü kelâm-ı yâr-ı gâr-ı siddik refî el-makder hazretlerine hilâfet ile a'kd-i bâd edüb cevâb-ı Ömer ibnü'l Hattâb muharrez fazl-ı takaddem oldu. Filyevm-i sâni asâr min şehri rebi'ülevvel li-senet ü ihdâ asarat minel Hicretü'n-nebeviyyet. Alâ murta'za ve zebir ve imâr ve sa'da İbnihu ibâda ve ânlara ittiba ile birkaç gün sûret u imtinâ gösterenler dahî âkıbet-i fermân-ı siddikayâ teslîm kerdan del ve cân. Ve cevher-i âfitâb-ı tâb hakem cihân medâni âvire-i benâ gûş izân etdiler. Hazret-i sâlâr enbiyâ mukaddemânı Usame için a'kd buyurdıkları livây-ı felek fersây-ı hâlîle Cenâb-ı hilâfet me'ab ruhsat vermeyib sâye-i i'lm-i âlem-i âmâda müctemi olan yedi yüz nefer dilâver ile serasker mütevekkilen alellâh Mûte cânibine tevciye ri'âyet İslâm ve pederin zebûn u ser pençe-i şîr u şemşîr eden bed güherlerden dil-havâh üzre ahz-i intikâm eyledi. Fî cemâziyel evveli sultân kamlar ve dîn hazretlerinin mesned-i dırâz-ı eyvânı i'liyyîn oldukları ahbârî /s.127/ intisârî da'îful îmân olan ba'zı kabâyil-i akâyidîne bâ'is-i fesâd. Ve sebep-i meyl-i cânib-i irtidâd olmağın hazret-i siddik bizzât ter-i ri'âyet cihât kasdıyla Medîneden hareket ve bir merhâle şehadet etmişler iken ebr-i ümmü eshâb-ı kirâma râm olub hidmet-i sera'sker ile Hâlid bin Velid fetiha-i kübra gazâvat-ı hâsen davâ-yı bâtila-ı nübüvvete tasdî eden tâ'lî hat İbnü Huveylid Esedî ile mudârihe-i kar'a-i ger-zâr ve netice-i mukaddemât tertîb-i safûf ve emâl-i râmâh ve süyhe taraf-ı i'âde-i dîne terettüb hezîmet ve inkisâr olub tâ'lî hayık-ı sevâr ve sebkubâr taraf-ı Şâma anâni tâbin ve ahir-i hilâfet-i farukiyyede tasbih-i akideden sonra gazve-i nihâvedde hevân-ı şehâdetden tenbihe bâ'is olub rağbet-i hükm ü iskâm-i hüsn ü kabûl ile telakkî. Ve kadem-i sadakla müdrice-i ihmilace terakkî etdiler. Bederikâ-i baht-i sâ'id ile Hâlid bin Velid Yemâmede bir müddetden sonra hâsen şirke mensub nübüvvet düvasınâ akdâm eden Mesleme-i Kezzabî a'dâma imâle-i licân ecip demü't-tehâmüs sepân-ı İslâm revnehûda-ı rân-ı inhizâm olmuşlar iken teyesbüt ü ilâhi a'sker zafer dest-gâh-i kavide ve leşker-i mahsûl-i eser-i pâder kul edüben sakî-i meçbûr ve etbâ'ından yigirmi binden ziyâde erbâb-ı şer ve şûr ma'mûre-i vücûddan matrud oldu. Ol defn-i bed âyîn nevk sefân ve haşyeden tecerrü zihrâb-ı merk edüb Hazret-i Hamza me'âdasından sudûr eden zenb-i

azime mükeffer olmak ümîdiyle Vahşi kindüye nev'ân kindüye teselliyât bahş-ı hâtırı nâ-şâd olura idi ol. Mu'arreke kâh kıyâmet-i üslubda esnâ-i renk ve âsûbda meşâhir-i eshâbdan Zeyd İbni Hattâb ve emsâli yetmişden ziyâde muhâcirin ve ensâr ve beyke karîb-i âhâd a'sker zafer şî'âr-ı feyz-i izz ü şehâ'det olub a'sker seppâh-ı nusret dest-gâh-ı zahmedâr idiler. Kezsâb nâ-bekâr Mesileme-i beder vezkâr metnitiye secâha âyîn batılları üzre nikâh edüb hâsen iskât-ı selet fecr ve İsâ-yi mihr-i mu'accel a'kd-i sefâc etmiş idi. Şevher-i bed-güheri mütevecce bi'sel makar-ı sakâr olacak ol zemânı mekâra sahrâ-yı na-peydâyide âvâre olub sıdk-ı yakîn ile dâhil-i dâri'e-i İslam ve dîn oldu. Re'is-i kabile-i Beni Yerbû Mâlik bin Nuveyr'e edâ-i mel-i zekatdan imtinâ ile meyl-i cânibî irtidâd etdiği istimâ olunmağın hakikat-ı hâle tahsîl-i ittilâ için Hâlid ol tarafa sevk-i leşker fîrûzi eser edüb kalb-i tahkîku'l haber ba'zı i'mâret-i za'ife ile mâlik-i adâma akdâm /s.128/ ve metrûkibe Ümmü Mütemin nâm-ı mahbûbe-i şehri-âsûbî mesned nişîn gurfe-i ihtirâm iyledi sene on iki de mâdda-i katl-ı mâlik bâ'is istiğrâb-ı eshâb olub hattâ Ömer ibni Hattâb hâlife cenâblarınâ kısâsın Hâlidî arif ü tig-ı telef etmek tekliği ve lâkin Hazret-i Sıdk Hâlide ancak erâ'it-i sûret-i zecn ve takâsif eyledi. Târih-i hamside bu husûs u vâk'a-i Müseylemeden mukâddem olmak mensûstur. Bundan mâ'ada teslîm-i mâl-i zekâtta anâdı ile el-İyâzubillâh mürted. Ve mashar la'in-i ebed olan ba'zı kabâyile dahî a'sker nusret-i eser gönderilib seyf-i cihâd-ı kemîne murşîd râh-ı sedâd. Ve bazılarınâ hâdi-i vâ'dî-i bi'sel muhâd oldu. Ol cümleden Bahreyn ahâlîsinden kabile-i beni Bekr şîrk ve inkâr üzre ısrar etmeğın 4 bin ricâlû'l-harb ile alâ İbni Hadrâmi irsâl olunub ol ferik bî-tevfîk katl'i vâser ile tefrîk ve asâbe-i asabiyetleri temzik olundu. Fî mervîdir ki ol kemrâhları karârgâhını olan Hecerî nâm makâma karîb olduklarında takrîbâ yak rû-zerâh-ı mesâfe kat eden bir der-sâçe veche-i a'zîmet seppâha sed memûnat çekmeğın ser a'sker fîruzi eser harime benü ve rek'at nâmaz veyâ hâlîm veyâ â'lim veyâ â'lî veyâ â'zîm ecr-i nâdâsıyla rûhâde-i hâk-i niyâz olub âgrâk-ı bâd-ı bân bismillâh mecride. Ve sefîne-i vücûdların on bahra ilkâ edenler muntazam silk-i seppâh olan Ebu Hureyre kısım-ı yâd eder ki bûn u ta'âla bâd-ı sihr gibî taraf-ı âhara güzâr olunub bir ferdîn kademi mübtel ve manzûme-i guzât zafer semât münhâl olmadı gavtâ rahûd lüce-i irtidât ve tuğyân olan ehl-i imândan dahî on bine kadar erbâb-ı küfür ve dalâl. İkrime bin Ebî Cehl irsâliyle garkâb-ı girdâb-ı küfür olub kende ve Hazret-i mevt-i sekâni dahî ahlâk ve fedmîr ve levs-i vücûd bed-bûd mürtedînden ol kevser tadhîr olundu. Fem cûlud medbugave elvâh-ı vazruf sefâlinde mahfûz olan süvâriyân-ı karâniye vem ve tertîb olunub ümmü'l-müminin Hafsa sa'âdet

hânesinde ebdâ olunmak eser-i azami Hazret-i Sıdk ser defter amma baridir. Fîm rusâyı Beni Seybâteden Meshâ bin Harise kabûl u davk-i imân ile kerden firâz-ı dünyâ ve âhiret olub hazret-i hâlîfe izniyle nevâhi-i sevâd-ı Irâk-i gâret ve ahâlisîne isâl hasâret etmegın tâyife-i i'câm-ı menseden ahz-i intikamâ kıyâm edüb Hâlid bin Velid ile bâzevi kelâdet-i takviyet teşzîd olundu. Ol iki serdâr nâmdâr darb-ı şemşîr ve hasen tedbîr ile sevâd-ı Irâk-ı Arâb hukkâmen-i matî'-i fermân edüb ta'yîn-i cizye ile sükkânını âsûde hâl-ı zıll ü emân etdiler. Fîm Hâlid ve mesnâ hâkim şehir ile /s.129/ her mez-i eskir teb'ayla ulfa şîr ü şemşîr ve ol kesveri teshir etdikden sonra Kisra-ı Acem Erdeşîr tarafından hezmez imdâdına nâmzed olan vâli-i ahvâz kendî istikbâle isticâl edüb Sanâ nâm-ı nehr sâhilinde ol bed-gerdarı otuz bin kadar askerleriyle istisâl etdiler. Fîm mehâm-i tedârik ahvâl-i müreddîn karîn-i itmâm olacak Hazret-i Sıddik diyâr-ı süme-yi memâlik-i İslamiyeye ilhak ricâsınâ vahîden ba'd-ı vâhid üç serdâr irsâl ve imdâdlarını pey ender pey leşker ferhûnde pey isâl edüb cümleye eminü'l-amme Ebî Ubeyde ibni Cerrâhi hâkim fermân medâ eyledi. Hücûm şîrân gâbe-i İslâm kelb-i Rûm-i bî-ârâm erip mücâhidîn dîni sâdamid ile leşker bi-hâd-i cem etdiği vâsıl-ı semî sıddik olacak Hâlid bin Velid hasbeleme Mesnâ bin el-Hâriseyi nâmzed hidmet-i i'mâret-i I'râk edib u'nvân-ı sera'sker ile gâret künân cânib-i sâma atf ü inân. Ve ard-ı havrânde Basrâ-yı meshâr şemşîr zafer nişân eyledi. Ba'del ictimâ' pîrâmen hasâr-ı Dimeşk-ı Şâmı merkez-i i'lâm-ı İslâm edüb ol hengâmda a'sker-i menhûsü'l-eser Kayser-i Rûm seppâh-ı nusret dest-gâhı üzerine hücum tedârikinde oldukları ma'lûm olmağı esvâbdid eshâb üzre Hâlid ref-sâlil tarafından mâylil olub Ecnâdeyn sahrâsında velvele-i dâr ve girkaba-i felak esire peyveste ve tüzâhim-i ervâhdan riyâha râh-ı hebûb beste oldu. Meydân-ı harb ve kîtâlde sa'deme-i hamle-i iptâl ile ğalâtîde hafra-i bi'sel makar-ı sakar olmağın dûz-ı hıyân anân-i tâb cânib-i eynel mefer olub güzât-ı nusret-i karîn-i sâlimin taraf-ı Şâma imâle-i licâm. Ve müşâhede-i şâhi feth ve zafer ricâsınâ bezl-i naka'îne-i ihtimâm etdiler Fî cemâziyelevveli lisene on üç ba'zı kitab-ı tevârihde Gazve-i Ecnâdeyn yarâ-i tahrîr olacak Vak'a-i Yermûk mâtde-i vâhîdden i'bâret olmak taraf-ı meslûk olub bu mecmû'a-i matbû'ada essah-ı nukûl olan münhec müstakîm. Ta'ddûd vakâ-yı müsellek kadem-i kâ'lem kabûl oldu sera'sker kişver Irâk-ı mesnâ Kisrâ-yı Acem-i şehriyâr bin Erdeşîr tarafından yigirmi binden ziyâde seppâh yine ahvâh-ı ile a'zm-i sevâd-ı Irâk eden Hürmüz câd ve nâm-ı bî-güher-i leşker-i menhûsü'l-eseri ile bedre-i silâb şemşîr-i ateş-ı tâb olub ol diyârda binenâzi besat-ı vesâda-i istikrâr eyledi fîm müjde-i Vak'a-i Ecnadeyn Hazret-i Sıddik-i Ekber muhtazar etdiler ki vâsıl-ı sem-i

eşrefleri olacak ol haber behçet eser pâý mezdî için na'kd-i rûh bir fetûhların nesâr. Ve civâr-ı mezâr-ı lâmi el-envâr Hazret-i Seyyidül Ebrârda /s.130/ hat-ı rahl-i karâr etdikleri radiyallahu a'nh fî cemaziye'l-âhire's-sene mim.

Müddet-i hilâfet sene: 2

Şehr: 3

Müddet-i ömer sene: 63

Müddet hilâfet-i Hazret-i Sıdıkta meşâhirden Ukkâse bin el Huseyn ve Sâbit bin erkâm ve Abdullah bin Ebî Bekr-ı Sıddîk ve Ebu Huzeyfe bin Utbe ve Zeyd ibni Hattâb ve Abdullah İbni Sehl ve Ma'n bin Ü'zeyir ve Sâbit bin Kays ve Ebu Dücâne ve Ebül Âs bin er-Râbia zevc-i Zeyneb binti Resulullâh sallallahu a'leyh-i vesellem İkrime bin Ebî Cehl ve Hazret-i Fatimatü'z-Zehrâ radiyallahu a'nh mütevecce iklîm-i bekâ olmuşlardır. Rıdvânullâh-i te'âla aleyhim ecmâ'in. Hazret-i Fâruk radiyallahu a'nh neseb-i âl-i güher seyyidü'l-ebrâr hazretlerini cedd-i bezar güvârları ad-ı bin Ka'be mülâki olur. Ta'yîn-i Hazret-i Sıddîk Refî'il cenâb ile mensûr u hilâfet vâsıl-ı dest-emânet gâra-ı Hazret-i Ömer ibni Hattâb olacat hezâr-ı ilhân ve ebr-i umule kabûle râm olub hidmet-i ser-askere-i seppâh-ı İslâmi Ebu Ubeyde İbni Cerrâha tefvîd. Ve kemâ kân feth-i diyâr-ı Şâm mehâmen-i itmâma tehrîz eyledi. Müddet-i muhâsara-ı Dimeşk yetmiş güne kârib oldukda bî-seb-i turab encâmde Ebu Ubeyde tarafından sahlâ ve Hâlid cânibden anût ve sâl-i şâhid azîz el mesil zafer müyesser olub iki ser-a'sker meyânında şehrde birbirlerine mülâki oldular. Feth-i fîrûz-i rûz olacak meşgâle-i i'mâret Şâm Yezi'a bin Ebî Süfyân vahde-i ihtimâmınâ havâle olundu. Emîrû'l-müminîn Leyâli-i mübârek-i râmazânda salât ü terâvihe cema'atla edâ hükmünü takrîr ve mesâcid-i şerîfe-i mesâbik-i kanâ'dîl ile tenvîr buyurdular Fî sene 14 serbin Hamra akdâm eden ehl-i İslâma ikâmet had olunub hattâ ol hâkem serî A'bdurrahman veyâ Abdullah nâm-ı ferzend-i dil-bentlerine dahî meri oldu. Fî mim Kayser ahz-i intikâm sevdâsi vâ'dîsîne sülûk edüb Vak'a-i Yermûk zuhûr ve şemşîr himmet mücâhidîn elli bin kadar kâfîrî dîni dâ'ire-i hestinden devr eyledi fî sene 15. Ebu Ubeyde ve Hâlid ihtimâmıyla Bilsân ve Taberiye ve Ba'lebin ve Humus ve Hamâ ve Şîr-zûmra ve Semliye ve Lâdakiye ve cebele ve Tarsûs ve Kayser bin Hâleb ve Antâkyâ ve Şermin ve Tebzîn ve Maraş ve Kayseriye zamâyim-i memâlik-i İslâmiye olub beytü'l-mukaddes muhasârasında bizât Hazret-i Emîrû'l-Mü'minîn hazûrların iktizâ eder ba'zı umûr u zuhûri bâ'is-i irtikâb kaffe-i esfâr. Ve yem-i teşriflerinde sükkâni tâlib zinhâr idi. Fî mim Kistrâ-i bin Yezid cerad-i anzi intikâm ricâsınâ mesnâ üzerinde pür-sâz /s.131/ ve

selb-i bî-had müratleb a'sker ve ta'yîn etdiği mârûz dergâh-ı hilâfet dest-gâhı olub Sa'd bin ebî Vakkas â'lî cenâhul isti'câl Kuteybe-i ecâl ile irsâl olundu ol helâlde müsennâ mensub hayâtından munfasıl olmuş bulunmanın Sa'd Kadisiye garbında vâze-i cenk ve peykârî kûş-i sükkân sepher devâze muttasıl edüb esnâ-i yer ve dârda serdâr-ı seppâh-ı acem Rüstem 40 binden ziyâde esrâr-ı bedr ve zekâr ile endâhte-i câh-ı cehennem oldu. Şâhid-i zafer taraf-ı İslâmiyeden cilveger. Ve na'kd-i cinsinden bi-hâd mâl-ı ganimet nasîb-i a'sker fîruz-ı eser oluben ol rûz-ı fîruzda feth-i Kâ'dîsiye dahî müyesser oldu kemâl-i şöhrati küfle-i ta'rifden mugani olan derfeş kâviyân-i nâm-ı mersa ilmi ki kasdetmeyin ile hemrâh-ı seppâh etmişler idi zâhir pestân-ı acem dest temellüğünden intizâ' olunub ba'd-ı ihrâcu'l-hamis zafer-nis beyenlerinde taksîm ve her gaziye bilkez nakden yigirmi yedişer bin dirhem teslîm olundu. Fî mim emr-i emirü'l-müninin ile şehir-i Basra binâsınâ şurû olunub üç sene tamamında garben itmân oldu. Bî-lutf-i te'âla beytül-mâlde mûsarraf ve irâd yevmen fe-yevmen ezdiyâd bulmanın sahâbe-i ferîde re'yi rezbî üzre tedvin-i devvâvîn olunub eşrâf-ı ensâr ve muhâcirin ve sâir ehâd-ı Müslümin için husûs ta'yîn olundu. Fî mim sahabe-i hâs Sa'd bin Ebî Vakkas altmış bin seppâh-ı İslâm ile taht-gâh-ı kadîm-i eksere-i Acem olan medâyîn tarafınâ imâhe-i licam edüb Acem-i Hüsrevân encâm-ı nehr Dicle mâni ubûr olur itikâdıyle âsûde hâl kûşe-i dâmen ve huzûr olmuşlar iken leşker-i mensûr mütevekkilen alellâh ve mütevessilen bî-mücizeti Rasûlullâh safhâ-i melsân mâ üzre bâd-ı sabâ âsâ güzâr etmeğin bu emr-i hâriku'l-âde müşâhadesinden yezîr cered dem-beste ve hayrân. Ve rûnehâde-i cânib-i havlan olub ol şehir-i şehîr bî-sel-i şemşîr dâhil kabza-i teshîr oldu Fî mim dört yüz yıldan bir kavilde Hûd-ı dört bin seneden ve bir ekâsere-i Acem cem ve iddihâr etdikleri hasâyîn-i dirhem ve dînâr ve sâ'ir tahaf ve taraf-ı nâsib güzât-ı safer semât olub hams-i mâl-i hâlâl dokuz yüz şeter gerden karâz-ı kef-endâz ile sûb ü Medîneye irsâl olundu. Şîrân gabe-i imân hâlvâne dahî medbâ intizâ' edüb feth-i tekrîd ve mevsilî anâ muttasıl etdiler. Fî mim âb ve hevâ-yı medâyîn mizâç-ı İslâmiyâne sâz-gâr olmamağın emr-i Emîrû'l-müminîn ile Kûfe şehrine vaz'ı esâs olunub sa'd ve ekser güzât-ı İslâm ol makâmda ihtiyâr-ı temekkûn ve arâm etdiler. Fî sene 16 takaddüm ve ta'ahhar-ı haccâc ve sükunda olan zünûn ve sukûk def'î çün vad'ı târih hüsnası /s.132/ mu'ayyâr-ı ihtiyârda kâmilü'l-ayâr olub cennât-ı murtaza sevgiyle ibtilâsı âmm-ı Hicret hazret-i seyyidü'l-enâmdan itibâr olundu. Fî mim kelb-i Rûm Herakil tarafından bilâd-ı İslâmiyeye hücûm eden yüz bin kadar a'sker ile husûs sahrâsında üç gün üç gece saf ü musâf u garîb-i tertîb olunub netice kârsebenrûzi bir

lutf-i teâla feth-i fîrûzi oldu. Fî mim sekiz ay muhasâradan sonra şehir-i Nusaybin anût-i meftûh şemşîr-i mücâhidîn olub tester vesves ve dahî ekser bilâd-ı ahvâziye danime-i keşver manrûs oldu. Hâkimi olan hermezân-ı nevid-i emân ile âsîtân-ı hilâfet-i âşiyâne irsâl olunub ledâ el vusûl şumûl ü pertev hûrşid-i tevîk ile farîk-ı tevîd ve tasdika muhtedî olmağın tiğ-i barândan tahlîs gerden hân eyledi. Amr bin el-Âs feth-i diyâr-ı Mısriye ile şeref-i ihtisâs bulup kadiyye-i bi-tâka-i nîl-i kerâmet bâhire-i Mumeriye kavî delîl oldu. Fî sene 13 inkitâ feydân mâ'ûl hayavât-ı bârân ile münâfî zirû ve darûdan killet nümâyan olub kânûn-i derûn-i sükkân tayyibe-i âteş cû ve ateş-i zebânkeş olmağa mü'eddi. Ve ol sâl-i hayr-ı mâle âmru'r-remâda tesniyesîne bâ'dî oldu. Fî sene 18 emr Mısır Amr bin el-Âs berâ ve bahre envâ ni'am irsâliyle ahâlî-i Medîneyi mihnet kersenîğîn hâlâs etdi deyü kütüb ü tevârihde nakş-ı harîr-i tahrîr olmuş iken geribdir ki feth-i Mısır zâtü'l-ehrâmî ekser müverrihîn âmm-ı işinde olmak üzre mersûm kâlem ta'yîn etmişlerdir. Vech-i tevîk-i deşik görünür. Tarbelûs mağrîb ve nevbe ve bir bir mashar-i şemşîr feth ve zafer oldu. Fî mim remle ve beyti'l-mukaddes beytinde Umrâs nâm-ı karyeden tâ'un zuhûr edib yalnız sahâbe ve tâbi'inden Ebu Ubeyde İbni Cerrâh ve Yezid bin ebî Süfyân ve Mu'âz bin Cebel ve emsâli yigirmi beş bin sa'âdet-mend feyz-i izz ü şehâdet oldu. Fî mim Yezid bin Ebî Süfyân ravza-i rizvâne intikâl edecek zemân-ı hükümet-i Şâm birâderi Mu'âviye dest-ihimâmınâ intikâl eyledi. Mescid-i şerîf-i nebevi tarafından ba'zı hâneler ashâbından ed'âf kıymetiyle istir alunub ol câmi feyz-i mecâma ilhâk olundu. Fî sene 19 müezzen mahsûs u Hazret-i Nebiy-yi Kureyşî. Bilâl-i Habeşî radiyallahu a'nh sâmi cennet mesâmde a'zm-i cânib-i dârû's-selâm eyledi. Fî mim yahûd ca'niber ve vâ'di'î'l-kurâ-i Şâma vâhil-i buhrân Kûfeye icla olunub bilâd-ı Hicâz ile vücûd u bed-bûd nasâra ve yahûddân /s.133/ ihlâ olundu. Fî mim fermân-ı emirü'l-münini üzre gûzât-ı dîn diyâr-ı Rûma sal-i şemşîr kahr ve kîn edüb leşker-i mensûr u ganâyim nâ-mahsûr ile mesrûr oldular. Fî sene yigirmi yedinci yezd-i cerd tarafından diyâr-ı İslâma mûsallat olan yüz elli bin kadar ser-mestân meykde-i küfr ve dalâl ile hudûd u nihâvende üç gün ale'l-istimrâr idâre-i akdâh-ı kefâh oldukdan sonra sed istivâr leşker-i Acem rahnedâr olub serdârları Fîrûzân nâm-ı bed-fercâm yüz bine karîb-i nüfûs metule ile üftâde-i hâk-i helâk. Ve gûzât-ı zafer semât-ı adev-i tadmîr ve nihâvend-i teshîr birle ferahnâk oldu. Fî sene yigirmi birinci tarihlerinde nev'ân ihtilâf rivâyet ile Dînver ve Hemâdan ve Azerbeycân ve İsfahân ve Kum ve Kâsân ve Kazvin ve Zencân ve Zey ve Cürcân ve Taberistân ve şehir-i Zûr ve İstahar ve Kâzerûn ve Şîrâz ve İcrân ve kışver-i Horasan ve Kîrmân ve Sacistan ve

Mekrân serân-ı seppâh-ı İslâm ile vâhiden ba'd-ı vâhid kimi sultân kimi anût-ı mecrâ-yı zülâl-i hükm ü imân oldu. Fî mim Hâlid bin Velid radiyallahu a'nh Humasâ ve bir kavilde Medîne râhat abâd-ı âlam-i âhirete rihlet edüb gazâvât ve meşâhedde isâbet eden zahm-i hânçer ve tîr ve nize ve şemşirden safhâ-i vücûdunda vad'l-noktâ-i şek edecek mahâl yok iken sirâb-ı sühd ü şehâdet olmayıb hâlef enfe ecâm-ı ecel nûş edeceğine hîn-i ihtizârda te'essüf ve mezîd-i telhef izhâr ederdi. Fî mim Mu'âviye Askalân ve Umûriye ve ana mu'âcil ba'zı bilâdî eyâdî-i i'âdîden estihlâs eyledi. Fî sene 22 Hazret-i Emîrû'l-müminîn radiyallahu a'nh bir yevm nahs-i müstemerde senet-i salât ü fecr edâsînâ kıyâm etmişler idi ki Memlûk mugiret übrü şa'ye Ebulül ü Fîrûz nâm-ı siye Kellîm bedrûz hânçer-i zehr-i âb-ı dâr ile zahmedâr ve ser-nihâda-i bâlîn-i ihtizâr olub kemâl ve ru ve takvâları mâni ta'yîn olmağın emr-i hilâfet-i Osman bin Affân Â'li Murtezâ ve Züseyr İbni Avâm ve Sa'd bin Ebî Vakkâs ve Talha bin Ubeydullah ve A'bdurrahman bin Avf beyenlerinde tevkif edib rûz-i diger muvakkıf sîdka harâm ve ci'âr-ı hazret-i yâr-ı gârda darb-ı mazille-i firâr ve ârâm eyledi. Fî evâhir-i şehîr zilhiccetü'l-harâm âmm-ı selâs ve işrîn radiyallahu a'nh ve ardâhu.

Müddet-i hilâfet sene: 10

Şehr: 2

Müdet-i ö'mrsene : 63

Adâd-i seniye-i ö'mrlerinde ihtilâf olunub va'kd-i ancak altmış olmak rivâyetini tercih etmişdir sadr-ı mekâtibde bir müddet min hâlîfet-i Rasulillâh tahrîr etmişler iken ba'zı eshâb istivâbî ile Emîrû'l-müminîn ünvanı ile tasdir-i menâşi buyurulmak re'yi savâbî karârdâde oldu. A'kd-i men /s.134/ ve râhat-ı hilâfetlerinden hükm-i İslâm-ı belûne sebhûne sarkan âb-ı Ceyhûne ve şimâlen hudûd u sedd-i İskendere ve garben Mısır ve İskenderiye nihâyetine ve cenûben serhadd-i bind ve sinde sâri ve bin otuz altı şehirde zülûl u hükm-i şer mather cârî olub 900 câmi 4 bin mescid ihyâ olundu. Ta'yîn-i adâd-ı tekbirât salavât ü cenâze ve had ü şûrb ve nehy-i beg ümmühât-ı evlâd ve tahrîm-i men'a ve ittihâz u beytü'l-mâl dîvân-ı nasb-ı kudât ve binâ-i emsâl ol hâlîfe-i bâd ve âd-ı âsâr hasenelerinden ta'addüdat olunmuşdur. Cezâhullâh u teâla inâ hayru'l-cezâ-i nübüvvet hilâfetlerinden meşâhirden Utbe bin Gazvân ve İlâ bin el-Hadrâmi ve pedercenâb-I siddik Ebû FehâfA ve İbni Ümmü Ketüm ve Serceyi bin Hasene ve Ubeyde ibnû'l-Cerrâh ve Mu'âz bin Cebel ve Fazl bin Âbbâs ve Ebu Mâlik Eş'a'rî ve Ebî bin Ka'b ve Bilâl-i Habeşi ve Berâ bin Mâlik ve Katâ'de İbni Nu'mân ve Hâlid bin el-Velid ve ümmehât-ı mümininden Zeyneb binti Câhş ve Sevde binti Zem'a ve Mâriye

ümmü's-Seyyid İbrâhim ve emsâli aranAd-ı ziyâ fethâne-i hazret-i rabbî râhim etmişlerdir. Rıdvânullâhi ta'âla a'leyhim ecmâ'in Hazret-i Zinnûreyn radiyallahu a'nh Sultân u Hıtâ-i Acem ve Arâb aleyhim ecmâ'in hazretlerinin nisbelerine abd-i menidan muttasıl olurdu. Erbâb-ı servi birkaç gün irâ'det-i cân bahş ve cedelden sonra yevm ü erba'ada sadr u hilâfete Hazret-i Zinnûrey bin Osmân mahâl görölüb ol hil'at-ı vekalet bil esma-i libâs ve makâm-ı hükümete icâs olundu. Fî evâli muharrem li sene Erbâ'a ve işrin 24 Hazret-i Ömer radiyallahu a'nh muhtadar iken evlâd-ı emcâdından Ubeydullah mazhar-ı hüsrân-ı ebede bûlül ü akdâm etdiği karbedde tüşârik ihtimâl ve tasavvuriyle hâkim-i ihvâz-i hermezâni ve cefîyyene nâm-ı ehl-i zimet keşte-i tig-i tehûr etmeğin Hazret-i Osman savâbedîd Âmr İbnu'l-Âs ve dînlerin evliyasınâ kendi mâlında edâ edüb abîd-i ilâhi gâyile-i kısâsdan hâlâs eyledi. Na'kd-i ahd ve bimân eden Hemedân ve Rey sükkânın tâziyane-i şemşîr berâti ile bir mikdâr te'dib etdiler. Fî mim şive-i igvadri beyş-i nihâd eden İskenderiye-i Mısır ve Azeybaycân ahâlisîne dahî katl ve gâret ile îsâl-ı hasâret olundu Fî sene hams ve işrîn. Ba's-i leşker zafer esar ile Tiflis ve İrân ve Bilkân ve Berden ve mülk ü Şîrvân mülteki ennehreyn ers ve ger olan mahâlleden memâlik-i İslâmiyeye mülhâk olub diyâr-ı Kâbil dahî kabza-i teshire dâhil oldu. Fî mim Hazret-i Emirü'l-müminin mutemîrân a'zm-i Mekke edüb tevs-i harâm emrinde bî-had dînar ve derm-i bezl eyledi. Fî sene 26 hükümet-i Mısır Ubeydullah bin Sa'd bin Ebî Şerha tefviz olunub ol merd-i /s.135/ makdâm-ı akdâmıyla memleket-i Afrikiyye teshir ve mensûr u hidmet muhâfazası Abdullah bin Nâfî nâminâ tahrîr olundu. Fî mim mervîdir ki yalnız besmel-i fâtiha-i fütühât ol sabîtle nâm-ı hasen-i hasînde mazbut u güzât-ı dîn olan nûkûd nâ-mahdudtan altmış bin kadar askere hassa-i süvârî üçer bin zer-i serâh kâmilî'l-iyâr olmuştur. Hams-i mâl-i helâl Medîneye vâsıl oldukda erbâb-ı beyinde taksîm ve eshâbına husûs-i teslîm-i âsân olmak için ecnâs-ı ganâyim-i na'kd olmak münâsib görölüb ba'del müzâyede safka-i vâhide ile Amr ibnû'l-As'a beş yüz bin altına ferûhat olundu. Hâkim-i Afrikiyye ihtimâmıyla diyâr-ı Endülüs dâr-ı İslâm oldu. Fî sene 47. Vâlî-i Şâm-ı Mu'âviye hezârâlhân ve ebr-i ümem ile dergâh-ı hilâfetden cezîre-i Kıbrıs istîlâsınâ merhâs olub bî-nahiyesîne ve gâretden sonra ahâlisi sâl-i bi-sâl mâl-i muayyeni't-tuzâmıyla âsûde hâl-i kenf-i emân oldular. Fî sene 28 Hazret-i Osmân dârü's-sekine-i Medînede Zûran nâm-ı sarâ-yı âlî binâsınâ bezl-i nakdîne-i ihtimâm eyledi. Fî mehl-i Fâris ve istihar-ı rakabe-i emândan serpiç olmağın meşet dereşt himmet merdân-ı meydân-ı dîn külla-i kerbî mahâziyla müşrikîn oldu. Fî sene yigirmi dokuz mescid şerîf-i nebevi tekrâr tevsi ve binası teşyid ve terfî' olunub

tûli yüz altmış ve arzi yüz elli sırâ oldu. Fî mim siddîk-i enâmında cem ve tertîb olunub Hafsa annesinde ebedâ olunan mushâf-ı şerifden nüsha-i müte'adîde terfî' ve sedd-i elbâb-ı ihtilâf kurrâ-i etrâfa birer nüsha teslim olundu. Fî sene 30 hâtm-i şerîf Hazret-i Hatemü'l-Mürselin dest-i emirü'l-müminden bi-nârise düşüp terkad ve ihtimâm. Müntec husûl-i merâm olmadı. Fî mim. Dâhil-i havz-i emân olan keşmer-i Fârs ve Kirmân ve Sicistân ve Horâsân sükkân-ı nakz-ı akad ve misâk üzre ittifâk etmeyin hâkim-i Basra Abdullah bin Âmr irsâl olunub ba'z darb-ı şemşîr bilân ile ve ba'zı âhır nevid-i emân ile tekrâr kamlar ve hükm ü imân oldu. Fî sene 31 amm-ı mükerrem Hazret-i Seyyidü'n-Nâs-ı Abbâs radiyallahu a'nh ki birkaç sene mukaddem temâşâ-yı nezehat-gâh-ı dîniye-i bî-bekâdan kef ü nazar-ı rağbet etmişler idi. Dîde-i düz-i ravzâtü's-safâ-yı mülk ü ukbâ olub Abdullah bin Mes'ûd ve aşereden Abdûrrahman bin Avf ve ekalli metikah üzre iki yüz elli sinine bâliğ olan Selmân-ı Fârisi dahî sâha-i vücûddan a'zm-i gülşen sarây-ı mülk ü hulûd etdiler. Fî sene 32 â'lî rivâyet İbni Mesûd fırka-i Nâciye-i aşereden olub Ebû Ubeyde İbnü'l-Cerrâh hâricdir. Hatem-i /s.136/ vesikâ-i saltanat mülûk u Sâ mânîye olan Yezid-i cerd sadme-i kahr u dehr ile ol kişverde beyhûde güzâr Ömer nâ-pâyidâr olmuş idi. İktizâ-yı killet dahil ve kesret-i harân ile emvâl-i re'âyâya dest-i ta'addî dırâz etmeğın ahâli-i vilâyet tazarru ve niyâz ile Hâkân-ı Çîn tarafından üzerine mûsallat olan a'sker dâm-ı şemşîr intikâmdan tahlîs merâğ-ı cân ricâsınâ ve hid ve ferid-i firâr. Ve hâric-i şehirde bir Asyâ tîrâş-ı virânesîne iltica ihtiyâr edüb senk-İ hârâ-yı bâleş râhat ve zânce mil-i harâb ve istirâhat etmiş idi ki pûşes-i kad bâlâsı olan şâhâne kabâ ol gader nâ-bekâri meslûbu'l-ihtiyâr edüb Yezid-i cerd biçâre mest-i harâb-ı sarâb-ı tavâb iken libâs-ı hayât bî-sebâtdan a'rî ve ten-i üryânen lücce-i nehr-i cârîde mütevâri eyledi. Fî mim sel-i bî-dîn kasetnetîn bir muktezâ-yı gayret-i dîniye ümmet-i merhûme Muhammediyeden ahz-i sâr ricâsınâ ricâl-i ve kıtâl ile mâlâ mâl beş altı yüz pâre keşti ile a'zm-ı sevâhil-i diyâr-ı İslâmiye edüb hükkâm-ı Mısır ve Şâm intimâmıyla ahzâr olunan sefâyîn-i zafer karâyîn-i meyân-ı deryada gemiler ile düçar. Ve âteş-i efrûz-i gir ve dâr oldular cûy-i hûn ile rûy-ı deryâ senkeref-i kevn. Ve rûbe sâfetân-ı müşrikîn şîrîn-i gâbe-i dîn pençesinde beyn olub ülf ü şemşîr olmayanlar giriftâr-ı sencîr oldu Fî senet ü 33 ekser e'mâl-i divâniye dest-i hiyânet gerân amâl-i Beni Ümeyyede olub hempoşe ol mezâlim-i peyselerden derâh-ı hilâfete ref-i ruk'a-i şikâyet olundukda eslik-i nazar takayyüd ve ihtimâm olunmadığından mâ'ada hemvâre ol sâ'ife sâ'ir eşrâf-ı muhâcirin ve ensârdan ziyâde mazhâr-ı atâ ve bahşîş ve menzûr u çeşm-i iltifât ve nevâzeş olduklarından sû-be-sû

encemân-ı ketm-i ve kevpeden olub perkes dirâht-ı bâr âver revse-i hilâfete senk-i endâz-ı ta'n ve teşni olmağa agâz etdiler. Fî matrûd hazret-i seyyidü's-sakaleyn ve mercûd u seyhayn-i mûkerremîn olan Hâkim bin el Asâ cenâb-ı Zinnûreyn şeref-i tekarrüb ve ihtisâs verib sadaka-i hazret-i hatem ve sîka-i risâlet olan Fedek nâm-ı mahsûl hayr-ı karyeyi Mervân'a temlik etdiği bâ'is iştidâd mevâd-i inkâr sığâr ve kibâr oldu. Fî sene 34. Vâli-i Mısır Abdullah bin Serhaden Mısriyyân ref' etdikleri ruk'a-i şikâyet eshâb-ı sa'âdet-i intisâl-i imdâdıyla netice bahş-ı husûl ü murâd olub İbni Ebî Serh ma'zûl ve hükûmet-i Mısır Muhammed bin Ebî Bekr mevsûl olmuş iken esnâ-i karikda meşhûd olan mektûb u mazevver zuhûr-i İbni Sadikâ bib-i fesh-i ezîmet sefer olub Medîneye geldikte meher Hazret-i Osmânın ve hatt-ı Mervânın idigi /s.137/ müte'ayyen ve ol emr-i haberdâr değil idigine hilaf-ı billâh-ı te'âla etmek ile cenâb-ı Zinnûreynin bari essâha idigi mütebeyyin oldukdan sonra Hazret-i Osmân Mervâna zîr ü cenâh-ı himayede tayin-i mekân etmeğin ekser ashâb-ı kirâm ve girdân olub câhib-i hilâfete dîf-i kül-i mestûlu oldu. Fî libâs-ı hilâfet-i Hazret-i Osman ve Basradan bî-had dâru's-sekîne-i Medînede ictimâ edüb âteş-i fîtneleri istigâl etdikçe âb-ı tâb-ı hüsn-i tedbîr ile iki üç mertebe itfâ olmuş iken âkibet-i kerdâr devlet-i medârlarında nice eyyâm-ı â'lî vechi't-tester sukûn ve arâm ve birkaç def'a hücum u âmmiden sonra sebetîn-i mûkerremîn dervâzede pişedâr olmağın girve esrâr-ı hemsâye divârından dâhil-i sahn-ı dâr olub Mısır-ı Hımâr lâkâb bir sakî erzak eşkâr mübâşeretiyile Hazret-i Zinnûreyn cenâbları şehîd ve felek vücûd-ı mes'ûdları deryâ-yı rahmetde nâ-bedid oldu. Fî evâsıd-ı şehri zil-i sene 35 radiyallahu anh ve ardâhu.

Müddet-i hilâfet sene: 12

Müddet-i ömer sene: 88

Cesed-i medhûrları üç günden sora hâk-i atar hâk-i bakî'ada mestûr nihâ tehâne-i land oldu. Salâ-yı Cum'a ve tehir-i hutbe id-i şerîf eser mu'teber Hazret-i Osmandı radiyallahu a'nh Sâhat bin Mâlik ve Cebbâr bin Sahr ve Eva bin es-Sâmit ve Hâris İbni Nevfel ve Zeyd bin Hârice ve İyâz bin Zühri ve Ebû Lübâbe ve Lebîd sâ'ir a'vâm-ı hilâfet-i Osmanide a'zm-i ravza-i rızvânide meşâhirdendir. Hazret-i Murtâza radiyallahu a'nh fahr-i âlem hazretleri sallallahu a'leyh-i vesellem İbnihi âmmeleri olub min cihetü'l-ümmü Hişâmı nesebî şerîf nebevîye mülâki olur. Hazret-i Osman mühimmân-ı ziyâfethâne-i rahmed-i rahmân olacak el-hâh ve ebzâm eshâb-ı kirâm ile Hazret-i Murtaza havâh-ı nâ-havâh tahammül ağbâ-i hilâfete râm oldu. Fî mim Talha ve Züybeyr radiyallahu a'nh â'lî rivâyet-i talebkâr oldukları Basra ve Küfe hükûmetinde Hazret-i

Murtâza tarafından rûy-ı rızâ görmedikleri için dil-gir olub enhîrâf-ı samîr ile a'zm-i beyt-i hudâ. Ve ûrtâ tâleb havn-i Osmân bahânesiyle kûy-i muhâlefet-i bülend sadâ etdiler. Hazret-i Ayiše-i Sıddıkâ radiyallahu a'nh ol târîhde Ka'be-i muazzamâda bulunub cenâb-ı i'smet me'ab ümmü'l-müminin dahî taraflarınâ emâle ve Basra cânibine rûd-i cünûd-i isâle etdiler. Hazret-i Murtaza dahî âteş-i fîte-yi itfâ kasdıyla ol cânibe sevk-i kitâyib edüb netice-i mukaddemât hat ve derhâl /s.138/ Basra garbında Hazyibe nâm-ı mâkamda tertib sayb-i harb ve kıtâl oldu. Fî cemâziye'l-ahıra lisene 36 Zübeyr henüz cûşeş-i havn-i aks-i endâz kaba-i lâ-cüred-i kevn-i kerdûn olmadan hâdîmen savb-ı Medîneye anân-i tâb müraca'at olub yolda müstağrâk havâb-ı râhat iken Amr Necâşi nâm-ı bir kestene-i bedhânt keşte-i vücûdun hüce-i rahmed nâ-mahdudda nâ-bûd eyledi. Talha ise kendi ve saf-ı seppâhında olan Mervân bin el-Hakem tîr-i meclâ peykânî ile bâl-i efşân sevab-ı cenân olub ma'âdasının kasr-ı nâ-istivâr iktidârî tebşe-i gayret güzâr ile zîr ve zeber ve on üç bin kadar âdeme âru'l-karâr-ı makar oldukdan sonra hazret-i sıddika radiyallahu a'nh ikrâm-ı tâm ile taraf-ı beytullâhü'l-harma irsâl olundu. Evrâk cemiyet-i muhâlefeteyn tend bâd-ı esdeme-i kahr ve kin ile perişân oldukdan sonra Amr İbnul-Âs dest-yâre-i ba'zı ve tefâkiyle Şâmda saka ferâz-ı şakâk olan Mu'âviye livâ-yı istîlâsını şikest ekmek için yigirmi bin kadar a'sker ile ol tarafa tahrîk-i ra'yet-i a'zîmet olunub otuz bin nefer seppâh-ı Şâm dahî edavât-ı harb ve kıtâl ile Â'lî Murtaza cenâbların istikbâle isti'cal eyledi. Sıffîn nâm-ı makâmda dört aydan doksan def'a velvele-i dâr ve gîr kabe-i felek esire vâsıl. Ve her birinde cânib-i imâm bilhâk ranne efken saff ü seppâh-ı bâtıl. A'sker-i bi-zereden iki bin yedi yüz kadar merd-i dilâver helâk ve leşker-i Mu'aviyeden on altı bin yedi yüz kadar sakî bed-güher galâtida-i hâk oldukdan sonra had-i meşhûf-i ref'i musâhaf ve nasb-ı hakemeyn-i kevkeb müstakîme's-seyr-i felek-i hilâfetîn rücû'una ve necm-i sabt-ı Mu'aviyenin istikâmet-i tulû'una sebep oldu. Fî senet ü 37. Âmmar bin Yâsir radiyallahu a'nh saff ü seppâh-ı murtezevide olub Şâmiyân-ı şûmiyânın neden selâf ü sâf ü şehâdet nûş etmegın lisân-ı sâ'dîku'l-beyân-ı nebeviden sâdır olan ta'yîn üzre fîte-i bağıye-i a'sker-i Mû'aviye olduğı vâsıl derece-i ilme'l-yakîn oldu. Evis Karani vak'a-i sıffînde Hazret-i Murtaza askerinden mest sahpâ-yı şephâdet olan eşrâfdan olub Â'lî rivâyeti ol zât-ı mükerrem harb-ı afmeme terk-i bezmâlem müşerrefü'l-a'dem etmişdir. Kaziyye-i gayr-ı maraziye tahkimde Hazret-i Â'lî mecbûr iken ehl-i Irâkdan on binden ziyâde erbâb-ı ser ve şûr cenâsb-ı Murtâzaya isnâd-ı cende-i hüsn-i rızâ ile şakka ferâz-ı şakâk oluben Ba'det tenbiye bâbircâ-yı inâd olan dört bin kadar havârice nehr-i nehrûvân

garbında meşrikâ-i pûlâd-ı nejâd-ı beis ol mahâda hâdî oldu. Fî mim Mu'âviye tağallüben taht-ı hilâfetde sâbit kadem olacak /s.139/ mü'temenü'd-devleti olan Amr İbni As Mısır istilâsına tahrîk-i tûğ ve i'lm ve Hâkim-i Mısır Muhammed bin Ebî Bekr emdâne nâmzed olan eşter nihâ-i bî-kalzem nâm-ı menzilde serbest-i asl mesmûm ile lâ-hak ruh u revân-ı a'dem edib darb-ı şemşîr ile ol kişveri teshir. Ve hâkimini eziyet gûna gûn ile helâk ve temdir eyledi. Fî sene 38 fermân-ı Mu'aviye üzre beserîn-i ertât-ı muhammel bend-i a'zîmet-i Hicâz olub kabûl-i tava bayatdan merpîç olanları seyf-i hayf ile âdâm ve hetek-i haremellâhu'l-harâma ikdâm ettikten sonra anân-ı engiz cânib-i Yemânî olub ol bed-nejâd ânda dahî nice mümin pâk-i îtkâ'dî keşte-i şemşîr-i ader. Ve sadr u şehâ'detde âli kadreyledi. Fî sene 39. Hazret-i Murtâza Kerremullâh-i veche nihâdında merkûz olan şecâ'at mâder-zâde kuvvetden fî'le götürmek murâd ettiklerince sûret-i etbâ'ada olan nifâk pişekân-ı Irâk müsâ'adeden imtinâ etmeğin seppâh-ı aduv-i kerrâh-ı hâl-i seydânda dil-havâhları üzre tard ve cevelân ve sebî ve garet ile kalmaz ve hakem-i murtazâ olan kişver-i virân idilerdi. Bizzarûre tavassud-ı maslahat güzârân endiş ile fermân-ı âli veli Irâkda ve hakem-i Mu'âviye Şâmda âri olmak üzre a'kd-i nihadanı olunduğu târih nev-yermed mestûrdur. Hazret-i Hızır radiyallahu a'nh sabâh eyâmından eser bir sefer farîze-i salât-ı fecr edası çün müteveccih-i mescid-i Kûfe olmuşlar idi ki İbni Mülcem murâd-ı nâm-ı sakıy-yi sefele nihâd keştikân-ı nehrüvândan olan haviş âvend ve ekârib-i intikâmi içün vücûd u mesûdlarına â'lî ğaflet-i zahm-i şemşîr-i zehr âlûd erişdirip şehâ'det ile şehîd kâm ve kendîni dahî üftâde-i Şâm-ı tîğ-i intikâm eyledi. Fî şehir-i râmazanü'l-mübârek lisene 40 radiyallahu a'nh

Müddet-i hilâfet sene: 5

Müddet-i ö'mr sene: 63

Bundan ziyede ve noksân olmak dahî mervîdir. Kabr-i pür-nûrları Necefde olmak meşhûr olub ferzend-i dil-bentleri Hazret-i Hasan ba'de eyyâm-ı mekânını tebdîl ve hâk-i pâk bâki tahvîl etdiği dahî nakâşte-i yarâ-i ba'z-ı revânder-i Zübeyr ve Talha ve Selmân-ı Fârisi ve Huzeyfetü'l-Yemânî ve Habâb bin el-Ers ve Âmmar bin Yâsir ve Sâhib er-Rûmi ve Temim ed-Dâri ve Muhammed bin Ebî Bekri's-Siddik ve İbni Mes'ûd ve Ebû Râfî Mervân nebiyyi a'leyhi's-selâm ve Evisi'l-Karani cenâb-ı Murtazâ ahd-i hilâfetinde terk-i dünyâ-yı bî-bakâ eden a'zimdendir. Hazret-i Murtaza bu tenkinâ-yı renc ve muhânnidden /s.140/ fesehat-ı Sarây-ı mülk ü huzûr ve râhata rihlet edecek ehl-i Kûfe Hazret-i İmâm Hasana hilâfet ile a'kd-i bî'at edib râh-ı sadâkatda

bezl-i nakdîne-i hayât etmek ahd ve mîsakını resm-i dirineleri üzre hâ'rif-i zebân-ı nifâk etdiler. Fî mim peyâm intikâl-i Hazret-i Murta'za ve istiklâl-i Hasan-ı Mücteba Mu'âviyeyi Şâmda bî-ârâm edüb Küfe cânibini tahrîk-i semend-i a'zîmet etmeğin Hazret-i Hasan dahî tehiye-i edavât-ı harb ve kıtâl ve seppâh-ı arâsat ile istiklâle isticâl edüb Medâyine vâsil oldukda bî-edbân hâlîl-i Azêr a'sker-i Irâk a'kd etdikleri ahd ve misâka muhâlîfet ve edvâr-ı izharından merât-ı tâbınan kalb-i pâklerine isâbet eden gubâr-ı akdâr ba'zı şurûd üzre meşagil ve bî-nâ'il münazâdan tasfiye-i derûn ve dâru's-sekine-i Medîne cânibî ve a'zm ü hümâyün iktizâ edüb altı ay tamamında bir fehvâ-yı kelâm der-inhi'zâm. El hâlfet ü bad-i sülüsün senet-i sümme ta'sir-i i'mâret ve rivâyet sümme te'ûd u meleken aduda. Taraf-ı divân-ı kazâdan libâs-ı hilâfet palâs-ı emârete tebdîl olunmuş idi ol haml-i sekl-i Mu'âviye zimmetine tahmîl edüb kendileri vakt-i azîzlerin perestîş hazret-i izzed-i zülcelâle sarfa iştiğâl buyurdular. Fî şehir-i rebî'ülâhır li-sene 41.

Tafsîl-i Vakâ-yi A'hd-i Hilâfet-i Beni Ümeyye

Ol tâyifenin müddet-i hükümetleri doksan senede mütecâviz olub avâm-ı mezbûrede 14 nefer sâlih ve tâlih-i eşgâl-i hayz u hilâfet etdikleri muharrerdir. Bu neşk üzre ki Mu'âviye bin Ebî Süfyân evvelen yevme'l-hakemeyn teğallüben câlis serîr-i mülk olub sâniyen İmâm Hasan ferâğında tecdîd-i bî'at-ı hilâfet olundu. Mervânı Medîne hükümetine revâ görüp bu seyi'e-yi serd-i feter a'mâl eyledi. Fî mim beşer bin ertât guzât-ı zafer semât ile kişver-i revme hücum edüb sebî ve gâret ile cem-i küffâr-ı tefrîk. Ve bir müddet Kostantiniyye sükkânını muhâsara ve tazyîk eyledi. Fî sene 42 ilâ-yi isyân eden Sicistân ve Zebelistân ahâlisinin râyet aht u tuğyânların şikest etmek için Abdullah bin Âmr irsâl olunub ol kişver-i tekrâr mashar oldu. Fî sene 43 Mehleb bin Ebî Safra irsâliyle âd-ı kişver-i Hindistânda şehir-i Kâbil feth olundu. Fî sene 44 diyâr-ı Türkistanda şehir-i Kıpçâk dâr u İslâmiyane ilhâk olundu. Fî sene 45 meçhûl. En neseb idigi mâlûm u âlemiyân olan Ziyâd bin Ümeyye ki iki sen mukâddem Mu'âviye ânı Ebu Süfyân evlâd-ı adâdına istihlâk etmiş idi. Şîr-i ikbâline âfîtâb i'nâyet bî-ğâyetl Mu'âviye /s.141/ pertev endâz-ı işrâk olub Basra ve Horâsân ve Sicistân ve Hind-i Bahreyn ve Umrân Kalmerev hükmü fermâni oldu. Fî sene 46 Afrikiyye-i mağrîb ü lim'âm şemşîr-i âfi'tâb işrâk-ı İslâmiyân ile müşerref hûrşîd-i îmân olub sükkânı olan vâzife birbirinin ekseri serasker Ukbe bin Nâfi irşâdiyle sâlik-i tarîk-i müstakîm dîn-i kavim oldu. Fî sene 47 teshir. Kostantiniye tedbîr-i Mu'âviyenin hem havâbe-i zamiri olub Süfyân bin

Avfî ve alâ rivâyetîn oğlu Yezidi serdâr ve İbni Abbâs ve İbni Amr İbnu'z-Zübeyri ol askere mâye-i istihzân eyledi. Eyyâm-ı muhasârada muharrer şeref-i mihmândarî Hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî makad-i sıdka harâm edüb hâric sevrde mekân-ı meşhûrda mütevere-i genc-i mezâr lâmi'il envâr olmuşlardır radiyallahu a'nh Şirân Arap hucûm u sükkân-ı Rûmî bîtâb edüb bîm-i şemşîr-i âteş-tâb ile makâm-ı itât ve teslimiyete kıyâm ve edâ-i cizye-yi iltizâm etmeğin taraf-ı Şâm'a imâhe-i licâm olundu Fî sene 49 na'kd. Vakt-ı Fâtıma-i Zehrâ İmâm Hasan-ı Müctebâ 46 yaşında iken âzim-i nezih nigâh huld-i berin. Ve hâk-ı ıtırnâk-i bakî eda hâlvet-i neşîn oldu. Fî mim tahsîl-i rızâ-yı hâtır-ı Yezid-i Fâcir için kerîme-i tarafeyn hilâfed-i mükerrer Hazret-i Seyyid-i veled-i âdem cenâb-ı imâm cem-i emcad nâm-ı menkûnası temsîm ve tecen u şerbet-i şehâ'det-i vesile-i hilye-i ayn-i tensîm edüb ol zenâ-i mihribân âcilen husûl u me'mûlden hıramân ile mazhar-ı hursân olduğu dahe mervîdir. Âmil-i Afrikiyye Ukbe bin Nâfî ihtimâmıyla kayrân bînâsı bu'an ü ni'zâm üzre tamâm oldu. Fî sene-i hamsin mervîdir mi Afrikiyye mashar-ı tig-ı zafer olub ekser sükkânî tav'anev kerhen ser-nihâde-i melûk-i imân olacak serasker cenâbları şem'i cem-i seppah-ı İslâm olan 18 nefer ashâb-ı kirâm ile meclîs-i müşaverede geder-i pişkân tâyife-i bir bir meğerinden emîn olmak için bir hüsn-i hasin binâsına karâr verip hâliyen keyrevân binâ olunduğu sâha-i fesihu'l ircâ-yi ihtiyâr etdiler Lâkin ol târîhde mahâl-i mezbûr hadenin nazar-ı güzâr etmek dâ'iresinden devr-i bir çenkâstân olub sebâ ve hevâlmânde makâm tutmuşlar idi. Ukbe cenâbları kerve eshâb-ı istishâb edüb olmak teşri eyledi. Vây-i cûş ve haşârât ashâb-ı Nebî-yi muhtârı bu mekânda tutan ihtiyâr etmişlerdir. İmdi serterek dâr ve diyâr ve anâirde karâr idi sez ba'de'l-yevm bunda bulunanlar katl olunur deyü tahzîr ve tahrif eyledi. Çevneke te'sîr-i nefis-i mübârek Hazret-i Fahr-i âlem /s.142/ sallallahu a'leyh-i vesellem Ukbe müstecâbu'd-da'ved olub tîr-i du'âsı nişângâh-ı icâbete isâbet etmek mukarrer idi. Ol nidâ-i mühibü'l-edâ-yı fermân yektâ-yı buda vâsl-ı sem his ve şu'ûrî olan envâ ve hûş ve sebbâ emsal hükm ü metâ-ı isticâl ve kerühen kerve seder hâl-i irtihâl edüb hareket-i sarfe kâdîr olmayanları peder ve mâderini müşlerine tahmîl ve hemân ol anda mekânların tebdîl etdiler. Bu güne mucize-i bâkiye-i Muhammediye müşâhedesi harâb-ı âlûdelerine bâ'is-i intibâh olub tâ'ife-i bir birden nâ-mandûd hıramân-ı hıyâbân-ı imân oldu. Mu'âviye katl-i Osmanda ehl-i Medîne tegafûl etmişlerdir deyü ihânet ve cefâ kasdıyla minber-i mescid-i Nebeviyi Şâm'a nakl-i murâd edüb mübâşeret olundukda âfitâb-ı âlem-tâb münkesif ve nücûm u zâhire zâhir ve münkesif olmağın ta'aruzdan kesred eyledi. Fî mim Emr-i Horâsân Re'is-i İbni Ziyâda

hüsn-i tedbîri ile diger-bâre Belh -i sulhân ve kalatan-ı anût-ı feth ve teshir olundu Fî sene 51 a'sere-i mübaşereden Sâ'id bin Zeyd bârigâh-ı bekâyâ irtihâl eyledi. Fî mim a'sker zafer rehber-i cânib-i Buhârâya tevcih-i livâ-yı gazâ edüb ve emîn ve fîhak ve dahî ba'zı mu'tebesirleri müşır etdiler Fî sene 54 Müjde-i va'de-i enet birle şeref-i ihtisâs bulan havâs-ı ashâb-ı güzînden bak.yye-i selat-ı sâlinin sahib-i hâs Sa'd bin Ebî Vakkas sâkinân-ı ravzatü's safâ-yı bakî civârından hat-ı rahl karâr edüb teberrüken gazve-i Bedirde pûşe kad balâsıylan bir köhne cebe-i sûf ile tekfîn olmak vasiyyet ve ta'yîn eyledi. Fî mim alâ rivâyet-i sâl-i irtihâl âmm-ı Kâbil olub bir kavilde hûdemde hayât-ı fâyize'l-berekâtları sene 58 e vâsıl olmuştur.

Esâmi-i îşân

Hazret-i Sıddîk mâte sene: 13

Hazret-i Fârûk mâte sene: 21

Hazret-i Osman mâte sene: 35

Hazret-i Murtaza: 40

Ebu Ubeyde mâte sene: 18

A'bdurrahman bin Avf mâte sene: 32

Talha mâte sene : 36

Zübeyr mâte sene: 36

Sa'd bin Zeyd mâte sene: 51

Sa'd bin Ebî Vakkâs mâte sene: 54

Rıdvânullâh-i Ta'âla Aleyhim Ecmâ'in.

Vâli-i Horâsân Sâid bin Emirü'l-Müminin Osman tişe-i himmet bî-himmet ile cinân-ı Erba'a-i dünyadan ma'dûd olan Sa'd Semerkand nehr-i Ceyhûndan bir hâlîc icrâ edüb ol /s.143/ emr-i dilir-i darb-ı şemşîr ile teremdi teshir eyledi. Fî sene 55 Mu'âviye peser. Bed-âhter-i berned-i pelid içün velâyet-i ahd-i hilâfet ile bî'at teklîf-i anifen-i ta'mîm edüb Medînede İmâm Hüseyîn ve A'bdurrahman bin Ebî Bekr ve Abdullah bin ez-Zübeyrden mâ'ada kâfe-i anâm-ı kabûl-i davk-i bi'ate râm eyledi. Fî sene 56 müctehid. Mahd-i Mu'âviye kati rişte-i i tül u emel edib kûşe-i ahdde rehîn-i a'mâl oldu. Fî recep li-sene sittîn.

Müddet-i hilâfet sene: 19

Müddet-i ö'mr sene : 55

Hazret-i Seyyid ve send-i evlâd-ı Âdem sallallahu a'leyh-i vesellem taraf-ı bâhire'sh-şereflerinden Mu'âviye allahümme sekenehü fil-bilâd du'âsı müstecâbına

mazhar olmağın Yemân ve Hicaz ve Şâm ve Mısır Mağrîb-i Irâk ve Ermeniye ve Azerbaycân ve Fârs ve Horâsân olub şakka-i ru'yet-i hemvâre bâd-i nusret ile hareketde idi. Va'ad-ı beri'a ve istihşâm-ı tavâş ve ittihâz-ı maksûre-i salât ve dîvân-ı hâtim ve ta'yîn veli-yi ahid-i tenvi etimme ve elbi'e ve evla-yı Mu'âviyeden olub hilâf-ı deb islâf-ı tenim ve taraf üzre sarf u ahfât-ı hayât etmişdir. Fâsık ve facir ve cümle menhiyât-ı mürtekeb ve mücâher Yezid bed-kerdâr serîr-i hilâfetde karâr edecek âmil Medîneye ahz-i bi'at için İmâm Hüseyine havâle etmeğın ol mahdûm me'âl-i rûsûm u kasd-ı hicret-i ilâllah ile dâru'l-emân harâmullâha Ahmed bend-i a'zîmet olmuşlar iken erbâb-ı nifâk-ı Irâkdan teşrîf-i kudûmer-i ricâsına müteselsil el-vürûd olan niyâz-nâmelere istikşâf-ı esrâr-ı semâyir için İbni ammleri Mesleme bin Ukeyli irsâl ve ânın tarafından vârid olan mükâtebde otuz bin kadar mahlâh-ı esâm-i kayd ve defter olduğı haberi mazhar olmağın iki üç aydan sonra bizzât ol cânibe tahrîk-i râyet-i ikbâl buyuruluban esnâ-i tarîkda âmil-i Kûfe Ubeydullâh bin Ziyâd tîğ-i bîdârı ile Müslim âlim vücûda mahdûm olduğı tahkîk olunmuş iken bu hükm-i iktizây-ı kazâ veche-i azîmetlerinden anân-i tâb-ı müraca'at olmayıb âkıbet-i sakî-i bed-nihâd İbni Ziyâd tarafından te'âkib eden seppâh-ı sekâ penâh-ı deşt-i Kerbelâda sadrâ ve ol nahl-i dilmeş rûş-i bag ve lâyet iki peseri ve altı birâderi ve yetmiş kadar akraba ile sâye-i ser ve âsâ üftâde-i hak-ı pâk seyyâh oldu Fîl yevmil âşîr minel muharrem li-sene 61 radiyallahu a'nh ve ardâhu müddet-i ö'mr sene 55. Kat habeli'l-verîd hayât etmege akdâm Sinân bin Enes /s.144/ nâm-ı keşten-i bed-bahtedan sudûr edüb samarlûn dahî ol kâr-ı daşvârda sinâna mu'ûin idi. Hazel hun u illâh ve demmera hûma. Methurları mu'arrike gâh-ı kıyâmet uslûbda pâzide-i leşker menhûsu'l-eser olub ser-sa'âdet efser-i â'lî Asgar ve benât-ı mûkerremâtı ve ezvâc-ı tâhirât ile tuhfe-i dergâh-ı Yezid kemrâh olub mûkerrem Medîneye irsâl ve bir kavilde Şâmdan Bâbu'l-Ferâdîs nâm-ı karbında teslîm hazene-i rahmed izzed-i zülcelâl olundu. Bu hâl müsemmerü'l-melâl zuhûrundan sükkân-ı tayyibe-i tayyibe kânûn u derûnunda âteş-endûh ızdırâb-ı iltihâb edüb kerdûn u itâ'atdan tarik-i bi'at-ı ihrâç ve âmil-i Medîne Osmân-ı nişâne-i nisâbe-i kahr ve izâc etmeğın Yezid bedgüher Muslim bin Ukbe nâm-ı sâki ile on bin kadar a'sker gönderib ol bî-dîn sahâbe-i güzîn ve tâbi'inden yedi yüz ve âhad-ı nâsdan on bin nefer bî-günâh-ı ulf-i tîğ-ı telef etdikden sonra fermân-ı Yezid bin Kerdâr ile üç gün âlel istimrâr dâru'l-sekine-i Medînede ikâmet mazle-i sebeb ve gâret. Ve işât-ı envâ şenâ'at etdirüb. Fî sene 63. Abdullah bin ez-Zübeyr de Yezid-i fâsık bi'atine muvâfık olmayıb Mekke-i mûkerremede mücâveret etmişdi. Müsemmâ bin Nakîz melsem Medîne-i münevverede

tahsîl etdiği dest-mâye-i nüsrân-ı ebed ile kâni olmayıb kadîn ile revbarân-ı narâmullâh olmuş idi yolda negünsâr hafre-i siccin. Ve haşîr bin Temîr cân eşin olub ol kemrân dahî 40 gün cirân u beytullâha tazyîk ve hâşâ ma'dem-i Ka'be-i muazzammâ kanadıyla nasb-ı mancınık etmiş iken vusûl u peyâm-ı merk-i Yezid ile dâmen-i mahdare-i ümmu'l-kurâdan kasrîd-i ta'arrûz edüb Şâma gelmek üzre İbni Zübeyre kabûl-i hil'at-ı hilâfete ebrâm ve a'dem-i müsâ'ade-i müşâhedesiyle cânib-i Dimeşke imâle-i licâm eyledi. Fî rebî'ulevvl li-sene erba'in ve sittîn.

Müddet-i hükümet Yezid Keşteni sene: 3

Şehr: 6

Müddet-i ö'mr sene: 38 ser-mest.

Sahbây-ı dalâl. Yezid bed-fa'âl Humus karbında helâk ve cesed-i nâ-pâki Şâmda mütavere-i pes-perde-i hâk olacak. Oğlu Mu'âviye ma'alkerâne serîr-i hilâfette karar. Ve üç aydan ve bir kavilde kırk günden sonra teverru'an u'zlet ve inzivâ ihtiyâr edüb biddavver ridâ terk-i na'im-i fânî. Ba'de âzimdetde a'zm-ı iklîm-i câvidâni eyledi.

Müddet-i ö'mr sene: 23

Helâk-i Yezidden sonra İbni Zübeyr Mekke'de mekîn-i mesned-i hilâfet olub amm ü men ehl-i /s.145/ Hicâz ve Yemân ve Mısır ve ba'zı ehl-i Şâm ve Humus kerdn beste-i tavk-ı bi'at oldular. Cüdarân-ı Kâbe-i muazzammâ sadamât-ı ahcâr-ı mancınık ile müşerref-i inhidâm olmağın nakız ve ebrâma akdâm ve hâcer-i İsmâîli dâhil-i beytullâhü'l-harâme edüb dervâze-i mu'allâ cenâb-ı mukâbelesinde bir bâb dahî feth eyledi. Fî mim Mu'âviye peşt-bâzen devlet-i dünyâ-yı bî-bakâ olacak. Mervân bin el-Hakem â'lî vech-i tağlib taht-ı hilâfete vaz-ı kadem-i istiklâl edüb İbni Zübeyr kemâşetelerinden a'rz-ı Şâmi intizâ'. Ve dest-yâre-i hüsn ü tedbîr ile Mısırı dahî dâhil-i hîtâ-i hükm-i metâ etdikden sonra zemân-ı hükümet Mısırı ferzend-i ercümend-i Abdüla'zîz yed-i emânetine teslîm eyledi. Fî zilkâde senem ol Müttalib-oğulları Abdülmelik ve Abdüla'zîz için ahz-i bi'ate akdâm ve hükümet-gâh-ı sükkânını havâh-ı nâ-havâh-ı hükümete râm etdikden sonra fücât veyâ metunen terk-i sarây-ı setec-i vahşet-i âyîn edüb oğlu Abdülmelik câneshîn oldu. Fî Râmazân li-sene 65

Müddet-i hilâfet-i Mervân sene: 1

Müddet-i ö'mr sene: 63

İbni Zübeyr fermânına râm olmaları gâ'ilesini def'i mülâhazası ile Haccâc-ı kirâm-ı beytullâhü'l-harâmdan iyâret-i beytü'l-mukaddes ile işgâl etmek için Abdülmelik Mescid-i Aksâyı zinet ve zib-i dil-ferib ile tahsîn edib sahra-yı şerîf üzerine

â'lî kubbe bina eyledi. Fî sene 66 İbn amm-ı Hazret-i Seyiddün Nâs Abdullah bin Abbas radiyallahu a'nh yüz yigirmi yaşında iken dâru'l-ins ü kaddese irtihâl eyledi. Fî mim immâ alâ rivâyetîn sâl-i semân ve setinde a'zm-ı huld-ı berrin etmişlerdir. Küfede muhtâr-ı tâlib-i sâr-ı Hüseyîn şehin olmuş şi'ârıyla zuhûr ve ol vücûd u mes'uda zahm-ı eziyet erişdirenlerden şımar-ı la'in ve emsâlini ve sera'sker saka rehber Amr bin Sa'd bin Ebî Vâk'ası ma'mûre-i hayâtıdan dûr edüb Kûfeye ba'de mavsil-i teshir ve İbrâhîm bin Ester dest-i kahr ile muhib-i ser ve fesâd-ı sakî-i mâderzâd Ubeydullah bin Ziyâd ta'ma-i nahenin cânistan-ı şemşîr eyledi. Fî sene 67 İbî Zübeyr tarafından birâderi Mus'âb nâmzed-i hükûmet-i Basra olub ba'del muhârebe Kûfede muhtâr-ı arz-ı şemşîr-i hûnebâr oldu. Fî sene 68 Abdûlmelik gıybetinde livâ-yı isyân-ı alâ ve Dimeşk-ı Şâma besad yed-i istilâ eden Amr ve Eşdak müjde-i emânlı zıl u sâyibân-ı itmînânda âsûde olmuş iken ser-hevâ perset-i pençe-i şîr ü şemşîr ile rebvede oldu. Fî sene 69 Abdûlmelik I'râk cânibine sevk-i leşkeri sûr ve ser /s.146/ ve mus'abın kasr-ı vücûdunun zîr ve zeber edüb ol kişvereyi ser-tâser mushır eyledi. Fî sene 71 fermân Abdûlmelik ile Haccâc-ı zâlim taraf-ı Beytullâha sevk-i seppâh-ı kine havâh edüb yedi ay şehristân-ı Mekkeyi muhasâra ve İbni Zübeyr ile mutâraha-i kar'a-i mukâtele ve muşacere etdikden sonra senk-i mancınık ile vücûd u setrifî ümmül kurâde rahneler bedâd ve âgıbet-i İbni Zübeyri şehîd edüb cesedîni nice müddet-i serdârda bir karâr eyledi Fî sene sâlîs ve seb'in

Müddet-i hilâfet sene: 7

Müddet-i ö'mr sene: 73

Abdullah bin Ömer bu dâr-ı vahşet-i medârdan kat-ı peyvend ta'allûk eyledi. Fî mim Haccac keşteni beyt-i kerîm-i vad-ı kademîne i'âde edüb haceri ihrâc eyledi. Fî sene 74 dîn. Ve devletine pâşa hıdmet-i mukâbelesinde Abdûlmelik Haccâc-ı hükûmet-i Irâk ile erbâb-ı nifâk üzerine teslid eyledi. Fî sene 75 Irakda zirve-i hurûce urûc eden şebîb-i hârici sa'deme-i müsâ'ade-i istidrâc-ı Haccâc ile ceser anvâzdan sâkid olub felek vücûd u nâ-bâd eyledi. Fî sene 77 kalmar hükm ü İslâmda râ'iv olan nukûd-ı revmiye ve kesrûbe endâhte-i hemyân-ı itâl olub vücûh u derâhim ve denânîr-i nukûs u İslâmiye ile tenvîr olundu Fî mim. Bu vad-ı müstahzen fârûk-ı refî'il mikdâr-ı aha-ı hilâfetinde zuhûr etdigi dahî ba'zı kütüb ü tevârihde mestûrdur. Abdûlmelik Horâsân ve ve Sicistân zamime-i hükûmet-i Irâk ve bu ihsân ile Haccâc-ı kerinden beste-i tavk-ı istirkâk eyledi. Fî sene 78 ahd-i hilâfet-i murtazaveden ve kezâ-i Kufede mütesaddi-i hidmet hüm ve izâ olan şerin-i kâd-ı meşgâle-i kazâdan istifâ eyledi. Fî sene 79 İmâm-ı Azâm Hazretleri

Küfede teşrif-sâz-ı âlim-i vücûd oldu. Fî sene 80 beş altı sene muhâlefet ve isyân üzre ısrâr ve Haccâcı cânından bî-zâr eden A'bdurrahman bin Es'âb âkıbet-i dâm-ı kâm-ı nihanın intikâma giriftâr oldu. Fî sene 81 bunlardan mâ'ada onlardan ziyâde kimesne vahîd-i eb'ad-ı vâhid. Salem-i hurûç ve isyana sîd olub pesademe-i tiğ-i barân ile hâk-i helâke guldân oldular. Tesmiyeleri tadvîl-i bilâ tâli olmağın kâlem tarafa rakam ol vâdîde semt-i ihtisâra mâ'il oldu. Taraf-ı Rûma tevcih-i livâ-ı güzzâ olunub Mûsaysa feth ve teshir ve sûz-ı ihyâ ve ta'mîr olundu. Fî sene 82 Haccâc-ı nâ-seppâs Basra ve Kûfe meyânında olmak ile beyne'n-nâs-ı vâsıd 'ünvânıyla şehre yâftâ olan şehir-i binâsınâ vad-ı esâs eyledi. Fî sene 83 diyâr-ı. Acemde Erdebil /s.147/ ve bir dua nâm-ı şehirler ba'del itmâm mekar-ı ehl-i İslâm oldu Fî sene 84 yirmi sene müstemer-i avâli-i Mısır olan veli-yi ahd-i hilâfet Abdula'zîz cenâblarının âfitâb-ı serî'us-seyr Ömer-i Mağrib Şâm-ı hitâma erişib meher-i âlem-tâb velâyet-i ahd-i vâhid-i ebed vâhid Velid bin Abdülmelik ve birâder-i gühter-i Süleymân hevâ-perestlerine pertev-endâz oldu. Fî sene 85 Abdülmelik mesned-i hayât-ı bî-sebâtıdan zâ'il olub oğlu Velid dest-i lâyetden sadr u hilâfete methûl oldu. Fî şevvâl li-sene 86

Müddet-i hilâfet sene: 21

Müddet-i ö'mr sene: 60

Abdülmelik müptelâ olduğu dâr-ı bahr-ı nev'i beşerde mutasavver olmak mertebesinden bedir olub dervâze-i dehânından gûzar eden makes üftâde-i hâk-i helâk olmağın lakâb-ı Ebu Zühâb ile meşhûr. Ve kemâl-i la'im ve bahri cihetinden Rabu'l-Hacer ünvânıyla mezkûr idi. Evâ'ilde hasen ahlâkı ve merhamet ve eşfâk ile meşhûr-ı âfâk olub dâ'ima sohbet-i u'lemâ ve zühadgârı ve sahâbe-i güzînden ta'allim-i hadis-i şerîf nahbe-i efkârı iken câles mesned-i hilâfet oldukdan sonra tebdîl-i mâhiyet edüb târîk-i cevri ve bidâde men suluk. Ve zulm ü fesada münhamâl oldu. Haccâc-ı bî-dîn ahd-i hilâfetinde emvâl ve demâ-i müslümine teslid etdiği hûd-i kindûye dest-mâye-i istidâd-ı düşnâm ve tefrin olur. Mervîdir ki müjde-i hilâfet Abdülmelike vâsıl oldukda kırâ'at-ı Kur'an-ı mücide iştiğâl üzre idi. Dest ferâğ ile rakk-ı mensûri fil-hayâti ve hâza âhara a'hdika ta'bîri ile izhâr-ı gî edüb bî-emri tâ'ala ol ânda dehân-ı hezeyân-ı fesânında ârızâ-ı bahr-i peydâ oldu. Mansûr hükûmet-i Horâsân Haccâc tarafından Kuteybe bin Müslim dest-i istihkâkına mülsem oldu velid. Âmm-ı Kâbil cûlusunda Dimeşk-i Şâmda câmi Beni Ümeyye bînasına teşmîr sâ'at-ı ihtimâm edüb tedârik-i levâzım menâmı içün dört yüz sandık sarf etmişdir ki sekiz bin zer-i serâh kâmil-i iyâr idi. Henüz tamâm olmadan Bünyân-ı vücûd u velid münhedim olub birâderi Süleymân

itmâm etmiştir. Ser-kâdre olan mezdûr ve bahârdan mâ'ada on iki bin merhûm vâr iken ancak dokuz yılda sûret-i pezîr hitâm olduğu Ömer bin Abdûla'zîz mübâşeretiyile büyü u esvâc-ı tâhirat-ı mescid-i şîrif-i Nebevîye ilhâk olundu. Fî sene 86 sehl-i bir Sa'd radiyallahu a'nh Medîne'de bir sarây-ı /s.148/ sapanc vahşet-i medârdan a'zm ü dâru'l-enes rahmet-i pürur u diyâr eyledi. Fî sene 88 kirve. Pür-şekva ashâb-ı güzînden radiyallâhu a'leyhim ecmâ'in Medîne'de cümleden sonra mütevecce ravza-i huld ü berrin olan bunlardır. Haccâc tarafından Muhammed İbni Kasîm es Sakâfî diyâr-ı Sînde sevk-i leşker-i zafer eser ve ol kişver-i mushîr edüb mülki olan dâhir-i vâli-i mülkü a'dem ettikten sonra iklâm-ı â'zîm-i Hindden dahî pençe-i mu'teber kalâ-i iyâde-i i'âdîden intizâg eyledi. Fî sene mazhar-ı müsa'ade-i istidrâc Haccâc canibinden hâlî Horâsân olan Kuteybe bin Müslim müddet-i velâyetinde ekser Meyan-ı Mâverâ'ün-nehri dâhil-iyed-i istîlâ ve kahr edüb Buhârâyı kayza-i teshire aldı. Fî sene 90 hadim dergâh-ı risâlet-i dest-gâh-ı Enes bin Mâlik doksan altı ve alâ rivâyetîn yüz altmış altı yaşında a'zm ü sâha-i râhat-ı bahş-ı rahmânî oldu. Fî mim. Ol sâhabe-i celîlü'ş-şan müteveccih-i mülk ü câvidânî olmaları âmm-ı isneteyn ve tısînde olmak dahî mervîdir. Târik bin Ziyâd hâkim-i Afrikiyye Mûsâ bin Muzar emriyye cânib-i Endülüse tahrîk-i râyet-i gazâ ve cihâd edüb meded-i kûre-i fazl ü bâri ile ol diyâr-ı menâr-ı envâr-ı dîn-i mübîn ile tezyîn ve serdâniye cezîresin dest-zede-i ser-âzâm-ı meydân-ı dîn eyledi. Fî sene 91 mervîdir ki Tuleytula nâm-ı şehir-i şehir kemend-i teshire bend oldu tâ sanî-i envâlden mâ'ada 160 tâc-ı mücevher ve bir dirhemi kantara tarh olunûr birkaç sandık kibrit-i ahmar ve zümrüd-i Ziyâ-yı vele alli bed-hasâne ile mersa mâ'ide-i Süleymanî ve bir âyine-i keyt-i nümâ ve nice tahaf gerân behbul top dergâh-ı hilâfete irsâl olundu. Kuteybe Havarizma kemend endâz-ı istîlâ olub hâkimini afv ve emân ile ibkâ ve ricasi üzre birâderi gühter-i metgalebî olan Herzâzâ'dî tavassud u müşrefe-i bûlâd-ı nejâd birle efinâ eyledi. Fî sene 92. Ol emîr-i dilir-i hasen tedbîr ve darb-ı şemşîr ile Semerkanda zencîr-i teshire bend eyledi. Fî sene 93 ehl-i Medîne yedi sene sâye-i himâyesinde anûde-i hevâb-ı huzûr oldukları Ömer bin Abdûla'zîz Hacâc-ı keşteni ta'yini ile hizmet-i hükûmet tibe-i tîbeden devr oldu. Fî mim ba's-i serâyâ ile Velid diyâr-ı Rûma pâzine-i gâret-girân edüb Malatya Antakyayı mülhikât-ı memâlik-i mahrusadan eyledi. İmrâbî Elimme-i esnâ asr-ı Zeynelabîdîn Â'lî bin el-İmâm Hüseyîn 58 ve alâ rivâyetîn 60 yaşında âzim-i dâru'z-ziyâfet-i behîşt-i berrin olub madâr-ı istihzâr-ı ashâb-ı bekâ oldu. Fî sene 94 iktizâ-i kuvvet-i diyânet ile seffâk-ı bî-dîn Haccâc bed-âyîn mütebi'atdan imtinâ eden Sa'îd bin Cübeyr tâbî radiyallahu a'nh /s.149/ Velid emriyle dâru'l-emin-i

Harrânullâhdan ihrâc ile ed'ac olunub şemşîr-i siyâset-i Haccâca teslîm olunca. Fî mim mervîdir ki ser-sa'â'det efserleri cesed-i mahurlarından cüdâ oldukda bir def'a bi-lisân-ı fasîh-i kelime-i tevhîd-i hudâ-yı nâtık olub iki kere dahî fehm olunacak mertebe tahlîl-i celîl ile tahrîk-i zebân-ı gûher-feşân etdiler. Ol anda dimâğ-ı Haccac-ı makhûra hâlel mutta'rîf ve esbâb-ı akl ve şu'ûru müteferrik olub mizâb-i dehânı mecrâ-yi hezeyân oldu. Her bârika ve sâde-i havâb-ı râhata ittika eylese beym-i cân ile fîlhâl bî-dâr olub Mâli ve Sâ'id bin Cübeyr kelâmını tekrâr ve Sâ'id şehîd cenapları dâd-ı havâ-hâne nâmın ve karibânınâ sarıldığını izhâr eder idi. Bu hâl üzre on beşinci günde ol bed-gerdârı kûhsâr hufre-i nâr olub merguvânın tâ'lîfe-i mâlik nîrân eyledi. Fî sene 95 safâhât kütüb ü tevârihde mestûrdur ki zâlim-i mezbûr evâli hâlde Abdulmelik bin Mervânın vezîri rûhu'l-cezâm hüdâmından olub bir gün hâlîfe esnâ-i seferde a'sker-i âvâz kûs-ı rahîl-i sem-i kabûl ile istimâdan imtinâ ederlere imiş. Bir müddet makdâm olsa ki bezm-i hareketimizden sonra menzilde bir ferde ruhsat-ı karâr ve ârâm vermese deyû vezîre hitâb edüb ânın sevkıyla ol hidmet edâsı ahde-i ihtimâm Haccâca tahmîl olundu. Rûz-ı diger hâlîfe rikâb-ı a'zîmete vaz-ı kadem ve semt-i maksûda tahrîk-i tûğ ve i'lm edüb Haccâc sû-be-sû mândaları cesd ü cû ederken görür ki havâs-ı vezîrden cem-i kesîr fâriğ elvâl bir deraht sâyesinde tenâvül-i ta'âma iştiğâl etmişler. Alvânınâ emr eder Fîl-hâl cümlesini istizâl etdiği deruhte berdâr edüb ol agacı seçere-i vakvâk'a döndürdüler. Ondan sonra bir ferd hâlîfeden tahâllüfe kâ'dîr olmayıb sît ve sada-yı Haccâc âlemgir ve füsûs ve feşânesi nakl-i meclîs-i emr ve vezîr oldu. Keştene-i mezbûr u a'vâm tasallutunda 120 bin kadar ehl-i İslâmı cebren seyf-i sulun ve hif ile a'den edüb ğalâtîde-i hufre-i nîrân oldukda ol bî-emân zindânında 50 binden ziyâde mazlûm bulundu. Devr-i Âdemden ol deme dek Haccâc gibî bir zâl ve mazal ve İslâmiyân-ı mezel zâlim gusûm u telvîs mesned-i hükûmet etdiği malûm değildir. Harman-ı vücûd-ı bed-bûdu sûhate-i âteş merk oldukda nice günler matrûh mezbele-i hakâret olub ba'd-ı eyyâm birkaç nevâderi nâmâzın kılmağa ikdâm etdiler. Eliyye mâ yûstenâk Velid birâderi Süleymân dest-i vilâyet-i ahdden tenzîl. Ol makâma oğlu Abdula'zîzi terfî ile tebcîl-i irâde edüb /s.150/ bu tedbîrde Haccâc ve Kuteybeden ğayrı kimesne muvâfakat etmemesi bâ'is-i terâhi ve te'hir olmuşdu ki seffîne-i vücûd u velid girdâb-ı fenâda nâ-bedîd olub birâderi Süleymân serîr-i hilâfetde kârmân oldu. Fî cemâziyelahîr li-sene 96

Müddet-i hilâfet sene: 9

Şehr: 7

Müddet-i ö'mr sene: 46

Veli savm ve salatâ müdavim ve üç günde bir hatm-i Kur'ân-ı azimü's-şân'a mülâzım olub ikâme-i velemme-i hayrâtâ sâyî ve sarây-ı tanzîm-i umûr u cumhur u mürâ'î iken bi-tab-ı zulme mâ'il olmağın Haccâc gibî bi-dîni hizmet-i emânet demâ ve emvâl-i Müslüminde istihdâm ve bu yola bed-i hiz-i zuhûr emr-i münkire akdâm edüb aktâr-ı Hicâziyeye Osmân nâm bir zâlîmi mestûlî. Ve diyâr-ı Mısırâ Kara nâm-ı kakhârî vâli etmişdir. Bâ'in hemme zamân-ı hilâfetine Ka'be-i muazzamanın Bâbü's-seâdesini ve mizâb-ı rahmeti ve derûn-i beyt-i kerimde olan sûtûnlar elvâh-ı zerrîn ile tezyîn etmek için 30 bin altun irsâl edüb zülâl-i misâl âb-ı nâb icrâsıyla cîrân-ı beyt-i hüdayı iska eyledi. Müsafîrin marzâ için ibtidâ tâbihâne ve dâru's-şîfâ binâsı Velîd'in eser-i muteberidir. Sureyh-i kâ'd-i mezûle secce samâr ö'mr ü nâ-pâyidâr ederken 120 yaşında hükm ü kazâ-i mütehammül imzâya râzı olub sicil-i hayâtı kerde-i dest-i rûzigâr-ı rûzigâr oldu. Fî mim vâli -i Horâsân Kuteybe husûs u mâtde-i buluda hâtır-ı ni'âm Süleymân olan sâbika-i renceş ve Nigâr sebebiyle semt-i teslîmden revkerdân ve sâlik-i kireve-i muhâlefet ve i'syân olmağın hemân ol eyyâmda hücum u âmm ile kişver-i vücuddan nâ-bûd olub mukaddemân-ı Haccâ-ı bed-nihâd-ı gamz ve efsâdıyla sadr u safâ-i hükümet-i Horasandan hâk-i azl ve sezellete ğalâtıyân. Ve bir müddet adüvv-i cân-ı enede mübtelâ-yı bend ve zindân olmuş iken bir târîk ile kadem-i nihâda-i vâdî-i hâlâs. Ve Süleymân bin Abdülmelik dergâhında kayz ü azz ve hassas olan Yezid bin el-Mehâb sâniyen Vâlî-i keşver-i Horâsân ve Za'ime-i velâyet-i Irâk ile dahî refî'il lişân oldu. Fî mim yedi sene mütemerren si'ad ve hidde ilâ-yı livâ-yı gaza ve cihâd eden Kasım bin Muhammed azl ve tenkil ile tezlîl olunduğundan eda halefî olan Yezîr na-hâlefe gadri ile telef oldu. Fî sene 97 Süleymân birâderi Müslimeyi emîr-i gûzât-ı dîn edüb feth-i Kostaniyye ta'bin eyledi. Fî seni 98 Yezid bin Mehlet Kuhistan ve Cürcân ve Taberistanı feth ve teshir edüb amed-i sedid canân ve peykâr üzre esrârları için Cürcâniyân meyânında kemiyyet-i âteş anân-ı şemşîr-i ecele /s.151/ ve cûy u hûnların bir vechîle isâle eyledi ki ol rûd-i vürûdundan esfel ve edîde olan esbâba dâir ve bugunü sefek-i dek-i medâ eda âhir-i âlemde misl ü sâ'ir oldu. Fî mim talâdım emvâc-ı zülâl-i kâmil altı ay sükûn etmeyib âlem-i ber-nigün olmak imâret-i rû-nüman oldu. Fî mim bi-hükm-i irâ'det-i bî-illet-i sübh'ani a'rz-ı kanser bende-i serîr-i melik-i Süleymanı berbâd olmak makar olub veli-yi a'hd olan oğlu Eyyüb ol hâlelde âlem-i a'deme irtihâl etmiş bulunmağın bâr-ı emânet-i Kübrâ-yı hilâfeti emmi-zâdesi Amr bin Abdûla'zîz Hazretlerinin devş-i ihtimâmına tahmîl ve bu vaz-ı hasen ile rûzgâr-ı nâ-pâyidârda zikr-i

cemîl tahsîl edib. Ba'de birâderi Yezid câlis-i serîr melik olmak üzre vesiyet-i tâmmeyi tezyil eyledi Fî sefer li-sene 99

Müddet-i hilâfet sene: 2

Müddet-i ö'mr sene: 45

Süleymân sefek-i dimâdan ğâyet ihtimâm üzre olub aciz ve vezîr destâne ihsanâne bakâne cü-heyk-i haslet kederkadan azâd edüb cümlesini sertâba aksan ve bu güne bezl ve atâ ile zikr-i mehâmed kermiyân-i inşâ etdigi sebeb-i sanâyıf-ı rüzgâr olan ahibbârdandır. Câyet kerem iştiâ olub rûz-i mereğaden ve ışâsı iki yüz rat-ı Şâm-ı ta'âm olmak tevâtür ile sâbiti's-sahâdır. Vücûd-ı bî-seyn-i mar taht-ı hilâfete zîb ve zin olacak evlâ hilye-i celîlleri Fâtıma binti Abdülmelik dest-i tasarrufunda olan huli ve cevâhir-i emvâl-i beytü'l-mâl te'âlame fermân-ı âli isdâr edüb ol dahî rızâ-ı cûy-ı şehver sa'd-i ahter için bu tereddüt cümlesini beytül mal müsellemeşine meddeyledi. Sâniyen ba'del Utbe mültesem süfehâ-yı Beni Ümeyye olan seb-i cenâb-ı murtazây-ı innellâhe ye'mur bil edl-i ve'l ihsân kerimesine tebdîl ve tâ'ife-i â'lîye-i u'lvîyyeyi mazhar-ı assâf u ikrâm ve tebcîl edüb hemvâre imlâ semt-i Hulefa-i Râşîdîn ile sa'mâl olmağın kemâl-i adl ve dâde mesel. Ve ol zât-ı şerîf-i sâlis-i Ömerin teşrîf-i lâtifine lâayk ve mahâl oldu. Cezâhüllâh u anil Müslimîn hayran. Sâlisen mesârıf-ı zarûriye-i hândân-ı risâlete mahsûs olan nahlistân-ı fedek-i Hazret-i Sultânı'l-enbiyâ a'leyh-i mine't-tahiyyât-ı itmiâ ve enkâhe ânı cenâb-ı Fâtıma-i radiyallahu a'nh ve evlâd-ı emcâd sa'âdet nejdârlarınâ hibe ve temlik buyurmuşlar iken süfehâ-yı Beni Ümeyye ve esrâ-i Mervâniye ân-ı yed-i istihkâh-ı evlâd-ı Murtazâdan intizâ etmişlerdir. Ömer bin Abdüla'zîz dest-i pîrâye-i hilâfet olacat hak-i müstehaklarına îsâle isti'câl eyledi. Ruhullâhu ruha /s.152/ el-a'zîz-i Kostantiniyye pîrâmani mehim-i zafer dest-gâh olub eyyâm-ı muhasâra memter. Ve bilâ-yı istilâ-yı kahd u galâ müsted olmağın Emirü'l-müminin ile ser-pâzân-ı dîn-i semt ve rucû atıf ü anân etdiler. Fî mim tâyn. Ba'zı müverrihîn üzre tahilletü'l-kısm-ı nâcâr-ı küffâr İstanbul 'ad bir ma'bed bînasına ruhsat verib asâ rivâyetîn Ğalâtada olan Arap câmini âbâd etmişlerdir. Bir rivâyet ve hûd-ı Müslime Geliboludan mukâddem Rûm-ı îlî tarafınâ güzâr ve Edirme ve Selânik etrâfını tendiyâd-ı yağma ve gâret ile târ u mâr edib ba'de İstanbulu muhasâra ayledi. Birâder-i Selmân dahî mükemmel ve müretteb donanma ile vâsıl olub mücâhidîn-i dîn-i feth-i mübîn ile kâmûbîn olmaları imâreti rû-nüma olmaga âgâz etmiş idi ki küffâr-ı Bulgar hücûmu ve kahd u galâ istilâsı bizzarûre sebeb-i meyl-i semet rucû oldu. Hâkim-i Horâsân Yezid bin Mehleb beytül-mâla etâle-i dest-i ta'di etdigi vâsıl-ı semt-i hâlîfe

olmağın ba'del azl-i izât etdiği emvâli tahsîl için ka'si hâlbeye hebs ve tenkil olundu. Fî sene 100 bakiyyetü's-selefü's-sâlihîn hâtimet ü ceridetü'l-vefâyat-ı ashâb-ı ferîde Ebu't Tufeyl Amir bin vesiletü'l-leys-i Mekke'de lebbeyk zen da'vet-i havân-ı Rahmed oldu. Fî mim çünkü mukteza-yı sipehr genc-i refîâr-ı hemîşe eziyet ve âzâr olub imtidâd-ı eyyâm-ı emin ü huşedil mecâl ve bu dâr-ı vahşet-i medarda birkaç gün hâlk-i âlem-i hadrâm olmak ne ihtimâldir ol sâye-i hüdâ-i şems-i asr-ı âsâ memdûd u zıl olmayıb a'mâl-i mu'arreti'n-nimânde dîr-i semânde mütevere-i senâb-ı terâb ve vahiy-i ehi-i Süleymân Yezid. Bin Abdülmelik taht-ı hilâfetde bülend-i cenâb oldu Fî receb li-sene olub ve valâ-yı âl-i abâ sebeb-i buğz ve adâvet-i Benî Ümeyye olub ahrâz-ı fazl u şehâdet için ekârib menes tarafından temsîl olduğu dahî mervidir radiyallahu a'nh.

Müddet-i hilâfet sene: 2

Şehr: 5

Müddet-i ö'mr sene: 39

Ömer bin Abdüla'zîz her mâddede ced-i mâderileri Hazret-i Fâruk mu'inil cenâba pîru olub müddetü'l-ö'mr ü cadde-i müstekim şükr ü kavimden bir kadem inhirâf etmemişdir. Mertebe-i adl ve insâfları ma'lum-ı âlemîyan ve zühd ve takva ve terk-i dünyâ ile ittisâfları meşhûr-ı cihân olmağın ol bâbda etnâb-ı kışte olmuşdur. Evâ'il-i hâlde kemâl-i tarafa ve tenim üzre iken tahammül-i abâ-i hilâfetden sonra nefka-i iyâlleri için beytü'l mâdlen hezâr elhân ile günde iki dirhem ta'yîn ve cümle kabâ ve câmm ve haf ve imâmeleri için inhak on iki dirhem /s.153/ tahmîn olduğu sıdk-ı müdde'âya şahidîn âdilindir. radiyallahu a'nh ve erdenü hâlîfe-i âli mukadder Ömer bin Abdüla'zîz sernihâde-i bâlin-i intizâr. Ve bin muktezâ-yı velâyet-i ahd-i Yezid bin Abdülmelik dîde-i devz-i zuhûr u hükm ü inhisâr olduğu ahabârı intisâr bulup kal'a-i Hâlebde Yezid bin Mehlebin kûşe-i güzârî olacak ahd-i Süleymânide Yezid bin Abdülmelik hakkında mürtekeb olduğu ba'zı evzâ-i müstâni bîm-i intikâmı ile bend-i belâdan rehâ bulmak ricâsınâ sanûb meger ve hayli dergâr edüb bezl-i dirhem ve dînâr edüb mahbas ve hisardan firâr etmiş idi. Seyl-i hûr-i emvâc-ı havâ' dîde-i rüzâr galâtan olarak Basra'da karâr edüb havâdarlarından yanınâ yüz yirmi bin kadar merd-i nebred-i âzimân tahrip ve ictimâ eyledi. Fî sene 102 dergâh-ı hilâfinâ bu haber bâret ve ered olacak Basrada iştiğâl-i yâfta olan âteş-i fitneyi teskin için Yezid bin Abdülmelik bi-çâre Müslimeyi tâ'yîn edüb dem-i iştiğâl te'essür-i harp ve kıtâlde Yezid ve cümle âl-i menleb sevhatâ-i şemşîr-i sâ'ika te'zîr oldu. Fî mim Müslime keşte-i şemşîr-i ihtimâmı olan Yezid sulbüne nâ'il ve devlet-i hükûmet I'râk ve Horâsân vâsıl olmuşken mâl-i

harâc-ı mâlîkâne tasarruf edüb birâderi tarafınâ hassa-i ğâyetle efrâzıyla yâd etmekten Yezid dilgir olub ba'zı ûmûr u mühimmeye müşavere olunmak bahânesi ile dest-i tasallutunu ol velâyetten izâle eyledi. Fî sene 103 Yezid birâderi Hişâm ve ba'de oğlu Velidi veli-yi ahd-ı hilâfet edüb bu uslûb üzre hâlkı dâhil nûze-i bî'at eyledi. Sene 104 sâ'd-i hulefâ-i beni Mervân Yezid civârında cura nûş-i helâk ve Şâmda âzâgîr-i genc-i hâk olub birâderi Hişâm neşvedâ ricam devlet nefercâm oldu. Fî şa'ban li-sene 105

Müddet-i hilâfet sene: 4

Müddet-i ö'mr-i sene: 40 evâ'il.

Hâlde Yezid âlûde-i nevâ ve heves ve hemîşe sâz ve söz ile hem nefes olub bil'at-i pûş-i hilâfet olacak selef-i karînü's-şerefîne taklîd-i ahzar-i tekellûf ile kırk gün era'it-i sûret-i züht ve sedâd ve meyl-i cânib â'dil ve dâd edüb ba'de mu'tâdı olan târîk-ı fisk ve fücûr ve âsâra-i bubâr-ı ser ve sûr-i piş-i nihâd-i isti'dât mâder-zâde eyledi. Amil Endülüs Ubeyse cenk-i cevyan-ı fermân dest-gâhında olan bir salûne nâm-ı hisâr ve eser-i muhasâra ve tazyîk ile sükkânı bâşınâ tenk edüb üzerlerine ilzâm-ı mâl-i cizye ve haraç ve bî-had esârâ-yı Müslimîn ihrâc eyledi. Fî sene seb' ve ma'et. Müslime Diyâr-ı Rûma tekrâr hücum /s.154/ edüb Kaysâriyeyi merkez-i i'lâm-ı İslâm eyledi. Fî sene 108 kibâr-ı tâbi'inden Hasan-ı Basri âzm-i seyr ü serâbestân-ı cihân oldu. Fî sene 110 fen-i celîl-i ta'bîr-i rû'yâda izhâr-ı yed-i tûlu eden Muhammed bin Şîrîn hâlvat-hâne-i merkad-ı pür-nürdar-ı nihâda ve sâde-i hevâb-ı huzûr oldu. Fî mim fermân-ı nişân ile Sa'id Cereş nâm-ı dilâver serasker olub Ahlâd ve nice bekâ vakâ'ı bir daraya dek dest-i adâ-yı dîn-i mehâzıyla müşrikinden intizâ etdikden sonra Erdebil garbında leşker-i mahsûsu'l-eseri'l-etrâk-i cemiyetlerin üç def'a perişân ve ekserin tamamına şîr ve şemşîr-i âteş-feşân edüb seppâh-ı İslâm-i bî-nihâye ağşâm etdiler. Fî sene sitteyn-i aşaret hâmimen ehimme-i isne yesâr. Muhammed Bâkır bin Zeyne'l-Abîdîn yetmiş üç yaşında mütevecce huld-i berin oldu. Fî hâkân-ı Türk-ı Semerkandî bend-i kemend-i teshir etmek sevdâsı vesvese-i fersâsıyla muhasâra etdiği vâsıl-ı sen hişâm olmağın vâli-i Horâsân cend-i irsâl olunub ol merd-i nebred-i âyîn cem-i perişân-ı etrâkde tig-i kahr-ı vakt-i ecele. Ve bâr-ı sıklet Hâkânı darb-ı şemşîr-i hûn-efşân ile Semerkand sükkânı üzerlerinden izâle edüb derkafâ olarak Buhârâyâ vâsil oldukda erbâb-ı ser ve sûrî ol kişverden dahî dûr etmege sarf-ı makdûr eyledi. Fî sene 113 kâh ve bi-kâh Şîrânâ hücum u Diyâr-ı Rûm sükkânını garkâb-ı girdâb-ı ıztırâb eden Ebul Hüseyîn Abdullâh el Antâkî el-Müşteher Battal Kelb-i Rûm-i Konstantîn ile tertîb-i bezm-i rezm ve tavsiye-i muvâfık-ı safûf ve idâre-i akdân-ı râmân ve süyû edüb Konsantini esîr ve

a'skerin giriftâr ser-pençe-i tîg ve tîr eyledi. Fî sene 114 Hişâm emriyle Mervân bin Muhammed Türkistâna livâ-yı gazâ edüb intihâ-yı serhad-i Şîrvanâ varınca yagmâ ve gâret ve tahrib-i memleket eyledi. Fî sene set-asarat Battâl Ğâzî. A'lâ-yı livâ-yı serfirâzî edüb tekrâr Diyâr-ı Rûma bâde-i semend-i cihâd ve şâhirâh gazâda bezl-i nakdîne-i sa'î ve ictihâd ettikten sonra selâf-ı sâf-ı şehâdet nûş eyledi. Fî sene 117 emr-i Horâsân Esed bî-Abdullâhü'l-Kasrî Hâkân-ı Türk ile Belh sahrâsında âheng-i cenk ve sadme-i hamle-i Şîrâna birle pâ-yı sebât ve karârîn bî-dernek edüb ol terk-i setrek münhezma Türkistânâ vardıkta ba'zı havâsı tîg-i özr ve hıyâneti ile ekdâr-ı rûzgârdan hâlâs oldu. Fî sene 118 Nadir bin Seyyâd cânib-i Mâvere'un-nehre sepekeş-i İslâm olub mülkini mâlik-i hacme teslîm ve ol kişverde sebî ve gâret hükmini ta'mim eyledi. Fî sene işrîn-i âmil. Mûsul /s.155/ birkaç seneden beri bezl-i nakdîne ihtimâm ve şehre icrâ-yı akdâm etdiği nehr-i âzim mecrâsına câri ve hayr u bereketi ol belde ve etâfinâ sâri oldu. Fî sene 122 İmâm Hüseyîn ahfâdından Zeyd bin Â'lî Kûfede müteşadde-i da'vâ-yı hilâfet ve ekser ahâlisi dil-kerem kabûl ahd-i bî'at oluben. Ammâ âzimdetde vâli-i Kûfe Yusûf nâm-ı şakî-i bed-fercâm şemşîr-i gader-i ile gûtâ hevâr-ı bahtiyâr-ı rahmed pürûr u digar ve cesed-i münevveri dört sene âvize-i serdâr oldu. Fî sene 123 Mervidir ki cism-i pâkinden câme ve pîrhen sel olunub beden-i bî-cân üryân-ı sulb olmuşdu. Bî-fermân-ı izzet-i zülcelâl filhâl bir a'nkebût taraf-ı âsmândan resîmân-ı kudret ile nâzil olub o ta'alluk u nazar-ı harâm olan a'zâ-yı pesperde-i aslîde mestûr. Ve bu mucize-i bâkiye-i Muhammediye zuhur u adâ-yı makhûr ve evaddâ-yı mesrûr eyledi. Râhmetullâh-ı a'leyh-i şem. Sevr-i hayât Hişâm Hâlebe karîb-i a'rz kanserinde eser-i mu'ammer himmeti olan Rasâfa nâm-ı şehirde encâma erib birâder-zâdesi Valîd bin Yezid kevkeb-i sabâh ikbâlî gayret hûrşid oldu. Fî rebî'ülevvel li-sene 125

Müddet-i hilâfet sene: 19

Şehr : 9

Müddet-i ö'mr sene: 55

Hayret-i akl ve şûr olan ümûrdandır ki Hişâm ziyâde mâ'il-i ihtîşâm olub yûşuş kad bâlâsı olan câme ve kabâsı eskârda yüz katâr şeter-i rehvara bâr olurken libân-ı hayât-ı bî-sebâtdan tecerrüd etdikde hil'at-ı pûş-i hilâfet olacak Velîd gâyb olub esvâb-ı hazâyîn anın hadâm-ı mübâşeretîyle mahdûm olmağın Hişâm âlem-i eşbâhdan a'zm idi gâh ervâh etmek için bir necis pîrâm-ı tedârikinde hasret çak eyledi. Le'îm-i den-i Velîd keşten-i telvîs dest-i hilâfet edecek za'm-ı fesadınca celb-i kalb için erbâb-ı vezâyife terakkiyât ve tatâb-i izâfet beytül-mâl-i Müslimini itlâf edüb evkât-ı

azîmetü'l-berekâtı kâh mesti ve kâh hımâr ile güzâr etmeğin ni'zâm-ı umûr u mülkiye muhtal ve kârhanê-i ahkâm-ı dîniye mu'tâd olub âz kaldı ki memâlik-i İslâmiye gark-ı âb-ı tûfân-ı herc ve merc ola nâçâr âkıbet endîşân-ı dîn ve devlet şaki-i anid-i Velid tarbelûs Şâm etrafında kâreş-kâre meşûl biken a'mm-ı zadesi Yezid bin Velide bî'at edüb ol bed-âyîn üzerine sel-i seyf gayret-i dîn ve ser-şikâ-ı efserin rubûde-i çevkân-ı şemşîr kahr ve kîn etdiler Fî cemaziyelahr lî -sene 126

Müddet-i hükümet Sene: 1

Şehr: 3

Müddet-i ö'mr sene: 42 ahkûr. /s.156/

Mezbûrun kedve-yi mezbele-i hakâret olan kül-i bî-devlet-i pîşe-gâh Yezide galâtan oldukda edâ-i secde-i şükür güzâriden sonra mevk-i Sinâna nasb edüb esvâk-ı şehr bâzar-ı tavâf ettirdi. Beynel-en'âm zındaka vel-hât ile şehret-i tâm bulup ikdâm etdiği muktî'ât umûr u ehl-i İslâmdan değil. Abde-i esnâmdan dahî südür etmek mutasavvur değildir. Cümleden ümmehât-ı evlâd-ı peder ve sulb-i duhterine hâşâ dest-i ta'arûz-ı dırâz edüb bir sabâh nâmazında âlûde-i dâmen-i çark-ı mesti ve cenâbet bi-çaresini kendi imâma ve câmesiyle ilbâs ve kindiye bedel camide muktezâ-yı nâz etmiştir. Mushaf-ı şerifden bir gün istiflâh edüb ve istif-i tehvâ ve hâb-ı kül-i cebâr-i anîd ve kerîmesi mubîn-i hâl-i huruşân-ı mâl-ı Irak kerîm-i hâşâ nişâme-i sehem ve kindû-yi hedef-i tîr-i lâ'in ve düşmân edüb ser-sekbân-ı kahr ve gazab olarak ol bî-edeb bu birkaç har-ı mihr-i bî-itibar-ı keşide-i silk-i nâ'zım-ı muhtalen na'zm eyledi. Katullah-ı li-sene şîr-i tehîddenid ol cebbâr-i anîd fehâ anâzân cebbâr-i anîd. İzâme-i ci'te rabbike yevme haşr. Fakr ü gârib miskin-i el -Velid. Velid etdiği terekkiyân-ı Yezid tengis ve vasâyıf-ı kânun u kâdîme tahsîs etmeyin herze kercân vâ'dî-i helmen Yezîd lakâb-ı nâkıs ile telgîb etdiler. Peymâne-i ö'mr ü nâkıs dahî kamîl olub veli-yi a'hd-i olan birâderi mesned-i hilâfetde mukîm oldu. Fî zilhicce 11 sene mim.

Müddet-i hilâfet şehr: 6

Müddet-i ö'mr sene: 46

Yezidü's-sene-i müverihinde züht ve takvâyâ meyl ile mezûr ve emr-i bil marûf ve neh-yi anîl münker ile meşhûr olub şemşîr-i siyaseti havfında Beni Ümeyye şurîde meşrepleri tertîp-i bezm-i iş ve harptan mahvur olmuşlarken abâ-yi men-i pür-telbis edlâl ile mezheb-i dâlâl-i erbâb-ı itizale meyl olub hâlk-ı kaderiye itikad-ı bâtılınâ dâvet ile akayit-i ekser nâsı ifsât etmiştir. Zemâm-ı ahkâm-ı hilâfet yed-i emânet İbrâhime Müslim oldukdan sonra döndüncü ve bir kavilde hemân ikinci ayda birâder-i mâderini

emîr-i cezire olan hâlimetü'n-nû'âl saf-ı hülefa-yı Beni Ümeyye Mervan bin Muhammed bin Merva el-Hakem kerime-saz hengame-i hûruc ve i'syân ve sa'deme-i kahrı ile ebr-i ahmiler perîşân olub serîr-i hilâfette karâr. Ve mukaddemân-ı sakın olduğu Harrânda temekkün ü ihtiyâr eyledi. Fî sene 127 İbrâhîm ba'de eyyâm-ı beyn-i cân ile nihân olduğu kuşeden nevîd-i emân ile revnüma olub ser-nihâda-i makâm-ı /s.157/ teslîm ve inkiyâd ve âmm-ı sülüsünde sâ'ir Beni Ümeyyi baht-ı ber-keşte ile kadem-nihâda-i târîk-i a'dem-i emâd oldu. İnkırâz-ı devlet-i Emeviye zamanına dek vâhid-i ebed vâhid Süleymân İbni Hişâm Abdülmelik ve Dahhâk ve Hayberi ve Seybân Hâris bin Sureyh ve Kirmânî ve emsâli livâ-yı isyânı terfî' edüb ve müddetde Himâr el-Cezire lâkâb-ı Mervân-ı fakire yek-lahza havâb-ı huzûr ve arâm-ı hârâm. Ve şeb-i ve rûz-i enîs ve celisi muhân vel-üm oldu.

Tafsîl-i vakâ-yi ahd ve hilâfete'l-Abbâs

Avâm-ı istirdrâc mütegalibe-i Beni Ümeyye ki takrîbâ bin ay olmuştur. Tamâm olmağa kârib olacak a'rz-ı Şâmda Hamime nâm-ı karyede tarh-ı esâs-ı sükûn ve ârâm eden Muhammed bin Abdullah bin Abbas libâs-ı hilâfet ile telbiyyesi müntehây-ı âmel ve İsfehânî el-Mevlid-i Kûfî'l-muhted Ebu Müslim abd-i ezhem-i işât-ı merâsim-i da'vet için ser-i Horasanâ irsâl edüb Ebu Müslim henüz hizmet-i da'vete mübâşeret etmeden Muhammed cânib-i iklîm-i a'deme tahrîk-i tûf ve i'lm ve ol sülûk etdiği vadiye oğlu İbrâhîm dahî vad'ı kadem edüb Ebu Müslim ânın izniyle ka-mâkân hidmet-i da'vete bir zede-i dâmen-i himmet oldu.. Fî sene 228 vâli-i Horasan Nadir bin Seyyâr vâki-i hâli Mervânâ a'rz ve ilâm edüb A'mâl-i şebeke-i ihtiyâl ile İbrâhîm giriftâr dest-i kahr-ı Mervân. Ve mübtelâ-yı belâ-yı bend ve zindân oldu Fî sene 229 Ebu Müslim Mervi istilâ edib Nadir bin Seyyârî rânde-i devr-i pûş kahr ve iz'az. Ve ta'rîf ve telîd-i emvâlet-i dest-zede-i yağma ve târac etmeğin kişver-i vücûduna terk ve tâz eden leşker-i end ve gezmi eleme birle İbni Seyyâr a'zm-i âlem-i a'dem eyledi. Fî sene 150 İbrâhîm el-İmâm tarafından ta'yîn ile mukaddemetü'l-ceyş Ebu Müslim lankahdiye emîr-i I'râk Yezid bin Habire üzerine sevk-i leşker-i nusret-i eser edüb dem-i iştiğâl-i nâhide-i harb ve kîtâlde Yezid men-hezm ve kahdiye nehr-i Firâtdan münadim oldu. Fî sene 132 genc-i mahbesde mukîm olan İbrahîm zem-i dâru'n-ni'âm-ı terkîm-i rabb-ı kerîm olub vasiyeti üzre birâderi Ebu'l-Abbâs Abdullah Esseffâh cümle etbâ'ıyla Hamimeden Kûfe cânibine tahrîk-i ri'ayet-i rihlet edüb mesned-i hilâfette karârzâde ve herkes davk-ı be'atine erden nihâde oldu. Fî şehir-i rebî'ulevvel li-sene hâric şehirde Hemmâm-ı a'yin

nâm-ı makâmda darb-ı himem har-gâh ve cem'i seppâh zafer dest-gâh edib ba'is-i sarây ile şehir-i zûr ve vâsıd ve dahî nice bilâdanı mecrâ-yı zülâl hükm ve fermân eyledi. Fî cemaziye'l-ülâ bir keşte baht ve ikbâl-i Mervân perişân /s.158/ hâl bu ahabâr-ı istimâ'ı ile bî-kâr olub intizâ kalâ-yı ricâsınâ yüz yigirmi binden ziyâde leşker-i menhûsu'l-eser ile a'zîmet-i müntecil-i sezime eyledi. Amm-ı Seffâh Abdullah yigirmi bin kadar askerle istikbâl. Ve nehr-i Zâb kenarında âteş zebân-keş kârâr-ı isti'âl edüb meyân-ı meyânu'l-tahâmda acâle-i kemiyet şemşîr-i intikâm ve saf-ı seppâh-ı düşman-ı badire-i sîlâb-ı inhizâm eyledi. Fî cemâziye'l-ahir Mervan pes-mândekan tig-i hûn-efşân ile amm-ı Seffâh Abdullah derkafâ olarak taraf-ı Şam'a imâle-i licâm edüb ânce dahî karâra imkân olmamağın cânib-i Mısra karâr eyledi. Abullah Dimeşk-i Şam-ı anda dâhil-i kabza-i iktidâr etdikden sonra Filistine varıb ânda Seffâh emriyle birâderi Sâlihi nâmzed-i hizmet tâkib eyledi. Fî zilkâde Sâlih a'mâl-i Mısırdâ Busir nâm-ı keşîşde Mervâne sedarân-ı karâr ve ser-sevdazedesi köy çevkan-ı şemşîr-i zuhr-ı âbdâr edüb aktâr-ı Mısıriyyeye besmâ mehâ besad yed-i tesnir ve mensur u hükümetîn vâli-i şehir-i zûr Ebî Avn Abdumelik nâminâ tahrîr eyledi. Fî zilhicce

Müddet-i hilâfet-i Mervân sene: 5

Şehr: 10

Müddet-i ö'mr-i sene: 63

Mervân âkıl ve müdebbir ve seci ve bahâdır olub hemvâra tahammül bâr-ı sâb-ı umûr kâr-ı dimağın Mervân-ı Himâr lâkabıyla istihâr bulup üstâdı olan can ü tâm-ı zindika neseb ile cadi dahî derler idi. Ömer bin Abdulaziz sen mâ'ada emvât-ı Ümeyye seneş hâk-i mezâr ihyâsı darb-ı şemşîr âtâşbâr ile mazhar-ı kahr-ı denir olub bir târîk ile diyâr-ı Endülüse fîrâr edenlerden mâ'adasının ism ve resimleri sahâ-i âlemde nâ-peydâ oldu mervîdir ki ol baht-ı ber-keştelerden 90 nefer kimesne amm-i Seffâh Abdullah namesinde zânevi edep üzre karâr edüb afv ve i'nâyet ricâsına çeşm-i duhat-ı râh-ı intizâr iken serâden biri şühedâ-yı deşt-i Kerbelâ vâk'asını tezkir-i mütasammın birkaç beyt rikat hizefetine engiz kırâ'etiyle Abdüllehek deryâ-yı kahr ve kini müceriz olub emreyledi. Fîl-hâl hucum-ı sütûnları ile cümlesîne hâk-i yeksân edüb üzerlerine besat-ı besat ve neşr-i semât olundu râmak âkî ile müşrref-i helâk olan bi-çârelerin şem-i hayat-ı med-i nefes ve ebsîn edîn ve nâle ve enin edüb sınıf u a'sker üzerlerine bî-pervâ ta'âm-ı encam-ı er gördüler. /s.159/

Esâme-i îşân

Mu'âviye radiyallahu a'nh sene 37

Mâte sene: 60

İbni Yezid-i helâk sene: 63

İbni Mu'âviye bin Yezid ferâg-i fî sene: 2

Mervân bin Hakem mâte sene : 65'

İbrani Abdülmelik mâte sene: 76

İbni Velid mate sene: 96

Ebu Süleymân mâte sene: 99

İbni Amin Ömer bin Abdüla'zîz mâte sene: 125

Run-i Enih-i Velid katl-i sene: 126

İbni amme Yezid nâre sanem sînûnu İbrâhîm mâte sene: 11

Mervân katl-i sene: 132

El cümle sene: 95

Ehl-i kanserin ve çımçım ve Mûsul ilâ-yı livâ-yı muhâlefet ve bedeyân edüb zûr-i bâzerv-i celâdet birle râyet anû tuğyanları şikest buldu. Fî sene : 153 sefâh-ı giryeden râhat-ı ikâmet-i tahmül râhle-i rihlet edüb anbârda Haşimiyye nâmıyla bina etdiği şehir-i mehad-ı rahl karâr eyledi sene 134 ânı dahî sâr-ı hayret-i medâr-ı dîniyyede müddet-i musâffarat ta'âm olub Hâşimiye ciyâr-ı a'deme tahrîk-i kadem eyledi. Fî zilhicce 11 sene-i sittîn ve selâsin

Müddet-i hilâfet sene: 4

Müddet-i ö'mr sene: 32

Mu'âviye minter bülend pâye-i hilâfete etile etdikde ferâd-ı semeni kâlmen hutbe kırâ'atine mâni olmağın hilâf-ı seb-i telâf-ı semen-i kâlten okuyub ahlâfinâ ittibâ etişler ken selân-ı rezm sîrîn-i Hulafa-i Râşidîn ihyâ edüb ilel zen-i meyân-ı hutbede ol senet-i seniyye kâ'imdir. Lisânından sâdır olan ve adefîl-hâl-i karîn-i encâz olub zuhur u ihsânına ümîd-vâr olan kimesneyi mihnet-i intizâra düşürmemek muhsin-i etvârından idi. A'hd-i olan birâderi Ebu cafer el-Mansûr ol sene Ebu Müslim Horasanî ile Hacc-ı Beytillahi'l-Atıyk da idi. Ba'de âvd-ı esnâ-ı târîkte müjde-i hilâfet istikbâl eyledi. Fî muharrem li-sene Mansûr Abdullah bin Â'lî kusûr u şu'urundan nasibinde dava-yı sur u hilâfete tesaddi etmeğın Ebu Müslim irsâl olunub birkaç mertebe harb ve kıtaldan sonra muhlisleri perişan ve Abdullah aftan ve hayran I'râk cânibine revân oldu. Fî cemaziyelahire Abbasiyye bünyânını tesis ve ahkam eden Ebu Müslimden sabıkan

/s.160/ valâ hakkan zuhûr eden ba'zı umûr u sabile Mansûr rencide hâtır olub râyet-i evketini kesr içün kadîmen vâlî olduğu Horâsân eyaletîn Mısır ve Şâm hükûmetine tebdîl-i murad etmegın Ebu Müslim sûret-i muhâlefet-i inâd ile Horasana a'zîmet etmiş iken Mansûr medâyine varıb a'mâl-i letaifil hayal ile ol vahşi şikâr-ı üftade-i dâm ve tığal-i intikâm ile adâm eyledi. Fî şaban tekmîl zib ve ziynet devlet-i Abbasiyye edince altı yüz bin bî-günâh sabr-ı alaf-ı tiğ-i Ebu Müslim olduğu müslik dakika şen asan-ı hâlk-ı alemdir. Haleb-i Rûm u Kostantîn girazan-ı tez dandan ile Malatya cânibine hücum edüb surur u üftâde-i hak ve evvel-i müşürda 1 saat-ı şenaat şebî ve ilhak eyledi. Fî sene 138 sâl-ı istisâl Beni Ümeyyede Endülüs tarafınâ fîrâr eden A'bdurrahman bin Mu'âviye bin Hişâm bin Abdülmelik şehir-i Kurtubada izhâr'ı nâm ve nişân edüb tavan ev-kerhen sekkan-ı matba fermânı oldu. Fî sene 139 Mescid-i Harâm Hârem-ı Bab-ı Nedve canibinden tavsî ve bünyân mescid-i hayf-ı ahkam ve terfî olundu. Fî mim yetiçe özr ü Konstantîn-i bî-dîn ile harâb olan Malatya ta'mîr olunub nicesinin ve şehirden berü aşiyane-i bûs ve garâb olan masisa dahî dest-i yar-i timmet-i mansuri ile mamura ve neseb-i hâlkta Mamura ismiyle mezkûr oldu. Sene 140 Mardahar ve Moltan sîne-i sufî-i safî canan gibî makar nûr-ı imân olub vilâyet-i seced de Mansûr emriyle bir şehir-i â'zîm-i ma'mûr ve Mansûr namıyla meşhûr oldu. Fî sene 141 Horasanda tenâsih-i mesneb Ravendiye nâm-ı tagat-ı tagibe zuhûr ve nevahi-i Küfede muhtar-ı tâb-ı mare-i mahsar olan Haşimiyye esare-i gubar-ı şer ve şur edüb yine ol eyyamda cümlesi kantar-ı tiğ-i intikamdan güzâr etdile. Fî sene selasin ve erba'in ve darû'l-hilâfet-i Bağdat dehşet-i abâd bînasına vazı esası masun el-enderas olundu. Fî sene hamsin ve erba'in süluk-i elle â'lî neseb vel-ahseb u'lvîyatda muntazam olan Muhammed bin Abdullah bin Hasan Medîne ve hâlkının bi'atına da'vet içün birâderi İbrâhîm taraf-ı râyet-i huruç edüb Mansurun birader-zâdesi İ'sâ bin Mûsa seyf ve hayf ile vahîden bade vahîd dâ'ire-i şuhûddan nâbûd oldu. Fî sene 94 nakz-ı Bağdâd bînasına imdat etmek itikadıyla ivân ve seyfu'l-erkan-ı kesr-i nakşına a'zîmet olunub kemâl-i istihkâm sebebiyle hasılı harcına kafî olmağın badel-mübaşere Mansûr ol niyet-i tebdîl ve şehir-i /s.161/ vasatda olan atının kapıları Bağdata nakl ve tahvîl eyledi. Fî mim Mansûr kem-nâm vâdi-i ihtîlaf olan ammâ Abdullaha zarar bulub idama ikdâm eyledi. Sene 147 salisun ehimme İmâm Cafer-i Sâdık bin Muhammed Bakır Medîne de â'ric alay-yı i'lyîyin oldu. Fî sene 146 cezire-i Endülüsden mâ'ada Diyâr-ı Magrib dâhil huze-i istîlâ-yı Mansûr oldu. Fî mim sur u Bağdâd ber u fak-ı murâd-ı mamur ve abâd oldu. Fî sene 95 zikr-i yay-ı kazvini Asarü'l-büldan nâm-ı kitabında Ebu Bekr Hatibden naklen Mansûr bade-i

cânib-i garbide binâ edüb hakk-ı vasat şehirde sarây-ı kasr alı ve cariddir fesihü'l-havâlî tesis ve ahkam ve kendi evlâdından niceler ol makamda icrâ-yı makâm etdiklerinden sonra taraf-ı şarkide karar-ı Cafer bin Yahyâ el-Berâmeki olan mahâl-İ kürsi-i hilâfet olmak ihtiyâr ve ta'mîr ve teşyidîne sarf-ı nakdîne-i iktidâr olunub tedric ile Medînetü'l-Mansûr vîrân ve harâb ve aşıyan-i bava ve garâb oldu. Deyü irâd etdiği rivâyet sahifesi dağdar-ı töhmet-i fesaddir. İmâm-ı Azam hammam-ı ikrâm Ebu Hânife Numan bin Sâbit Hazretleri evvela hakîm'i İ'râk Yezid bin Ömer bin Hebire ve saniye Mansûr tarafından tahammül-i bâr-ı emânet-i kübrayı kazayâ mecbûr olub imtinâ üzre ısrar etmeğin pence-i şikence-i darb ve habse mübtela olub ol hâl ile sen-i sabıyende sarây-ı server-i efza-yı rahmed izzed-i zülcelale irtihâl eylediği Fî sene şevval 1150 hazret-i imâm-ı kibar-ı tabiyandan olub ashâb-ı güzinden Enes bin Mâlik ve emsâli altı yedi cenâb-ı â'lî efser-i şeref nazar-ı enverleriyle ser-efraz ve anlardan nakil hadis-i şerîfe mevaz olmuşlardır. Kâmil otuz yıl kıyâm-ı aks-i leyl ve sıyam-ı nehara müdavim ve kırk sene vaz-ı işan ile salat u fecr edasınâ mülâzîm olub ekser zamanda bir veyâ iki rekatte hatm-i Ku'ran ederlerdi. Elli beş kere edâ-i menasik-i beyt-i atik etdikleri bâlîğ-i rütbe-i tahkîk olub rûh u pakları a'zm-i bâlâ-hâne-i eflak etdiği makamda yedi bin kere hatm-i zât-ı muharrea olduğu fezayil-i tadat-ı serhad-ı imtinâ vâsıl olub dergâh-ı risâlet-i dest-gâh-ı taraf-ı fayize's-şereflerinden hilat ezaz-ı tırâz. Sayekün min ümmeti racülün yukal u lehu Ebu Hânife hüve serac ümmet-i yevmü'l-kıyâmetü ve bu mazmın izzet-i meknun üzre beş altı teşrîf-i latîf mazharı oludukları sâir mehamed ve mü'essirlerin bu muhtasar eserde nakş-ı her bir /s.162/ tahrîr etmekten mağnidir. Yevm-i irtihâllerinde İmâm İdrîs Eşşafî etsen madun u Fîlistîn olan Gazzede hâlvat-hane-i rahman-ı mâderden huruç ve minber-i car-ı şâye-i anâsıra u'rûc eyledi. Endülüse müstevlî olan A'bdurrahman Emevi Kurtuba nâm-ı şehri ma'mûr ve etrafınâ sur-ı metîn binasıyla dâmen hâl-ı seganına dest-i azar yerşemden devr eyledi. Fî mim edban-ı hâlîlu'l-azar cemiyetlerin tahrik için Mansûr oğlu Mehdî nâminâ cânib şarkî Bağdâdda rasakaya tarh-ı bünyâd eyledi. Fî sene 151 Emîr Sicistân Man bin Ziyadü's-Şeybani ala ğaflet ba'zı havaris hucumuyla dâ'ire-i hestiden madun oldu. Fî sene selasin ve hamsin ve Basra etrafınâ ahâlîsi malı ile sur binası eser-i Mansurdur. Fî sene hamsin ve hamsîne Mansûr ihrâm-ı bend-i a'zîmet hacc-ı beyt-i hüda olub kabr-i Meymune nâm-ı makamda lebbeyk zen da'vet-i havan-ı rahmed bintiha ve mekâbir-i malada madde-var-i hâlvat-hâne-i inzivâ oldu. Fî zilhicce 11 sene semanün ve hamsin

Müddet-i hilâfet sene: 23

Müddet-i ö'mr-i sene: 63

Ta'ife-yi u'lvîye val-ı Abbas beyitlerinde kemâl-ı muhabbet ve istinas var iken ada'vet-i zuhuruna sebep Mansûr olub kavlı-müncemin ile a'mâl ve münâsib-ı celîlede istihdâm-ı a'bîd anın rey-i gayr-i sedididir. Avam-ı nalefetde meşâhîrden müfessir İmâm-ı Kelbî ve müctehid İmâm Azav ve İmâm Züfer-i Makri Ebu Ömer ve sarf-ı nakdîne örf etmişlerdir. Heber-i intikal Mansûr Bağdâd muhafazıyla memûr olan oğlu Ebu Muhammed Abdullah Mehdiye vâsıl olacak destiyar-i baht-ı müsâ'ade ile taht-ı hilâfete sa'd oldu. Fî min Hamid en -Naim a'zm-ı hacc-ı beyt-i mükerrerrem edüb irşad-ı rey-i asayab ve tedbîr-i münâsib ile puşekşad ve balası olan müte'addid kisveleri izale ve ol uruc u ziba-yı man say-ı hasen ve behade came-i yektâ ile acale eyledi. Sonra sittin-i mervîdir ki li-vechillah sekan-ı haremeyn-i muhtareme-yne iki yüz bin zer caferi kâmil ayar otuz kere yüz bin dirhem cedid sikke dar-ı bezel ve infâk ve fukara ve muhtacını kayd-ı fakadan itlak edüb kemâl-i terfî tanımdan bâr-ı hânesinde yüz kadar deve bu zevkar ile par-bâr idi. Hârem-i muhterem ve mescid-i nebî mükerrerrem-i tevzi edüb menazîl ve merahilde hafra-bâr ve ittihak-ı mesani tecdid emyal-i emsâli nice asara hayr icad ve ruz u mesd için edat-ı zad eyledi. Fî sene 61 Mervîdir ki Mısır zaccü'l-ehrâmdan Mescid-i Harâma naklolunan dört yüz seksen aded amud /s.163/ zebham üzre etrâf Harem-i Şerifde dört yüz doksan sekiz kıyye-i â'lî binasını tekmîl ve her canibini tesviye ve tâ'dil edüb karargâh-ı beyt-i mükerrerrem-i hak ve vasat-ı hırâm oldu. Fî mim evlâd-ı sa'â'det-i nihâd-ı mülûk Horasandan olub mutarassıd-i nevbet-i saltanat iken müşam-ı canınâ boy kınavzınca ve çimenzar a'mâl-i bî-mâl-i esiyâb-ı reşide-i hazân olan İbrâhîm Ethem Şamda Canib-i Dârü's-Selâma hirâm edüb Süfyan-ı sevri dahî hükedan-ı fenâdan dâmen için ve müteveccih taraf-ı hüld-i berri odlu. Fî mim Horasanda dört beş sene târîk-i tenasüh üzre hâşâ dava-yı batıla-i rububiyete ikdâm ve sayd-ı hırâm-ı a'vâm için sihr ve teyrin Hemedân tertîb-i dane ve dam edüb bî-hükm ü istidrac câh-ı nahşebden namüdar şekl-i kamer ihrâc etdiği ger-i neveratı müdevver mesâfe-i devmatarahziye gester olmak ile nihadında isti'dâd-ı kahr ve işrâk olanlardan nice bin şaki mâderzade dîde-i idraklerin hayr eden mukin-i Horasanı Maverâ'ün-nehirde tarh-ı asâ arâm etdiği bisam-ı nâm makul sabî elem-i halda birkaç eyyam-ı mahsur u leşker-i İslâm olub te'siri feth ve zafer-i mukarrer olacak evvel bed-girdar defter-i kaskına kendîni ve evlad-ı eyâlini sem-i sây ile ilhak ve vücûd u bedbudunu arsa-ı hak-ı pâk eyledi. Fî sene sülûs ve sittin bed-rika-i baht-ı sâ'id ile İbni Mehdi Harun Reşid diyar-ı Rûma şîrâne hücûm edüben evvel nuşur u Hâlîç-i

Konstantiniyyeye dek fersude-i sem-i semend leşker-i nas-ı sarat eser ve Kayser ile sâl ve isâl yetmiş bin dînâr kamil-i ayar irsâli üzre sulhnâme muharrer oldu. Fî sene sittin ve sitteyn Mehdî mesnedden nâm-ı mekanda kargah-ı fenâdan bargâh-ı bekâya mürtehil ve serir-i Molla oğlu Hadiye müntakıl oldu. Fî muharrem li-sene sab'a ve sittin.

Müddet-i hilâfet sene: 11

Müddet-i ö'mr-i sene: 43

Esnâ-i hutbede kelâm-ı der-i nizam innallahe ta'ala emereküm bi-emr-i bedihi yen kusu ve senâ bi-mele'iketi ve sülüs bil-müminin min cinne ve inse illa ahire piraye-i selekel-l-âl-i natika-i hitaba olmak aşere-i muteber-i mehdidir. Ser-çeşme-i itikad-ı pâk olmağın ibtâl-ı mesheb-i bâtil ehl-i dalâl babında emri ile latîf ika kitablar telif olunub def-i mezâlîm için cülus u amm etdiği hengamda kuzât ve fukahayı ihzâr ederlerdi. Sehada Müslim ve tevadada â'lem olub meydân-ı et-tehumda âyîn-i fers-i maniye ve reş için diyâr-ı İslâmda lab-ı kevdî çıkan ibtidâ Mehdî peyda etmiştir. /s.164/ Hüseyîn bin Â'lî U'lvî Medînede sâlık-i târik-i hurre olub beytül-malı yağma ve haraç ve a'melini ihrâc etdikden sonra a'zm-ı râh-ı Beytullah edüb Mekke-i Mükerrremeye bir fersah karîb-i fec-i nâm-ı makâmda Benî Abbas Eşşeyaz ile ataş-i efrûz u cenk u sefer-i indüsev-hâne-i sakar-i şimşîr-i hûnriz oldu. Fî zilhicce 11 sene mim raht-ı hest-i hadi bir vesile âb-ı a'dem olub li-ebeveyni birâderi Harun Reşit taht-ı şâhiye vaz-ı kadem eyledi. Fî rebi'ülevvel li-sene 170

Müddet-i hilâfet sene: 1

Şehr: 3

Müddet-i ö'mr-i sene: 27

Vâlîdeleri hayr-ı zan dergâh -ı muhtâr hâl-i emâl olub cümle erkân-ı devlet-i ekabir ecat eder idi. Hârûn muktezâsı hamiyet üzre vâlîdesini tasriften hacc ve anın babında intisâb edenleri men ve zecr etmeğın evvel na-mihriban-ı had-i canına kast edüb tâb-ı teb ile bitâb ve hastâ iken râh-ı nefsinı beste etdiği dahî sudûrusturda olan gara'ib-i umûrdandır. Hârûn ser-beray-ı hilâfet olduğı seb-i pür-turabda fecz-i nâm-ı Habeşden memnun sahn-ı sarâ-yı â'lem-i şuhuda vürud eyledi. Raşit Yahyâ bin Hâlît Birmekiye câ'lîs-i dest-i vüzerat edüb zamân-ı hâl akl-ı umûr u cumhuri Müslim keff ü kaffeyanî eyledi. Sâl-i cülus-i şehr-i şabanındaki hilâfet-i Hârûn ve vela'det-i Memûndan altıncı aydır. Pes-perde-i rahm-ı zebideden Emîr Muhammet cilvegir suha-i zuhûr oldu. Endülüse müstevlî olan Şâm Emîr A'bdurrahman Emiri Kurtubada tay-i

vera-i peymâne-i merk ile mest-i harâb olub oğlu Emîr Hişâm mir-i meclîs-i na-fercam oldu.

Fî sene isneteyn ve sabî'in

Müddet-i melik sene: 33

Müddet-i ö'mr-i sene: 58 Şâm

Hayrizan bi-nâm ve nişân vade-i hamuşan oldu. Fî sene 73 reşit ferzend-i dilbendi Emîn Muhammet için genc-i sal iken velâyet-i akt-i bi'at etdirdi. Fî hams ve sebîn amm-ı mezburda Zabide Hâtûn şehr-i Tebrizî binâ etdiği nigaristan gaffaride mezkurdur. Yahyâ bin Abdullah U'lvî dilmede kirve-i aseyan ve huruca vaz-ı kadem edüb Reşid anı bezl-i mâl ve müsâ'ade-i emniyet ve a'mâl ile üftade-i dâm ve nice eyyâm-ı mazhar-ı tevkîr ve ihtirâm etdikden sonra temhîd-i meban-i kast-i ve mübtelayı habs-ı ebed eyledi. Fî sene 76 sahibü'l-mezheb İmâm Mâlik bin Enes /s.165/ asbah-i Medîne-i münevverede mütevarî-i hak-ı pâk-ı baki oldu. Fî sene tisa ve seb'in İmâm-ı Mezbûr genc-i rahm-ı mâderde üç sene günde pister-i huzûr olmuşlardır. İbni Hayyan dört sene müte'akib beygule-i rahm-ı mâder-i mihr-i ban olub bu â'lem-i endava ve gama vaz-ı kadem etdiklerinde hakan-i duhânları ve şur-ı penâh olmağın sur u ma'mûr musil-i tahrib olundu. Fî sene 180 Vâlî -i müstevlî Endülüs Hişâm günde pester-i merk olub oğlu Emîr Hâkim Necm-i baht-ı bidar oldu. Fî sene mim

Müddet-i imâret sene: 7

Müddet-i ö'mr-i sene: 39

Kartubâ emir bînasına bedr-i A'bdurrahman vaz-ı esâs edüb itmamına Hişâm muvaffak olmuşdur. Dâ'imâ kar-ı küffara gaza olmağın evvel diyarda ta'ala bir Müslim esîr bulunmaz olmuş idi. Kutb u dâ'ire-i velâyet Abdullah bin Mübârek merkez-i vücûddan mevkud oldu. Fî sene 81 kadl-ı kudat imâm-ı sani Ebu Yusûf ger-dünbeste-i tak-ı fermân-ı müttehem-i rızâ oldu. Fî sene 87 Reşit meyân-ı celadete şemşîr-i himmet-i bend ve taraf-ı diyâr-ı Rûma taharik-i semend edüb tâ Azanbak kurbunda Bâlâ-i Soğuncak nâmıyla meşhûr olan Hasan Sefavî memâlik-i ilmiyyeye muza'af eyledi. Fî min meşhûr velâyet-i ahd-i Muhammed bin Eminden sonra Abdullah Memûn ve badehu Kasım Mutemânî terkim olunub yarlıg hükümet-i Şâm ve I'râk vükala-yı emîne ve berât-ı i'mâret-i Horâsân serhad meşraka dek emine-yi Memûnâ nişân-ı eyalet ve cezire ve sugur ve avasîm hüddâm-ı müteme teslîm olundu. Fî min sabî' ehimme İmâm Mûsa'yı Kâzim Bağdâdda mahbusa kayd-ı hayât bi-sebâtdan azad oldu. Fî sene 183 Afrikayâ a'malan-i Abbasiye dest-i istiklâlinde olub himâyet ve bi'ati anlara Müslim

iken ser-tâ-ser evvel güşür ser-katâr Beni Agleb olan İbrâhîm bin el-Agleb mûsahhar olub vahîda bade vahîd on nefer ve ahfadı alâ vechi'l-istibda yüz on seneden ziyâde zamân-ı mütesadde-i emr-i hükm ve fermân oldular. Fî sene 184 Hârûn Emîn ve Me'mun ile a'zm-ı hacc-ı beyt-i atik idib evvel iki ferzend-i dülbent beyninde tecdid-i ahud ve müvasıkdan sonra menşûr ve lâyet-i a'hd-i sakf-ı malâ acnâb-ı beyt-i hüdâyâ ta'mik eyledi. Fî sene 87 sebep-i hikbetlerinde /s.166/ turk u rivâyet mültegark olmuştur. Ala kavî-i Reşid Abbas nâm havetır bin a'dem kurban şartıyla Ca'fer Sayd ü kayd ü geyd etdiği ola ve ala rivayeti u'lviyeden Yahyâ bin Abudullah Ca'fer hapsîne verüb ba'd ü eyyâm ruz-i me'ad için ı'yd-ı edzad etmek mûlahazasıyla Cafer Yahyâyı âzâd etmiş ve Reşite kuvvet oldu diye i'timad vermiş iken ni'met-i bir emeğe hasadından Fazl bin erRebi' ve kad-ı lillah fî istibah Fazıl bin İyaz hayz-ı riyaz-ı canândan pür-saz-ı cebe olmak için a'zm-i mülk-i câvidânî eyledi. Fî mim Kelb-i Rûm yagfur u'avz u sekinesinden reşid-i reşid bî-huzûr olub bed-rika-i bahd-ı sâ'id ile taraf-ı diyâr-ı nigara tahrîk-i ruyet-i a'zîmet eyledi. Fî min her kal'a nâm-ı Hasan Hüseyini berâ-yı muhâsara ile meşhûr şimşîr-i kahr ve kin edüb kasr-ı Rûm u haraç-ı nizarı ve asker-i talangiran sâ'lîyle cezire-i Kıbrıs sükkanından on altı bin sek-i bi-dîni ger-katar-i kayd-ı işar eyledi. Fî sene 88 Ba'zı kütüb ü tevârîhde bu gaza-yı garasîne tes'in kaydından olmak üzre mersum hâme-i ta'yîn olmuştur. İmâm-ı sâ'lîs kâ'dil kudat Muhammed bin Hasen eş-Şeybani ma'asker-i reşidde a'zm-i sefer edüb rey-i gerde-i dest-i hadimu'l-lezât oldu. Sene 89 Amm-ı Kabilde dört seneden beri mü'tekaf genc-i zindân olan Yahya-yı Bermekî ve bir sene sonra oğlu Fazl bî-zil-i na'kd-i hayât ile bend-i baladan rehâ buldu. Nasr Sıbar-ı ahfata Raf bin el-Leys Horasanda Rafî rüyet-i i'syân olub serdaran sabatı anın gubar-ı fitne ve fesadından şâh-râh-ı sultânı tetbir olmak için bizzarure Hârûn Horâsân cânibine alf-ı inan-ı yekran-ı a'zîmet edüb Cürcanda baleyn-i bimariye mir-i nihada ve tavasda samand-i feyz-i taz-ı hayâtıdan peyda olmağın bad-ı a'vam-ı meşhed-i rüsva olacak makâm-ı lazımu'l-ihtirâmda ârâm eyledi. Fî cemaziyelahir li-sene selasi ve tıs'ıye ve mihe

Müddet-i hilâfet sene: 32

Müddet-i ö'mr-i sene: 47

Zât-ı mülkü's-sıfat ve sâf hamîde ve cem'i

Etvârı pesendîde olub hil'at-ı adl ve dâd ve rüşd ve sedâd kâmet-i istidadına duhte ve şem'i ikbâl-i meşkut-i envârı âvn-i ized mütâlîden efruhate hâlîfe zişşâş idüğü malum u alemiyandır. Muktezâ-yı sîn-i şebâb ile evâ'il-i hâlde irtikâb etdiği te'at-i

umûr-ı münkireden bad ü müddet en samimi bâl-i nadim ve kül ü leylede yüzer ka't /s.167/ nâmaza müdavim olub vâdi-i salâh ve takvaya meyl ve mukaddima elvede olduğu ceren-i heva ve hevesden bi-şekliye tedbir-i zeyl etmiş idi. Mâlîki mezheb olub kalmer hükümetinde olan erbâb-ı mezahibî kendüye hem mezheb etmek muhtarı olmuş iken İmâm-ı Mâlik hazretleri ictihâd-ı u'lemâ-yı'l-gurva değildir. Deyib ol azimete ruhsat vermediler. Evkat-ı fayız el-beriskati sohbet-i ulemaya masruf olub ziyaretlerine a'zîmet etse piyâde hareket adeti idi. A'vâm-ı hilâfetinde meşahirden Hammad bin İmâm-ı Azam ve Sibeveyh ve İmâm-ı Kissa-i ve niceleri a'zm-i sere bostan-ı canân eyledi. İntikâlînde selatîn-i ferîde Al-i Osman mustalahınca altı kere yüz bin anun bir Mısır hazinesi olmak itibarı üzre iki yüz Mısır hazinesi nükud ol miktar dahî ecnas-ı tahtemil-i hatem mevcûd bulundu. Baber-i intikâl Reşit Bağdâdda vâsıl-ı semt-i emîn olacak serir câh ve celale vaz-ı zana istiklâl edüb istigal ve izet-i emvâl ile nâmûs u saltanatâ kemâl-i ihtilâl verdi. Birâder-i gühteri Hakem Cezize Kasîm Mutemeni azl edüb vâlî-i Horâsân Ebu Ekber-i Memûn ile deruni makâm-ı hasende kıyâm eyledi. Fî sene 94 ser zamir-i emin'e vezîr Fazl bin er-Rebi' tedbîri dahî ba'zı mürşidîn telakkini karîn olmağın cerîde-i vilâyet-i ahidden Me'mun ve Müttemîn ismini hak ve Mûsa nâm-ı sagir oğlu ismini nakş-ı sahifede edüb sakf u beyt-i atikde tâlîk olunan ahid-nâme-yi dest-i geder birle temzik eyledi. Fî mim. Zâhir Horâsân şakik bil-hayl Hind gazasında meşhed-i şehadeti nuş eyledi. Fî sene 95 Emîn bu mertebe hıyânet ile fânî olmayıb İbn Hemam Â'lı bin İsa'yı elli bin a'sker ile Memûn vücûdunu sahâ-i şuhûddan nâ-bud etmek için irsâl etmegün anun dahî Tâhir bin Hüseyini dört bin nefer-i dildâver ile nâmezd-i hidmed-i müdâfa'a edüb ol merd-i zağar-ı pir garbında a'sker İbni Hamani müntezim ve Kindüyü dâ'ire-i hestiden münadim eyledi. Fî min Mervidir ki Peyâm-ı inhizâm İbn Hâmam vusulünde Emîn Kevser nâm-ı bergulam ile sayad-ı mahiye meşgul olub ol kelâm-ı hayret-i encama tâ'lîk sem-i i'tibâr etmediğinden ma'eden peyâm-ı istingar-ı eblağ eden kimesneyi mashar-ı i'tâb vay-ı bi-haber benim derdim banâ yeter. Kevser iki mahi şikâr eyledi. Bin hüznü'l-berdanesini sayd etmedi. Ne serdar ve ne a'sker fikri bana beyhûde derd-i serverime deyü redd-i cevâb /s.168/ edüb yine kar-ı şikâra meşgul oldu. Haber feth ve zafer Me'meuna vâsıl olacak Nüşûr Horasanda hutbe ve sana süyur u tam hemân yünüyle zeyb ve ferb bulub vücûd-ı serîr-i hilafî teşrîf ve zur-ı riyaseteyn-i Fazl bin Sehl tahfif-i teklîf eyledi. Tâhir iki def'a dahî a'sker efer ü emîne zafer olub Ahvaz ve Vasîd ve Medayini hâlvane dek darb-ı şimşîr ile teshir eyledi. Fî sene 196 İbni Hamam evlâdından Hüseyîn bin Ali bin İ'sâ dest-i cedadiyle

Bağdâdda dūş-i isti'dâd-ı eminden teşrîf-i latîf hilâfet intizâ' olunub dört günden sonra tekrâr ilbave ser-pençe-i tığ-ı pulad-ı nejâd birle came-i ayat Hüseyîn bin Nihâd iftiras olundu. Fî mim Memûn tarafından Tâhir mazhar-i iltâf günâ gün olub Herme bin Emin irsalıyla bazeveli celadet-i takvid olunduktan sonra hasbe'l-emr ol iki serdar-ı segan hisâr-ı Bağdâd giriftar-ı mazik muhâsara ve emîn-i kameşteleriyle bünyâd-ı muhabere ve müşacere etdiler. Fî evâil-i dad-i taciz ve tazyikden sonra müşâhede-i şâhid zafer-i müyesser olub emîn aba-yı nakdîne hayât-ı çend devrine ve casîne birkaç nefer havâs ile Medayineti Mansura tahsîn eyledi. Anda dahî dest-i düşman candan emân bulmamak müddetin olmağın nâçâr terhime dâmen-i atıfetine müteşebbis olub va'de-i emân ele tahlîs murg-hâne-i ümîd-var bir şeb-i tadda mühim herime olan cânibe güzâr içün bir iki havâs-ı tudâm ile ihsar olunan hırakaya süvâr oldu. Henüz sâhîle vâsıl olduğun her tarafdand ashâb-ı tâhir zâhir olub zevrak-ı emin-i ser-nügun etdiler. Bî-çare emîn evvela nakriyabda endün ve belada tahrîk dest ü pa ederek hezâr-ı zünd ile sahîl-i selâmete vaz-ı kadem edecek gavta hür-i kalzem-i a'dem olub pert ü vücûdu sahâ-i şühuddan mahaccel ve mesned-i hilâfetde Memûn müstakil oldu. Fî sene 98

Müddet-i hilâfet sene: 4

Şehr: 8

Müddet-i ö'mr-i sene: 68

Emîn-i ehl-i ma'rifet ve hoş zât ve tâb-ı mahasin-i sugat olub lakin ğâyet tedbîr ve mübtelâ-i da-i tebzîr olmağın fart-ı sarrafından reşk-i gencine-i Karunî olan hazîne-i Haruni az zamanda telef eyledi. Dil-i meyâlî hamîşe nihâl-i bağ-ı melahât bir dilber nâz-ı perverin şâhrah-ı muhabbetinde cuy-ı asa-yı karâr olub kânûn u deruni bir dem âteş-i aşkdan hâlî olamaz idi. Bî-çare Evladının vadi-i aşk-bâzide tek ve tazen /s.169/ dost olan yarana kabîh görünürse sâhib-i mezak olan şâhid-i peristane hasen görünüb ruhuma tuhfe-i dua ihda ederler olan kuvveti bazusi za'fu tedbîrinin hilâf-ı olub darb-ı meşt-i derişt ile bi-reşideleri üftâde-i hak-i helâk etmişdir. A'vâm-ı hilâfetinde meşâhîrden Abdullah bin Kesîr makri ve verş-i makri ve şakird İmâm-ı Azam vekî ve abu Nüvas şa'ir-i karâr gîrgine lahuda öldüler. Ebu Taba Tab lakâb Muhammet bin İbrâhîm biraz U'lvî Kufede üç huruca u'rûc edüb az müddette sedme-i şems-i dehr-i pür-katr ile üftâde-i hak-i helâk oldu. Fî sene 99 Cezzar lakâbı İbrâhîm bin Mûsa el-U'lvî vilâyet-i Cezireye ziya efgan-i istîlâ olub kantara-i sahâ-i istiklâlde nasbü'l-va-yı istîlâ eyledi. Fî sene 200 lakâb Cezzar ile telakibe sebeb-i sağın damede bî-perva olub kantara-i şimşirinden bî-had-i a'dem a'zm-i dehliz-i a'dem etdiğidir. Maruf kerha-yı

hâlvat hâne-i mirkad pürnûrda ser nihâde ve sâde-i havâb-ı husur oldu. Fî min etrâf-ı Bağdâdda işti'âl-i yâftâ olan na'ire-i fîtna ve fesâd-ı âb-ı nâb-ı hasen-i tedbîr ve darb-ı şimşîr ile Ahmedden sonra her sene Horâsân edipledi. Yusûf bin Fasıl bin Sehl ifsadıyla nûnat-i hestiden tarda ve ebâd olundu. Fî sene 201 Memûn âb-ı hava-yı Horâsân ile maluf olub nüshet-i riyâ ve letâfet-i hayz-ı damengir-i azimet olmağın taraf-ı Bağdâdda tevciye rahle-yi rihletde sürat etmeyib bir seneden ziyâde ol diyarda tarh-ı esâs-ı arâm etdiğinden ma'adan izhâr-ı hub ve vala-yı aba içün Â'lî bin Mûsa er-Rızâyı teşrîf-i vilâyet-i ahd ile tebcil ve şî'ar-ı Abbasiye olan siyâh ca'meleri Talha-yı seba renga tebdîl etmeğın harf-i giran zamana bu umûr u zuhurunu vaz-ı enkeş-i inkâra bahâne edüb Bağdâd yandaş istidad-i Memûndan hul u hil'at-ı hilâfete ikdâm ve günâ gün fesane ve fûsun ile birâderi Hârûn İbrâhîmi Üftâde-i dâm-ı tam-ı mah etdiler. Muharrem li-sene 202 nakz-ı. Ahd-i Bağdadiyan peyâm-ı garbî vâsıl-ı sem'i Memûn olmuşken ba'zı mesa'il iktizâsıyla bir sene dahî Horasanda mesken ve karardan sonra ihbâr-ı mevhaşe te'akib-i makar serîr-i hilâfet-i Abbasiye tarafınâ bal-ı efşân-ı a'zîmet olmağın Muktezâ olub keb-i hümayun Memûn kevkeb-i bahku ve hamun olarak Bağdâd beşet cânibine doğruldu. Fî muharrem li-sene kâfel-i meham umûr u cumhûr fazl bin Sehl belde-i serihde izale-i Kufe-i râh içün hemama girib vücûd u askerden ba'zı bed-tavahler mübâşeretiyile belki me'mur-ı ruhsat ve işaretiyle külh ü kerem salef-i şeha'det olmağın /s.170/ ba'del feth Bağdâd hükümetinde mecneşîn emîn olan birâderi Hasan varis-i rütbe-i fazl-ı câh oldu. Fî mim veli a'hdin saminin e'immehü isnâ a'sere Â'lî bin Mûsa er-Rızâ hilât-ı şeref müsahirat-ı Memûn ile mukir olmuş iken isâbet i zahm-ı çeşm-i rüzgâr ile dostâ sîne-i fîkar olub civâr-ı mezâr harendeye inzivâ-yı ihtiyâr eyledi. Fî mim peyâm-ı kareb vûsul u Memûn üç sene inadı üzre ve şî'arı Abbasiyân olan lebes-i sevaddan tenffür-i izhâr edüb badehü haviş-vend ve ekarib-i ibrâmiyle siye-pûş olmağa razı oldu. İmâm Muhammed bin İdrîs eş Şafî elli dört yaşında Darül-ins-i Kudüse a'zîmet edüb taraf-ı Mısırdâ esvede-i mesned-i mukaddes oldu. Fî mim Tâhir bin Hüseyin-i Emîn ile etdiği mu'ameleyi mu'amele-i kestiheden bî-hükm-i karâbet-i karibe Memûn hâtırmanide olub nazar-ı iltifâtdan taraddü bicâd etmiş idi. Tavassut u şufa'a ile manzur-ı ayn-ı rızâ olub nâ'il rütbe-i vâlâ-yı hükümet-i Horâsân oldu. Fî sene 5. Hâkim Endülüs hükm ü azam-ı iklîm-i a'dem oğlu A'bdurrahman Câlîs-Sadr-ı eyvân hükümet oldu. Fî sene 6

Müddet-i imaret sene: 26

Müddet-i ö'mr-i sene: 52

İbrâhîm mahlu bir gece tebdîl-i mekan için iki üç büyük zenan ile tur u zenan üzre giderken pasdarlar pençesine griftâr olub Â'lî es-Sahr ma'cer ve bî-makabdan sonra nisâb-ı kâmil afv u saf u cemîle nâ'il oldu. Fî sene tisin ve mateyni duhter Hasan bin Sehl-i Beyzan Mısıra hilâfet-i periştarları katarında şımar olundu. Fî sene 210 mezbûr hasen-i vasîtâ-i ğarîb Dicleye Mat-ı Femûlis-Sulh nâm-ı makâmda tertîb etdiği suver-i suverin kemiyyet ve keyfîyeti beyanında merhuyan-ı meşum kalme-i ta'yîn etdikleri mübalağat-i muvebber akıl ve şu'r ve i'timâda selahiyet mertebesinden dörder ba'zı erbâb-ı delâl-ı adlîyle Memûn hâlkı Kuran mezheb-i batılını meslûk kadem-i ihtimâm ve şeyhin-i mükremîn üzerine tafzîl Haydar-i Kerrar vadisîne /s.171/ tahdiye ikdâm ile tahsîl-i asam edüb ahd-i hîlafet-i Zin-nûreynden beri dest-i tegallub Mervaniyana düşen sadaka-i Nebeviye Fedek nâm-ı karye-yi yed-i istihkâk-ı evlâd-ı Fatima-yı Zehrâya teslîm ile nâ'il-i ecr-i cezil ve sevâb-ı â'zîm oldu. Fî sene isnâ aşer târîh-i İbn şâhnede bueser muteber Ömer bin Abdûla'zîz'den sudur etmek üzre mestûr olub rivâyet İbni şâhene hilye-i saht ile mahâlli idigi bedihi'z-zuhurdur. Zîrâ ol imâm-ı â'dil böyle bir emr-i mühim hemîşe ihyâ-yı me'alen min-derse-i hasenâtâ mâlik iken böyle bir emr-i mühim ile âden tekeyyed-i muhtemel değildir. Meğer ki kendilerinden sonra işgâl-i hayn-ı hilâfet eden yâd-kârlar emr-i dîn ile adem-i mübalatları cihetinden menşûr hükm ü mezbure darb-ı kâ'lem iptal edüb Memûn mübaşîr hâl ve akd-i ümur oldukda tefîz emri hümayun u Ömer etmiş ola vallahü a'lem Me'mun taraf-ı nüşur u Rûma sevki sipâh yine havah edüb envâ'-i gana'im birle sâ'lîm ve ganim cânib-i Şama imale-i licum eyledi. Fî sene hamsi a'sere tekrâr mer zebûn u Rûma tahrik-i rayet-i a'zîmet edüb darb-ı dest-i kahr u kin ile belad-ı maşrik-ı zîr ü zeber ü nüşur u vücûd u eda-yı dîn-i müsehhâr tığ-ı sâ'ika peyker etdikden sonra temaşa-geyan taraf-ı Mısıra atf-ı inan eyledi. Fî sene 16 Mervîdir ki Memûn Mâlik genc-i Kârûn olmak sevida-yı tamiyle hadm-ı ihrâma ikdâm edüb hezârat ve revezar ile bir ilme açıldıktan içinde bi-kem ve kaset-i raset darbolunan meblağ kadar-i ser-meskun kâmil-i yar ve ol mazmunda bir levh-i semiyyin rez-nigar bulunub beyhude a'melden keff-i yedlül eyledi. Mâder-i Mihriban-ı emîn-i Zübeyde Hâtûn bu hakdan genadan dâmen için olub şebistân-ı istibrak tetkik-i cananâ harâman oldu. Ol mahdere-i i'smet me'ab şehristân-ı Mekkeye üç günlük yoldan icrâ-yı âb-ı naba teşmîr sa'id-i ihtimâm edüb dâmen-i cebel-i Arafata vâsıl oldukda bağban-ı ecel sadeifyaze-i hayât etmeğin eser-i mezmur nâ-tamâm kaldı. Tâ ki nübüvvet-i devlet-i ebed pey-ned-i Osmanniyanede Sultân Selimân-ı nişân hazretlerinin duhter-i sa'd-ı ihtarları Mihrimâh Sultân peder-i mâderleri imdadıyla

tekmîl-i kasura sarf-ı makdur edüb mesa-yı şerifde müte'addit çeşmeler binâ olundu. Emin-i haşmet-i zahire ile Kahireden tekrâr diyâr-ı küffara tevcih-i liva'yı gaza edüb za'mınca kasd-ı sevâb ile amil Bağdâd İshaka u'lemâ-yı ifaka hâlkı Kur'an teklîfîni mütezammin menşûr zulm ve udvan-ı ısdar eyledi. Fî sene 17 husûl amani ve müserret ve şad-ı mani birle kafûl olunub Tarsus karbinde darb-ı mazale nüzûl olundukda Memûn hime-zen /s.172/ sahâ-i darul karâr ve pişkâh-ı mihrâb-ı camide mestûr hak-i mezâr olmağın veli ahd ve birâder Mutasîm-billah Muhammet bî-hükm-i veraset-i celîs-i serîr hilâfet oldu. Fî sene

Müddet-i hilâfet sene: 20

Şehr: 6

Müddet-i ö'mr-i sene: 48

Gencine-i sîne-i Memûn cevâhir-i feza'il ve ma'ârif ile mestun olub cevin hâlî cilvegâh-ı pürtünâlî idi. Softâ-i dil-i bî-gâh matrâh şu'a-i şema afv ve safh olmağın hâlk bana tuhfe-i cürüm ve günâh ile kasiler minetdar olurum diye izhâr-ı ser-zamir edüb muktezâ-yı cebleti üzre bir günde üç yüz bin altın bezl ve infâk ve dane-i ihsân ile merağ-ı dil-i izan ve bî-gane-yi üftâde-i dâm-ı israt etmişdir. Memûn Mezheb-i bâtil-ı Şi'aya meyledüb imtihânı belki Kur'an iltizâm mala yelzem-i mukarrine mübtelâ olması zîr ü mülkûn kabz-i kurbunda Memûna nazîr bir hâlîfe dahî zeybinde-i şerir hilâfet olmak mahzı idi. Asrında meşayihinden Hasan bin Zeyyâd şakirdi İmâm-ı Azam ve Şeyh Abu Süleymân Urani ve İmâm Vakidi ve Esma'i hişâm Nuhi de'at-i nefise şecere-i enfas-ı hayatı a'kide dar-ı memat oldu. İshak bed-ahlâk u'lemâ diyâr-ı ihsar ve evveli me'adda muhtarları olan mezhebden istifsar edecek İmâm-i Ahmed bin Henbel ve Muhammed bin Nuhdan ma'adası tavan ev kırhân mutayı menâma muvfakatda muhâlefet etmeyüb ikisi makeden mesasker Memûne iradi olunmuş iken esna-yı târîkde şam-ı intikâl-i istikbâl etmeğın mashub selâmet şud bulunduğı fî min Mülk-i a'sere ve fesâd Ahmed bin Dâvud nâm-ı Mutezile bed-nihâd ilkasıyla İmâm Ahmed rahimullahı tekrâr mazhar-ı imtihân hâlkı Kur'an olub inkâr üzre ısrar etmeğın gayri vahîd darb-ı kayd ve haber-i mihnetlerine giriftâr oldu. Fî sene 219 Mervîdir ki Aza-yı şerîfe-i İmâma asâ isâbet ettikçe Mutasım zimetini ibis edüb sebeb-i sözü alındıktâ rûz-i kıyâmet arsa-i arasatda mahlukat beni birbirlerine gösterib bu adâm Hazret-i Ahrislerin sallallahu a'leyh-i ve sellem İbni amm-ı hasmabındandır. Dikarîn re'is görmey deyi redd ü cevapla müstetâb eyledi. Ceza ullah u hayran tasti'un ama tâ ki Muhammet Vened bin Â'lî Rızâ Bağdâdda gerden nihâde-i hükm-i kazâ oldu. Fî sene 220 müluk-i

amma takleden mutasını cem etdiği memâlik-i hasça on sekiz binden mütecaviz edüb ehl-i Bağdâd ol bed-nihadların zülüm ve bid'adından dergâh-ı hilâfete ğayrı vab-ı dîn refîka-i şikâyet etmeğin Mutasîm bî-huzûr olub keremi-i memleket olmak için /s.173/ Bağdadın iki merhâle dūr-i lisân hilkade Mūsamir ünvanıyla meşhûr olan sur u men re'a binasını teşmîr sad-i hemi eyledi. Fî sene 21 yirmi sene makdum-i Âzerbaycânda sülen-i ateş gibî zebân-keş olub ol rivayet-i tâ'ife-i tagiyye-i dilmeden üç yüz bin kadar erbab u şer u şur ile ahlak kers ve nas ve temdir-i fer-i vâsıl eden Bâbil Mecusi Âteşeyn nâm-ı sırdar ırsâlîyle giriftâr koydu. İsar olub medâr-ı serdar oldu. Fî sene 22 Kelb ü Rûm diyâr-ı İslâma hucum edüb damen-i emin-i hâl ve fersağ hâl ri'ayene itale-i dest-i sebî ve görete cesaret etmenin Mu'tasîm ekdim-i ekdâm üzre kıyâm ve kişver-i Rûmu pazide-i seppah zaferi encâm edüb hâlâ Ankara nâmıyla şöhereti tam bulan umûriyeyi iki ay görüb muhâsara ile feth ve teshir ve altmış binden ziyada kafîr esîr etdiğinden müsâ'ade ol mukadder dahî ahlaki ve tedmir eyledi. Fî mim Memûn intikâlînde ekseru seppah hılat-i saltanat ve ikbâl oğlu Abbasa has-ı karâr verib Abbas a'mm-ı nefsi tercih-i ihtilal etmiş iken ba'zı müfsidin telkini ile dâ'ire-i nedime vaz'-ı kadem ve tafsîl ü dest'i hilâfet için hafîye-i bezl-i nakdîne-i himem etdiği vâsıl-ı sem-i sınır Mu'tasîm olmağın cebtan-ı vücûd Abbas-ı bezm-i şuhûddan nâ-bûd oldu. Fî same 23 İbrâhîm mehl ü Samarra nâm mukaddeme de Mutasîm bir battade-i ravza-i amâl olub oğlu Vasıt-billah Hârûn Horâsân hayaban-ı ikbası oldu. Fî rebî'ülevvelin sene sebâ ve işkine

Müddeti hilâfet sene: 8

Şehr: 8

Müddeti ö'mr sene: 48

Mu'tasîm

Meyal-i meşreb Cem duhter-i zeculesîne mihrim ziyâde amret-i perseb olub makarim-i ahlâk ile mezhur u afâk idi. Fari'ul hayl meydana feraset olub lakin mulye-i müharifde rical olmağın ahrâz-ı kasbusebt-i vilâyet-i aht ile birâderi Mu'temîn i'zaz ulunmuş iken hun-ı hilâfetden ifrâz olunan hasse-i ga'ib bî-hükm-i takdîr-i mümteni etdiğin nasb-ı Mu'tasîm oldu. Şiddet-i kuvvetinden iki binasıyla birademîn meyânını sokub isteği onları şikest olmak ve kırmaz ile artunun sükkânını mahvetmek ve bir ritil vezninde baş eşya-yı bir eliyle kaldırıp birkaç kutu getirmek Mu'tasîmdan idi. Mervidir ki Mu'tasîm afradı ahfad-ı Hazret-i Abbas ve i'dâd-ı evlâd-ı Hârûn ve ehad u hulefa-ı /s.174/ A'bbâsiyeden samin olub kuşide-i rüşte-i sudur olduğu üzre en'âm ve şuhur u hilâfet ve sinire hayat-ı add ü seman-i müştamil olduğundan masda şemâr-ı rubd-ı enası

ve zükürü ve tertîb-i söz olduğu saff u kar-zâr ve mûsahhar-ı çemşîr olan hasen-i sekzer olmağın mivân-ı Rumiyanı zevalâ vâsıl olmazdan mukaddim mezheb ü batıl hâlka Kur'andan rucu' ve tedarik mafate şur etdiği mersum gelen ihtiyâr ba'zı revhat enbardır. Edâd-ı kadîm-i nahide olduğu târîk u imtihân hâlka Kur'ana dahî suluk edüb ol vadiye hadi olan zal ve mezal Mutezile el-mezheb ü İbni ebu Dâvud hâlî ilkasıyla kibar u muhaddisinden Ahmed bin Âsâr-ı Haris cenâblarına kayd u bend ile Bağdaddan Samiriyye ihzâr ve ol bâbda yaz beset-i habulü'l-metîn-i i'tikâd pakları olan emirden istifsar eyledi. Fî sene ihda ve metin-i selasîne a'zîz mezburdan mutabık-ı vakı'ul bal sudûr eden cenâb u müstehâb vesvese-i şeytânîye ile vesilen eğzâb edüb katline bizzati mübaşeret etdikden mâ'adâ mesned-i hükumete bi-karâr olduğu müddette cesedi müneverlerine serdardan indirmeğe ruhsat vermede muhafazasına memûr olan pidarları hazret-i şeyhin serdarda karâr etdiği hengamda lisân ü nesih ile Sure-i Yasin-i tilavet etdiğini ihbâr etmişlerdir. Ammâ Ebu Suyud-ı Mesa'i hazretlerinin üstadı Abdullah ibni Muhammed el-Ezdi dahî vatanından bende ahirin ile meclis ü vesika ihzâr olunub istintak olunub da intikal dahî ilahî ele hâlen ibadullahı mübtelâ etdi. Ve kısa müddede salar enbiyâ hazretleri ükehemi idiler. Yoksa dekellemi idiler deyü Mu'tezile bed-mezheb İbni Ebî Dâvud tenciye hi'tâb edüb olduğun nâçâr haberdar idüler deyü red ü cevâb edecek bî-hazret-i seyyidül en'âm aleyhisselatü vesselam iltizâm buyurdıkları değil ile tab u mertebe ihtimâm süre lazım diyecek vasik hânda ziran meclisden keyyâma ve şeyh mezburî müzehher suruf u ikrâm edüb mutezile-i gümrahi dergahdan redd ü bâb-fitneyi sed eyledi. Fî mim a'hd-i hilâfet vasikada i'tâb ceride-i kâlem olunmak iktizâ eder kimi tûsabek himeye ol vadide ruhsat-ı canlana imkân olmadı vasik u musteskiya müthiş cura-yı merk olub birâderi ol Müvekkil-billah Cafer serâb şerbet-i hilâfet oldu. Fî zilhicce li sene 32

Müddet-i hilâfet sene: 5

Şehr: 9

Müddet-i ö'mr sene: 32. Mülk-i nisâb-ı kemâl /s.175/

Feza'il ve tip-i adle mayıl olub zulm ve bidatdan müctenib ve ta'ife-yi u'lvîyye-yi muhabbe idi. Seha ve keremde i'lm olub zamanında fukara-i harâmeyni müterimayan zel su'âl izz u hüsn ü asle tebdîl ve ayet-i du'a ve medhateni tertib etmişler idi cân-ı intikâlî vâsıl oldukda nice eyyâm kaşe-i neşîn-dar mâtem ve dâmen çün genc ü endev ve gam oldular. Mervidir ki vesiku esîr pister maraz iken darul hilâfete müctemi olan mahire-i münccimin bade husul u ilahiye ilahî sene dahî imtidada hayât bî-sebât-ı ta'yîn

etmişler iken onuncu günde perdenur ve cudi olmağın ol ta'ifeve send ü senad veçhe hâsıl oldu. Mütevekkil eslaflı mültezim olduğu imtihân-ı hâlk-ı Kur'an ve nefî imkân rüyeti ve sâyîn itikadı bâtil erbab-ı itizale darb u kâlem ibtâl ve bu mazmunda etraf u memâlîke nâmeler irsâl edüb müzehher ve senâ oldu. Fî sene 33 ba'zı erbab u şaka ilkasıyla izhâr ba'zı el-ebî türab ve müzehhed münevver İmâm Hüseyin harâb edüb civârında olan hâne ve kaşeneleri zîr ve zîr etmeğın nişâne-i seham düşnâm oldu. Fî sene 34 pasaran sükkane muntazîr ve mutez ve mü'eyyid vahîd serîr-i ara-yı ivân hilâfet olmaları için vilayet-i a'hd-i serkim ve her birine bin iklîm hükümet nemçeri teslîm olundu. Fî sene sene 35 Nasarı min ba'de hateme'd-dünyada istihdâm olunmayub def u iltizâb için libasleri tağyir olunmak üzre kanun-nâme tahrîr olundu. Fî sene 36 sitanda sema ikbâl düdman el-sigar Ya'kûb bin nuker pençe-i sitanı olub nahveti cela'det mani-i ihtiyâr zellü san'at olmağın tefrîkaü fen nû ve rahzaniye suluk etmiş idi. Ammâ ol vadîde cade-i isidal-ı den inhirâf etmüyüb emâl-i abnâ-i sebilde şartu insaflı mûrai ve ihyanen ba'del ahz bir miktarın tekrâr red ile onu tesliti ve tekyibe idi. Bir gece gencü sayikane-i hazânâ'ı sultân'ı zafer müyesser olub bitende kühür olmak itikadıyla ârzû ihtihân zayıka etdiği senkü pâre müşfaka saf etdiği zâhir olacak mûraatı hakkı hemânl ihtiyarda kâmil-i ayar giyinmeğın ukud-el cevâhir kıymetkar kuyseha-yı ser bi-mihr-i dirhem ve dînârdan kasrid ve dest-i civanmerdi ile derince-i gadr-i sed eyledi. Subh-dem hüdam-ı hârem divar hazine-yi rahnedar ve sınıf-ı nafayesi emvâlî bir karâr görüben. Bu hâl ibret-i mâ'lî sem-i sultâniye /s.176/ ittisâl etdiler. Akl u akileden bî-karibul a'ceb-i sinîn-i tayinde denküre hayran olub â'kıbet bu feth-i düşvar-ı damanın sâhib-i esvede hâl ü sayebân amanır. Bî-mübaha kendüyü zâhir edesün diye her pazarda nida etmeğın ümîd-i meyl aff ü atife şehriyarı ile Ya'kûb-ı huzur u sultâniye duhule ikdâm-ı umûr düşneyi mutabık vakı'ul hâl a'rz-ı ilam edüb şeref ü iltifâtâ nâ'il ism-i havâs-ı hidâm defterine kayıd olunmak ile müntehil mürâma vâsıl odlu. Meratib-i â'lîyeye terakki ederek veli ni'met-i intikâlî nden sonra evlâd-ı sâlîh nar-ı mütabi'atından huruç vete'âd ricale serîr-i saltanat-ı seyyitane u'rûc edüb akıbetü ve mezâr-ı bin münafî zayı oldu. Fî mim Emirül Endülüs A'bdurrahman devleti bî-beka-yı â'lem-i feneden rûkneden olub mağribde on üç aded karye-i Mamure mübtela-yı bela-yı hasf oldu. Fî sene 40 İmâm Ahmed Bin Hânbel Bağdâdda sir u sırbistan cehâne hırâman olub salat ü cenâzelerine sekiz yüz binden ziyâde kimsenin huzur-ı mütefekun aleyh cumhurdur. Fî sene 41 ba'zı iktar-ı Mısırdâ taraf-ı Osman on batmân vezninde başlar Yâğûb Yemende bin dağ müzarî ve mûrati ile mekan-ı ahire mütahayyil oldu. Fî sene

42 Ğâzî Yahyâ bin Eksem vesika-yı hayat-ı imza-yı cef elkâlem ile münza oldu. Fî sene 43 Şam-ı cent mezam darü'l-hilâfete almak üzre ol sâye şed-i harâm a'zîmet olunub iki ay onda ikametden sonra fesh u nîyet-i müslikine vaz'-ı kadem ve yine Samarra tarafınâ tahrîk-i tuğ ve i'lm olundu. Fî sene 44 feridu asr-i zevâlinın mısır-ı Mısırdâ mütevecce heşt-i peşt-i câvidânî oldu. Fî sene 45 Mütevekkil bir gece tertîb-i bezm-i enes edüb havâs-ı hüdam ile idare-i câm-ı gülfem ederken oğlu Munta'sır Muhammet sanki gadr-i hakan dahî ol bade-i mihr-i güvar bire mest olub ruz-i değirmende munteşîr li-sene seba ve erba'in

Müddet-i hilâfet sene: 15

Müddet-i ö'mr sene: 40

Hilâfete ibtidâ-i teşrî eden /s.177/ mütevekkildir. Cem-i zıddın zen-dest-i ve şâhid peresti edüb şuhûd ü vesa'ilinden şîrîn kam-ı ârzû olduğu dört bin a'det penistaran mühr ü tarih-i vahîd-i şهادete müctemi olduğu mecmu aleyh cumhûr olan umûrdandır. Zamân-ı hilâfetinde meşâhîrden Şeyh Hatım-ı Asîm ve Şeyhû'n-nehvi Ebu Osman Mazeni ve ishak-ı muvassılın nedim-i genc ü bilhadde mukim oldular. Kendü ile bu fesadda ittifâk ve ittihad üzre olan guruh u mikrak itrâk-ı evliya-yı a'hd-i mutez ve mü'eyyidden ve revnak olmağın re'isleriyle isimleri cerîde-i vilayat-ı ahidden mahluk oldu. Fî mim muntasır-ı u'lvîye-yi ataya-yı kerimân ile mesrûr ve kabr ü pür-nûr İmâm Hüseyini ma'mur edüb ziyaret-i hazret-i şehîd-i Kerbelâyâ dîrîn-i ihyâ eyledi. Fî mim çünkü pesr-i pederkeş bir muktezâ-yı hükümet hazret-i müntakim-i cebbâr dest-i mâye-i umreden be'isdar olmak mukarrirdir. Müddet-i hilâfetden altı ay tamamında mesmumen ratlu kiran merk ile mest-i harâb ve etrak-i tarafgir olmağın emmi-zadesi Müste'in-billah Ahmed bin Mu'tasım meyl ü nisâb ferman ferma-yı birle kamyâb olub Fî rebî'ül ahir li-sene 248

Müddet-i ö'mr sene: 26

Vechü ve edibü ve zeci ve muhib olub â'rif-i esrar müsrif mâ'rif evkatını mühimme imkan-ı adl ve insafâ sarf idi düzman dirin itrâk bî-dîn telkini ile müste'in ve mutez ve mü'eyyid-i gırtar kayd ü habs mü'eyyid ile Fî sene 49 Yahyâ u'lvî Kufede zerv-i huruce u'rûc edüb az zamanda selafen saf şهادeti birle üftâde-i hükm ü helâk oldu. Fî sene 50 nahl-ı vücûdu sırr-ı sakati bağ-ı şuhuddan bir künde-i desti kahr-u dehr oldu. Fî sene 251 dest-i taglib-i itrikide musta'in u zebûn ve onların eziyet günlerinden lahûn olub müte'ayinler bir ikisini tığ-i intikâm ile iğdamma ikdâm etmenin ol bî-edeben huli'ul azar kasd u efsar ile darul-hulaya hücum edüb müste'im-i nâcâr Bağdâda

fîrâr ve onda tarh-ı esâs karîn eyledi. Fî mim vücuh u itrak vehimet-i â'kibet-kârdan izale oldu. Ve hem-rak olub mûrat-ı hâtır müte'inden izale oldu. Mürüca'at ve samiraya nakl emrinde gösterdikleri suret-i niyazmende ve meskenet-i muhabbesde mübtela-yı ahvanın olan Mutezi-billah-i müsned-i ara-yı serîr hilâfet-penâhi edüb elli bin kadar sevk-i ictihâd etdiler bida eyyâm-ı vüzîran mehir Muhammed bin Abdullah bin Tâhir gadr ve hıyaneti /s.178/ birle Müste'in mahlû'an Basra cânibine a'zîmete murahhıs olub kabul-i amm ile hilâfet-i mutezeruneki tamâm buldu. Fî hurremul-hurrâm li-sene 52

Müddet-i hilâfet sene : 3

Şehr: 7

Mü'eyyid-i dâ'ire-i hestiden devr olub ranl-i vücûd Müste'ini dahî bir günde dest-i vech-i kahru kin oldu Fî şevval

müddet'i ö'mr-i sene: 31

Müsta'in â'lem bil-ehbâr â'rif bil âsâr edib u fazıl-ı bezl ve atayâ ma'il olub cüd ve sahayı rûtbe-i insafdan serhad-i insafına erişdirmiş idi. Aşîr imme a'sker ve zekî lakâb ala Hadi bin Muhammed Cevad terk-i came-i müste'ar imana payidar eyledi. Fî sene erba'in ve hamsîne ve zayıf a'sker arasata hazinede müsâ'ade olunmayıb elli bin altun neknasi tekmile mecal olmamağın bi'ad-ban-ı bî-bakdar-ı hilafeye hücûm edüb tûfirâzit güne gün ve tahkirden sonra Mu'tezi hazîr hakide defîn ve İbni Vasık Muhtedî-billah Muhammedi camişin etdiler. Fî receb li-sene 255

Müddet-i hilâfet sene: 40

Şehr: 7

Müddet-i ö'mr sene: 24

Nâ peydâ-yı genc ü ihtîlaf olan mâderin Mihriban Mutezih kapıcı nâm-ı menhuse bir aydan sonra dest-i can-ı revân etmiş iken elli bin altun içün nakd-i zir-mihr-i temlikinde on üç kere yüz bin zer meşkûk kamilü'l-ayar ve ol mikdâr dahî cevahir vesâ'at kıymetdar bulundu. Kesluhu Muhtedî ser-keşan itrak tetanüllerinden zebûn olub evzat-i sufehân ve etvâr u mezuraneleri dahî tahmîl dairesinden birin olmağın bazılarını idgame ikdâm edüb hucum-ı amm ile hamam ve vücûd ve mutemid alellah Ahmed bin Mütevekkil genc-i muhabbistan taht-ı hilâfete üftade oldu. Fî receb li-sene 56

Müddet-i hilâfeti sene 1

Müddet-i ö'mr-i sene 38

Muhtedî ğâyet müteşevvî ve dîndar müteveni ve perhizkar olub ber-i neviyede Amr Bin Abdûla'zîz vera ve takva ile şöhreti yâftâ olmuş iken el-Abbaside ona ma'ade bir meliki â'dil zuhûr etmediğine hemîşe hüzn ve melâl-i izhâr ve Rab-i emrin olmak ricâsına hemvâre bez-i nakdîne-i ittihar ederdi. Sahib u sahîhu'l-Buharî İmâm-ı Muhammed bin İsmâ'il Semerkand garbında Harsen nâm-ı bir karyede Kutezan diyâr-ı rahmet-i barî oldu. Fî mim bade a'vâm-ı saltanat /s.179/ Ummud dünyâ ile tahsili tam ve kam eden Ahmed bin Tolun hükümet-i Mısır ile şad-ı kam oldu. Fî senet-i samanin ve hamsîn on birinci Hasan A'sker müteveccih daru'l-anesi Kudüs oldu. Fî senet-i sinin ve sittin

Esame-yi İşan

Hazret-i murtazâ mâte fî sene: 39

Hasan Müctebî mâte fî sene:49

Hüseyîn Şehîd mâte fî sene:67

Zeyne'l-A'bidîn mâte fî sene: 94

Muhammed Bâkır mâte fî sene: 112

Ca'fer-i Sâdık mâte fî sene:148

Mûsa Kâzim mâte fî sene: 183

Â'li Rızâ mâte fî sene: 203

Takî-i Muhammed Cevâd mâte fî sene:219

Â'li Nakî mâte fî sene: 254

Hasan A'skerî mâte fî sene: 260

Muhammed Mehdî radiyallah u anhum mezbûr-i Mehdî hakkında mütekadîr vafîz olan rüyâ batıl-ı hilye-i sıhhattîn atıl olub şevahîd-i en-nübvvete bunları makâm-ı kadîm nihad ve on dokuz sene evvel müsned-i azifde kasrdade oldukdan sonra ayan-ı râhat-ı abd-i mülk-i cavidani etmişlerdir. Diyen kaşite-i kâlem-i bedayi rakım-ı imâm-ı Kastalani olmuştur. Ba'zı kütüb ü tevârîhde eyyâm-ı hilâfet-i mutemetde rûkurdan â'lem-i fânî oldukları zebân ni'ade-i yerza-i tahrirdir. Ahir zamanda zuhur u münteزâr olan Mehdînin nâm-ı pederileri Abdullâh idi ki mukarrir olub mâderleri cihetinden el-Abbasa müntehi olacağı İbni Abbasdan mervîdir. I'râk ve Hicaza bela-yı kant yeğama istilâ edüb bir kilo buğdayı yüz elli altunâ satıldı. Fî mim. Mutemid oğlu Cafer ba'de birâderi muvafuk için mensur u vilayeti a'hd-i tahrîr edüb her birine bir küşür-i hükümetden mukarrir kıldı. Fî sene 261 Camius Sahîh Müslim-i Neysaburi fukaradn u'nvân hayât bir sebât â'lem Suriye oldu. Fî mim. Mürşid'i sâmi Bayezid-i Bestami sır-ı

serabistan cenan-ı hırâman oldu. Fî mim menzuru dîde-i iltifât memûn olan Horasani Esed bin Samanın Nuh ve Ahmed ve Yahyâ ve İlyas nâmı evlâdı imdat-ı isti'dâd maderzad ile rûtbe-i ürâyîn ve zuhûr bulub Horasanda esâs devletleri yevmen istihkâm buldı. Fî sene 62 Hakimi Mısır Ahmed bin Tolun Dimeşk ve Trablus ve Hamâ ve Humus ve Hâleb ve Antakyayı dest-i dîker ve andan tehlis edüb kuvvet-i bazu-yi şemşir-i celadet birle bünyân-i devletden tersis eyledi. Fî sene erba'in ve sittin muvâfık /s.180/ birâder mühterim ü temid umûr-i bestiyed istîlâ edüb hâlîfe anın darb-ı dest-i kahr-ı zeburi olduğı dakika sükkân İbn Tolun olub nâm-ı veli a'hd-i vefikiye hükm-i olan memâlikde hutbeden iskat eyledi. Bina-ı berrin muvafak ibrâmile cami-i Bağdâdda Tolun mazhar ve dişâm ve huruç anıtda töhmetiyle bed-nâm oldu Fî sene setdi ve sittin Mu'temed birâderi muvaffak zahm-ı setm-i acarından ve canından bîzâr olmağın ba'zı mesâlîhi mülkiye iktizâsıyla anın gaybetine ganimet bilüb İbni Toluna ilticasiyle tarafi Mısıra a'mele-i licam ve ba'zı emal-i Musulda darb-ı hıyam etmiş iken bim-i şen-i siyâset-i muvafak birle amil-i Mûsul İshak hâl-i fer-i Suriyeye sidrâh-ı a'zîmet edüb zarûrî kemâl-i zıl ve hemân ile târîk-ı mürâca'ate atf-ı inan eyledi. Fî sene semanin ve sittin segur memâlik-i İslâmiyeden Tarsus üzerine hücûm eden yüz bin kadar a'sker-i menhus u Rûm berde-i silah inhizâm olub ekseri kandere-i tığa sehinden gûzar ve sınıf-ı emvâl ve edvar-ı harb ve kıtâl-i dest-i Malamiyyed kadar eyledi. Fî sene 269 Tolun bağ-ı i'lîmden dehlize-i ademe irtihâl edüb hâtem-i mülk-i Mısıra oğlu Ebul Ceyş-i Humumariye dest-i tasarrufuna intikâl eyledi. Fî sene 70 kal'a-i eser-i muteber İbni Tolundur. Türkî ve Arabî altmış bin kadar derme harite kulları olub şair-i erbâb-ı ihtîşami bu nehak üzre idi ki muhakkaktır. Amm-ı hamse ve hamsîn ve mistin hududunda nevahi-i asrada süb-i âteş gibî zebankeş-i zuhûr olan ala nâm-ı bed-ihtared ekser u a'sker-i zenkiyane ve sendane olmağla Sahib-i Zeman ünvanıyla şöhrat ve yat'ete olmuş idi. Asar ve ahvar ve vasıt ve dahî ba'zı bilad-i İslâmiyeyi bir hemezedede-i sadme-i garat ve taraf ve emvâlî ve dimağü Müslümin hatm-i kahr ve kine imad etdikden sonra ol keşure sirta-sır beste nâm bir hasada isti'rar tarh ve şehida ve imzam ve İmâm u Nevavi nakli üzre otuz sekiz binden ziyâde a'sker şur u seridat etmiş idi. O zemin-i mezburun at ve tuğyan-ı mutemid hâlî fenin ve aslı semi-a süruru olacak veli-i a'hd ve birâderi olan Ebu Ahmed muvaffak-ı serasker ta'yîn edüb ol mer-i tekzin-i ihtimâm tamıyla avam-ı muhasaradan dört sene tamamında re'isleri olan mel'un u ebedi evlâd-ı bed-nejadan ve şecân kuvveti ile gürüftar-ı dâm-ı şemşir olub mürtekeb oldukları etvâr-ı nigâhidenin istifa-yı cezası çün anda ihatâ-i çah-ı sâ'ir oldular. Ol ebedi ve

şecan-i vahîdenin istifa-yı cüz için esîr oldular Fî mim. /s.181/ Sahibüssünen ebu Dâvud sicistani ve Hafız Muhammed bin Hace el-Gazvini sır-ı sarabistan-ı cenane harsuman oldular. Fî sene 73 Mutezîd-billah Ahmed bin el-Muvaffak ba'zı umûrda peder-i reyine muhâlefet izhâr etmenin ve aldığı emîr ile Muhânnes bend'i zendane giriftâr oldu. Fî sene hamse ve seb'in 65 İmâm Nesa-i tayyar Ruhi hatayer kad-i harâman eyledi. Fî sene hamse ve seb'in muvaffak ser-nihade-i ve sâd-i maraz-ı dar-ı Fî'il iken dernede gerek ecel-i pençe-i zen-i sîn-i cân-ı natûn olub oğlu Mutezi-billah genc-i tenin ve tar-ı mücehhasdan hâlis ve peder-i nâmzet olduğu rütbe-i vela-yı hilâfet-i a'hd ile dahî şeref-i ihtisâs buldu. Fî sene 228 Amm-ı mezburda nakş-ı sufefa garayib-i eyyam olmayıb sûret-i hevl-i engize inkıtâ-ı nil-i mübârek-i perişanide akl ve şu'ur olduğu tarih-i mir-i ati'z-zamanda mestûrdur. Sevvad-ı Irakdan tâ'ife-i tagıye-i karâmete zuhûr edüb na'ire-i seru's-şurları yevmen fe-yevmen afakir-i nâ'ire-i seru's-şurları yüz seneye karîb müddet-i benah-ı Müslümanlarının dahî perdekeş-i rûy-ı şehir-i ziya-keste ve mah u münhir oldu. Fî nâm-ı Tarihi İbni Mehdîde mezburların ibtidâ zuhûr-ı çün erba'in ve sistinde olmak üzere keşide-i südurudur. Tarih-i İbni Cevzi ve Zehebide ol fırka-i delaliye vaz-ı delale hadi olan mahd-ı bî-dîn ve rafîza-i bedayinin ism-i kerâmete olduğu veçh-i tesmih olub İbni Verdi nakli üzere kasr-ı kamet-i huduvatında tekarîb u iktizâ etdüğü eserine iktifâ edenlere karâmete itlakına sebep olmuştur. Feyza-i hayât-ı mutemid-i mesnad olub birâderi zan-ı Mutezîd-billah Ahmed Berir. İkbâl'e sâye-i iclal saldı fî receb li-sene 279

Müddet-i hilâfet sene: 23

Müddet-i ö'mr sene: 50

Mutemid hâlîf-ı fazl ve ma'rifet ile peyraseh olub lakin ziyâde-i perest ve hemrişeh meset idi. Sahibel müsnedi İmâm Tirmizi sec-i enfas-ı muteber hayât-ı akide dar-ı hasen-i hitâm oldu. Fî mim fatiha-i ikbâl-i sigariye kırk iki sene afitâb-ı derbaş olmuş iken mütebare-i sehâb ziyal oldu. Fî mim fatiha-i nesiha-i devletleri /s.182/ kezaresh pizar olduğu üzere Ya'kûb bin Leys Nişabur ve Herat ve Horâsân ve Kahistan ve Mezandıran dest-i istîlâları mekharî idi. Müsâ'adeleri ashâb-ı gurûr ile Amr ve mazburun na'ire-i şerussurî eckir olub kânûn-ı derununda l'râk-ı Arâb teshiri sevda-yı âteşi dahî iltihâb etmeğin Mu'tezîd hâlîfe suhate-i nar-ı ıztırâb olub on iki bin a'sker ile Saminiyi ol bed-nihâde-i meşule-i şahsar ile iklîmi a'deme isâl için nad-i sâl eyledi. Amr seksen bin nefer-i dilin ile ama'il-i istikbâle isti'cal edüb bir vaz-ı fezaideyi pür-vahime zen karâr oldu. Suhuf-ı harb ve kıtâl mertebe olduğu dem Amr senar olduğu

asab-ı sibâr feteve ve ez-table-i cenin ile neşadider olub meyân-ı meydanda bir mikdâr cümbüş gösterdikden sonra i'nan-ı ihtiyâr-ı dest-i iktidârı Amr'dan alıb bir hamle-i saht ile saf-ı deşminde karâr eyledi. Mervidir ki haseti mühim-i metbehi altı yüz seter-kerden fîrâz-ı kefi enfazı tahmîl olunûrken bi-tad-ı belaya giriftâr oldukda müvekkil olan darben Amr için matba-i İsmailden bakraç ile bir mikdar götürüb tekrarlanana göre tahsiline gittikde bir sel-i kersine gelüb bakraçta olan çorba ile sedd-i selime-i cuğ eyledi. Hin-i rucuda bakracın kulpu boğazınâ geçüb bi-perü açıldı getdi. Zîr-i bâr-ı mutbağa vakilarende yüz kadar seter-i kühân zebûn olan sultân-ı â'lî şanın bâr-ı hânesini bir sel-i natun bil-eftaf-ı zahmed götürdiği Amr bas-ı hind-i zirur oldu. Adev-i cân olan Mu'tezîd hâlîfe canı intikamına fetad olub Bağdadda habsi ve tenkil ile tenlil oldukda ba'de eyyâm-ı ğaflet-i zindanyan ile bir pâre nan-ı hasretinden can-verib hattâ minesinden bir mikdâr bin beride-i makraz etmiş buldu. Fe suphânallahi'l-kadiru'l-kahhar bu ğarîbe ser-defter-i mehasına etvâr-ı selatin-i rüzgâr olmağa sur ederke Amr kayd-ı esre giriftâr olub ihtimâl-i necat-i mahâl olacak mahfûz olan nesha-yı hezâyîn ve dekayeni İsmâile irsâl edüb ol konce-yi rence karargahında agâh eyledi. İsmâ'il deftere telak-ı nazar etmeyüb bu bir maldır ki sen ve biraderin ve pederin onun tahsîl edinceye hesâb ve hâl-i iktisâb etmişsin istersin ki ol uzarî bu sa'ite tahmîl idesin. Müstecâb-ı saht-ı izzet-i mutesi olacak maldan bi-zarem deyü yine kendü ret eyledi. Rahmetullahi a'leyh-i ve ala emsâlihi. Duhter-i Hımariye. /s.183/ Kadrin nida her mısra-yı hilâfet hıdmetine seza görölüb ola afitâb üç hasen ve cemâl mısradan Bağdâda intikâl eyledi. Fî sene 280 çehazende olub teklîf-i vasfını tahrîr-i havsala-i iktidâr-i hâme-i sihr-i asanda kencayış pezîr oludukdan birün olub matbah-ı altında yüz a'det altun havan olduğun keşide-i sülûk-i gera'ib-i eyyâm-i fenayid-i ahbâr acibetü'l-edvarındandır. Dahil-i şehir-i sida Bağdâda olduğu seb-i ber devibde ol hasel-i neşîn naza ve gence-i heşîr bin olanda anber-i sadadan bende olmuş birer şems-i ziyâ kester ile dört yüz pîr-i ruhsâr-i damen-i dermiyan hıdmeti idi. Fermân-ı mu'tezîd üzre Mekke-i Mükerrermede daru'n-nedve hadim olunub sahası hârem-i şerîfe ilhak olunmak ile tarif olundu. Fî sene 81 Hammara-yı şahid-i hüdamından kas-i muya nûş edüb ceyş-i asan-ı sagir oğlu serîr melik pederide kıyâm eyledi. Fî sene 82 Evvel ve sebî nâ-bâ'lîğ bî-edbani hâlîl-i a'zar a'sker hucumuyla esvede-i Mehdî lahd olub birkaç gün şehir ü bazen-dest-i garet ev başına giriftâr oldukdan sonra birâderi Hârûn hilat-i puş-i saltânat ve tac-ı nâm Gulam terk-i müdeb ber-dava'ir-i devlet oldu. Fi sene 83 müneccimin o feravene-i inkar sebeb-i tagyin-i enbâr olub ekseri akâlîme â'zîm-i haserat isâbet eder deyü ta'yîn etmişler iken

inkıda-i keyz-i bârân ile abarug-ı daranda ziyâde-i hilat nümayan olub kent ve kal'â ile Bağdatda birkaç def'a istiskayâ çıkıldı Fî sene 85 hâlîfe Mu'tezid Terk-i şeşter azimi fânî edüb oğlu Mukteî-billah ala hilat-ı hilâfet ile tahsîl-i Kamuran-i eyledi. Fî rebi'ülahir li-sene tis'a ve semanine

Müddet-i hilâfet sene: 9

Şehr: 9

Müddeti hilâfet ö'mr-i sene: 47

Mu'tezid ziyâde muhib kavdel ve her emirde a'zîmetle amil olub Mütevekkilden bir vasıla fî-zebûn dest-i tevellüd-i hüdâm olmağın bünyâna hilâfet-i müşerref-i inhidâm olmuş iken dest-i yâr-i hasen-i ihtimâm ve müddet-i karî tekayyüd ü tam ile kerir-i akerana devlet-i Abbasiyeyi kemâl-i istihkâm verüb Süfahü'sani lakabıyla tahsil-i nâm ve kam etmişdir. Zamanında kütüb ü felasife takvim-i berrin gibî menhusû'l-a'mâl olub kısaca havan vera-ı mâl ve müneccimîn kevkeb-i ikbâlleri sâkit oldu. Asrında meşâhîreden İbni Abiddünyâ el-Muhaddes ve İmâm-ı en-Nucur mü'ellif-i iman-ı kâmil /s.184/ Ebul Abbas Muhammed bin el-Berdi ve Ebu Ayne's-ş-ir ve büntari's-ş-ir dâ'ire-i vücûddan nâ-bûd oldular. Cümle el-mülükü'l-iklîm Mısır mezhur u ber-i mâ'l-i emân ve sükkân Hamâ ve Humus ve Selimeyi tamme-i şemşîr-i hun-efsan oldu. Fî sene ol Hârûn Mısırdaki müktefî tarafından pîr-seza ve selb-i mürettib-i a'sker-i müb Hamâ yanında Kerâmete ile iyâ'li ol Hârûn Mısırdaki hami Şeyban-i Şemşîr-i gadr ile üftâde-i hak-i helâk olub evveli bed-i sekal-i câlis-i müsned-i ikbâl oldu. Fî sene 92 on ikinci gün a'sker-i hâlîfe Şâma ba'de Mısırda müstevlî olub Şeybani ve Ahmed bin Tolunun yedi nefer oğlunu giriftâr-ı selasi ile ve iglale ve hâlîfe dergâhına isâl etdiler. Serfuzdan karize zafer bulam kerûh ve mekrûh Karâmete tekrâr-ı tehrib eden güretinden sonra Küfe cânibine sûret ve anda hâlîfe-i a'skerin berde-i silah-i mesimet eyledi. Fî sene 293 Karâmete Haccac-ı Irakı güret ve terac ve yirmi binden ziyâde Müslümanı tîr-i tedmire emvac edüb tekrâr sefah-ı hilâfet ile tertib-i saz oldukları saf u kıtâlde re'isleri Zekeriya ve ekseri pade-i katibe-i ecel oldu. Fî sene 94 Müktefî amane-i dünyeviyeden me'yus ve müteveccih ecnâb-ı Kudüs olub birâderi Muktedir-billah-ı Cafer on üç yaşında taht-ı hilâfete zib ve fer verdi. Fî zilkade li-sene 95

Müteedi hilâfet sene 6

Şehr: 2

Müddeti ö'mr-i sene 33

Nakim Endülüs iktizâ emri zaruriyyi ile terk-i mülk-i sur u edüb birâderi Abdullah sahib ü serîr ve vekili oldu. Fî mim

Müddeti hilâfet sene: 23

Müddeti ö'mr-i sene: 41

Rivâyet-i mezbure nakl İbn Kesir reddidir. Lakin Tarih-i Nevevide müddet-i hükümet münzer ancak iki sene oluştı. Muktedir-i beydar-ı fevad ile müsned hilâfetden münfasıl ve pâye-i billah-ı Abdullah bin el-Mu'te ol rütbeve muttasıl olmuş iken ruz-ı digerinin hayahân mabeyninde peydâ olan Hişâm-ı Muktedir tekrâr taht-ı hilâfetde karâr etmek üzre umkatı olub o bî-çâre Abdullah ba'de ihtifa-i giriftâr dest-i şemân-i cân ve ser ü pes-perde-i ademde nihân oldu. Fî rebi'ülahir /s.185/ li-sene 296 takrîbâ yüz on seneden ziyâde müddet Afrikada ilm-i ifrâz-ı hükümet olan Beni Ağlebî evlâdından Ziyâdetullah zamanında dest-i ula-yı ol deyarda zuhûr ve nice mertebe cenk ve aşubdan sonra ol menkubidir ve diyarından dur edüb keşur-i mecbur-i kemend-i tangire bend ve zel ve can Ziyâdetullah-i âteş-i küred-i garbede sipend etdiler. Fî sene 90 Afrikâ ve ol havâride olan kal'a ve beka medba'intizâ eden Tâ'ife-i ulviyenin evvel-i selimiye sükkanından Ubeydullahdır. Saht ve neseb-i hilâfetde olan rişte-i kiyl ve kâl kûşe-i mukarred toy ve ihmâl ile kiseste olmak münâsib vâk'a-i hâlden dimağ-i cinane buy-i arzu-yu hilâfet ve zün olub uluvi himmet-i muharrek-i emda-yı a'zîmet olmağın ehâs-i hilâf-ı olan Ebu Abdullah Meşrikî nâm-ı kimesneyi har zamirinde habîr edüb bi'at-ı â'lî davetine ta'mîrad eyledi. Evveli Mehdî ammâ Mütevekkil-alellah a'zm-i râh edüb nakka-i mücerremâda Haccac-ı mugıriye ile basat etdiği mukaddemât-ı ihtilat ve imtizaç ol cenibe a'zîmet-i intâc etmeğın Meşrikinin diyâr-ı mağribde yevmen fî yevmâ istîlâsı ma'il-i i'tilâ olub ilm-i şevket-i Beni Ağlebî şekest ve kasr-i istivâr haşmet ve iktidarları peşt olmak ricâsına afitab ve hizân-ı azm-i Bağdâd edüb Kudüse kaldıkta sevda-yı mülk-i bekâdan kada ve tar ve â'lem-i ukbayâ sefer eyledi. Bu ahhâr intişa-ı hâlîfe tarafından takiyyud ve tafakkud iktiza etmeğın Ubeydullah mütekkirane hayât ile sâlimeden bir sam-i ticaret Mısra a'zîmet edüb andan Trablus-ı mağribe bade sellemeye vardı. Onda ser-naheftesi aşikâr olub bilâ-yı bende ve zindana giriftâr olmağın Ebu Abdullah karargahı olan rikada olan sâ'lîm-i asadan cânibine seppah-i berceste ile hareket edüb tuğ-i himmet ve iktidamla Hakim-i A'dâm ve Mehdî lakâbı Ubeydullahı müsamed-neşin-i ihtirâm eyledi. Fî râmazanı li-sene 298 tedric ile iktar-ı diyâr-ı magrib kalmur ve hükm ü Mehdî alub ifsad-ı hased ile Ebu Abdullah fakîrul fî şemşîr-i tahr-i âbdâr ve müzekker-i vâk'a-i ceza-i samer oldu. Fî mim mukadder vezîr-i ilahî Cüneyid-i

Bağdadî hazretleri Gavnâ-i hud lice-i hakim-i yâb-ı Ahmad-i mütenahi oldu. Fî mim Mukadder vezîri Muhammed bin Hakani sevkiyle peristani şurb u hamra ikdamdan nehyi emrinde ihtimam edüb muhâlîf şart-ı mutahhar olan tekâlûfden sutuya beş yüz bin altunluk bidâ'îye ref eyledi. Fî sene 299 zînnûrda bir kûh-i bülend-i tarik el-hısf-ı zemîn-i hak edüb yerinden zuhûr eden /s.186/ sanice ma'mûr karyeleri ğark eyledi. Fî sene 300 Hakim-i Endülûs Abdullah Revza-i a'mel-i sarsar fenâ ile bir bed-î dâde olub mute'addid evlâdı var iken kuste tıĝ-i gadr-i olan oĝlu Muhammedîn pesiri A'bdurrahman gülbaĝ-i ikbâl-i mesa'ide nevm-i fazl-ı zülcelâlî birle şukufde ve hândân oldu. Fî mim

Müddeti ö'mr: 43

Müddeti i'mâret: 6

Hulefa-i Abbasiye tarafından Niyabat-ı Bin Hamiylen Bin Hemedan tahrîk-i baht u arazi birle ravza-i kus-i isyan-ı bülend etmeĝin bir müddet habs olan iki kil ile tezlîl ve yine tevcih-i hidemet-i celîle birle tebcîl olunub nice mah ve sâl anın bade olan ahfadının necm-i ikbâl-i efitâb-ı tâb oldu. Fî sene 301 Mehdî oĝlu Kayyumu nâmazda hezimet-i serasker edüb İskenderiye ve fi-yevm-i şimşîr-i kahr-ı mahkum u etfalden sonra hâlîfe tarafından Mısıryyan imdada gelen şeşâh areste devr-i baş edâdetiyle afitan ve hizan-ı cânibe mayibe-i garizan oldu. Fî mim. Ricâ'l-i harb ve kıtâl ile pür-bâr-ı tekrar-ı tarat Mehdîden İskenderiyye üzerine Mûsallat olan keştayan-ı kah-i bin riba dest-i mâye-i zafer â'vdet etdiler Fî sene 302 vakt-ı garubda şark-ı Nîlgün-i humandan zemîne sayha-yı sahnesin ile bir şikeb-i ruhşan-ı sâkıt olub mevasilden muhâlefede nehr-i delle muncemid oldu. Fî sene 303 düşman dîn-i münhazil-i müşrikîn dest-i sate velileri nâmın hasen-i hâl-ı Müsliminden gute etmek için Mehdî sahîl-i bahda Mehdiye nâm-ı metîn kala-yı binâ ve ahkam-ı emrinde sar-ı nakdîne ihtimâm eyledi. 304 diger bara ibni Mehdî Mısır cânibine bahran ve berrin-i sevk-i sepah edüb heybet ve hüsrânı birle taraf-ı mağribe ravnak oldu. Fî sene seb'e ve selise mim Hâllac lakâbı şeyhi Hüseyîn bin Mansûr Bağdâdda vezîr Hamid bin Abbas ifadesiyle keşte-i şemşîr-i bidâd olub sarın tefîze-i dar ve cesedîn ahrak-ı binnar etdiler. Fî sene tis'a kaddesallahu surrahu Karâmete Basraya müstevlî olub on yedi gün sal-ı sayf-i sebi ve guret ve sükkâne isâl enva-ı haserat etdiler. Fî sene ihda a'şere Ebu Tâhir Karâmete bad-alaved kat'i târîk-i Haccac beyt-i akit edüb yağma-ı farecden sonra pes-mendeler ol bariye gertat ve tabtah-ı sahte-i âteşevi ve âteş eyledi. Fî sene 13 amm-ı Kabilde Karâmete Küfeye dest-i tad-ı dıraz ve ol bî-dînler Müslimine ebvâb-i eziyet /s.187/ ve ciga-yı bâz-

ı edeb bin beş yüz nefer hâlîfenin kırk bin kadar askerine münhezim etdikden sonra sal-ı ayında hilâlînde tekrâr hâlîfe askeriyle mutarafe-i kar-ı iltihâm ve anları dahî avâre-i sahra-i inhizâm etdiler. Fî sene erba-i aşar evvel mülâ'îne tekrâr zirve-i huruc-ı u'rûc edüb bilad-ı kariniyeyi hâne-i betteleri gibî vîrân ve emvâl ve evzak ü Müslimîn-i refte-i garub ve yağma ve nalân etdiler Fî sene 315 megan Dermiyanda eskerine Siruye nâmı kimesneyi hâne-i uç-ı huruca u'rûc edüb ma-hecme ilm-i ikbâl ve câh-i esmer mihrimah oldu. Fî sene 316 Muktedir hem usure şîrb u râh ve idare-i iktah-ı meşguf ve evkat-i hemişe istika-yı heva-yı nefse masruf olub manzûme-i hâl ve a'kd-i umûr u cumhûr müdahâle-i nisvan vehidem ile muhtelûm nizam olmağın hâl olunub birâderi Mehmed Kahir nâm-ı baht-ı hilâfetde zâhir olmuş iken a'sker beyninde vaki olan ihtilaf gelme yevmü's-sanide kevkeb-i ikbâl-i Muktedir. Tekrar levmi olmağa sebep oldu. Fî sene muharrem li-sene 17 zâhir-i hâlde kahir bi-günâh olmağın girîbân-ı canından best-i ta'arrûz-ı kütah olub nihâyet Sedd-i Bâbil fitne-i mûkerremân-ı mâder-ı muktedir yanında mestûr oldu. Re'is-i Karamete Ebu Tâhir Süleymân yevm ü serviye de ancak yedi yüz nefer eşkıyâ ile ala ğaflet daru'l-eman-ı harsullaha vâsıl olub Mekke ve afakî otuz binden ziyâde Müslüman ulf u tiğ-i telef etdikden mâ'adâ cüsselerin bir zemzem-i mûkerreme ilkâ ve istar-ı şerîfeyi hark u bâb mitâ cenâbî kal'a ve hacere-i esvedi vatanları olan hacere nakış ile ebeden lid-dehr-i şöhet-i zemzemeye ibka eyledi. Fî mim emîr-i I'râk bî-hükm-i tire istirdat hacere-i mûkerrem için elli bin altın bezl ü infâk ellerinden tehliye mecel olmadı. Mervidir ki ol mûkerrem-i hacere-i hicr vazınca kırk a'det sedr-i sermed kaffe-i ender hak-ı helâka düşüb yirmi seneden sonra i'ade olundukda ber cemare-i za'if na-tan-ı kemâl sürat ve isti'câl ile mekanına isâl eyledi. Bağdâdda bedi adeden nişân-ı şedîd-i vezan olub taraf-ı asumandan zemine bî-nihaye serh u kün-i kânûni yağdı Fî sîne 18 cümle li-mülk-i devlet olan munis-i hadim ile Muktedir yanında iştiğâl-i yâftâ olunmayub ve ondan sabbah-i kuyine haye ile Bağdâda vâsıl olub mukaddevat-ı tertîb-i safran mûsaf-ı nakl-i bi'at-ı Muktedire müntâc-ı itlaf oldu. Fî şevval li-sene işrin /s.188/

Müddet-i hilâfet sene: 25

Müddet-i ö'mr-i: 38

Muktezâ rıza ve infakda ikrah edüb müddet-i hâlîfetanda bî-cah doksan bin kere bin altîn itlaf etmişdir. Sâl-i bi-sâl fukara-i harâmeyn-i muhterimeyn ve hacc-ı zevîl ibtihaceyi kam ve keset-i raset üç yüz on beş bin dört yüz yirmi altı fukara ve sagar-ı İslâmiyye dört yüz doksan bir bin dört yüz elli altı sikke-yi efranciye ve kuzata ve

fakahaya ve altmış dokuz bin yüz on dînârı kâmil-i ayar sarf etdiği Târîh-i Nûriyede cerîde-i ihbâr olunmuşdur. A'vâm-ı hilâfetine müzahereden sahibu'l-müsned Ebu Yağlî ve Mehmet Taberî ve züca-i nahve ve veliyullah bî-iztibah betan-i cemâl mihman-hâne-i rahmed izzet-i müta'ala oldu. Tekrâr dest-i hilâfete sâye-i istikrâr salub inne me'al usra yusra fehava-yı sâdık ihtivâsı oldu. Eyyâm-ı ibtilada Muktedir tarafından mazhar-ı sarf-ı nevasis ve ikrâm olmuş iken ol nemîn barâm-ı ihsanâ esat ile mukâbele edüb muktezâ-yı habis tıynet üzre hakede taksir etmedi. Mervidir ki ol hadd-i kavur-ı hakiki mâderi makamında olsa Hâtûn hakkında etdüğü yirmi günden mâ'adâ nice günler istihlâs mâl hayâlîyle ayağından asub bî-hükm-i beşeriye kazâ-ı hacet-i imtinâ etdikde rüviye ruy-ı jülidesi messedze âlûd oturdu. Badenin ol muhtar-ı i'smet ferîde bed-rika-ı ah ve enin ile â'zm-i naza tagâh hâld ü berrin oldu. Fî sene 21 munis hakkında Kahireden ahyanen sadır olan muciş haberler ve asıl ser-i şur-i alub kahiri dahî hâlâ karâr verdiği ahbar-ı intişar bulmağın giriftâr-ı dâm-ı hüsn ü tedbîri ve ta'mâl-i şemin-i şîr olub mukaddemât-ı kasıdat-ı müntâc hüsrân-ı ibda oldu. Fî mim intikâl-ı devlet-i hilâfeti ihtilâl-i hâllinde ekseri emr ve sepah Muhammed bin müttâfî hâlîfe olmağı tasrik edüb ol bî-çâre umum kahr-ı beden-i hakdır. Deyü nefsi anâ tercih etmiş iken munis ile hemişeban itfak olmak ihtimâlîne vücûd verib Muhammed hayâ iken dîvân meyânında habs-i adliye giriftâr eyledi. Fî mim day olmadan dar-ı iskar-i mah ile tesis eder bir mütevasıtı'l-hâl-ı kerimenin oğlu iken Taberistân ve Demigan hilcân-i hüsn müteneddî olarak kirâh ya'nî namra olan İmadü'd-devle ala mescid-i ikbâl sali birle livâ-yı şevket-i müste'âlî Vasıfâân varcân ve gazurun ve sâ'ir Şiraza fariye müsteavlî olub riyet-i ulüvvü himmet-i mülk-i Şiraza dahî sayende az oldu Fî sene 22 târîh-i Nûriyede taraf-ı silsile-i buyâ güngüre-i tâk nesil-i behâma göre /s.189/ bâziste olmak üzre mestûrdur. Mervidir ki teshir-i darü'l-mülk-i Farisî Şirazi hil'at-ı isti'dâd-ı İ'mâdü'd-devleye tırâz oldukda ve zayıf-ı mükerre a'sker edasınâ hazinede müsâ'ede olmamak ile bî-edban leşk-i küstah-i Şiraz etdiklerinden na-güvan daru'l-imaride ser-yecibu merakibah oturub tedârik-i kar u imkanda iken na-gâh-ı bermar suvar-i havarda huruç ve sekafe hâniyuh u urve eyledi. Ol mevs i asvar sirindefu içün tefkid ile memûr olan Fîraşlar mevdiz-i mahuda su'ud olub su-be-su cest ve civaganduka ecir buldular ki nakd-i cevahirden be kare yüz bin altun derunlarında mahzun idi. Rûz diger mülk-i münâsib-i libâs biçtirmek içün sarây hizmetine mütegayyin olan terzi başı ihdar olunub ol bâbda imad addolunan sadır olan hitab-ı fehma-i arızâsı olan sanan mani olmağın ey sultân-ı cem-i nişân emr-i sabik Ya'kûb bu bende ancak ancak sekiz sandûk ibda

etmiştir. Kendü hatemi ile mahtur ve içlerinde var idi ki nâ-malum deyüb Hasbe'l-emr ihzâr edecek üç kere yüz binin zer-kamil-i iyar dahî fezleke-i şimâr oldu. Kahir zir-dest-i bidâd kava'ide makhur ve meyl-i âteşin birle yadası bir nûr olub genc-i zendetle mahbûs ve müşâhede-i şâhid-i devletten me'yus olan Zadiye-billah Ahmed İbni Muktedir bend-i büladdan irâd ve teyl-i u'rûc-ı hizer damat-ı hilâfet birle dil-şad oldu. Fî cemaziye'l-ekval li-sene mim müddet-i hilâfet sene şehri salef nâ-hilâf-ı laziyâ kahim vera safîn dimagar ve mâl-ı rahbe-i efkarı olân kaç ifred ve fesaddan naş-ı mulammâ ve zulm-i bi-dardan tahaşi etmez bî-olmağın rüntekim-i hakiki dahî onâ ol tarihaeden hâlfen mübtelâ olmadıkları muhânnet teşmil ile tezellül edüb fakr ve ihtiyaç istîlâsıyla bi-ğayr-ı zuhûra yekten bitane ile erva-ı mâder-i su'âl-i ihtiyarına muhtaç eyledi. E'uzubillah minel hur-i ba'del arus u narunda meşahirden İmâm-ı Tahavi nur-ı alayâ İbni Darid pür-tazarrur vücûdları mabud oldu. Mehdî lakâb Ubeydullah u'lvînihadiyâna medhus-ı vera-ı cân-fenâ olub peser-i kayyum peder-i Mehdî sahba-yı mereknuş etdiğini tedbîrsiz zamiri üzre birisîne ihtiyatda sonra izbe ve zerir hükümete ferş-i besad istikrâr eyledi. Fî mim. /s.190/

Müddet-i hükümet sene: 24

müddeti ö'mr-i sene: 63

Hâkim-i Şâm-ı İhşîd lakâb Muhammed hükümet-i Mısır zatü'l-ehrâm ile ikrâm olunub eyalet-i Dimeşk dahî zamana-i ratıba-i i'nâyet oldu. Fî sene 23 İhşîd lafz-ı müstelahı Türkistan üzre şehir-i Fargana padişâhlarına lakâb olub manası şehinşâh-ı ademde enis-i ümer alemru İbni Rayık devlet-i peder-heva-yı dünyaya mağrur ve mülahaza-i vehamet-i â'kıbet gaza olan devri olmağın layık değil iken darb-ı dest-i sucud u Kâhire ikhibade me'im-i yâd etdürüb Tusun ikbal-i pame-i ruze-yi zaminca zimân hükümete ram ve erdi nâmûs-i hilâfeti hâlka ikdâm iyledi. Fî sene 34 mütağlabe etrâf-ı bilada ala târîki'l-istibdâd vadı yâd-ı istîlâ edüb nefis-i Bağdâd ve nevahisinden gayri yerde hâlîfe hükm ü ca'rî olmakdan kaldı. Fî mim. Mazu'd-devle birâderleri devletinden bî-nasîb olmağın devle şemşîr ile kiranın teshir-i ricasınâ hareket edüb kesb-i kirâman olan Cirufat karbında nikar da olunduğu vâdi üzrede darb-ı şemşîr-i kirâman-ı teshir ricasında olan afrat-ı Rûm-efşân mukim-i Kirman irâd oldu. Velehu lakâb-ı şahenşâh ile takallüb edüb imaniye tav-ı marsum tebdil ve dest-i muraddan taht-ı şâh-ı tahvîl eyledi. Fî sene 35 İbni Rayık çırağ etruhtası iken zibane-keş i'syân olan hakim-i va'at-i bî-hükm-i terk ile ahınan canan edüb kaç ihtifada ünsiye etmeğın hükm ü keşmad vasıta birle dâhil-i şarutan-ı Bağdâd ve elvah-ı tahakküm-i münâsib mahl u

İbni Rayık ile ber-murâd oldu. Fî sene 326 devle birâderi İ'mâdüddevele imdadıyla sek-e fraş-ı riyat-ı a'zîmet olub ahfazı birdiğinde tashir eyledi. Fî mim. Karâmete kat-i târîk'i hacc-ı beyt etmeğin on yedi senesinde bir vahl-ı İslâm el-farızâ-yı ekarat mümkün olmamış iken tavassut-ı maslahât ile hacc-ı kirâm Kerâmeteye eda-yı hac ve Haccâcı iltizâm edüb ehram bend-i a'zîmet hacc-ı Beytillahu'l-Harâm oldular. Fî sene 37 İbni Bayük pes-avasım hükümet-i menşurıyla ol iktiza vazı' ve bade amm-ı diyâr-ı Şâma dahî müstevlî oldu Fî sene 36 Dicle on dokuz zir-i irtîfâ bulub nice aynîyet-i â'lîyye-i Bağdadı berbâd eyledi. Fî mim Radibillahi müsafîr-i iklîm-i adem olub birâderi Müttekil-billah İbrâhîm taht-ı hilâfetde mukîm oldu. Fî rebi'ülevvel li-sene 329/s.191/

Müddeti hilâfet sene: 6

Şehr: 10

Müddeti ö'mr-i sene: 32

Hazâyîn ve nefekât ve ataya ve cerayât ve hadim ve hicâb ve ve vüzerâ ve nevâb-ı hülefâ-i mütekaddenin resmi ve ayini üzre olan ahar hâlîfe Razi-billah der-Hâkim Vasıt Ebu Abdaullahi behdi sal u bisâl Mu'tasım olduğu mâlî irsalde ihmâl etmeğin gu-şi'mâl şî'mâl için bi-hükm-i ol çanibe turiye raydi aşiret etmiş alem ü iştigâl adaş kıtalda pa-yı şubat beridir murtaş ve sedha-i semrir surat iFîrâr-ı müntefiş olub bî-hükmihi erbâb-ı fesaddan rande-i sahze-yi perîşân etdikden sonra anlardan bir sebî nâ-bâlîğ niza-i canistanıyla ser-i rişte-i hayatı münkatı oldu Fî mim düşman cam-ı ga'ile mündeFî olacak beridi kumaşteken bihükmiyle müteveccih olmuş iken dergâh -ı hilâfet olub tavan karHân munassih mahlule muvassıl olmuş iken kâr takın değilmi şadme-ikahıryla mekanından zail vasl rütbeye kar takın vâsıl oldu. Fî mim Hâkim samühnu Rayık dahî Sâye-i heybet beridi zavenden kavî del olmağın cemu ecdada a'zm-i Bağdâd edüb sedmi-i kahru kin ile gördüğünü müsenned imarettered ve ibâd eyledi. Fî mim bir kedi dahî ikdâm ikdâm üzre kıyâm ve sepah irasatıyla taraf Bağdadaimale-i licam edüb hâlîfe ve İbnü Rayık'da yaray mükerrermet olmamağın ihtiyarı terk kim muvassâl der ve diyor. Ve cânib-i mevşada firâr etdiler. Fî sene 330 Hâkim Muvassâl Nasurud'-devle bir Hemedan hâlîfe mukaddemân telkibil-ikrâm ve İbni Rayiki müstaha olduğu vech üzre i'dâm edüb sâye-i rükeb-i hâlîfede taraf-ı Bağdâda atf ve dört ay kadar ol küşarda mâ'lîkan fermân olan beridi ve a'skerin ve ba'zı umûrul casile darü'l-hilâfet Bağdatdan devr ü zabt u ihtimâmından mahcûr olub Muvassâl vera ve hibesinden bir müddet ikâmet etmeğin müterassıd fırsat-ı zuhûr olan Turan-ı Türkî zirve-i huruca u'rûc edüb şehîd amâl-i tağliben derkar ve çar baliğ

imaretdede karâr eyledi. Fî sene 31 eziyyet kavnen kavn Turan dâire-i tehammülden birün olmağın ba'zı mesâ'lik iktizâsıyla ol bed-nejadın Bağdaddan Vasıt cânibine hareketîn hâlîfe fırsat bilüb mers u can-i eşk-i eşyâni-saz ve şâhisâr-ı emân ve emân olmak ricâsınâ evlâd ve iyaliyle â'zm-i Muvassâl ve Nasurü'd-devle havm-ı himayetine /s.192/ vâsıl oldu. Fî sene 32 re'is-i Karâmâtâ Ebu Tâhir bî-alan-ı a'zm-i maşukı zan eyledi. Fî mim Müttâki bade müddeti bağ-i Hemedanda ve isti'âre ve istiskal etmeğın ihtiyâr ihvân-ı şîrîn mûlahazasıyla Torun mektubu irsâl edüb ol bed-peymanden canına hat-ı emân oldukdan sonra mübeyyîn ikdâm ve ihcam ferdi Bağdâda imala-i lücam eyledi. Fîl muharremil-harâm li-sene 33 mukaddemân-ı kemâl-i ıztırâb ve talasiyeden naşa emr-i mısır-ı İhşide ahirinde şikâyet ve hidmete davet-i mütedemmin hemama ile râma uçurmuş idi. Rıfade darb-ı hima-i nüzûl olundukda İhşid bi-hadd ü hidaye ile vusûl bulub tuce cenib-i Bağdâd madesinde fesh-i aşiret ve taraf-ı Mısıra tucaya gâyet-i tahaddüt olmayub halibelde oldu. Fî mim Torun-ı melun sen ins-i makâmda hidmet-i istikbâl edasınâ isti'câl edüb şeke tebcîl birle takbil-i rikâb ve bade'n-nuzul-i menzil-i çeşm-i cihân boynun meyl-i ahenin ile harb eyledi. Fî sefer ol keserat-ı mütteki bî-günahi hımar edüb Bağdâda vâsıl oldukda Müstekfî-billah Abüdullah İbni Müktefî-billahi câ'lîsi serir-i hilâfet dest-gahi eyledi. Fî mim

Müddeti hilâfet sene: 3

Şehr: 2

Müttaki gayet müteşeri' ve dîndâr ve rızâ-yı ilahî tahsilini talebkar olub ol merd-i kâmil feritle zil ü zil ve müşerreb ganî zi-herif dünyaya bas ve hoşakiyle mütekedder mütefe'al tadil eyledi. Birâder ka'sr-ı aldule zayf-i aldule ol Hâlebî ve Hamasa müstevlî olub Dimeşk ve Şâm giriftâr mudik-i hisâr etmiş iken İhşid hücûmuyla cavgay ve dil-fîrâr oldu. Fî mim hayın bidîn-i Torun bidayan-ı mürç-i gatlide hak-i helâk olub katib-i şiraz idam ede erbab-ı fitne ve fesadıyla makâm-ı imarete ve dek hadim himmet eyledi. Fî muharrem li-sene 34 peyâm-ı nerak-i Torun ehvadı İbni Buveyh Mazu'd-devleye bî-arâm edüb bu buhra-ı ikbâl-i iğtinâm ve tarafı Bağdâda atf-ı zemâm yemen-i ikdâm eyledi. Fî mim haber-i kurb-i vusûl-i hâlîfe ve sirzad-ı keşîr cudlarına ba'is istîlâ eyşu reb ve haras olub ihtîfa etmişler iken Mesû'd-devle dâhil Bağdâd oldukdan sonra hâlîfe zuhûr ve ta'un ve kerhen Mazuk-kavleye teslîm zaman-ı hâl ile umûr edüb anın tarafından mühimmat-ı zaruriyesi için teyrelünen beşer bin dirhem yevmiye ile kanâ'at-ı karîn oldu. Bî-sebeb zahve müstaktiye zerifat müttaga-yi izzedden hak-i mezilde tezlîl-i baki millete tezlîl-i mazhar /s.193/ sînûf-ı ihânet ve teslil etdikden sonra sürpe burhâne

kesün nakt-i hânesîne götürüb meyl-i âteşin ile perde-i çeşmin çake daru'l-hilafeye cenub-ı yağma ve talan ile bak eyledi. Fî cemaziyel-ahir li-sene mim

Müddeti hilâfet sene: 1

Şehr: 4

Mutabbî-billah Fazıl bin el-Muktedir suretel-izgar-ı hayza hilâfet edüb hâlîfe-i hakiki Mazu'd-devle idi. Tarih-i Mezburda vücûdlarından bilâl-i hilâfet intizâ' olunub perde-i ammâ berk-i rus-ı ruşen dîdelerine kahin ve müstafî şehri Bağdâdda mevcûd idi. Tadafe-ı Osmandan Bağdâd sükkânı senkisar olub bazıları bir rıtl I'râk vezninde olmak ile bî mi sâye insân ve huva-ı helâk oldu. Fî mim kayyım-ı u'lv-i nehdiyede sedma-i merk ile makhur olub bazıları ıztal vaslı şâhid-i molla ile masrur oldu. Fî sene 35

Müddet-i imaret: 13

Müddeti ö'mr-i sene: 52

Emir-i Mısır İhşid-i a'zm-i mülkü edüb Sağıroğlu Ebu Kâzim Mes'ûd hükümete kayyum ve müdebbir-i umûr-ı zümre-i avaneden Karur nâm-ı hadım seyyah oldu. Fî sene 36 Seyyidü'd-devle Şâmı kemend-i teshire-i nâm etmiş ikan kafir İhşid-i tase-i severan ile gelüb Sıffın şemşîr setüden şikest ve liva-yı celalden basat eyledi. Fî sene 37 mehz-ı müzehher-i kahr ve sitem-i rüzgar olan kahir mahlû terk ü came-i hayat müsti'ar edüb pirahan-ı kefen-i ihtiyâr eyledi Fî sene 38 müddeti ö'mr-i sene 52 ba'zı kütüb ü mevarihde sâl-i irtihâl ehli üç olmak üzre mersum u kâ'lem-i ta'yîn olmuşdur. İmadü'd-devle â'lînin ders-i mülke Fâris-i şirazed çar-erkân vucud-i mehdümal esâs olub hevan-ı mineti evlâdı zikirden bî-nasîb olmağın bî-hükm-i vasıyyet birader-zâde-i Azdü'd-devle Hüsvrevan Ruki'd-devle hüsn ü hilat-i hükümet-i şiraz ile i'zâz olundu. Fî mim Mutekid genc ü muhit-i vega olan müstekfî mahl u târîk-i iklîm-i a'deme vaz-ı kadem eyledi. Fî sene

Müddeti ö'mr-i sene: 47

Karâmete hacrû'l-esvedi yirmi iki sene mevkuf-ı damgâh-ı habs etdikden sonra bir şetre tahmîl ve veçhe-i tevcihe-i umumu'l-karye tevciye ve tahvîl edüb bi-hamli ta'ala ol yar setar kirde makamınâ vâsıl ve devleti vasl-ı /s.194/ amel-karaya nâ'il oldu. Fî mim mutasavvır u'lv-i mevdiyete dâ'ire-i isteyn-i devr olub oğlu Dedünüllah Ebî Kayyum me'ad merkez-i hükümetde firâr eyledi. Fî sene ihda ve erba'ine

Müddeti i'mâret sene: 7

Müddeti ö'mr-i sene: 37

Seyfû'd-devle el-Hemedânî merş-i bânasına sarf-ı himmet-i himmet eyledi. Fî sene sitte erba'in atmat u emvac alalden tâlikan cümle ve etrafında yüz elli a'det karye ile müzahhar-ı kahr u ham olub Rey garbinde bir karye beş altı sâ'at beynessena vel-erza muallakda durduktan sonra mestûr u hicabı turâb oldu. Fî mim Mazu'd-devle Mûsul ve nasibini Nâsıru'd-devle Hemedanı dest-i tasrifinden intizâ' etdikden sonra birâderi Seyfû'd-devle resmen bil-müsahenet mâl-i â'zîm edâ etmek şartıyla iltizâm eyledi. Fî sene 47 Emir ü Mısır Ebul Kasîm def'îne zîr-i zemîn olub birâderi Â'lî canibin oldu. Fî sene 48 rûkb ü Mısır ba'del kefil bir nüzûl edüb ol gece a'ilesiyle cümlesi deryâ-yı rahmed hakka vâsıl ser menzil sa'adet buldu. Fî sene 49 Maverâ'ün-nehirde küffara terkide iki yüz bin hângâh-ı şûmul pür-teh-i hidâyet birle vâsıl fellahü elhamlû oldular. Fî mim Hâkim ü Endülüs A'bdurrahman Emevî tenkina-yı dünyadan faahatü sıra-yı ukbada mütevecce olub oğlu hükm ü Mustansır ve mülk ü pederi oldu. Fî sene 350

Müddet-i i'mâret sene: 5

Şehr: 6

Müddeti sene: 73

Ebu Şevârib Abdullah bin Utbe Mazu'd-devle nâm-ı müzellel-i dînden kazâ-ı Bağdadı behrû sene iki yüz bin dirhem iltizam edüb kürde beste-i taklane ve düşman en'âm ve kerih-i mekrûh raşiyane imâm oldu. Fî Büveyhullah fî hufran-ı nirâm ma manittebe senet ü asa seyyi'etü mukarremün fil esfad-i serabi lehüm fî mim katrin Dimaşk-i Rûm Hâlebe hücûmedüb nice eyyâm-ı sükkanını tazyik ve ba'del tashir dokuz gün sebî ve ve garat ve katl ve esir ile asabe-i cema'atlarını tefrîk etdikden sonra mezbûr ve bazar-i ahrak-i dînnur ve ganafa bî-şemâr ile azm-i diyâr-ı küffâr etdiği Tarih-i İbni Verdîde keşide-i sülk ü sutur olan umûrdandır. Fî sene 51 Mültezim kazâ-ı Bağdâd hadden nezd-i mazlul olub ahkam u metrûh tâ'ife-i ibtâl olmak ile mahzûl oldu. A'leyh-i ma yestehikü Fî mim Mazu'd-devle emriyle yevm ü aşurede şehîd-i deşt-i kibr-i balayes ve matem-i irtikâb enva-ı muharremat ile ri'âyet olunmak abidesi peydâ oldu. Fî sene 52 Nâsıru'd-devle Hândaniye vilayet-i izasından yigirmi beş yaşında zâhira bizar birbirlerine muttasıl cem'-i a'zâsı /s.195/ kâmil iki şâhıs götürdüklerine evkatı ev ve âteşleri müttehiz olub biri zen-düst ve biri şâhid-i peresd idi. Fî mim Bağdâd eyyâm-ı birinin dıraht ve cud-i asiyâb reşîde-i bâd-ı hazân-ı merak olub tefrîkâ-i me'al olmağın az zamanda birâderi nakl-i kameti dahî bâr-garan ahzanda şikest buldu. Kelb-i kurd u müstâk mezbûr mukaddim masisa-yı muhâsara edüb hayaba ayıb olmuşdu

mülk-i Rûm u tâhfuri hadd-i leşker makhur ile hücum edüb ba'del-feth sefîne-i vücûdu girdâb-ı helâkdan nâ-bûd olduğundan ma'aden iki yüz binden ziyâde dest-i yeste esîr götürdü. İlla lehül-hükm ü vel-emr Fî sene 353 ol menhus Tarsusa dahî sal-i sekana edebeskan-ı canana nevid-i emanla hisarı dâhil kabza-i iktidâr eyledi. Fî sene 54 İbni Haşid Â'lî sağır vücûdundan âb-ı hayat-ı rızan olub tavaşeden kafir Akşid-i neşve dar-ı sahıba-yı hükümet-i Mısır oldu. Fî sene 55 Mu'azzed-devle nahl-ı devle Bahtiyar pederi makamında rişe-i istikrâr asıldı. İbni İhşid Â'lî oğlu Ebu Fevaris Ahmedden sîn-i bülüğ sâye-i endâz serîr-i mülk ü ebvad olud. Fî sene 57 mezbûr kafir kerca-i nefret ile meşhûr olub bir gün at üzerinde elinden taziyanesi sâkit olmuş idi. Fî sene 57 Hemedanı olan Ebu Cafer u'lvî tercel edüb taziyanesinde vermek ile kemâl-i mertebe itizardan sonra hânesîne on beş bin altın irsâl eyledi. Masârif matbahı hariç da'ire-i tahmîn olub cümleden iki bin yedi yüz ratıl at ve on kantar şeker sarî olunûrdu. Seyfû'd-devle sıhamdanı Hâlepte vâsıl rahmat-i rahmanı olub oğlu Sadû'd-devle kermah-i anvet Sicistanı sulhân dâhil-i hutbe-i zabt ve teshir eyledi. Fî mim Müttâki mablu mah-ı seri'üsseyr-i ö'mr ü giriftâr husuf-ı merak oldu. Fî mim

Müddeti ö'mr sene 60

Kafir intikalı ile Mısır ahvâlî muhtel olub erkân-ı devletten her biri darb-ı kevs-i istiklâl sevdasına düşmeğin vilayet-i Mısırdâ herc ü merc peydâ olduğunu ihbar-ı dahiliyede mağzen kusen güzârı olacak Rûm u nejd-ı cevhe nâm kaydı yüz bin kadar a'sker ile ol nüşur u mashar etmege tasallut edüb mücerred haber-i karb-i usulüyle laf-ı zenan Mısır cüyâ-yı semt-i firâr olan bî-a'mâl tîr ü şimşîr feth ve teshir edüb Kâhire naziye bina'ına vaz'-ı esâs istihkâm ve şâye-i feşâ-i iktidâr-ı Şamiyyeye /s.196/ dahî zamân-ı hükm ü fermâna nâm eyledi. Fî sene 38 Trablus Şâm dahî on sekiz minber-i nakri olan Haccâc-ı sebuc pür-pençe-i kahr-ı küffâr ve husûs ahâlîsi giriftâr-ı asabhar olub etrâf-ı Şâm iki ay madrib heyyâm-ı atam-ı i'ade-i dîn oldukdan sonra metanet-i hisâr-ı perde kış ruy-ı reca olmağın mehâzîl-i meşrikin ganayim-i bi-şamarı birle diyâr-ı nekbet medarlarınâ kendi Fî min Seyfû'd-devlenin Ferüye nâm-ı binde-i derm-i haridesi Hâlebî şehba-yı istîlâ edüb mahdumunu katlden bedel pederi nûr-hânesi olan meyya farkına nef'î ve acele ile iktifâ eyledi Fî mim Sekk-i Rûm u diyâr-ı İslâma tekrâr hücum edüb Antakiyye ve varuş Hâlebî bend-i kemend-i teshir etdikden sonra Ferüye iltizâm-ı irsâl mâl-i senevi birle Hâleb ve Humus ve Hamâ ol havâlîde müstevli olduğu hüsn ve kal'a-i dest-i tâ'ruz-ı niğardan tehliş eyledi. Fî sene 59 karanta Şam-ı herkes rayet-i Şami etdikden sonra bi-serv-i payan İhşidiye inzimâmıyla kuvvet-i kalb-i tahsîl ve

zamân racile-i tevcihi taraf-ı Mısırta tahvîl edüb Aynu'ş-şems nâm-ı makâmda mukarabe ile şimşîr-i baziye âğâz etdiklerinde tiğ-i celâdetleri sey-i hatîb esabıkar olub kemâl-ı inkisâr birle cânib-i Şâma fîrâr etdiler. Fî sene 36 mazi kamlar u hükümeti olan aktara Müstahfizin tayınından sonra darb-ı Kevser-i edüb heminan izzet ve ihtişâm dâhil-i devlet-i sarây-ı Mısır zatel-ehrâm oldu. Fî sene 61 Mervidir ki mağrîb barhânesinde olan bi-hudubî semareştarani ruhvardan bin beş yüz yine hassa-i sinin Asiyâ kalbinde mesbuk abiriz-i hâlis kamilil-tahmîl olunûrdu. Matba-i darende maraz-ı felc-i zebûni olmağın haml-i sekl-i hilâfeti bittu-i kırk sekiz yâşında olan ol Zayillah Abdülkerîme tahvîl eyledi. Fî zilkade li-sene selase ve sittîn

Müddet-i hilâfet sene: 29

Şehr: 5

Eyyâm-ı hilâfet. Meşâhîrden Şeyh Şibli ve Hâkim ebu Nasr Faryabî ve müellifi müzevveçüz zeheb Mes'ûdi ve el-Müsned İbni Hayvan ve müellif-i Kitâbul-eğani Ebu Ferec İsfehânî ve şair Mahir Ebu Tayyib metin-i a'zm-i tarb-ı sarây-ı sürur etdiler. Harem-i muhtereminde nâm-ı maz-ı Alevî zebân-ı zeddi hutbe olub hulefa-yı abbasiye ismi ilkâ olundu Fî mim maz-ı muzmar-ı karzarda Karâmete râyet-i şevketîn kesr ile arsa-i â'lemde liva-yı nâm ve kam-ref edüb vâdi-i inhizâm serdâdelerin tığ-ı intikâm ile hased-i takığa dek ta'kîb ve ekserin nisâb-ı hayâtıdan bî-nasîb eyledi. Fî mim bahtiyar-ı tesviye-i ba'zı umûr için Ahvaz cânibine râyet-i efrâz-ı a'zîmet olub /s.197/ anda emr-i cüz-i sebîle dilim-i ıtrâk meyânında âteş-i harb ve kıtâl şirer ü gar ve a'sker-i ıtrâk lazım olmağın bu haber-i bend-i Bağdâda vârid olacak sebilu't-tuğun rûz-i izhâr-ı tavan-ı hamra ve arâmgaha bahtiyar olan vasıt tarafına sevk ü sefa eyledi. Fî mim diran kulda matlub tams üç yâşında merd-i nidasanı semi olub sabk-i tiğîn değin dahi nevs-i sahbay-ı a'dem ve Mazu'd-devle azad kirdelerinden ettiğın Türkinin kuld u matlub tâ makamına vaz-ı kadem eyledi. Fî avail li-sene 64 aftuğun vâ'saf garalanda Bahtiyar ile Allahı kavnira zinar kâr-ı zaru her birinde bünyân-i saf düşmen-i rahne donatışa enk-i saredüb vâlî Faris-i emmü-zade-i Bahtiyar hâlîfeye istishâb ve ta'kîb emrinde tahrik rukab-ı şikâb desedüb etdiği nehr-i diyane ve medâyîn meyânında tertîb-i saz olduğı saf kârız irade tekrâr bürde-i silah kahr ve kin oldu. Fî mim Adü'd-devle Bahtiyar ile şüyü-i mu'âmele-i bi-vâk'a-yı ihtiyâr edüb üç ay Bahtiyar evlâdı ile nâsr-ı bend-i alasından etmiş iken pederi Rüknu'd-devle hüsn ü tahtı ve tevile yine mukamnâ iclâs edüb kendüsü câmi canib-i Fârisiyedi. Fî mim Mazu'd-dînullah Mısırdâ berzah-ı bi-pây-ı

iklîm-i a'dem olub oğlu A'zîz-billah serd-i Yusûf üzre cûlus birde mûkerremet oldu Fî sene 365

Müddeti saltanat der Mısır sene: 4

Müddet-i ö'mr-i sene: 40

Müzehheb ma'zu refzu ve idhada ma'il olub ehli sünnet ile ülfet ve ittihat etmez idi. Ama zuyur fadl u vadib birle müttehil olub saft u füsud ve sa'âdet ile maruf idi. Etdiğin sadme-i inhizâm ile etfan ve hizam-ı Şâma varacak bu def'a bi'at ve ikbâl terfikir olmağın hasered-i meşk tahlisîne nâmzed olan kayyid cevher-i Karâmete imdadıyla mûnehhez ma Askalandide muhâsara etmeğın ahz u mâl-ı emân birle kayyid-ı cevher murg u cannını kafı u hasardan azad eyledi. Bu peyâm-ı muvahhiş Vâsıl sem-i a'zîz olacak bizzât a'zîmet ve Ramle karbında Karâmete etdiğini sulhar emvâc hezîmet edüb Karâmeteden ba'zı erbâb-ı mezâr ve hadiye yüz bin tunca ale bi-zallı heftesini esîr ve ba'del ıtlak hırâman-ı hıyaban-ı hayât oldukça ni'me feveran ihsana sayır eyledi. Bu peyâm-ı mevahhuş Vâsıl sem-i a'zîz olacak bizzât a'zîmet-i hırâman-ı diyaban-ı hayât oldukça sana hayr eyledi. Fî mim maz u ba'de az biz tarafından niyabet-i saklıyada mütesedde-i hidmet-i emanat olan fatih İbni Hasan Medîneye kiminde andan zabt ve teshir olub dest ü kib adadda olan nice hazara dahî zafer müyesser oldu. Fî mim. Rûknü'd-devle mütevarlı genc-i müzar olub add ü kayl ü Hacerden ifrâz olacak ârzû-yu istinşâk-ı hava-yı mülk-i Bağdâd /s.198/ dimağına fesâd verüb ol cânibe sevk-i tayıb eyledi. Ehvaş karbinde Karâmete âteş-i gin u der esnâsında Bahtiyar sev-Hatâ-i nûr u haşmet ve inkisâr ve taraf-ı Bağdâda sabkisez inan yacrân fîrâr olub add ü Basra dahî nice memâlîke mâlik oldu. Fî mim. O anda emirü'l-ceyş olan Ebu İshak bila veled rahş u sulûk seyr ü hayâtdan üftade olub ol cenân-ı hâlînde etfâb-ı isti'dâd ve istihad-ı ruhşan olan bende-i sir harid mümnü besk-i takin ittifakı cumhur ile mevlası mekanınamelik oldu. Fî mim. Hâkim-i Endülüs hükm ü matmura neşin-i a'dem olub da sule oğlu Mevid Hişâm makâm-ı imarete kıyâm eyledi. Fî mim

Müddet-i imâret sene: 15

Müddeti ö'mr sene: 49

Mansûr lakâb Muhammed nâm vezîr cümletü'l-mülk-i mü'eyyed olub Hişâm pes-perda-i hücrede mestur ve mensur u lisân-ı natilca-i Hişâm-ı mahcûr oldu. Bir mertebe-gâh-ı daru'l-imareye ahz-i ricalden kendîden gayri bir ferd girmeyüb yirmi seneden ziyâde müddet-i vûzaratında Hişâm yevzın bir kimesne görmemiştir. Hattâ seneden bir kere ba'zı mütenazzı-hâne gitmek iktiza eylese Hişâm ve civâr-ı harbe

mugarebe libâsı olan birinciler giydirib mütenekkirane hayat ile götürür getirirdi. Ammâ sadd u sugur u hâl u ikda mesâlîhi cumhûr ve ikâmet akd-i vudâd ve tatayyib ve tam-i ibat ve bilad ve hüsn ü siyâset ve tevfiyâ-i hak-ı riyaset-i umûrunda zîrâ kadr-i kusuri olmayıb veli ni'metine kasd ü gar ve hıyânet ihtimelen ve birdusi umuyuna tiyağ bî-dirîğ-i vâdi-i a'deme rehnüman idi. Vâlî-i Müstevlî Hâlebî Feruya gıştizac fesadının zamân-ı hasadı gelmeğin yağ-ı çurnan zîr-i heride kavl-i sakkafrâz-i şikâk olub ol bedahlâk-ı darb-ı dest-i istîlâ birle mevlasını müsned-i hükümetden tenzîl-i vûkalada hâlas u tenkil eyledi. Hûnsâde mutekif genc-i u'zlet ve mutarassıd tulû'-ı kevkkeb-i devlet olan Sadû'd-devle şerîf ahâlî-i Hâleb ricasıyla inib şehbaya tahrîk-i semend-i a'zîmet edüb bî-tekellûf mülûk ü mevrusını teşrîf ve yek çün Humus eyaletiyle taltîf eyledi. Fî sene 66 garra-i ikbâl Adu'd-devle cihân efrûz ve kevkeb-i tâ'li-i efitâb barûz olmağın bir hamle-i kuh-ı endaz birle kezur u Irak ve muzafatını kabza-i iktidar olub Bahtiyara bezl ü neval ve nice mertebe-i vade-i ihsân ile bu şehâl etmiş iken Bahtiyar bî-ihtiyâr Şamide ikâmet kastıyla darb-ı kus-i rahl olub Ebu Tağîb Hemedânî tavsiliyle nakritde fehmi a'zîmet. Ve tahniyâ-i ada'vet-i güzâra bazl-ı nakdînâ-i himmet eyledi. Bu ehbarı Azdu'd-devlenin gûş-ı güzârı olacak pür-sâz ve sulb-i a'sker müretteb ile suba emale-i /s.199/ licâm edüb Kasrû'l-Hasan nâm-ı mukâddemde Bahtiyarı münhezim ve mağlub ve düşünden câme-i hayât-ı maslub eyledi. Fî sene 67 tenabir-i Ebu Tâlib zîr-i neğîn Kirmani olan kal'a ve bakz-ı intizâ' üçün Azdu'd-devle el-keşfere şevk-ı leşker edüb Ebu Tâ'lib bî-çâre sahrâ-yı biser ve Semanide avâre olmağın Mûsul ve mey-i Afriki ve diyâr-ı Mısır ve rebî'a ve Amid ahâlîsi Azdu'd-devle nüvabınâ teslîm miftah-ı vesile-i rucu etdiler. Fî sene 68 tavaf-ı hilâfetde kemal-i zayıf olmağın Azdu'd-devle ala hibul ada nefes-i Bağdadda tarb ve navbet-i Sahîhu'd-devle nâm yad olunmağa murahhâs oldu. Fî sene 69 hâlîfe Azdu'd-devle tahterine hâl-i bend-i rağbet olub bazen-i şevket-i kemâl-i kuvvet buldu. Fî sene 70 Yemenden Azdu'd-devleye ihatâ olunan tuhaf ve turaf ile elli altı rat-ı Bağdadi vezninde yek göre semame amber geldi. Fî mim Cürcan ve Taberistân memâlîki adediyeye mültehak oldu. Fî 71. Eyyâm-ı tasalut ve istîlâ-yı Karâmete tamâm olub avam-ı isti'dâdeleri 94 oldukda ol tâ'ife-i tuğa kemman vâdi-i a'dem oldu. Fî mim A'zîz Mısır temsa-i keşk-i Şami zaman-ı hakeme râm eyledi. Fî sene 73 Mervidir ki A'zîz-i eyyama hilâfetinde bir gün vezîr Ya'kûba rahle-i san-i mühamanı tedârik emredüb vezîr-i sûret imtisâl izhâr lakin bi-zuhûr sebeb zâhir irtikal meşakkat ve Turhâl ve i'tâb ve ruyet-i vazabet mâl-i mucibine ola deyü istihbâr eder. A'zîz dahî diyâr-ı Şâmda Kiraz nâmı bir meyve-i hiçmeze olub sanki mevsîm-i idraki

imiş maksûd ancak enkile şîrîn kama âvez ve olmaktır. Hayır deyü reddü'l-cevâb edecek vezîr-i umera istivle istikal-i harâmeyn hânesîne gelüb Şamdan getirilmiş bir hamam ile hâkim-i Şâm inâmı uçurur ol kebuter-nâme bir sebih-i nebah vasıl-ı Şâm olub manzum-ı mektub vezîr Ya'kûb Müslümanı hâkime baslı Şamdan Mısırdan gelmiş yüz yigirmiden kıraz bende kebut bendelerin cenahını altın bir tana tamâm rası-yı edüb ale's-seher ol kebuterleri muhabbes kafesden azad eder. Kable'z-zuhûr cümlesi mahûb selâmet-i Mısıra vâsıl olub iki yüz kırk kadar kıraz bir tabak zerrîn ile huzûr-ı A'zîze vâsıl olacak vezîr-i setûde tedbîr-i karîn sitayiş ve tahsîn olub sebeb-i /s.200/ fasi-i a'zîmet seferi'ş-Şâm olur. Bu nadireye ğarîb belki bundan ğarîb Bağdâdda hulefa-i A'bbâsiyeden birinin ba'zı evlâdı ile Şâma nejad-ı bi-rûz-i zâde meclîs-i mütâyyibe ve mefâghide müşemmeş hava-yı yâd edüb medhinde ifrât eder. Bu mertabeyi tekzid sahne-yi istihzaya mü'eddi olur. Vezîr-zade kemâl-i infî'al binle peder-i huzûruna varıb izhar-ı hüküm ve beyân-ı vâka-i hâl edecek vezîr-i â'lî himmet-i hükkâmına etrafa nâmeler gönderib vakid-i mev'ûd-ı ma'hûdda dervâze-i Dimeşk-i Şamdan Bâb ü Dârû's-Selâma dek re'âyâ-yı hemvârı tertîb edüb leyle-i vahîdede şîrîn ve âbdâr bir seped hemva-yı Şâm-ı dest-i bedest ve asıl-ı meclîs-i hâlîfe-zâde. Ve ferzent-i vezîr-i bâr-ı arandan âzâde oldu. Pençe. Tâb-ı tüvân ve tâb-ı melûk ve hükkâm olan Azdu'd-devlenin dest-i haşmet ve iktidârını bir tâfta zûr-ı bâzvî ecel ve cesedîne meşhed-i murtaza-yı civâr-ı mahâl olub. Oğlu Şemsemu'd-devle merzibân-ı hil'at-ı saltanat ile cilve-sâz-ı meydân-ı izz ü nâz oldu. Fî mim Medîne-yi bâhrü's-sekîneye ibtidâ sûr binâsı Azdu'd-devleye dest-mâye-i iftihâr-ı rüzgâr olmuşdur. Sicistân ve Kirmân ve Cürcân ve Taberistân ve Rey ve İsfehân ve Hemadân ve bilad-ı Âzerbeycân ve keşa-ı Fâris ve I'râk ve Ummân ve Mûsul ve diyâr-ı Mısır ve Diyârbekir ve Cizre menat-ı taht-ı fermânı idi. Mevîd. Eddevle Cürcânda nakt-ı cân-ı ğarîm-i ecel destine teslîm edüb Fahru'd-devle kendi yedînde intizâ' olunan bekâ'-ı kadîmâ Muhî'd-devle dest tarafından olan hasûn ve kalâ' ile tesellim eyledi. Fî sene 73 Medîne-i tilnes Mısırdan i'nka ve ahd üzre iki bâşlı bir dahterbatîn mâderden cilvegir olub bir müddet hâllepûş-i hayât oldu. Fî sene 75 hâkem. Ahvâz-ı Şerefü'd-devle şirde birâderi Samsavu'd-devle üzerine sal-ı seyfi-kâder ve hayf edüb müjde-i emân ile itminân verdikten sonra kal'a-i Şîrazda mahbûs ve ümîd-i halastan meyûs eyledi. Sene 76 ol ğaddâr ba'd-ı a'vâm bir muktezâ-yı güzâr-ı rüzgâr-ı ser-nihâde-i vücude-i maraz-ı mevt olub ba'zı kurnâ-ı suy-ı gâsîle bî-çâre Samsavu'd-devlenin dîde-i mihnet-dîdesini mey-i ehânî ile der-ikâb üftâde-i hâk-i siyâh ve birâderi Bahâ'üd-devlenin hasr u fîrûz sâhib-i serîr kal'â oldu. Fî

sene 79 Ebul A'bbas Ahmedü'l-Gâdir-billah bin İshak bin el-Muktedir ba'zı erbâb-ı hased a'mz ü ifsâdıyla hâlifeden gasdîd istiş'âr etmegın batıya fîrâr edüb hâkim-i batıha Mahzubu'd-devle a'lî zayıf meğer mey-i mukaddemeni /s.201/ ikrâm-ı tām ile telakkî eyledi. Fî min vezîr-i Mısır Ya'kûb vücûdundan câmi-i hayât maslûb olub tevciye nâ-muvace a'zîz birle nastûrus nâm-ı Nasrani vezîr ve meysa nâm-ı Yahudi Samide meşîr olmuş iken a'za-i Müslimîn ol melâ'în tarafından mazhar oldukları tezlîl ve tahkîr-i kâbil ve ta'bîr olmayub A'zîze-i teşnibi ve ta'bîr-i muhtevî ref' olunan rik'alar tesîr etmenin ikisi dahî serdarda caygir oldular. Fî sene 38 Bahâ'üd-devle habs-i cebeleti muktezâsı üzre hareket ve hâlife Tayi-billahi hal ve habs ile hatm-i perde-i hürmet edüb. Kadir-billahı bin batıhadan ihzâr. Ve taht-ı hilâfete içlas ile izhâr-ı kemâl-ı iktidâr eyledi. Fî şaban li sene 18

Müddet-i hilâfet sene: 17

Şehr: 9

A'vâm-ı hilâfet tâyede meşâhîrden şeyhu'l-Hânefiye İmâm Ebulleys-i Semerkandî ve Ebubekir Razi ve Şeyhü'l-şafiye Muhammedü'l-Kifal eş-Şisi ve şeyhül hülen-nehve sirasi ve şeyhül A'rabiye Hâlid Ezherî ve müellif-i Dîvânül Edeb Ebu İbrâhîm el-Farabî mikat-ı sidka harâm etmişlerdir. Vâlî. Hâleb Sa'dü'd-devle defîn-i zir-i zemin olub oğlu Ebu Fetile caneşîn oldu. Fî sene 83 ka'id-i cuhersenin sistemi üzerine yarı birle şeksib bulub kıyas-ı kayesten erzun u cevâhir ve Irakda ve cins-i künan küne terk eyledi. Fî mim Hâkim-i Ğazne Sebuk Teğın oğlu Mahmûd Buhâra sultânı Nûh Sâ mânî tarafından hilat-ı hükümet-i Horâsân birle teşrîf olundu. Fî sene 84 A'zîz billahi aleyh mezafat-ı Mısırdan bilbisede iklîm-i a'deme muhammil bend-i a'zîmet olub oğlu Hâkim Bi-emrillah Mensuru iklası üç ruze-i dehr ile mesrûr oldu. Fî râmazan li-sene 86

Müddet-i hilâfet sene: 21

Şehr: 6

Müddet-i ö'mr sene: 42

İkâmet-i ve amme-i İslâm ile A'zîzin tekyid ve ihtimâm olunub Mestûr u Nasrani ve nişa-yi Yahudi sebebiyle rikaben dehl ü İslâm müzellil-i mehân olmuşlar iken ahlakına nisbet ile Hayyar Benî Abdullah idi. Deyü mersûm kâlem ta'yîn ba'zı müverihin olmuşdur. Sebuk Tekin hâkdan fenâdan dâmen-i ceyn olub oğlu İsmâ'îl bî-hükmi velâyet-i a'hd-i tahd-i saltanat-ı hazinede mukîn olmuş iken birâderi Mehdî Mahmûd makâm-ı hüsamede kıyâm. Ve A'mâl-i şemşîr-i hûn-ı işâm ile İsmâ'îl

hükümüne râm edüb hazine-i tahtına hande-şâh oldu. Fî sene 87 Fehharu'd-devle terk ü kilik ve mâl ve a'zm-i dergâh-ı izzet vel-celâl edüb car-i sâle oğlu Mecidü'd-devle restim-i serîr-i mülk-i mürvese /s.202/ vazı'-ı kadem eyledi. Fî mim Farisde mahbûs ve müzahede-i nûr ve ziyâden me'yus olan Samsamu'd-devle birâderi Ğadâr-i Şarefû'd-devle intikâl-i hilânde olan ihtilâl esnâsında bend-i belâdan rehâ olub diger birâderi Bahâu'd-devle rehâ ile makâm-ı hişamda kıyamedden sonra hükümet Farisîye erza olunmuş idi. Bad ü avam kendü a'sker kaydu gidene mübtelâ olub u'lf u tab'-ı telef oldu. Fî sene 383 hâlîfe Tağyi-billah ki kâder sarayında mükrimen esvede zalle sayıban-ı asan idi. Etâ ab-ı hayat-ı ğarîb olub gencidenin ve târ-ı mezârda müteyârî oldu. Fî sene 93

Müddeti ö'mr-i sene: 73

Tâsi'-i mülük-i Sâ mânîye olan Abdülmelik sultân-ı Türkistan iline Hân-ı dest-i kahrında esîr ve serîr mülkü Mâverâü'n-nehirde Sultân Mahmûd sebkât-ı kîn-i caygir olub birâderi İsmâ'îl Sâ mânî ve â'kıbet fakr u felaketi birle a'zm-i mülk ü câvidani oldu. Fî sene 95

Esâme-i İyşân

İsamîl bin Ahmed bin Esed metâ fî sene: 394

İbni Ahmed Kutile fî sene: 301

İbni Nasır mâte fî sene: 329

İbni Nûh mâte fî sene: 340

Ahva Abdülmelik mâte fî sene: 347

İbni Mansûr mâte fî sene: 359

İbni Nûh mâte fî sene: 367

İbni Mansur hal' fî sene: 389

İbni Abdülmelik esîr fî sene: 395

Horâsân ve ekser-i memâlîki A'cem ve Mâverâü'n-nehir culangâh-ı rahş-ı fermânları olub kürsi-i memleketleri Buhâra idi. Bağdâdda hilâf-ı ma'hûd bir zırâ' mikdârı kâr-ı yâğûb yirmi bin mikdârı keran eyledi. Fî sene 98 Diyâr-ı Endülüsde aşub ve fitne-i zuhûr ve devri piş-gahın sepher hidmehir Hişâm iki kere mesned-i hükümetden devr edüb def'a-i sâ'lisede kavnen vade-i bî-nişanı ve İbni aman-i Süleymân bin Hâkim ol diyârın bi-târîkıl-tağlib emr-i â'lî şan oldu. Fî sene 1403

Müddet-i imâret sene: 34

Müddet-i ö'mr-i sene: 63

Bahsu'd-devle afitâb-ı emr-i vâsıl derece-i zevâl olub bir ricâlde oğlu Sultânü'd-devle mihr-i ikbâlî â'lî oldu. /s.203/ Fî mim Vâlî-i Hâleb Ebu Fezâ'il-i bâ'lîğ rütbe-i bülüğ ve Hüküzi'd-devle i pür-fürüz olmamağın gerçü iskatatâ bedih-i hâl ve lalis zülfazanda istiklâl olmuşdu. Sultân-ı Mısır hakime â'lem-i şâhbas himmet-i pervaze gelib Hâlebe şa'ibeyi bir hamlede sekar-ı ser yenince iktidâr eyledi. Fî sene 5 mezbûr Ebu Feza'il nevbet-i hükümetinde yüz seneden ziyade zamân fîrüzan olan sem-i devlet-i Hamedaniye mende ve berk ve yar-i ikbâlleri samim u edbâr ile etserde olub mülk ve malları dest-i dikrane intikâl eyledi.

Esâme-i İyşân

Ebu Hişâm Abdullah bin Hemedân

Ehva Hüseyîn

İbni ihya Nasıru'd-devle

Hasan bin Ebu Hicân

İbni ahva Seyfû'd-devle Â'lî

İbni ihya Adetü'd-devle Ğazanfer bin Hüsn

İbni A'mme Sa'de'l-devle Şerîf bin A'lî

İbni Ebu fezâ'il

Mûsul ve diyâr-ı rebî'a ve Sancar ve Haleb Kalmur hakimleri di.

Ve Alî

Müstevlî-i Endülüs-i Süleymân u'lvîden a'la nâm-ı sâhib-i hurûc-ı mübâşeretiyle rubude-i çevkân-ı şemşîr-i hun-efşân olub iki yüz altmış sekiz seneden berü diyâr-ı Endülüsde der-hişân olan afitab-ı devlet-i emvaya münkesif oldu. Fî sene 7

Müddet-i i'mâret sene: 3

Müddet-i ö'mr-i sene: 49

Esâme-i İyşân

A'bdurrahman Estevelli ala Endülüs sene: 139

Ve mâte: 171

İbni Hişâm mâte sene: 180

İbni Hükam mâte sene: 206

İbni A'bdurrahman mâte sene: 238

İbrâhîm İbni Muhammed mâte sene: 273

İbni Müezzîn mâte sene: 295

İbni Abdullah mâte sene: 404

İbni a'mme Süleymân katl sene: 407

Fîl-cümle sene: 268

Diyâr u Endülüsde afitabı devlet-i Emeviye kurub edecek mihr ü ikbâl-ı Fatımiye nevan tuluğ edüb ol tayfdan üç kimse yedi sene ferman u fermân oldukdan sonra Emeviyeden dört nefer dahî on üç sene ol keşürde şeb-i tâb-âsâ cilve nümâ oldu. Bunlardan sonra sene 28 ve erba'in hududunda Devlet-i İ'badiye zuhûr edüb onlardan üç kimse altmış eşgal-i hayr-i devlet ve ikbâl eyledi. Hâkim Bi-emrillah bir şeb-i târde ayin-i dîrîni üzre /s.204/ Horâsân ancak bir ruhbedar ile etrâf-ı şehirde keşti ve gûzar ederken nâbûd olub birkaç günden sonra merkeb-i mecruha ve libas-i mamende kinine balas bir küşede metrûh bulundu. Fî sîne ihda a'ser

Müddet-i saltanat sene 25

Müddeti ö'mr-i sene: 37

Mezbûr ferrat ü seha ile meşhûr ve sefîn-i dema ile mezkûr olub hemişe evzağ ve ezvarı ve etvârı dadir beraber dem-i kinaye ve tekrâr i'ade ve binâ-i medaris ü der-i kâb tahrib ve rayet-i u'lemâ ve azimetinde yine onları katl ve tağzib gibî ef'âl-i mütenakızaya masdar hem saniyan ile muhtelif ve hem füzayan ile mütebattine Müslim-i sahîh ve nahud u mülhid taraf-ı terkib bir şâhs-i a'cîb idi. Bir def'a tâ'ife-i mendude Yahudi İslâm teklîf ve onları katl ile tahfî edüb nâçâr kabul ü İslâmı izhâr etmişler iken ba'de eyyâmdan kadîmelerine avde-i izin verib on vahîde yedi bin şeki-i bed-nihâde irtidâden etdiler. Hakkaki bu nazenin rengine ol bel-ayinin hasbî hâlî olmağa sezadır şîr-i arifîn ahlakan hasenen ve ente le'unri kellezi ene vasıfun karibun ba'idüm bazilün kerimun beşilun müstakîmun me hâlîfun bi-kezzübün sadukun leyse yedri sadak için min tahtiha en-mulatîf fela ente zügaşşin vela ente nasîhûn ve inin lefî şekke elbayıb akıbet-i kare'l-bi-dîni vesvese-i şeytânîye ile ermaniye sene-i senede başa sümme başad ana-yı batıla-i vehide tasdik edüb elliyaze billah kal'a Bismillahirrahmanirrahîm ve ibran eyledi. Katelehullahu ta'ala za'mında demyatada dolu alkiyasâl tımış ve ırzı yüz lira bir mahi kenara çıkub nice mah ehl-i demyata mühim mani şarat oldular. Kayyım-ı makâm olan oğlu Zâhir la-i'zâz dimüllah-i ala sen-i sebide olmağın ammenü setten nasar dört sene hükümet edüb zabtı ve rabtı ve hâlli ve akiddemendîne hareket iyledi. Ba'zı umûr-ı iktizâsıyla Sultânü'd-devle vasîtâ-i ganimet edüb birâderi Şerefü'd-devleyi makamı niyabete ikâmet etmiş idi. Eyyâm-ı gaybetinde Müşerrefü'd-devle izhâr-ı ukuk u hukuk edüb Sultanu'd-devlede yârâ-yı mukâbele olmağın ahvâz-ı cânibine firâr edüb ba'de amme tevasıtının hevâhân ile Sultânü'd-devle Fâris ve Kirmân hükümetleriyle

kanâ'atı ferîde ve Müşerrefü'd-devle saltanatı l'râk birle kemiyen oldu. Fî sene 412 mülâhaza-i A'cemden bir keştenî /s.205/ bed-küher hâl-i cemâl-i beyt-i mükerrerem olan Hacerü'l-esvedi şeşber ile urub mirât-i sefahâ tâbdâr-ı rahnedar ve inkisar olmağın sim-i ham ile iltizâm vareyledi. Fî sene 13 Sultânü2d-devle şir-zade â'lî m a'deme mürtehil olub mesned-i hükümeti oğlu kâ'lîcân merzubana diyâr-ı Hinde takrik-i tuğ ve â'lem edüb her seferde bi-avnihi te'âlâ nimeti zafer birle â'vdet-i misar olmuşdu. Bu kere dahî kişven-i Hinde a'sker çeküb on binden ziyâde memûr karye vakfı olan sünenat-ı nâm bed-şehre bîha diken nâmıyla şöhreti yafîde deranvet-i müsahhar şemşîr-i afitâb-ı tâb ve ol sadme mazmun bir miktarını câmi-i Ğazneye utbe-i bâb eyledi. Fî sene 16 Müşerrefü'd-devle bila-hâlef kamrâmi vâdi helâk ve telef olub birâderi Hâkim Basra Celalü'd-devle Fîruza hâlîfe tarafından işâret ile dâhil Bağdâd ve aslı şâhid-i saltanat birle nâ'il-i murâd oldu. Fî sene 17 Nevahi-i Bağdatdan nağmaniyeden â'zîm-i hacimden dolu yâğûb biryesi bir kantar-i Bağdad çekdi. Fî sene 18 Sultân Mahmûd a'zm-i daru'l-hulud edüb hase bil-vasiyye küçük oğlu Muhammet harbileş az ve hemkin olmuş iken İsfehân hakimi olan büyük oğlu Mes'ûd mezaham olub imdâd-ı asker ile peder-i mukarremi-i ihrâz ve biraderine mezhur sınıf iğzaz eyledi. Fî sene 21 lakin ba'zı kütüb-i tevârihde Mesûd meyl ü ahnin ile birâderi Muhammedîn-nûru Basrâya metkud edüb sani esîr bir saltanata cüsulunda nâ-beynâ olmak ile makamına oğlu Ahmedî temkîn etdiği mestûrdur. Sebete sahif-i Tevârih olan garaibdendir ki Sultân Mahmûd serîr-i saltanata su'ud etdiği sâl-ı meymenet isti'mâl-i hilâlînde kalmer ü hükümet-i Ğazneviyan olan ba'zı biladede ma'idden abir bir bâlîs-zuhûr edüb her sene bî-nihaye zırnâb kamili'l-ayar vâsıl hezane-i amire alır iken vesika-i hayatâ Sultân Mahmudu avakıb-i hatem-i hıtama erdü ki eyyamda ilam u tebdilil-erza gayral-ars ve müdarezadeleri mühim kin ile ol kerihâne mehdûm olub taraf-ı salatanat-i â'lî sebkî kine mayekût olan mâl-i mühim mağdur oldu. Mervidir ki mezbûr hakaret ve heybeti ve kerahet-i menzur ile müvassıf olduğu gibî ittisaf rihleti hırs-ı cem-i sim-i vezir ile maruf olub bir fakire bin dirhem ihsaniyanında bezl-i nakdiyine care beraber idi. Hattâ emriyle Fîrdevsî altmış bin beyti Şâhnnâme'yi anın nâmıyla nâ'zm edüb pâye-i serîr-i şâhiye /s.206/ raf' etdikde her beyt mükâbelesinde bin dirhem câ'ize fermân etdiğinden Fîrdevsî perîşân ve dirhem olub. Beyt. Eyâ Şâh-ı Mahmûda keşur-ı keşâ-yi. Zemin kirners-i betere-i ezhâdâ-yı. Beyti ve tema ten-i şâh-ı Mahmûda irsâl. Ve cânib -i Tûsa tevciye metbe-i irtihâl eyledi. Â'rif câm hazret-i menla-yi sâmi makamı bu güne nazm-ı rengin ile gûş-ı müsteme'îni tezyîn buyurmuşlardır. Allah der. Hûş est-i kadr-i reşnâsı

ki çün hamîde sîhr-i. Seham-i hadise râkerd-i â'kîbet kavs-ı. Güzeşt-i şevket Mahmûd ve der-zamâna nâmend. Cezâ'ır fesâne ki neşînâ hat-ı kadir ferdasi. Kadir-billah. Rû-be-rûh sefer dürr ü dirâz olub oğlu. Kâ'im Bi-emrillah A'bdullah tâc-ı hilâfet birle serfîrâz oldu Fîl-hace li-sene

Müddet-i hilâfet sene: 41

Müddet-i ö'mr sene: 87

Mezbûr Kâdir-billah halife-i dil-i agâh olub bezl ve en'âm-ı â'mme olmak ile nefis-i Bağdâd ve etrafında kedayan bi-ser ü pâ ashâb-ı tâc u kab olmuşlar idi. Her gece kandil için ihzâr olunan ta'âmdan salisiyle iktifâ edüb selasânını mu'tekif genc-i inzivâ olan fukaraya infâk etmek semi-i kerîmesi idi. Zamân-ı hilâfetinde meşâhîrden sahibu't-tefsîr Ebu Hayyan ve mü'ellif-i ki'tâb-ı müstedrik hâkim ve imâma ilm ü hadis daretani ve mü'ellif-i ki'tâb kuvveti'l-kulub Ebu Tâlî bin Mekki ve Şehyul Arabiyye İbni Hayni ve müellif-i Sahahulluga İsmâ'il Cevheri ve müellif-i Mücmelillüga ibni Fâris ve ibni Bevab u Hattât berzah-ı pey-mâye-i iklîm-i bekâ oldular. Zâhir ala â'lem-i Mısırdâ â'lîm ukbaya rihlet edüb yedi yâşında oğlu Müstansır-billah Ebu Temim saltanat oldu. Fî sene seb'a ve işrin.

Müddet-i saltanat sene: 16

Müddet-i ö'mr-i sene: 33

Mezbur-i zâhir bedr-i hâkim hâtırına hatur etmeden ba'zı münker-i umûra testi edüb bin fetva-yı rahimullahû nebaşe el-evvelü ruhat u Ahmed ile bin kere Mısırdâ olan civareden iki bin altı yüz altmış cariye intihâb edüb bu müddetde cümlesiyle mu'aşeret etdikden sonra saray-ı kayusen-i ağlak ve ol bî-günahları ihrak eyledi. Mû'af. Kudûrî Ebul Hüseyîn Bağdadda râhat-ı âbâd-ı âhirete a'zîmet eyledi. Fî sene 28 taraf-ı asmândan kadr-i Cürcanide ecza-i câveresiyeden mültecim yüz elli batmân vezninde /s.207/ sâ'ika nüzûl edüb Sultân-ı Mes'ûd fermânıyla ve hânçer emsâli ba'zı edavât-ı harb ve kıtâl yapılmak için imtihân olundukda bir alet-i kar-i kar olmadı. Fî mim akim alev-i kamayı tehrib ve ibtâl edüb amâ'lî sınıfa amâl-i bazl-i mâl ile ruhsat-ı i'adeye mecal olmamış idi. Müstansır beş bin Müslüman esiri idlak olunmak üzre ta'mîre izin verdi. Fî sene 429 afitab-ı ikbâl-hâneden Seçukiye feyz-i nûr-ı zuhûr etmege âğâz edüb memleket-i Horasanda nâmları saltanat nâmlarıyla mezkûr oldu. Fî sene ihda ve selasin ol ta'ifenin menşe-i diyâr-ı Türkistan olub cedd-i eğlaleri Selçûk mülk ü ıtrâk begüden ve hemenan olmağın dar-ı harambeden diyâr-ı İslâma hicret ve Buhâra verasında bir sahrada hattâ rihlet-i ikâmet edüb hemîşe küffare sal-ı şemşîr gaza-yı karidenmiş idi.

Kendînden sonra evlad-ı irsâl ve ihik-i ali ve Mûsa dahî itmâm-ı cihâdî nihâd edüb Mikâ'îl nezve-i sehba-yı şâhâdet ile a'zm-i mülk-i bekâ ve meydan-ı gazada Tuğrul Beg ve daved ve bi-günâm üç ferzandar ibka eyledi. Bade berahete zaman-ı erselan itabıyla Azerbaycana mürtehil ve evlâdî Mikâ'îl Horasandan müntekil olub şâhdan özr ve terk-i mera'ade hak-ı civar zuhur-ı furur u taraf-ı Merv şehre hâl-i irtihâl ve iktizâ eyledi. Târîk-i tamâm ham ve ümid-i ihtirâm ile Mes'ûd İbni sultân Mahmûd ol kerih-i garete ta'yîn etdiği a'sker men-i hüzzam ve bunları ni'met-i feth ve zafer ile mugtenim olub tarafından bu mu'amele mükerrî ve divan ü menşur-i hükûmet ekser keşür ü Horâsân nâmlarına muharrir olmağın Nişaburda Tuğrul Beg nâmına hutbe kıra'at olunub birâderi da'vet-i Herat-ı karînde Mes'ûda mukâbil ve şâhid-i zafer ve hazine-i sa'ime vezîre nâ'il oldu. Tarih-i Nevevîde bu ta'ife-i gaybiye amm-ı semani ve zarine şehir u rebi'ul-harâminde suret nûma-yı zuhûr olub kıra'at-i hutbe Mervide olmak üzre piraye-i sadr-ı sudûr olmuşdur. Behemehâl Mesûd sadme-i inhizâm ile aftan ve hayzan Ğazneye varacak oğlu Mevdudî seyl ü vürüd Selçûkiye seddîne nâmzed edüb kendi resm-i dirinleri üzre mesti-yi Hinde tevciye a'zîmet eyledi. Esnâ-yı târîkata a'sker katarıyla bela-yı hulu ve habse giriftâr olub birâderi sultân Mehmed hasebi'l-vasiyye müstehâl olduğu taht-ı sahide ala kereminâ bir karâr ve oğlu Ahmed hâlî ve akdi umûra medâr eyledi. Fî sene 32 Ba'de eyyâm ol nâ-hâlef-i bî-ruhsat peder-i a'mm-ı Mes'ud-i keşte-i şemşîr telef edüb bu peyâm-ı mevhûş-ı mevdûda vâsıl olacak /s.208/ ol savbe-i amâli'l-câm ve ba'del-muhârebe a'mm-ı Muhammedî ve Ahmedî tamme-i şemşîr intikâm edüb Ğaznede câlisarnın şâhı oldu. Fî mim 33 Takrîbâ yüz on sekiz sene pâ-vercâ olan binâ-yı devlet-i diyâlîme nevbet-i hükûmet Anûş-i Revân ibni min ü çehrede sarsar-ı fenâ birle nehdim ve bu müddetde sadme-i merk ile idi nağar fermân-ı fermâ mündim oldu. Fî mim

Esâme-i İyşân

İsfâr bin Şîrviye Ekber fevâde Mervâdic

Ahvâ ve Şemşîr

İbniZahîre'd-devle Behsetüz

A'mme Şemsü'l-mu'allâ Kâbûs

İbni Melike'l- mu'allâ Menû-çehr

İbni Anûş-i Revân Dârâ

Mukaddemâ pîrâye-i samsat-sûtur olduğu üzre ibtidâ zuhûrları dilîm ü ihtilândan olub yekân yekân ruy-ı Taberistân ve Dînver ve Hemedân ve Kazvîn ve Cürcân ve

Abhar ve Zincân ve Fî mim ve kâşân ve İsfehân a'mm u mâbend-i kemend hükûm ü fermânları olmuşdur. Tuğrul Beg kalmur u hükûmet Ğazneyân olan memâlikden Cürcân ve Taberistâna malik olub Havârizma dahî kemend-i endâz temellük oldu. Fî sene 34 te'akib-i emvâc zıl-ı ezel birle ayîne-i refî'-i tabiri efnâda hâk olub tahta'r-Rûm yüz elli binden ziyâde âdem helâk oldu. Fî mim Celâlû'd-devle zemân-ı saltanatı eyyâm-ı herc ü merc olub üç dört def'a hal' ve ibkâ güşâ güşte mübtelâ oldukdan sonra nisâb-ı hayâtıdan bî-nasîb olub birâder-zâdesi Ebû Kalîcârmaz zebân-ı serîr-i mülkde sultân oldu. Fî sene 35 hutbe-i u'lviye Afrîkiyada munkıta olub halife-i Bağdad Kâ'im A'bbâsî nâmı yâd olundu. Fî sene 436 Tuğrul Beg lâm-ı birâderi İbrâhîm mübâşeretiyile Hemedân ve Dînvere zafer buldu. Fî sene semân ve salîsin. Mâverâü'n-nehirde mukîm tâife-i Ğazneviyeden cem'-i a'zîm mezbûr İbrâhîm sâye-i himâyesine ilticâ edüb anın zîr-destide olan Bekâ'ada ol girve anbûh hatır-ı hal karâr edecek mertebe ittisa' olmamağın anları istihsâb-ı rudyâr-ı küffâr tarafına şitâb edüb arz-ı Rûm ve tarbazûn-i narh ve teshîr ve ol tâyîfe-i nevâhî-i mezbûra temkîn ü takrîr eyledi. Fî sene 39 mervîdir ki ehl-i İslâm ol ğazâda yüz binden ziyâde esîr ve on bin a'rabaya tahmîl olunacak mâl alub mevâşî ve devvâb-ı taht-ı hisâbda dâhil olmak mertebesinde hâric taraf-ı küffârdan yalnız bir esîr istilâsına dört yüz bin altun verilüb u'lû himmet İbrâhîm avd-i kellû mâl-ı a'zîme nazar endâz râğbet olmakdan mâni oldu. Ebû Kâlîcâr. Merzibân Kirmânda sergirân hımâr-ı damâr olub oğlu Melik Rahîm hasr u firûz peder-i makâmında mukîm oldu. Fî sene 40 âvâze-i zuhûr-ı Tuğrul Beg ve asl-ı sem'-i şu'ur-ı kalb-i Rûm /s.209/ olacak a'rz-ı bende ki ve ihlâs ile şemşîr-i kahrından hâlâs olmak ricâsınâ u'budiyyet-nâme ve bî-had-ı paşkeş ve nesâr irsâlîne isti'câl edüb nâm-ı Tuğrul Beg yâd olunmak içün Konstantiniyyede bir mescid-i câmi abâd olunmağa dahî ruhsat gösterdi. Fî sene 441 Mevdûd Gaznede sahâ-i hestîden mefkûd olub İmsâde-i bahtı sâ'id binle a'mm-ı Abdu'r-reşid serîr saltanatı su'ud eyledi. Fî mim sâye-i şemşîr-i teshir Tuğrul Beg İsfehâna dahî düşüb hazâyîn ve emvâlî ve evlâdı ve ga'ile ol şehir-i şâhire intikâl eyledi. Fî sene 442 Bağdatda vakt-i a'sır da siyasi nûr-ı afitâb alametane gâ'lî b bir necm-i kesûdar-ı eşkar olub taraf-ı mağribe aheste-i reftar ile ğarîb oldu. Fî sene 43 Abdü'r-reşid haceb-i fî-gadr ile maktûl ve ol hayn-ı hilat-i saltanat ile na'il-i meval olub Sultân Mes'ûda duhter-i kindi-ye karben tezvîc etmez iken hücûm u amm ile üftâde-i hân-ı helâk ve fer-hirad bin Mes'ûd meyl-i mülke mevrus ile ferahnâk oldu. Fî sene 44 mâlîk-i Âzerbeycân dahî Tuğrul Beg kabze-i teshirine dâhil olub Bağdâdda nâmına hutbe okundu.

Fî sene ve erba'in Tuğrul Beg hâlîfe ismiyle Bağdâda doğrulayıb mülk ü rahîm-i dîde-i mahbusu ve min ba'de müşâhede-i şâhid hâlaseden meyus eyledi. Fî sene 47 Egdadesinin talebî yüz on üç olub sâye-i lena-yı istîlâsı afakir olan on sınıf-ı nefer ol bayeden ahir memalik-i mülke rahîmdir.

Esâme-i İyşân
 İ'mâdü'd-devle
 Rüknu'd-devle
 Mu'azu'd-devle
 Azizü'd-devle
 A'zdü'd-devle
 Muvî'd-devle
 Fahrü'd-devle
 Mücidü'd-devle
 Samsamü'd-devle
 Şerefü'd-devle
 Bahâ'üd-devle
 Sultanü'd-devle
 Müşerreffü'd-devle
 Calalü'd-devle

Ebu kâ'lî car merre zebân mülk ü rahîm bu mehmû'ada kazareş pezîr tahrîr olduğı üzre Müeyyidü'd-devle ve Fahrü'd-devle izrak olmamışdır. Gâlib evkatda Sicistân Taberistân ve Cürcân ve Kirmân ve İsfehân ve Hemedân ve biladî Fâris ve Hazistan ve I'râk ve Mûsul ve Diyârbekir ve cem-i umman bakerûh perşikah zîr-i fermânında idi. Vakt-i sahrada reyü'l-ayn dolu on zîrâ ve arzı bir zîrâ zaveye bizzâhir olub bir ay kadar zamân müstemîn oldu. Fî sene 48 sultân-ı Bağdâd Tuğrul Beg Diyârbekir cânibine tahrîk-i samend. Ve Mûsul ve a'mâlini kemend-i teshire bend edüb birâderi İbrâhîme teslim eyledi. Fî sene 49 ta'n-ı tâ'un ile Mâverâ'un-nehirde takrîbâ /s.210/ on altı kere yüz bin âdem-i üftâde-i temûre-i a'dem oldu. Fî mim sahibul mebsût şemş'ul-ammeti'l-helvân-i Buhârâda a'zm-i mülk-i câvehânî onu eyledi. Fî mim Emirü'l-Müslimîn lakabı Yusûf bin Yâşekin mağribde zuhûr ve Sebte ve Tunca ve ol havâlî de nice kal'a ilam-ı İslâm ile ma'mûr edüb kürs-i saltanat olmak üzre Marakeşi binâ eyledi. Fî mim mezbûr Yusûfun etba-ı elsîne-i mürehinde merabetîn Mülsemîn ünvanıyla mezkurdur. İbrâhîm ba'zı mucibatı renceş hâtır iltizasıyla cânib-i Hemedana

tevciye livaya-yı i'syân edüb birâderi Tuğrul seppahın kin-i havan ile ol tarafa tahrikü râyet hareket eyledi. Fî sene 450 Buha'ud-devle hitamı bekayından ri'es ü etrak basâ seyr ü lakâb Arslân ki mukaddimâ hâlîfe ile binlerinde ser u tenma-yı zuhûr olan ba'zı umûr ol bed-mesaride serkeş ve irade bâ'is olub Vâsıl etrafında herzeke rend-i beyaban bi-sir u samanı idi. İbrâhîm cânib-i Hemedanda tahrik-i kadir-i şân edecek Mûsula vâsıl olub müntazı vaz u hadd-i temlik etdikden sonra Tuğrul Beg gaybetini ganimet bilib ancak altı yüz nefer erbab u şür ve şer ile semt-i Bağdatı sebk-i sazınan yekran muserat oldu. Ve hâlîfe-yi mehareş râm-ı mutemedi ile amme ve hadise canına tağrib ve Bağdatı tiyşe-i garat-ı birle kahrîb edüb re's ü cenâbinde Sultânı Mısır Mustansır u'lvî nâmınâ hutbe okutdukdan sonra zamanca Bağdadı müste'afesini ta'yîn ve yine Vasıt Basra tarflarını sevk-i şekrir pür-kahr ve kin eyledi. Fî mim da'ud Selçûki veçhe-i â'lem a'deme tevciye ilme'l-teneccü edüb zir-i fermanında olan kazur-i Horâsân oğlu Alb Aslana intikâl eyledi. Fî sene 51 Tuğrul Beg birâderi İbrâhîm Beg karbinde bade-i inhizâm-ı giriftâr edüb Bağdâd uskasına sebep olduğu için ruhude-i cennan işmeşer-i harebâr etdikden sonra taraf-ı Bağdada inâmaz-i eğelegir ve peyâm-ı garb-ı vusûli ile Bağdâdda olan hessa seyr-i etbe-i bekusre-i genc fîrâr olub meharar-ı hâlîfe ile a'zm-i Bağdâd ve Tuğrul Beg ve sa'irleri müşâhede-i dîdârî ile dilşad oldu. Fî mim Halife ola bu günü imtihân-ı ilahî ve saniyen i'nâyet-i nâ-mütenâhi mezhuri olacak leyl ve nehar kıyen ve sıyana müdam olub ser-ruhade ve suden-i merk olunca baler râhatâ baş komamıştîr. Dest-i gat ile daru'l-hilafeden eşya-yi hüsn ü rızâ ile götürenlerden bahsıyla iftira edüb ol bâbda bir ferde rûy-ı i'tâb göstermedi. Besa seyr-i Tuğrul Beg tarafından /s.211/ irsâl olunan a'sker-i şemşîr ser-tîzteden râh-ı girîz bulmayıp cümle mâl ve e'yâl dest-i ğâret-girânda perîşân. Ve galeb-i devlet-i pişgâh-ı dergâh-ı hilâfetde ğultân oldu. Fî mim melik-i rahîm rida mahbûsâ berzah-ı peymâ-yı iklîm-i bekâ oldu. Fî mim ferahzâd Mes'ûd Ğaznede tefric-gâh-ı â'lemde nâbûd olub birâderi İbrâhîm mayik gencine-i maksûd oldu. Fî sene 453 duhter-i hâlîfe ile Tuğrul Beg meyânında şecere-i sabitü'l-asl-ı izdivâc nabet olmak Tuğrul Beg tarafından olan niyâz ve ricâ hilâf-ı deb-i hilâfâ olmak ile bir müddet karîn-i kabûl rızâ olmuş iken nâçâr müsâ'ade olundu Fî sene erba'a ve hamsîn İslâmiyan sehil-i celedde hüsn ü murakkibî ta'mîr edüb dâm-ı hîle ve tezvîr olmak kasdıyla ol nev'arûs metâ' vaslûna bir müşteriye tâleb-kâr ve küffâr u Rûm bezl-i mâl-ı â'zîm ile herîdâr olmağın ba'del müzeyide karr-ı dâde olan semân-i malûm ü teslîm ve hüsn ü merkûn ü teslîm için gelen üç yüz nefer kafîr-i katl ve serîr ile efna ve kaleyi yed-i istihkaklarında ibkâ etdiler. Fî mim Tuğrul Beg kürsü-i saltanatlarını

olan ride-i kühne sakf-ı cihândân râhat ikâmet kaldurub ni'meti evlâd-ı zuhurdan hisse mevd olmamağın birâder-zadesi Vâlî-i Horâsân A'zde'd-devle alıb Arslân kişver-i Irak'a dahî sultân oldu Fî sene 455 meyân-ı mülk-i İslâmiyede u'nvân-ı sultân birle ibtidâ ta'ayyûn ve zuhûr bulan pâdişâh ditare sipah A'zde'd-devledir. Selçukiyandan ceddi i'lâ-yı mülk ü Yunâniye olan Şehabü'd-devle Kutalmış ile Ertuğrul meyânında iktiza-yı ba'zı umûr ile hayire-i bagz ve üdvan-ı şirare fesan olub peyâm-ı intikâl Tuğrul Beg ve âsl-ı sem' Kutalmış olacak şahâb-ı asâr-ı cânibine pür-tâb-ı ba'del istîlâ etrafında olan ma'mûr karyeleri tişe garet birle harâb eyledi. Bu kâr-ı nâ-savâb olan Alb Arslân haberdar olıcak rikâb-ı a'zîmet vaz'-ı kadem-i himmet edüb Rey kurbunda şirane ceng etdiler sipâh-ı Kutalmış bi-sepehr-i râh-ı inhizâm ve ser-askerden bî-sebeb-i zâhir mu'arrike kuheden üftâde-i hak-ı in'izâm olub bî-cümle-i karâbet Azde'd-devle çeşm-i hasret-i temkîn ve oğlu Rükneddîn Süleymanı pederi makamınâ temkîn eyledi. Fî sene 56 Kutalmış Târîh-i İbni Şâhinde İsrâ'îl bin Selçûk evladından olub Târîh-i Mevlânâ-yı İdrîs bade'iyesinde Arslân bin Selçûk ahfadından olmak üzre mersum-i kalan ta'yîn olmuştur. Rivâyet ibni Şâhine hilye-i suhteden atıl olmak görünür. Zîr-i inzar reşîde-i mutâla'a olan kütüb ü tevârîhde Selçukan Arslân ve Mûsa ve Mikâ'îl nâm-ı evlâdından mâ'adâ /s.212/ oğlu olduğu görülmemiştir. Vallah-i â'lem vezîr-i asaf-ı nazîr-i Nizamü'l-mülk Bağdâdda Medrese-i Mü'essese-i Nizâmiye bînasına vaz'-ı esâs eyledi. Fî sene 457 Azde'd-devle diyâr-ı küffara kerce sal-i şemşîr-i gaza edüb ta'dâd ve şimârdan efzûn u ğunayım günâ gün ile avd eyledi. Fî mim guşer-i gühteri Arslân Şâh-i sâhib Gazne İbrâhîm bin Mes'ûda damad edüb beyinlerinde olan tebayen sur-i Bağdâdda ittihad-ı maneviye mübeddel oldu. Fî mim mahz-ı sani-i hüda Bağdâdda rahm-ı mâderden düşer ber-duhter-i havide olub sufha-i sîmâ beyin gerdünde hem şekl-i keremdür ve menûr biranter-i zuhûr ve on gece hahire-i gubraya feyz-i nûr eyledi. Fî sene 58 Horasanda bir mevlûd-i kader-i nihâde-i sahâ-i mevcûd olub kâlem-i kudret birle suhfa-i cenbî yemininde la'ilahe illallah ve cânib-i yesarende Muhammed rasullullah yazılmış idi. Fî mim tesîr-i ta'kîb ve diyâr-ı Mısır vâriz Fîlistînde bin çuhede alan miyah rûy-ı zemînde za'il olub deryâ-yı bî-târîk-i herzık mûrahhıl-i râh-ı Cizre suretîn gösterdi. Bu hâl-ı vakit zevâle dek mümted olub ba'da'z-zuhûr etmegin giriftar-ı dâm-ı tam-ı ham ittikad u iğtinâm olan niçe bin adem-i gark-i licce-i a'dem eyledi. Fî sene 59 Arz-ı Fîlistînde tesîr-i zelzele-i şahemgin ile mekteb-i remle müntahem ve taht u Rûm iki yüzden ziyâde sabî mün'adim olub ashâb-ı dahi sıbyan ile hem-hâl olmağın veledîn suâl eder bir kimesne bulunmadı. Fî sene 60 zib-i ziynet ve hüsn ü san'at ile

adem-i medenî ol bî-sani olan câmi Beni Ümeyyenin nakş-ı nigâr-ı isâbet âfet-i âteşbirle meşûş olub ba'zı mertebedir. Ve divarı dahî rahme-dâr oldu. Fî sene 61 istîlâ-yı kahtuğla muryanın hâlleri perîşân olub sükkân-ı haremîn muhteremîne imdâden kasr-ı yed itmeleri iktar-ı Hicaziyede hutbe-i hâlîfe Bağdâd nâminâ okunmağa bed-i olmağın bu eyyâm-ı şad-i vusûlunda Azde'd-devle şerîf-i Mekke ve ehâlî-i haremîne otuz bin sukke-i efranciye irsâl edüb sâl-ı hisâl on bin Fulori irsâlîni iltizâm eyledi. Fî sene 62 Azde'd-devle irsâline hücum-ı şîrâne ile Diyarbakır ve Hâleb hükkamını hükm ü fermâna râm eyledi. Fî sene 63 kalb-i Rûm Ermanus iki kere yüz bin a'sker menhus ile diyâr-ı İslâmiyeye hücum edüb Azde'd-dele mütevekkile alellah on beş bin nefer-i dîlr-i dil-dâver ile Ahlât kurbunda mukâbele ve bünyâd-ı müşâcere ve mukâtele eyledi. Fî mim a'vn-ı i'nâyet. /s.213/ İzzed-i zül-celâl karîn-i hâl-i İslâm olmağın kefer ve delâl-ı bî-sepirrâhı inhizâm olmağın üftâde-i dâm olub A'zde'd-devle izhar-ı şevket-i dîn-i mübîn için ol sekk-i bî-dîn-i eyyâm-ı hidmet bazdaride istihdamdan sonra elli sene memâlîk-i İslamiye tarafınâ geç nazar etmek üzre akd-i payand-ı ahd ve misak ve dahî ba'zı hıdmât mâliye edasını iltizâm şartıyla itlak eyledi. Fî min Emirü'l-ümera devletül-azdiye ensaz-ı Havârizmî ihtimâlîyle i'âde-i cadîden Rûmle ve Kudüs intizâr olunub Şâma zafer-i müyesser olmadı. Fî sene 64 taraf-ı Mâverâ'ün-nehire Azdü'd-devle tahrîk-i semend-i a'zîmet edüb cânib-i ahara a'sker-i güzâr etmek için nehr-i Ceyhûn kenarında darb-ı mesele-i karâr etmiş idi ki Yusûf nâm bir düz-dar üstâd-ı hıyânet birle meydân-ı siyâsete ihzâr olunub ol güher kendüye katl-i mukarrer bilecek Alb Arslân üzerine şîrâne hücum edüb darb-ı yek-aviz-i sertîz ile A'zdü'd-devleyi üftâde-i hak-ı helâk eyledi. Fî sene 470

Müddet-i saltanat sene: 9

Müddet-i ö'mr sene: 40

Ferzend-i fûrûzende ahter-i Celâlü'd-devle Melikşâh ziver-i serîr-i külah olub vezîr-i sûtude tedbîr-i Nizamü'l-mülki müsned-i vezâretde tekrîr eyledi. Mısırdaki etrâk ve a'bîd meyânında aşub ve feten-i bedîd olub beni Hemâdandan Ekber-kuvâd Nasîrü'd-devle tarafgir-i etrâk olmağın zümre-i Abîd nâ-ümîd etrâfa perîşân. Ve Nasîrü'd-devle Mısırdaki meşar bil-benân olub Müstensîr u'lvî genc-i inzivâda mastûr. Ve mülkünde tasarrufdan mahcûr oldu. Fî mim tağlib Nasîrü'd-devleye istîlâ-yı belâ-yı kaht u ğalâ serîr olmağın sınıf-ı hazâ'in ve emvâl bir bâd-ı dâde-i telef olub mâlik Müstensîr bin hasıra münhasır olduğu mutabık vakil hâl idi. Hattâ Câmi-i Ezherde hâlîfe salat-ı cema'a edâ etmek çün sâhibü'd-divandan bir ester isti'âre olunduğu

mukarrerdir. Mervidir ki müddet-i mühnet ğalâ yedi sene mümted olub ragif elli altunâ ve bir kelb beş dînâra satılmağın şekvâ-yı ben-i âdem sefa-yı geda eder aldılar. Allahümme üfnâ ve sagiril Müslimîn min sıhhatike yâ ekremel ekrimin hutbe sevdasında dahî mübtelâ olmağın zıkr ü nâm kayd u terk-i nâsar-ı rubude-i cevkan-ı şemşîr ve vücûd-i beb-bud rütbe-i istiklale dildâde ve târîk-i atv ü delale pür-nihâde oldu. Fî sene 466 mukarrı yenide ma'adar olduğu üzre mezlun-i Mustansır irtikâb-ı muharremat ve münkirandan mucâher ve fıska ve fecereye mu'âven ve muzâhir /s.214/ olub her sene mevsîm-i bahârda berekâtü'l-hac nâm-ı nüzhed-gâhda birkaç eyyâm-ı makes ve arâm ve şeb ve rûz-ı sâz-ı sûz ile infâ-yı huzûz-ı nefsâniyeye ikdâm edüb hattâ Haccâc-ı kirâm-ı hidmet vakfe edâsına itdikleri yevme saidde tertîb-i bezm-i işerat ve idare-i cam-ı bade ve nime-i bî-aheng-i fücûra şabebe ziyâde eyledi. Husûsan kesri nîl-i mevsumende muhâlîf rızâ-yı ilahî masada etdüğü münahi bir derece dar-ı İslâmda değil dar-ı küffarda dahî ihtiyâr olunduğu guş-i güzâr-ı edvar olmamıştır. La-cerem bir fetva-yı innallahe la yuğayyiru ma bi-kavmin hattâ gayayyara ve ima bi'ennefsihim deryâ-yı gubbiret İslamiye cüşan ve birkaç sene inkıtâ feyzân nîl-i mübârek ile bî-nevlagede itibâr ve fukara-ı yeksan olub itrâk-ı bî-edrac mevacibi için ecnasem vâl ile mala mâl olan hazâyîn tahlîf olunduktan sonra envâr-ı taht-ı tarafı havi olan me'haza müştemilat-ı semân-i bahse takvim ve ol ger sene çeşman-ı bi-debe teslîm olundu. Hattâ cedd-i hâkim Bi-emrillah yedi yüz bin zerkamil-i ayara iştera edüb a'cele rayekan aldım deyü istibşar etdüğü birkaç kıtâ le'alle numani ve takuf behr-i mani ile mezin bir kakadayı beyinlerinde nîl-i yaz güne müzayede edüb ancak yirmi bin altun baha ile münâsib baki i'tibâr ve işanurdan ma'ada evlâd ve belada perîşân ve sedd-i selime cüy için bir pâre nâm tahsilinde vale ve hayrat edüb Müstensirin dahi gade ve işası bir şerife tarafından günde bir kere gelen bir kasa seride münhasır idi. Tâ ki eyyâm-ı mihnet tamamında emin-i yecibü'l-muzdar izzed-i ala dergâhında tebdîl-i ilallah-i târîk-i müstakîminde sülûke muhtedî olub kerîm-i püneş hasreti kabûl müvazîr idüb sevk-i taksir ile Hâkim-i aka emin ü cüveyş bedr-i cemâlîye /s.215/ mansıb-ı vezareti taklîd ve ol vezîr-i asaf nazîr-i a'mâl hüsn ü tedbîr ile erkan-ı hilâfeti etayid eyledi. Sahibu't-tefsîr İmâm-ı Kûşeyrî Nişaburî a'zm-i tarb u ser-i mülk ü bekâ eyledi. Melikşâh a'mm-ı Faruk bin Dâvud ile Hemedân kurbunda muharebe edüb ba'del asr dâ'ire-i şuhûddan nâ-bûd oldu. Fî mim Dicle-i Bağdâd hilâf-ı mutad otuz zîrâ izdiyalı bulmağın yüz binden ziyâde hâne harâb ve febâb olub mânend Tûfân-ı Nûh hâlk-ı â'lem cevamide salavat-ı cum'a edası mümkün olmayub ol zuhru'l-ma duyarlarda imtisâl fermân-ı huda olundu.

Sevahl-i Şâm hükkamından emirü'l-ceyş bedirü'l-cemâl Müstensir ricasıyla taraf-ı Buharadan Mısıra geliş raks-i vesâ'ir müfsetleri guta herdiyar-ı a'dem ve helâk-ı tesir-i hüsn ü tedbîr isabet-i vezîr ile ıslah-ı mizacı muhite'l-mülk eyledi. Fî sene 67 hâlîfe Kasım Bî-emrillah Abdullah Tavmar Ömer nigeyi'd-dar-ı pençe-i dest-i gadr-i rüzigâr olub mensur-ı hilâfet-i hifed-i muktedi Bî-emrillah Abdullah nâmıyla madun oldu. Fî şaban li-sene mim

Müddeti hilâfet sene: 45

Müddeti ö'mr sene: 77

Kâ'im vücûdunâ isâbet eden merza i'lâc-ı mülâyim olmak üzre iktisad edüb sergiran şarâb-i hub oldukda akd-i münhâl olmağın seryanından cereyan eden dem-i bâ'is zat-i kuvvet ve kuvvet-i za'if olub râh-ı a'deme vaz'ı kadem eyledi. Zühd ve takva-yı pişe tedarikde ukba-yı endîşe edünüb hemî şâh-ı hırâmdan perhizkar hâlîfe-i dîndar idi. Hengam-i hilâfetinde meşâhîrden müfessir İmâm Sâlibî ve İmâm Beyhakî el-muhaddis ve sahibu'l-esrâr Kadı Ebuziddîn Debbusi ve Kadı Ebu Tayyib Taberî şeyhu'l-felasife Ebu Â'lî bin Sinan terk-i çahâr-ı sanî etdiler. İtibâr-ı nûr-ı zemâhçe a'lem-i nûranî mir-i azim berc-i hüda derhişan oldukdan on beş gün sonra ahmak mutad iken Nizamü'l-mülk irşadıyla Melikşâh afîtâb-ı â'lem-i tâb berc-i hamle tahvîl etdüğü sâ'at sa'de tebdîl eyledi. Fî mim Ansız diger bâr teshini diyâr-ı Şama Beg etdüğü Medîne-i ihtimâm müntez husûl merâm olub hutbe-i u'lviye ol hitada münkati oldu. Fî sene 468 Tacü'd-devle tetiş-i birâder Melikşâh izniyle Şâmî müstevlî olub ittisaz-ı diyâr-ı a'deme vâlî eyledi. Fî sene ahdî ve ve seb'in ve erbâ'in mâye-i Melikşâh ile birâderi Şâhabe'd-dîn Tekiş beyinlerinde olan mu'âdât ve ihtilâf-ı sadâkat ve ibtilâfa mübeddil olub ba'zı şarta vezn-i akd ü müsâlaha olunmuş iken şâhâb-ı tekrâr kamzen varil i'syân olmağın ba'del ahz-ı Melikşâh şâhab-ı idama ikdâm eyledi. Fî sene sebî ve sebîne püser sa'd-ı ahter Melikşâh Ahmed Sencer de saha-yı ziynet sarây-ı vücûda kadem-i nihâde oldu. Fî mim Emirü'l-ceyş bedr-i cemâl-i leşker-i deryâ huruş ile Dimeşk-i Şâmı nice eyyâm muhâsara edüb bî-salâ'il tarafa avde mayıl oldu. Fî sene 78 tetiş Hâleb garbında Süleymân bin Kutalmış ile âteş-i harb ve kîlâl-i iş'al /s.216/ edüb esnâ-yı gir ü dârda Süleymân sûhte-i nârdamâr. Ve tetiş-i ba'del muhâsara vasl-ı şâhid-i edeb yanî tashîr-i Hâleb birle bahira dâr oldu. Fî sene 79 Melikşâh İsfehânda bu mu'ameleden agâh olıcak kibr-i kîn ile a'zm-i Hâleb edüb tetiş ü cânib-i Şama fîrâr ve Melikşâh Hâlebde karâr eyledi. Fî mim hükkam u etrâfî hâkim-i râm etdikden sonra Melikşâh Hâlebi Kasımu'd-devle Aksankar Türkî nâmı emîr sahibî ihtişâma teslîm edüb a'nâne-tâb cânib-i İsfehân

oldu. Fî sene 490 mukaddeme Süleymân bin bade dâde-i haman vücûd olacak İdrîs bedliyesi ta'yini üzre Ferzende encümen-i daned-i vürut-ı serir-i mülk-i pederi olmuş idi. Ol merd ü kuzeyn mehazib-i müşrikîn üzre sal şemşîr-i gayret-i dîn edüb zir-i destinde olan kürsi-i memleket Yûnân kanuniyeyi teshir ve ol şehir-i mukarrar-i serîr eyledi. Fî mim sahib ü Ğazne İbrâhîm enc ü ilihadde mukîm olub Ekber evlâdı ve Melikşâhın damadı Mes'ûd taht-ı Sultân Mahmûd oldu. Fî sene 81 hemişe kar-i kazâ ve cihâdı ve ihya-yı merâsim adl ve dîde-i fütihat olub her sene hatidi ile bir Mushaf-ı şerîf terkîm ve fukara-i harâmeyn-i muhterimeyn için emvâl-i kesire ile tuhfe-i beyt rab ü kerîm etmek aded-i müstahsenesi idi. Receb ve şaban ve sâ'ir eyyâm-ı fazileyi sayim ve haberât ve hasenede müdâm olub u'lemâ ve sa'adat-ı müsteğnik sadakat-ı kerim-nâmesi idiler. Ba'zı kütüb u evârîhde müddet-i saltanatı kırk seneden mütecaviz olmak üzre muharrirdir. Buhâra ve Semerkant ve Kaşkar bir seferde Melikşâha şikâr-ı dâm-gâh zafer oldu. Fî sene 88 tetiş-i tahsil-i rızâ hâtır-ı birader-i muhtar için Bağdâdda Melikşâh dergâhına cebîn fersa-yı niyâz ve müzehher sınıf u nevâziş ve izâz olub ba'del-avd Humusu dâhil havza-i haraz eyledi. Fî sene erba'a semanin Melikşâh daru'l-hilâfe-i Bağdadda olan Sultân Camî ünvanıyla yâftâ olan mu'abbed pehşed abad-ı bünyadene ibtidâ eyledi. Fî sene 85 Nihâvend garbında otuz dört sene icrâ-yı hüküm vezaret eden vezîr arsut u tedbîr-i meşîr-i ademi'n-nezîr Nizamü'l-mülk yetmiş yedi yaşında ala gafleti bir sabî elinde sa'imen sehba-yı şehadet ile iktidâr edüb hasbe'l-vasiyye cesedi hak-ı ıtrınan Medîneye nakl ve tahvîl ve Ashâb-ı Bakiye civarından ta'yîn-i muzam ile tebcîl olundu. Fî mim memâlik-i İslâmiyede ihya-yı merâsim ala şerîf için ibtidâ medaris-i binası ol esâs eset tedbîrinin eser-i has-ı dürkemâl-î istîlâsı Melükşâha /s.217/ ruhsat-ı istiklâl ve yer-i mümkin husûs-ı mezbûr damânın tarafından işâret-i rızâ-ı sudûr-i ba'zı kütüb-i tevârîhde mestûr olub otuz beş gün sonra Melikşâh dahî Bağdada a'zm-i a'demî ibâd etdüğü sıdk-ı medâye güvâh olsa olur zamân-ı saltanat-ı kemâl-i emîn ve emân ile nasr u ezmân olub menazil-i Hicaziyede pür-âb-i tâb-ı berke ve hıyaz binasıyla şehristân-ı Mekkeye vâsıl olunca her menzil-i reşk-i riyaz etmiştir. Tarih-i Nevevîde Melikşâh Yusûf nâm bir bende seni seppah-ı kine hunnâm ile Konstantiniyye cânibine irsâl etmenin bade muharibe nekveri ile salibe sâl on kere yüz bin altun cizye edası üzre akd-i münadine edüb hine avdede mezbûr Yusûf Aksarây Kirmani binâ eyledi. Deyü piraye-i sülûk ü hüsn edâ olmuşdur. Afitab-ı hayatı Melikşâh vah-ı derece-i zevâl olıcak zevcesi Türkân Hâtûn hâlîfe ve askere bezl ü mâl ile çar-ı sale oğlu Muhammed serîr-i mülkü iclâs edüb kefene baycân ol cisme bî-cani istishâb

ve taraf-ı İsfehâna tahrîk-i rûkkâb-ı şitâb eyledi. Mervidir ki Melikşâh ğâyret-i gavayibden hâlîfeyi Bağdaddan ihrâc için teklîfi ana hicret ile ziyâde iz'ac edüb hezar zer ü zar ile onuncu günde terk ü dar ve diyâr olunmak üzre karâr verür. Muktedi eyyâm-ı muhideyi siyam ve kıyâm ile tamâm edüb yevm ü aşarde ser-i tesîr-i niyaz-ı hem sebbe ve nâle-i sihr-i zuhûr vasıf-ı ma-i kahra İbni Melikşâhî üftâde-i metebur-i kur eyledi. Niyaba hâkim-i İsfehân olan pesr-i mehter-i Melikşâh Ebu Muzaffer bir gayret-i Mahmûda inkitasından haberdar olacak. Meğer terkimandan Horâsân olub Rey cânibine emale-i licam ve etrafında olan a'sker fermânına râm eyledi. Rüyet-i haşmet-i istîlâda olmağın nef-i İsfehândân mâ'adâ u'mûm memâ'lîke mâlik olub Bağdâdda nâmınâ hutbe okundu. Fî sene 86 hâlîfe Muktedi Bî-emrillah na-gâh giriftâr-ı serpançe-i merk-i fecâ olub oğlu Müstehzir-billah Ahmed müsned-i ivan-ı hilâfet oldu. Fî muharrem li-sene 487

Müddet-i hilâfet sene: 19

Şehr: 8

Müddet-i ö'mr sene: 39

Muktedi â'zm-i el-himme şedidü'l-âzime hâlifeden olub zamanında rütbe-i hilâfet-i u'lu şân buldu. Nehyî münker kastıyla nayihat ve muğnebât-ı nef'î edüb nazr-ı nâ-muharremden hârem /s.218/ nâs-ı sıyânet için le'ib-bül-hümmam ve bila mîzân duhul u hamam olunmaya deyü istâr-ı fermân eyledi. Asrında meşâhîrden şeyhü'l-müfessirîn imâm-ı vahîd ve mühter-i ilm ü me'ani ve beyân-ı Şeyh Ebu İshak Şîrâzî ve mü'ellif-i kitab-ı Şâmil Bin Sabbâğ İmâmu'l-harâmeyn üstadu'l-İmâm-ı Ğazâlî Şeyhü'l-İslâm Abdullah Ensarî sahibu'l-te'lifat ve mü'ellif-i metn-i telhis ve izan-ı hatib u Dimeşk ve Şeyhu'l-Hânefiye İmâm Birzûvî râhat-ı abâd aharına rihlet etdiler. Yevm ü irtihâl muktedîde Hind ve kasr-ı Rûm ve Hânedest ve sultân-ı meşrik ve mağrîb ve melikü'l-Habeş bakanı Türk ve tığ-ı Yemân ve yağfur-ı Çin haketan dünyâ-yı bibekâ olub taraf-ı mülk-i ukbaya mehmul bend-i a'zîmet oldukları Vâlî-i Hâleb sıtma-i hamle-i merdan kibirle üftâde-i makal helâk etdikden sonra Hâleb şehiba-yı din-i teshire râm edüb Harrân ve raha ve u'mûmâ bilad-i Cezayir ve Diyârbekir ve Ahlât ve Âzerbeycân Hemedân yekan yekan mûsahhar eyledi. Fî mim eksergar-i sülâf-ı safan-ı şehâdet ile kül-i kerem olacak memâlîke ve etibba henüz on yâşında olıcak hesr-i sâ'id ahteri İmadü'd-dîn Zengî yanınâ icma ve içtima edüb mahdum-zâdelerine esibü ruzigâr zur-i kârden muhafaza emrinde bezl-i nakt-ı iktidâr etmek üzre akt etdikleri Fî mim bir keyarek a'mm-ı tetez-i settâre-i behti üç kur olduğundan haber olıcak livâ-yı istîlâsından

kesr-i kastıyla cem-i sepâh ve a'zm-i râh edüb teteş-i askergâhına ğarîb oldukda taraf-ı muhâlifde olan kesrete vâkıf olub sûb-ı İsfehâna rû-gerdân oldu. Türkân Hâtûn mukaddime haduc-ı neşîn-i fenâ ve ba'de'l-vûsul Mahmûd dahi azm-i iklim-i bekâ olmağın bir kenara bî-münazi serîr-i surûride karâr eyledi. Fî mim Emirü'l-ceyûş bedr-i cemâl-i Mısırdâ pür-sâz-ı seba-yı hayât olub oğlu efzal-ı câm-ı emel-i lebrîz ve peder-i birine Mısır ikbâlde A'zîz oldu Fî mim. Sultân-ı Mısır Mustansır u'lvî kâhırada makhûr ser-vaka kahr-ı pür-kahr olub efzal-ı şahen-şâh ol vezîr-i na-dırest-i tedbîri üzre pesirân çârîkâne meyânında hard-i sâl olan Muste'li-billah Ahmed kevkeb-i ikbâl-i ğâlî oldu. Fî mim

Müddet-i saltanat sene: 60

Müddet-i ö'mr sene: 67

Seppah areste ile bir keyarık a'misi kasdına tahrîk-i rüyet-i a'zîmet edüb Rey karbında bâzâr-ı kârzâr kâyyum olıcak a'sker teteş-i menhuzem ve kendüsi ba'del-ahz-ı sâlisâ /s.219/ hestîden mün'adem oldu. Fî sene 88 peser-i mahter-i teteş-i rıdvân Hâlebde kâ'im makâm-ı peder olub küçük oğlu dükâk-ı Şâm hükümetiyle tahsîl-i ihtîşâm eyledi. Fî mim Târîh-i Suyûtîde pîrâye-i sülûk-i sudûr olan ferayid-i ğarâib-i umûrdandır ki zühalden mâ'adâ seb'-i seyyâreden Şemse ve Kamer ve Müşteri ve Zühre ve Merih ve Utârid beric-i hûtede müctemi' olub mihr-i müneccimîn Tûfân olur diye kâlem fersa-yı sahla-yı ta'yîn olmuşlar iken ol amede ancak Haccac-ı kirâm üft-i seyl-i sabatiyle bir miktar zahmed çeküb ihtimâl verilen dahil-i dünyâ bî-sunat-ı ala bu mertebe ile mündefî olduğu bâ'is-i şeker-i küzare-i ni'met ba'rî oldu. Fî sene 89 erbab u nifak-ı rıdvân ve düklük beyninde işal ü âteş-i şikâk etmek ile kanserin garbinde iki birâder meyânında nayire-i kar-ı zâr şer-i rübâr olub dekakıyan-ı suhte-i sâ'ika-i inhizân ve rıdvaniyen husuyub feyz-i sahâb-ı itinâm oldu. Fî mim sultân Horâsân Arslân Bin Azdû'd-devle ba'zı hâne-i hüdâm elinden kası olmağa muş etmeğın birâder-zâdesi Berkıyaruk a'zm-i Horâsân ve darb-ı dest-i kahırla sükkanen-i Horâsân edüb zimâm hükümet bilad-ı Horasaniyeyi birâder-i kenterî Eba Haris Sencere teslim eyledi. Fî sene 490 Umera-i Selçukiyyeden birinin Anûş Tekin nâm-ı Memlûkî oğlu Muhammed müsâ'ade-i baht-ı mâder-zad delil ü râh-ı reşid olmağın veli-i Horâsân emirü Dâvud Habeşe nezîr inayetiyle kevkeb-i i kbâli â'lî ve Havarızma Vâlî olub elsîne-i cumhuriyede Havarar-ı Meşşâh lakabıyla meşhûr olan kişveri nice müddet evlâdı ve afhadına makuru olmak ile ma'mûr oldu. Fî mim küffar-ı Frenk sevahil-i Şâmiyye-yi eshir-i tedbîrle â'zm edüb İstanbuldan ol savbe a'mâle-i sükkân a'zîmet etmişler idi.

Sâhil-i Antakyada ilka-yı linakr-i karâr ettiklerinden dokuz ay muhasaradan sonra ol şehir-i şehire ba'de mâl-i emân etdiler. Fî sene 91 Sultân Mısıra Müsta'li-billah Selatîn-i Selçûkiye kişver-i Şâma kemend-i endâz tamâ-ı hâm olduklarından ahz-ı intikâm kastıyla küffar-ı Frenki tahrîke ikdâm etdüğü ba'zı kütüb u tevârîhde mestûr yür'a-i ta'yîn-i mühin olmuşdur. Mehâzîl-i müşrikîn-i kemâl-i kibr-i kîn ile taraf-ı Beytû'l-mukaddese i'tân-ı tâb-ı a'zîmet olub kırk günden ziyâde tazyîk-i muhâsara ile ehâlîsini /s.220/ üftâde-i hülâb-ı ıztırâb etdikden sonra feth-i ö'mriden beri dört yüz yetmiş yedi sene menâr-ı envar-ı dîn-i mübîn ile pür-revnâk olan makâm-ı lâzım el-ihtirâm bi-emrihi te'âla a'nvet-i dest-i istîlâ-ı müşrikîne düşüb idi yedi gün tebağ-ı hûnbârî derkân olmağın yalnız Mescid-i Aksâda yetmiş binden ziyâde i'zz-i Müslimîn â'zm-i ziyâ fetehnâ-i halid birin oldu. Fî şaban li-sene 492 Amâl-i memleket Îrândan olan Gence hakimi Muhammed Bin Melikşâh birâderi Berkyâruk eltâf-ı şâhânesine müzehher olub hemvâra pahşes ve terkîyât-ı i'şarât ve mâ'et merâtıbından efzûn iken bir muktezâ-yı sâde dil-i ba'zı erbâb-ı habs-i derûn sevkiyle terfî-i râyet-i i'syân eyledi. Fî min Berkyâruk ol küstah-i te'dib içün tahrîk-i semend-i a'zîmet edüb hevadaran Muhammed tesirden ziyâde etdüğü münakaşa olmağın nâçâr İsfehân cânibine rûkredan ve onda dahî müşâhede-i sûret mümenat ile mütevecce semt-i Horâsân andan Bağdâda varıb tehic-i edvar-ı kıtaldan sonra sepharaset ile kast-ı taraf-ı bed-hava eyledi. İki birâder Hemadân garbında tertîb-i saff-ı mesa'ıf edicek Berkyâruk kühteri Sencer ile asara-i gubâr-ı harb ve kıtâl ve suret-i hevl-i engiz inhizâm müşâhedesiyle taraf-ı Cürcâna atf-ı inan-ı isti'câl eyledi. Fî sene 93 tekrâr ikdâm-ı ikdâm üzre kıyâm ve Muhammed ve a'skerin Hemadâna havalisinde berde-i silahın hizam edüb mesrûr ve dilşad a'zm-i Bağdâda eyledi. Fî sene 494 Muhammed beyyim cân ile ancak Cürcânda karâr ve şekk-i Şencere tebliği mim istinfar edüb ba'del içtima hem-zebân-ı ittifâk-ı azme kişver-i I'râk oldular. Ol helalde Berkyaruk pesteri bî-meride zebûn ve bed-hâl ve â'lem-i a'dem müşerref-i irtihâl olub ashab-ı nevan tahsîn-i mulahatımıyla ol nâ-tuvânî cânib-i Arabî istifa-yı nakt hayz-ı bî-sebâtta â'zîm munkası ecel-i mülezzemesîne müzâham olmamak içün a'dem-i emrinde çendân ihtimâm etmeyüb evazim-i Bağdâdda Sultân Muhammed nâmınâ hutbe okunduktan sonra husûl-i sured-i fenada birle canib-i vasitâ rayet-i a'zîmeti tahrîk etdiler. Fî mim Muste'li-billah u'lvî ğure-i subh-ı hayâtı Mısırdaki Şâm-ı memâne mübeddel olub oğlu Emr-i Yâhükamullah mansûr-ı pençe-i sâle taht-ı şâhide mütemekkin ve hal-i'kdâm-ı cumhûr İbni emîrû'l-ceyş efzale müte'ayyin oldu. Fî sene 95 /s.221/

Müddet-i saltanat sene: 7

Müddeti ö'mr sene: 28

Berkyâruk ba'de eyyâm ve sâde-i ihtizârdan baş kaldırub birâderlerini ta'kîb ve Rey garbında ve Muhammed ile esbâb-ı kar-ı zâr tertîb eyledi. Fî min Muhammed sebk-i bâr canibî İsfehâna firâr ve dest-i tarifinde olan sınıf u emvâl-i birâderi yed-i istîlâsında karâr edüb tekrâr havi garbında tertib-i söz oldukları bezm-i rezmide Berkyâruk telhikam-ı şerit hântal tabi'at inhizarı oldukdan sonra hayr u Hân-ı Devlet-i Selçûkiye vesatâtıyla her biri bir keşurde fer-hüsn ü fermân olmak üzere essulhu seyyidü'l-ahkam esasına istihkam verdiler. Fî sene 496 Hazle-i Frenk hakimleri Sencel nâm-ı lâ'în ile Tarsus Akka ve Hasan akadı ve amâl-i Humûsa müstevlî olub Tarablusu muhâsara etmiş iken hayib ve ayib oldular. Fî sene dakak-ı tüsen badd-i râm hayâtıdan üftâde olub serîr-i mülkde pane sale oğlu Melikşâh karâr etmiş iken bir âyedden sonra Sultân Muhammed birader-zâdesi Melikşâhı taht-ı şâhîden tenzîl ve muktezâ-yı karâbet üzere mezhur-ı ikrâm ve tebcîl edüb mened-i istiklalde hoş hâl oldu. Fî sene 98 rivayet-i Mevlânâ İdrîs bed-ilmi üzere sultân-ı Yûnân davud-i â'lem vücûddan nâ-bûd olub birâderi Kılıç Arslân taht-ı saltanata sufad eyledi. Fî sene hams-i maye-i sancıl Trablûs sükkânını tekrâr giriftâr-ı mazîk-i tazyîk edüb ol hilâlde sanki mancınık-ı helâk birle berc-i hârem-i hisâr vücûd u üftâde-i hân oldu. Fî mim Trablus Şâm dört beş def'a mahsur-ı kefer-i liva olub bu def'a tekrâr giriftar-ı dâm-ı hasen oldu. Mısırdan imdadînâ ta'yîn olunan gemiler a'dem-i müsâ'ade-i rüzgâr ile kenara yanaşmağa mecal-i zecal olmayub bazariler imtidâd-ı eyyâm muhasara ile canlarından bizar olmağın arus-ı keşar Arâb olan ol kal'a deşvakir-i dem-i cenk-i teshir-i Frenke düşdü. Fî sene sülüs ve hamse mine Beyrut dahî anvet-i vasiyetden sulhân diyâr-ı küffara mülhak oldu. Fî sene 4 Frenk Hâleb etrafında ba'zı kal'a medba'-i ihtizâ etmegin hâkim-i Hâleb-i rıdvân otuz iki bin altun hat-ı emân olub sur-ı Şîraz ve Hamâ hükkâmı dahî bezl-i mâl ile tahsîl-i emr-i hâtır u fîrağ-ı bâl etdiler. Fî sene hüccetü'l-İslâm İmâm Ebu Hâmid ve Muhammed Ğazâlî muskatâlaresi olan Tûsda peşt-i pâzen mensıb-ı hayât-ı bî-sebât oldu. Fî mim hâkim-i Mûsul mevdûd-ı cem-i leşkerine ma'dûd edüb Taberiye karbında a'sker-i /s.222/ Frenk ile cenk ve kıtâl ve esîr ile sahâ-i fasîha-i dünyâ-yı başlarına tenk eyledi. Mansûr Şâma â'vdet edüb dest-i efşân-ı surûr-ı sahn-ı câme'ada gezerken bir Bâtın-ı bî-dîn zahm-ı hânçer-i sertîz ile murğ-ı cân-ı a'zîz-i a'zm-i şâhsâr ravza-i halid birin eyledi. Fî sene 9 Melik-i rıdvân mütevecce iklîm-i a'dem olub oğlu Alb Arslân ahras-ı memedi hükümet Hâlebe vaz'-ı kadem eyledi. Fî sene 507 Alb Arslân birkaç

havas-ı gulmani nisab-ı hayâtdan bî-nasîb edüb birâderi sultân şâh-ı mâlik serirü külah oldu. Fî sene 8 sâhib-i Ğazne-i Mesûd mütenecce cenâb-ı mabud olub oğlu Arslân Şâh sultân ve say-i evlâdı mübtala-yı muhâned-i bend ü zindân oldu. Fî mim ancak Behrâm nâm-ı birâderi bir târîk ile râh-ı necate muhtedî olub Sultânı Horâsân Sencere iltica ve ondan imtidadı ricâ eyledi. Say-i ve tedbîri Sencer muvâfık irâdet-i melik ü ekber olub ba'del muharebe Arslân tarafından Hinde firâr ve Behrâm taht-ı şâhi ile mübahi oldu. Fî sene ahdi a'sere ve hamse mâh. Hasenât-ı seyyi'âtına ğâlîb ve herkese irsâl-i nef'a tâleb pâdişâh-ı dâdkar olub taht-ı yedinde olan camî-i bülâddan makûs ve darâbete darb-ı kâ'lem-i ibtâl ve a'cze vezîr destan-ı mûrahîm sultânı birle hoş hâl etmiş idi. Müdbir-i enver bin rıdvân lü'lü ü nâma had-i dest'i ev basan askerde münadem olub kezur u Hâlebde şur ve şer zuhuru ile Frenk tarafından ihti'mâl verilen kast-ı bed-gailesine sed içün rûsa-yı devlet ve rayit-i hazz-i ve ihtiyadı takdîm ve zamanı hükümet Hâleb ü sahib ü Mardîn ile Ğaziye teslim etdiler. Fî mim Hafîz hâlîfe-i Bağdâd razid dokuz yaşında idi ki bir cariyeyi ifal edüb bevamir-i ğarîb mucib-i istigrâb ba'id ve ğarîb oldu. Fî mim Sultân Sâ'id Nûreddîn Şehîd pederi Berzive dünyâ-yı bî-bekâyâ darb u hame-i nüzul eyledi. Fî mim hâlîfe Müsteri Hânbillah Ebu Mansûr fadl-ı caykir-i serîr hilâfet oldu. Fî şehir rebî'ülevvel li-sene 512

Müddet-i hilâfet sene: 25

Müddet-i ö'mr sene: 42

Müstehzir-billah mekârim-i ahlâk ve merâhim ü eşfâk ile meşhûr u afâk olub nehr-i sâhilden müctenib. Bezl-i nevâle mukib hâlîfe-i kerîmü's-şân olmağın zamân-ı hilâfet-i eyyâm-ı surûr-ı /s.223/ zîr-destân ve ra'id olub bir ferdîn dâmenine dest-i tâ'riz-i dırâz olmak ile dergâhında kile ve şikâyet bâz olmaz idi. Müddet-i hilâfetinde meşâhîrden Hatîb-i Tebrizî ve mü'ellif feteva-yı zahiriye a'llâme-i şaşı ve dahi bâzı u'lema meyl-i a'lem bekâ etmişlerdir. Arslân Sabbah bikeran ile Hindden cânib-i Ğazneye atf u inan edüb Behrâmşâh Sultân Sencer tarafından mukarrerden müzehher imdâd olmağın saff u kar-ı zâr istivar olmadan Arslân ahının târîk-i firâr edüb akbekinler dahî iktidarane üftâde ve hakk ü helâke ve nihade oldu. Fî mim Sultân Sencer birader-zâdesi Mahmûd ile Rey kurbunda bünyad-i cenk ve sertiz ve Mahmûd a'zm-i râh-ı kenar etmiş iken tedbîrinin endişan tarafeyn-i hutbede nâm-ı Sencer ism-i Mahmûda takdîm olunub Reyden mâ'adâ u'mûma melik mürs-i Mahmûd dest-i tasrifinde olmak üzre bâ'is-i ıslâh zatel-beyan oldu. Fî sene 13 murakıt şerîfe-i Hazret-i Hâlîl ve İshak ve Ya'kûb salavatüllahi ve sellim a'la nebiyyîne ve aleyhim ve ala sâ'iril

enbiyâ vel mürselin cân gibî gözden nihad iken dîde-i Müslimine feyz ü nûr edüb ecsad-
i mu'ahhareleri henüz terî ve tâze mazhud ve dîde-i i'tibâr hazâr olduğu mutebiratda
mersum yerasi tahrîr rivât olmuşdur. Fî mim mü'ellif hervil hezarat fî-ziyadat nâm-ı
kitabeden naklen İbni İyaz Tarihinde müşâhid perifeyi havi olan gar-i rahmet-i mederik
sekaf-ı zamân ve sebine hamse mile senesinde münhâsıf olub ecsad-i şerîfe zuhûr
etdüğü haberi sultân-ı Mısır Melik Selâhaddîne vâsıl olacak cenah-ı isti'câl Medîne-i
Hâlîlürrahmana cân atub hasbe'l-iktizâ kefenlerine tecdid ve münhedim olan mahâl-i
tesis ve temhîd ile deyü nakâşte-i hâme-i tahrîr etmişti. Eğerçi ahd-i mürâhîne tahmîl
târîkıyla Humus ve mezburu mestûr hâme-i a'nberin hâme olmuşdur. Lakin ol sene
hâme olmuşdur. Ol senelerde Kudüs-i şerîf ve ba'de Hazret-i Hâlîlürrahman cenk-i
istîlâ-yı ferninde olub ve ehl-i İslâma devlet-i müşâhede-i dîdâr bi-hüccet şî'ârları
müyesser ve İbni İyaz nakli üzre hatemat-ı mebrurenin melik-i Selahaddînden sudûru
mütesavvirdir. Ammâ takrîbâ a'mm-ı aşareyn vesûl ü sümme hilâlînde Muhammed bin
Ahmed el-Enbarîye muntehi sükût-i vate ile Ebubekir Sükkaf nâmı bir sade teminde
makamı lazümü'l-tebcîl hazret-i hâlîl ve ol utbe-i a'leyh-i hıtamına dört bin kadar altun
bezl ve infâk. Ve sınıf-ı en'âm ile sedîne-i sedde-i cenâb-ı ebu'l-enbiyâ-yı istirkâk
etmegın hazret-i hâlîl ve necl-i nebilleri İshak nebî /s.224/ a'leyhi's-selâm mezâr-ı şerîf-
i medârları beyinde olan mermeri bir hâl-i zamanda kaldurub yetmiş iki kademe
nerdibân ile sahn-ı ğârlâma el-envâre nazîl ve onları ve u'zlet-i güzın-i genc-i beytül-
hazan olan Hazret-i Ya'kûb mümtehâni rayûlayn-ı devlet-i müşâhede-i dîdâr-ı ahrazına
nâ'il olub lima-yı rûh bir fütuhları berebeddînden henüz remîze ve şâh-sâr-ı ravza-ı
rıdvanda armide olmuş gibî tedrik tağbirden biri tâze ve ta'rî mu'ayene olunduğu
enezü'l'celîl tam tarihi Kudüs ve Beledî'l-hâlîlede melûk-i şeyh A'bdurrahman mucir-i
ilm-i sebte harîr-i tahrîr etmişti. Vallahü ala külli şey'in kadîr Caferin garbında mûla'în-
i Frenk âyîn ile Gazze ihtimâmiyle fersude-i dest-i ciladan mücâhidin olub sekke bî-dîn
mütegalib-i Antâkya ve birkaç mültekayanla dahî u'lf u şamşîr gazat-ı sefer semât oldu.
Fî sene 514 Emirü'l-ceyş-i efdal Mısırdâ ala rivayet-i emir-i u'lvî emriyle üç ayar tırar
elinden tevr-i suhrab-ı şehadet edüb cemâl ve begal kırk gün kırk gece alel ittisâl daru'l-
hilafeye nakl-i sınıf u emvâl eyledi. Fî sene 15 tesir ü zelzele ile rûkn-i yaman-i mu'tezil
olub hüsn ü nizam üzre tesis ve ahkam oldu. Fî mim mukaddemân-ı hâkim-i hâlîl iken
icâbet-i davede râb eden Kasımu'd-devle lakâb aksengarin ferzunde dülbend-i
İ'madü'd-dîn Zengi Vâlî-i Mûsul aksangarin bir sakî tarafından zamyeye-i vilayeti olan ve
leste hükümetiyle memûr olub mesa-i cemilesi zuhûr eyledi. Fî sene 16 zeng-i sultân

Mahmûd bin Melikşâh dergâhına intisâb edüb Basra hükümetiyle kameyâb oldu. Fî sene 19 Mahmûd â'lem-i a'deme tenciye tuğ ve i'lm edüb sultân Sencer menşuriyle hükümet-i Havarizm oğlu ateşe ve müsellim oldu. Fî sene ihda ve işrin azim velâyet olan şâfakiye-i I'râk damime-i mensub İ'madü'd-dîn olub Mûsul hükümeti dahî onâ tabi olundu. Fî mim on altı senesinde il ü Ğâzî terk ü melik mecazi edüb ol ıyadı Hâlebde herdimere zuhûr u hadi olmağın küfr-i Frenk tarafından hücûm olundukda bezl ü mâl ile sıyânet-i evlâdı ve ayal ederler idi. Tâ ki Sultân Mahmûd canibinden menşûr hükümet-i Şâm ile İ'madü'd-dîn Zengi Hâlebe uğrayıb ahâlîsi re'asıyla onda hatt-ı rihle karâr. Ve esâs melik-i mâ'il-i enderâs olmuş iken istivâr oldu. Fî sene 22 Hamâya dahî best-ı cenâh-ı himâye edüb muhâsara /s.225/ Humusda etdiği ikdâm-ı muntebih husûl-ı merâm olmadı. Fî sene 234 Dimeşk-i Şâm mahsur-ı keferi ilam olmuş iken hücûma cend-i şîfâ bâ'is bî-karâr-i küffâr ve sebep-i terk-i hisâr oldu. Fî mim İ'madü'd-dîn Zengi ba'zı umûr-ı iktizâsıyla Mûsul cânibine hareket edüb eyyâm-ı gaybetinde Frenk Hâleb ehâlîsîne tazyîk etmeğın cemiyetlerin tefrîki için nâçâr ehl-i İslâm telefatu medâr ile ol mezahil-i akd-i mûsalahaya râm ve etrâfı Hâlebde olan kara-yı küffâr binlerinde iktisam etmişler idi. Bu haberi mekrûh vasıl-ı sem-i zengi olacak leşker-i enbuh birle süb ü Hâlebe tahrîk-i rikab-ı şî'tâb ve a'sker-i menhusû'l-eser kenar-ı sedme-i şemşîr-i âteşi-i dâb birle salatiyede-i Hâleb ıztırâb edüb katl ve ser ile müşrikini makhur ve muvahhidîn-i mesrûr eyledi. Fî sene 24 Musulda taraf-ı asumanda beraber serh-i gün ü nümayan ve zemîne âteş-i feşan olub isâbet etdiği hâne ve kaşane yekser hak-ı kester olduğu ukudü'l-cemân nâm-ı târîhde mersum kâlem-i ta'yîn İmâm-ı aynî der. Fî mim imama bî-ahkamillahi u'lvî-yi batınan ve zehm-i Hânçer-i geder ile belâ veled-i azm-i mülk ü ruhâlla caykir-i serir i saltanat oldu. Fî zilhicce li-senet-i mezbura

Müddet-i salatanat sene. 29

Şehr: 6

Müddet-i ö'mr sene: 34

Târîh-i Zehebîde mestûrdur ki mezbûr-i emin-i fasık ve facir-i münkisatı mürtekib-i müşâhîr olub rafıza-i v e nâ-pâk-i tâ'lî b bibak idi. Sultân Mahmûd Hemedânda terk-i â'lem-i şühüd edüb oğlu Dâvud Melik Mahmud da sultân oldu. Fî sene 25 Aynel-kaza Fî Hemedânî nâm-ı a'zîz sahib ü temyîz iktizâ-i cezbe-i ilahîye birle vücûd u muhtemel esrar-i tesüften perde-i barandüz olmağın zahir-i hak binâ-i ulema hâl-i I'raka dime iftâ edüb sulh olundu. Vezîr melik-i Mısır bu Â'lî Ahmed bin Fadl u kemâl-i istiklâli peyda edüb hattâ hutbede nâmı Hafızı kendi ismine tebdîl ve

hazine-i daru-saltenatda nefayes emvâl-i nûkbet-i hânesîne nakl ve tahvîl etmiş idi. Bir gün mestanda cemi ve çevkan oynarken başı kavî çevkan enbaşan olub kahrolduğu sınıfa emvâl-i meziyâdeti rafîzi hazayinesîne intikâl eyledi. Fî sene 526 yerine Behrâm nâm Ermeni telvîs-i mesned vezâret edüb Hafîz bed-fürcam müzahher seb ve desnâm oldu. A'mm-ı. Dâvud Mes'ûd dest-i saltanatda birâder-zâdesîne müzâham olmak kasdiyle mütevecce taraf-ı Hemedân. Ve sıdme-i kahırla rû-gerdân olub Bağdâda istîla ârzûsuyla ol cânibe /s.226/ meyl. Ve sâhib-i Mûsul Atâbek Zengîyi tâ'lî atıla eyledi. Atâbek Bağdâda karîb olıcak andan mukaddim vasl-ı şâhid teshir-i Bağdâd birle bermurâd olan fermân-ı ferma-yı kişver-i Fâris birâder gühteri Mesûd Selçûk tarafından nesib-i inhizâm olub Mûsula vâsıl olmak ricasına kemâl-i isti'câl birle tekride geldikte düzdarı Necemddîni acilen ve eclen müzehheri avatıf bişemâr eyledi. Mes'ûd Bağdâda yakîn olacak amleri Sencer dahî ol kişveri mûsahhar etmek ümîdiyle Horasandan tahriki rüyet hareket etdüğü istimâ' olmağın nâçâr def ü sayl içün iki biradar ciheti tavaffuk ve ittihade ma'il olub Mes'ûd Sultân ve Selçûk velî'ahd-i olmak üzre dahil-i Bağdâd oldular. Fî sene 27 Mesûd ve Selçûk ricâl-i harb ve kıtâl-i birle Senceri istikbâle isti'câl edüb duvar garbinde tekbi safeyn vakı olacak Sencer nakdîne-i zaferanîl olub istihsâb etdüğü birader-zâdesi Tuğrulu taht-ı Hemedânda sultân ve kendisi a'zm-i Horâsân eyledi. Fî mim. Esti berde kahru sebher bed-mühr ile Dâvud avara-i sahra-yı perîşân olmuş idi. Şâye-i liva istîlâ-yı Sencerden meydan-ı hâlî olıcak a'mm-ı Mes'ûd ile bağdâdda içtima edüb bil-ittifâk hatt-ı l'rakdan canib-i Hemedânda sevk-i leşker i mensur ve henüz celse-i istirâhat etmeden Tuğrulu müsned-i saheden dur etdiler. Fî mim Zengi hâle-yı itrâk Hamidiyeyi dahî havza-i hükümet edüb hüsn ü Hakanîye istihlasına dahî bast-ı cân-ı hemt eyledi. Fî sene 28 Tuğrul ba'del inhizâm bilad-i cebilin mahru serir-i i'zz ve ihtişâm imiş idi. Onda girftar dammet olub Mes'ûd ol diyâr-ı hükümetinde Tuğrula ba'del oldu. Fî sene 29 ihasud münkad di en mezter şedden kendü hakkında bir hasbî muktezâ-yı hâl-i suret-i nizam pes-perde zuhûr olun ba'zı umûr iktizâsıyla hâlifeye hâtîr-mende olub dâd-i gâh-i iştiğâl-i harb ve kıtalden revân farahâl hasıl olıcak dervetde müzmer olan kin-i umurine-i dirineyi aşikâr ve meydân-ı kar-ı zâhîde hâlifeyi şikâr edüb birâder-zâdesi Dâvud Âzerbaycânda terfî-i rüyet-i i'syân etmegın anın livâ-yı şevketini kesr içün ol cânibe sevk-i sipâh ve müsterşidi dahî mahbûsâ hemrâh eyledi. Eğerçi irtikâb etdiği kârna-sevâb Mes'ûde şer-i mesâr. Ve a'mm-ı Sultân Sencer fermânıyla hâk-i pâý müsterşide rûy-ı mâl i'tizâr edüb mükerrimâ dârul-hilâfeye i'âdeye karâr vermiş idi. /s.227/ Lakin hükm-i takdîr-i hilâfe ger tedbîr

olmağın Merâğa havâlîsi mızrab-ı hayâm-ı amm-ı râm oldukda hâlîfe mahbûs olduğı her kâhda tâ'ife-i tâğıyye-i bâtıniyeden birkaç şakî gümrâh elinde tebâh olub oğlu Raşid-billah Ebu Ca'fer-i Mansûr taht-ı hilâfet ile muttasılî ve mecbûr oldu. Fî zilkade li-sîne mim.

Müddet-i salatanat sene: 17

Şehr: 7

Müddet-i ö'mr sene: 44

Müsterşid şeci' ve muhîbi ve nisâb-ı ulu himmetden bî-nasîb olub elsîne-i mürahinde kemâl-i fesâhat ve belağat birle mezkûr ve ma'rîfet-i hüsn ü hat ile meşhûrdur. Zamân-ı hilâfetinde meşâhîrden sahib ü müzellikat nah-i elsîne-i İmâmü'l-Bağvî ve lameyten Acem uhuvviyetîn tağruyî ve mü'ellif-i makamat-ı Ebu Muhammed Kasım Hariri ihtiyâr inzivâ-yı gence mezar itdüler. Ahz-i saraya vâlid için Raşid Dâvud ile akt-ı ahv ve misak bu husûsda Zenaki dahî hemzebarî ittifâk itdükleri Mes'ûdun kaşgezarı olmağın kazâ-et nagihân gibî Bağdâda revan olub iki ay muhasaradan sonra da darü'l-hilâfete dabü-kasâ sultânı ve hâlîfe ve usunda averi-i savra-yı bî-surur-i zaman eyli. Fî sene kürsi-i hilâfet-i fermadan hâlî olıcak a'mm-ı raşid ihukteffî lamerallahu Muhammed ibni Müstehzîr genc-i inzivâdan zâhir olub kibale-i hilâfeti ems-i kabul ü amm bin ile mukarrız eyledi. Fî şaban li-sene mim

Müddet-i salatanat sene: 11

Şâhbaz-i hilâfet mesâ'ade-i ikbâli birle sâ'id-i a'mâl-i muktefiye sâye-i endâz olmazdan elli gün mukâddem bir seb-i pertaribde hazret-i sultân kezur ü Acem ve hitâ-i Arâb sallallahu aleyh-i ve sellem â'lem-i havabede Muktefiye tevciye hüsn ü hi'tâb buyurub yâ Muhammed angaribin menşûr hilâfet sanâ teslîm olacaktır. Sülûk-i seren müstehsîne bana iktifa eylesin buyurmaları takribi liferi lakab-ı müstehâb Müktefî ile telkabe sebep olmuştur. İ'madü'd-dîn Zengi Nusreddün Numani ferani canin tığ-i bi-dînden intizâr edüb eksar ve ziyâ-i erbabına teslîm ile dem ü ihtiyaç revz ü me'ad üçün zate takdîm eyledi. Fî sene 531. Şezuru'l-zehâbda ibni Cevzî nakş-i harir-i tahrîr etmişler ki ehl-i Bağdâd münzamında tekâmîl-i selasin edüb ol ve ahir şehirde cüsemde kayyım yok iken 31 gece hilâl-i şevvale ârz u cemâl eyledi. Fî mim hüsn-i mecdel ve bâniyas ve hams dahî mülk-i emîn İ'madü'd-dîne mütehasıs oldu. Fî sene 32 Kudüs-i şerîfe'l-ayş-ı küfr /s.228/ ve çark-ı şergedîn tekrâr tenzîf edicek sultânı a'dl-ı âyîn ve mülk-i selâhaddîne tayy-ı mürâhil-i a'dem edüb şehristân-ı vücûda vaz'-ı kadem eyledi. Fî mim razıt ve Dâvud Âzerbaycânda ictimâ' etdikleri istimâ' olunmağın Mes'ûd

Bağdâdda köse rahîle avazesen ve ol cânibe tahrik-i simet sünnet edüb dem ü iltihyimedede bade inhizâm Dâvud sebt-i kibâr-ı canibî Farise firâr ve raşid İsfahân kurbunda kendi ittiba-i şemşîr-i kaderiyle ihtiyâr gence mezâr eyledi. Fî mim

Müddet-i ö'mr sene: 31

Mervidir ki raşit sahe-i vücûda sebilenin mesdûd-ı vürûd edüb etibbâ-yı hezâkat-ı ayin i ta'vin-i vüzerâ sözüne zanin ile hâlk-ı mahz olunmuş idi. Havârizmiyân. Çerağ-ı efrûhata-i Selçûkiyân olub Muhammet ve adsız hemvâre veziyye ni'meti zatelarine teslim ve inkıyâd üzre iken cüz-i sebebî adı vade-i inade sülûk etmeğin Sancarı birkaç def'a kezur u Havarizme sevk edüb Adsız harbinde neşite-i niyâz-ı seragaz etmek ile afv ve sefha-i mazhar idi. Ol nasa tekrâr nime-i bi-ahının isyane şubeler ziyâde etmeniz Sultân Sencer tertibî esbâb-ı sefer edüb ol cânibe tevcîye rüyet hareket eyledi. Bezm-i rezmdede Adsız rıtl-ı kiran hazîmet ile mesil harâb-ı turâb edüb ol kezur u muteberi birader-zâdesi Süleymân Şâhabın Muhammede tefviz etdikden sonra nâm-ı tabî müraca'at olıcak melik ü Harezmi mâlik-i kadîmine müntakil oldu. Fî sene 553 darü'l-hilâfe-i Bağdâdda bir cenâzesinin mûsallayâ mu'az olunub Müslümanlar nâmazına tahrim bend olmak üzereyken hîrfîz â'rif endaz olub takrim-i hamd ü senâ cenâb u Huda ve havar olan ahremîtîn nâmazını edâ eyledi. Fî mim Dîmeşk-ı Şâm muhasarasında bezl etdiği seyi ve ikdâmında husûl ve merâm olmayıb yine avdede rıza ve rûz ile şehir-i zen-i kemend-i te'ahire dâm eyledi. Fî sene 534 zeybû ve zeyyin hülâfe-i Abbâsiye olan kazibe ve berde-i şerîfe-i nübüveye ala sâhib hasel fûsalat ve elf ü tahiyete mukaddima keremiyeti hângame-i müsterşid hângâmında Sencer eline düşüb hâlîyâ Müktefîye vâsıl ve vusûlünden ehl-i Bağdâda sururisine hâsıl oldu. Fî sene 39 /s.229/ Sultân Havarizma Adsız pesr-i intikamı üçün teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm ve üç yüz bin kadar Hattâb-ı küffâr Hattâbî dahî bu emirde fermânına râm edüb zi-şükr-i bî-kıranla a'zm-i Horasan eyledi. Fî sene 36 Mâverâ'ün-nehirde safin mesâfe mürettib olacak bi-emrillahi te'ala Sancar ve a'sker berde-i silah-i Horâsân pazde-i li-şükri gar tekerrüden tar ve bu sebeb ile devleti na-istivâr küffara terk ve hitamen Mavera'ün-nehirde bir karâr oldu. Zengi külağ karâh-ı hünkariyla Azab ü nâm kal'ayı tahrib edüb ana bedel Amediyeyi ta'mîr ve ibâd eyledi. Fî sene 37 Hakim-i Malatya Muhammed bin Danişmend atez-i fenayâ sipend olub kesur u sultân yansu zemîne Mesûd bin Kılıç Selçûki fermânına mashar oldu. Fî mim Sencer hatununu beş yüz bin altun fîdye ile kayd u esirden tehlisden sonra taraf-ı Havarizma sevk ü leşker edüb Adsız makama itası ve teslimide kıyâm etminin semt-i rücû' emale-i licam eyledi. Fî sene 38 Dâvud bin

Sultân Mahmûd sarayında maktûl bulunub katli malum oldu. Fî mim sahibü'l-keşşaf carallahü'l-a'llâme Ebul Kasım Mahmud u Zemahşerî cerre cariye-i Bağdâdda a'zm-i a'dem abâd eyledi. Fî mim İmadü'd-dîn Zengi darb u şemşîr birle Diyarbekiri tashir eyledi. Fî rehaye dahî medid-i istîlâ edüb canib-i şarkı Fıratda olan nice kaleyi dahî cenin tağlib terninden intizağ eyledi. Fî mim sene 39 sahib ü Kumaniye Kılıç Aslan Mesûd dest-i teslitinde zebûn olan hâlîfe Muktedi ricasıyla imdat üçün a'zm-i Bağdâd edüb meğya ferkeyn nâm-ı mensiğda mütever-i zeyr-i zemîn ve kanımıye tahtında oğlu Mesûd mukin oldu. Fî mim Muktefî bî-sebeb-i zâhir birâderi Ebu Tâ'lîbi zindanda nihân ol eyledi. Fî sene 40 kal'a-i Cafer muhasarasında bir gece hisar u cude Zengi senin mancınık kadar hitım ile mayıl-i inhizâm olub cesed-i rikaya nakl olundu. Fî sene 41 Ferzende a'zîzü'l-vücûdu Nûreddîn mumut bila tezib sahıba hâlefî aguş-i temlike dâhil edüb Basra müheri Hâkim Şehrîzân Seyfeddîn Ğazi Mûsul şâhid-i vaslıyla mesrûr oldu. Fî mim takrîbâ doksan sene diyar-ı mağribde rüyet-i ifraz-ı i'mâret olan fırka-i milsemyaki beş nefer vâlî-i mestuleden ibaretdir. İstilaları şikes bulub devletleri munkârız oldu. Fî mim sene 42 Alman kralı ve râ-i Kostantiniyyeden Şâm kasdına livâyı nahut eltuva tahrîk edüb imtidâd-ı eyyâm-ı muhâsara müntac-ı husûl-i mâmûl olmadı Fî sene 43 Şem'-i ikbâl-i dūdman ğurye-med-nefis zuhûr eyledi. Fî mim Seyfeddîn /s.230/ Ğâzî bile veled-i terk-i mesned-i hükümet-i mecâzî edüb birâderi Kutbeddîni mendud serihnan ni'meti veli maksûd oldu. Fî sene 44 nil ü Mısır ziyâde mümted ve de merkab-ı nâm-ı mehâle dek târîk-ı amedşad-i müsned olub hâlkı hâlîm pederkal-i hacen ve â'lem oldu. Bu hâlden hâkim-i Mısır hafîzi Abdülmecid izhar-ı sûret endene ve me'âl edüb sebebini su'âl eden hünasa müte'allık bir kitâb gösterdi. Yazılmış ki iza evsalel ma'ul babil hadidi intikalal-imâm olub nevbeti saltanat oğlu Zafer Bi-emrillah Ebu Mansûr İsmâ'ile tahvîl eyledi. Fî mim

Müddet-i salatanat sene: 20

Müddet-i ö'mr sene: 77

Mahmûd bin Zengi hâremi muhâsara edüb anda leşker-i mansûr olan Frenki tehlis içün gelen sâhib-i Antâkya birnisi nâm-ı bed-fercâm-ı maktûl ve a'skerin mahzûl eyledi. Fî mim sahib u şîfâ Kadı İyaz Marakeşte seyr ü temaşa-yı riyaz pür-heyaz canine veran oldu. Fî mim sücân ferninden Cansekeyn nâm-ı lâ'în Nûreddîn ile ceng edüb bî-hükm-i iktisar-ı kazâ ol ga'za-i serfarizi müşâhede-i sûret hevl-i enkaz ha'zîmet ile deltenin etmiş iken tâ'ife-i Türkmen saht-ı keman-ı teslitiyle üftâde-i dem edüb zeyr-i destinde olan Hâlîl dahî beş altı mütebir kal'a azamide nasib u ehl-i İslâm oldu. Fî sene

45 Diyarı Damende beraber hûnbar-ı zemîne kızratı nişar edüb isâbet etdüğü yerleri tesiri dem eyledi. Fî mim Sultân Mesûd dâ'ire-i hestiden mefkuf olub veli'ahd ve birader-zâdesi Melikşâh mâlîk-i serir-i vûkala oldu. Fî sene 547 Mesûd pâdişâhı kerem pürdaz-ı ra'yyetüne nâz olub malı harâmdet-i temağ etmez idi. Zenal ü afitab-ı hayat-ı sebebî uful-u şems-i ikbâl-i hânedan-ı Selçûkiye olub minbesde ol hân ü ruda bir şehir-i yar mesned-i şâhide kema hüve hakka karâr etmemişdir. Selçukiyene isâbet eden za'it ü be'as hâlfen olmak ile ondan sonra sultân nâminâ olanlar hâlefen dergâhını secde-gâh-ı niyâz edüb hat-ı darü'l-hilâfete bab u tevbe ondan kizar şîfâ-i tecil ile utbe-yi tecbil ederlerdi. Rûkn ü rûkîn devlet olan emîr-i hâs bin ikinci ayda Melikşâhı binnâh-ı esîr-i bend ve balâ-yı câh ve birâderi Sultân Hûristan Mehmet bin Mahmûdu nâ'ib-i devlet ve saltanat ve câh edüb /s.231/ lakin sultân Muhammet ol ğadârdan kendü hakkında dahî kasdid-i istişâr etmegin cûlûsunun ikinci günü dest-i şahâne-i siyâsete teslim ile ri'âyet-i sarâya ve ihtiyât-ı takdîm eyledi. Fî mim mukaddima hamâ-i beyân olduğu üzre hitaman Maverâ'ün-nehirde hatır-ı hâl karâr etmenin kadîmen onda munkız olan itrak-i har-nâçâr terk-i dar ve diyâr ve Belh nevahiyesinde ikâmet-i ihtiyâr etmiş idiler. Vâlî-i Belh ve kamse ol ta'ife-yi akl-i ta'nit irtihâl ile izaç-ı murad edüb sûret-i inâd müşâhede etmenin mütehevirane üzerlerine varıb anlar firâre mübtelâ oldu. Bu haber istima'ıyla Sencer dahî a'sker çeküb etrakin i'tizâr ve istîfâ ve bezl ü mâl ile af-ı ricâ etdikleri hışm ve kin Senceri teskin etmenin âteş-i harb ve kıtâl-i isti'al edüb a'skeri Sencer suhte-i nara inhizâm ve kendü giriftâr-ı dest-i itrake li-sene oldu. Fî sene 548 ol şehbâz üç izz ve naze şükardâm-ı gaziyan olacak surete ikrâm ağazında dakika-ı fevt etmeyüb amma garet-i kenan Horasanda üç ay keşt ve gûzarleri eyyâmında kendüleri hemrâh ve ve ol mu'ameleden bî-çâre Sencer mütâb-ı düşeha-i enine vah etdüler. Mervidir ki kürsi-i melik-i Horâsân olan Merve vaz-ı kadîm-i Şâm etdiklerinde umera-i Gazze olan Bahtiyar istihza kasdıyla Merv-i kindiye temlik-i ricâ edüb Sencer merzedi darü'l-melik idi. Temliki kabûl etmez deyü red ü cevâb edecek Bahtiyar ve sayir bi-adyanı hulğu azar u kakhaha-yu istihza-ı ava'za seni belden ve delle bikarâr Sencer-i nara gayret ve are sepeht etmenin ala rivayet-i serîr-i melikden nüzûl ve mübtelâ ilellahi bir hânagâh hücreşîne duhul edüb peşt-i pazen devlet-i bi-beka-yı dünyâ oldu. Fî mim ol müddetde mehazile katl ve sebbî ile nice a'zîzi zelil edüb kemâl-i hasenat cihetinden Herat ve Dehistandan mâ'adâ kal'a ve husûn Horasanı harâb ve hâne ve keşaneleri eşyanı bun ve garâb etdiler. Fî mim Kebira-ı ümera Sencerden bade inanç gence humul ve inzivâdan zuhûr ve ol mekhurları ekseri beladan dūr edüb etrafa perîşân olanlarını yekûn ü

mekanlarına gelmek ile ba'zı imkân nümâ ebadan olmağa yüz tutdu. Sahib-i Ğazne Behrâm Şâh ve mahelde mukib olub oğlu Hüsrev Şâha nâ'il mülk-i â'zîm oldu. Fî mim

Müddet-i hükümet sene: 40

Mısırdâ Â'dil nâm-ı vezîr-i kâmil ba'zı nâ-hâlef mübâseretiyle u'lf-ı şemşîr telef olub her emire melike'l-mülkü'l-emin ğaleb vâdisini veçhe-i tâleb etmegın pür-sâz ve sulb elli bin Frenk a'skalânî muhâsara ile sükkânı başınâ tenk edüb /s.232/ ahir-kâr ol diyâr-ı zülâm küffâr ve zelâl birle hâl etdiler. Fî mim zâhir emriyle meşhed-i Hüseyin bina olunub ser-sa'âdet efserleri nakl ve tahvîl olunmak ile ol makâm-ı lazımu'l-ikrâ mu'azez ve tebcil olundu. Fî mim Muktezađ-ı kavm üzre kurretü'l-ayn sultânü's-sakaleyn İmâm Hüseyîn radiyallahu a'nhü cenâbları deşt-i Kerbelada silah-ı sehba-yı şehadet olduklarında re'isi şerifleri bir müddet ol makamları karâm ve aram etdükden sonra Dimeşk-i Şâma tebdîl bade askalema tebdil olunub ol hatt-ı yaki ve hazîn Frenk istîlâ-yı mukarrer olıcak anında ve tiş-i sanduka-i bak olan mübârek başları â'liyye-i mahtum içinde Mısıra vâsıl ve ebâlîsîne Yemân ve ber Yusûf u Sâlih mahbub-ı ademü'l-medani Mısır nâm-ı ferzend lebendînin giriftâr-ı kenane zalef matrası ve eşgat-ı icad dil-cev-i nagâh nazar idi. Abbasi bu mu'ameleden zamence hâşâ erriyaset la-hak olmağın asr-ı tavassutuyla zafr-i تنها mekabet hânesîne da'vet ve tertîb-i esbâb-ı ziyâfet edüb katline ikdâm ve zahmed-i katli zaferde bî-günâh Yusûf ve Cibrîl nâm-ı ikrim biraderini dahi iğdâm eyledi. Fî sene muharrem li-sene 49

Müddet-i salatanat sene: 5

Müddet-i ö'mr sene: 34

Bi-hükm-i inhisâr Mısır şâhida sur-ı tabce-i sale Fa'îz-i Bi-nasrillah İ'sâ nâm oğlu karâr edüb. Abbas makâm-ı hidmet Atabekide ka'im olmuş iken vâlî manga mülk-i sâhib lakabı fala bin zer-i neyk-i hânehân-ı saltanat ricasıyla taraf-ı Mısıra tahrik-i râyet a'zîmet edüb Abbaside yara-yı maksumâ olmağın şemşîr-i intikâm-ı eyyamda tekliser ve cân-ı kastını a'zm-i şan ve yolda tığfenk-i küffâr ile kemrâm olan hazâyîn ve emvâl ve nâsır-ı na-hâlef ve sayir evlad ü ıyâlî me haz ile Frenk cenk-i istîlâsına giriftâr oldu. Talayığ bezl-i dirhem ve dînâr ile nasr-ı dest-i kahr-ı küffardan alıb sega-i â'lî için serdarda ta'yîn-i mahâl eyledi. Fî mim Ehl-i Şâm kemâli zaferlerinden sonra harâmeynde mülâ'în Frenk fermân-ı râm olub Ubeyd ve emâlî ki hâşâ irtidâd ile nice ümmühat ve evlâd-ı mezkûr Frenke iltihak kast etdiklerinden menâlîsi dasenkir-i azimat olmağa kadar kadîr olmazlar idi. Benabirin bir muktaza-yı gayret-i dîn Nûreddîn kasd-ı Şâm. Ve sükkânını ser-ahkamına râm edüb bir gece niha-i bab-ı şarkiden dâhil ve iç

kal'aya muttahasın olan hâkim-i Şâm-ı mücîr-i dîne ba'zı kal'a ta'yini ile Akkâ dahî nâ'il oldu. Fî mim Mecirü'd-dîn Mahmûd tarafından /s.233/ remîdedil ü Humus va'd olunmuş iken bâlis-i nâm muhtasar kal'a verildüğünden münfa'il olmağın terk-i dâr u diyâr-ı ihtiyâr edüb Bağdâdda hatt-ı rahl karâr eyledi. Fî mim Çingîz fitne engize kalım-ı â'zîm Çinde â'lem-i vücûda vürüd edüb peder-i mâderi ol bed-güheri Temûçîn ismini ta'yîn eyledi. Fî mim ıtrâk-ı gaz-ı Nişabur şemşîr-i istîkâl-i makbur edüb emir ve sülhân ve sa'adet-i eğniya-yı katl ve esriyle ifnâ etdiler. Fî sene 50 Harzemşah Atsız misafîr-i diyâr-ı a'dem olub oğlu irsalen mukîm-i sarir-i mülk oldu. Fî sene 51 Sultân venan Mes'ûd müteveccüh der-i bulut olub oğlu İzzeddün fale irsalen çar-yalmış niseyn saltanat-ı keşver-i Yûnân oldu. Fî mim tertîb-i mezbûr Târîh-i İdrîs bedelüde mestûr olan münhic-i rüyet üzre darlığın Tarih-i Nuride mersum safhâ-i saturan olmuştur ki sâl-i tis'a ve seb'in var bi-emsal-i hilalında Süleymân İbni Kutalmış sahâ-i vücûddan mefkûd olıcak serir-i saltanat-ı memleket-i Rûmide oğlu hâlefî irsalen karardâd olub amm-ı hamsinde misl-i şemşîr-i himmet ve mevsuli dâhil havz-ı hükümet eyledi. Sene-i sitte ve hamseniye oğlu Melikşâhı muvassâl muhafazasına ta'yîn ve çavlinan aduvvun vezîrine tevcih-i liva-yı kahr u kin edüb bâr-ı dil enhaz-ı umun-nahr haburdan ubur derken meyl-i sehl-i a'dem ve oğlu Mesûd müsned-i mülke vaz'-ı kadem eyledi. Fî sene kırk altı sene serîr-i şâh-i meyahi olub arayış-ı kitâbe ta'yîn olduğu üzre anhdâ ve hamsinde zemin-i zir-zemîn ve oğlu Kılıç Arslân taht-ı saltanatda mukîn oldu. Sultân sagir ala rivayet-i uhra dest-i kahran itrak-ı gazada nüzulat ve muhekkir kalub kemâl-i zaruret ve ihtiyaç ol saltanat-ı azimü's-şan-ı şaden hisse-i fedâikesîne muhtaç etmiş idi. Bir târîk ile zahm-ı necâta mühtedi olub daru'l-mülk Merve vâsıl aldı. Fî mim sultân Mesûd dayr-i ve hududdan tâbût olalıdan bemandan daz-ı a'zm-i Bağdâd edüb müddet-i muhâsara dört ay imdat bulmak ile kılet-i zatı cihetinden mihnet-i Bağdadiyan iştidâd bulmuş iken mesned-i nevbetden temzil ile tezlîl olunan birâderi Melikşâh icâm-i benad ve emmü-zadesi sal-ı Nişâhuburu Tuğrul İbni Sultân Mahmûdunun şevhar-i müdar-i Hâkim arayın eylediği Melişâh ile Tevfîk ve ittihad edüb bil-ittifâk kast-ı Hemedân etdikleri Sâmi Sultân Muhammede vâsıl olmağın takdim-i ehem-i kâ'idesi üzre nâçâr-ı terk-i ihsas ve ol cânibe ilğâr eyledi. Fî sene 33 diyâr-ı mağribde mihr-i ikbâlî yüz sene â'lî olan merabıtın mültemin-i âitâb /s.234/ devlet-i derece-i zevâle iradı Fî mim isâbet-i âftâb-ı âteşi birle iksar-ı dur ve keşur-ı Bağdadı muhtel ve meşuş olub hattâ darü'l-hâlîfe dahî suhte-i nar-ı kahr u kahhar oldu. Fî mim Tatabil zelâl-i birle huma ve şiraz ve hamsi ve hüsn ü iğred ve Trablûs ve Antâkya dahî nice kal'a ve beka'i hidama mayil

olub mekteb-i Hamede yetmiş seksen nefer sıbyan tehtir-i Rûm helâk olmuş ashabından bir sayile redd-i cevâb lâzîm gelmedi. Fî mim Sultân Sencer Â'lîm-i aleme akime sefer edüb bî-hükm-i vasiyet-i hahar sadr-i Mahmud İbni Mehmed İbni Buğra Hân Sultân Horâsân oldu. Fî rebî'ülahirin mim

Müddet-i salatanat sene: 62

Müddet-i ö'mr sene: 76

Nihavend ve Gazne ve Semerkanddan Horâsân ve Sicistân İsfehân ve Hemedân ve Erzincân ve Ermeniyâ ve kasabası Günce olan Erniya ve I'râk ve Muvassâl ve Diyârbekir ve Riba ve Mısır ve Cizre ve Şâm ve Haremeyn-i mahtur-ı meyanda nâminâ hutbe okunmuş ve ismine sikke vurulmuş pâdîşâh encam-ı seppah idi. Vâk'a-i itrâk Gazzeden gülale-i tuğ-ı zafer-i farugi beded-i bâr ile perîşân olmayıb Cemale'd-dîn özr-i dul munkat-ı nâm-ı telif hilanfinda Sultân Sencer ziyâde-i şâhid-i pür-set ve hemîşe bade-i aşk-ı mecazi ile mest olub bir mahbub u şehri asabin metâ vaslînâ haberdar oldukda şehir-i mucidinde melik-i bezelen-i istinkâre der-kin-i safme-i ruhsar ta'bîdir. Hattı a'nber-i bâr ile istiskal edüb bir nefsi zar olıcak ol bî-çârenin sahâ-i vücûdda olduğun istiskal edib iğdam emrinde sarf-ı nakdiye-i ihtimâm etdiğini nakş-ı cerîde ihbâr etmişdir. Muktefî beyt ü hatâ şarretallahü te'ala bâb ü meğla cenâbını teceddüd edüb sıfhat-i zerrin ve semîn ile tezyîn-i mülk ü şâh bi-kürre-i sultân Mehmet kam ve keşan ve dahî nice magmirinleri tişe-i gareti birle vîrân edüb Heristanı şemle nâm Türkmani istîlâsından intizâ eyledi. Fî sene 53 Sultân Mahmûd Horasanda ceramuş-i merk olub a'sker ve emre birlerinde peydâ olan ihtilafı Melikşâh küddümiyle itlafe mübed-i dil oldu. Fî sene 54 Horâsân sultânı Mahmûd dest-i bi-dâd kıran Gazzede esîr olub meyl ü âteşin ile dedesi bi-nûr ve mâl ve mülkten mehur oldu. Fî mim feyiz-i u'lvî rahl ve cud-i sahâ-i şehvedden bir küfte-i sarsar kahr u siher olub nihâl ü kadbe i'tidâl azıd-ı li-dînillah Abdullah bin Emîr Eşşehir u Yusûf bin Hafîz mûrahika nesnede-i bağ-ı saltanat ve ikbâl oldu. Fî sene 55

Müddet-i salatanat sene: 6

Müddet-i ö'mr sene: 11 /s.235/

Hâlîfe muktefî âb-ı zılâl-ı revân-ı havz-ı cinane carî olub oğlu Müstensid-billah-i Yusûf makâm-ı hilâfetde kıyâm eyledi. Fî rebî'ülevvel li-sene

Müddet-i salatanat sene: 24

Müddet-i ö'mr sene: 65

Nice müddetden beri gülzâr-ı hilâfet-i har-ı istîlâ-yı ağyar birle seb--i revnak olmuş iken şâhne-i heybet Muktefi birle dest-i ta'arrûz-ı ecanib-i kıtal olub ravza-i ikbâl ve câh-ı şadâb ve harâm ve reşk-i erbağ-ı erm oldu. Asrında meşâhirden müfessir İbni Catiye ve mü'ellif-i milel ve nihâl Muhammed Şehristanî a'zm-i mülk-i câvidânî etdiler. Melikşâhı gül-ü gülzâr-ı hayatı bat-ı hazân-ı merk ile pejmürde olub nizam-ı umûr-i saltanat birkaç eyyem muhal oldukdan sonra emmi-zadesi Arslân Şâh bin Tuğrul ümera ve sipah-i fermânına râm ve eyledînz makâm-ı itabını da kıyâm eyledi. Fî mim vezîr-i nasarı't-telayı azad işaretiyle kimin kinde fırsat-ı beyn olan ba'zı ol başlar tığ-i hünpaş ile üftâde-i hân-ı helâk olub defani't-tehime oğlu Â'dil rütbe-i pederine vâsıl oldu. Fî sene 56 sâhib-i Ğazne hasr ü istihza güne gerdüne feriğde oldu Fî sene mim Nûreddîn bir şeb pe-ür-darbede üç def'a hazret-i seyyidi'l-mürselin cenâbların tavabede müşâhede devletine fayiz olub bed-müntazır iki eşkar-ı şâhıs için yâ Mahmûd beni bunlardan tahlîs eyle deyü hi'tâb-ı izzet-i nisab buyurmağın hemân ol gece yigirmi nefer-i nevker ile savb-ı Medîne-i bahir-i sekneye tahrîk-i rikâb-ı şitâb edüb on altı günde tayyibe-i hak-i pakine rûy-i mâl eyledi ve isat-ı nuzuru ve sadâkat ve bezl-i ataya ve salavat bahânesiyle ağniyâ ve fukara-i meclisîne ihzâr ve her birin mukâbil nazar-ı i'tibâr edüb mazbût mahfa'za-i hâfızası olan ma'nâ-yı suht u Minâ vera-i perde-i hafadan rev-nüma olmak ricâsınâ a'cl ve ikdâm eyledi. Sinan-ı harâm-ı nebevi biltamem meşhud dîde-i müşâhede-i Nûreddîn Mahmûd oldukdan sonra hücre-i mutahharaya karîb bir ribatda ferş-i besat-ı mücavirat etmiş zi-Haccac-ı müğarebede müşarûn bil-benâm hazret-i seyyid-i velid-i adnan olan bed-güherlere zafer bulub makarların selb-i sev cesed vücûdun sonra bir köşede bir kad-i rahmed-i mirşâd hazrete sultân-ı nuşur-ı risâlet tarafına bir serdar bulundu. Tahvif ve taşdid ve darb-ı şedîd ile tefîş ve tedkîk ve za'm kâsıdlarınca cesed-i mutahhara zafer bulmak /s.236/ kaskına diyâr-ı küffardan gelmiş Nasranilerden idigi tahkîk olunub eşed-i siyâset ile pişkâh-ı şebbâ-gâhda ahlâk olunduktan sonra mutâf girve beyân olan hücre-i şerîfe tarafından sath-ı abadek türab-ı izale ve ol hendek-i amika rasas ve mezâb isâle eyledi. Şükran-ı lillah-i seyf-i zene seb'a ve hamsîn ve hamse mi'e mülük u gavriyeden Hüseyîn taraf-ı Ğazneye Melik Şâhın da fîrâr velil-haveri nâm-ı şehirde inzivâ ihtiyâr eyledi. Fî mim vâlî-i vilâyet sâ'id şaver-i darb-ı dest-i katırla mesned vüzerata su'ud ve sâ'dil-i fakir-i sahâ-i vücûddan nâ-bûd edüb sekiz aydan sonra na'ibül beb-zar-ı gam-ı nâm emîr-i dil-i gülgün olmağın şaver-i imdâd ricâsına Şamda Nûreddîn Şehîd dergâhına iltica eyledi. Fî sene 58 Am-i sittîn ve selase mi'e hududunda al-i bünyadan Azdu'd-devle etrâf-ı

Medîneye binâ etdiği hisâr duvarları tecdid-i cedidan ile vîrân olmağın Sultân Mahmûd hâlâ mevcûd olan suru ma'mûr eyledi. Fî mim terkiz-i dizdarî Necmeddîn Eyyûb ba'zı umûr-i iktizâsıyla birâderi Esedü'd-dîn Şirguti istinhâb ve itaban-ı Zengi hıdmetine şitâb edüb mâl ve mülk cihetinden mazhar sinûf-i tevkîr ve ikrâm ve anın alam-i adem-i irtikâlinden sonra oğlu Mahmûd tarafından dahî mesned neşîn-i ihtirâm olmuşlar idi. Şaver-i Sultân Mahmûd dergâhına vaz-ı cebîn-i niyâz edüb def-i mu'âriz babında imdak-i reca edecek leşker-i enbuh birleşîr kûh-i ta'yîn edüb ol muradınızın şimşîr-i intikâm ile zar-ı gam-ı i'dâm ve şaver-i nîl-i makam-ı evvel ile makzil-i merâm eyledi. Fî sene 59 şaver-i ber-i muktezâ-yı bab-ı tıynet mu'âmele-i bil-mü'âmele ile mukâbele etmeğın şirgüt-i ahs-ı intikâm içün ibalbeşesi teshir ve şaver dahî mehâzîl-i ferindensi istemdad-ı tedbîr edüb bilbe'is üç ay giriftâr-ı dâm-ı hisâr olduktan sonra Nûreddînin diyâr-ı küffara ta'arruz u mesmuları olmağın girazan-ı ferinin memleketlerin himâyet kastıyla muhasaradan el çekib Esedü'd-dîn dahî taraf-ı Şâma imale-i licam eyledi. Fî mim Sultân-ı Yûnân Kılıç Arslân birâderi şehen-şâh-ı dest-i küffardan Ankarayı intizâ eyledi. Fî sene 560 batn-ı vahîdden dört dehter tevellüd edüb rahminde bir veled mevcûd iken mâderleri gamından azam-ı ademi abâd. Ve ba'dü a'vâm-ı techîz-i nebât kaydîndan azad oldu. Fî mim Şeyh-i Rabbânî mürşid-i semedani A'bdülkadîr Geylânî kaddese sirrihü Bağdâdda hâtıra-i fenâdan safha-i safâ-yı efzâ-yı bekâyâ müteveccîye oldu. /s.237/ Fî sene 61 peder-i Çingîz bed-ahter büyük behâdır semt-i a'demi âbâda tahrik-i tuğ ve ilva edüb yesr-i ayn-i Mogul üzre canişeyn peder oldu. Şirkev tekrâr diyâr-ı ahsında rahşe-i sermet sürüb Cizre ve İskenderiye temlik etdikden sonra şaver-i Frenk imdadı netice-i bahş-ı husula murâd olduğın müşâhede edüb badel-yes-i mâ'l-i a'zam-ı teslîm-i ileşker-i kuhden Cizre ve İskenderiyeyi teslîm eyledi. Fî sene 63 Mervidir ki Mısır elli dört gün yanub dar u kisver-i yekser-i hakester oldu. Mehâzîl-i Frenk Babisi mûsahhar edüb Mısıra dahî kemend-i endaz-ı zafer olmak ârzûsuyla muhâsara etmenin şaver-i dest-i istîlâ Frenk düşmesin deyü Mısıra âteş verüb azatı ve cümle ahâlîsi Kahireye müntakîl oldular. Fî sene 63 Kahirede dahî dest-i kahr-ı Frenkten hûlasâ mecal olmamağın nâçâr on kere yüz bin altın bir veche isti'câl yüz bin sikke-i Afrenciye mahsuben sülûb-i sâl-i teslîm olunub zabt-ı mefatic-i hâsâr etmek üzerine akd ü mehadere aran-ı ihtiyâr etdiler. Fî mim elesber Nûre'd-dîn hükm-i kermenına Mûsahhar oldu. Fî sene 64 Şaver tasallutuna Frenk istîlâsı dahî serîr olmağın azad Nûreddîne şikayetnâme gönderüb ricası üzerine hasbu'l-emr Mısıra emale-i licam ve birâder-zadesi Salahaddîn havah ve rehavu terir-i huzûr ve hazân ve ihtiyâr-ı kafe-i

sefere râm eyledi. Fî mim te'esür ü ihbâr-ı garib-i vûsul seyr-i gün küffarı Mısırdâ bî-karar edüb diyâr-ı na-hased medarlarına fîrâr etmenin leşker-i Şâm azad tarafından müzehher nizaşîş ve ikrâm-ı tam olub lakin şaver-i iktiza-yı hased ve ve tekaza-yı ners-i bed ile hemîşe seyr ü kuh-i üftâde-i dem-i katâr etmek izmarî ve muktezâ-yı nifak üzerine suret-i sadâkat izhâr ederdi. Amam dâm-ı kere kendü giriftâr oldu. Mangican-i imdad-ı şemşîr polat nesradi birle dilşad oldu. Fî mim Frenk canibî bahrdan Dimyatı elli gün muhasaradan sonra diyarlarına Nûreddîn sevk-i sipâh zafer-İ destegan etdüğü ihbârı intîşar bulmağın taraf-ı inhizâma tevciye sükkânı tevcih etdiler. Fî sene 63 sahibü'l-Mûsul Kutbeddîn ni'met-i rahmed hakka nâ'il. Ve küçük /s.238/ oğlu Seyfeddîn Ğâzî rûtbe-i hükümete vâsıl olub pesr-i muhtarı İ'madü'd-dîn Zengi a'mm-ı Nûreddîn dergâhına mülteci oldu. Fî mim hâlîfe Mustansîd-billah diyâr-ı a'deme sefer edüb oğlu Mutezib Bi-emrillah hüsn ü taht-ı hilâfeti meker eyledi. Fî şehir-i râbî'ül-ahir li-sene 66

Müddet-i hilâfet sene: 11

Müddet-i ö'mr sene: 56

Mustansîd hemîşe re'âyâ-yı nevâle-i ad-ı vedâd ile dil-şad etmege müceddi olub erbab-ı fesadın düşman-ı canı ve def'ü mezâlîm ve katu lisân-ı se'ade nihayet arzen-i cinane idi. Sayet-i a'det eden bed-meser ad-ı habî edüb itlak için on bin altun azz etdiklerinde vasıta olan sa'ibîl fesâda bin sükka on bin altun daha vereyim bana birini dahî bul ver ki ibade ve bilad bu bed-nihâların eza-yı cân-ı kaza-yı şeşer ve fesadlarından hâlas olsun deyü red-i cevâb müstekâb etdi ki kamil-i nâm-ı tarîhte mersum nâme-i tahrîr bin esirden salahaddîn birkaç meretteb Nûreddîn tarafından elbah ve ibrâm sudûrundan sonra nâçâr fermânına râm olub menabir-i câmi-i Mısır ve Kahirede ve iktidar-ı Mısıryede Abbasi nasradi hâlîfe-i Bağdâd nâmına tebdili ve bu mu'âmele ile bi-vefalık fermani tekml eyledi. Lakin a'det-i zebûn ser-pençe-i meral kanî olmağın husûsi mezbure ve tahtisi samda-i cane natenan ve deli rucur etmezden mukaddîm-i azm-i iklîm-i a'dem olub zaman-ı saltanat-ı Mısır meliki Salahaddîn müsellim oldu. Fîl muharrem li-sene 567 azet-i Ğulât-ı Şi'adan ma'dut olub hâşâ sebebi ashâb-ı güzîni i'lân ile izharı gi vedalal ve sefîn-i dima-i seniyanî istiklal ederdi.

Müddet-i hilâfet sene: 12

Müddet-i ö'mr sene: 21

Esâmi-i İşân

Ubeydullah fî sene: 297

İstîlâ-yı a'lâ Afrikiye ve mâte sene: 322

İbni Kâyyum mâte fî sene: 335
 İbni Mansûr mâte fî sene: 339
 İbni Mu'azel mâte fî sene: 361
 İntikal-i alî Mısır ve mâte sene: 365
 İbni A'zîz mâte fî sene: 386
 İbni Hâkim katl fî sene: 411
 İbni Tâhir mâte fî sene: 427
 İbni Mustansır mâte fî sene: 487
 İbni Müste'li mâte fî sene: 495
 İbni Amr katl fî sene: 524
 İbni A'mmihi Hafız fî sene: 543 /s.239/
 İbni Zafer katl fî sene:549
 İbni Fâ'îz mâte fî sene: 555
 İbni A'mme Â'zad mâte fî sene:567
 Vel-cümle sene: 268
 Münhâfî'l-Mağrib sene: 65
 Ve fî Mısır sene:203

Hazîne-i Mısırdaki mevcûd olan cevâhir-i girân bahâ ve ashâf-ı emti'a ve tahif ve nakuvved-i nâ-mahdûd-ı mesbût-ı emânet-i kârân-ı devlet ve a'yân-ı hazerat ve sâ'ir mücâhidîn zafer-i kârân-ı hissemend oldukdan sonra nazar-ı i'tibâr-ı kibâra sezâ-vâr olmayan ecnâs-ı emvâl-i dellallar on sene sarây-ı sultânîde harîdârlara a'rz etmeden bîzâr oldular. Mısra. Allah Allah ki telef-gird ki endûh tabûd. Hazine-i kitab-ı mutevî olduğu nesih-i mahdûme havd-ı akl-ı metûkîn üzre igirmi kere yüz bin calid olub yâlnız Târîh-i Taberîden bin iki yüz yigirmi bulunduğ u bâliğ derece-i yakîndir. Havârizm Şâh. Arslân gence'l-hadde bî-nâm ve bî-nişân olub peser kühter-i sultân şâh Mahmûd mâderi tedbîriyle erkân-ı devleti fermânına râm. Fî sene 68 Atabeg Şemseddîn Deniz ravza-i emel-i sarsar ecel birle bir bâde olub oğ lu Muhammed Pehlivân cânîşîn Şemseddîn oldu. Fî mim. Nûreddîn Mahmûd Kılıç Arslân Yûnânî dâhil-i kabza-i hükûm ve fermânı olan Mar'aş ve Bahseni ve Sîvâsı kemend-i teshîre bend eyledi. Fî mim. Peder-i mülk-i Selâhaddîn-i Eyyûb rahş-ı sabık i'nândan üftâde olub zîr-i hâkda nihân oldu. Fî mim. Selâhaddîn emriyle birâderi Şemseddîn Tûrân Şâh sevk-i sipâh edüb diyâr-ı Yemen-i feth eyledi fî sene 569. Deccale-i Bağdâd misli görûlmemiş mertebe ezdiyâd bulub her hâne sâhasında şekl-i ğarîb vefârat-tennûr zuhûr edüb devr-i kusûrî zeber-i zîr eyledi

hattâ bîmâristân a'zdi şabânların kal'a edüb meydân-ı bîmâristân mersâ-yı merâkib oldu fî mim. Mülk-i â'dil Nûreddîn senistinde â'zm-ı ravza-ı Haldebirîn. Ve dimeşk-i Şâmda ziyâretgâh-ı inâm olan mezâr-ı mağfîret-i medârda defîn olub oğlu Melik Şâlih İsmâ'il nâ'il-i kader refî' ve mansıb-ı celîl oldu. Fî mim. Zühd ü takvâda ğalem. Ve a'dl ü insâf ile ittisâf-ı müsellemler olub ihyâ-yı dîn-i mübîn ve amâte-i âyîn-i müşrikîn emrinde zühûra gelen hidmât-ı mübin ve rah ve mesâ'î-yi cemîle ve meşkûresi ile safâ-yı merşâh. Ve sudûr-ı sutûrda ism-i sâmîsi lakab-ı kirâme-i mülk-i â'dil ile mûşâh. Derdevlet-i ebed pîvend-i İslâmiyede ibtidâ-i dârul-hadîs ve ma'lum hâne-i binâsına Şâmda ol zât-ı mülkü's-sıfât vazî'-ı esâs edüb bu eser-i /s.240/ cemilde fazl-ı takdim-i ahrâz ve cevahîrâta sarf olunmak için ğalesi beher-i şehri dokuz bin altun olur a'kâr vakf ve ifrâz etmişlerdir. Rahmetullah-ı a'leyh. Tesvîye ba'zı emür için İsmâ'il a'zm-i Haleb edüb diyâr-ı Şâm hâlî olmağın mülk-i salâheddîn ol tarafa sabıksâz i'nân taleb olub Dimeşk ve Humus ve Hamâ ve Ba'lbek ve ba'zı kal'a dahî dest-i istîlâ dîrâz ve velî enni'met zâdesi ile nâ-merdâne mu'âmele derfâzesini bâz eyledi. Fî sene 70. İsmâ'il a'mm-ı sâhib-i Mûsul Seyfeddînden istimdâd edüb anın imdâdıyle Salâheddîni keşûr-ı Şâmdan taraf ve ib'âd kasdına Hamâ ve Ba'lbek ve ba'zı kal'a dahî dest-i istîlâ dîrâz ve velî enni'met zâdesi ile karbında tertîb olunan saf-ı musâfada feth-i firûzî Selâheddîne rûzî olub nice âyyâm Halebi muhâsaradan sonra Şâmla kanâ'at güzîn olmak üzere a'kd-ı sulh olundu. Fî mim. Pehlivân Muhammed Tebrîz istihlâsıyla nâil-i rûtbe-i u'lû şân oldu. Fî mim. Sâhibe'l-kerâmete'l-a'yâniye şenc-i kazîbe'l-bân Mûsul merğûrûhû ve asl-ı â'lâ-yı i'liyyîn oldu. Fî mim. Feth-i Âzâr-ı hil'at-ı isti'dâd Selâheddîne tîrâz oldu. Fî sene 71. Tekrâr teshîr-i Halebi ve câh-ı taleb edüb bir kaç gün muhâsara ve tazyîkdan sonra zor u zâr ile müşâhede-i şâhid-i zafer müyesser degül idüğünü etmegin nâçâra taraf-ı Mısır tevcîye'l-câm-ı rucû' ve Mısır ve Kâhire etrâfına sûr ve cebel-i maktab üzere kal'a ve kabr-ı İmâm Şâfi'î karbında medrese ve Kâhirede bîmâristân binâsına şerû' eyledi. Fî sene 72. A'skalân karbında muhâzîl Frenk ile cenk edüb bir fehvâ-yı'l-harb secâl taraf-ı sipâh-ı İslâm avâre sahrâ-yı inhizâm oldu. Fî sene 73. Mülk-i Arslân Selcûkîye cer'a-ı peymâne-i merk ile mest-i harâb olub oğlu Tuğrul rûtbe-i saltanat birle â'lî cenâb oldu. Fî mim. Mustazî Biemrullah hüsn ü kârbân emeline leşker-i ğâretgir-i ecel ruhzan olub oğlu Nâsireddînallah Ahmed hil'at-ı hilâfet penâhî birle mübâhî oldu. Fî zîl-ka'de li-sene hams u seb'in

Müddet-i hilâfet sene: 9

Şehr: 7

Müddet-i ö'mr sene: 40

Nâmı gibi halk müsteza-yı hüsn. Ve cemî' o zâ'î müstahsin. Olub hilye-i minhâl u kerem ile ârâsta. Ve zîver-i a'dl ü dâd ile pîrâste edüb. Sâhib. Mûsul Seyfeddîn Ğâzî terk-i mülk-i vücûd edüb vasiyeti üzre birâderi İ'zzeddîn Mesûdânın makâmına kıyâm. Ve birâder-zâdesi /s.241/ Mu'azü'd-dîn Sencere cezire-i İbni A'mr tevsîhî ile ikrâm eyledi. Fî sene. İsmâ'îl bil-evladı müteveccehe dergâh-ı rahmet-i dest-i dest-gâha rab-ı celîl olub ta'yîni üzre a'mm-ı zâdesi Mes'ûd-i nîl-i hükûmet-i Haleb birle bermurâd ve anın ferâğı ile biraderi sâhib-i Sancâr İ'mâdeddîn Zengî ve sal-ı şâhid-i şahbâz birle dil-şâd oldu. Fî sene 77 Selâhaddîn a'zm-i Şâm ve Mûsula imâle-i el-câm edüb ba'del-hâsara hibe-i irtihâl ve hisârı sençâr-i şükkâr-ı dâm-ı âğûş ve sâl eyledi fî sene 78. Sâhib-i şebik ü kerik Ertât nâm lâ'în bed-güher nebiş kabr-i münür ve nakl-ı cesd-i mutahhar hazret-i seyyidil-beşer etmegin hayâl-i hâm-i dâmene giriftâr olub â'mâl-i san'at-ı cerâskâl ile gökden basît-i hâk üzre bahr-ı kalizma sefineler îsâl. Ve pür-dilân küffârdan üç yüz elli nefer şakî ebed gehir irsâl eyledi mersâ-yı yenba'de vazı' lenger olunub ol melâ'îne manzum olan A'rabân eşkıyâsı ile taraf-ı Medîne bâhri's-sakîneye sevk-i sipâh gine havâh etdiler. Bu haber dehşet eser Herânda mülk-i Selâhaddîne mün'akis olmağın fermân üzre nâib-i Mısır Seyfe'd-devle bin Münkiz â'dâd-ı mühimmât leşker ve levlü-yü hâcibî ser-a'sker edüb irsâl-i emrinde isti'câl eyledi. Ol kemrâhlar Medîne-i münevvereye yek merhale-râh kaldıkda erişüb tend-i bâd-i heybet-i hâcib-i muratdan a'rb-i nâ-bûd. Ve mehâzîl-i ferinin bir cebel-i sa'b. El-mürtekâya sa'ved eyledi. Merd-i muhârib levlü-yü hâbib tayğ-ı âteş-bârî hamâbel ve ermiyânına bend. Ve na're-i peyder pey tekbîr-i bülend edüb ancak on nefer kal'a güvâh kâmzen a'zîmet oldu. Mu'cize-i bâkıya-ı Muhammediye tesîri ile melâ'în hâsarının tahrîk-i dest ü pâye-i iktidârı olmayıb üç yüzden mütecâviz birâzân şedîd el-fetûle giriftâr-ı zincir. Ve dest-i beste esîr oldu. Felillahûl-hamd vel-mine. Ol hınzırlardan iki met'în şerîr lâ'în dokuz kırbâya yâramaz iken nahreti'l-nebiyyi'l-emîn a'lîye't-tahîya vetteslîm mezbah-ı Minâda güşte-i tebağ Ğayretdîn olub mâ'idesini Mısırdâ sulhâ ve i'lmâ ve i'bâd ve zihâde'n-nîli's-sevâb-ı ğadâ-yı şîr-i şemşîr âteş-tâb etdile. Fî mim. Şükrullah sa'îye'l-mevfûr. Mezbûr. Bulvâr meniye'l-asl olub cevri ü sahâde Müslim halk- â'lem bir emîr-i muhterem melce-i efkara melâz za'ifâ-ı zât-ı mükerrrem idi. Nevbet-i devlet-i Fâtîmiyede dâhil-i halka-i ecnâd olub enderâs esâs tasallutlarından sonra zamân-ı saltanat Selâhaddîn Eyyübde nice sene deryâ seferine mâi mûr olan a'skere ser-dâr olub hemîşe feth ü zafer ile kâmgâr olur idi ba'd-ı â'vâm sâhe-i dil-i agâhına nesîm ı'tr-ı

şemîm acîbvâda a'yallah ve zân olmağın /s.242/ a'lâyık-ı dünyeviyeden dâmen-keş-i firâğ olub zanûr ve anâs altı nefer evlâdını kader-i kifâyeden ziyâde teslîm-i sinûf-ı emvâl ile nâil-i âmâl etdikden sonra bâkisinden bahr-ı rûz on iki bin fakîrî nâm ve âş ta'yîni ile dağdağa-i tedârik ma'âşiden tahlîs edüb eyyâm-ı mübâreke-i şehr-i Siyâmda râtîbe-i mezbûrayı tez'îf ve ba'de'l-mağrib igirmişer zırâ' üç semât-ı â'lî tertîbi ile ricâl ü nesvân ve etfâl-i fakrâ-yı taltîf etmek ve anlar istifâ-yı hat edince bizzât dâmen-i dermeyân hizmet olmak alî ahru'l-a'mer â'det-i müstemseresi idi. Rûhullah Revha. Ve ahdâ ba'd ve ahd-i âmed ve til-hâlid ve a'yn-ı tâb ve Haleb ve Nasbîn ve rika-mashar tebağ zafer peyker Selâhaddîn olub sahib-i Haleb İ'mâdeddîne Sancâr ve rika hükûmetin ta'yîn eyledi. Fî sene 79. Mülk-i Selâhaddîn â'mm-ı mezbûr safre'l-hayrında vasıl-ı şâhid zîbâ-ı şahibâ ile mesrûr oldukda kâza-yı Şâm Muhiddîn bin Zengî tehniye-i feth-i mübîn için rikâb-ı cenâb-ı Selâhaddîne refî' etdügü kasîde-i bâiyesinde bu beyt tefâl-gûne-yi derc eyledi. Şi'ir. Ve fethüküm Halebâ bâlisseyf fî-sağir. Mübeşir bî-fetvahe'l-Kudüs fî-rabbî. A've izzed-i zevâl-i celâl ile bu fâl-i râsit çıkub seksen üç şehr cebinde Beyt-i makdis şa'ir-i şerâye' envâr-ı minâr-i İslâm ile diger-bâr-i münir ve mukaddes olduğu ittifâkât-i ğarîbedendir. Devlet-i Ğazneviye Ğaznede bir taraf olub ol keşûr-i ğazveyân bad-ı ahtar dest-i kahrına oldukdan sonra bîçâre Melik Şâha etdügi Lehâvur nâm hüsn-i hüsnâ dahî kendândâz teshîr olub dâne-i karîb emân ile üftâde-i dam. Ve ba'd-i eyyâm-ı i'dâm etdiler. Fî mim. Sâhib-i Ğazne Melik Şâha çerâğ-ı hiyân-ı merdâ olacak üç yüz altmış beş senesinden bir ü pâbercâ olan binâ-yı devlet-i Ğazneye bunun helâkiyle mahd u mâl-ı esâs oldu lakin kâmil-i nâm-ı târîhde İbni Esîr kalemzen-i safha-i tahrîr olduğu üzre hâtîme-i Ğazneviyân hasr u şâh olub oğlu Melik Şâh henüz nâ'il-i devlet-i saltanat olmadan pederiyle mübtelâ-yı belâ-yı hicret ve ba'd-ı â'vâm-ı angâ refîk-i tarîk-i âhiret olmuşdur.

Esâmi-i İşân

Sebük Tekîn zuhur-ı fî sene: 365

Ve mâte fî sene: 387

İbni Mahmûd mâte fî sene: 431

İbni Mes'ûd katl fî sene: 432

İbni Mevdûd mâte fî sene: 441

A'mm-ı Abdu'r-reşîd katl fî sene:444

Fer-hazâd bin Mes'ûd fî sene: 452

Ahva İbrâhîm mâte fî sene: 481

İbni Mes'ûd mâte fî sene: 508 /s.243/

İbniAlb Arslân hâl'i fî sene: 509

İhva Behrâm Şâh mâte sene: 548

İbni Husrev Şâh mâte sene: 555

İbni Melik Şâh mâte sene: 579

İrtihâlî sene: 557

Vel-cümle sene: 214

Lâ'in-i bî-dîn ertatdan ahz-ı intikâm için Salahaddîn-i Kerkî muhâsara edüb istihkâm-i kal' imtidadi eyyâm iktizâ etmegın etrafını suhte-i ateş-i nebeh ve garet edüb Nablusı ihrak ve sukkanîni girifta'rî kayd-i istirkak eyledi. Fî sene sekiz. Sultân-i Yûnân Kılıç Arslan zîr-i fermânında olan Sivası ve Aksarâyı piser-i muhtar-ı Kudbeddîne ve Konyâyı Ğıyâseddîn Keyhüsreve ve Tokatı Rükneddîn Süleymâna ve Ankarayı Muhiddîne ve Malatyayı Mu'iziddîn Kayser Şâha ve Elbistânı Muğisiddîn Tuğrula ve Kayseriyyeyi Nûreddîn Mahmûda ve Niksâr ve Amâsiyayı birâder-zâdelerine teslîm edüb genc-i ferâğda mukîm oldu. Fî mim. Selâhaddîn Miya farriknâ vazı'-ı yed-i temellük eyledi. Fî sene 81. Pehlivan Mehmet a'zm-i mülk-i mahâlled edüb birâderi Kızıl Arslân Osman anin kâlem ü fermân olan cebel-i Hemadân ve Rey ve İsfehân ve Azerbaycânı dâhil-i havza-i temellük eyledi. Fî sene 582 re'isü'l-müneccimîn Ebu Ma'sher Belhî kevâkib-i sitte burc-ı mizânda ictimâ' edüb hükmî filân gün tûfân-i â'diyâd etdirir bâd-ı sarsar u zân olmağdır deyü ihbâr etmegın ehl-i Bağdâd vakt-i ma'hûdda tamû-yı deryâ-yı ğazab-ı Hüdâya intizâm üzre iken zamân-ı müntazirde bi-müktezâ-yı hikmet-i ilahî ruh-i sarsar değil berk-i kâm-î tahrîk edecek kadar bâd u zân olmayub minâreleri şam' ve kanâdil ile ta'yîn-i tezyîn ve şu'ara nice günler nakt-ı vakitlerin meşruf-ı hücum u münecimin etdiler. Melik Selehaddîn hame vabe-i zamir-i olan Taberiye teshirini kuvvetten fî'ile götürmek ârzûsuyla ol şube tahrik-i semend ve kala-i kemend-i muhasaraya bend eyledi. Bu hâlden manasil-i küffâr haberdar olıcak işgal kastıyla yekd-i sed ve hemvâre cümlesi müsta'id kar-i zar olub Taberiyye a'malından kabir-i hasret'i şu'ayib olan hattîn nâm-i bariye kurbunda âteş-i cenk ve peydar-ı şerirbâr oldu. Fî sene 83 avn-ı ilahî har-ı inhâl sipah-i zafer-i dest-gâh olmağın saf-ı müşrikîn bir hemsede-i herc üzre olub maydan-ı letihsarları olan sâ'li buve selibud nâm-i milere ve mücevher ile hac-ı peyker ve seradları olan Melik Keynâm bed-güher ve sâhib-i cebel adem u nan-karir ve Hâkim-i Grek Ebremo Arnat lâ'in ve dahî nice seran leşker-i nügr-i kin-i dest-i İslâmiyene giriftâr oldu. Bu feth-i mübîn lisân-ı

müverrihinde Hattîn ünvânıyla mezkûr olub hilâl-i harb ve kîtâlde otuz bin kâfir âteş-i fenâyâ sipend ve ol mikdâr /s.244/ dahî bend-i kemend olmuşdur. Şebk-i ahd-i vakı' olmağın Arnât lâ'în katline Selâhaddîn bizzât mübeşir olub murâdına nâ'il ve şifâ-ı sâdr-ı hâsıl oldu. Husûle-i mâ'mûl birle Taberiye sahrasına darb-ı hime-i nüzûl olunub hemân ol gün müjde-i emân ile ol hüsn-i hüseyin makar ehl-i imân ve ba'de müzafatı dâhil-i haytâ-i teshir-i İslâmiyan olduktan sonra sahide ba'de vahîd ukkar u nâsıra ve Suriye ve Kayseriye ve Nablus ve Seydabrud ve Cebil ve Askalan ve Rımle ve de Rûm ve Gazze kimi süleha ve kimi unve-i aşîyan-i arâm-ı ehl-i İslâm oldu. Fî mim. Ol merd-i güzîn te'sir-i feth u zafer ile kâmbîn olduktan sonra taraf-ı beytû'l-mükaddese tevcih-i ri'âyet-i gayret-i dîn edüb mücâhidîn zafer-i karîn ile muhâsara ve hisarda olan altmış binden ziyâde cenk-i evan-ı Frenk birle yigirmi iki gün müşâcere etdikden sonra maslahat-ı vakt iktizâsıyla dest-mâye-i tedârik-i mefkûd ve rûh-i girîz mesdûd olan melâ'îne ricâları üzre hat-ı müşrikîn olan makâm-ı lazımu'l-ihlara bihamdihi te'âlâ vel-minne emân teslîm olunub doksan bir seneden beri sebun-i ser-pence-i istîlâ-yı ilade-i cadîdeden intizâ' ve teslîm olındı. Fî receb sen mim Ben-i rütüb-i tevabihde nazar-ı resile olmuşdur ki melik Salahaddîn te'sir-i feth-i Kudüs-i şerif ile teşrif olundukda kense-i kemane hedmine â'zîm olmuş iki mikik-ı küffardan vurulubulan niyaz-nâmeler menzîr-i nazar-ı kabûl olub kaltada Müslime binası olmak ile meşhûr olar. Arâb Caminde hutbe okumak için tekfûrden rushat-ı süsur eyledi. İttifâkat-ı şaribeden ol sene-i şemsiye ve ol sene-i Arabiye ve ol eyyum-i üsbü birgüne müsader olub şems ve kamer dahî bir burcda bulundu. Fî mim. Sur-i muhâsara edüb hasened-i hicar vete Vâlî - i evter sebebiyle zarûrî aklın cânibine imale-i licam necehed edüb eyyâm-ı şîta-yı anüs itmâm ve ol Rebî-i bedi'ül-asaria a'zm-i Şâm eyledi. Fî sene 584. Tekrâr ref-i Ivayi ga'za edüb cebale ve İskiye ve Sahyun ve Berziye ve Bakras ve ba'd-ı sıfad-ı kuvkeb kalelerin merkez-i rû'yet-i İslâm ve birederi mülk-i â'dil Grek ve şiveyle nâm-ı hisarları kemend-i teshiye râm. Fî mim Sultân Tuğrul lam birâderi Kızıl Arslân taht-ı tasarrufundan ba'zı bilade medid istîlâ'idmeğın Arslân derya-yı hilâfete ref-i rûkn-i şikâyet edüb istimad eyledi. Hâlîfe tarafından imdada varan Celaeddîn nâm-ı vezîr henüz Kızıl Arslan ile ictimâ' etmeden Hemedân kurbunda Tuğrul ile düşar. Ve ol vehîlede a'sker-i hâlîfe /s.245/ mashar-ı â'r-ı inkisâr olub cenâb-ı vezîr esîr oldu. Fî mim. Emân ile musahhar olan kal'a-ı sükkân-ı sir-i dest-i İslamiyanda ol akdan izhâr-ı muğur-u a'zm-ı sur edüb ol cem'i nâ-mahsur kesretlerine mağrur olmağın Akkayâ gerfîkar dâm-ı hisâr etdiler. Fî sene 85 Metanet-i hisâr ü kesret-i üstahfîdînden mâ'adâ

Selehaddin dahî mücâhidîn-i zafer-i karîn ile ol havalide dâb-hiyam-ı a'râm etmegın müddet-i muhâsara iki seneye karîb ve akibetü'lamm-ı bî-hükm-i ga'za ve kâder ol hisn-ı habın Küffâr-ı aksara nasîb oldu. Fî sene seb'un ve semanin. Selâhaddîn islalen ve Akka gibî dar-ı tam-ı diftara mübtelâ olmamak için ol hisâr-ı ser-efrazı tise-i güh endazı birle a'rz-ı Dakka edüb sür-ı ma'mur Remleyi dahî geriftar genc-i mezâr eyledi. Fî sene 588 Melik Selâhaddîn hisâr-ı Kûdüsü tahrik-i rikâb eyledi. Fî mim Müsâ'ade-i takdîr tarafgir olmağın Kızıl Arslân vakı'a-ı eser-i vezîrden sonra birâder-i mâderi Tuğrul dest-i beste esîr edüb mukin-i meclîs-i tenğ ü tar etmiş idi. Rüzgâr gine güzâr-ı amm dahî giriftar genc-i mezâr eyledi. Fî sene 588 Melik Selâhaddîn Vefâ ve Kayseriye ve Akka Frenkde kalıb Arslân kamekan viren kala üzre üç yıl üç ay müddet-i ta'yîn ile a'kd-i peyvend mûsalaha eyledi. Fî ğaza ve cihaddan ferağ görünüb şemşîr-i ictihad-ı ğaza birkaç gün hıyam-ı arâmde karargir aldığı hengâmde Melik Selâhaddîn hisâr-ı Kûdüsü tahsîne beli rahud ve İsay'ı nâ-mahdud edüb hattâ ol sultân-ı adl-i âyîn bizzât nakl-ı ihçar-ı hidmetine mübaşîr olmak ile ilmen ve fikhân ve meşîh-ı su'aha dahî ol hıdmete teşmîr-i sald-i ihtirâm ve an-ı müddette fevk u mayete savanrehul evham-ı tahsîn ve ahkam etdiler. Serîr-i saltanat-ı mülk-i eyyâm hayat-ı tay-ı perde-i dest-i hadimü'z-zât oldu. Fî mim. Sâhib-i Mûsul Mes'du u hâlki hükümet nâ-mahdud rahmed-i mülk-i ma'bud olub oğlı Nûreddîn Arslân Şâh mâlik-i hisâmân-ı ikbal ü câh oldu. Fî sene 589. Melûk Selâhaddîn Şamda müteveccih gülşen-i sarây-ı melik-i bekâ olub ehl-i İslâmı dâm-ı aleme mübtelâ eyledi. Fî mim

Müddet-i saltanat sene: 24

Müddet-i ö'mr sene: 58

Ol saltanat-ı illiyyin mekân-ı bereket te'sîr-i ism ile müddetü'l-ö'mr-i kazâ-i salata muhtâc olmayub terk-i cemâ'at etmek vakı' olmamışdır. Mısır u Şâm u Hâleb ü Yemen u ekser bilâd-ı şeref gibî güzide-i memâlike mâlik iken memalik-i râh-ı cihâda masrûf olub /s.246/ a'tâ-yı kerîmâne ile me'luf-ı alağın hin-i intikâl-i de hazinesinde otuz altı dirhem ve hir altun gayr-i ism-i mâl-i itlak olunûr bulunmadığı hayret fera-yı akl-ı şu'ur olan umırdandır. Şükr-i Allah sa'yehu'l mevfur. Harzemşâh Alb Arslân genc-i lihaddenur nihân ve ve küçük oğlı Mahmûd Harzeme Sultân olıcak biraderi Muhterî Ala'addîn tard ve ib'ad ve nîl-i visal şehir-i mülk ile tahsîl mizad-ı fu'ad etmiş idi. Mahmûd dahî birkaç mertebe memalik etraftan istimdâd edüb biraderiyle tertîb-i saf-ı musaf etikden sonra ye's ve nâmer idi. Bir leden sonda a'zîmet eyledi Fî mim Kızıl Arslân mukaddeme giriftâr ser-peçe-i nevagir-i ecel olıncak Tuğrul genc-i muhbustan

halas olub Hemedana kenend-i inhar-i istihsal olmuş idi. Pehlivan Mehmet oğlu Muzafferü'd-dîn Özbek Harzemşâhdan istimdâd edüb ol dahî li-şekr-i bî-geran ile sanib-i Hemedana atf-ı inan ve Tuğrul zir-i hak-ı helekda ninhân eyledi. Fî sene 590. Tuğrul cemaze-i mürğ-i süvâr olıcak diyâr-ı Rûmda olandan me'ada Devlet-i Selçûkiye mûlariz olub ol kişver-i serteser Harzemşâha müsahhar ve hükûmetine oğlu beni hân-ı makrur oldu. Ancak bir oğlu Havârizmîyân ilinde esîr olub altı yüz on beş hilalinda ol dahî Semerkandda ni'met-i hayâtından sıyrıldı.

Esâmi-i îşân

Tuğrul bin Mikâ'îl bin Selçûk tesallutan fî sene: 432

Ve mâte fî sene: 455

İbni ahîye A'ssu'd-devle mâte fî sene: 465

İbni Mahmûd mâte fî sene: 485

İbni Melikşâh mâte fî sene: 487

Ahva Berkyâruk mâte fî sene: 488

İbni Melikşâh hal' fî sene: 499

A'mm-ı Mehmed mâte fî sene: 511

A'mm-ı Mahmûd mâte fî sene: 525

A'mm-ı Dâvud hal' fî sene: 527

A'mm-ı Mes'ûd mâte fî sene: 547

İbni aht-i Melikşâh fî sene: mim

Ahva Mehmed mâte fî sene: 554

Ahva Melikşâh mâte fî sene: 555

İbni a'mme irsâlen mâte fî sene: 573

İbni Tuğrul katl fî sene: 590

Vel cümle sene: 158

Esâmiyesi nakş-ı sutur olan selatinden mâ'dâ /s.247/ nesl-i Selçukiyâna müntakim üç dört nefer dahî mânend-i hûb-ı hayâl nâ'îl-i cend-i rûze ikbâl ve çâr-ı bâliş neşîn müsned-i câh u celâl olub lakin âfitâb-ı devletleri henüz vâsıl derece-i nasfe'n-nehâr olmadan meyl-i sitem-i zevâl edüb ism ü resimleri elsinede mezkûr olmağın a'dem-i şöhretlerine binâ onların tafsîl-i ahvâl-ı u'hde-i mufasssalâne tahmîl olundu. Hâlîfe leşker-i arâsata irsâl edüb kürsi-i memleket I'râk-ı A'cem olan İsfehânı ve Hemedân ve Kazvin ve Zencanı dest-i istila Havârizmîyândan istihsal eyledi. Fî sene 91 vahib u Sivas Kutbeddîn birâderi Nûreddîni kişte-i şemsir-i gadr edüb Kayseriyeyi

üftade-i dâm-ı teshir eyledi. Fî mim. Melik sal-ı â'lî Şâmda mesned-i İzz-i ihtîşâmda karâr-dâd olub diger oğlu Melik A'zîz Osman taht-ı Yusûfide mütemekkin ve Hâleb'de Vâlî olan oğlu Melik gerek zâhir gaziye yine sehbe hükümeti müte'edayyın olmuş idi. Birâderi Hâkim-i gerek Seyfeddîn Â'dil birader-zâdesi efzalden Şâmı teslîm idüb onâ ser-had kal'asın teslîm eyledi. Fî sene 93. Cami'î fetevâ-yı Kadı Hân el-kâzî el-imâm el-ecel ebul-mehâsin Fahre'd-dîn Hasan el-Avaz-i Cendî fûrûzende kandil-i hayât bî-sebat-ı seng-i ğadir sipehr-i bed-mihr ile şikest oldu. Fî mim. Harzemşâh Alâ'eddîn Tekiş Kastit ile izz ü Bağdâd edüb Hemedân sahrasında nasb-ı hıyam itdükde yirmi gün kar yağdı. Fî vâlî-i kişver Horasan Hindu Hân garesinin ve tar-ı mesarda nihân olub birâderi Kudbeddîn Â'lî Merginani ve mü'elif-i bedeyi'üs-sanayi Ahmet Keşani ğark-ı deryâ-yı rahmed. Fî mim ba'zı kütüb-i tevârîhde dem-i irtihal insân Burhâneddîn üç sene mukâddem olarak ta'yîn olunmuştur. Bidar-ı sitemkar Kutbeddîn dâ2ire-i vücuddan sefla'id olub kılmer-i hükm-i olan kişver-i vâlî-i Tokad Rükneddîn mûsahhar eyledi. Fî sene 594 Havarızımşâh ile Melik Hitâ meyânında âteş-i a'davet ve şikâk-ı iştiğâl yeftâ olub Alâ'eddîn taraf-ı Mâverâ'ün-nehire sevk-i leşker ve darb-i dest-i kahr ile Buhârâyı musahhar eyledi. Fî mim A'zîz Mısır fî-yevm tarafından şikâr ardınca revân iken /s.248/ süvâr oldu asb-ı sıbâ reftâr ile ğultân ve cesedi civâr-ı mezâr-ı İmâm-i Şâfi'ide pünhân olub nesli oğlu Mansûr Mehmet Câlîs-i serîr-i surûr ve varide-i mülk-i pederi oldu. Fî sene 95 ittifâk orayâ hükam ile hâkim-i serhad melik-i efzal kayyım-ı makâm Atabegi olub tahlîs-i kişver-i Şâm ricâsınâ ol cânibe tevcih-i ru'yet-i azimet ve sadme-i kahr-ı adli ile taraf-ı Kahireye tahrîk-i semend-i hezimet etmegin Melik Â'dil der-kafa alarak Mısıra vâsıl ve eftal-ı sâlîme yine serhad-i hıdmetine nâ'il olub Â'dil bir müddüt rütbe-i vezâretde hidmet etdükden sonra tahsîl-i müsned-i fermân dahî ve istiklâl ve mensur-i bi-târîkin-i neh-yi Halebe irsâl eyledi. Fî sene 596. Alâ'eddîn Tekiş dar-ı bakıyâ mübtahıl ve hatim-i mülk-i dest-i emanet-karî Kutbeddîn Mehmede müttakil olub tam-ı lakâb Alâ'eddîn ile kelakub eyledi. Fî mim Rükneddîn mâlik olduğu memalike kana'at-ı ferîde olmayub ekarîb ile ecânib-i mu'amelesîne ikdâm ve vahîden ba'de vahîd Konyâ ve Niksar ve Amâsiya ve Malatya teshirini netice-i mukaddemât neh-yi ve ihtimâm eyledi. Fî sene 97 Moğolistan Hânı Çingîz Hân ekarîb ve eşariye tarafından vefadarlık olmağın bir gün ruy-i râhat girmeyib evkatı Mehmet ile güzaran etmiş idi. Tâ ki müsâ'ade-i Hânt u ikbâr ile visâde-i istidale kadem-i nihâde olub Çingîz lakabıyla talkıb olundu. Fî sene tıs'a ve tes'în ve hamsin üç sene muhâsara ile Ankara bî-dahî ağvâş-ı tasarruf olub sâhibi Muhyiddîn-i dâne-i ferib emân ile üftâde-i dâm-ı id'am eyledi. Fî

sene 601 dahî altı günden sonra kemend-i ecele bend olub sağır oğlu Kılıç Arslan calis-i serîr oldu. Fî mim sâhib-i Konyâ Gıyaseddîn Keyhüsrev ve nisâb-ı mülkten bî-nasîb olıcak Şama ondan Konstantiniyeye varub tenessüm-i bed-murada müntazır iken rûkn-i rekin binâ-yı vücûd-i Rûkneddîn rûn-hadim olduğunda agah olub bi-tevakkuf râh-ı a'zîmete sâlik ve meha ziyâde mülk-i mevrusuna mâlik oldu. Fî sene 601 Frenk Kostantiniyyeyi Rûmdan entaz edüb altmış sene tarzında tekrâr Rûm isti'ade etmiştir. Fî mim. Keyhüsrev taht-ı şâhide karâr-dâd olıcak târik-ı cihâda ru-nihad olub darb-ı şemşir-i celadet birle dest-i isti'lâ-yı küffardan Antakyayı intizâ' eyledi. Fî sene sulûs-i mülk-i Maverâ'ün-nehir Harzemşâh Alâ'eddîn Mehmed Küffarı Hıtadan şikayet-nâme gönderib izz-i inkıyâd ve rica-yı minnet ve imdat etmegin bizzât hareket edüb bî-hükm-i takdîr esma-i dervegirde hatâ ile bir hatayı hakir elinde esîr oldu. Fî sene 604 kendü ile refik-i târik-i felaket olan Masdu nâm emîr irşadıyla anın /s.249/ hizmetkârı olmak üzre hareket edüb ba'd-ı â'mm-ı mâl-ı fidye getürmek nâmıyla râh-ı necâta muhtedî Alâ'eddîn meshûb selâmet-i daru'l-mülküne vâsıl olduğu haber-i mesaret eser-i Mes'ûdun ma'lumu olıcak vakı'a hâlden Hıtayayı dahi ağah anın lâzım-ı râh edüb ladeyye'l-vûsul avalıf-ı şâhâneye mevsul oldular. Fî sene 5 Sahibü'l-tefsîrû'l-kebir İmâm Fahri Razi tey-yi mürâhil-i vücûd edüb vâsıl-ı ser-menzil dar-ı hulud oldu. Fî sene 6 Moğollar tarih-i kâmil Hafız İzzetddîn Â'lî İbni Esîr ni'met-i hayâtdan seyr oldu. Fî mim aher-i mülk-i Harzemde darb-ı şemşir-i kahırla gultada nakl-i a'dem olub tamâm kışver-i Horâsân bi-menazı' Alâ'eddîn Mehmede Müslim oldu. Fî mim ol tâ'ifenin mahâl-i sükûn ve arâm-ı Ğazneye mücaver-i bilâd-ı ğaviz ki Medînesi fîrûz-ğâh nâm-ı hisârdır. Bahkam-ı hak civâr-ı mülk-i Gazne tarafından hem-yâra mehmî ve mer'î iken güzarişi pezîr-i tahrîr olduğu üzre amm-ı useb'un ve hemsîne ve hamse milede hind-i izhâr-ı mukuk-i ukuk edüb kışver-i gûsne cânibine inane tev'ih imale ve hând-i â'lî Sebük Tiginden devlet-i saltanatı izale eyledi. Ba'de zelike Gazneye olan mehlike ve ba'zı bilad-ı hilde mâlik olub fem-i celîl-i saltanatda dâhil iken işa't-ı müberrat-ı hasenâtda nâşî gibi hareket etmegin devletleri ahsen-i düvel denmege sezâ ve muhâldır deyü ibni Verdî Târîhinde harîr-i bâf-ı tahrîr olmuşdur. A'vâm-ı saltanatları serhad-i sittinden tecâvûz edüb efrad-ı enad-ı mertebe-i aşiretten terakki etmiştir. Keyhüsrev taraf-ı istanbula leşker-i keş İslâm olub hengam-ı keremiyet bezm-i rezme cam-ı şâhâdet birle şâhid-i gam ve oğlu İzzeddîn Keykayus zîr-i meclîs izz-i ihtişâm oldu. Fî mim sene 607 Sâhib-i Musul Nureddîn Arslân Şâh ni'met-i rahmete nâ'il olub oğlu İzzeddîn Mes'udu serîr-i hükümete sanıd eyledi. Fî mim. Keykavus bak-i sucibatı

renceş hâtîr sebebiyle amm-ı selib-i zar-ı Rûm Tuğrul üzerine sevk-i alimah ve şems-i gadr ile tehadû edüb zal-ı Rukneddîn Cihân Şâh varis-i mülk-i pederi oldu. Fî sene aşeret-i keşinede-i keyin derev olan degildür İstanbul leşkeri nâm-ı Isin Hertoyuk ile Keykavus elinde mahbus olmuş iken bezl-i mâl ve fîdye ba'zı kal'a ile geriban canin pece-i tiğ-i siyasetden intıza' eyledi. Fî sene 611 Havarızşâh senedden Kirmân ve Mikrânı ve kişver-i Gazne ve Tâlikânı musahhar hükm-i şemşîr-i zafer-i peyker eyledi. Fî sene 612 Ğazvîn ve Zincân ve Kum ve Kâşân ve Hemedân /s-250/ ve İsfehânı dahî kılmur ve fermân edüb hâlîfe ile beyinlerinde vakı' olan müraselet ve husumet emîr-i Bağdâd tarafınâ enarız-ı a'zîmet olmak iktizâ etdirmiş iken ukbe-i hilvanda bela-yı tufana mübtela olub bizzarure bi-bahr cânib-i Mâverâ'ün-nehire müteveccü oldu. Fî sene 613 sevahil-i Şâmiye de fırsat-ı beyin olan mehâsıl-ı müşrikîn Frenk bî-dîn bed-ayar-ı melik Selâhaddîn cenk ve galebe-i kahrından olıcak tedric ile kuvvet bulub memâlik-i İslamiyeye pençe-i reb-i geşyet ol araz ve bi-mezahim meydân-ı celadetde zıl-ı zahları üzre terk-i caz edüb Nablus ve Bisan etrâfını talan ve babüsarây ile nice günlük kara ve zıya'ı vîrân etdikden sonra hak-ı suvere vaz'-ı kadem-i Şam ve Dimyât üzerine hücûm etdiler. Fî sene 614 Sultân-ı kişver u'rb-ı fermânda hat-ı Mısır ve Şâm ve Hâleb Melik Â'dil makeddem-i def-i sayıl kaşdına Mısırdan esara şen ve merce-i sefer nâm-ı makâmda darb-ı hıyam etmiş idi. Mahâsıl-ı Frenk imiş. Dimyâd edecek Â'dil taraf-ı Şama imale-i lücam ve a'mâl-i Dimeşkden oğlu Melik Harzem İ'sâ merca-i neşîn ve diger oğlu Kâmil Mehmed taht-ı Mısırâ câlîs müsed-i izz-i temkîn oldu. Fî sene 615 Sâhib-i Mûsul İzzeddîn Kez'uğ Nâm-ı Mısır ol hulud edüb oğlu Arslân hil'at-ı hükümet birle kamuran oldu. Fî mim Kayser-i Rûm Keykavus Sîvâs da ukime nukim gene lahd olub Malatyada mahbûs olan birâderi Alâ'eddîn Keykubâd serîr-i mülkde cûlus eyledi. Fî sene 616 Çingîz tarafından mukaddema silahtar Mehmed Herzemşâha hâl-i cezdiyâd-i mevâd-ı muhabbet ve dâd olur. Mektub bedi'ul-üslub sebeb-i raks u rena-yı memleket-i tarafeyni olmak için Amed sed-i tüccar canibin mûrahhas olub bu târîk ile asban-i dest-i ve yek eheti esas-ı rasun-i-endıras olmak üzre abd-ı misak-ı ahd olunmuş iken üzer-i Herzemşâhdan Ünyar Hân lakâb-ı enyalak nâm-ı hakime inzar-ı Cincân Azer-i Turan-ı Zevcinidan dört yüz elliye dent-i tarufe idhâl ile kâ'ide-i ahd u Yemani ihlâl etdü Cengize mümakis olub cedd-i medid-i elf ve sadakate hâlîfen ha'idîn ihsanla tarafından â'rız olan rahne'ir istîlâ ancak bu fermânda yedi olan fitre-i Çingîz ceza-yı seva sani-i hükm-i şemşîr-i sertize havele olunmak ile olur deyü vârid olan mektuba Harzemşâh canibizden cevab-nâme ruzen-i tiğ-ı endişan ile idama ikdâm oldu. Hâlîfe-i

Bağdâd Nâsru'd-dînullah Havarızmüşâh tarafından ğayr-ı vahîd eziyet günâ gün müşahedesiyle sîne-i rîş ve ciger-hûn olduğu /s.251/ cihetden za'm-ı fâsid nice Sultân Mehmedden ahz-ı intikâm-ı sevda-yı hâmî ile Çingîz ve Hûnrûz mektun fîtn-e-i engiz gönderib memâlik-i İslâmiye üzerine öyle kâfir birahm bende galdîn tasallutını murâd etmiş idi. Hâlîfe tarafından görünen sûret-i mücmeli ve Harzemşâh canibinden zuhûr eden bed-mu'âmele tufan-ı be-lâ'în Temuçine bad olub Çingîz-i bed-güher altmış kere yüz bin canas-ı muhtelif a'sker mehusû'l-eser birle kişver-i İslam tarafına akdı. Fî mim bu peyâm-ı barid Harzemşâha vârid olıcak sipâh-ı areste ile Cengizi istikbâla isti'cal edüb inzar gurbunda ka'id'ül-ceyş-i Çingîz Mehmed tarafına şikest ve inkısar olub kenar-ı selâmete vaz'-ı kadem edicek kala-yı Turan semîne müstahfizin tay-i ben-i cân ile Tûrsan ve Horasan a'zm-ı canib-i Horâsân eyledi. Fî mim Cengiz feth-i inzad-ı feth-i zafernâme edüb muhafazada olan altmış bin kadar kemaştekan Harzemşâh berd-i müdde ğaltide hak-i a'dem ve hem zîr-mâye-i şer ü fesâd olan Ayer Hânı dest-i celladdan birahm ve emandan ibret nûma-yı â'lem oldu. Ba'dehu Buharaya anadan Semerkanda kanını sabi-yu garet ile târîk idi. Sevbaya mazendıras bulub birâderi Nasreddîn Mahmûd Sâ'lîb-i Mûsul Nûreddîn Arelan şâh binâ-yı vücûdu üç yâşında sünned-i ikbâlına iclâs olındı. Fî mim cenk-i civân Frenk Dimyadı muhassara ve sükkânı ile ağaz-ı şehiri kemend-i teshire bend etdiklerden sonra feth-i Mısır tedbîrinde oldukları vâsıl-i cem-i kâmil olmağın cedd-i suğur mûlahazasıyla measure-i ma'mur eyledi. Fî mim peyâm-ı muvalles Dimyâd köşk ü zar-ı melik-i mu'azzam Şâm olıcak el-İyaz-billah-i te'âlâ ba'de'l-istîlâ ol hisâr-ı üstüvar ile istizhar küffâr ihtimâl-ı sed için burc-i barayı Kudüsü tahrib ve ehâlîsini cila belasına ihtiyaca ibtila ile te'zib edüb biz-zarure terk-i dar ü diyâr ve tağruk-ı meşakkat-i ihtiyareden İslamiyan afif u mahâl olmayan eşya-yı ednabih ile fîrut etdiler. Hattâ bir kantar zeyt on dirheme satılub bir rızıl muhaz nısf u dirhem itmedüğü mersum kâlem ta'yîn-i müverrihîn olmuşdur. Sultân Mehmed Havarızmüşâhının sergerdân vâdi-i heybet ve hüsrân olub bed-rika-i hıramân ile semt-i selâmet-i cân /s.252/ etdiği Cengizin mesmu'ı olıcak umerâ-i tuvâmândan sûbuda bihâ-ı deruciye nüyân-ı nâm iki A'midesin sahra-yı ile Havarızmüşâha a'dem-i i'tibarî eser için ancak ve yüz bin kadar a'sker nâmzet idi. Hidmet-i ta'kîb edüb katl ü tazib ve seba-yı tağrib ile kişver-i mamur İranı tahribe ta'yîn eyledi. Fî mim 01 şerzime-i ser ü şur kişver-i mamur İran-ı yek-dest ve henvâr-ı vîrân ve samed ü natık ne var ise bürde-i silah yagma ve talan edüb vaz'-ı kadem-şur etdükleri merzubunda niçe yüz bin merd-i zur aver şemşirzen saffe şiken hazır ve amade idüğü mukarrer iken bu denlü cem-i

endek şemara bir fer u makâm-ı mukâbele ve hizamda kıyam oldu. Hatta ol sahifeden bir zendüşt-i rûy-i jülide muy-ı bed-huy mûnağa mahâllat ve esvakında cüst u cu ederek bir sarây-ı behcet fezaya dâhil ve kırk nefer merd-i dilaver mat ü hüsn oldu bir hücreye vâsıl olub bi-menazı' ve muhsin cümlesini bir rahm ile galtide ile hak-ı helâk etdüğü nefayis-i emvâl-i vezîr Nesreddîn ile mezenderan a'malından ilan etdükden sonra kendisi sebekbâr-ı met-i ahara fîrâr etmiş idi. Kal'a-i mezbura zahir-i güna gün ale meşhûr olub sihr-i ençle râb-ı nâb ile ser-şad olmağın nice mah ve sal alel-ittisâl muhâsara ile feth u zafer ihtimâl-i muhâl iken nahsur leşker-i Cengiz-i oldukda bî-hükm-i irade-i aleyh ola hilaful-ade sihr-i ençlerde olan âb-ı mânend ma'ül hayât nayebe ve istîlâ-yı âteş ile mübtela-yı bela-yı hisâr olanlar bitâb olmağın biz-zarure teslîm-i hisâr ile tâ'lib-i zinhar olub ol serkeşte-i bahtlar derzaze-i şehirden taşra vaz'-ı kadem etdikleri dem-i feyz-i bârân mânend dîde-i mihnet dîdegan cuş u huruş edüb berikiler mala mâl oldundan malda ebvâb-ı kal'adan ceviler revan oldu. Fe sübhânel-kadiru'l kahhar ol derd-i mendler Semerkandda meclis-i Çingîz-i hûn-riz olıcak vezîr-i bî-günâh ferzandan Harzemşâh tüşte-i şemşîr-i kahr olub mâder ve mahruzen ve duhterler isn-i tehiyyen nîl-i gazel ü nar-i Moğol âğûş tasarrufuna teslîm olındı. Bîçâre Sultân Mehmet deng ü hizân etraf memleketde geşt ü güzâr ve Kemaştekan-ı Çingîz havfından korkudan /s.253/ bir köşeye fîrâr ederek selâmeti deryada anlayub bâhire-i mazenderan meyanında beş gün nâm-ı cezirede arâmgir ve anda pester-i bî-mariye esîr oldu. Bu hilalde vak'a-ı ilal-ı kuşe-i güzâr olıcak müdebbir tabi'at temşik-i umûr-ı bedenden bi-küliye kasrid ve bağban takdîr-i feza-yı hayatı sed edüb ol şehriyar-ı bülend iktidara paşes bedeni olan bir kühne pîrehan-ı kefen oldu. Fî mim. Mezbûr Harzemşâh Mehmed a'zam-ı mülük-i Havârizmîye olub a'det-ı ecnadı dört yüz binden tecâvüz etmişdir. Ve hükm ü eslafı olan memâlikden ma'ada mülük etrafından dört yüze karîb-i şehir ü şehir fetih ve teshir edüb kemâl-i teklîfînden cümle alak nevbiye hânesi mersa ve müvehherler idi. Nihâyet teceburanden edeb-i islafı olan darb-ı pençe-i kane-yi evlâdına emr edüb kendüsü âyîn-i İskenderi üzre ancak vakt-i tulû' ve gurub ve afitabda levaze-i nefî-i lamgir etdirir idi. Târîh ve safda güşide-i paşte sutur oldu üzre Harzemşâh Mehmed mestûr nehân-i hâne-i für olıcak oğlu Celaleddîn deryadan varub a'zm eyledi. Kandehar muhasarasında olan leşker-i mur-ı şemâr Tatari ulfu tiğ-i telef edüb dest-mâye-i husûl me'mul birle Gazneye vusûl buldu. Fî sene 616 nakl-i mezburdan münefîm olan oldur ki eyyâm-ı muhânnette Celalleddîn pederi ile refîk-i târîk-i felaket olmuş ammâ ba'zı kütüb-i tevârîhde Celâl ol hilâlde Gaznede taht-ı neşîn bulanmak

üzre mersûm hâme-i mûrahindir. Bilad-ı Mâverâ'ün-nehir yek-ser sülte-i âteş-i kahr olub. Ol diyârda diyâr kalmadıktan sonra Çingîz ve evlâdü'z-zinâsı Kalcara zülle mûnteşîr Havârizm ve Horasana perişân olub kürsî-i memleket Havârizm olan Cürcâniye ve Şahcân ve Nişâbûr ve Herât ve kal'a-ı meşhûra Horâsandan Nahşeb ve Termet ve Belh ve bunlar emsâli hüsn-i mamurede nice yüz bin asin bî-dîn üç dört sene ale'l-ittisâl iteş-i kamr u kin-i a'mâl etmek ile ne mertebe harâb ve vîrân oldu muhtâc-ı beyân değildir. Hattâ her andaki yalnız kısm-ı a'sker on kere yüz bin adâm dâhil defter-i dîvân Harzemşah iken ol şeh u şehirde pesmande-i şemşîr ancak on altı kemisne kalub Herattan kenar-ı âb-ı ummuye dek nemân kırk a'det nim-i merde fakîr bi-berk ve nevâ sahfalarda nice müddet behayim-i mesârif ve çera ile behude güzâr-ı ö'mr ü na-payidar oldular. Bi-avnihi te'âlâ vasl-ı şâhid zafer-i pesir-i Sultân Mehmed Celale müyesser olub hattâ ba'zı kütüb-i tevârîhde muharrer oldu üzre Çingîzin Tûlî Hân nâm veled-i harâm-i ser /s.254/ hevab-i rest-i fersude-i şemşîr gil ve gir olmağın Çingîz bizzât Gazne cânibine sevk-i sipâh gine hah edüb Celal tarafı Hinde fîrâr eyledi. Vakt-ı zevâle dek nebret-i rüstamane olduktan sonra Celal bi-hükm-i izdırar evlad u iyalını idama ikdâm ile def-i mahzûr hukuk-i arvese bekbâr nehr-i güzâr edüb ancak dört bin a'dem ile Hinde vâsıl ve sükkân-ı Ğazne sadme-i kahr-ı Çingîz ile pedergil oldu. Fî mim hânder nakş-i harîr-i tahrîr etdüğü Ceybusseyr nâm-ı târîh-i muteberde Celalleddîne müsned olan ahvâlî enduhda ve edayı ihmâl edüb ancak Çingîz kahr ve kin nema-i İran-ı zemîni zîr ü zeber etdikden sonra Herzemşahın intikalı ve evlâdının za'f-ı hâlî mağlub olmağın kişver-i Hind ve sultani dahî vîrân etmek için evladından cüftayı ve uktayı ta'yîn edüb ol püdkenadlar fermân-ı Çingîzi üzre hareketi piş-i nihâd etmek ile vilâyet-i mukarren ve Ğazineyi pür ataş ve devr ve nehir-i Seyhûn kenarında a'sker-i Çengize vürud etdiler. Duyun-ı keşte-i hâme-i tahrîr etmişdir. Alâ'eddîn Keykubâd Sîvâs şehrine vaz'-ı esası mesvani'l-endıras edüb tahsîn ve ahkamı emrinde bezl-i nakdine ihtimâm eyledi. Fî mim Mehâzîl-i Frenk mensure-yi mahsur edüb her cenk ki iktiza-yı Mûsallahat-ı vakt ile kâmil tarafından mal-ı ırz-ı dîn ve devleti ba'zı şurut üzre biz-zarure a'kd-ı sulha rağbet gösterdiler. Müfîd olmayub u'mûma feth-i sulh olan kal'a ve Kudüsü teslîmden sonra mülk-i muazzam tahrîb etdüğü sur-i mamur u Kudüsü kema-fî'l evvel ta'mîr etmek için üç yüz bin altun teslîm alınmak teklîf-i anığı ile kar-ı sulh u akdedar ta'vik ve tesvif etdüler. Tâ ki bir rüz-i firuzede askerden bir cemâ'at bahira-i mahâlleden mühayin-i Frenk olan cânibe geçüb bî-melahat-ı hüsn-i â'kıbet-i kar-ı Nilden bir miktar yer açtılar. Nîl-i mübârek ruhsat-ı cereyan bulmayacak

ziyâde tuğyan-ı zamanı olmağın sedd-i mümkün olıcak olub mansura-yı mahsura eden küffâra tekrâr Dimyâd tarafına gûzar ihtimâlî müsned oldu. Nâçâr melâ'in-i hazirin kura-i bâb-ı niyaza âğâz edüb libâs-ı mükümet Musul biganeler düş-i ihtimâmına müntakil oldu. Fî sene 619

Esâmi-i Îşân

İmaddîn Zengi Nısb-ı fî sene: 531

Ve mâte fî sene: 541

İbni Seyfeddîn Ğâzî mâte fî sene: 544

Ahva Kutbeddîn Mevdûd mâte fî sene: 565/s.255/

İbni Seyfeddîn Ğâzî mâte fî sene: 576

Ahva İ'zzetddîn Mes'ûd mâte fî sene: 589

İbni Arslân Şâh mâte fî sene: 607

İbni Mes'ûd mâte fî sene: 610

İbni Arslân Şâh mâte fî sene: 612

Ahva Mahmûd mâte fî sene: 619

Vel-cümle sene: 99

Kevkeb-i devlet-i Atabekiye Musuldan mâ'da Şâm ve Heleb belki ekser diyâr-ı A'rabda dırahşân olub lakin imtidâd-ı zamân-ı ikbâl ve ta'addüd-i ricâl ve a'dem-i tedâhil beykângân. Ve tehi hırızvâl-ı afitâb-ı i'zz ü rıf'at-ı şân bir silsileye münhasır olmağın sa'irleri ahvâl-ı hilâl-i sûturda mezkûr olmak ile iktifâ olundu. Serasker fur u fer süveyda bahadır Horâsân ve Mazinderan ve I'râk ve Azerbaycân ve Kürdistan ve Gürcistan ve şirvan pazde-i leşker menhus'ul-eser ve ğâyet-i imaretden reşk-i nigar-hâne-i çün beli gayret efza-yı bi-heşt-i berin olan kişverleri sür ü zeber edüb müddet-i istîlâları olan üç senede tahmîn-i erbâb-ı ukul üzre her Moğol onar bin ehl-i İslam darb-ı şemşîr hem asam ile i'dâm iddükden sonra fermân-ı Çingîz üzre envâ'-ı nefil-i evvel envâ'-ı nefis-i emvâl ve ecnas-ı emtîn ve esbâb ve seba-yı bi-hisâb ile bâbü'l-ebvabdan güzâr ve Deşt-i Kıpçaktan a'zm-ı a'sker-i Çingîz bed-tebâr eyledi. Fî sene 20. Çün Çingîz ve komşuları cem-i bilad-ı İran ve Turan sükkanını akt-ı eman ile i'dâm Belki kılmer ü hükm-i Harzemşâh olan her köşede bir müteneffîse mecal-ı teneffüs vermek emrinde bezl-i nakdîne ihtimam edüb hasırdan pür-niyane ve hür-i mühre denli elle bedbudane dek kadîr oldukları perde-i dest-i garet ve mâ'adayı suhte-i âteş-i hasaret etmek ile minbadi ol diyarlarda arâm ve karâr-ı had-i imkandan güzeran olduğundan mâ'adâ yurd u kadîmi olan hitabda ba'zı Hânlar fırsat-ı bünyâna terfî-i ri'âyet-i i'syân etdikleri

ahbarı tahd-ı samî ve Çingîz bed-güş etmegın bizzarure evd-i iktizâ edüb yine Turan-ı zemîn yoluyla cânib -i Hitayâ atf-ı inan müraca‘at eyledi. Fî sene 21 Mervidir ki ol bî-rahm-ı ceng-i dil Semerkandda vâsıl olub andan azık-ı hatâ etdükde fermân-ı a’sker eyledi. Ki mâder-i zemân ve kahr ü duhteran Harzemşâh palas-ı köhne ve libâs-ı siyâh ve gerge ve feryâd ve nâle ve ah-ı cangâh ile pişgah-ı askerde tayy-i mürâhil edeler. Binâ-ı berrin ol biçareler hergün seruya berrin mal-ı zenan ve feryâd-ı kenan kat-ı menazîl edüb bu vaz-ı rikkat-ı haber hirkat-ı Çingîz ve etba‘ına bâ’is-i hûnde-i istihca olur idi. Fe sübhâne muhul u ehval-i müttessalat kütüb-i tevârîhde mersûm irâ’a-i tahrîr /s.256/ sıkât-ı rivat olmuştur ki merkez-i dâ’ire-i kerâmet Şeyh-i Mecididdîn-i Bağdadî cenâbların Havarızşâh mâder-i Türkân Hâtûn muhabbetiyle müttehim edüb istîlâ-yı neşve-i sahbâ esnâsında eviyle kutb-ı â’lem-i mu’tekif genc-i a’dem eyledi Rûzigâr-ı irtikâb etdüğü kâr-ı şebâneden hilâb-ı ızdaraya düşüş hûn-ı baha olmak üzre pür-zernâb bir takak şamın istishâb ve mihver-i felek vilayeti olmak üzre Şeyh Necmeddîn Ahenid Kübra hazretleri Asitane sitte-i şîtab edüb bi-şa‘irane kenduden sudur eden vaz‘-ı küstah-ı karîn aff-ı neff ü olmak ricâsınâ ruy-i niyaz-ı sevk-i hak dergah-ı siber istibah eyledi. Hazret-i Şeyh Necmeddîn hûn-ı behaya Necmeddîn zerdigil serdir. Bu cenâha mukabelesinde senin başın ve benim başım ve çendan hazer hazer Müslüman başı safha-i hak üzre ğultân olur. Zîrâ bu babdan âteş-i gazada Cenâb-ı Rabbil-rebâb te’âlâ şanunu ol mertebe iltihâb etmiştir ki yedi deryâ etfasına kadîr ola deyü cenâb u kat’i verdiler. Fî’l hakika şehir-i Cürcaniye vak’ası hazret-i şeyh dahî silaf-ı şeh-i şehadetden müşûndar olub mak’da-ı sevdefde-kar buyurdular. Rahime humullahu te’âlâ ahd-i hâlef-i mesmundan berü libâs-ı kâmet mevcunûn azm-i kurra harîr-i sefîd-i gün iken hâlîfe-i Bağdâd olalı beyaz cameyi suvada tebdîl edüb ilal olan bu ta’rız ve uslûb-ı maslûb olmamıştır. Celâl Herzem-i mendden Kirmâna andan İsfehâna gelüb Heristan ve ba’dehu Azerbeycana müstevlî oldu. Fî sene 622 Hâlîfe Nasır seyr-i ni’met seyr-i dünyâ-yı bî-bekâ olub oğlu Zâhir bi-Emrillah Mehmet ser-hevân növbet-i hilâfet oldu. Fî şevval li-sene mim

Müddet-i hilâfet sene: 47

Müddet-i ö’mr sene: 70

Şî‘î bed-mezheb zâlîm-i tend meşreb olub mütekebbir ve mütecabbir müstevlin ve mütehavvir idi. Harzemşâhdan makeddem sudûr-ı i’dâm mu’ameleden dil-gir olmağın Çingîz mektub-ı fîtne Cengiz gönderib ol tarfa ard-ı inan-ı a’zîmete sebep-i süva’rî olmak olmuştur. Beyne hime istidrac iclafına müyesser olmayan devlet-i imalat-

ı a'vâm-ı hilâfet ile mümtâz olub lakin ahir ö'mründe bela-yı umraya mübtelâ oldu. A'srında maşâhirden Seyid Ahmed Rıfâ'î ve mü'ellif-i ravze'l-anaf İmâm Suheylî ve sahibu'l-fetavâ-yı imâm A'tâbî ve müfessîr Ebul-Bekâ ve şeyhu'l-ferâştâbî nazîl-i dâre'l-enes Kudüs olmuşlardır. Havarızımşâh darb-ı dest-i merdane kibirle Gürcü a'skerin mânend-i hurûf-ı tehec-i perîşân edüb ol kavim-i bî-dîn bed-ayîn elinden Tiflis-i tahlis eyledi. Fî sen 623. Zâhir /s257/ bi-Emrullah mütevecce dergâh-ı rahmed dest-i gahû'l-hay olub oğlu Mustansır bi-Emrillah taht-ı hilâfet ile mübtehic ve mübahi oldu. Fî receb li-sene mim.

Müddet-i hilâfet sene: 9

Müddet-i ö'mr sene: 53

Seniyye-i â'dil-i müttakî ruşen-i dil olub mukâta'ât-ı ğayr-ı maşrû'a-yı ibtâl ve ihyâ-yı sünnet-i e'mrine netice-i emâl etmişdi rahimallah. Menşûr. Âl-ı tamğâdar Çingîz ile velâyet-i Havârizm ve Deşt-i Kıpçak ve memleket-i Alman ve Rus ve Bulgarda fermân fermâ olub Çengizin ekber evlâdı olan Cuci Hân pederi bed-güherinden altı ay mukâddem zeber-i hak-i ademde nihân olub kötü nançe a'rî pederi mülkünde Hân Hân oldu. Fî mim Ahd-ı saltanat-ı Osmaniyede Kırım Hânı olunanların guşe-i silsile-i nesebî Çengize Cuci vasıtasıyla muratabıdır. Biraderleriyle tevafuk ve ittihadı olmayıb hergiz muktezayı karabet-i karibe olan ülf ü muhabbet vadisne uğrâmamışdır. Melik Mu'zem İ'sâ Şamda sarây-ı beka-yı hıram edüb oğlu Melik Nusreddîn Dâvud Vâlî-i Dımeşk oldu. Fî sene 74. Zebane-i âteş-i kahr-ı ilahî olan Çingîz beled-i menşure-i heladan Teked nâm şehir-i şehir kurbunda mentadaf ya'nî vücûd-i bed-budi dâ'ire-i şuhûddan müntefî kub-ı tayini üzre muharrem bir diraht sayesinde defîn zîr-i zemîn Ve ondan â'zam-ı asfelessafîlin derekat-ı sicûn oldu. Fî min Âyîn-i bâtıl Moğol bî-dîn üzre me'âl-i ümera ve erkandan kırk a'det duhter-i mah peyler-i erva-ı cevâhir-i kıymetdar ile tezyîn edüb esiban-ı rehveda suver ve mum fasıllarınca def-i vahşetten hayz. İçün Cengize yarıar etdiler. Ol bî-dîn hânlar meyânında bu âyîn-i bâtıl-ı meznum düsturul-a'mâl olub gazensan umra band-ı İslam oldukda resm-i mezbura darb-ı kâlem ibtâl etmişdir Frenk donanması mabne-yi Akkada lenger-i kerrar salub sur-ı harâb saydayı ta'mîr etdiler. Fî sene 536 Kayser-i Rûm Alâ'eddîn Keykubâd Erzincân ve Çemişgezek ve Kemâh kal'alarını teshire teşmir sâ'id-i ictihad edüb etrâf-ı şehir Erzincâna bir hisâr-ı üstüvar bünyad eyledi. Fî min Evlâd-ı melik â'dil beylerinde olan sadâkat ve itilaf-ı adevat ve ihtilafa mübeddal olub husûsan ki melik Mısıra anda tarafında olan ranceş hâtır-ı istidâd ve tarafeynden birbirlerine bedbahlık zaman-ı irtidâd bulmağın temşid-i fa'rz-ı fâsîd ve

nîl-i emel-i bâtil için Sultân-ı Mısıra kâmil-i tahrîk ve iğrasıyla Kuddüs-i şerîf bila-ta'îl ba'zı şurût üzre tekrâr dest-i istîlâ-yı küffâra griftâr oldu /s.258/ fî sene 636. Bî-hükm-i vasiyet-i Çingîz bed-nejâd iki sene taht-ı hânı fermân-ı fermandan hâlî olub müddet-i ma'huda etrâf-ı memâlikden evlâdı ve ahfadı mahâl-i mavuda cami oldular. Resm ve ayınları üzre kırk gün sabâh ve Şâm avere-i cam-ı bedâ-i gülgam itdiklerinden sonra seyb ü ferr-i feraset ve cevher-i akl ve kıyasat ile malalli olan veli'ahd-ı Çengizi üçüncü oğlu Öketay müsned-i hâniye iclâs edüb itmâm-ı resm-i ta'zim ve ikrâmda ihtimâm etdiler. Fî mim Öketay Hân Gülvîrân ve Karakurûm tahtında fermân-ı ran olıcak memâlik-i İran ve Turan ve I'râk ve Azerbeycana serasker ta'yîn ve irsâl babında isti'cal edüb Sultân Hatayuddin Hânın ifat-ı ruyet-i isyanı münâkıs olmağın liva-yı şevketine kesr için ol canibe teveh-i â'lem-i azimet ve Hân-ı Hıta'yı seraskerdan beyân-ı hezîmet eyledi. Fî mim Ceybusseride Vâk'a-i mücarebe-i Celâl Harzemşâhı Öketay Hân asrında vuku bulub Tuli Hân ol hilalde mazkar-ı kahr-ı İzzed-i zülcelâl olmak üzre mersum kâlem tahrîr-i hândan emindir. Kâmil birâder-zadesi Nâ'sır-ı Davudi birkaç gün Şamda giriftâr mavdik-i bi-sar etdikten sonra Na'sıra gerek ve şubek ve ba'zı kala ve bekâ-i verüb Şamı tahlîs ve hükümetince birâder-i gühteri Melik Eşraf Mûsayâ tahsîs eyledi. Fî mim Harzemşâh terâm bir sene muhasaradan sonra dest-i müvâb mülk-ü eşrefde olan Ahlâtı beste-i dâm-ı teshir ve ehâlisini tuma-ı şemşîr edüb hemân ol esnada Ahlât kurbunda Melik Eşref ile tertîb-i saf muharebe ve licam ve sadme-i merdanki işriyan birle meyl-i girve-i inti'zâm eyledi. Fî sene 637 Sâhib-i arzuran Cihânşâh İbni Tuğrul cânib-i Harzemşâhda ve Keykubâd taraf-ı eşrafda olub Celâl sadme-i inhizâm ile bed-hâl olıcak Cihân Şâh güzin-zadesi Keykubâd Gencesîne giriftâr ve Erzurûm ve sâ'ir kala'ı intizama mezâr oldu. Fî mim Celâl Herzemi münhezine tebrize varub mukaddimetü'l-ceyş piraye eyledi. Bir yerde ray-i kâbil görmeyüb nâçâr iltica edecek bir kûşe şeyda etmek ricâsınâ az kimesne ile herza gerdiyâr-ı ikrat iken bir gerd-i napak elinde binâ-ı vucudî mündehim'ül-esâs olub kasr-ı üstüvar-i devlet-i Havârizmîye ender-i endiras buldı. Fî sene 638

Esâmi-i İşân

Mehmet bin Anuş Tekin zuhuru fî sene: 4490

Ve mâte sene: 521

İbni Atsız mâte fî sene: 551

İbni Arslân mâte fî sene: 568

İbni Sultan Şâh Mahmûd mâte fî sene: 589 /s.259/

Ahva Alâ'eddîn Tekiş mâte fî sene: 596

İbni Alaaddîn mâte fî sene: 617

İbni Celaleddîn katl fî sene: 627

Vel-cümle sene: 128

Nizâmu't-tevârihinde mestûrdur ki Celaleddîn mütavarî-i genc-i târgür olıcak Gıyaseddîn Mehmed nâm-ı bir ferzend zuhûr idüb Şiraz tarafında birkaç gün tek ve tan etdikden sonra ba'zı mülk-i mavara'ıl mahir şemşîr-i kahri ile bâr-i serden sebekbeh oldu. Çingîzin dördüncü oğlu olup peder ü mader zamanlarında esraf-ı hidmet-i sultaniye olan seraskerlik rütbesîne bed-hahân devlet-i küste-i şemşîr-i celadet eden Tuli Hân biraderiyle Mansûr Eşgar Hataydan avd etdikde sent-i diyâr-ı Adene tahlik-i tuğî ve i'lm eyledi. Fî min Nice senedenberü taht-gâh-ı mülk-i Yunâniye olan Konyâ eşrafında vaz'-ı esâs olunan hisâr-ı üstüvar alazahsenin mîzân ka'rî-i ihtirâmda Fî sene 639 Ala rivâyet bu eser-i muteber dahî amm-ı binâ-yı Sîvâs olan on sekiz senesinde mübesser olmuşdur. Keykubâd fermanı üzre a'sker zafer-i şî'ar-ı seniveden Deşt-i Kıpçâk tarafında güzâr edüb Sağdak ve Kelli nâm-ı nâm hisarları feth ve teshir ve Rus vilayet-i cenub-ı şemşîr ile tedbîr etdiler. Fî sene 630 Ala'ıye dahî rahime-i mülk-i Keykubâd oldu. Fî sene 631 Öketay Hân tarafından Nab-ı hûnuyan nâm-ı serasker leşker-i mürşarar Tatar ile Diyâr-ı Rûm'a vaz'-ı kaden-i sun eyledi. Fî sene selasi ve slasîn Bilad-ı Endülüs husûsunda Kurtuba nam-ı şehir ki bin altı yüz mema'id ve dokuz yüz hamamı olup mecmû'a-ı u'lemâ ve suleha idi. Keffere-i pür-tekal bed-fa'al dest-i istîlâsına düşüb mescid ve medaris-i beyt-i kenayis oldu. Fî sene 634 hâkim-i diyâr-ı Şâm Melik Eşref Müsa devlet-i hayât-ı bertaraf olup bi-galibâd vasiyyeti ol diyâr-ı hükümeti birâderi Sâ'lîh İsmâile Müslim olmuş iken Melik Kâmil Mısırdan gelüb Sâ'lîh İsmâili ga'ile-i peyâmus-ı ö'mr ü kâmil Şâmda tamâm ve oğlu Melik Â'dil Ebu Bekir sultân-ı Mısır ve Şâm olup biraderi beb-melik-i cevad Yûnus bin Dâvud niyabet-i vâlid-i şan oldu. Fî sene 635 Melik Kâmil mukabet ve hân ve tedbîr sahibî olup lakin haz-ı nefsi emmare bi-sutu nebihim edr-i kuddün ü mahazil-i Frenke teslîm gibî hatâ-ı â'zîm-i suver ile hedef-ı ciham sab u düşman ehl-i İslâm olmuşdur. Uhubb-i u'lemâ olup Mısır'da İmâm-ı Şafî-i Hazretleri zarih-i şerifleri üzre kubbe-i ula-yı bi-himmeta binâ eyledi. Tecâvüz billaha an-seyya a'tihi Alâ'eddîn Keykubâd terk-i /s260/ â'lem kevn ü fesâd olup oğlu Keyhüsrev mâlik-i memâlik oldu. Fe sene 636 Keykubâd nisâb-ı i'lm ve a'mela mâlik-i müslik adl ü dâd ehl-i sâ'lîk pâdîşâh-ı dîndar ra'ıyyetnüvaz şehir-i yar merahim-i şî'ar mekarim-i gürdar olup evlâd-ı feyizül-berakat-ı hemvâre ger-dast ve

mu'addelata masruf ve hemîşe mü'esser ve ser-i mülk-i nisfet-i sülûk ile me'luf idi. Sultânü'l-u'lema suraheneddîn ve ferzend-i ercümend-i Şeyh-i Celaledîn Mehmed Rûmî eşşehir bi-ünhahür-kar ve pezir-i sağdı ahter-i Sultân ü Veled Şemseddîn-i Tebrizî ve Sadreddîn Konevi müddet-i Ala'eddîn mevcûd olub cadde-i mecid-i selatîn-i ali Osman şîrdüm erzani etmişdir. Melik sâlîh Necmeddîn Eyyüb ibnî melik-i kâmil Ebu Bekir Vâlî-i Şâm melik-i cevad Yûnus mücadelesiyle Dimeşk ve a'maline müstevlî oldu. Fî mim Diyâr-ı Mısır dahî meddi batı intizâ' etmek ricâsına Eyyüb hareket edüb eyyâm-ı gıybetinde sâhib-i Ba'albek Sâlîh İsmâ'îl Dimeşki istîlâ eyledi. Fî sene 637 Kudüs ü şerîf on bir kere sene-i cenk-i tasallud-ı Frenkde me'va-yı abda-ı asman oldukdan sonra sâhib-i gerek hazır Dâvud ihtimamıyla tekrâr mukar-ı ehli İslâm olub tekrar-ı i'ade etdikleri diyâr-ı hisarı ve bura Davud-i arızâ-i tise-i had eyledi. Fî mim Eyyüb manzul ve menrub herzegerd-i vâdi-i mamurad olarak cem andan şamar ile sablusa varub anda hüküm-i gerek emmi-zadesi Nâsır Dâvud pençesîne giriftâr ve bir müddet genc-i habisde bim-i cenk ile nalan ve zar oldukan sonra yine Dâvud midyadıylâ cem-i sübah edüb kasd-ı müdefa'a ile bil-ufe nazil bi-menazi taht-ı Yusûfide karardâd oldu. Fî mim Sâhib-i fazl-ı vehbî ve muktesibi Şeyh Muhyiddîn-i Arabî genc-i mezâr-ı mağfîret-i mezâr oldular. Fî mim Vâlî-i matevli Şâm-ı Sâlîh İsmâ'îl birader-zâdesi sultân-ı Mısır Eyyüb şemsîr-i intikâm-ı havfindan zehra-ı terk olmağın dam u İstinfarda imdâd etmeleri şartı fazidi üzre sağd u şakik-i küffara teslim adet-i ihtiyâr eyledi. Fî sene 638 Öketay Hân taht-gâh-ı kadîm mezil-i gülvîrân ve Karakurumda galtide hak-ı helak olub peser-i kivak hân hudud ve balad-ı U'rûs ve Çerkez ve Bulgarda bulunmağın def-i mevan-i emr-i asîm-i hükümet oldu. Fî sene 639 Hân-ı mezbûr-ı zivar-i sıfât-ı Hâmîd ve semat-ı pesendîde ile arasata ve hilye-i mehasin-i ahlâk ve kerem ve eşfâk ile piraste olub kalmur ve hükm /s.261/ ve fermânında olan İslâmiyan âsûde hâl-i zıl-ı aman ü emân ve Çingîz asrında vîrân olan memâlik bunun zamanında ma'mur ve abadan olmuştur. Furud u keremi bu mertebe idi ki bir gün erbâb-ı fukura ve ihtiyaçtan bir merd-i muhtaca yüz bâlîş-zar fermân edüb hazinadaran kemiyet-i sed-i bâlîş hânın malumi olmamak kemaliyle ol mikdâr kahya-i ser-bahr-i dînârı güzarah-ı pâdîşâh kodılar. Nazargahân bâlîşlara müte'allık olub hakikat-ı hâl-ı muhat-ı ilmi olicak yüz bâlîş ne a'ceb az olub imiş zil-i su'al-i irtikatına değmez deyüp yüz bâlîş dahî terakki ederdi. Mustansır mensur-i mest-i sehba-yı hilâfet iken ti-cure-i mürğ ile mahmur olub oğlu Mutasım-billah Abdullah neşve-i cam devlet-i na-fercam ile mesrûr oldu. Fî Cemaziyel-ahire li-sene 647

Müddet-i hilâfet sene: 17

Müddet-i ö'mr sene: 53

Mazmunu'l-veled serâb-ı murât-ı hüsn-i hâl Müstansırda rev-nüma olub Vâlid-i kesiru'l-hamedî eserine iktifâ ile a'melinde dime-i dîn hâlîfe-i Raşidîne iktiza etmiş idi. Medrese-i Müstansırıyye-i Bağdâd ol hâlîfe-i pâk-nihâd eser-i muteberdir. Asrında meşâhîrden Şeyh Ömer İbni Fârız Mısırdaki şeyh Eşşehabeddîn Suhreverdi Bağdatda ve Şeyhül Henefiye Cemaleddîn Hasiri mü'ellif metn-i miftah-i alleme-i Yusûf Essekaki ve mü'ellif ala-yi nam İbni Muğti mürğ-i canları eşyan-i saz şâhser cinân oldu. Çingîz bed-güherin ikinci püseri olub Turan-ı zemînde ve kenar-ı Abbisine dek bilad-ı Uygur ve Kaşkar ve bedehşân ve Belh ve Kezvinde fermân fermâ olan Çağatay Hân kişver-i a'dem tarafına atf-ı iğran edüb otuzdan ziyâde evlâd-ı ahfadı reşîde muharrer olduğu tertîb-i mukarrer üzre canşin pederi oldular. Fî mim Tahrir-i esamileri fa'ideten hâlî olub ihtişâm-ı mala yelzem gibî olmağın ol vadiye tahdîden küff-i kadem kâlem-i münasib görüldü. Hakem-i Şâm meliki Sâlih İsmâ'îl sâhib-i kürk Nâsır Dâvud tedbîr-i hatâ paziri üzre ibka-yı hayât çent-i ruze ricâsına Taberiye ve Askalani ba'dehu Kudüs cemi-i mezârat-i müteberrike ile Frenke teslîm edüb Fî-darin sevât-ı vecih tahsîl ve vezîr-idelaleti ile Nâsır Dâvud dahî mukaddema mukaddemât-ı feth ile iktisâb etdüğü hasena-yı seyyi'eye tebdîl eğledi. Fî sene 641 Keyhüsrev bin Keykubâd Tatar ile ibra-i zecad kar-ı zar edüb müşahede-i sûret-i inhizâm-ı Ala'iyeye firâr u leşker-i menhusûl eser Tatar kürsi-i memleket-i Yûnân Konyâyâ giriftâr madık-ı hisâr eyledi. Fî mim Kayser-i Rûm salb-i sâl mâl-i emân edasını mültezim /s.262/ olub dest-i mağlub-i Tatardan diyâr-ı Rûmı tahlis eyledi. Fî mim U'kudu'l-cemân-ı nâm tarihinde aynı kalemzen safa-ı tahrîr oldu üzre bedel-sulh bahr-i yevm-i hezâr-ı dînâr ve bir eseb-i rahvar ve bir gulam ve bir pür-sitar ve birisin şikâr idi. Müsammâ bin Nakiz Sâlih İsmâ'îl teslîm-i Kudüs maddesinde teslîl-i dîn-i mübîn etdi ki sultân-ı Nasır Necmeddîn Eyyübî bî-karâr edüb a'mm-ı İsrâ'ilden Şamı intizâ ile ahz-ı intikâm ve Kudüsü şerifi tekrâr makar-ı ehli İslâm etmek rencanâ a'sker-i firûz-i eser-i cem' ve tertîb eyledi. Bu haber istiga ile İsmâ'îl pençeşte-i rah-ı şu'ur olub makdur olan mertebe leşker-i mesbuhu üzre Şamdâd ve mehâzîl-i Frenkden dâd-î istimdâd etdikden sonra hareket-i mesbuhu üzer Şamdan a'zîmet müntehibul-hezime edüb zâhir gazada telakki-i farikin-i vak'ı ve şemşirler meydan dar ve girdeland olmyacak esven-ü i'nâyet mülk-i akber ile ni'meti feth ve zafer-i nasb-ı a'sker-i İslâm ve teked-i küfür ve nifak maşher-i inhisâm olub Kudüsü şerîf ve terafı ve sevahil-i Şamiye envâr-ı menâr dîn-i mübîn ile tekrâr

tabınan oldu. Fî mim selahiyeden sonra il-i yarına hesa ol hastâ-i pâk lillahülhamd ve mu‘ammâ küfr ü eşrak alüdeleri yed-i istîlâsınâ düşrüyab-razar bed-i sabetinden mahrus u şahin-i şera-yi millet-i hatefiye-i İslamiye ile me‘mul olmuşlardır. Cay-ı sâdik oldur ki ila yevmissa‘ mesum-ı sahâ olub ol makum lazımu’l-ihtirâm pazide-i leşker-i müşrikîn olmakdan sâlîm ve emîn ola amm-i dîn a’sker mür samar-ı tekrar darül-halife tarafına ilga edüb Bağdâd müdafasından Ya’kûba nâm-ı isâlda a’sker-i hâlîfe ile ikal-i âteş-i harb ve sittîn ve beni şemşîr-i sertîz ile a’zm-ı dehliz güriz etdiler. Fî sene 643 varla-i sarir hân-ı kavak haz-ı husûl u me‘muru birle seferden avdedüb müstekıran taht-ı saltanata vâsıl olıcak resm-i âyîn-i Çengiz üzre a’kd olunan cemiydede hil’at-ı hân-i bil-ittifâk kâmet-i isti’dadına erzam görüldü. Fî mim. Sultân-ı kasr-ı Necmeddîn Eyyüb mukad-ı kare-i şayret-i â’lem ve darb-ı dest-i kahr-ı intikâm ile Şamı a’m-m-ı İsmâ’il dest-i istîlâsından intiza’edüb ol bî-edeb sâhib-i saleb ve a’sr-ı Yusûfda taraf-ı Kahireye leşker-i küş olub dar-ı isti‘al âteş-i harb ve kıtalda kayd-ı igtikala düşüb kal’a-ı ol cebelde mahbus iken bahr-i hayâtından me’yuz oldu. Şam med-i teslîm Kudüs Nazîr Dâvuda Sahi te’sîr /s.263/ idüb kah Hâlebde ve kah Bağdadda nice yıllar her zegerd kuşe bâzâr-ı felaket olarak esaret ra‘ud-i ö’mr-i nâ-payidar idüb akibet sene sittin ve hamsîne ah u enin i’lm-i sam-ı ucegâh-ı magfîret dest-gâh-ı hazret-i pür-verdiyâr ve cesedi câhiliyede vâlid-i mülk-i nus-ı zem türbesinde karâr eyledi. Necmeddîn Eyyübî Balbeki kemud-i tahire bend edüb Askelan ve Taberiyeyi a’zm-i ceng-i istîlâ-ı Frenk den talim. Fî sene 644 Geyük pan taraf-ı âteşizin oldu. Fî mim Hân-ı mezbûr pederi Öketay Hân gibî işat-ı merasim-i sekarim ve merhamet gösterib ve ifaze edüb harasın vüsudu Semerkandda saht-i âteşin oldu. Fî mim Hân-ı mezbûr nevâl-i nerahîm ve ra’iyyet perveri ile mezkur olub lakin ukna-yı hub ve vala-yı İslamiyan ile mevsuf oldu gibî Geyük Hân hilafıyla maruf idi. Saltanat Mısırdan mesul ve birâderi elinde habs ile me’zul olan mülk-i â’dil şakik gayri takik işaretiyle rahmed-i hakka vâsıl olub munumtesi zindandan tablis-i cân eyledi. Fî sene seb’im ve erba‘in Ve sittenetîn Sultân-ı Mısır Mâlik Sâlîh Eyyüb düşünden masurede hâl’atı hayât Mesûd olub oğlu melik muazzam Turanşâh hüsn-i giğatâ bulunmağın hazîr olınan dört aykadar zamân Frenk harekatı havfindan Eyyübun neyti ihfa olındı. Fî mim peyâm-ı intikâl mifka Eyyüb ile şera’sker Frenk bî-arâm olıca bu diyam-ı falan zerine hareket-i ihmîzân edüb farisgur üzerinde suretnemay zuhûr olan kermiyet Pazar-ı cengide caniki birden ziyâde mehâzîl-i Frenk ve silemayâ-i hayatından nahireyâb olub serdarları olananın bî dîn kayıb esare giriftâr ve dimyâd bine şair-i İslamiye’te ile per envâr oldu. Fî mimi iki aydan sonra

tur-ı unşâh fresgur'da seran-ı sipâh elinden şerort-i şâhâ'det nüş edüb meliki Eyyüb'un Ümmu veledi şeceratild-derman zani vâdi-i saltanatâ kam-zen oldu. Fî sene 48 secerüdder üç ay telvis-i dest-i saltanat etdikten sonra Atabeg A'sker-i Mısır İsveddîn Eyyübün terk-mânî tesalutun etmiş iken ittifâk-ı a'sker ile Aybek yine rütbe-i Atabekiye tenzîl ve eşref Mûsa İbni Vâsî İbni Kâmil bi'at-ı saltanat ile tebci olundu fî mim. Kat'ı rişte-i tam' karnak için eser-i mu'teber mütevekkî olan sûr-i ma'mûr Dimyâd tahrib olunub anâ karîb münşiye nâm kal'a binâ olındı. Fî mim dest-i Kıpçâk /s.264/ Hânı Batu Hân İbn-i Cuci Hân ihtimâmı ile Menku Hân İbnihu tevelli Hân İbnihu Çingîz Hân Teyük Hân mahâllinden tahtgâh-ı Çingîz olan gelürenda ayini Moğol üzre mesne-hânayâ cûlus eyledi. Fî mim câmi-i ehadis-i şerîfe-i meşarîk İmâm Hasan sagar Bağdâdda ğark-ı deryâ-yı rahmed rahmanı oldu. Fî sene hamsin diyâr-ı mand mâ'rız-ı edende Fî sebep-i kahr-ı âteş zuhûr edüb bin muddet bi-karâr oldu. Fî sene 51 Eyübün terkimini tekrâr Câ'lîs-i şerir Sultân olub Eşref Mûsayı nafyi asil-beled ve mübtala-yı hil'-i asl-ı ebed eyledi. Fî sene 51 taraf-ı Eyyübiyeden taht-ı Mısırdâ fermân-ı ferama olanların uhra Eşref Mûsadır.

Esâmi-i Îşân

Melik Selâhaddîn-i tasallutun sene: 520

Ve mâte fî sene: 589

İbni Kâmil mâte fî sene: 635

İbni Â'dil hal' fî sene: 638

Anva Sâlih-i Eyyüb mâte fî sene: 647

İbni Turan Şâh hal' sene: mim

İbni Eşref Mûsa hal' sene: 652

Vel-cümle sene: 92

Ol zühmereden Şâm ve Hâleb vesâ'ir bilada müstevli olanları tertiblerine üss-i but aldığından irad-ı tahvîl-i bila tayil olsunan ekser şüre tabrruzdan keff-i lisan kâlem olundu. Musta'sız hâlîfenin ba's-ı etverana Hûnvar-ı ahabâr-ı Hâkim-i İran tabcahının ihbarıyla Mengü Kârûn geç güzârı olub marast-ı nazar Hinde bir vecih-i azm I'râk-ı Arâb ve Acemi bend-i kemend-i tesh-i itaskad-ı iskid da'ire-i iskan görünmegin ol tedbir üzre cuş u eryâharu Tatar ile cânib-i İrana birâder güneri hilakuvı irsâl ve kendüsü mağfur için mütavar-ı hak-ı helâk etemk için ol tarafa bezât-ı cenâh-ı isti'cal eyledi. Fî mim aybın şehrûden ağış-ı niğaha alub semera-i şecere-i visalından mütemaddi oldu. Fî sene 653 But Hân Came-i hayeti car-ı mülk olmak üzre binâ etdüğü

sarây-ı ruh u şehirde meslula dest-i kahr-ı kadîm ile izzet olub birâderi Berge Hân onun mekanında hakim ve delalet-i tevfiğ birle salın târîk-ı İslâm ve dîn oldu. Fî sene 651 Sarây-ı ruzbar gâyet seha ve kerem ile meşhûr olub bi-dîn ile mütedeyyin değil iken yezdan pür-settîn ile mezkurdur. Hâlâ diyâr-ı Kırîmda mukîm olan hânların aslı Batu Hân nesilleri ona muntegidir. Halâ küffâr-ı mânî üzre tânecû-ı Noyân /s.265/ Tatat askeriyle diyâr-ı Rûma tekrâr hucum edüb Erzincân kurbunda Keyhüsrev ile cenk ve nebred-gah-ı Kayser-i Rûm başınan teng eyledi. Aher-i ger Keyhüsrev leşker-i Tatariden nikran oldu. Fî mim mü'ellif-i târîh-i mira'tu'z-zamân Yusûf bin el-Cevzi pertevîyan-ı hayat-ı muzmahil oldu. Fî mim Gıyaseddîn Keyhüsrev gecine-i vücud-i derin-i zîr-i zemîn olub evlâdı İzzeddîn Keykavus ve Rûkneddîn Kılıç Arslan ve Alâ'eddîn Kaykubâte tevafuk ittihad üzre visâde-i saltanata istinâd etdiler Fî mimi akt-ı yayvand-ı sulh ricâsına Ala'eddîn hediye-yı şâhâne ile dergâh-ı Hence gidib cizve-i bahâne ile ur-ı birâderi müşademdan mukâteleye terakki eyledi. Darb-ı dest-i kahr ile İzzeddîn Konyâ tahtında müsta'cal olub Rûkneddîn genc-i minnedde tevaşşuh ve inan ile kana'at-ı güzîn oldu. Fî sene 655 Seceru'd-derzuci Aybek zan-ı ahira ta'lik-i nast-ı rağbet etmek töhmetiyle dıraht-ı vücûdunu sabr-ı şuhûddan kıl edüb tasallutun ithişke-i Nûreddîn Â'lî bin Aybek müsâ'ade-i sepah ile tevassut-ı ızal-ı gam-ı saltanatı hümüne râm ve bir aydan sonra Secareddîn Azeri intikâm için i'dam eyledi. Fî mim hüddâm-ı hurrâm-ı muhterem-ı nebevî ve sakıf mescid-i şerif-i muhterik oldu. Fî mim Medîne-i bahiri's-sekine kurbunda Humus nâm-ı nakamda huda-yı baş peydâ olub ala rivayeti üç ay mümtedi ve atâ-ı fenâ-ı iştiğal-i müsned olâyîn olalü ve tella-i risas-ı misâl-ı müzib oldu. Eserat-ı ma'atdan olan nar ihtimâlîyle hâl-i halas perişan ve der cem olmuşlar iken şehre gârib oldukda âb-ı râhat-ı i'lân birle müntarîf oldu. Fî mim â'zm-ı dergâh-ı hânî eden Ala'eddîn Erzincanda müteveccihen melik-i cavidani olub hizmetinde olan umera hidaya-yı hâne isâl edicek diyâr-ı Rûm nîl-i endişane iki birâderi meyana hân-ı taksim ve her birisine inanâ al-ı temgalu ayrılığı teslîm eyledi. Fî sene 656 Hülâgü iki üç sene İran ve Turanda güş ü güzer ve tekaril-i mühimat-ı girvedar etdikten sonra tezhir-i kişver-i l'râk-ı arak kastıyla ol canibe itlak-ı zimân-ı a'zîmet edüb darb-ı hâle ide dadat-ı mudrik-i insara giriftâr eyledi. Fî mim hâllî Fî muhafaza-i râmîş ve ar için darü'l-hilefa-yı eduvat-ı karzer birle tahsîn edüb ala ravayeti elli günden ziyâde müddet-i makul-ı cân hucarıyla meta-i hayat-ı ebediye haruldar oldu. Lakin mukaddema miskin-i revafız olan mahâlî-i karhi bila-mucib Musta'sımın izniyle dest-i gâret-i seniyanıda perişan olub hâyîn-ı bî-dîn rafîzi bed-âbin vezîr İbni Alkâmi bu sebile izmâr-ı gayz

/s.266/ etmegın sulh ricası bahanesiyle a'skeri helâkıyâ çeküb canını hitâmân olduktan sonra duhter-i hâlîfeyi pesr-i hâlâkînâ a'kd nâmıyla Musta'sım-ı Ebubekr ve Abdurrahman nâm-ı ferzend-i dil-bend ve erkân-ı devlet ü ayan hazreti ile helak u hime-i kahime çıkub nice eşraf-ı ehl-i imân bariç dâ'ire-i Müselliman-ı leşker-i mür-şamar Tatar dâm-ı kahine teslim eyledi. Hasbel işare Musta'sım nazargahında iki pesr-i anid-i sateri ve hemralar olan vücuh u Ehl-i Bağdâd gallıda-ı hak-ı ve hûn olub hâlîfe üç gün mevkuf dâm-gâh-ı habe olduktan sonra zîr-nay-ı hak-ı rezîl Tatar bed-gerderde ser-kıran-ı silaf-ı saf-ı şehadet oldu. Fîl-yevmi rabbî min sabr-i safer lis-seneti'l-mezbura

Müddet-i hilâfet sene: 15

Şehr: 8

Müddet-i ö'mr sene: 47

Daru's-selamı Bağdâd dâhil hıtâ-i tasaruf-ı helek-i alçak senk-i di'lân-ı Tatar-ı şemşîr bazlığa âğâz idib bir haftâ İbni Samana kavli üzre kırk gün tamuğ-ı reng-i saryâ kird-i aridir ger olmağın ekal-i mütayakkin üzre yüz bin ehl-i İslâm kanman-ı vâd-i a'dem olub sarây-ı emîr ve külb-i fakirde mevcûd olan samed ü natık. Dest-i gariftar Tatarda talan ve hem ser-tağuna zevâl-ı asumân olan kusûr-ı ragin tis-i kadr birle vîrân oldu. Musta'sım seniyye-i pek i'tikad-ı naşîr adl-ı vedud hâlîfe-i dîndar ki agay-i pür-hünkâr olub lakin gâyet sade dil cem-i ef'ala mâ'lî olmağın vezîr-i bââyın ilkasıyla otuz beş binden ziyâde asrın da meşahirden şemsül-şimme Kerderi ve Şayhânevi ibni Baliş ve mü'ellif-i kafiye ve şafîyâ ibni Ha'cîb ve mü'ellif-i müfredat-ı tıbbu İbni Baytar müteveccihen ceht-i daru'l-karâr oldular. Musta'sımın dareu'l-kerâme-i rahmet-i İzzed-i zül-celale intikalıyla şem-i ikbâl Edib Abbas Münkâ'saf şâhâb-ı meval olub Müstansır-billah Ahmed Mısırdâ sadr-ı neşîn dest-i hilâfet olunca üç sene benat-ı devlet menat-ı hilâfet nûr-ı dîde-i dide-i takdîr-i mümteni'üt-tağyîr oldu.

Esâmi-i İşân

Abdullah Tevku' mâte fî sene: 132

Mâte fî sene:136

Ahva Mansûr mâte fî sene: 158

İbni Mehdî mâte fî sene: 169

İbni Hâdî mâte fî sene: 170

Ahva Hârûn mâte fî sene: 193/s.267/

İbni Emîn katl fî sene: 198

Ahva Me'mûn mâte fî sene: 218

- Ahva Musta'sım mâte fî sene: 227
 İbni Vâsık mâte fî sene: 237
 Ahva Mütevekkil katl fî sene: 247
 İbni Muntasır mâte fî sene: 248
 İbni a'mme Musta'ın hal' fî sene: 253
 Mu'taz bin Mütevekkil fî sene: 255
 Muhtedî bin Vasık katl sene: 256
 Mutemed bin Mütevekkil mâte fî sene: 279
 İbni ihata Mu'tezîd mâte fî sene: 289
 İbni Mukanne fî mâte fî sene: 290
 Ahva Mukadder katl fî sene: 320
 Ahva Kâhır hal' fî sene: 322
 İbni Ahtar azîmât fî sene: 329
 Ahva Muttakî hal' fî sene: 333
 Müstekfî bin Muntaki hal' fî sene: 334
 Muttabî' bin Muktedir mâte fî sene: 363
 İbni Tâyi' hal' fî sene: 379
 Kâdir bin İshak bin Mukannid mâte fî sene: 422
 İbni Kâ'im mâte fî sene: 467
 Hâfeze Muktedî mâte fî sene: 487
 İbni Mûstahzîr mâte fî sene: 512
 İbni Mûsterşid katl fî sene: 529
 İbni Raşid hal' fî sene: 530
 A'mme Muktefî mâte fî sene: 555
 İbni Mustetcid mâte fî sene: 566
 İbni Mustazî mâte fî sene: 575
 İbni Nâsar mâte fî sene: 222
 İbni Tâhir mâte fî sene: 623
 İbni Mustansır mâte fî sene: 640
 İbni Musta'sım katl fî sene: 657
 Ve bilcümle a'ded: 37
 Ve müddet-i hilâfet-i him-i a'ded: 524

Mervidir ki Musta'sım te'sisi bünyân-ı muhasarat etmek za'mıyla a'zm-i bâr-ı kahil-ı hânî etdikde ziynet ü zeyb-i devlet-i hilâfet-i Abbasiye olan berde ve kazib-i a'rz-ı haşmet verset-i uluvv-i menzilet kasdıyla istishâb itmişdi. Hâlîfe hulle-pûş şehadet oldukda Hülâgü-yü tayin-i fermân ile ikisi dahî ihrak olunub râmadı Dicleye ilkâ olındı. Ol bed-dîn ve bed âyîn altı ayâ karib hudden zebân-ı kâlem tarafa rakam-ı beyanından aciz olacak mertebe Bağdadı meyâ-ı eyyâm muhasarad zad ü zevada tedariki emrinde zuhûr eden hadımatı mukakruca sevk-i leşker menhuse'l-eser eyledi. A'lî rivâyet-i kafîr enni'am i'lkam-i şemşîr-i siyâset Hülâgü ile /s268/ enduhte-i câh-ı cehennem olub nakl-ı ahar üzre şâhene-i Bağdâd asıl ki hizmet-i rezilesinde iki ay kadar azam-i mukîm geçi zil ü hân-ı ba'dehu hatf-ı enfe berbed dâde-i nakd-i revân oldu. A'leyh-i mayes tehikka sâhib-i gerek melik-i Nâsır Dâvud amme seb'un ve selasîne ve set-mâye-i hududunda istihsâl-ı Kudüs emrinde asa-i cemîle izhâr etmişken sene-i ahde ve erabinde Sâlîh İsmâ'îl ol makâm-ı lazımu'lihtirâmı küffara teslîmde Dâvud ile hem-zebân ittifâk olmağın yaht-i ber-güşte olub nice müddet-i dar ü diyarından dür ü müşâhede'-i rûy-i ikbâlden mehbûs olduktan sonra melûl ve mahzun ta'n-ı tâ'un ile Şâm kurbunda taraf-ı Mısır a'dem-i imale-i licam eyledi. Fî sene 657 Sultân-ı Mısır Meliki Masur Nûreddîn-i ilâ'lem-i Seyfeddîn Muzaffer katr-i mâder ve birâderleri ile sagar-ı Dimyada gidüb nef'î edüb hil'at-ı Sultânî ile kendüsü vâlî müsned-i kamurani oldu. Fî mim Mengü Hân mukaddem-i nikeşte-i hâme-i beyân oldu üzre fagfur-ı Çini darb-ı şemşirgin ile şikest etmek için ol cânibe teveccüh-i râyet-i hareket etmiş idi. Ba'zı kal'a-i intizadan sonra sadme-i cenk-i mancınık fenâ birle hisâr ü vücûd u münhedemül-esâs olub birâderi artık bî-vefâ Kubilay Hân dest-i hânide karâr ve makâm-ı mu'arazada olan ve ba'zı ekserihî tav'an ve kerhen dâ'ire-i teslîme götürmek için bezl-i nakdîne iktidâr eyledi. Fî sene 658 Mâder-i meng ü Nasraniyye iken acibdir ki taraf-ı İslâma muhabbeti bin balış nûkra gönderüb Buharada bir medrese-i raff'a icad ve kadr-i kifayeden ziyâde evkaf a'dâd eyledi. Hülâgü tahribat-ı bilad ve ta'zib-i ibâd ederek menazîl-i mûrad olub mengüyan tarafından vârid olan yarlıg mütehaddimül lizam üzre semt-i Arabistana atf-ı inan eyledi. Vahîden ba'de vahîd Hâleb ve Hamâ ve Humus ve Şamı kemend-i teshira nâm edüb surilerin zîr ü zebân ve zabıtları için bir raşhînâ mukarrer eyledikten sonra peyâm-ı mürğ-i mengüyan vasılıyla bî-sabr u arâm olub Şamdan sub-ı İrana atf-ı yakeran mürasat eyledi. Melik Muzaffer Kuduz a'sker-i salem ile a'zm-ı Şâm edüb şâhâne-i Dimeşkde Tiğîn ile Ayncaluk nâm-ı makâmda tertîb-i saf-ı kıtâl ve ketiğâ ve kesr-i a'sker-i Tatar-ı tuğme-i şemşîr istisâl eyledi. Fî mim Sultân

Fîruz-ı rûz-ı Muzaffer Kudüs dest-i istîlâ-yı Tatada olan bilad-ı Araba ta'yin-i tevâb ve husûl ü me'mul birle taraf-ı Mısır tahrîk-i rikâb edüb selahiyeye yek merhel-i râh kaldıkda Sâlih Eyyüb memâlikinden kaçagil asl-ı pâre bend-i kadr darb-ı tığ-i gadri /s.269/ ile galtide-i hufra-i vetar-ı mezâr olub Baybars-ı ğaddâr-ı müsned-i saltatda karâr ve lakâb-ı melik-i tâhir ile telakkub-i ihtiyâr eyledi. Pirâm-ı huzır-ı inkisâr-ı Tatar Hülâgüya vâsıl olıcak ilikan-ı Noyan nâm-ı red-i hidmet-i ahz-ı intikâm ve setir-dâd-ı bilad-ı Şams olub Şamda henüz evlese-iistirâhat ve arâm etmeden Baybars bend-i ğaddâr hucumuyla cânib-i Rûmla karâr eyledi. Dînâle ve dil-şeker-i Tatar olan candiyan Mısır Humus birle tar-ı mar oldu. Fî mim muhal-i akl-ı şu'ur-ı esrar ünvanıyla iştihâr-ı yafte-i olan haşîş-i kürsi-i memleket Herasdan tester-nâm-ı şchirden zuhûr etdiği hattât-ı Mukır Yezide mestûrdur. Mustansır-billah lakâb-ı Ahmed nâm-ı kimesne Mısırdan hulefa-i Abbasiyeden Tâhir bî-Emrillah Muhammedin ferzend-i firûzenden ahteri olmak üzre isbât-ı neseb edüb umuman ehl-i Mısır ger-dünbest-i tuk-ı beyat olduktan sonra Melik Zâhir Baybars imbadıyla teşyid-i esâs hilâfet ricası nazm-ı Bağdâd ve A'nber nâm muvazzad avâl-i müstevlî-i Bağdâd olan Kara Boğa nâm Tatar bed-teber-i bedrak-i tığ-ı bî-diriği ile meyl-i cânib -i a'demabâd eyledi. Fî sene 659 İzzeddîn Keykavus dest-i bidat birle darveza-i fîtne ve fesad-ı bezar ve birâderi Rükneddîn Kılıç Arslân zîr-i fermânında olan ba'zı bilada pây-ı ta'arrûz-ı raz edüb Hülâgü imdadıyla rûkn-i devlet Rükneddînde karâr eyledi. Fî sene 660 Raşid Billah ahfadından derece-i sabi'ada hâkim bi-Emrillah lakâb-ı Ahmed nâm kimesne dahî Mısırdâ hil'at-ı ruş-ı hilâfet olub kal'a-ı cebelde ta'yılın mahâl olundu. Fî sene 661 Tekevvür-i lâ'în İzzeddîn bir müddet sadr-ı neşîn-i müsned-i ihtirâm etdikden sonra hizmetinde olan ümarayı isnâd-ı kasd-ı bed ile tesmil ve Kaykavusu kal'a-ı Arabiyeden birinde ihânet ve tezlîl eyledi. Fî sene 662 Lâ'în-i bed-suret ve bed-huy Hülâgü Marağada itmâm-ı resd-i cedîde ihtimâm üzre iken mal-ı seri'üs-seyr ö'mr ü giriftarı a'kd-ı muhak ve kevkeb-i hayât-ı bi-cebatı mübtala-yı belaya ictrâk olub oğlu Ayağ Hân afitâb-ı ikbâl-i üç câh-ü celalde â'lî oldu. Fî sene 663 cesed-i nağak-ı a'mâl selmasdan Sülüs nâm kal'ada mütavarî-i matmure-i hak olub üzerinde â'lî kubbe binâ olunmuşdur. Deyü İhbarü'd-Düvel nâm kitabda mestûr safhâ-i sûturdan ol kişi-yi bî-dîn Horâsân ve Irak'ın ve Erzincân ve bilad-ı fare ve Diyârbekir-i Rûm ve Ermeniya-i kübra ve Erz-ı /s.270/ Rûm ve Erzincân ve Sîvâs ve dahî nice memâlîke mekan olmuş idi. Kadı Beyzâvî Tarihinde Hülâgü ahir ö'mründe amme bend-i İslâm olmak üzre kitaba tırâz-ı ivan tahkîk olmuşdur. Vallahü a'lem bilhakika bereket-i hân-ı meşgale-i nûr-i imân ile azm-i iklîm-i bekâ edüb emmi-zadesi Menkute mergerden

can-ı kald-i canı birle müzeyyen oldu. Fî sene hamsin ve sittin Hân-ı mezbûr ziyad-ı murad-ı delal ve diyanet ile mütahâlli olub müte‘addid medaris ve cami ve nice bekâ-i hayr-ı ihyaz etmişdir. Zümre-i u’lemâ-i hemvâre mazhar-ı ihsan olub erbâb-ı istihlak ve hemîşe hân-ı bezl ü infakandar. Havsala-i isti’dâd-ı Tatar ziyâde-i hisâl olmağın dergâh -ı muhit-i rahl-ı ribâb fazl-ü kamil idi. Rûkneddîn Kılıç Arsalan vezîri Mu‘iniddîn Pervane kasdıyla Konyada mütamekkin umera-i Tatar serkerin bade-i şâhâdet edüb suretâ üç yâşında oğlu Gıyaseddîn Keyhusrevi pederi makamata iclâs ve hakikatde hıl’at-ı sultân-i perveriye ilbas etdiler. Fî sene 666 Baybars pür-saz ve sülb-i müretteb-i a’sker ile a’zm-ı Şâm edüb Yafa ve Antâkya ve Bakaras ve dahî ba’zı kala-i küffarı şemşîr-i merdan-ı birle tezhir eyledi. Fî sene 667 Menkater etrâf-ı Kostantiniyye garatına ta’yin etdüğü leşker-i Tatar beni avdde İzzeddîn Keykavus mahbûs olduğu hisardan tahlîs edüb Mangü Hân tarafından sanaf-ı ikar-ı mille tâ’lîf ve hıl’at-ı mûsarat birle teşrîf olındı. Fî sene 668 Nâzm-ı silk-i’l-lala-yı Mesnev-i Celaleddîn Rûmî ve Sadreddîn Konevi keferayi rehân-ı mülk-i cavidaneye atf-ı inan etdiler. Fî sene isneteyn ve seb’in Mu‘ideddin Pervane veli ni’met-i hakkında irtikâb etdüğü karîne ve avâb Abaka Hânın küsgızarı olıcak ihzarete fermân-ı asdar edüb Elbistanda ol beyn-i nekkarîn kelle-i bi-devletini gallite-i hak-i mezelled eyledi. Fî sene Hamsin ve sib’in Melik-i zâhir Baybars gazve-i Tatar bed-gerderden i’adedyâğı Şamdan birin şebisnân-ı a’deme hırâm edüb oğlu Melik Sa’id Muhammed Serhân ni’met-i sâltanat oldu. Fî sene 669 Ğâyet-i müteverri müterri olub mukatası hamirden bahr-i yevm-i hezâr-ı dînâr hâsıl olur iken darb-ı kâlem ibtâl edüb re’f etdüğü sâ’ir mezâlîm-i resm-i mu’tadı senede on kere yüz bin sertam el-vezn-i kamilü’l-bâr idüğü sebt-i sehayif-i kütüb-i / s.271/ seyr ve ihbâr olmuşdur. Memâlik-i Mısır ve Şâmda emr-i kazâ ancak Şâfi-i kazasına muhvas olub mezahib-i selase-i bakiyye anın tarafından nevâbe sipariş oluna gelmiş iken her mezhebe müstakil kadı ta’yini dahî anın rey-i razin eseridir. Ba’zı kütüb-i tevârîhde rekzade-i ta’yîn olındığı üzre ba’del edüb ba’del itmen şevre-i nebeviye bînasına sırf-ı makdîne-i ihtimâm hudud ve sumunda san’at-ı Davudî izhâr etmişdir. Tarih-i gürnûr hazret-i kelâm üzerine kubbe-i â’liye binası dahî ol sultân-ı â’lîyyin mekana nasîb olub Cenâb-ı Hâlîl mazcığ-ı mukeddeslerin dahî tecdid etmişdir. İzzeddîn Keykavus diyâr-ı gurbetde dar-ı fenaya rihlet edüb müngütemr-i duhter-i Keykavusu hilâf-ı şerîf mutahbâr Mes’ud İbni Keykavusa teklîf etmeğın Mes’ud u sebekkar firâr edüb agahâne ittica iyledi. Fî sene 677 Seyyid Ahmed el-Bedevi cenabları Mısırada gutâ huvar-ı rahmed bî-hisâb Hazret-i rabbi’l-erbâb oldu. Fî mim sultân-ı kişver-i Arâb Melik Sa’id

berekât-ı hal u nef'î olunub hafsala biraderi Melik Â'dil Bedreddîn Selmuş mesned-i saltanat ile tevkîr ve altıncı ayda ol mütmemden temsilil tahkîr olundukdan sonra Melik Mansûr Kalavun sadr-ı sa'âdetde mekîn ve beraket-i girada laht-ı neşîn oldu Fî sene 678 Salmaniyyeye nef'î ve Lala belasına mübtela oldukaan sonra ol diyarda rahmet-i rahmaniye ittisâl ve cesed-i kırafe Mısıra ihtila eyledi. Fî mim Mengü Temir şu'le-i havele-i vücudu da'ire-i şuhûddan nâ-bûd olub birâderi tevarî-i şem-i ikbâl-i ruzan oldu. Fî sene 679 Sultân Kalavun Abaka Hân tarafından kişver-i Şama havele olan ekser binden ziyâde a'sker-i Tatar-ı zâhir husuda katl ve esîr ile tarizar ve serdarları olan Mengü Temiri bin Hûlagü bî-zuhredar edüb azm-i dada mesbur-ı Mengü Temir ol cerâhatden carad oldu. Fî sene 680 Ayafa Hân a'sker-i Tatara kafadar olarak na-hiradafa karîb olub beyyân-ı inhizâm umuruyla â'zm-i semt-i kuful olmuş idi. Hemedana vardıkda istîlâ-yı umum ile ve ala rivayet-î mesrine sahâ-i hestiden ma'dur olmağın birâderi Nakudarçar belin halide karâr ve dil-i zebanın nevasine tasdik ve hiddet-i perveridger edüb nâmını ism-i celîl Ahmede debdil eyledi. Fî mim Mûlellifî-i târîh-i vefayâtı ayanu'l-alem Şemseddîn Ahmed bin Hâllikan â'zm-i serabistan-ı camem oldu. Fî sene 681 Ahmed Hân Gıyazeddîn Keyhusrevi Erzincanda mevkuf a'kide-i tehir ve yarlıg /s.272/ Saltanat-ı Rûm Mesûd bin Keykavus nâmına tahrîr eyledi. Fî mim çırağ-ı hayât-ı müste'ar Gıyaseddîn Erzincanda kişte-i âb-ı şemşîr-i gadr-ı Ahmed Hân oldu. Fî sene 672 Ahmed Hân delalet-i tevîk birle bi-siper-i rehğüzâr-ı ikrar ve tasdîk olub vâsıl-ı ser-menzil-i imân olduğundan bi-dîn Moğol muham ve melul olmuşlar idi. Ol hilafda bî-hükm-i kaza Vâlî -i Horâsân birader-zâdesi Ergün bin Abaka Hân ile irad-ı sened-i harb ve kıtâl iktizâ edüb Ahmed Hân Muzaffer ve Mansûr ve Ergün dest-i amm-i tekrimende masuver oldu. Mazhar-ı enva-ı latîf ve eşfak olub itlakına va'da muğarreru'l-encaz sudûr etmiş iken aks-ı kaziye zühur edüb mûta'ayyınan Moğol ittifâkıyla Ahmed Hân ru-birâh mülk-i cavidani ve Ergün pünhâde-i taht-ı hânî oldu. Fî sene 683 Sultân-ı Mısır Kalavun hüsn-i hasin-i mergib-i aşîyan-i şübhezan üç dîn eyledi. Fî sene 684 Sahibütte'sir Muveffakuddîn Ahmed-ül Kevaşi rûh-ı revân-ı vâsıl-ı bağ-ı cenân oldu. Fî sene 685 Hân-ı azam Kubilay Hânı mukîm-i iklîm-i Çinde muhterim imar himmeti olan Hân Yâlîğ nâm-ı şehirde sadme-i kahr-ı dehr ile üftâde-i hak-i a'dem ve ali a'hd-i olan nebirası Timur Hân ibni hac kem-i çarbâlîş hânîye vaz'-i kadem eyledi. Fî sene sebin ve semanin Kayser-i kişver-i Rûm tarafından İmâm-i sica-ı saltanat el-Osmani olan Osman Gaziye menşûr eyalet-i i'nâyet olunub bi-ad-ı dînâd ve dirâm ve tuğ u â'lem ve hal-ı şâhâne ve aslıha-i mülükane vâsıl oldu. Fî sene 686

Sultân-ı Mısır Kalevun şah seksen seneden ziyâde Frenk dest-i tasavvurul-ı evham-ı iğtinâm ve ol sur-i memuril maslahat pürde-i silah inhizâm eyledi. Fî mim. Kalavun u zebûn ser-pençe-i derinde kırk mûrg-i erbab oğlu Melik Eşref Selâhaddîn Hâlîl nâ'il-i cân-ı bülend ve kadîr-i celîl oldu. Fî mim sene 689 Takasay İbni benbu Temir Tудay Hân tuğme-i nihenk-i şemşîr hûn-feşan edüb serîr-i Hânda Kamuran oldu. Fî sene 690 Ergun Hân mazit-i nahidde niban olub birâderi Gencanîl Şîrâzda müsned-i mahlula mevsul oldu. Fî mim Melik Eşref iki ay muhâsara ile Akkayı dest-i tasallut-ı Frenkden intizâ' edüb kal'a-ı tam-ı küffâr için divarların a'rz-ı dika eyledi. Fî mim Kışver-i vücûd-ı bed-bud Frenke leşker-i rey-i hüras istîlâsıyla hisâr-ı sayda ve Beyrut ve Tarsus ve süre-k-i şeriflik ve küşide olan divarların efkînde-i hak edüb bedraka-i heybet-i İslamiye levs-i vücûd-ı erbâb-ı küfür ve işrakdan pek olub iki yüz sene fersude-i pa-yi istîlâ-yı küffâr olan arazi-i mukaddesden /s.273/ kadem-i şomları sayıl ve mim ba'zı ol diyarda rişte-i istigar ırsalmak emin-i hattın hâsıl oldu. Fî mim. Sur-i mahdub Hâleb ta'mîrine şur olunub kemâl-i hasenet üzre ma'mur oldu. Fî mim Eşraf bizzât tahrîk-i ri'âyet hareket edüb Rûm kala-yı yedrud battale-i küffardan tahlîs eyledi. Fî sene 691 Salar muhakkikin sahibü't-tefsîr Kadı Nasuriddîn el-Beydavi sadr-ı neşîn darel-karrâme rahmed-i rahmân oldu. Fî sene 692 İbni sabık ba'zı müverrihîn Kadı Beyzâvî cenâblarının irtikâlî altı yüz doksandan olmak üzre kılmazın ta'yîn olub ba'zı kütüb-i tevârihde hud-l icam-ı nihadi edüb irsâl-ı sipah gine havah ile hadim-i sisden meriş ve vehbine vetel hamdun-i intizâ' eyledi. Fî mim Mutesavvıra Mısıra şikâra meşğul iken üftâde-i'dâm gadr-ı hüdâm ve anlar dahî acilen tu'me'i tığ-ı intikâm olub birâderi Melik Nâsır Mehmed ile sela car-bâ'lîşin Şîrvan salatanat-ı Mısır oldu. Fî sene 693 Nâsır Muhammed sagarın iktinasıyla ra'zm-ı huzur u cumhûr ve zabt-ı memâlik ve sedd-i segar-ı sugurdan aciz olmasın lale-yi nâ-mühür ya'nî na'ib-i sultân Zeyneddîn kütüb-i tegallube câ'lîs-i serîr sultân olub mehdümen-i kal'a-ı latif cebelde pa-beste-i damgâh-ı habe eyledi. Fî sene 694. Gencanu Hân hazeyâ-i eslaf-ı dest-i israf ile ittilaf edüb kilet-i rilden bir iki sene Kılmar ü hükümetinde carfan kağıtpâra istimâl olunduğundan ma'ada tahsil-i şehavet nefis-i emmarede mukâb ve hâtıra gelmeyecek mertebe-i envâ'-i fücuru mürtekib olmağın ittifâk-ı ümera ile diyâr-ı ademe murtahil ve müsned-i hânı amca-zâdesi Beyadu bin Turgân bin Hülaguyâ muntakıl olub Beyadu dahî az zamanda bedbâ'lık ile tenffür-i kulub-ı kehân u sehân vahiyen hahin devleti etrafa perîşân eyledi. Fî mim beyadı etvârınâ hemvar Horâsân Hânı Gazan bin Ergünü köşk-i zarı olıcak vekil-üs-sultâna ve umdetü-l-mülk-i emîr-fîrus rûz-nür ve erşadıyla kabûl u İslâm ve ism-i

Mahmudi enduy ve ta'yîn-i nâm edüb kirve-i enbuh ile firuzgandan taraf-ı Erzincana atf-ı inan eyledi. Fî mim Sultân Mahmûd Gazan-ı veyâ birader-i imân olduğu gün dört kere yüz bin Tatar sermenzi-i sa'âdet-i İslama muhtedî oldukları târîh-i münle İdrisde mastûrdur. Liva-yı mestûrdur. Liva-yı felek fersan sultân Mahmûd Horasandan Erzincana ittihara agaz edüb orduyu biyad u pirâmanına sa'y-ı endaz olduğu haber-i behced-i eser-i vüzera-i kar azmaya vâsıl olıcak kadem-i iclal ile istikbâle isit'cal etdiler. Hayretde akıl ve şu'ur böyle umır-ı zuhuruyla /s.274/ Biyad u sebeksaz-ı inan-ı yeksan firâr olub Nahcivân kurbunda emîr-i nevrûz kemeşteleri pençesine giriftâr ve fermân-ı hân üzre barsardan cebekbâr oldu. Fî mim. On binden ziyâde targazan Mehmed Hân şemşîr-i sayesinde Horasan olmağın Hân güç târîkıyla kütübgaye iltica edüb sahîl-i kahin ol vahşi canavarlara mıkar-ı ta'yîn olındı. Fî sene 685. Mısır ve Şâm meyânında kütüb-i ganeyi bu saltanata Melik Mansûr Hüsameddîn Laçin mübâşeretiyile hulu olunub Laçin canşin ve kütüba hasen hasen serfadde vâlî-i bi-mekan oldu. Fî sene 696. Sultân Mahmûd Gazan hasedden naş-ı müteriyat-ı erbab-ı kizb ve buhtana ilkah-ı sem-i isan edüb sebebî meyl-i devlet-i dünyâ ve ahiret olan emîr-i sâ'id nevrûz-i şehîd eyeledi. Fî mim. Kayseri Rûm Mes'ûd sehi vücûddan na-hud ve ala rivayet-i necm-i ikbâl-i Selçukiyan sipehr-i câh ve celalde menkud olub ammâ rivayet-i mollaları Molla İdris üzre birader-zadesi Ala'eddîn Keykubâd bin firâmerzin İzzeddîn Keykuvas taht-ı saltanât-ı tacülûs eyledi. Fî sene 697. Garibdir ki mukaddema Osman Gaziye sene-i numan ve semanin ve sittin tarihiyle müverrih olan menşûr eyalet Alâ'eddîn Keykubâd divanından sudûr etdiği muharrer olub kütüb-î tevarihte ise ol târîhde taht-ı saltanat-ı Yunanda Mes'ûd mevcûd olmak üzre muharrerdir vech-i tevfiğ-i dakik görünür Allahü alem bil hakikat-i Laçin ferzen-i zeban gece havâs ashabıyla eseb-î fikrini meydanı satr-ı necide tekvade edtirirken la'ibet ba'zu-yi hüddam ğadr-ı kahr-ı hurrem ile şâh-ı mâte olub Laçin ğayini üzre derek de mütemekkin olan sultân-ı mahlu' Melik Nâsır Muhammed sâ'lî ki müslik-i la'ud Ahmed oldu. Fî sene 698. Kevkeb-i rahşan al-i Osâmân burc u şerifde reşk-i afitâb-ı alem-tâb olub rahş-ı menabir nâm ve ka'ba keremleriyle şeref-şâb oldu. Fî sene 699. Gazan Hân muhafaza-i nâmûs Müslüman için ıslâh-ı zate'l-beyan ricâsına sultân-ı kişver-i Arâb Melek Nâsıra ezru-yi ikrâm tevkir-i mahrir etdiği mektub-ı mulatagal üslub-ı safhâ-ı hâtır-ı Man'surda te'sîr etmeyüb sebeb-i ezdiyad-ı mevâd-ı muhâlefet ve inâd olduğu cihetden ta'yîn etdiği dört bin merd-i nebradayın Resuleyn ve Mardîni sebi'u ğaret ile mazhar-ı enva-ı hisarat etmegın bir

fehva-yı bad-i ezlem Gazan Hân rikab-ı himmete vaz'-ı kadem edüb Selimiye nâm-ı Melik Nâsır ile yebinlerinde atagdan peykar-ı şerirbâr. Ve sipah Nâsır ahter-i nar-ı inkisâr oldu. Fî mim a'sker-i Mısır ve Şâm avâre-i sahra-yı inhizâm olıcak memleketi Şama gazayâ dek fersude-i dest-i sal ve iğtinâm olub Sultân Gazan mu'kdil-i merâm ve semt-i rucu'a /s.275/ imale-i likam eyledi. Fî mim Mısır ve Şamda müsaha-i hükkam ile Yahudi ve Nasara imam ve cemâ'ada ziyâde teklîf etdiklerinden ma'ada defter-i sefid münleyana ile esebb-i ruhvara suvar olub esvakda rast geldikleri fukara-yı ehl-i İslâm pâ-y-mâl-ı semende tahkîr eder olmuşlar idi. Ak tûlbend-i esgar ve ezraka tebdîl ve hur-ı suvar olmak ile arzların tekmîl edüb min ba'di a'mâl divaniyede istihdâm olunmamak üzere fermân-ı sultân sudûr eyledi. Fî mim sene 700. Mardînde beni a'dem ve vuhuş ve tuyûr hatta akreb ve mar û mûr sırtında tul-ı Yakub ol bur-i i'bret eser-i müşâhide edenler sebbibe gûza-yı hayret oldu. Fî sîne 701. Hâlîfe Hâkim bi-Emrillah merkad-ı sitte nefise ve vahirined mü'tekif hâlvethâne-i mezâr olub oğlu Müstekfî-billah Ebu Rebi-i Süleymân sadrı eyyan-ı hilâfetde hırar eyledi. İmâm Kurtubî ve Muhyiddîn Nûri ve hattâ Ya'kub Musta'sımı eyyâm-ı hilâfet Hâkim bi-Emrullahda a'zm-ı darus-selam eden meşahirdendir. Sultân-ı Mahlu' kütübğa şem-i hayatı serhadde mahbusa bar-ı mûrg ile mürda oldu. Fî sene 2. Melik Nâsır ile a'sker-i Gazan Hân Şamda Serha's-sıgar nâm-ı makâmda na'rikâ-i efrûzgir ve dar olub bir fehvayü'l-harb-ı mecal bu def'a devlet-i visâl şâhid-i zafer Melik Mısır ve kemkeştekan Gazan Hân cuya-yı semt-i eyne-i amm-ı fer oldu. Fî sene 3. Mısıriyyân esili hep emvâc lica-i perîşân olan Gazanyanı kenar-ı rahz-ı Fıratla dek ta'kîb ve katl ve esîr ile ta'zib edüb Çandarveza ö'mr-i baki delîl oldu ekal-i kâ'lîl sen-i memul selâmete vâsıl oldu. Peyâm-ı inhizâm vusûluyla Gazan Hân ziyâde-i melil olub istîlâ-i fert-i gayret ile Kazvin kurbunda hasta vezîr-i barkimân oldu. Maraz-i mevt nahl-ı kâmet-i düşe ve şikest oldu. Fî mim cesedi Tebriz kurbunda muhtira-i mimar-ı tâb-ı bülendi olan şeneb-i gasan tahvîl olub bî-hükmi vasiyyet birâder ve veliahtı olan Hâkim Horâsân Mehmet Hüdabend de Olcay Tuki nâm-ı celîl Mehmet Hüdabende tebdîl etmişdir. Dest-i hâniye terfî ile ikrâm ve tebdil olundu. Hân-ı mezbûr tenviye hükm-i şer-i mutahhar ve ihya-yı sünen hazret-i hayr-ul-beşer emrinde bezl-i makdur itmeyi zamanında dîn-i mübîn taravet ve ta'za ve izz-i Mislimin ve zahiyet-i bitir-i endâz-ı tahsîl edüb ol pâdîşâh-ı dîndar ihtimâmıyla kılmar ve hükemi olan memâlîki İslamiye gayret-i bilend-i şamiye olmuştu. Târîh-i Raşid de mastûrdur ki Gazan Hân ziyûr fazl u irfân ile mutehâlli olub aslında adem'ül-medenî olan Mevlânâ Hibbetullahı Türkistan ile i'lm-i hikmet ve Arabiyat ve me'anide

ma-tariha-i Kur'anı mubahâşe etdiklerinde ekser zamanda /s.276/ naks-ı galebe her tarafından bulunür idi. Hân-ı a'zam Timur Hân efrâfı zahrâb-ı helak olub ahlâk-ı ehvâlînde olan ihtilaf ol vadîden inhirafa yad oldu. Ancak muttefikün ileyhın cumhûr ruvâb olan mertebe oldur ki sahra-i Karakurumda Gülvîren nâm-ı mevzuda canşın Çingîz olan Öketay Kağan silsilesi Timur kurbanı Musır-ı ulâb evlâd-ı Çengizden on beşinci derecede mevcûd ise ve devlet-i nil-i İslâmda olan taz-ı oğlan ola.

Esâmi-i İşân

Çingîz helâk fî sene: 624

İbni Öketay mâte fî sene: 639

İbni Keyvak mâte fî sene: 647

İbni a'mme Menkü mâte fî sene: 658

Ahva Kubilây mâte sene: 687

Hafızâ Timur Hân mâte fî sene: 73

Sultân-ı Rûm Ala'eddîn Keykubâd dest-i bidâb Tatara griftâr olub sahâ-i vücûddan ma'dûm ve binâ-yı devlet-i Selçûkiye mehdûm oldu. Fî sene seb' ve seb'amâ'i.

Esâmi-i İşân

Kutalmış zuhûr-ı sene: 449

Ve mâte fî sene: 450

İbni Sülüyman katl fî sene: 479

İbni Dâvud mâte fî sene: 500

Ahva Arslân mâte fî sene: 539

İbni Mes'ûd mâte fî sene: 550

İbni Kılıç Arslân ferâğ fî sene: 580

İbni Keyhüsrev azl fî sene: 597

Ahva Rükneddîn mâte fî sene: 600

İbni Arslân hâl' fî sene: 601

A'mme Keyhüsrev saniyen mâte fî sene: 607

İbni Keykavus mâte fî sene: 616

Ahva Keykubâd mâte fî sene: 634

İbni Keyhüsrev mâte fî sene: 654

İbni İzzeddîn a'zl fî sene: 660

Ahva Rükneddîn katl fî sene: 666

İbni Gıyaseddîn a'zî fî sene: 681

İbni a'mm-ı Mes'ûd katl fî sene: 692

İbni İhya Keykubâd katl fî sene: 707

Vel-cümle sene: 258

Baybars çâşnigîr ve emsali ba'zı umera istîlâsından Melik Nâsır ve kemkeşte-i râh hün-i tedbîr olub ol mütegalibe elinde zelil ve havar ve melikden değil canından bîzâr olmağın etrâf-ı Mısırdâ birkaç gün sayd u şikâr ve seyr ü temâşâ ve ala rivayet-i hacc-ı beyt-i hudab-hânesiyle cûya-yı râb-ı hâlâs olub gerek nâm-ı ma'kal su'bu'l-menale vâsıl oldukda ism-i bî-müsemâyı saltanat-ı tehliye-i dimağ /s.277/ ve Mısıryane balığ-i peyâm-ı ferağ eyledi. Fî sene 708. Cûya-yı semt-i selâmet olan Nâsır Muhammedin ihtiyarı hâl-ı saltanat etdüğü ahbarı kar-ı dem-i marıyan edicek mütegalibe-i a'sker sur u şer Baybars çâşnigîr-i mesned-i refî'-i saltanata terfî' edüb Rükneddîn Muzaffer deyü telkib etdiler. Melik diger bâr-ı rütbe-i valâ-yı saltanata tâleb-kâr ve bu emniyetîn derece-i husula vusûl bulması içün devre-i endişan-ı saltanat Nâsır Muhammede havadar olub taraf-ı Şama imâle'il-cam ve anda itmâm-ı levazum ve müham eyledi. Bu haber ser-a'sker-i Mısırı bî-arâm edüb çok dergâh -ı Nâsırıya tahrîk-i matiyeye-i a'zîmet edüb sâye-i tuğ-ı sultâniye müctemi ve fermanını küş-i cân ile müstemi oldular. Tulu-ı âfitâb ikbâl Nâsır-ı bâ'si ğurub-ı kevkeb-i baht-ı çeşnigîr olub ıztırar-ı taht-ı saltanattan tenzîl etmağın bî-menâzi ve muzahim Mâlik Nâsır sâ'lîsen câ'lîs serîr-i Surûri olub ba'da eyyâm Baybars mutavvare-i hak-i helâk oldu. Fî sene 709. Sahibu'n-nihaye Hasenü's-Sağnaki Hâleb'de tahsîl-i dest-mâye-i ö'mr-ü cavidânî ve hayat-ı baki eyledi. Fî sene ahda ısrin Tâfta-yı Hân semend-i hayâtından üftedâ olmağın birader-zâdesi Özbek Han panihâde urının hân-ı olub teşrîf-i latîf-i İslam ile şad-kam oldu. Sen 12. Cemi'ül-vas Özbek neseb-i Hân mezbura mürtebitdîr. Ehl-i sünnet Mısır ve Şamda mukaddema men' olan â'detleri üzre beyaz i'mâme sarıتماğa ruhsat virilmek içün taraf-ı miriye sal-bî-sal yedi kere yüz bin altuni salına müte'ahhid olub mesuleri karîn-i husûl olmadı. Fî sene hams-i ısrin Hüdabende Mehmed saht-i mimar himmeti olan sultâniye-i Tebrizde yâd-ı dâde harman ö'mr-i a'zîz olub Vâlî-i Horâsân oğlu Ebu Sâ'id yazda sala nâ'il-i vâsıl nev-a'rûs-ı ümîd oldu. Fî sene 716. Gerçi hıdabında sūrata muhibb-i u'lemâ ve salha olub hattâ agarda dahî mederise alınmak içün medrese-i seyyâre nâm iki himme ta'yîn etmiş idi. Lakin refz ve Şi'a mezhebî batıla ziyâde ma'il olmağın izhâr ba'zı azhabdan ictinâb etmez idi. Bi-Emrillahi Te'âlâ diyâr-ı Mısıriyeye karh-ı müstevlî olub a'mâl u mutasaliyeden amel-i

kusur nam-ı karîye ğulalına musallat olan mevişlerden mühimmâ emin-i a'mâlî mübaşaretiyle katl olunub bir haftada küştelerinden peydâ olan pişteler üç yigirmi altı erdeb Mısırî oldu Fî mim. Ve ad-ı Şâma seyl-i a'zîm gelüb yigirmi bir mescid ve beş medrese ve sekiz yüz doksan beş hâne ve kırk bustan ve on yedi fırın ve on /s.278/ asbab-ı harâb oldu. Der-i'kab mezkur bad-ı â'drîh asaf zuhûr edüb reşk-i binâ-yı şîdat-ı bir kenisa-yı esasandan kal-ı vücuhavaya ref' eyledi. Bir taşına telaşı gelmedi. Mikdar-ı Rûmiye nisab gatürüp ba'dehu turap ve ahcar-i ihtişar buldu. Fî sene 17 Cezire-i Endülüs iki yüz binden ziyâde Fîrenk husum edüb emîr-ül-Müslimini Ebu Velid İsmâ'il ancak beş bin mücâhit ile Ğırnata kurgunda mükâbil oldu. Avn-ı inayet ol ilahi İslâmıyanın peşt ü fenahı olmağın elli binden ziyâde Kâfir hak-i helâka düşüb güzâta nusret semât-ı enva' ğanayun esire seyr oldu. Fî sene tısa işrin mülk ü Frenkden beş nefer sekk-i bî-dîn ve re'isleri nâminâ olan la'înin zen ve pesranı dâhil zûmarâh-ı isar olub Şehver-i kayd-ı esardan avratını tahlîs içün sîne-i mültemisîne dest-i rad havale olındı. Kâhire Mısırdâ hâlk meşgul-ı salat-ı cama iken kenayış-i nazara hedim olmak fermân olunmuşdur. Duyuna kahmin canibillahi bir sedâ peydâ olub olan kussadın sagar-ı İskenderiyye dek bi-nihaye kenayış-i tişe endıras birle mahdulul-esâs oldu. Fî şehir-i rebî'ül-evvel sene ihda ve işrin razıl ademil-medenî Mevlânâ Sadeddîn Taftazani Vilâyet-i Nise müştemilatından Taftazan nâm-ı keryede nûr-i efşân meclîs-i şuhûd oldu. Fî sene 22. Cümle melik-i devlet-i Ebu Sâ'id Hân emîr'ül-cuyan selduz Medîne-i Münnevverede bir hamam-ı â'lî binasını itmâm eyledüb 71 sene seb'un ve işrin. Bundan ğayrı Mekke-i Mükemmerede ve sâ'ir memâlikde nice beka-i emîr-i mezbûr u zimâm-ı hâl u a'kd umûr-i kabza-i iktidarına alub nesr-i muhtarı Emîr Hasanı Horasana ve diğer oğlu Şâh Mahmudı Cürcistana ve oğlu Emîr Timurtaşî Diyarbekire Vâlî ve sâ'ir havassını birer kişvere müstevlî etmegın kimin kinde fırsat beyn olan a'daşı ba'zı berahin-i akliya ve dala'il-i nakliye ile tenvîr müdde'â edüb taraf-ı mahkeme-i kazaden hedm-i bünyân devlet-i tâ'ife-i cumbatiye hükm ü imzâ ve sudûr eyledi. Fî sene 28. Na'ibi's-sultân olan oğlu Dimeşk-ı Hoca sultâniyede ve pederi Emîr Çoban Horasanda kişte-i tığ-ı gadr olub na'sı Emir Çoban Medîne-i bahıra's-sekineye müntakıl ve hak-ı pâk-ı bakide şeref-i garb-ı civâra celle-i muhacirin ve ensara vâsıl oldu. Fî mim. Şeyhul'-Kurra Burhâneddîn İbrâhîm Ca'fer-i revbirâh cânib-i râhat abâd-ı ihrat oldu. Fî sene isneyn ve selasîn. Ebu Sâ'id Hân mesmu'men bila-veled /s.279/ Karabağda derdeser meşagil-i saltanatdan tahliye-i dimağ edüb cesd-i sultâniyeye nakl olundu. Fî sene sittin vi selasîn.

Esâmi-i Îşân

Hülagü helâk sene: 662

İbni Abâkâ mâte sene: 681

Ahva ahd-i hân katl sene: 683

İbni a'mm-ı Erğun mâte sene: 690

Ahva Keyhatü katl sene: 693

İbni a'mm-ı Bayad u katl sene: mim

Gazan Mahmûd mâte sene: 703

Ahva Hüdabende Mehmed mâte sene: 716

İbni Ebu Sa'id mâte fî sene: 736

Hân-ı Mezbûr efser-i ğulem ve a'mel birle ser-i raz pâdişâh-ı ra'yyet nüvaz olub hilâf-ı de'eb-i eslaf-ı evsaf hasene-i adl ve insafı ile ittisaf etmişdi. Ni'met-i evlâdan bî-nasîb olmağın Tuli Hân evlâdından Artuk Buka oğlu Arpa Hân taht-ı Âzerbaycânda sultan olub altı aydan sonra Baydu Hân ahfadından zirve-i hazvece u'rûc eden Mûsa Hân mübâşeretiyle şehîd. Ve Mûsa Hân varis Melik Ebu Sa'id oldu. Fî mim. Devlet-i Museviye zuhurunda ekser-i ümera bî-zuhûr olub mübtelâ oldukları derde deva bulmak ricâsına diyâr-ı Rûmda karâr üzre olan cesr-i Ebu Sa'id Hân Şeyh Hasan Aylakanî İkbâl Hüseyn Emîr Aylakan Celayir hükm-i hasık tedbîrine iltica etdiler. İttifak-ı edâ izlere Hülagü nebiralardan Sultân Mehmed bin Yula Kutalgı Hânbe hükm ü ferununu kalad-i gerden cân edüb sâye-i livasında a'zm-ı Azer heyicar etdiler. Alatağ kurbunda tekabül-i safîyen vakı' olub Mûsa münhezima Bağdada fîrâr ve Sultân Mehmed Taht-ı Tebrizde karâr eyledi. Fî mim Hirmeye-i sir ü şur Timur makhur Semerkand kurbunda Medîne-i kaş imalatdan Hoca el-Ğer nam-ı karyede Şehristân vücûda vurud ayledi. Fî mim. 01 siyâh kellîm bed-rüzun pederi bir fakir keşf-i düz olub neseb-i ceddisi Tevmînâ Hâtûn vanitasıyla nesl-i Cengiz fitne angize mutanasıldır. Hâlîfe Hüstekfî Melik Nâsır ile beyinlerinde zâhir olan renciş hâtır sebebiyle gavsâ münak-i olub libâs-ı hilâfet-ı ahirâ libâs olmuşdu. Fî sene 37. Emîr Çoban evlâdından Timurtaş oğlu Emîr Şeyh Hasan Sultân Muhammed Hân Şeyh Hasan Aylakanı ihtimasıyla neşade-i dest-i Hânîf ve kendüsi kemâl-i istiklal üzre sadr-ı neşîn ivan-ı ikbâl ve kamurani olduğundan zebâne-i neyire-i hased-i belagir muk'ir dimağ olub /s.280/ bekaya-yı kameştakan cuyaniyandan girve--i enbuh ile Azerbaycân tarafına a'tf-ı inan etdiler. Damenguh Aladağda sipah-ı tarafeyn darb-ı hıyam-ı arâm etdikleri gice mücerred benire-i cevban hîlesiyle kâbil-i tahkiki'l-haber Şeyh Hasani'l-Kânî karâr nâ-behnikam ihtiyâr edüb rüzdigar bilazzarure

vakı' olan harb ve sittinde Sultân Mehmed ser--dâde-i vâdi-i girîz ve akabkirler elinde ta'me şîr-i şemşîr-i sertîz oldu. Fî sene 38 Eğerci Şeyh Hasan Çobanı muhtarî üzre Sultân Mehmed Hüdâ-bende duhter-i sâti beg işgal hayz-i hânî edüb kendüsi cümletü'l-melik umûr-i devlet oldu. Bütün her ser-zemende mütegalib sâhib-i tac ve niğîn olub ateş-i herc ü merc evcgir ve han-ı mansız ğanî fakir oldu. Şeyh Hasani'l-Kânî dahi meyan-ı cenah-ı kemer-i himmeti bend-i mazendiren tarafına Tağa Timuri asaleten hân ve a'zm-ı canib üzre Azerbeycân eyledi. Fî sene 39 Şeyh Hasan Çobanı Satı Begi istishad ve Tağa Timura sedd-i râh-ı a'zîmet etmeye şîtab edüb Sahra-yı Merağada birbirlerine mukabil nazîr mahdum beyinlerinde olan ittifâk-ı şikak olub perde-dar-ı şeb-i tarda Tağa Timur cânib -i İstirâbâda fîrâr. Ve Şeyh Hasani'l-Kânî na-çar Sati Beg hizmetini ihtiyâr eyledi. Fî mim İmadüddeve Sati Beg Şeyh Hasan Çobanı hüsn ü Hülagu ahfadından Süleymân libâs-ı Hân-ı birle ilbas ve sadr-ı hükümet-i velâyet-i Azerbaycana iclâs edüb Satı Begi anâ tezvic ve za'mınca müdde'asını tervic eyledi. Fî mim Satı Beg mezelletini ihtiyâr-ı arından mâ'adâ Şeyh Hasân Çobanı merkezde emîn olmamağın Şeyh Hasani'l-Kânî canib-i Bağdada atf u inan ve nesl-i Hülagü mu'temilerinden olan Cihân-ı Timuri manend edüb kişver-i I'râkı ve A'zâb ve Diyârbekiri a'bd-i te'dib mûsahhar-ı şemşîr hüsn ü tedbîr eyledi. Fî sene 40 Müstekfî Gûsda Müstevfî nakdîne-i ö'mr-ü na-payidar olub Veli olundu. Ahdı nâ-tamid oğlu ve era'ikin mülkü'n-nesâr ta'assubu ziyâdesiyle sadr-ı hilafetde birader-zâdesi Vasi-billah İbrâhîm mukîm oldu. Fî mim Sultân-ı Mısır melek-i rasr Mehmed Tagı zûmar-ı hayât edüb meşşur u saltanat oğlu Ebu Bekr Mansûr nâminâ mestûr oldu. Fî sene 41 Şeyh Hasani'l-Kânî Cihan Timur ile taraf-ı Azerbaycana i'nânengiz semend-i mesârr'at olub sahraya cân haviyle dem-i ihtimâm seppâh-ı canibin âteş-i harb ve setîzi tîz edicek iftizâ-yı bed-dilî ve cebin-i Cihan Timur ile nisâb-ı zaferden mahrûm /s.281/ ve mahcûr olmağın menhuzmâ Bağdada vardıkda Timuru makamından azl ve sahâ-i mülkde kendüsi asab-ı hükümet icâle eyledi Fî mim Süleymân Hân ve Hasan Çobanı Bağdad canibine methûrâne rahş-ı a'zîmet sürüb meydan-ı setizde sadme-i kahr-ı Hasani'l-Kanî birle a'zm-i rah-giriz etdiler. Fî mim Vâsık-billah İbrâhîm makâm-ı hilâfetden azl olunub velî a'hd-i kadîm emmü-zâdesi Hâkim bi-Emrillah Ahmed ibni Müstekfî sadr-ı hilâfet terfî' olundu Fi sene 42. Mahz-ı ceninden nâş-ı etvâr günâ-gün ve irtikâb-ı münkirât umur-ı zuhûrı Ebu Bekir Mansûru a'yn-ı i'tibârda iskât etmegin iki aydan sonra mahl u â'kusamında ve ba'del-vusul gencel-Hudâ olub yedi yaşında birâderi Eşref

küçük serîr-i saltanata sa'ved etmiş iken ihtilâf-ı emr iktizâsıyla anın dahi bahtı yedinci ayda habved gösterüb birâderi valî-i gerek Nâsar Ahmedin kevkeb-i afitâbı ruhşân ve ta'nazan mihr-i asmân oldu Fî uzban hân-ı saltanat-ı dünyayı bî-bekâ ve a'zm-i mülk-i ikbâl edüb ferzend-i firûzende ahter-i câniben câlis-i serîr hân oldu Fî mim. Hân-ı mezbûr pâdüşâh ra'iyet-penâh ve şehriyâr-i ma'dullet-i dest-gâh olub müteverri' ve müteşerri' muhibb-i i'lmâ ve malâz-ı fıkara eyledi Nâsır Ahmed mihl-i şân-ı saltanat ve muğayyir-i nâmûs devlet-i etvâr sefihâne ve ûzâ'-ı nâdir beraber mesduri olduğu cihetden ümerâ ve a'sker kendüden bi-zâr ve re'âya fakr-ı asî zîr-i dest teğallib-i zulmada havâr u zâr olub musallih-i mülkdârı andan ol dahi tasdî-i emr-i cumhurdan remîde ve mukaddemâ ins ve ülfet etdüğü genc-i inzivâ ve uzlete raht-ı keşide olub ittifâkarâ ile birâderi mülk Sâlih İsmâ'il A'zîz Mısır haşmet ü kadr-i celil ve müddet-i saltanatında kemâl-i hüsn ü hâl üzre hareketi cihetinden mazhar-ı senâ-yı cemîl oldu Fî sene 43 Hasan Çoban zan-ı nâ-mahzubân ğadriyle cânib-i keşûr-ı a'dem tahrik-i tûğ ve a'lem ve anın makâmına birâderi Eşref vaz'-ı kadem edüb Süleymân Hân bî-nâm u nişân ve eşraf himmeti mukârrininle hâtıme-i nesib-nâme-i Hülâgü olan nuşuru'n-nâm kimesne hân oldu Fî sene 44 Melik Nâsır kırkda Amed-i medîd muhâsaradan sonra giriftâr-ı dâm olub birâderi İsmâ'il ferman üzre A'mede amm olundu. Fî sene 45. İsmâ'il taraf-ı u'kbâya mehmul bendir-i hayl olub birâderi mülk-i kâmil Şa'bân Mısır sultân. Fî sene 746. Eşref küçük mahlû'â mukîm olduğu devr-i hıramda hat-ı enfa taraf-ı â'lem a'deme tahrîk-i tûğ ve a'lem eyleyüb merbu' neşîn mesned-i saltânat-ı ahret oldu. Fî mim. Şa'bân /s.282/ muhini Eşref ve merb-i arâzil ahz-ı birâtil ile temşid-i batıla meyl olub raşa-yı ertişa ile isafil-i zirve-i u'lyâ-yı münâsib refî'ayâ vâsıl tevk-ı la'net kabûlünden tehaşi eden erbâb-ı diyanet münası ve müzmahil olub niyet-i havahân devlet-i ittifak-ı kamilesiyle anın fermânı üzre Mu'tekif genc-i mahbûs olun birâderi Melik Muzaffer emîr-i hac-ı serir-i saltanata terfî' olunub hafîrû'l-berfi târîk-i ihya mazmunu üzre Şa'ban câh-ı zindane fütade ve hemân ol esnada taraf-ı iklîm-ı a'deme nihâde oldu. Fî sene 47. Emîr-i hac on altı ay kadar zamân dest-i saltanatda kamuran olub lakin emr-i habs ve i'dâm emri îfâ ifrad etmegin tenğir-i kulub ve havâs ve a'vâm edüb uluvvi amm ile Kubbetü'n-nasar nâm-ı makâmda nişâne-i seham-ı intikâm rûz-i kar ve birâder Melik Nâsır Hasan taht-ı Yusûfide fermân fermâ ve gamkar oldu. Fî sene 48. Hâlîfe Bi-emirllah Ahmed mütevecce dergâh -ı ala olub birâderi el-melik ü Sâ'lîh-i Sâlih saltanatda kıyâm eyledi. Fî sene isnetini ve hamsîn Târîh-i Hûlagüde nikeşte-i kâlem-i sûtuda rakam olan belaya vâk'adandır ki Trablus-Şamda birzan üç şavhıra

hemperter oldukdan sonra bi'ri muttalaları nişân olan mevşâ-ı mahuddan alet-iraculiyet-i nümayan olub Hamâdâ iken bu nice evlâd-ı peder oldu. Fî sene 53 Şeyh Hasani'l-Kânî ihtimâmıyla mürak-i neşîn dest-i hânî olmuşdur. Müsâ'ade-i bahtı olmamak ile terk-i tâc ve taht edüb meydân-ı kar ü zar olan fîrâr eden Tağa tîr-i sebze zerdeser dar-ı tâife-i aşeri'd-devran olan Hoca Yahyâ elinden cam-ı murgu nuş eyledi. Fî sene 754. Sâlîh müddet-i saltanatda ikteza-yı ismi üzre hareket edüb iffetle ve nezahet ve himâyet ve siyanet-i ra'yyet ve icrâ-yı hükm ü riyaset üzre hareket edüb makamından izale-i mucib bir ihşak-i mâderzad temşik-i a'rz-ı fasidleri için ol sultâna ra'yyet-i nüvan-ı talahkam şerbet-i hânzel-i tabi'at hula olub sultân i'adesi müsihsin görüldü. Fî sene 55. Târîh-i münle idaresi de sâbit cerîde-i beyân olmuşdur ki Ala'eddîn-i sani inan-ı melik cavidani tarafınâ sani olacak Diyâr-ı Rûma müstevlî olan Hân sinüb ve Kastamoni dahî /s.283/ ba'zı kasabât-ı ğâzî cel-i İbni Mes'uda erzânî görüb mâ'adasına mâ'lîkane bastı yed-i azimdetde ol dahi mütevari-i genc-i adem olub nâm-ı nişân Selçukiyân ancak sıfhat-ı Irakda kaldı. Ammâ ba'zı tevârîh-i Al-i Osmanda nâsâr-ı reside olmuşdur ki eman ve seb'-ı ma'ide Alâ'eddîn Keykubâd aman-ı abâd itdikten sonra oğlu Ğıyaseddîn câneshîn olub zâlîm bi-beg olmağın darb-ı şemşîr hûd-ı îşâm-ı hüddâmla üftâde-i hâk-ı helâk oldu. Fî mim. Nisâb-ı evlâdan Ğayâne'd-dîn bî-nasîb olmağın altı ay Şeyh Muhlis Paşa nam-ı tağrib-i tağallûbe afser ve serîr-i şahî ile mübahi oldukdan sonra imlad-ı sipâh bil-ittifâk Şeyh Baba İlyas Acemî merdesi bekayasından Nûreddîn sevkinen pence-i sâle fermân-ı ferzendini taht-ı neşîn-i saltanat edüb memleket-i Yûnân diyâr-ı fermân-ı ünvanıyla şöhret buldu. Ahval-i âl-i Selçûk bayanını müte'ahhid olan ba'zı kütüb ü meğâzî oldur ki mukaddema belâ-yı istîlâ-yı Çingîz fitne-i engîz ile kişver-i Îrândan fitne-i nâ-mahsur ki her ta'ifeyi vatanlarından icla ve kasabat-ı erbabından ihla etmiş idi. İran'dan bir kurûh dahî re'isleri Nûra Sofî ile terk-i dar u diyar-ı kefare-i Varsâk taht-ı tasarrufundan olan Ermenek civârında hatıral-ı karâr edüb Nûra Sofî pîr olmağın fermânı Karâmani kabile-i ekber evlâdı olan Karâman nam oğlu ahd-i ihtimamında idi. Nice şur ve a'vâm-ı mehâzîl-i kefare-i Varsak ile hem mâdemet fî darihim mumelesini piş-i nihad-ı ictihâd etdikden sonra bir dil-ferîb ile Karâman Ermenek kalasını kement-i temhir edüb müsâ'ade-i baht ve ikbâlî birle terfi' ru'iyet da'va-yı istiklâl eyledi ba'd-ı a'vâm dâr-ı dünyâdan bedr ve oğlu Muhammed caneshîn ider olub merzûb u merûma ba'zı i'âde-i hücûmuyla binâ-yı devlet-i Selçûkiye müteselzil olduğu eyyamda mezbûr Muhammed Konyâyı aguş-i temellük iken aks-i kaziye ve şemşîr-i intikâm ile kendi ve iki birâderi da'ire-i hestiden dûr olub hândân-ı

Karamândan ancak mukîm-i genc-i kuhvâra Mahammed nam bir tıfıl şîr-i havâre kâldıyâb ve ced-i hudam-ı Ermenek muhafazasında bezl-i nakdîne sa-yi ve ced edüb Mahmûd edüb Mahmudasın reşid-i bülûğa bâliğ olucak muhtali emvar-ı mülkiyeye medidkâr-ı irşâd-ı isti'dâd birle kemâl-i hüsn ü nizam virüb güyâ ki ibtida-i zuhur-i tabaşîr-i devletleri olmak üzre evlâd-ı ve tevakımün âsır da ünvanını tahriri iltizâm itmişler idi. Afitâb-ı kitî-tâb-ı devlet-i Osmaniye â'lî m ve â'lmiyane feyz-i nûr-ı zuhûr etdiği /s.284/ hengam-ı haciste encamda kevkeb-i vücûd u Mahmûd ıfk-ı şuhûddan nâbûd olub nevbet-i hükümet-i evlâdınâ müntakıl olduktan sonra endan zamanda hûrşîd câh ve celâl-ı Selçukiyan hatt-ı nısfu'n-nehar-ı kemaldan şeyi olub necm-i ikbâl-i fermaniyan tekrâr Konyâ taht-gahında tunezan mihr ve mah oldu. Lakin diyâr-ı Rumi bî-tamâma kılmar-ı fermân etmeye imkân olmayıb her katr-ı bir mütegalib dest-i tegallubuna düştü. Bir vetire üzre ki titâ ve eshab-ı enbiyadan Aydınoğlu nam-ı bir Türk darb-ı ve zanteşe ve Hamid Tekke nâm-ı ashâb-ı uluhimmet müsâ'ade-i takdîr ve hüsn-i tedbîr birle hâlîyen kandülere nisbetle şöhrat-i yafta olan iktidara vaz'-ı müteka-yı istikrâr iddiler. Vallahu â'lem Eşref Çobanı Melik Erzibincânda kemâl-ı istiklâl peydâ edüb hân nâmınâ olan Naşîrvandan ve andan selb-i cah ve vücûd.Ve kendisi müsned-i su'ud etmişdi.Eyyâm-ı müstekib ve ca'i tahsîl ve bilamakeb olub ol bed-nihadın âvâze-i ve bidad-ı â'lemgir olmağın şecere-i vücûd bed-budunu bağ-ı şuhûddan bir günde-i hest i etmek için Hân Özbekyan cani beg taht-ı gahı olan ser-den sük-i sipahi yine havah ve eşraf-ı Tebriz-de darb-ı müşerref-i Paladanci ile tabah edüb cem etdügü dirhem ve dînâr-ı cevâhir-i kıymetdardan dört yüz kıtal har u sulma berd olanı bensar <şeyh Hasan İlkanî Bağdad'a a'zm-ı ademi abdâd olub sultân üveye kelnî şâhı birle ser-bülend oldu. Dared dayafa-ı rahmed-i rahmani oldu. Fî mim tarihi İbnihu kesîr de muntekiş sarha-i suturdum ki Mısır'da bir hatunun müddeti hamli doksan gün olduktâ kırk gün kadar eyyâm-ı settü mistebinül hâlka tem'ala'za on dört ünsa ve bir zakar-i veledva'z edüb lakin hayât ve mematlarınâ tearrûz olunmamıştır. Fî mim. Hafız Ebu Abdullah dahî Bagdada ahd-i hilâfet-i Mütevekdil-i Abbasiyede kuvvaddan birinin avadati bir cezâb ile kırk dane veled-i zeker ilkâ edüb cümlesi ta'ayün etdiler. Deyü tarihindeki irâde etmişlerdir. Fesübhânel-kadîr hânı ben mahsur-i tasallut ve istîlâ-yı Eşref nahâlki bir taraf ve bir iki ay Erzibicanı zât-ı nisfet aran izz ve şeref itdikten sonra oğlu Beyrudi beg nâ-mezd-i saltanat-ı Erzibicân ve kendüsü hükümet gâh-ı kadîmi olan dest-i Kıpçâka atf-ı inan edüb ledeyül-vüsul /s.285/ mensıb hayâtdan ma'zul olmağın Beyrudi Beg ol cânibe mehumul-i bind-i rahiyal olub ahi çok nâm bir ferûmaya niyabet rütbe-i hükümet

Azerbaycân ile nâ'il-i kadr-i celî l oldu. Fî sene 759. Hân-ı mezbûr-ı kemâl-ı mafed-i vüfur-ı lütuf ve mükerremet ile meşhûr vak'a-yı a'vâm-ı saltanat-ı Nasuh dâsitân Nûşirevan olmak ile mezkûr pâdîşâh-ı â'lî himmet merbî erbâb ilm ü fazilet olub a'srında fazıla-yı kerem anın nâmına nice kütüb-i te'lif ve tahrîr hattâ câm'isi kemalat-ı nefsanî sa'dul millet ved-dîn'it-Taftâzânî dahî muhtâsâr-ı telhis-i cân-ı bek ismeyle tasdîr etmişlerdir. Müntemiyân nesli Cûcî ki otuz neferden ziyâde hân olub batına ba'de batîn deşt-i Kıpçakda fermân-râm olmuşlardır. İhtilaf-ı rivayet cihetinden Cânî Beg ahlak-i anvâlî nâ-mazbût olub ol bâbın teksir-i sivad-ı itti'âb-ı kâlem ve iza'at-i mudâdan ğayrı bir nesnebî müntecî olmamağın cevâd-ı hâme-i sabık seyr-i taraf-ı ahire imâle olundu.

Esâmi-i Îşân

Cûcî mâte fî sene: 623

İbni Mâtuv mâte fî sene: 654

Ahva Birki mâte fî sene: 665

İbni a'mme Mengü Timur mâte fî sene: 679

Ahva Tavdadi katl fî sene: 690

İbni ihya Tökenay mâte fî sene: 712

İbni ihya Özbek mâte fî sene: 743

İbni Cânî Beg mâte fî sene: 759

İbnihu Beyrudi Beg hafız-ı muhidi Taşkendi rüştekeş telif oldu tarih-i latifde zâlîm hunrîz Çingîz evlâdından deşt-i Kıpçakda ibtida etrafiya' râyet-i hükümet eden Sinân Hân ibni Tûcî Hân bin Çingîz Hân olub Cânî Beg intikaline dek taraf-ı silsile-i hükümet-i deşt ol şa'ibeye ittisâl üzre olduğun sabit harîr-i tahrîr etmişdi. Amma A'rab Şâh Tarihinde mesned-i hükümet deşt-i ibtidâ ve za'-ı visâde-i istilâ eden Berke Hân bin Tûcî bin Çingîz olmak üzre mersûm hâme-i ta'yîn etmiştir. Cânî Beg irtilhâlından sonra zemâm-ı ferman dahî dest-i yed-i â'rîyesine Müslüm olub ba'd-ı hem ba'z evlâd-ı Timûr makhûr dest-i istilâsına düşdü. Ol girve mekruh dahi a'zm-i a'dem-i âbâd etdikden sonra bekâyâ-yı evlad-ı Çingîzden Mahmûd Havâce Hân câlis-i serîr hâtî olmuş iken sene-i erbağ ve hamsîn ve semânimâ'ih hududunda a'duv-i cânîye ebu'l-hayr olağlanından câm-ı merk-nûş ve kâtil ve maktulün hilât-ı saltanatın bir düş eyledi. Ahi çok hüsrân-ı mal-ı ahvâlî vâlî-yi Bağdâd sitan Üveysin /s.286/ ma'lumî olıcak pür-saz ve sülb-i müretteb a'sker ile a'zm-ı Tebriz edüb dem-i iştiğâl âteş-i setizde dahî çok Karabağ cânibine fîrâr ve Sultân Üvesiye taht-ı saltanat-ı Azerbaycânda karâr eyledi.

Sultân Üvesiye Tebrizde bir müddet karâr ve arâm ve ahi çok ifsad ettüğü ehval-ı ibad-ı biladı felaha sa'y ve ikdâm edüb meram-ı ihsanla cerâhat-ı havatır-ı kühnân beledikden sonra taraf-ı deru's-selama imale-i lican eyledi. Fî sene 76 Melik-i Eşref mühemmil bend i a'zîmet sefer-i hicam olub Ukbe nâm-ı makemîn nısb u hıyam etdükde bî-sebeeb zâhir-i ümera hücûmi ile taraf-ı rücu' eyledi. Bu peyâm-ı ğarîb ise visâyetissem ne-i gaybiye ile hemân ol gün Mısırdâ şüyu' bulub ittifâk-ı cumhûr ile oğlu Melik Mansûr Â'lî himmet-i sale câlîs-i serir melik oldu. Fî sene semânî ve seb'in ve seb'ama'i. Eşref Mısıra karîb oldukdan gaybdan rügün olan sûret-i hükm ü kaza müşâhedisi la-kemkeşte-i râh akl ve olub hâles ricâsına müterekkirane hey'et ile ba'za havas-ı Hânefi ihtîfâ eyledi. Lakin ol kadar za'mınan mülâhit-i akibetkar ile bî-çâre şe'bunun miham oldu köşeyi edüb hâlâ fikir olan ümera elinde esîr ve ni'met-i hayâtdan seyr oldu. Sultân-ı kişver risâlet-i cenâbların i'nazil za'det malları esîr ahadasdan şeref-i imtiyâz bulmak için ol tâ'ife-i aleyh düstarlarına şi'arsız günvaz etmek Melik Eşref şalbanın eser-i latîfdir. Şeyh Şâhabettîn Endülüsî ol esnada bu kat'a ile eseriniz bura nev'âm va'z-ı ihkisad-ı inkâr etdüğü çare-i insafdan devirür. Kıt'atün Celalü'l-Ebuzur-ı rezule alametden innel alamete şe'nün menler yeşhur. Hurun nübüvveti fî kerîm-i vücâhüküm yâ nüşşerifü anit terazi epter-i hâlîfe Mütevekkil ba'zı ümare-i hilâfet temme Mütevekkil düş istidadından i'ade olanda. Fî sene 779. Hâlîl bin Ferce bin Zulkadîr ki şece'an tayife-i Türk-menden nevahihi Maraş ve Elbistanda darb-ı hıyam-ı arâm ve ka'ad-i kabile ve aşiresinden birkaç bin adem fermânına râm etmişdi. Mayibî Elbistan Mübârek Şâhdan gördüğü cevır ve setma tekmîl isteyib târîk-i isyana vaz'-ı kadem ve Mübârek Şâhi misafir râh-ı â'lem eyledi. Fî sene 780. Re'isen tâ'ife-i Zülkadriye Hâlîl âvâz-ı zuhuri mülk-i /s.287/ sâlîhin sem-i şu'uruna vâsıl alıcak hasbel-emr Hâleb ve Şâm a'sker-i ol tarafa imale-i licam edüb Hâlîl telel ve cibâle tahsin ile ellerinden hülâsa mecal olmamağın naçar mukâbeleye ikdâm ve bî-emri te'âlâ Melik Sâlîh a'skerin âvâze-i sahrayı inhizâm eyledi. Fî sene 81 Mesacidi Hâleb Şehbden birinde süleha-i emmeden birine salavat-ı pesirde bir ehl-i şake tahiren iktida edüb imân-ı kıra'at-ı Kur'an-ı azimüşşana ağca etdikte ol keştîni bed-bahtı dehân-ı istihza-yı bâz ve hezl-i evzal ile nûret-i taklitde suhrebayâ ser-âğâz edüb imâm-ı selam verecek bî- fermân-ı melik kadîr ol şerir fîl-hâl-i şekl-i hattizire mütehavvil olduğunu mütezammın Hâlebden Mısıra a'rz ve zahrar hâsıl oldu deyü Târîh-i İbni Zehâne ve gayrda müteharriirdir. Fî sene 82 Melik Mansûr â'l-i mat'unen devlet-i hayâtdan mahcur olub birâderi Melik Sâlîh hacc-ı neyl-i şâhid Melik ile mesrûr oldu. Fî sene 83. Atabek Melik Zâhir Ebu

Sâ'id Berkûk hacı fakiri hul-ı ile tahkîr edüb hil'at-ı saltanat birle kendüyü tevkîr eyledi.
Fî sene 784. Çerâkiseden kadem nihâde-i şerir melik olanların pişvâsı Berkûk b olub
hatime-i şeref-i nâme-i devlet-i etrak mülk-i Sâ'lîh Hâcıdır.

Esâmi-i İşân

İbni A'lı hal' fî sene: 657

Katr Kutile fî sene: 658

Baybars mâte fî sene: 676

İbni Birki fî sene: 678

Ahva Süleymân hal' fî sene: mim

Klavun mâte fî sene: 689

İbni Eşref katl fî sene: 693

Ahva Muhammed hal' fî sene: 694

Kitbağâ hal' fî sene: 696

Lâcîn katl fî sene: 698

Muhammed saniyâ furuğ fî sene: 708

Baybars katl fî sene: 709

Muhammed sâlisâ mâte fî sene: 741

İbni Mansûr hal' fî sene: 742

Ahva Eşref-i Küçek fî sene: mim

Ahva Ahmed ferağ fî sene: 743

Ahva İsmâ'il mâte fî sene: 746

Ahva Şa'ban hal' fî sene: 747

Ahva Emîr Hâc katl fî sene: mim

Ahva Hasan mâte fî sene: 751

Ahva Sâlih hal' fî sene: 754

Hasan sâniyâ katl fî sene: 762/s.288/

İbni ihya Muhammed hal' fî sene: 764

İbni a'mme Şa'bân katl fî sene: 778

İbni A'lı mâte fî sene: 782

Ahva Hâcî hal' fî sene: 884

Vel-cümle sene: 132

Sultâ Hüseyî bin Sultân Üveyis la'ibû'l-hava iştiğâl ile tedârik-i umûr
mühemme-i saltanat-ı andehde-i tâk-ı ihmâl ve nâmûs-ı saltanatı ihlâl edüb a'cze ve

zirdesden perîşân hâl olmağın birâderi Sultân Ahmed Celayir üç huruca u'rûc edüb Sultân Hüseyîn tu'me-i şîr-i şemşîr tiz ve sultân Ahmed dest-i pebarayı saltanat Tebriz oldu. Fî mim. Timur iklîm-i â'zîm Horâsân ı mekrûh-i şemşîr-iteshir edüb menşûr eşayetîn oğlu Miranşâh nâmınâ tahrîr eyledi. Fî mim Halife Mütevekkil israd-ı talebî saltanat ile mübtela-yı muhânnet ve azl ve habis olub ammizadesi Vasık billah ö'mr-ü eyyan-ı hilâfette cihângir oldu. Fî sene 85. Sâhib-i zuhûr Timur seyistan ve Elbistan' kılmar ve hüküm ve fermânı eyledi. Fî mim Sultân Ahmed müsaade-i kuvvet-i baht ile Bağdâd 'ı kemend-i teshire bind edüb ta'yîn-i müstahfızından sonra taraf-ı Tebrize inanzır müracak oldu. Fî mim Şarihül-Hidaye sâhib-ü inaye Ekmelüddîn Mısır'a azimi huldbirin oldu. Fî sene 85 kişver-i Mazitteran dahî muzahhar-ı tığ-ı pulad-ı nejed timur debnihân oldu. Fî mim hâlîfe Vasık Billah mu'tekif genc mezâr olub birâderi mutasîm Zekeriyâ saniyen dest-i hilâfette karâr eyledi. Fî sene semenun ve semanine Mukaddemân hâlîl izale mülahasasıyla berkuk ba'zı umera-i Türkmen-i nevid-i ihsân ile ferzanınâ nâm ve hâlîl-i seyf gadır ve hayf ile i'dâm edüb nivâb-ı hâlî b ve Şâm-ı sipâh bî-giran ile Türkmen üzre Mûsallat eyledi. Birâderi Hâlîl Sevlî tazi Sivarâb urubî mukâbil olub sudme-i celaded birle perîşân ve Hara ve Bilhesne-i Belerini hak-i helâka ğultân eyledi. Fî mim fetih ve teshiri memleketi ırakı acemi ve biladı fâ'ric bî-hüküm-i Mûsâde-i genc inz ve emgir oldu. Fî sene ihda ve tes'îne. Nâib-i Hâleb belîğâ'n-nâsarî Berkûkdan birkaç mertebe eziyet ve cefâ-i müşâhede etmegin nâçâr i'lâ-yı levâ-yı i'syân ve hal-i Berkûk kasdıyla Mısır'a a'zîmet nidâsını i'lân edüb rikâb-ı /s.289/ himmete vaz'-ı kadem ve haşmet-i zahire ile taraf-ı Kahireye tahrîk-i tuğ ve i'lm eyledi. Lediye'l-vasûl Berkuk dest-i kahır ile taht-ı saltanatdan Melik Sâlîh Hacıyâ teslîm olundu. Fî mim Merşed-i târîk sa'âdet-mende Hoca Pahnaddın Nakşibend-i Hazretleri Buharada â'zm-i seyr-i ser Elbistan canan oldu. Fî mim Berkuk mehlu Kirkide ikameti ile memûr olub bim-i uzara-i taraf-ı tarafgirliğ ile a'zm-ı canip Şâm ve üzerine gelen sipeh-i Mısri bi-siperâh îzam eyledi. Zor-ı bâzu-yı müsâ'ade-i baht ve devlet ile sitâresi hâtta hâh-ı kakîri üç serîr-i saltanatdan üfetâde-i hâk-ı mizân edüb sâniyâ Berkûk ol makâma kıyâm eyledi. Fî sene 92. Mazhar-ı feyuzât secânî Mevlânâ Sa'âdeddîn Taftazanî Semerkandda mütevecce dar'ud-dünya-i rahmed-i rahmani oldu. Fî mim. Kaşif Herrazi Hoca Hafız Şirazi terk-i mülk-i mecazi eyledi. Fî mim deşt-i Kıpçakda mahice-i haşmeti kadîmen lami'ul-eşraf olar Dusi Hân ki mukaddemân darb-ı dest-i Timur permur ile mesnedînden Toktamış Hân mesrûr olmuş iken ba'zı müfsidîn ifsad ve telakkiyanî ile Timur bed-âyîn nişande-i dest-i himmeti olan Toktamışla münharifuz

olub ol tarafa sevk-i sipâh yine hevah eyledi. Mir'at-ı hak-ı ihzandan naşa Toktamış Hân etdüğü tehaşi-i ıslâh zatel-beyyin olmuyub biz-zarûrî ricâl-ı tarafeyn tertîb-i saz saf-ı mûsaf oldular. Toktamış Hândan işti'âl âteş-i harb ve sertizde Timur fîtn e ngiz meyân-ı zenanda çader ve mu'ciz ile tester-i muhtaç etdükden sonra aks-i kadıya zuhûr edüb mûsâ'ade-i istidrac tarafgir Timur olmağın Toktamış Hân tertîb etdüğü mukaddemet kûşeş ve ihtimâm meydân-ı merd-i inkıyadın semt-i aşimete müzirdem olmağı intâc eyledi. Fî sene 93. Ba'dehu birkaç def'a dahî Timur ile ayra-i zaned-i nüzul ve tirâd ve â'kıbet ol mekar-ı şemîşîr-i gadr ile a'zm-i adem-i abâd edüb mahlulundan Ayduku Hân yigirmi sene teşrîf-hâne ile Kamuran oldukdan sonra ahfadı Toktamış Bağdaddan Ebû Harakani Kerîm Küçük Muhamed Hân ol hilat-ı labî'e ba'dehu asl-ı samanine ve samamî'e hilalinde tafsîl-i hâniye câ'lîz oldu. Timur. Bed-nejâd Bağdâdı tahrib ve ehâlîsini mazhar-ı envâ'-ı ta'zib edüb Mardîninden ma'adâ u'mûmâ kişver-i Diyârbekiri mûsahhar eyledi. Fî sene hamsen /s.290/ ve tıs'ın. Ahmed Celayir ise mücerred istimala peyâm-ı kırk Timur ile idüb ol kelbî akur Bağdâd nice zan-i tatila oldu manzur olıcak dest-i Kerbeladan Hâlebe andan Mısıra vardı. Sultân Berkük imdadıyla tekrâr Hâlebe gelüb Timurun cânib -i dets-i Kıpçaka tevciye rüyet-i asimet idüb mesmû' olmağın taraf-ı tahrîk i karâr eyledi. Fî sene seb'in ve semanin Timur tarafından Berkuka laf ve keza fî-mütezemmin mektub tehdid-i üslub gelub nâme-risan olan dört Tatar tavassut u şemşîr-i zehr-i âbdâr birle tevsit olundu. Fî sene tis'un ve tis'in Berkük Hâlîl Zulkadrînâ etdüğü uslûb gelub nâme-risan olan dört tatar tavassut u şemşîr zehr Türkmen Nasireddîn Muhammed bin Hâlî le müselleme oldu. Fî sene 800. Beridün la-hak ruh-ı revân a'dem olub da sala oğlu Sultân Nâsır füre-i mesned-i saltanat birle muhterem oldu. Fî sene 801 Tîmur diyâr-ı Hinde befer ve pel kişver-i Mûsahhar edüb Sultân Muhammed Dumul Hânı kemenâ vâdi-i bî-nâm ve nişân eyledi. Fî mim Sultan Ahmed Celayir Kindura hilal-ı vakı'-i kasdid ihtimâlî ile erkân-ı devlet ve mukarruban Hazretine on bin kadar adâm mûsafîr diyâr-ı a'dem idib bu mertebe ile şufa-yı Azerbaycân Kara Yusûf Türkmeniyye şitâb ve şa'irlerin dahî tığ-i talef etmek için Ankara cânib-i Bağdâda tahrîk-i Gürcistan rucu' ve Sîvâs tarafınâ hareket-i esvabı tedarikine sûr- vüçûdlarınâ leşker-i Raib ve Heras istîlâsıyla bar-i edbara bur ve Hâleb yolundan miltan-ı Rûm Yıldırım bayırındadır. Kahine sebekkarınan fîrâr olub dest-i bidâd Timurdan kariben kula ve feryâd-ı cân vasık-ı çeşm-i şikâyeti Ağşata hak etdiler. Fî sene 82. Bi-emrihi te'âlâ Hamam-ı Mescid-i Haramda olan rıham umudlardan yüz otuz adedi isabeti afade-yi âteş ile paralanub bâb-ı huzura ve umûra

ma-beyninde olan ebniya-i â'lîye mühterik oldu. Fî mim sultân-ı Mısır Ferec bin Berkük Muhammen imkân-i ta'mîrinde teksir etmeyüb ruhan mevcûd olmamak ile seng-i siyahtan perduhte umudlar vaz' etdiler. Kelb-i akur Timur Hisâr-ı Sîvâsı mahdumu'l-esâs etdikden sonra Hâleb ve Şamı bahtı Şumi gibî harâb ve vîrân ve katl ve esîr ile sükkânını perîşân edüb Sultân Fereci Şâm kurbunda berde-i Allahı inhizâm beldehu tekrâr Bağdâd tarafına imale-i licam eyledi. Fî sene 803. Bûd-ı Sîvâs ve Hâlebde melik-i /s.291/ Şâm ve dar'ül-i'mâret çün ü bî-nikâb şedd-i harâbaz-ı âteş ceys-i temr dar-ı şuhur-ı sâl târîh-i harâb ol diyâr-ı helâküden ziyâde tahrib ve ihâl-i ye'sini sahte-i ataş-ı ta'zib edüb canib'i Azerbaycâna atf-ı inan eyledi. Timurun Bağdaddan devr aldığı ahber-i Ahmed Celayiri bî-karâr edüb ka'id-i hubbul-vatan enanir beyi önlem olmağın ankara Yusûfu dergâh-ı saltanat-ı dest-gahdâ terk edüb izn-i imdadı Yıldırım Hân birle vâsıl-ı dar'us-selam olmuş iken leşker-i menhusûl eser Timur birle tekrâr avâre-i sahra-yı birsar ve samaki ve bir müddet kişver-i I'râk-ı Arab arâmgâhı Cürcan oldu. Fî sene mim Timur tarafından südur eden etvâr-ı bî-edebane bâ'is-i nemuc-i deryâ-yı gayret-i şâhâne-i Yıldırım Hânı birle vâsıl-ı dar'us-selam olmuş iken leşker-i menhusûl eser Timur birle tekrâr avâre-i sahra-yı birsar ve samaki ve bir müddet kişver-i I'râk-ı Arâb arâmgâh-ı Ankara havâlîsinde tertîb-i saz oldukları bezm-i rezmle bî-hükmi kazâ ve kadr-i Timur bed-küher nişvedâd-ı ber-i zâfer oldu. Fî sene 4. Ziyâder ve müdde olsun ol mezmum altı aydan ziyâde ikâmet müddetinde dervâze-i zulm ve beydadi bâz ve erzak-ı Müslimine emvâlî gibî dest-i sabiyyun ve garet-i daraz edüb ba'dül avd Kara Hisardan üçüncü merhâlede darül-mülk bir visâle pezide-i leşker-i gar-i nekr-i istâr eden Muhammed Sultân nâm-ı na-burası â'zm-i darül-bevar ve sahâ-i fesihâ-i dünyâ Timurun başınâ dar oldu. Fî sene 805. Vâk'a-ı Timur zuhurundan mukâddem Kara Yusûf semt-i fîrâra vaz-ı kadem edüb bir târîk ile Bağdâda müstevlî olmağın Sultân Ahmed nâ-gam ve nâ-murâd Şâm ve sudme-i kahr-ı sipâh Timur-ü birle Kara Yusûf dahî ol cânibe licam edüb Bağdâd tekrâr nazebut u süran-ı leşkeri Tatar oldu. Fî sene 806 Mısırdâ ba'zı fitne-i hud iktizâsıyla Sultân Ferec tester ve ihfida belasıyla mümtehin olub iki ay birâderi Melik Mansûr Abdula'zîz Yusûfiye oldukdan sonra Ferec buret-i zuhûr edüb mechur olduğu devlet-i saltanat te'siri ile bî-gam ve mahlu sığırı İskenderiye zindanı birkaç gün bakan oldukdan sonra sadr-ı saffe-i saha'det makamı oldu. Fî sene 807. Sâhib-i zuhûr Timur teshir-i kişver-i hatâ ve haten sevdasıyla senr-ı kanda genc-i teng ve termezâr oldu. Fî mim hâlîfe Mutevekkil ni'met-i rahmete ha'il olub bağı-ı Mustain-billah Abbas nisâb-ı nasîb hilâfete vâsıl oldu. Fî sene 808. Şarih-i

hâfiye Seraceddîn Bendi ve İbni nebate Selâhaddîn Sekkadî müddet-i hilâfet-i mütevekkilde /s.292/ ni'meti hayâtdan seyr olan meşâhîrdendir. Ahmed Celayir ve kara Yusûf nâ-murat ve na-gam Şâma vâsıl oldukları sultânı Mısır Ferecin mesmu' olıcak ikisini dahî Mısıra ahsar ve Timur havfindan bir müddet bela-yı genc-i zindana giriftâr edüb lakin def'î vahşet için birbirine ihtilaflarına namına ni'met göztermedi. Tâ ki peyâm-ı merk bulduklarından sonra Kara Yusûf kaman-ı adad- dırâtı metden mertabal vafa bâlîğ olamağın bi-bak ve bî-perva izan-ı vatan-ı meluf edüb Nahçevan kurbunda sedrâh olmak sevdasından olan Miran Ebu Bekir bin Mirzan Emirhân Şâh İbni Timur sergerden beyayan inhizâm badehu tamam-i memleket Azerbaycanı hükmuü ve fermân- ı nâm edüb ol kişveri gaye-i medrar-ı maddelini ile ma'mûr ve nasar-ı merhamet ve şefkati birle batır-ı acize ve mesakin-i mahbur eyledi. Fî sene işrun ve semanin Ahmed Celayir ise Mısırdâ vahit ve ferit olmağın libâs-ı dervişane ile mutevecceden Bağdâd olub Miranşâh tarafından hükmi kişver-i I'râk olan Devlet Hocayı tard ve ibâd ile vusûlin murâd oldu. Fî mim. Mirzan Miranşâh bezl-i melb-i hesâb ile cem-i sipâh yine havah ve istihlâs-ı melik ricâsına azr ve edüb şenab-ı Gazcu sahrasında muste'il olan na'ira-i harb ve hırman-ı vücûd Miranşâh suhter-i âteş-i şemşîr-i hemruz ve oğlu Ebu Bekir mizam güya-yı semt-i girîzân oldu. Fî mim gülzar-ı memleketden taraf olıcak Kara Yusûf ferzan delîl bend-i pir-i Bağdadı saltanat ile karîn ve şeref edüb kendisü makam-ı Atabekde karâr eyledi. Mirzan Ebu Bekir Karâman tarafına atf-ı zimâm yek-râm-ı azimet edüb hakimi olan Sultan Uveyh ile tertib-î saz olduğu safillet-i tığ-ı telef oldu. Fî sene 811 Timur bed-girdan-ı imzarda darul-bavar olıcak a'sker-i menhusûl eserde hâsıl olan haberan Sultân Hâlîl bin Miranşâh ced-i me'anedîne terkeb-î mevcûd olan humara ve a'sker-İ kad U bente havi kabûl ile telakkî edüb ala cebahil-ibtida-i canib idi Semarkandda revan baden serir-i Suriyeye culûs ile kamuran olmuş idi. Kuvvet-i daran-ı müstevfîyan mahir-i bâsâr ve ihzasından aciz kasır olduğu enva-i haza'ini Timuriye va'z-ı bed istîlâ edüb 4 sene cümlesini verhaddene ile akibetü'l-emr vad-i iflasa binahade oldu. Fî hasabil-verase mustehil serir-i saltanat-ı Timur olan sultân-ı kişver-i Horâsân şâhir-i hamir-i zebahkûm teğallub Sultân Hâlîl istîlâsından /s.293/ dil-suhte olub lakin gayret-i fâyîn-i karuni olan hazeryen Timur u dest-i tasarrufa makhuri ve bezl-i esnası emvâl ile ibdal-ı ricâl nim na-gâh işareti me'muri olmağın irşâd ve isti'dâd mâderzad birle gene tahmilde fîrâr-ı ihtiyâr edüb zuhûr-u ce'ar sahibul'l-hayru'l-tayf-ı ilahiyeye çeşm-i duhte oldu. O deme dek ki neşve-i civani ve keyfîyet-i sagir-i Kamuran-ı be'is yed-i zındıgani olub husûsa dâhil melik-i neyhî

olan Şâhmelik nâm zen-i i'şve gerek mest-i rahik-i genç ve delal-ı devlet-i za'ile saltanatda niyabet-i müşahede-yi dîdâr yere kanâ'at ve melik ve memleket umumiyle tahkiyenden kefi nasarı ri'âyet etmegın erkan-ı saltanatı mâ'l-i inhizâm ve umur-ı devlet huhtelir-i nizam olub re'aya ve a'sker kandünde mütenagir ve ba'zı evda-ı devlet dahî müdehur olduklarından kand-ı kerimad-i teshire bend eyledi. Mukeddâmân payam-ı hareket şâhid-i hâlin sultân-ı bî-arâm edüb mecar-ı terk-i medarda dîdâr-ı zararı kara eyledi. Şâhruh Mirza Keysevi bürhar-ı nahüşan gibî dirhem ve perdişan olan ahvâl-i memleketi el-Aksanın nizam-ı tanzim ve zimâm-ı hükümet-i memleket Mavar'ün-nehiri ferzendîn ber-i elgihak Â'lî Raziye teslîmden sonra Hâlîl sultânı yar canı ile istishâb ve cânib-i Horasanda tevi ve tevki rikâb edüb Sultân Hâlîlî fermân-ı şâh-ı rek ile hâkim-i va ba'de müddet ö'mr ü nâ-paşıdar-ı ol diyarda mur-i dest-i tay oldu. Kara Yusûf oğlu pîr-pedağ-ı taht-ı ol diyarda nûr-i dest-i tay oldu. Taht-ı Tebrizine ilcân etdüğü peyâm-ı nâ-mülâyim-i tahteş-şamisi Ahmed Celayir edicek egerci mukâddem Mısırdâ mahbûs ve meyl-i devlet-i hâlastan me'yüz oldukları eyyamda mezbûr pîr beda-yı şâh-ı ziynet-i sarây-ı vücûda vurüd edüb Sultân Ahmed ol ma-tevellüd akıbet-i Mahmûd-i teganni etdüğünden ma'ada ifrâz-ı mahâl üzre bir gün müssâde-i baht ve ikbal kendileri dîn-i ser-kara götüren ahadur hura ahıra kaste-i ızrâr itmemek üzre nâm-ı celîl izzed-i / **s.294/** mûta'âla sükuned etmişlerdi. Lakin bed-karînlerin besat etdikleri mukaddemât fasıda-yı dervininde mahzam olan haslake-i zemime hak ve haset etmegın beyinlerinde mütenakid olan haslet-i zemîn-i imana darb-ı kâlem-i teğâfûl ve imzâ-yı a'zîmetde terk-i vatani ve tekasül edüb rikâb-ı himmet dekademani mahkum ve sipâh-i eratsa ve adevat-ı nâ-keste ile taraf-ı Azerbaycana tahrîk-i tevk ve him eyledi. Fî sene 13. Tebrize vüsulu Kara Yusûfun Kara Isamana bayender-i kabza-i hükm ve fermânında olan Erganili bulmağın bî-mâ'rız ve mezahim devlet-i zasl-ı şâhid-i melike nâ'il ve murâd-ı fevadı olan ehemmiyeye vâsıl oldu. Bu haber hıst-ı eser kara Yusûfa vâsıl olıcak tavsasut-ı neyl-i havaban-ı tarafeyn ile aslan zatûlbeyyin mübaşir olub bâr-ı bahârdan isti'ar-ı su'at hareket eyledi. Cenibe-i Gazan kurbunda tekabül vakı' olub Sultân Ahmed nakz-ı abd ile dem-i inhizâma fîtende ve şule-i seyf-i hayfla dehliz-i a'deme pe-nahid oldu. Fî mim Mukaddemân kişte-i şemşîr-i gazeri olan birâderi Sultân Gasanın kurbunda tekabül vakı' olub Sultân Ahmed nak-ı ahd-ı cevan-ı zayı ve müteverru'a ve muktezab memleketleri dest-i bîganeye muntıkâl oldu. Sultân Ahmed ziyâde hûn ve afek ve katl-ı ricâl ve müsadere-i aval deb-î pâk olub muktezası sefahat ve televvün-i tâb-ı ekser esnâsında eyliya-yı devlet olan kibâr-ı ümera ile cenk ve kavgadan hâlî

olmağın ecrizi ve ikbâl-ı hemîşe mütezelzil ve ez bâb-ı Tebrize vâsıl oldukda yalnız hayyime ve hargâh ve serperde ve bergâhı yüz katâr-ı şeterkerden fîrâz keff-i endaz-ı tahmîl olunub sâ'ir esbâb-ı tecmâlî bundan kıyas oluna. Böyle iken meydân-ı cenk ve izzetde ahengirân ve üslub ile akıbetince ser-giriftâr ve husrara Yusûfda came-i Kara Yusûf işareti üzre per-i budak menşuru ile kürsi-i memleket I'râk-ı Arâb Bağdâd zemam hükümet-i bî-tabun menşuri ile müselleme dest-i taraf-ı ezdiyâd buldu. Fî sene 14. Melik Mansur Hacı mahlu'a Mısırdâ hatf-ı infa lebişkân da'vet hân rahmed-i rahmani oldu. Fî mim Mısırdâ darb-ı nevbet-i i'mâret edenler Şeyh Mahmudî ve nûr u zemâm ümera-ı Şâm taraflarına avc-i nigar isyan-ı evcegir etdiğin âteş-i fîtene /s.295/ ve fendların ihmâl kasdıyla Sultân Ferec ol cânibe sevk-i sipah ve Hâlîfe Mustâ'in dahî hemrâh edüb bî-emrillah te'âlâ muhezzin ve safhâ-i şuhuddan res'ar-i vücud u münadim oldu. Fî sene 815 hah ve nahah Şeyh Mahmûd hil'at-ı hilâfet mustâ'in-i tıraz-ı saltanat ile te'zin edüb taraf-ı Mısıra tevcih-i ruyet-i azimet etdiler. 7 ay tamamında şeyhi mesburi teşrifî kendü ve vücûd-ı bed-budane ilbas edüb hade eşeri mustâ'in-i mesned-i hilâfetden dahî tan ve ibâd ve birâderi Kutad-bîllah Davudî ol rûtbeye isad eyledi. Fî mim Seyyid Şerrif Gürcanî Şirazda budar ve hışt-ı mudardan kat ve peyvend-i ta'allug edüb ravzatul-ins-i cinanî teşrîf eyledi. Fî sene 16 pir-i Budak bin Kara Yusûf berk ve bend-i câhd-ı vücud-ı sarar tanz-ı tiz merkibirle teşrizden zebun-yeftâ olub hırkatî nar-ı likat-ı pederil-cıkar suhte eyledi. Fî sene 17. Mısırdâ kadiyyun-kudat Celâleddin Birgîvinin Fatma Fuzûlî duhterinden car-dest-i Zülkarneyn hûnsa bin veled-i tevlallud edüb hemân ol dem gühvare neşin-i a'dem olduğu taruri İbni Nacardan sultân-ı Mısırı mu'eyyid seyh Maraş ve Elbistana mustevli olan Nasuriddîn Muhammed Zülkadriyyeyi Trablusa ve Kayseriye-İ Şâm niyâbedleri dâhil tehvîz eyledi. Fî sene 31 Hoca Muhammed persan muhammel bend-i a'zîmet-i hade-i beyt-i hüda olub Medîne-i Münevvere darul-karâr ve sukkan-ı beka-i şerîfe-i baki ile nem civâr oldu. Fî sene 883 şan-ı râh mirzan Kara Yusûf temdir-i Azerbaycanı teshir için cam-ı sipan gine hah ve azm-ı râh edüb Kara Yusûf dahî sedd-i veche-i a'zîmet-i mirzan ricâsına muthânnide'i Türkmen ile istikbâle ve avam sahrasında ne kadir ve anın teslîmi dest-i müstevfiyan değil izhâne-i ical eyledi. Fî sene 33. Leşker-i Türmen ile istikbâl-i cemiyete perîşân ve ittisâb ibat u enval bî-hesâb-ı nasib-i talankıran olub cesedi uryan 2 gün matrûh hak-ı mezellet oldukdan sonra bağz-ı huddamı say ve iktamı ile Erciyeste merakîdi ecladı civana nakil olundu. Kara Yusûfun pederi Kara Muhammed nâmiye felken mera-i Sultân Ahmed Celayirden olub duhter-i pester-i hârem-i sultâniyeye erzani görülmeyi

yarlığa serdarı alus ağı Karakoyunlu ağının terkim-i bağdehu zamam-ı hükümet olub Kara Yusûf dest-i ihtimâmına teslim olunub kemâl-i mertbe sahibî zuhûr ve devlet-i aykalanide medar-ı hâl ve akd-i umûr olmuş idi. Tebrizde caneşîn pederi olan Emîr İskender Kara Yusûfun dar-ı dünyadan beder olduğundan cüneyr /s.296/ olıcak tişe ve şemşîr ile sedd-i memanat çöküb Şehrâh Mirza-yı târîk-i a'zîmetinden sedimek için leşker i Bağdâd ile bereket edüb sadme-i kahr-ı Mira ile galtide-i hakk-ı hazalan ve serhah fermân ferma-yı ecişveri Azerbaycân oldu. Fî sene 34. Fermân ferma-yı Mısır şehv-i tek yegâh â'lîmden kadem götürüb bi-hükmü inhisar-ı veraset bir buçuk yâşında Melik Muzaffer Ahmed nâm-ı sabî-i kühvere neşin pevsad saltanat-ı telvîs eyledi. Fî mim altı aydan sonra Atabek Melik Zâhir Tatar Muzaffer Ahmedin Vâlidesini akıl-ı nikaha dâhil edüb Muzaffer Ahmedin hulu ile devlet-i vasl-ı şâhid-i saltanata dahî nâ'il olmuş iken 4. Ayda mübtela-yı dar-ı çad-ı mertlik Sâlih Muhammed Sultân ve 3 aydan sonra Muhammed-i hulu ile Melik Eşref bersiye-yi fermânı üzre a'sker Mısır Gazire-i Kıbrısa imale-i sükkân-ı azimet ve sükkânını gutahhar lüce-i nazîmet edüb kıtar-i mülk ü cezire dahi şümer ve Mısıra vusûlundan sonra kabûli cizye ve iltimâm ı harne güzârı birle ıtlak-ı iktiyar olundu. Fî sene 37 şabırâh Mirzaya Sadr-I İskenderin gayr ve küfe-i sefer iktizâ edüb Salme kurbunda tişe-i celadet birle bünyân-ı şevket İskenderi mahdum'ul-esâs ve hidmet-i dergâhda olan Ebu Sâ'id bin Kam Yusûf semt-i Tebrizde iclâs sonra taraf-ı Horâsâna atf-ı inan eyledi. Fî sene İhda ve selasîn ve semanin mehi peyâm-ı ahd-ı şâhrâh kar-ı sem-i emr-i İskender edicek sipâh-i arasat ile a'zm-ı Tebriz ve birâderi Ebussa'idi alef tag-ı sertîz edüb vakt-ı mankusla serar-ı saltanata tekrâr sulus eyledi. Fî sene 32. Hâlîç-i ma'mul bir sene Mısırdâ mübtela-yı demgâh-ı ahve oldukdan sonra İskenderiyeye hicret edüb onda maraz-ı ta'un ile ma'il-i şeha'det oldu. Fî sene 33. Mahlu Muzaffer Ahmed miceni İskenderiyede ve Sâlih Muhammed sevr-i hıramda kal-i Berberiyede matmu'a darül-ine Kudüse irtihâl etdiler. Fî mim tam Mısırdâ mümtaz ve ol marazı ha'il-i yevmen-fe-yevmen müştâd olub nafe-i Kahirede aded-i mevtâ bir günde altı bine tecâvüz etmişdir. Fî sene 34. İbni İyaz Tarihinde Mısır da bebr-i yevm-i meftuna /s.297/ a'zm- i a'dem-i abâd eden ehad-ı nasın adedi 24000 olduğu rivâye- i hayretde akl ve şu'ur olan umûrdandır. Mervîdir ki timsahlar deryâ da vuhuş u sahra da matuma helâk olmuş bulunub cüsmedan enva-ı tuyûr tan-ı tam ile hakka semigün olur idi. Tâ ki bir rûz-i fîrûz camid Muhammed kırk seyyid vakt-ı asra denk hemzeban-ı ittifâk tilavet-i Kur'an-ı azimüşşan ba'dehu gûlbank-i ezan-ı şerîf birle müşerref sezazan olub hemân ol günde binâ-yı mündeheim ve bir haftâ tamam olmadan

bil-inilkiye mün'adem oldu. Vâlî-i müstevlî Bağdâd Şah Muhammed bin Kara Yusûf defn-i zîr-i zemîn olub birâderi Emîr Esban kişveri Irak-ı Arâbda sultân oldu. Fî mim Humud-ı âsumândan katarat-ı bârân ile bî-haddi yeşil hurda kurbagaya gub-ı eşvak-ı şehir-i muhammil sebzerenk düşmüş feyz-i bârân cisan ile terâvet bulmuş çimene döndürdü. Fî sene 35. Mısırdâ mutlaka bir avrat hamile iken hamlini ketm edüb iki şehvere dahî ve pester oldukdan sonra müddet-i hamî tamamında bir dağda vaz eyledi. Fî sene 836. Mirza Şahruh tekrâr semt-i Azerbaycana sevk- i leşker-i cırrar edüb Emîr İskender râh olmağın dest-i saltanat-ı Tebriz Cihânşâh bin Kara Yusûf oldu. Fî sene tis'un ve selesîn diger bâr-ı Emîr İskender azm-ı Tebriz ve Safîyen nâm-ı mahâle birâderi Cihân Şan ile âteşi harb ve sitiz-i tîba edüb tekrâr a'zm-i canibî fîrâr ve Alancık nâm-ı hisâr-ı medarda karâr eyledi Fî sene 40. Hâkim-i kala olan oğlu Şâh Kubat nejdâ temzidi arz-ı fâsîd içün pederin kişte-i şemşîr-i kadr edüb onu dahî Cihân Şâh kisasâ negühsar hurre-i bivar eyledi Fî sene 41 sultân-ı Mısır bersiyâ-ı a'zm-ı iklim-i a'dem edüb oğlu Melik A'zîz Yusûf taht-ı Yusûfiye sâye-i endâz olmuş iken 3. ayda Atabek Melik Zâhir çakmak tac-i saltanat birle serfirâz ve bad-ı eşer Yusûf taht-ı mahveti İskenderiyede mübtela-yı bela-yı haba dur u dîrâz oldu. Fî sene 42. Hâlîfe Mutadîd-billah Süleymân bir fehva vurub Süleymân Dâvud serir-i hilâfete su'ud eyledi. Fî sene 45. Şeyh Kara İbni Cezarî ve sahibül-kamus-ı alemle-i firuz-i abad ve müellifi bediyye İbni Hâce asr-ı hilâfeti mutad azm-ı riyaz-ı kuden meşâhîr-i ulemadandır Nâsir uddîn Muhammed Zülkadri saha-i a'demde darb u hiyam-ı arâm edüb sultân-ı Mısır çıkmak /s.298/ tarafından zîr-i destinde olan belâd-ı hükümeti a'mmü-zâdesi Melik Arslân bin Süleymân ta'yîn olundu. Fî sene 64. Ve alî Bağdâd emîr asbân semend hayâtından fütâde olub ol keşûr-ı mu'teber cevelân-gâh rahş-ı hükûmet Cihân Şâh oldu. Fî sene semân ve erbâ'in. Tarih-i ibni İyâsda misl-i kurra' sem' etmişdegil bir gün bir ğaribe nigeşte-i hâme-i tahrir olmuşdur ki Mısırdâ mevlüd cîlve-nümâ-yı sâha-i vücud oldu ki bâmur-sâni' bi'çün ahd-i humâ akra'râhir mevîdâr birî birinden bâlâtîrâ iki serî ve her serde ğayet küçük iki çeşm-i hük âsâ asba' mikdârı bârzanâbları olub ayakları keçi ayağı kibi meşkuk bir tarafa mahlûk idi. Bir gün cîlve-gîr-i nazar-ı i'tibâr enâm olub yevm-i sânde ol sûret ile halka a'rz-ı dîdâr etmekden 'âr ve genc-i mezârda testervâ hattifâ eyledi. Fî sene 93. Şehir-i hamîr zâd fet-i a'mir-i dest-i ğadr rûzgâr ile rûyda tayy olunub ekber evlâdı Uluğ Beg Mirzâ kadim-i hükümet-gâhı olan Semerkanda bulunmağın oğlu Abdullatîf Mirzâ pederinden niyâba edâ-ı hidmet saltanata kıyâm ve na's-ı şâhir-i hamîr-i zâile cânib Herâta imâle-i licâm eyledi. Fî sene

50. Mirzâ-yı mezbûr takuyyid-i dîn-i mübîn ve servîcesinin Hazret-i Seyyidel mürselin emrinde bedel-i mikdar ve râyedir-ru'yed perver ü merhamet kister-i pâdişâh-ı mûkerrem penâh olub hükümet-gâhı olan belâda nice cevâmi'-i medâris ve bekâ'-ı hayr icâd ile senâ-ı cemîl tahsîl ve ecr-i ceziyel ahrâr ve i'lmâ ve salihâ fakireye hazine-i a'mire ve mahsûlat-ı evkâfdan ta'yîn-i rivâyet ile bî-niyâz etmiş idi. Uluğ. Beg Mirzâ pederi. İntikâlden hayır olıcak Semekandda bir veche istiklâl serir-i saltanata cûlûs edüb sipâh-ı bî-kıran ile cânib-i Horâsâna kırân-ı rikâb u sabık inân oldu. Fî sene 51. Belhe vâsıl oldukda birâder-zâdesi Mirzâ A'led-devle ibni Mîrzâ bâ-yestağrî taht-ı Herâtda sultan oğlu Mîrzâ A'bdullatîfi Mu'tekif genc-i zindân bulmağın maslahat-ı vaktı-ı iktizâsı üzre nâ-çâr sûret havişedli ve rizâ-i izhâr ile Abdullatîf Mîrzâyı bend-i belâdan tahlîs edüb Belhe geldikde hükümetiyle Mîrzâyı mezbûr-i ser-bülen. Ve kendü azm-i sabr-ı kand eyledi. Fî mim. Cûlus-i istirâhatdan sonra Ulup Beg Mîrzâ ikdam-ı ğayret üzre kıyâm ve cânib-i Horâsâna icrâ-ı usul siğâh-ı hûn-ı âşâm edüb Herât garbında A'lâ'iddevle Mîrzâyı pay-ı sipirrâh inhizâm ve teşrif-i hükümet-i vilâyet-i Horâsân ile Mîrzâ Abdullatîfi taltîfden sonra taraf-ı Mâverâ'ün-nehire tevciye râyet-i i'zz ü ihtişâm eyledi. Fî sene 52. Keşür ü Fâris-i I'râkda /s.299/ hâkim-i â'lîyyil-itlâk olan Mirza Ebül Kasım Babür bin Bayesiteğar Mirzayı sipâh-ı gine havâhîh ile azm-i Horasan ve Mirza Abdullatîf Belhe fîrar eyledi. Fî mim ba'zı ahvâl-ı sabık vela hakka iktizâsıyla peder ü pişer meyânında âteş i bugz ve idven-i isti'a bulub birkaç def'a beyinlerinde na'ire-i karzar olub birkaç def'a çevir-bâr oldukdan sonra Ulup Beg Mîrzânın dertmen suhte-i şimşîr-i ferzen na-pesend oldu. Fî sene 53 altı ay tamamında ol nâ-hâlef-i Peter-keş ba'del-inşa Semerkandda Bag-ı Çınâr nam bir mesireden gelürken Ulup Beg Mîrzâ muhlislerinden Bâbâ Hüseyin nâm bir dilâver-i tir-i zehire şikâfte-i nişane ve hedef-i nâ-vek intikâm zamanı olub kemin-i kin fırsat beyanları şimşîr-i cefâsı ile cesed-i rize ve kellesi ta'ak-ı mesrese-i Ulup Beg de ahirize oldu. Fî sene 54 Ulup Beg Mîrzâ fazl u hünerde müsellemler husûsa i'lm-i hendese ve hikmetde maharat ile inkişaf nüma-yı â'lîm olub ve üstade mazi'-i i'lm-i riyaziyede debistân irfân-ı caneşîn ebed Hânı idiler. Aman-ı sâ'lîs ve işrinde taraf-ı şimâl-i Semerkandda bir â'lî rasad-hâne binâ edüb hizmed-i mezburede Kadı-zâde Rûmî ve A'lî Kuşçu ve Ğıyaseddîn Cemşid istihdâm ve ol ser-i mutebere zebih-i cedid Gürgânî deyü ta'yîn-i nâm olundu ki hâlâ düsturul-a'mâlden şûran fen-i nemli ve tencim ve hüner-mendan ilm-i üsturlâb ve takvimdir. Mîrzâ. Babür biraderi Sultân Muhammed ile istirâbâdakir bende-i kerem-sâz hengâme-i harb ve sitiz ve Sultân Muhammed tu'me-i şîr-i şimşîr sertîz olub heva'id-i eyyamdan hâlâs olmak

ricâsına kenddi iltica eden diger birâderi Ala'uddevle Mirza çeşm-i cihân beyinin meyl-i âteşin ile bî-nur u a'zm-ı seyr-i serabistan-ı cinân edince avezesine yazıçağâh dehr-i pür-kahr temasından mahcûr eyledi. Fî sene 55 Abdullatîf Mirza medhûş çer'a fenâ olıcak ittifâk-ı ümera ile Şâhrâh Mirza evlâdından İbrâhîm Mirza oğlu Mirza Abdullah Semerkandda taht-ı saltanat ve Efser Şâh ile mübahi olub bir sene kadar zamân-ı memleket Maverâ'ün-nehrde ferman-ran oldukdan sonra Mirza Sultân Ebu Sâ'id pişer Mirza Sultân Muhammed İbni Mirza Miranşah İbni Timur sadme-i kahr ile mesned-i saltanattan devr ve nazîb-i nisâb hayâtdan dahî mahrûm ö'mr na-payidar olub birâderi Ka'im-billah Hamza taht-ı hilâfetden karâr eyledi. Fî mim Cihân Şah kişver-i I'râk-ı Acem tarafına tahrîk-i tuğ ve i'lm ve sebeb-i cezvi için sükkânı İsfahânı şimşîr-i katl-ı amm ile misafîr şehri tan-i a'dem edüb Fars ve Kirmanı dahî tabi-i hükm ve fermân eyledi. /s.300/ Fî sene 56 Çakmak-ı saltanat-ı Mısır oğlu Melik Mansûr Osmana ferağ edüb on üç günden sonra dağ-ı alemden kişver-i medara harâm ve şehri kâmil tamamından Atabeg Eşref Hânın bî-çâre Osmanı İskenderiye zindanına uçurub Şehbâz bülendi ervaz saltanatı kendüye râm eyledi. Fî sene 57 Hâlîfe Ka'im Biemrillah hulu-ı enyal kasdına esare-i kubâr-ı ffitne ve fesat ile iştira İmam Mâlîk ile akd-i tevafuk ve ittihat etmegin Muttasîf hilâfetden tard ve ibâd ve birâderi Müstensid-billah ol mesnd-i alî es'âd olunub hâlîfe-i ma'zul için zindan-ı İskenderiye mekan ta'yîn olundu. Fî sene tis'a ve hamsin Kişver-i Horasandan yedi sekiz sene kadar ma'adalet gösterib ve ra'yyet perveri ile desitan-ı a'dem Nüşirevan-ı münşî. Ve bezlü a'tâ ve kerem ve saha ile safha-i cûd-i hatem-i tay-i müttevî eden Mirza Babür Neşhedde hırâm amm-ı ravza-i rıdvan olub irşâd-ı evlâdı olan Şâh Mahmûd Şiri saltanat etmiş iken iki aydan sonra Mirza Ala'uddevle ogllu Mirza İbrâhîm sadme-i kahr ile mesned-i hükümedden mefrud ve Mirşâd İbrâhîm çalısı makâm-ı Mahmûd oldu. Fî sene 60 Sultân kişver-i Turan Mirza Ebu Sâ'id itilaf-ı ahlakiye ile itinâm edüb a'sker bi-kıran ile a'zm-i Horâsân eyledi. Fî sene 61 Heratda câ'lîs-i makâm İbrâhîm olub bir aydan sonra taraf-ı Belhe imale-i licam-ı a'zîmet eyledi. Fî mim Mirza Sultân Hüseyin Baykara bin Mirza Mansûr bin Mirza Baykara Bin Ömer Şeyh bin Timur genc-i hamulden zuhur edüb müsâ'ade-i buht ve ikbâl birle merhûm Şehcanda merbi' neşîn müsned-i istiklâl oldu. Fî min Mirzâ Cihan Şah bin Kara Yusuf ihtilâl-i ahvâl-i Horasandan agah olıcak sipâh gine havah ile tay-i mürâhîl edüb Herata vâsıl devlet-i saltanat-ı memleketi Horasana nâ'il oldu. Fî sene 62 hâlîfe-i ma'zul Ka'im Biemrillah hemze meclîs-i İskenderiyede nakdı can nisariyle mihnet i zindandan hâlas oldu. Fî sene 63 A'zama-i ümera-i sultân Cihân

Şâhdan Hüseyîn Beg sa'delü dest-i istilasından ester-i abâd-i sultân Hüseyîn Baykara Mirza ruz-i bazu-yi himmet birle intizâ' eyledi. Fî mim altı aykadar zamân Mirza Cihân Şan Heratda tecr-i âb-ı âteş-i reng ve istima' nağme-i a'vd u ceng ile dehr-i bî-dirnigden kam-yâb oldukdan sonra Mirza Ebu Sâ'id a'zm-ı rezm ve ceng ile Belhden Herat cânibine tahrîk-i rikâb edüb ol hilalde ba'sı izlâl ve telkin ile Cihân Şâhın Muhafa'za-i Tebriz olan Hasan Â'lî nâm oğlu nâğme-i /s.301/ bi-aheng i'syana ser-agaz etdüğü peyâm-ı na-saz-i vâsıl olmağ bizza are cânib -i Azerbaycana imale-i licam ve mezbûr Hasanâ'lî ye genc zindanı makâm edüb Ebu Sâ'id Mirza Sultân kişver-i Horâsân oldu Fî mim Ebu Sâ'id mirza Estera ibâ'det a'zîmet edüb anda câ'lî s-i mesned-i itikal ve istibdâd olan Sultân Hüseyîn Baykara'yı hükümetgahından tard ve ibâd eyledi. Fî sene 64. Edyal Mısırdâ zebun ser-pençe-i maraz-ı mevt iken za'mınca ra'iyet-i şera'it ve harâm ve ihtiyâd takdîm ve mesned-i cân ve celâlî oldu. Melik Mü'eyyid Ahmede teslîm edüb 4. ayda Atabek Melik Zâhir Hoşkadem tahsîl-i serîr-i saltanat ve ikbâl ve Ahmedî İskenderiyye irsâl eyledi. Fî sene hamsin ve sittin Tunusda met-i alası beni a'dem ve nısf-ı esfel-i hayâ bil-mevlut bed-bud ve cûda gelüb ol şekl-i murdar müşabedesiyle arından madei hemân ol an gene emare fîrâr ve ol öldürecek yerlere girecek hicâb etmeden ziyarete gelenlere birkaç gün a'rz-ı dîdâr eyledi. Fî sene 66 Sultân Yusûf Bin Yerge Beg sicin-i İskenderiyyede cam-ı fenâ nuş ve 26 yıllar bend ve zindân-ı ternuş edüb cesedi Mısırdâ pederi türbesîne nakl olundu. Fî sene semanin ve sittin. I'râk-ı Arâb hakimi olan pir-budak bin Cihân Şâh bası erbab-ı şerde ve şeka ilkasıyla gelmegin Cihân Şâh ol bie-debi konuşma etmek için a'zm-ı Bağdâd edüb dermurâd-ı küşşüd-ı murâd bulmadı. Fî sene 69 Sene-i kamile-i muhâsara ve tazyikten sonra nuvid emân ile bir budgı ile hükm ü ahd ve eman-ı bag-ı alemden a'deme gönderdi. Fî sene 70 Arslan Zülkadr-i kasd-i ziyaret sultân-ı Mısır ile Kahireye varıb mukaddeme harer idi. Uzun Hasana teslîm etdüğü sey'i mukâbelesinde maktu şemşîr-i siyâset Fî mim Sultân-ı Mısır hoş-kadem fermânı ile hükümet eyaleti Zülkadriye Arslan oğlu Şâh Budaka müsellemler olmuş iken birâderi Şâhsuvar sultânının merhum Ebulfeth imdadıyla İstirdâd ve biled ve taraf-ı Mısırdan birâderi Burak imdadına gelen a'sker-i beyaban-ı a'deme tard ve ib'ad eyledi. Fî sene sultân-ı Mısır-ı hoş-kadem vâlî-i melik a'dem olub Atabeg bala-yı İskenderiye giriftâr Atabeg Timur Boga mesned-i hükümetde berkazar olub müddet-i merkuma tamamında ol dahî indel-a'vâm Sultân şöhreti yâftâ olan devadar-ı kebir Hayr beg sadme-i gadri ile mekanından zeyl oldukdan sonra gûlv-i /s. 302/ âmme ile ol şeb bu ilacı beg sabahul hayrında Hayr Beg

dahî mesned-i saltanatdan nâzil ve Atabeg Melik Eşref Kayıdbay Çerkez-i U'rûs u Hazâra damad-ı saltanat ve sal-ı a'zîz elmenalîne nâ'il oldu. Fî sene 876 Eşref-i Kayıtbay Mustâ'lîh kavm üzre takdime-i elf rütbesîne suğud edeli henüz 4 sene olmuş idi ki müsâ'ade-i baht ve ikbâl ile serir-i saltanata vaz'-ı zanu-yı istikbâl eyledi. Darü'l-hâlîfe Bağdâda asra karîb azim-i rad ve berk ile birer ratl vabası dahî ziyâde beyaz tasyagub beyaz ve ben-i âdemden rast geldiğini iftida-i hak-ı a'dem etdi. Deyü Sehave Tarihinde nekaşte-i kâlem bedayi-i rakam etmiştir. Fî mim hecân Şâh Mirza sipâh-ı areste ile Diyarbakıra istilâsı seyda-yı ham ile makzurane ol tarafa imale-i licam edüb hakimi olan Uzun Hasan dahî nâçâr üç dört bin kadar güzide a'sker ile reFî-i sayil ricasın mukâbil oldu. Bina-yı dar ve kirde bî-hükmi takdîr Cihân Şâh Akkoyunlu ta'ifesinden bermurad akıl-i darb-ı şimşiriyle üftâde-i hak-ı helâk olub hayme ve otağı ve esveb-ı haşmet ve tumturâb-ı saykî i'ad oldu. Fî sene 73. Mezbûr Cihânşâh hattîn ziyâde derad ve haşmet ve şâh ve şevtet sahibî pâdîşâh dest-gâh olub bu deme dek perçem-i tuğ-ı zafer-i feruki herkes sadme-i rûzgar-ı zurkar ile pîr-i enc ve tab-ı istirâhat ve inkisar olmamıştır. Tebrizde eser-i muteseri olan câmi-i latîf ve medrese-i a'lîye rütbe-i uluv-i himmetine şâhidan â'dilindir Hasan dıraz-ı efser zafer birle serfirâz olıcak a'sker-i perestriz ile a'zm-ı Tebriz edüb Cihân Şâh oğlu Hasan â'lî bin piş-i piran inhizâm ve kürsi-i memleket Azerbaycân hattı fermânına râm etdikden sonra müştâ-yı Karabaş a'zîmet eyledi. Fî mim Cihân Şâh sergüzeştinde Mirza Sâ'id agâh olıcak a'sker-i bikıran ile a'zm-ı Azerbaycân edüb bir veche isanı ol kişver-i ve Irakın ve Fâris ve Kirman-ı zabt ve teshirden sonra Karabagda kışlayub ol bahârda zor bazu-yı iktidâr ile Uzun Hasan izale ve anın taht-ı hükmünde olan memlekete dahî seyl-i sipâh isâle etmek üzre mera-yı Karabagın madrub hıyah-ı arâm eyledi. Hasan dıraz keyh u bâb-ı iyazan vagar edüb her çendeki makamı ubudiyet ve fermânı nebreden kıyâm eyledi. Müfid olmayıb Mirza Ebu Sâ'id ve istiğfâr üzre ısrar etmeğin Uzun Hasan dahî nâçâr tedârik-i esbâb dere agaz edüb erdebil kurbunda tertîb-i saz oldukları saf kurzarda Mirza Ebu Sâ'id giriftâr dest-i düşman keldesi hebâb-ı cubibâr-ı şimşîr-i gadr Uzun Hasan /s.303/ oldu Fî mim Mirza Ebu Sâ'id bakırî rahmetden na-bedîd olmak ile kişver-i Horâsân fermânı fermadan â'lî olıcak Mirza Sultân Hüseyîn Baykara mukareneti ümmet-i â'lî ile ol cânibe sevk-i kitayıb nusret-i menakıb edüb iklim-i â'zîm Horâsânı tab-ı hukm-i intikâl eyledi. Fî mim Şâhrâh Mirza biraderlerinden Yadigar Muhammed Uzun Hasan imdadıyla memleketi Horâsânı dâhil hayatı tashir etmek için iki kere sevk-ı leşker-i şûr u şer edüb evvela Sultân Hüseyîn gâ'lîb olmuş iken ba'zı ümera

hayanetiyle saniyen maglub ve zumam-ı mülk-i Horâsân kabza-yı temlikinden maslûb oldu. Fî sene 74 Hüseyîn Baykara Mirza genc-i inzivâda çelebî erbain-i itmamdan sonra 41. gün cânib-i Herata hamle-i licam edüb Yadigar Muhammedi bag-i zaferinde mest-i şarâb ve alude-i havabi iken zebun-ı ser-ençe-i şîr-i inşîr-i telf ve cebîn-i hâlleri dagdar bi-vefa olan ümerayı safha-yı hamin afallah-ı amme selef eyledi. Fî sene 75. Mezbûr Yadigar Muhammed ini'zâm ile silsile-i kesbî sahiresinin infîsâl buldu. Mısırdâ bidest ve Babür ü pesr ibreti melazır-ı tevellüd edüb ba'de sa'at-i çemi hayatı munfehi oldu. Fî mim merratul ba'de ahir Mısır a'sker-i celadetiyle munhim ve emîr sipahtan nice bin a'dem ha'ire-i hastiden münadim ab-ı rûy-ı kişver-i Arâb Habib-i kebir beş bin ile nehr-i Ceyhûn kenarında esar etdüğü âteşi cenk ve peykârde suhte-ı nar-i ibkisar ve dane-i müjde-i emân ile üftâde-i dâm kayd-ı isat oldu. Fî sen 76 bedra-yı ol şahsuvar muzmar-ı ayan ümerasından 40 kadar adâm alaf-ı tığ-ı âteş-bar-ı Budak bed-aahlâk binnennaziye ve mezhâm-ı Elbistana hâkim edildi. Fî sene semanun ve seb'in tafsîli inşallah te'âlâ hilâl-ı vâk'a-yı akd-ı saltanat ibad fetihde kâlem-i akızane-ı fakîr olur. Hâlebde bir serteres otuz seneden beru isti'mâl-ı tug-ı bilgi tası elinden düşüb şikes oldu. Derunundan mahza-yı kudret-i yâftâ karibül şekli bir kerre naçiz revhûn olub ol şâhs-ı inkişad-ı ta'accübü ile tahrîk ederken /s.304/ sebbâbesine zahm-i zindân erişdürüb hârif-i tarîf ol za'if-i canverin zahmıyla fîl-hâl-i â'lem-i ervâha intikâl eyledi. Fî mim Kûdüs ü şerifde zalalet-gâh-i Yahudi gümrâh olan bir kûnis-i hasise-i mahduse eddüğü nahc-i subut-ı şer-i muteber üzre sâbit ve mukarrer olmadan Yahudi merdûd ol künse-yi ma'bud-ı ittihaz etmelerinden men olunub taraf-i hakirusser-i a'dem takfî ve nâmûs-ı ser-i mutahhar tekmîl olundu. Fî mim Harb-i haserin yahud bî-dîn erkam-i devlet kayıt baniye bezl-i mâl taraflarına imale-i enduh fek-i hitame murahhâs olmuşlar iken ehl'i İslâm ikdâm-i sa'y ve ihtimâm üzre kıyâm. VeI-istitafdan yâ kayıp beg-i kam edüb saniyen kema fîl-evvel hurûs-i zuhurundan sonra ol vacibu'l-enderas-i mahdumu'l-esâs etdiler. Fî sene 79 Endek zamanda sadme-i şemşir-i gayret sâhib-i ser birle serengün hufra-i nar olan devad-ı erkebir beş bin yehuda tarafgir olmağın bu mâddede ihânet-i i'zz-i Müslimîn ve i'anet-i ezille-i müşrikînin mütezammın mahl-i nâmûs-ı dîn-i mübîn ğarayib-i umûr-ı zuhûr edüb â'kibet-i kâr-ı keniseyi mahduma tekrar i'âde olundu. Fîl-hükmü lillahi'l-a'lî el-kebir. Fî sene 80 sâl-i esnî ve hamsin ve elf hilalından dahî bu hal-ı masmurul-milale karib-i mesa'ib-i â'leniyyeden bir emr-ı ğarîb daru's-saltanat-ı kadem-i bîrusada suret-nümâ-yı zuhûr olmuşdur. Eltâfu'l-hayadan ümîd-i sâdik oldur ki rahş-ı çâbuk hıram-ı kalem ol meydana kadem etdükde mutabık vakı'ul-hâl tarid ü

cevalân göstermeye avayık-ı zehr-i pür-kahr-ı mani‘ olmaya vallahül-muvaffak insü‘l-celîl nâm-ı kitabda arayış-ı kıtabe-i ivân-ı beyân olmuştur ki emr-i nâ-mişirva‘ i’âde-i günise mukarrer İsmâ’il nâm-ı üstâd binâ müte’ahidâde-i hidmet binâ olub ol gice sâlâr enbiyâ hazretleri aleyhimüsselavat u vesselam ile rüyada müşahade eyledi ve taraf-ı â’lîlerinden yâ İsmâ’il sen banâ her gün tuhfe-i salat ve sellem ahd-i ederken yahud merdudîn-i nişâne-i sihâm u düşnâm edecekleri günise binâsına teşmîr-i sâ’d-ı ihtimâm etmek revâ mıdır buyurmaları ile o merd-i agâh tebettülillah deyüb her ne denlû mâl bezliyle a’mele-i murâd etdilerse yahud tarafına sûret-i inkiyad göstermedi. Hüsn-i dırâz Tebrizde zebûn-i ser-pençe-i derinde gerek ecel olub hâkim-i Fâris olan peser-i muhtar-ı Hâlîl Mirza mülk ü pedere müstevli ve anın tayibini ile birâderi Ya’kûb Mirza Diyârbekire Vâlî oldu. Fî evahir-i sene ve isneteyn ve semânin. Mezbûr hüsn-i dıraz danâ u â’kil i’lm ü i’lmâyâ mâyl. Râyet-i pervari ve mülk dar-ı emrinde ka’im-i hâkim hasım olub meclis-i mecmu‘-ı fazıla ve erbâb-ı ma’ârif-i nedimasının her biri bir nükte-i sen-i /s.305/ â’rif idi. Tedric ile kılmar u hükmü olan Irakeyn ve Fâris ve Azerbaycân ve Kirmân vesâ’ir memâlikde nice medaris ve mesacîd ve sevam‘ ve ma’bed ihyâ edüb husûsan Tebrizde Cihân Şâh cami‘ine mu’âdil bir câmi‘ binâ etmişdir ki muhasin dünyâda ad olunmağa sezâdır. Cedd-i Kara Osman Timurun umera-ı â’zîmüş-şanından olub Diyârbekiri teshir etdikde hükümetini anâ tefviz etmişdir. Anın irtihâlinden sonra ol diyâr oğlu Â’lî Bege intikâl edüb Â’lî Begden sonra batrîke’t-tevaris-i efser-i mülk ile hüsn ü dıraz ser-firaz oldu. Hâlîl Mirza etvâr-ı na-hemvâr ile tenfîr-i kulub etmegin altıncı ayda istid’a-yı ümera birle Yakub Mirza a’sker çeküb merend ü hava-yı hudûdunda iki birâder cenku-yı mukâbele etdiler. Esnâ-ı mukâtelede Hâlîl Mirza kişte-i şir-i şimişir olub Ya’kûb Mirza merbi‘-i neşîn serîr-i sururî oldu. Fî rebî’ülahir li-sene 83. Halife Müstencid-billah ser-nihade-i hayât-ı câvidânı olub birader-zâdesi Mütevekkil-a’lellah Abdül-a’ziz bin Ya’kûb nîl ü sal-ı şâhid-i hilâfet birle karîre’l-a’yn-ı şâd-mân oldu. Fî sene 884. Sera’sker-i meserred ve idâre-i kebîr beş bin bed-tedbîr-i Diyarbekir teshir-i sevda-yı hâmiyle ol cânibe sevk-i sipah-ı Mısır ve Hâleb ve Şâm edüb Sultân Ya’kûb tarafından nâmzâd-i hidmet sera’sker olan Bayındır ile rehâ karbında tertîb etdikleri saf-ı peykerde devadar-ı men-hazm ve mağlub ve hilat-ı hesti düşünden meslub oldu. Fî sene 85. Bağırman bi-dermân-ı sicanî şehir-i râmazanın on üçüncü gecesi Medîne-i Münevverede re’s-i minâre-i re’iseyesâ’ika nüzul ve tem’bid ve tehlîl meşgul olan re’îs el-murnin şemseddine ecel-i mü’aved-i hulûl edüb sakaf-ı şerîf Mescid-i Nebevî ve hazine-i kütüb ü musâhif-i şerife muhtarik oldu. Fil-hükmullah-ı

te'âla fî sene 86. Ve kilik-i Hüdâ el-ma'nî a'rbî lem-bahterik hıramânnebiyyi'l-hâris. Küllâ velâ ihş-i a'liyye'l-âr. Leknümâ idî el-revâfız-ı lâ-mest. Zân el-cenâb-ı fetebrate'l-nâr sultân-ı Mısır Kayıtbây hidmet-i deygâh-ı risâleti cânına minnet bilüb mahmât-ı hâzıradan ma'adâ iki ker yüz bin zir-nâb-ı herc ü sarf ile bâb-ı nebûd mâye-i intisâba sa'y ve ikdâm. Ve iki seneden ziyâde müddetde karîn-i ittimâm eyledi. Mazhar-ı feyz-i fazl-ı ezeli sultân Ba-yazid-i Veli sadme-i kahrı ile kamet-i mukavemeti zım olan birâderi Cem Sultân bî-hükm ü ızdırarı terk-i muhafaza-ı şera'it i nâmûs ve â'r ve sultân-ı Mısır Kayıtbay dergâhına ilticâ' ve rüsyaylğın ihtiyâr edüb zayfı mükerrem Sultân Cem Kayıtbay tarafından mazhar-ı /s.306/ a'vatıf bî-şemâr oldu. Fî mim Mekke-i Mükerreremeye seyl-i a'zîm-i hücum edüb tâhalluk-ı bâb-ı mu'allâ cenâba çıkdı. Fî sen 76. Sultân Rûm-i Bâ-yezîd Hân-ı Velî ile Kâıtbây beynlerinde Şehzâde Cem mihmândârlığı nâr-ı a'dâvet-i şerîr-i bâr olub tarafından niceler suhte-i sâ'ika-i şemşîr-i âteş-bâr oldu. Fî sene ti'în ve semânimâ-i mesned-i neşniyân serir-i dârâ ve Cem Şâhân keşûr-ı A'cem. Pişvâsı olan Şâh İsmâ'il Erdebîlî nejâd-ı sahn-ı sarây-ı â'lem gün ve fesâda vaz'-ı kadem eyledi. Fî sene isneteyn ve tis'în A'le-i Rûmdan mahşe-yi işbâh-ı nizâyir-i zîr-i güzârda merhûm hâşiyesinde şâhsi'anın i'zzet-i tâhire-i Nebeviyeye intisâb iddi'â etdügi da'vâ-yı zûr-ı dersinest ve ta'yin ve tes'imâ-i hududunda kâzî-i Bağdad iken Safâtdan ba'zı nikbâ-yı sâdât-ı meşhed-i şehîd-i Kerbelâ yed-i emânetinde âbâ ve ecdâdından mûrsa bir şecere-i sâbit el-hâsıl müşâhedeşiyle istis'âd müyesser oldu ki İsmâ'il pür-tezlîl ibrâmıyla asl-ı neshaya âhir-i hat ile bir varka-i muzahharfa ilsâk. Ve ol mazûrunâ ğudde nisbeti mikrâz-ı nakrâz ile münkati' el-nesl olan Musâ bin Hamzâ ibni el-imâm Mûsâ-yı Kâzime ilhâk etmişler iken Şâh İsmâ'il hâkikat-ı hâlden agâh olub tervîc-i müdde'a için bir nüsha dahî tahrîr ve anda mezbûr Mûsânın birâderi Ebû Muhammed Kâsım evlâdından olmak üzre tasvîr etmişdir. Hâlâ ahd-i hüma ahire muhâlif iki nüshâ nikbe-yi meşhed destinde mahfûsdur deyü sabık kâlib-i tahrîr etmişdir vallahu a'lem icmâl-i keyfiyet ahvâl-i zuhûrları bu minvâl üzredir ki Şâh İsmâ'il cedd-i a'lâsı olan Şeyh Safî Erdebîlde bir zaviye neşîn ve evsâf-ı hüсна ve takvî ve diyânet ile muttasıf olmağın istân-ı merci'-i emr o selâtin olub bâlûsâyit sacit el-İslâm İmâm Muhammed Ğazâlîden telkîn-i âdâb-ı tarîkat etmişdir. Ba'de mevt oğlu Sadreddin Mukîn secâd-i irşâd ve ol dahî a'zm-i a'dem abâd etdikden sonra ferzeden-i Şeyh A'li ba'de oğlu Şeyh İbrâhîm merci'-i ashâb-ı eşter-şâd oldu. Şeyh İbrâhîm gence'l-hududa mukîm olub pesr-i şeyh cenîd-i câlis mihrâb meşihet oldukda dergâh-ı irâdet dest-gah-ı merîdler ğuş-ı havişine sadâ-yı halimen meziyed ilkâ etmegın ol tarihde keşûr-i A'cem

ferman fermâsı olan Karakoyunlu Kara Yusuf oğlu Emir Cihân Şâh zirve-i hurûc u u'rucları nedîşesine düşüb merşed ve müsterşidleri Erdebilden ihrâc ve ibtilâ-yı belâ-yı iclâ ile iz'âc eyledi Diyarbekire vardıklarında hakimi olan Uzun Hasan emir-i Cihân Şâha za'ma mukaddemlerin ikrâm-ı tâm ile telâkki edüb haddîcâh-ı bi-kem nâm-ı havâhirin /s.307/ Cüneyde ve halime-i bi-kem nâm duhterin oğlu Haydara tezvîc ve güne nazar-ı iltifât ile bâzâr-ı rûzigarda mutâ i'tibârların tervîc eyledi. Bad-ı zamân ğâyet hub-i inan-ı astabâr Şeyh Cüneydi dest-i ihtiyardan rubûde edüb Erdebil tarafına tekrâr tevcih mutre-i hicret eyledi. Damadı olduğu Hasan Tevfîk istinadıyla tira-yı haşmed ikbâl- ı haşmed ve ikmâl-i â'lî olub esbâb-ı uluv-i cenabı bir nezid vanhâs azamda hâlîme bi-gamdan kevkeb-i vücûd-ı İsmâ'îl bedîd oldu. Şeyh Cüneyd dar-ı dünyadan bedr olub Şeyh Hayran canşın peder olıcak seyir-i sûret uğurlarına iltibas lâ'zîm gelmek için merdesîne kırmızı çuhadan devazda imâm muhabettine 12 terakki gelmek için ilbas edüb ol beynennas Kızılbaş ünvanıyla müştehir oldu. Amm-ı sülûs-i tis'in ve semanihde şeyh-i mezbûr müridiyle derbend-i Şîrvana yani ta'ife-yi Gürcistana ğaza etmek nâmıyla amma hakikat teshir-i Şîrvan sevdâ-yı hâmiyle ol cânibe â'zm olub Şîrvan hâkimi olan ferhisâr bu hareketden şer ve fesâd istiş'ar etmeğin Sultân Ya'kûb fermânıyla hudud u Tebristen yolun alub esma-i gir ü darda Şeyh Haydar gümman vadi-i hamuşâm ve kerde mürdesi perîşân oldu. Arsa-i cenk-i setirden ahegrâh girîzâyda Kızılbaşlar Erdebilde oğlu Â'lî bamin bi-atınâ teşebbüs edüb hin-i peder talebine tahriz üzre oldukları haber ve hişt eseri Sultân Ya'kûba münâkıs olıcak mezbûr Â'lî ve birâderi İsmâ'îl vâlideleri Hatice bi-gam ile Astagar Kalasında habs ettirdi. Hace Nasuriddîn Ubeydullah Ahrar Hazretleri Semerkandda â'zm-i sefa-yı sefa ifza-yı darul karâr oldu. Fî sene hams ve tis'in ve temanümaye. Mehâzîl-i Frenk darül-malle-i Endülûs olan Gırnataya müstevlî olub pesmande-i şemşîr olan a'zm-i Müslimîn sal-ı bisâl eda-ı mâl etmek şartıyla mekanında ibka etdiler. Fî mim nevahi-i Mısırdan asvanda ancak pişinasında bir gözlü beyti ve de hâlî mabeyni 4 usb u güşada bir adâm görüldü. Fî mim Mısır da 6 ay tamamında riş verüb ve bendanları nevbet-i ğâyet zeşt sûret tarafa timsâl-i gün pesr tevellü edüb üçüncü gün muhadden lahde intikâl eyledi. Fî sene 896. Sultân Ya'kûb aşta-yı Karabağda gülzâr-ı alemde vadi-i a'deme a'zm edüb terk-i derd-i ser-saltanat ile tahsîl-i dest-maye-i rast eyledi. Fî mim ol sultân-ı iliyîn mekanı evatf-ı aleyh ve avâ'rif-i seniyye ile zümre-i u'lemâ i'lam ve züleyha-yı kirâm da'im hoş dil ü şadgam olub /s.308/ esnaf-ı adi ile ittisaf etmiş zamân-ı saltanatında ebvab-ı zulme ve sedme-i mesdud olub rûsm-i çeriyyeden gayri bir habbe dâhil hazîne

olmadığı derece-i tahkika vasıldır. Rahime hullah taht-ı saltanat evvel-i zât mülki işgalden hâlî olacak havâs-ı hüddâm dergâh-ı â'lî olan ümera-ı mevasılıyye iştimâmıyla ferzend-i dilben-i beysigar Mirza Tebrizde ebser-i serîr şâhıyla mübahi olub seti-i nan bayındırıyesi ve ikdamıyla Mesih Beg veledi Uzun Hasan Heratda ca'iz olmağın beynelferak-ı vak'ı olan tehasün ve tehaşi kazı-ı mazube'l-hüküm ü hısam-hûn asiyama terafu iktizâ edüb Mesih Mirzanın sicil-i hayatı metlu â'lem ibtag vüska'î istihlâl bî-istigar anda-yı şâhbâl ile karîn-i iglal oldu. Fî sene 97 Mirza bağistagar henüz keyfiyet-i selaf-ı istiklâl ile hoşhâl olmadan. Emmi-zadesi Rüstem Mirza İbni Maksûd Beg kadem-i husam usre kıyâm ve darb-ı destle mülkü Azerbaycanı fermânına râm edüb Bayistagar tarafından emîn değilim elhadîd bî hadîd mazmunu üzre Şirvan sahi baystagar imdadından işgal mülahazasıyla şeyh haydar evlâdı 4. mahbesi istihardan azad edüb ol hâlede Baystagar'ın istihlası mülk ricâsınâ şirvan dan hurusu isti'mâl olunmağ anları ecdadı mürdesiyle ala cenahı istihâl irsâl eyledi. Kendüsü dahî sipâh dîne hava ile ol canibe tercih râyet-i hareket edüb küne ve berda hududundan pertla tarafın beyinlerinde seyl-i hum aks-ı endâz safha-yı gerdun olacak darb-ı girîzkmâl müstemane ile Baystagar nâbûd ve Rustem Rızâ evâsıl-ı maksûd olub evlâdı Haydar-ı ve etba-ı aşiyam ikrâm-ı tamla Erdebile gönderdi. Fî mim. Çünkü bu kar nâ-sevâb irtikalının zahmeti akibeti mukerrer idib Rüstem Mirza ikda etdüğü emr-i â'kıbet-i mezmumdan nadim ve istisallerine â'zîm olub akabgirler tayını ile tedarik-i mefatı asi oldu. Erdebil havalesinde gubâr-ı müzmar kar-zar-ı kerdekeş ray-ı afitâb ve ala ekar-ı etba ile kaltide-i hûn ve turâb olub İbrâhîm ve İsmâ'îl zabun ve zelil-i ceylanâ /s.309/ kırır ve bir müddet ol dıyarda maden-i rafz ve ilhân olan hicam-ı nâm harâb-ı abadda best-i idlim arâm ve karâr eyledi. Fî sene 97 Makdum Semi Mevlânâ A'bdurrahman Cami'î cura nuş-ı düstkami hayât-ı abâd olub bezm-i alemde kadem götördüler. Fî mim. Dimyadda beyza-yı ahr-i mürğ-ı keder dahî ziyâde Yagub bir danesi 75 rıtl-ı Mısır vezin olundu. Fî mim Kahirede Fîlîmsâ'lî nde hortum deras ve şekl-i na-saz gâyet keriyul-manzara bir pesr-i tevellüd edüb Hasan ol gün sahn-ı sarây-ı vÜcuddan mefkûd oldu. Fî mim Haydar-ı nejad İbrâhîm lahcedde ikametden delteng olub pederinden mevrus olan davara terk-i Haydarı İsmâ'île teslim eyledi. Ve kendüsü tağyir ile terk-i mâder-i biraderi vesmun edüb kademi kütüb ü tevarihde görülmüşdür. Mirza Ebu Sâ'id makeddanâ amm-ı sülüs ve sebkinde hüsn ü dıraz-ı darâb-ı dert kahr-ı kin ile oldukda pederi tayini üzre niyabeten hâkim-i nûran zemîn olan oğlu Mirza Sultân Ahmed Semerkanda neşîn olmuş idi. Sarây-ı sipenç-i vahşet ayından â'zm ravza-yı huld-i beri

olub birâderi Mirza Mahmûd rast-ı şâhid mülki birle gışad ve iki aydan sonra müsafir-i a'dem abâd oldu. Fî sene 99 mezmur Mahmûdun Beyazagır Mirza ve Sultân Â'lî nâm oğulları birbirlerinden metu saltanat-ı intizâ' üzre olduklarına Şeybek Hân Özbek tahsîl-i itla edecek şet-i zirtag ihtimâmıyla Buhâra ve Semerkand-ı İbni Sultân Ebu Sâ'id ayan u vilâyet-i mücadeşiyle Şeybek Hân birle bilad-i kişver-i Ğazneden sultân olub mezbûr evlâd-ı Timur saltanat-ı mavera ile mezzur oldular. Sultânı Mısır Kayıtbay talakkan nâm-ı fenâ olub oğlu Melik Nâsır Muhammed Çağarda selamir-i meclis-i saltanat-ı bi-bekâ oldu. Fî sene 901 mühtemi'an dergâh-ı saltanâta Ala'uddevle zülkadr-i imladı Sultân Bayezidi ali nejad ile zuhûr ve birâderi bedag-ı saha-yı mülkden dum edüb Sin ve Tarsus ve Amed vesâ'ir bilad-ı Diyarbekir dahî tasallutı istîlâ ile Şâm ve şevket-i kemâl-i rifat ve itla buldı. Fî sene 902. Atabeg Kansu Hamsirayla velini'metzadesini hulu ve kendüsü tasallutan etmek ile ihadından muzmar olan fenad-ı izhâr ve hâlîfe /s.310/ ve kutadı ve ekser ümera ve a'sker bu husutâ rızâyâ icbâr edüb ancak kalay-ı zabt kılmış iken re'isül-memâlik-i hâl-i Nâsır diger kansu hilaf-girliği ile dördüncü gün etibba-i perîşân ve kendüsü bir millet-i mihân olub akıbeti Şâm tarafına fîrâr ederken Hân Yûnus nâm-ı mahâlde Nâsır Muhammed muhlisleri darb-ı şimşîr ile kaltıda elhak-ı helâk oldu. Fî mim Uzun Hasanın keser-i mehteri olan Hâkim-i İsfehân ugurla Muhammed ba'zı umûr-ı zuhuruyla peder-i hıdmetinden rey-gerdân ve azm-i dergâh Ebul Feth Sultân Muhammed Hân olub sınıf-ı nevarîş ve ikrâm ile taltif ile şerîf museheratlarıyla teşrîf buyrulmuş idi. Vâk'a-yı meşhurade sıf-ı sipâh Muhammed Hânında mevcûd ve esnâ-yı harb ve cengde â'lem-i vücuddan matud olub duhteri Sâ'id Ahmed begnâm bi-ferzendi ced-i mecid sa'âdet-mendi kef-i terbiyesinde âsûde hâl idi. Sultân Hâlîl intikalından sonra diyâr-ı Acemle zuhûr eden herc ü merc iclal-ı ahvâl-ı memlekete muzır oldu Ahmed Begi mün'akıs olub bi-hasbil-erz vel-istibrak-ı saltanat Azerbaycân ve Irakı inan-ı riba-yı dest-ı ihtiyâr olamgın bi-sudûrı taraf-ı Azerbaycâna tahrîk-i rıkab-ı a'zîmet eyledi. Fî mim peyâm-ı vusûlî ile kibar-ı ümera-i Akkoyunlu merur ve şad u kam olub zâhira ve batınan hovadarı olmaları ile hilâfet oldu. Fî sene 903 ile dâ'ire-i hilâfet-i Âbbasiye tamâm olub bad-ı ol makâma bir fert vazı'-ı kadem itmemiştir. Zîrâ anın zamâne hilâfetinde sahibî kıran hilâfet-i iklim-i sultân Selim amm-ı sülûs ve işrin ve tiş amme şehri ol kişver-i sertaser müsahhar şemir-i zafer peykar edüb hin-i hüda müstemsik erzeli ö'mre tâla olmagın teklîf-i refakat zahmetin verüb lakın oğlu Mütevekkil Alellah Mahmûd u Mısır da diyâr-ı Rûma ihrac ve bir müddet yed-i kul edeb ile isac etdiler. Sâl-i sittun ve işrinde Mısır da vazîfe

tehayyüliyle mutevekkil-i mutlak ıtlak edüb â'lem-i karînde Müstemik rahmed-i hakka vâsıl ve sene hamsun ve erba'in hududunda Mutevekkil imsak-ı hayâtı dâhil kâmil oldu. Amr Osman nâm iki ferzendi kalıb bir müddet sultâniyeden hissemed vazifedar oldular. Meşhûr olan kütüb-i tevârîhde mezbûr üzre mestûr lakin İbni ilyas beda-yı zuhûr fî vâk'a-yı zuhur nâm /s.311/ telifinden müstensik hüsnül ihtiyarıyla bil hat-i hilâfet-i ferzend dilbend-i mütevekkile ilbas edüb hâlkı hayatında kendi i'ade eyledi diyerek mezd-i hâme-i Abbâsî imâme etmiştir.

Esâmi-i İşân

Mustansır buyı' sene: 659

Mâte sene: mim

Hâkim buyı' fî sene: 661

Ve mâte fî sene: 701

İbni Müstekfî mâte fî sene: 740

İbni ihya Vâsık hal'i fî sene: 742

İbni Hâkim mâte fî sene: 749

Ahva Mu'tezid mâte fî sene: 763

İbni Mütevekkil hal' fî sene: 779

İbni a'mme Mu'tasım hal' fî sene: mim

Mütevekkil sâniyâ hal' fî sene: 788

İbni a'mme Vâsık mate fî sene: 791

Ahva Mu'tasım sâniyâ hal' fî sene: 808

Mütevekkil salisa mate fî sene: 815

İbni Musta'in hal' fî sene: 815

Ahva Mu'tezid mâte fî sene: 845

Ahva Müstekfî mâte fî sene: 854

Ahva Kâim hal' fî sene: 859

Ve mâte fî sene: 863

Ahva Müstencid mâte fî sene: 884

İbni ihya Mütevekkil mâte fî sene: 903

İbni Müstensik hal' fî sene: 923

Ve mâte fî sene: 927

vel cümle sene: 269

Ahmed Beg ibni ugurlu Muhammed Rûmî nejd olub selatin-i Osmaniye âyîni üzre hareketi tâife-i Akkoyunlu tabi'lerine nâ-mülayim olduğun olduğundan mâ'adâ ba'zı havas ilkasıyla bâ'is-i intizâm-ı umûr-ı saltanatı olan nice emirayi bila mücib i'dama iktan etmegin kendüden herkez rugerden hattâ nasb-ı girdeşi olan hakim-i Kirmân ebih-i sultân ilm-i efrac i'syân olub İsfahan gurbunde demi sigâh tarafın ile âteş-i harb ve sitiz-i tiz ve Ahmed Beg suhtâ-i şemşîr-i sâ'ika-ı berg-i hemrûz oldu. Fî mim sultân-ı Mısır Nasır Muhammed Mecnundan sudûr etmez etfar-ı kunâ kun ile tenfîr-i kalub vera ve a'sker edüb izalesi yanında emrinde akarîb ve ecanib-i müttefeku'l-keîl olmak için bir gün bir cüzden Mısır canibine gûzar ederken davad u sani Toman Bay dâm-ı şemişîr-i humbarınâ şikâr olub cesedi bir iki gün enduhte-i san-i hâk oldu. Fî sene 904 Veysî merhûm Vâk'a-nâmesinde merkumun zikri ba'zı mesâ'lîbî ile hatm-i kitâb etmişdir. Merkez-i daire-i şer-i şûr olan nakta-yı vücûd-ı bed-budu safha-yı hastiden dur olıcak tarihi mezburda davadar-ı kebir olan hâl-i melik zâhir kansu ittifâk-ı cumhûr ile câlîs-i mesned oldu. /s.312/ İstirkak olunub Mısır esvakında müzayede olunduğu günden serih-i saltanata sülus etdiği deme dek beş altı sene mühûr etdiği rakmezde-i ta'yîn-i müverrihîn olmuşdur. Ahmed Beg İbni uğurlu Aybe Beg şemişîr-i hıyaneti ile â'lem-i şuhûdda nâ-bûd ve iAybe sultân I'râk-ı Acemde sahib-i vücûd olıcak Şirvan Şâh dergâhına iltica eden sultân murâd İbni sultân Ya'kûb nâmıyla tahiren hutbe-i tezyil sikkeyi anın ismine tebdîl idüb ol gayib olmasının huzûruna dek niyabet-i mütesaddi-i hâl ü a'kd-ı umûr oldu. Hâkim-i Diyarbekir daye Kasîm Beg dahî elvendi Mirza İbni Yusûf İbni Hasan toy-ı nişandaki dest-i saltanat edüb ba'zı ümera-ı bayındırıyye dahî ol reyde Kasîm Begi muvafakat etdiler. Sultân Murâd mesrûr ve dilşad Şirvandan cânib -i İsfahâna atf-ı inan edüb ibni sultân hilat-giri olan ba'zı ümera-ı rikâb-ı Sultân Murâd rûy-ı male isti'cal ve best-i mukaddemet-ı müverrih birle beyinlerinde ataş şikâk eşal etdiler. İbni Sultân buradan haberdar olıcak müretteb sipah ile a'zm-ı râh edüb bedhahların darb-ı dest-i celadet birle perîşân ve sultân Murâd namuradı ray-ı ben Devnâm Kalada giriftâr-ı mihnet-i zindân etdikden sonra elvendi mivak-i dergâhın vad-ı cebîn ve mezbûr Mirzayı taht-ı Tebrizde merbe-i hişin eyledi. Fî mim henüz cesd-i istirâhat etmeden birâderi Mehmed Mirsa Irakdan ba'zı ümera ile hemzebân ittifâk üç i'syân ve buruca u'rûc edüb meydân-ı ceng ve sitizde ibni sultâna ta'me-i şîr-i şemişîr humriz ve elvend Mirza-yı avâre-i bediye-i leh-i engiz-i girîz etdikden sonra müsned-i ârâ-yı taht-ı Tebriz oldu. Fî mim Sultân Murâd murâd peyaz mûrg ibni sultan vüsuluyla kendi beladar-i rehm bulub Mehmed Mirza ile İsfahân

kurbunda dest-i girban oldukda Mehmed Mirza şehristân-ı a'dem tarafından imâm-ı a'zîmet sebk-i haz ve Sultân Murada mesrûr ve dilşad-ı Şîrâzda müsned-i ara-yı azar-ı nâz oldu. Fî sene 905. Peser-i gühter-i bâtil Şî'a tâ'lîmine sırf nakdîne-i leyâlî ve ayaz edüb sin-i sebada ol vadîde şeyh oldukdan sonra zimâm-ı rahle-i a'zîmeti Erdebile tahvîl edüb ebî ve cecdi müredesinde tertîb-i sipahi dînce bir müddet Erdebil ve Erzincân edüb güşade-i şeyh Haydar olan Şîrvan Şâhı hadef-i hinâm-ı intikâm eyledi. Fî mim mezheb-i Şî'a şemi'a zuhuruna u'lemâ-i ehl-i-i Sünnetden bir â'rif /s.313/ mezhebî nâ-hak tahrih düşürüb ulema-ı Şî'adan biri târîh edüb mezhebu deyip batılı suret-i hakda arit etmişdur. Sevda'î istiklâl ile Mirza Tebrizden ve Sultân Murâd Şîrazlar tahrik-i rayiti hareket edüb hudud u Kazvin ve Ebrehede iki birâder zadeler birbirlerine mukâbil darb-ı hıyam-ı arâm ve kat-ı peyvânet kurbune tevc-i tam etmişler iken niyan-endişan tarafın sevab-ı dide ile menşûr hukumeti Âzerbeycân ve Diyarbekir elvandı Mirza nâmına kerkim ve yarlıg saltanatı I'râk-ı Acem-i Fâris Sultân Murat dest-i tasarrufuna teslîm olunub herbiri kendi memleketine a'zîmet eyledi. Fî sene altı nice zamandan beri şehzadeler birbirlerine düşmek ile memleketi gurharlığına iktidarlari olmayıb meydan-ı haris ve nekbahândân hâlî idi. Re'is ser i seran İsmâ'îl cem i a'sker Kızılbaş ve azm u rezm u furnaş edüb Nahcivân kurbunda Mirza saf-ı sipahını tarmar ile Mirza fakiri cem andan şamer ile sardide vâdi fîrâr eyledi. Fî sene 7. İsmâ'îl muzaffer mansûr ve sürur-ı nâ-mahsur ile azm u Tebriz edüb bî-mu'arız ve muzahim çârda sale tahtı şâhiye culûs ile ırz-ı mühimini tekmîl ve hırka-yı tac-ı efser tebcîl eyledi. Fî mim olsa fat bimân na-pâk terviyet ve sa'âdeti istiklâl edecek mendebî sultân Ya'kûb olan bahîşt-i azir-i nariz bir avz-ı kebir kenarında karâr edüb nice eyyam bama- madın Şamadek bizzât katle mubaşir olduğu şehida-yı ehl-i sünnet başı ile ol havz-ı lebriz ve ser-şâr eder idi. Heratda çar-çeşm-i beyn ve dehânı ikişer dendanları tamâm reste peştante guhân şeşte-ri menanent lahmı zayeti var. Bir payen tevellüd idi Erbilde sureti hınzırda av av kelbe mubasil sâde ile feryâd eder. Bir pesr-i ibret-i beyan ruzgara arızâ eleder merdar eyledi. Fî mim sultân Kansudan hil'at-ı saltanat maslûb ve hâl ile menkub olub teşrîf olub fermânı fersa ve sed-i vedâd eşref Atabeg Cânbolata ilbaş olundu. Fî mim Kansu bir ay kadar zamân teseddur ve ihtifadan sonra ahz-ı serir olunub segar İskenderiyeye icaz olundu. Yedînci ayda Cânbolat dâhil mensev-i mülkten izale ve ibâd olunub Atabeg Tomambay eşraf-ı seriri saltanatda temkîn ve Canbolat nâ-murâd içün evvela İskenderiyye badehu a'dem tahin olundu. Fi mim üç ay tamamında Tomanbay dâhil ve kaçvu igfalden sakıd olunub ebâd müddet meşale-i şemşîr-i sertîz

ile azm-i dehliz şebistan-ı a'dem olunca genc ihtifâda inzivâ etmegın ittifağ-ı ara ile /s.314/ devadar-ı kebir-i eşraf Kansugavri necm-i baht-ı berc-i câh u celâlde reşk-i afîtâb gıtdi tâb oldu. Fî mim Nâsır Mehmetden sonra taht-ı Yusûfîye tesavud iken dört nefer Çerkez dâhil Sultân Kaytabanın zer-i heride bendelerinden olub bî-hükm ü ihtizam kazâ ve kâder öyle fer ü mayelere saltanat-ı rutbe-yi valası müyesser olmuştur. Otuz iki sene hidmet-i dergâh-ı Sultân Hüseyin Baykarada mutasaddede-i emr-i hâtırın olan Nizamettîn Â'lî Şirneva'ı hâtırın darul sade ve kaye â'zm oldu. Fî mim şâh İsmâ'îl Mirza mahzurun bertaraf edecek Sultân Murâd üzerine tevcih-i râyet-i azimed edüb Hemedân karbinde muredtib olan saf-ı meshâb harb ve sertizden Sultân Murâd ve azm-i râh gerisi bî-nemkin bî-takaf memleketi Farisî dâhil kalmaz ve fermân edüb bade kaşen-i hükm ü nerâm ve ekser vel dâm Irak-ı Aceme nasb-ı nevâb ve hubkam eyledi. Fî sene 8. Hutba-i garizun kuvvet-i diyanetlerinden kabûl teklîf-i seb-i asabdan içtimâ beşeht şehadet ile cümlesi kam olub talan etdirdi. Fî sene 9. İrsâl-i sipahi yine lavah ile Geylani mahzarî fermân edüb re'ayayı yerlerinde takrîr ve üzerlerine bac u harac tahrîr eyledi. Fî sene 9. Ahmed Mirza mukaddemân merkûm beyân olduğı üzre Şâh İsmâ'îl sadme-i kahve ile revgandan beyaban bezinet olıcak iki üç sene badat ve Diyarbekirde bude bîzâr ömr ü na-payidar oldukdan sonra Diyarbekirde mikraz hadim ellezzât ile beyat-ı munkatı oldu. Fî sene 10. İsmâ'îl bedent bir ezdugermen ve ebr-i Kanî dâhil laza-yı tezhir edüb nice sünneti vâsıl derece-i sahadet eyledi. Fî mim tamamı bilad-i Horâsân ve Kandeğâr ve Sebistan ve Mezandaran ve Toharistan cevelangah-ı rahş-ı fermân olan Mirza Sultân Hüseyin Baykara kah u bi-kaf etrâfı Horasana dest-i garet ile ibtida kummeti hâlîye nakil olundu. Fî sene 11. Mirzai mezbûr vasıta ol ak evlâd-ı Timur ve fur-i merahin ve işvag ve aksi ilğayâ acz-i bezl ve infak ile meşnun şehri yar bahirul ibtihat olub meclis-i şâhânest hemîşe erbab u fasl u kemâl ile magmur ve evkat fa'îz el-berakat u hemvâre isibcad dua ve sen'âm-ı u'lemâ ve fukaraya maksur idi. Mir Â'lî Şîr gibî kâder â'lî vezîri ve mahdum sâmi Monla Câmi ve Hüseyin Va'iz ve emsâli gibî fehul-i u'lemâ enis-i meclis-i hâtır olub /s.315/ Pâ'dîşâh ve vezîr nâmına nazm ve nesir beş yüzden ziyâde ki'tâb-ı latîf-i tâlif ve dibacelerinde her birinin zât ve sıfâtı ta'rîf olunduğı isbat-ı müdde'â eder. Ol sultân-ı â'lî şan ve vezîri â'saf nişân-ı Herat ve etrafında mesacid ve cami-i madaris ve savm binâ edüb evkat-ı mamura ta'yini ve böyle hayretle memâlik-i İslâmiyeyi tezyîn etmişlerdir. Sultân Hüseyin Baykara etrak devlet-i pençe-i rûz-ı bî-bekâ edince bir kaç def'a saltanat sevdasıyla pederi üzerine şal-ı şimşîr-i ukuk eden pesr-i Bediüzzammân Mirza şâhid-i mülke vâsıl olub ittifâk-ı ümera ve asker ile küçük

birâderi Muzaffer Hüseyîn Mirza umur u saltanattda teşrik ve bu tedbîr-i nâ-savâb ile be'is zaval-ı mülk olacak mevâd-ı fesadı tahrîk olundu. Fî mim. Hân ulusu Cuci Muammed Şeybani ki bu edhayî Hânın oğlu Budak Sultânın ferzend-i dilbend-i olub elsîne-i naside Şeyban Hân ünvanıyla mezkurdur. Leşker-i bigarâm Özbekyan ile a'zm-î Horâsân edüb birkaç def'a ceng ve bigerden sonra Bediüzzamân nâçâr birâderi Muzaffer Hüseyîn Mizza ile taraf-ı Cürcana firar ve Muzaffer Hüseyîn onda nîyet-i itikaf künc ü mezâr edüb memleket-i Zülkadriye tedbîr ile Kayseriyeden Maraş cânibine semend-i a'zîmet-i tahrîk edüb hakimi olan İmaduddevle ra'si cebr-i şamahayâ tehasun etmegın ol kişver-i nehb-i garat ve katl ü hasarat yolundan Hâkim-i Musullu begler tesellüm ve zamân komutanı havassıdan Ustacalıoğlu Mehmede eslim eyledi. Fî sene 13. Darüsselema Bağdâd teshiri Şâh-ı Şi'anın semîr-i zamiri olub emvâc-ı lüce-i efvac leşker-i ser-ha-ser ol tarafa cezviyyet gösterdi. Hakimi olan Barâyîn Beyde yara-yı mukavemet olmağın mukaddâm meydân-i sitizden â'zm-i dehliz girîz olub üftan-ı hizân Bağdada karâr eden Sultân Murâd ile Ala'uddevle Zülkadri dergâhına iltica ve cadan isnet ü imlad ricâ etdiler. Şâh bir vechi dellâl bî-ittiba beg nâm-ı rafza-ı bed âyine ta'yîn eyledi. Fî sene 14. Bî-çâre Sultan Murâd ammâ isne ve işrin ve tiş'amelde Ala'uddevle meşale-i şeşîr intikama Selim Hanı birle a'zm-ı mülk cavidani etdikde ol nâ-muraddır. Devlet-i nevâle rûy-ı mâl edüb sahâ-i felek fera-yı diyâr-ı Rûm /s.316/ behçeti rusume kudum eyledi. Sal-ı ihtirâmı malum olmamışdı. Ala rivaye peyâm-ı Şâh İsmâ'il rusuluyla merde iken kâ'lî bî-efserde sene güyâ ki ruh-i sâni hulûl edüb sene işrin ve tis'imaya evahirinde tekrâr Diyârbekiri teshir sevdasıyla muhimma imkanı tertib-i sipah ve azm-i râh eyledi. Vâsıl olmak anda şâh kemuşteleri elinden can-ı humayun neşve gam u cevru'l-sipah bed-mihr-i ferâmuş edüb donanma-yı devlet tayife-yi bayındıraya nûrdîde-i dest-i bahr-ı rûzgarına payıdar oldu. Târîh-i İbni Abbasdan iktibâs olunduğu üzere Müstemsib-billah Ya'kûb bittum ilsak sadr-ı hilâfetden Mutemezzil Alellah Mehmed temkîn olundu. Ve künc ü uzletde mutebeddel olub bi-makıyyı üzre ol menedde izz-i hilafe olan Fî mim Mehmed Hân Şeybani teraf-î Şirvana rayet-i azimed edüb Bediuzzamanda Özbekiyanâ mukâbeleye mecal olmamagın canib-i Azerbeycana imale-i licam ve Şâh İsmâ'il asithânesîne hatt-ı rahli karâr ve harâm eyledi. Fî sene 915 Bediuzzamân Mirza tahrîk ve tehvini ile şâh gümrâh-ı bed-âyîn Muhammed Şeybani üzerine a'sker çeküb merv-i şâh-cân kurbında tekabul ü Sıffîn vakı oldu. Tulû' mühr ü â'lem-i tabdan vakt-ı zevâl-i afitabadek âteş-i harb kital-ı iştiğâl bulub hurşid-i cihân gerd-i hat-ı nısfunehardan za'il olacak Şeybekyan muzmar kar u zardan ru-gerdan olub

kemâl-i şiddet sevkten semend şeymanı galetan ve Saybek Özbek zir-i semsutur-i hidmetiyanda hakle yeksan oldu. Fî sene 16. Şah-ı Şi'a muzaffer ve manzur mubtehil ve mesrûr şehir-i Herata vâsıl ve muradı fevâdına nâ'il olub u'mde-i bilâb Horâsân bî hukmi takdiri'l-hay-ı mezbut kamaşnekan şâhı oldu. Fî mim mervîdir ki ol bed-mest sahba-yı ikbâl pençe-i rûza kâse-i ser-Şeybanî sâğar şerâb edüb nice müddet andan tecri' bâde-i nâb eyledi. Teshiri Maverâ'ün-nehir kastiyle nehr-i Emeviye kenarınadek pazide-i leşker-i şur-i şer sarahser edüb bel ve şırgan ve margub ve dahilice mezâr Şeybek Hân gaybetini iktinâm ve Semarkandı kemend-i teshire râm etmiş iken sadme-i kahr-ı Şeybek ile Ğazne tarafına fetade ve anda besat-ı saltanata penihâde olmuş idi. Ba'd-ı müddet tâli' nâ-müsâ'ade-i âğâz-ı mihrîbânı ve Kandehârı Kalmûr ve hükm ü fermânı edüb şayi'-i feşaya' bedehşân ve Kâbil ve Ğazne ve ekser belâd-ı Hind dahil kabza-i iktidarı. Ve me'zumat-i mu'akil-i Hind olan egrabilad-ı pay-ı taht-ı saltanat olmak muhtarı oldu. Fî mim sâ'ir etvâr Mirza-yı mezbûr ve sâl-i irtihâl ve evlâd /s.317/ ve ahfadı ehvâl-i helalisinin mihnet-i karîn menakıb-ı sultân-ı kezban-ı A'smânîde mersûm kâlem acizane rakam oldu. Emîr necm-i sani şâh-ı fermani üzre tekrâr bilad-ı Maverâ'ün-nehre sevk-i leşker-i hezîmet eser edüb şehir-i karşı sükkânını katl-i â'mme ile ifnâ ve idamdan sonra bahar-ı akrabinde Ubeyd Hân Özbek sadme-i sipâh hûn işami ile leşker-i emer-i necm-i sani mazhar-ı inhizâm ve kendisi kibâr-ı ümera ile üftâde-i dâm oldu. Fî sene 18. Peyâm-ı kammâ kişver-i ma'mûr Horasanı vîrân üsîn-i ve harcı olmak üzre tehemmülatıyla erbâb-ı fasl ü irfândan cel-i kesiri sadr-ı neşîn ravza-i rıdvân eyledi. Fî sene 19. Çaldıran sahrasında Şâh İsmâ'îl sâhib-i kıran heft-i iklîm Sultân Selim mecdib saff-ı mesaf olub nisâb-ı küşeş ve iklamdan nasîb-i inhizâm ve ma'silker menhusûl-eser-i dest-gede-i leşker zafer-i encâm oldu. Fî şehri Receb li-sene işrin ve tis'amih. Tafsîl-i icmâl harb ü kıtâl ve me'al-ı hâl İsmâ'îl bir küşte-i ikbâl ü sâl-i irtihâl ve evlâd ü ahfadı ehvâl-i selatin-i ferîde Osmanı sinin menakıb ve me'ser-i hilalında inşallah el-mülkûl-kadîr zebanzede-i yera-i tahrîr akl-ı Sultân Selim Diyâr-ı Rûm behçet-i rusum tarafına avd buyurduklarında Şâh Cumrân fermânı üzre şeb-i garetde mukîm olan Mirza Bediüzzamanî ikrâm ü tâ'zîm birle İstanbula refîk-i târîk edüb ba'del-vüsul dördüncü ayda nişâne-i tâ'un ve Hazret-i Ebu Eyyüb Ensa'rî mezâr-ı lami'in-nûrları civârında medfun oldu. Fî sene 21. Kâhire-i Mısırdaki mahaz suh-ı sani biçün düşer ve cardeşt-i car paber peser sahâ-i hestiye vurud edüb hemân ol eyyamda â'lem-i şuhûddan tef-i sıklet vücud eyledi. Fî sene 22. Fermân ferma-yı heft-i iklîm Sultân Selim a'zm-ı diyâr-ı Acem edüb Eldistan etrâfı mühim-i agâh zafer dest-gâh

oldukda Ala'uddevle Zülkadri a'sker-i nusred ve merd-i hayr-i tahmîl olunan nice yüz sefer Berberi tar-i harâmîyen ile katâr temlike bend etmegin Hakan Ercümend Hayretleri ziyâde bî-huzûr edüb ol sultân gujur husûl-i mamûl birle meşta-yı Amasyaya nuzul buyurdıklarında mir-i miran Rûmeli Sinan Paşa irsaliyle Ale'uddevle bed-tedbîr-i helâk ve temdir ve hükümet-gahi olan memleket eyaletiyle birader-zâdesi Â'lî Beğ İbni Şehsuvârı tavkir eyledi. Fî mim mezbûr Â'lî Begin mâl-i hâlîsîne semân ve işrin ve tis'amih. Vak'a-yı hilâlînde keşide-i rutbe-i sutur olur. Vallahi akıbetül-umûr /s.318/

Esâmi-i İşân

Hâlîl bin Zülkadr zuhur-ı fî sene: 780

Mâte sene: 788

Ahva Sevl-i katl fî sene: mim

İbni ihya Muhammed fî sene: 846

İbni a'mme Selimân katl fî sene: 870

İbni Şâh Budâk a'zîl fî sene: 871

Ahva Şahsuvâr katl fî sene: 872

Budâk saniya a'zîl fî sene: 902

Ahva A'la'uddîn katl fî sene: 922

İbni ihya A'lî Beg katl fî sene: 928

Sultân-ı Mısır Kansu Kavri vâk'a-i meşhura-i Mercidabıktan darb-ı şemşîr kahr-ı Selim Hânı birle üftâde-i hat-ı helâk olduktan sonra şî'tâb-ı seza Mısırdaki cılva nam olan Kavri birader-zâdesi Tumbana-yı fitil-i kandil hayatı dahî altıncı ayda mukarrâz tığ-i bî-dirîğ sâhib-i kıran birle münkatı'olub İbni Türkmânî nevbet-i zan-ı eyvân Sultân-ı olalıdan bir takribâ iki yüz yetmiş senede elliye karîb-i mütegalîbe-i Etrak ve Çeraksa belâ-yı istîlâsına mübtela olan kişvar-i A'râb kalmur-ı hükm ü fermânı Ali Osman oldu. Fîl-Muharrem'ul-harâm 923.

Esâmi-i İşân

Barkuk tasallutun fî sene: 784

Ve hali' fî sene: 791

Hacı Saniyen hali' fî sene: 792

Mate sene: 814

Berkuk saniyen mate sene: 801

İbni Ferruh katl sene: 815

Halife Müsta'in hali' fî sene: mim

Mate fî sene: 833
 Sinh mate sene: 824
 İbni Ahmed hali' sene: mim
 Mate sene: 833
 Tatar mâte fî sene: mim
 İbni Salih Muhammed hali' sene: mim
 Mate sene: 833
 Birsîyâ-yı mâte fî sene: 842
 İbni Yusûf hali': mim
 Sene: 855
 Çakmak Ferağ ve mate sene: 857
 İbni Osman hali' sene: mim
 Mate sene: 862
 İnal Ferağ mâte sene: 865
 İbni Ahmed hali' mâte sene: 867
 Hûşşakd mâte fî sene: 872
 Belyây hali' fî sene: mim
 Mate fî sene: 873
 Temir Bekâ hali' ve mâte fî sene: 879
 Kayıtbay mâte fî sene: 901
 İbni Ahmed katl fî sene: 924
 Kansu Kavri katl fî sene: 922
 Tumanîya-yı Salib fî sene: 923
 Vel-cümle fî sene: 931 /s.319/

**Tekmile-i der-Beyân-ı Meşâhîr-i Melûk ki Pîş-i ez-Zuhûr-ı Devlet-i Ebed
Peyvende İslâm-ı Ba'nevân-ı Saltanat-ı Nâm-ı yâ Fitned**

Bu milk-i bî-bekâda ya'ni sâha-i dünyâda vâz'ı el-asla ibni saltanat ve mürteb
 kânûn zabt ve rabt-ı memleket olan şehriyâr-ı â'lî tebâr a'lîyel-essah sâm-ı sâmî makâm
 oğlu keyumerusdür. Lafz-ı mezbûr sûryânîdir ki ma'nâ-yı A'rabîsi hay-ı nâtıkdır â'lem
 gün ve fesâdda nâire-i zulüm ve bidâda ve cagîr olub dest-i ta'da-yı ekviyâ. Rahne
 efkûn girîbân-ı za'fâ olmağın ittifâk arâ ile zemâm-ı hal ve a'kd-ı umûr-ı cumhûr kefi
 kifâyet giyûmersa telim ve ol zât-ı mülk-i sıfâtı fermân fermâ-yı heft iklîm etdiler. Tâc-ı

şâhî ile mübâhi olıcak a'dl ü dâd pîş-i nihâd edüb a'cze ve mesânkîn-i cevri-bî-dâd girândan emin oldu. Nev-i beni ademe musallat olan devler ile bihd-i cenk ve â'lemi başlarına teng edüb ol mel'ûnları ma'mûre-i rey'-i meskundan tard ve ib'âd edince bezl-i nakdine-i ictihâd eyledi. Tetib-i tarz-ı libâs ve ferâş-ı derviyâne ve şâhâne. Ve binâ-yı hâne ve kâşâne. Ve hufr-ı ibâr ve ğars-ı eşcâr. Ve felâhin ve mancınık ve bunların emsâli nice a'mâl icâd edüb Belh ve İstihâr ve damâvende tarh-ı bünyâd etmişdir. Müddet-i hükümet-i ferdâsı ta'yîni üzre a'kd-i sâlisi güzâr etdikde hulûthâne-i bâtında çerâğa nâbut efrûhata ve Ferġanâ yerinde ümitden hallü tehâne-i derûni suhte olmağın bâr-ı saltanatı oğlu Siyâmın veyâ birâderi ve kavli-essah üzre nebîresi haviştin ibni Siyâmın düş-i ihtimâmına tahmil ve bakîya-ı ö'mr-i nâ-pâyidârı genc-i ğârtârda pereştîş hazret-i perverdigâra sarf ile zâd-ı ahreti tahsîl edüb a'vâm-ı hayâtı elf-i kemâl oldukda daru'l-ziyâfe-i rahat-ı hakka müntakîl oldu ba'zı kitab-ı tevârihde herîştin mahlâ-i ibni Kaytân bin Anuş bin Şeşderd-i vâriş-kitabe-i ivân-ı beyân olmuşdur. Ol şehriyâr-ı â'lî nejd hemvâra cûyâ-yı semt-i sedâd olmağın el-sine-i cumhurda beş dâd ve saf-ı cemîl ile mezkûr olub ahlâf-ı pîşdâdiyân ünvânıyla meşhûd oldular nehr-i Dicleyi mecrâsına icrâ ve sûs u şeşter ve Safhân ve Bâbili ihyâ edüb a'lî rivâyet ihtirâ' suyuf ve rimâh ve sınıf-ı sâlâh ve ihrâc ma'aden ve ittihâz-ı mersâ'at ve adavet-i şehriyârî ta'lîm-i sükkân-ı şekârı ve tathîr-i postîn samûr ve kâkım ve pâsdârı ruma için ta'yîn-i kilâb ve icâd-ı zanâd bunlara mûmâsil nice kâr-ı müşkil ol zât-ı kâmilden zuhûr eden umûr-ı dindir. İlm-i hikmet a'melide câvidân-ı kebîr nâm kitâb te'lif edüb andan nesâyih-i mülûke müte'alluk /s.320/ çok ferayid-i fevayid-i derc etmişdir. Fîrdevsî mekan İdrîs-i Nebî a'leyhi's-selâm ile mu'asır idi. Sinin-i saltanatı tekmîl-i erba'in etdikde şâ'i bî-tali'-i saltanatdan esdâl-ı esyal ferağ ve ol derd-i serden tefriğ-i dimâğ edüb her genc-i gar-ı gir ve tarda seccade-i niyaz üzre meşgul-i nâmaz iken i'frît seyyun ehn-i destân ğad-i ile beş yüz yaşında idi ki şişe-i vücûdu şikesd oldu. Mukaddema bî-hasb-i ta'yîn serîr-i saltanatda mukîn olan veliahdî ve nebîresi veyâ ferzendi tuhmîresi ehzi-sarı kasdime sel-i şem şîr-i intikâm ve duyuları katl u esîr ile i'dâm edüb lisân-ı rüzgardan tuhmures deyü bend-i lakabinâ sezavar oldu. Bin dört yüz seksen deyü la'in-i hud-be-hüd darb-ı şemşîr-i ile galtide-i hufre-i siccîn etdüğü mersun-ı kâlem ta'yîn bâz-ı müverrihîn olmuşdur. Adl ve dâd ile mevsuf u mir-i efran-i ve ru'yet-i nevâzi ile ma'ruf-i şehriyâr mua dört şi'ar olub lekum dînukum veliyedîn vâdîsini mesbuk-i kadem ihtiyâr kadem ihtiyâr ve ümem-i mühtelifîye a'dem-i ta'arruzi kendüye şi'ar etmiş idi. Fâris ve Nisabur ve Merv amil-i Taberistan anun zamanında âbadan olub culûs-ı selâtîn-i ferîde

içün itihaz-ı taht-ı serîr ve esb ve eşter-i teshir ve mürcan-ı sikariye ta'lim ve dud-ı kanden istihrac ibrişim muhterefah-ı tuhmurisdendir. Aded-i sâl-i saltanat-ı peder-i bazar güvâ'rî a'vâm-ı hükümet miktarî veyahud otuz sene olub sinin-i ö'mri sekiz yüz dimuşdi ki rehzen-i ecel-i behrem sen-i kârbân-ı emel u hâk-ı pâk-ı belhi cesedîne muhil olub biraderi ve kavî-i eşher üzre oğlı Cemşid-i revnâk efrûz u serîr u kilah ve ekâ'lîm-i sebi'aya pâ'dîşâh oldu. Lafz-ı cem ismi Reşid lakabı olub manası pertevi âfitâb demekdir. Cemşid-i mesned ârâ-yı eyvân-ı şâhi oldugu ruz-i firûz-i neruze bu iştihâr-ı bülûb meydidehür-i evvel olub hattâ tesîr-i du'asiyle üç yüz yıl maraz-ı za'f ve pir ve mevt-i hâlk-ı alemde murtefi oldu deyü menkuldur. Hazret-i Sâ'lîh ve Hud aleyhime's-salam asr-ı Cemşidde â'lem-i şuhûdda mevcûd idiler istahar ve hemedan ve fus ol menhusun asarındandır. Ka'r-ı deryadan ihrac-ı dur u güher ve istihrac hasse-i avd ve a'nber ve bade-i fecris bî-teybin-i munafî ve medâr-ı edviye ve akakir ve icâd-ı edevat-ı dar u gir ve sebğ-i ibrişim ve bâfet u lakşe-i rengarenk gâ-i ve ala rivayetîn şemsir ve hâncer ve zırh ve cemsar ve hüd ve mifer emsâli âlât-ı harb ve cenk ve ihtira u hayme hırkâb ve ta'yîn-i meratib-i re'aya ve sipah ve tertîb-i zin u licam ve binâ-yı himâm ve dahî hayret feza-yı ukela nice ğarayib eşyaya illet /s.321/ huds u bekâ olmuşdur. Şarâb-ı arguvanı ki bi-kavli hükema-ı Yunanı mukavni rûh-ı hayvanı ve muhsin-i levn-i insanidir. Anun zamamnda cilve-ger sağır-ı sahur olub fen-i musiki dahî ol a'sırda peydâ oldu. Bî-hükm-i istihrac müddet-i asr-ı ser- nihânde ve sude-i bî-marî olmayub dest-i etvâr-ı rüzgardan yek- tur-ı muy nâ-çizane şiken izar erişmemegin vesvese-i şeytânîye ile hâşâ da'vâ-i bâtile-i uluhuyyete ikdâm ve kendü şekl-i menhusûnda ihtira isnâm edüb ol bütleri perestîş olunmak içün etrâf-ı bilade ira va kanîb ve be'id-kâffe-i enâm-ı ifsada ve izlal eyledi. Bu hâl üzre nice nah u sâl ve münûrundan sonra müntemiyan nesl-i siyamın veyâ müntesibun neseb-i keyumiresdan olub â'mâl-ı cemşidden olan adı nejâd-ı dahhak-ı lakâb beyver esb-i teslîtülehi ila ol gümrâhi meydân-ı gir u dardan firâr etmiş iken akabirler ifsâlîyle giriftâr edüb sin-i saltanatı altı yüz ve bir kavlden yedi yüz ve a'vâm-ı hayatı bin olmuş idi ki mühşar istihvân-ı mahi ila du-yetim velaşesinde mar va mut ve vuhuş ve tuyur-i sehim edüb vücûd-i bedbüd dehhak nâ-pâk-ı telvîs serîr-i saltanat eyledi ihrâz-ı taht u taç ile karîn-i ibdihâc olacak kavanin-i muhdes ve rusum-i memnun icâd edüb fukarâ-ı re'âyâ-yı tahammüllerinden ziyâde teklif-i bâc u harâç ile izâc eyledi. Salb-ı kat-ı uzuv ve da'rîtasîyâne ve bunun emsâli envâ'-ı siyasat ol bed-zât-ı muhterimatundandır Tarih-i İbn-i Şuhnede vâsîta-i eb ve ceddî ile neseb-ı Nûh neciyyullahı mufazam olan Nemrûd u merdûd ve Dahhak tarafından vâli-i Irâk idi deyü

zebunzede-i yura-i tahrîr olub Ba'z-ı sahife tırâz-ı rivâyet olmuştur. Eb-i Celîl Hazret-i Hâlîl a'leyh-i-s-selam a'vâm-ı istîlâ-yı Dahhakide hirâman-ı hiyaban-ı vücûd oldular Dimşk-i Şâm bînasına vaz'-ı esaseri Dahhaka mesneddir. Ebâd-ı idâd-ı sin-i safr-i tay tabakât-ı esarat ederek ser-harid-i a'kd-i sayine vâsıl oldukda hikayete mübtteni tesîr-i buy-ı yed-tekbil iblîs-i lâ'in ile yesur ve yemîn iki düşünde nar u heyet birer lahm-i zayid-ı peydâ olub tedbîr-i atibbâdan ilaç pesîr olmayacak yine şeytan-ı recim tâlimi ile iki yüz yıl beher yevm iki adâm mâsen-i merhûm itmedikçe rûy-i rûhat ve nevm görmez idi. Tak-ı İsfehânı kave nâm-ı ahengir ol bed-güher fermani üzre vâsıl rasûl-mâl-i hayât-i câvidânî olan püserânî kanını tâleb-ı ğavğa ve hengümesini ebr-i peyvend ve dirakş ma'hûdî manend-i i'lm-i zerrin sipehr-i kebûd-i ser-bülend /s.322/ edüb ekarib ve havayışavında küşte-i seyf-i hayf olan derd-i mendler dahî dem-sâz-ı nâle-i istinfar olmağın yekân yekân İsfehân ve Ahvaz ve İrak ve Farisî teshir ve hükkamını ihlak ve tedmir edüb hazâyîn-i Dahhaka bast-ı yed-i istîlâ va iktidâr ve ba'id ve karîb ve şehir-i ğarîb ahz-ı sar ricâsına zîr-i sâye-i direfş-i kavede a'zm-i ser-vakt-i Dahhak-ı bed-gerdar etdiler. Essah rivâyet üzre benire-i Cemşid ü bim şâhne-i siyâset-i Dahhak ile şehir-i Reyde muhtefî venâbedîd olan Feridun Ferrûh karagahında agâh olub sezavar-ı tâc u taht ol Şehsâde-i civân-baht-ı şehriyar ve dest-yâr-ı şemşîr-i ikbâl rûz-i efsun Feridun ile yedi yüz yıl miri edüb Feridun Dahhak mel'unun ser-nekbet efserine birkaç gürz urduktan sonra arkasında çıkardıkları iki düval ile ellerin-i bend ve ol hâl üzre mahsûs kûhi demâme veted etdiler. Yevm-i culûs-ı humayun Feridun meyân-ı alemiyanda mihr-i cân urvarılma ta'yîn u şan buldu. Direfs bir best-i buside idi ki kâveh-i meşgul kara âhengeri oldukda ol deri ile libâs nâmınâ olan palasları şîrâr-ı nârdan sun içün piş-ğâhınâ beni ederdi. Velvele-i istinfar-ı bülend itdikde ser-niyaza âvis edüb dâd-ı hahlar sipâhına âlem ve ol sefer-i zafer-i eserde adûv-i canların bi-nâm ve nişân-ı vaz'ı a'dem etmegın Şâhân Acem hilafen an selefîn anı tersi u tezyîne nice hazîne telef ve dirfş gâvivân-ı lakabıyla karîn izn u şeref edüb ahd-ı hilâfet-i farukıda rû-nüma olan feth-i Kadisiyede zamime-i envâ'-ı emvâl ganime oldukda beyre tüccar on iki kere yüz bin zer müb-i kâmil-il-ayârda karâr etmişdir. Kuve-i İsfehânı Feridun fermâni ile yigirmi sene mikdârı me'mure-i cihânı keşt u güzâr ve mekan-ı lüce ve hisamla olanları darb u şemşîr-i tâb-dar ile asîm-i bi'sel-karâr edüb mukubele-i hîdmet-i sabıka ve ishikada menşûr eyalet-i İrak-ı Acem mültene katına musellem ve on yıl ol diyarda işhar-ı şî'ar-ı adl u dâd itdikden sonra asîm-i şehristân-ı a'dem oldu. Feridun cümle ulumda hasse-i gazamız i'lm-i nukumda mahir ve fen-ı efsunda adıyılı nadir olub Tiryaki Farukı ol icad

ve şehirler etrafına bâr u hendeği ibtidâ ol bünyâd etmiştir. Nar u madiyandan ester suhur-ı Feridun mühteridir a'vâm-ı saltânatdan elli sene numûrundan sonra dâhil-i Şebistân-i izdivâc etdüğü duhter-i Dahhakdan tur ve selem hirâmın sahe-i vücûd ve ümera-ı zi-şan furaden birinin İran-ı düht-ı nâm duhter-i sad ihteninden. /s.323/ ebrâh-ı mürebbanisini çemân neffe-i şuhûd olub nihât-ı ikametleri bâlâ kesice-i gülsen i'tidâl oldukda rûb-i meskunı üç kısma taksîm-ve her birinin hükûmeti men-şurini bir şehzadeye teslîm eyledi. Tur ve selim nûkte zay-ı ol beledleri olan bedhu-yi sefahat üzre bu kismete razı olmayub ebreh-i ğaltide hak u hûn ve başını tuhfe-i dengûh-i Feridun etdiler. Bu kaziye-i ğayr-ı mara'iyeden nahl-i kad-içer ve orası dutu olub dud-i ser şek purhûn-i ğayret-i Ceyhûn oldu. A'vâm-ı saltanaddan beş yüz sene tamâm olmuş idi ki devlet-i bi-beka-yı dünyaya pusen istiğnâ olub duhter-zade-i ebrâh affâb cemâl-i nemuçehn ber-hasb-i ta'yîn serîr-i ara-yı izz ü ikbâl oldu. Fermân-ı Feridun üzre cemi-i sipâh ve ahz-i sar kadînâ a'zm-i rûh edüb dem-i işti'al nayire-i harb ve kitalda selim ve tur sahte-i âteş intikâm riz-ğar ve kelleleri piş-gâh bâr-gâh Feridundan ayak altında kalmış pây-mâl ve hak-i ser oldu. Men ü şehir-i padişâh ra'iyet perver-i Şâhinşâh mu'adelet kester olub növbet-i saltanatında ibâd u bilad dil-şad ve abâd idi. Hazret-i Mûsa ve Hârûn ve Şu'ayb ve Yusa aleyhimmu's-selam bi'setleri ol suntan-ı mu'adelet nişân zamanına mûsadif olub Târîh-i İbn-i Şâhnâme Fravun onun tarafından Hâkim-i Mısır olmak rakam-zede-i haritâ-i rivâyet olmuştur. Veli-i vilâyet Nem-rûd ve Kâbil ve Habil san bin nerimân yiğitlik kahrâmanlık ahd-ı saltanat-ı men u cehrede sandal-ı nisin sâhib-i kiran olub fersan ercümend-i zal ol asında mülk ü ervahdan â'lem-i eşbaha etmiştir. Bu def'a Tur evlâdından peşteğ oğlu Efrasiyab ile âteş-i harb iltihâb edüb tavassut-i maslahat güzaran ile tevaran-ı zemîn ki Turkistandır. Kâ'lem-ru hükm ü Evrasiyâb ve İran-ı zemîn men u çehre şeref yefte-i intisâb olmak üzre habil-i metîn sulh u istikam vareyledi. Yüz yirmi sene men u şehir terfiye ibâd ve ta'mîr-i biled mesleğini piş-i nihâd itdikten sonra cânib-i iklîm-i a'deme tahrîk-i tuğ ve â'lem itdikde püser-i nevzer-i canışın-ı peder olub lakin ğayet hiştan dur-i kem-ezarı sebebiyle nuzum u umûr u cumhura iktidârı olmayub safâhat-ı ahvâl saltanatına vehn ve futur â'rız oldu. La-cerem pür-peşteğ Afrasiyâb rik-i yabandan efzûn a'sker ile a'zm-i İran-ı zemîn edüb bu peyâm-ı barid-i vârid oldu zamanda zemîn dahî afitâb-ı ö'mr-i vâsıl-i derece-i zevâl oldu haberi tahdise-i nüz-riyan etmegün kuvvet-i zuhûr ricâları şikest oldu. Behemehâl Nazenderan kurbundu tekabûl-i saffeyn vuku oldu. A'sker-i nevzer-ı münhasîm ve kendi dahî saltanatından yedînci senede düşmen-i canı elinde mün'adim oldu. Ve tamame-i

kişver-i /s.324/ İran dâhil havze-i hükümet-i Afrasiyâb olub on iki sene hilafî resm-i selattîn-i pişin ol diyarda best-i yed zulm ü bidâd ve işat-ı envâ' fitne ve fesâd etmek ile vîrân ve harâb ve her köşesin aşiyane-i bum ve ğurub itdikden sonra karen riz-mehvah puser-kave ve kişvar ve sayir nâmiyâ fetkan ikdâm ve hâkim-i zillistan-ı zal-ı ihtimâm-ı ile darben ve kahren Afrasiyâb İrandan tard kuğme ve ibâd ve zâb ibe u Tahmusb bin men u çehr ide'at-i saltanata isad olunub şükran-e nisâb-ı zafer-i fukara ve müstahkim ile derece-i â'lîl-ali inti'zâm-ı ahvâle vâsıl oldu. Tişe-i bide'a Afrasiyâb ile münkatı olan enharı icrâ ve harâb olan aktarı ihyâ edüb hâlâ şehir-i Bağdâd olan mahâlle bir şehir bînasına sarf-ı ihtimâm ve Bağdâd deyü ta'yîn-i nâm ile seyâd-ı Irakda nehr-i Zâb ü'nvânıyla meşhure afâk olan nehri ol hafr etmişdir. A'vâm-ı saltanat-ı sahiresinde otuz sene mururunda ârz ü mend-i neyl-i râhat ve huzûr olub meşgale-i hâll u a'kd-ı umûrî birâder sadesi ve Bünyâmîn Bin Ya'kûb Nebî aleyhis-selam duhter zadeni çerşâşif zimmet-i himmetine tahmîl eyledi. Ol dahî yirmi sene Kemâl-i sıfat ve mundaletime ile işgal-i hayz-ı saltanat itdikden sonra rehzen-i ecel ber-hemzen-i zar-ban a'mâl olub bade berhet-î mine zaman-ı istiğase-i İranîyan ve dest-yar-i sa'-i sul ile mesned-i saltanat ve serîr-i izz u ikbâl nevrûz bin nem-i çehre isbâtından Keykubedâ İntikal eyledi. Ba'zı Kütüb'ü tevârihde nâm-ı Gerşâ' safta-yı gerde-i kâ'lem ihmaldir. Mustalah kavm üzre rûhânî veyahud cebbâr manasınâ olan lafız-ı Keykubâd ve ekser evlâdı isimlerinde mültezim olmağın selatîn-i Acem meydanında bu tayife Keyuniyan Ü'nvânıyla şöhet-i yafte olmuşlardır. Kayedu-ı kuykananiyan-ı Feridun olub ki Feridun itlak olunmak dahî meslek-i kadim-i kâ'lem bâz-ı rivayetdir sahe-i şevket-i ba'id-i etrâf ve kah ref-i esman eşraf olub rü-nüma-yı kevkeb-i baht-ı hümayun ili taraf-ı Turanı zevk-i sipâh pür-kahr ve kin ve a'sker-i imen husu-i eser Afrasiyabı darb-ı dest sâhib-kiran ile sahra-yı perişanide mübtela-yı ah u enin eyledi. Hazreti Harkîl vel-Veys ve Eşmayil ve ala rivayetîn İlyas dahî zamân-ı adh u dâd Keykubâdde sahâ-i şuhûdda mevcut olub Rüstem-i Destân hil'at sâhib-i kiran ile kamran idi. Ol sultân-ı alışşân delalet-i hidâyet ve reh-numası hazret-i risâlet ile sâ'lîk-i târîk-i imân ve tasdîk /s.325/ olub el-sîne-i cumhurda nihâyet mu'adelet ve sehavet ile mezkûr ve kesret sipâh-i ha'dem ve ve fert çokluk bolluk hayl ve haşem öfke ile meşhûr idi. Sîn-i mülkinden yüz yirmi a'det güzârı itdikda daru-l-karura irtihâl ve serîr-i saltanat ferzendi veyâ nebiresi Keykavusa intikâl eyledi. Himmet bî-hemtası hemîşe dâ'imâ ikaz-i hayret ve işa'-i müberret ve iğâşe-i melhûfe-i masruf iken muktezâ-yı hilkat üzre bu kalemun var her san'at bir renkte ve her lahza bir makâm ve bir ahenkde olmağın iktiza-yı tehevür-i binen gam ile

bir def'a nasenderande ve saniyen Yemende esîr-i dest-i düşmen-i cân olub meded-kare-i himmet-i sâhib çok kuvvetli kıran a'lem tumeten kabahat suç Rüstem ile bend-i beladan reha bulmuşdur. Hazret-i Dâvud Hazret-i Süleymân asr-ı Keykavusda mesred-i ara-yı eyvân-ı hesti olub nebiresi Keyhüsrev zamanında dahî hîle durak istasyon pûş hayât fayizil-l-berekat etdiler senan-ı Keykavusdan mülk-i Yemân dühter-i sevdaya şevherinin hüsn ü cemâl ve kâmet-i bi-i'tidâl ile şehri aşub alan Siyavuş nas püser-peykerine dildâde olub bend-i kemend kisve-i matrası ve eşfîne-i ruyan-bâr-ı buy-i sipası süslü olduğu tezer-i vuhuş hirâm-deşt melahat-ı güzellik hâlka-i dîdem-i sayyâd-ı ezel ideli dâm-ı hubelerde sîni tutdu gözüm ey kebek-i hirâm mazmunını sühtev-i muhabbet nâmeler isalı ve envâ' leta'if-i heyel-i a'mâl ile üftâde-i dâm-ı agûş. Ve cân-ı leb-i lal-i iliyinden sülaf-ı saf-ı nuş itmemek ile ol sen-i fâcire-i makr ve ifsadı ve Keykavusun anun dūr ü bî-fürugunâ i'timadı Fîrdevsî nakli üzre siyanus gençlik nevcihânı gute-zen deryâ-yı âteş-i süzan eyledi. Bera'at-ı sahâ-i zimmet-i nümayan oldukdan sonra iktiza-yı ar ve nâmusı ile Siyavuş ragmen enf-i Keykavus adv-i kadîm hânedanı olan sultân-ı Türkistan Afrasiyabe ilticaya mustar olub anâ damud ve duhter-i Afrasiyâb Fîrengiden Keyhüsrev muhtela-yı dâm-ğah-ı a'lem-i kevm ü fesâd olma ve bozulma oldu. Ba'de zamân ol terk-i etrâk muteza-yı cibil-i evrak-ı izhân buz-ı derûn içeri ve hûn-i Siyavuş ile safhâ-i hak-ı siyah-ı la'l-gün kırmızı gün etmegin Rüstem tarafı Türkistana şîrâne hücum edüb mübaşer-i katl-i Siyavuş olan birâder-i Afrasiyâb ger-şebuzi bî-hükmi kıssa ve bir kavle oğlu Şeydeyi dahî tüme-i nihâng-ı canistan-i şemşîr-i hûn-efşân eyledi. Vad-kar Siyavuş Keyhüsrev avazesı kar-ı sem-ı Keykavus edecek giv-i ham üvey oğul bahaderi Keyhüsrev istihlası hizmetine nâmed edüb giyü tek ve تنها Türkistana sefer eyledi. Besad mekrar ve giyu Keyhüsreve /s.326/ zafer bulunca yedi yıl ol kişverde mütenekkirane hey'et ile tarh-ı endâz -ı esâs karâr ve a'vâm ma'hûde tamamında Keyhüsrev madeni ile taraf-ı İrana sebuk saz-i i'nan fîrâr olub sed-i râh-ı a'zîmet olmak sevdasında olan akâbgirleri birkaç def'a âvâze-i sahra-yı perîşânı ve hûn-i şenref neşeli günle ile avn-i nûma-yı gan-i akik yemani eyledi meshûb-i selâmet-i emânet sahibine vâsıl olub rûz-i vuslat-ı ni'ami'l-bedel şeb-i fikret olıcak sinin-i saltanat Keykavus yüz elliye karîb olmuş idi ki serîr-i mülk-i Keyhüsreve teslîm edüb kûşe-i ferîde râhat ibâd-ı ferağ oldu. Keyhüsrev ğaye-i medar adl u dad ile gülzâr-ı mülk-i şad-âb ve bezl u a'ta-yı kerîmânesi ile a'sker-i sâhib-i kıran manend mucum-i âsmân-i hariç-i hayatâ adv ü hisâb olub ahz-i sur peder-i bezr-i güvar kasdîne sâ'lîm bed-girdar Afrasiyâb ile birkaç mertebe mutaraha-i kur'a kar-zardan sonra kasr-ı

nestüvar vücûd u bed-budîni harak eyledi. A'vâm-ı istîlâ-yı Afrasiyâb üç yüzden mütecaviz ve sinîn-i ö'mri dört yüze mütenâhî olub tîr ve kemân anın muhteriatındandır. Keyhüsrev atmış sene revnak efza-yı serîr-i saltanat olub düşman-i dirin Afrasiyâb bâd-i ayından ahz-ı intikâm ile şad-ğam oldukdan sonra asr-i sadesi lehrasib ibni Evrend Şâh İbn-i Keykavus caneşîn izz ü teskin edüb dervişane kisve ile nâ-peyda-yı beydagı seyahat ve ala rivâyet haft-i enfe genc lahde ser-nihâde ve sâde-i hâb u huzûr ve râhat oldu. Hazret-i A'zîz ve Hazret-i Enbiyâ asr-ı saltanat Lahrasibde sahâ-i şuhûdda mevcûd idiler. Hazret-i Süleymân asîm ravza-i rıdvân oldukdan sonra alel-essah Lahrasib tarafından hâkim-i Bâbil ve ser-a'sker menhus'ul-eser olan baht-ı nasır-ı leşker-i bî-kiran ile Arabistana mûsallat olub Kudüs ü şerîf ve Şâm ve Mısırı tahrib ve Beni İsraili katl ve esîr ile mazhar sınıf tasib eyledi. Lahrasib eğerçi isâbet-i reyi ve tedbîr ile maruf ve şehavet ve şeca'at ile mevşuf olub cünbüş ve hareket-i merdâne padişâh-ı dil-i fûrûzan idi lakin gâyet zeşt-i huy u dürüst kaba kat-ı kay olub afv u safh ile insafı olmağın eşraf u a'yan na'kd-i cân nisariyle elinden hâlasâ telehtar olub hattâ oğlu Küştasb dahî hey'et-i mütenekirun ile yek-suvar diyâr-ı Rûma fîrâr ve darul-mülk-i Kayser olan şehirde hat-ı rahl-i karâr itmiş idi veya leha kıssatun fî serhihatulun semac da'ir Kayseri beyinlerinde amir kanunâ mabteri duhter-i Kayser künyen elinde dest-i ba-dest küştasbe vâsıl olan tarenç-i sebebiyle /s.327/ şeref-i mûsahhar ile mu'azzez vekil'at-ı kâmet isti'dad-ı tîrâz ser-a'sker ile dahî mutarras olub ol merd-i meydân-i hüner sevk-i sigâh rezm-i hah etmek ile marz-i bum-i Rûmda nice kişver-i kâ'lem-rev hükm ü fermân Kayseri eyledi. Zamân-ı saltanat Lahrasiblen takrîbâ yüz yirmi sene güzâr edüb istîlâ-yı hâb u herem-i birle bezm-i alemde hâlvet-hâne-i â'lem tarafından a'zîmet-i kurib olacak oğlu Kuştasibî irsâl-i muhabbet-nâmeyle da'vet edüb teslîm-i tac u nigin mühr ile anu şehriyar ve kendi Belhde u'zlet-ve inzivâ ihtiyar eyledi. Kala-i Semerkand ve maskat-ı tes-i kibâr-ı u'lemâ olan şehir-i Beyza Küştasb binasıdır. Meşâhîr-i hükamadan Sokrat ve Camesb anın nevbet-i saltanatında mevcut idiler. Taraf-ı bâr-ğar-ı kibriyadan kendice hüsn u hillat-ı nübüvveti i'nâyet olunduğun iddi'â ve zagmunca kitâb-ı âsmânidir. deyü Zend nâm mecmû'a-i muhmelet ve anın şerhi Yâ-zend nâm haritâ-i terhat ile tenvîr-i müdde'â edüb Âzerbaycânda İrad-ı zenad-ı fesâd. Ve dîn-i menhus-i mecusi icad eden Zerdüst hâkim zamân-ı Küştasbda meşale-i âteş gibî zuhûr. Ve hâtku aleni suhte-i nayire-i şer u şur etmiştir. Küştasb dahî bâd-el-îmtinâ ol mezheb-i batılı kabûl ve ihtiyâr hat u sikkenin bir cânibine kendü nâmını ve taraf-i ahara âteş-gede suretini nakş ettirmek ile kemul-i efba'ini izhâr edüb hâlkı Kitab-

ı Zend ile a'mele terğîb ve inkâr üzre Edenleri zebanâ-i tığ-ı bir diriğ ile tedüb eyledik Küştasb Zerdüş-ti hâkim fermanının kemâl-i teslîm üzre olduğu cihetden anın meniyle resmen bil-mûsahâme Hakan-ı Çin Erceseb hazinesîne irsule mücâhhid olduğu mâl-ı harac-ı isalde ihmâl etmegın Rukun-ı Çin İran-i zemîne sevk-i sigâh. Ve Belhde Lahrusibî mukîm-i genc hak-i siyâh eyleyyüb kişver-i ma'mûr İranı eser-i tâser vîrân u harâb ve Lahrasiblin meza-perde-i saltanatında perverde-i du-şize duhterlerin Türkistana esiren istishâb ile Küştasb naçar mukaddeme mağduhen bir kalede muhbus. Ve vasl-ı şâhid-i saltanatdan me'yus itdagi oğlu İsfendiyâr-ı mahbesden ihrâc ve ümitvar-ı taht u taç edüb nevâziş ve iltifât pederane birle mutıbu'l-hâtır. Ve hoş-hâl. Ve siyah-ı araste ile taraf-ı Türkistanâ İrsâl eyledi. Hamle-i ser-buzun-ı tarafeyn ile nayire-i kıtû'l-iştigâl bulacak bi-unve imuyet-i bur-i erca sebsuhte-i sa'ika-i şemşir İsfendiyârı olub hemşirelerin dost-i cardan tuhlis. Ve Türkistan hükümetîn birâder-i Afrisiyâb /s.328/ ezzires evlâdından birine tahsîs eyledi. Küştasb ferzend ve dil-i bendini mazhar envar-ı sitayiş ve tahsîn-i hil'ad ve fer ve hânçer-i kamer ile kad-balasını tesyin iddikden sonra Rüstem ile beyinlerinde peydâ olan şikâk ve nefar sebebiyle anı dahi rübude kapılmış şevkan şemşir-i hûnbâr etmek için İsfendiyâr-ı tekrâr meheng bahr-i beladan kam nâ-mübtelâ eyledi. Birkaç mertebe tertîb-i sat-ı mesafeden sonra Rüstem hasmına târîk-i ahar ile safâr bulmayacak bî-insafâne harekete ikdâm. Ve bir teberrud peykan ile öyle bir şehzâde-i ser-feras ve merci-i mümtazın iki çeşm-i cihân beyini yek-da'ibede i'dâm edüb isâbet-i ayne'l-kemâl ile afitâb-ı ö'mri vâsıl derece-i zevâl oldu. Bu pema-ı mevhûş vâsıl-ı Küştasb olıcak saltanat dünyâ-yı nâ-payedan didesinde sakut-ı i'tibâr olub a'vâm-ı saltanatı yüz sene tamâm olmuş idi ki hidmet-i mühimme testi-yi nebiresi İsfendiyâr oğlu Erdeşîr Behmen re'yi saynine sipariş ve kendü berkuh bel-erdebr u peyvendde enare-i âyîn-i âteş-i perestiye varesiş çalışma eyledi. Behmen pederi intikamına Sicistana sefer edüb Rüstem ol hengamda birâderi Şagad bed-nihâd mekri ile üftâde-i megak-ı hevl-i nak-ı helâk olmuş bulunmagın intikamen oğlu Ferâmerzi ve dahî ba'zı ekabirini ilhak ve ol kişver-i sar-tâ-ser carub süpürge garet ile pâk edüb peder-i sâl-i kehn-i sâ'lî giriftâr kayd-ı esir etmiş iken şükran liz-zafer-i zâl-î itlak. Ve mu'âmele-i bil-mu'a'mele ile ol pir-i min vacib-i istirkak eğledi. Bu sefer fîruzi eserde li-ayni bî-dîn-i baht-ı nusretten a'yan ve fukara-ı Bâbil ref-i ruk'a-i iştikar mesned-i hükümetden izalesini ricâ itmeleri ile niyâz nâmeleri melhûs-i nazar kabûl. Ve ol bed-tiynet asl ile mahsul olub anda mevcûd olan esarayı Benî İsraili ta'sîm ve tebul ile Babilden Beyt'ul-Mukaddese nakl ve tahvîl isterdi. Yüz on iki sene çar-i bâ'lîç-i meşin-

i mesned-i ikbâl olub ol hilalde meşâm-i canî bağı â'lemde iştişmam buy-ı irtihâl istemegin âyîn-i muhmel-i Mecusi menhus üzre kendînden hâmil olan Hüma nâm duhterinden sahra-yı vücûda vurud edecek püser-i veliahd-ı saltanat olmak üzre ta'yîn edüb ol ferzend-i rüş t ü sadâde buluş ile tahsîl-i isti'dâd edince saderi hema serîr-i mülkde Karâman fermân olsun dayü vasiyet nâme kütüb ü imale eyledi. Nazar-ı reside olan ba'zı kütüb u tevârihde behmen müvahhid pâk-ı i'tikâd olub ü'nvân-ı menâşîr-i divaniye nâm-ı şerîf hüdavend-i en'âm ile teşrîf olunmak anun eser-i hassı olmak mersum-i kâlem ta'yîn-i müverrihin olmuşdur. /s.329/ Ammâ kıssa-ı haml-i hemâl ile beyne hüma tevafuk-ı mufasavvar olmak müyesser değildi. Beher hâl müddet-i haml tamâm ve mevlid-i ma'hud pa-nihâde-i sahn-i sarây-ı dünyâ-yı pür-mühn-i valâm olıcak nâm-ı dar-olmak üzre karâr verülüb tay-ı mürahil-i tufuliyet ederek ser-mensil raculiyete vâsıl olunca mâderi hüma otuz sene fermân reva olub bed-serîr-i mülk mavrus-ı kederi üzre izz u nâmûs ile culûs eyledi. Yûnân ünvanıyla şöhrat-i yafte olan diyâr-ı Rûmeli sultânı duhterini muharrem şebistan visâl etmiş iken isnâd-ı ayb nehar ile hamilen pederine insâl edüb müddet-i haml tamamında vilayeti Rûmeli'de Sirius nâm şehir-i şehir kurbunda hâlâ harâb ve viranla ba'zı esar ebniye-i garibesî mümayan vurud eyledi. Belde-i mezkura ğâlîbe rirmiyeye karîb ila yevminâ hazzazîr-i hakdan ihrâc olunan ğarîb u a'cîb ihcar-i mesmu'a mahâlinde olmaktır. El-i'lm-i indalluh u te'âlâ İskender-i Dara-yı ekberin püseri olmayub belki fîl-keş oğlu olmak dahî ba'zı nakş-i per-dazın sahayıf-i ahabâr-ı arayış kitâbe-i ivân ihbâr itdikleri rivayattandır. Ala kala't-takdirin İskender ta'lim edüb irsada isti'dâd tahsilinden sonra medînetü'l-hükema Atınada Eristâ'lîs Hakimden tekmil-i fûnun-i edebiye edüb on dokuz yaşında iken cedd-i gasidi yerine sultân-ı kişver-i Yûnân oldu. Daren on dört sene kadar neşve-dar cum-i devlet nâ-payidar olub â'kıbet kar ser-mest ratl-ı giran-ı merk olıcak oğlu Darayı asgar-ı varis-i melik-i peder olub bade evam ğurûr civanı ve keyfiyet bade-i kavrâmi ile ercâh-ı nukul üzre birâderi İskender ile beyinlerinde aşet-i ada'vet zebân-keş olub ikisi dahî makar-ı serîr-i saltanatlarından hareket etdiler. Bir sene karîb Mûsâl kurbunda iş'al-i âteş-i kar-sar olundu. Bake hilat-ı hayât daren hânçer-i gadr-i hildami ile çak olub ol kişver dahî bî menazi ve muhasîm İskendere müyesser oldu. lakin ol diyarda arâm ve karâr muhta'rfi olmayub nasîb -i girdesi açılmış yufka olan hükkam u mürûr-i ivam ile dava-yı istikbâl olmayub nasîb-i girdesi açılmış yufka olan hükkam u mürûr-i a'vâm ile dava-yı istikbâl sevda-yı hamane düşmek ihtimâ'li ni beyinlerinde münafese peydasiyle sed etmek için üstadı Eristâ'lîs irşadiyle diyâr-ı Acemi yirmi nefer evlâd-ı muluke tevsi ve bu mehami

itmamdan sonra nefer-i Hindi asmiyle mülük-i tavayifi tevdi eyledi. Efser-i diyâr-ı Arâb ve kişver-i Arabî fersud-i semend çeşker-i nusred-i karîn edüb doksan yılda yirmi dört memleket teshir ve on üç sahib-i /s.330/ kûlah ve seriri ilhak ve tedmir etmişdir. İskenderiye Mısırı binâ etdi dedikleri kalk olub ol şehir-i şehir-i dil-pesîr Rûmi nejâd İskender Zülkarneyn biması idü ki mukaddeme hilâl tercemesinde mersus-i kâ'lem acizane râma olmuşdur. Bit-ta'lûm vel a'rz iktar arsi asmatade kadem-i himmet ile perkar-ı varı devr ederek şehir-i Sure geldikde Hazret-i Ruhullah İ'sâ terif-sas-ı sahn-ı sarây-ı â'lem olmazdan takrîbâ üç yüz otuz sene mukaddes a'vâm-ı saltanatından on yedi yıl tamamında otuz altı yaşında ta'yîn-i müverrihîn üzre dâmen-i alude-i çark-ı şark galtide-i hufre-i a'dem oldu. İskender kişver-i Hind cânibine tahrîk-i râyet-i a'zîmet etdikden dört sene tamamında yine melük-i tavayifeden Dara-yı İsfar oğlu Eşke terfi'-i liva-yı ta'ayyün ve zuhur ve sâ'irlerin sidvet-i Kâhire ile methur edüb hâb u nâ-hah cümlesini fermânına râm ve on iki yıl terfi-i ibâd ta'mîr-i belade sırf nefed tüketme yine ihtimâm etdikden sonra dâmen-i çin-i hakdan fenâ ve birâderi iskan ve sâl-i şehîd azl ile kam-reva olub takrîbâ iki yüz yetmiş yılda ol silsileye müntehi on beşe karîb kiminse ki isimlerin zikr-i teksir sevad ve iza'at-ı meduddan ğayr-ı megadi bu kadr-i diyarlarında şehriyar. Ve cümlesi cedlerine nisbetle şekanîyan deyü şöhet-i şî'ar olmuşlardır. Karibesin Kavus neslinden İşganiyen lakâb bir tabaka dahî olub edâd-ı efradı sekiz ve a'vâm-ı saltanatları yüz elli üç olduğa bâz-ı kütüb-ü tevârîhde nakş-i cerîde-i rivâyet olmuşdur. Meluk-i tavayîf dahî doksan nefer. Ve I'râk ve Mısır ve Şâm ve Hicas ve Yemân ol garve-ebuha yek kalabalık muharir olub a'vâm-ı saltanatları iki yüz altmışdan ziyâde idüğü karar-dâd-i kâlem ta'yîn ba'zı müverrihindir. Bi'set Hazireti Zekerîyyâ ve Yahyâ ve vâk'a-i Cercis ve Cibe-i Neccâr ve vâk'a-i Ashâb-ı Kehf melük-i tayife-i a'vâm-ı herç ü mercinde zuhûr edüb ol tayife hemvâre tahsîl-i risa-yı işkanîyane as-i ve dar-i hem mademet fî dar-ı hema hükmini mura'i etdiler. Curub-i kevkeb-i baht-ı mülük-i tavayîf ve işkanîyan ve tulû' mühr-i ikbâl Sasaniyan benkami erdekde nesl-i Selman bin Behmeden keşte-i İskender olan daren birâder zadesi ve ridvan fermânıyla Hâkim Kares olan Babek duhter zadesi Erdeşîr Bin Sasan zuhûr ve darb-ı şemşîr ile tavayî-i melük-i kişver-i vücûddan devr edüb lang u lung denbak-i Herekle melük olan Erduvan katlini ol tayife-yi hateme nüzhe-i istikbâl eyledi Ba'zı müverrihîn Erdeşîl nesl-i işkanîyandandır deyüb ba'zı ahar melük-i tavayifeden hâkim-i Istahar idi demişlerdir. Beher hâl Erdeşîr serîr-i ara-yı câh u /s.331/ celâl olub adl u dad-ı piş-i nihâd etmek ile zikr-i cemîle tahsîl. Zemân-ı saltanatda medâyîn bimasını tekmîl eyledi.

On beş sene nazz-i umır-ı cumhûr ile takyid ve ihtimas edüb keşti tûfân-sede-i â'lem-i girdâb izdirabdan hâlâs itdikdan sonra oğlu Şaburi camişin ve kanlusi dîn-i meccus-i menhus üzre a'zm-i esfel-i sâfilîn eyledi. Şabur otuz sene sirret-i müstahsîne-i pederi üzre ra'yyet nevazane hareket edüb tekuzayi asîm-i aras merk ile nigin ve tarek saltanatı terk itdikde püseri hürmüs mürebbî-i enisin serîr-i câh u celâl ve hüsn-i suretiyle re'ayâ zamanında hoş-hal oldu. Lakin sene tamamında a'zm-i ales-i a'dem ve ferzendi behrûm taht-ı hükümete vaz-ı kadem edüb suluk-i Memduh ve Mahmûd ve re'ayâ kendüden hoşnud oldu. Mevcûd mezheb-i bâtıl-ı saneviye olan mani-i nekkaş küfr-i gaş Behram asrında hâşâ dava-yı sur-i nebevîye ikdâm. Ve keşide-i harîr tasvir etdugi nakuş-ı ğaribeden tehyic hazırlanılmak dane ve dum edüb nice ade dilleri sayı ve bugüne hîle-i rakid ile hayl ira'det ve mütabe'atına kayd eyledi. Hattâ Behram dahî fermân-ı saniye râm olmuş iken irşâd istisadâd mâder-zâde ile fesadına muttâ'lî olup mani ve ethamı seyf-i adl u dâd ile mahbûs metmure-i bi'se-l-nihâd eyledi. A'vâm-ı saltanatı üç seneden tecavus edecek pertev mir-i vücûdi müzmahâl ve hemnanı olan oğlu Behrâm Efser ve serîr-i saltanatâ nâ'il olup ibtidâ-i emirde târîkat-ı zûlm bidadı piş-i nihâd ve bir müddetden sonra mü'eyyid ve mü'eyyidan irşadi hâlk-ı â'lem-i ğark-ı bahr-i nimel adl u dâd eyladi. On sekiz sene fermân ferma-yı kişver-i mesavat oldukdan sonra a'zm-i memleket lahut edüb Behrâm müselles ü'nvaniyle ma'lum â'lem-yan olan Behrem Bin Behram mürebbî-i neşîn menned-i izz u ihtişâm oldu. Dokuz sene Fırdevsî kavli üzre hud ancak dört ayı ka'mâl-i itidal üzre câ'lîs-i serîr-i izz u ikbâl oldukdan sonra â'lem-i a'dem intikâl edüb birâderi nûrs-i zanuzed sarifet müteka-yı istiklâl oldu. A'cze vezîr desyan dokuz sene zemân-ı saltanatında alude-i hâl sayban emin ü aman oldukdan sonra tâc u tahtı ogli Hürmüze teslîm edüb kendusi genc-i râhat-ı feragatde mukîm oldu Hürmüs dahî on üç sene mürurundan sonra terk-i tenkına-yı ğurûr ve canesîni evvelacık sabur henüz meşime-i rahm-i maderden peder olmamağın memleketde neva'ib-i şer u şur zuhur edüb Şabur bâ'lî ğ sin-i rüşî ve buluğ oldukdan sonra fırsat eyyâm-ı tufuliyyetde dâmen-i mülke dest-i /s.330/ ta'arruz-i diraz eden meluk-i Arabî tu'me-i şîr-i şemşîr tedbîr velaşe-i kiştekindan vuhuş ve tuyuri seyr edüb siyâset ma'hudesi meyar-ı Arabda Zülîkraf lakabıyla telakkube sebep oldu. Eyvân-ı medâyîn muhteri mimarı tâb-ı â'lî yesi olup Nişabur dahî eser-i himmet bî-hemtası der-tecessus ahvâl-i memleket adv için bir nektesa-yı hi'ffet u tayş-ı mütenekkirane heyet-i cerîde-i revâne sûret ile bizzât a'zm-i kişver-i Rûm edüb târîk-i malum üzre giriftâr dest-i düşmen cân ve mahbes celd kavede nica müddet mar-ı efserde gibî bî-cân olnuş-

ikan te'sîr-i tedbîr ve endîşe-i ba'zı bendt-kan sadâkat pişe birle ser-pençe-i derende gerek ecelden azar ve arac-i â'lemde hamından ahz-i intikâm ile nâ'il rehîne-i murâd olmuştur. İ'dâd-ı a'vâm-ı ö'mr-i saltanatı gam yetmiş iki oldukda mülk-i bekâ tarafına hirâm ve evlâdı henüz dund-i sinnel-buluğ olmağın birâderi Erdeşîr makamına kıyâm edüb on sene ra'yyet perver ve muddelet kesteri üzre icra-yı ahkam-ı riyasetde ihtimâm-ı tum etdikden sonra biraderinin Erşed evlâdı Şabur Bin Şabur mesned-i saltanatda temkîn edüb kendusi genc insivada mukîn oldu. Beş sene kadar semân sabur re'âyâ-yı meşmul-i nazar-ı ihsân etdikten sonra müstasil olduğu sayban umudı başına düşüb hime-i vucudi ser-nigün ve ol ber altında zar u zebûn oldu. Şabur mesned-i hesdîden devr olacak Kirmân Şâh ünvanıyla meşhur olan birâderi Behrâm Bin Şebur müjde-i saltanat ile mesrûr ol merd-niga sirel u pakize eyyâm-ı hükümetinde ibâd u bilad dil-şad ve ma'mûr olub on üç sene tamamında be-bâr cisiye kellîm-i bed rûz-i zahm tîr-i dil-dazı ile üftâde-i hak ve püseri yezd-cürd neyl-i a'mâl ile ferâh-nak oldu. Bâd-huyi dürüş kuyı sefak bî-bak-ı zâlîm nâ-pâk olub yirmi iki sene olduğu üzre çeşm-i sebz Horasandan zuhûr eden esb u hayş-i leked ile ğaltide-i hufre-i kazılmış çukur merk oldu. Varis-i mülk olub hâkim-i hıraman müte'ahhid hizmet-i terbiyesi oldu oğlu Behrâm kur bolluk kevr ki kasr hernak aman için abadan ve ma'mûr olmuştur te'si-i âb u heva ile ihtimâm-ı neyl cânib-i Arâb-ı hıramana sebep olub Erdeşîr Babek Hüsrev bî-Reng ve ta'b-ı serîr-i üzre i'tilâ eyledi. Bu peyan-ı nâ-mülâyim tahdîş zemîn-i Behrâm edecek makâm lec-i hisamede kıyâm edüb ba'de küll-i kâ'lem karâr-dâde-i ara olduğu üzre iki şirejyan meyânına vasi' /s.333/ olunan tica-i dest-i himmet ile rebude ve şirleri biner darbe ile kem-nâm helâkda ganude edüb bî-hükm-i istihkâk Behrâm kur şehriyar-ı afâk olub mukaddema hilâf-gir olan bende ve azadı itlaf-ı kerîmâne ile istirkak eyledi amanında leşker-i mur-i şemâr ile diyâr-ı İrana hücûm eden hakan-ı Çine mukabeladen sûret-i acz-i izhâr ile iğfal ve bersebtureden ancak üç bin kadar merdûd laver ile tahrîk-i kadîm-i isti'câl edüb ala ğaflet-i hayme ve hargâh-ı sigâhçin-i hark. Ve felek-i vücûd hakanî girdâb-ı helâka ğark etmegin ve lule-i haşmet-i â'lem-gir ve âvâze-i şevket-i seba mesîr olub genden keşan etrâf ser-nihâde-i makâm teslîm ve inkiyâd oldular. Evâ'il-i saltanatda şehzadeliğinde mu'tâd olduğu üzre ayd u şikâr ile tezyi-i evkat edüb meham-ı saltanatı dest-i tasarruf vüzerayâ tâ'lîm etmegin umûr u mülk ve millet muhteli'n-nizam ve bünyân-ı devlet müşerref inhizâm olmuş iken hikâyet-i meşhur u tecavuz bulan tercuman-i hakimane mü'eyyid-i mü'eyyeden ile hâb-ı ğafletden bidar etdüğü karnâ savabdan bîzâr olub malayani işgalde fevt-i Fıratdan muâ'rız. Ve ğays-i medar adl u dâd

ile gülzâr mülk-i abâd etmege mütemahhis olmağın mukaddema dil-şane-i muhakkak ve te'abbude olan re'ayâ rûz u şeb ayş-ı turabda olub bu köhne dünyâ nevcivân ve a'vâm-ı saltanat-i uruş-ı eyyâm dînlemeğe şayan oldu. Ol şehriyar ra'ıyyet perver otuz sekiz sene kadar zamân İranda fermân-ı rahn oldukdan sonra bir gün sayd-ı kahde şikâr ardınca esb-i saba reftare erha-yı inan etmiş idi ki nukah bercâhe fetade ve andan dehliz-i a'deme penihâde olub su-be-sund gelu-cest vucud olunduysa ol cahde cesd-i şâha zafer müyesser olmadı. Pes bi-hükm-i ızdırar fuser-i Yezid-i cerrid masned-i ara-yı ivân izz u ihtişâm ve suluk-i târîk nısfet ve mu'addeletde pîr u peder-i â'lî makâm olub on sekiz sene tamamında dâ'ire-i hastiden bedr ve oğlu Hürmüs canişîn-i peder olmuş iken henüz bir sene olmadan birâderi Fîrûz zuhûr ve barûz edüb Çiganiyan ü'nvanıyla ma'lum â'lem-yan olan melik-i hey ıtlah imdadiyle nâ'il vasi-i şâhid-i mûrad ve Hürmüz arze-i şemşîr pulad nejâd oldu. Ba'de a'vâm ol bed-nihâd ba'zı tasavvurat-ı batile ile sebeb-i devleti olan melik-i Hay ıtlah i'dâm vadisîne suluke ikdâm edüb şamet cuy-i a'meli ol nigün-ara hufre-i tulun olâlî şikest ve inhizân ile perîşân ve mukâbele-i esa'itde hey ıtlah tesli-i berât-ı necat ile tazîr-i bil-ihsân etmiş iken tekrâr tecdid-i ahd-i sitemkarı edüb bu def'a çah u helâka ğaltan /s.334/ ve yirmi altı sene saltanat sene sonra arsa-i â'lemde bî-nâm-ı nişan olmadın oğlu pelaş padişâh ve beşinci yılda ol duh-i tabâh olub birâderi kaba nîl-i mesned-i padişâh ile mübtehic ve mübahi olub ol hilalde ekser hâl-ı â'lem-i ba'zı nüzah refat ile vâdi-i delale hadi olan Mazdek nâm-ı zindik-i mazallat u dal-i izlâlî ne üftâde olmağın mülkinden onuncu yılda hucum-i amm ile bend u zindân belasına giriftâr ve biraderi. Camesb şehriyar oldu. Ba'de müddet-i hahe-i ihtira etdugi hadis ile kubâd-ı mahbesden tâ'lis-i mera-i cân ve melik-i hay ıtlah dergâhına elf-ı inan edüb anın imdadiyle şâhid-i mülki âġuş teshire râm. Ve kırk üç sene serîr-i saltanatda bî-mizahim karâr ve arâm eyledi. Bu def'a maza'il bed-âyîn-i Mazdek bî-din-i etibba'ından imtinâ edüb ol li-ayn-i nazar-ı i'tibardan tard u ve etba'mâa mehnâ imkan eziyet ve cefâyâ sayife ictihâd etmegin teneffüs eden kulub-i muhabbeti tarafına nâ'il. Ve herkesden kendüye tuhfe-i du'a ve senâ vâsıl olub dest-mâye-i silk-i cemîl tahsîl eyledi. Berda genç ve meyân-ı farikin ve civani ve bir kavle ercanı dahî kukbâd-ı icad eylemiştir. Mukeddema kubâd melik-i hey ıtlah istimdada vardıkdan nâ-kam u nâ-murâd anda berzah pimay-ı iklîm-i bekâ oldu dahî mervîdir alakala't-tâkdirin oğlu Nuşirevân evrenk ve dihim saltanat zib u sin olub fart adl u insafî lakâb müstehad melik-i â'dil izz-i ittisafâ sebeb oldu. Zindık bi-din-i Mazdeki ve etba'ını Farise şîr-i şemşîr kahr u kin edüb yalnız bir günde on binini ve ala-rivâyet seksen binini kantara-

tığ-ı bidiriğden gûzar etdirdi. Amed-i medid ve ahd u ba'idden berü ol mûla'im dest-i te'addi ile hâlkdan ehz u iddi'âr etdikleri ecnas-i emvâl bî-hadd u şemri mevcut ise ashabına meftûd ise veresesîne ve belâ-varis fevt olduysa yed-emnaya teslîm edüb bâ'is ile sedd-i segur ta'mir-i cesur etdirdi. Ve ba'zı ahar-i gül u tulum ve edevat-ı zira'at tedariki için akarların taksîm edüb erbâb-ı kara-yı mezarî ihtiyaç sebebiyle tâ'dil etdikleri yerler zira'at ile ma'mur eyledi. Bir vecihle ki istihdaman ba'id u karîb hâlye-i imaretden ol li-harib yer basmağa Sultân Kâ'lem-rev Arâb u Acem yegane-i â'lem hazretleri sallallahu aleyhim vesellam a'vâm-ı saltanat Nuşirevândan kırkinci sened ahır âmende-i sahn-i şuhûd. Ve tara-sende-i hilat u vücûd olmuşdur. İvân-ı medayin-i tevsî u tecdid ve Medâyîn kurbunda Antâkyâ ta'rz u tavrında Rûmiye nâm /s.335/ şehri tasis ve temhîd edüb melik-i Heyatluyı tedmi ve Hind u sendi teshir etmişdir. Mülkünden kırk sekiz sene tamamında defter bayat-ı mahdumi hatn-i hitâm olub oğlu Hürmüz makamına câ'lîsi on bir sene dâmen-i hâl revayaya dest-i bidâd. Girandan haris oldu. Ba'de siretini tebdit ve adl u insaf-ı civârı i'tisafâ tahvîl edüb zamayir-i esağir ve akabir andan teneffür ü inhiraf etmegin ecânib-i her-canibden mülk-i İran tarafında tahrîk-i tuğ u â'lem-i taf memlekete vaz'-ı kadem etdiler. Püser-i hakan-ı Çin Save Şâh kast-ı İran ile Horâsâna gelüb hâkim-i Ermeniyeye ve Azerbaycân Behrâm Çupin Hürmüz germaniyele istikbâle isti'cal ve sak-ı şâh bedarik-i şemşîr ğadr u temdir ile bi'sel ma'sir sa'ire-i irsâl etmiş iken ba'zı i'dası telkini ile ihsân yerine mazhar-ı sitem ve azar ve mumdar ceza-i sinimmar olub hilâf-ı ma'mul bu-güne vaz-ı ma-makul sudûrundan herkez dil-şikest ve melûl oldu. Pes-hücûm-i amm ile dîde-i mihnet dîde-i Hürmüze mayl-i ahenin çekilüb bim-i siyaseti ile vilayet-i Ermenide arâm-gir genc-i girîz olan oğlu Hüsrev Pervis serîr-i saltanatda a'zîz oldu. Bu peyâm-ı vâsıl sem-i şu'ur Behrâm çupin olacak a'sker-i ferîde ile a'zm-i medâyîn edüb meydân-ı gir ve darda sipâh Hüsrevi tarman ve sur-i basev-i iktidâr ile serîr-i saltanatda karâr eyledi. Arsa-i harb u setizda Perviz Kayser-i Rûma firâr ve anun masaharetiyle istihzâr edüb eyyam-ı gurbetden on sekizinci ayda sipâh-i Kayser ile a'zm-i İran ve Behrâm-i çupin avâre-i sahra-yi haybet u hüsrân eyledi. Perviz mensur u muzaffer taht-ı sa'adet bapt-ı server-i üzre tekrâr sâye-i kester olub hezâyîn ve defâyîn-i mevrude ve mükteseb hitâ-i sabt teshire dâhil ve şevket-i saltanatı refte refte derece-i â'lîyul-kemale vâsıl oldu. İttifâk-ı ara bunun üzeredir ki mazbud mühr-i temliki olan sınıf emvâl-i geçayış pezîr-i hazine-i tahayyül ve ihti'mâl olmakdan efzûn olub karuzeneden belki kurun bulki sani idi. Ferhad-ı nâ-murâd ser-dide-i vadi-yi aşk u muhabbeti olub tişe-i himmetle kah bistünde

ka'rî paşa çıkardığı şîrîn hum fitne-i rûzgar Pervizin rişte-i a'lâka-i izdivâcında müntezem olan üç bin ezvac-ı gevher-i revac silk-i intizâmında hüsn ü nizam bulmuş idi. Şebdir nâm esb-i sabareftar ki kemâl iştiharî acayib nüviman sahayıf-ı rûzgarı itti'âb heme-i tevsikden rustani etmişdir. Pervizin beste-i tavile-i temliki olan elli bin re's-i hayal tarâfiye re'is idi ol cûlusunda on üç sene kadar rast sûret-i adl u insaf ve herkese /s.336/ bazl u mekarim u itlaf edüb nâm-ı makbul tahsîl etmiş iken ba'zı mufsidin ifsad ve teslili ile zûlm ü bidâd ve katl u ibâd vadisîne vaz'-ı kadem. Hattâ oğlu Hürmüzü ve vezîr-i meşiri berz-i cumhûr hakimi misafir-i iklîm-i a'dem edüb Şirvaye nâm bir oğlunu dahî Babile nefî eyledi. Ammâ çok zamân geçmeden Mûsa'ade-i erkân-ı devlet ile serîr-i saltanat Şirveye karargâh ve anın fermânı ile peder-i perviz birâderleri ve birâder zadesi tabâh olub temzik ki'tâb-ı vucud nisâb-ı cenâb hoca-i kâ'inât etdugi için ala efdal u salevat hazret-i cebbâr müntakım azemetinde te'sîr-i du'â-yı icabet etmeyi sultân-ı enbiyâ birle ol keştin-i bî-buk-ı saltanatından otuz sekizinci senede tebig-i siyâset ile helak eyledi. Altı ay tamamında Şirveye dahî kem-nâm vâdi-i sakr ve heft-i sale Erdeşîr nâm oğlu Calıs serîr-i peder olub yirmi aydan sonra ümeradan Şehriyar nâm bir mütegalib ol ma'sum-i bâr senden sebukkar ve kendi mesned-i saltanatında karâr eyledi. İki sene tamamında ol dahî hücûm-i amile küşte-i şemşîr-i enkam olub zükurdan na'zm-ı umûr u cumhura kadar zahirde kimesne olmamağın serîr u efser Pervizin Turaznı nâm duhterine müyesser olub bir buçuk sene merdâne hareket. Ve kemayenbağ-ı mu'afaza-ı nâmûs-i devlet eyledi. Ba'de Şebistânı a'deme hirâm ve haber-i erzem-i dühte teslîm mesned-i izz ü ihtişâm edüb hüsn ü cemalde ademü-l nişal olmağın hân u sâliden navalâgir olmak sevdası damene fütade olan sebhissaller leşker-i Hürmüs tu'me-i niheng-i caristan-ı şemşîr olub oğlu Emîr Horâsân Rüstam-i tâleb saru dördüncü ayda azm-i düht-i câh u helâke nigünsar eyledi. Bir matrice-i İsfehâniyeden kadem nihâde-i sahn-ı sarây-ı â'lem olan tıfl u narside fer-hazad bin Fervis evrak-ı sultânına iclas ve hemân bir aydan sonra ol ma'sûm bir günâh düşünden hil'at-ı hayât iftiras olunub hâtem-i duhter-i anasır-ı Acem olan Yesid-Kürd Bin Şâhriyar nâm güden penç-i sale padişâh oldu. Yirmi yıl envâ'-i sühân-ı rûsgar ile sâhib-i serîr-i külah oldukdan sonra â'kıbet-kar hilâl-ı beyân-ı ahcal hilâfet-i zinnûreyn Osmanda güzariş-i pezîr olduğu dane-i vücud-ı tahine-i cenk Asyayı a'dem. Ve nâm u hükûmet kişver-i Acem takrîbâ dört yüz yıl ve Târîh-i Hamis müellifî rivayeti üzre beş yüz yirmi yedi sene makhur dest-i istîlâ-yı Mecusiyan al-Sasan olmuş iken kabze-i tasarruf-i taz-i şüvaran Araba müsellen oldu. Fe lillahul hamd ve el-emîne piş-i ahenk kıtar-ı

Selahaddîn olan Kayyumres zamanından inkiraz al-i Sasanides ki İbn-i Hişâm rivayeti üzere tamamı dört bin yıl olmuştur. Safâyıh-ı /s.337/ matvalânda her devletîn erbab-ı nâm u nişanı ve vaka-yı asr ve avanı beyanıyla negaşte-i hâme-i ta'yîn müverrihin olan uslubdan zib-i dil-ferib tavafuk-ı maslûb olmağın ahd-ı saltanat tabaka-ı Sasaniye safâhat-ı mirâtî'z-zemanda kâlem-i mu'cis rakan-ı İbn Cevzi aralı ş bend-i kitâbe-i ivân-ı beyân olduğu düş-i rivâyet üzere yura'ad ihtiyar abd-ı hakir dahî nakş-ı tırâz-ı harir-i olub sayirlerinin icrât-i ahvâlî nisebt-i cerîde-i takrîr etmede nazar-ı reside olan sur-i rivâyet mütâhâl-i fil-mefhûndar semt-i suhte-i akreb mûlahaza olunan vâdi-i kadem ve kâlem-i perîşân-ı rakam oldu. Mersum gelen beda-yı nigar olan şehriyarlardan Na'da kâb ve Kahtan ve Rûm Yûnân ve Nabt ve Sinhân mülûk ki her biri nice müddet mesned-i neşîn-i ivân-i şâhi ve efser ü şerir ile mübtehiç ve mübahî olmuşlar iken emr-i zarûrî zuhuri ile hah ve nâ-hah terk-i taht u külâh ve sem-i tenkina-yı zîr-i hak-ı sipâh edüb sürur u şühur ve a'vâm ile ekserinin nâmı ancak bu bî-vücûd gibî iltizâm nâle-yi elsen eden tarih nüvisler safâhat-ı mü'ellif atında mevcuddur. Her birinin ismi ve resmini beyân vadisinde kemîyyet tiz-i taz hâne-i müşkin hüdadi culus u saz etmegin teksir-i nevaddan sage-i müfadi olmamağın damar-ı beyân hâlleri tay-gerde-i dest-i ihmâl oldu.

FASL U RABÎ' DER-BEYÂN-I AHVÂL-İ HUCESTE-MÂL EHL-İ ESMAN-I CİHÂNİYAN-I ECLE-İ SELATÎN-İ ÂL-İ O'SMÂNÎ RUHULLAH-I RÛH-I ESLAFEHUM VE TÛL U Ö'MR-İ EHLAFEHUM TAFSÎL-İ MENAKIB-I AHD-İ O'SMÂN ĞÂZÎ

İmam-i secce-i neseb valâ-i hasb-i O'smâniyan olan şîr-i bişe-zar-ı megâz O'smân Bin Ğâzî mütelakkî ilâ bahar-i ecdâd-ı behişt. Mi'âdı Yâfet bin Nûh-ı Necidir. Bu rudman-ı azîm'üş-şânın ibtidâ-i işrak-ı afitab u sabah el-hayr-ı zuhur-ı mu'tebirat-ı kütüb-i tevârihde mestûr olduğu üzere Turan zemîni Mavere'ün-nehirden olub cedd-i a'lileri Kayı Hân Kabayıl Türkten bir fırka ile İran-ı zemine intikâl ve hudud mer u Şah-candan mâhân nâm-ı şehirde hatt-ı rahl karâr edüb ol iklîmde zuhûr eden ihtilâl-ı â'zîm sebebiyle andan dahî Ermeniyeye ve Ahlâtâ irtihâl etdiler. Mevlânâ Neşr-i mühtarî üzere yüz yetmiş seneye karîb ol diyâr-ı muhid-i rahl-ı karâr oldukdan sonra â'mm-ı set ve a'şr ve setimâ-i hilâlinden keşver-i mezburda zuhûr eden ğavayıl-ı şer u şur Çingîz fitne engiz ilcasiyle evvela Damcâd Kayı Hândân Süleymân Şâh Etrakden gerdünbes-i tavâf etibba'î olan etibba'î ile Erzincanı merkezi ri'yât-ı karâr edüb ba'd-ı müddet /s.338/ hub-ı vatan-ı i'nân-ı riya-yı rahş-i ihtiyâr olmağın mesken-i kadîmlerine â'vdet-i

tasmimi ile kal'a-i ca'bir-i ma'berinden g zar ederken seyl-i hur-i envac nehr-i Fırat ile S leym n   h ke ti hayatı tab h ve cevheri vücudu Ca'ber kalesi    nde vedi'a-i hak-i siy h oldu. Bu vaki'a-i f ci'a zuhur-i m te'allikat ve ha iye tela a varub bir fırka merh m u merkumun iki oğlu ile semt-i bir deri ile tekr r Rum behi t-i r sum tarafına avde c zm oldu. Ferm n-ı ferma-yı ke  r-ı R m Sult n A'leadd n hizmetine vus lleri a'sker-i Tatar meyd n-ı gir   darda sip h-ı sult nı avare-i sahra-yı peri ani edecegi hengame mus dif olub mukaddem t-i i'anet ve imdadları aks-i kaziye zuhurını ve int c etmeg n sult n-ı R m mukadem zafer-i teva'imların ikr m-ı tam ile telakk  edüb mazhar-ı env ' i'z z ve da'b-ı hiyam-ı ar m itmeleri içün memleketden Ankara nevahisin ifras eyledi.

Ertugrul    

Birkaç sene civ rında olan diy r-ı küffarı fersude-i sem-i semend-i  aziye sefer-i pi e etdikten sonra amm-i semanın ve sitm -i dar-ı hu  hayatdan fen da ve sukud-ı n m-ı mak mda safh -i haki ru-nih de olub zem n-ı h k met kabiyle p sran-ı s kkaze meydanında O'sm n     dest-i istihkamına Müslim olıcak v l d-i kes r-il Muhammedi t r k -i merziyesi üzre hem  e-i endişesi cem-i küffarı tefr k ve asabe-i asabiyetlerin temzik olub hem-vara t  -i mey arının s 'ika-ı geradarı h nb r idi.  neg l kurbunda Kul ce n m kaleyi darb-ı  em  r h n-ı    m ile v r n ve sükkanını dest-zede-i ya m -giran edüb  neg l Karac his r Tek rlerin tom l   bülende baym l çetr-i gerdenke  hez met ve inkis r ve Karac hırası dahil kabze-i iktid r etmeg n Sult n A'leadd n san  Keykub d Bin Fer m r z tarafından kar n-ı nevazel ve tahs n olub  'lem-i serin zerrin ve  em  r ve kemer u semend-i dil-besend ihsanına mazhar etdükden m 'ada Eskişehir ve  n n  men  r h k meti  'nv n-ı  eref n m-ı namiye O'sm ni birle mezin oldu. F  sene seb' ve semanin ve sitmai. Ba'zı k tub u tev r hde bu masir-i cel le amm-ı seba ve tis'ine kayızdan olmak üzre piraye-i har r-i tahr r olmuşdur. Bilecik tekuri e erce mak m-ı sadakatdan kıy m edüb sahiren münhec-i m stak m ferm n-ı beride seb t-ı kadem gösterdi. Lakin adavet-i d niye-i zar r  perde-ke  kard-ı suri olub hus sen Varhis r tekurinin Nilufer n m duhter-i peri peykerin  ehi  ebist n vis l etmek içün tert b-i n z olduğu sevr-i pe- erves cemiyetine da'vet bah nesiyle ol   h-b z-ı bülend perv zı  ft de-i d m-ı  em  r h n-ı içün etmek sevda-yı /s.339/ hameni pi  nihada-i ihtim m etdugi Harmankaya hakimi olub O'sm n Gaziye muhib-i h lis  lyas olan K se Mih l vasatiyle derece-i ilm l-yakin olmağın her-bal bilake intikal hel l nde

tevir-i mezbura ibda mu'tadları olan sanduklara tahmîl deyü pepere semân-ı mu'ciz buş-i libâsında nefrik-i nefer-i mardum-ı meydân hüner isafe edüb hadis-i vedi'a ile hisarı bend-i kemend teshir etdiler. Mezde-i feth-i vâsıl-ı sem O'smân Ğâzî olıcak zemam-ı rahş-i himmeti Bilecik kurbunda meviden ictimâ' olan Çakır Beğa'rî nâm sebze sâde tahvîl ve nevayı nay-i sevr-i serveri ni'me-i bî-ahenk nevha-girane tebdîl edüb takvir-i des-dar hisâr-ı kur eyledi. Fî seb-i ve tis'in ve sittemis. Pes an-gâh hisâr tarafına sevk-i sipâh edüb bir hamle-i resmana ile kal'a ve kal'a neşîni siren-gin meliki-l yemîn etdikden sonra Bilecik tekuri için tezyîn olunan duhter-i şîrîn-i yekayim hicle ve sâ'lîne Orhân Ğâzî dâhil olub Sultân Murâd ve Süleymân Şâh ol mabdure-i İsmet nipahtan encümen-i efrûz vücûd u pertev-endâz meclîs-i iuhûd olmuşlardır. Burusa kurbunda olan Teblukan köprüsü amm-ı eser-i hayrıdır. Rayat-ı İslam henüz arâm-gir kûşe-i karâr olmadan İnegöl cânibine ilgar olunub izn-i yagma ile zabt ve ol nahı rabka-i tezhire rubt olundu. Fî mim zîr-i dest Selçukkıyanda olan memâlik-i leşker mevr-i şemâr Tatar mu'allat olub Sultân A'lâeddîn ol bed-ayinler pençe-i istîlâsında zebûn ve bu cihaddan ahvâl-i re'ayâ diger gün olmağın bir mukteza-yı ri'ayet nevazi gariban a'cze vezîr desten-ı pençe-i hâtır bidat-ı girandan tahlîs için O'smân Ğâzî merbî-i neşîn sarili saltanat ve ra'iyeti ne'azi olub Dursun Fakiye İmâm-ı A'zîz cemi Karacâhisardan ism-i saniyeleriyle mekâdil-i hitâm hutbe-i bed-i tıraz sehban-ı al sena'a kıra'at eyledi. Fî sene tis'a ve tis'in ve sitini. Monlaları tarihinde nâm-ı nâmi O'smânî re'is menaberde amm-i mezburadan on bir sene mukâddem mezkûr olduğı mestûrdur. Yenişehir ayade-i ceddîden tahlîs vani mukar eyalet etmekle bünyân-ı teğyid ve ahkam-ı tersis olunub mûsahhar şemşîr-i zafer peykerleri olan kala ve teşyid ve ahkam tersis olunub baka-ı evlâd-ı emcâd ve umera-i şeca'at nihâde taksîm eylerdi. Fî sene ihda ve sabin. Göberhisâr ism-i yağma ile âğûş-i tezhire râm olub İznik sükkanı muhassara ile tasyik olunmuş iken metanet ve istihkamı bu def'a semt-i ahara imale-i li-cam iktizâ eyledi. Burusa ve Evremus ve Kestel ve Tekke tekvirleri ile Koyunhisar kurbunda tertîb-i saz-ı saf-ı /s.340/ musâf olub Burusa ve Evrenus tekuri sâye-i emanına iltica etdugi Uluyâd takririnden bası ricâsına müsâde ile intizâ' olunub bir mucib fermân cihân aske-i mensur oldu. Hisâr-ı Burusa dâhil birkaç gün muhasara olmuş iken zuhûr ba'zı avayık-ı müşâhede ve şâhnid zafere ayık olub maslahat vakt-i iftisasiyle giriftaran muzık hisara sedd-i bub huruç ve vüluç için kaplıca ve dağ caniblerine birer metîn kal'a binasiyle iktifa olundu. Fî sen seb'a aşara ve seb'ami. Dergâh-ı zafer-i dest-i nikahlarından Köse Mihâl O'smân Ğâzî delaletiyle ru-gerdân vâdi-i zilal ve izz u kabûl-i İslâm ile hoş hâl

olub Lefke ve Yenice Ak Hisâr ve Geyve ve tekvir bi-karını teshir enarinde muhtedî-i mezburun hûlam u tedbîri netice pezîr oldu. Fî hudud sene işrin dâm-ı teshire sayd olan vilayetlerin re'asıyla erbâb-ı tımara mahsul kayd olundu. Meded kare-i bedi karîn-i hâl huçeste ma'el O'smân Ğâzî olmağın irsâl-i sipahına hah ile akyası ve müdevvereni ve kanda'rî Kocseli mülhikat nemâlik-i mahruseden olub Kara-çış ve Kara Tekin ve ebsâ'li nice kala tubî-i fermân cihân metâ oldu. Orhân Ğâzî fermân-ı Pederi üzre işaa-i iş'ai meĞâzî için tahrîk-i râyet ser ferasi edüb Evren. Vilayetine mülk-i tasarruf sultân-ı enâmda hüsn-ü nizam verdikden sonra bekar başı tarafından Burusa mükerreren mahsur leşker-i mensur oldu. Tekvir-i makhur nereşiran-ı bî-şeh-zar-ı iman ile mukâbeleye tâb u tevanî olmağın nâçâr Köse Mihâl tavassutiyle otuz bin altunâ canına emân olub terk u dar u diyâr ve yed-i müeyyid Orhân Hâna teslîm-i hisâr eyledi. Fî sene sitte ve 'işrin ve seba'imai. Hem bu sene O'smân Ğâzî terk-i mülk-i mecazi edüb Burusa hisarında kuş-i güzün hâlvat-hâne-i mezâr-ı envâr oldu.

Viladetiş fî sene: 656

Culûs fî sene: 699

Müddet-i saltanat fî sene: 27

Müddet-i ö'mr fî sene: 70

Mashar-ı tığ-ı zafer peykerleri olan kala ve beka'ada niçe cevam' ve savam' ihtirâ' edüb gûna gün âsâr-ı hayr ihtira etmişlerdir. Rüyâ-yı meşhure ve iktizasiyle mazhar-ı fuyuzât mütevâlî arayalı hazretlerinin Bâlâ Hâtûn nam duhter-i sa'd ahterlerin enîs-i hâlvat-hâne-i zifâf edüb Sultân Orhân Hân ve A'leaddîn Paşa ol afife meşime-i rahmandan rud-mahal hayât-ı şuhûda vürud etmişlerdir. /s.341/

Tafsîl-i Menkıb-ı Ahd-i Orhân Ğâzî

O'smân Ğâzî dâmen-i Çin-i hakdan fenâ ve â'zm-i nüzhet-gâh mülk-i bekâ olıcak serîr-i ser-efrazı vücûd-ı behbud Orhân Ğâzî ile pürsib ve beha olub hema ol sâl meymenet-i iştimalde Ğâzî hudavendigâr lakâb-ı müstahbî ile şöhret-i yafte olan Murâd Hânın kevkâb-i sa'da iktirân vücûd-i cilve saz üç şuhûd oldu. Makedon nâm-ı hisarı ki hâlâ Eznakmid nâmiyle iştihâr bulmuşdur. İhsân emân ile memâlik-i İslâmimeye mülhik olub ferzend-i ercumentleri Şehzade Süleymân Şâha eyalet-ğah olmak ile pür revnak oldu. Fî sene semân ve işrin anâ karîb Hereke kalesi dahî ğuzât-ı zafer şemâte nasîb oldu. Fî mim kâ'lem-rev hükümet-i â'lî O'smânide raye'a olan ecnâz-ı nukudesamı selattîn-i Selçûkiye ile meskun iken mesred-i ara-yı ivân vezâret olan birâderleri

Â'laiddîn Paşa savâb-did üzre vücuh derahîm ve denanir nâm-ı nâmileriyle sînet-i pezîr oldu. Fî sene 29. Her sınıfâ ta'yîn inâme ve came ve tertîb-i süvâr ve piyâde ve evlâd-ı küffardan devşirme edüb ol fırka Yeniçeri nâmına olmak ve hazine-i yaz-ı ekser kavanin-i O'smâniye dahî paşa-yı mezburen netayiç-i efkâr isabeti şî'arındandır. Avn u seccanı ve himmet-i Orhâni birle şehir-i İznik dahî havza-i teshir olub nice müddet müstekar serîr-i sultânı oldu. Fî sene ihda ve selasîn. Anda olan boy ve savm-ı mesacid ve câmi olub bir güzidesini medrese olmak üzre ta'yîn ol mekanı â'lem-i Rabbânî eş-Şeyh Dâvud-ı Kayseri cenâblarınâ suziban buyurdular. Sultân Paşa tarakçı yeniçesi Fetih niyetiyle ol savbe tevcih-i râyet-i a'zîmet edüb şehzade-i â'lî nejadîn âvâze-i adl u dad-i â'lem-gir olmağın re'ayâ tarafından ol cânibe meyl-i tabî-i mukarrer idugi tekurun nakş üç zamiri olub biz-zarure istikbâle isti'câl ve azser-i tâ'zîm-i piş-gan dergâhda vaz-ı cebîn-i iclâl eyledi. Fî sene 32 Kutin ve Mudurnu Takürleri dahî münhec-i mustakim ita'at ve inkiyad-i piş-i nihad edüb âsûde hâl zil-i sayıban-ı emân oldular. Ğuzât-ı İslam bu sefer-i zafer eserde hisse-mend-ı Hân iğtinâm olmamağın muhimme imkan her birine buruce münasib ve ziyâ' ve kala'-ı meftuhadan ta'yîn-i emlak ve iktâ oldu. Fî sene 33. Şehbâz üç meğazî Orhân Ğâzî Gemlik tarafına tahrîk-i cenah-ı a'zîmet edüb bera-yı tazyikden sonra i'ânet-i velit-i tevîk birle der-ümîd keşade ve ehalisi hakistane-i mürâhim nişâne-i nihâde oldu. Fî sene 34. Ol pâdîşâh dil-agâh hâlîse li-vechullah Burusa'da /s.342/ bir câmi' ve tâbhâne ve ribat ve i'maret mebsuti's-semât icad edüb Manastır nâm keniseyi medrese olmak üzre etrafına huçurat binasiyle daru'l-i'lm eyledi. Fî sene sittin ve selasin. Ümara-i Selcukiye hilafından Karasu hakimi Iclan Beğın bazice-gâh dehr-i pür-kahr temaşasından keff-i nazar ra'bal edüb caneşîni etvârenden re'ayan müte'ezzi olmağın vezîr u maşîr-i devlet iclaniye olan Hacı İlbegi tedbîr-i dil-peziri ile nice zîbâ vükela-ı müftemil olan kişver-i bî-tevassut tîr u şemşîr ser-ser-i müsehhar olub Şehzade Süleymân Paça amir ve Hacı İlbegini kema-kan vezîr oldu. Fî sene 37. Bu sefer Celîlu'l-eserde senk-i râh-ı sipâh olan Mihâlîç ve kerâması ve Ulubâd dahî meMâlîk-i O'smâniyeye İlhak buyurub hûrşîd-i şe'ayir-i şerayi el-diyarda la-me'al işrak oldu. Süleymân Paşa Ece Beğın ve Gazi Fazil Evernus Ğâzî ve Hacı İlbegi emsâli seksen nefer dilir-i dildâver ile iki sâl üstünde Gemni nâm hisara mukâbil Gügercinlik canibinden berşebtarda Rûmeli tarafınâ güzâr edüb hisâr-ı mezburî tezehir ve a'sker geçürmek için gemiler tedarikinde sarf-ı nakdîne-i hüsn-i tedbîr eyledi. Fî sene sittin ve seb'ami otuz yedi sâl-ı meymenet iştimallesinden bu amm-ı fîruzi encame dek yirmi üç sene piraye-i silk-i şuhûd ve a'vâm olan ferayîd-i vekayi ve âsâr-ı dest-yâre kill-i

bedayı nigar u ruvat-ı ihba'rî ile tevşihî zuhûr isfar etmegın bî-delalet rahber ol vadiye tahatti mümkün oldu. Kugez hisarı mahsur leşker-i mensur olub tekuri bir târîkle giriftâr ve mükabele-i hisarda ber-dar olmağın havze-i tasarruf İslâmiyane dâhil. Ve a'sker-i huçeste eser-i mâl-ı ğanayimden mâlik-i nisâb-i kâmil oldu. Mervîdir ki ol fetihde kise-i a'mâl ğuzât-ı zafer-i semani malen mâl-eden emvâl-i dâhil tahte-l hesâb-ı gençayış pezîr-i havsale-i erkam-ı hesâb olmakdan hariç olmağın dem-i iktisemede bergülâh mevlevi mikyal olub teyemmünen kisve-i devvişani tıla-i hâlî e ile tesyin-ve efser-i sultânı olmak için ta'yîn etdiler Fî mim. Gelibolu tekvirine kugez hisarı vakıası sebeb-i i'tibâr olub teslîm-i hisâr ile cevıayı semt-i selâmet oldu. Fî mim. Ece beğın ol vilâyet-i eyaletine nâ-mezd olub tevessi memleket babında itduğı bezl-i himmet nâ-mahsur katr-i mezbûr ol emiri dil-ir cenâbinâ şöhret-yafte-i intisâb olmağa sebeb olmuştır. Hacı İlbegi Hugalgagaru ve isule fethine ma'mûr olub medet-karî tığ-i bî diriğ ile ol diyâr-ı dar-ı İslâm eyledi. Şehzade-i alı tebâr-ı tarh-ı esâs-i karâr etdikleri Bolayırda bir ğün a'zm-i şikâr edüb isnâatın /s.343/ Voyvada sâz-i süvar oldukları pâre-i kuh-i para rahş badyam kasiste cam-ı eyyâm gibî hatâ itmekle ser-menzil meratib-i camiye kerem-i i'nân-ı a'zîmet-ve giran-ı rikâb-ı himmet ol şâhsüvâr-ı yek-tene müzmar bahtiyar-ı üftâde-i hak-i helâk. Ve ser-nihâde-i balın-i hak olub sarây-ı â'lîleri havâlîsinde binâ etdikleri mescid-i hareminde mutevare-i hicâb-ı türâb ve mezârla me'al-envar-i ziyaretğâh şeyh u şâb oldu. O sene ihda ve sittin. Envac-ı tûfân üzre ve gam-ı şen averan lücce-i iman-i garkâb girdâb-ı perişan-i mâtem etdugi eyyamda altmış pâre gemi ile otuz bin eşrar-ı bî-dîn-i eşre-i müşrikîn sahîl-i belad-ı İslâmiyeye lenger-i istikrâr sabul mucib-i telatim-i bahr-i sihar-ı hüzn ü inkisâr oldu. Güzet-i zafer-i semât nâçar rûh-i pür-fütuh şehzade-i behiş-ti me'adden istimadâd edüb bî-hükm-i zaruret makâm-ı müdefa'ada kıyâm etdiler. Hübub-i şurtâ-i imdâd veli't-tevfîk ile ol ferik-i dalâlet-i refîkden on beş binden ziyâde nüfus habize ber-demde ğark-i bahr-i a'dem olub ma'adası diyâr-ı küffara firâr için tevcih-i sükkân-ı mürace'at ve iğrak-ı bâd-ban-ı mûsare'at etdiler. Peyâm-i intikâl Şehzade-i melik-i hisâ'l illa meyl-i Orhân Hân Hazretleri iki ay hasta ve eyyâm-ı meras hangam-ı irtihâle peyveste olub peder-i bezr-i ğüvarları mezârı civârında müstakil Manastîr nâm â'lî kubbede karâr etdiler Fî mim.

Viladetiş sene: 680

Culûs sene: 762

Müddet-i saltanat sene: 30

Müddet-i ö'mr sene: 81

Dest-yâre-yi şemşîr-i sa'ika tesirleri birle teshir olunan mülhikat-ı memâlik-i maksurede nice bekâ-i hayır-i ihtar etdiklerinden mâ'adâ metsumi-i kâlem-i bedî'-i rakam olduğu üzre Burusada câmi ve tabhâne ve i'maret-i pür-n'imet binâ edüb Manastîr nâm keniseyi medrese etmişlerdir.

Evlâd-ı Â'lî Nejâd

Sultân Murâd Hân veladetiş sene: 726

Vefatiş sene:791

Süleymân Paşa veladetiş sene: 713

Vefatiş sene:761

Sultân kasım nâm bir-ferzendi dahî olub dün sinnel bulu sene-i hayatı bî furu olmuşdur.

Tafsîl-i Vekay'i Ahd-i Hüdavendigâr Ğâzî

Serîr-i saltanat O'smân zatı mük-i sıfat Orhânıdan hâlî olıcak ferzend â'lî tebarları Ğâzî Hüdavendigâr canesîn pederi bezr-i güvar olub ol hilalde muttâlî câh u celalden kevkeb-i deri-i Sultân Yıldırım Bayezid bedîd oldu. Fî sene ihda ve sittin ve seb'ami. Ol sâl-ı meymenet-i iştimalde Medîne-i Ankara Ahîler nâm müdeğallibin dest-i /s.344/ tağlibenden inti'zâm olunub nâm kabilde Hacı İlbeği Dimetokayı dâhil kabze-i iktidâr ve Evrenos Beg KeşanI dar-ı İslâm eyledi. Hudavendigâr Hazretleri nîyet-i gazu ile taklîd-i şemşîr-i cihân-gir edüb cemi leşker-i Cerar ve Rûmeli cânibine güzere etdiler. Fî mim ol tarihedek suye-i liva-yı felek fersâde pâyıtaht-ı kadılarî a'zm-i sefer etmek kanun iken bu nehzat-ı humayunda Burusa kadısı ünvet-i mestûri sulh u kâ'lem-rev İslam ve ber-gar-ı baban Çekis hisarı arz-ı inhidâm edüb mir-i mirun Lala Şâhin Edirne fethine mukaddemâtu-l çeyş oldu. Tekur Kur-dil Sazludere seyl-i kuh endâz-ı leşker-i firuz-i eser o güne sed-i manest çekmek sevdasında olub münhezimen hisar u kânûn etdükden sonra mahçe olan â'lem-i ara-yı tâb u nazara götürmeyyüb tuğyan-ı nehr-i Merih zamanı olmağın bir gece ehl-i ayâlî ve negayış-i emvâlî ile kest-i süvâr ve serdide-i irâh-ı fîrâr olub subh-dem sükkân-ı hisâr-ı teslîme vaz'-ı kadem etdiler. Fî mim Evrenus Begin Gömlücene ve Vardarî Lala Şâhin Paşa Zarayı feth edüb ol iki serdar-ı nâmdâr ğanuyim bî-şumûr birle vâsl-ı dergâh sa'adet-i dest-ğah olıcak Karâmanı Mevlânâ Rüstem el-kusile nal-ı gani'metinden beytu-l-mal-ı Müslimîn için Humus alınmak hükm ü şer'isi mar-i oldu. Fî mim. Mervîdir ki ol eyyamda muharrir-i hitâ-i ğitumulun cinas-ı emvâl-i kıyas kayadan efsun ve ammâ kıymetleri tahmin-i

mehmundan avn olub bazar-ı rûzgarda na'kd-i cân ile elense erzasan bir dilber-i muh-ı peyker yüz yirmi beşer O'smâniye satılmak üzre kıymet ta'yîn olunub ol tahmîn üzre Humus ilinde sultân-ı zafer nevül hazretleri husûl-i a'mâl ile Burusayâ sâye-i içlal salub Lala Şâhin Edirne'de hilât-ı rahl-ı karâr ve arâm ve Fîlibeyi nevid-i emân ile kemend-i teshire râm eyledi. Fî sene erbe'a ve sittin. Sultân-ı zafer neval hazretleri husûl-ı a'mâl ile sâye-i içlâl salub Fîlibe tekuru izlâ'lî ile sırf hakimi las oğlu Eflak ve Engerus ve bu sene kıralların kendüye padaş vâdi-i izlâl etmegin her taraftan diyâr-ı şeref medâr-ı İslamâ ısrar kasdiyle hucum-i sükkane edüb Edirne kurbunda hâlâ Şeref Sanduğu dedikleri sahrada tehzib ve imtina etdikleri içtima olunmağın kemiyet ve keyfiyetlerine tahsîl-i itla' için Hacı İlbegi irsâl olundu. Ol Şehsüvâr arsa-i bahtiyarı her berzeb-i turede me'asker-i küffara varub kimini mest u harâb ve alude-i şarâb bulmağın fasl-ı hakka tevekkül ve mu'cizât surur-ı ka'inata tevessül edüb /s.345/ Allah Allah narasını â'lem-gir ve yanında mevcûd olan cem-i ma'dud gürazan-ı şedidu's-sule-i küffara şîrâne sal-ı şemşîr eyledi. Bir fehva-yı sıdk-ı ihtiva-yı şenliki fı-kulubizzin küfrurra'b sermestan mikade-i küfr-ü işrâk-ı zehreleri çâk olub istîlâ-yı lerze-i izdırâb ile şemşîr-i tîr-i isti'lalînden aciz olmağın kenare-i melanete erişmeğe şîtab edüb tiğ-i sertizden a'zm u râh-ı giriş edenlerin ekseri nehr-i Meriç ka'rında arâm-gir oldu. Fî sene 65. Mazhar-ı sınıf avâkıf-ı celîle olacak bedamat-ı celîlesi mukabelasında İlbegi iktiza-yı hased ile Lala Şâhin tarafından tesmim olunub şîrîn kam-ı şehd-i şehadet olduğu şöhret bulmuşdur. Biga kalesi mahsur olub destur ve yağma ila meftuh ve a'sker-i meliksur-i mashar ni'ma-i futuh oldu. Fî sene 66. Evlâd-ı sultân Sa'id şehzade-i Yıldırım Bayezid ve Ya'kûb Çelebî ve Savcı Beg sevr-i hitanları için emr-i o hükkam-ı etrâf-ı da'vat ve tertîb-i cemiyet olundu. Fî sene 61. İstanbul tekuri tarafından kestler ile belağ-ı abâd-ı sâhiline vaz'-ı cesaret eden keşteniler sadme-i kahr-ı leşker-i hüsr-i eser birle rügerdan vâdi-i hüsrân olub dâhil-i kıtar-i esar olan mu'ammer maharibadı 'atul mü'esser-i a'mâl ile Kaplucâ havâlîsinde olan câmi-i â'lî bînasına teşmîr-i su'ad-i ihtisâs buyurdular Fî mim far u ikbâl birle Rûmeli cânibine tahrîk râyet câh u celâl olunub çamen-i teshir. Ve harmen-i vücûd-i küffarı söhte-i âteş kahr ve tedmir etdiler. Fî sene 68. Dimetokanın âb u feza-yı dil-kaşası sencide-i mîzân istihzan olub ol şehir-i dil-pezi'r payitaht-ı Rûmeli olmak hem habbe-i zamirleri olmuş iken ray-ı â'lîyeleri methul olub Edirne'de hâlâ gılman-i hasse-i iskan olunan sarây bînasına vaz'-ı esâs olundu. Fî sene 69. Hem bu sene kazl-ı ağaç yaniçesi ve Yanboli ve Ayduş ve kam-ı abâd ve söze Bolu ve Hayrabolu cilvegâh-ı şâhid-i feth u zafer olub amm-ı kabilde kırk kilise ve Pekur hisâr u

vice fetrak-ı teshire âvîze oldu. Lala Şâhin İhtimas ovasında fevk-i mayete savvurul-evham-ı iğtinâm ve Çamurlu nâm i sahrada Laz-ı kafîrin berda-i sılâb inhizâm edüb Samakayi makarr-ı şe'ayir-i dîn-i mübîn eyledi. Fî sene isneteyn ve seb'in. Dest-i tayıd subbanı ila a'lem-i aleniştan sultânı Kestandil cânibine tabhiz ve ihtizaze âğâz etmegın takuri tuğ-ı zafer-i furuğ-i istikbâline isti'cal edüb hasbel emr-i â'lî iltizâm cizye birle ol memleketde ke-mekan vâlî oldu. Fî sene 873 Kareçık ve İncegöz ve Bolu yine ve çital-i bergaz gerden nihâde-i tavk fermân-ı sultân ser-firaz olubsâl. /s.346/ Ayında da Hazret-i padişâh-ı kibriyâ penah imdadı. Ve seran-ı sipâh sa'y ve istibadı ile ehl-i İslâm budi ve kuvale ve derâme ve zühne ve sirûz u kara kuryede vaz'-ı küstahi arâm etdiler. Fî sene 74. Hâkim sırf Las oğlu mukaddema ikdâm etdigi vaz'-ı küstahi cezasıçün ol bed-mestin zîr-i destinde olan memleket dört ay pazide-i sipâh-ı zafer dest-gâh olub kabze-i tebş dâhil mülkü'l-yemîn sultân-ı adukeş ve zafer-giş oldukdan sonra İbn-i Las istîlâ-yı ra'be dahrayar ile der-gâh-ı gerdün esase bahr-i sâl elli rükbe-i sîm-i ham irsâlîye üzre kabûl-i a'kd-i zimmet etmegın hisse-mend feyz-i atife oldu. Fî sene sittin ve seb'in. Silitre ve Niğbolu hakimi ibka-yı higin ve külâh içün şâhenşâh encem-i sipâh dergâhına Rûmelîde inkiyâd olub hemvara hareket ve sükkani bir vefk-i rızâ-yı hümayun olmak şartıyla lisân-ı hidâm-ı bülend makâm-ı kıtarında şamar olundu. Fî sene 777. menşûr eyalet Rûmeli Timur Taş Beg nâmına terkim olunub ol emîr-i dilir tedbîr isâbet pezîr üzre sipahi oğlan bulugi ve vinuk ta'ifesi ihdas olundu. Fî sene 78. Germiyan Oğlu ser-nihade ve sâde-i natüvani Ulu Hân'dan azimu-ş-şan O'smân ile a'kd-i Mûsaheret evlâdına sebep-i beka-yı devlet olmak içün duhter-i sa'd ihtira per-settaran hürrem Yıldırım Bayezidden olmak ümîdiyle güzide-i memleketi olan Kütahyâ ve Simav ve Tavşanlı ve Eğrigözi bir mim-ı cihaz tühfe-i sultân bende ne vaz. Ve Bakisi oğlu Ya'kûb Beg yedinde ibka buyurulmak rızâsında a'rz-ı niyaz etmegın ol pîr-i vacibu't-tevakkir esaf u mültemes ile i'zaz olunub tertîb-i sur-i surur içün esdur-ı fermân buyuruldu. Fî sene culûs ve semanin. Mervidir ki ol velime-i azimede erkân-ı ivân-ı saltanat bir hasb u save yesar a'rz-ı piş-keş ve şar etdiklerinde Rûmeli ümerasının akdamı olan Evrenos Beg yüz res-ı gûlam ser u endâm işve engız ve yüz keniz geben harâm dildâver ellerinde gün simin vezirin havf u taraf ile pâye-i serîr şeref-i Mısıra a'rz edüb karın-i şitayiş ve tahsîn oldukdan sonra cümlesini sultân-ı Mısıra ihda. Ve ol taraftan gelen taz-ı nejdâd safînat ciyadi Evrinus Bege i'tâ ile şâhbâz-ı himmet bi-himmet-i te'la degme bir şikare dest-bâz olmayub ne mertebe bülend-i pervâz üç istiğnâ iduğı malum-i â'lemiyân oldu. Sur-i mezburda bir kerimelerin Hâkim-i fermân-ı Â'lî

Bege nâmzed edüb pertev afitâb ittifât ile külah-ı kûşe-i tâc-ı ibdihacın ve hûrşîd-i revâc etdiler. Hamid ili hakimi Hüseyîn Begden bî't-tuğ ve Rızâ bin şehir-i ve Seydi- /s.347/ şehri ve Belvaç ve Karaağaç ve İspartayı iştâr edüb teslîm-i semân ve feyz-i müsemmen etdiler. Fî sene 84. Mir-i miran Rûmeli Timur Paşa Manastır ve Barlaya ve Karlı ilini rabîka-i teshire bend edüb ammâ muhâsara-ı Selanikde etdugi tedbîr-i bî-hûkm-i takdîr netice-i pezîr olmadı. Fî mim. Amm-ı kabilde mir-i miran mazburası garet edüb bir seneden sonra Bosnâ ve Hersek memleketlerin suhte-i âteş haserat etmegın hakimleri nâçâr tâleb-i zinhar olub-intizâm-ı cizye birle canlarına nişân-ı emân aldılar. Fî sene sittin ve semanın. Hem rahî-i sa'adet ve ikbâl birle Rûmeli cânibine tahrîk-i rayat çah u celâl buyurulub Şehzade Savcı Beg Burusa mahafazasıyla semur olmuş idi. Ba'zı erbâb-ı fîtne fesâd ol merd-i azarı dava-yı İstiklale mal edüb hazîne-i beytu'l-malî işra u eşkıyayaâ tevzi ve ol genc-i bî-renci tezyi eyledi. Bu haber-i mekrûh tekrâr Anadolu tarafına güzâr-ı iktizâ edüb gen ovasında peder-i püsr kerem-saz henkeme-i gir u dar olacak erbaba camiyyet-i erbâb şika tar-mar. Şehzade-i bi-edab giriftâr olmuş iken dâ'ire-i nadi'e vaz'-ı kadem itmeyyüb belki rağme-i bî-ahenk küstahiye nice şubeler ziyâde etmegın âteşin mil-i hadîd merdüm çeşmine sedd-i sedid olub menşe-i vücudi olan sultân sâ'id tarafına geç hazâr etdugi için hâkim mahkemesi kazâ ve kâder fermân bî-dermanı üzre temâşâ gâh-ı dünyâ-yı bî-bekâyâ nazar hânzade-i didesine perde-i havale çakeyledi. Fî sene 87. Sofyâ nevahiyesi gayr-i mert fersude-i sem-i semend leşker-i zafer-mend olub lakin metaneti mühimmesi teshin hisarı u'kde-i tehire düşünmüş idi. İttifak-ı mü'ellif-i kulubdan fen-i bezderede mahir bir dilir-i dildâver bu canibden firâr ve Sofyâ takririnin hizmetîn ihtiyâr edüb makâm-ı ihlasdan kıyâm ve sanatı ile ol baba imtisâb-ı tam etmegın bir gün şikarda tekviri tenhad-ı şurub suvar olduğu semende mühkem-i ben eyledi ve hezâr gişes ve ihtimâm ile Fîlibede ser-a'sker-i İslâm olan Belyan Bege teslîm edüb cer-i mezbûr tekuri vesile-i teslîm-i hisâr eyledi. Fî sene 88' Düşmen-i dirin Karâmanoğlu eyyâm-ı gıyabetinde mağrurane hareket edüb memalik-i mahruseye dest-i tud-i diraz etmegın Konyâ sahrasında buruce seza cezasını istifâ edüb hisara karar etmiş iken hâlîle-i celîleti's-şani sıfatıyla mazhar avatîf-ı Hüsrevânî oldu. Fî mim muharebe-i karâm niyanda mir-i mîzân Rûmeli Timurtaş Paşa izhâr etdugi hidamet-i pesendide mukâbelesinde yed-i istihkakınâ bî-târîk-i zamime-i berât /s.348/ vüzâret verülüb iki rutbe ihrazı ile karîn-i i'zaz olmak ibtidâ Timurtaş Paşaya müyesser olmuşdur Kadı a'sker Mevlânâ Hâlîl iktiza-yı rey-i cihân ara üzre mukâddem vezîr-i azam olub oğlu Mevlânâ Â'lî sadr-ı u'lemâ olmuş idi. Yenişehir fethi

içün sebekeş-i İslâm olub yolda icâbet-i da'vet-i ziyâfet-hâne-i daru's-selam etmegın mensub-ı câ'lî l-i vezâret ile yine oğlu ikrâm olundı. Fî mim Âsûde-i hâl-i zill-i emân olan fermân fermayan-ı kefereden Bosnâ-hakimi tâb-ı temmuz-i kahr-ı ceker sözden rehnaş etmeyyüb sırf hakim-i tahrikiyle makâm-ı lec ve hamede kıyam etmegın Lala Şâhin yirmi bin kadar güzide a'sker ile ol kişver-i pazide-i talangiran edüb leşker-i firuzi eser yağama ve garet içün etrafa perîşân olmuşlar idi ki kiminkinede fırsat beyâ senk-i bî-dîn nagâh ser-a'sker-i sipâh üzerine hamle-i saht edüb ol bed-bahtîn alel-akala hucumi şiran Rûmi tabâh. Ve ekserin ğaltide-i hak-i siyâh eyledi Lala Şâhin hezâr-rûz u zar ile ancak rubude mikdâra sekr-i sahîl selame i'mâl edüb ma'adası niheng-i deryâ-yı veya şemşîr gelu gade oldu. Fî sene89 Şehriyar nâmdar li-masluhat-ı İstanbul tekurunu bir duhterine hâll-i bend-i regbet olub ikisinin dahî şehzadeler muharrem ferfe-i izdivâcı etdiler. Fî mim der-gâh-ı râfet-i dest-gaha a'rz-i inkıyadı vesile-i emin-i hâtır-ı neşad eyleyen hükkameden Silistre ve ol nevahi ferman-ı ramı olan nâ-derest peymân tahire-i küstahiye vaz'-ı kadem etmesin ol bî-edeb-i tedüb içün â'lî cenahu'l-isti'câl vezîr-i azam irsâl olunub hûrşîd üç saltanat ve ikbâl dahî berabarceden burç uhra tahvîl ya'nî kâ'idetu'l-mülk kadîmleri olan Burusayı pâyıtahtı Rûmeli Edirneye tebdîl eyledi. Vezîr dilir-i gâh darb-ı şemşîr-i gâh hükm-i tedbîr ile Şemni ve Pürvâdi ve Turnevi hisarlarından âsâr idifr-i devr ve zabt ve muhafazaları emrinde sarf-ı makdur edüb canına emân verilmek içün Nigbolu ve Silistre ve sâ'ır zîr-i nigin ferâmanı olan kala-i müsellesi desti-i istihkakı sultânı oldu. Fî sene 79. Memlûk-i mahruse civârında olub hembüş ekarî meslûk-i küffâr-ı diyâr-ı İslâma eziyet ve ızrâr-ı is'âlîne delalet olan Las kasrına itibar vücudun mahdumu'l-asas etmek içün sultân-ı â'lî nejâd taklîd-i şemşîr-i cihâd edüb karb-i vusûl leşker-i bahârı haberine intizâm üzre Fîlibede darb-ı mezille-i-i kara eyledi. Fî sene ihda ve tisin Las bed-kar-ı cem hem meliklerine iblağ peyâm-ı mefîn-i amm edüb yüz bin kadar kâfir-i zirlivayı nuhuset /s.349/ davasında ictimâ' etmegın Kosova sahrasında perdelane İslâmiyane mukabel olub i'mâl-i edavat-ı harb ve kıtal eyledi. Guzal-ı zafer-i semât keresaht-ı piyvend dar u gir hâllini serankeşt şemşîr-i sâ'ika tesire tesîr kavale edüb şale-i cavale tiğ-i bî-diriğ dîde-i küffera dem-i helâk görünmeğın netice-i sa'y ve ikdamları şikest ve inhizâm olub cellad-ı canistan kahr-ı sultândan tahlîs-i cân etdiler etrafa perîşân oldukdan sonra kişteler meyânından bir mecrûh hareket-i mezbuhi ederek telak-i telkîn imân behânesiyle şehriyat nusret şi'ara yakîn olub selafe-i sahba-yı şehadet-i nuş etdirdi. Fî râmazan li-seneti'l-mezbura.

Viladetiş fî sene: 726

Culûs fî sene: 761

Müddet-i saltanat fî sene: 31

Müddet-i ö'mr fî sene:65

Belad-i İslamiyede bî-hadd-i İbnihuye hayr ihdasiyle rus-i me'ad için a'dâd-ı zad buyurduklarından mâ'adâ Burusada Kaplucaya müşerref câmi fevkanîyesinde medrese ve kurbunda i'mâret ve tabhâne binâ etmişlerdir. Fî sene seba ve sittin ve saba'in. Gökdere makseminde olan mescid dâhil onlarındır. Yenişehirde câmi ve pustîn-i pûş-nâm a'zîz için bir â'lî zavile binâ edüb bir kavle Burusa hisarı içinde Sarây Kapusunda olan câmi dahî onların eser-i hayrıdır. Ammâ şekayıkda mezkûr olduğu üzre veled reşâ'edları Yıldırım Bayezid temhîd etmişlerdir. Evlâd-ı se'adet-i nihâd

Sultân Yıldırım Bayezid vefatiş sene: 761

Viladetiş sene:805

Ya'kûb Çelebî viladetiş sene:769

Vefatiş sene:891

Savcı Beg viladetiş sene:773

Vefatiş sene:787

Vuzerayı Azam nikaşte-i hâlem hoş rakam olduğu üzre vezîr-i azam Hâlîl Paşa amm-ı semani ve saminin hududlarında a'zm-i kişver-i a'dem edüb oğlu Â'lî Paşa hidmet-i sedaret-i azmi birle mükerrerrem oldu.

Tafsîl-i Veka-yı Ahd-i Yıldırım Hân

Sultân mensur el-liva a'zm-i feza-yı can-feza-yı bekâ edecek püser mehterleri Yıldırım Bayezid serîr-i saltanata culûs ve vüzerâ ve ümera ta'ziye ve tehniye için edâ-ı hidmet dâmen-i bus edüb bî-çâre Ya'kûb Çelebî derende gezen-i merk pençesinde zebûn ve def-i fitne-i zehume için selatîn-i al-i O'smânı biraderini şehristân-i a'deme göndererek kânûn oldu. Ala-cenahi'l-isti'câlî iki cenâze dahî Burusaya İrsâl olunub Kaplucada olan câmi-i şerîf mukâbelesinde defn-i zîr-i zemîn oldular. Las /s.350/ hüsrân male ve engele a'la-yı livaya şikakda hem kar-ı ittifâk olan erbâb-ı küfür ve delale kuşamlı için harf-ı taraf ümera o sipâh-ı irsâl olunub herbiri bî-hadd-i nefayis emvâl ile der-devlet nevâle rüyâ'mâl etmegin ol mâl-ı helalı Burusada olan İbnihuye hayr ihdasınâ sarf ile tahsîl ecr-i cezil ve illa şehri bade'l-feth mühimmat-ı i'mâret için vâkıf tenbil edüb ol sefer huceste eserde birer bahâne ile Aydın ve Saruhân ve Menteşe

vilayetlerin mudafa-yı mamâlik-i O'smâniyeden mâ'adâ ve hükümetlerine şepzadeye ve ümerâma tasyini ile ihtimâl-i teyakkus fîtn ebbabını mesdud etdiler. Fî sene isneteyn ve tisîn Timurtaş Paşa Kartava madin-i nevahisiyle ve sâ'ir mi'adını ve ekser memâlik-i Lası zabt edüb ğanayim-i bî-şemâr-i birle tekbi haşîye-i besat-ı menat eyledi. Fî mim. Müceddid erkân-ı devlet-i O'smâniye olan Çelebî sultân Mehmed eğerce ba'zı kulub-i tevârîhde yedi yüz seksen bir sene sene-i ademde dîde-i güşayın esare-i bağ-ı â'lem olduğu mestûrdur. Ammâ ğâlibâ kevkeb-i rahşan vücûdı bu sâl-ı meykere vü iştimalde üç şuhûdde feyz-i nûr zuhur etmişdir. Karâmanoğlunun tekrâr etvâr-ı nâ-nemvarı muharrik ğayret-i şehriyar-i olub bir müktesa-yı mensıb-ı kişver-i giri Germiyan ve Teke ili ve Hamid ili memleketlerin samime-i kâlem-rev O'smâni ederek a'lam-ı alemistan hakan-ı kâ'idetü'l-mülk-i Karâman olan Konyâ cânibine doğrulub hakim-i Taş iline karâr ve sükkânı münhec-i müstakîm teslîme suluk-ı ihtiyâr etmegın ol şehir-i şehiri zabt ve bu uslub üzre Akşehir ve Niğde ve Aksarây vesâ'ir muazzemat belad-ı Karâmineyeyi silsile-i temlike rabt ve bu semt üzre Akşehir İbn-i Karâmanâ Larend ve Taş ilini artani buyurdular. Fî mim. Eflak voyvodası müstesil ruyet-i şikâk olub deruhde etdugi may-i cizye irsâlînde ihmâl üzre hareket etmegın ol cânibe tahrîk-i rikâb-ı a'zîmet buyrulub bir hamle ile bünyân-ı mersus saf-ı sigahı tahrib ve mukaddema müte'ahhid oldu cizyesi ta'sif ile te'dib etdiler. Fî sene 793. İbn-i Karâman eyyâm-ı ğaybeti iğtinâm edüb ala ğaflet Anadolu muhafızı olan Timurtaş Paşayı Ankarada saydâm keyd etmekle ol cânibe sevk-i sigâh gine hah iktizâ edüb kurb u vusûl rayat şehriyar-ı guş-i güzârı olıcak eğerce Paşayı mükerrerem itlak ve anı vesile-i istida-yı merahîm ve eşfak eyledi. Lakin sirat-ı hâl-î mecla-yı sur-i husûl-i a'mâl olmayub zarûrî tertîb-i saz oldu saf-ı kîtâlde netice-i mukaddemât tek ve tâb ba'da gendi behire-i /s.351/ hayâtdan me'yus ve oğlu Mehmed Paşa vakı'a-i Timur'a dek on sene Burusa hisarında mahbûs olmak oldu. Fî mim bekaya-yı ba'zı kubuyıl Çingiziye mütegallibelerinde Kayseriye ve Sîvâs ve Tokat hakimi olan Kadı Burhâneddîn Ahmed nâm â'lem bî-a'mâl pabeste-i tar anakib tul-i emel olub kendüye saltanat istegiyle mütesaddi-i da'va-yı istiklâl ve istibdâd olduğu ol tarafa muharrik tuğ-ı sâhib-i kıranı olmağın mücerrede âvâze-i a'zm-ı zafer-i cezmleri ile terk-i dar u diyâr ve Harput cebelinde Diyarbakır ve Ermeniye hakimi Kara O'smân Bayındır elinde a'zm-i daru'l-bevar edüb ol kişver ser-ta-ser müsahhar oldu. Fî sene 94. Sultân-ı Zafer karîn Hazretleri Kadı Burhâneddîn genc teng u tar mezarında mukîn oldukdan sonra bu feth-i mübîn ile doksan sekiz sene sende kamübîn oldukları dahî nigâşte-i sefahat ba'zı

mütebirattır. Timur-nâme mü'ellifî Arâb-şâh nakli üzre mezbûr Burhâneddîn Ahmed Sîvâs ve Kayseriye ve Tokat fermân-ı ferasi etba'ından bir kadının tâleb-i i'lm ve hüner püzeri olub mahdum-i intikâlinden sonra bî-târîki'l-teğlib ve sâde-i câh ve ikbâle kadem-i nihâde olmuş idi. Nüsif müştâ-yı etrâf Sivasda haymesen-ı ikâmet istinad olan Kara O'smân Türkmen-i müntemiyan-ı âsitân-ı burhâniden olub zîr-i müstezil himayetinde hoş-hâl ve saye-i cenâh-ı hümayaya himayetinde müreffeh ikbal iken ba'zı müfsidîn ağva ve telkini ile beyinlerinde olan sadâkat ve itilaf ada'vet ve ihtilafa methul. Ve dostluk ve düşmanlığa mübtelâ olub bî târîki'l-müsanibe irsâlîne müte'ahhid oldu na'kd ve cinsi isâ'linde izhâr sûret temattu ve ba'zı emakin-i muni'aye tahsîn ile a'rz-ı ubudiyetten terfî' eyledi. Kadı Burhân ol nadan-i te'dil kasdına cem andan şemâr ile setharâne ser-vaki Kara O'smâna kerem-i reftar olub kendüyi deryâ-yı cem adaya ilkâ eyledi. Bahr-ı heyecane henüz tahrîk-i dest ve pes etmeden felek-i vücûdî tesadüm-i emvâc kahrı O'smânı birle şikest bulub şurte-i taht-ı suhi canesîni olmamağın a'yan Sîvâs istimesiyle Yıldırım Bayezid Hân ol sube alf-ı i'man ve kâlem-rev kûm-i burhâni olan kalave beka-i zir-engîn fermân edüb ta'yîn müstahfîzinden sonra Erzincân tarafına giran-ı rikâb-ı a'zîmet oldu. Hakimi nâminâ olan Tuhr-ten istîlâyı Çin ve bedelli ile terk-i dar u diyâr ve Timur cânibine fîrâr etmegın bî-muracest-i tîr u şemşîr ol kişver ser-tâ-ser bend-i kener-i teshir olub Tuhr-ten evlâdı ve eyâ'lîni mahbus u Burusa tarafına irsâl ve bu sebeb ile Timur anid ve Yıldırım Bayezid beyinlerinde /s.352/ âteş-i ada'vet işgal eyledi. Kastamonu hakimi olan Kötürüm Bayezid nâm pîr-i Fertutluna ve luk-i târîk-i şikâk-ı edüb mukaddema Eflak edüb mukeddema Eflak voyvodası dahî anın tahrikiyle terfî'-i âyet-i etdugi nümeyân olmağın tertîb-i ceza içün â'lem-i â'lem ara felek-i feran oldu haberi peyan-ı merk ile tesebık ederek vâsıl olub bî-teklîf-i Kastamonuyâ vakra-i rahâs ve O'smâncık dahî Yeniçeri kala ve kasabat muzafateyle hitâ-i teshire dâhil oldu. Fî sene95 Bayezid oğlu İsfendiyâr Sinoba karâr edüb ol kal'a kendüye ersanı buyrulmak ricâsına arzumend-i in'am-ı sultân olmağın müstevlî karîn-i kabûl oldu. Las havâhir-zadesi Velik Oğlu İsfeletor Sinoba karâr edüb ol kal'a kendüye ve letâfetîn şâhı ve üç hüsn ü melahatîn mahi bir hemşiresini pürsitaran hârem-i şehriyar-ı kıtarında şemâr edüb şehbâz-ı bülend pervâz-ı dilazadları ol tersaiçe aşve karek dâm-ı kişve-yi a'nber badîne giriftâr olmağın ibrâminâ râm olub ecdâd-ı kirâmları irtikâb etmedugi idare-i cam-ı şarâb nabe-i ikdâm ve bu sebeple bir kaç eyyâm-ı nazm-ı umûr-ı mülkiyeden kefi nazar ihtimâm etdiler. Bi-naberin ahvanın mazlumeyn â'lem-gir olub hattâ emvâl-i re'ayaya dest-ı te'ad-i diraz eden seksen nefer kazâ-ı bidâd ger-suzende-i âteş ile ta'zib

olunmak mukarrer olmuş iken muharrem meclîs-i has sultân-i nedim Habeş-i latîfe-i müşhuresi takribiyle giriftâr-ı a'zâb-ı nardan hâlâs olub her biri cürümleri kadar ta'zîr olundukdan sonra bâz-ı mukarribin fî-zamanınâ beytu'l-mâl-ı Müsliminden kifâyet-i kuzât-içün ta'yîn olunan hassa müstehakkınâ vâsıl olunmağın ilca-ı zararet ile tenavül mâl-ı hareme ikdamları ba'zı merkebe ve kitabete ahz-ı ücret emrinde ülema-ı dînden müte'ahhir kâlem sen tecvis oldukları kütüb ü fikhiyyede mestûrdur deyü best etdugi mukaddemât-ı mafsule ve meşru'iyeye taraf-ı saltanatlardan dahî vaz'-ı imza-yı ruhsat olunub kütüb ü hüccetde yirmi ve kayd-ı mecelle yedi ve akd-i nikaha on iki versem kasemet binde yirmi akçe ta'yini ile hükm ü şer'i oldu. Fî sene 96. bed-i hahân dîn u nedik ve fermese ve emsâlinde nice bin muhazil-i müşrikin memâlik-i İslâmiyeyi pazede-i guret etmek niyetiyle Selanik sâhiline vâsıl oldukları haberi buruce isticâl ol cânibe a'zîmet-i rayat câh u celâl iktizâ edüb gayile-i mezbura sınıfa oldukları sonra Selanik ve Yeniçeri muzâfetiyle defder-i memâlik-i İslâmiyeye kayd olundu. Fî mim. İstanbul /s.353/ tekvuru mukavemetden aciz ve kusuri cihetinden hebware makâm-ı fermân kıyâm edub dâmen-i mülki dest-i ta'rizden sâ'lîm iken Engerus krâlîyle nihân-i mu'amâleden hânî olmayub tarafından ebvam-ı murasele güşada etdugi merfu pây-e serîr-i â'lî olmağın Edirne'de cem-i sipâh buyrulub şâhid visâlî reşk-i selatîn olan şehir-i Kostantîn mahsur leşker-i mansur oldu. Fî sene 97. Engerus kralı Sultân Münhibal ikbâl işgal için Mevlânâ İdrîs Tarihinde mestûr olduğa üzre yüz otuz bin a'sker ile Nigbolu kalesini muhâsar edüb bu heber-i mekrûh bu haber-i mekrûh vâsıl sem-i şâhriyar kuh olacak İstanbul altı ay muhâsara olunmuş iken takdîm kâ'idesiyle a'mâl-i tekrîre bir müddet tefsîh-i ecel buyrulub ref-i sa'il cânibine mayil oldular. Nigbolu kurbunda bahr-ı heyca-hayeç ve bâzâr-ı kar-sar-ı ra'îç olub tîr-i şemşîr müşâhede-i şâhid zafer arzusiyle su-be-su cest u haye başladı hamle-i hatimetîn-ni'alede avne i'bret müte'âl-i ikarîn hâl-i sipâh huçeste mâl olub kefer-i hüsrân-i encâm pi-siperâh ihtizam ve a'sker-i İslâm mezhar-i sınıf igtinâm oldu. Fî sene 98. Nasîb-i guzât-ı zafer-i semât olan ne'met-i bî-kıyas mukabelesinde takdîm şükür ü sepa ve Burusada Câmi-i kebir bînasına vaz'-ı esâs buyrulub mukarreb dergâh-ı hazret-i ba'rî Seyyid Şemseddîn Muhammed el-Buharî veyahut Şeyh Hamid-i Aksarayî irşadıyla Sultân-ı pâk-nihâd hazretleri terk-i can-ı badeye câzîm ve tebettü-i ilallah rahınâ â'zm oldu. Boğazkesen Kalesinin üst yanında Güzelce hisâr ünvanıyla şöhet-i şî'ar olan hisarı binâ edüb Kara Deniz tarafını sed etmegün tekvir-i makhûr ü girdâb-ı ızdıraba düşüb taraf-ı saltanat ve erkân-ı devletde bî-had i'mâl-ı herç ü nigaz-nâmesinde sâl-i besâlini haraç on bin altun irsâlîyeye

te'ahhüdiri dahî derc ietdügünden ma'ada'ül-kirâm İstanbulun bir makbul mahâllinde icraya ahkam-ı İslâm olunmak binâ-ı mahâlde ve cami ve nasb-ı kadı va ta'yîn eman buyrulmağa râm olub fetret-i Timuriye zuhurunadek silal şer-i mutahhar ol kişverde carî idi. Fî mim Turhâla ve medînetu-hükema enne himmet sultân-ı en'âm ile dar-ı İslâm olub kıral-ı menhus kişver-i Engerus taht-ı yed istîlâsında olan bası emakin siresm-i semend-i ğaziyanda vîrân oldu. Fî sene 99. A'sker-i safer intima ile ümera kar-ı /s.354/ azma irsâl olunub Kankarî ve Bahseni ve Malatya ve Divriği ve Darende va Kemah memâlik-i O'smâniyeye isafâ buyruldu. Fî sene semamnemis. İrak-i Arâb-ı va Tebriz Hakimi olan Sultân Ahmed Celayır ve fermân ferma-yı Azarbeycân Kara Yusûf Timur sâhib-i zuhur elinden tahlîs-i keriban-ı cân etmek ricâsına der-devlet medara iltica edüb mashar-ı mesid-i mükrim şâh-ı kerîm oldular. Fî sene isnâ ve semanimi. Mukaddema mersum hâme-i tahrîr olduğu üzre hâkim-i Erzincân Tuhr Ten ser-güzeştinde Timur kem-keşte râh şunûr olub tavr-ı edebden harih bir mektub mez-harf ile deryâ-yı ğayret Yıldırım Hâni nemvic ve madde-i gitne-yi tehbiç eyledi. Mektub-i uslubunca bu canibeden dahî tend u tis cevâb nâme-i i'nâb emîr-i irsâl olunub niş-ı gazub Timur masıdk-ı kazahi Temur olmadan memâlik-i mahruseden Sivası tahrib ve dört bin merd çalağı hayazîr-i hakda defn ile ta'zib edüb Malatyayâ pençe-i istîlâ dirus ve ol kişverde erbâb-ı cevri bâz eyledi. Fî sene 803. Pes-i angâh kem-râh Hâleb ve Şâm tarafına atf-ı zimân edüb kadem-i sum-i ekser diyâr-ı Arâb nümune nûma-yı aşiyane-i bum oldukdan sonra vücûd-i bed-budine daru'l-halife-i Bağdâd ma'aden şer ve fesad olub ol kişver-i ser-tâ-ser mazhar sûret-i celâl ve sükkânı perîşân hâl oldu. Timur bed-fercam tahrib-i diyâr-ı Şâm ile iştiğâl etdugi eyyamede bâ'is-i iştiğâl olunub ol hisared şevâr-gır dâhil kabze-i teshir oldukdan sonra Sultân Ahmed şefa'atıyla Tehreten ka-mekan eyaleti de takrîr ve lakin babena i'syân olmak için zen u ferzendi Burusayâ nakl olunmak ile takdîr olundu. Fî mim Tarafeynden bir müddet hoşnut emîr müraselet tevatür-i aşub hız olub deryâ-yı kar u kin lücce-i riz olarak iki bahr-ı sevac Ankara kurbunda ihtilât imtizâc edüb bes yâre keştikandan seyl-i hûn gayret-i ceyhyn olmak ile az kaldı ki felk-i felek esîr-i emvâc-ı tûfân dar u girde ser-nigun ola dest diger andan intizâ' olunan Aydın ve Saruhân vesayır samayim-i memleket-i âl-i O'smân hükkamı ki bim-i cân ile etrafa perîşân olub Timur bedrihân merz-i bum-i Rûma hucûm etdükde sen camîne pervane olmuşlar idi. Dem-i itiyal-ı âteş-i harb ve kıtâlde bir fehvâ-yı harb-i sical hezâr mûsa'ade-i melik-i ahvâl çeşm-i taraf hasma görünmeğın saf-ı sipah-ı zafer dest-i guhda olan rime-i remende-i etrâk eski beğleri cânibine ve Tatar /s.355/ a'sker dahî serdar-ı

sabıkları birâder zadesi Tuher Ten tarafına meyl-i girîz edüb meydân-ı harb ve setize
 sebeb-i za'f-ı kuvvet ve kuvvet-i za'f oldu. Çün iradet-i â'lîye-i izzedi ol mu'arrike-i
 ittihamede sipâh-ı İslâm ğarkâb-ı girdâb-ı inhizam olmağa müte'allik idi. Mükeddemat
 kuşış ve ihtimâm muntic-i husûl-ı serâm olmayub şekkar-i liva-yı şevket-i O'smâni
 sadme-i yâd-ı muhâlîfden pür-pic u tâb ve Yıldırım Hân dest-i düşman canda mevkuf-i
 şeşder-i hayret ve ıztırâb oldu. Fî zilhicce irsene erbe'a ve sema-nâmeye ekber evlâd-ı
 kirâmları olan Emîr Sultân Vezîr-i Azam Â'lî Paşa ve Yeniçeri Ağası Burusa cânibine
 inan-tâb müraca'at olub hazineye mevcut olan nefabes emvâl-i nâ-ma'düd ile Edirne
 tarafına güzâr ve Çelebî Sultân Mehmed hükümet-gahı Amasyayâ teveccüh ihtiyâr
 eyledi. Mustafa Çelebî ser-gerdân beyaban kam-nâm olub İ'sâ Celebî cuya-yı semt-i
 selâmet ve Mûsa Celebî vâlîd macedleri yanında sâbit kadem-i Makâm-ı hiffet oldu.
 Mazhar-ı kahr-ı zul celâl olan Timur bed-fe'al-i emr ile nebiresi Mehmed Sultân Burusa
 ve etrafına tahrib ve mukarreb dergâh-ı Seyyid Mehmed Buharî ve üstad-ı ulema-i
 Rûm-i Şemseddîn Fenarî ve küdvetu'l-muhaddisin Şeyh Mehmed Cezeri cenâblarına
 vaturalarından bir kaç gün tağrib Kütahyâ sahrasında ol a'zîzler Timur hün-riz
 me'askerine vâsıl ve surate kemâl-i tebe i'zâz ve ikrâma nayıl oldular. Hazret-i emîr
 Buharî ve Molla Fenarî ruhsat-ı yefte-i insiraf olub Şeyh Cezarî cenâbların kerhen
 istiscab eyledi. Timur makhur altı aydan ziyade Anadolu memleketince işgal-ı envası
 şena'at edüb hin u murace'atda her kişver-i varis fedimine teslîm ile rasb-ı mülük-i tu'if
 vadisinde ruş-i İskenderiye süluk eyledi. Merzibum-i Rûmda Yıldırım Bayezid
 cenâbların temkîn etmek karâr-dad-i zamir Timur olub hemvare sur-i tevakkir ve
 ikrâmda intimâm ederdi lakin ol padişâh-ı ğayyur-i Timur gibî ferma-yı tarafından
 nâmzed-i saltanat olmak mu'arrası li-havfından tefur edüb istîlâ-yı teb-i tâb-ı ıztırâb ile
 arızâ-i hima-yı muharrikaye mübtelâ olmuş ve ol hilalde Timur bed-fe'âlî Hamid ili
 teshirine tahrîk-i râyet-i a'zîmet edüb Yıldırım Bayezid ıslâh-ı mizâc-ı letâfeti
 imtizacları için iki tabibî edüb ile Akşehirde kalmış idi. Eğerçi ol hükümet-i şinas
 tabibleri mu'aleci ve tedbîrde tekfîr etmediler. Ammâ takdîr-i hilâf-gir olmağın inhirâf-ı
 mizaçları kabil-i i'lâc olmayub bu dar-ı vahşet-medardan irtihâl ve sarây-ı enis-i â'lem-i
 kuddüse ittişâ eyledi. /s.356/

Fî şa'iban- li-sene: 805

Viladetiş sene: 761

Cûlus-ı fî sene: 891

Müddet-i saltanat sene: 14

Müddet-i ö'mr sene: 44

Sâl-ı culûs-ı meymenet-i iştimalde Burusada atıcılar semtinde câmi medrese ve i'mâret ve daruş-şifâ ve tâb-hâne bînasına ba'zm-i himmet bî-hemtâ ve altı sene sonra câmi-i kebir u'nvâniyle şehir olan ibâ'det-gâh bî-iştibâhi inşa edüb gayret-i âb u hayvan-ı ok çağlar-ı nâm-ı nehr-i â'lî kemerler üzre nebni mecra ile şehre icrâ buyurdular. Rus-i me'ad için Edirne'de câmi ve i'mâret Dimatoka ve Kütahyâ va Balıkesîrde ve navi ve ala şehirde câmi ve medrese ve karakeryede imaret icad etmişlerdir. Burusa kadısı Mevlânâ Şemseddîn Fenarî huzurunda â'lîmler muhit oldu ber-made için alayâ dîn-i şâhâdet etdiklerinde mazhar la-yehafu fî-ilahî levmete layla olan ol hâkim-i hasîm kabale-i şâhadetlerini ümera-i kakül seza görmeyüb terk-i cemâ'at etmeleri bahis cerh olduğunu ifade edecek bu kelâm-ı hakdan kat'a mecrûh olmayub sarây-ı â'lî piş-gahında bir câmi bînasına sarf-ı himmet ve ukat-ı hamsede hazur cema'ate mudavemet etdiler.

Tertîb-i evlâdı kirâm Ertuğrul viladetiş sene: 778

Zemân-ı saltanat Yıldırım Hânî'de a'zm-i mülk-i cavidani etmiştir.

Fî sene 794

Emîr Süleymân viladetiş sene: 782

Vefatiş sene: 814

Sultân Mehmed viladetiş sene: 793

Vefatiş sene: 824

Mûsa Çelebî viladetiş sene: 793

Vefatiş sene: 816

İ'sâ Çelebî viladetiş sene: 793

Çelebî birâderi Sultân Mehmed'den Fîrâr edüb Karâman diyarında kadem-i nihâde-i bidan adem oldu.

Fî sene: 811

Mustafa celebî veladetiş fî sene: 794

Vakıa-ı Timuriyede pes-perde-i hafade mestûr olmuştur. Kasîm Celebî nâm berferzendi dahî olub hattâ Sâ'ir Süleymân İstanbul takviriyle bâ'is-i te'kid-i sulh olmak için bî-târîki'l-rehn anâ teslîm etdugi ba'zı kutub ü tevârihde nakaşte-i hâme-i rivâyet olmuştur. Amm-ı culuside sadr-ı vezarende bulunan Â'lî Paşa makamında ibka olunub Sekiz yüz on üç hududunda dâ'ire-i şuhûddan ma'kut olacak oğlu İbrâhîm Paşa varis-i mesned-i pederi oldu.

Tafsîl-i Ehval-i Şehzade-gan

Kelb-i ukur Timur Akşehirde geldikde şehriyar-ı mağfur cenâzesin emaneti vaz olunan Şeyh Mahmûd Hayran mezârından haraç etdirub hasbe'l-vasiyye merkud-i pür-nûrlarına /s.357/ isâl için Mûsa Celebîye teslim-i mezbûr şehzade-yi mazhar-ı sînûf tekrim eyledi Çün mubadi istîlâ-yı Timuride Burusa ve etrâfını harâb ve Câmî-i kebirde rabt-ı devâb eden veliahd-ı saltanat Mehmed Sultân nâm-ı nebiresi Yıldırım Hân ru-gerdân â'lem-i fânî oldu ayda suhte-i sâ'ika-i kahr subhâni olub çetr-ve hürkahi hayma-i mezâr asâ-maha-gâh sipahi olmuş idi izz-i ihlaf iclafî olmağın ğark-âb-ı girdâb merk oldunda hucum-ı sılâb hemum ile Timur ahen dil-padergil olub merz u yevm-i Rûmdan ref-i kadem şum eyledi. Ol bed-baht şerir-i âvâze-i kus-i rahıl-i â'lem-gir edecek mukeddema tufan cenk ve sertiz mücerris oldukda kenar-ı selâmete tevcih-i bâd-ban a'zîmet eden İ'sâ Çelebî Burusa etrefında pesperde-i hafaden runüma olub bî-mezahim mürebbî-i nisin mülk-i O'smâni oldu. Bir def'a hücûm Sipâh Süleymani ile taht-ı saltanatı berbâd edüb karâman diyarınâ firâr etmiş iken Emîr Süleymân Rûmeliye güzâr ederek İ'sâ Çelebî hava-yı saltanatda best-i cenâh-ı himmet edüb taht-gâh kadîmede tekrâr sâye-i istikrâr saldı. Fî sene 808. Mersuna yûra'-i beyân oldu üzre teraci necem-i ikbal Yıldırım Hânı imaret-i nümayan oldukdan irşâd-ı baht mâder-zade ile Çelebî Sultân Mehmed hükümet-gahı cânibine tevcih-i liva-yı şâh etmişler idi. Ufk-ı tebid secaneden tulû' kevkeb-i baht al-i O'smâniye dîde-i güşayı İntişar olub bir müddet maslahat vakt-i iktidası üzre tığ-i polad nejadların silâb-ı hucum İhdayâ sedd-ve dâmen-i mülkde kara bahyi ve kara devlet-şâh ve Kıyâd oğlu ve Eynel oğlu emsâli dest-i tetavüllerin sadd ederek Amâsiya ve Tokat'da sarf-i evkat ve biraden mehterleri Emîr Süleymân ile re'ayat-i merâsim-i mükatibe ve sehadat ederler idi. İ'sâ Çelebî ba-vücûd-ı sağır sını-i serîr-i sultâniyede mütemekkin oldu kuş-i güzârı olacak Burusa canibini şedd-i tahl-i a'zîmet edüb ulubâd o günde ol iki nahl azad heva-yı saltanat ile birbirini düşdü. Meydân-ı gir u darede sadme-i humle-i a'sker-i cerar Mehmed ile saf-ı sipâh İsevi tar u mar olub Celebî Sultân Mehmed feth ve zaferle hem-inan Burusaya vâsıl ve devlet-i saray-ı â'lîyyuşşana dâhil oldu. Fî sene 809. Timur fermânı üzre na's-ı rahmed karîn Yıldırım Hânî Şehzade Mûsa Celebî ile Germiyan-zade Ya'kûb Begede mahfûz idi. İnzarına fermân-ı sultâni esdar buyrulub patişâh mağfuri hâne-i hak-ı mezârda mestûr ve biraderlerin mazhar-ı i'nâyet nâ-mahsûs idiler. Fî sene 10. İ'sâ Çelebî merretan ba'de uhra. Üç def'a dahî şahinşâh mü'eyyid Sultân Mehmed ile makâm-ı lec /s.358/ ve hasma kıyâm ve her birinde a'zm-i kureyve-i ihtilzam edüb â'kıbet diyâr-ı

Karâmanda dâ'ire-i vücuddan nâbûd oldu. Fî sene 811 Sâ'lik-i târîk bî-edebî tam Çelebî etrafa güymâlî münâsib hâl olub İzmirli Cüneyd Beg ve Ermiyanoğlu Ya'kûb Beg İzmirli teslim nehce-i bahâri bahçe-i inkıyada ru-cihâde olmağın bir muktezâ-yı kerem-i amm-ı hükümet-gahları yine kendülere in'am olunub ammâ zur-Bezavi Timir-bed-i güher ile dest-i tasarruf O'smaniyandan beder olan Memleket Saruhân amme ve Aydın ilinin güzide yerleri mülk-i mülke idhâl ve husûl-i a'mâl birle Burusayâ tevah-i rayat-i sa'adet ve ikbâl buyruldu. Fî mim. Peyâm-ı istiklal-i sultânı Emîr Süleymani bî-sabr-ve karâr etmegın leşker-i be-şemâr ile Anadolu tarafınâ güzâr ol Sultân Mehmed re'âyet-i hak-ı ihvet mülâhazasıyla Amasyayâ a'zîmet-i ihtiyâr edüb emîr Süleymân bî-teklifane taht-ı saltanatda karâr etdikden sonra Amâsiya teshiri için sipâh-keş olub sene a'dem-i müsa'ada-i takdîr ile ha'ib-i ayib oldu. Çelebî Sultân dahî bir feva-yı bad-i ezlem Emîr Sultân üstüne tahrîk-i tuğ ve â'lem edüb Yenişehir sahrasında abet-ittisâl altı gün tard ve tezal ve yedinci gün mütareke üzre Tokat tarafına intihâl olundu. Fî sene 813. Müstazil sayebân-ı iltifât ve ihsânları alan birâderleri Mûsa Celebî kâlem-rev hükümetinde hutbe ve sikke nâm u nâm-i Mehmed Hânı birli mesin olub mika-i Sultân hemîşe kalde-i gerden cân etmek ahdi beni ukud imân ile te'kit etdikden sonra Rûmeli teshirime mu'ayyen olub Kastomonuyâ hakimi Emîr İsfendiyâr Mûsa'adesiyle Sinob Muhabirinden diyâr-ı Eflakiye güzâr eyledi Fî mim. Bu menheç-i rivâyet Mevlânâ neşri ve emsâli meslûk kadem-i kâlem ihtiyâr etdikleri care-i müstakîmdir ammâ ba'zı üstadın çayık-ı dest-i çar-gah ihtiyâr bu uslûb üzerine nakşibend harîr-i tahrîr olmuşdur ki Timur-i makhur diyâr-ı Rûmdan ref-i râyet siklet edecek İ'sâ Çelebî zuhur edüb Burusaya sâye-i tasallut salmış iken Emîr Timur tarafından el-damgalu menşûr ile Anadolu eyaletine nâmzed olan Mûsa Çelebî erişüb dava-yı iştilhkaka tasaddi etmegın Karasi ilinde bir kaç def'a tertîb-i sufuf dar u gır olunub â'kıbet İ'sâ Çelebi ni'met-i hayazdan sır oldu. Emîr Süleymân rafe'at râyet Musevîden bî-azam olmağın Burusa cânibine sevk-i sipâh etdikden Mûsa Çelebî agâh olacak fermân oğlınâ iltica ve rızâ cuy-ı Emîr Süleymân için ol bed-i peymândan kast-ı yed istiş'ariyle /s.359/ Kastamoni hakimi İsfandiyardan re'âyet hak-ı cedd-i ricâ edüb anun mûsa'adesiyle sa-hace-i â'lem hışmeti diyâr-ı Eflakda la-a'mâl işrâk oldu. Ala kela't-taktırın emîr olmağın keyfîyet-ser ile irtikâb etdüğü bâz-ı etvâr mahemareden bîzâr olan Rûmeli umerası Mûsa Çelebî dergâhına şî'tâb edüb yevmen-re-yemân cemiyet-i sipahi meratib-i idâd terakki ve izdiyâd buldu. Bu peyâm-i Emîr Süleymaniye arâm edüb Rûmeli saferine güzâr eyledi. Girîzan olmağın Mûsa Çelebî se'vi ile cebel-i medluliye a'mâl edüb havas-ı hidamıyla

ma'bel menal re'is-i cibâlî arâm-gâh ve kabz-ı izfas sihri müjda ress-i tenessüm ü tensîm ruhullah eyledi. Emîr Süleymân bud-gel u zafer ile kanâ'at-ı ferîde olub âyîn-i dırını üzre dil-beran simin bir mühr-i şan peri peyker ile idare-i iktâb-ı rah-i kar şeban ruz etdugi Mûsa Çelebinin kuş-i güzârı olacak dergâh-ı kibiriyâ penâh hüfret-i bareden feth-i fî üzi ruzı olmak ümîdiyle mehma emke cem-i sihap ve a'zm-i râh edüb Emîr Süleymân adet-i mü'elufesi üzre Edirne hümma matenden birinde idare-i cam gülfam derken tâ'lî ati-l beyl müsevi muhâllet şehre dâhil olmağı ol şehzade-i ğâfil hâb u gafletden bidur olub seb-kibâr İstanbul cânibine firâr eyledi. Lakin du gençî kuyi nâm karyede akabgirler sad-râh-ı necat edüb served-ı surûr hayatını şurun mateminde memut u tebdîl ve cesedîni Burusa'da cedd-i bezr-i cuvarî Ğâzî Hüdavendigâr mezarı civârınâ ve ala rivâyet peder baldahteri Yıldırım Bayezid Hân türbesîne nakl ve tahvîl eylediler. Fî evayıl sene 14. Müddet-i saltanat-ı sekiz seneden mütecaviz ve a'vâm-ı ö'mri otuz adedîne mütenahidir. Edirne'de camiat ika-i vaz-ı esâs edüb Mûsa Çelebî dahî etmamına muvaffak olmamağın ol eser-i hayr pâdîşâh-ı mü'eyyid Çelebî Sultân Mehmet zamân-ı sadikteranlarından tamâm ve ibâ'det-gâh havâs u a'zm oldu. Tokat ve ve Amâsiya tarafından Mûsa'ade-i rûzgar dîde-i düzrâh intizâr' olan Çelebî Sultân der-gâh-ı â'lîyesîne kişver-i Anadolu fermân-ı ferman dan hâlî etdugi mu'arrûz olacak mülk-i murisleri tarafına tahrîk-i kadme-i iclal ve Burusa ke-mekan müstekar Evrenek câh u celâl edüb sükkânını ifade-i revel ile hoş-hâl etdiler Fî mim. /s.360/ Mûsa Çelebî vâsıl münteha-yı talebî olıcak Sultân Mehmed ile a'kd etdugi ahde vefayla târîk-i sıdk ve safâye sâlik olmayub serîr-i mecd ve ikbâlde lafzen dava-yı istiklâl olduğundan mâ'adâ umera ve a'yane birer bahâne ile isâl eziyet ve sefaya tasdisi müharrik ğayret-i saltanat olmağın. Rûmeli tarafına indengîs semend-i himmet olub Encagîs nâm mukamede telak-i safeya mezkûr vakı'a-i saffeyn oldu. Sadme-i hamle Mehmed-ba'zı Musevileri perîşân edüb Mûsa Çelebî dahî pîr u girihti-kam olmak hevasında best-ı cerâha azimet etmişken rikabında olan yedi bin Kapukuli babend kara olub tekrâr zer-bü-zam tarafeyn beyinlerinle peyâm-ı evre-i nigâh tend u tis müstedbî Germiyyet basarcının ve setîn oldu. Çün leşker-i mensur firâriyle ta'kib ederek sâye-i liva-yı felek-i fenâdan devr olub pîr-i eman-i â'lem-i â'lem irade cem-i ma'dud mevcûd idi. Bî-hükm-i takdîr akat kadiya suhur edüb Burusa cânibine tevcih-i li-cam-ı a'zîmet etdiler. Fî mim Eyyâm-ı ğıybetlerin İzmiroğlı hengam fırsat bilüb vilâyet-i Aydına dest-i diras etmegîn Sultân ra'iyet-i nevaz hazretleri ol bed-i fe'ale guşmâl içün tuğ-i zafer fûruğı Eyyaslu canîbine sâye-i endâz edüb Çüneyd Bey tövbe-i istiğfarı vesile-i tahsîl afv u safh cemîl-i

şehriyar eyledi. Fî sene 15. Şehriyar-ı zafer şi'ar hazretleri tekrâr cem-i sipâh ve terfî'-i râyet tevekkül alellah edüb Rûmeli cânibine güzâr. Ve Edirne tarafına ilgar etdiler havatîr umera ve a'yan taraf-ı sultâna müncezib olub tekbil haşiye-i besat-ı devlet münata behânecu etdükleri Mûsa Çelebinin ma'lumi olmağın ru-be-ru olmadan süctenib olub meslek-i fîmar-ı veche-i ihtiyâr eyledi. Şâhinşâh mü'eyyid Sultân Mehmed Hazretleri darkafa olarak Tış havalesîne vardıklarında müte'ayyınan ümeradan Evrenos Beg ve emsâli ehraz-ı şeref takbil-i rikâb-ı devlet intisabe şitâb edüb mazhar-ı suhuf sevasiş oldular. Yevmen fe-yavmen evrak-ı ittifak-ı sipahi perîşân olub a'mâl-i letâyîf-i istimalat ve taltîf ile şîrâze-i te'lif-i kabûl etmez idugi Mûsa Çelebinin menzûrî olacak zaruri harçe bâd-e-had guyan Samaka nevahisinde Çamurlu nâm-ı sedir ada mu'arrike-i hal enasis harb u setiz peydâ edüb bezl-i makdur emrinde izhâr-ı fütur etmedi. Entaş Şehzade-i ser-fîrâz ecdâd-ı behişti mu'adenden mavruş olan fen-i seca'atda mümtâz olmağın birkaç def'a bi-dâmân sermest-i asâ taraf-ı mukabek bizzât hamle-i rûstem-i edüb yençe merdanberd ayını birer zariyle /s.361/ bâlâ-hâne-i zindân mu'allak zenruy-i zemîn eyledi. Lakin a'dem-i Mûsade-i kaza-i ve kâder ile a'sker az zamanda berk-i hazân dîde-i eşcar gibî tar u mar olub deryâ-yı yigaden her biri hüsn ü hâşâk-ı asâ kanar üzûlmegin nâcâr cuya-yı semt-i selâmet olub hezâr sarf ve himmet ile mu'arrike kahr cethizden râh-ı giriz müteb eyledi. Ve kemâl-ı hayret ve izdırabdan simâm-ı ihtiyâr dest-i iktidarından sâkıt olub bir muhâlî ve hâl ü naşade pay-ı semendi beni olub mânend-i mıntıkati'l-buruç etrâfını ibate eden akabgirler damene üftâde. Ve fermân-ı sultânî üzre zeh-i kemani ile berk-i gul asâ hak-ı helâke ru-nihâde oldu. Mezbûr Sultân Mehmed Kirişçi lakabıyla meşhûr olmağa gâlibâ bu vaz'-ı sebep olmuştur. Mûsa Çelebnin mühimi techizi itmâm olub ceddî şehidi huldî âşiyân Ğâzî Hüdavandigar ve ala rivâyet cedd-i a'la-yı iliyun mekan-ı Sultân Orhân mezârı civârında karâr etmek için Burusayâ irsâl olundu. Fî sene 817. A'vâm-ı saltanatı iki buçuk seneden mütecavizdir.

Tafsîl-i Vâk'a-yı Çelebî Sultân Mehmed Hân

Sultân Muhâlledu'l ikbâle buruç-i istiklâl kürsî-i neşîn câh u celâl olub tahidigâh Edirne fer-vücûd behhudleri ile zinel u zıb tamâm bulduğı ivamede Emîr Süleymanın dun sine'l-buluğ Mustafa nâm bir ferzendi genc-i hafadan ru-nüma olub ba'zı eşkiyâ ifsadiyle Yanboli canibinden ikaz fîtne-i nâ'ima fesâd üzre idugi istimâ' olunmağın dest-yâre-i himmet şahriyârî birle ile götürülüb âteşin meyl ila merdum dîdesi a'lîl oldukdan sonra mahsuldar köyler temlikiyle tatyib ve tesliye. Ve mirât-ı hâtırın gubâr inkisardan

nev'â tahliye etdiler. Fî mim. İbn-i Karâman Mehmet Beg ref'at-ı râyet-i Museviye tayini ile kin-i dirinesin izhâr ve Burusa hâlkını bir aydan ziyâde giriftâr mezik-i hisâr etmiş iken ser-mest-i selaf şehâdet eden Mûsa Çelebinin cenâzesi manzuri olacak şehir-i suhte-i âteş-i kahr edüb zayrur-i râh-adbare fîrâr etdugi ihbarı takib etmegın buruce isti'câl ol sube tavicih-i meçib-i iclâl buyrulub Akşehir ve Yenişehir ve Seydişehir ve Sa'id ili zamayim-i memâlik-i İslâmiyeden oldu. Konyâ dahi mahsur-ı leşker-i mensur olmuş iken ba'zı gavâil-i zuhur-i ruy-i teshire perde-keş te'hir olduğunda mâ'adâ İbni Karâmanın tavassutu şufen ile temuç deryâ-yı afv-i ihsân sultânı ricâsınâ tazarru ve niyazi muharrik lucc-e-i affet hüsrevânî olub canibin /s.362/ vilayetîn berd-i kemend tashir etmek için ol cânibe tahrîk-i semend etdiler. Fî sene 817. Ba'de kazâ elhâl vezîr oğlunun tekrâr etvârına hemvuri haberi ol tarafa imale-i li-cam-ı azimat iktizâ edüb Ankara sahrası hıyam arâm oldukda zucac mizaclarınâ â'rız olan tekessür ile huste ve çevher-i sat mülki-s-sıfat â'rız-ı lâ'zîm-ı maraz ile şikeste ile şikeste olub tabiban-ı hasik-i kânûn-ı hükme muvafık etikleri tedbîr-i i'lâc husûl-i sıhhat-i mizâc-ı intâc etmegi tâ ki nâ'zım kıssa-i hüsrev ve şîrîn olan Germiyanî Mevlânâ şeyhi ki i'lm u irfânda Müslüm Bin Tabîb-i İ'sâ dem-i der-müsâde-i baht ile sa'id-i devlet müşa'idlerinden istîlâm keyfiyet-i hareket ve arâm nabze-i muvaffak olub Karâmani bed-fe'alın seyyi'at-ı a'mâlînden mezîd-i infi'al ve galebe-i me'âl ile tub-i müstekileri müte'allim ve muzdarib ve kânûn derunlarında niran-ı hafekan mültehîb olmuşdur. Bu arızânın i'lacı bir mu'asası vakı' mevâddi ve daviye eder. Ahbarı mutriba derine ange mu'acin ve iş-i bedir deyü ta'yîn-i sebep-i inhirâf mizâc u tebyin-i tebir-i i'lâc eyledi Anadolu melûkü'l-ümerası Bayezit Paşa ki ıslâh-ı mızacı mülkde te'sîr-i tedbîr isâbet-i peziri mukarrir bir emîr-i dilir idi. Karâmani bed-güher ile hemvâre mu'âmele-i aşınayı üzre olmağın halliyen sultân-ı gayver-i bâz-ı umum-i istîlâsı ser-nihade ve sâde-i rencur-i edüb bu hastalıkda eyyâm-ı marûz ğâlibâ hengame-ı intikala peyveste olur. Güfilahe hareket ile kuvvet-i fırsat-gar gafilane düğâh ve a'sker-i cem bu muhlisinizde haberi mükerre ve rüdene muntazın evvela ses-deyünün hahâne nihâni gönderdiği maktub-ı mesur-i sebk-i itla' iktizasiyle kar-ger olub pirâmen-i şehirde darb-ı hayme ve hargâh ve ihsar-ı sipah etmişdi ki Bayezid Paşa nâ-gâh ol ma'asker-i menhusu-l-esere sâye-i kester olub Mehmet Begi oğlu ile giriftâr ve dest beste pışgahı dergâha ihzâr etmegın dar ve hâne kudretinden fil-hâl şerbet-i â'kıbet itişub ol-meh-i sipehr-i büruç-i şeref sehap-ı kûsuf inhirafı ber-taraf eyledi mukâbele-i hidmedde Bayezit Paşa eyaletine rütbe-i vüzar-ı ilhak olunub bir mektezaya mekarim-i ahlel İbn-i Karâman bed-peymân

vesile-i imân ile itlak olundu. Fî sene 18. sene Semuvete Kadısı oğlu Şeyh Bedreddîn Mahmûd ki cevahiri nırat-ı kezalat-ı u'lûm-ı zahire ile aleme fayızu-n-nûr oldu gibî eşrafat evcar-ı me'ârif-i ilahîye ile dahî batını ma'nûr olub fezayil-i ilmiye ve ameliye ile şöhret-i şî'ar ve eyyâm-ı salatanat-ı Museviyede mansıb kaza'sker ile sadr-ı neşîn mesned-i i'tibâr olmuş /s.363/ idi. afitâb-ı vücûd-ı mahdumi mutevare-i hicâb-ı madumi olıcak cihet-i fazl-vetakvâsına râyet kadr-ı kifaye vazîfe ta'yini ile taltîf olunub nihâyet İznikte tevkif ile meva-i tazyîk olunmağın zamân-ı sadaretinde kedhüdasından budgüluce Mustafa bî-sudûr-i ruhsat-ı Karaburun canibinde dâm-ı tezvîr-i nadan payend-i ahmakar olan zerk u riyâ yüzünden hâlk-i şayb-i mazbure ittiba ve dalâl üzre tuharrub ve iştima-i da'vet edüb cem-i etibba eyledi. Şeyh-i mezbûr bu kardan haberdar olıcak bim-i helâk ile zehre terakki olub İsfendiyâr diyarınâ fîrâr ve Sinopda Eflak tarafına güzâr eyledi küftet diyarında karâr-ı mümkün olmağın hakim-i Eflak müsâ'adesiyle Silistreye gelüb andan hezâr-ı garad nevahisinden Deli-orman nâmla Çinglistana müte'assın ve zade tevekkel alalluh ile ol girîzgahda mütemekkin oldu. Bî-ihbâr nâhemvas vâsıl-ı sem-i şehriyar olacak fermân-ı sultânî üzre Anadolu mir-i miranı Bayezid Paşa Karaburun tarafına a'sker çeküp cem-i eşraye tefrîk ve re'isu-l-eşkiyan ruznâme-i hayatın temzik eyeledi. Bu canibede Şeyh-i Mezbûr dahî leşker-i mensur pençesîne giriftâr olub şirazda me'asker sultân giraz-i ruze vâsıl olıcak hu'rûc ales-sultân ihtiyarı beği ve tugyar etmek töhmetiyle u'mûmâ ulema-yı asr-ı husûsen Mevlânâ Sa'âdeddîn Taftazani telamizesinden Mevlânâ Aydar Hazevi hâl-i araka-i demi emrinde kalemzen ifnâ olmağın ol â'lîyyîş-şan eyvân-ı fasl u irfân ser-bazarda berdar oldu. Fî mim Kastamonu hakimi İsfendiyâr Beğ taht-ı zabtında Tosyâ ve Kankarı ve Kalacık beyne'l-tuvel-küre bitâ-i teshire dâhil oldu. Fî sene 19. Eflak Voyvadasından zuhûr eden i'syân haberinden sultân-i gayur hazretleri bî-huzûr olmağın ol savbe tevciye ilam ve Tunâ kenarında darb-ı hiyam-ı arâm edüb yer göği ve ekmakçı kal'aları ta'mîr u ahkam ve guzât-ı İslâmi ruhsat-ı yağma ile mashar-ı kemâl-i iğtinâm etdiler. Fî mim Şâhzede Sultân Murâd Rûmiye saferî eyaletine nâm-zed olub Amâsiya cânibine tevcih-i râyet-i a'zîmet eyledi. Fî sene Amâsiya ve Tokat ve Kastamonuya Burusa ahâlîsi u'mûmâ selas-i zühâl şikencesîne mübtelâ olub üç ay sabre-neşin oldular. Fî sene 21. Samsun ve Canik zamayim-i O'smâniyede olub hem ruh-i şeth ve nusret ile mürecat buyrulduktan sonra İskilip etrafında darb-ı musille-i karâr eden Tatarlar Fîlibe yanında Kavniş nâm-ı mahâlle nakl olunmak babende fermân-ı ah sadır oldu. Fî sene 22. /s.364/ Burusada beyne en'âm Yeşil İ'maret nâmıyla şöhret-i yafte olan câmi va medrese ve imerat

bînasına vaz'-ı esâs buyrulub Hereke ve Tokyada ve tarice-i Kartül ve Pendek etrafında olan kara umuma defatîr beka-i İslamiyeye nakl ve tahvîl ve bazılarının müşerref-i i'mâret için vakf ve lesbil etdiler. Fî mim pâdişâh cem-i câh hazretleri Edirne taht-gahında karâr etmişler idi ki istîlâ-yı bimarî ile sâhib-i fîraş ve sâkıt rutbe-i intina olub dâmen-çin-i hakdan fenâ. Ve müteveccih Gülşen-i saray-ı bekâ oldu. Fî evayıl cemadiye'l-ülulesine erba' ve i'srin ve semanima.

Viladetiş sene: 781

Culûs-ı fî sene: 816

Müddet-i saltanat sene: 8

Müddet-i ö'mr sene: 32

Burusada câmi ve medrese ve i'mâret ve Merzifonda iki câmi binâ edüb Edirne câmi-i atik itmamı ü'nvân-ı menşûr a'mâl-i hayırları olmuştur. Mahsul evkaf-ı hamûreden fukara-ı hürremîn mahteremîne saı-i irsâlî ol padişâh-ı mükerrim-i dest-gahın ha'iz-i kasbe'l-sebk muzmar-ı fazl-ı tekeddun oldukları hayrat-ı hasenatdandır.

Tertîb-i evlâd-ı a'lî nejâd Sultân Murâd Hân viladetiş sene: 806

Vefatiş sene: 855

Mustafa Çelebî vefatiş sene: 826

Ahmed Çelebî vefatiş sene: 828

Yusûf Çelebî vefatiş sene: 831

Mahmûd Çelebî vefatiş sene: 832

Himmet-i vezâret-i uzamâ'ada Â'lî Paşa-zade İbrâhîm Paşayı istihdâm etmişlerdir.

Tafzîl-i Vekâyi'-i A'hd-i Murâd Hân-ı Sani

Pâdişâh mağfîret dest-gahın rahik-i iyâd-ı â'lem âhirete rihlet etdugi haber-i zuhur-ı fîtne ihtimâlîyle meştur edüb bu ser maktum fer-vücûd behbudiyle Amâsiya diyâr-ı ma'mûr olan şehzade-i â'lî güher Sultân Murâd aver dergahını mektub mahtum ile a'rz olundu. İmtidâd-ı ayyam-ı meraz sultân-ı bendegan dergâha dağdağa-ı perîşân edüb müşâhade-i dîdâr-ı behced şi'arları arzusiyle bir iki def'a ta'ife-yi salhidar anın dîvân-ı hucum-i iktiza eylediği sultân-ı behşed me'ad mu'tadları olan şâhâne libâs ile ilbas ve taht-ı saltanata iclâs olunub meclîs-i hassel-hassee ruhsat-ı duhul bulan bu elfazallara karşı baz'ı a'mâl-i şu'bede ile a'mâl-ı cevarih ve a'za ve bu güne âb-ı tâb tedbîr ile zebân-keş olmak muhtemel olan âteş-i fesâd izğa olundu. Varis-i saltanat

hazretleri Burusada /s.365/ câlî's-serîr-i hilâfet oldukları karâr sâm'-i vüzerâ edecek maziher-ı rahmed melik-i kâyyum olan merhumi Burusaya nakl-iî çimen saf-i rahmed ezel zülcelale irtihâl-i derinden etdiler. Fî event-i cemudiyel uhre lissenet-il mezbure vakı'a-i Timuriyede avâre-i peyda-yı nâ-peyda olan Mustafa Çelebî nâmiyle Selanik tarafında ala ta'yanî'l-müverrihîn lâ'lî'l-cezm-i vel-yakîn bir müsevvir a'la-yı tezvîr edüb Evronis Beg evlâdı bâ'is-i iştiğâl nayire-i fesadı olmağın anafanâ râyet-i şevket i'tilada olub umumi Rûmeli mut-i fermânı oldukdan sonra ol fîtne-i saz Anadoluyâ dahî dest-i tema-ı diraz eyledi. Nehr-i Ulubâd iki deryâ-yı a'sker meyânını fâsıl olıcak mukaddema Musa Çelebî tarafından bulunmağın sekiz seneden berü Tokat kalesinde beyhude güzâr-ı evkat olan Mihâl oğlu Mehmet Beğ ki Rûmeli ümerası meyânın da kemâl-i ta'yîn ve ulu rütbe ile refi'-i şân idi. Timur Taş Paşa avladı işaretiyle me'asker fîruz-i esere ihzâr olunub ol emîr-i delir sarf-ı nakdîne-i tedbîr-i isabet-i pezîr ile Rûmeli ümerasını irtikâb etdükleri güz nâ-savabeden tendim etdikden sonra bir hasb-i fermân sultân-ı zafer nedim Hacı İvas Paşa bir gece mucerred safîr surnâ ve negir ile vâdi-i sal-ı alede ol şâhs-ı mechulu'l-lale etba eden muhirsan etba'ınıyen perîşânı ser-gerdani edüb defter-i esâmî-i umeraya rade-i sahil-i baki cakeyledi. Şakı-i bed-zad cem-i ma'dûd ile tayy-ı küre-i kasaba ederek Bigaya vardıkda o günde ca'rî olan hehrin tuğyanı zemani olmağın muberine vukuf ve şu'uri olmayub ğarkâb-ı girdâb-ı hayret ve ıztırâb olmuş iken bezl-i mâl ile kaziyesini taraf-ı şikaye emale edüb anın reh-nümağıyla buruce esani Nezver ve Gelibolu cânibine a'bar eyledi. Şehriyar-ı bülend-i iktidâr hazretleri kafudar olarak Bigaye sâye-i endâz olub masdar-ı hıyânet ve cenabet olan kadısı fe'al masis-i cezasi çün serdare terfî ile i'zaz olundukdan sonra Rûmeli tarafına güzâr. Ve Edirne taht-gahında karâr edelin ve akabirler kuzel-i ağaç yeniçesinde fîrarî nabegar-i giriftâr edüb Edirne hisarı civârında maslub ve came-i müste'ar-i hayatı bu uslûb ile maslûb oldu. Fî sene 820. Düzme Mustafa ta'kib-i takribiyle Edirne cânibine tevcih-i â'lî buyrulub Burusa tarafı hâl-i kalaçak Hamid ilinde vâlî olan Küçek Mustafa nâm-ı balığ birâderleri Germiyan ve Karâman /s.366/ Oğulları imdad ve izlâlîyle Burusayı teshir-i sevda-yı hami damene giriftâr olub ehâlî-i şehir u diyâr ve müstahfîzin hisara makâm-ı hüsamede kıyâm etmegın naçar ye'se ve hıramân ile Ernik tarafınâ atg u ihân edüb kırk gün muhâsara ile ol şehir-i mut-i fermân. Ve eyyin-i O'smâniyan üzre tertîb-i erkân-ı dîvân eyledi. Sultân mensur el-liva-i Düzeme Mustafa râyet şekasını ser-takun etdikden sonra Anadolu tarafına a'zm-i humayun buyurub İznik kurbunda darb-i hayac ve har-gâh olundukda ol ma'sûm-ı bî-kenah Anadolu eyaletiyle i'zaz olunmak va'd-ı

mukarrarî'l-ancaz-ı damene fütade olan lalayı nâ-mihribanı ser-ebdar-ı İlyas nâm-ı şakı-ı na-sipas vesatiyle giriftâr kayd-i bend ve tühfe-i der-gâh-ı sultân-ı Eercüment olub gerdün-beste-i tavk-ı fermân-ı ecel. Ve vâlid-i merkadende mühiman ziyâ-ı fethâne-i rahmed-i hak-ı izz u celle oldu. Fî sene 26. İsfendiyârın ba'zı etvârı ol bî-ezebî te'dib-i iktizâ etmegin Borlu üzerinde bimegit şeyatîn-i a'sker-i rücum-i sihâm kadr-ı endazun Rûmeli birle perişanu ve kendi Sinoba girîzsân olub Kastamonu ve gere-i ruhâs memâl-i mahruseye muhzam oldu. Fî sene 827. İsfendiyârın etvârına bahri carenden istiğfarı vesile-i afvu i'nâyet şehriyari nazar tevcih-i kabûl ile i'zaz buyrulub ol sevr-i mesrûrda üç hemşerilerin Karamaniyandan İbrâhîm Beğ ve A'lâeddîn Beğ ve İ'sâ Bege ve ikisin İsfendiyâr evlâdından İbrâhîm Beg Kasîm Begine ve ikisinin dahî a'yar-ı umeraya nâmzer etdiler. Fî sene 28. İkbâl rûz-i efzûn sultânı mahz netice-i teyid subhân idugi bedihe-yi ez-zuhûr olmağın Menteşaoğlu İlyas Beğ mahâllinde manzur ayn-i inayetleri olmak ricâsına Uveys ve Ahmed Hân iki ferzandîni sultân-ı ercümenddir. Kahini hidam-i silkinde intizâm verdirmiş idi. Ra'da eyyâm mir-i İlyas libâs hipani ceme-i memata tebdîl ve kaba ve peyzreni yanına kefnâ edecek lav-liva'ul-Memlûk vadisi mesluk u kadem ihtiyarları olub töhmet-i sevda-yı istihlâs mülk bahânesiyle ol iki mirzade Tokat kalesi mahbusuna iktida oldu. Fî sene 29. İki sene zebûn bend-ı belâ oldukdan sonra bir şâhıs keyah fûruş mededkarlığı ile rehâ bulub Ahmed Kem-nâm sahra-yı la-mekan-ı vel-üveys tekrâr giriftâr olub mühim-an ser-Hân dar-un-niğme melik-i cavedani oldu. Çaygara vâdi-i gadr-ukid İzmir oğlu Cüneydden gayru mert sudûr eden etvâr-ı nigfak amez şikâk-ı engiz muhabelesinde buruce seza cezası nihâde-i kefi mîzân istihkâk-ı olmak için sipah /s.367/ gine havah irsâl olunub ol nigal küh-sar meger ve al-ı oğlu Kürd Hasan ile ferise-i Darende gerek şemşîr. Ve ser-nâ-ser kışver-i İzmir dâhil kabze-i tezhir oldu. Mir-i miran Rûmeli Sinan Paşa daru'l-mülk vilâyet-i Las olan Alaca hisarı defteri memâlik-i mahruseye kayd edüb ol melik-i cedid hükümeti Mezîd Begine tefviz. Ve tus-i bilad-ve ikâme-i ferizâ-i cihâd babında hel-men-i mezîd silkinde suluke tehriz buyruldu. Fî sene 83. Karâman nejdâ Mehmed Beg Antâkya teshiri sevdasıyla bî-hâb-i ve arâm olub ol vahşi şikar-ı kayd-i râm etmek arsusiyle nice eyyâm-i bezl nakdîne-i ihtimâm etdikden sonra berus-i fîruzede şâhid-i zafer aceba kineği canibinde culuh karevele deyü etrâf hisarda kadem-i ihtiyatda kevt ve güzâr ederken bir top taşla i'za-i vuücudi mütelaşı olub üftade-i hak-i helâk oldu. Oğlu İbrâhîm Beğ güte-i haven-i havan olan ecza-i parişani cem edub bed-rika-i edbâr birle Konyâ cânibine firâr egledi Fî mim Mugarripaş olan ol Teşkâl-e kapusu yanında semân-

i seba-i mu'allaka olub ethâlet haza Karâmaniyen ol devaseden güzâr eddikde rabi'a-i nihar eyyâm-ı ruze daride yaran-ı ehl-i keyf Afyon Karahisâr danelerine ta'lik-i çeşm-i hışm-i alud etdikleri gibî hezâr diriğ ve hayf ile ol düşmanı cân tarafınâ nigâh edüb bî-ihhtiyar-ı itlak zimâm-ı ah-ı cân-gâh ederler. El-ahdet ala ruy-i Türkmaniyandan Çorûmlı sahrasında darb-ı hiyam-ı arâm edüb hem-vare ol taraflarda kat-i târîk ka'rî ve varedîn ve sadrineisâl-i gezend nuhbe-i efkarı olan Kazıl-koca oğullarından dört şaki bed-güher dört yüz nefer hem-payan vâdi-i şur u şar ile Rûmye-i sıgarî mir-i mirani Burgeç Paşa tedbîri ile üftâde-i dâm ve kem-nâm peygule ve i'dâm olub dar ve diyârları diyardan hâlî ve mazmunla enîs-i fîh vela celis ol harâb abadek hasb-i hâl oldu. Fî mim Hıdır nâm bir pîr salhor da O'smâncık nahiyesinde metanet ve siyanetde ademuşul ve hemser kal'a ana tâk-ı esmani bir hisardaki mekinine izâfetle Kocakayası ünvanıyla iştiâr yafta idi. Tarh-ı esâs-ı istikrâr. Ve yüz sene kifâyet edecek zade ve zevade ihzâr edüb mukayyed sipehr bed-heme ceyz ve dest-berd felak pürsetinden emîri'l-sahâ olmağın padişâhan-ı cihâna serfer ve bedre-i inkiyâd olmayub hemîşe bülend pervâz izz-i terfî' inat idi Paşa-yı mezbûr Hayderek havassı hidamenden Tayfur nâm bir hâyîn bed-fercâmi bezl-i dirhem ve dînâr ile dâm-ı fermanberiye giriftâr ve anun eliyle zahire ambarların hagester harmantar edüb /s.368/ bu tedbîr ile ol hisâr düşvar-gri kemend teshire bend. Ve Haydarı tuhfe-i der-gâh-ı sultân-ı ercümend eyledi. Fî mim Haydar ruhîhâde-i dergâh-ı İskender olıcak mirâd hâtırı gübâr inkısardan tahliye ve mahsuldar timarları ta'yini ile telsiye olundu. Canig vilayeti dahî paşa-yı merkûm hüsn ü tedbîriyle kişver-i Rûm mülhikatından olub hakimi olan Hüseyîn Beg mütenam teslîminde kıyâm etmegın li-maslahat bir müddet-i mihnet habıs çekdikden sonra merâsim-i ikras ve tevkiri. Ve Rûm ilinde eyalet ihsaniyle hâne-i kalb-i virani ta'mîr olundu. Fî sene 831. Mi'mar-ı himmet bî hemtaları acayıb dünyadan olan Ergene köprüsü bînasına vaz-ı esâs edüb yüz yetmiş dört tâk üzre tekmi-i bünyân. Ve bir cânibe câmi ve imarat ile müretteb bir kasaba tarh ve harf aharınâ bir ma'mûr karye iskan buyruldu. Fî mim yevm u evvelde sultân-ı inâm hazretleri imareti amirede tabh olunan ta'ami fukarayı tevzi'a bizzât kıyâm buyrub Ya'kûb Beg terk-i cihân-ı fânî vedest-i aha'rî bezm-i zend-i kanî edüb hasbe'l-vasiyye ol vilayet-i memâlik-i mahsuseye ilhak ve müte'allikatını mahzûr-ı ayn-ı i'nâyet ve işfak etdiler. Fî mim Aşihayi pekane ruş-i elik oğlu hemvâre bir fîtne ikazınâ kuşîş üzre olub fırsat düştükçe iade-i devlet ile nihân-i izzetden hâlî değil idugi merfu-i pişgâh-ı der-gâh-ı â'lî olmağın vilâyet-i hâs fersude-i sem-i semend-i a'sker bî-kıyas olub Cân Ovası Gügercinlik kalesi meded-ka'rî şemşîr ile teshir olundu. Fî mim.

Vezîr-i azam İbrâhîm Paşa hayme-i zen-fezayı ferh-i feza-yı bekâ olub hilat-ı vazeret-i azamimütesaddi umûr kaza'sker olan necl-i nebil Hâlîl Paşaya seza görüldi. Fî mim Emîr Sultân lakabı İmâme-i sec-i iştiharı olan mukarrib der-gâh hazret-i bâr-i seyyid Mehmed Buharî Cenâbları bir vesada muk'ide-i sıdkâ hırâm edüb merkad-ı rahmed mersadları. Ziyaret-gaha hâs ve âmm oldu. Fî sene-i selis ve selasin semanime intikâl-i Emîr Sultân. Oldu târîh-i intikâl-i Emîr. Merkad-ı rahmed-i mirsadları bâb-ı mu'allâ cenâbî üzerine tahrîr olan târîh-i bî-nazırdır. Ebul-feth Sultân Mehmed Hazretleri tarazende-i hâlî-i vücûd" Ve fûruzende meclîs-i şuhûd oldu. Fî receb lissenetil mezbura. Selanik kırk gün bir o buhra mahzûr leşker-i İslam olub çile-i erba'in tamamında ızan-ı yağma ve salu-yı ni'mu ile safer-i müyesser oldu. Fî mim şem-i cem-i fezeyil şî'arı /s.369/ Mevlânâ Şemseddîn Mehmet Fenarî ki memâlik-i O'smâniyede beyne-i u'lemâ ibtidâ anlar kâ'lem-i mu'az rakam-ı rûhsara tınaz şâhid üftâ. Ve cevâb-ı bu-sevâb mazhar-ı mantuk ve aleyh-il fetva olmuştur. İsabet-i ayne-l kelâm ila af u tâb-ı ö'mr-i a'zîzleri vâsıl-ı derece-i zevâl oluben hadd-ı istifaden semt-i üfûla meyleyledi Fî recebil-sene 34 ve Fî rivayetel-sene 32. Merhûm-i merkûm sarây-ı fânîden da'rî'n-na'im cavidaniye müntakila olıcak ğâlibâ Mevlânâ Fahreddîn Acemi mesned-i ara-yı eyvân-ı üftâ olmuştur. Hâlk-ı aleme mezkûr ahvâl-i ruzer teshir olan kûsuf-i külli sûret-i dehşet-i engizi suhur u rus-i ruşeni nemudar Şeb-i diyâr edüb ufk u semâ'ada nucum sâhire oldu. Fî sene semân ve selesîne. Beş altı sene peyder pey a'sker-i zaferi pey Engerus menhus ve asi Arnavud diyarını fersude-i nihâl-ı helâl mesin edüb ba'zı esferda sipâh-i zafer ger-dar mikdârından ziyâde esîr beste-i zenar takdîr oldu Edirne'de el sîne-i anâmede Müradiye nâmiyle mezkûr olan câmi la-mehnûra vaz'-ı esas olunub imare-i amire binasıyla Edirne sükkanınınından ma'ada ve Ürdîn ve Sadrin müsteğrak ni'net-i bî-minnet etdiler. Fî sene ihda ve erbe'in. Tevayirde kalesi ve etrafında olan ma'aden sîm-i ham muzafatdar-i İslâmdan oldu. Fî sene 42. Şehzade Saltan Mehmed ve A'leaddîn Beg sünnetleri için tertîb-i sûz-i surur olunub ba'de'l-hitam A'lâeddîn Beg Amâsiya sancağınâ tevcih-i râyet-i eyalet eyledi. Fî sene 43. Terfî'-i liva-yı cihâd ve tevsî-i bilad için cam-i ecnad buyrulmak muradları olub makâm-ı ita'atde olan hüküm-ı etrâf dahî der-mükerremat ve insafâ da'vet olunmağın Velik oğlunun iki oğlu ve Eflak Voyvodası Dırakula iki oğluyla vâsıl me'asker-i zafer-i olıcak sevabed-i yada re'yi sedid üzre habislerine fermân-ı alı sadır ol bi'nân-ı Semendire nûrda Sultân Velik oğlu mustekar serîr-i hükümeti olan Semendire üzerine tevcih buyruldu. Fî sene 44. Vâlîsi kral Engerus fîrâr edüb bir aydan ziyâde muhasaradan sonra ol hisarı istivâr eğerçe

nüjde-i emân ile dâhil kubze-i iktidâr oldu. Lakin ferman-ı â'lîye intisalen mezhar-ı mürâhîm. Efzâl olmak arzusuyla der-devlet-i nevâle ru-nümale-i isti'câl eden müstemenler hakkında bî-târîk'il-a'ğmas tegafül-i eşker-i öğret-gerden sudûr eden üzerek şe'ameti ve hükm-i hümayuna imrtisalen der-ikbâle rüyâ'mâl eden umera-i millet mesihîyeyi bî-tekaddüme-i sudûr cürm ve cenâh-ı mahbûs etmegın cezası zuhur edüb iki def'a a'sker-i İslam kişver-i Eflakda hedef narek-i inhizâm /s.370/ oldu. Hattâ inkisâr sebebiyle Karâmanoğlu izhâr tavan u tâb ve memâlik-i mahrusiye isâl hisarete şi'tâb edüb nice ma'mur kura ve kasabatı mava-yı haşerat etmegın padişâh cem-i sipâh dahî Karâman diyarını Konyayâ varınca pezide-i murakib mevakib-i firus-i avakıb edüb kemâl-i kuvvetlerinden vilâyet-i İslamiyanî hilâf-ı resm al-i O'smân-i garet itdirdiler. Fermân-ı bed-âyîn reşm-i dirini üzre tekrâr Taş iline firâr edüb haher sultânı vesile-i nîl afv u ihâyet hüsrevânî oldu. Fî sene 45. Şehzade-i güzen A'leaddîn ki sin-i ö'mri henüz a'kd-i sâ'lî se vâsıl ve dayire-i nısfen nehar hatt-ı meşabarî kâmil olmuş idi. Amasyada berzah-ı peymâ-yı iklim-i bekâ olub ser u sedre sima-yı kad-balası Burusada cedd-i emcedleri Ğâzî Hüdavandigar civârında sâye-i endâz -i hak-ı Murâd oldu. Fî sene 46. Velik oğlu tehrikiyle Kral Ergerus oğlu hişver-i mahrus safyadadek pazide-i leşker-i menhus etmegın ezları derbendinde hizb-i gâ'lî b-i müminin zımme-i remende-i müşrikine sedd-i râh girîz edüb darb-ı şemşîr-i sertizi mukaddime muzın nayire-i sâ'ir etdikden sonra Niş derbendinde akâb-girler ala ğaflet-i mulâ'ın hasirin tarafından kiminkine fırsat beyinleri dâmgâhınâ düşüb yenice efser biser. Ve yenice server-i zencîr eserde bî-tâb ve fer oldu. Hattâ şevşer-i haherleri vezîr-i azam birâderi Mahmûd Beg dahî dest-i beste esîr olub zül-gal istîlâ-yı küffâr-ı giriftâr olan ezara-yı Müslimîn mukabelisinde Velik oğlinin iki oğlini itlak ve bir kavlda hud-i Samedireyi dahî tekrâr onâ ihsân ile genden beste-i tavk-i istinkak etdiler. Fî sene 847. Meşâm cân sultâniye buyi azlet-i vezin ve çemân-zar emaresi asib reside-i hazân olub meşagil letayil dünyâyı bî bekâ ile tezyi evkat zamanında olan mema-yı mirât bal-i safâ malları olmağın şehzade-i ercümend-i ferzendleri Sultân Mehmed-i çarda sale serir-i saltanat ikbâle iclâs ve hilat-ı ilbas edüb kendüler birkaç mukarribarı hazretiyle eyalet-gâh şehzade-i bâr olan Manisada kuşe-i güzînı hâlvethâne-i tebtıl ilallah ihtuyar buyundular. Fî mim ba'd-ı amm-ı ba'is ferağ ihtilâl demağ olub hülf ü karinü'l-şerefleri henüz sınd-i rüşd ve sadâde bâ'lîğ olmamak iştigadiyle meluk u küffâr behr-i tebâr gibî cuş u hüruş edüb seksen bin zerre pûş-lüğün bî-dîn-i memâlik-i muhruseyi pazede-i garet ederek Nigbolu tarafına a'zîmet etdikleri haber-i dehşet eseri ehl-i İslamı bî-arâm etmegın ilhah ve

ibrâm ile /s.371/ peygule-neşîn u'zlet hâne-i râhat ve huzûr olan Sultân Murâd-ı tekrâr taz-i umûr-ı cumhura dâm edüb ba'de'l-feth ferzend a'lî şanlı ile tebdîl-i mekan etdiler. Fî cemaziyel ahire lisene 848. Tebrice sahrasında sebasan tarafeyn idare-i cam hûn-i şan için bezm-i remz-i zin edüb mutrib meclîs heyça muhâlîften ni'me-i bî ahenk-i cenge ser-âğâz edecek bî-icâb-ı mucib manzûme-i küttuyib fîrûz-i avakıb-ı inhilâl bulub sultân muhlidu'l-ikbâl sâye-i rikabende ancak Kapukule ve ba'zı umera-i kar üzre kalmağın Kral Engerus tahrîk-i tâ'lî menhus birle mağrurane karargâh sultânâ hamle kılmağın Kral Engerus tahrîk-i tâ'lî menhus birle mağrurane karargâh sultânâ hamle edüb saff u sipüh İslami hark. Ve nice merd dil-iri sadme-i şemşîr ile cev-i hûne ğark ederek ser-a'sker muhidîne yakîn olacak Karca Hazâr nâm bir Yeniçeri dildâveri ol bî-dîmî darb-ı şemşîr ile püre küh pâresinden serni gün edüb ejder peyker ile bâd-ı serden sebkibâr eyledi. Re's-i maktû sernizeye merfu olub ma'mûr hırakle-i küffâr olacak bazevi mükavemetleri bertafte-i pençe-i inkisâr olub meydân-ı gir u dar iki günlük mesafeye dek leşe-i lesker-i küffâr ile düşvar-ı güzâr oldu. Fî recebin Fetih-nâmeleri ile müluk etrafa esirler irsâl olunmuş idi. Beş nefer tevnavez viraver çusen u pûş esîr dahî Sultân-ı Mısırâ gönderilub zı'fayı arâb ol bu el-a'ceb suri müşâhede edecek sebube gûza-yı hayret olub Allah yensur İbn-i O'smân du'asını tercih bend manzûme-i tahsîn ve re'us-i menabiri ferî'l-kâb sultân el mucâheddîn ile tezyîn etdiler. Cezire-i ma'mure-i mananın üç mil kadar taraf bera olan mahâl iktisâlî ne muluk u binâ etdiler. Senenin divar ve beş kal'a ki Gereme hisarları tamiyle iştiâr bulmuşdır. Tişe ihtimâm guzât-ı İslam ile mahdumu'l-esâs olub a'sker-i zafer encâm etdikleri iğtinâm kıyas kayadan efsun ve ziyâde-i kesretten bir peri çehre eserin kıymeti üç yüz akçeden dun idi. Fî sene 50. Şehzade-i Sâ'id Sultân Bayezid hâlvat-hâne rahm-i mâderden hu'rûc ve sığa-i çarpâyê -i anâsır a uruç eyledi. Fî sene 851. A'zm-i humayun zafer mağrun buyurulub asi Arnavudlukdan akçe hisaru dahî ol diyârın aşbe mevuzi dâhil kabze-i ihdiyâr oldu Fî mim. Mukaddema ki'sve-i seyf bî-hayf-i olan Kral Engerus canisini darb-ı mü'mininden ahz-ı sur ricâsinâ diyâr-ı küffara sada-yı istifar salub fey-bağıye-i müşrikan yek des u hemvar müste'id kar-zar olmağın Sultân Ercumend Hazretleri dahî âvâze-i kus a'zîmeti ebr-i peyvend edüb Kosavada iki gün /s.372/ iki gece buruce ittisâl âteş-i harb ve kıtâl gere-i ahengiran gibî feruzan oldu. Hengam keremiyet-i hengamede iki bin fersude-i şemşîr ve ikisi dahî esîr olmağın pâye mukavemet küffur-ı süst olub meydân-ı cenkden mazık hevl engiz-i girîze ahenk etdiler. Fî şa'ban sene 53. Edirne de üç şerefeli nâm câmi resifu-l-erkân ve kurbunda yevmi yüz akçe vazîfe ile bir medrese

ilim ve irfân bünyânını tehdid edüb ferzend fercümendleri Sultân Mehmed eyyâm-ı saltanadlarında iken karîb bir medrese dahî terfî' ve ol vazifeyi iki sene tevzi eyledi. Tunca kenarında tedris ve tahdis içün medrese-i daru'l-hadis binâ edüb Burusada câmi ve medrese ve i'mâret erkanını bülend etdiler. Fî sene 853. Şehriyar kamkar hazretleri na'im mülk-i dünyâ-yı bî-bekâdan sir ve bu dam-gah-ı renc ü i'nâda babeste olmakdan dil-gir olub rûh-ı pür-feth-i Edirne vâsl-ı a'la-yı i'lîyyin ve gencine-i vücûd müs'ade Burusada defîn zir ü zemîn oldu. Fî muharrem li-sene hamis ve hamsîn ve elfun.

Viladetiş fî sene: 856

Culuseş fî sene: 824

Müddet-i Saltanat sene: 30

Şehr: 6

Müddet-i ö'mr sene:49

Burusada câmi-i Muradiye ve medrese ve i'maret ve mu'allim-hâne ve tabhâne ve Edirne câmi-i Muradiye ve i'mâret ve câmi üç şerefeli ve medrese mü'essese ve daru'l-hadis ve mu'allim hâne ve tabhâne ve Ergene köprüsi ve anda câmi ve i'maret ol pâdişâh dil-i agahın eser-i hayırlarıdır.

Tertîb-i Evlâd-ı Sa'adet-i Nejâd

Sultân A'leaddîn vefatiş fî sene: 846

Sultân Mehmed viladetiş sene: 833

Vefatiş sene: 886

Büyük Ahmed Çelebî vefatiş fî sene: 845

Küçük Sultân Ahmed Çelebî vefatiş fî sene: 855

Hasan ve Orhân iki şehzadeleri olub hâl-i hayât vâlid-i kesîr-i elhamdlerinde sağırâ terk-i came-i ö'mri nâ-payidar ve Edirne daru'l-hadis hârem-i hak-ı ıtrına gendi karar etmişlerdir. Emânet-kar makam-ı vüzâret-i azimedleri İbrâhîm Paşa olub ba'd-ı vefatına oğlu Hâlîl Paşa Vezîr-i Azam olmuştur. Fî sene 831.

Tafsîl-i Vâk'a-yı Ebu'l-Feth

Serîr-i se'adet mesire'l-O'smâni saniyen culûs-i meymenet-i me'nûs Mehmed Hâni birle şeref-i bezîr olub kehl-i menci gübar-ı sem-i semender havari zir ü ra'îvan-i a'yan-ı rûzgar oldu Fî muharrem /s.373/ li-sene 855. Fermân-i nâ-bekarîn tekrâr etvârınâ hemvâre ol tarafa a'zm-i zafer cezm-i şehriyarı iktizâ edüb Akşehir me'asker sultân-ı dehr oldukda ol bed peymânın Taş ilinde niyaz-nâmesi dergâh-ı izz u ihtîşâma

vâsıl olub vesile-i şefe'at ile mazhar afv-ı Sultân deryâ-dil oldu. Fî mim Anadolu Emirü'l-ümerası Ankarada vazi ve sâde-i karâr etmek resm-i kadîm iken mukarr râyet-i eyaletleri Kütahyâ olmak muhtâr-ı tâb şehriyarı bülend iktidâr oldu. Fî mim İstanbul teshir-i hemvâre semîr-i olmağın Boğazkesen Hisarların binaya sarf-ı himmet bî-hemtâ edüb dört ayda ve bir kavle kırk günde tekmîl bünyân resufu'l-erkân buyruldu. Fî sene 56. Bünyân Mehmed Hân târîh-ı sâl binasıdır. Edirne nehr-i Tunca kenarında yeni sarây binası dâhil bu sâl-i meymenet-i iştimalde sûret-i nemu olmuşdur. Ol bahâr huceste esarede a'sker-i cerar nâmedâr birle terfî' râyet tevekkül-i a'lallah ve a'zm-i râh buyrulub ve sâl u i'zzal-ı menâlî izz u a'mâl-ı şâhân-ı cihân olan İstanbul terk u berden mahsur leşker-i mensur oldu Fî rebiyul evvel li-sene 57. A'sker-i zafer şi'arı cânib-i bahirden sed için küffâr tebe rüzgar Hâlic-i Kostantiniye önüne zencîr şi'arı cânib-i itmişler idi. A'mâl-ı san'at cerr-i iskal ile Yeni Hisâr ve Ğalâtâ ardından Fener gemi isâl olunub bidlun müşrikine izhâr-ı dîn-i mübin olundu. Ferik-i bî-tevfik altmış beş gün ber ü bahra tazyîk olunub eyyâm-ı ma'hûde tamamında Eğri Kapu canibinden bağ-ı zafer gilleri şikafte ve hândân ve revnak ravza-i İslam sed-ı çendân oldu. Fî camaziyel ahir. Tekur-i makhur tahlîs-i merağ-ı revh ricasîne su-be-su tekvepu ederken meyân-i keştikanda nim-i cân ile matrûh bir civân-ı mecrûh elinden ratl-ı giran merk-i nus ve bî nasibî nisâb melik-i gamni ferâmuş edüb dest-i ahir bezm-i send-ka'rî eyledi. Bir mükteza-yı riyaset mücâhidîn diri i'nâ için üç gün ezn-i yağma sadır olub yevm-i rabi'ada bim-i secine-i siyâset ile şemşîr-i hûn-ı işâm hem hibe-i niyam ve şiran gabe-i İslam kûşe-gir ken'âm-ı arâm oldu. Mercum hâme-i ta'yîn mehre-i müverrihîn oldugi üzre hebut ebu'l-beşer a'demden beş bin elli iki sene umurunda esbâb-ı izz u ihtîşâmı tamâm ve mülük ü afâk-ı fermânına rem-zend nâm bir pâdîşâh-ı ercümend İstanbul bînasına vaz'-ı esas masune'l-endiras edüb suret-i tekmîl ve sayir muhillatını tesviye ve ta'dil etdikden sonra kendi ve evlâdı yedi yüz yıl anda serir /s.374/ ara-yı saltanat olub müddet-i-mahude tamamında Rûmiye-i kübradan Kostantîn nâm bir şehriyar mesih-i âyîn zuhûr ve kişverden evlâdı zendi devreyledi. Fî sene 575. Otuzuncu senede Kostandîn a'zm-i iklîmi a'dem ve oğlu İlyanus İstinyanu nâm civân-ı â'lî himmet serîr-i saltanatına vaz'-ı kadem edüb işâret-i menâmiye ile tavid-i dîn-i mesih için Ayasofyâ bînasına teşmur-i sâ'id-i ihtimâm ve va'z-ı esâs senesinde sakis devre tamamında karîn-i imlam eyledi Fî hudud sene 580. Hisâb-ı mezbûr üzre bina-i İstanbul ahd-i Mesiheden iki yüz yirmi dört sene mükeddem zuhûr ve Ayasofyâ binasında devlet-i nübüvvet-i ilâhîden beş yüz dört sene murur edüb doksan sekiz sene sonra salar enbiyâ kayıdlı

ceyş-i asfiyâ hazretleri â'lem-i efraz-ı hicret olmuşlardır. Vallahı a'lem mervidir ki muluk-i etrâf kazd-ı tekarrub ile Ayasofyâ binası için ithâf etdikleri mühimmatdan mâ'dâ hazine-i hassadan üç yüz bin dört yüz kend-nar sarf olunmuşdur ki kend-nar ol asr istîlâhınca bir dînâr olup bu takdîr üzre mikdârı masraf otuz bin kere yüz bin dört yüz altun olur. Felilluhu-l hamd vel ninneh ol bekâ-a-i mübâreke sultânı-l mücâhidîn hazretlerinin himmet bî-hemtuları ile cerk-i âsâr-ı küfr-i şirkten pâk ve envâr-ı dîn-i mübîn ile tâb-nak olup penç-kare nevbet-i dir-i mübîn nime'l-bedel sada-yı kus mühmel-i müşrikîn oldu. Fasl-ı hâlîden ümîd-i sâdık evveldir ki ila yevmü'l-kıyâm ol makâmda ikâmet-i tame-i İslam olunâ. Nazar-ı reside olan suver-i rivayetdendir ki Kostantiniyenin Sofyâ nâm avreti ru-nihâde-i helâk olup haste genc-i kârûn olan mul-i mahzumun şevher-i ol dir-i hamire sarf ilmesi eser-i mezbûr Ayasofyâ nâmiyle mezkûr olmağa sebep olmuşdur. Bî-inayetillah bu feth ve fîruz-i ruzi olacak a'sker-i zafer esere imdâd-ı ruhâniyesi bâ'is zuhûr fazl-ı subhânî olan Şeyh-i Rabbânî Akşemseddîn cenâbları irşadiyle hazret-i seyyudu'l-ebrarın sallallahu a'leyh-i vesellem mihmandare-i Ebu Eyyüb Ensarî radiyallahu a'nh mezâr-ı lamcal enva'rî eşkar olup patişâh-ı İslam ol makamı câmi ve medrese ve i'mâret ve türbe binasıyla ihyâ eyledi Fî sene 857. Ol sahabî-i â'lî makamı ğâlibâ inda-yı hamsin hududunda sipâh-ı İslamla İstanbula vurud edüb eyyâm-ı muhasaradan altı ay tamamında zahm-ı karı hudeng canış-kar ile a'zm-i darul karâr etmişlerdir. Vezîr-i Azam Hâlîl Paşa mukaddema made-i hil'ade illet-i müstekil olup saniyen Boğazkesen Hisarları binâ olunmak babında Tekur kadril rica-yı baltanı sûret-i haktan temsite sarf-ı himmet etduginden ma'ade sâ'lîsen meclî-i /s.375/ tedbîr-i teshiri Kostantiniyeden zâhiren ba'zı ğavil beyaniyle hilâf-girâne mu'âmele etmegin ser-çeşme-i hâtîr-ı âtır sultânî mütekeddir olup feth u zafer muyesser oldukdan sonra muktezâ-yı ğayz mezmurları üzre kırk gün bend ve zindanâ giriftâr edüb çile-i erbe'in tamamında benli na'kd-ı cân ile kayd-i dünyadan rehâ buldu. Bedr-i bürhet mine-i eyyâm makamı sadâret-i azami bende-i hâss-ı Mahmûd Paşayı şeref-i ihtisâs bulup der-devlet-i mâ-bî-müzdahim cibâh-ı erbâb-ı münasip ve câh oldu. Hâkim mahkeme-i kazâ sultân-ı zafar-i nevâl hazretlerin kabâle-i ikbâllerin imzâ-i nime-ı emîr ile tasvir. Ve kâlem takdîr nâm-ı nâmiyelerin secl-i levh-i mahfuza Ebu'l-Feth ünvânıyle tahrîr edecek funûn-i şitâde yed-i tûlâsı olup beyne-i ulemâca ribe-i i'lm lakâb-ı müstâhîle iştihâr-ı yâfte olan sultâniye Burusa müderrisi Mevlânâ Hazretlerinin İbnu Celâleddîn sadr-ı neşîn mahfîl-i şer-i mübîn oldu. Fî mim. Hem ol sâl-i meymenet-i iştîmâlde hâlen eski sarây nâmiyle zebân-zed en'âm olan cây-ı levh-i fezâ-yı devr ve

kusûriyisle ma'mur edüb makar-i serîr-i sa'âdet me'sır etdiler. Aynâz kalesi tevâbıyla ve mukâbelesinde olan Tâşözi nâm-ı cezire kemend-i teshire râm oldu Fî sene 858. Velik oğlu hemvârd fırsatı beynine herkesden hâli olmayu kâdîr oldukça mukadder tâb-ı humayun o zâ'-ı günâ gün der-gâh-i âlîye mun'akis olmağın ol bî-edebî ta'dib için külfet-i hareketi ihtiyâr buyurulub serhatde karîb varıldıkda irsâl-i sipâhve hûn-i eşâmîle ol bed-fercâm zîr-i destinde olan memâlik-i ma'mûreden resûm-i âbâdânî zayıllık ve kemâl-i hasanetinde etimmeden Sivrice Hisâr nâm kalada vaz etdüğü nukud u ecnas bî hadd-e kıyas hazâne-i amireye dâhil oldu. Kendusi evladu ayâ'lîyle diyarı Engersusa firâr idüb. Bir müddet ol kişverde herze kerd vade-i bî-serve semani oldukdan sonra taraf-ı hazîne-i sultânîye sâl-i besâl otuz bin altun irsal etmek üzere ibka-yı tac u neyin ricâsınâ sultân-ı zafer-i karîn der-gahına cebîn fersa-yı niyâz olub is'af mültemes ile maznar iltâf şehriyar-ı bandı ne vaz oldu Fî mim. Las oğlu dest-potmerd oldu haberi vasılı sem-i eşraf ulu beyinlerinde olan a'lâka-i a'kd-i mûsalaha bertaraf olmağın mashub ve selâmet Üskübe varılub. İrsâl-i leşker-i firuz-i eseri birle ne vayide kalesi saniyen mashar-ı tiğ-i zaferi peyker olu. Vilâyet-i Las ser-ta-ser bende-i leşker bî-kıyas u ma'mur olan Kusabat ve Karasi mahdumu-ı esâs oldu. Fî sene 859. Daru'l-cihâd Belgrâd teshiri için tahrîk-i râyet İslâm ve tahsîl-i kala-yı zafer ricâsına nice eyyâm-ı bezm-i nakdîne-i iltimâm olunub darb-ı tavb /s.376/ ile divar hisârı ca-be-car hânedar olmuş iken ol duşize-i pakize taraf-ı dîvân kazadan nâmzed-i hafîd â'lî yyiş-şan Sultân Süleymân mekan olmağın. Şâhid-i feth-i rûhsara nima almayub nihayed hezeran ad ve şikâr tarh-ı endâz -ı arâm ve karâr ve gâh u peykan ha'mle-ı şîrâneleri tefrîkâ-i bahş-i cemiyyet-i küffâr olmak için mukâbele-i Belgradda havale-i nâm bir hisâr rice icadiye iktifâ olundu. Fî sene 60. Hilâl-i harb ve kıtâlde Rûmeli Beglerbegisi Karaca Paşa dane-i top ile üfdâde-i dâm-ı ecel olmağım mensıb-ı mahlûl bî-târîk zamime Vezîr-i Azam Mahmûd Paşayâ muhâl göründü Amasyadan Sultân Bayezid ve Manisadan Sultân Mustafa Edirneye da'vet olunub sünnet-i hitanları rî'âyet olund. Fî sene 61. Terfî-i ra'yet-i cihâd ve Mevri cânibine sevk-i ecnad olunub feleğ ve ban-ı ve kurdev ve emsâli nice kala eyade-i kefereden intizâ olundukları sonra bâ'lîye küffara tekrâr nefer olunmak üzere eskiyi tekrâr müstâ ta'yîn etdiler. Fî sene 857. Ba'zı kütüb-i tevârihde feth-i körfez dahî bu sâl-i maymenet-i iştîmâl havâdîsinden olmak üzere mersûm-i kâlem tahrîr olmuşdur. Mahmûd Paşa şehriyar-ı kişver-i küşâ fermânı üzere Lâs vilayetîn çerki asâr-ı şerkten tathîr için tahrîk-ı râyet-i a'zîmet etmiş idi güvenliği ve dört beş kaleyi dahî zabt ve etrafında olan ma'âdan sîm-ı hâmi silk-i melik sultân-ı enâme rabt edüb

Engerusa tabî terâvede verahe-yi zercir-i teshire bendeye envâ ganabim ile Üsküde takbil-i pâye-i serîr-i sultân eresmend eyledi Fî mim. Semende tesriri niyetiyle sultân bülend-i himmet hazretleri Sofyâ cânibine tahrîk-i semend-i a'zîmet etdikleri ol târîh de hisâr-ı mezbûri dest-i tasalluti zakhuri eden Bosnâ hakiminin mesmûsi olacak miftahını teslîm ile a'rz ve ubidiyet re'ayeten takdîm edüle bir sefer-i celîlu'l-eser takribiyle umûma vilâyet-i Lâs nuseyb-ı sultân zaferi istinas aldı Fî sene 63. Sergüzeşt-i hayret fenâ-yı ukût beni âdem olan Sultân Cem sahn-ı sarây-ı fâniye vaz'-ı kadem edüb bir müddet bezm-i âlemde neşvedar-ı zend-i kanî oldu. Fî sefer-il-hayr. Fî sene 64. Henüz keferi Frenk cenginde olan Amasrayı tekaddüme-i âher-i ceng mûsahharî sultân-ı zafer fer olub bir-nehzât hümayuni bir muktaza-yı kişve-i giri umumâ vilâyet-i Kastamonu teshiriyle tekmîl ve bî-çare İsfendiyâr oğlu İsmâ'il Begi sur-i kemâl ikrâm ve tebcîl birle Filibe canibine nakl ü tahvîl etdiler Fî mim. İstan-ı râsitân bendelerinden Hüseyîn Beg /s.377/ hükümet-gahı olan Koyunlu Hisarı masâde-i rüzgâr ile Türkmani kar O'smân Bayındır nebirası Uzun Hasan pençe-i istîlâsınâ giriftâr olduğu müsteharriki ırk-ı gayret-i şehriyarî olub yek hamleye ol hisarı dâhil cevze iktidâr etdikden sonra kah Bulgar üzerinden Trabzon üzerine ilgar edüb emûn ile feth u teshir va ilzam-ı ceriye ile re'âyâ-yı yerlerinde takrîr etdiler. Fî sene 65. Şeyh-i İslâm Mevlânâ Fahreddîn Ahmed el-Gurani müşkil küşa-yı hass ve emam aldı. Fî mim. Sultân-ı ercümend hazretleri Kapukulu Anadolu a'sker ile Ayazmende varub tarafı bahirden Donanma-yı Hümayun dahî vâsıl oldukdan sonra Ayazmende takrîbâ on sekiz mil olan Cezayır-ı Yunâniyeden Midilli adası mahsur olub tekuru teslîm-i hisâr ile dar-ı emin-i emanda karâr etmegün ol cezire ziyâ kala ile kâlem-rev ferman-ı sultân-ı İslam olub beg sevami sasavid ve cevami oldu. Fî sene 66. Basra kralı müte'ahhid oldu mâl-i haracdan irsalde mukamı leça ve hâs-ı amade görünmeyin sultân zaferi mashub hazretleri Üskübe varıb Mahmûd Paşayı Bosnâ cânibine nâmezd-i hidmet ser-a'sker etdiler. Vezîr-i hucuste tedbîr Lofçayı ve bir kaç kaleyi dahî teshiri edüb Bosnâ kralını merde-i emân ile dergâh-ı â'lîye izal eyledi. Sultân muhlidu-ı ikbâl Beyice nâm-ı hisâr istihlasına iştiğâl üzre idiler ki kralı Bosnâ dergâh-ı celaleti vecihe vâsıl olub ol seferde mülâ'zîm-i rikâb müstetâb olan ülema-i a'llemeden Şeyh Â'lî Bestami şehir-i bî-mûsannifîn fetva-yı şeriyesi mucibince fermân-ı bî-derman istisâl kurula müte'allik olub Bayice ve Kırâç ili ve Paveli ili vahîden ba'de vahîd zamayim-i memâlik-i İslamiyeden oldu Fî sene 867. Vezîr kişver-i küşa Mehmed Paşa Hersek istihlasiyle me'mur olub hâkim bî-müzehhimi dest-i tasarrufa dâhil olmuş iken hâkim-i Hersek hüdaya-yı layika ve şetir memleketinin

mefatihi ile oğlını dergâh-i ikbâle irsâl edüb bakiyesinde hidmet-i niyabetlerinde olmak ricâsınâ etdüğü niyâz-i karîn-i kabûl sultân bende nevaz oldu. Fî mim bâd-ı eyyâm oğlı tac-ı hûrşîd revûc-ı İslam ile ser-efrûz olub tedric ile izz u vazaret ve şeref-i mûsaheret rûtbe-i valâsınâ dahî i'tilâ etmişdir. Endek hakimi mezbûr ser-nigün hüfre-i nûrun valâsınâ dahî i'tilâ etmişdir. Endek hakimi mezbûr ser-nigün hüfre-i nûrun olub ol vilâyet bi-temamiha aşiyane-i imanyan olmak ile şerzib u beha aldı. Amm-ı mazkurde kendülere intima ile malum-i has ve amm olan cami'-i şerîf binasın avaz'-ı esâs olunub sekiz sene tamamında ol makâm /s.379/ lazıme'l-ihâtâr umede-i imdad-efrûze kıyâm olundu. Medaris-ı semân vesa'ir setimmâl dahî a'vâm-ı mezbure lilaninde karîn-i etmek olmuşdur. İbni Karâman İbrâhîm Beg dar-ı dünyadan bedr ve ekber avladı bil-istihkâk-ı canisin peder olmuş iken dergâh-ı merhum dest-gaha mülteci olan diger oğlı Pîr Ahmed imdad-ı sultân ile mesned-i neşîn dîvân-i kamirini olub İshak nâçâr hüsn ü dir ü zestünesîne fîrar ve diyâr-i funbetde na'kd-ı cân nisar eyledi. Fî sene 68. Ahd-ı saltanat Murâd Hânide tişe-i kahr-ı sultânı birle mahdumu esâs olan game hisarların küffâr-ı Frenk tekrâr aheng ve neraşide seng ile vaz'-ı kadîmeden müstahkem ve dest-ı himmetlerin kurdevs teshiri damene mahkum itdikleri haberi vâsıl sem-i şeref olmağın mu'accele Mahmûd Paşa irsâl ve der-akib olub tarafa bizzât tahrîk-i rayat câh u coelal olunub esnâ-i târîkada müjde-i feth iştikbâli ile zemâm-ı teveccüh â'lî Sofyâ cânibine tevcih buyruldu Fî sene 69. Paşayı kişver-i küşa Karluyîl nâmıyla meşhûr olan elli aded ma'mur kaleleri bend-i kemend-i teshir edüb cazire-i nevre muhafazası mühimmatı itmamından sonra hasbe'l-emr Middilliye mûsallat olan sefâyîn-i müşrekini terd-bâd-ı kahr ve kin ile şikest etmek için donanma ile Gelibolundan deryâ-ı peyma olub buruce seza ol hidmet dahî edâ olundu. Fî mim karâr-ı menhus Engersa Ezverenik sükânını tazyîk etdugi peyâm-ı merfu pây-e serîr-i sultânı olmadığın Mahmûd Paşa sepe-keş İslam olub Endek zamanında kayd-ı merâhil-i târîk' ve cemiyet-i şeyatini tefrîk eyledi. Fî sene 87. Arnavut vilayeti pazede-i sipâh zaferi dest-gah olub rahş ve sebk-i sir-i şemşîr-i âteş nişâne bir veçhîle erha-yı inan olunduğu ol kişverde men-i ba'de makâm-ı lece ve husamede kıyâm eder kimesne kalmayub ihtimâm u arâm-gâh güzzât-i İslam olmak için meyân-i memleketde ilisân-ı nâm kule bînasına sarf-ı himmet bî-hemtâ buyruldu. Fî sene 71. Cerağ-ı ifruhatları Pîr Ahmed tavr-ı edebden huruç ve üç küstahiye u'rûc etmegin hemrah-i baht ve ikbâl birle diyâr-i Karamana sâye-i endâz-ı iclâl olub münazi defîni takdîm ve menşûr hükümetîn şehzade sultân Muatafaya teslîm etdiler Fî sene 72. Konyâ vilarendeden İstanbula bir sem-hâne-i göc-i erbâb-ı sena-yi ve ashâb-ı

biza-yi nakl olunub hâl onlara izâfet cihetinden büyük ve küçük Karâman ünvanıyla şöhrat u yafte olan mahâllelerde iskan olundular. Fî mim muktezâ-yı meşreb-i saltânât üzere Mahmûd Paşadan hilâf-ı merzileri ba'zı umûr u sudûri bâ'is takdîr ser-çeşme-i hâtîr-ı /s.379/ ıtları olmağın ba'de-i ad Karahisâr menzilinde otağı başına yıkılıb makâm-ı sadaretinden ikad ve sadr u vezarete İshak paşa es'âd buyuruldu. Fî mim Sultân Cem Kastamonu hükûmetine nâmzed olub ol cânibe tahrîk-i tisa ve â'lem eyledi. Fî-sene 73. Sultân bende nevaz-vad saz hazretleri Eğriboz fethi hevasında def-î liva-yı ga'za edüb rütbe-i vâlâ-yı vezaretten sonra Gelibolu ile ol tarafa a'mele-i sukkan-ı a'zîmet etmegın nice eyyâm-ı bameden Şâma dek benâ ve bahr akva'rî-i âteş ifşan kal'a sükkanınca peyem-ı ye's ve haremün isâ'lînde ihmâl etmeyüb â'kıbet-i ezr-i yağma birle ser-bazın arse-i vega ol ser-keşt-i kemend-i saht-i peyvend teshire bend etdiler nihâyet hâric surda Kazlar hisarı nâmı bire bir gözekî cezire-i hükkamı ecdâd düzeh-i me'adandan peş-i pes-imande olan sînûf-i emvâlî anda eda etmişler idi. Dest-i ta'riz a'sker-i cerar dan bî-azad olub hazene-i hassa içün zabt olurdu. Fî mim mesned-i ara-yı eyyâm sâhib-i kıran varıs bil-istihkâk serîr-i saltanat al-i O'smâni Fatih-i kişver-i Arâb ve Acem Sultân Selim â'lî hümem hazretlerinin güher-i vücûd mes'ûdları Amasyada zivarnekinden şehid oldu. Fî sene 74. Ce-ba-ca sa'be'l-menal maz-ı kal'a ve cebelde ihtîfâ eden bekaya-yı Karâmaniyan ve tayife-i Versak vesâ'ir erbâb-ı şikak-i istisâl içün amm-ı mazide Rûm Mehmet Paşa ve Vezîr-i Azam İshak Paşa irsâl olunub mehimma-i imkan-ı dâmen-i mülki dest-i tariz ağyardan bî-azar itdikden sonra iksar eden bâz-ı erbâbın harf u taraf İstanbula sevk olunub hâlen onlara nispet ile şöhrat bulan mekanda iskan olundular. Fî mim. Kable nüma-yı hâtîr-i sultânî A'laiyye diyâr-ı teshiri tarafına serezde olmağın Gedik Ahmed Paşa sepa-keş olub kal'a sükkanı talep emani vesile-i necâh ve hakimi olan kale-i irsalan biz-zarure teslîm miftah eyledi derd-i devlete vâsıl oldukda Gümilçine sancağınâ nâ'il olmuş iken ba'zı eyyâm-ı belâ sebeb kürsi-i diyâr-ı Arâb-I Mısİra firâr ve evladu a'yâ'lîni digerinde terk-i arını ihtiyâr eyledi Fî-sene 76. Sultân Cem içün cemiyet sevr-i hitam terti olundu. Fî sene 77. Vezîr İshak Paşa azlet-i ferîde genc intiva olub Mahmûd Paşa sadr-ı sadarete i'tilâ eyledi. Fî mim. Türkmani-i fitneden Uzun Hasan ki müsâ'ade-i ilbal çend-i ruze ile I'râk-ı Arâb ve Aceme liva-yı istîlâsı sâye-i endâz olub caneşîn kesr ve cem olmak vadisinden dem urmağa âğâz etmiş idi. Bu hilalde tiğ-i sertizden girîz ide /s.380/ Pîr Ahmed ve sâ'ir evlâd-ı Karâman anın şemi'ine cem olub geriye kenan-ı dest iştika ile çak-i giriban etmegın ilticam mala yelzam imdâd ile ikaz-ı fitne ve fesâd edüb Tokat'ı haremân âteş-i sûzân ve Hamid ve

Karâmani vîrân ettirdi. Şehzade Sultan Mustafa Anadolu gazileri ile Akşehir ve Yenişehir meydanında erbâb-ı şer ve şure râh girîzi mesdud. Ve ekserin sahra-yı adem-i mifkud edüb ol bed-güher tarafından ser-a'sker olan emmi-zadesi Yusûf Mirzani nice müte'ayyinan Türkmani ile esîr-i bend-i bila eyledi. Hasan dirazın bugüne vaz-ı nasaziye ikdâmı Sultân Ğâzî cenâbların muharrik olub Üsküdarâ güzâr buyuruldu. Fî evayıl sene 78. Serhadde vaz'-ı kadem olundukda Rûmeli Begler Begisi hass-ı urad kîtâl-i al-i sipâh-ı zafer-i dest-gâh olub ahvâl-i hüsn-i tavile itla tahsili içün biri iki menzil-i mukâddem getmiş idi. Aram-gâh-ı düşman nehr-i Fırat kurbunda ba'zı cibâl damanı etdüğinden haberdar olıcak ğurûr civanı ve nüş-i kamirani ile i'nâ-nerir-ı gar uhub bî-per-vâk'andu-yi deryâ-yı sipâh düşmene ordu nice seri-guyl çev-kan şemşîr-i hûnriz ve nice efseri hâltide-i meydanı çenk ve sertiz etdikten sonra tetabi'l-emvâc sufuf idu ile ğavtâ hor deryâ-yı a'dem olub zîr sâye-i aleminde olan Rûmeli emr ve a'sker isâbet-i âyine-i kemâl ile perîşân-i hâl ve nice müte'ayyin emîr-i dil-ir giriftâr-i bend-ı a'zâb ve nîgal oldu. Bu haber-i mekrûh vâsıl-sem'-i eşraf olacak ğubâr-ı enduh sanem-i mirât hâtırların bertaraf edüb rayat-i câh u calal-i buruce istiklâl mer-i mestan sahbay-ı zalal cânibine tevcih buyruldu. Bayburd havâlîsinde Eski Tepe nâm-ı makâmda sûret-i telakkî-i ferikin temeyân olub mîzân-ı tig vs senandan revân olanca hûn az kaldı ki reb'-i meskuni keşti-i emvâc-i zede asâ. Girdâb-i inkilâb mer-i gerdani eyleye. Dem-i iştilâl âteş-i kîtâlde hüsn-i dirazın medâr-i istizharı olan ferzand gühteri gürzinîl başı Sultân Mustafa etba'-i şemşîr-i hünbaşî birle arayış nevk-i senan olub mukaddema hak-i dar ikbâle ruy-ı mâl ve izz u mucâharet ile iktisâb-i ra'sul. Malcâh u celâl eden püser-i mehteri uğurlı Mehmed pederi leşker-i darb-ı şemşîr ile â'lem-i vücuda birûz eyledi. Ol baht-ı bir keşte ve hâne-i harâb sufuf-i sipahi bir hemzede-i ıztırâb olmuş arâm-gir sâye-i rikâb sultânı olan Kapukuli mekanlarından henüz bir hatve hareket itmeyyüb bu hidmet-i celîle cenahini zin eden şehzade-kan ve umera yüzünden suhur etdugi tavil-i /s.381/ uveylin manzuri olacak ğalabe-i herasi ile esâs istibarı endiras bulub semmet-i tebrize rucu Kahka'rî ve Endek zamanda tay-ı kasabat ve kura eyledi. Fî mim. Serdar-ı düşmen Uzun Hasan ahenk târîk-ı eîrâr edicek Türkmanyân yek-dest ve hemvar-râh hezîmete a'zîmet edüb meydân-ı cenkden hezar mihnet ve canavarlık ile cem endek-i semak-ı kenar selâmete çıkdı. Mervîdir ki daver dadger hazretleri sükrân li-sefer cemi memâlîkun. Li-vechilla-i te'âlâ rabekâ-i rakder azad olsun buyurmaları ile zest-yarı iklam hesâb ile mersum safhe-i hasâb olundu'kda idâd rakabe-i muharrire kırk boğa bâ'lî g olmuşdur. Bundan mâ'adâ isnâ-i seferde a'sker-i zafer-i rehber hazâne-i

amireden bî târîki-l ka'rz verilen yüz günden ziyâde akceden dahî teleben-li merzati rabbihi-l kerîm zimmetlerin tefriğ buyurdular. Kesret-i ecnad ve kalet zade sebebiyle ta'kîb kerihat kan terk-i ihmâl ve fer u ikbâl ile taht gâh saltanat tarafından tevcih mutic-i câh u celâl buyurulub ma hece-i livayı saltun-ı afâk Karahisâr şarki kurbunda lamea-ı işrâk alacak cükkanî asude hâl-i zel sayebanı necâh olmak için teslîm-i miftah emrinde hem-zebân ittifâk olmağın hakimi olan mir-i dareb biz-zarure a'rz berdekiye şî'tâb edüb Çemren sancağı inayetiyle mazharı etifet-i şihriyar-ı cam-ı cenâb aldı. Müstekar zerir-i saltanat O'smâni fer u vücûd-ı mes'ûd sultân ile serîr-i saltanat-ı O'smâni fer u vücûd-ı mes'ûd-ı sultânî ile şeref-i pezîr olacak ifsad-ı hesad ile vezîr Mahmûd Paşa tekrâr malzul olub Edirne kurbunda ihyâ etdiği hass u guyi nâm karyede peygule neşîn inzivâ ve humul oldu. Fî mim hil'at-ı vezâret ile Gedik Ahmed paşa teşrîf olundu. Karâmani Nejat Pîr Ahmed Uzun Hasani nîl-i murada Karâmani vesiyle etmekden mesus olacak ol menhusdan mefarik olub diger bâr vilâyet Karâmane sâye-i endüz huhsef olmuş idi. bu hâl muvakkaf câh u celale marûz olacka Anadolu a'sker ile Gedik Ahmed Paşa irsâl olunub sadme-i devr bas kahr ile ol mazhar u mûhnet dehr-i tekrâr dar ve duyarından devr ve nâ-murâd ve nâ kam hudud u Şamda bâd u amm-I ratl giran merk ile mahrûm oldu. Şâhrade Sultân Mustafa mukar-ı hükümeti olan Konyadan Develi Karhisâr teshiri tedbîriyle ol cânibe emale-i li-cam u nuhret ve ba'de-i feth mu'arızâ Konyâ tarafına tevcih-i râyet müracaat edüb henüz ser menzile vâsıl olmadan sefer aherete muhmel bend-i a'zîmet oldu. Fî sene 79. Husbel emri-l-â'lî na'şu Burusa muraddiyesinde amm-ı mükemm-i Sultân A'leaddîn mezârı civârında müteva'rî-i hicâb-ı turâb oldu. Hükkam-ı etrâf edâ-i hidmet ta'zibe için der-devlet nevâle rüy-ı mâl /s.382/ edüb Mahmûd Paşa dahî ol şerefî ihrâz için sultân bende neviz-i dergâhını secde-gâh cebîn-i niyâz etdükde şehzade merham ile vezîr-i merkûm beyinlerinde olan kudret ve şukuk takribiyle erbab-ı kaz-i nifak hizur ve şehriyarı ifafde paşayı mezkûr bu matemî kendiye sur bilmişdir deyü edâ ve ba'zı dela-yı zabife berahin sahife ikametiyle tenvîr-i müda etmegin on sekiz gün yedi kalede râh-ı temennayı hâlâs-ı beste oldukdan sonra kabd-ı man-ı rahmed-i rahmaniye irtihâl edüb sezavar taht kanî on iki ferzendi ve nice ekarîb u hayesvendi serdide-i vâdi tâleb olmağın bir günde bî müktezciyıl hükm limen galebe iki üç kemense cûlis serîr-i hükümet olub kişver-i ser tâ ser suhte-i uteş-i herç-i merc oldu. Bu haber vâsıl sem'-i eşraf-i dun verd u niyaz olıcak hasbe'l-emr Gedik Ahmed Paşa üç yüz güne mürakib bahriye ile deryâ-yı peyma olub evvela Karadeniz sâhilinde ol demedîn münhâsıl Frenk tasrifinde olan hatâ-i kefevi hatt-ı emân ile dar-ı imân eyledi.

Ba'de ezak vilayetîn memleket-i Çerkez haddîne müntehi olacak âsâr-ı küfreden tehi edüb sonra liva-yı felek-i fersa-yı İslami buruç hisâr-ı menkube mensub eyledi. Fî sene 880. Paşayı mensuru'l-lival ol seferde bu kadar fetih ve zafer ile iktifâ olub der devlet medara rüyemul ve kula meftuha miftahları ile giriftâr kayd-ı eser olan müte'ayyinan küffarı tühfe-i der-gâh u câh u celâl eyledi. Meger ki Melik Hacı Giray Han evlâdından Münkil-i Giray ki birkaç gün serîr-i ara-yı hükümet olmuş iken üfüde-i câh-ı mezellet olmağın birâderleri şemşîr-i gadr-i havfindan Hasan Hüseyîn menkube iltica ve mahzûl u menkub i'ade-i dîn meyânında beka-yı cend-i rûze ricâ edüb hisâr-ı mezbur muhaft-ı hitâ-i teshir olundukda Münkil-i Giray dahî dâhil hâlka-i cân olmuşdu. Şehriyar-ı â'lî teber hazretleri vâkıf-ı ahcal olacak ol perîşân hâlî mazhar-ı sınıf-ı iclâl ederb hilathân ile teşrîf va'd-i mukarrer ol incazi ile dahî taltîf buyurdular. İzmitde râyet-i hükümet Deşt-i Kıpçâk vest-i evlad ve ekarîb-i Melik Hacı Giraydan pençe-i istilâyâ icabete düşüb mütegalibe meyânında tiğ-i hilâf-ı der-gar olmağın ol diyâr-ı sokkunınâ arâm ve karâr-ı düşvar olub bil-ittifâk sultân-ı afak dergâhına Münkil-i Girayı irsal buyurmaları müsına ref-i vak'a-i niyan etdiler. Sultân behçed nevaz hazretleri dahî zayıf mükrimlerin tis-i â'lem ve ha'dem u hişam ile /s.383/ i'saz edüb mülk-i mevruzi hükümetine ta'yîn. Ve kuvvet-i bazuyi himmet ile ser-hânide temkîn etdiler. Taraf-ı saltanat-ı O'smâniyeden ibtidâ-i hil'at pus-ı taklit hâni olan Münkil-i Giray Hândır sadrı Anadolu el-Hacı Hasan-zade Mevlânâ Muhammed Bin Mustafa müsned-i ara-yı eyvân-ı bekâ oldu Fî mim. İmâm ve hatibden mâ'adâ umumu müstezi kaf-ı efkaf-ı azl ve nasb-i mütevellilere müfavvez olub bu bâbda onların temessuki mu'avvel-i aleyh idi. Cümlesi taraf-ı saltanat-ı â'lî yyeden berât-ı hümayun ile tevcih olunmak fermân buyruldu. Fî mim. Rûmeli Beylerbegisi Hadım Süleymân Paşa kam-zen vâdi-i i'syân olan voyvadası istifânî te'dib-kan-ı irsâl olunub paşayı mezburan mağrurane hareketi a'sker-i İslâma bâ'is-i inhizâm olmağın ahz-ı intikâm için ilam u safer ilam u sultânı ol cânibe tahrîk olub hak-ı vesat vilâyet-i Boğdan iki kadar sâ mân ruyat-ı fîruzabat muker. Ve ol kişveri ser-tâ-ser pazede-i a'sker huçeste eser oldu. Fî sene 81. Engerus kiralı terfî'-i liva-yı i'syân sevdasıyla muhâlîf şart-ı ahd-ı Tunâ ve Mora mültekasında Napoluç nâm-ı mahâlleder bir â'lî kal'a-i çupin binâ etdü ki ba'de'l-avt vâsıl-ı sem-i humayun olmağın metin-i şifade Tunadan on dört karış bu üzerinden güzâr buyrulub ol kaleyi ikhrak-i bunar. Ve müştehfizlerin tar-mar etdiler. Fî mim. Kütahyâ muzaffatında Tavşanlı nahiyesinde celahlar kar-hânesinde ber-rubah hilakur a'rz-ı didar ve on iki dildâveri bir rihle-i şîrâne ile nakş-ı divar edüb yek-ser mevi na-çizen şekn-i azar erişmede

kahrâmanı refter ile bişezar selâmete vâsıl olmağın her birine beher sene beşer akçe çerime ta'yîn buyrulub zabıtlarınâ mahsul kayd olundu. Fî mim. İhtimama erbâb-ı tımar ve ashâb-ı za'amet beratlarında sûret-i defter kayd olunub müza ve kuru esamesi mersum u kâlem ta'yîn olmak fermân buyruldu. Fî sene 82. Mükeddema meyân-ı â'lemiyanda Zeytunluk ünvanıyla meshur ve hâlâ makanri se'adet-i al-i O'smân olmak ile reşk-i beytu-l memûr olan saray-ı dileren binasına sarf u himmet bî-hemt buyruldu. Fî sene 83. Huldallah izz u sahibe târîh u sâl binasıdır. Muhtâr-i İskender Zülkarneyn olmak üzre nakeşte-i kâlem-i müverrihîn ve rıf'at kurûc-i kervan-ı urucu hayret-i feza-yı akıl ve dîn olan Arnavud İskenderiyesi teshiri hem-habe-i zamir safâ zemirleri olmağın amm-ı mazide Gedik Ahmed Paşa istihlasıyla me'mur olub a'dem-i imkân yüzünden best etduğı me'azire tevcih sem-i kabûl olunmadı. Cihatından isnâd-ı taksir ile Boğazkesen hisarında kayd-ı hapse giriftâr /s.384/ olmuş idi. Sultân â'lî himmet hazretleri bizzât giran-ı rıkâb-ı azimat olub mer'at maham-ı teshirde mertebe olan sa'î ve ikdâm-ı kemâl-i istihkâm sebebiyle münteci husûl-i merâm olmağın sedd-i nuhâric ve müdâhil için üzerine havele bir hisarına ve havalesîne olan üç kaleyi fetih ile iktifâ buyrulub ba'de'l-avd sükkân-ı rica-yı emân ile makâm-ı teslîmde kıyâm etdiler. Fî mim. Gedik Ahmed Paşanın sıdk-ı megâ'lî miraf-ı nazar â'lîyyelerinde cilivegir olmağın hareketen itlakına fermân-ı sultânı afâk sudûr edüb berhasb-i hükm ü hümayun abaya cânibine tahrîk-i nikâb-ı a'zîmet-i şitâbın ve ol diyâr-ı kâlem-rev hükümet-i şehriyar-ı cem-i cenâb eyledi. Fî sene 84. Paşayı mezbûr fermân-ı cihân muta üzre bezl-i makdurda kusûr etmeyib ol sene-i müteyemminde Boluyâ memleketinden dahî nice kala intizâ' eyledi. Lakin fetret-i evayili a'hd-i Bayezid Hânide tekrâr dest-i istîlâ-yı mufara giriftâr oldu. Bozcaadada şe'ayıc-ı İslamiye ile ma'mur kahir kal'a binâ olub sükkân-ı tekâlîf-i divaniyeden mu'af olmak ile az müddetde ol cezire dar u heşt iken diyâr-ı enis ve ülfet oldu. Fî mim. Limni adası dahî bir hasb-i fermânı sultânı ziynet-i yafte-i âsâr-ı abudani olub iki yüz seneden hir ve aşikâr ve dest-mâye-i kesb u kar etba-i hareket şi'ar oldu Fî mim. Vezîr-i mesih zaferi esar-ı derun bizara yol bulmuşlar iken serdar-ı iş'âb-ı menş tarîf u telid emvâlî mübtek eitmesun deyi nida etdirmegîn irtikâb hecme-i duhul edenlere imdâd vusûli menkati selaf-i sînaf şehadet ile mest. Ve liva-yı şevket-i İslâmiyan zâhira pest oldu Fî sene 885. Mesih Paşa ceza-yı fe'al kabihî için sudûri nezaretten Gelibolu sancağınâ tenzîl olunub hilat menzuayı vezuret ol tarihde camiu-s-sadarefîn olan Manisa celbisîne ilbas. Ve anun makamına Mevlânâ Nusluhiddîn Kastialani iclâs olundu. Fî mim. Mensıb-i saderet-i ülema kadîmen cûze la yetecezza

olub zât-ı vahîd ile kayım iken tedbîr u vezîri Mehmed Paşa Karâman-ı karîn-i tenfiz sultânî olmağın sadr-ı sadaret-i Rûm fazıl-ı sandani musluhiddîn Kastalanide ibka olunub katr-ı Anadolu el-haç Hasan /s.385/ zade Mevlânâ Mehmede erzani buyruldu. Fî mim.Sahib-i tesanifu'l-rika Mevlânâ Hüsrev ki avladı ol Mehmet Hâniyede hidmet-i sadaret zât-ı fezayil şematlerine intima ile pürzib-i beha olub şâhen-şâh mü'eyyid Sultân Mehmed Rızâ cuyi-i kesir-i Muhammedleri iktizasiyle mükerrer Manisa tarafına tahrîk-i rikab-ı şeref-i intisâb buyurdularında Mevlanayı mezbûr sâye-i anâ hizmetlerinden devr olmamağın serîr-i şâhi tekrâr culûs-i meymenet-i menhuslariyle mühtehic ve mübahi oldukda sınıf-i iltifât patişâhı ile mu'azzezi ve mükerrer ve idrarat şâhin-şâh ile ğark-ı deryâ-yı neval ve nime olub sekiz yüz altmış üç senesi hilâlinde Hızır Beg İbni Celâl kakhülünden İstanbulda Ğalâtâ ve Üsküdar ve havâs Kostantiniye kazaları ve medrese Ayasofyâ ilhakiyle münfez-i ihkam. Ve hâkim-i mahkeme-i şer-i hazret-i seyyudu'l-en'âm aleyhi's-selâm oldu. Ba'de i'vâm-ı ber serv-i surur ve sultânide cânib-i yemîn-i Molla Güraniye ta'yîn olunmadan naş-i iğberar hâtır-ı atırları sebebiyle bir mükteza-ı gayret-i fazilet ol velime-i azimeye teşrifden tehaşı edüb bir müddet terk-i meşgale-i umûr-i cumhûr ve Burusada kûşe-i neşîn râhat ve huzûr oldukdan sonra sultân-ı kadr-i şinas hazretleri der-devlet-i nev ilerine teşrifî kademleri ricâsına mektub-i nevaziş uslûb irsâl oldu. El-vusûl hidmet-i meşihat-ı İslamiye ile iclâl buyurdular. Ba'de müddet da'i-yi ziyâfet hâne-i cenane lebbeyk-i zenan asâl ravza-i rıdvân edüb hasbe'l-vasiye Burusada olan medreseleri sahasında mütevarî-i nihân-hâne-i rahmeti rahman oldu. Fî muharrem li-sene 886. Mâte re'isul u'lemâ rahmetullahi a'leyh-i dima. Sâl-i irtihâllehine tarihlemidir. Menazîl-i hüccede olan berkeler harâb olmağın ta'miri zamir şehriyarî olub ol a'mâl-i bire mübaşerete mûsa'adeden sultân-ı Mısır Kayıdbayı suret-i muba'ade gösterdükden mâ'adâ muhlis-i mütehassıs-ı der-gâh-ı şehriyar Zülkadiroğlı şehsuvâr-ı mukaddema mersum hâme-i beyân olduğu üzre ruhude-i vekan-i şemşîr-i hûnfesun etmegin zîr-i fermânında olan Kayseriye ve emsâline zemayim-i memâlik-i mahsuse etmek a'zîmet sadikasıyle taraf-ı Üsküdarı güzâr buyruldu. Fî seferi'l-hayr secere-i sabiti'l-aşkî nîyet sefer sahâ-i fesiha-i dil-i bî-gallerinde bâr-aver olmağın ol hilalde zucac-ı mizaclarında eşkar olan âsâr-zaf ve inkisarı menzur-i ayn-ı i'tibâr olmayub semt-i merâma tahrîk a'lem etdiler Kenyevize kurbunda tekur Çayır nam makamı muzrıp vesak-ı cevz-i intâk oldukda âvâze-i küsrahl-i â'lem-gir olub /s.386/ ribat-gahına sakf alek-i fânîden sarây-ı na'im cavidaniye irtihâl olundu. Fî rebî'ülevvel

Müddet-i ö'mr fî sene: 53

Viladetiş fî sene: 833

Culuş fî sene: 855

Müddet-i sultân fî sene: 32

İstanbulda küfle-i tarifden müstağni câmi şerîf ve evbâb-ı cenân adedince medariş-i semân sekiz testime ve mu'allim-hâne-i i'mâret ve daru's-şîfâ ve tâb-hâne ve havâs-ı Kostantiniyede câmi ve medrese ve imarat Şeyh Vefa Zaviyesi kurbunda câmi binâ edüb Ayasofya ve emsâli nice dir-i niyet-i hayr ile ibâ'det-gâh etmişlerdir.

Tertîb-i Evlâd-ı Kirâm

Sultân Bayezid viladetiş: 851

Vefatiş: 918

Sultân Mustafa viladetiş: 856

Vefatiş: 879

Sultân Cem viladetiş: 862

Vefatiş: 900

Esa'ide-i â'lî mekan. Mevlânâ Mehmed Ahmed el-Gürânî ve Mevlânâ Musluhiddîn'eş-Şehir bî-Hocâzâde ve Mevlânâ Mehmed'eş-Şehir bî-Hatib-zade ve Hızîr Beg-zadesinin paşa ve ibni temcid ve fuhul u ulemadan niçeler sadr-ı neşîn destistan-ı tâ'lîm-i sultânî olub nihâyet hocalık şeref-i ü'nvân-ı refî's-şanını İstanbulda câmi ve medrese olan Mevlânâ Hayreddîn vâsıl ve evahir-i ahdi Saltanat Mehmed Hânide niz-i hetkah-ı huld birine murdakil oldu. Meşayih-i İslâm zamân-ı saltanatda kahirelerinde Mevlânâ fahreddînu-ul avem-i Mevlânâ Şemseddîn Ahmed el-Gürani ve Molla Arâb' ve Mevlânâ Mehmed'eş-Şehir bî-Hüsrev dest-i pıraye-i ivân ref's-şanı iftâ olub benan-ı kâlem-i mu'ciz rikaları a'kide kesa-yı müşkilat halk-i â'lem olmuşdur.

Vüzerâ-yı Azam

Hâlîl Paşa katl fî sene: 857

Mahmûd Paşa azl fî sene: 872

İshak Paşa azl fî sene: 857

Mahsud Paşa azl fî sene: 878

Katl fî sene: 878

Gedik Ahmed Paşa azl fî sene: 882

Katl fî sene: 887

Karâmanî Mehmed Paşa katl fî sene: 886

Hâlbei mükemmiyet erbâb-ı fuzl ve irfân olan medaris-i semân reşk-i aver heft-i O'smân olıcak Mevalânâ Mehmed'eş-Şehir bezirin ve Mevlânâ Musluhiddîn el-Kastalanî ve Hatîb /s.387/ zade Mevlânâ Muhyiddîn ve Kadı-zade Mevlânâ Kasım ve Mevlânâ A'leaddîn el-Tûsî ve Semsunî-zade Mevlânâ Hasan ve Hızîr Beg-zâde Ahmed Paşa ve Mevlânâ Abdulkerîm mihrâb-neşin ifade-i tâ'lîm olmak ile beynel u'lemâ haiz-i kasbu'l-sebik-i imtiyâz olmuşlardır.

Tafsîl-i Vâk'a-yı Ahd-i Sultân Bayezid-i Veli

Ebul Feth Sultân Mehmed Hân riyaz-ı ridvane hırâman olub ol emr-i zarûrî idecek vüzerâ ketm u ihfa ricâsınâ suretâ za'f mizaçlarınâ istihmam ile ilac iktizâ etmişdir deyü İstanbul cânibine atf u inan müracaat edüb tekrar avd olunmak üzre esbâb-ı sefer ve sınıf u a'sker ol mahâlledede ibka olundu. Lakin ser-ser beste aşikâr. olub tayife-i Bektaşan semt-i muhâlefete tevcih zemâm-ı ikdâm ve ruzban ar sefahet olmağın beyut Yahudi garet ve vezîr-i Azam Karâmani Mehmed Paşayı i'dâm etdiler. Ol hengamda Rûmiye-i sigar Amasyada ikdâm ve i'layı liva-yı fermân dahî eden varis-ı tahtı-ı saltanat Sultân Bayezid canablarının ferzend-i ercümendleri Sultân Korkud cedd-i emcedleri hidmetinde bulunub hilâfet-i serîr-i se'adet ma'sırenegin ile âteş-i felek peyvend-i fîtne nevan teskin olundi. Bir kaç günden sonra culûs meymenet me'nûs Bayezid Hâni dest-meye-i emn u emân olub İstanbul muhafazasında olan vezîr-i Azam Sabık İshak Paşa hil'at-ı vezâret ile kamirani eyledi. Fî rebî-il-ahir lisene 886. İ'tilay-ı şevket Bayezid Hâni Konya'da fef-i râyet-i hükümet eden Cem Sultân perîşân dehem etmegin girive-i i'nad ve muhâlefete vaz'-i kadem ve Burusa cânibine tahrîk tuğ-i â'lem edüb birâder mehteri tarafından ser-a'sker olan lalaları İyas Paşa Burusa kurbunda pamâl sadme-i inhisarı iki binden ziyâde Yeniçeri tüme-i şemşîr intikâm oldukdan sonra serdar-ı bend esre giriftâr ve Burusa dâhil kabze-i teshir ve iktidâr oldu Fî min. A'sker-i sultân mazhar kahr-ı dehr ve Cem Sultân dâhil şehir oldu ihbarı vâsıl sem-i eşref şehriyarı olacak bizzât kulfe-i hareket ihtiyarı iktizâ edüb tavassuf Mûsallat güzeran ile ıslâh zât-ı elbin mümkün olmağın nehr-i Yenişehir kenarında telakkî-i behreyn vakı' olub Cem Sultân Lalayı nâ-mihribani Ya'kûb Beg hayatiyle kâmet-i ikâmet cem-ham ve ekser sipahi reh-rev kişveri a'dem oldu. Fî rebiy-ul ahire. Rahne mûra-i" tâ'lî yed u baht hem var ile sebkubur Konyâ cânibine fîrâr edüb edüb vâlîde ve evlâdanı istihâb ve mukaddimâ veka-yi devl-i /s.388/ maziye hâlînde buruce icmâl mersûm yeras-i beyân

aldugu üzre sultân-ı Mısır Kayıtbayı âsitânesine tahrîk-i rıkâb-ı şî'tâb eğledi. Konyâ sahrayı merkez i'lam â'lemistan olub ferzend ercümendleri Sultân Abdullah Manisadan Karâmanâ nakl olundu. Sultân Cem Kayıtbayı tarafından hâtîr-ı hevahiy üzre mükerrer olub edâ-ı ferize-i hüccet-ı İslâmdan sonra tecrübe-i mücerreb vadisîne câ'zîm ve cunud mücennede-i Çerkes ve tazbirle diyâr u Rûm behçet-i rusum tarafından â'zîm olub maded ü püser ve hârif-i darb ve harb olmayan hüdâm müğerin terk eyledi. Konyâ üzerine gelmiş iken ümera-ı muhafaza makâm-ı mudafa'ada kıyâm etdiklerinden mâ'ada şukka-i ruyat-i zafer ile hareket-ı seferiye ile heyet pü-heybet penç u tâb gösterdikten rişte-i a'melia'kide dar-iztirâb olub deryadan Rûmeli cânibine geçmek sevda-yı vesvese fersasiyle Silifke caniblerine imale-i li-cam isti'câb ve bubâbda Rodos hakiminden isitihdâm için havasından birkaç kemerse irsâl eyledi. Ba'zı kütüb-i tevârihde diger-bare Ankara nevahiyesinden bezm-i rezm müretteb olub cam-ı a'mâl Cem-i senk edbariyle tekrâr inkisâr buldugu dahî mevrûm-i kâlem-i ihbâr olmuştur. Beher hâl ol şehzade-i bergüşte-hâl mulahize-i avakıb-i umûrdan mahcûr ve sek-i naderest-i peymân hâkim-i Rodosun ahd ve imanına ma'rur olub otuz nefer havasiyle kendüyi girdâb nâ-kariyâb mihnete ilkâ ve giriftâr-ı dâm-kam neheng belâ eyledi Fî cemaziyel ahir li-sene 887. Kıssa kütah dest-i istîlâ-yı küffara giriftâr olan ol şehzade-i ezade gerdün baht ve ejgün kahr u sitem hem-kürye-i çerh-i setize kartâlînâ hem-varına canbenden olmağın vade-i emr ve züferde ile dest-i i'dâde on üç sene guy-i çevgan bî-ser u sâ mân olub mergan sika'rî pençesîne giriftâr olmuş tevr u asâ'ilden ile düşerek Françe Kralı dâm-ı İhtiyâlînde iken Silivrikapusi karbunda câmi ve medresesi olan Koca Mustafa Paşa ki ol tarihte Kapuci başlarından idi. Delak-i sevr verdi gibî nâ-ma'hud sûret ve ser-terâş hey'et ile Polyâ hakiminin tahtgahi olan onu polisnâm şehirde şehzade hidmetine duhule ruhsat bulub amm-ı Mûsa'mae-i hududunda zehr-i aluda setre ile süfha-i vucuddan nâbûd ve sed-feyaze-i hayât mahdud eyledi. Beyt-i didiler eyleyüb du'â-yı seruş cam-ı rahmetden eglesun Cem nüş-I târih-i sâl şâhadetidir. Cenâzesi diyâr-i İslamiyeye nakl olunub hasbe'l-emr Burusada ceddî Sultân Murâd mezarı civârında defîn zîr-i senin oldu. Hasba-i Emîr /s.389/ Paşa dahî bir vefk-i hâtîr nah-ı sultânı hilâf-I rızâ-yı subhânı veli ni'met-zadesi olan ğarîb dar u diyâr şehzade-i perîşân rüzgar hakkında etdugi emr nâ-sevâb sûret cezasını mirât-ı mecla-yı şemşîr-i Selim Hâniyede müşhade edüb cesedi mezbele-i mezelet ve havâride tu'me-i mercân hava-yı hisriş ve hoş sahra olmuştur. Ba'zı kütüb-i tevârihde şehzade-i perîşân rüzgâr taht-ı neşîn memleket Rûmerim Papa pençe-i istîlâsınâ giriftar iken Françe hakimi zamençe

ehl-i İslammâ sal-i şemşîr-i intikama vesile olmak mulahazasıyle hilâf-ı de'b-i millet mesihiyle Rum Papa üzerine sevk-i sipâh gine hah edüb ol şehzade-i ber-kuşte ikbâli darb u dest kahr ile intiza etmegın ihtiyâl mezbûr Rum Papa işaretiyle zuhûr etdugi mestûrdud. Dudimân ebd-i payand-ı O'smâniyede hıdmât-ı mebrüresi zahir eden Gedik Ahmed Paşa Polyâ kazanından avd edüb Sultân Cem ile saf u mesaf tertîb olundugu demde takbil-i rikâb mustetâb sultân â'lî nejat ve şâh-rah-i cân siparî ve ser-bazide bezl-i nakdîne-i sa'y-ve ictihâd etmegın ba'zı müverrihîn kâlem-zen safhâ-i ta'yîn oldugu üzre hil'at-ı vela-yı vüzerat-ı azami kad-bala-yı isti'dadına seza görülmüş iken mukteza-yı hilkatı olan güzât ve hüsn ü set üzre hareketden hâlî olmadığı ser-çeşme-i tab'â'lî lerin takdîr etmegın bir def'a habs ile ter-hib ve yine hizmetlerine takrîb buyurulub â'kıbet-i müştayı Edirne de ulf u teb'-i telef ve salefî İshak Paşa mensub vüzeratda iken hâlef oldu sene 88. Vilâyet-i Karâmanda hâkim-i mutlak-i ihân olan şehzade Sultân Abdullah dar-ı magrifet medâr-ı rahmed perverdigarı arâmğâh edunub cesedi. Burusaya nakl olundu. Fî sene 888i. Vezîr-i Azam İshak Paşa gerek zebûnkeş fîn-i ser pençesine giriftâr salub havas-ı zâhir ve batinesîne fetur gelmeğın teka'id hâsları ta'yini ile azlet-i ferîde ve mensub-ı sadarat-ı azmi ile Dâvud Paşa mübeyyer oldu. Fî mim. Edimede câmi ve medrese i'maret ve daru's-şîfâ bînasına sarf ve himmet bî-hemtâ buyurulub bade hamsesinin kemâl-i hüsn u nizam üzre itmâma karîn oldu Fî sene 89. Fermân ferma-yı rab-ı meskûn hazretleri i'la-yı liva-yı ga'za içün a'zm-i hümayun buyurulub dokuz gün muhâsara ile külli ve on altıncı günde Akgirman zamime-i memleket Al-i O'smâni oldu. Fî mim. Akgirman hazinesinde mevcûd elan mukud ve esnas bî hudubî liyas olub hasse taraf-ı saltanata a'id olan mâl-ı gani'met Edirne'de /s.390/ vaz-ı esâs buyurdukları ebniye-i hayra kifâyet eyledi. Hâkim beden hisâr Akgirmanı düzdane kemend teshir-i bend etmek sevda-yı ham-i damene giriftâr olmağın iki sene pey-der-pey asakir-i zafer mü'essir bagadan vilayetîn yağma ve talan ile vîrân edüb gençayış pezîr-i havsale-i ârzû olmakdan efsun ve ganayim günagin nasîb-i leşker huceste esîr oldu. Sultân-ı Mısır Kayıtbay memâlik-i mesnetu'l-mesâlîke ilka-yı tohum-ı fitne ve fesâd kasdiyle Cem Sultânâ gayr-ı vahîd imdâd-ı dâd etduginden mâ'ada mereten bade ıshara onun tarafından rehçis hâtıra deryâ makatîn Bayezid-i Hâni icâb eder ba'zı umûr u sudûr etmegın Karâman mir-i miranı Karagöz Paşa serhadd-i memâlik-i mahrusede olan kala teshiri ile me'mur olub Adanâ ve Tarsus dahî birkaç hisarı dâhil kabze-i iktidâr eyledi. Fî sene 890. Kayıtbay tarafından intizâ' kala ricâsına tazi severan ah u şikâr ol cânibe inanriz ilgar olmağın Anadolu Meliki'l-

ümerası Hersekoğlu Ahmed Paşa serdar olub keremiyet hengame-i cenk u pikar esnâsında paşayı mezburun geriban-i düşman canı pençesine fütade ol hisarlarına çar u hak teslîme ser-nihâde oldu. Fî sene 91. Ba'zı zamân Kayıtbay paşayı mazhar-ı sınıf-ı nevazeş ve itlaf eder. Ol vesile ile menhel azab-ı kesiri'r-riham afv u inâmeden i'tiraf ricâsına der-devlet nevâle irsâl etmişdir. Vezîr Â'lî Paşa sipâh-i eraşet ile tahrîk-i râyet-i a'zîmet edüb Adanâ ve Tarsus Ayas ve Sise kemend endâz-ı tashir ve Adanâ kurbunda Arâb a'skeriyle mu'arreke efrüz dar u gir oldu. Fî sene 893. Ahmed tarafeyn ahire gâ'lî b olmamış iken bî içâb-i mucip iki cânib dahî ahenk-i târîk edbâr edüb a'sker-i Arâb ferd-i muhafa ile tayy-ı kasabahat ve kura etdükden sonra sipahı Rûm fîrârından haberdar olmağın rucû' kahkarî edüb Adanayı tekrâr dâm-ı teshire râm etdiler. Fî-min. Merhûm Sultân Mehmed ahd-i saltanatında hoca ba'de kadı-a'sker olan sahibu'l-eser el-celîle umdetu'l-müttecerrin Hoca-zade Mevlânâ Musluhiddîn Burusada müfit-i me'skül-i kuşa iken a'zm-i nüzhed saray-ı mülk ü bekâ oldu. Fî mim. Â'lem-i Rabbânî Mevlânâ Şemseddîn Ahmed el-Gürani muzik-i cihân-ı fânîden feshad-ı saray-ı riyaz-ı ridvane intikâl edüb İstanbulda eser-i hayri olan câmi-i matbu' dil-pazîr hârem-i irem nezirinde kütşe-i gir hak-i itirnak oldu. Fî mim. Cundiyan meser diyâr-ı Rûm tarafına sebkibâr i'nân mucarat olub gusiste mehar-i ber hâlî'ü'l-azarlarında nekdeyedek pazide-i garet ve sukkanına /s.391/ isâl hasarat itdikden sonra dar u sultân canibinden a'sker-i encum şemâr ile serdar-ı ta'yîn ve teshir diyâr-ı Arâb tedbîri ile bizzât a'zm-i zafer-i cezm buyrulmak için Beşiktaş vadileri hiyam serây-ı inti'zâm ile tezyîn olunduğu güs-i güzâr leşker-i meser ve Şâm ve Hâleb olıcak râh u edbarı veche-i a'zîmet etdiler. Fî sene 95. Atmeydanı kurbunda Güngörmez nâm keniseki gâyet metanetinden mahsun barut etmişler idi. Sâ'ika-i nuzuli ile kabası takne revak âsmâne vusûl bulduktan sonra Kazlıoda kurbunda deryâya düşüb etrafa perîşân olan asiran hicarı dört mahâlleyi hak ile yeksan ve beş altı bin kadar nüfusu sakın mahâlle-i hamuşane eyledi. Fî-mim. Sıdk-ı kelamına i'timad olunûr ba'zı set a'mâlden mesmu'olduğu üzre hâlâ Tophâne kurbunda Çizmeciler Tekkesi nâm-ı mesire-i hass ve amm o günde deryadan taşra görünen bina dest felahân kazâ ile ati'lân nakızlardandır. Ba'zı şehzade-kan için sur-i hitan olunub kıtrat ebr-i nev-bahâr ihsânları nezaret bahş hisdayık-ı a'mâl-i alemyan oldu. Fî-mim Tunus Pâdişâhı Sultân O'smân tarafından Bayezîd Hân ile Kayıtbay beyinlerinde olan gubâr-ı kudura tâb u tâb safh u cemîl izale buyurulmak ricâsına niyâz-nâme vârid olub mesned-i ara-yı eyvân-ı iftâ olan Mevlânâ Arabî dahî a'lâka-i cinsiyet muharrik deryâ-yı afv ve ihsân olmağın me'mülleri karîn

husûl oldu. Fî sene 96. Menbe-i mau-ı hayât sıdk u safâ zührü sâ'lı kin eş-şeyh Musluhiddîn Mustafa'eş-Şâhir bî-İbnü'l-Vefâ Hazretleri bu dar u heşt-i medardan gülneş saray-ı bekâya mahmil bend-i a'zîmet olub zaviyeleri kurbunda hâtırhâl karâr etdiler. Tehlike Fî-mim ile rahmed-i rabbihi târîh-i sâl-i irtihâlîdir. Belgirâd baniye-i bani mübani ubudiyet olmak için licam-ı eşheb zerrîn sen'âm-ı Sultânı ol cânibe muna'tif olduğu takdirce bî-tereddüt kala-i sengin bünyâd Belgiradı peşkeş sultân-ı â'lı nejat etmek müvaid mühtevi olan ubudiyet nüması muharrik i'lam alemistan hakanî olub Sofyaya varıldıkda ban-ı mezbûr mesnedi hükümetden tenzîl ve tarafı-ı Saltanat ile etdugi mu'âmele-i aşına sebebiyle tebdîl olunduğu haberi vâsıl olmağın i'nân-ı a'zm u zafer cezmleri diyâr-ı Ertud üzerine tahvîl olunub güzide-i memleketi zabt u teshir ve reayası ilzam-ı ceziye ile yerlerinde takrîr olundu. Fî sene 897. Aşîr selahattîn â'lı - O'smân Sultân Süleymân Hân Hazretleri tırazende-i hilat-ı vücûd ve hırâmend-i sahn u şuhûd olub res u mayie aşerede ihya-yı dîn-i mübîn şerefîni ihrâz /s.392/ ile ol zatı mülki's-sıfat i'zaz olundş. Fî sene 90. Târîh-i te'lifede ekser Cezayir İspanyâ Kralı taht-ı yed istîlâsında olan yeni dünyâ nâm-ı mülk-i vasi-i kral kişver-i mezbûr fermânı üzerine u'lûm u riyaziyede fayıkı'l-ekran kulun nâm u merd-i bisyardan bir kaç yılda tedriç ile târîk vusûlüne muhtedî olub yetmiş iki milletden beden belki aferiniş-i â'lem ve a'demden bi-haber olan sükanî zatından şey'en fay'en ahlâk-ı behiymiyye izale ve dîn-i isevi imale eyledi Fî-mim. Ma'lum olaki devleti â'lı yye-i O'smâniyede nevbet-i saltanat Yıldırım Hânide ibtidâ sadat-i kirâme il-i netâ nâm-ı seyyid-i nazır ta'yîn ve onların intikallerinden sonra ferzend ercümenileri Zeynela'bîdînin meşur ikbâli tugra-yı garay nezaret-i sa'â'det ile tezyîn olunub onlar hirman-ı hiyaban cenân olacak ol hidmet-i celîle nice müddet mu'attıl ve hâlî kaldıktan sonra el-hâle ha'za hil'at-ı nezaret melad-ı ünvanı nekahet ile muttarrız mezbûr Seyyid Mahmûd Efendi vücud-i behbuduna ilbas olunmak şerefîyle mu'azzez olub ibtidâ menşûr nikbetde yevmi yirmi beş akçe vazîfe kayd. Ba'de yetmiş dek terkiler ile nekabayı kirâm nergî dilleri sayd olundu. Müştîl kuş-i in'âm Şeyhu'l-İslam Mevlânâ Zeyneddîn el-Arabî Hazretleri â'zîm-i nüzhet-gâh hâld berin olub efdal-zade Mevlânâ Hamiduddîn canisin oldu. Fî sene 901. Sadaret-ı Rûmdan mütenaid fazıl bî-medani Mevlânâ Muslihuiddîn el Kestelani a'zm-i da'rî-n-naim cavidani eyledi. Fî mim on beş seneden beri mute'ahhid edâ-i hidmet vezâret-i azemi olan Dâvud Paşa üftâde-i dâm-ı alam azl olub ba'de istâr tercemesi zebanezde-i yera-i tahrîr olacak Vezîr İbrâhîm Paşa mutesud-i hâl u a'kd umûr u cumhûr oldu. Fî sene 902. Ahd-i saltanat Ebu-l Fetihde on sene ve zamân-ı hikifet-i

Bayezid Hânide sekiz yıl car-i bâ'lî ş-i neşîn eyvân-ı sadaret olan Mevlânâ Â'liyyu'l-Fena'rî câ'lîs safa-i saffen ifza-yı rahmed perverdika'rî oldu. Fî hudud sene 903. Tarafı ber u cânib bahârdan a'sker-i nusreti müyesser irsâl olunub İnebahtı Kalesi cenk-i istîlâyı Frenkden intizâ' olundu. Fî muharrem lisene 904. Sultân-i muhlid-ul-ikbâl hazretleri dahî ol câ'lîbe tahrik-i ra'if câh u celâl buyurmuşlar idi. Müjde-i feth esnâ-i târîkde istikbâl itmigin şakirun Linni ve Edirne tarafınâ tevcih-i tug u â'lem olunub hisâr-ı mezbûr pirâmen isâbet-i güzend ve zarardan devr olunmak için müntehayi Hâlîç bahr-ı tarafeynine biren metîn kal'a bînasına fermân-ı â'lî şeref-i sudûr buldu. Ahd-i saltanat-ı /s.393/ Mehmed Hânide mazhar-ı kahr-ı sultânı olan paşanın ol hengamda Edirne Kadısı bulunan oğlu İbrâhîm Paşa ki peder-i nakbeti onâ dahî sa'rî ve azl u ebed fermaniyle u'zlet-i guzin genc-i müzât ve havariy olub hattâ imtidat eyyâm bî-neva ile tahsîl nafaka-i eyal ve sedd-i selime için evvelin münezzel târîk-i resme-i alemlî olan Danışmandik rütbesîne rucu etmiş iken bim-i şâhne-i kahr u kin-i sultânî ile zumre-i müderrisin ricâsınâ mûsadeden muba'ade etmegin nâ-car Burusa'da ezdil vucuh iktisâb olan hizmet-i ihtisâb areni ihtiyâr edüb taraf-ı saltanat da olan nakd ve i'raze hükkam sahib ga'rız-ı temşit i'razi dahî manzum olmağın isnâd-ı cunud nice eyyâm Burusa bimar haresinde eziye güne güne mübtela olmuş iken bend-i beladan rehâ bulıcak Eş-Şeyhu'l-Â'rif Hacı Hâlîfe irsadiyle Amasyada der-devlet me'bî Hân Bayezıda iltica ve intisâb edüb ba'de-l culûs â'lem-i tisin ve semanimede Rûmeli Kaza'skerliği rütbe-i valâsiyla sadre'l-u'lemâ ba'zı müddet evvela vezîr-i saniyen re'isu'l-vüzerâ olmuş idi. Bu sefer celîli-l eserde ru-be-ran a'dem olub ol hilalde kitâbe-i eyvân celâ'lî yatîn min-kulli feç alan beyk-i mükërremi hücceden avd eden Mesih Paşa vezîr-i azam oldu. Fî sene 905. 01 sâl-ı ferhünde felade sultân muhludu-i ikbâl Edirne de ve sefâyîn-i zafer-i karâyîn İnebahtı limanında kışlayub ol bahâr huçeste esarede Matun Kalesi iki ay muhasaradan sonra on veten zabt ve vüzeradan Hadım Â'lî Paşa irsâ'lîyle kurun sultân silk-i mülke rabt olundu. Fî sene 906. Sükkân-ı cezire-i Midilli küffâr tarafından müzik hisara mübtela oldu ihbarı vâsıl sem-i eşref şehriyarı olub hazîne-i beytu'l-malda mudayika olmağın Donanma-yı Humayan tedariki için hilâfade re'ayaya azb u avâ'rız teklîf olunub küffara pirâmen hisardan devr ve sadamat kava'rî-i âteş-i ifşanı ile vîrân olan yerleri ma'mur etdiler. Fî mim. Bosnâ Vâlisi ihtimâ'lîyle Lofca feth olunub ilisân begi ikdamiye durnaç hitâ-i teshirde inderaç buldu. Fî sene 907. Dest-i pirayı eyvân-i iftâ olan Mevlânâ Hamididdîn bin eftâlî'd-dîn el-Hüseyîn bu dar-ı gururdan sarây-ı mebrur tarafına şî'tâb ve mensub refî'ş-şan retava-yı cevahir fazl ve takva piraye-i hüsn-

ü hâlî olan sahn müderrisi Mevlânâ A'leaddîn Â'lî el-Cumâ'lî cenâblarınâ intisâb edüb ol fâ'zil bî-Mûsâ'dil-i sefer hüccede bulunmağın İstanbula sefer-i vusûl müyesser olunca müsteflilerin cevâb ba-sivabı medaris-i semân /s.394/ erbabının zebân-ı kâlem beda-yı rakamlarına havale olundu. Fî sene 908. Niyabet-i eftaye me'mur adlan mederis sahn-ı erbab-ı Karabâ'lî ve Karaseyyidi ve Seyyid Çelebî ve bizar seyyidi ve sâ'ire güzar ve Babek Çelebî ve Mûsa Celebî ibne'l-Mevli al-merhûm Efdal-zade ve sepur ki şeca'a idiler. Merhûm Sultân Bayezid hâlen miseftilere meşrutâ olan medrese-i müesseseleri tekmi'l buyurduklarında mihrâb medrese ibtidâ vücûd-i mes'ûd mevlânâ-yı mezbûr ile tebçil olunmuşdur. Tekke ili eyaletinde terfî-i râyet-i hükümet eden Şehzade Korkud tahrîk-i hakd u hased ve ilkah karîn-i yed ile terk u diyâr ve Kayıtbay âsitânına iltica aren-i ihtiyâr edüb bu müddetden sonra irtikâb etdüğü vazî'-ı küstahiye nadim hâsâr haclet ve şer-mend ki birle eyalet-gâh kadîmi cânibine â'zîm oldu. Fî sene erba aşare ve tisamin. Şehr u kâmil tenaba saderâmat zelazil ile nice devr ve kusûr ser-menzil i'maretden sad-merhâle devr olub ekser berc u ba'rî hisâr bî-karâr olmağın şehriyar belfed iktidâr için sarây-ı sultânî bagcesi fezasında mustakiyane çatma hâneleri binâ etdiler. Fî sene 910. Şehzade-i â'lî tebâr Sultân Süleymân iştiâh cenâblarınâ Karahisâr sahip sancağı şeref yafte-i intisâb olmuş iken Amasyada terfî râyet hükümet eden amm-i müsterem Sultân Ahmed imza-yı a'zîmete ruhsat virmeyyüb Boluyâ tebdîl ve tekrâr mahzûr-i mezbûr-i zuhûr ile kifaye nakl ve tahvîl buyuruldu. Fî senâ 916. Tekke ili eşkıyasından Şeytan Kulu lakabı Hasan Hâlîfe-i nâm rafîza-i bî-dîn-i bed-mezheb kendisiyle kah-ı keşarik-i dîni ve teşabek-i tini üzre on bin kadar eşrûh bed-i âyîn-i rişte-i memiyyetlerine tâb virub nehb u emvâl ve ta'rîz ehl-i eyal ederek Kütahyâ hududunâ vurud etdikde Anadolu Emuru'l-uleması Karagöz Paşayı arsa-i vegada giriftâr ve ubbireti'n-nazarin Kütahyâ mukâbelesinde berdar edüb ol kişveri ser-tâ-ser zîr-i vezîr itdikden sonra Antakya'yı agûş-i teshire almak sevdasıyla atf u inan müracaat eyledi. Mizâc-ı mülke â'rız olan zaf u fütur izalesi çün Amasyadan Şehzade Sultân Ahmed âsitânedan Vezîr-i Azam Hadım Â'lî Paşa hareket edüb bade'l-ictira'a mazhar celâl olan erbâb-ı zelûlin kenar selûmete çekmek arzusuyla Kayseri cânibine tahrîk-i rıkâb-ı şî'tâb etdikleri ictimâ' olunmağın Â'lî Paşa sebk-i bar u ikan edüb Gökçayı nâmı mukamede teka-bel saffeyn vakı' olacak mukademat sa'ive ikdâm serdar tarafınâ in'idâm ve sipâh cânibine inhizâm intâc edüb bakaya-yı erbâb-ı istidrac sulh-ı dergâhında ser-nihâde-i hak u sucud ve kemâl-i mezellet /s.395/ birle İran viranelerinde nâ-bud oldular. Fî mim. Rehzıran ihlad reddiye ma'mure-ı vücûd-ı sultâniye müstevlî

olub hâkim kavî dest memleket-i kuvvet-i tedbîr-i umûr muattale-i kişver-i bedenden istal-i izyal ferağ. ve mühinme ıslâh mizâc-ı mülke sarf u dimag istemeğe vakit müsâ'ade olmamagın vükela-yı devlet cevri satmeden raht-ı rahak feza-yı sîne-i re'ayadan bürde-i seylâb ıztırâb olub az kalmış idugi cuy-ı eşk-i pürhûn vîrân saz-ı devlet rûz-i efzûn ola la-cerem sâye-i tug ve â'lem-i Trabzon ahâlîsîne siyaban emn u emân olan Sultân Selim â'lî himmem hazretleri ki hemîşe kan ravzâtu's-safâyı memleketi har-i tâ'rız işyardan tahir ve nahbe-i efka'rî ser-çeşme-i vücûd-i bed-havahân-ı devleti takdîr olub bim-i şemşîr heybetleri birle taht-ı himayetlerinde olan a'cze vezîr destân cevri-bî-dar girandan âsûde hâl-ı zill hasdilli ve itminân idi. Vüzerâ-i geçra-i ketm u infasiyla mestûr perde-i hafa olan ihtilâl-i ehval ibâd u beladî der-gâh haşmet u vecâhe bizzât ifade ve i'lam ve izn-i â'lî leri ile havâlî gülzâr-ı ra'ikde nabet olan hüsn ü har ekda'rî izale emrinde teşmîr-i sa'ad-ı ihtimâm etmek bahânesiyle istihâle-i bî-isticazeye tebdîl edüb Küfe tarafınâ gûzar u âsitân-i râsitân cânibine tahrîk-i haşmet ve iktidâr eyledi. Emânet-karan ser-i saltanat nâmına olan hayinler garaz-ı faaidlerin mirât-ı kalb pâk-ı sultânide sureti hakdan ira'det edüb zâhira Sultân Selim etibba tarafından sahâ-i mülke ca'rî olan seyl-i fîtneyi sed bahânesiyle pâdişâhı cem-i câ'lî hazretlerine Edirne'de cem-i sipâh etdirdiler. Mesâfe mabeyni yek-merhâle râh kalmış iken tavasud-ı maslihûn birle mahzû atıyye-i ilahîye olan hilat-i vilâyet ahd-ı saltanat şehzade-kandan birine ilbas olunmayıp belki ta'yîn-i kara'-i takdire havale olunmak üzre rüşte-i efkare faysâl verilmek ve karâr verildikten ma'ada Semendire sancağı merkez-i râyet-i hütümet-i Selim Hâni olmak babından sudûr ve fermân-ı sultân-ı bâ'is şükûfte-yi gonce-i a'mâl şehzade-i bahirî'l-ikbâl olduktan sonra liva-yı fülk-i fera-yı şâhi dest-i tayid ilahî birle daru's-sultâne cânibine tahrîk buyruldu. Ekran-ı devlet suretinde olan ashâb-ı iraz faside sevkiyle mukaddema semîr-i zamir Bayezid Hâni oldu üzre kursi-yi zerkeş-i muteka-yı saltanat-ı şehzade Sultân Ahmede feragat edüb gendüleri peygule neşîn savma-i azlet olmak ihtimâ'lî gâ'lîbî Sultân Selim Hân devrisinde metc-i sayr u sukun-i saleb olub henüz darb-ı hiyam tevakkuf /s.396/ ve arem itdikleri zigar-nâm kasabadan on bin kadar suvar-i nahcir-i si-kar ile tokaver tiz-i bâz a'zîmete muatekar serîr-i saltanat tarafınâ en hayi inan Mûsarsat etdiler. Bu peyâm-ı nâ-mülâyim vâsıl sem-i eşref sultân olacak ibtâl-i ricâl ve edeval-ı harb ve kıtâl ile şehzade-i ser-efras canabların İstiklale isti'câl buyurub Çorlu kurbunda hâlen ugraş kolu nasiyâ istihar-ı yâftâ elan makâmda bî-hükm-i kazu ve kâder peder u pûsr meyânında âteş-i dar u gir kaba-i fülk-i esira peyveste ve tugar-ı payı saban rekvardan müzmar kar-sarda râh amidest enfas merdan cenk u

peykar beste oldu. Ammâ nev'ân hariç tavr-ı edeb bu methur-ane hareketin neticesi suff-i sipâh şehzadeye tavk rehne-i hesimet ve seb-kibâr a hâlî den Küfe cânibine tevcihe râyet-i a'zîmet oldu. Fî sene 917. Bu karnâ-savâb irtikab-ı Sultân Cem Cenâb-ı takdîr edüb kable nemati tedbîrleri sabıka Sultân Ahmed hakkında sudûr eden ve adeni laf mute'addimu'l-hilâf-i encaz tarafına merzede olmağın hasbet-işare mesbur şehzade delalet rehberi beşare birle tay-ı merâhil edüb Maltepe nâm-ı menzile nazili olmuş iken Sultân Ahmed men Şeytan Kulu vakı'asında şayete-i nâmûs saltanat-ı pesendide hareket zuhûr etmedugi cihetden hâtır-ı hah pâdîşâh merahîm-i destgaha müsâ'ade emrinde perve enbuh Yeniçeriyan izhâr sûret-i inâd ve Sultân Ahmede taraf-gir olan rikâb-ı devlet hânelerin yagma ile ikad-ı âteş-i fesâd etmegın tedbîr-i sultân ve vezîr neticemi pesîr olmayub nâ-car-ı sevk-i kayed haybet-i hüsrân ile biraderzedsel Sultân Mehmed bin sultân şâhin-şâh hükümet-gahi olan Karâman diyarına semend-i müraca'at eyledi. Bu ihbâr Küfede sem-i eşraf Selim Hâne vâsıl olıcak hengam-ı şiddet şitadesb-i gayrete şadd-zîr teng-ı a'zîmet olub reh-i âteş inan mûsare'atı Topkapusi dahilinde Yeni Bagçe nâm fesada güşide edecek gühter ve mehter-i a'sker makâm-ı ita'at inkiyadde kıyâm edüb sultân sa'id Hân Bayezid dahî şerir-i saltanatı hah-nü-hah sultân Selim'e teslim ve Dimetokada mukîm genc-i ferağ olmak vadisîne tevcih-i kalb-i selim eyledi Fîl-yevmel samen mim şehir-i saferil-hayr li-sene 918. Edime kurbunda Sukutlu dere nâm-ı makâmda vaz-ı sâde-i arâm olunduğu gün ihtimâ'li zayıf-i tesmim ile kutb u vücûd Bayezid Hâni merkezi şuhûdan nâbûd olub cesed-i mutahhirleri İstanbulda binâ buyurdıkları ma'bed-i bi-hemta mihrabî önünde şeygule-neşîn kabır u münir oldu. Fî 17 rebî'ülevvel /s.397/

Viladetiş fî sene: 851

Culusiş fî sene: 888

Müddet-i saltanat fî sene: 32

Müddet-i saltanat fî sene: 67

İstanbulda câmi ve medrese ve i'mâret ve Edirmede câmi ve medrese ve i'mâret ve daru's-şîfâ ve Amasyada câmi ve medrese ve i'mâret ve tâ'lîm-hâne binâ edüb O'smâncık kurbunda Kızılırmak nâm-ı nehr ve Geyve kurbunda Sukriye suyu üzre cesr-i zengin bünyâd-ı icad etmiştir.

Tertîb-i Evlâd-ı Kirâm

Sultân Abdullah veled fî sene:-

Mâte fî sene: 888

Sultân Şâhinşâh veled fî sene: 895

Mâte fî sene: 917

Sultân Ahmed veled fî sene: 870

Mâte fî sene: 919

Sultân Selim veled fî sene: 872

Mâte fî sene: 926

Sultân Alemşâh mâte fî sene: 908

Sultân Mehmed mâte fî sene: 910

Sultân Mahmûd veled fî sene: 880

Mâte fî sene: 913

Sultân Korkud mâte fî sene: 919

Mukaddema a'zm-i dsut-i hulud eden Sultân Mahmud'un OrHân ve Mûsa ve emîr nâm üç Şehzadesi olub hengame-i culustâ nizam-ı â'lî m baHânesi ile misafir-i mihmân sarayı adâm oldular.

Vüzerâ-yı Azam

İshak Paşa asl fî sene: 888-902

Dâvud Paşa azl fî sene: 906

İbrâhîm Paşa metâ fî sene: 905

Mesih Paşa mâte fî sene: 907

Hadim Â'lî Paşa mâte Fî sene: 917

Hersek oğlu Ahmed Paşa azl fî sene: 918

Koca Mustafa Paşa: -

Mâ'rif-zade Efendi şeref-i tâ'lî mleri ile müşerref olub emr u zarûrî mevt-i zuhurunâ dek hizmet-i â'lî yelerinden devr olmamıştır.

Meşayih-i İslam

Mevlânâ Zeyneddîn el-Arabî ve Efdal-zade Mevlânâ Hamudiddîn ve Mevlânâ A'leaddîn Â'lî el-Cumâ'lî ahd-i saltanat Bayezid Hânide müfti-i müşkil küşa-yı mezheb nu'mani olmuşlardır.

Tafsîl-i Vâk'a-yı Ahd-i Selim Hân

Resm-i me'nus üzre emr-i cülus mukarrer. Ve esnaf-ı a'sker hasbe'l-ade terakki ve bahşişleriyle muvakkar olub tur-ı edebden hariç vaz-ı küstahiye ikdâm eden bir müte'ayyin beg ve bir Yeniçeri ve bir sipah-i ta'rz u libasiyle âvîze-i dar u sâ'irlere bâ'is-i i'tibâr oldu. /s.398/ Şehzade-i Süleymân-ı ihtişâm ve -mera u hüküm hasbe'l-emr-i â'lî etraftan nataf erbâb-ı niyâz olan der-gâh-ı şâhen-şâh bende nevaza ihrâm bend a'zîmet olub şehzade cenahların İstanbul muhafazasıyle memûr ve kendüler def-i

munazian mülk için Anadolu cânibine sevk-i leşker-i mensur etdiler. Fî cemaziyelevvel li-sene 918. Ankara sahrası merkez-i liva-yi felek fersa olıcak Sultân Ahmed Karâmandan Amasyayâ tevcih-ı rayet-i edbâr ve akabgirler havfindan seb-kibâr-ı Malatya tarafınâ tahrîk-i senend-i fîrâr edüb Sultân Selim dahî Burusa cânibine atf u i'nân ve nevabet-i rüzgardan sâye-i kenef himayetlerine iltica eden beş nefer birâder-zâdelerine cedd-i emcedleri Sultân Murâd mezârı civârında ta'yîn-i mekan etdiler. Fî râmazan. Vezîr-i Azam Mustafa Paşanın Sultân Ahmed ile nihâni mu'ammelesi munaki mirât-ı kalb-i saf-ı Selim Hânî olmağın ülûf-ı tab-ı telef olub sayirlere mucib-i i'bret olmak için cesedi matrûh mezbele-i hareket oldu. Fî mim. Sultân Bayezid eyahir-i ahd-i saltanat da piraye-i harîr-i tahrîr olduğu üzre Sultân Ahmedî tahtâ iclâs için da'vet olundugı kâ'idetu'l-mülk Saruhân Manisa sancağınâ mutasarrıf olan Şehzade Korkud bünyân kabir ve kararına zelzele-i indiras ve bir mekîn müstenkirane heyet ile İstanbula a'zîmet ve tahsîl destimâye-i saltanat babında Hacı Bektaş göçenlerinden istida-yı himmet edüb ol tayife ise Selim Hân tarafınâ ma'il oldukları cihedden sufyan riba-ı pişe-i zamanâ gibî fûsun vs Feseneden gayr-i nazene hâsıl olmayub beyn-i culuside İstanbulda mevcûd ve sehyan-ı saltanat ketsâdikalarında ma'dûd idi. Peder-i â'lî güherleri vasiyeti üzre birâder and ahterleri tarafından sancağınâ izn-i insırat ilave-i iltaf olub şakiren lin-ni'am muazzez ve mukerrem hükümet-gahı canisine atf u i'nân muraca'at etdikden sonra gayret-i saltanat nev-arus mülke mûte'addid damad olmak a'reni kabulde te'annuf etmegın şâhbâz himmet hema hemtalarî ba'zı a'le-i zayıfe ile bî-teklîf mar-i cân Korkut hâne süzülüb ol bî-çâre hazer zur u zar ile ancak Piyale nâm-ı bir nedim-i gamkısarı ile cüyâ-yı semt-i fîrâr ve Teke diyarında bir ğarda akabgirler pençesîne giriftâr olub hasbe'l-emr-i esna-yı târîkde terk-i hilat arsa-yı saltanat alam ve yektâ kefen ila a'zm-i iklîm-i adem eyledi. Cessedî Burusayâ nakl olunub Orhân Ğâzî ila hemcivâr ve iyale-i derd-i mend şem-i hayatı medd-i nefes vapesin edince türbedar oldu. Fî sene 999. Şehzade Korkut zîr-i fermânında olan liva-yı /s.399/ Saruhân menşûr-i fersend-i ercümendleri Sultân Süleymân nâmına mesfun olub ol rivayat-i sükkânı alvilâyet-i sükkânı âsûde hâl-i zil-i zelil â'lî -i şehzade-i behirü'l-ikbâl oldu. Fî mim. Sultân Ahmed Amasyaya gelüb ol diyara tekrâr bast-ı yedi istîlâ etdikden sonra Sultân Selim tarafından tertîb olunmuş müsevvir mükatib ile ki dâm u dan-i ferib idi. İzhâr-ı tevantâb-ve ibra-i mik daha kar-zare si'tâb edüb Yenisehir sahrasında tekâbil ve saffeyn vakı' olacak ye's ve hirman ile Enik tarafına nügardan ve isnâ-i fîrârda bala-yı esb-i rehvardan ğultân olub akabgirler delaletiyle ruh-ı vâsıl ravza-i rıdvân ve cesedi

Burusada hem-civârı mezârı Murâd Hân oldu. Fî mim. Sebebî râhat-ı Rûm Sultân Ahmed merhumun târîh-i sâl-ı şehadetidir. Medyan kar-zardan Sultân Ahmed evlâdından Sultân Murâd Hân nâm bir şehzade diyâr-ı aceme ve ikisi dahî kişver-i Araba Fîrâr edüb devha-ı ser-bülend vücûdları ol iktarda bir künde-i mehter rüz-gar-ı sar-kar oldu. Ba'zı kütüb-ü tevarihte vâk'a-yı Korkut Burusade şâhadeti şehzade-gan mu'arîke Sultân Ahmedden sonra olmak üze nâ-keşte-i harîr-i tahrîr olmuşdur. Telvîs mesned-i daren ve cem eden Şâh-ı Acem İsmâ'îl pür tatlilin liva-i vücûd-i bedbudundan ol kişver-i tedhriyet-i hayr-ı hatem ile cem-i sipâhgine hah olunub Edirneden İstanbula tevcih-i râyet-i haşmet ve iktidâr. Ve Beşiktaşdan taraf-ı Üsküdera güzâr buyruldu. Fî muharrem li-sene 920. Maltepe nâm-ı menzile şeref nuzul-i erzani buyurulduğu gün bade-i avd vezâret-i azam-ı rütbe-i valâsinâ terfî' olunan Hamid Sinan Paşa Bosnâ Vâlisi iken Anadolu eyaleti ihsanı ile karîni i'zaz sultân-ı seref-nâz oldu. Fî sefer. Ba'de teyye'l-mürâhil ol târîhde ser-haddi memâlik-i mahruse olan Sîvâs etrâfı merkezi rayat seda-i âyet oldukda ricâl-i harb ve kıtalden olmayan kırk bin kadar a'sker ve ba'zı ihmâl ve iskâ'lî anda tevkif olunub bikem-i kast-i rast yüz bin nefer dilaver ile hak-i hükümet-gahi Şâh-ı Aceme vaz'-ı kadem olundu. Fî cemaziyelevvel. İki ayâ karîb-i zamân İran-ı zemînde güst ve gûsar ve Şâh nâmınâ olan bi'ad-ı a'rz-ı meydân-ı da'rî ve iktidâr olunub ol sufî-peçe-i nâ-bekare bidef'ati meydân-ı kar-zara daveti mütezammim makatibî bediyati'l-esâlîb-i esdar olunmuş iken genc-i istifade inzivâ edüb vücûdi ve ademi tevam olmakdan naşı a'sker nusret-i eserin esbâb-ı intisası hâlî mütelaşı olmuşdur deyü mekarreban-ı hazretten mir-i miran Karâman-ı demdem paşa bir takrîble a'sker lisânından /s.400/ Avd-ı ricası mukaddemâtının tertibe ikdâm etdüğünden dehliz-i ademe vaz'-ı kadem edüb Şâh tarafınâ tekrâr şîmşîr-i hûn-rizden tâc-nâme-i hümayun ile libâs-ı senane ve kisve-i sufîyane irsâl ve saran sipah-ı zafer dest-gâh tarafından dahî Hânçer bim ahvâlîm Sultân Selim ile zuhrelerin dünim oldundan şikâyet-i mutazamimen gürûr-nâmeler dahî irsâl olundu. Fî cemaziyelahir. Bu def'a ol sebilgan bid'ad ve dalâl tasavvur hayâl mehâl ile künç-i dürezden suhur ve terfî'a râyet aceb ve gurur edüb sultân muhlâti'l-ikbâl ile metariha-i fem-i harb ve kıtale isti'câl ve Çaldıran Sahrasında şehriyar bülend iktidara istikbâl etti. Fî receb Sîmi mânend sa'de İskender tertîb olunub serbasan tarafeyn-i edevat harb ve kıtâl anın ve hadeng ecanistan Bolad peykan canibinden bin peyâm acal etdiler. Leşker-i mübarek ve sakar-i husûs kasıl ecr-i cesil vet-tekmîl-inâmne içün şemşîr hûnbare der-kar ve rub-ı sitem ve İsfendiyâr-ı şer-mesar edüb suret hevl-engiz harb ve sitiz müşâhadesinden

behrâm tiğ-ı güzâr hisâr-ı fîruze har siper duvara fîrâr eyledi. Sefer devr ü derar pîr-i neşib ve karaz meşak ile sipâh-ı zafer destgahın tâkatları tah olduğundan mâ'adâ ol sahralarda killet-i leften naşı durâb ve mevaşide dahî bitablin mukarrer olub ammâ leşker ser-i sere bu mahsureler za'if ve fûtür vermediği cihetden az kaldı ki İyaz Billahi Te'âlâ şâhid zafer turuk u hasmedîn çilleker olan lakın avn izzet-i zülcelâl kurben hâl sipâh-ı İslâm olmağın vüzerâ-ı azam mahz-ı ilhâm-ı ilahî birle bir sudûr ruhsat-ı pâdîşâh toplada âteş virüb Kızılbaşlar başına kıyâmet kopardılar. Meslahat vakti iktizam üzre zuhûr eden vaz'-ı makule kerimet hengame-i gir ü dardan mukâddem sebk eden sahte megayir olduğu cihetden makbul tebah Selim Sultânî olmayıb menane işâret a'leyh-i sudûr edince kazâ-ı mütahadimü'l-imzâ lâzime'l-iktizâ sübhâne hıdmetinni itmâm ve tophâneleri Diyârbekir ve Kürdistan hakimi Ustal Calul oğlu Mehmet ve Evlâdın ve vâlîz-i meşhed ve Bağdâd ve Horâsân ve Hemedân ve Künce ve Bürdes ve Megan hükkamını ve bunlar emsâli nice umdehân ve sultânı sahâ-i hestiden i'dâm edüb darb-ı şimşîr humbâr-ı ser-i seran bit-teber ile bu taraftan dahî mir-i miran Rûmeli Hasan Paşa Mora ve Silistre beyini ve nice ümera u nâmda ve serbazan adüv ü şikâr azimdar el-karâr oldu. Hattâ bu sefer celîlül eser için cem olunan /s.401/ on bin a'zâb ve hîle-i evlada bir dem içere mezik aleme vaz edüb ol göreve embuhden bir müteneffîs mecal teneffüs bulmadı. Şâh-ı gümrâh tekvid sipâh için subutun ve pevederken dahe-i demk ile bazusı dest-i hıyara sabîkar ve elem-i zahm ile kemkeşte-i râh-ı fîrâr olub vakt-ı izfîrâr etdiği â'lem şâh-ı liva-yı mühr ğarîb asâ pest olub semt-i selâmete erişmek kastıyla inan-engiz veçhe-i gürz oldu. Birkaç hatve getmeden bare-i güvpâresi tedbîri gibî hatâ edüb bala-yı zinden rûy-ı zemîne fütade ve netâ-i rüzgâr üç gün reftarda şâh piyâde olmuş iken hazîr nâm bir tente-yi bed fercân sitar olduğu ezheb revar-ı şâha teslim ve ol gümrâhı nefsinde takdîm edüb ser-hevaperestîn ferseveda-i şimşîr-i şîrâh gabe-i dîn ve hafresi ziyaretgâh-ı şayan bed âyîn oldu. Sadme-i kahr-ı İslâmiyan ile evrak-ı vemiye sahr-ı seran perîşân olıcak dâhil kabza-i temlikleri olan sınıf emvâld en mâ'adâ hapent karâr olmak mülâhazasıyla istihâb etdikleri ehil ve ayar mezhar dest-i ğaret giran zafer-i neva olub hattâ şâhın tacını hâtem nâmzen aşbekarı veyahut onâ muâ'dil bir mahbube-i peri-rühsarı dahî sayir sebayâ ile giriftâr kadyd âsâr ve metâ vaslında hasebü'l-emri kaza'sker Taci-zade Cafer Çelebî behr-i medâr oldu. Şâh bî-intiba ol gece Fırat mehafe ile ti-mesâfe edüb sabahtan hatâ-i Tebrize vaz'-ı kadem Vandan dergüzife takrik-i râyet cevz ve sitem indi şâhid feth-i ruhsâra tema olacak Sultân mahsuru'l-liva hazretleri cânib-i Tebrize sevk-i ketayed fîrûz-i avakıb buyurub

müjde-i emân ile sükkânını âsûde-i pesteranın ve imtinân etdiler. Aldı Acem mülkini Sultan Selim târîh sıfat-i azidir pirâmend şehir de hâb-ı nâm-ı makâm dokuz gün merkez ile azvı ihtîşâm olub bin nefer kadar erbâb henri Patrikane göç diyâr-ı Rûm behçet rusume-i isâl buyurulduktan sonra ol bahâr huçeste asarda kemaştekan Kızılbaş istisâl içün Karabağda kışlamak üzre tahrik-i râyet câh ve celâl buyurulmuş iken Mezîd nâmı şehir dabsend makar-ı otağ ve vaz-i intâk oldukda vezîr-i azam heres'i oğlu Ahmed Paşa ve Dukanın oğlu Ahmed Paşa ve Mustafa Paşa tahrikiyle yeniçerileri diyâr-ı Rûma avd olunmak hemzebân ittifâk olmağın bizzarure ol fedbir isâbet pezîr u'kde-i tahire limaslahat dilhân sipaha müsâ'ade buyuruldu ve ba'de eyyâm yegan yegan bâ'is-i tayakkuz fîrne olan vüzerâ mazul ve birkaç günden sonra Dukanın oğlu maktûl olub vakı'a-ı Çaldırında serkerem bezm-i şeha'det /s.402/ olan Hasan Paşadan sonra Rûmeli Beylerbeyisi olan Hadım Sinan Paşa makâm-ı vezâret-i azmiye i'tilâ eyledi. Fî şaban hâlâl hat ve terhâlde basi sipahı ile Bayburt saffet ve keyfî sultân feth olunub menşûr eyaleti nice zamain ile mir-i ahur Bıyıklı Mehmed Ağa nâmınâ terğîb ve zimâm-ı hedimet muhafa'za-i serhat dahî onun kefi kifayetine teslim olundu. Fî râmazan. Amasyada hatı-ı rehâl karâr olunduktan ol rebî' ve bedî'l-asarda yine onda içtima olunmak üzre fermân-ı cihân-ı metâ sadır olub sınıf a'skere meşte ta'yîn olundu. Fî şevval. Bu sefer Huçeste asarda zuhûr eden hidnmed şayestesi mukâbelesinde derdevlet medarlarına intisâb ile sa'â'det-i du-cihânın iktisâb eden Şâhsuvaroğlu Â'lî Beg mazhar-ı i'nâyet nâ-mahsur olub acilen liva-yı Kayseriye ve Bozok menşuru ihsanıyla ri'âyet-i şevket ve akyâ'lî â'lî oldu. Fî mim. Meşa-yı Amasyada ikametlerinden ser-zamirine güne tedmiz isâbet pezîr etdüğü şâh-ı şî'anın malumu olıcak dergâh-ı sultân-ı enâma hareket şeni'asından izhâr-ı nedameti matazammen ve isted avayıf zilleti muhteva zira'atnâme irsâl edüb eliçilerin habs ile rûy-ı ricâsınâ dervâze-i kabûl beste ve zuhûr u emeniyesinin şekeste etdiler. Fî zilhicce. Nesîm ishar müjde resm-i kudüm sutan-ı nev-bahâr olduğu dem Kemah kalesi teshiri içün rikâb-ı a'zîmet vaz'u kadîm olunub yevm ü vusûlden şâhed-i zafer mecla-yı husulden cilveger ve hisarda bulunaber-i serler tu'me-i şimşîr sâ'ika peyker olud. Fî rebîülevveli sene 21. Netice-i küstahi mesken kemah Diyarbekir ahâlîsîne bahs-i i'tiyar olub ser-nihade-i hak-i inkiyâd ve na'atları ve Arapkir ve Çemişgezek hâlkı dahî sâbit kâ'lem-i makâm teslim ve fermân beri oldular. Fî rebî'ülahir. Zülkadriye hakimi A'lauddevle Hândân ebed peymân el-O'smân Rize har-ı hûn ihsanı olan bendelerden iken ebâ'lî s-i Çerakise tahrikiyle sâ'lık val-i i'nâyet olub memâlik-i O'smâniye'ye ihyâ nadest ta'arrûz dırâz etdikden mâ'adâ

erdivi humayınâ nezl götürdü. Şetrâmbâr kişi bitârîk-i rahezni-i katâr temellûke bend vücûd bed buduni âteş-i hüsrânâ sepend etmiş idib gayret sahip karani istîlâsında isti'câl iktizâ etmenin mir-i miran Rûmeli Sinan Paşa ve mezbun A'lauddevle birader-zâde İbni Şâhsuvar Â'lî Beg haseb-i ilgar edüb ol bed-mesten ser-heva perestini arayış mun. Sinan vezîr destinde olan kala'i ve baka-i zamain memleket el-O'smân etdiler. Fî mim. Sultân-ı Mısır Kansugavriden tehniye-i fetih ve zafer-i mutazamman ve ada'vet-i kadîmeye mübteni Şâhsuravoğlu nazar-ı /s.403/ iltifâtdan iskat buyrulmak ricasını muhteva ve velâyet-i zül-kadriyede kema fîl-evvel hutbede nâm-ı yâd olunmağa ruhsatları olmak istidasını mustemil mektub gelib bu güne bir edbena tahakkümden taba-ı selimleri mugir olmağın Koca Çekkes Er ise Mısırdâ hutbesini müstemîr etsin deyü cevâb kahr u hi'tâb ile elçisi avde murahhâs oldu. Fî mim. Göksün yaylasın madrabî otağ-ı bülend revak oldukda A'lauddevlenin ve dest-i nefer ferzendînin ve otuz a'det ayan devletinin başları pişgâh bargâh-ı gerdun iştibâhtâ kaltide-i hân mezillet olub Sinan Paşa hıl'at-ı akibet şehriyarı ile tevkîr ve menşûr eyalet Zulkaderiye Â'lî Beg nâmınâ tahrîr olundu. Fî cemaziye'l-ula kur-i sebk ser-inzar ve tebdid ve şanınâ itina olunmaz etdügünü ilanda tekid kasdıyla serpürde-i A'lauddevle tuhfe-i dergâh-ı Çerkez bed-hus kılınub râmen Â'lî infe eyalet-i Zulkaderiye Şâhsuvaroğlu Â'lî Beye i'nâyât olunduğu haber dehşet eseri dahî mürir kılındı. Amasyada vaz ve sâd-i arâm olunduğu hengamda Yeniçeri tayfası âyîn-İ dirimleri üzre nâme'i bî-aheng-i küstahiye sarakas ve bir bahâne ile mu'allim Sultânın Abdül hâlîm ve vezîr Piri Paşa Hânelerine dest-i ta'arrûz derar etmişler idi. Fusul-i mâmûl ile İstanbula vusûl müyser oldukda berahin-i akliyye ve nakliyye ile ol tayfa-i gayri hafîye-yi mahrek vezîr İskender Paşa ve sadr-ı Anadolu tacize Ahi Mevlânâ Cafer Çelebî ve Sekbanbaşı etdiğı mukarrer olub a'sker-i vâdi-i siyanâ evk etmek ile mesâ'lîh-i mülkiyeye sebep ok olan kimesneye şeran ne lâ'zîm olur deyü kaza'skerden sitifnâ ve ol dahî ba'de sübut katl lâzım olur deyü iftâ etmenin üçü dahi serpençe-i şimşîr-i gelügire mübtelâ oldular. Fî cemaziye'l-ahir. Mervîdir ki Sultân selim taht-ı saltanat penihâde olduklarında merhûm Tacizade rikâb-ı hümayuna ref etdiğı tasidenin matla-ı tatîr nûmun iki. Beyt cân efrinki bir kefman a'kd-ı cân nihâd behr-i nisar mukâddem şâh'ı cihânı nihâd der mutabık vakı elhâl olduğı rûz-ı gâh enduzda şehirde gül-i ihtirak vakı' olub sultân afâk hazretleri müte'essirane bu âteş-i bî-çare Tacizadenin kanunu derunundan zebân-keş olmuş âteşdir deyü izhâr-ı nedamet buyurdular. Ğalâtâ hattından Bilatâ kapusu mukâbelesîne dek tersaneler yapılp her yerine rayic fîl-vakt ellişer bil-O'smânın haraç olunduğı defter-i

divani de derc olunmuşdur. Fî mim. Tebrizden inâ engiz hatâ-ı Rûm behçet huşum oldukları hengamda İsmâ'il bed-fercammâ tav'an ve kerhen pa-birca-yı makâm-ı inkıyâd olan mülûk /s.404/ ve hükâm-ı ikradı hasebül iktizâ kah tahfîf ve kah taltif ile dergâh-ı râfet-i dest-gaha mecde-güzâr ubudiyet etmek için Mevlânâ İdrîs-i Bitlisi irsâl buyurulmuş idi. Cenâb-ı Mevla ol hizmet a'leyh-i edasında berzede damand himmed olub ermi ve ışkî ve soran meliklerin ve ımadye ve hüsn ü keff ve Bitlis ve Hazân ve cezire-i umriyye hükmen bunlar emsâli yirmi beş nefer ümera-yı rebka-ı ita'ata bend ve cân ü dilden bende-i serifkende-i sultân ercümend eyledi. Fî mim. Ahâlî -i Amed-i şehriyar kesîr ilmühe med mer-i devlet nevalına rûy-ı tazarru ve ibtihâl sude etdikleri dahî menlanâ-i mezburun netice-i sa'yi meşkuri olmak nekaşte-i kâlem hoş rakam ba'zı rivâyet olmuşdur. Ustacalu oğlu birâderi Karahân Şâh-ı gümrâh tarafından istihlâs amed ile memûr olub meşacire-i canesîn muhâsara olmuş iken bir husb-ı hükmü hümayun Bıyıklı Mehmet Paşa Rûmiye-i surâ mir-i miranı Şadi Paşa ve ba'zı ümera ve hükâm ikrat ile Kızılbaşları dâmen hisardan dard ve ib'ad edüb Mevlânâ İdrîs ve ümera ü ikraftan Melik Hâlîl Eyyübî dostuyla Mardîn Kalesi bend-i kemend teshir olmuş iken siran sipâh beyinlerinden üçgir olan naire-i ihtilaf ve şekak u dînen behnekam iktizâ edüb Mardîn tekrar pençe-i Kızılbaş ve rahme ifken esâs-ı ittifâk olan Şadi Paşa dest-i şimşîr-i hûnpaşa giriftar oldu. Mir-i miran Karâman Hüsrev Paşa serdar-ı a'sker cirar olub hazret kalesin teshir ve kemeştekan kızılbaş tedmir edüb Köhne Koçhisâr garbında sal u cân-ı şimşîr ile kevazelle-i Karahânı gerdân on bin kadar sevk-i serbaşın hâkim ağlakan eyledi. Mardînden mâ'adâ u'mûmâ Diyârbekir ve Kürdistanda olan kalayi birer târîk ile dest-i tegallüb serh-i serandan intiza olunub memleketi Sincar ve Mûsul ve meyân hâlkta örfe demeklemaraf olan ve fermân-ı sultân-ı kişveristan oldu. Fî evâ'il sene 922. Kadve-i salat mürşit taraf-ı sadat mukarred dergâhbarın el-Seyyid Ahmed el-Buharî sere hazretlerinin rûh-i per fetufları â'ric- muâ'ric â'lîyyin ve cesed-i mutahhirleri zaviyeleri pişgahında genc şa'ikanın gibî defîn oldu. Fî mim Sadaret-i Rûmdan müteka'id Mevlânâ A'bdurrahman el-mu'tedi â'zîm ziyâfet hâne-i rahmed sermedi oldu. Fî Şa'ban diyâr-ı Mısır ve Şâm ve Hâlebde telvîs müsned fermân dahî ve saltanat eden ebâ'li se-i Çerakese ikdâm etdikleri enva'i zulm ve bid'a ve mürebkib oldukları esnaf fışkı ve fesâd mahâlli nâmûs sultânı belki hilâf /s.405/ şart-ı Müslümanı olduğundan mâ'adâ düşman devlet ve dîn şâh-ı gümrâh bed-ayyin ile nihai ittifâk ve iktizâ etdikçe ehadühüma ahire i'anet ve imdâd etmek üzre akid ve ahid ve misak edüb bidadiyelerinde zemâm-ı saltanatı intizâ' şeran ve kanunen ve icbat-ı dîniyeden olmağın

teshiri kişver arazı kazâ-ı ârzûsu cülankar rahşâ tâleb olub lakin kusûr mezbûr hayz tasdikte zuhûr etmek için bî-icab-ı mucib ol cânibe sevk-i kitabet olunmak münüsib görölmenin zâhira diyâr-ı Acem ve batinen hitâ-ı Arap kastıyla sahra-ı Üsküdarı hıyam rengarının namüdar lâle-zâr edüb bil-haseb fermân şehriyarı vezîr-i azam Sinan Paşa surten Diyârbekir üzerine tevciye livâ-yı nusret iltiva eyledi. Fî cemaziyel-ula. Destur mezbûr hududu diyâr-ı araba vürud edecek mülatiyemu birinden ubur için maslahat vakti iktizâsıyla hükkam serhadd-i Arâba müraca'at edüb lakin bu vaz'ı hikmet-i şî'ardan ebâ'lîse-i Çerakise kendüleri hakkında kasıd bed-istişar etmenin veh-i a'zîmete sebbâb-ı ruhsat kil-i fetih dervâze-i adalet etdiler. Sahra akşâm ve arâmgah-ı bargâh-ı sultân-ı dehr oldukda serbürîde-i Karahân pişgâh-ı dergâhtâ ğultân olub ilkâ-ı râb ve heras için kuri-i nas-ı pase ittihaz olundu. Şehriyar bülend iktidârını taraf-ı Üsküdarâ güzârı Çerakisenin serdar sahibî cevri sultân-ı Mısır Kansu Gavri'yâ dağdağa-i bî-karârı vermenin sirf makdur ile cem'i sipâh ve hâlîfe'i Abbasi Mütevekkil Alallah Muhammed bin El-Müstensik billah Ya'kûbî hemrâh edüb Çerakiser ve Arabandan mâ'adâ zerharide on üç bin abd-ı meşza ile Mısırdan tahrîk-i rayit a'zîmet eyledi. Fî mim. Emr-i sefer muharrer oldukda istîlâm-ı ahvâl-i Çerkez bedhus için sadr-ı Rûmeli Zeyrekzade ve yan-ı ümeradan Karaca Paşa ile hâlîyen biz mededkarı umbarı istizal serh-i seran kasdına kişver-i İran tarafınâ atf-ı inan olunmuşdu. Hadimü'l-Harâmeyn olduğumuz cihetden tuhfe-i dua imdadınız istib'a olunûr deyü nâme-i Abbasi İmâmâ irsâl olunmuşdu. Hareket-i guri nagib-i hâb hayle bi-mesmu' olmağın cânib -i Mısıra irsalde isti'câl etmeyüb nâme ve nâme risan-ı hâlepte kevkif etmiş idi. Sâye-i liva-i guri kaza-yı şekvaya düştükde revnak şekn-i rabet ve i'tibâr a'zâb u zılâl ve kesad ifken bar-ı iştihâr sihr-i helâl olan ol multife-i cidarnema olan beş hasiyet manzur huri olub hâb-ı harkür olmak ihtimâ'lî yle birkaç gün nâme birileri matmure neşîn habs /s.406/ etmek ile mazhar-ı ihânet ve tahkîr verd kitâb'ı müstabda tarahi ve tehir etmiş iken Hânçer bin ahzâlîm Sultân Selim ile sühresi dünim olmağın Bade eyyâm Menla Paşayı mazhar sunuş tevkîr ve ikrâm etdükden sonra Allahümme hu ileynâ du'asıyla taraf-ı sultân mahledil-ikbâle irsâl ve bu gayile-i üzerinden def'a sınıf tedabir fazide a'mâl eyledi. Bucak dere nâm-ı makasıda takbil pâye -i devlet mesîr ve zebân kelle ile sergüşezstelirin takrîr etdiklerinde ol Çerkez nâkıs ba'zı mertebe ikdâm etdüğü vaz'-ı nâ-muvâfık mü'ekkid a'zm-ı sabık olub semend-i a'zîmete erha-yı inan müsara'at olundukda ahşâm-ı rikabları ayn-ı tâb kurbete lami'il eşrak olacak hakimi olan Emîr nikutedbîr-i Yûnus guri ittiba'ından imtinâ edüb bendekan iskan rastane iltihak eyledi.

Ayıntabdan mâ'adâ mülakiye ve diyor ki ve derinde ve behseni ve kal'a-i Rûm ve emsâli mezbut hi'dâm dedağ-ı â'lî olub ammâ bir kavîlde bu fütühat-ı celîle teshir Hâleb-i şehbadan sûret-i nâma-i zuhûr olmuşdur. Peyâm-ı kurbu vusûl rayat şehriyarı hurinin keşküzarı olacak Fırat hayret ve infi'al ve mezîd ve me'âl bir istikbâle isti'câl edüb Mercıdabık nâm-ı makâmda darb-ı hayan arâm eyledi. Ol menzilde mesâfe-i mabeğn tekabül sipâh tarafına müntehi ve canından merd-i meydân henir olan dildâverler du'a-i sigâ mübtedi olıcak kişver-i vücûda terk-i taz eden diğ-i migrenk sâ'ika kerdar harnan hayatı tar-ı mar ve şayan Kemandan pervaze gelen cerebaza ve aleyh inkâr-ı ikâb canişkar olub Mercıdabık hûnin gülleler ile sertaser ravza-i şikâk oldu. Hengame-i dir ü dar ancak beş derece bir karâr ve derece-i sâ'lî seden saf nâ istivâr Çerakise rahmedâr olub sipâh-ı Rûm sarsar hucûm önünde evrak-ı hazân gibî güzâr eden top taşı ile pürde-i samah'ı beride ve boyunda akıl ve hoş büride olmağın hezâr meşakkat ile sahra-i selâmete vaz'ı kadım etdiği dem bir hatme dahî harekete kudreti olmayıb menzil-i ham u şan tarafınâ tevciye tuğ u â'lem ve ala rivâyet ol bî-çareyi kayd-ı emirden hâlis içün ba'zı etba-ı şimşîr kadri ile a'zm tenkinâ-ı a'dem eyledi. Fî 26 Receb li-sene 22. U'lemâ-i Mısırdan İbni İyaz libâs-ı telif'l-bas etdiği bediyu'z-zuhûr Fî Vâk'ayu'l-duhur nâm tarihinde bu üslub üzre kalmazan tahrîr olmuşdur ki keremiyet yazar kar-i zar /s.407/ helalında âteş-ı harb ve kıtâl ziyâde işti'âl ve manzûme-i sipâh-ı Mısır unbulub olub sada-yı nefsinî alemgir ve meyân-ı meyanda sebât-ı kadîm göstermek sevdasında olanlar tu'me-i şimşîr olduğu mentur dîde-i hayret dîdesi olıcak kemâl infial istîlâsından emza-i felç ile azasınâ sekte-i takil isâbet etmenin etzen negzar vezîrpây-ı esbanı O'smâniyanda nakkaş-hân dînâr olub meyân katlade nâbûd ve â'lem-i şehvattar cesedi gibî mirkadi dahî mevkut oldu. Atabek a'sker-i sudum acemi ve Şâm ve Trablus ve Su'ud ve Humus hükâm ve ümera-i me'ti valuktan cem vafir ve hasekillerden cem-i kesik marekegahtâ run-i nihâde-ihân siyâh olub ol bazargahda iktizâb dest-naye-i selametden ve cân edenler sahra-yı vasîa-i arzullahâ perîşân oldular. Hâkim-i Hâleb hayre bin dahî pirü gürihtekan olmuş iken târîk-i tevîfika mübtedi olub hân-ı dergâha rûy-ı mâl ve tahsîl-i re'sûl-mâl devlet ve ikbâl eyledi. Hâl raz-ı kişver Arap Hâlepe varıldıkda meskeni'l-hayrebek irşadıyla müvekkib hümayun u sultâniye-i sınıf iclâ'lî le istikbâle isti'câl edüb a'rz-ı bay endâz ve teşâile itaat ve inkıyat merâsimen izhâr etmenin bir tar-ı meva naçizlerine şekn-i izar erişmedi. Vedâl-emîr ayan olan ecnas-ı emvâl bî-payendan mâ'adâ kal'ede mevcûd olub hazâne-i hasse-i sultâniyye içün zabt olunan ecnas-ı nükad yirmi kere yüz bini pelüreden mütecaviz

etdiği sâbit elahadır. On sekiz gün ikametden sonra cânib -i Dımışka tahrîk-i râyet a'zîmet olunub Hamâ ve Humus ve Şâm ahâlîsi âsûde hâl vâdi-i tesilem ve intisâl oldular. Ol kış Şâmda bast ve sâde-i arâm buyurulub Trablus ve Kudüs ve Su'ud ve sâ'ir kal'a-i Şamiye mazbût hi'dâm bülend-i makâm oldu. Eyyâm-ı ikamette sâhib-i kemalat Vehbî ve müntesibî Arifbillah Şeyh Muhyiddîn Arabî mübârek kaddesallah u sırruhu hazretlerinin mezâr-ı lami'il-envarî civârdan câmi-i hoşnûma ve i'mâret-i tirnâme ve murekkad rahmed mirsadları üzre al-ı kaba bînasına ibtidâ buyrulub am-ı erba'a ve işrine ol ilinde karîn-i itmâm oldu. Ayar umara-i Çerakeseden hâkim-i Gazze ve ala rivâyet na'ib Hamâ canberd Ğazâlî mareke-i Mercıdabıkdan yine süvar-i dırar ve ğazzede karâr edüb Mısırâ sadra-i sipahi olmak fıkri fasidinde olduğu maruzatdar. İkbâl oldukda vezîr-i azam Sinan Paşa irsâl olunub sabikan Azkalan ünvanıyla malum alemiyan olan Ğazze garbında Şeri'a nâm-ı menzilde canberd Ğazâlî ve hidâm-ı dergâh-ı â'lî beynlerinde na'ire-i harb ve kıtâl işti'âl yafte ve pazu-i ciladet-i Çerakise /s.408/ ber-tafte oldu. Fî zilhicce. Esnâ-i makatilde mekan-ı Gazzede askar-i zafer rehber hakkında bed-mu'âmele müşâhede olunmağın taziye-i şimşîr birle bir miktar ta'rîr olundular. Şâmda üç dört ay arâm olunub kaile-i şitâ bertaraf ve kudüm-ü sultân-ı rebî' birle sahn-ı sahra bir şeref oldukdan sonra şehriyar bülend iktidâr hazretleri taraf-ı Kahireye tahrîk rikâb-ı nahzad ve sahratillah ve Hâlîl ü Rahmani ziyaret buyurub semend-i a'zîmet teshir-i Mısır zât-el Ehrâma şet ziyaretinin ihtimâm buyuruldu. Menzil Hân bundan vüzeradan Hüsâm Paşa rebkizsan Kudye cânibine sevk-i mutye olunmak ricâsınâ a'sker tarafından bast-ı mukaddemât-ı sahifeye şur etdiği dem a'zm-ı kişver-i a'dem eyledi. Hak-i bürye takbil semsemend-i Sultânü'l-bürye etdikte bir venihi ta'ala ebru güner feşandan katrat-ı bârân-ı rızân olub edviye-i pürtef ve tâb-ı hayaz perâb olmağın bî-kelgay-ı meşakkat Mısır kurbunda evvelin menzil-i Haccac olan Bereketü'l-hac nâm-ı makâma eşraf ve hemân ol gün Mısıryyan ile meydân-ı Ridaniyede tertîb saffi mesaf buyurdular. Fî selhi mezbûr Kansudan sonra Â'lî kereminde tasallut eden Mısırdâ naib'il-gaybe birader-zâde-i guri dîdârı kebir Tomanbay egerçi pây-ı ihtimâm üzre bî-hükm-i ıztırar kıyâm edüb mareke-i tahamûde şimşîr sâ'ika-i te'sîr günriz ve dem ikdâm ile âteş-i harb ve sitizin tiz eyledi. Lakin iraşd ye'yi rez n ile sultân zafer karîn Hazretleri cebel-i mazenden nazîl ve marekegaha taaf-ı hilâfetten vâsıl olub Mısıryya'nî Ridaniyede adâd etdükleri iki yüzden ziyâde toplar a'mel manda olmağın Rûmiyâ zafer girdarı mezahib rahş-ı âteş-i inan şimşîr hûnbarı Mısıryyan bed-rüzgâr üzerine kerem-i rehtar ve solucân tığ bederir ile güllerin kaltıde-i müzmar kar-ı zar

edüb az kaldı ki euşuş-i deryâ-yı hûn ile felek nilgün ser-nigün ola leşker-i mahsur bezm nakdi yine himmetde kusûr etmediklerinden mâ'adâ avn-ı i'nâyete Cenâb-ı hüda sa'y ve ikdâm a'sker-i İslama imdâd etmeğin mukaddemât güşes ve mesa-i Toman Beg bedpişe netice bahş-ı sûret tesadüm seng ü şişe olub ol nâb-ı gar ahir niharda cem andan şamar ile fîrâr eyledi. Ekser-i vücuh a'sker-i elef-i şimşîr ve giriftâr zencîr olub saf sipahin zafer destegahtâ dahî vezîr-i azam Sinan Paşa ve daha hakimi Mahmûd Beg ve Anteb Vâlîsi Yûnus beg Hân-ı şehadet ile seyr oldu. Üç gün şehir-i Kahire mazhar-ı kahr-ı sultan-ı dehr olub yevm-i rabi'ada dida-i emân Mısıryane müjde resan-ı emân ve itminân /s.409/ oldu. Eza-i revayih katlen iktizâsıyla feza-i i'mâret-i adliyeden sa'il-i Nilde kulağa karîb cezire-i vastaniye nâm-ı makâma tahvîl-i heyyâm Sultâniye buyurulub rûz-i diger ayn-ı dirin-i O'smâniyan üzre kemâl-i şevket ve şekvâ ve ta'zi soran gürühen gürûh birle meyân şehirden güzâr ve otağ gerdün nigahda karâr buyuruldu. Tomanbay bedire-yi sahra-yı selâmete çıkıp bir iki gün kânûn-i derununda iltihâb eden âteş-i ızdıraba nevan sebun geldikten sonra Çerakise ve Arabandan birkaç bin şer ve eşkiyâ cem edüb bir gece şebhûn kasdına me'asker-i hümayun cânibine imale-i licam semend-i a'zîmet eyledi. Fî muharrem li sene 23. Ol şeb bir a'cebde sipâh-ı Rûm leşker-i arâb âteş-i harb ve sitiz-i tiz edüb sabaha dek bazargarı bî-karâr oldu. Âsâr-ı sihir zuhûr ettiğide ol bedgüher bicünud temterevha mahbûs ve şâhı i'nâyete ilahiye ile melhuz olan sultân-ı ercümend leşker-i nusret eserine isâl güzend etmeden nâ ümîd olmağın dâhil-i şehristân-ı Mısır olub temhîd mübani-i ahkaf ve teşyid eyledi. Umman gayret sâhib karani coşan ve emvâc güve endâz ka'zâb-ı Selim Hânı kıyâmetden nişân olub deryâ-yı a'sker bi'ad taraf-ı şehre cezl ve med gösterdi. Üç gün üç gece tekrâr nayire-i kar-ı zar şirara bâr olub yevm ü rabi'ada âteş-i zeban-keş tâb ve tan-ı Mısıryan muntafî ve nâm-ı yavtekan ebâlîse-i Çerakeseden sekiz yüz şerir bedmest şaka-perest ismi cerîde-i şehvedden müntefî oldu. Fî mim. Tomanbay naktine zafer-i müyesser olmadan nâ-ümîd olıcak bed-rikâ-i baht nasa'i birle kar-ı zarar cezm ve birkaç sitare sahte eşkiyâ ile Mısır cânibine a'zm eyledi. Bu haber hayr encâm ve revdi bercize cânibine ubur u iktizâ etdürüb Rûmeli Beylerbeyisi istisâl arbâb-ı zalal ile memûr oldu. Diger bâr-ı tekabül sağı vakive şimşîr dar ü kir meyân-ı meydanda yine lami olub netice-i sa'y ve ihdâm Tomanbay tarafınâ tetarruk-ı tefarruk inhizâm oldu. Fî safer ğarîbe cânibine cân atub anda olan meşayi arabandan i'nâyete mutemedi Hasan bin Mer'ida ihtiyânınâ giriftâr ve anın gıdarlığı ile üftâdecâh zıllı âsâr olub dest beste mahâl rahl-ı a'mâl olan âsitân mecd ve ikbâle vâsıl oldu. Birkaç gün Kapıcılar Kethüdası

himayesinde tevkif olunub ba'de eyyâm berât-ı necat ile teşrîf buyurulmak Mûsamimimleri olmuş iken bi-edeban hâlî'ul-azar Arabı esvak şehirde Allah yensuru'l-sultânâ Tomanbay /s.410/ velülesini bülend etdiklerinden mâ'adâ ol Çerkes naksın etvârından izmâr hıyânet istiş'ar olunmağın tartur ve şalvarı ile bâb-ı zevilede berdar ve üç gün ol hâl üzre hâlk-ı aleme ba'is i'tibâr oldu. Fî rebi'ülevvel vakı'a-ı Gazzede Canberd Ğazâlî âsûde-i ahvâl üzre kenar-ı selâmete vaz'-ı kadem etmiş idi. Bî-hükm-i fesad-ı tiynet ve zalal-ı hak-ı der-devlet nevâle rûy-mâlde ihmâl etdüğine nâdim. Ve Hayri Beg vasâtatiyle ezser kadem girde bâb-ı devlet-i intisaba kadem olub mirât-ı hâl-i meclaya sur-ı latif ve en'âm-ı ba'de'l-avd Gazzede Rumle ilhakıyla Vâlî-i Şâm oldu. Ravza-yı temaşa-yı İskenderiye sultân-ı Bürde-i miraç hâtır' ilhâm ve zahirlerinde münakis olduğundan mâ'adâ hasbe'l-emr nafiz diyardan bender İskenderiyyeye gelen tuğ u nema-yı hümayun ehvalını tefakkut ve ol tarafların tedârik-i mühimmatıyla takuyyuz-i lâzime-i himmetleri olmağın bâb-ı devlet me'abları olan bendelerinden bin kadar a'dem ile rikâb-ı a'zîmete vaz'-ı kadem edüb eyyâm-ı seferden on altıncı gün yine mukir sa'âdetlerine vâsıl oldular. Fî cemaziyel-ula. Bu esnada mir-i miran Diyârbekir Bıyıklı Mehmet Paşa tarafından peyâm-ı aber bu ceste eser vâsıl me'asker daver-i de'atker olub Mardîn ve Hasankeyf kaleleri teshir ve makâm-ı müdafadan kıyâm eden ser-i seran mihlak ve tedhir olduğun tebşîr edüb bu haber Behçet eser vardı. Esbâb-ı şadumani ve meverretîn tevkîr eyledi. Bi-avnihi ta'ala memâlik-i Mısırdâ bittamâm-ı hay-ı münaza ve mûsahen kalmaz ve hükümet-i Selim Hânı olacak şerîf-i Hicaz ebul-berekât tarafından edâ-i hizmeti tehniyeti için sultân bendenâz dergâhınâ vârid olan Şerîf-zade Ebu Nâmaz hac-ı sınıf-ı naceş ve izaz olub Haremeyn-i muhterimeyn fukarasının iki kere yüz bin filori irsâlîyle i'ane etdiler. Mukaddemân vakı-a itidatiyeden Vezîr-i Azam Sinan Paşanın garre-i sabâh hayatı medhul Şâm memmat olmağın Yûnus Paşa müte'ahhit hidmet-i vezaret-i uzma olmuş idi. Liva-yı felek fersen istinşâh heva-yı merzebûn Rûmeli tebehtar ve iltizacân âğâz etmek ğarîb oldukda vezîr-i mezbûr Mısır muhafazasıyla memûr olub lakin ol eyyamdan paşadan tamahândân naşı ba'zı hareket nâ-şâyeste zuhûr etmenin re'yi mezburdan tahavvül buyurulub hidmet-i muhafa'za-i Kâhire birle merdenin rey-, Hayrı Beg memûr oldu. Fî şa'ban hâlîfe-i Abbâs Mûtevekkil-alallah Muhammed bin el-Müstemsik-billah Ya'kûb ve evlâdı ve etba'ı ve a'yanı Mısırdan bin sekiz yüz kadar adâm bi-tarikhâne göç İstanbula a'zîmetle me'mûr olub sahil-i İskenderiyyeye vâsıl olan Tomanma-yı Humayuna tahmîl olundular. /s.411/ Avd-ı hümayun Sultân mukarrer olıcak muhafa'za-i Mısır için beş yüz Yeniçeri ve beş

bin süvarî Hayri Beg hizmetinde ibka olunub kaleyi müstahfizin ta'yîn buyuruldu. Zimâm'ı emr-i kasâ ka-mekan kazât-ı mezahib-i erba'a dest-i istîlâlarında ibka olunub semân ve işrin senesinde mevâlî-i Rûmdan Seydi Efendi kabza-yı tasarrufuna teslîm olununca ol fırkanın azl ve nasbî Mısır meliki'l-ümerası Hayri Beg re'yine me'gut etdiği Târîh-i İbni İyazda mestûrdur. Husûl-i merâm birle taraf-ı Şama imale-i licam olunub Hatarez nâm menzile varılacağı gün Yûnus Paşa hem rikaf sultân bülend cenâb iken mu hâlîf tâb-ı müşkil pesendleri bir kâlem nâme ikdâm etmenin bağ-ı alemde Mısır a'deme isâl ve mühr ü vezâret İstanbul muhafazasında olan Pîrî Mehmed Paşaya irsâl buyuruldu. Fî Râmazan İbni İyaz Tarihinde münderiç olan nadir ahbâr-ı i'bret asardandır ki vakı'a Sultân Ahmedde diyâr-ı Araba firâr eden Kasım nâm oğlu Mercıdabık ve Ridaniye mu'arekelerinden saf-ı sipah-ı huride mevcûd olan Tomanbay ile taraf-ı büryeye şitaban ve ol giriftâr oldukdan Kasım bî-çâre küne gürizde nihân olmuş idi. Avd-ı sultâniden sonra ba'zı hayâl mahâl ile Mısır etrafın tavafa başlayıb hidamından birinin gammazı ile nagâh fütade-i dâm ve ihtî'mâl kavlı-ervam ile hemân ol gice on yedi yaşında üftâde-i câh-ı i'dâm oldu. Fî muharrem li sene 64. Şâmde ikâmet eyyâmında bu peyâm vâsıl sem'i eşref olub hâtıratlarına nevan hisse-ı ıztırâb ver engâ'ile dahî bertaraf olduğu bâ'is-i tesadüf esbâb şad-mani oldu. Na'zm. Ehval-ı ra'ıyyet ve memleket için Şâmde dört beş ay ikametden sonra tahrîk-i râyet-i a'zîmet buyurulub maçe-i liva-yı felek farsan pirâmen Hâleb şehbade tunezen mührü â'lem ira odlu. Fî sefer. Şâh-ı Acem tehniye-i feth Diyâr-ı Arâb banisiyle a'rz-ı ubudiyet için gönderdiği elçi Şâmde takbil haşiye-i besat-ı devlet menat edüb mürselinin nazar-ı inayetten me'yus etmek için mahbûs olmuş idibin Hâlebden şâh-ı gümrâhın Karadağda taharrüb ve içtima olunmağın ista'ma olunmağın vezîr-i cezîr Piri Paşa umuma a'sker-i nusret-i eser ile ol re'si erbâb-ı dalale cuş-mâl verilmek için irsâl olunub ilm-i â'lem ara-i sultân-ı müstekar serîr-i sa'âdet mesîr-i O'smâni tarafına tevciye buyuruldu. Fî rebî'ülahir ref-i meva cevri fesâd ederek aheste hareket olunub rehnumune-i baht-ı devlet ile makr-ı taht-ı saltanata vâsıl oldular. Fî recebin Sera'sker zafer-i rehber Birecik mukâbelesinde darb-ı heyyâm ara ve mecidde /s.412/ feth ve teshir olunan memleket zabt-ı mehamını itmâm edüb istîlâ-yı ra'b ve hiras ile Şâh-ı gümrâh a'zm-i cânib-i Horâsân etdiği haberi vâsıl olmağın ba'del istizan semt-i rucu'a atf-ı inan edüb meşta-yı edvenede ahraz şerefü'ş-Şâm pây-e serîr i'zz ü ihtîşâm eyledi. Fî muharrem li sene 25. Bozok eşkıyasından Celâl nâm-ı müfsid Tokat semtinde bergarda harar edüb Mehdilik iddi'âsından tezvîr ve yiri binden ziyâde süvarî ve piyâde sâde dilleri bend-i kemend

teshir etmenin mir-i miran-ı Rûmeli Ferhat Paşa hıl'at-ı vezâret ve teşrif-i sera'sker ile tevkîr olunub hâkim-i zülkaderiye İbni Şâhsuvar dahî serdara fermân-ı berdar olunmak içün hüküm-i celîlü'l-kadr asidar oldu. Bu ahbâr nâ-i kara vâsıl olıcak pâ-yı sebât ve karâr-ı mürte'aş olub Sîvâs cânibine fîrâr eyledi. Şâhsuvaroğlu Â'lî Beg serdara tevekkuf olunduğu takdirde fırsat-ı kuvvet olmak ihtimâlîyle ilgar edüb Akşehir nahiyesinde cümlesini tantara-i şimşîr-i âteşbardan güzâr etterdi. Fî rebîülahir İbnü Şâhsuvar ha'mâl-i saraser hücum ile cem'i esrar-ı şîrar nar gibî tar-ı mar edecek eğerçi taraf-ı şehriyardan sınıf-ı ızazla şeref-i imtiyâz buldu. Ammâ a'hd-i saltanatı Süleymân Hânide tişe-i bidar ferhad-ı bed nihâd ol hânedan esasına zelzele-i endıraz verdi. Sultân Ahmed evlâdından mukaddemân diyâr-ı Acame fîrâr edüb anda mütevâdi-i nihân hâne-i a'dem olan Sultân Murâd nâmıyla bir şâhıs mechül ü neseb Amâsiya tarafında zuhûr edüb on beş gün mukâddem mütenakkirane hey'et ile Üsküdar vâsıl Vanda feza-yı gam lahde nazîl olduğu peyâm-ı hâ'rif zebân-ı a'vâm olarak kar-sem'-i hava hüdâm etmenin hasebü'l-emr nebeş-i kâbr olunub mezburun hilyesîne â'rif sarây ağalarından meyân hâlkta şayi olan haberi hilâf vakı' etdiğine matla oldular. Fî sene 26. Cezire-i Rodos te'ahir-i semîr zamirleri olub donanma efzarına sırf himmet buyurulmuş iken mümane'at takdîr ile fesh a'zîmet olundu. Fî mim taht-ı gâh-ı kadîm Edirne cânibine hareket tasmin olunub ol zâhir-i İslâmiyyan zuhurunda şirpençe emaratı zuhûr etmiş iken gayret-i sâhib-kıran imzâ-ı a'zîmet iktizâ etdürüb sultân-ı benda-nâz hazretleri livaya felek fersen şakaların bâz ve küs ü gire nay-ı hüsvânî nâğme-i zîr-i ahenk râhiyle ser-âğâz eyledi. Fî şaban bî-hükm-i takdîr. Velid sa'idleri Sultân Bayezid ile tertîb-i saz-ı sufuf-ı dar ve gir oldukları uğraş kûy-ı makâm-ı merkez i'lâm i'zz ü ihtişâm oldukda /s.413/ iştidâd-ı maraz ol maraz bum-ı şomda karâr ve arâm iktizâ edüb iki ay tamamda ol pâ'dîşâh zafer-i dest-gâh terk-i tenkina-i dünyâ ve a'zm-i fesahat-ı sarây-ı u'kba buyurdular. Fî şevval

Viladetiş sene: 51

Culûs-ı fî sene: 918

Müddet-i saltanat sene: 9

Müddet-i ö'mr sene: 51

Zuhûr u fitne ve fesâd ihtimâl mukarresiyle hadis-i emr-i zarûrî ketm ve ihfa olunub livâ-yı Manisayâ ende zamân ve emân olan şehzade Hân Süleymân cenâblarına İmâme-i mane üçerledi. Bağdadi şehirden haberi hayr alınmak üzre kala ve ol mahâlla ikâmet olunub âyîn-i dirin üzre tevciye münâsib ve terfî'i meratib olundu. Reft-i menzil

bî-dikri pür daht-ı nihâl tuba misâl-ı sultân behişt-i me'ad-ı hırâman-ı hıyâbân isti'dâd oldukda nâmzed-i eyalet Trabzon olub teşrîf-i saz baht-ı hümayun olunca ol diyarda hemîşe pişesi kefere ve müşrikîn ve rafıza ve mülhidîn ü'lf-i şimşîr ve giriftâr-ı zencîr etmek olduğu gibî ahd-ı saltanatlarında dahî hemvara endişesi şimşîr içtihad-ı meydân-ı cihâdda acele etmege masruf olmağın zimân rehş-i bî-hemtaların ba'zı âsâr-ı hayr bînasına imaleye zamân hayât fayizi'l-berekatları müsâ'id olmayıb ancak sâ'lîhiye-i Şâmda mezâr-ı lami'ul envâr hazret-i Şeyh Muhyiddîn Arabî üzre câmi ve i'mâret icaz etmişlerdir.

Havâceleri Mevlânâ Hilmî Çelebî der ki diyâr-ı Arâb seferinden İstanbul kafûl buyuruldukda Dimeşk-i Şâmda Mısır a'deme irtihâl eyledi.

Mây-e-i ibtisâm sağur-ı İslam olan a'vâm-ı saltanat Kahirelerinde Mevlânâ Ala'eddîn a'lîyyü'l-cemâlî Hazretleri teşrîf-saz-ı mesned-i şeyhü'l-İslami idiler.

Vüzerâ-i azam Mustafa Paşa katl fî sene: 918

Hersekoğlu Ahmed Paşa azl fî sene: 920

Sinan Paşa mâte fî sene: 922

Yûnus Paşa katl fî sene: 923

Piri Paşa

Tafsîl-i Havâdîs-i Ahd-i Süleymânî

Peyâm-ı intikâl Selim Hânı ser-mektumu hâvî mektub-ı mahtum zebânından gûş-i güzâr varis-i serîr-i sultânî olıcak müstekar serîr-i saltanat ve ikbâl tarafınâ tahrîk-i kademe-i isti'câl buyurulub is'ada zamanda vücûd-ı behbudları mesned-i afrûz-ı hakanî ve Güher-i bendenigünden taht-ı O'smânî oldu. Fî şevval li-sene 926. Hâkim-i kişverş-i keşan târîh-i sâl-ı cülûs-ı meymenet me'nuslarıdır. Ser-defter-i u'lemâ Urûm Kemâl Paşâzâde merhûm serîr-i i'zzet /s.414/ Mısırâ berdaşte etdiği târîh-i bi-nazirdir. Kı'tâ. Ol şâh kim sarâ-yı sahnında cehr arzâk. Bir havuzdur mudur-ı mâh-ı nevânda zevrak. Oldu cülusunun çün tarihi revnak şer'. A'hdinde buldu anın ahkam-ı şer-i revnak. Vezîr. Sedvede tedbîr Pîr Mehmed Paşaya müjde-i cülûs u humûyun vusûl bulıcak İstanbul cânibine a'tf-i inan müser'at ve takbil pâye-i serîr-i saltanat ile ecras a'zv ü rif'at edüb a'celeti'l-vakt der ikbâle isâlî lâzım olan mühimmatı umûr-i bi-kusûr takrîr eyledi. Yevm-i sanide karb u vusûl cenâze-i bülend âvâze-i Selim Hânı marûz huda dergâh-ı Süleymani olacak hatevat iclâl birle istikbâl ve Ebul Feth camisinde edâ-i nâmazdan sonra mirkat-ı rahmed mirsadları olan Mirza Sarayı nâm cay-ı seybaya isâl

buyuruldu. Tervih-i rûh pür fütuhları için ol makâmda câmi ve tabhâne ve muallimhâne icade ve birkaç seneden sonra Hâlicılar Köşkü nâm-ı manalde bir medrese-i mü'essese ta'mîr ve ibâd buyurub hakk-ı ebud ve benud ri'ayetinden ihtimâm tam buyurdular. Vâlî-i kudsi ma'adları mülâhaza-ı sedbâb zuhûr u fitne ve fesâd ile Mısırdan diyâr-ı Rûma ihrâc ile iz'ac etdikleri Müslümanları izn-i avd ile dilşad ve ol biçareleri mihnet hicrinden azad etdiler. Şâh-ı Acem İsmâ'îl pür tazlil-i tazyîk ve sulh ve aşet-i ihtimâl-i emr-i mehâl ettiğini tahkîk için ticar ol diyara Amed şerden memnu ve muhâlefet-i emr-i ulu'l-emrden tamahkarların mâ'l-i defter ile müstakil hazineye mevzu olub bu bâbda onların tazarru ve niyazları sem'-ı kabûl sultân serefrazâ vâsıl olmayıb bâ'is-i intibâh ve inzicar-ı ticar olmak için husûl-ı memulleri şâh-ı Acem metmure neşîn ademle memleketin der-devlet medâr-ı hüdema dest-i iktidarının müsellim olmağa tâ'lîk ve ol fukara ricâları la'alla ve asâ hilâb intilabında te'hir ve te'fik buyurmuş idi. Bu hâl vâsıl-ı sem' eşref sultân muhlidul ikbâl olıcak cümlesi ashabına red ü demed adl-i van'a efle deriçe-i cevri ve itisaf-i sed buyurub sahâ-i kalblerinden kubâr-ı muhânned intizâr-ı selb ve du'a-i senaları celb buyurdular. Vâlî-i Şâm olan Çerkez nabuhten dimağ beyhude heves canberd Ğazâlî bim-i şâhâne-i siyâset-i Sultân Selim kalbinden zâil olıcak nihadından mad-ı rezad olan şert ve fesadı izhâr ve tebdîl-i hutbe-i vesîka ile terfî'-i râyet terfî' ve istikbâr edüb müsâ'ade-i baht-ı şûmî ile Sinan Dîmeşk-i Şamı ser-nihâde-i hâk teslîm etdikden sonra süvâr ve piyâde on beş binden ziyâde eşra-ı Çerkez ve A'râb ile Hâleb cânibine tahrîk-i rikâb-ı şî'tâb eyledi. Bu haber-i mekrûh sultân-ı /s.415/ pür-şekva âsitâne-i gerdün nişanına vâsıl olıcak Vezîr Ferhat Paşa serdar ta'yîn buyurulub Zülkadriye hakimi Şehsuvâroğlu Â'lî Beg sera'sker erişince dâmen-i muhdıra-i şehbayâ dest-i istila-yı i'dâ erişmîkden hıfz ile memûr oldu. Fî zilhicce mir miran-ı Hâleb Karaca Paşa tedârik-i mühimmat-ı muhafazada bezl-i nakdîne-i icdihat ve kema yenbag-i ashâb-ı muharebe ve müdâfa'a adâd edüb darb-ı deset kahr u kin ile gazâl-ı hezimet karîn-i fezâ-yı karih fezâ-yı şehbâdan tard u ib'âd etdüğü esnâda güzide-i dudman Şâhsuvar Â'lî Beg erbâb-ı tîr ve kemân-ı serbâzân terk-i men ile erişüb zor u bazuvi destmanisiyle manzûme-i ciladet-i Ğazâlîyan keseste tar u perîşân ve bim-i cân ile şerzeme-i bağı ve tuğyan Şâm tarafına girizan oldu. İnbi Şâhsuvar her hatvede pençesini üftâde-i hâk-ı helâk ederek dümbale ruhsan nabekar olub pehn-i deşt ve sahra-yı çeşm-i edaya tar u tegeten ve deş'at-ı humardan ve selâmet hâsıl olıcak tekrâr ikdâm ikdamü üzre kıyâm ve serdar-ı ibe tertîb-i saz saf u mesaf olmak a'zîmetiyle zahiri Dîmeşkte nasb-ı hıyam eyleyib çeşm-i

duhne-i râh-ı intizâ' kudüm-i serdar oldu. Ba'detil-murahâle Ferhat Paşa Şâma vâsıl olub tekabül-i suhuf-ı müntebî mekar-i sûr olıcak rûz-ı cem'iyet Şamıyane kişver-i Şâm kema fil-evvel dahî kabza-i iktidâr oldu. Fî safer li-sene 27 nâmede ihmâl üzre hareket edüb belki zenfasid nice makâm necb ü hüsamda kıyâm etmenin ol serkeş bed-rüzgar-ı kelbî mezbele-i mezellet ve havarî bizzât meyân-beste-i hizmet dîn-i mübîn olub hemrâh-ı bahta ve ikbâlden diyâr-ı küffara tahrîk-i râyet câh ve celâl buyuruldu. Fî cemaziyelahir. Kürsi-i memleket kral olan bu dîn teshiri ile tedbîr-i nehr-i savadan ubudesinin râh olan bu böğürtlen istihlası için mir miran-ı Rûmeli Ahmed Paşa irsâl buyurulup üç gün ihtimâm sipahi ile ol serkeş kemend-i teshire bend oldu. Fî şaban Vezîr huçeste tedbîr-i Mehmed Paşa mukaddemâ Belğırad teshiri ile me'mûr olub ol kal'a-i sengin bünyâd-ı mahsur leşker-i mansûr ve esnâ-i muhasarada üç gün takayyüd ve ihtimâm ile Belğırada mukâbil Zemun nâm-ı kal'a fethi /s.416/ ü'nvân-ı zafer-nâme-i vezîr mezbûr olmuş idi. Şahenşah-ı sitare sipah hazretleri ba'zı erbâb-ı tedabir-i kaside ilkasıyla Budîn cânibine sevk-i ketâyib olunmak üzre Sarm ovasına gûzar buyurmuşlar iken delalet-i mûlahimü's-sevâb ve tekrâr a'rz ve inha-ı vezîr âsaf cenâb birle feth-i Belğırad tarafına tevciye zimâm-ı teveccüh buyrulub pirâmen kal'a-i zemun-ı mızrâb otağ-ı hümayûn oldu. Fî'l-mezbûr. İki deryâ-yı a'sker birbirine muttasıl ve kalenin her tarafından zebâne-keş olan âteş-i harb ve kıtaldan hey'et-i şumel-i civale hâsıl olub mûkahal ejderhaya geldi. Su'ûd eden dûd-ı şirû'l-veda ile safhâ-i simâb gün gerdün sipâh ve hay-ı heva leşker-i mansur ve na'r-ı hay-ı şer zeme-i şer u şur ile akl u şu'ur kemkeşte hâl oldu. Der ü divar ve Erüşhisâr seyl güve endâz a'sker-i cirara ta'bîdar olmayıb eyyâm-ı muhasaradan on üçüncü günde sûret-i fetih ve zafer-i mir'ât-ı zuhurda cilvegar oldu li-râmazan. Yigirmi günden ziyâde iç kal'a sükkânı makâm-ı lec ü i'nadda kıyâm edüb subh ve Şâm a'skeri zafer-i encâm ile aheng-i ceng etdikden sonra sadme-i cila'det-i İslâmiyyan ile mehâz-ı Ferenk pây-ı sebâtları bî-derenk olub nâçâr tâlîb-i zenhar oldular. Kıtâ. Fetih-i şed hüsn ü Belğırad ve cihân keşt-i ezcadı mezinçün urûz. Emdan fal-ı a'ceb târîh-i an. Ba'dı feth-i bâb-ı mülk ü Engerûs. Târîh-i feth ü teshir-i hisâr-ı sengin bünyâd-ı Belğıradıdır. Târîh-i diger bilâd-ı Engerûs eyledi feth. Terk-i diyâra karâr verenlere ruhsat-ı insirâh verilüb sâye-i sa'â'det pîrâye-i huma-yı himayede hoş hâl olmak ârzû eden haraç gûzarların bazısına vatanları ve kimine darü'l-hilafede Yedikule canibî mesken ta'yîn oldu. El-hâlet ü hazihi ol makâm Belğıradlılara nisbet ile şöhrat bulmuşdur. Eyyâm-ı muhasarada Berkas ve Dimitruce ve Karluca ve Kamanice ve Aslânkoman ve bunlar emsâli beş muhtasar kala dahî dâhi-il hat-i mülköl yemîn-i

sultân-ı zafer karîn oldu. Ol diyâr bilad-i şimeliyeden olub evvelin menzil leşeker-i serma olmağın udîn tesheri ve kral tedmiri vakt-i ahara tâhir olunub taraf-ı aşiyane-i hilâfete tahrîr-i canah-ı müraca'at buyuruldu Fî 15 Şevval. Yemende İskender nâm-ı bedahter tahrîk-i baht-ı tîre rûz birle zir-i kellîm şekâdan birûz edüb tebdîl-i hutbe ve sikkeye ikdâm etmiş iken mir miran-ı Yemen Kemâl Paşa ihtimâmıyla tâife-i tuğyanın ser-sevda-zedeleri çevkan-ı şemşîr-i hûn-ı feşan ve manzûme-i cem'iyetleri perîşân olduğu haberi vâsıl oldu. Fî zilkade. Mesned-i sadaret-i Rûmdan mütenezzil Mevlânâ Nûreddîn el Ma'ruf bâsâr ve göz ref'îş-şan sadr-ı ravza-i /s.417/ rıdvân oldu. Fî mim. Cevâhir-i bahr-ı ahzardan rehzen müsafîran Mısır ve Hicaz olan Rodos teshiri hengame-i zamir-i münir şehriyarî olub envâ'ı sefayinden altı yüz altmış dört pâre kimi tekmil a'sker-i zafer şî'âr ve adavet kar-ı zar tahmîl olunub vezîr Mustufa Paşa ile irsâl ve on gün sonra sahra-ı Üskûdar heyyâm-ı serya initizan-ı şehir ve bülend iktidâr birle iclâl buyuruldu Fî şehri recebli sene 28. Eyyâm-ı muhâsara-ı Rodosda birkaç pâre gemi irsâl olunub kala-i Hereke sulhân feth olunduğu cezire-i Rodos teshirine bera'at istihlâl oldu. Fî şaban 17. Güzide-i hânada-i İbni Şâhsuvar Â'lî Beg zemân-ı salatant-ı Selim Hâni ve evâil-i ahd-ı hilâfet-i Süleymanide cilve nûma-yı mansa-i zuhûr etdiği hidmet-i mebruresi mukâbelesinde e'da-yı canı olan Ferhat bed-nibâd ifsadıyla gayri vakı' kast-ı hiyanet ve fesat isnadı damene giriftâr olub ol vezîr-i vüzerâyîn zâhira muhafa'za-i serhad ve batınan feyyaza-ı hayât İbni Şâhsuvarı sed için serdar ta'yîn olundu. Kurub u vusûl-i Â'lî Begin malumu olıcak meğer a'dadan ğâfil hulûs-ı tavitine itimadan safâ-yı dil birle bî-tehaşi cümle mute'allukat ve havaşı ile istikbâle isti'câl edüb hin-i mülakatdâ iki oğlu ile müteveccih ravzatül safâ-yı cennetü'l-me'vî ve etba'ına dahî nüzhetgah-ı mülk-i beka masiva oldu. Rahmetullahi aleyh mazlûm merhûm hûn-ı nahiki ol bed a'mele damengir tul-i emeli olub bir seneden sonra şimişîr-i siyâset sultân-ı birle biruce seza cezası vareyledi. Aydîn Yenişehir nâm-ı kasaba civârında dâd-ı menzile karâr olduğu gün peyâm-ı şehadet İbni Şâhsuvar merfu rikâb şehriyar-ı bülend iktidâr olub bu sene serhaddında Esferdîn nâm-ı hisâr dest-i tasallut u küffardan intizâ' olunduğu haberi dahî marûz pâye-i serîr pâdîşâh-ı encâm sipahi oldu. Şâhsuvaroğlu maddesinde mutabık vakıl sebt-i sahifeye tahrîr olandır. Sayir hoş amed köyler yazdıkları ehvale itimad olunub bir bî-güsaha su-i zan ile dâmen âlûde-i çark-ı vebal olmayanlar sultân bi-mu'âdil tîn-i menazîl edüb Marmaris iskelesinden Rodosa güzâr ve rahş-ı şimşîr arsağâh dar ü girde kerem-i regtar etdiler. Fî 4 râmazan. Hâkim-i Mısır Hayir Beg darül enes â'lem-i ka'deme irtihâl edüb teşrîf-i latîf-i hükümet-i Kâhire ile

vezîr-i sani Mustafa Paşa iclâl buyuruldu. Fî 2 zilhicce. Âteş-i felek peyvend-i harb ü kîtal beş ay işti'âl bulub bu eyyamda yeniçe-i vücûd-ı hâkester şâhrâh-ı a'dem oldukdan sonra müjde-i emân ile zimâm-ı tasarruf /s.418/ hisâr dest-i iktidâr-ı şehriyariye müsellemler olub tamâm-ı cezire mesha tiğ-i zafer-i peyker ve anâ karib cezire-i İstângüvay ve Bodrûm dahî mecra-yı zilal şer'-i mazhar oldu. Fî safer li-sene. Yefrahü'l-mü'minun binasrallah. Târîh-i fetihdîr. İstânbula vusûlden sonra vezîr-i azam Piri Paşa ta'yîn-i hâvas tekayid birle küşe-i neşîn inzivâ olub hâs-odabaşı İbrâhîm Ağa sadr-ı piray-ı makâm-ı vezâret-i a'zm-i olur. Fî cemaziyel ula Sadr-ı Rûm Mevlânâ senâ el fennârî müsafir darünnâ'zîm zekrim rabbî kerîm olub cesedi Burasada cedd-i keremleri mirkad-ı rahmed mirşâd-ı civârına nakil olundu. Fî mim Mevlânâ mezbûr anı sebvi işrin ve tis'a miede hâkim dar-ı saltanat iken Bilal-ı Arâb ve Acem kaza'skeri nâmına olub hasbe'l-emr Hâlebde takbil-i dâmen iclal Selim Hânı birle tahsîl-i merteb-i azz-i ikbâl mehcür oldu. Ba'de muhrez şeref-i sadaretîn ve neşet-i revân bülend-i eyvâma ziynet ve zeyn olub sadaret-i muhdesi rütbesi ilkâ ve ol hizmet ile Anadolu Kaza'sker iclal olundu. Kevkeb-i der-i vücûd u Selim Hân-ı sani ufk u şehvetîn tal'at-ı murani gösterib taneden mühr ü asumanı oldu. Fî receb li sene 30. Bir fehva-yı nas-ı kerîm ca'el hakk ve zahakkal-bâtıl şehir-i mezburda şâh-ı Acem İsmâ'il bezm-i â'lemde cür'a-ı nüş-ı sehba-yı a'dem olub oğlu Tahmasb yazıda sâle mîr-i meclîs-i hükümet-gâh darâ ve cem oldu.

Müddet-i saltanat sene: 24

Müddet-i ö'mr sene: 36

Vezîr-i sâ'lîs Ahmed Paşa mansıb-ı sadaret-i a'zm-i tahâllüfünden dilgir olmağın amm-ı mazi râmazanetde tâleb-kâr hükümet-i Kâhire olub serîr-i Yusûfiye vaz'-ı zanevî istikrâr edecek u'fuf u hukuk izhâr edüb tebdîl'i hutbe ve sikke birle nakd-i maşuş vücûd u hıyânet-i aludunu müsta'id sikke-i la'n ve düşnam ve bir seneye karîb henk-pürde-i nâmûs u İslâma ikdâm etmiş muhlisan derkara sa'âdet-i dest-gahtan Kadızade Mehmed Beğ ki â'sî-i mezbûr ebrâm ile vezîr-i azam nâmına olmuş idi. Bir münâsib vakitte idamına himmet edüb edâ-i hak-ı hizmet-i velini'met eyledi. Fî şevval. Mersum kâ'lem acizane rakam olan madde-i i'syân târîh-i niyan zamana savcı önünde bulundukları yoldandır. Ve illa vakı'-ı hâl İbrâhîm Paşanın Paşa-yı mezbura gayz ve mezmurı olmağın hakkında niçe ifk ve iftiraya ictira edüb katline hat-ı hümayun irsâl eyledi. /s.419/ Ol hat-ı şerîf mevsulını ilhak ile paşa-yı mezburun eline girib tahlîs-i giriban cân rızâsına tahrîk-i dest-i vera etdüğü su-i zan olub netice-i say ve ikdâm iknâ

ve i'dâm oldu. Yohsa terfî'-i râyet-i i'syân-ı mezburun pirâman hâtırına güzeran olmayıb hazîne-i amire-i sultâniyeyi dest-i ta'arrûz-ı teraz ve re'âyâ ve birayaya derice-i zulüm ve ta'di-yi bâz etmemiş idi. Bî-hükm-i ızdırar sur-i isyanda görüldüğü dahî ancak bir hafta olub bade usb u kellesi habâb vaz-ı bâr şemşîr-i hûnbâr olmuşdur. Garabet bundadır ki ol bî-çâre cer'a nuş-ı helâk olub ser-sevda-zedesi evize-i fetrak olıcak iddi'â-yı sadâkat ile bu mahzûr define sa'ı olan eşhâs paşa-yı mezbûr canı gibî hıfz etdüğü hazîne-i sultâniyeyi yağma ve talan ve nâmûs-ı saltanatı hedk ile hakikatde anger-i i'syân etmişlerdir. Yazılan vakı' hâlî ve paşa-yı mezbura töhmet ve hıyânet vebaldır vakt-ı zaruret çü mernanet-i güriz dest-i peyker ser-şimşîr-i tiz adl ve insaf olmak ile Mısıryyan ve Rûmiyyan meyânında kudret-i ihtilaf-ı muhabbet ve itilafa mübeddel oldu. Bade pâ-yı cihân-ara iktizâsıyla mizâc ümüddünya ıslâhı içün vezîr-i azam İbrâhîm Paşa irsâl olunub üç ay ol diyarda âsâr-ı celîle izhâr etdikden sonra der devlet medara tevciye li-cam-ı a'zîmet ve hilat-ı hükümet ensar-ı vâlî -i Şâm Hadım Süleymân Paşaya himmet eyledi. Fî seb'an li-sene 31. Târîh-i mezbura dek masârif-ı mühimmeden fazla mâl ihtiyaç ile Mısırdâ müsa'adesinde mazbût iken paşa-yı mezbûr a'zm-i dergâh-ı â'lî etdikee hazinede mevcûd olan cümle malı götürüb anın sevkıyla defterdar-ı Mısır olan Hamzavi sâl-i bi-sâl sekiz yük zer mekûn irsâl eder oldu. Sadaret-i Anadoludan müte'akid Mevlânâ Mahmûd bin Mehmed Eşşehir bi-Meryem Çelebî berzeh pimay-ı iklim-i bekâ oldu. Fî mim. Güzide-i mevâlî Şeyhü'l-İslâm Mevlânâ Â'lî el-Cemâlî a'zm-i mülk-i cavidan edüb â'lem-i Rabbânî sadr-ı Anadoludan müteka'id Kemâl paşâzâde Mevlânâ Şemseddîn Ahmed dest-i pira-yı eyvân şeyhülisalm oldu. Fî cemaziyel ula li-sene 32. Verat-ı â'lem-i Rabbânî tem-i fetva sal-i intikallerine tarihlerdir. Licam eşheb kebeh harâm sultân-ı sâ'id dest-i tevid mülk-i mecid birle taraf-ı izz ve cihâda münatıf olub heyyâm gerdün kıyâm hâlkalu bekar tünezen ecrâm siper minafam oldu. Fî receb sahra-yı serem fer-kadem şeref-i lüzumları ile reşk-i averbağ-ı arâm oldukda Vezîr-i azam İbrâhîm Paşa irsâl olunub ve Erdın ve İlûf ve Vulkavar nâm /s.420/ kal'a-i dest-i tasallut-ı küffardan intizâ' olundu. Kral Engirus rabuş manhus umera-i millet-i İseviyeye iblağ-ı peyâm-ı nehiran etmeğin yed-i kral bed-fe'al târîh-i heft derya-yı leşker-i küfür etmenin ve dalâl edüb yüz elli binden ziyâde a'sker menhusu'l-eser birle Mohaç sahmında mukâbil leşker-i İslam oldukda mukaddema say ve ikdam-ı müntac şikest ve inhizâm olub la ve şek dahî nakt-ı mağşuş revân-ı hizana daran hufre-i nirane Müslim oldu. Fî zilkadde mervîdir ki müzmar kar-ı zardan katibe-i Müsliminden ancak yüz elli nefer Gâzî tâc-ı şehadet birle ser-bülend olub saf-ı

müşrikinden yüz binden ziyâde şer-bî sa'âdet çevkan tığ-ı sertîz ile anduhte-indişeden duzah olmuşdu. Bed rikâb-ı surûr ve ibtihac birle sahra-yı Mohaçdan Budîn cânibine a'zm-i zafer-i cezm buyurulub ahâlîsi istikbâl-i mukeb câh ve iclale isti'câl etmenin bî-mezahim ve muhasım mesned-i hükümet kürsi-i memleket Engerüs mahrez şeref-i yabus oldu. Fî zilhicce on gün ikametden sonra Engerüs krallığı dergâh-ı â'lîye sadâkat üzre hidmet edüb hakkında va'd-ı kerîm sebk eden Erdelbanıoğlu Yanuşa erzani buyurulub beyt-i şerîf-i saltanat tarafına atf u inan müraca'at buyuruldu. Fî mim ab'de'l-avd esnâ-i târîkda seng-râh-ı râset revân cadde-i müstakil emân olan Sektîn ve Tütül va Bac nâm kal'alar zamim al-i O'smâni oldu. Bu sefer celîlü'l-esere a'zm-i zafer cezm buyuruldukda pesa perde-i kenf beyk-i şerîf himâyet olan a'cza ve mesakin tef ü tâb kahr u dîn-i bi-din giran bed ayinden emîn olmak için eğerçi hidmet-i muhafazaya ümera-i kar azmude ta'yîn buyurulmuş idi. Lakin serîr-i şâhin-i şeyh vücûd u mesbuklarından tehi olacak Anadoluda Zünnun oğlu ve Hacı Bektaş oğlu ve onlar misâ'lî müfsitler intihaz fırsat ve celâlîyane hareket edüb ol serkeşler tahrîk-i bâr-ı fîtne ile meş'ale-i cüvale ve şedâire-i mekki ile dem-i fasitlerin revân edüb ıslâh-ı müzac hâlîn oldu. Fî sene 33 Vilâyet-i Acemden a'zm-ı diyâr-ı Rûm ve u'lemâ-i a'sardan tahsîl-i u'lûm edüb târîk-i erbâb-ı rûsuma sâ'lîk sonra semt-i salaha vâsıl olmak ârzûsuyla bî-delîl vera haber-i â'zm-i dam pir-i mahâlîk olan kabz-ı nâm şehs-ı bedfercam zâlî-i vâdi-i zılal ve fîsk ü fücûra ibtila ile bedhâl olub hâşâ tercih-i cenâb-ı Mesih secdesine mübtala olmağın şimşîr-i gayret şerî'at-ı Muhammediye hevâlî-i girden câni olub dîvân-ı Süleymânide kellesi rubude-i cevkan tığ-ı birân oldu. Fî sene 34 Yanoş hakkında zuhûr eden bende-i nevâzâne /s.421/ ihsana Nemçe kralı Karînduş tahammül etmeyib sa'âdet-i piraye liva-yı falek fersan ol kişverden devr olacak zer-i kellîm şekâdan zuhûr edüb sırf eyyâm ve şuhur ve bezl mesâina mahsur ile Budîni bend-i kemend-i teshir etmenin i'dâm-ı miran-ı Acemistan hakanı dest-i ta'yid-i sübhânı birle tebehter ve ihtizaza âğâz edüb kal'a-ı Budîn mahsur-i leşker-i mansûr oldu. Fî zilhicce li-sene 35. Eyyâm-ı muhasaradan beşinci günde mustahfızları damend-ı muhasaradan kasrit ve mübtela edüb teslîm-i mifdah-ı kendülere vesile-i necâh etmenin zimâm-i hükümeti tekrâr Yanuşa müsellemler olub Mohaç cenginde dehliz-i a'deme aheng eden Labuş kralın kunune nâm-ı tecdihi kendüye dest-i mâye-i surûr ve ibtihaç oldu. Ferenduş kralı kuş-i mâl için Peç tarafına tahrîk-i rüyet câh ve celâl buyurub yirmi bir gün yine saran-ı meydân cihâd ve gaza-i âşiyân-ı saz kule-i kaf kâder ve kazâ olan şâhbâz bülend pervâz feth ü zafer-i şikurdan ikdâm etmek ricasıyla bî-hâl

ve arâm olub ol hisâr-ı siper medarın ca-be-ca derd-i varın zirûz bi-rûy-ı delciva zarar cuşe-i kûşe cilvekar olmağın hisariler amed-ı medîden bir vezîr-i bâr-ı âsûde olan ehrâm-ı Müslimini ilhak ve ol vesile-i istid'a-yı af ve i'nâyet-i sultan-ı setûde ilhâk edüb tiğ-i fermâna teslîm-i gerden izan etdiler. Nemçe ile memâlik-i İslâmiyye meyânında a'lâka-ı ittisâl olmayıb zabt-ı segur-i müte'essir ve tesviye-i umûr û müte'azzîr olmağın tahliye ve tadhîr ve termim ve ta'mîr ile takayyüd olunmayub mehub selâmet der u saltanat cânibine inan-ı tâb müraca'at oldular Fî rebi'ulahir li-sene 36. Esnâ-i muhasarada nehr-i Tunâ üzre muhtar-ı İskender olmak ile şöhret-i yafe olan cesireden Nemçe vel-emân illeri kasım ve yerde nâm-merd mümtâz serbazlığı ile dest-zede-i gar tekrâr olub ol kişver-i memûr-ı hâtîr-ı aşık mihcur gibî serhad imaretten sadmerhâle devr oldu. İzhâr-ı güzâr salatant-ı Sultan Selim ve Sultân Mustafa ve Sultân Mehmet ri'âyet-i sened hatanları içün yirmi sekiz gün hayretde huşemendan â'lîm ve rişk-i endâz bez pâdîşâh tedriç ile etrafa medba intizâ' edüb hudud-ı lehavere dek ol kişver-i sertaser kendü ve müstahar oldukdan sonra şehir-i kadîmden bağ-ı alemden Mısır a'deme hıram ve Tusun eyyam-ı evlâd-ı hümayun mirza kamiran mirzaya teslîm-i zamân eyledi. Fî sene 37 Ferenduş tekrâr Buduni elli gün giriftâr-ı mazîk-i hisâr etmiş iken Semendire Begi Yahyâ Paşâzâde Mehmed Beg Semendire gazileri ile erüşub ol sek-nadanı yine /s.422/ heybet-i hüsrân sergerdan etdüğü ahbar-ı mihrak-i silsile-i gayret sâhib-i karani olub liva-yı serbasam-i nusrat iltiva issinşâk heva ve garcasına sağrâ ked-i bayadhân nûred oldu. Fî râmazan li sene 38 Sultân Muhal dil-i ikbâl ile kral hüsrân-ı mâl sıf ârâ-yı meydân-ı harb ve kıtâl olmak içtima zadîn-i nûr ve ziyâ ve tekabül diver ve saba asâ mahâl olub ol yevm-i şûm kule-i kaf ihtigade hem aşivane-i inkiyâ olmağın otuzdan ziyâde kal'a mûsahhar ve memure-i memleket-i zigzase suturda hak-i beraber olmak ile iktifa olunub müstekir serîr-i sa'âdet mesîr tarafa imalle-i li-cam-ı kefur olundu. Fî sefer li-sen 39. Vâkyı' ahd-ı saltanat Ebu'l-fethde mersum kâlem bedayı' rakam olduğu üzre münkil-i giray ki sene saminin ve semânimai baht ve tâlî'-i agaz mihribânı edüb Gülşen-i hanide deste-i ihsân-ı sultân olmuş idi amm-ı tis'emih hududunda dâire-i şehvedden nâbûd olub ekber evlâdı olan Muhammed Giray mansıb-ı mahlul ile nâil-i me'mul oldu. Ba'de a'vâm ba'zı asfarda Noğay-ı Tatar-ı şimşîr gadr ile üftâde hak helâk olub Ğâzî giray nâm-ı Sağıroğlu altı ay kadar kunuda-i mesened-i hânı oldukdan sonra ol kişverde zuhûr iden ihtilâl gülî sebil-i hil'at-i hükümet iklîm-i kırın Ğâzî Giray kam'at-i istidadatı teşrîf-i hanı ile tezyîn ve behr-i yevm Kufe makatasından bin akçe ta'yîn olundu taraf-ı saltanat-ı â'lîyeden anlara vazîfe ihsanı ibtidâ Sa'âdet Giraya

olmuştur. Birkaç sene bimu'âriz ve mezhim ol diyarda hâkim oldukdan sonra Sa'âdet Giray ile birâderi ve bir kavilde birader-zâdesi İslam Giray beyninde âteş-i fitne yalanış olub zahiri kaffede aheng-i ceng etdiler kulub u inâm mail-i İslâm olmağın zimâm hânı anâ müsellemler olub Sa'âdet giray Hân der ikbâle rûy-ı mâl etmenin memurluğundan ziyâde tayin-i sâ'liyan ve zeamet ile rivâyet olundu sene hân-ı mezbûr ba'de müddet dar ü saltanada erike neşîn ravza-ı rıdvân olub Hazret-i Ebu Eyyüb Ensârî civârında ta'yîn-i mekan olundu. Sadaret-i Rûmdan mütekâ'id Zeyrek-zade Mevlânâ Rûkneddîn Â'zîm temaşağâh halid birin oldu. Fî mim. Bitlis Hakimi Kerdemîr Şerîf merâ'ât-ı hak velini'meti bertaraf edüb giribân isyândan baş çıkarmağın sene seb' ve salisîn hududunda Şeytankuli nâm-ı mulhid etba-ı bekayasından olub Şâh-ı Şi'a etbâ'ından imtinâ. Ve inkıyâd-ı fermân-ı cihân-metâ' eden ulemâ beg Bitlis hükümetiyle teşrîf olundu mir-şeref bim-i darb-ı sulcân /s.423/ kahr ile lerzan ve bucak bucak girizan olub â'kıbet-i şâhid iltica vanden imdâd ricâ etmiş idi. A'sker şâhı ile Bitlis üzerine gelib Ulemâ Paşa saff-ı sipah ile tertîb-i mesaf şikâk ve hilâf etdiği dem serkeşan bed-peymân gülleleri gedva mezbile-i a'dem oldu. Fî rebîül evvel li-sene 40 mâder-i Mihriban Vâlîde sultân a'zm-ı hur mesra-yı ravza-ı rıdvân oldu. Fî senetil mezbure Şeyhulislâm Kemâl Paşâzâde Ahmed Efendi hazretleri a'zm-ı darü's-selam ve hariç-i Konstantiniyede Emîr Buharî Zaviyesi kurbunda ihtiyâr makâm edüb kâ'lem-i eftâ şakird hâsları İstanbul kazasından munfasıl Mevlânâ Sadullah bin İsa Cenâblarının dest-i istihkaklarına müsellemler oldu. Fî mim. Ernahlil-i u'lûm bil-kemâl kabri Ahmed medâm olan pür-nûr haza makâm-ı Ahmed Tevârih-i sâl-i irtihâlleridir. Vezabet ü zamadan müteka'id Piri Paşa kasr-ı kusûr u ravzatüssafâ bekâyâ mütesâ'id oldu. Fî mim. Piri Paşanın makâm-ı adnâyda haydud târih-i sâl-i irtihâldir. I'râk-ı Arâb kişverinde Hâkim-i Karâman metâ olan Emîr Zülfîkar ki ilca-i zaruret ile şâh-ı gümrâha ittiba üzre iken irşâd-ı isti'dâd delîl tahrîk-i sadâd olub dergâh-ı sa'âdet dest ahârız-ı inkıyâd etmenin Tahmas ve Sîvâs istinas a'mâl'i şebeke ibtiyal ile Bağdadı teshir ve Emîr Zülfîkarı ihlak ve dadmir etmiş idi. Bu peyâm bi-inti'zâm vâsıl sem'ı eşfe olacak tedârik-i miham sefer celîlil-eser için vezîr-i azam rûkâb-ı zafer intisabdan mukâddem Hâleb cânibine tevciye mutiye-i teveccüh oldu Fî rebîülahir ecnâ-ı Rûmdan Rûh Beg nâm-ı gâzî darb-ı şemşîr-i cihângir ile diyâr-ı Cezayir mağrîb tashirine takdîr müsâ'id oldakdan sonra semend-i kerem inan-ı hayâtdan fütade olub birâderi Hayrüddîn Beg canışın izz ü temkîn olmuşdu. Bu hilalde müsâ'ade-i baht-ı huda-dat ile nehce-i ubuduyiti pişnihâd edüb on sekiz pâre kadirga ile derdevlet nevâle-i rûy-ı mâl etmeğın

ol miheng deryâ-yı nûma kapudanlık hidmetiyle kamerva oldu. Fî râmazan serdarın Hâlebde ikametî eyyâmında meded-i kar-ı hüsn ü tedbîr ile sebk-i sedid-i melik-i l'râk-ı Acem ve Âzerbeycân olan kal'a-ı Van bend-i kemend teshir oldu. Ol bahârda serdar Hâlebdan inan-ı engiz taraf-ı hatâ-ı Tebriz olub Ahlad ve Adilcevâz ve Vistan ve Erciş dâhil havza-i temellük oldukdan sonra telatım-ı emvâc efvac-ı sipâh birle sa'd-ı abad-ı Tebriz deryâ-yı mevc-engiz oldu. Fî zilhicce. Ba'zı erbâb-ı ukul-ı kasra sâb-ı dide üzre ol tarafları iyâd-i i'âdeden hıfz mûlahazasıyla /s.424/ beyhude tazyi-i mâl ve ed'âb-ı ricâl olunub Tebriz kurbunda Şeneb Ğazan nâm-ı makâmda bir kala'-ı sengin bünyâd icad etdiler hasr ve seyyâre sipah hazretleri dahî mütevekkilen alellah melik-i İrani tahrib ve Şâh-ı Acemi te'dib niyetiyle taraf-ı Üskûdara güzâr buyurub hıyam-ı gerdun kıyâm ve tekrarının birla ol sahra-yı nam-ı dar-ı lâle-zâr etdiler Fî muharrem li-sene 41 kat'-ı menazîl buyurulub o cân bilağında serdar ile mûlakatlarından sûret. Meraca'l-bahreyni'l-takıyan. Nûmayan oldukdan sonra sahra ve talal-ı Erzincân fersude-i ni'al-ı hilâl misâl ederek tiğ-i mûrahil olunub şaka-ı â'lem-i â'lîm ara-yı Sultan-ı ahâlî-i Bağdâda sâye-i endezamen ve emanı oldukda şâh-ı gümrâh tarafından hakimi olan Nekeli Muhammed Hân bim cân ile ahengirâh güriz etmiş bulunmağın kişver-i Arâb bitead memâlik-i İslamiyeye mülhak ve menâr-ı etvâr dîn-i mübîn ile reşk-i revnak-ı harnak oldu. Fî cemaziyel ula. Geldi berc-i evliyaya pâdişâh nâmdar. Tarih-i der-müderriş Mağnisâ Mevlânâ Maslahuddîn Enniksarî Bağdadda menzed-i hidmet kazâ oldu. Nakibü'l-eşrif Mahmûd Efendi terk-i â'lem vücûd edüb Taşkendi muhterem efendi mensîf mekabet Sa'det Giray ile ikrâm ve yevmi yetmiş akça vazîfe ta'yini ile ihtirâm olundu. Fî mim Vâlî-i Mısır Hadim Süleymân Paşa ale't-tevâlî on sene izzet-i hükûmet gördükten sonra hasbe'l-emr'ül-â'lî ıslâh ehval-ı adn ve yemîn ve burtekâl bedfe'al müstevli olduğu ba'zı binadar-ı Hindiye istîlâsı içün donanma ile Süveyş deryasından a'zîmet etmeğın Vezîr Hüsrev Paşa onun makamına kıyâm oldu. Fî şaban ol târîhe dek hazîne-i Mısır sâl-i bisâl sekiz yük altın iken Hüsrev Paşa on iki yük irsâl edüb ezdiyâd-ı hazineye sebep nedir deyü taraf-ı saltanatdan cevâb tâleb olundukda irsâl-i yed-i terakkiye bâ'is islafî etdiği itlaf ve israftan taharrûz ve cetinâb-ı eteği zâhir olmuş iken pâdişâh-ı merahîm dest-gâh hazretleri ol malın hazene-i amireye ithâl etmeyüb kırk çeşme kemerlerine harece ve bu haseneyi sahife-i a'mâl yerlerinde derç-i Ruhullah-ı ruhul-a'zîz Bağdadda altı ay kadar ikâmetleri hengamında Hîlle ve Şehriyar ve emsâli kaleler ve Lüristan ve Vasat ve Meşasi ve Cezayir ve Katf ve Bahreyn nâm olunanlar. Her ilkâb şehriyar cem cenâb-ı birle şere yâb olub asra hakimiyet-i Raşit dahî

makâm-ı otağında kıyâm oldu. Sâye-i liva-yı felek farsan Tebrizden devr olıcak şâh-ı fitne engiz küne gürizden zuhûr edüb Tebriz mustahfizlarıyla bünyâd-ı meşacare bade vani-i muhâsara etdüğü darüsselamdan tahrîk-i /s.425/ ilama bâ'is olub rugerdân vâdi-i ri'ab ve hiras olan şâh Tahmasb tarafından biddefa'ât avf-ı cerayin ricâsına niyaz-nâmeler vârid olmağın melhuz nazar-ı kabûl olub der-gürizden İstanbula teveccüh-ü â'lî buyuruldu. Fî muharrem li sene 42. Hân-ı iklîm-i Kırım İslâm Giray ikdâm etdiği vaz'-ı gûstah-ı muhâlîf rîza-yı sa'âdet iktiza-yı padişâhi olub bim-İ şimşîr intikâm ile bi-zuhûr ve arâm olmağın der-devlet edara a'rz-ı fîrâğ ve ol hâtıradan tahliye-i derûn ve teshire-i dimağ edüb Sa'âdet Giray tarafından dergah-ı haşmet ve câheden bittârîk rehin karâr üzre olan birâderi Sâhib Giray makâm-ı mahlule mevsul oldu. Fî sene 43 Süleymân Paşa sefer-i Hindden avd edüb yine hükümet-i Mısırdâ temkîn olundu. Fî rebiül evvel Vezîr-i azam İbrâhîm Paşanın efîât-ı hayatı giriftâr uhte-i zevâl ya'nî mir'ât-ı hüsn ü hâlîn ceng beste-i kahr ve celâl olub İyaz Paşa tarafına caneşîn resbe-i ikbâl oldu Fî mim. Venedik kralı zâhira dergâh-ı â'lîye mutî' fermanber ve batınen â'd-ı devlet ebed-i peyvend ile hem meşreb-i şaka-yı mezmur olmağın ol münafıkan su'î zani'a layık ceza virilmek için mukaddemîn iki yüz seksen pâre kadirga ile Kapudan Hayrüddîn Paşa ve Serdar Lütfî Paşa irsâl olunub taraf-ı bürden bedrikâ-i ikbâl birle bizzât tahrik-i râyet câh u celâl olundu. Fî zilhicce hıyam gerdün kıyâm olunâ kurubunda ta'nazan cenâb-ı sipehr minâ-ı fam olıcak donanma-yı hümayun dahî ol mahâlde vâsıl me'asker-i firûz-i eser olub Pulyâ yakalarına âteş-i ğaret olmak için irsâl olundu Fî safer li sene 44. Lütfî Paşa ve Hayrüddîn Paşanın memûr oldukları hizmetde mesâ'yi-i cemileleri itdikden sonra otağ-ı körfez istihlâsı için ol cânibe tevciye bâd-bân-ı a'zîmet olunub Mohaca otağ-ı Osmân-ı nîk dahi körfez mukâbelesinde lami'ül-işrâk oldu fî rebî'ülevvel kırk üç gün ehâli-i körfez mukâbelesinde şikence-i muhâsara ile tâ'zîb ve ol eyyâmda yüz kırk pâre ma'mûr karye tahrib olundukdan sonra fasl-ı hâ'rif ve şitâ meyânına berudet düşüb meded-i sefer-i deryâ münkazı olmağın zuhûr-i feth-i gül-i vakt-i ahara tehir olunub şâhbâz hema pervâz öcû saltanat ol makamdan âşiyân kadîm tarafına tahrîk kadem-i müraca'at eyledi. Fî rebî'ülahir üçüncü menzilde Sadrın fazlın Mevlânâ Muhyiddîn Fenârî ve Kadri Efendi ma'zul olub kazî-i İstanbul Ebu Su'ûd Efendi Rûma ve Kadî Mısır Çivi-zade Efendi Anadoluya oldu. Vezîr-i a'zam /s.426/ İyaz Paşa mazîk-i fenâdan feshad-ı sarây-ı bekâyâ râht çeküb Asîf-nâme müellifi Lütfî Paşa emîn-i hâtem ve kalet-i kübra oldu. Fî mim sadaret-i Rûmdan müteka'id Mevlânâ Abdül-vasî metâ-ı devlet-i dünyâyı bi-bakaya peşt-i tazân isti'nâ olub mücavir beyt-i hüda iken

nâ'il izz-i hayat-ı ebedi oldu. Fî mim Boğdan Vasyvodası Petre ukbâ-yı nikben ve tâc için müte'ahhid olduğu mâl harac-ı isalde ihmâl üzere olduğundan mâ'adâ esdi-i devlet birle zerkilim hafadan mu'âmele-i eşnâpî üzere idüğü marûz serîr-i şeref mesîr olmağın semend-i sebk seyr-i immede erhay-ı inan a'zîmet olunub üsafeci iskelesi mültefîl-ebhar sipâh-ı zafer-i dest-gâh oldu. Fî rebî'ülevvel li-sene 45. Hazinedarbaşı Hadım Dâvud Ağa menzur ayn-ı i'nâyât şehriyar-ı bülend-i iktidâr olub taht-ı Yusûfîye seza görüldü. Fî rebîül ahir mezbûr Petre ve Yuda tahrîk-i a'ceb ve ğurûr ile seksen binden ziyâde a'sker menhusûl eser hazır ve amade edüb bu Çan nâm sa'bül mürur derbendde leşker-i mansûr-ı umûruna sed mümaniat çekmek sevdası damına düşmüş iken sûret-i bas mütehayyile-i ebraz eşkâl-ı evham etmeğın bir gice tek vehenha ma'asker-i bahvest eserinden napeydâ olub nizam-ı cemiyyeti perîşân oldu. Bi-tahammül ayâ-i mesâb ol kişver-i ser-ta-ser memâlik-i mahruseye muzaf olıcak tanzim-i umûru için asebûlade ve Yuda nadb olunub taraf-ı taht-gaha imale-i licam eşheb-i zerrîn senan buyurulub Fî cemaziyel ahir bi-bedrikâ-i devlet ve ikbâl-i birle bu sefer celîl-i esere tevciye rayan câh ve celâl buyuruldukda hasbe'l-emrû'l-â'lî Kapudan Hayrüddîn Paşa yüz elli pâre kadirga ile muhafaza-i rûy-ı deryâya azimet etmiş idi. Venedike tabî Girit ve Görbe ve Kefelonya emsâli yirmi beş pâre ma'mûr cezire-i serhad imared ve abad-ı eneden sadmerhâle devr oldukdan sonra İnebahtı mukâbelesinde küffarın üç yüz pâre kadirga ve elli bürten dâhil mirsaylı te'ahire olduğu haber behcet eser-i vârid oldu. Fî mim müftil en'âm Sadi Efendi müteveccih seyr-i serabistan-ı canan olub sadr-ı Anadolu Çivizade Mehmed Efendi mansıb-ı celil-i iftâ ile tahsîl-i rütbe-i alişşân ve serbülendi eyledi. Fî mim bekâya geçti. Sa'deddîn sani ol â'lem-i banînin a'zm-i mülk-i câvidânî etdüklerine tarihtîr. Kerîme-i mükrime-i sahibetü'l-hayrat Mihrimah Sultân Rüstem Paşaya tezvîc ve bu takrib-i dil-ferib ile vezîr-i mezburun nâlâ-yı i'tibarı tervîc buyuruldu. /s.427/ Fî sene 46. Zih-i izzet ki evvelden şâha damad. Târîh-i sur-u sürurlarıdır. Amm-ı mazide kapudan ile metariha-i kar'a-i ceng eden mehazîl Frenk hedef-i navek-i inhizâm olıcak pesmandeleri zan-i fasitlerine ahz-i intikâm ricâsına Neva Kal'asını muhâsara edüb bî-hükm-i takdiri feth ve teshir etmişler idi. Ol bahârda niheng-i deryayı ve Hayreddîn Paşa yüz elli pâre kadirga ile irsâl buyurulub ol hisâr nâmdar eyadi-i sadiden tahliş ve bünyân-ı ahkam tersis olundu. Fî rebî'üevvel Vezîr-i Azam Lütfî Paşa müteka'id olub feth-i Yemen Hadım Süleymân Paşa hal ve a'kd-ı umûra tasdî ile memûr oldu. Fî sene 47. Yanuş kral medhûş ratl-ı giran merk olub dîn-i Sinnûlbûluğ İstifan nâm oğlu ol makâma seza görüldüğü ferendüşe âteş-i zen harman istibâr olub seksen bin piyâde ve

süva'rî ile Budîni tekrâr giriftâr-ı mazîk hisâr etmenin mukaddima vüzeradan Mehmed Paşa ve Sekbanbaşı irsâl ve der ü kâb bizzât tahrîk-i rayat câh u celâl buyurulub Budîne iki merhâle karîb bir menzile nazîl olduklarında Serdar Mehmed Paşa kethüdası hüceste esere vâsıl olub darb-ı şemşîr-i hûn-ı feşan ile Ferenduşıyandan kırk binden ziyâde lâ'în-i bî-dîn serengün hufre-i sicin ve teshir-i hisâr-i Budîn içün ahzar etdikleri top ve tüfenk vesâ'ir alat eşveb ve ceng-i mezbut sera'sker mezerret-i karîn olduğun tebşîr eyledi. Fî cemaziyelula li-sene 48. Sultân-ı müeyyid ve mansûr hazretleri surûr-ı nâ-mahsur ile a'zm-i zafer cezm buyurub sahra-yı Budîn merkez-i i'lam-ı İslam oldukda Ferenduşu ruşet-i tum'i kat' içün istifana Erdel Vilayetinde lûb ve nâm-ı sancak ihsân buyurulub taht-gâhı Engirûz memâlik-i mahruse muzafen teneden hadde ve hidmet-i muhafazası Yahyâ Paşâzâde Mehmed Beg ki ta'yîn olunmak ile keferenin hücumu ihtimâlîni sedd etdiler. Fî mim Müftî-i diyâr-ı Rûm Çivizade Şeyh Mehmed Efendi mansıb-ı fetvadan müteka'id olub Anadoludan mazul Kadri Efendi merbe-i neşîn mesnet-i iftâ oldular. Fî mim. Ba'de âmm-ı Şeyhülislâmın ihtilâl müzaclarına ta'yîn-i vazîfe-i teka'üd ile i'lac olunub ol mesned-i bahruşşerefde sadaret-i Rûmdan müteka'id bulunan Mevlânâ Muhyiddîn Fenarî hayr-ı hâlef oldu. Şehzade Sultân Mehmed liva-yı Manisa cânibine tevciye râyet-i a'zîmet edüb Ba'dehü Şehzade Sultân Selim Konyâ tarafına tahrîk-i rikâb teveccüh eyledi. Fî sene 49. Hemvara memâlik-i mahruseye kasten zarar üzre ısrar eden harb-ı nevâ Karanduş-ı mir'a-yı hayâtıdan tard ve ib'ad /s.428/ içün veche-i kazâ ve cihâda tevciye semend-i a'zîmet etdiler. Fî şaban eyyâm-ı şitâ inkızası içün beş ay Edirne sarayında bast-ı bisat-ı inşad buyurulub leşker-i sermeye hücum cen-i bahâr-ı inkisâr verdiğinden rikâb-ı himmete vaz'-ı kadem buyuruldu. Fî muharrem li-sene 50 Şakluş nâm hisâr havâlîsi da'ire-i mâder-i muhat-ı hıyam seriyye intizâm olub eyyâm-ı muhasaradan dördüncü gün Varuş anvet iki gün sonra iç kal'a sulhân teshir olundu. Rebi'ülahir kal'aya Estergon pirâmanında otağ-ı humâyun gayret çadır-ı nilgün olıcak sükkânı kabûl tekfermân-ı sultâniden serpec olmağın on iki gün top daneleri peyâm-ı res-i helâk olub havah ve na-havah gerdünbeset-i risman istimâm oldular. Fî cemaziyel ula Engirûz krallarının korhânesi olan estivân-i Belgrad kastıyla sevk-i sipahi gine havah buyurulub seng-i râh olan Tetvâ nâm kal'a dane-i henal ile dâm-ı teshire bend ve maksat-ı aksa tarafa tahrîk-i semend buyuruldu. On bir gün muhâsara ile Varuşı kahren dâhil kabza-i tasarruf olub raz-i diger etibbadan imtinâ üzre olan iç kal'a dahî ihsân-ı emân ile eyadi-i i'adiden intizâ' olundu. Fî cemaziyelahir. Bu sefer huceste eserde bunlardan mâ'adâ ve şî'rader kopan ve nâ-tamâm kal'alar ve emsâli

dâhil kabza-i teshir-i Sultân Süleymân nazîr oldu kâ'idetül Melik-i Saruhân olan Manisada terfî-i râyet-i hükümet eden Şehzade Sultân Mehmed sarây-ı sipâh-ı vahşet ayından darü'l-insa hâlid-i birine initkal edüb cenâzesi İstanbula naklolundu. Fî şaban. Pâ'dişâh-ı Hind yaber mukaddemân bağ-ı alemden Mısır a'deme hırâm etdikden nakış harîr-i tahrîr olduğu üzre oğulları Hümayun Mirza ve Kumaran Mirza mâ'rız-i melik pederi olub bir müddet kemâl-i tevafuk ve ittihad üzre birer küşede terfiye ibâd ve ta'mîr-i bilad etdikden sanra şeyatinizma imanın dest-i tasarrufu dâmen-i mülkden bilküllüye kütah ve haçar bedrikâ-i uneyn-i vah ile Â'zm-i dergâh-ı zahmesad oldu. Fî sene 951. Mervîdir ki dergâh-ı hümayun Mirza Şâha ihda etdiği piskeşte ziyâde teklîf olub cümleden dört miskal ve dört danek bir elmas vardı ki aferiniş-i alemden ol deme dek misli görünmemiş idi. Tahmasb bir müddet Hümayun Mirzayı sadr-ı neşîn ikrâm etdikden sonra Mirza Kamuran tarafından a'rz olunan /s.429/ dirhem ve dînâr bişimâra çeşm-i duhte olub mehman mükrim-i idammâ ikdâm etmek sevdası hamînâ düşmüş iken erkân-ı devlet müsâ'ade etmeğin nâçâr dâhil künzine-i hayâl mehâl endişî olan keyshay serahire hem yâre keş hasret olduk altı bin kadar a'sker ser-hiser mûlasîm-ı rikâb Mirza Hümayun edüb izn-i insiraf ile mültemisini is'af eyledi. Hümayun Mirza teshir-i kand-ı har-ı fatiha-i müsha-i fethi fîruzi edib miftahların imdad-ı mukâbelesinde dergâh-ı şâha ibda eyledi. Vezîr-i Azam Süleymân Paşa şerîf Hânzala tabi'at-ı a'zm ile nilhikah olub sahr-ı mükrim Rüstem Paşa sadrazam oldu. Fî mim Şeyhulislâm Mevlânâ Muhyiddîn Fenarî bidtavk ve rızâ-ı ihtiyâr-ı küne u'zlet ve inzivâ edüb Sadr-ı Rûm Mevlânâ Ebu Su'ud imad-i mesned-i meşihat-ı İslâmiyeye revnak bahş oldu. Fî şaban li-sene 52 teşerrüf bi-mansıb el-fetva târîh-i sâl-i iftalarıdır. Hafîd al-i nejd Sultân Murâd Hazretleri merâhil-i a'dem ve bostan-ı sarây-ı vücûda vaz'-ı kadem etdiler. Fî sene 53. Haberü'n-neseb târîh-i amm-ı kiladetidir. Kapudan Hayrüddîn Paşa şenaver-i derya-yı rahmed-i rahmani olub Mehmed Paşayı tavil ol mansıb-ı celîl ile tahsîl-i kamurani eyledi. Fî şehzade Sultân Bayezid Kütahyâ sancağında â'lem-i efraz-ı hükümet oldu. Fî mim rütbe-i valây-ı iftadan müteka'id iken sadr-ı sadaret-i Rûma mütesâ'id olan Çivizade Şeyh Mehmet Efendi sevha-i efnası hayat-ı ukte-i dar-ı hüsn ü hitâm oldu. Fî sene 54. Bittav' verrızâ-i mesend-i iftadan tenezzül eden Mevlânâ Muhyiddîn Fenarî â'zîm-i ziyâ fethâne-i rahmed ba'rî olub civâr-ı mezâr-ı hazret-i Eyyüb Ensârîde küne lahtide mütevarî oldu. Fî mim sadr-ı saderet-i a'zmiden tenzîl olunan Paşa Mağla'-zade inzivâ üzre ikin neşingâh-ı â'lem bila tamaşasına â'zm oldu Fî mim. Şâh Tahmas birâder-i gühteri olub hâkim-i Şiraz olan İlkas Mirza birâderi

tarafından kasten zarar-ı istişar etmeğin havası ile terk-i hân-ı man edüb Atabe-i devlet-i menâle rûy-ı mâl eyledi. Fî mim. Muti oldu Süleymân zamanâ mirza ilkas târîh-i sâl kıdumudur. İlkas Mirza takbil-i hay-serîr-i devlet mesîr ile şark-ı ihtisâs bulub mazhar-ı izz ü hi'tâb müste'âb olıcak birâderi şâh-ı gümrahdan dâd-ı ahlamağa âğâz idüb nâle vü feryâdı tekrâr kişver-i Aceme tahrîk-i tuğ ve a'leme badi oldu. Fî sefer li-sene 55 âb-ı rûy-ı mülk-i Azerbaycân kal'a-i Van ki mukaddemân mashar-ı feth ve zafer olmuş iken bir târîk ile şâh-ı gümrah pençe-i /s.430/ istîlâsına düşmüş idi. Â'lem-i İslâmın ol tarafa münatîf olub dokuz gün muhasaradan sonra müvid-i emân ile tekrâr makar-ı ehl-i imân oldu. Fî recebîn ilkas Mirza ricâsına müsâ'ade olunub gürûh-ı eşra ile diyâr-ı Aceme kazâ-ı mübrem gibî havlale olmuş idi. Kam ve keşan ve Isfahân-ı hudud u Farsadek varân ve harâb ve safhat divar-ı nümune nûma-yı niğâr hâne-i çin olan sarayları âşiyân-ı bum ve gurâb etdikden sonra za'mınca gerdünbeste-i tek fermân birâderi şehriyarı olmak şerefînden har ve Kürdistan cânibine Fîrâr edüb ahar-ı gar birader gıdarı dane-i feribî ile üftâde-i dâm ve kal'a-i Kahkahada tu'me-i miheng-i şimşîr-i enkam oldu. Hakem-i Mısır Dâvud Paşa İmâm Ebu Leys mezârı civârında karâr edüb mir-i miran Rûmeli Semiz Â'lî Paşa mansıb-ı mahlule mevsul oldu. Fî rebi'ülahir li-sene 56 kış güzide-i kişver-i Arâb Medîne-i Hâlebde bast-i bisad arâm olunub ol bahâr hüceste asarda liva-yı felek farsan tekrâr tabâhter ve ihtizaze âğâz eyledi. Fî cemaziyel ula sahra-i Amed me'asker sultân kesirülmu'amid olub şâh-ı gümrahın karargahı malum olmamağın istirâhat ve huzûr-ı leşker-i manzur içün taraf-ı Rûma avd olundu. Fî şevval şeyh riyazet-i ferîde kat'-ı zamân merkez Maslahuddîn dâ'ire-i vücûdda mevkud oldu. Fî rebi'ülevvel li-sene 69 Mukaddemân mersum hâme-i tahrîr olduğu üzre Hân-ı Tatar İslam Giray tahsîl-i rızâ-yı sultânî ricâsına müsned-haneden tenezzül ve meyl-i taraf-ı inabet ve tebeddül etmiş iken birkaç sene sonra elem-i fîrâk hükümet-i dest-i Kıpçaka tahammül etmeyib Sâhib Giraya etdiği kasd-ı mekrudur kenduye abed ve ba'zı hane-i hüdâm mübaşeretiyle âb-ı revân hayat-ı rakid olmuş idi. Kahir ve sitem bî-vazîr Rüstem ile sâhib Giray dahî mansıb-ı hânîd mazul ve Devlet Giray Beg Mübârek Giray Bin Münkeli Hân ol makâma mevsul olub Sâhib Giray dâd-hâne asitân-ı devlet eşyana gelürken ma'ber temanda kendüden sitem dîde Mübarak Giray Mirza sadme-i şimşîr gadri ile kantara-i hayâtdan üftade-i silâb-ı a'dem oldu. Fî mim. Âsitân râsitâne hânlar tarafından rehn-i va'z olunan m irzaların evveli Sâhib Giraydır. Bende-zadeleri istifanın ba'zı mertebe etba-ı Karâmandan imtinâ vâsıl sem-i hümayun olmağın Rûmeli Beylerbeyisi Mehmed Paşa irsâl olunub ol bed-mestek zîr destende olan Peçevi ve

libüve Peçenezik emsâli nice kal'a-i intizâ' olundukdan sonra birkaç gün Temeşvar dahî mahsur-ı a'sker-i harar olub a'dem müs'ade-i takdîr-i damengir olmağın Belgradda /s.431/ kışlayub ol bahârda derdevlet-i medardan sipah-ı zafer dest-gâh ile vezîr Ahmed Paşa dahî irsâl olundu. Pirâmen kal'a-i Temeşvar muhid-i rihâl rial kerb ve kîtâl olub hezâr sa'y ve ikdâm ile ol serke-i kemend-i teshire râm etdiler. Fî cemaziyel ula mansıb-ı celîl el-kadîr fetvadan müteka'id olub Burusada mu'tekif künc inzivâ olan Mevlânâ kadr-i berzah-ı nasudden mevkîf-i lahute irtihâl eyledi. Fî şaban Kapudan Sinan Paşa ğark-ı derya-yı rahmed-i ilahî olub masıby ile Paşa mübtehic ve mübahi oldu. Fî sene 60 doldu rahmed denizine Kapudan târîh-i â'lem-i irtihâlîdir. Şâh Şi'anın harekat Şi'ası mahrek-i I'râk hakimiyet sâhib-i kırani olub pür tavâf tâb u cemâl ve söz ve tâb-ı celâl ile diyâr-ı şarkı ğark-ı nûr u nar etmek için hezâr debdebe-i sultân ile Üsküdar ubur ve kişver-i İrana sevk-i a'sker-i mansûr olundu. Fî râmazan Şehzade Sultân Mustafa hakkında ba'zı erbâb-ı garaz tertîb etdikleri mukaddemât-ı tezvîc mütec-i inhirâf zamir-i hafan kişver-i keben olmağın muhtâr-ı hâl-i hükümeti olan Amasyadan istikbâl-i râyet ve câh u celale tahrîk-i semend-i isti'câl edüb Arkil kurbunda aköyük nâm-ı makâmda mahrez şeref-i takbil-İ dâmen İclal olmak için dâhil-i divan-hâne-i otağ-I cevz-i intâk olacak kırk yaşında idi ki Tomar Ömer A'zîzi peyhîde-i dest kahr-i rüzgâr gidar olub Burusada cebbez karları Sultân Murâd civârında ru nihâde-i hakk-ı mezâr oldu. Fî şevval ve kad kıtale şehida târîh-i amm-ı şehadetidir. Rahimallah u dest-i ciladan bed nihaddan nirva bazva ictihâd ile rehâ bulub isnâd olunan töhmedden tahlîs-i girîbân zimmet ile mazhar afv u merhamet olmak ricasına derûn'u otağ-ı hümayuna şitâb edecek hüdâm-ı haremnden Mehmud Paşa bir takrîb-i zal ile telkîb-ı sebe olmuşdur. Merhûm mezbure sar olub ol ber u mend-i gülizar salatanat-ı sây-i asa ezmîne düşürdü. Şah hayıf ki deste bir dâhil ol gül-i bostan-ı saltanatı dimağ-ı alemiyane buy-ı bahş-ı râhat olmadan çeyde ve hezâr der ki seng-i sitem zamanâ ol bülbül-i gülistân hilâfet-i şâh sar-ı vücûddan meyde edüb sadme-i kahr ve sitem ile ol serveser fîrâz-ı ravza-ı izz ü nâz iktad-i hak-ı a'dem oldu. Ol bi-günahın hûnâ hak-ı Iraka olunmak miyer ve ifsat-ı Rüstem Paşadan naşı olmağın azze Allah nev'ân cezası verülüb dört ser-i vezarete mâl kerîhe fatih-i tamşar Ahmed Paşa mübtelâ oldu. Lisân-ı hafîf-i gaybdan meğer ve sitem târîh-i sâl-i irtihâlî oluşdur. Sulha-ı. Şamdan ba'zı /s.432/ i'zz-i kirâmdan münkavîldir ki Sultân Süleymân Hân sülûk-i ricâl ellahte müntâzîm iken bî-sudûr-ı cerem ve günâh Şehzade Sultân Mustafa bi-muhafa'za-i saltanat için idama ikdâm-ı menzilesinde sakatâ-i tenezzül ve kuvve-yi tasarruf-ı ruhâniyesîne sekte-i tezelzül vermişdir. Lakin

ahiri ömürlerinde tâ'lîben li-mirzatillah Kemâl za'if beden ve nadir set-i ten ile ihtiyâr etdikleri müta'akib sefer-i sektivar mükefir-i zünub olub mertebe-i valâlarını i'ade olundular deyü buyurdular. Şehzade-i bi-nazîr sultân-ı cihângir bu seferde hem rikâb-ı sultân-ı bülend-i cenâb idi. Hâlebde ikametleri eyyâmında münhâl kad-ı tab-ı misâ'l-i gülzar-ı alemde bergünde-i silâb-ı a'dem olub cesedi İstanbulda birâderi Şehzade Sultân Mehmed mezârı civârında defn olunmak için irsâl olundu. Fî zilhicce Fîrdevsîde cihângiri ol celîl târîh-i sâl-i fevtidir. Dukağın-zade Mehmer Paşa Â'lî Paşayâ bedel nâmzed-i hükümet-i Kâhire oldu. Fî muharrem li-sene 61. Ol kış Hâleb darüssaadesindeistirâhat ve asâyîş olunub hasr ve bedi'ül âsâr a'zm-i teshir memleket-i gülzâr etdiği dek kışver-i avem sevbına imale-i licam eşhebî gebek hirâm olundu. Fî cemaziyel ula Rûmeli Beylerbeyisi Mehmed Paşa tahvîl-i ikâmet-i isti'dadı teşrîf-i vezâret ile tezyîn olundu. Fî receb Revân sahrası arâmghâh-ı bargâh-ı haşmet ve câh oldukda şâh-ı gümrâh tarafından serhad-ı memâlik-i mahruseye isâbet eden güzend ve zarar mukebelesinde ol men-i şer ü şirk ve hân ve sultânların sarây ve bağları vîrân ve kezâlik Nahcivanın dahî memûr ve ebadan olan hâne ve kaşaneleri ceyd-i harabe neşîne eşyan olub gar-ı tekrana ruhsat verilmek ile yigirmi günlük bir âteş-i fenâ ile hâkester oldukdan sonra kışlanmak için Eruzurma gelindi. Fî şaban Erzurûm Beylerbeyisi Mûsa Paşa mukaddemân Karsı ta'mîre sa'if-i ihtimâm teşmîr etdiği esnada lemtehân fırsat üzre olan Gürciyan bedbâr pençesine giriftâr olub ol mürdedler ni'met'i şehadetden seyr olmuş idi. Rûmeli a'sker ve sekbanbaşı Vezîr Ahmed Paşa ile irsâl olunub mamure-i vilayetleri tahrib ve bu mu'âmele ile e'da-yı dîn-i mübîn terhîb olundu. Fî mim Serhaddi memâlik-i mahrusede tevkîf olduğundan şâh şeyatın-ı sipâh kânûn u derununda âteş-i ıztırâb-ı iltihâb edüb setr-i nâmusun cerm ve isyan-ı kâ'lem suv-ı sultânı ile darb olunmak ricâsına dergâh-ı sultân li-nâme iki def'a niyâz-nâme irsâl etmeğın terfîye ila-yı tarafeyn için â'zm-i taht-gâh oldular. Fî sene 62. Sultân-ı /s.433/ Hind-i hümayun pâ'dîşâh avn ile birle refte refte tamamı kışver-i Hindistanı teshir ve birâderi Mirza Kamuranı ve Şîr Hâni tedmir edüb mesned-i i'zz ve ikmale va'z-ı zaniva istiklâl oldukdan sonra kürsi-i saltanat ittihaz etdüğü dehlizde olan sarây-ı dılar aksar mu'al asâ bamenden fütade ve urnak sultâniye pesar-i bedahteri Celalüddîn Mehmed Ekber panihâde oldu. Fî mim. Hümayun-ı Pâdîşâh oldu üftad târîh-i sâl-i irtihâlîdir. Nâm-ı kahru ancak Haremeyn-i muhteremeyn ziyareti ile müstes'id olan Hacâc-ı Kirâm lisânında istimâ' olunûrken hakem ve şemsnâme Hâleb ve Şâm iki kimesne diyâr-ı Rûm behcet-i rûsuma ol hediye ol gelüb tahd-ı kal'a kurbunda birbirine muhazi iki kahvehâne icad ve ehl-i keyf yaranı ve ber-

segerdân zamanı sayd için dâm ve dane e'dâd etdiler Fî mim. Ba'zı zarfen ol mezmune bu güne tamer hezl-i enîs ile edâ etmişdir. Alessabâh ki mirgan bâb ve dane dunen mebrîşanı zarifan bi-kahve-hâne runed diyâr-ı Rûma kahvenin kudum u şarabnab-ı Şâm olub hemân ol eyyamda ziyâde ittiham ile hamren yasak oldu. Şu'ara-i Rûmdan Sani Beg ol hengamda hasret-i cân pade-i gülhân ile bumut-ı keşide-i rişte-i na'zm etmişdir. Hânları şikest canbağı yok vücûdumu. Kıldih esîr kahve bizi hey zamân hey hittîn. Eyyâm-ı saltanat-ı Süleymân Hânıye dek ümmülhabâ'is ruhsat-ı yafte-i zuhûr olmayıb serber sultân-ı vücûd-ı bedbudlarından hâlî ve ol makâma ferzend dilbenleri sultân Selim ettab-ı vâlî olacak tedriç ile mecâlîs ve mafatilde görünmeye başlayıb az zamanda sahîl-i bahr-ı meyhâneler ile numûr ve haraba ereneleri mübtehic ve mesrûr oldu. Cezayir-i Arâb emirül ümerası Sâ'lîh Paşa diyâr-ı Fârisi teshir haber bahcet eseri bir daşte-i pâý'ı taht-ı şehriyar detîr oldu. Fî mim Sultân sâ'id hazratleri mesned-i zerkeş metgay-ı saltanatdan ba'îd oldukları eyyamda du birinciden bir fer ve mâye-i bed rüzgâr mukaddemân a'zm-i iklim-i beka eden Sultân Mustafa nâmıyla Silistre ve Niğbolu eşhasına izlâl edüb lüheyb fesada işti'al vermegin Rûmeli muhafazası için Edirne de mümkîn olan Şehzade-i Ferîde Sultân Bayezid Niğbol sancağı beyini ta'yîn edüb ol bed gerdare giriftâr etmiş idi. Mevkib-i hümayun İstanbula vüsul buldukda şeka-i mezbûr dest ve gerdün-beste dergâh-ı haşmet ve câha vâsıl olub karargâh-ı serdar oldu. Fî râmazan Vezîr-i Azam Ahmed Paşa icâb-ı mucib tecrid zehrâb-ı siyâset edüb sadr-ı vezarete Rüstem Paşa i'ade olundu. Fî şehir-i zilkade İskender Paşa Bostancıbaşılıktan çıkub /s.434/ Vâlî-i Kâhire-i Mısır oldu Fî rebî'ülahir li-sene 63. Fî fermân-ı sübhân-ı kemâl heybet ile zelzele bir haftâ mütemâdî olub nice minareler ve ebniye-i rakı'a ve cânib-i Hâlîc ve tarafı bürden ba'zı burc ve cebace divar hâsâr-ı münhidem olmağa bâ'is ve yadi oldu. Fî receb. Saderet. Anatoludan müteka'id Mevlânâ Muhyiddîn Muhammed el-Müştehir bilmalum mansıb-ı hayât bi-sebâtdan mazul oldu. Fî mim dokuz yüz elli yedi cemaziyel-evvelisinde mi'mâr-ı himmet bî-himmetleri. Bînasına vaz'-ı esâs buyurdıkları câmi-i şerîf ve mabet-i latîf tamâm olub eden rûkn-i rekin-i İslam olundu. Fî zilhicce li-sene 964. Cedd-i emced Karaçelebî Mevlânâ Muhyiddîn Muhammed darülistanada merbi'-i neşin mesned-i kazâ ve câ'lîs-i mahfil hüküm ve imzâ iken a'zm-ı ziyâfet-hâne Dârü's-selâm ve Edirne kapısı hâricinde üstâd-ı rahmed me'adları Kemâl Paşa-zâde merhûm civârında hadd-ı râh karâr ve arâm eyledi. Fî rebî'ülevvel li-sene 65 sahibetül-hayrat haseki hârem-i sultân ve hâtire-i fînadan dehliz dar u sa'ade-i bekaya hırâman oldu. Pişgâh cami'-i sultânide ihtiyâr nüzûl ve

karâr eyledi. Fî şehir-i cemaziyelahira kubâb-ı felek-i cenâb hem serta bülend revak-ı âsumân olan medaris-i refî'üş-şan Süleymanı hüsn ü nişân üzre encama erüb cânib-i kurbide olan çiftelerin canibinde Mevlânâ Şâh Muhammed bin Hârem ve şimâlîyesinde Kınalızade Mevlânâ Â'lî mihrâb-ı neşin ifza ve ifade ve taraf-ı şarkide olanların birinde Mimar-zade Mevlânâ Mustafa ve birinde dahî Kadızade Mevlânâ Şemsüddîn Ahmed Mübaşîr hizmet-i talm-i erbâb istifa'za ve istifade oldular. Fî muharrem li-sene 66. Hadım Â'lî Paşa eyalet ile câlîs-i mesned-i hükümet-i Mısır oldu. Fî receb tab'-ı adle mayil olub iki seneye karîb hükümetden sonra rahmed-i hakka vâsıl oldukda hazinesinde ancak altmış dört altını bulunmuşdur. Şehzade Sultân Bayezid Kütahyada i'lâ-yı livâ-yı hükümet ederken Amasyada tahvilve Manisadan Şehzade Sultân Selim Kütahyaya tebdîl olunub bu mu'ameleden Sultân Bayezid istişmam buy-ı teb'id etmeğin eğerçi me'al kerahe fermân-ı sultâna imtisâl gösterdib lakin Amasyaya vardıkda istasvâb-ı erbâb-ı nifak ile ilm-i efraz-ı şikâk olub ahzar-ı edavat kar-ı zar etdikden sonra on beş binden ziyâde eşkıya ile terfî-i ru'yet-i i'syân ve Konyâ tarafınâ atf u inan eyledi. Fî mim Konya sahrasında iki birâder dâ'ye' ve rasat-ı taht ve iktizâ-yı rekâbet-i baht ile kermesaz-ı mu'reki aşub ve ceng olub yevm-i sânde meşâte-i harda kar-ı a'vn-ı siccân-ı piraye bend-i gülale-i /s.435/ şâhid a'mâl-i Selim Hânı olmağın livâ-yı şevket-i Bayezid nâ-ümîd-i şikist ve sekiz binden ziyada erbâb-ı şeka hak-ı helâke best olub münkir ve perişân makar-ı ru'yet-i hükümetine revân oldu. Eyledi Sutlan Selim ile kıtal-ı Bayezid târîh-i vakı'a-i der Amasyaya vardıkda dergâh-ı mekarim-i dest-gaha min ba'di dâ'ire-i rızây-ı sa'âdet-i iktiza-yı sultânide sebat-ı kadem olmak üzre ahd u peymânı mütezammen niyaznâme gönderüb henüz cevâb-ı kitâb vâsıl olmadan tahrîk-i baht-ı tire rûz ve vesvese-i mürdem şerir vedamız ile nakız ahd ve pehliz-i girîbân cân ricâsına semt-i selâmete erişmeğe ced ve cehd edüb on bin kadar güzide a'sker ile dört oğlu emrâh ve tesîr-i nâmvest tahallus-ı şâhı ile â'zm-i dergâha şâh-ı gümrâh eyledi. Fî şevval ser ü serkeş cemanzer câh ve celâl Sutlan Bayezid bir keşte-i ikbâl müvid O'smâni sem'-i eşvef-i sultâniye vâsıl olıcak sahra-i Üsküdar madreb-i otağ cevz-i intâk olub ol şehzada-i nâ-fercam pey-i siper râh-ı inhizâm olduğu mevkuf câh u celale a'rz ve ilam olundukda licam-ı rahş-ı a'zîmetleri taraf-ı müraca'ata imale buyuruldu. Fî mim Hükümet-i Yemenden ma'zulen Mısırdaki mutim olan Kara Mustafa Paşa Hadım Â'lî Paşa mahlulunda Mısır müjdesi ile kamirva oldu. Fî râmazan li-sene 68. Rüstem Paşa dâ'ire-i vücûddan nâbûd olub Semiz Â'lî Paşa merbi-i neşin mesned-i sedaret oldu. Fî şevval Şehzade Sulttan Selim duhter-i sâ'id ihtira ism-i Hân

olısar tan taht-ı izdivâcî Mehemed Paşayı tavile efser-i ser-i mübahat ve ibtihaç oldu. Fî sene 69. Rivâyet-i merâsim-i rızâ cuy u hâtîr-ı Selim Hânı için cânib-i Süleymaniyeden Bayezîd nâ-ümîd-i tâleb ahvar-ı taraf-ı şâhdan tereddüd izhar-ı mütevatîr olub bilahire asaf-ı mültemis için Tahmasb nakes cevâhir ve mersa'ad ve zerrin ve simin alattan mâ'adâ beş kere yüz bin zer meşkûr kamilü'l-ayar tesellüm ve dergâh-ı şâha penâh gösteren şehzadeyi bi-dest mâye-i hayât-ı teslim üzre karâr verildi. Nîl. Nisâb-ı saltanattan nâ-ümîd şehzâde Sultan Bayezîd üç seneye karîb kişver-i İrandan gurbet-i ğurebet çekdikden sonra şehir kuzeyinde dergâh-ı â'lî Kapucu-başlılarından Sinan Ağâ şehzade cenâblarının çavuşbaşileri Alî Ağâ mübaşeretiyile Tahmasb bed-ayini'd-din kendi ve dört nefer evlâdı şerbet-i şehadet nûş edüb ecsad-ı mağfîret nihadları haric Sivasda defîn-i zîr-i zemîn oldu. Fî zilhicce li-sene 3. Tafsîl-i ahvâlî şehzade-i mağfîret mâl-ı nâmûs-ı saltanatı ihâle bâdî olmak ile ol vadîde kadem kılma /s.436/ ruhsat-ı reftâr vermenin şerir-bar-ı âteş-i derûn ve temuc u tûfân eşk-i çeşm-i pürhûndan özge mefadi olmamağın kemiyet-i tiz-i tâz hâme-i icaz-ı tiraz pa-beste-i şikâl cefâk-kalem olmak münâsib görüldü. Rahmetullahi aleyh. Burusada muntazîr zuhûr u hüküm-i kadr olan Orhân nâm-ı şehzadesi dahî hazinedarbaşı irsalıyla muk'ad-ı sıdka isâl olundu. Fî sene 70. Eğerçi bu bâbda mûrahinden insafa karîb yazanların akvali intihâb olunub tahrir e ifrağ olundu lakin vakı'a-ı hâl budur ki Sultân Bayezîd ğâyet sâde bir belki belahat mertebesîne vâsıl olub tedbîr-i avakıb-ı mura mâlik ve bu tâb-ı dört ser saltanat tahiyesîne mütehâlîk degildi. Hattâ Şâh-ı Aceme mülaki oldukda mir-i ahurî olan Kuduz Ferhad Şehz-ı adem bu fırsat bir dahî ele girmez şâhla gelen Kızılbaşları şimşîr-i hûnpaş ile müsafir-i şehristân-ı a'dem ve sin-i devr-i kişver-i Acem edelim deyü istirza idükde bir muktezâ-yı cebn ve bed-dil-i rızâ vermeyib böyle bir fırsat kuvvet oldu. Taraf-ı a'liyye-i salatanattan sancaklar tebdîl-i tarkribiyle bir mikdar ünkesiril hâtîr olmuşken fermân-ı hümayına muhâlefetden ifhiraz ve emr-i şerifî telakkî bil-kabûl valâ-i i'zâz edüb hasbel-emr Amasyayâ a'zîmet eyledi. Lala Mustafa Paşa mukaddemân rebî-i ihsân Bayezîd Hânı vahâs-ı havâs âsitânı iken Rüstem Paşa mücerred merhûn Ahmed Paşa etba'ındandır. Deyü sıfat-ı sancağına atub Sultân Bayezide intisâb cihetinden ol ki şimşîr-i Selim Hânı ile li-garaz-ı mezbûrdan kam-ı ecdihaye ilkâ yolundan sıfat-ı sancağından Cenâb-ı Selim Hâne lala ta'yîn etdirdi. Mezbûr hân feryâd-ı şehzadeye ru-nihâde olıcak bilhasebesin serîr-i saltanata Selim Hânda rühcân müşâhede etmeğın hizmetlerine mütemehiz ve bil-küllîye Sultân Bayezidden mu'âriz olub kalbe'l-vuku kat'-ı madde-i niza' için Sultân Selim reyî ile vera-yı perdede tebdîl-i ikdâm ve dane-i

ihitiyâle bezl-i mehud ve ikaz-ı fitne-i nayimeye saf-ı nakdîne sa'y-i nâ-mahdûd eyledi. Ve nihân-ı hukuk-ı kadîme müraca'atı yüzünden peyderpey hiç olur mu cân ve dilden koya damanını ey sehl-i kâmet yerince görmüşüz ihsanını manzumunu muhteva eden hitab-ı mazhırfe gönderüb Sultân Selim etba-ı cân-ı dil-i firûz şiftesini saz u söz fertesi ganude-i pester-i na'im ve nazm-ı perest ve şâhidbaz bir şehzade azadedir. Gam-huvar mülük ü a'sker ve padişâh-ı ra'yet-i kester olmayıb garazyarıyla işretdir bu nüzhedgah-ı haremnden. Mey ü mabuddan gayrı nedir maksûd-ı alemnden. Nâzm safâ-ı efzası ve redd-i reyan endişesi ve hemîşe /s.437/ tecdid-i âyîn işret-i cemşid pişesi olmağın a'sker ve ra'yet andan bîzâr ve cenâb-ı sa'âdetlerinin tulû'-ı kevkeb ikbâl devletlerine tâleb-kârdırlar deyü a'rz ve ilam ve rikâb-ı a'zîmete vaz'-ı kadem ve bu cânibe tahrîk-i tuğ ve a'lem buyurmakdan terk-i terâhî ve a'mâl buyurulsunki dîde-i düzerâh-ı intizâr olan bendekân sadâkat-ı nişân ezser-i kadem-girde birzede emân-ı hidmet-i istikbâl olalar deyü ol şâhbâz üç pervâz-ı saltanatı aşîyanından remîde edince sa'y ve ikbâl edüb mezbûr şehzade-i azadenin kasr-ı vücûdı pes olduğundan mâ'adâ şişe-i nâmûs-ı saltanat şikest olmağın sebep oldu. Ba'del inhizâm şehâzâde-i nâmurâd ve na-kam müfsid-i mezburun ve sâvus şitanıyasıyla ikdam etdiği vaz'-ı kabihten kemâl-i mertebe nadim olub Amasyadan dergâh-ı mürâhîm-i dest-gaha af-ı cerayım ricâsına gönderdiği müte'addid zara'at-nâmeler ol bed serşet bed-ayinin ta'yîn etdiği rehzinler pençesine düşüp nâme ve nâme bürden eser zuhûr etmezdi. Ve mahdumu tarafından ak-ı dergâha Sultân Bayezîd cem'-i sipâh edüb tekrâr üzerine gelmek üzeredir deyü mektublar gönderüb ol taraftan ise inkıtâ-ı haber sebebiyle daver-i dadgir hazretleri yaver edüb Bayezîd bir keşte ikbâle nâsih ve temdi mütazammın hadd-ı şerîf ile giden kapucular dahî târîk-i necâh müsned ve bu vaz'-ı küstahı yine Bayezîd anâ mesned olur idib a'kıbet-i şehriyar-ı bülned iktidâr hazretleri Üsküdarâ buyurub bu ahhâr te'aküb etmegın bî-çâre şehzade Bayezîd avf u â'tıfet peder-i bezer güvardan na-ümîd olub bizzarure bu kar-ı na-sevabı irtikaba iktâ ve kendüyi ve evlad-ı emcadını vâdi-i ademde kem-nâm eyledi. Küşten-i mezbûr çünkü böyle bir fesâd-ı â'zîm zuhuruna bâdî olub cebîn-i hâl-ı hüsrân mâl-i dağdar hıyânet-i velini'met oldu. Nevbet-i salatanat-ı Selimiyyede feth-i Kıbrıs gibî bir hıdmetde bulunub hasr-ı hilâfet-i müradiyyeye de Acem seferlerinde hıdmet-i şayestesi zuhûr etmiş iken dünyâda matlub-ı i'lası olan rütbe-i sadaret-i azmiye nilden hıramân ile mücaza'at olunub ukbada dahî yine müsta'ar ise taraf-ı dîvân kibriyadan istifâ eder nehc-i müştakım saht üzre mahzer olan bu sahifeye talık-ı na'ar eden Müsliminden der-havasıt olunûr ki Bayezîd şehidesinin endâzı ta'n

olmayıb ruh-ı revânını tuhfe-i du'â birle şadmân edeler. Cenâb-ı Hüdâya malumdur ki merhûm mazlumun ahvâlî yâd olunub bidur zahire-i sipehr-i saltanat ma'sumlarının a'ded-i devlet-i dîn-i Rafîziyyân bed-mezhebden ve bed-âyîn pence-i istîlâsına giriftâr olub â'kıbet-i bi-cerem ve bî /s.438/ günâh ruhbeleri bend-i kemend olduğı hâtıra geldikçe mirat'ı kâ'lî m peziran-ı gubâr haşin ve inkisâr olub rahmetallahu aleyh ve ala evladihi şehriyar gerdun vâk'ar hazretleri arzu-yı temaşa-yı sayd ve şikâr ile hâlka lubkara hareket buyurmuşlar idi ki nagâh cüsmadan olan Söğüt gidverte mütebeddil ve uvza-ı telekkiye ve ecrâm-ı Aleviyye şekl-i ahara medhul olub karat-ı emtar sem-i semend-i şahennşâh-ı bülend-i iktidara lû'lü ü tar olmağa âğâz eyledi. Tûfân-ı bârân anâ fanâ eşti dâd ve enhar-ı vadiran kemâl-i mertebe ezdiyâd bulub pâdişâh cem-i cah hazretleri lûb-i deryada olan İskender Çelebî Bağçesinde kayığa varınca divane ve tenaver bostancılar ser-i düşleri üzre göturdüler. Kağıthânede olan eşcar-ı çınarın ba'rî mütevarî olur. Hâlic-i Kosstantiniye gencayış pezîr olmamağın sâhilde olan ebniye ve kusûr-ı harâb ve umumun sonraları Çekmece ve Silivri köprüleri ru-nihâde-i safhâ-ı turâb odlu. Fî safer li-sene 71. Keylûn lakâb sufî Â'lî Paşa bu sed-i neşin hükümet-i Mısır oldu. Fî şevval. Semiz Â'lî Paşa leng ve lüg dehliz-i a'deme sülûk edüb mansıb-ı celîl vazaret-i uzeka birle Mehemed Paşayı tavil-i tebcil olundu. Fî zilkade li-sene 72. Maltâ teshiri numir-i zamir şehriyar-ı kişver ki olmağın Kapudan Cedid Piyale Paşa ve Serdar Kızıl Ahmedlü Mustafa Paşa an-ı mazi şabanında yüz elli pâre kadırğa ile irsâl buyurulmuş idi. Mah-ı şevval evâ'ilinde muvâfık donanma-yı hümayun Adelonyâ limanına nazîl ve müsâ'ade-i dâd-ı muvâfık ile dört gün dört gece yürüdükten sonra mah-ı mezburun on yedinci günü ol harabe bada vâsıl olub Masdar Sulûk nâm-ı emân makr-i sefâyîn-i sultânî oldu. A'sker-i zafer-i rehber-i hak na-pâk ceziyeyi mızrâb-ı hıyam ve merkez-i i'lam-ı İslam edim kal'a-ı küb topları imalı san'at Çeraskal ile gemilerden ihrâc etdiler. Serdar ve taraf-ı şehriyardan zinhar Trablus Magrib Beylerbeyisi Pîr Mübârek Kadîm Turgutça Paşa tedbir-i isâbet pezirinde tecâvüz ve tadiye tesaddi etmeyüb şuru edecek keza merde anın re'y-i rezîl ve fikr-i rasinine rucu edesiz deyü tenbih ve tekid sadır olmuşken hın-ı vûsulde henüz Turgutça Paşa gelmemiş bulunub intizâr' ile tezi-i evkat mebat-ı emsebtesi' zuhûr muvâfık ola. Ba'rî ol gelince iki limân ağzında olan Santarma nâm-ı kal'ayı alub ba'de Maltâ kalesini istihlas-ı mübaşeret olunsun deyü hilâf-ı ferman-ı şehriyarı hudraylık vadisîne kamzen a'zîmet olduar nice hengâm-ı şâmdan bâme bâmdan şabihnakâmeden hengama dâr u gir aks-i kubbe-i felek /s.439/ esîr olub iza'at barut ve dane ve etâb a'sker-i nusrat

nişaneden ğayrı bergar eşkar olmadı serbâz ma'ruke-i mağazî paşayı ğâzî ve âsl ve netice-i efkâr-ı hitaş-ı şî'ar serdara vuku hâsıl olacak sebabe güzay te'essüf ve garkâb girdâb telif olub maksûd aslı olan Maltâ teshiri ianet-i takdîr ile sûret pezhîr oldukda sunturma ve sâ'irleri bittârîki'l-istidba dâhil hayte-i fermân cihân-i mütâ olmak mukarrer iken beyhude izaat edavat-ı kar-ı zara ve i'tâb a'sker cirar olunmak Maltâ teshirine bâ'is te'hir olduğu cihenden ruş akıldan devr-i kar nasıva' irtikâb-ı derhayf vafsuski beyhude isti'câl ile salatanat aleyh araz ve namusunu ihlâl etmişiz diye serkiran sipâh-ı nişâne nişabe-i teşni ve taan belki her birini zahmidar şimşîr zebân düşnâm ve ilan etdikden sonra nâçâr bi-fehva-yı eşşur u malv ol emr-i itmâma sırf makdur edüb ibtidâ-ı muhasaradan 24 gün tamamında feth-i meşher ve şimşîr-i kin-i mücâhidi on bin kadar küffâr duşe karara tarf-ı derkat sencine delîl ve rehber oldu. Turğurca Paşa birkaç gün mukaddem esnâ-i cengde dani-i tüfeng ile mecrûh kister natuvanı üzre matrûh olmuş idi. Müjde-i feth ve köş cân natavanınâ erdiği dem ravzatül ins-i Kudüse vaz-ı kadîm idü cesed-i pakı Trablus Hânında mütevaril-i künc mezâr-ı lami'ülenvâr olmağ için beş pâre kadirga ile ol cânibe irsâl olundu. Mah-ı zilkadenin 26 günü asıl hisâr-ı Maltâ da'iran medâr-ı mahsur leşker-i mansûr olub nice eyyâm otuz pâre top darbı ile der ve divarı garba misâl oldu. Eğerçi mücâhidîn-i nusrat karîn muhafaza-ı nâmûs-i dîni mübîn için bezl-i mekdurada kusûr etmeyib giriftâr-ı kayd-ı âsâr olan Müslimîn-i tehlişe bezl mesai-i nâmahsur etdiler. Lakin metaneb hisâr ve taakıb imdâd-ı küffâr tul-ı makz-ı iktizâ edüb mevsîm-i şitâ karîb olmağın cezirede olan kurra ve ziyâ bi-bağad ve müza'r-ı pür-eşfa' tahrib olundukdan sonra bi-hükm ü intiza-yı takdîr münteni'et-tayir bi-hüsul-ı memul İstanbula avd olunub selâmet ile vusûl-i müyyesser oldu. Fî muharrem li-sene 73. Yemenden mazul Mahmûd Paşa tahsîl-i hükümet-i Mısır için bi-had-ı mâl bezl edüb nâ'il-i a'za mâl oldu. Fî receb der-devlet mevale sal-i bisâl yüz bin kuruş harac irsâ'îyle ibka-yı taht ve tâc eden kral Bagirûz bir iki sene müte'ahhid olduğu cizye malını isâl etmediğinden ma'ada ba'zı evzâ'-ı bed-mestiye dahî ikdâm-ı şâhbâz-ı bülend pervaz üç mafâzî /s.440/ sultan ğâzî hazretlerine ba'is-i tahammül kelfe-i sefer olub zaaf piri ve şikeseteyi mizav birle gazay-ı guray-ı Engirûz menhuz niyetiyle rikâb-ı himmete vaz'ı kadîm a'zîmet buyurdular. Fî şevval mervîdir ki meşayih-i güzihden Şeyh Nûreddîn-zade Efendi garet-i rûz ve sa'y bir leyletülkadr sâl-i ikbâlde seyyid ve seni evlâd-ı a'dem sallallahu a'leyhi vesellem hazretlerinn meclîs-i â'lîleri ile mükerrem olub Sultân-ı Â'lîyyin mekan hazretleri yâ maslahaddîn Süleymana benden selam edün farızâ-ı cihâdî niçün terk eyledi deyü şöyle buyurmaları sebeb-i mübâ'dîret-i imtisâl-i

fermân-ı â'lî olmuşdur. Nefsi teryak haşyeti şifa'ül kulub ve şerbet-i terbiyet-i deva'ül kurub olun Şeyh Muhammed Efendi eşşehir bî-hâkim çelebî â'zm-i şifahâne dar'un-naim ve sadr-ı piray hân-ı ihsân rabbü kerîm oldu. Fî zilhicce reft-ı hayfan tabîb ehl-i di'lân târîh-i intikalleridir. Çabke ve müzmar meğazi Sultân Gazi hazretleri hülus-i bal ve safâ-yı dil birle tay-ı mürâhil buyurub mahçe-i otâğ cüz-i intâk kal'a-i istivar süktüvar berâberinde ta'nazan mihr-i hâveri oldu. Fî muharrâm li sene 74. Metanet-i hisâr temâdî-i eyyâm-ı muhâsâr iktizâ etmeğin bir ay tamamında varuş-ı dahî kabza-i iktidâr olub iki gün sonra barut hazinesîne isâbet-i âteş ile iç kal'a dahî teshir ve re'ayâ ve emer-i kala ve tedmir olundu. Fî 12 safer-i müddet-i muhasarada vezîr Perteve Paşa ihtimâmıyla Göle nâm-ı kala dahî zamâyîn memâlik-i İslâmiyeden oldu. Mücâhid-i fî-sebilillah şahen şâh-ı nusret-i dest-gâh hazretleri ista'la za'af-ı pir ve ibtira derya-yı nakühgir zebûn olduklarından mâ'adâ kişver-i vücûd u mes'udlarınâ âğâz-ı terk-nâz eden emra'za arızâ-ı zâhir dahî imdâd etmeğin yevm-i fetih gecesi Sultân Ğâzî hazretleri terk-i mülk-i mecazi edüb merbi'-i neşîn çarbâliş darü'n-naim tükrim oldu. Şehîd-i rah-ı hak Sultân Süleymân ol sultân-ı hâlîyyine mekan hazeratlarının mahman hân-ı ğufrân olduklarınâ tarîhtîr. Rûz-i diger divanhâne-i saybanı altında sada-yı gamzede-yi kôs-i şadımanı gulgul endâz tâk-ı zircedîn tâk-ı âsumân olub derûn-ı otağı bülend revakda merhûm mağfurun meyt-i gasl olunûrdu mühim-i a'sker-i cerâr nâmdarı mücâvir-i diyâr-ı küffâr olub sipâh-ı İslâm ve küfr-i âmm-ı ejdihâ ve a'nkâ gibi piçâ pîç hisam iken bu vakı'a-ı feci'anın şüyu' ve zuhuru bâ'is-i tâlatum-ı emvac-ı şer ü şûr olmağın vezîr-i saf-ı arâ-ı Sadrazam Mehmed Paşa münâsib hâl niçe dâd ve dehiş ve kahr u nezaviş ile ketm ve ihfâ mühamini tamâm edüb Kütahya ilm-i efrac hükümet olan velî'ahd-ı /s.441/ hilâfet şehzade-i cevan baht-ı sultân Selim cenâblarına ninah-nâme-i Abbasi İmâma irsâl ve peyâ mahdum-ı hümayunlarına intizâr üzre a'sker-i amir ehl-i hisâr ve tarac diyâr-ı küffâr emsâli eşgal ile eşgal eyledi. Bu sefer celil'ül-esere a'zm-i zafer-i cezm buyuruldukda Kapudan Piyale Paşa yetmiş pâre kadirge ile rûy-ı deryâyâ çıkmış. Sakıza vardıkda sûret-i i'atâ iken fırsat düşürdükçe hıyanetden hâlî olmayan ümerası inkiyâd suretlerine itimad-ı ebra-yı tehniyetü'l-kudüm Kapudan Paşa başterdesîne geldüklerinde cümlesi ahz ve Frengistana iclal ve ricası yerlerinde ibka olunub ta'yîn-i müstahfîzin olundu. Fî sene 973. Bu haber behcet-i eser-i vâsl-ı sem'-i eşref Süleymanî olmadan ol mesned-i ârâ-yı ivân sâhib-i kıran taraf-ı dârü's-selâma hıram edüb dibace-i zaffernâme-i a'hd-i Selim Hânı oldu. Ehl-i küfrün Sakızın çıktı Piyale Paşa târîh-i fethidir.

Viladetiş fî sene: 900

Cûlus-ı fî sene: 926

Müddet-i saltanat fî sene: 48

Müddet-i ö'mr fî sene: 84

Beyan-ı Hayrat-ı Sultân-ı A'lizzât

Câmi-i şerîf ve darül hadis ve dört medrese-i mü'esse ve darüşşifâ ve madrese-i tıbbiye ve muallimhâne ve imared-i pür-ni'met ve tabhâne. Vâlîd-i kesîr el-muhammedleri ruhi için câmi-i şerif ve medrese ve i'mâret ve muallimhâne. Ve şehzade Sultân Muhammed Hân rûh için câmi ve medrese ve i'mâret ve muallim hâne ve i'mâret tabhâne şehzade cihângir ruhi için tophâneye müşerref peşte üzre câmi Hasekiler Hürrem Sultân için câmi ve medrese ve bir minâre Şam-ı şerifte câmi ve medrese i'mâret-i cîsr Mustafa Paşada câmi ve i'mâret ve hân Rodosda mederes-i â'lîye binâ etmişlerdir. Fîldame hedm olunub yerine Hâkim Çelebî ü'nvânıyla meşhûr a'lemiyân olan Mağrûz Zîkr Muhammed Efendi için câmi ve zaviye tarh buyurdular. Bağdadda İmâm-ı Azam ve Hümam-ı Ekrem Hazretleri ve kutb-ı Şamdani Şeyh Abdülkadîr Geylani hazretleri ve Konyada mahrem-i esrar kâyyum Celalüddîn Rûmi Hazretleri ervah-ı şerifleri için nice fuka-i hayr ihtira buyurmuşlardır. Kudüs-i şerifte sahra-i mübârekenin içi ve taşı kaşı ile tezyîn buyuruldu. Büyük Çekmece köprüsü dahî ol şehriyar-ı bülend iktidâr hazretlerinin muhter-i mimar-ı himmet sihr-i asarlarıdır. Hengâm-ı hilâfet-i Harunide Mekke-i Mükërremi icrâ olunan âb-ı tâb ki dâ'îye-i /s.442/ tagallûbat-ı dehr-i pür-kahr ile mecrası harâb ve ol mahi'l-hayât müteva'rî-i zulmet-i turâb olmuş idi. Ta'mîr-i mecra ve yine Kabe-i Muazzamaya icrâ olundu. Fî sene 930. Memâlik-i mahrusede husûsen kürsi-i saltanat Kâhirede kırk çeşme kemerlerin binâ ve ca-be-câb yüzden ziyâde çeşmeden icra-i ma edüb ümîd-i sâdık olur ki ol sadaka-i cariyeleri yevm-i nuşur ve zile-i nîl şarâb-ı tehi olan bunlardan mâ'adâ iklimler ve hükümetlerinde ebnâ-i sebîl bi-tâ'b mürur etmek için niçe kanatîr ve cesur ihdas ve ma'mûr edüb zamân-ı saltanat-ı bahirelerinde mashar-ı tîğ-i zafer peykerleri olan medn-i rikla'adaki erbâb-ı tahkîk yanında üç yüz altmış altı idügi resîde-i nisâb tastiktîr. İhtira' buyurulan âb-ı hayrât hâric-i nisâb-ı a'sîrât vematdır.

Tertîb-i evlâd-ı kirâm.

Sultân Mustafa viladetiş sene: 928

Vefâtîş sene: 930

Sultân Mehmed viladetiş sene: 928

Vefâtiş sene: 930

Varis'i taht-ı Süleymân-i Sultân Selim viledetiş sene: 920

Vefâtiş sene: 972

Sultân Bayezid viladetiş sene: 922

Vefâtiş sene: 969

Sultân Cihângir viladetiş sene: 937

Vefâtiş sene: 960

Bunlardan mâ'adâ duhat-ı ravza-i saltanat Sultân Murâd-ı Velid fî sene: 919

Mâte fî sene: 27

Sultân Mahmûd-ı Velid fî sene: 921 ve

Mâte fî sene: 27

Sultân Abdullah nâm üç şehzadeleri dahî piraye-i bahş hadika-i vücûd olub dun-ı sinnü'l-buluğ berkinde-i dest-i kahr-ı rüzgar ğadâr olmuşlardır. Cedd-i emcedleri merhûm Sultân Selim türbesîne mukîm künc-ü mezâr olmuşlardır. Sahibetü'l-hayrat Mihrimah Sultân kerîme-i mükerremeleridir. Şeref-i tâ'lîmleri ile Mevlânâ Hayruddîn kâm-bin olub dergâh-ı müzdahim ceyah iken devlet-hâne-i dünyâ-yı bi-bekâ darü's-sa'ade-i u'kbâya tebdîl eyledi.

Fî sene: 950

Vüzerâ-i a'zâm Piri Paşa

Piri Paşa mâte fî sene: 29

İbrâhîm Paşa katl fî sene: 922

İyas Paşa mâte fî sene: 944

Lütfî Paşa a'zî fî sene: 47

Hadım Süleymân Paşa a'zî fî sene: 51 ve

Mâte fî sene 52

Rüstem Paşa a'zî fî sene: 60

Ahmed Paşa katl fî sene: 62

Rüstem Paşa mâte fî sene: 68

Semiz Â'lî Paşa mâte fî sene: 72

Mehmed Paşa /s.443/

Meşayih-i İslâm

Mevlânâ Ala'uddîn Â'lî el-Cemâlî mâte fî sene: 932

Mevlânâ Şemseddîn Ahmed el-Müştehir bi-Kemal Paşâ-zâde mâte fî sene: 940

Mevlânâ Sa'dî Efendi mâte fî sene: 945

Mevlânâ Çivi-zade Mehmed Efendi a'zî fî sene: 847

Ve mâte fî sene: 54

Mevlânâ Kadri Efendi a'zî fî sene: 949

Ve mâte fî sene: 950

Mevlânâ Muhyiddîn el-Fenârî a'zî fî sene: 952

Ve mâte fî sene: 52

Mevlânâ Ebu Su'ûd Efendi

Tafsîl-i Vaka-yı Ahd-i Sultân Selim Hân

Sultân Süleymân Nişân aşık-ı selatîn el O'smân hazretlerinin ravzatüssüfay-ı cenânâ irtihâlleri haberi i'bret eseri Anadolu muhafazası için cem'i sipâh ve Kütahya'yâ tertîb-i bermer vuzarda darb hayme-i hargâh eden varis-i evrasın vedihim Sultân Selim Hazretlerinin keşküzârı olacak ol şâhbâz bülend pürvaz ök-i istikbâl müstekar serîr-i câh ve celâl tarafînâ tahrîk şehir-i isti'câl edüb âşiyân saz taht-ı saltanat oldu. Fî rebîülevvel li sene 974. Şâh selim oldu. Emîrû'l-müminîn in târîh-i sâl cülusudûr. Rayat-ı hümayun henüz arâmgir küne sükün olmadan yevm-i rabiada Sultân Celîl berrikasâ'id birle mea'sker zafer-i esîr tarafînâ tahrîk-i levay-ı felek fersan edüb fer kudüm behcet rüsumları birle darülcihâd Belgrad rüşk a ver arâm zatül-imad oldu. Fî mim müjde-i karb-ı vüsul râyet Selim Hânı sektivarda a'mâl-ı letâyıf elhayl birle kırksekiz gün serbeste-i izhâr etmenin vezîr-i sedvede tedbîr ni'melbedel hayât câvidânî olacak sügür-ı İslamiye umûrunâ kemâl inhazam ve serat-ı mansura ahvâlînâ hüsn ü nizam verdikten sonra evazeköst ve hayli alemgir edüb Belgrad ahraz-ı şerîf pabus ve edâ-i himmet ve tehniye cülus eyledi. Fî rebûlahir 10 Sultân â'lî yyin mekan hazretlerinin nâmazînâ şâh ve sipâh hazîr sagir ve kebir rahmed civân melik-i kadîr oldukdan sonra ceset-i mütahhirleri mirtad-ı münevverelerine irsâl olunub bedrikâ-i gaz ü ikbâl birle darusaltanat cânibine sevk-i ketayib buyuruldu. Tâbût-i sultân cennet mekan şehri İstanbul'a vüsul bulacak fazıl mükrim şaFîl mezheb nakibol eşraf Seyyid Muhterem Efendi İmâmiyetle havâs ve a'vâm tekrâr salat-ı cenâze edasînâ kıyâm edüb

pişgâh cami' lamiünnûrlarında ğark-i deryay-ı rahmed rabbülgafor oldular. Fî cemaziyel ahir Hakan Süleymân makan Sultân cedid delalet baht-ı sâ'id birle **s.444/** semendre sahrasınâ sâye-i endâz sa'â'det olıcakları rûz-ı Fîruzda sadrin fazıleyñ Hamid Efendi ve Perviz Efendi heminan Sultân bülend mekan olub bu takrîb delferib ile ğâlibâ şifte-i mi ve mecidleri oldukları duhter reznâm ümmül habis hakkında hehy-i manker kasdînâ itale-i lisân düşnâma ikdamları bâ'is tekdir ser çeşme-i meşrebî â'lî leri olub menzile gelindikte ol muhdire-i i'smet meâb-ı rivâyet hâtır için azl ile mazhar-ı i'tâb oldular. Mest-i cân ikbâl penc-ı ruze olan Hoca Ataullah Efendi savâb didi üzre İstanbul kazısı Ka'zîzade Ahed Efendi Rûma yerine Mısırdan mazul Hasan beg zade ve Burusa kadısı muallim zade Anadolu'yâ yerine Kutahyâ kazısı Menla Çelebî oldu. İstanbul'a vûsul'u meyser olub Devlet-i Kâhire ve şevket-i bâhire ile duhul günü terakkı ve bahşış için yeniçeri tayfasından çekilen dağdağa ve teşviz Sultân Selim ettaba' Hazretlerinin dil bgallerin tahdîş iken saf-ıu cemîl ile mu'âmele buyurulub giHân ve meHân Hân-ı ihsân terakkı am-ı en'amlarından hassa yâd u nisâb tam oldular. Fî 25. Ol asrın mustalılı üzre 8000 kadar yumlu tayfası ki şehzadeler sancakda oldukça hidmetlirnde olan sınıf a'skerden ibarettîr. Her sınıf hüddâm dergâh -ı şehñ-ı şâhîden kendü cinsi defterine kayd olunub güyâ ki mehr-i bahre vürud ve ol deyyayı bipayan içinde mahv-ı vücûd eyledi. Şehzade-i a'lî nejâd Sultân Murâd Hazretleri kâ'idetül-mülk Saruhân Manisada ilim efraz i'mâret etdiği ferzend sema' temendleri Sultân Mehmed'in Güher tâb-ı dar vücûdu kandil eyvân-ı şehved olub pereri bizer güvar-ı ced â'lî miktarları müjde-i kudüm zayfı mükrim ile şad-ı hârem oldular. Fî zilkade izz-ı mûrahin ta'yini üzre vilâ'detleri 73 senesi zilkadesi evâilinde olub ebul'meğâzî Sultân Süleymân Hân Ğâzî hazretleri Zigetvâr seferine giderken tatâz bâzâr cay-i nâm-ı menzilde bu haber behcet eseri vâsıl ve kemâl-i surûr ve şad-ı manı hâsıl olmuşdur. Aksay-ı I'râk Arapda vakı'-ı meşâşe nâm-ı mülk-i vasi'-i hakimi olan ibni a'lîyan-ı mutî' fermân iken bin şehne-i heybet-i Süleymaniye pençesinden tahlîs giriban edicek cadde-i müstakîm ita'atden inhirâf edüb Basra hıraliyesinde emva-ı şena'at işa'at etdikden sonra mukarrer kadîmine insıraf etdiği berdüşte-i pişgâh-ı bergâh-ı Cenâb-ı Hak Selim olmağın Bağdâd Beylerbeyisi İskender Paşayâ fermân-ı celîlü's-şan sadır olub şaşa'a-i tiğ-i beran ile Melik meşa'sa'-i **/s.445/** münir. Ve ol kişver-i ser-taser mazhar eyledi. Fî sene 75. Vâlî-i Mısır Mahmûd Paşa ziyâde zu'lûm ve tâ'lî ye tesalli etmegün bir gün gulak'a gederken kasr-ı belduye nâm-ı makâmda bir bağ divarı şikafından sadr-ı sînesîne isâbet eden dane-i tüfeng ile bu dâmgâh renc-ü inadan mevkud olub mirmiran hakk-ı şehban Sinan

Paşa ol makâma reva görüldi. Fî mim. Sadaret-i Anadoludan müteka'id Abdülkerim-zade Muhammed Efendi mukîm darünnaim-i tekrim oldu. Fî mim dârâ-yı melik-i cemcâh Acem Tahmasb tarafından tenniye-i cûlus-ı meymenet-i menhus için Revân Hakimi Şâh Kuli Hân Edirne meştasından takbil hayiye-i bisat devlet-i menat eyledi. Fî mim Kral-ı Engirûz tarafından dahî elçi vasil olub mahraz-ı şerîf nabus oldu. Fî mim Mukarreb el-Hazret-i Sultâniye Siyavuş Ağa büyük mirâh olub mansıbı ile evvelin pâye-i süllem-i kasr vezaret-i penahide oldu. Fî zilkade İmâm-zade mazhar leng-i cibâl-ı Yemende kemenkin olduğundan mâ'adâ kal tayfası dahî dest güstahı birle perde-i edebî çak ve beylerbeyleri helâk edüb zuhûr u neva'ış ve fitne ile Melik-i Yemân muhtaç feth-i celîl olduğu marûz âsitân sultân sâ'id olmağın Habeş Beylerbeyisi Özdemiroğlu O'smân Paşa Yemene Vâlî olub mir miran-ı Şâm Lala Mustafa Paşa dahî kifâyet mikdârı Mısır a'sker ile O'smân Paşayâ imdâd için serdar ta'yîn olundu. Fî evâ'il sene 76. Mustafa Paşa Mısıra varub ta'yîn olunan a'sker ve hazîne ve zahireyi tâleb ettikde Hâkim-i Mısır Sinan Paşa müsâ'adeden sûret müba'ade gösterib tarafından der-devlet medara nevâle a'rz u mazhar irsale olundu. Hidmet-i sera'sker kendüye tefviz olunmak babından Sinan Paşanın etdiği tedbîr müsâ'ade-i vezîr-i kebir ile netice-i pezîr olub Mustafa Paşa Mısırdan Şâma avd eyledi. Sinan Paşaya Mısırdan mir miran-ı Bağdâd İskender Paşa caneşîn olub serdar dört bin kadar güzide a'sker ile cânib-i bürden taraf-ı Yemene tahrîk-i rayat-ı a'zîmet eyledi. Fî receb Osman Paşâ hud-ı sahâ-i mülk-i Yemeni gubâr fitne-i â'lî matahhirde tedbirül-dest-i tasarrufda olan nice kal'a-ı teshir edüb âb-ı nâb hüsn ü tedbîr ile âteş-i fesadı ihmad etmiş idi. Sinan Paşanın harb-ı vusûli malumu olıcak bu hidmet-i celîle nasîb tekrar olduğundan sera'sker kânûn-i derunumda âteş-i haseb sâ mân sözi olub kendüye kastit üzre idügi münakis-i mirât-ı hatırı olmağın Tûfân bila mu'arız olmazdan mukâddem kabetül-a'mâl âsitân muhlidül ikbâl tarafınâ a'zm olunub kenar-i selâmete vaz'-ı kadem eyledi. Bir seneden /s.446/ ziyâde Sinan Paşa Yemende Hâkim-i mutlak el-inan oldukdan sonra eyalet-i Yemân Behrâm Paşaya inâm olunub Sinan Paşa hükümet-i Mısır ile tekrâr taraf-ı Kahireye atf-ı inan a'zîmet eyledi. Bahr-i kalzem sâhilinde Ejdar Hân nâm-ı vîrân kal'a kurbunda Karadeniz müntehasında bahre vürud eden nehr-i ten-i merba'adan iki mil kadar yer hark olunmak ile rudden nehranla muttasıl olub meracal-bahreyni yeltekiyan fe hacas-ı nümayan olacak sefa'in-i İslamiye ile a'sker irsâl-i asan olub verasında olan Gürcistan Şirvan ve dadiya memleketini teshir belki İskenderane derya-yı zulmana dek diyâr-ı küffarı envâr-ı dîn-i mübîn ile tenvîr mümkin idügi künc-i bekarbeyisi Hasan Paşa a'rz-ı inhasıyla

berdaşte-i pâye-i serîr şeref-i mesîr olmağın Paşa-yı mezbûr ol hidmeti itmâm ile memûr olub birkaç bin kapıkulu irsâl ve bu husûstâ sera'sker ile yek-cihet himmet-i sadıka olmak için Kırım Hânı tarafına dahî hal-i hüsrânı ve nâme-i hümayun-ı sultânî isâl olunub ba'de tığmerâhil ol mahâle vâsıl olduklarından hasebül-emr hidmati lazımeğe mübaşeret ve a'sker iskanı için ejderHân Kalasını dahî ta'mîre nîyet olunmuş iken sehaddi memâlik-i mahrusa kendü memleketini varisîne mümtid olduğu takdirce tedriç ile başat-ı yed istîlâ ettiği kiver dahî kılar ve hükümet-i O'smânıyan olan vilayete munazzım olmak havfukla Hân sûret-i hayr-i hahide tertîb ettiği mukaddemât mekru karîb müntec avdînâ bihengâm olub a'sker-i İslâm sahray-ı tiğе gibî bir bürye-i pürtev-i taba düşdü. Nice eyyâm âb-ı tâb mamûl hayat-ı usam tevara-i gıyabatülceb-i a'dem olmağın leşker-i Nusret eseri sabâh dem berk çemân üstünde bulunan katarat jale ile tertîb-i lisân edüb ol sahra-yı hisâb ve ilifte nasarat ziyâde a'sker telef oldu. Fî mim. Beynel aşâyîn safhâ-ı esmanda birbirini müte'akib mihr-i mah heyetinde iki cism-i nûrani nûmayan ol bu feyz envardan şeb tar nemu dar-ı niham ve ziyada mürfeit değil iken üç günlük mesafede cilvegir-i mirât-ı inzâr oldu. Fî muharrem li-sene 77. Zümre-i Etraktan bir şâhıs yüz bin bercânib-i ğâyet-i siyâh ve taraf-ı ahara ziyâde beyaz bir sagir oğlunun istishar ol şekl bu el a'ceb ile devr-i ebevâb edüb dirhem ve dînâr-ı bi-şemâr iktisâb eyledi. Fî rebî'ülahir elcâh zaruret ile sâ'lîk-i rad kazâ ve ba'zı kasabatda mübaşîr hidmet-i rûkûn ve imzâ olmuş iken sadreyn-i fazıleyn Ebu Su'ud Efendi ve Çivi-zade Efendi te'sîr-i terbiyeleriyle Tirede menlağ-ı Arâb müderrisi olub 946 hilalında medrese-i /s.447/ Hasekiyi karîn-i itmâm ve cilve nûma-yı münsa-ı hasen hitâm oldukda ol muhbire-i laneşîn sâhib-i cemale şâhâ'det-i amme ile akid akdî hâlî bend-i kemal olan Mevlânâ Mustafa eşşehir bî-bostanzade ki müsâ'ade-i baht ve küşad keytâlî birle kadr-ı Anadolu da ancak on gün sadr-ı refî'ül-kad vedâ beyd Çivizade merhûm mahlulundan sadarat yolu olan vusûl ile kevkeb baht-ı gayret-i bedr olub nice a'vâm meyân u'lemâ-i ilamda mânend misli sâir-i dair olan dava-yı meşhura esbâb sebebiyle mazhar mekr u sedm Vezîr Rüstem ve 958 hududunda azl ve teftîş ile perîşân ve irhem olmuş idi. Füc'et-i terk-i tenginay cihân ve a'zmistan-ı cenân eyledi. Fî râmazan. Hûlasâ-i kazıye oldur ki Rüstem Paşa ile Vezîr Haydar Paşa meyânında berasiyâb maddesinde âteş-i nizar iltihâb edüb hak ü sâb Haydar Paşa tarafında olduğu cihetden Mevlanay-ı mezbûr mihec-i müstakîm şer kavm-i mesluk kudum u kâlem hükm ü imzâ etmegin vezîr-i azam muktaza-yı kazayâ tâ'lîk sem-i ruz etmeyyüb cadde-i lec ve hüsam üzre kıyâm ve ba'del-azl teftîşine ikdâm ile merâsim izni tamâm eyledi.

Nice eyyâm Şamdan mazul Mevlânâ Ahmed belkaf bamdan Şâm dek câmi-i Ebul-Fethde mübaşîr hidmet teftîş olub her seher müfettiş efendi cenâbarı istizhâr ettükler idivar safhatından mersum kâ'lem çeli ve firkaf bulunmak ile ezrede hâtûn-ı delirîş olur idi. Ba'deleteyâb altı mevlanay-ı mezburun taharat zil ismeti sudûr edüb mânend subh u sâdık refzi ve güşade cübeyn ve saduca veş-i mesar-ı nasîb -i vezîr-i vüzara-yı oldu. Hâld-ı aşıyan merhum Sultân Süleymân Hân hazretleriyle yanlarında hakkı rızâ sâbit şecere-i a'lâka-i muhabbet ahud sahâ-i sînelerinde sâbit olub meratib samyâ-ı ilmiye-i tanekerem inan a'zîmet iken irşâd itstida hüdadadile sahn-ı medresesinde teşt pazen dağdağa-i tahsîl-i rütbe câh ve azl-i nizin sum'a-i tebettül illallah olan eşşeyhül-â'rif billah Bektaşî Yahyâ Efendi Hazretleri azl hâlderin ve vâsıl ila-ı â'lîyyin olub mirkad pür-nûrları ziyaret-gâh-ı cumhûr oldu. Fî zilhicce saderet-i Anadoludan müteka'id İskilibî Cafer Efendi Tayyar Ruhi şâhsar cenane pürvaz eyledi. Fî mim rendbiga tabî cezire-i Kıbrıs ki asitadan fen-i mesaha ta'yini üzre da'iresi yedi yüz mil ve niş-i keristanına ca'rî olan inhar-ı gayret ceyhûn ve nîl olub kal'a-yı meni-a müştemil ve akıl dejak gene mu'asenesinde pader-ı gül-i der-hakim-i âsûde hâl kenf-i nihadan olan mülk-i küffardan iken /s.448/ veli'ahd-ı hilâfet-i Sultân Selim Hazretleri şerf-i efzay-ı taht-ı saltanat olmazdan önce Mısır-ı Kahireden estabal amirelerine ihda olunan huyul târîkiye sevk-i rüzgârınâ hemvar ile Kıbrıs'a düşüb ol nadan esban-ı hassa-yı tavile-i temel lûke çekmiş iken bim şâhâne-i siyâset ile kasrid-i hıyânet etdiği bâ'is al-birar hâtır-ı şehzade-i â'lî tebâr olub ol cezireyi dâhil havza-i teshir etmek semîr-i zamirleri olmuş idi. Bi-fermân-ı yezdanı serîr-i süleymanı zatı kerîmleri ile tekrim olunacak takdîm ehem kâ'idesini imalden sonra ol nîyet hayırmalı kuvvetten fî'ile götürmek donanma-yı hümayun tertibine fermân-ı â'lî sadır olub ba'del-itmâm serdar-ı donânma olan Vezîr Piyale Paşa ve Kapudan Â'lî Paşa ve cezire fethine memûr olan Lala Mustafa Paşa ile üç yüzden ziyâde envâ'-ı sefa'in irsâl ve u'mûmâ vilâyet-i Anadolu a'sker-i sipahsaları ile Silifke iskelesinde içtima etmeleri için hükm ü cihân metâ-ı isâl olundu. Fî muharrem li-sene 978. Ol eyyamda tâ'ife-i Yahud merdûd mahâllesinde ihtirakı vakı' olub bir haftâ tamâm mütemadî olmağın sernihâde-i vesâde-i maraz kavlı olduğu cihetden eday-ı hidmeti lazıme iktidârı olmayan zabıt bektaşyan Cafer Ağa mazul ve mahlulüne zirahur kebir Siyavus Ağa mevâ'il olub nemular arsa-ı kıyâmet olan mahâlle vaz'u kadım etdiği dem bi-evanihi ta'ala cevş ve haruş âteşe sekven geldi. Müsâ'ade-i bâd-ı murâd ile mirsa-yı Tuzla mecmu-ı sefa'in-i zafer karin olub kürsi-i memleket olan Lefkoşa sekiz yerden mahsur leşker-i mesîr olub fî sefer ginya ahhâr nâm-ı müellifinde

al-i merhûm donanmanın hareketi şehir-i rebî'ülevvelde olup mah-ı rabi-i sanide Tuzla İskelesinde Vaz'-ı lenger-i sükkân olundu. Deyü mersum kal'a ta'yîn etmiştir. Â'lî gila ettahdirin mücâhidîn-i dîn Lefkoşa muhasarasında çile-i erba'in tekâmül ettikleri gün anvet atıyye-i feth-i mübîn ile kambin nefa'îz emvâl ile har şâh-ı sipâh teng oldu. Girne sükkânı Lefkoşe ahâlîsinden i'tibâr edüb say-ı ban-ı emân-ı iltica ve Yaf nâm hisâr erbabı dahî iltizâm-ı cizye ile mekanlarında ibka olunmak ricâ etdiler. Serdar Mahmûd ebivakı bir müktesayı re'yi sayib mukaddemânı Lefkoşe cânibine a'zîmet ettikte mimiran-ı Maraş Mustafa Paşa'yı eyalet a'skeriyle sedmüdâhil ve muharrim için Mogosa nâm-ı makul sabûlmerale /s.450/ irsâl etmiş idi. Muhâm kala'-ı meftuhayı itmamdan sonra bakiyye-i ümera ve sipâh ile ol tarafa tevciye rû'yet hareket edüb canâb-i Berisi bi-tamâmına giriftâr dâ'ire-i hisâr odlu. Fî evasıb-ı şehir rebî'ülahir serdar-ı donanma Piyale Paşa dahî reva deryada seyd ve şikâr ederek Mağosaya vâsıl olup taraf-ı bahireden dahî ol hüsn ü hasîm mahsur kezât-ı dîn oldu. Ol hilalda dani ve barut vesâ'ir esbâb-ı muhâsara ile mala mâl bir kalyon ğark bahr-ı zihar-ı ataş olup Yemen ve şimalında hârem-i hümayun hizmeti için müntecib sekiz yüz ğulam ve pür-sitar ve emvâl tuhaf kıymet ve aksa-ı zerter ile pür-i bâr iki kalyon dahî bî-hükm-i tehir-i civâr gayebet-i cebr-i ademde karâr ve kuzât-ı nusret mematı suhte-i nar engisar eyledi. Müşâhede-i şâhid zafer-i kemâl metanet ve istihkâm cihetinden aceletilvakt müyesser olmayub tavl-i meks-i iktizâ ettiği nümayan olmağın hücûm-ı cend-i şitâ kat-ı tarîk deryâ etmezden mukâddem Piyale Paşa Kapudan-ı donanma ile a'zm-ı âsitân-ı devlet âşiyân edüb serdar Mustafa Paşa tazyîk ehil hisâr üzre kutubvar merkezinden karâr eyledi. Eyyâm-ı muhasarada müştemilat-ı cezire olan sa'ir kala' ve ziyâ mashar şimşîr-i zafer olup yüz yigirmi bin kadar re'âyâ tahrîr ve resmen bilmesanihe birer altun cizye tahmili ile yerlerinde tahrîr olundu. Ol bahâr huçeste asarda serdar-ı donanma ta'yîn olunan Vezîr Pertev Paşa Kapudan Â'lî Paşa üç yüz kadar kadirğa ve mavnâ ile badban ğışay a'zîmet olup Cezayir-i Arâb Beylerbeyisi olup Â'lî Paşa yirmi pâre kadirğa ile dört yüzden ziyâde sefine müştemi ve bir rûz-ı firuzda ilam-ı İslâm Magosa sâhilinde mültemi oldu. Taraf-ı saltanat-ı aleyhden irsâl olunan hazîne ve zahire ve malın bedemene olan edavat-ı kala' sultân serdara teslîm olunduktan sonra i'lâ-yı dîn gemilerine sedd-i râh olmak için Rodos cânibine a'zîmet etdiler. Dilhân üzre esbâb-ı muhâsara hazır ve amade olıcak Serdar nâmdar ve a'sakir-i zafer şi'ar tekrâr ikdâm üzre kıyâm ve yetmiş gün dahî şeb ü rûz-ı kûşes ve ihtimâm edüb sadme-i dane-i havar-i âteş-i feşan ile rahnedar olan divar-ı hisardan şâhid-i zafer revnüma ve cilvegir olmağa

âğâz etmeğin mahazil küffâr nâcâr kar-ı bâb niyâz u dest-i tazarru vezarı ile der-hisar-ı bâz edüb ser ve canlarına had-ı emân aldılar. Melâ'in ha'sırın Frengistana esat etmege ta'yîn olunan yirmi pâre sefîneye nefîz emvâl-i ehl ve iyallerin iştahmîl edüb dâmen sera'sker takbil için Hâkim-i Magosa kendüye meda-i gilâb ile serdar-ı â'lî cenâb otağına hazîr oldukda Pişsarı tarafından sudûr eden hüsn ü hitâb-ı kemâl huşunetiyle ve eveb verib dâhil-i saleb akdi sulh olan asara-yı Müslimîn ıtlakı husûsu istintâk oldukda esirlerin biri cümlisini tu'me-i şîr-i şimşîr ettüm deyü redd-i cevâb nasb etmeğin naks-ı ahd ve misak etdikleri cihetden nâme-i emanı darb-ı kâlem budlan olunub ol gıdar sedmekar bir muktezâ-yı lâzime-i riyazet giriftâr serpençe-i siyâset oldukdan sonra ricâli kadirğâlârdan emsâli ile kürek hizmetinden a'mâl-i nisa ve etfâ'lı ve cümle ahvâlî haytâ-ı zabt u tasarrufa idhâl olundu. Fî rebî'ülevvel li-sene 979 aldı Kıbrıs adasını Şâh Selim târîh-i fetihdîr paşa-yı kışver düşa kema yenbagi zabt u ahkam cezire hizmetinin itmamdan sonra Bağdaddan mazul Muzaffer Paşayı mir miran edüb bedrike-i sürür nâ-mahsur ile a'zm-ı dergâh-ı saltanat-ı dest-gâh eyledi. Peyâm-ı feth vüsul ü bâ'is-i ittisam gance-i hâtır-ı sultânı olıcak takdîm-i edâ-i şükr bezdaneden sonra Edirneden mazul Kami Efendi mecmu'-ı cezireye kadı mazıl hükm olub kâlem-i iftâ Rodos müftüsü Ekmel Efendi dest-i istihkakında müselleme oldu. Cezire-i mezburesîne hecriye-i sevk ü işrinden ahd-ı hilâfet zinnûreynde vali-i Şâm Mu'âviye irsâl etdiği ibtâl ricâl ihtimâmıyla yağsa ve tarac olunub ol makâmda mücâhirin-i dîn vaz u aşiyane-i arâm etmege imkân olmamağın ahâlîsîne behresîne altı bin sikke-i efrenciye cizye ilzam olunub taraf-ı diyâr-ı Şâma avl olundu. Me'asker hüceste seserde şehver-i ibâ'det ibnû Samed ile mevcûd ricaül-hakden ma'dûd olan sahabeye Ümmü Harâm Binti Melcân Ensarî radiyallahu anh eyyâm-ı muharebede katreden düşüb hazret-i seyyidü'l-ebrar ahbarı üzre şehide-i a'zm-i ras-ı şebistân ravza-ı rıdvân etmeğin Tuzla nam-ı makâmda defîn kabri pürnûr ve mirkad-ı rahmed mirsadı elâne-i enâmdan kabrül-acüz ünvanıyla mezkûr olub ravzası ziyaret-gâh dost ve düşman mercî' ve me'âb erbâb-ı neva'ib-i mübîn olmaşdur. Birkaç sene mürüdundan sonra irsâl-ı mâl-ı mezbûr kânûn-ı mu'attal olub ihmâl ve tahsîr-ı hükkam ve kışver-i İslâm ilvayalanyâ mesnâ oldu. Tâk-ı amm-ı semân ve işrin ve semaninmih hududunda salatin-i Mısırdan melik-i eşref birseba-yı çeraksi dar-ı şimşîr kuvet-i Kâhire ile tamame-i cezire-i teshir ve sükanını dest-i zincir kahr u tedmir etmiş iken ba'zı fetar ve ihtilâl ahvâl-ı hilalında küffâr-ı hakısar tekrâr tashir-i rütbe-i asitebdar ve kuzât-ı nusret semât-ı semâtî /s.451/ ol diyardan tard ve ib'ad edüb amm-ı birus-i encama dek dest-i tekallüb-i küffarda karâr

eyledi. Ümiddir ki ba'delyevm ol kişver-i kudüm-i menhus-ı müşrikîn isabetinden mahrûz ve emîn olan donanma-yı hümayun Mağosadan Rodos cânibine salub kâfir gemileri subsucest cevri derken cezire-i Girite varub dest-i talan ikran ile kara ve ziyabını vîrân etdikden sonrâ Mora mukâbelesinde vakı'a-i Venedik Kralınâ tabî kefalarına ve körfez dahî ba'zı cezayir âteş-i yağma ve karad ile isâl-i hasaret olundu. Düşman gemilerinden eser za'il olmayıb mevsîm-i şitâ dahî karîb olmağın Rûmeli a'sker vatanlarına avde murahhâs olub Lund Gemileri dahî kana'in bihesâb ile meştalarınâ şitâb eyledi. Mevcûd gemiler a'skerden hâlî olduğundan mâ'adâ mâl-ı gani'met ile mala mâl olub dem-i iltihamda düşman bed-gühre a'rz-ı hezl etmek kuda mekandan gizran olmuş idiki bir yevm bahs-ı müstemirde Preveze mukâbelesinde Venedik ve İspanyanın bir saz ve sel ü mihyâ ve mertebe üçyüçden ziyâde kadirga ve on iki mavnâ ve bi-hesâb tartanasınâ raset gelinüb iki bahr mevac bi-pür ve ebribirleri ile ihtilât ve emtizac eyledi. Sadme-i top ve tûfeng bahre ıztırâb ve hay-ı heva erbâb-ı ceng-i kubâb simav gün gergüne inkılâb verib bi-avnihi ta'ala fetih ve zafer-i miyyesser olmak emaratîn zuhûr etmiş idi ki Kapudan Paşa himmet pa-berheva ve tehvarına bihengâm ile advi bî-dîn alayına salıb meyân-ı bahrı bilade kaldı baştardesi mânend sağır bade-ı gülgün ğark-ı hûn ve lamhatü'l-Basrada ilm-i zernigar-ı sernigün olub kapudan gutâ her bahr-ı rahmed ve sefa'in zafer-i kara'in nişâne-i sadme-i top ha'zîmet oldu. Fî cemazıyel ula. Mervidir ki esnâ-i timuc derya-yı hicada elli kadar sefa'in-i küffâr mezsûr emvâc-ı a'dem ve yirmi binden ziyâde mülâ'in tane-i top ejder dem olub saf ikdamları rahnedar satme-i inhizâm olma asar-ı aşikâr olmuş iken Kapudan Paşa başderdesi iki kâfir mavnası meyânına düşüb tahrîk-i hür ve bal-i iktidârı olmamağın murg-i cân kapudan dane-i tûfengi Frenk ile şikâr olub yüz doksan pâre kadirga nasîb-i kutbar-ı hak-i sar oldu. Pertev Paşa karaya dönölüb menkul ve mahzun İstanbula vâsıl olacak mensub vezâretten mazul ve bir sene sonra rahmed-i hakka mevsul oldu. Cezayr Beylerbeyisi Uluç Â'lî Paşa kendüye tabî yirmi pâre kadirga ile bezl-i nakdîne iktidâr ve düşman gemilerinden yirmi iki pâre aktarma şikâr edüb mesub-ı selâmet vâsıl-ı dergâh-ı /s.452/ sa'âdet oldukda kapudanlık mansıbı ile tebcîl ve Uluc lakabı ile tebdîl olundu. Fî şaban sadr-ı Anadolu Hânevizade Â'lî Efendi mansıb-ı hayâtdan munfasıl ve pertev-i nûr-ı vücûd-ı â'lem-i envara muttasıl oldu. Fî râmazan avn-i sübhânî karîn-i himmet sultânı olmağın dört ayda mecidden yüz elli pâre mirseb ve mükemmel kadirga ahzar olunub nevrûz-ı sultânide kupadan-ı celîl iki yüzden ziyâde gemi ile tığ-ı tomar deryâ-yı sefid ederek avarın önüne vardıkda küffâr donanmasına düçâr olub sipâh-ı

zaferinden kadec zenad nızal ve tarde rabet olmadığından mâ'adâ şebb-i tar perdedar olmağın eşâ'l-i âteş-i kıtale iştiğâl olunmayub eğer ah-ı selâmet derginâ dest mezburu herkese ve redd-i zeban-ı ceban oldu. Fî rebî'ülevvel li-sene 80. Mervîdir ki' edâ-ı dîn eşra-i müşrikîn pençesîne reva deryada zevrak hurşîdi zirin ilmi eryâ fanustan özge mikr-i felek digerleri aksi görülmek itikadında olub feragbal ile mirâh-ı hayalle rinde sahîl-i İslâmiyeyi garat hevasından per-i bal-i güşade etmişlerken nâ'teyda sûret hevl-i engiz müşchedesin bâ'is hazîn-i râh-ı gürir olmuştur. Vâlî -i Müstevla-i vilâyet-i Yemân mutahhir-i leng bu sene-i seniyede vâdi-i a'deme vaz'-ı kadem eyledi. Fî mim. Nakı Sa'âdet Giray Taşkenti muharrem Efendi seyr-iSırbistan-ı cenana revâne olub Manisa fetvasından mazul Bağdadi-zade Hasan Efendi mensıb-ı mehlul ile tahsîl kamuranı ve ser-bülendi eyledi. Fî mim. Sadaret-i Rûmdan müteka'id Mula'im-zade Mevlânâ Ahmed a'zm-i darü's-sa'âdeti ve mutüce makam-ı Mahmûd oldu. Fî rebî'ülahir serkerem bade-i aşk-i ilahî serhoş bâ'lîğ Efendi Paşa hilâf-ı vezâret ile â'zm-i der-devlet olub Hüseyîn Paşa mir miran-ı Mısır oldu. Mesâhib-i pâ'dîşâh ferhûnde cemâl-i müteferrika Celâl Beg gürûr-ı iktifat-ı sultânı ile huzûr u hümayun-ı Selim Hânide Şeyhülislâm Ebu Su'ud Efendi hakkında ıtlak-ı inâm rahş-ı zebân etmegin sılası olan kasaba-ı Manastıra nef olub bunca feryâdın eşinden dimedik dâd eyliyeyim. Sen ki dâd etmeyesin ben kime feryâd edeyim deyü rikâb-ı şehriyar-ı gamkara izhâr-ı söz ve güdaz içün ref etdüğü ruk'a-i niyâz kar-ı ker olmayıb ol diyarda devr-i sohbet-i sultân-ı â'lîşşan gam ile cân verdi. Amm-ı mezbûr şehverinde inti'zâm-ı yafte olan def'i bedi'ülasarda vezîr Piyale Paşa ve Kapudan Uluç Â'lî Paşa ile iki yüz elli sekiz pare kadirga ve on iki a'det mavnâ ile derya-yı sefide salub Pulyâ yakaların arsa-ı tişe-i ğaret ba'dehu Venedik /s.453/ zîr-i fermânında olan sevahile isâl-ı enva'ı haserat etdiler. Ol esnada der-devlet nevalden misâl-ı lazümü'l-intisâl vârid olub Venedik keferesi sâye-i neşîn eyvân-ı itmi'nân olmak ricâsına asıtan-ı merakîm-i aşiyane mezze iltica edüb me'murleri karîn-i husûl olmuştur. Meğayır-ı a'kd-i sulhu vazı'a iktam olunmaya deyü fermân buyurulmağın hükm ü hümayuna imtisâl olunub kurbu mevsîm-i şitâ sebebiyle İspanyayâ tertîb-i ceza olunmak mühimmesi bahâra te'hir ve sâlîmen dergâh-ı sa'adet-i dest-gaha teveccüh olunmak tedmir olundu. Fî şevval Kutbul-Arifeyn Nûreddîn zade Şeyh Maslahuddîn Vâsl-ı a'la-yı i'liyyin oldu. Fî zilkada. Vezîr Sinan Paşa serdar ta'yîn olunub iki yüz almış altı pâre kadirga ve on altı mavnâ ve on iki kalyon ile Cezayir-i Arâb taraflarına ırsâl olundu. Fî muharrem li-sene 82. Muhayz-ı kudret kamile-i ilahiye ru-nüma olub tevelli sûret kahrı kahhareden bir şirare ile matbah-ı amire ve hâlvahâne

ve kılar bigbâr hâkester âteş-i fenâ oldu. Fî rebiûlahar danaberin mühimmat kılar-ı amire tedariki için kılarcibaşı Hadım Mesih Ağa mesned-i hükümet-i Mısırâ i'tilâ eyledi. Fî mim a'sker-i Fîruzin eser-i refakat huzûr u tevhîd bolat'ı tomar bahr-i zeHân edüb kalavra ve etrâfını ve meşine adaların ve Sicilyâ yakaların suhte-i âteş-i garat etdükden sonra kürsi'i memleket-i Afrikayâ olan Tunus'un canibin şakiyesinden İspanyaya tabî Hâkelvad nâm-ı kal'ayı sengin bünyadı mazık hisara giriftâr etdiler. 37 gün muhâsara eden ol hisâr gerdun medâr dâhil kabza-i iktidâr oldukdan sonra ba'de müddet küffara tekrâr arâmgâh ve a'sker-i İslâma seng-i râh olmamak için dar-ı divarı mazhar sûret-i celâl ce'alnâ aleyh safilûha oldu. Fî cemaziyelevvel Şeyhülislâm Mevlânâ Ebu Su'ud el-Ammadi Hazretleri civâr-ı rahmed-i pür-ver dergâh-ı mürtehil ve kabza-i Ebu Eyyüb Ensaride eser-i hayırları olan mu'allimhâne sahasına müntakıl olub sadaret-i Rûmdan mütekaid Hamid Bülendi müteahhid emânet-i kübrayı iftâ oldu. Fî mim men la ebussuda ola makâm cennet târîh-i sâl rihlatleridir. Defeter-i müla'zîmet vaz olunub ulemadan her payeye ta'yîn aded-i mülazımın ve senede bir nevbet olunmak Mevlana-yı Mezburun netice-i sa'y-ı meşkur ider a'za-i a'srın sermed-i meşayih-i hâlvetiyeden Şeyh Süleymân Amedi telkini ile Pâdişâh işret-i ayin-i cemşit nüzhedgâh-ı izz ü temkîn hazretleri cemi' münahidan tevbe ve inabet ve saltanat-ı dünyâ ve âhiret cem'ine himmet /s.454/ edüb hattâ iki ay sonra vücûd u behbudlarına â'rız olan maraz-ı sersam ile üftade-i pester-i natuvanı olduklarında hutabe-i hassa-i sultânî takid-i beden ve ıslâh mizaçları murdâd oldukları şarâb-ı nabe muhtaçdır deyü itba' ve selef-i saf-ı mübtela oldukları illette i'lâc ber'üssa'a eder gine ittifâk etmişler iken hâl-i a'kd-ı yemîne ruhsat vermeyüb dahil-i istisna-yı elamen etallahe bikalb-i selim ve vâsl-ı bezl-i şarâb-ı kevser ve tesnim oldu. 25 Şaban li-sene 82. Salatîn-i güzîn-i O'smâniyeden sarây-ı amirede kişver-i nasutdan â'lem-i lahuta güzer eden şehriyarların ibtidası bunlardır.

Viladetiş fî sene: 930

Cülus-ı fî sene: 974

Müddet-i saltanat sene: 8

Müddet-i ö'mr sene: 52

Sur-ı hıtandan sonra Konyâ ve Mağnisa ve tekrâr Konyâ ve Kütahyada terfî-i rayet-i hükümet etmişlerdir.

Beyân-ı Hayrat

Hârem-i muhterem Beytullahu'l-Harâm etrafında üç yüz altmış kubbe-i bülend binâ edüb Edirne'de câmi ve darulhadis ve medrese ve mu'allimhâne icad etmişlerdir. Karabekir nâm mahâlde câmi ve i'mâret ve etrafında olan sur pâ'dîşâh-ı mağfurun eser-i cemilelerindendir. Ayasofyâ etrafında olan ebniya-i muhdesse izale ile sahn-ı câmi'-i tevsîye' ve iki minâre terfî' edüb gericadidan ile meylân eden divarların sengin payeler ile üstüvar ettirdiler. Sadme-i pir ü pel ile münhidam olan Büyük Çekmece köprüsini vâlid-i mâcedleri tecdîde ibitida edüb itmamına bunlar muvaffak olmuşlardır. Fî sene 979. Tam-ı emrulcısır târîh-i itmamdır.

Evlâd-ı Alî Nejâd

Veliâhdı saltanatı Sultân Murâd Hân viladetiş fî sene: 953

Sultân Mehmed mâte fî sene: 980

Sultân Süleymân ve Mustafa ve Cihângir ve Abdullah ve O'smân nâm-ı beş şehzade-i Ferhûnde tebarları olub yevm-i cûlusda ıslâh-ı mizâc-ı â'lîm nâmıyla şerbet-i a'dem nuş etdiler.

Dehteran Sa'det-i Nişân

İsmi Hân Sultân zevce-i Mehmed Paşa Gevher Hân Sultân Zevce-i Piyale Paşa şâh sultân zevce-i Hasan zabıt-i Yeniçeriyan bunların ceddi â'lî şanları Sultân Süleymân hengâm-ı /s.455/ saltanatında Şehzade-i kerîmeleri olmağın yüzzer bin altun mihir ile Siyavuş Paşayâ tezvîc etmişlerdi.

Esatize-i Kiram

Zeyrekzade Muhyiddîn Efendi ve Bahşi Efendi ve Cafer Efendi ve Şemsi Efendi vahîden ba'de vahîd sevk-i umûr debistân ifadeleri olub şeref-i efza-yı serîr-i Süleymanî olduklarında Ata!ullah Efendi sadr-ı neşîn mekteb-i tâ'lîmleri idi. İsabet-i aynel kemâl ve şamet-i ğurur ile tefrik-i kulub u ricâl afitab-ı ikbâline bâ'is-i tedrik-i zevâl olub mihr-i vücûdu tahtûlarza münkesif oldu. Fî safer li-sene 979 a'vâm-ı saltanatlarında Mevlânâ Ebu Su'ud el-Ammadi Hazretleri dest-i piray-ı ivân-ı iktâb olub evahir-i ahd-ı hilâfetlerinde ancak dört ay kadar zamân Hamid Efendi mütekefîl-i hidmet-i fetva olmuşdur. Sihri mükerrermeleri Mehmed Paşa vezîr-i azam ve kefil-i mûhân hâlk-ı

â'lem olub kendüler müsahibleri Şemsi Paşa ve Celâl Beg ile pişnehad dil-i safâ i'tiyadları olan vadide nadîde bir küşe komamışlardı.

Tafsîl-i Vakayı' Ahd-i Han-ı Sâlis

Peyâm-ı intikâl peder bezer-ü varları Manisaya sâye endâz sa'âdet ve ikbâl olan hâlef-i karîn-ı şerifleri Sutlan Murâd-ı aver hazretlerinin vâsl-ı sem'i eşrefleri olıcak kürsi-i saltanat tarafına tevciye vech-i tevccüh buyurub ol Güher-i ferhûnde ferban saltanat-ı zebûr efser ikbâl ve mahlebini tâb ve câh-ı devlet saz-ı dazda buruc ile vâsl-ı kemal olıcak Fî râmazan el mübârek li-sene 982. Bu bir â'dil-i şahenşahdır ki tâ haşr-ı nefahire edinür a'hd ile eyyâm kuşanub tiğ-i zirek-i çedekte tahta sipaha künc-i bi-had kıldı. En'âm a'tâ bahş oldu. İhsanına târîh-i cülus salınâ şimşîr-i İslam 983 atâ ve kerem ile meşhûr â'lîm olan Nişancı Feridun Beg amm-ı cülusları içün hüsn ü nizam verdikleri tarihdîr. Pâdişâh-ı â'lem oldu. Gül gibî sultân Murâd dahî târîh-i sâl-ı cüsullarıdır. Rûmeli kaza'skerliğinden munfasıl olan A'bdurrahman Efendi bu tengina-yı bi-bekâdan safâ-i safâ evza-ı melik-i ukbaya rihlet eyledi. Fî rebî'ülevel li-sene 83 tehnine-i saltanat içün Şâh Tahmasb tarafından nâme ve hediye ile hâkim-i Revân ve Nahcivan Tokmak Hân mahrez-i şerîf tekbi-i rikâb hilâl-ı misâl eyledi. Fî evâ'il sene 84. Nakibü'l-eşraf Hasan Efendi istila-yı za'af piri ile eda-yı hidmetine a'dem-i /s.456/ kudret ile istîfa edüb Anadolu Sadaretinden müteka'id Malul-zade Seyyid Mehmed Efendi ol makâmda kıyâm ile ikrâm olundu. Fî mim bî-hükm-i istidrac 54 sene tâc-ı şâhı birle mubahı olan mubahı bed-mezheb Şâh Tahmasb sinin ö'mri hudud hams ve sittinde şehir-i Kazvinde eşher-i rivayet üzre pesr-i muhteri Haydar Mirza mâderi mübâşeretiyle mesmu' madefin zîr-i zemîn ve a'mâl-i niguhidesîne rehin olub Haydar Mirzayı iclâse karâr verilmiş iken yirmi seneden berü ifsad erbâb şerr u fesâd birle hâlâ Kahkaha nâmıyla zavan-i zavanâm olan ala vezn-i Ceyrutulmevt Kalasinde mübtelâ bend-i bila olan pesr-i giteri İsmâ'il Mirza labu'in haberi Peri Hân hatem-i mekr u tedbîri ile Haydar Mirza ta'yîn karârı infîsar ile İsmâ'il Mirza şâh oldu. Fî mim. Tahmasb aksalgaye denâ-ı tâb-ı rezîl-meşreb bu hal u hesabda ilim ve idarat-ı müskir ile ol tayfanın râhat u bahtı berbâd-ı dâde idi. Şâh İsmâ'il meslala-i tevkik hüdâ dell-i râh ida olmanın âb-ı vüçûdusalık olduğu târîk rufaz ve ilhattîn minhac-ı müstakîm i'tikâd-ı ehl-i sünnet velcema'atâ inan-ı tâb müraca'at olub tahviyet-i millet-i Hânefi nahbe-i efkarı ve mezheb-i Şafî muhtarı olmuş idi. Gurat-ı Revafîzi kendüye kasti üzre oldukları mesmu' olmağın evlâd-ı Tahsambdan şâyeste-i serîr şâhın 15 şehzayı Kazvinde merhûm Sultân Bayezid ve

evlâdı şehîd oldukları Atmeydanı nâm-ı makâmda tu'me-i şîr-i şimşîr zühre şikaf ve ol zümreden ancak bir nûr-ı basar ve bişu'ur-ı basiret görüb abendeyi mu'af edüb sal-ı şimşîr hilâf fîkrinde olan eclafdan bir günde on bin kadarınâ tâc-ı Kızılbaş cildan bî-emân tığ-ı gunbaşı ile zebaniye-i darulcâhime teslim eyledi. Ezmine-i muhtelifede sadme-i kahr ile üftâde-i hak-i helâk olan serhisser bedgüher otuz binden te'avüz etdiği mukarrerdir. Çünkü sipehr-i bed-mihri hâlk-ı aleme hemîşe eşrâb-ı zehrâb cevri-i sedme etmek resm-i dirimi olub bu dar-ı mihnet-i gururda râhat ve huzûr zamanı eyyâm-ı civanı gibî serûsseyyirdir. Abbasiyandan Nâsır li-dînillah zu'lûm ve bidadda alimken kuvvet-i yedisîne zimâm-ı hilâfet dest-i istalasına müsellemler olub feser-i sad-i ihtira Zâhir bi-Emrillah adl-i dâd ile memâlik-i İslamiyeyi ma'mûr ve abâd etmiş iken ancak dokuz ay dest-i piraye eyvân-ı hilâfet olmuşdur. Kezâlık İsmâ'il hûn-i meşreb yirmi dört sene ve Tahmasb bed-mezheb elli dört yıl ibadullahilmüslimine eziyeti güne gün ile delriş ve cengeri hûn edüb müddet-i salatant-ı Şâh/s.457/ İsmâ'il sani İsmâ'il sanfeb ve ceddine nisbet meyân-ı amiyanda Ömer İbnü'l-A'zîz ahd-i hilâfetini tezkîr etmiş iken bî-hükmi-i takdîr mümteni ettağyir birsîne tamamdanda mukkadem mutala-i zamân haberi perihân ruhsat-ı vaha-yı hândân mübâşeretiyile silaf-ı saf-ı şehadet nuş ve safhâ-ı safâ efza-yı rıdvân vera-yı canan-ı der-agûş eyledi. Fî râmazan li-sene ol şâh del-i agâh mâ'rif-i dest-gâh sahâ-i şehvetden sadr-ı ivân şehadete su'ud edecek hâkim-i Hamrasan gavur gudabında taht-ı şâhiye suud edüb pederi buhul ve imsak ile cem'ü idhâr etdiği hazain-i envâle kemâl gafletinden vazîyyed israf ve ezimetde cümlesini itilaf eyledi. Şehyülİslâm Hamid Efendi a'zm-ı darü's-selam Sadr-ı Rûm Kadızade Ahmed Efendi müftilenam oldu. Fî şaban bi-envâ' hârem-i sarây iffet ü sahibetü'l-hayrat Mihrimah Sultân bu tengina-yı bi-bekâdan huddec-i neşîn-i rihlet olub ser-i Sırbistan-ı cenânâ harâman ve sâ'id-i şehîd vâlid-i macidi merhûm Sultân Süleymân Hân mezâr-ı mağfîret mezarı civârında şebistân rahmed-i rahmanide nihân oldu. Fî Zilkade devlet Giray Hân a'zm-ı iklîm-i a'dem edüb Sa'âdet Giray evlâdından Mehmed Giray hıl'at-ı Hânî ile mükerrerrem oldu. Fî mim. Ba'zı kütüb-i tevarihinde nazar-ı reşîde olmuşdur ki diyâr-ı şarka sefer tedar-i babındîn fermân-ı Sultân Murâd aver sadır olıcak Vezîr Celîl Mehmed Paşayı tevil bu emri hâtîr-uhte-i te'hire düşürmek için nice mahsur beyanıyla bezl-i mektudan kusûr etmedi. Ve şarkı fîtne garb tarafına sefer-i mukarrer olursa a'sker yüze çıkar. Ve meva'cîb-i sâ'ir masâ'rif muza'rif olur. Dersaya zîr-i bâr tekâ'lîf-i şakide zebûn olub zihâb ve ayar leşker-i mansurda pâ-yi mâl makbur olur. Velîy-i selem diyâr-ı avem sertaser mashar olmuş ve re'ayası muktezay-ı kazâ ve mezheb üzre bir

memleket-i ittihad ve ülfet eder ve ne mahsul anda kalacak a'skere kifâyet eder bir ki anı zabt u muhafaza için sâl-ji sâl bu canibden a'sker-i hazine-i sefriyana muhtaç olan anı memalik-i mahruseye zan ve ilhakda mahz-ı bezl ve infaktan ğayrı ne mütasavvurdur. Ceddi emced-i â'lî yyin mekanları merhûm Sultân Süleymân Hân ol kişver menhusûl esere etdiği seferde ne zahmetler çekilib a'kd-ı sulha râhat-ı bahş edince ne denlü hazîne telef ve ne kadar a'sker zayi ve ne denlü bidâyet harâb olmuşdur. Bu re'y-i na-sevaba ilkâ sem'-i kabûl olunub esbâbına mübaşeret olunduğu takdirde bir fehva-yı şuru' mülzem ferağ müşkül-i fikr ve endîşe-i erbâb daniş-i pader gül olub dembedem /s.458/ ıztırâb u nedim-i eziyâd bulur deyü sedba-ı fesada saff-ı makdurda kusûr etmedi lakin taraf-ı saltanat aleyhte diyâr-ı acem seferine sebât-ı kudüm olmağın tahvili mümkün olmayıb eğer çi sefer esbabının tekmile ihtimâm ve şan-ı saltanatâ layık sipâh techirine iktam eyledi. Ammâ bu deme dek ne kederler çekilmişîr ve ne zararlar görülmüşdür. Suhuf u kütüb-i tevârîh ve siyerde muharrir dervelâyet-i magrib zemînde ğark-ı aksa Fas ve Marekeş Sultânı olan Şerîf Abdullah bin Şerîf Mehmed A'hd-i a'zm-ı a'dem azad edüb oğlu Şerif Mehmed Müstansır taht-ı pederi üzre is'ad olundu. Ammâ olan Şerîf Abdülmelik makâm leddü-hisarda kıyâm ve Müstensır ile harb ve kıtâl emrinde ihtimâm edüb lakin sa'y ü ikdâmı müntec-i inti'zâm olmağın ahd-ı der murada rûy-ı mâl ve imdâd ricâsınâ pâye-i serîr izzet-i mesire ârzûhâl edüb Cezayir Beylerbiyisi Râmazan Paşayâ Şerîf Abdülmelike imdâd ve mülkini tahlîs ile dilşad idesüz deyü hükm ü hümayun asidar buyuruldu. Deyü def'at-ı vuku' bulan ceng ve eşvade Müstansır mağlub hilâf-ı saltanat düşünden maslûb olub nefer-i kâlîl ile semt-i selâmete erişmeye mütehâllik ve Abdülmelik bi-mazûm serîr-i mülke malik oldu. Meydân-ı ceng ve setizde aheng-i râh-ı güriz eden Müstansır re'is-i erbâb-ı küfür ve dellal Partakal kralınâ iltica ve çah'ı geriban iştika edüb üç yüz top ve seksen bin Purtugal a'skeriyle kralını birarayâ güzâr ve vâdi-i sebîl nâm mahâlde Abdül-melik ile mutarâhat kara-ı kar-ı zar itterdi bu vadia dahî mucize-i bakiye-i Muhammedi zuhûr ve erbâb-ı şer u şur sadme-i inhizâmi ile makbur edüb yigirmi binden ziyâdesi fermân-ı şimşîr humefşanâ kerdin nihâde olduğundan mâ'adâ kırk bini esîr ve Müstansır berkeşte-i ikbâl ve kral-ı Portikal ni'met-i hayatâ seyr olub a'sker-i İslam fevk-ı ma mütesevvire el-evham-i i'tinâm etdiler. Hezâr-ı zer ü zar ile arsa-ı bir-i darda gemiler ile fîrâr eden cem'i andan şemâr-ı şenaver derya-yı kaffî'a kad ve esîr ile sedd-i râh-ı necat eyledi. Meydân-ı harb ve kıtalda kralın evlâdı keşte-i tığa bederi olub caneşîni almağın Melik-i Portikal İspanyâ Kralı dest-i temellûküne intikâl eyledi. Çünkü her nuş-i niş ve

râhat-ı teşviş-i ta'kîb etmek dehr u dernek kadîmi resmi ve kanuni der Abdülmelik nisâb-ı zafer nasîb olduğu dem birkaç günden beri kişver-i vücûduna müstevlî olan leşker-i za'af ve elem gâlabesiyle gâyet-i zebûn olub sermed-i bad-ı payaniş-i /s.459/ inan-ı taht-ı revâna tebdîl etdiği dem menzil-gâh-ı mahle-i hâmûşân oldu. Fî sene 985. Eyadi-i a'dîden güzend erişmek için ahâlî-i Erzurûm kendü mallarından etrâf-ı şehire sur çekmeğe tâlebkâr izn-i âlî olub mesulleri karîn-i kabûl oldukdan sonra dest-i yâre-i tişe-i ihtimâm ile itmâma sa'y u ikdâm etdiler. Fî muharrem li-sene 86. Şâh-ı gümrâhın hıfz-ı huze-i helâk-ı memleketde kusuru cihetinden diyâr-ı Acem muhteli'n-nizam olub her kûşede bir fitne-saz-ı ira-ı zenad-ı fesada âğâz etdüğü Erzurûm Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa tarafından ma'rûz-ı âsitâne-i muhlidü'l-ikbâl olmağın Fatih-i Kabus Lala Mustafa Paşa hıl'at-ı sera'sker ile mukır ve mürettib a'sker ile ruberuh sefer oldu. Fî sefer. Sadaret-i Anadoludan müteka'id Muhşi Sinan Efendi melik-i mahrus vücûdunâ sahib-ı zuhûr kavî dest-i za'af-ı Piri ve Hürrem istîlâsıyla sipâh-ı kavî mahfa'za-i kala'ı tenden kasrid edüb diyâr-ı hıssariden hayl-ı çingîz nâz-ı ecel hücûmuyla harâb oldu Fî mim. Sera'sker huceste eser tî merâhil edüb diyâr-ı Acem muzafen tenden Gürcistan evvelki senede Celd-i nâm sahrada nasb-ı hıyam ref'-i ilam olunduğu gün hâkim-i Revân ve Nahcivân Tokmak Hân ve Hâkim-i Küne imâm Kulı Hân ve emsâli dokuz hân ve sultân yigirmi dört bin Kızılbaşı ile me'asker zafer-i esere hücûm sevda-yı hamınA gırtar oldukları ma'lum olmağın serdar-ı bavkar bizzât serdaze-i vâdi-i gir ü dar olmakdan te'annüf ve istikbâr ve İskender anâ otağında karâr edüb sunule-i sükkanelerin def' için birkaç beğlerbeğiler ta'yîn ve kuş u huşlarından ferayed-i nesh u pend ile birkaç tezyîn edüb düşman bî-dîn-i Rufeza-i bed-âyîn üzerine irsâl eyledi. Dem hamle-i ibtâl-ı ricâl ile âteş-i kar-ı zar işti'âl bulicak nisâb-ı a'sker huceste eser olub on beş binden ziyâde serh-ı ser üftâde-i hak-i helâk ve nice umdeleri beste-i kemend fetrak oldu. Fî cemaziyelahire saff-ı sipâh-ı düşmandan olan ümera-ı Gürciden Kârıoğlu dimekle ma'ruf Minheçver şâhid-i zafer taraf-ı Sinyanda cilvegir olduğunu müşâhede edecek cümle etba'ıyla kerden nihâde-i rikâb-ı ittiba' olub tâc-ı hûrşîd-i revan İslâmda ser-bülend oldu. Fî receb. Pir u ikbâl birle taht-gahı Gürcistan olan Tiflis cânibine sevk-ı rayat-i irtihâl olunub Hâkim-i Dâvud Hân şâh-ı gümrâh tarafına fîrâr etmiş bulunmağın cümle müştemilat ve tabi'-ı ila bî-münazi zabt olundu. Fî şevval. Ümera-i Gürciden Aleksandıra nâm-ı mir-i dilir Tiflisde vezîr-i kişver der-muradînâ cübeyn-i fersa-yı inkıyâd olub a'sker-i İslâma /s.460 müstevfî zahire-i isâ'lî ile a'rz-ı hulus-ı bal ve taraf-ı paşa-yı kişver-i küşada tahsîl etmeye ve a'mâl eyledi. Fî mim. Darul-mülk-i vilâyeti

Şirvan olan şamahı üzerine atf u inan a'zîmet olunub Hâkim-i Aras Hân bim-i cân ile nicabîrise bazar-gahında tahsîl-i hayât çend-i ruze içün kenar selâmete müsare'at etmiş bulunmağın bî-menazi ve mezahım kabza-i teshire alınıb eyaleti vezâret ile Özdemîroğlu O'smân Paşayâ sezâ görüldü. Hücûm-ı cend-i şegar tekir-i kişver segun ve arâm olmağın sub-ı şitaya tevciye matbe-i a'zîmet olunub Erzurûmda had-ı rahl karâr olındı. Fî râmazan. Serdarın güzîde-i sipâh ile avdi şâha mün'akkis olıcak oğlu Koçkapan Hamza Mirzayı otuz bin kadar leşker-i menhusu'l-esere serdar edüb Aras Hân ve def'i nice hân ve sultân ile Şirvan üzerine havale eyledi. Fî mim. O'smân Paşa mevcûd a'skeriyle istikbâle isti'cal edüb Şamahı sahrasında guzât-ı İslam ve mûlahade-i li'am mânend nûr-uzalelm mukâbil olduklarında üç gün üç gece ala't-tevâlî sipâh-ı tarafeyn cenkden hâlî olmadılar. Yevm-i rabi'a Kırım Hânı birâderi Â'dil Giray leşker-i Tatar subar- feter ile Demîr Kapudan geçüb sipâh-ı İslâm imdadına erişmeğın saff-ı a'sker serh-ı ser pa mâl setur leşker-i mensur olub cem u endek-şemâr târîk-ı firâra muhtedî oldu. A'sker-i Tatar sudûr-ı ruhsat serdar â'detleri üzre Aras Hân ülkesîne ilgar edüb ganayim-i bî şemâr ile pür bâr avdlerinde geminde fırsat-ı beyn olan Kızılbaşlar alel-gıfle onların olub Â'dil Giray giriftâr ve a'sker tar-ı mar oldu. Kızılbaş nişve-i bade-i gururu sipâh tâze zar ile tekrâr Şâhamiye gelüb bu def'a girazan şedidi's-sula serh-ı seran ile mukâbeleye mecal olmağın O'smân Paşa maslahat vakt-i iktizası üzre endâz ile Demür Kapu tılarımı feth-ı Mülk-i Dağıstan meliklerin petlerin kasr eyledi. Fî Muharrem li-sene 87. Kadr-ı Anadolu sadaretinden munfasıl iken beledül-lah el-harâm kazasıyla ikrâm olunan Pervez Efendi Mekke-i Mûkerremede ehrâm-ı bend-i küfür ve da'-ı hakka lebbeyk zen olub Minada civâr-ı mezâr-ı Hazret-i Hatice-i Kübrada defn-i hak-i ıtırnak oldu. Fî mim. On beş sene kadar zamân Sadr-ı â'lî kadar vezaretde merbi'-i neşîn olub re'y u rezîn ve tedbîr-i güzîn-i ruhsâra tırâz-ı şâhid melik olan Mehmed Paşa âyîn-i dirin üzre ikindi divanı ederken bir hafîf divanâ elinde şerbet-i şehadeti nûş edüb Ahmed Paşa câ'lîs-i mesned-i vekaleti uzma oldu. /s.461/ Fî şaban. Hükmü hak ile şehîd oldu Mehmed Paşa târîh â'lem şehadetidir. Mir-i miran Rûmeli Siyavuş Paşaya hilat-ı vezâret iyanet ve icâbet olundu. Serdar Mustafa Paşaya idası tarafından isnâd olunan ihmâl ve taksirat nemîr-i münir şehriyar-ı olmağın hilat serdarı Fatih Yemânisinin Paşa kâmet-i istidadînâ piraye-i bahş-ı teşrîf olunub salefî Mustafa Paşaya der-ikbâla rûy-ı mâl etmek teklîf olundu. Fî safer li-sene 88. Tekiddîn nâm-ı muncem mu'allim Sultân Selahaddîn Efendi sabidi üzre tophâne üstünde câh-ı rasad peydâ edüb mübaşeret-i ikimiş iken Hoca endi müterizları istihrâc rasat olunan devlet azmüddetde

munkâ'rız ola gelmişdir deyü serîr-i şeref Mısır'a ref' etdikleri evrak ve zemzeme ü ifsad bâ'is-i ibtâl asâl oldu. Fî mim. Şâh Mehmed hudabında teskin-i âteş-i kahr u kin ricâsınâ der-devlet nevâle maksûd sultân irsâl edüb mahrez-i şeref rûy-ı mâl atatbe-i câh u celâl oldukda cevab-nâmesi li-maslahat mevkuf u'kde-i tehir ve ihmâl oldu. Fî mim. Vezîr Ahmed Paşa a'zm-ı mülk ü bekâ edüb mühr ü vezâret bir vezîre teslîm olunmak emri teher ve ihmâl ve mansıb-ı kayum makâm-ı birle Serdar Sabık Lala Mustafa Paşa iclal olundu. Fî rebî'ülevvel dildâde-i cemâl la-yezal üftade-i aşk-ı izzet-i zülcelali Üftade Efendi hazretlerinin vücûd u mes'udu Burusada hak-i fenaya fetade oldu. Göçtü Üftâde Burusanın katb u tarih sâl-i irtihâlleridir hüma-yı hümayun sâye-i vezâret zıl-ı ifkan serr-i serdar Sinan Paşayı nüzhet-gâh melik-i bekâ edüb sabıkan sadr-ı Rûm Nakibül-eşraf Malulzade Esseyid Mehmed Efendi mütesaddi-i hizmet emanetkar-i mensıb-ı fetva oldu. Fî mim tayfa-i yahud narenci mikver destarlar ile kendülere hayli vaku itibar verüb taraf-ı neharda husûsen ayun u ashâb ağdarda mübdela-yı duhân ve mağlub-ı zanen olan binevarların ve sehnak uma'mâleriyle iltibas mukarrer olmağın imma-ı meymunkeş ihtimâmıyla kırmızı çuka takvayâ tebdîl-i şekl-i menhusları bu heyet-i mamure tahvîl olundu. Fî mim. Hazinedar başı Hasan Ağa Mısır hükümetinde Mesih Paşayâ hâlef olundu. Fî cemaziyelula kayım-ı makâm Mustafa Paşa a'zm-ı temaşgâh iklîm-i bekâ edüb Rûmeli Beglerbegliginden ol esnada sadr-ı vezarete itilaf eden Siyavuş Paşa mesned-i vekâlet sadaret-i uzumâda fermân-ı fermân oldu. Fî cemaziyelahır mühr ü vezâret Serdar Sinan Paşaya seza görölüb kethüda-yı bağban Yemişçi Hasan Ağa ile irsâl olundu. Fî şehir-i receb /s.462/ Sadareti Anadolu'dan munfasıl Ehizade Mevlânâ Mehmed bin Nûrullah bi-nâm ve nişân vâdi-i hamûsan oldu. Fî zilkade li-sene 89. Şeyhülislâm Nakibül-eşraf Malulzade Efendi dest-i piray-ı mesned-i iftâ oldu. Fî zilhicce. Sinan Paşa eşgal-ı hayz-ı sera'sker eden birer dîn ve devlete layık ve rütbe-i sadarete muvâfık bir hıdmete muvaffık olmayıb laf u güzaf ile secce sehar-ı leyl ve nehar ve sahra-yı Erzurûmda haymezen karâr iken ba'zı evhammâ tabî ve efkâr-ı faside sabr u segune mani olmayıb mühimmat-ı sefer ve tayf-i a'sker beglerbegilerle teslîm edüb diyâr-ı azem ahvâlinı der-devlet nevâle bizzât a'rz u tefhim iktizâ etmişdir. Deyü bir vecd ilgar sekbarı a'zm-i dergâh câh u celâl ve hak-i der mecid ve ikbâla rûy-ı mâl edüb ba'zı mukaddemât-ı memure birle bî-sudûr ruhsat hayme-i hareket ihtiyâr etdiğinden i'tizâr ve bezl dirhem ve dînâr ve bi-samar ile mesned-i vezâretde karâr eyledi. Fî safer li-sene 99 ne içün tertib-i sur-ı surûr olunub elli beş gün günâ gün seyr ü temâşa nebine ikam ve bast-ı semât zevk ve sefahat olındı. Fî cemaziyelahır.

Muhammed sünnetine eylen ikrâm varid sur u surudur. Hidmed-i hitam edasına Vezîr Cerrâh Memed Paşa mubaşîr olub mazhar sinuf nazeş ve bahşîş oldu. Evahir-i sevrde resm-i kadîm dehr-i per fîtnes ve üzre Yeniçeri ile sipâh beyninde nagâh-ı arâbâda ve gavga şeyda olub bezm-i sur takeb-i tehi ve garre-i surûr ve sarîh oldu. Tehniye-i sur takribî ile şâhidîn tâleb-i sulh için tekrâr fem ü keşan hakim-i İbrâhîm Hân hak-ı âsîtân bülend mekana yüz sürmüş idi. Eyyâm-ı esverde şâh tarafından mugayir isti'dâd-ı sulh ba'z-ı ahbâr vâsıl olmağın Yedi Kulede habs olundu. Vezîr-i azam Sinan Paşa elçi ihracı için Şâh-ı gümrâh tarafına a'rz-ı ihtiyaç idi'a idi deyü kemend-i keyd idaya mübtela ve mugalgarada uzled-i ferîde-i künc harale inzivâ olub Siyavuş Paşa sadr-i menşûr Ferhad Paşa serdar-ı diyâr-ı Acem oldu. Fî zilkade. Vezîr İbrâhîm Paşa menşûr hükümet-i Mısır ile ol cânibe tevciye râyet-i a'zîmet eyledi. Fî rebî'ülahir li-sene 91. Ferhad Paşa taraf-ı Revânâ revân olub badetteshir kırk beş günde etrafınâ bir sur mümteni el-endiras binasıyla tahsîn ve mir-i miran-ı Vancugabe-zade Sinan Paşayı vezareti ile Muhafazasınâ ta'yîn eyledi. Fî receb li-sünnet menzili oldu. Revân Târîh-i Fethidir. Serdar revânâ karîb ba'z-ı evvelkileri dahi zabt u teshir ve serhad-ı /s.463/ memâlik-i mahrusede olan kala-ı müstevfî a'sker ve hazîne ve zahire irsalıyla teşyid ve ta'mîr edüb meştay-ı Erzurûm'a atf u inan müraca'at eyledi. Fî şaban bi-envâ'-ı hârem-i sarây i'smet Vâlide Sultân hevdec neşîn-i rihlet olub Sultân Selim mezârı civârında hadd-ı rahl ikâmet eyledi. Fî zilkade Üsküdar da câmi medrese ve darülhadis ve i'mâret ve darüşşifâ binâ etmişdir. Kâmet-i bi-istikâmet şehzade-i serefrâz hil'at-ı i'mâret ile izz olunub kürsi-i diyâr-ı Saruhân olan Manisayâ sâye endaz-ı emân ve emân oldu. Fî zilhicce vezîr-i kişver keşa O'smân Paşa Demîr Kapu Şirvanda mâye-i bitisam sagur-ı İslâm olıcak nice âsâr merdanki izhâr ve ol aktarda on yedi kal'anın miftahların dâhil kabza-i iktidâr edüb kabza-i vilâyet-i Şirvanı zamime-i mülk-i O'smânî etdikden sonra bir hesâb-ı fermânî sultân Vezîr Cafer Paşayı nâmzed-i hidmet muhafa'za-i Şirvan edüb kendüsü dest-i Kıpçaktan a'zm-ı dergâh-ı Sultân afâk eyledi. Kaffeye dahil oldukda Hânı Kırım Mehmed Giray mukaddemân Şirvan seferine bizzât memûr iken fermâna ita'atden istikbâr ve suveriyet-i muhâlefet izhâr edüb birâderi Â'dil Giray irsâl iktifâ etdükden mâ'adâ bsudûr izn-i serdar a'sker-i Tatar Aras Hân evvelki sene ilgar etdiklerinde ba'del-avd Giray-ı giriftâr kayd-ı âsâr olandan O'smân Paşayâ gayz-i izmar edüb zemence ahz-ı zar kasdînâ a'sker-i bi-şamar Tatar ile kafeyi muhâsara ve Osamniyan ile otuz yedi gün bünyâd müsacere eyledi. Hânın heng nâmûs u saltanatâ ikdâmı baıs takdîr serçeşme-i sultânî olub Konyada u'zlet-i ferîde olan birâderi İslam

Giray ihat-ı ezaz daraz Hânı ile teşrîf buyuruldu. Kapudan ile a'rz-ı Kırırna vâsıl oldukda müddet karı-i avn barı ve destyârı-i himmed şehriyârı ile serîr Hânı ve cûlus edûb Mehmed Giray dâhil iklîm-i a'dem oldu. Kıldı İslâmı kal taraf-ı saltanat-ı iliyeye gec nazar etmek pirâman hâtırınâ bahş-ı hâtîr olub Paşayı mezbûr canibinden kendüye kasd-ı intişar etmegın def-i mahzûr emdiye etdüğü hareket-i mezbuhu isnâd-ı töhmed habeste badi ve bî-çârenin â'lem-i vücûddan nâbûd olmasınâ müeddi oldu anarkad-ı sem' hâne vâsıl ve mutabık vakı'ulhâl idüğüne i'lm-i icmalî hâsıl olmuştur. Rahmetullahi aleyh O'smân Paşa Tunnema ile muhid-i /s.464/ rahl-ı emân olan dergâh - ı sa'âdet-i destgaha rûy-ı mâl edûb hıdmet şayestesi mukâbelesinde mazhar sınıf iltifat-ı sultânı ve ber aydan sonra teşrîf-i latîf vezâret-i uzema ile dahî sadr-ı piray-ı kamuran oldu. Fî cemaziyelahir li-sene 92 ceza-isvi a'meli dâmen kirtel emeli olan Mehmed Giray Hânın harb u sertiz esnâsında ba'zı evlâd-ı şefa nihadı asi nıgayâ güziz etmişler idi. Zam-i fâsîd muhâl endişeleri üzre istirdâd melik-i murusları kasdınâ hevalârınâ tabî nice bin eşkıyâ ile dar-ul Melik-i Kırım olan Bağcesarayı basub hân ve etba'ına isâl zehm-i tuğ ve eziyyet ve ızrarı ve dâmen melikden dest-i tedavüllerin gütah etmege hânın a'dem-i iktidârı marûz der-devlet medâr şehriyârı olmağın ol diyâr-ı âb-ı tâb şımşîr sâ'ika birle tedhir etmek için vezîr-i azam O'smân Paşa sipekeş İslâm ve hadım Mesih Paşa kayım-ı makâm olub tunnema ile Sinopdan geçmek üzre Üskûdar sahrasında nasb-ı hıyam seryam inhizâm olundu. Fî şevval. Tegayis hakimî iken fîrâr eden Simon birâderi Dâvud Hân irşâd bahd-ı mâder-zad birle sernihade-i hân ita'at ve inkıyâd olub Mar'aş Beglerbegliğı i'nâyet buyuruldu. Fî zilkade duhter-i sad-ahdar sultânı Ayşe Sultân muhafız-ı Mısır İbrâhîm Paşayâ nâmzed olub taraf-ı saltanatından daveti mutazammen ehbâr teakub etmegın a'zm-ı dergâh mekarim dest-gâh edûb Mısır defterdarı Sinan Paşayâ taht-ı gâh Yusûfî teslim eyledi. Fî zilhicce serdarın hareketi keremiyet hengame-i şikayâ masârif olub meşak sefer-i zemistanı nice tabnâb u leşker sultânı olmağın şiddet-i serha pürnüvan futur gelince Kastamonuda tevekkuf ile memûr olub mücerred âvâze-i hareket rayat zafer avat istima'ı ile iklîm-i Kırırnda tahrib ve içtima eden perîşân rûz-ı karlar tar-ı mar olduğı merfu pâye-i serîr sa'âdet mesîr olmağın Ferhad Paşa sub-ı diyâr-ı Aceme tahrîk-i tuğ ve a'lem eyledi. Fî muharrem li-sene 93. Medîne-i münevvere kazasından mazul Seyyid Mirza Mahdum nâmına Merkûm oldu. Fî mim. Sultân Bayazıd karbunda kafuri kemerler ve sengin umûrlar üzre binâ safer muhafaza-i Kâhire-i Mısır İbrâhîm Paşa hân-ı âsitân muhlidul-ikbal ile intihâl /s.465/ edûb a'rz etdüğü pişkeş ve nisar yirmi kere yüz bin altun takvim olundu. Fî

cemaziyelula. Serdarul Melik Âzerbeycân Tebriz kurbunda serh-i siren fitne-engiz ile mutaraha-i kar'a-i harb u sertiz edüb nesîm-i fetih ve nâ-nusret senâ zenkisva tuğ-ı sera'sker muvahhidîn ve dest-i ilhizam ve heybet-meva kenreva serh-ı seren bedâyîn oldukdan sonra ta'kîb-i düşman esnasında mir-i miran-ı Karâman Murâd Paşa ki ahd-ı saltanat Ahmed Hânide vezîr-i a'zam ve ve serdar-ı ekrem olub darb-ı şemşîr-i hüsn ü tedbîr ile erkân-ı eyvân devlet rûz-ı efzûn O'smâniye istihkâm vermişdîr. Esb-i bed-pası hatâ itmekle giriftâr kıldı idü olunduğu ve Tebrizyan gayr-ı vakı' gadr u hıyânet töhmetiyle vü günâh katl u garat pençesinde mübtela-yı bela-yı siyâset oldukları ve şehir-i Tebriz otuz beş günde hisâr-ı üstüvar ile tasin ve Diyârbekir Beglerbegisi Hadım Cafer Paşa hidmet-i muhafazaya ta'yîn olunub serdar badelavd civâr rahmed perver dekarda karâr etdüğü ahbarı vâsıl atabe-i devlet medâd şehriyarı olmağın hâtem-i yemîn vezâret-i uzema Mesih payeye teslîm ve mir-i miran-ı Vanci Ğalâzâde Sinan Paşaya muhafaza-i sağur ve zabt-ı leşker-i munsur için manşur sera'sker terkîm olundu. Fî zilhicce. Şâhoğlu Koçkapan Hamza Mirza asker-i serhisâr ile Tebrizi muhafaza etdüğü berdeşte-i izz-i huzûr olub Ferhad Paşa tekrâr hidmeti sera'sker ile memûr oldu. Fî rebî'ülahir li-sene 94. Mesih Paşa mesned-i vezâretten tenzîl Sultân Murâd aver hazretlerinin duhter-i sadehterleri Ayşe Sultân İbrâhîm Paşaya a'kd-ı nikah olunub Kânûn-ı kadîm sultânların mihri yüzbin altun iken Pâdişâh cemeâh hazretlerini tazimen ve sultân cenâbların takrimen isin bimesma üç yüz bin altun mihir tesmiye olundu. Fî cemaziyelahir. Alanya naz olan Mevalânâ İvaz harf altâ ıvaz olub Eğri Kapu dahilinde hasbelvasiyye ve cesed-i hakikisi yine aslınâ munazzeme oldu. Fî zilkade ve zîr-i azam oldukdan sonra manzur ayn-ı i'nâyet olub hükümet-i eyalet-i Şâm ile sadıkam oldu. Fî zilhicce ava'za-i karb-ı vusûlû serdar cemi'yyet ser-haseran-ı katarat-ı simâb /s.466/ gibî. Pür ıztırâb etdüğü hâlde perdilân fuzât bir gice alela'cele Hamza Mirza metrisini basub altmış ve Kayataş atan kafa küb bir tobt bend-i zencîr teshir etmegın galebe-i heras ile esâs sebâtları endiras bulub emid vasl-ı şâhid zaferden keff-i nazar ve sabrâ tâkatları olmamak ile zarûrî bi-dest-mâye-i feth-i sefer etdiler. Fî rebî'ülevvel li-sene 95. Bedrikâ-i hızlan ile geceye vardıklarında berşeb Hamza Mirza def-i humar-ı hûn ve elem tefrih hâtîr-ı pergam için idare-i camcem ederken birkaç teleng-i elinden sermest seppâ-yı a'dem oldu. Fî rebî'ülahir li-sene 95 hıdmat şeyastesi mukâbelesinde muhafız-ı Tebriz Cafer Paşanın menşûr câh ve itibarı tuğra-yı guray vezâret birle müzeyyen oldu. Şeyhülislâm Çevizade Mehmed Efendi sadr-ı piray eyvân safâ-ı safâ efzay-ı cananâ hırâman olub Abdulkadîr şeyhülmüeyyidi sadr-ı pira-yı ivân refî'üşşan fetva oldu. Fî

cemaziyelula. Çivizade Efendi bu cihândân eyledi rihlet târîh-i sâl intikalıdır sadaret-i Anadolu'dan sonra Şâm ve Mısır Vâlî olan Abdulgani Efendi mazulen Burusayâ vâsıl oldukda mensıb-ı hayâtından dehi munfasıl ve ziniler yekiyesi nâm-ı makâmda âsûde olan eza-i ikrâm hâlka-i cemiyetlerine dâhil oldu. Fî cemaziyel ahir. Üveys Paşa Vâlî-i Mısır olub sal-i bi-sâl der-devlet nevâle irsâl olunan beş kere yüz bin altun yüz bin dahî terakki eyledi. Fî mim ala rivâyet bu bidâd seyi-i selefî Sinan Paşanın zad ve rûz-ı me'adıdır. Hafız-ı Yemân Vezîr Hasan Paşa ol diyara bast-ı ved istîlâ eden tayfa-ı Zeydiyenin sipahsalarları olan evlâd bu lal-herlingden kulle-i cebanga tahassüm eden beş nefer-i güzidelerini kemend-i letayîf lehayle bend ve tuhfe-i dergâh Sultân Ercümend edüb zîr-i destlerinde olan kala ve bekâ-ı kabza-ı teshire oldu ihbâr sadmesi âsitân şehriyar bülend iktidara vâsıl oldu. Fî mim. Avâre-i dar u diyâr olan ol biçarelere kâder kifayeden ziyâde ulufe ve zad u zevada ta'yîn olunub Pavend karâr olmak için Yedikule cay-ı kararları oldu. Â'lî Paşa guda hur derya-yı a'dem olub damad muhterem İbrâhîm Paşa vezaretle kapudan oldu. Fî receb. Gürcistan ülkesinde Temanis Velûri ve Kevri ve Ahisha kal'aları yapılub Tiflise istihkâm verilmek üzere Simon mel'ûn sergerddan sahra-yı perîşânı olub ol herze ki küce bâzâr la-mekanı olan avâre-i bî-aşiyânı üftade-i dâm intikâm etmek şartıyla diyâr-ı Gürcistan hükümet-i şah-ı gümrâh etibba'ından rû-gerdân olan Mahmûd Hâna /s.467/ erzani buyurulmak ricâsına serdar-ı Ferhad Paşa tarafından arza dest vârid oldu. Fî mim. Darussaltânata kazı ve Nakibü'l-eşraf iken sadaret-i Rûm itibarıyla kazâ-ı beytullah elharâmı cazz-ı emâl ve ol makâm lazımul ihtirâma tevciye mutve-i irtihâl eden Mirza Mahdum lakabıyla malum Mevlânâ ve Mu'avveneddîn Eşref cenâblarının tavîf rûh-ı revânı kabe-i vücûdda edâ-i hüccetülvedâ ve irci'a nidasınâ kuş-ı kabûl ile istima' eyledi. Fî şevval yevm-i irtihâle lek-i mensıb-ı nekabet-i ahıra tevciye olunmamış idi. Peyâm-ı intikalı marûz dergâh-ı â'lî oldukda ol mansıb celîl ile sahn-ı müderrislerinden Keçi Mirzade Mevlânâ Yahyâ Efendi tebcîl olundu. Şâh-ı Acem hudabında Şerzendi Kockapan der nida-i gerek merk-i zebûni oldundan istîlâ end ve ganı birle olinca akli perîşân ve mukim beytül-ahzan olub devlat peder-i heva şâhı ve saltanatından keff-i nazar râğbet etmegin idda her taraftan diyâr-ı A ceme vaz'-ı kadem edüb ol kişver-i ser-taser herc ü merc ile hâkester oldu. Ol hamleden Hân-ı Özebekyan Abdullah Hân Horasana sevk-i sipâh behrâm intikâm ve eşhr-i Herat dokuz ay muhâsara ile zafer müyesser oldukdan sonra sükkânını katl-ı amm ile i'dâm edüb Oğlı Abdülmümin Hân dört ay muhâsara ile meşhedi teshir ve ahâlîsini ilhak ve dad-mir eyledi. Taraf-ı saltanat ilye-i O'smâniyeden

isâbet eden rahne-i güzend ve zarar serîr olub şâh hükmünde Fâris ve I'râkı Acemden gayrı bir yer kalmadı. Ol hilal oğlu Horâsân Hakimi Mîrza Abbas Satvet Abdullah Hândân Horâsân olub Meşhedden Kazvine gedi'anın kudüm u şumi ile umera ve hânan Kızılbaş nevan intişa hâsıl olub ittifâk hod abındayı ha'i Mîrza Abbasi müjde-i sâle taht-ı şâhiye iclâs etdilar. Fî sene 2. Leyle-i mübâreke mevlid-i şerifde leyâ'li -i Rega'ib ve Mirac ve Beratda olduğı gibî minareler mânend kemer zerrîn-i kandi ile tezeyyün olunmak bidâd hasenesi bu sâl-ı meymenet istimale serdefter iftihâr olmuşdur. Fî sene 96. İslam Giray terk-i mülk bî-bekâ edüb Yanboluda ferîde künc inzivâ olan birâderi Ğâzî Giray canışın oldu. Fî cemaziyelula. Serdar Ferhad Paşa Gencere varub hakimi Ziyâd oğlu Hemmed Hâna biyem cân ile firâr ve Aras kenarında darb-ı mudille-i karâr etmiş bulunmağın ol cânibe inalar rigar olub mücâhidîn envâ'-i ganlim ve esire sir oldukdan sonra künceye dâhil havze-i hasan hüseyin ve eyâletini Haydar Paşayâ ta'yîn edüb müste-yı Erzurûma avd eyledi. Fî râmazan sadaret-i Rûmdan /s.468/ munfasıl Sâ'lih menlakâb-ı müstehabıyla meşhûr Mevlânâ Abdülkerîm darunna'im rahmed-i râb rahimeh müntekıl oldu. Fî şevval sad sadaret-i Rûm-ı mesned-i hükümet Mısıra tebdîl ve ba'de müddet zimâm rahle-i teveccühü kazâ-i ülmül-kurra veçhesîne tahvîl eden Badehuddîn zade Abdullah Efendi ruz-i dil-firûz hayatı Şâma ve müddet-i ö'mr ü encâma erdi. Fî mim. Hânkar şeyhi ünvanıyla iştihâr-ı yafte olub bâb-ı devlet intisabı nice müddet merci' şevh u şâb olan şeyh Süca nâm-ı şâhıs riyapise müteffif küne tenin ve tar-ı mezâr oldu. Fî zilkade Memâlik-i mahrusede rayık olan nükudda nakş-ı sahd-ı menkub olub Mekke ahvâlına kemâl-i ihtilâl gelmeğın eşkıya-yı sipâh iltizâm mala velzem ıslâh bahânesiyle der fitne-yı Arabda mestaneye âğâz edüb hah ve nahah tesbîh-ı sikkeye mübaşîr olan makrib el-hazret-il hâltaniye mir-i miran Rûmeli Vezîr-i Mûsâhib Mehmed Paşa ve desterdar Mahmûd Efendi meydân-ı davanda sermest silak saf-ı şehadet oldu. Fî cemaziyelevvel li-sene. Kendi beglerbeginin başını cilad-ı felek târîh-i amm ihtişan sek hayatıdır. Hakanîyat ve inaf ile insafı olan ba'zı aze-i ihvândan oldu üzre paşa-yı mezbûr teshîh-ı sikke emrinde bezl-i makdur edüb malı ve bedeni imdâd ile darbhânelerde veceyyid ve cedid akçey-i kat' ve edâ-i nasda olan züyuf ve mağşuş akçenin vücûd u na-pakını izale ve def etmek babında ihtimâm nâm üzre iken hilafıyla müthem ve bi-cerem ve günâh dâ'ire-i şehvedden nâbûd ve münaddim olduğı vâsıl derece-i ilmel-yakîn olmuşdur. Rahmetullahi aleyh teskin âteş-i fesadda ihmâl ve taksir isnadıyla Vezîr-i azam Siyavuş Paşa ve Şeyhülİslâm Mehmed Efendi ve İbrâhîm Paşa ve Cerrâh Mehmed Paşa ve bölük ağaları mertebelerinden hatt u tençil ve eyalet-i

Şamdan mazulen Üsküdar'da karâr üzre olan Sinan Paşa saniyen mühr ü vezâret üzema ile vesadr-ı Rûmyli Bostanzade Mehmed Efendi yera-a iftâ ile tebcîl olundular. Mesned-i sadaret-i vüzeradan tenzîl olunan Mesih Paşa refî'üşşan sadr-ı ivân-ı bekâ olub binâ etdüğü cami'i hıramanda mütevarî-i künc ü a'dem oldu. Fî receb Tahtakale kurbunda bir şeb şule-i âteş-i zeban-keş olub per asizanlar etrâf-ı veht bâzârı Takum kapısınâ varınca suhte-i nar kahr-ı kahharı oldu. Fî mim. Şâh Abbas nihadında sipâh-ı zafer dest-gâh ile mukâbeleyle ist'idâd yok etdiğini ihsas edüb bahuşûs taraf-ı saltanat uyyeye medâr uyuzundan a'rz-ı ubudiyet ve hulus ile bu canibden amen hâtîr geldükten sonra sayir edâ ile bperva-dest ve geriban olmak asan /s.469/ idüğünü izan etmegın tahrîk hâlka-ı derniyaza âğâz edüb birâderi Hamza Mirza oğlu Haydar Mirzayı Erdebil Hakimi Ustacaoğlu Mehdî kulu nâm umda Hân ve iki sultân ile dergâh -ı mecd ve ikbâle irsâl etmiş idi. Serdara vâsıl olub mean Hânı âsitân râsitâne rûy-ı mâl eyledi. Fîrebi'ül evvel li-sene 97. Geldi izz ü nazla Rûma Acem Şehzadesi târîh-i sâl kudumu der-güher mirzad Ahmed Hânı Manisa'da nûr-i ifşan eyvân-ı vücûd ve ol mihr-i evc-i Sultânı teşrîf saz-ı matla' şehud oldu. Fî cemaziyelahire Hakan-ı Rûm Lala Mehmed Paşa mülhem olduğı târîh-i sâl-i viladetleridir. Katâr-ı Anadol sedaretinden mütekaid döğmecî zade Mevlânâ Mehmed bakır terk-i dağdağa-ı cihân Kanî eyliidi. Fî mim bir def'a sadaret-i Anadoludan mukâddem ve üç def'a dahî ahraz-ı a'rz-ı kazıa'sker mahzarlarınâ mecuze giymek tefklîFîn edüb ol biçareleri böyle bir derde merc mübtela itmak badessaderet mevlana-yı mezburun eser gayr-ı meşkuridir. Siyâvuş Paşa celîlesi Fatıma sultân a'zm-ı şerbistan rahmed edüb naş-ı peder-i â'lî günüeri Sultân Selim türbesinde mukim oldu. Fî şaban Bizazistan atikte binihaye emvâl ve bihad beyazı zayı olub nice binah giriftâr şeknice-i kahr-ı Sultân dehr oldukdan sonra bir Acembaş Kanî elinde bulunub hizmetkarı Bizazistanda bir köşede ihtîfa ve zalam-ı cely cüdal zil etdikte ol emvâlî ba'zı yerlerde ihfa edtüğü zahar etmegın şâhâne-i siyâset ved-i istîlâsınâ mübtelâ oldular. Fî cemaziyel ula li sene 999 muhre-i mühendisın tâ'lî nî Sakaryâ ile Sapanca görü mabeyni ki altı bin zîrâ yerdir. Hark olunduğı takdirde ağaç denizinden İstanbula nakil hutbede teâb çekilmemek mukarrer olmağın vezîr Sinan Paşa bizzât mübaşîr keşf olunub tedârik-i levâ'zîm ve müham emrinde ihtimâm etmiş iken ba'zı erken-ı devlet ligaraz rikâb-ı sa'â'det intisaba a'rz-ı kâlem ibtâl olundu. Fî cemaziyelahir mukaddemânî künc Hakimi olan Ziyadoğlu Mehmed Hân şâh Abbas ita'atından rugerdân olub Â'lî vend Hakimi Akesandra ricâ nâmesiyle dergâh -ı sultân enâme vaz-ı cebhe-i ubudiyet ve hakisar etdikte ol bed-nejâd mukaddemân birkaç def'a

ikdan etdüğü mevad-ı şer ü fesâd mihrak-ı gayret cihân-bânî ve keşûratanı olub bir mucib fermân-ı sultanî Yedikule mihmânı oldu. Fî mim. Ahurkapısı /s.470/ kurbunda olan kasr-ı bi-kusur havarnak ki binâsına Sinan Paşa mübaşir olduğu cihetden anâ intima ile meşhûr Sinan Paşa Köşkü ünvanıyla zebanzed-i cumhurdur. Ula ahsen-i nizam karîn-i itmâm olub manzur ayn-ı kabûl hazret-i Sultân dar-ı ilam-i sekinder-i ihtişâm oldu. Fî şaban. Kapudan Hasan Paşanın zevrak-ı vücûdu derya-yı ademde nâbûd olub mir-i miran-ı Erzurûm Çığale-zâde Sinan Paşa ol rütbe-i velâyet seza görüldü. Fî râmazan Üveys Paşa muhlulünden mir-i miran-ı Hadim Ahmed Paşa vâlî-i vilâyet-i Mısır olub mukaddemâ kaydâsâr Kızılbaş Kırbrisa seza görüldü. Fî mim. Sinan Paşa mesned-i vezâretten azl ve ma'aşla nefy ile der-i muraddan tard ve ibâd olunub sadr-ı sadaret-i vüzerâ ile Ferhad Paşa isad olundu. Fî şevval Erzurûm hâlkı nöbetçi Yeniçerilerin te'addilerinden ref-i rûka-i şikâyet edüb odalarına gelmek için emr-i şerîf irsâl olunmuş idi ol hükm ü hümayun sebeb-i Iraka-ı hûn olduğu istimâ' olunmağın tayfa-i Bektâşiyân Erzurûmda olan yoldaşları Karâman için emr-i şerîf gönderilmiş deyü tahrib ve içtima edüb bi-edebane evza ikdamları Ferhad Paşanın makamından zevalına ve Siyavuş Paşanın sâ'l-i sene-i tulû'-i kevkeb-i ikbâline sebeb oldu. Fî cemaziyelahire li-sene 1000 Bostan-zade Mehmed Efendi mesib fetvadan mazul olub Sadr-ı Rûm Zekerıyyâ Efendi mesned-i iftayâ mevsul oldu. Fî receb. Tebriz kulları hemvâre şer ü fesâde minâd olub hemîşe bir fitne ikaz-ı kem-pişteleri olmağın muhafızı olan Vezîr Cafer Paşa bazı kal'a-i yaklaşmak bahânesiyle Tebrizden çıkub etrafında olan ümera-i ikrardan istimdâd ve cem'-i ecnad eyledi. Badehu ger kararane gösterüb yevm ü visalde tertîb olunan dâm ve dane-i ihtiyâlden ğafil oldukları cihetten resm-i dirin üzre istikbâle çıkan bin beş yüz kadar geştinleri tu'me-i nihanın âcâl edüb ol diyardan har-ı Âzârî bir künde-i dest-i şimşîr-i kahr u tedmir eyledi. Fî şevval kûşe-i güzîn inzivâ olan müfti-i sabık Bestân-zâde Mehmed Efendi bittarikatinnüzul sadr-ı sadaret-i Rûma-i şeref bahş oldu. Fî safer li-sene 1001. Üç yüz seneden ziyâde zamân hükümet-i kevle iban cedd-i hândanlarına şerefyâb-ı intisâb olan dest-i pira-yı ivân fazl ve ırfân seyyid refi'üşşan Ahmad Hân şâh-ı gümrâh sitem ve azarandan dar u diyarında karara iktidârı olmamağın sebûkbâr-ı sâ'lik râh-ı firâr ve sahîl-i /s.471/ bahr-ı kalzemde Vakı'-ı Lengerde nâm-ı iskelede keşt-i süvâr olub Şirvan muzafatından Yedker nâm-ı mirsada vaz u lenger karâr ve Vâlî-i Şirvan Hasan Paşa arzıyla a'zm-i der-devlet-i medâr eyledi. Şâh Abbas dört Pâdişâh taht-ı tasarrufunda olub Daru'l-harez ünvanıyla şöhrat vafte olan keylanatı bi-münazi' ve müzahım dâhil haytâ-i teshir eyledi. Fî

rebi'ülevvel. Yeniçeri mevacibî kamela teslîm olunub sipâh-ı u'lufesi şeyâ-ı feşiyâ-ı tekmîl olunmak şartıyla nakısan teklîf olunmağın ol nâ kabulleri a'dem kabûl üzre ısrar ve tarf-ı saltanatından ulufeleri tekmîl olunmuş iken dahi inâd ve istikbâr edüb emîr defterbaşı giva çıkan tiğ-ı hûnbaş ve sadrazam kellesi vâdi-i ademde anâ pedâş olmadıkça mesluk kadem-i a'zîmet etduğümüz semt fesatdan dönmeziz deyü ayak basdılar. Tahvif ve taltîf ile merkez-i inaddan ib'ad mümkin olmayıb şaki üzre ısrarları vakt-i isfîrâra karîb olmuş idi ki bî takrîb nagâh canibillah her taraftan pür aver sedası peydâ oldu. Mekk-i tabadan hassadan beri matbaha birkaç dane altun sahân görürken ehvan hârem-i asamidende re'aveçer üzre olan hazlan güheylit-turu'ndan bir ecene dar-ı â'lî ğaflet ol tabahı ardından urub darb-ı şâhı ile hâne ğultân ve elinde olanlar sahânları perîşân eyledi tabah-ı mezbûr kemkeşt râh şu'ur u cerh el-Aceme ciyâd'-ı mezmunı ile a'mâl da'iresinden devr olub matbah önünde yıkılân odunlardan biriyle ehva üzerine hücum edecek yakîn olanlar istihza kenan bere evra vazesini bülend edüb ırakda duranlar ise sultân-ı ercümend taraf-ı â'lî lerinden fermân mütehattim el-iz'an sudûruna a'mâl etmeğın u'mûma tabahân ve cilva ceyan ve çavuşan ve baban ve sir ceyan birer odun ile benbâr ol nabkarlar üzerine hamle edüb nicesi hûn ağaşte zahm-i hürde ve niceleri dahî mezde oldu. Kenar-ı selâmete çıkmak ricâsına bâb-ı mi'la cenâba şitâb eden sipaha kapu ortasında odun arabaları sedd-i râh olub nice bin adâm tecazüm etmeğın 117 nefer şaki-i bed -güher paymâl şetr-i kerdenkeş fenâ ve kapucılar odasına ve firun ve odun anbarına vecbe hatabe iltica eden bir iki yüz nefer dehi â'zm-i mülk-i beka olub huruç alas-ı sultân etdükleri cihetden bir mucib hükm ü şer-i adab-ı İslam anlar hakkında mer'i olmayub laşeleri deryâyâ ilkâ olundu. Fî rebi'ülâhır. Siyavuş Paşaya hal'-i hüsrevani mâye-i şadmânî olmuş iken rûz-ı diger nakıb-ı meger i'dakar-ı ker olub Sinan Paşa sâ'lîsa /s.472/ neşimin-ğâh bâlâ hâne-i vezarete i'tilâ eyledi. Hâkim-i Keylan Ahmed Hân âsitân merahîm-i âşiyân hak-i pakını takibî şerefîni ahraz-ı Abbas hudana sipasdan duhân kelle ve şikâyeti bâr edecek dergâh-ı mekarim dest-ğâh sultânı afâk masak terre'a mevâlîd lütuf ve işfak iken tal-i dün ve baht-ı arun nâ-müsâ'id oldu cihetden ol mehman a'zîz aluşan ve rutbe-i fazl-ı irfânına şayan mazhar ihsân olmayub kem-i iltifâtı sultân-ı ercümend dağ-ı berdağ ve nazar-ı tegafül bülend mucib zevâle istirâhat ve ferağ oldu nâçâr Bağdadda sarf-ı makdîne-i ö'mr ü beyhude güzara firâr verüb ol diyâr hazinesinden kadar kifâyet vazîfe ta'yini ile a'zm-i darul-hilâfe eyledi. Fî recebin. Ekser min â'lî ganı- şüvanda olmağın ba'de zamân bir mukteza-yı bütün tabi'at ve kıyye-i huzûr u hükümet bilazim ol cânibe atf-ı inan a'zîmet

edüb Genceye vardıkda mir-i miran bi-sudûr-ı ruhsut hareket etdiği için habs ve tenkil ile tezlîl eyledi. Tophâneye mukarîn sahil-i mecrada Sultân Bayezid Köşkü demekle malum a'lemiyân olan kasr bimanında mukaddîmen Sinan Paşa vaz'-ı esâs edüb henüz na-tamâm iken kasr-ı şevket-i eddiras bulmağın Ferhat Paşa ve Siyavuş Paşa dahî nevbet-i sadaretlerinde mükemmel kusuruna bezl-i makdur edüb itmanı yine Sinan Paşaya miyesser oldu. Fî şaban. Bosnâ Beylerbeyisi Hasan Paşa ve Hersek Beyi Mehmed Beg Hırvat serhattinde Siska nam kal'a üstüne Bulgar ve esâs sulh-ı rahnedar edüb ikisi dahî dest-i küffardan şehîd ve ekser a'sker amerekgâh kıyâmet uslubda nabedid olduğu tesadüm emvâc licce-i gayret-i sultâniye bezl bâ'is ve macar seferlerinin zuhuruna sebe hadis olub Vezîr-i Azam Sinan Paşa serdar-ı sipâh-ı İslam ve Ferhat Paşa ka'im-i makâm olud. Fî mim. Şeyhülislâm Zekeriyâ Efendi bir mukteza-yı resîm me'nus dest-busı hil'at-ı bahâriye için dîvân-ı bülend ivânâ varub bâb-ı sa'âdete muttasıl neşmid üzre celse-i istirâhat etdiklerinde â'zm-i muktezâ-i ecel-i istifayı deyn-i mü'eccel için dâmen cane-i hayât bi-sebâta bast-ı yed iftiras edüb teşrîf-i mansıb-ı şerîf fetva-yı sadr-ı Rûm Bostanzade Mehmed Efendiye saniyen ilbas olundu. Fî şeval. Fû'et-i Zekeriyâ Efendi geçti hemân târîh-i sâl-i irtihâlleridir. Serdar zafer-i şî'ar anker-i cirar nâmdar ile ba'de tığ-ı elmûrahil kışlama üzre lüzum-i isticâ'lı mütazammın mektublar darü'l-cihâd Belgrad sahrasına nazîl oldukda Budîn tarafından lüzum-i isticâ'lı mektublar vâsıl olmağın celse-i istirâhat olunmayub sür'at /s.473/ ile hareket olundu. Budin serhaddîne olan Pesperem nâm kal'a-i mahsur leşker-i Mansûr olub dördüncü gün feth-i zafer müyesser oldu. Pulatâ nâm hisâr dahî muhâsara ve bir iki gün mukatale ve müşacere olunub sükkân-ı kemâl acz ü matane ile penâh perde-i sayban istimân olmağın canlarında müjde-i emân vâsıl ve lakin yolda giderken akından gelen a'skerler ser ve canlarınâ zarar hâsıl oldu. Fî muharrem li -sene 1002 sadme-i tend ü tiz rûz-ı kasemüzzahir sabır ve karâr olmağın zuhûr u fütûhat kulyesâl ayinde'ye tehir olunub meştay-ı Belgrada avd olundu. Fî safer Kerîme-i mükerreme-i Şâh-ı cihân Fatîma Sultân vezîr Hâlîl Paşayâ tezvîc olundu. Fî rebi'ülevvel. Kefere ve Yahudi tezlîl için gök ve sar-ı dülbendleri siyâh ve kırmızı cuhayâ debdil ettirib alet-i lehudur deyü bî-çâre maymunlara oyunlar oynatan İmâm Sultânı Mevlânâ Abdülkerîm sadr-ı neşîn da'vet-i hâne-i rabbirrahîm oldu. Fî rebi'ülahir sene seb' ve elf hududunda gira Yahudiye vak'asında beni nevinin tezlîl için takyaları Mora tebdil olundu. Millel-i Muhtelif-i müşrikenen yetmiş seksen bin kadar sekvidîn âsitân-ı Belgrad etrâfını tabur ile mahsur etmiş iken muhafız-ı Budîn Serdar-zade Mehmed Paşa a'sker-i mansûr

serhaddîn ma'mûr ile erüşüb zor bazu-yı cila'det ile küffarı hak-isarı pirâmen hisardan devr ve sekiz kala küb topu aleve-i kanain nâmahsur etdikden sonra Tamaşvar Beylerbeyisi Vezîr-i Azam Mehmed Paşa oğlu Hasan Paşa firâriilerin önlerine şimşîr hubnarı sedd-i üstüvar edüb mütaayyinlerinden vafîr-i kâfir kantara-i tığ bederi'den dehliz-i a'deme vaz-ü kadb etterdi. Fî cemaziyelula hatvet-i kal'ası dahî mahsur advin bî-dîn olmuş iken ol canibde olan serad-ı sipâh ihtimâm-ı hızb-i müşrikîn-i biseyr-i râh inhizâm edüb dâmen muhafazadan tashid etmeğin giriftâr pençe-i küffâr oldu. Fî cemaziyelahire. Mansıb refî'üşşan itfadan önce künc hamvel ve inzivâyâ muntakıl olan şeyhi efendînin tair-i rûh pür fetuhe leyle-i mîracda taraf-ı bâlâ hâne-i esmanâ hu'rûc eyledi. Fî receb Tayfa-i Yeniçeriyan zabitleri Mehmet Ağa ile serdara mülaki olmaları içün fermân-ı müte'addim el-a'zam şerf-i Sudûr bulub rikâb-ı hümayun segün üzre oldukça yeniçeri ağası sefere getmek hilâf-ı kanundur deyü etdikleri fesânâ ve fûsuh sem'-i kabule mevsul olmadı. /s.474/ Fî şaban. Güzât-ı eşkiyası otuz beş pâre eşkiyâ ile Tunâ sazlığında ihtîfa edüb bir gece Akkirmanı varışunu yağma ve garet ve a hâlî sîne isâl hararet etdiler. Fî mim a'sker ezharı bahâr sahn-ı gülizardan nasb-ı hıyam zengarının etdiği dâm serdar nâmdar dahî meştayı belgraddan rikâb-ı a'zîmete vaz'-ı kadem idâb taraf-ı melik-i e'dayâ sevk-i sipâh gine hah eyledi. Fî mim. Ğâzî Giray Hân hasbel-emr yüz elli bin kadar a'sker nalan giran ile a'zm-ı sefer edüb tenk ve kar ve bürder bendle leşker-i mahus eleser küffâr ile düçâr olub yirmi bir kadar Kâfir ilef-i şimşîr ve altı bini giriftâr zincin oldu. Fî râmazan. Eflak Voyvodalığı verilmek iktizâ eden mukaddemân Voyvoda iken negünsar hufre-i be'silkarâr olan senlaşa har birâder bed-güheri Mihâl yedfa'al seza görülüb ammâ uclanda ümmed-i müşâhede olundu. Fî şevval. Tatar nâm kal'a ahâlîsi üç gün Nazif hisarı giriftarı olmağın sernihâde-i hân zimâm zabtı dest-i İslâmiyandan karâr eyledi. Fî mim 936 hududunda âteş-i bim-i şimşîr kahr-ı Süleymanı ehrak binnar ve kendüleri sülûk-ü târîk firâr etdikleri cihetden yanık ünvanıyla iştihâr yafte gülivar nâm hisâr mahsur leşker-i Mansûr oldu. Fî kurre zilkade. Esnâ-i muhasarada seksen bin kadar Kâfir yanık imdadînâ gelib kumran adasında tayur etmeğin Rûmeli mirmiranı Mehmed Paşa zade Hasan Paşa ve nice ümera nâmdar ve Ğâzî Giray Hân ile gelen a'sker-i tatar sedd-i Ye'cüc fitne ile memûr olub sadme-i hamle-i kuzât dîn ile nizam-ı cemiyeti müşrikîn perîşân ve a'skerin tu'me-i şimşîr âteş-i feşan oldu. Eyyâm-ı muhasaradan 64 günden burc u barvahı sardan sadayu'l-en'am günker şidâd-i asumanâ piveste olub zamayim memâlik-i İslâmiyeden oldu. Fî muharrem li-sene 1003. Advay-ı dîn surub feth oldu. Advay-ı dîn surub feth oldu.

Yanık târîh-i fetihtîr. Ol havâlîde Papa nâm muhtâsâr kal'a dahî mezbud hüdâm dergâh-ı â'lî oldu. Fî kumran sükkânı dahî yirmi gün mikdârı giriftâr nazik ceng ve sitiz olub pâ-yı cilâ'detleri mürteş ve safhâ-i zamirlerin deyü Bektâşiyân resm-i mi'tadları üzre cadde-i inâd sülûk etmeğin serrüşde-i tedbîre u'kda-i te'hir düşüb semt-i meştayâ atfu inan a'zîmet olundu. Fî rebülevvel mihâle erbâb hukuk nâmınâ olan mûra'iler istifa-yı /s.475/ hakk babından vesile-i tahsîl merâm olub itikadıyla etdikleri ebrâm-ı Bünyân sadr-ı karâr zelzel-i inhi'dâm verüb cümlesini binbâr tu'me-i miheng şimşîr âteşbâr ve derununda izmar etdiği fîkr-i fâsîd isyanı izhâr eyledi. Civârında olan hükkamı kefare imdadıyla yanınâ yirmi bin kadar şair-i bed-nejâd müctemi olub yer göğü varuşunu ve tahrîk-i sükkânını giriftâr duşâhe-i tenkil ve tazik etdikden sonra Tunâ Yalısında olan nice memûr kasabat ve karâr-ı serhad imaredden devr eyledi. Fî mim Sâhib-i kelime olan eşâb menşan rûz-ı gar tun'akarlığı ile bâd Boğdan Voyvodası istifah dahî mihâl ile hem inan vâdi-i zalal olub hâl inti'zâm suhur-i İslâmiye meva Jülide-i indiyân asâ dirhem ve perîşân oldu. Bu hilalde ziver serîr ve efser Sultân Murâdur Hazretlerinin zücac-i mizâc şeref-i imtizayları seng havâ'dîs rûzgâr sevrikar ile rahnedar olub kâ'dil-i hayât bisebâtı dest felaha kahr-ı siper bedmihd ile şikest ve ol sultân â'lî yim kan ravza-i rıdvanda huray-ı cenân dest-i bidest oldu. Fî camziyel ula sene 1003

Viladetiş fî sene: 953

Cûlus-ı sene: 972

Müddet-i saltanat fî sene: 21

Müddet-i ö'mr sene: 50

Şehzade iken ka'idatül melik-i Saruhân olan Manisada ilme efraz imâret olmuşlardır. Medîne-i münevverede damend bissa'ade mesura bir medrese-i müessese binâ edüb Manisada câmi ve medrese ve tachâne ve darüşşîfâ ve i'mâret ve mu'allimhâne icadını zad rûz-ı me'ad etmişlerdir.

Evlâd-ı Â'lî Nejâd

Maden sulb-ı paklarından zükür ve inas yüz iki a'det Güher tabnak güner safhâ-i Hân olub der derc-i saltanat mükere-i tâc-ı hilâfetten mefkûd oldukda on dokuz nefer şehzade mevcûd idi ki bî-hükm-i Hâkim mahkem-i kâder ve kazâ vesika-i hayâtları kabem ecel-i mübrem ile mûmzi oldu. Meşâhîri bunlardır.

Sultân Mustafa viladetiş fî sene: 993

Sultân Bayezid viladetiş fî sene: 994

Sultân O'smân viladetiş fî sene: 998

Sultân Abdullah viladetiş fî sene: 997

Bu dört şehzademîn hizmet-i tâ'îlî mlerine nev'i Efendi nâmzed idi. Maadasının ekseri kablel kitâm sem'i meyl-i nîl kitâm-ı dünyadan küşide-i nicam olmuşlardır. Yigirmi yedi nefer duhter tehliif edüb duha-i vücûdu zebûn yafte-i sansar fenâ olmayanlar yegan yegan erbâb-ı menasibden münâsib kimselere tezvîc olundu. Esatize-i /s.476/ mu'allimleri mukaddemân İbrâhîm Efendi idi ki sâl-ı cülüşunda bir sene mukâddem â'lem-i a'deme irtihâl edüb sahn-ı müderris-i Sa'âdetîn Efendi hizmet aleylerine ittisâl eyledi. Güvera Ferhad kendü la'elle raperviz yafed

Tertib-i Vüzera-yı Kirâm

Mehmed Paşa mâte fî sene: 978

Ahmed Paşa mâte fî sene: 980

Sinan Paşa azl fî sene: 90

Siyavuş Paşa azl fî sene: 92

O'smân Paşa mâte fî sene: 93

Mesih Paşa azl fî sene: 94

Siyavuş Paşa azl fî sene: 97

Sinan Paşa azl fî sene: 99

Ferhad paşa azl fî sene: 1005

Siyavuş Paşa mâte fî sene: 1011

Sinan Paşa

Meşayih-i İslâm

Hamid Efendi mâte fî sene: 85

Kadızzade Efendi mâte fî sene: 88

Malûlzade Efendi azl fî sene: 89 ve

Mâte fî sene: 93

Çivizade Efendi mâte fî sene: 95

Şeyhi Efendi azl fî sene: 97 ve

Mâte fî sene: 1002

Bostanzade Efendi azl fî sene: 1000

Zekeriya Efendi mâte fî sene: 1001

Tafsil-i Vakayı' A'hd-i Mehmed Hân

Haber intikâl Sultân-ı fereşten hisâl Manisadan şika feraz ruhyet-i emret olan firzend sa'âdet mend Sultân Mehmed banâ müjde res muhye-i saltanat ve ikbâl olacak taraf-ı taht-gaha tahrîk kadîme-i isti'câl düb resm-i menûs üzre cûlus vakı' oldu. Fî cemaziyelula li-sene 1003. Cûlus etti bu gün sultân Mehmed adl-i dadıyla târîh-i sâl cûlusudûr. Mühr ü vezaret müştâ-yı Belgradda olan Sinan Paşa debt istiklâlinden kamekân Ferhad Paşa yed-i emanetine intikâl edüb Lala Mehmed Paşa dahi muntazam sülk-i vüzerâ oldu. Fî cemaziyelahir. Ğâzî Giray Hân Serdar Sinan Paşa ve ayan şikayetiyle birkaç Tatarı berdar etmeğin ğâyet-i dilgir ve münhârif ezzamir olub kendüye müştâ ta'yîn olunan Temeşvardan bi-takdîm istizan Kırım cânibine inâm-ı tar müraca'at olmuş idi. Eflak ülkesinde bir gece ala ğaflet mihâl me'mun-ı şeb hûn edüb hân-ı bin canile aheng meslek firâr ve memâlik-i mansıb-ı küffâr eyledi. Fî mim Cigalezade Sinan Paşa kapudanlık mansıbında devr olub vezîr Hâlîl Paşa ol rütbe ile mesrûr oldu. Fî mim. Mihâl terfî' rayetî i'syân ve huk-ı ni'mete izhâr-ı u'kuk u nisyân etdikde mir-i miran /s.477/ Mar'aş Mustafa Paşa iki Voyvoda ile irsâl olunmuş idi. Puruşçuk kurbunda mihâl hüsrân me'al ile idare-i akda harb ve kıtâl vakı' olub cüşes seyl-i hûn a'sker-i endâz âyine-i gerdun oldukan biemrihite'âlâ leşker-i mensur mazhar kahr-i inhizâm ve sara'sker hutâ horulca-i in'i'dâm olmağın ilaynhi bidînin sfü atfû tunyanı sadr çandan olub Puruşçuk'u âteş-i Sûzân ile vîrân ve sükkânın katl ve emr ile perîşân eyledi. Fî mim Güşteni mezbûr etbaından dört bin şakiat-i nejâd Silistre canibimden ikar-ı âteş-i fesâd üzre iken mirliva Mustafa Beg mehâzîl müşrikinin devr-i paş şeşmir kah u kin ile sahâ-i memleketden devr etmege sarf-ı makdur edüb tığ-ı sertizden aheng i râh güriz eden edâd ehadı vasılı serhad met deĝil edüb fireceb zümre-i sipaha il hak olunmak şartıyla üç esen kence muhafazasında olan Kuloğulları itmâm-ı hidmet edüb istifay-ı ücret ricâsınâ bisudûr ruhsattan dergâh mecd ü ikbâle rûy u mâl ve vezîr-i azam Ferhad Paşaya arzuhâl etdiklerinde aceletelvakt dilhaklarına müsa'it olunmayıb

Bostan Paşa etbai' dahî ol eşkıyayâ ittiba' etmeğin netice-i tahrib ve ictimaları Ferhad Paşaya zihrak merk-i işra' olunmak ricası olub birttârîk ile Mısır hükümetine gubâr gitneyi teskirnx mümkün olmayacak Fî min bitârîk ile Mısır hükümetine gubâr gitneyi teşkirne mümkün olmayacak. Fî min. Ferhad Paşa diyâr-ı Eflak cânibine tevciye ruyet sera'sker edüb İbrâhîm Paşa kaim-i makam oldu. Fî min. Şaiki-i bedain ihâl bidân hem ümûltelerinden istimdâd ve yüz binde ziyade leşker-i menhuş eleser idâd edüb umumen Tunâ ve Karadeniz yalılarında olan iskeleleri ve Varuş kal-ı tahrib ve ahâlîsini mübtelayı sınıf tazib eyledi. Fî râmazan ba'de tığ el-merail serdar-ı Puruşçuka vâsıl olub köprü bînasına bezl nakdîne-i sa'y ve iştihad etdüğü ihmâl ve taksir ve su'itedbir isnadıyla mesned-i vezâretten tard ve ib'ad ve meğalgarada u'zlet hüzin küle inzivâ olan Sinan Paşa rabi'an sadr-ı vezarete is'ad olundu. Fî şevval Vezîr-i azma hasebülemr serdar İbrâhîm Paşa diyâr-ı Eflaka tahrîk-i rüyet af-ı tâb işrâk eyledi. Fî mim ve dîn üzerine sula-i sükkânâ eden karzene Rûmeli mîhafızı olan Mehmed Paşa-zade Hasan Paşa Şirana mukâbil /s.478/ olub bisunihi tasla on binden ziyâde esra-ı müşrikini galtide-i hak-i helâk ve beş bin kadar eşrar bidîni esîr kemend fetrak eyledi. Fî zilkada kethudayı baban Ferhad Paşadan mihri olub mümkün olursa karen tamâm ve geyne-i vücûdun u'kde-i isman ile karîn hitâm etmek için irsâl olunmuş idi. Kethuda vusûlundan iki gün mukâddem Ferhad Paşa meğer adadan haberdar olmağın hazîne ve sâ'ir meham seferi Anadoludan mezul satırcı Mehmed Paşaya teslîm ve kendisi şebkibâr derbevet medar-ı a'zîmet-i temsîm edüb esnâ-ı târîkdan mührü vezareti kapucular kethudasına teslîmden sonra nâ-ma'hûd yoldan sahra kerd ve beyaban nûred oldu. Mer-i cân Ferhad Paşa istifade-i dâm intikâm olmadığı Sinan Paşanın malum olacak ol târîhde a'sker-i hümayunda bulunan Şâm Yeniçerilerinin hidmet istirdâd vadi'a-i rûh ferhade havale edüb sevk-i kazâ ile rast geldüklerinde birkaç kise sîm ve zerr nesarını dane-i karih itmak ile ol tayfayı cem' hâle meşgul ve kendi ancak yedi adâm ile a'zm İstanbul edüb hâric-i şehirde olan çiftliğine vusûl buldu. Fî zilhicce. Hazer mihnet canveran ile ol vezîr şîr ceng genc inzivade iki ay ihtîfâ etdikden sonra tişe-i endîşe-i eda-yı gader pişe bistun vücûd ferhad nararada kar-ı ker olub yedi kule mahbesinde merg-ı ruhi taraf-ı âşiyân kadîme bel efşân şevk oldu. Kasaba-i Ebî Eyübdde sahîl-ı bahra karîb türbesi vardır. Estergon mahsur liman yüz küffâr olmağın bağrîmat hümayun nâm sera'sker ile Belgradda firâr üzre olan Vezîrzade Mehmed Paşa cânibine atf-ı inân müsara'at edüb dem hicade sipâh-ı İslam mansûr ve küffâr liam makhur olmak mukarrer olmuş iken bimneib ruberâh firâr olmağın bağrîmat hümayun nâmsera'sker ile banık mir-i miran-ı

ve dehinice umera ve ayan gunuda-i pester şehadet ve hayme ve dargâh-ı sipâh bersemizde-i dest garet olub Hasan Estergon pençe-i istîlâ-yı küffara giriftâr oldu. Fî min. Bükreş nâm şehir kurbunda sipâh-ı Rûm sarsar hucum ile mihâl şum mayanında âteş-i kıtâl işti'al yafte olub sıfuf leşker-i İslâma sadme-i inhizâma nevan rahnedar olmak a'sır ı ru-nüma olmuş iken sadme-i teywillahi ile cemiyet-i müşrikîn bedâyîn perîşân olub nisâb kâmil feth ve fîrusi guzât taraf-ı semanâ ruzi oldu. Fî min. Beyhude bedel-i mâl ve ittiad ricâl olunub Bükreşe kal'a bînasına sarf-ı himmet ve bade itmâm Diyâr-ı Eflak Beylerbeyliği ile Satırcı Mehmed Paşayâ inayet olundu. Fî muharrem /s.479/ li-sene 1004. Mu'allim-i Sultân Murat Hânı Mevlânâ Sa'deddîn sûni ki bu deme dek mahdus gamınıyla mûki genc-i mûtem olub taraf-ı saltanatdan püreş ve dest-i iltifât-ı sultân-i ile nevazîş olunmamış idi. Vâlî de Sultân sevkiyle makâm-ı evveline i'ade olunub kama fî'l-evvel müteseddi-i emr-i a'kd-i hâlî oldu. Fîn Muhafız-ı şîrvan-ı Hadim Ca'fer Paşa hasbe'l-emr-i ak-ı âsitân muhâllûdü'l-ikbâle rûy-i mâl edüb hizmetsera'sker ile vidîn cânibine irsâl olundu. Fî safer mihâl üftan-ü hisan-ı serhadd-i kişver-i Eflakda Terguşteye varub tekrâr cem-i sipâh üzre idüğü münaki' olmağın sadme-i hamle-i serdar ile andan dahî raht-ı karâr kaldırub Sinan Paşanın dahî etrafına hevar binasıyla tahsîn ve dizdar ve müstahfîzin ta'yîn etdikden sonra avd edecek asf-i müzburine suhur ve hizmet-i muhafazaya me'mur olan güzât-ı mamure-i hayatdan devr edüb râyet-i himmeti Bükreşe doğrulandı. Çün Serdar da mukabileyi iktidâr yoğidi. Küffarcı medâr-ı izîzhâr olmamak için hezâr zahmetle yaptığı hisarı ihrak binnûr ve urusscuk cânibine tevcih-i rahş-i sebûk seyr-i firâr edüb kopriye geldikte henüz cebhâne-i toplar hayme-i hargâh ve ekser sipâh geçmedîn ra'b-i hiras istîlâsıyla serdar taraf-ı ahire güzâr etmegın miyhâl kemaşteleri erişüb a'sker-i huçeste eserden bî-hadd-ı kimesne suhte-i şemşîr şu'leğ âteşbâr ve cümle alat-ü esbâb ve yer köyi kal'asi pençe-i tasallut-ı küffarcı giriftâr oldu. Fî rebî'il-evvel Sinân Paşanın akbeh-i vech üzre inhizâmi bâ'is-i tekeddür ser çeşme-i hâtır-ı sultânî olub ol vaktta Şâm nâmıyla sadr-a sadaratden tard-ü ibâd ve Lala Mehmed Paşa â'lîlen ol makâma ifsad olunmuş. Lala mübtelâ oldığı maraz-ı hail şirpençe sadmesiyle onunci gün mesned-i hayatdan za'il olmağın gerek bûrân dikle Sinan Paşa hamise rûtbe-i valâ-yı vesaret-i uzmayâ irtikâ eyledi. Fî mim. Fî yevm-i nahs-i müstemîr Târîh-i a'mm-ı vezaretidir. Bu târîh nazîr kûtenin eseri kendi hakkında şehir-i rabı'da zuhur etmişdir. Şâh Abbas bî-târîk-i rehn dergâh -ı ikbâle irsâl etdüğü birâder-zadesi Haydar Mirzanın nihâl-ı kâmet-i ba i'tidâ'lı sarsar kahr-ı dehrle üftâde-i hak-ı helâk oldu. Fî rebî'ilahir Ğâzî Giray ricasıyla Boğdan

Voyvorası olan Erмене Mijhâl bed-güher sera'sker mürted-i rıdvân-i bir hamlede çenkal-i şâhbâz himmetle şikâr ve cümle etba'ını alf-i şemşîr hûnbâr eyledi. Fî cemaziye'l-ûla re'ayayı Eflak- dergâh -ı merhamet ve eşfakdan /s.480/ mihne oğlu Erdel Voyvodalığa mahâl görölmek ricâsına etdikleri niyâz-ı kabûl ile i'zaz olundi Fî mim. ' Kazâ-ı Hâleb şehbâdan ma'zul Dursun zâde Abdalbâki Efendi hükümet-i Selanike mevsul olmuş iken Seyrek-zâde rikâb-ı humayunâ ba'zı vesayıt ile kazâ-ı Selanik ricâsınâ ref-i ruk'a edüb hatt-ı şerîf ile anâ erzani görölmeğin rüz-i diger ales-sihr ikili dahî dâmen bus sultânı içün dîvân-ı keyvân-ı eyvânda ictimâ' edüb herkes sibabe güyaz-ı hayret-ü infial ve seyrek zâde nâ'il-i â'mâl ve Dursun-zâde mevyuf şeşderandüh ve malal oldu. Fî mim. mihâl ürtekib oldığı vaz' güstahânedan nedamet mütezammin dergâh-ı sultân enâme mükerreren zira'at-nâme irsâl edüb voyvodalık yine kendüye i'nâyet buyurulmak ricâsınâ bûyarlar ve re'ayâ lisânından mahzar-ü muhafızı Rûmeli Hasan Paşadan arzlar göndermeğin li-maslahat-ı mesuli cilvegir mirât-ı kabûl olub yarlıg-ı belîğ-i irsâl ve tebliğ olundi. Fî Şaban ahvâl ser-hadd-i muhtelun-nizam olub ihtilaf-ı erkân devlet sebebiyle serdarlar eliyle hıdmet görölmek mecal olmayan Sinan Paşa pâdişâh-ı cihâne Engürüs seferini ilkâ ve ol gazay-ı gırayâ iğra edüb levâ'zîm ve meham-i tedârik ve itmâm üzre iken müddet-i ecel-i ma'lum-i tamâm. Ve rutbe-i vezarek ile İbrâhîm Paşa â'li makâm olub hasbe'l-emr sefer-i zafer eser işgâ'lı yle istiğal eyledi. Fî mim. Sultân bülend himmet hazretleri ruyet-i ifrâz-ı a'zîmet olub mahce-i i'lm-i zerrin af-tâb-ı dirahş Dâvud Paşa Sahrasında aleme nûr-bahş oldu. Fî şevval feza-yı sarây-ı Edirne mudrib-i heyâm-ı arâm oldukda kadisi Hocâzâde Esad Efendi kazâ-ı İstanbul ile ikrâm olunub dürus-sultanida kaim-i makâm olan Hasan Paşa himmeti ve vâlîde sultân şefa'ati ile selef-i ahi zâde Abdul-hâlîm Efendi ceffû'l-kâlem vadisîne vaz'-ı kadem etmeden yerinde karcir-dide ve Es'âd Efendi Anadolu payesi i'tibarıyla min vechi kaydan â'zâde oldu. Fî zûlkade defterdarlıktan ma'zul Şerîf Paşa Mısır zatû'l-ehrâm hükümetiyle mukzı'l-merâm oldu. Fî zilhicce Ordu-yu Hümayun bedraka-i devlet ruşefzûn birle tayy dest-i hamun edüb Eğri nâm kal'a pirâmanı merkez-i i'lam-ı İslam oldu. Fî gurrat-i sefer li-sene 1005 .Vuruş hisâr-ı on bir günde darb-ı şemşîr ile dâhil-i ser-pençe-i teshir ve bir haftâ sonra üç kal'aden sedayü'l-emân âlemgir olub medekâr-ı fazl-ı ba'rî birle ol hisâr nâmdar dar-i İslam oldu Fî mim. Nemçeden /s.481/ Sultân Mehmed oldu. Eğri kal'asin târîh-i sâl-i fethidir. Ol esnada hatevan sükkânını küffâr-ı hak-sar dane-i ferib-i emân ile dâm-ı diğ-i hün eşame üftâde etmegın eğri müste'minleri kal'aden çıkub yola doğrulukda kasd-ı intikâm ile kaht-ü

enyan belasına mübtelâ oldular. Tehniye-i Culus için şâh tarafından nâmzed-i hidmet-i sefaret olan Hâkim-i Erdebil Zülfikar Hân İstanbula vusûl bulub kayyım-ı makâm şan-ı saltanat-ı Kahireye şayan-ı üslub üzre mihmân-ı mevazi merâsimini intem eyledi. Eğreden iki menzil diraz kuvvet-i nâm bir sahrada Kırâk Engürüs menhusun taburi olub yedînefer sera'sker küfr-ü dalâl ' imdadıyla üç yüz bin sek-i düzahi ictimâ' etdüğü istimâ' olunmağın hemrahı-ı baht-ı devlet birle ol cânibe tahrîk-i inan-ı a'zîmet buyurulub sipâh-ı küfr-ü imân mukâbil ve nare-i hay ü merdan tâk-ı avamane vâsıl oldu. Fî rebî'ulevvel. Ol gün şâhid-i zafer bî-hükm-i kazâ ve kâder taraf-ı a'dâde cilve-gir görünüb bünyân-ı mersus saff-ı a'sker-i cerar rahnedar olmağın balz-ı bî di'lân-ı erkân-ı saltanat sultân ğâzî cenâbların hâşâ tevelli aniz-zecferahınâ delalet edüb Hoca Sadeddîn Efendi çar cihet-i aleme velvete endâz işti'hâr olan kaside-i tananelerinde piraye-i silk-ina'zm-ı üstadane etdükleridir. Renzideden müstefid olduğu üzre tesbî-i ikdâm eder. Nusus-ı katı'a birle mirât-ı tabnak-ı millet-i pâk-ı sultânedan gubâr evhami izale-ü selb ve bu hidmet-i şayesteleri mukâbelesinde senayı cemîl ve zikr-i cezil-i tahsîl ve celb eyledi. Rûz diger dem-i işti'âl-ı âteş-i harb ü kîtâlde dahî. bedter sûret-i ha'zîmet müşâhede olunub hayme ve harkah-ı cipah-ı fazde-i küffâr haksar olduğundan ma'de hazîne-i amire sandukları üstüne hac-peyker alemler dikilmiş iken derya-yı lutf-i ilahî cüşan ve cuyuş-i suruş-i ayni huruşan olub cunuduna mahdûd mela'ike-i nasar mürâhhâs-ı imdâd-ı orbâb gazv-ü cihâd olmağın bî-sebeb zâhir rişte-i inti'zâm küffâr akdedar inhizâm olub bir saatde yüzyirmi bin kadar nüfûs ü habise rubûde-i çevgan-ı şemşîr-i hûn-ı işâm oldu. Bu feth-i zafer zuhuruncu sebep sürî Cigale-zâde Sinan Paşanın mesa-i cemilesi olmağın rûz-i feth-i firuzi gicesi Hoca Efendi ilkasıyla muhr-i vezâret ve şâhus-sadr arzusu olub ba'del avd kırkbeş günden sonra Edirne gurbunda vâlîde sultân şefa'atnâmesiyle hâtem-i vekâlet saniyen İbrâhîm Paşanın yed-i /s.482/ emanetine teslîm ve menşûr eyalet-i Şâm Cigale-zâde nâmını terkîm olundi. Hoca Efendi dahî makamından ıskat olunub İbrâhîm Paşa tarafından zahm-i hânçer-i setm güne gün ile deruni pür-hân oldu. Mukaddema tûfûn-i belâ muciriz oldukda rûh-ı â'lem kuvvetü'l-kalb beni a'dem hazretlerin girdâb-ı ızdırabda koyub sahîl -iselaminâ irişmeğe canatan firâriilerin ze'amet ve timar-i dest-i digerane düşüb hâneleri mühürlendi. Delalet-i baht-ı devlet birle darü's-saltanâ cânibine atf ü inan müraca'at olunub serîr-i Süleymân-ı fer-i vücûd beh-bud-ı sultânî ile revnak peyzîrcid. Fî cemaziyelevvel sadaret-i Rûmdan mütekaid Sinan -zâde Mevlânâ Â'lî Efendi mihmel bend-i â'lem-i bekâ ve ru-nihâde-i dergâh-ı hüdâ oldu. Fî mim. Sa'âdet-i intisabları ile

iktisâb-ı fazl-ı cihâda me'mur iken nihadında ol şeref-i ihra'za isti'dâd-ı olmağın caze-i inkıyaddan dur olub birâder-i gühceri feth-i Giray sultânı tevkil ve bu hidmet-i celîlü's-şan ile ani tebcîl eyledi. Ol merz-i şîr savlet-i nâsih heft hân tehemmülem olmağa şayan-ı rüstemane hareketleri edüb dîn ve devlete kemâl-i mertebe hidmet-i zuhûr etmenin Vezîr-i Azam Cığalezade himmetiyle hân-ı ihsân-ı Sultânedden nevâle gir hassa-i hânî olub re'âyet-i hakk-ı ihvet mülâhazasıyla ba'del-imtinâ' hükm-i cihân meta' ittiba' etmiş idi. İbrâhîm Paşa makâm-ı sadaret-i uzmâda kâr fermân olıcak mücerred Cığalezadeye ihânet-i hân-ı kadîmi mülk-i kadîmde ibğa ve temkîn edüb feth-i Giray mu'ayyenleri dahî bir târîkla hilâf-ı rızâ-yı vezîr-i vüzerâyîn hatt-ı hümayünü tahsîl etmegin a'sker-i tatar müvazene-i tarafından hayran olub nâçâr hükm-i şer-ı şerîfe müraca'at etdiler. Kefe kadısı hatt-ı hümayun katl-ı mefadı. Ve tenfiz murâd etmiş iken müfti Mevlânâ ozaki diyarımızda i'timad tuğrül ü hükm ü şerîfe der-hatt-ı taklîd olunmak ba'id değildir. Deyü Ğâzî Giray tarafını takvil etmegin hâlk dahî anâ tecdid-i bi'at etdiler. Seddi-bâb fitne ü fesada olunmak zam ve itikadıyla feth-i Girayâ dahî teklîf-i atik dest-bus olunub nâçâr hükm ü kazayâ rızâ virdikde ol bî-çâre henüz çeşme sar ikbâl razgardan pür-saz sebüy-i arzû olmadan şişe-i vürudi senin sitem-i birâder gıda'rî ile inkisâr buldu. Bu günemâye-i endüh ve me'âl olub ba'z-ı ahvâl tahdîş sem-ı cenân etdükçe veys-i merhumun vakı'a-nâmesinde ol zamanem-i â'lem-i ma'mur ve abadan idi deyü terci-i manzûme-i sutur etdüğü kelimat-ı hikmet-i /s.483/ semât yâ da gelüb ruhûna tuhfe-i du'a ihda etmemek olmaz ahz-i sar ricasıncı küffâr-ı hâksâr tarafından bâz-ı klacı kasd-ı idrar-ı ihbâr intişar bulmağın saturci Mehmed Paşa Serdar olub a'sker bî-hüdayla sedd-i sügur-i İslamiye için tahrîk liva-yı felek fersa eyledi. Fî şevval tayyi merâhil olunub serhard-i memâlik-i mahruseye vâsıl oldukda kala-ı yank sükkânının deruni mânend-i süveyday-ı dil-i aşık suhte-i nar-ı mihnet hisâr-ı küffâr iken mededkâr-ı himmet-i serda'rî ile zahm-i sîne-i mecruhlarınâ merhem-i rutuh erüşüb şifa-yı sadr-ı hâsıl ve arzuy-ı dil ve canları ber vefk-ı hâtîr hân-ı vâsıl oldu. Fî rebî'ülevvel li-sene 1006. Mukaddema dar-ı İslam olmuş iken bir târîk ile diyâr-ı küffâr olan Tâtâ ve Sumartîn nâm-ı hisarlar dest-i megallub-i müşrikinden intiza' olunub ol makamlarda tekrâr mücadihidîn-i dîn vaz-ı eşyane-i ârâm eyledi. Fî mim. Karman Adasında olan tabur ile leşker-i mansûr birkaç gün tekabül zallam venûr gibî mükabele ve bünyâd muharebe ve mukâtele edüb Vâlî -i Bosnâ Tiryaki Hasan Paşanın ihmâlî ile emr-i isrisâl ecbâb-ı küfr ve zalal vakti ahire te'hir olundi. Budîne avel olunub Estergon istihlasınâ a'zm üzre cezm olunmuş iken hakkak rüz-gar etrâf-ı sehl-i cebele tüde düde

elmas-ı sevde pâşide edüb kuvvet-i nâmiye belki nar-ı hamiye a'mâl mande olmağın kal'a-ı vas teshiriyle iktifâ olunub a'zm-i meştay-ı Belgrad olundi. Fî rebî'ül-ahir Şamda Ayşa nâm pesr vaz etdükden sonra bir cenâb ilkâ edüb şak olundukda tammü'l-i 'zanâ behre ayb-ı ni'met-i hayât on iki veled rûnema oldu. Fî mim. Feth-i Giray Hân hizmeti mukâbelesinde mazhar-ı ceza-i sinimmar olduğundan şehri-yar bülende iktidâr hazretlerci vezîre munharifuz-zamir olub mühr-i vezâret iladim Hasan Paşa'yâ i'nâyet olundi. Fî vâlîde Safiye Sultân bînasına tevcih-i zemâm-ı himmet bî-hemtâ itdüğü medrese henüz müessese olmadan. Hâkanîye müderrisi Sarı Gürüz-zade Kayyımı Mustafa Efendiye tevcih olunub Câmî-i Süleymaniyede süre-i en'âm evvelinden a'kd-i meclîs ders-i âmm olundi. Fî receb. Şeyhu'l-İslam Bostanzâde Mehmed Efendi temaşay-ı nûzhet-gâh darus-selammâ hıran edüb Hoca Sadedîn Efendi müfl-i en'âm oldu. Fî şaban. Katib Bektâşiyân Mehmed Efendi Yenikapu Mevlevi-hânesîne itmâm eyledi. Fî Yenikapuda yaptı. Yazıcı bin Mevlevi-hâne mersa zibası târîh-i binadır. Vâlîde /s.484/ sultân Emîn İskelesinde bezi-i nagdîne-i himmet merdâne itdüğü cami'in hafî esasına mübaşeret olunmak için erkân-ı devlet hazîr oldukları sâ'at-i sadekki sadr-ı azammâ nisbet-i işâm sâ'at-i idi. Sırbestaniyan Ferhad Ağa şemşîr-i kazâ Ese Hasan Paşayâ havale olub yedi kulede habs ve yevm-i saminde hayd-ı dünyadan ıtlak eyledi. Fî eâmazan. Hoca Efendi sevkıyla mesned-i vezaratâ cerrâh Mehmed Paşa irtikâ eyledi. Fî mim. Kal'a-i Yank nar-ı hasretle mühterik olan düz hıyan bir şeb-i târde zahire arabaları nâmıyla dervâze-i hisare gelüb ağaçdan hevayı tob ile ahenin kapuyı şikest etmegin ol hüsn-ı hasin mekhur-i dest-i istîlâ-yı müşrikîn oldu. Fî şevval Cığale-zâde hakkında umman-ı bî paşan ihsân-ı sultân meve endâz olub kapudanlık rutbesiyle i'zaz olundi. Fî mim. Vezîr Hızîr Paşa kâmet-i belasınâ hılat-ı hükümet-i Mısır ilbas olundu. Fî mim. Mir-i miran Karâman nice müddet seferde olub vilâyet-i huli olmağın Larandede suhte nâmınâ üç binden ziyâde eşkiyâ geriban-ı şekâdan rû-nema olub nayire-i ta'dileri zebankeş ve şirare feşan olmuş iken a hâlî -i memleket hemzebân-ı ittifag olub dest yâre-i şemşîr af-ı tâb-ı ışrag ile zulmet vücûd-ı erbâb hilâf ve şikaki izale ve cuy-i hûn serkef günlerin isâle eylediler. Fî zilgade banu-yı azimüş-şan vâlî de sultân fermânı ile Eminönünde binasına sarf-ı himmet bî hemtâ itdüğü câmi-i latîf ma'bed-i şerîfe vaz-ı esâs olundi. Fî muharrem li-sene 1007 ümîddir ki bir sahib-ı himmet zuhûr edüb ol eser-i latîf itmâm u'nvân-ı menşûr i'mâl beri ola. Sadaret-i Rûmdan sonra devlet-i penç rûze-i dünyâ-ı bekâyâ peşt gazen istinga olub Burusada uzleti ferîde genc inzivâ olan vâlîd-i ve Seyyid Kara Çelebî-zâde Hüsam Efendisini ve ö'mr-i a'zîzi ekser-i a'mar-ı

ümmet merhume nisabinâ vâsıl olmuş idi ki mushaf-ı şerîf âğûşlarında kütüb hânelerine teveccüh iken fec'et-i intikâl ve mahfel-i kuelse irtihâl edüb hazret-i emür kuddise sırrihu'l-hâtîr cami-i nerdbani başında müteva'rî-i hâk-ı fenâ ve huse çin hırman-i dua oldılar. Fî mim. Garg-ı deryâ-yı rahmed et yarab mihâl te'in ve dîn muhafızı olan Hafız Ahmed Paşa ile sûret-i mu'âmele-i sadagat gösterüb ol derdmendi esirbenel ğaflet etdükten sonra bir gün sâhib-i devlet hazretlerinin hak-i payilerine uy-ı mâle mürhbas olub yevm-i Mes'ûdde paşa-yı merhud Tunca Yalısında mansub olan /s.485/ otag ibrişim ti'nâb-ı muttala amudunâ envâ'-ı ziynet-i ile tertîb verüb mihyal güzâr edeceği keştiye münend-i zevrak hilâl-i i'd intizâr' üzre girye-i zernigarde karâr etmiş idi ki ' nakah sipâh-ı düşman fitne fen hilâf-ı me'mur semtten nâma'hud uslûm üzre hücum edüb bî-saz-ü selb seyr-ü tumaşeye amâde olan a'sker-i İslam burde-i silâb inhizâm ve ser-ü candan ma'de ecnas-ı emvâl nasîb gümüştegane nihâl bed-fercam oldu. Fî sefer-i evvel bahâr huceste asarda serdar Belgirad'dan Erdal memleketi kasdıyla terfî'-i râyet cihâd edüb Bicegrek nâm-ı mezilde yüz bin kadar a'sker ile Ğâzî Kiray Hân mu'asker fîruzi esere vâsıl oldukda dâhil gabza-i tashir olub ahâlîsi alefşîr-i şemşîr oldu. Hisâr-ı gerdun medâr vârid bir aydan ziyâde mahsur a'sker harab olub dane-i tob ile ekser divarı tezelzel ikdâm sabr-ı arâm oldu hengâmede Budînden feryâdcılar gelub nâçâr hân ve serdar ol cânibe imale-i nicam etdiler. Fî rebî'ulevvel Budîn ahâlî-i muzık hisarda çile-i erbain çeküb sadmat-ı kavari' âteş-i feşanla ba'zı duvarlarıbî garar olmuş iken kesret-i lekrar ve bârân vîrân saz-ı esâs-ı istibâr-ı küffâr oldu ahabâr-ı savmılıkda istikbâl etmegin serdar Belgiradda ve hân-ı sunbura a'zm-ı kışlağ eyledi. Fî mim. Tesvîl-i şeytani ile bir furûmâye-i bed nevad Sultân Selim evlâdından seyr-i şîr şehade-i olan Sultân Süleymân nâmıyla dar-ı saltanatda etrafında ba'zı kara ve kasabatda laf-ı zen davay-ı veraset saltanat olub zeyr-i kellîm hafade tabl-i sevda-yı hu'rûc etdüğü ma'rûz devlet-i medâr-ı şehriyarı olmağın ile götürülüb ser-sevdazadesi keduyı mezbele-i adâm ve cesed-i âvîze-i çenkal kagr u sitem oldu. Fî rebî'ulahir. Cerrâh Mehmed Paşa köşe neşîn azl-ü inzivâ olub hetem-i vekâlet-i iübra sâ'lîsen İbrâhîm Paşa tef-i kifayetine müsellim oldu. Fî cemaziyelahir. Duka ve Fıransanın beş para persüz-i selb kalyoni müsâde-i rûz-gür ile Â'lî ğaflet-i mersayı cezire-i Sakızda tenger karâr salub küffâr-ı hakisar kala'yâ tabit yedi istîlâ itmişler iken bâb-ı muhâlîf İslâmiyane muvâfık olub kimleri hah ve nahah kenardan devr etmegin taşrada bulunan dört yüz kadar kâfir kantara-i şemşîr hûnbardan taraf-ı vâdi-i a'deme güzâr eyledi. Fî râmazan. Vezîr-i A'zam İbrâhîm Paşa heşmet-i sera'sker ile vilâyet-i Engerus menhus üzre tevcih livay-ı

feth ittiva edüb Hâlîl Paşa kayim-i makâm /s.486/ sadarat-ı uzma oldu. Fî şevval sadarat-ı Rûmdan munfasıl Ebu Su'ud-zâde Mustafa Efendi mensub-ı hayât-ı ebediye vâsıl oldu. Fî mim. Hâkim-i Turan Zemîn Abdullah Hân a'zîm seyr ü serabistan cenân olub oğlı Abdul-mü'min câ'lîs-serîr-i surûri olicak oda-ğı ve elvarnü hemvar-i tâkat-ı şiken Özbekyan olub iğdamınâ ikdâm etmegın fermân ferma-yı kişver-i İran Şâh-ı Abbas Meşhed ve Horasana bir münazi' mâ'likane tasarruf edüb kal'a-i meflühanın yigirmi dört kıt'a miftahların sûret-i sadakatdan tuhfe-i tuhfe-i dergâh şehnişâh settara sipâh eyledi. Fî zilhicce. Serdar Belgıradıda ğarîb olicak Yeniçeriağası Tırnakçı Hasan Ağayı sera'sker-i sabık Saturcı üzerine havale edüb hasebü'l-emrû'n-nafile dâ'ire-i vücuddan izale etderdi. Fî mim. Kemâl şevket bâhire ile ahd-i saltanat-ı muradiyede yirmi bir seneden ziyâde kevkeb-i baht ve ikbâli bî-kusuf vebal olub a'vâm-ı hilâfet Mehmed Hânide dahî birkaç sene revmak efza-yı felekü'l-eflak câh ve celâl olan cami'ur-riyasettîn Şeyhü'l-İslam Hoca Sadeddîn Efendi müfti-i müşkil keşa-yı afâk oldu. Fî Rebiu'l-evvel li-sene1008. Nagihân geçdi Hoca Sadeddîn târîh-i sâl rihletleridir. Hafız Ahmed Paşa inhizâmından sonra güzelce Mahmûd Paşa siperkeş İslam olub mihâl üzerine sevk-i ricâl-i harb ve kıtâl etmiş idi. Diyâr-ı Eflakı pazide-i sebî ve ğarat ve re'âyâ-yı isâl envâ'-i hasarat edüb canlarından bîzâr eyledi. Her leşker küfr-i dalel mihâl re'ayeden kendüye kasdid istişar etmegın mukaddema sâl bisâl adasını müsteslîm oldu mâl-ı haracın da'fını irsale müteahhid olub voyvodalık kendüye veyâ oğlunâ i'nâyet buyurulmak ricâsınâ izyal şefaet paşayı mahrudu'l-husale teşebbüs eyledi. Fî rebî'ulahir nakıbul-eşraf Keçi Mirzâde Yahyâ Efendinin nahl-i ser sebz-i vucud-i sarsar-ı fenâ ile bî-berk ü nevâ olub mensıb-ı nekabe-i Şeyhulislam Sunullah Efendi Hasan şâhadetiyle zumre-i kuzât-ı kasabatdan Seyda bed sahîhûn-neseb Kayseriye ki Abdul-Kadîr Efendiye i'nâyet olundu. Fî mim. Şâm Yeniçerilerinin mâl-ı miri tahsili bahânesiyle Hâleb fukara vü a'mâlîne istîlâları tahammüleden güzeran olmağın Hâleb mir-i miranı Hacı İbrâhîm Paşa şamilerden on yedisini kadı-ı mâ'dil hükm ü şemşîr fermân üzre Mısır adama gönderüb bu sebeb ile iki kol beyinde nice müddet âteş ada'vet-i furûzan ve bihadd-i hûn nahak ravan. /s.487/ oldu. Fî rebî'ulahir. Serdar Engerüs İbrâhîm Paşa Budîne vâsıl olub mahazil-i müşrikîn taburi Ciğerdelen sahrasında idü ki münâkıs olmağın ol cânibe ilğar edüb küffâr-ı haksar Estergon tarafına firâr ve akse-i cerar inler yerinde karâr eyledi. Serdar sipâh tarafın ıslâh zatu'l-beyin ümîdiyle a'kd etdükleri encümen gift ve şenid-i müntic husûl u me'mul olmayub bu sene mir-i miranı ve bir mikdâr aker-i tarar irsâ'lîyle o yöreden fersude-i muhal helâl

misâl olub mu-a'sker zafer eser-i evir u mâl ile mala mâl oldu. Hamle-i pehlivan zuhûr u feth kilye-i rabi u bedi'ul-asara tehir olunmağı muktezi olub eyyâm-ı sefer mukası olmağın ser-hadd-ı Belgrada ve hân-ı garyeme ve yeniçeri ağası Üsitaneve teveccüh etdiler. Fî mim. Serdar Belgradda hatt-ı rıhl karâr etdugi eyyamda kiral tarafından vazîfe ile Bosnâ serhaddinde Papa nâm kal'a müstahfızı olan iki bin kadar Fîrenk cenkciler Bosnâ mir-i miranı Derviş Paşa vesatâtıyla a'rz-ı meravim-i ita'at ve inkıyâd takdîm ve kal'ayi huddâm dergâh-ı â'lîye teslîm edüb isimleri defter-i sipaha kayd ve târîk ile merğ-ı dil avareleri sayd olundu. Fî receb sadarat-ı Rûmdan mütka'id sultânü's-su'ara Rûm Baki Efendi merhûm a'zm-ı nüzhet-gâh mülk-i bekâ edüb Edirne Kabusu hâricinde ol cevher-i nayâb metfum zîr-i serâb oldu. Fî râmazan. Baki Efendi kendi ukbayâ bin sekizde târîh-i sâl-i irtihâlîdir. Hâkim-i Gürcistan Simon zahira mut'ı fermân ve batıncı nevbet zenn-i i'syân olub iade-i dîn ve devlet ile ahânî ittihad-ı ülfet üzre olmağın Tebriz muhafızı Cafer Paşa ol nabgarı cümle müte'allukatıyla giriftâr kemend-i suht-i puşund-ı tehfe-i dergâh -ı sultân ercümend edüb yedi kala'de mahbube ba'de müddetîn şeref-i İslamla me'nus oldu. Fî rebi'ulevvel li-sene 1009. Mahmûd Paşa suhte-i nâr kahr u mihâl bedd-i hâl olan Yerkuği Kala'sini mücedded ibnâ edüb derkah-ı mecd-ü ikbâle rûy-ı mâl eyledi. Fî mim. Vezîr-i hamle yemişez Hasan Paşa mübâşeretiyle tashih sikke olunub altun yüz yirmiye ğuruş seksene tenzîl olundu. Fî mim. Bâd-ı bahâr müjderes kudum beşker-i izhâr olacak serdar terfî-i râyet-i a'zîmet edüb Evsak köprüsünden irsâl olunan ricâl harb ü kıtâl ihtimâmıyla Bubuçe nâm-ı hisarı kabza-ı iktidara oldukdan sonra Kanîje cânibine inan-ı enkiz mûsara'at olub metres hizmetini edayâ sapah-ı Fîrenk talebkâr vesayir sınıf-i a'sker sekiz gün kâfir taburuyla âteş-i efrûz girve-dar oldu. Yevm-i tis'ada. Tâbûrîlerin /s.488/ bet-celâ'detleri şikest olub âhenk râh Fîrâr etmegın hisariler dahî nâçâr tâ'lîh-i zinkâr olub husûl u me'mul ile Belgrada avd olundu. Fî cemaziyelula. Kanîje Kala'sin aldı. Serdar Târîh-i fethidir. Nice şuhur ve a'vâm a'sker-i İslam serhadd-i mülk-i mahrus ve Engerûs menhusda düşman-ı dîn mehâzîl-i müşrikîn ile dest-ü geriban olub ümera vü-sipahdan diyâr Anadolu hâli kalmağın tineti fesâd üzre olan her bed-nejad bir köşede dâmen re'ayayâ dest-i te'addi. Dıraz-i dü-besbâb-ı inti'zâm ahvâlî fukara kisve-yi a'nber buy-ı mahşivan asâ perîşân ve dirhem-i dâmen hâtır bî siper â'lî a'dem olmuş idi. Cümleden sabıka kişver muteber-i habe ve ba'zı eyalette müssasarrıf olan Hüseyîn Paşa sat-ı güzeste hâlalında Anadolu a'skerin Rûmeliye sürmek ve teftîş-i mehayır etme nâmına emirler alub yanına eşkiyadan müfti har nice nabgar cemi olmaz ile nice sâ mân sözcü

rukıdada anafana iştidâd bulup dud ah çehre-i mahi seyyah eyledi. Kaksâlik havâlî-i Sîvâs ve Tokatda Abdul-hâlîm nam Karayazıcı lakâb bir sekban bülükbaşısı dahi engiz-i fesadın agaz edüb bî hükm ü cinsiyet iku şak-ı fîtnesaz vâdi-i isyanâ sülûkde mesaz ve Kur'an nahsebed çekil-i manhus Anadolu sükkânı kurbunâ rûb u endâz oldu. Bu ehbarına mülâyîn vâsl-ı semî eşref sultânı olacak Sinan Paşa-zâde Mehmed Paşa a'sker-i ta'yîn olunub Ayıntâb kurbinde tekabül ü saffeyn vakı' oldu. Cehâlîler mühhezim firâr ve bir târîk ile rehâ kal'asini dâhil kabza-ı iktidâr edüb nice eyyâm-ı muhâsara ve tazyikden sonra Karayazıcı encamgardan haberdar olmağan kendüye fedâ olmak ricası nil-i sayın paşa-yı mecruha serdara teslim edüb İstanbula vusûl buldukda celad-ı kahr sultân-ı dehr ol bed-gühere cümle hünelerinin arseyledi. Fî receb. Sara-yı sultâniye mahrem olub hârem-i irem misâle erbâb-ı emniye ve a'mâl tarafından isâl mâl-ı rüşvete vasıtâ olan Yahudiye gerakarı kayım-ı makâm Hâlîl Paşa Sarayında tayife-i sipâh hânçer sertizinde tecerru zehrâb-ı helâk edüb cifesi nice günler Atmeydanında âteş oldu. Fî râmazan. Ol manhusa ile bir ogli a'zm- ı dehliz hevl-i enkiz hufre-i niran edüb birikabûl tek imân ile tahsîl geriban cân eyledi. Muhâllefati taraf-i mireden mazbût olub cevâhir ve akardan made hâlis emti'a-ı ticaret kıymeti beş yüz yükü tecâvüz eyledi. Genemârı madesinde kayım-ı makâm Hâlîl Paşa cünha-ı ığnâz ve mübaşir cah-ı a'dem-i i'tirâz ile müttehim olmağın genc-i azl inzivâda /s.489/ ta'yîn-i mekan ile mihmân olub tavaşeden Hafız Ahmed Paşa çâ'lîş mesned-i vekâlet- sadr-i azam oldu. Fî şevval eyyâm-ı nasbdan onunci günde Hafız Ahmed Paşa ma'zul olub vezîr-i rabı' Yemişçi Hasan Paşa hılat kayım-ı makamı ile muhterem oldu. Fî mim. Sadr-ı sadaret-i Rûmdan mütenezzil münenella Ahmed Efendi mihmân daruddıyafe-i rahmed-i rahman oldu. Fî mim. Dim şâhâne-i tenbih sultânâ ile ümmül-habâ'is nâm-ı fahişe tesettür ve ihtîfâ edüb hamr emaneti ref' elimdi. Fî mim. Sultân kişver-i serdar mukâbele-i Belğıradda gayret çadır-ı felek divar olmuş. İdi ki cânib-i iklîm-i a'deme tahrîk-i tuğ ve a'dem edüb meyyitîn izzed zülcelâl kılındı. Fî zilkade kayım-ı makâm Yemişçi Hasan Paşa vezarat-ı uzma ve sera'sker rütbelerin ihrâz ve hidmet-i niyabeti ile saniyen Hâlîl Paşayı i'zaz edüb İbrâhîm Paşa metrukkesi olan Ayşe sultân dahî nâmzedi oldu. Fî muharrem li-sene 1919 silahdar Yavuz Â'lî Ağa mazharı avatîf sultâniye olub Hızîr Paşa Mısır Kâhire hükümet tevcih-i muharriz i'nâyet-i tahire oldu. Hasan Paşa hâlâ gurb u hâlul-ı sîfâ ile zamân-ı sefer ö'mr-ü aduvvi bedgüher gibî pâylene ermişdir. Bosnâ tedârik-i mühimmatâ sarf-ı evkat olunub ol bahârda sipâh araste ve esbâb tecemmül nakaste ile hareket olunmak ümîdîne bast itdûğı mukaddemât memuha intiâcınâ tedbîr isâbet-pezîr

Şeyhul-İslâmı sedd-i sedid olmağı hah nahah bed rikâ-ı ah ile azimrâh edüb ol intikammâ Sunullah Efendi cenâbların mesned-i fetvadan dūr. Ve ol rutbe ile sadarat-ı Rûmdan ma'zul Hoca-zade Efendiyi mesrūr eyledi. Fî sefer Karayazıcı Çorûm sancağı menşuruyla dâmgâh rehaden rehâ bulmuş iken bir muktezâ-yı tinet bed ve iktidayı hursan-ı ebed lece-i isyanı tekrâr muciriz ve âteş utuvv-i tuğyanı tiz edüb isnâd-ı ihmâl ve taksir ile muhakkır olan Sinan Paşâzâde yerine mensıb-ı serdarı ile mukır olan Hacı İbrâhîm Paşayı Kayseriye önünde meşt-ı dırşet kalır ve kin ile mahzûl etmegin Bağdad adadn ma'zul Mehmed Paşâzâde ‘ Hasan Paşa Serdar ve Elbistan sahrasında celâ'lı -i bedfa'al ile ma'reke aray kirvedar olub erbâb-ı şur ve şerden yirmi bin kadar şaki üftâde-i hâk-ı helâk oldukdan sonra sera'skerleri olan bed Güher mühhezimen canik canibinâ atf-ı inan ve ba'z-ı cibâl şâhikayı canına kehf-i imân eyledi. Fî Rebi'ulevvel vezîri-i sâ'lîs Hafız Paşa vilâyet-i Anadolu muhafazasıyla me'mur olub Girye Kenan Kütahyâ cânibine /s.490/ atf-ı inan eyledi. Fî Rebi'ulahir. Yemişçi Hasan Paşa Belgiraddan Estergon istihlası ârzûsuyla revberâh a'zîmet olub esnâ-ı târîkta esten-i Belgirâd dahî giriftâr pençe-i istîlâyı küffâr oldu haber-ü hışt eseri vâsıl olmağın kâ'ide-i takdîm ehem üzre ol Galeyi erbâb küfr ve dalaleden tekrâr istihlasâ bez nakdîne-i hizmet olunmak iktida edüb hükm kazâ ile şâhid ümîd cilveger kaza-yı husûl olmadığından ma'de tabur cenginde mir-i miran Budîn ve ümera vü cipahden nice müteayyin ğâzî şîrîn gam şehîd-i şeha'det olub bî-destimâye-i zafer Belgiradda müraca'at olundu. Fî Şaban kayım-ı makâm Hâlîl Paşa ref' olunub Sa'atçı Hasan Paşa ol makâma nasb olundu. Fî şevval. Karayazıcı altı ay canik dağlarında kemkeştarâh vâdi-i kem-nâmı oldukdan sonra â'zîm merkat-ı sicin ve birâder bed güheri deli Hasan caneşîn olub râh-ı şekada kendüye hempa olan eşkıyâ ile kemîn kenünde zuhûr. Ve yağma vü ğarat ile fukara-i ra'yeti bî arâm huzûr eyledi. Fî zilkade. Serdar Hasan Paşa ile Tokat kurbunde cenk ve ser a'skere sahra-yı vasi' ma'rekekahı tenûk edüb Paşayı nâmdar biddarura Tokat Kalesinde karâr ihtiyâr eyledi. Fî zilhicce cümle-i esbâb-ı tecemmüli hattâ hâşâ ravza-i cennet tesmiye itdûğı mazharefat nasîb düz hıyan olub ol hilalde serdarın Diyârbekir tarafından gelen sînûf u evmail dahî dest-i celâ'lı ler'e düşti. Kala-i Tokat mahsur lişûkr aduvv-i makhur ve yağma ve talan âteş-i Sûzân ile ol şehir-i ma'mûr sermenzil imaretden devir olub bir gün Serdar ser divar-ı hısarda tesettür etdiği tahtâ Ürdünde cânib -i düşmanâ nikah ederken nakah taraf-ı aduvv-i gümerahdan bir tüfenk danesi mürğ-ı ravhînâ dâm-merk olub kayd-ı dünyadan hâlâs oldu. Fî muharrem li-sene 11 ol bahârda Serdar tekrâr üstuni Belgirâd-ı otuz altı gün muhâsara edüb bun-ı

te'âlâ ol Hasan Hüseyîn memâlik-i mahruseye mulhak ve diger bara esar-ı dîn-i mübîn ile pîr revnak oldu. Fî rebî'ülevvel mensıb vala-yı sadaret-i vezaratdan münfasıl Sıyavuş Paşa müsned-i arayı eyvân mülk-i bekâ olub civâr-ı rahmed medârâ-yı Eyyüb u Ensaride binâ ve ihzâr rtdüğü kubbe-i â'lî de mihmân-ı Hân ğufrân oldu. Fî rebî'ulahir Budîne gelindükde Estergon ve kürbunda seksen bin kadar kâfir hazîr ve serdar'ın avdîne muntezir idüğü mukarrir iken hoş emdükler ilkasıyla ol haber-i sıhhat-i esere sera'sker baver etmeyüb diyâr-ı Erdeli ğarat kasdıyla avdden sonra kâfir Peşteyi kemend-i teshira bend /s.491/ ve Buduni âteş-i muhasarâ-yı sipend etdüğü peyâm-ı müvahhaş tımışvardan güzâr olundu'kda tahd-is sami-i serdar etmegin bizzarur rucu ve peşte istihlasınâ şuru' eyledi. Esîr müddet muhasaradan sonra istîlâ-yı taht ve ğalâ ile tevekkuf ve ârâma imkân olmayub mir-i miran Rûmeli Lala Mehmed Paşayı Budîn imdadınâ irsalnii nigâh-ı hasret ederek taraf-ı meştayâ inâme-i licam isti'cal eyledi. Fî cemaziyelula bî-meşiyetihi te'âlâ cela'det a'sker cerar ve kesret-i emtar Budîni muhâsara eden küffâr Hakısarı bî-karâr edüb ekser top ve alat-ı cenk ve aşubî rızân ve diyâr-ı nekbet medarlarınâ gerızân oldılar. Fî cemaziyelahir mihâl-ı hursan-ı meâ'lî k hirmen-ı vücûdi âteş-i fenâ ile tabud olub Eflak reayesi kemaken mutî'-ı fermân oldular. Fî mim. Hâric nâmıyla behrâm kethüda müderrisi olan Nedajlı lakâb-ı sarı olan Abdurrahmanın zendika ve ilhadı sâbit olub kelle-ibî devleti köy-ü çevgan-ı şemşîr hünfeşan oldu. Fî mim. Güzelce Mahmûd Paşa kayım-ı makâm olub saatçı yedi kulede mübtelay-ı bend-i belâ oldu. Fî receb iki gün sonra Hocâzâde Mehmed Efendi hidmet-i fetvadan mütesa'id olub makâm-ı meşihat-ı İslâmiyeye saniyâ sunullah Efendi mütesâ'id oldu. Fî mim. Mukaddema Tokatda Hasan Paşa a'zm-i iklîm-i bekâ edecek tavaşeden Hadım Husrev Paşa def-i gayile-i eşkıyâ ile me'mur olub fikri sakım ve re'yi akım olmağın mukaddemât vahiye-i tedbîri netice pezîr olmamış idi. Bu elfuzulan sipâh çar cihet-i memlekete bestiyet istîlâ eden ilcalı ehvalını ve kila-yı devlet liğuraz pâye -i serîr saltanatâ inha itmezler elbette. Bu husûsu bizzât şehriyar kerdun u vekara a'rz etmemiz mukarrardar deyü ikdâm-ı ikdâm üzre kıyâm etmegin hah nahah pâdişâh cem-i câhi bâb-ı mu'allâ cenâb-ı peşkahında serîr-i aray bülend-i mekan etdiler mucemma' vüzerâ ve ulemâda ol bî edibler bilmülafehe ve kila-yı devletîn ihmâl ve mihrimân esrar-ı saltanatîn iğfalı kişveri Anadolunun sebab-i ihtilâ'lî olub her birinin cezay-ı a'maldır. Kâr ve sayirlere bais-ı i'tibâr olmak mühimdir ' deyü hemzebân ittifâk-ı a'rz-ı müdde'â edecek Husrev Paşa ve anın emsâli bedheme çiz nabkarı tama' malı ile ser-kar edüb hetk-i nâmûs saltanatâ sebab oldukları için kabu ağası Gazanfer Ağa ve darus-

sade Ağası O'smân Ağa huzûr-ı sultânide revnihâde hak-ı helâk oldu. Yedi kal'ade mahbûs olan kayım-ı makâm sabık Sa'atçı Hasan Paşa zamân-ı sadaretinde her maddeyi pâye -i serîr saltanatâ natık hutut u şerîfe ile muvahhiş telhisleri ibraz ile ibra-ı zimmet edüb müsteşâr -ı umûr-ı /s.492/ saltanat vezîr-i rabî Tırnukçu Hasan Paşa ser fur u burde-i hakem tebğ-i siyâset olmuş iken mukaddema ağa olmak takribî ile Yeniçeriler şefa'at etmegın silk-i cemiyet küseste zamân. Ve serişte-i gil ve kal karîn infisam oldu. Fî mim.Mekr-i i'dâden serdar emîn olmağın Vezîr Deli Murâd Paşayı muhafazayâ ta'yîn edüb bî-sudûr ruhsat sebûkbâr-ı a'zm-i dergâh şenişâh-ı felek temkîn eyledi. Fî Şaban gurub-ı vusûl-i kayım-ı makâm Mahmûd Paşanın mesmu-i olicak vezîrin su-i tedbîri ve serhadd-i mutasavvir umûrunda taksiri sebebiyle a'dayı dîn harb-i mü'minin üzre gâ'lîb ve şevket-i İslami sâ'lîb olub nice kelleler habâb tiğ-i ebküne taştâb olmuşdur. Cezayı a'meli tiğ-i ser endâze havale olunmağa şeran ruhsat virilmişti. Deyü müdde'âsınâ muta'akîb sadreyn fazılın ehi güde Abdu'l- hâlîm Efendi ve Ebul-Miyamen Mustafa Efendi imzasıyla sûret-i fetva ibraz ve bu hükmi icrâyâ ikdamda otuz bin altun bedel ile eşkıyay-ı sipahi kendeye demsaz edüb diyâr-ı fitne vardıkça muciriz ve âteş-i fesâd tiz oldu. Serdar Ilgaz ile İstanbul'a vâsıl oluncak ağa kabusunâ çan atub yeniçeri tayfasınâ tarafı naimale etmegın Şeyhul-İslam ve kayım-ı makamdan ma'se cümle vüzerâ ve ulemayı ihdar ve ol meclisde Mustafa Efendi Meşihat-ı İslâmiyye makamınâ ısdar edüb Sun'ullah Efendiyi Rodosa ilcayâ ve Mahmûd Paşayı i'dammâ ifnayâ kapucu başılar ta'yîn oldu. İkisi dahî ihtîfâ edüb mekerr vezîr-i vüzerayından bi-avnihi te'âlâ emîn oldiler. Ol esnada Atmeydanında eşkıyayı sipahın teharrub ve ictimai istima' olunub sâhib-ı kelime seriye başılar tâleb olundukda inâd ve istikbâr üzre ısrar etdikleri içün Yeniçeriağası Ferhad Ağa pürsaz-ı selb Yeniçeri ve Acem-i girve enbuhi ile hücûm edüb cemiyetlerin perîşân ve âsâr-ı fitneyi bî-nâm ve nişân eyledi. Fî mim. Resa-yı eşkıyadan Poyraz O'smân ve Öküz Mahmûd ve Depe Göz Rıdvân ahz olunub Huzûr u humayunda sadme-i şemşîr gelugir ile çah a'deme serengün oldiler. Katib cüz-i çelebî na'aş uslubunca Üskûdara güzâr ve iki menzil öte huddâm-ı elinde a'zm-i darul-bevvar edüb birkaç günden sonra hamir mâye-i fitne vefesâd Hüseyîn Pâ'lî fe dahî tame-i nibenk cân sitan tiğ hûnfeşan oldu. Fî râmazan. Bu sebebiyle iki kol meyânında âteş-i da'vet fûruzan olub nice şuhûr ve a'vâm hablü'l-metîn hisâm kâbil infisam olmamak ile Yeniçeri ve Sipahdan nice bin kelleler gâletan. Ve hak sipaha revân olan hûn nahak sahn-ı â'lem numud erkân bed huşan olmuşdur. Hafız Paşadan sonra Anadolu /s.493/ Beğlerbeyisi olan Nûh Paşa müsnet-i vüzeratâ i'tilâ edüb celâ'lî üzerine serdar oldu. Fî

Şevval. Sadarat Anadolu'dan müteakıd Hoca Ata'ullah-zâde Şemseddîn Efendi müteva'rî-i perde-i kusef merk oldu. Fî mim. Tırnukci Hasan Paşayâ eyalet-i Bağdâd tevcih olunub a'dâd-ı mühimmat sefer için Üsküdar'da karâr üze iken ta'yîn havâs olunmak nâmı ile divanâ ihzâr olunub hıl'at-ı şeha'det i'nâyet olundu. Fî zilkade. Mısır muhafazasından ma'zul olub İstanbul'da henüz devr olmak için Tanâ Yalılar muhafazasıyla me'mur oldu. Fî mim. Ğâzî Giray Hân ile birâderi Selâmet Giray ve Şâhin Giray beynlerinde ba'z-ı mucibat rinceş hâtîr sebebiyle mukaddema burüdet düşüb hizmetinden devr ve Anadolu'yâ geçüb eşkıya-yı Celâ'lî ile vîrân-saz mülk ma'mur olmuşlar iken cemiyet-i şeyatîn enes simâb katarat gibî bir ıztırâb olicak dergâh -i merahîm destkâhe şitâ edüb mazharu'l-tefşâhâne oldılar. Fî zilhicce müterassıdır. Tulû' sitare-i baht-ü ikbâl ve müntezi'r zuhûr teba şîr sabahu'l-hayr câh ve celâl olan ekber evlâd zultani Şehzade Câmi-i Şerifî haremünde medfun olundu. Fî 60 merhûm u mezburun li-ebeveyn birâderi Sultân Mustafa bu senede sene-i a'demden bidar olub iki def'a zamân-ı saltanatda hâlk-ı â'lem-i hâb râhat yüzün görmemişlerdir. Sa'atci Hasan Paşa kâmet-i isti'dadi şâyeste-i hıl'at vizarat olmağın vezîr-i a'zam ilkasıyla Tırabzon eyaletinde nâmzed oldu. Fî muharrem li-sene 16 sabıka muhafız Anadolu'lu olan Hafız Paşa mukaddema celâl-i bed fa'al Kütahyayâ itale-i yâd istîlâ etdikden sonra mâ'lî ırz-ü nâmûs saltanat muhânnese hareket edüb mevcudi dâhil hazîne-i sultâniye olub kendüsi yedi kalede on sekiz gün hetaneşîn hâ'rif ahvâlî nin oldukdan sonra ağayan hârem-i muhterem şefa'at-ü ricalarıyla bend-i beladan erha olub mihâllicde olan çiftliğine icla olundu. Fî safer. Celâlî Deli Hasan satır nadurust cürm ve hatası mızrab kâlem afv ü hatâ olmak ricâsınâ dergâh-ı merahîm dest-gahe cebîn fersa-yı niyâz olmağın Sultân bende ne vaz tarafından Bosnâ Eyaletiyle karîn i'zaz olub Gelibolu ma'berinden Rûmeliye güzâr eyledi. Fî rebî'ul-vvel Yemişçi Hasan Paşa serkeşan a'sker fermânına râm ve düşmanlarından ahz-i intikâm edüb bî-şerik ve sehim makâm-ı istiklalde mukîm olicak isâbet-i aynu'l-kemâl afitâb ikbâline bâ'is-tetarruk u zevâl /s.494/ olub mühr-i virazât ol hâyîn-i dîn-ü devlet destinden intiza' olundu. Fî rebî'ulahir. Garaz vezîr-i vüzerâ nüdüd ile dîvân-ı bülend ivânda hilat-ı vüzarat ilbasınâ müste'id vezîr olmağın Hâtem-i Süleymani bir iki ay hazîne-i sultânide berşem vedi'a mevguf olub Cerrâh Muhammed Paşa kayım-ı makâm oldu. Yeniçeri Dîvân-ı humayunda elbette Hasan Paşa makâm-ı vizaratâ ibka buyurulmak ricâ ederiz deyü bir haftâ tamâm ikdâm etdikleri şur-ü kavga muharrik fitne olan paşayı i'dâm iktizâ eyledi. Fî cemaziyelula Şeyhu'l-islâm cenâblarınâ mezîd-i ikrâm kasd olunub Rûmelide

Kalkandelen ve ğayriden altmış bin akça ze'amet kendülere hâs ta'yîn olunmak ile mazhar-ı şeref ihtisâs oldu. Fî mim. Serdar Nûh Paşadan me'mur olduğu hizmette muradınâ hareket zuhûr etmegın hil'at sera'sker düşünden iftiras ve Hâleb Beylerbeyisi Nasuh Paşayâ ilbas olundu. Kayyım-ı makâm sadaret-i uzma cerrâh Mehmed Paşa â'lîl olub edâ-i himete kudreti olmağın ol mensıb-ı celîl ile Yeniçeri ağalığı müsnedinden henüz vizarat rütbesine i'tilâ eden Kasım Paşa tebcîl olundu. Fî mim. Hafız Mısır Yavuz Â'lî Paşa taraf-ı saltanatdan da'vete imtisâle ümera-ı Mısrđan piri beği nayıb-ı menâb edüb iki hazîne ile der-devlet-i me'aba şitâb etmiş idi. Yemişçi Hasan Paşadan hırz-ı canı olan mühr-i Süleymani intiza' olinacak hasebü'l-emr hazîne-i sultânide ida' olunub Â'lî Paşa'nın kurb-i vusûli istima' olunmağın mühr-i vizarat mukarrebân-ı hazretten Kağâlâlî dilsiz ve ser bevaban Abdullah Ağa ile ol vezîr asıf-ı nazîrâ irsâl buyuruldi. Fî cemaziyelahire şâh-ı Acem Abbas ebb-i vecdi havasından kendüye vücûd vormeyin. Gerek bârân dîde Kalaşkoca Kızılbaşları katl ve ilhak ve sahâ-i seniyesin ol düşmanın dost siret-i endişesinden pat edüb taraf-ı saltanat â'lîyeyi hezâr güne hîle ve temellut ile iğfal ve ol canibden tahsîl ferağ-ı bal itdikten sonra kör Hudabende zamanında eyadi müteğallibeye düşen memâ'lî kidest-i tağallüblerinden intiza'a bezl nakdîne-i ihtimâm edüb estân-ı devlet eşya'nî O'smâniyane ittiba' üzre olan Hâkim devristan Şâh verdi. Hâni ' Avâre-i sahra-yı perîşânı ve anda Mehdî kavli-i şamlevi nişanda-i dest hâni eyledi. Ba'de Hân Özbekyan nice istîlâsınâ düşen kişver-i mu'teber Horasanı edziyâdet iyade-i i'adîden intiza' edüb zahira makâm-ı ubudiyyetde karâr-ı izhâr ve ammâ hakikatte meknet ve iktidârı iş'ar içün mefatih kald-ı meftuhayı der-devlet-i nevâle irsâl eyledi. /s.495/ Takdîm ehem kâ'idesi ' üzre sayirlerinden ferağ-ı bal hâsıl ve murâd fûvadına nayıl olub fursat-ı bünyânâ câsûs samî'ayâ sü-be-sür ruhsat-ı ceset ve ceverdi. Tâ ki belâ mucib Vâlî-i Tebriz Â'lî Paşanın eyaleti a'sker ebrâmı ile fermân cihân muta' sultâniye ittiba' kılade-i gerdân canı olan ekrad sadâkat-ı nihaddan Silmas Hâkim üzerine â'zm olub Tebriz hâlî olduğu haber behcet eseri vâsıl sem-i şu'uri oldu. Isfahândan yedi günde Tebrize erişüb taht-ı Azarbeycani kemende-i teshira bend ve Silmasdan rucû' eden paşayı sitvede ray-ı esîr ve a'sker âteş ve şemşîr hunrize sipend eyledi. Fî mücerred atf-ı inan ile bî-ittâb tîr ve şemşîr nahavani dâhil kubza-ı teshir edüb dokuz ay muhasaradan sonra növbet-i emân ile dahî mashar hükm ve germani eyledi. Fî pâdişâh mü'eyyid Sultân Mehmed bî-zuhûr u illet ve ırz nagâh maraz-ı mevt pençesîne giriftâr olub dördüncü gün çibhengüm hayatı encâma erdi. Fî'l-yevmi's-sebiki aşar min recebi'l-ferd li-sene isnâ aşara ve elf

Müddet-i ö'mr sene: 69

Müddet-i saltanat sene: 9

Culûs fî sene: 1006

Viladetiş fî sene: 974

Medîne-i müneverede bir medrese-i refî'ıl-bünyân icad edüb İstanbulda Câmi-i Şeyh Vefâ kurbunda mevcudu'l-ism-i Hakanîye nâm bir medrese bînasına fermân-ı âlileri sudûr etmiştir.

Evlâd-ı Â'li Nejâd

Sultân Cihângir viladetiş fî sene: 1004

Vefâteş sene: m

Sultân Selim viladetiş fî sene: 989

Vefat sene: 1005

Sultân Mahmûd viladet sene:

Vefâtiş sene: 1011

Sultân Ahmed viladet sene: 998

Vefat sene: 1069

Sultân Efendi mâte fî sene: 986

Haydar Efendi mâte fî sene: 988

A'zmi Efendi mâte fî sene: 990

A'zmi Efendi merhumdan sonra Süleymaniye müderrisi Nevûli Efendi nâmzed-i hidmet-i ta'lim şehzade-i kerîm olub muğnisada müterassıd müjde-i devlet ve ikbâl iken â'lem-i ahrete intikâl edüb iki günden sonra peyâm-ı husûl me'mul vusûl buldi. Fî cemadiye'l-ula li-sene 1003. Pâ'dîşâh mekarim dest-gâh hazretleri ri'âyet-i hak üstadı buyurub evlâdını yine sayir oğulları ihrâz etdikleri meratib ile i'zaz buyurmuşlardır. /s.496/

Vüzeray-ı Azam

Sinan Paşa azl fî sene: 1003

Ferhad Paşa azl fî sene: m

Sinan Paşa azl fî sene: 1004

Lala Paşa azl fî sene: m

Sinan Paşa mâte fî sene: m

İbrâhîm Paşa azl fî sene: 5

Ciğalezâde Sinan Paşa azl fî sene: m

İbrâhîm Paşa azl fî sene: m

Hadim Hasan Paşa azl ve katl fî sene: 2

Cerrâh Mehmed Paşa azl fî sene: 17

İbrâhîm Paşa mâte fî sene: 11

Yemişce Hasan azl ve katl fî sene: 16

Yavuz Â'lî Paşa mâte fî sene: 13

Meşayih u İslam

Bozanzada Mehmed Efendi azl fî sene: 1006

Hoca Sadeddîn Efendi mâte fî sene: 8

Sun'ullah Efendi azl fî sene: 10

Hocâzâde Mehmed Efendi: 11

Sun'ullah Efendi azl fî sene: m

Ebu'l-Meyyâmin Mustafa Efendi: -

Tafsîl-i havâ'dîs-i Ahd-i Ahmed Hân

Pâdişâh mağfur sultân Mehmedin mühr-i serus-seyr ö'mr-i na-payıdarı vakt-i gurubda münkesif olicak rûz-diger Hurişid Rahşan İkbâl Ahmed Hânı burcu şeref taht-ı sultânide tâ'lî olub erkân-ı devlet rûz-efsun tehniye-i culûs-i humayun hiztini edâ etdiler. Fî'l-yevmis-samine aşara min şehri receb âmm-ı isnâ aşar ve elf edecek taht-ı sadette karâr oldu. Târîh culûse-i baht-ı rûz diger kapudan Ciğali-zade donanma-yı

humayun ile İstanbul'a vusûl bulub leb-ederyâ da Sinan Paşa köşkünde pâye -i serîr mecd-i ikbâle rûy-ı mâl eyledi. Yevm-i hamisde vezîr-i azam Â'lî Paşa teb-i tebcîl ile haşiye-i besat-ı devlet-i menat-ı takbil edüb hemân olgün sınıf u a'skere mu'tâd-ı kadîm üzre en'am-ı am-ı tevzi' ve taksîm ve ba'de eyyâm-i istisham itdûğı iki Mısır hazinesîne huddâm hazâne-i amireye teslim eyledi. De'b-i mustahsîn-i selatîn-i /s.497/ selef üzre ziyaret-i mezâr mağfîrat-ı medâr hazret-i Ebî Eyyüb Ensarî ile müşerref olub taklîd-i şemşîr zernigar buyurdıklarından sonra Edirne Kapısından şehre dâhil ve kevkibe-i gürüha gürûh ve kemâl şevket ve şevke merakıd-ı ecdâd cennet me'adların ziyaret ederek sarây-ı server efzayâ vâsıl oldılar. Fî gurra-i saban ri'âyet sünnet-i Hazret-i Hâlîl için aleyhis-selam itmâm-ı emr-i hitancî kıyâm olundi. Fî mim. Merhûm Sultân Mehmed Vâlî desi Safiye Sultân eski sarayâ ida olunub on beş seneden ziyâde zamân hezâr-ı mihnet ve canverlik ile ol makâmda beyhude güzâr ö'mr napayidar oldu. Fî mim. Müteka'ıd Vüzeradan Hâlîl Paşa ve Cerrâh Mehmed Paşa hâtıra-ı fenâdan mütevcih mülk-i bekâ oldılar. Fî mim. Yemişçi cevri-ü sitem ile bir seneden ziyâde genc ihtîfâ belasınâ mübtelâ olub ve celisi enduh ve gam ve mihnet ve elem olan üstadı ve üstadü'l-en'âm ruknu'l-ulema'l-a'lam Şeyhu'l-islâm Sun'ullah Efendi Hazretleri pes-perde-ishübden ırz-ı dîdâr eden âfi'tâb-ı alemtâb gibî zuhûr ve sahn-ı sirace-i dîde-i müntezirane feyzı nûr surûr edüb tarafı saltanat aleyhinden acilen nevaziş nâmei humayun ve avatıf-ı sultânî ile emr-i tatyib itmâm ve bahdehu şehrayniyevmi yedi yüz yigirmi akçe vezife-i tekaud ta'yini ile ikarâm olundi. Fî mim. Çünkü umûr u mühimme-i serhadd-ı Engerüs henüz inti'zâm tam bulmayıp Abbas Nasipas dahî geriban-ı şıkadan rûhuma olmuş idi. Vezîr-i Azam Engerüs tarafınâ sevk sipâh kine hah edüb kabudan Ciğali-zâde dahî kişver-i acem cânibine tahrîk-i tuğ ve â'lem etmek babında fermân mütehattemül-izan şeref-i sudûr bulmağın her biri me'mur oldukları sefer-i zafer-eser-i mühimmatını tedârik ve itmâma kıyâm hilalde zavzatü's-safâyı vücûd-ı behbûd sultânide arızâ-ı cerdi ile güller açılub bir aydan ziyâde vesâde-i rencüriye ser- nihâde olmaları ile hâlk-ı â'lem mübtelayı belayı hüzn ve elem olub bülbül esa nâle-işeb ve feryâd subhukah ile dergâh-ı râfet dest-gâh-ı ilâhîden i'lac ber-i sah ricâ etdiklerinin eserizuhûr edüb dar ve hâne-i gaybeden şerbet-i şîfâ saz affi-yet vâsıl ve mizâc-ı letâfet imtizadarınâ kemâl-ı sıhhat hâsıl oldu. Fî şevval kayım Makâm Sabık Kasım Paşayâ Bağdâd eyaleti tevcihi ile iHânet olunub el-Hace İbrâhîm Paşâhükümet-i Mısır zatü'l-ehrâm ile ikrâm olundi. Fî mim. Hafız Ahmed Paşadan vezîr münharifuddamir olmağın ba'z-ı havadarları sevkiyle kayım-ı makâm olmak ihtimâlîni sedd için eyalet-i Bosnâ

nâmıyla der-devletden devr etmege bezl-i makdur edüb ba'z-ı şüfe'a ricasıyla tedarük-i /s.498/ esbâb sefer edince bir kaçgün hâric-i şehirde bir köşede tevakkuf ve arâma vezîr-i azam râm oldu. Fî zilkade. Abbas hilekâr resm-i gadri eşkâr ve sedd-i istivâr rahnedar edüb ol fitne engiz Tebrizî ve dahî nice yerleri dâhil kabza-ı iktidâr ve revâni giriftâr mezik hisâr etdüğü ihbâr müvehhişesi te'akıb etmegin Ciğal-izade Üsküdara güzâr edüb onbin kadar yeniçeri ile Kethüda Beğ ve Şamsunci Başı Paşa ve uluv fecban-ı yesar ve gureba-ı yesar ve U'mûmâ Anadolu ümera ve erbâb timarı hidmet sera'sker ile sefer-i uceme me'mur oldu. Fî zilhicce vezîr-i a'zam dahî diyâr-ı Engürüs sipekeş İslam olub Dâvud Paşa cabirinde nasb-ı hıyam serdar ricasıyla kayım-ı makamlık hizmetine Safî Sinan Paşa kıyâm eyledi. Fî gurra-i şehir-i muharrem li-sene 16. Şeyhu'l-İslam Ebu'l-Meyyâm in Mustafa Efendi altı yüz akçe vazîfe ile mütekaid olub makamlarınâ sâ'li sen â'lem-i Rabbânî Ebu Hânife-i sani Sun'ullah Efendi müteka'id oldu. Fî mim. Hoca Sultânî Mustafa Efendi sevkıyla hilâf rızâ-yı Â'li Paşa Hafız Ahmed Paşa kayım-ı makâm olub yemişçi mahlulesi Ayişe Sultân dört yüz bin altun mihr ile müşteri-i ola. Güzelce Mahmûd Paşayâ tezvîc ve ta'yîn havâs-ı vizarat ile bâzâr-ı i'tiba'rî ile tekrâr tezvîc olundi. Fî mim. Sadaret-i Rûmdan münfasıl ehizâde Abdül-hâlîm Efendi a'zm ziyâfet-hne-i daru'n-na'im eyledi. Fî 9 cenân ola Ahi-zade Efendinin canî târîh-i sâl irtihâlidir. Serdar diyâr-ı Acem Ciğali-zade sabî' şehir-i Muharrem'de Üsküdardan darb kevs-i rahl edüb tayy-ı merâhil ve zafer bulduğu celalî kemaşterlerin timin da'ire-i vücuddan zayıll ve kimin taraf-ı ubudiyet ve inkıyada mayıl ederet o ahir şehir-i mezburda Sivasa vâsıl oldukda mahsur şâh gümrah olan kala-ı revân dâm-ı teshira giriftâr olduğu haberi Serdar ve a'sker bî-karâr eyledi. Celâlî Karakaş Ahmed mukaddema mürtekeb olduğu a'mâl-i beden irtida' ve ittiba'ıyla Sardara ittiba' edüb Çıldır Eyaletiyle müvekkir ve mukaddeme-i leşker oldu. Fî safer darul-cihâd Belgrat muhtırah ve karâr oldukda serdar taraf-ı iklîm-i a'deme tahrîk tûğ ve â'lem edüb mühr-i Süleymani ol hengamda mu'askir fîruği eserde bulunan Lâlâ Mehmed Paşa dest-i istihkakınâ müsellemler oldu. Fî Rebi'ülevvel Bağdâd Eyaleti tevcih olunan Kasım Paşa hah nâ-hah a'zm-i râh edüb lakin kabulden imtinâ' üzre Burusa etrafında herze gerd idüğü istima' olmağın Hafız Paşayâ bedel kayım-ı makamolmak nâmıyla üftâde-i dâm ve irtesi ta'me-i şîr-i şemsîr intikâm olus Sarıkcı /s.499/ Mustafa Paşa ol makâma seza görüldü. Fî mim. Hâs Odabaşı Gürci Mehmed Ağa ve büyük Mirahor Doğancı Mustafa Ağa ve Baş Kabucibaşı Dâvud Ağa ta'yîn-i havâs ile vezîr-i kubbe neşîn olub vezîr-i sâ'lis güzelce Mahmûd Paşa mukîm genc-i azl ve inzivâ oldu. Fî rebi'ilahir seng-i

felahın gadr-ı murıyan ile muhafız Mısır Hacı İbrâhîm Paşanın kandil hayatı şikest olmağın Vezîr Gürci Mehmed Paşa serîr-i Yusûfîye seza görölüb taraf-ı deryadan a'zîmet eyledi. Fî cemaziyelula. Nakibul-Eşraf Seyyid Abdul-Kadîr Efendi maksad-ı sîdka harâm edüb havâs-ı Kostantiniyye kadısı Yavuz Mehmed Efendi makâm-ı şerîf nekabetde kıyâm eyledi. Fî serdar bed rikâ-ı baht-ı seid ile Budîn cânibine sevt sipâh-ı nusret dest-gâh edüb birer târîkla pişte ve hitvan ve vac-ı teshir vefad ü arû Cankurtaran kal'aları ta'mîr olundi. Fî rebî'ulahir Hasan Hüseyîn Estergon mahsur Leşker Mansûr olub kema yenbeği mümkin olan caniblerden dökülmeğe şuru' olunmuş iken bâz-ı gavayil zuhuri ile feth ve tehir vakt-i ahire te'hir olunub kala-ı meftuha kemâl-ı Belgırada rucu' olundi. Fî cemaziyelahir kevkeb sa'd iktirâm-ı vücûd-ü O'smân Hânî cilve saz üç çuhra olub müşâhade-i didâr ile peder-i bezr-i güva'rî karirul-ayn surûr ve şadumani oldu. Fî 21 kayım-ı makâm Sarıkcı Mustafa Paşa ifsad-ı hussad ile hıyandan ibâd olunub Sufî Sinan Paşa canşin izz ve temkîn oldu. Fî şa'ban. Serdar Mehmed Paşa bâz-ı umûr-i saltanat-ı müşavere olunmak için Â'lî cenahu'l-isti'cal der-devlete nevate da'vet olunub hasbe'l-emr hâk-ı dergâha rûy-i mâl eyledi. Fî râmazan. Fayiz-i azz sermed şehzâde-i seid ve şehîd sultân Mehmed sahn-ı sarây-ı vücûda müsâfirane hatt-ı rahl nuzul edüb ecel-i mev'ûdi hulul edince dare müste'ar-ı dünya-yı bî-bekada vaz' ve sâde-i karâr eyledi. Fî şevval Kalenderoğlu ve Kara Sa'id nâm şakiler şu'le-i âteş gibî zebankeş zuhûr olub nayire-i sâ mân sûz te'addileri ile diyâr-ı Aydın ve Saruhân vîrân oldığı ihbarı vâsıl sem' humayun şehr-i ya'rî olmağın Hâleb eyaletinden munfasıl Nasuh Paşa duş-i isti'dâd hılat-ı vizaretle tezyîn ve celâ'lî üzerine serdar ta'yîn olundi. Fî mim. Nakıb Yavuz Efendi terk emani-i dünyâ-yı bî-bekâ edüb Yenişehirden ma'zul Emîr Â'lî Efendi ol rutbeye mevsul oldu. Fî mim. Bosnâ vâlîsi olan Celâlî Hasan eyaletinde mürtekib oldığı etvâr-ı nâ-hemvar rahne efken-i esâs tahammül ve i'tibâr olmağın reayâ ve sipâh-ı ikdâm etdükleri hücum /s.500/ âmm-ı sebebiyle amm-ı mazide serdar tarafından Temaşvare tebdîl olunub anda dahî Celâlîyane Rus vadisîne sulûkden inan-ı-i tâb müraca'at olmağı ecelden Şehristân a'deme tahvîl olundi. Fî zilkade. Yemenden ma'zulen taraf-ı yerden a'zm-i İstanbul eden Hasan Paşayı menşûr hükümet-i Mısır istikbâl eyledi. Fî zil-Hicce Ayişe Sultân daru's-seade-i mülk-i bekâya harâm edüb birâder emcedi Sultân Mehmed Türbesinde best ve sâde-i istirâhat ve ârâm eyledi. Fî mim. Âmm-ı mezburda mukaddema sadaret-i Rûmdan sonra kazâ-i beled'u-ilahî'l-harâm ile ikrâm olunan Kuş Yahyâ Efendi ma'zulen taraf-ı bahrdan a'zm-i İstanbul edüb miyane-i ummanda süva'rî olduğu keşti fahzenun Fîrenk cenge giriftâr olmağın

mevlanay-ı mezbûr hırza rutbe-i â'lî ye-i şehadete talebkâr mûrg-ı ruhi kafes-i bedenden pervâz edince heva-yı vegada tahrîk pür ve bal ve bezl-i na'kd revânla ribatu'l-hıcal ra'za-i rızvanî dâhil agûş visâl eyledi. Hâl ve hürmetinde secere-i hadis ü şucun münسابu'l-guzin olan duhân-ı Fîrengistandan zuhûr ve Bosnâ diyâr-ı İslamiyyede işal-ı âteş şer ü şur edüb nayire-i fitne ve vesâd vardıkca izdiyâd buldi. Vezîr-i azam tekrâr diyâr-ı Engerüse teveccüh ile me'mur olub rikâb-ı a'zîmete vaz'-ı kadem vusûb u mezburda tahrîk-i tuğ ve â'lem eyledi. Fî muharrem li-sene 14. Sinan Paşâ-zâde Mehmed Paşa serdar-ı diyâr-ı Acem Cigali-zâdeye ta'rz-ı Celâlîyane ile mülakat edüb cebren Şâm eyaleti menşuri ile vâsıl merâm olmağın ol hâdgâm-ı vizarat nâmıyla estaneye da'vet olunub divanâ vardıkda ser-hevaperesti rubûde-i tiğ hünfeşan oldu. Fî rebi'ülahir. Serdar mükerrrem Estergonu muhâsara edüb mir-i mirani Boşnak Mustafa Paşa serdarlığı ile Depedelen Kal'ası ve Bosnâ bBeğlerbeğisi Husrev Paşa serdarlığı ile ve Belğirad bend-i kemend teshir oldu. Bir mukteza-yı gayret-i dîniye rim-ipadan Nemçe imdadînâ gelüb kıla meftühada bulunan Fîrenk tayfası dâhil havza-i inkıyâd olub âm-ı ihda ve elfde oldığı gibî zümre-i sipaha mülmak ve avatıf-ı â'lî yyeye diyâr-ı Engerüse müstevlî ve pây-ı tahtları olan Pırağ ve Peç şehirlerinde kadîmen vâlî olub Erdal ve Macarî hah nâ-hah fermân-ı birâder eden Nemçe nin utuvve tuğyan-i nihada efzûn ve ol iki fırka dest-i kahirlerinde zebûn olmağın Bosnâ evayilinde bil-ittifâk sultân afâk-ı dergâhınâ a'rz tuhfe-i inkıyâd ve Macar Begzâdelerinden böcgay-ı taraf-ı saltanat-ı â'lî yyeden kendülere hâkim ta'yîn buyurulmak murâd edüb /s.501/ mes'ulleri karîn kabûl olmuş idi. Serdar nâmdar meşgul hisâr iken Poçgay-ı Nemçe üzerine sevk-ı ricâl-ı harb ve kıtâl ve onbinden ziyâde Nemçe kâfirin giriftâr çengal hızı-yı nekal edüb Erdal kıla'ından iken Nemçe dest-i tegallübüne düşen Virâd ve Tugay ve Kaşe-nâm kaleleri istihlâs ve ruus u maktu'a ve mefatih-i kıla-ı meftuhayı serdara irsâl ile isbât iddi'â-yı ubudiyet ve ihlâs eyledi. Hizmet-ı pesendîdesi mukâbelesinde Bocgay-ı mazhar subuf u avatıf olduğundan maade isridası üzre Eğri beyler beyisi ve ba'z-ı ümera ve bir mikdâr a'sker ile imdâd. Ve Nemçe Kralı bestiyed istilâ itdüğü o bevar ve ba'z-ı hisarlar dahî istirdâd olunub yed-i emânet pugaye teslîm olundi. Serdar zafer-i şîâr ba'de'l-feth Estergonu ta'mire iştiğâl üzre olduğu eyyamda mir-i miran Rûmeli Hasan Paşayı Pulanâ ve Pesperâm istihlasi ile me'nûr olmuşdi. İtmam-ı mehim ehkamdan sonra vezîr-i a'zam şâd ve hurrem semt rucu'a mayıl olub Budîn havâlî sîne vâsıl oldukda Hasan Paşa müjde-i feth ve zafer ile mua'sker fîruzi esere vurüd eyledi. Fî cemaziye'l-ahir Şehriyar Â'lî Tebâr Hazretleri kasd-i sayd ve şikâr ile Çanaka Sarayınâ

a'zm-ı humayun buyurub ondan sebebkarı Edirne cânibine kerem-i reftar oldiler. Ol tahtgâh-ı kadîmde ancak bir haftâ mukîm olub eyyâm-ı ikatetlerinde eşkıya-yı sipahiden Ayineci Hasan nâm-ı sefak bir bak-ı siyâset ile katl ve ilhak olundu. Mısırdâ müteka'id iken der-devlete Da'vet olunan el-Hacc Mustafa Ağa daru's-saade ağalığı rutbe-i valâsınâ istîlâ eyledi. Fî mim. Mâder Mihriban Hândân Sultân hevdec neşîn râh fenâ olub Sultân Mehmed Türbesinde mestûr nihân hâne-i hâk oldu. Fî mim. Rûmeli Beğlerbeğisi Ğâzî Murâd Paşa ta'yîn-i havâs ile a'zm-i dergâh haşmet-i câh edüb mansımı Vâlî-i Bosnâ Tiryaki Hasan Paşayâ seza görüldi. Fî mim. Sultân kişver-i Hind ve sitan-ı ekber şâh bir müddet târîkâ-ı eba ve ecdadı üzre meslek adl-i ve dadı piş-nihâd. Ve İran-ı Turanda â'zîm dergâh sultânı olan u'lemâ ve suleha ve erbâb-ı irfânı nevaziş ve ihsanı ile dilşad edüb nâm-ı niko tahsîl ve nâmûs saltanatı tekmîl isdikden sonra kurenâ-i ru-i idlâlî . Ve berş-i Afyon ve nik isti'mâ'lî ile akidesi fâsîd ve mühmel ve dimağı muhtell olub hâşâ sümme hâşâ rutbe-i valâ-yı uluhiyete i'tilâ dava-yı batılınâ tesaddi ile dayire-i ubudiyetden vucüd bed- Budîn-i ihrac etmiş idi. Bî-hükm ü istidrac elli iki sene telvîs dest-i saltanat etdikden sonra ekrehde dameni'l-veddet /s.502/ çerki şirk-i galtide-i hufre-i câhim ve giriftâr duşâha-i azabu'l-elim olub oğlu Cihângir Şâh Selim sadr-ı eyvân-ı sultânide mukîm oldu. Fî mim. Ciğal-izâde ba'-ıd tayy-ı merâhil kişver-i Aceme vâsıl oldukda Şâh gümrâh u'zlet-i ferîde genc ihtîfâ olub sâ'lî s kimyâ ve a'nkâ olmağın bir müddet beyhude sonra gird ve beyaban nevred oldukdan sonra bila ta'ilvana vâsıl olub sınıf u a'skere ta'yîn ve meştâ ve Hilâf-ı resm-i kadîm kendusi serhadde tedârik-i ecbâb-ı ikâmet eyyâm-ı şitâ eyledi. Teferruk sipâh-ı ba'ıs cem'ıyyet hâtır Şâh Gümrâh olmağın cem' nâ mahsur ile desti efşân surür olarak Tebriz'den nağme-i bî-ahenk kasd-ı cengi tiz edüb nâgâh belay-ı nâgeHâni gibî Van'ı muhâsara ve bir aydan ziyâde irâd zinâd müşacere Çünkü etrafa pedişan olan a'sker imdada irişmek müyesser değil idi. Macar Serdar bizzât cem'ı sipâh ve def'ı gayile-i kemaştekan Şâh etmek bahânesiyle Van derpaçesinden âd-il cevâz ve Ahlât cânibine geçüb Erzurûmda ferş-i besat ârâm ve karâr ve şitade olan sipâh ve ümerayâ muaccelen müctemi' olmaları içün iblağ peyâm istinfar eyledi. Serdarın nâzgâne Fîrârından Abbas hilekar haberdâr olub Vana zafer bulmadan dahî nâ-ümîd olmağın bed rikâ-ı baht nasâ'id ile râyet-i teveccühi semt-i Erdebil'e tahrîk eyledi. Ol bahârda Serdar mükemmel ve müretteb a'sker-i cerrar nâmdar ile rikâb-ı himmete vaz-ı kadem edüb diyâr-ı acem tarafınâ tevcih zemmam-ı a'zîmet eyledi. İşbu sene cedîde şehir-i cemaziye'l-Ahırası evahırında Tebriz karîb kümlanan menzilde Çerhacıyan tarafeyn beyinlerde olan harb ve kıtâl ba'ıs

rükirni-i erbâb rafz-ü dalâl olub ol gün feth ve nusret nasîm ehl-i sünnet oldu. Rûz-i diger şâh gümrah a'skerin ve ihda ba'de vahîd üç alay edüb kerem-sâz hengame-i kirvedar olmak arzusun izhâr eyledi. Henüz saff-ı mesaf tertîb olunmadîn bî işâret vezîr-i mir-i miran Erzurûm Köse Sefer Paşa ve Karakaş ve bâz-ı umera iclâ'lı kemeştelerinden mecar ve emsâli feşariler ile ol gice gelen Allah verdi Hân alayınâ tahrîk-i semend ve şemşîr-i sa'ıka te'sîr ile ol gürûh-i mekruha râh a'zîmeti bend edüb birkaç sâ'at mutaraha-i kârzârdan sonra saff-ı sipâh surh-ı serani şikest ve râyet-i şevketlerin pest eyledi. Ol merd-i nebrid Azammâ cend-i mahzuma der-kafa olarak Zülfikar Hân alayınâ irişüb ba'd-ı sâ'at iki güruhu dahî Şâh Alayınâ iltica ve geriban canlarınâ pençe rüstemane-i Rûmyandan Hâlâs-ı andan ricâ itderdi. Medergar-i avn-i bâri ile anda dâhi layık-ı nâmûs şehriya'rî /s.503/ cünbüş ve hareket edüb vakt-i gurûb afitabda mansûr ve muzaffer. Mail semt-i ayâb oldu. Meğer harb ve kıtale iştiğâl üzre olan a'sker zafer rehberde dağdağa-i perîşânı virmek için şâh-ı şeyatın erdugâha birkaç bin güzide a'sker gönderüb Serdar yanında mevcûd olan yeniçeri ve silahdar ile bir mikdâr cenk ve pikardan sonra mua'sker menhusûl-eser sahâ cinetub müracaat olmuşlar idi. Yolda Sefer Paşa'yâ raset gelüb a'skerin zebûn ve kenduyi ğark-ı havn görmeğın şerzime-i şer ve fesâd Serbazan meydân cihâdî üftâde-i dâm şemşîr-i havn iŞâm etmege sa'y nâ-mahsur gösterdiler. Ol merd-i mukâddem ba-vucûd zaf-ı kuvvet ve kuvvet-i zaf sa'y ve ikdamda kusûr etmeyüb serh-i serankânı ile hak-ı siyâh nebredgahı hemrenin la'l bedhuşan eyledi. Lakin meydân ve gada tarid ve cevalân esnâsında zîr-ranında olan esb-i badir fettar âteş-i inan hatâ etmegın Sefer Paşa mübtelayı bend-ü belâ olub serdar tarafından anâ imdada gelen Raziye Kadînzâde Mustafa Paşa dahî giriftâr kayd-ı isar ve Vâlî-i Şâm O'smân Paşa ve zincirkıran Â'lı Paşa ve Beşîr Ahmed Paşa ve Uçbeglerbeği dahî ve onsekiz mir-i liva rubûde-i Çevgan-ı şemşîr hünbâr oldu. Bî-hükm ü takdîr bu güne emr-i zarûrî zuhûr-i erbâb aşüb ve kıtale bâ'is teşettüt bal ve zaf-ı hâl olub men neca birasihi fekad rabiha sevvedeni tahsile talebkâr ve benatü'n-naaş esa tarûmar oldiler. Çünkü ebrûy-ı a'sker perîşân ve Hâkim-i Cezire mir-i şeref ve bâki ümera-ı ekrad ru'kderan olub sayirlerin dahî esâs sabr ve kararları nâ üstüvar olmuş idi. Ayaresiye püş şaşma Keşmiri kehl-i fami berdüş itdüği dem nâçâr serdar ve sipâh-ı itilay-ı çeyş-i râb ve heras. Ve hücum ve ehimme-i şeb-Hâni-i şâh Abbas ile çare cuy-ı hâlâs olub sebûkdar taraf-ı an'a cân etdiler. Şâh Gümrah dahî ol gün perdelan-i sipaheden müşâhade itdüği rüstemane hamleler ile zehre terak olub nâ-ümîd vasl-ı zafer yek-rane fîrâra erhay-ı inan etmiş idi. Rûz-i diger mua'sker-i serdardan güzere eden

nesîm-i sihr bu haberi ser-a'sker erbâb-ı dalale isâl edecek yaver itmeyüs kendüyü sayd için tertîb olunmuş dâm ve dane-i karîb olmak ihtimâ'lı ile her canibî cüst ve cuyâ su be-su casuslar gönderdi. Ba'd tahkîku'l-haber üçüncü gün urdugaha sâye-i ruhuset salub pes-manda olan târîk ve telid mâl ile kise-i âmâ'lı mala mâl oldu. Pes-engâh şâh-ı gümrâh genceyi dâhil ser-pençe-i teshir ve muhafazada olan Rûmyanı tu'me-i şîr-i şemşîr edüb taglis ve levri ve numanis. /s.504/ Kalelerin bî külfet cenk ve niza-i intiza' eyledi. İkdâm itdüğü kâr nâ- savabdan mazhar i'tâb ve ikâb olmayacak nağme-i bî-ahenk Kestahı'yâ şu'beler ziyâde ' edüb Şemahı Kal'asini dört ay muhâsara ile dâhil haytâ-ı fermân ve dirvan ülkesin sertaser yammâ talan eyledi. Serdar Van'a vâsıl olicak. Hâleb emiru'l-umerası Canpolat zâde Hüseyîn Paşa'yı dört beşbin kadr-i müretteb ve mükemmel a'sker ile anda darb-ı hıyam arâm etmiş bulmağın cüşiş seyl-hûn akis endâz âyine-i gerdun oldığı rûz gamm-ı endazda rişte-i saff sipâh-ı İslamda muntazam olmadığından gazabnak olub darb-ı şemşîr kahrle aftade-i hâk-ı helâl oldu. Mukaddema nakeşte-i kâ'lem tahrîr oldu üzre Nesuh Paşa hılat-ı i'yaz Tırâz ser-a'sker ile iclâl ve tevkîr olunub Anadolu'da asare-i gübâr şer ve şür eden erbâb-ı dalâl istisalinâ memur olmuş idi. Cem'-i sipâh ve leşker araste ile a'zm-i râh edüb Bolvadîn sahrasında tavil bed-güher a'skeriyle takabulu's-saffeyn vukı' olicak. Sadme-i hamle-i celâ'lı yane ile Nasuh Paşa rûkredan olub eftan ve hizân der-devlet nevâle duy u mâl ve intifay-ı âteş fesâd Anadolu cânibine bizzât nahdat-ı humayunâ muhtaçtır. Deyü marûz utbe-imecd ve ikbâl etmegin kelâm bî-intizâmı vâsıl şem-i kabûl olub rüz-Kasım'dan sonra Kadrga ile Burusayâ güzâr ve onbeş gün ol diyâr-ı per-tev âfi'tâb didürları ile ğark-ı envâr etdiler. fî receb. Burusayâ sâye-endâz câh ve celâl oldukları on iki günde Yemişçi vakı'asından bir ve bim cân ile tarafa perîşân olan müteayyinan tayife-i sipâh ki ' takrîbâ dört bin kadar merd cengaver idiler. Nesuh Paşa vesatatiyle güraha gürûh a'zm-i dergâh edüb dest-i aviz niyâz müstemadaneleri menzur aynı â'tıfet şehir-i ya'rî oldu. Ol i'nâyet hahların dirlikleri rashih ve güzeşte-i ulufeleri bi'l-tamâm teslim olunub Nisfî Dâvud Paşa ile zuhuri muhtell olan mahzûr celâ'lı defîne me'mur oldular. Sakî Sinan Paşa hâlvat-i Ferîde savma'a-ı inzivâ olub Hızîr Paşa kayım-ı makâm oldu. Fî Şaban Sadr-ı sadaret-i Rûmdîn münfasıl Bostanzâde Mustafa Efendi â'zîm seyr gülüstan â'lem-i bekâ oldu. Cîğali-zâde mağlub ve menkûb Van'a ba'dehü Âmade gelüb istîlây-ı endüh ve gam ile ihtiyâr sefer-i kişver a'dem eyledi. Fî mim.' Bostancı Başı Derviş Ağa Cîğali-zâde mahlûlünden kapudanlık mensıb raff'uş-şan ile tahsîl rütbe-i kamurani eyledi. Fî râmazan. Diyâr-ı Anadolu bir hemzede-i herc-ü merc olub nakş-ı dikleş emn ve emân

bî-nâm ve nişân oldundan made şâh-şî anın hareket-ı /s.505/ şeniası ihba'rî teakib etmegın el-ehemm fe'l-ehemm kâ'idesi üzre vezîr-i azam Anadolu cânibine güzâr etmek muhtâr tâb-ı Şehriyar Â'lî Tebâr olub Serdar Mehmed Paşa Â'lî cenâh el-isti'cal dergâh muhâlleddü'l-ikbâle ruy'ü mâl etmek içün misâl bî-misâl isdar buyuruldi. Fî zil-kade ' Kırâl-ı Engerüs hersek mateyuş biavnihi Te'âlâ devlet-i rûz-i efzûnda müşâhad ve mahsusi olan kuvvetden ma'de mukaddema zîr fermanlarında iken hak-ı dergâhın cebîn ferkay-ı inkıyâd olan Poçgay tarafından kendilere isâbet eden zaff ve inkisâr yevmen fe-yevmen izdiyâd bulmak üzre idü ki ' malumi olmağın cereyan-i sâ'lî fe siaden i'maz ve istisalından i'râz buyurulmak ricâsinâ arzû-mend sulh-ı râhat bahş olub ba'z-ı mertebe mukaddemât keft ve şerid temhîd olunmuş iken serdar zafer-i şiar utbe-i devlet medara da'vet olunub haşıye-i bisat devlet-i menatı fer-sude-i tebcîl itdikte kendüye Anadolu tarafınâ a'zîmet iktizâ etmeğın mübaşerat olunan mebanî-i sulha istihkâm virilmek hizmetini vezîr-i rabî' Murâd Paşa'yâ tahmîl ve hidmet-i serda'rî ile dahî tebcîl edüb hasbel-emr Sehray-ı Üsküdar'da darb-ı hıyan azz ve ihtîşâm eyledi. Fî zi'l-Hicce Serdar henüz taraf-ı Üsküdar'a güzâr etmedîn haymezen sahâ-i fesihu'l-ercay-ı bekâ olub Hâtem-i vizaret le Dervîş Paşa rafîu's-şan oldu. Ve Kıbrısdan ma'zul fîrenk Cafer Paşa kapudan oldu. Fî muharrem ' Li-sene 15 nîl-i â'mâl ol bir kete ikbâle bais meyl-i cânib râhat ve fîrağ-ı bâl olub bostancı başılıktan çıkma Deli Ferhad Paşa nâm-ı tur u akıldan bikâne bir divareyi tevkil. Ve kendü hareketini ol bahâr huçeste âsâra te'cil eyledi. Fî safer mersûm beraa-ı tahrîr olduğı üzre ciğalezade mukaddema münhezimen Van'a vâsıl oldukda Kavgay-ı vâk'ada bulunmadı. Deyü bahâne edüb Canpolad zâdeyi i'dema ikdâm itmişdi. Hâleb'de mütesellimi olan biraderzâdesi Â'lî Beğ bu hâl evhurunda kemkeşte râh şu'ur olub kendüye dahî kasd olunduğı suretde tehassun içün Hâlebî teşyid ve ihkame ihtimâm eyledi. Bu haber-i vâsıl sem'-ı daverdâdger olicak Eyalet-i Hâleb bâz-ı kütah nazarlar ilkasıyla Turnukcu birâderi olan Yeniçeri ağası Hüseyîn Ağa'yâ i'nâyet olunub Paşay-ı mezburatınâ kurbunda Canpoladzâde etbaından Cemşidnâm Şaki mübaşeretiyile şehîd olmağın nâçâr li-maslahatâ menşûr Eyalet-i Hâleb Â'lî Beğ'e irsâl olunub bî-târîk-i iğfal istisâl birkaç güne ihmâl olundi. Fî mim. Â'lî Beğ bu güne tevkirde ser-zamirine idüki ma'lumi olmağın ol /s.506/ bed mezheb Hâleb'de edebiyile durmuyub Tırablusi Ba'dehu Şâm-ı giriftâr muzık-ı hisâr ve tahammûlden ziyâde mâl emân talebiyle a hâlî -i vilâyet-i zebûn eyledi. Müftî'l-en'âm şeyhu'l-İslâm Sun'ullah Efendi vezîr-i azam Dervîş Paşa sa'y ve ikdamıyla mesned â'lî -i iftâ ve ifadeden a'zm. Güşe-i ferağ ve inzivâ edüb

Mustafa Efendi saniyen sadi meşihat-ı İslâmiyyeye iade olundi. Fî rebi'ülevvel vizaratdan mütekaid Güzelce Mahmûd Paşa mansıb-ı hayât bî-sebâtdan munfasıl oldu. Fî mim. ‘ Şeyhu’l-İslâm ebu’l-uleyyâm ın Mustafa Efendi’nin eyyâm-ı biyz hayatı selh-i mematâ mükeddel olub selef ‘ bahiruş-şerefleri Sun’ullah Efendi hazretleri rabian sadr-ı celîl itfayâ i’tilâ eyledi. Fî Receb Serdar nâminâ olan Ferhad divanenin dağdağa-ı cününi bâ’is irtikâb eyda’ günâ gün olub cümle a’sker ol mecnundan azerde hâtır olduğu cihetden şemşîr himmet merdaneleri seyf-i ihatîb usa a’mâl-i mande olub her katri bir bednejda hâne harâb âşiyân yevm ve garâb etmegin ba’de’l-azl-i izmetden hatf-ı enfe mansıb-ı hayatdan dahî mazul ve illet sebebiyet ile vezîr-i azam Derviş Paşa maktûl olub Şeyhu’l-İslâm Hasan ihtimâm-ı ile mühr-i vizarat Belğırad’da vezîr Rüşen zamir Murda Paşa’yâ irsâl ve mansub kayım-ı makamı ile Nakkaş Hasan Paşa celâl olundi. Fî Şaban Kaydıyye dervişine şâh Târîh katlidir. Vilâyet-i Anadolu’da i’tilay-ı livay-ı şeka eden eşkıyadan tavil rezîl ekin kemengâh siccin olub birâder bed-güheriser hâlka-ı erbâb şür-ü şer oldu. Fî mim. ‘ Kalender Oğlu mir-i miran Anadolu Dışlek Hüseyîn Paşayı Tik kurbunda burde-i silâb inhizâm ve esbâb tahammüllerinde i’tinâm edüb muğnisâyê sâyê endâz istîlâ olmak mukarrer olmuş iken bekle-i mezburada kadı bulunan pîr mübârek tedbîr Veli Efendi tavassuti ile ol dahiye-i dehyâ bir mikdârı mâl-ı â’mâl ile bezliyle mündeffî’ ve böyle beraber belâ muğnisa kavmi özüründen mürtefi’ olub ilel-an cevami’de nâm-ı hayr ile yâd ve ihda’ tuhfe-i fatiha-i şerîfe ile ruhişad olunûr. Fî Râmazan ‘ Ol bed nejadîn bu gene fesadı vâsıl sem’ sultânı olicak li-maslat şaki mezbura bî-târîk istimalet meskat-ı ra’si olan Ankara sancağı menşuri irsâl olunub İbn-i kalender süreten hatt-ıf fermân yezide kıyâm ve emr-i celîlü’l-kadri takbil ve illisam eyledi. Lakin mu’tadi üzre ğaret-i kinan Sarihândân Ankara canibin atf-ı inan edüb a hâlî -i vilâyet evza’ından kasdid istiş’ar rûy-ı ümîdîne kal’a kapıların sedd etdiler. Sîne-i mültemisîne dest redd-i havale olunduğundan âteş-i /s.507/ gazabî zebaneteş olub kal’a kapuyı muhâsara vesûk Kanî ile bünyâd müşacere eyledi. Eyyâm-ı ye’s tam ile Karahisâr ve Kütahyâ caniblerine inani’tâb müracaat olub Burusa’yâ istîlâ sevdasından oldığı münâkis olmağın Vezîr Mustafa Paşa Burusa muhafazasıyla me’mur olub mahzûr mezbûr mündeffî’ oldukdan sonra hasebü’l-emr â’zîm dergâh cela’det oldu. Ma’zumat kala-i engürüs beçnâm şehr-i benâmda câ’lî s taht-ı hükümet olan Hersek mateyâş ki mukaddema güzariş pezîr olduğu üzre bir muktezâ-yı rezanet ve ray-ü hüsn-ü tedbîr serdar ile a’kd-i sulha tâleb-kâr olmuş idi. Şerik gâ’lî b-i hükümet olub pây-ı taht kadîm perağ nâm şehr-i â’zîm de mukim olan birâder ekberinâm-ı kıral dul bu

mu'ameleden sipend-i âteş-i gayret olub nush-ü pendî sevd-i mend olmicak nim papayâ şikayetnâme irsâl ve ol sen bî deymîn ilkasıyla selî şemşîr harb ve kıtale isti'cal edüb sellatalallahü'l-kelebe alel-hinzîr fehevasınca rünüma olmak üzre iken ol mağrur bî-şu'ur â'zîm bi'se'l-mekar-i sekar olub mateyaş tarafından resm-i dirinleri üzre Perağ Kırallığı ta'yini ricâsınâ Rim Paşayâ müracaat olundu'kda izhâr kibr-ü kin Onâ iHânet birâder gühteri muyallimiyan ta'yîn idü zu'm-i fasedince ri'âyet-i nâmusi dîn-i zalalet-i âyîn eyledi. Lakin mezbûr muğallimiyan kendü nâminâ terkim olunan menşûr mazhar fî-birâder mehterine teslîm ile ri'âyet edüb makamında kıyâm idib anın fermân üzre Beç şehrinde şerayıt hükümeti mera'i ve teşyid esâs-ı sulha ol dahî sai oldu. Tuğyan-ı celaliyan temâdî ve devam-i isyanları her canibden tünadi edüb fitne-i bağıyiye Anadolu'da nice müddetden berü ilhak hars-ü nesl ve itlaf fer-i vâsıl etmegîn vezîr-i azam dergâhı haşmet dest-gaha avd ile ma'mur olub bizzarure buruce isti'cal-ı umûr ser-hadd-i ma'mura kemâl-ı nizam ve ittîfâk-ı ara üzre yirmi seneye dek mebanî-i sulha istihkâm virdikden sonra Mısır'dan ma'zul olub felaHân setm-i rûzgûr ve gadr-i vüzerayı cefâkar ile Tunâ Yalıları vegâh-ı Bosnâ muhafazası nâmıyla bâb-ı muratdan turd-ü ibâd olunan Hâ'dîm Gürci Mehmed Paşa'yı tekmîl ba'z-ı kusûr içün Belgrat'dan makamınâ ikâmet edüb dâhil-i sulb a'kd-i sulh olan ikiyüz bin kuruş tuhf ile vâsıl olan elçiyi istishâb ve bâb-ı devlet-i intisaba şî'tâb eyledi. Fî zil-Hicce Ha-ı der-ikbâle rûy-i mâl edecek hizmeti meşkur ve mazhar-ı avatîf nâ-mahsur olub Anadolu vilayetini har-ı a'zar celâ'lî yen bed-gerdardan tathîr /s.508/ mühim hatiri ol vezîr-i buceste tedbîre tefviz olundi. Fî muharrem li-sene 16 hasbe'l-emr müham sefer-i zafer eseri itmamdan sonra hıyam rengarenk serda'rî sahrayı Üsküdar nemüdar lâlezâr edüb mesned-i kayım-ı makamıda Burusa muhafazasından gelen Mustafa Paşa karâr eyledi. Fî Rebiu'l-evvel Vezîr sutüde tedbîr etrafda test-i şemşîr irişmek mümkin olan eşrayı Silifke ve Antakyada ictimâ' üzre olan sekban ve suhte eşkıyasını muharrem li-sene 16 hasbe'l-emr müham sefer-i zafer eseri itmamdan sonra hıyam rengarenk serda'rî sahrayı Üsküdar nemüdar lâlezâr edüb mesned-i kayım-ı makamıda Burusa muhafazasından gelen Mustafa paşa karâr eyledi. Fî Rebiu'l-evvel Vezîr sutüde tedbîr etrafında test-i şemşîr irişmek mümkün olan eşrayı Silifke ve Antakyada ietima' üzre olan sekban ve suhte eşkıyasını münasibü'l-hâl bölükler irsalıyla ser-pençe-i tiğ-i bunbara giriftardan ser-şar edüb cabcapidan olan belanğalârı izale Van'da tehassun eden mübahud-dem mahazilin hûnların isâle ederek Hâleb Hâleb-i şehba cânibine tayy-ı merâhil eyledi. Eroğili nâm-ı menzilde vâsıl oldukda Anana'da kerâmşaz hengame-i hûnfeşaz etmek

içün bir mikdâr a'sker gönderüb demm işti'âl-ı âteş harm ve kıtâlde cemşid zahm-ı daneşin ile zayedid. Ve Adana'da mevcûd olan ecnas ve nukud-i mazbût hudâm hazâne-i sultân sa'id oldu. Fî Rebiü'l-ahir ' ser-a'sker-i zafer rehber bî-karisa ğarîb oldukda Canpoladzâde Â'li bir piyâde ve süva'rî kırk bin kadar leşker menhusu'l-âsâr ile bî-karasi sedd itdüğü istima' olunmağın inan-ıyekran teveccüh muabbira hür Arslân belâ tarafınâ tevcih olunub mahbub ve selâmet ol gurüh per-şukuheden güzâr göğercinlik nâm-ı sahrada darb-ı hayme-i karâr olundi. Fî cemaziyel-ula ol menzilde Maraş beğler beğisi Zülfikar Paşa zül-kudreye a'skeriyle mua'sker firûzi esere mulhak olub resm-i kadîm üzre kardü'l-ceyş mensur oldu. Bekaya-yı leşker Derbend mezburdan ubür edince üç dün ol makâmda ârâm olundu'kdan sonra semt-i merâma atf-ı inan a'zîmet olunub nehr-i Kanîk kenarında karâr olundi. Tedbîr-i vezîr netice pezîr olduğından Canpoladzâde haber olicak kemâl-ı hayret ile hareket edüb orduy-i humayun paşa nisf-i merhâle karîb ovası nâm-ı makâma sâye endâz muhuset oldu. Ol gün zarhadan olan ser-bazlar bir mikdâr muarrike efrûz kirveder olub esnâ-ı cenk ve peykarde müteayyinan hıbî ha'sır inden Hüseyîn bölük başı nâm-ı bed nejdâ ve birkaç yüz sakî-i müderzad hâk-ı helâka ğultân ve sayirleri meydân-ı merdandan rügerden oldu. Canibinden erbâb remah ve suyuf ile tertîb sutur sufuf olinacak hezberan aduvv-i şikâr muzmar /s.509/ kârzârde şîrâne hırâm ve hün şakık gün eşkıyayı ahbiye ve ihşâm ile ol etrâfı tarafı. Şâm gibî lalegam edüb ihyay-ı resm-i ser-bazi ve cankışar etdiler. Rûm ili beğler beğisi Tiryaki Hasan Paşa ve Yeniçeri Ağası Hâlîl Ağa ol gün hakan ki hâric tok beşer hüneler gösterüb saff-ı leşker aduvvi bed-gühere rahneler virdiler. Lakin düşman tarafından kesret cihetinden olan kuvvet vakt-i zuhurdan bâ'is sebât kadem celalet olub bil-küllîye istisallarınâ mecal olmadı. Ta'ki ' serdar zafer-i mend-i semend dilpesendînden tenezzül safhâ-ı hak âvâz cebhe-i tezellül edüb feth ve firuzi ruzi olmak ricâsınâ dest-i duayi taraf-ı kibriyâyâ berdaşte eyledi. Ve ser-şet ceşm-i eşkiyar ve kemâl-i meskenet ve inkisâr ile süvâr olub sell şemşîr âteştâb ve saff-ı sipâh aduvvi gümraha şî'tâb eyledi. Serdar Nusret şairin bü cünmâye-i nik nâmi içün bezl-i nakdîne-i ihtimâm ve şemşîr sa'ika barların sayd-ı mürğ-i cân aduvviye dâm etdiler. Bî-avnihi Te'âlâ iki sâ'at nucümîde süvâr ve piyâde yigirmi binden ziyâde erbâb kibr-ü kin nakş-i sahife-i zemîn vesayirleri. Genc-i firârda nekin olub hızb-ı hasirinden arsa-i karzârda pabercay-ı sebât ve karâr bir kimse kalmadı. İbn-i Canpolad nut'-ı celad felekden nişân olan meydancı nigâh edecek hah ve nâ-hah terk saz ve selb-ü kemâl-ı isti'cal ile zam-i cânib -i Hâleb edüb anda dahî ancak bir gice karâr ve rüzdiger kayed-i hızlan ile fezay-ı

ardul-laha firâr eyledi. Fî cemaziye'l-ahira Serdar hidmet-i şükr güza'rî-i ni'met ba'rî edasından sonra giray-ı cânib Hâleb olub yedinci gün gök meydân-ı merkez i'lam-ı sipâh-ı İslam ve müjde-i afv ile a hâlî -i Hâleb şadkâm oldu. Fî avail şehri-i Receb fermân-ı serdar ile kal'a kapuları bend olunub köşe bî-köşe ihtîfâ eden eşkıyadan binden ziyâde keştini lahik sibak-ı erbâb şeka oldu. Canpoladzâde tarafından iç kal'a muhafazasında olan harnavi ve Cuma nâm bölük başıları ve dört beş yüz sekban üç gün muzık-ı hısara giriftâr olmanı ile etemân sadiasını bülend-ü tesebbüs izyal-ı efdal serdar ercümend etdiler Serdar a'rz ve iltiması üzre Rûm ili beğler beğisi Tiryaki Hasan Paşa hılat-ı vezâret ile astane-i devlet tarafınâ inani'tâb ve Anadolu beğler beğisi Mariyel Hüseyîn Paşa mansıb-ı mahbuh ile kâmyâb olub eyalet-i Hâleb Dişlek Hüseyîn Paşa'yâ seza görüldi. Yeniçereden ma'de sinûf-ı a'sker ol bahâr hacetse /s.510/ asârda hidmet-i serdarda bulunmak üzre ta'yîn olunan meştalarınâ a'zîmet edüb ser-a'sker ve zabıt yeniçeriyan Hâlîl Ağa dahib Şehristân Hâleb oldılar. Fî Şaban mukaddema ser-a'sker nâmdar Konya'da best-i besat-ı sarar itdüğü hengamda Kalender oğlu ve Karaseid nâm şakilerin nayire-i samanı söz teaddilerin teskin içün bir veche Arpalık Hamid Sancağınâ mutasarrif olan Tekkeli Mehmed Paşa'yı ta'yîn edüb Â'lî cenâbu'l-isti'cal her fırkadan muntehâb güzide ve müretteb sipâh gine hah ile irsâl etmiş idi. Merzigüzadesinde beyne'l-ferikayn munteham güzide ve müretteb sipâh gine hah ile sühte-i nar inhizâm-ı inkisâr olub sadme-i kahr-ı dehr ile saff-ı celadeti şekist ve livay-ı şevketi pest oldu. Benabirin ol bedâyîn Kara Sâ'id ve emsâli müLâ'în ile ser-cenban kibr-ukın olarak Burusa cânibine doğrulub ala hiyn-i gafletîn min ehliha. Esfel ve a'lay-ı vadîden dâhil esvar-ı şehir ol ma'muranın ekser mahâlleti mesacid ve cevami' ile üç gün üç giceden ziyâde suhte-i adeş kahr oldu. Fî Râmazan ' Hâricihisarda bulunan nisa ve ricâl ve ta'rîf ve telid-i erzak ve emvâl hızb-i ha'sır in dest-i istîlâsınâ düşüb bir vakıla-i facia ' müzkir mesayib ahd-i Çingîz hünriz ve timür makhur oldu. Fel-hükm ü lil-labul-vahîdü'l-makhar ba'b larabu'l-Basra Nakkaş Hasan Paşayı sekban başı ve mütekaidîn ve anâ bir kulla'rî ve Cübbeli ile taraf-ı bahreden ve Hadim Yusûf Paşa cânib birden nâmzed hidmet-i def' i'da edüb Dâvud Paşa iznekmid ve Hızîr Paşa Üsküdar muhafasınâ ta'yîn olundi. Canpolad zâde serdardan münhezimin firâr itdükde bir ay kadar Hâleb etrâfını yavaf edüb bir târîkla dert-i dil nalanınâ derman bulmiyacak Nâçâr Hak-ı der-devlet mabe şitade karâr virüb herçi badabâd güyan-ı âsitân mekarim-i nişâne doğruldi. Burusa'yâ karîb oldığı haberi İbn-i Kalender ol şehir-i şehri muhasarayâ iştiğâl itdüğü hılalde mesmui olmağın cebr-ü ikrâh ile ihzâr edüb ol bahârda serdardan ehz-i

intikâm va'di ile zâhira kendüye tabi' fermanberdar etmiş iken bir şebtârde sebükdar ancak amm-i zâdesi Mustafa Beğ ile Gemlik tarafınâ firâr ve anda hazîr olan kadirga ile a'zm-i der-devlet-i medâr edüb şerefyaft-e-i damenbbuş izzet me'rîs oldu. Bir muktezay-ı bende nevazi zemzeme-i Niyazi sem-i rızâ ile ısga buyurulub mazhar-ı â'tîfet şehinşâhi olduğından ma'de Dımişvar Eyaleti ile dahî nebahi oldu. Nakkaş Hasan Paşa Budanyâ sâhiline vâsıl olicak vezîr /s.511/ dil-ir cenâbları muhafa'za-i nâmûs-ı saltanat mulahazasıyla Burusa cânibine kamzen hareket olmadan ictinâb edüb ri'âyet-i şerait-i ha'zm-ı ihtiyât için giceler kadirgada karâr arını ihtiyâr eyledi. Kalender Burusa kal'asinde dahî taraf bulmak ricâsınâ birkaç gün mihnet-i muzık muhâsara ile a hâlî sini tazyîk edüb bî-lutfe te'âlâ fethi müyesser olmayacak. Mi hâlî c cânibine emale-i licam müracaat eyledi. Bu müjde haberi vâsıl sem' vezîr-i şirdil olicak bir bak rikâb himmete va'z kadem ve ta'kib kasdıyla ulubadda tahrîk-i tuğ ve â'lem edüb belki ati durgun ve kendi burgun birkaç celâ'li bakayasını dahî avâre-i sahray-ı a'dem eyledi. İnegöl sükkânından İlyas Beğ oğlu Â'lî Çelebî nâm-ı merd-i dil-ir kendü etbaından ve akarîb-ü eşyaından birkaç yüz Şiran tahcir kir ile Burusa havâlî sinde celâ'li ye sedd medâhil ve mehâric edüb havaricden bî hadd keştîn-i bed-bahtın raht hayatını bürde-i silâb şemşîr âteştâb etmegın hudavendgar sancağı ihsanı ile livay-ı kadri âli oldu Silistre beyler beğisi Tolgaç Ahmed Paşa fermânı ciHânmetâ ittiba'an livası erbâb-ı timarûz aması ile Gelibolu ma'berinden geçüb Nakkaş Paşayâ imdâd için minas havâlî sîne nasıl olduğu cilâ'li -i bed-güheri İbn Kalender'e vâsıl olicak sipâh-ı araste ile Ahmed Paşa tarafınâ ilgar edüb Minûs Gölü kenarında tarafından bir mikdâr mu taraha-i kar'a-i kâr-zpar olundu'kdan sonra bezm-i rezmde paşay-ı mezbûr rıtl girâm-ı şâhatet ile iftade-i hak-ı helâk olmağın muteallikat ve hoşı gümzen vade-i perîşân ve telaşı olub Kalender oğlu dahî garet-i kinan eden ve Saruhân'a andan Karâman'a vardı. İzhâr-ı gülzâr saltanat-ı Sultân O'smân ve Sultân Mehmed nâm şehzâdeleri harâman-ı hayaban isti'dadı olmağın şeref-i hizmet tâ'li mleriyle Ayasofyâ cami'inde gerisi neşîn vaz-ü tezkîr olan Şeyh Ömer Efendi tevkîr olundi. Fî şevval Mukarribu's-Sultânâ iç doğancı başı Hauz Ahmed Ağa menzur-i iyn i'nâyet şehir-i yar olub kapudanlık rutbe-i valâsınâ i'tilâ eyledi. Fî mim. ' Nihâyet tâ'li 'inâ deryay-ı şefdde andan bir hizmet bedd-i yed olmadığından mâ'dâ ol sene bî-emril-ilah Mısır'dan gelürken Rodos'a yakîn yerde Hüdaverdi Kapudan ve Küçük Şaban ve büyük Yusûf kalyonlar yılı ünvanıyla meşhûr oldu. Silahdar Mehmed Ağa Yemenli Hasan Paşa yerine Mısır ' Kâhire hükümet-i ile sarây-ı amireden çıkub taraf-ı deryadan ol diyâr-ı Behçet medar'a /s.512/ a'zîmet eyledi.

Fî zil-Hıccce İbrâhîm Paşa vakıasından ber ve Mısır kuli ser-keşliğe âğâz edüb talebe nâm mazluma ile emvâl-ı reayayâ dest-i teaddi dıraz itmişler idi. Kişver-i Mısır-ı ol bidatten ihlâs içün paşay-ı Şîr savlet-i şemşîr siyâset ile eşkıyay-ı Mısır'dan üç dört bin nefer bed-güheri katl ve icla edüb ra'y-ı sedidi iklîm-i Mısır'a sebep-i feth cedid olmağın vezîr-i mezbûr meyân-ı Mısır'yandan kol kırar lakabıyla meşhûr olmuştur. Bu hizmeti mukâbelesinde şeref-i mesaheret erzani görölüb dūrretül-tâc ümet-i dihter sa'd-i ihter Güher Hân Sultân Paşayı mezbura teşviv buyuruldi. Hân Kerîm Ağa giray-ı terk-i hılat müste'ar nâ-payidar edüb teşrîf tatif Hânî bî-sâhib kâ'lî cak merhûm Sultân Mehmed asrında nice zamân celâ'lı Hasan ile gâdâş vâdi-i i'syân olmuş iken nadima der-devlet-i medara ruyı-mâl edüb li-mablâhat-i sâl evlasdan berü O'smânî Hisarında karâr üzre olan birâder gühteri selâmet-i giray mazhar-ı â'tıfet sultânı ve mesned-i ârâ-yı eyvân Hânî oldu. Fî mim. ' Gâzî Giray Hân dar-ı gururdan sarây-ı surûr-a tebdîl-i mekan itdikde ekber evlâdı Veliahd olan Tahtamış Giray Sultân dergâh -ı merahîm dest-gahdan mesned Hânî kendüye erzani buyurulmak ricâsınâ âsitân-i devlet-i aşiyane niyâz nâme gönderüb haber-i Behçet eser-ü vurdunâ çeşm-i dühte-i râh intizâr' iken peyâm-ı mihnet-i encâm tahâllûf-i meRûm ile telehkâm olmağın nâçâr bâb-ı devlet mabe şitabden özge derdîne derma bulmayub bicâder gühteri Sefer Giray ile ser-dâde-i sengilah seferber oldu. Akgermanâ karîb bir nâ-mübârek mahâlde ihtî'mâl-i mezbûr ile Selâmet Giray Karadan gönderdiği Kağlağa Mehmed Giray'a rast gelüb aducvi cani belay-ı nagiHânî gibî bî-çâre Tehtemiş Giray üzerine havale oldu. Muteallikat ve havafî evrak-ı hezan esa perîşân ve mütelaşi olmağın ol yine süvâr muznar dildâveri mühri havri gibî tek tenhâ kullub nâçâr tîr-ü kemanâ ol ordi saff-ı düşman nabkardan niceleri nikû-nisar hufre-i daru'l-bevar itdikden sonra birâderi ile süllûf-ı saf şeha'det nüş eyledi. Fî mim. Mehmed Giray dahî bî güne zebûnkeşanâ hareketîn şematini az müddetde müşâhede edüb evkat-ı hayât-ı mihnet ile güzâr-ü â'kıbet cellüd sihr bed-mühr ani dani alaf-ı şemşîr saikabâr itdüğü mahâllinde irâd olunûr. Tövbe gününde hürdü bî-rüzkar-ı sipar Amm-ı mezburda hoca-ı Sultân Sâmi mekan Mutminli Mustafa Efendi münazati avâm amri tayy-ı girde-i kadem itmâm edüb harâm-ı ârâm /s.513/ Nazîr Câmi-i Süleymanî'de haymezan ârâm oldu. Ahd-i saltanat-ı Bayezid Hânıda kefera-i Fîrenk nice müddet diyâr-ı Endülüs'de âteşgede-i harb-ü cenk furûzan edüb İslâmiyüne ol bişver-i vasi-i tenk etmegin a'za-i Müslimîn naçûr ezile-i müşrikinden isti'mâl edüb izhâr-ı şiar-ı İslâmiyeye mani' olmamak şartıyla sâl bî-sâl edâ-i mâl harac iltizâm ve kema kâne makamlarında sukûn ve ârâm itmişler idi. Ba'd a'vâm-ı küffâr-ı

hâkisar ol diyarda külliyyet ruşte-i istikrâr salmağın ehl-i İslam aşikâra edâ-i hidmet perestiş huda itmeyüp ikatem duame-i âyîn-i dîn-i mübîn için zîr-i zemînde meabed ve mesacid peydâ etdiler. Gederek muhazil-i müşrikîn eşraf-ı müslininden ve hemkin olub ancak ehl-ü ıyalleri ile memâlik-i İslâmiyeye intikâl etmek teklîfîn etmegin sekâd-ı revatâ ta'yini üzre altı kere yüz bin nefer mevcûd Bosnâ hilâl-i nde ol kişverden raht-ı ikâmet kaldırub memleket-i O'smâniyeye irtihâl. Ve emân hâtîr-ü safây-ı ball ile envâ'-ı iktisâb mâl-ı hâlale iştiğâl etdiler. Serdar firuzi şiar evahir hamsinde gün meydanı hıyma-ı sarayâ inti'zâm ile tezyîn edüb meştade olun leşker ve ümerayâ Â'lî Cenahu'l-isti'cal mua'sker zafer-i esere erişmek için ehkam-ı şerîfe irsâl eyledi. Fî Muharrem 'Li-sene 17 Şeyhu'l-İslâm Sabık Hoca zâde Mehmed Efendi altı seneye karîb sükne-i azl-i nagiHâniye mübtelâ olmuş iken zülal-i i'nâyet-i sultâni mecray-ı kadîmine ca'rî olub hâlal-ı müşkilat-ı en'âm sun'ullah Efendi ma'zul ve ol metam-ı âliyeye saniyen Mehmed Efendi mevsul oldu. Fî safer merhûm ebul-meyyâm in Mustafa Efendi'ye ta'yîn olunan Kalkandelen hâsâki Sun'ullah Efendi ta'lîk nazar-ı rağbet buyurmayub ülünden teba'ıd ve teaffüt buyurmuşlar idi. Mehmed Efendi tarafından kabûle teveccüh-i ishâr olunmağın meslûne müsa'de olundı. Mestade olan Rûmeli asrin ve kavlı-i mevaribin serdara isâl için defterdar Etmekçi zâde Ahmed Paşayâ Rûmeli eyaleti zamime-i rutbe-i vezâret olub cânib -ı Hâleb'e sevk Matıyye-i a'zîmet etmek ile me'mur olmuş idi. Paşa-yı mezbûr-i ricâl harb-ü kıtaldan olmayub esbâb-ı kas'a ve sereden olmağın Kalender oğlu râhzenliği ihtimâ'lı yle inan-ı azimati râh-ı rasetden mûnhâ'rif ve Ankara tarafınâ mûnatif edüb kemâl-i rabti ve ziyâde te'ni ve ikbâl üzre hatt-ü Turhâl ederek Ankara'yâ vardıkda mera'at-ı şerayıt-ı ha'zm ve ihtiyât bir hatve dahî tecavûze mani'oldu. Bu haber-i vâsıl sem' ser-a'sker olicak İbn-i Kalenderden mebâd-ı ahzineye zarar-ı isâbet edüb nâmûs-ı saltanatâ mahâl olduğundan mâ'dâ cânib -ı leşkiriyanâ bâ'is-ı tertüb /s.514/ zaif ve inkisâr ve celâ'lî tarafınâ sebeb-i kuvvet-iü istihzâr ola deyü gavtâ-hur bahr-i efkâr oldu. Ba-âyen hemege meştade olan a'sker henüz rişte-i ictima'a âb virmişler idi. Mahzar-i mezbûr hadşe-i ıztırâb virmeğın Hâleb'de mevcûd olan cem' andan şûmar ile tevekkül alal-lah rahine şî'tâb edüb cuyay-ı semt maksûd oldu. Fî Rebiu'l-evvel Kalender oğlı ve Kara Sâ'id ve anlar emsâli sanadid-i eşkıyâ otuz binden ziyâde Herze gerdun vâdi-i Şeka Ahmed Paşa ile olan hazineyi şikâr etmek sevday-ı vesvese fersasi ile çeşm-i dühte-i rûh-ı intizâr' ve subha şemâr leyl-ü Nehar iken serdarın dahî kendüleri üftâde-i dâm-ı şemşîr hûn-i Şâm etmek arzusuyla Hâleb'den darb-ı kus-ı rahil itdüğın istima' ve kendülere nisbet ile taraf-ı

sipâh-ı İslâm'da killetvâr idüğine tahsîl itla'etmegin mi'yar-ı nefer i'tiyarlarında serdar cânibine sülûlet görölüb kemâl-i a'ceb-ü ğurûr ile nehzât ve serdar üstüne tahrib rikâb-ı a'zîmet itdüler kökesen yaylağı nâm-ı kevkesen makâm'da telaki-i ferikin vakı'a Ve berk-ı şemşîr saika te'sîr-i meydân dar-ü kirde lama' olicak gubâr-ı semm-i sûturan sır sır hirâm rûz-i rişeni tire ve şa'sa'a-ı âf-tâb-ı tâb mahce-i i'lam isla'melde i'dayı hayra edüb il-mihne'l-basarda yirmi binden ziyâde esra-i bed-güher gülteleri tu'me-i şîr-i şemşîr ve cüsslerinden sibai deşt-ü sahra seyr oldu. Fî Rebi'il-ahir su'say-ı erbâb-ı şeka İbn-i Kalender ve Kara Sâ'id ve nazayiri tiğ-i sertizden ser-dâde-i vâdi-i gerizan olan iki bin kadar gürrazlar ile takiblerine ta'yîn olunan Hâleb ve Trablûs ve Sîvâs beğler beğileri önce gerizân olarak ancak nısfî şer-ahdd-i kişver-i aceme vaz-ı kadem edüb Hasara'd-dünyâ ve'l-ahirâh Dağ nÂsiye-i hâlleri ve İran viranelerinde zül-ü hevan üzre cân virmek malleri oldu. Daru'l-hîlefe-i Bağdad'da bölük başı iken ğaflet ve su-i tedbîr hıkamdan naşı ta'yîn cihetinden tegallüben mürebbi' neşîn çar bâ'lî ş-i istiklâl olan Te'vil Ahmed oğlu Mehmed'in âteş-i fesadını imhada içün Diyarbakır Vâlî si vezîr Nasuh Paşa kırk binden ziyâde leşker-i cenk-i aver ile inan-ı enkiz râh-ı a'zîmet ve Bağdâd önünde tertîb-saz oldukları saff-ı mesafda nasîb -ü vezîr-i mezbûr-i a'zîmet olub ba'd eyyâm katib-i divanive Muharrem râz niHâni Mehmed Çelebî nâm-ı yar câni ilinden Ahmed bölük başı med-hüş cura-i helek ve birâder gühteri Mustafa ol makâma neyl ile ferâh-nâk olmuş idi. Bu haber Hâlepde vâsıl sem' ser-a'sker olub biz-zât ol cânibe hareket-i mühimmatının tedârik ve ihzara şuru' olunmuş iken Kalender oğlu muharebesine a'zîmet olunmak iktizâsıyla ra'y-ı /s.515/ evvelden rucû' olunub meşray-ı rûbada olan Cığalezâde Mehmed Paşa ebu-riş ve minha oğulları ve Seyyid Hân ve sihran hukkanı vesayir ekrad ve urban ile kadîmen mu'âmele dosti üzre olmağın vezîr-i mezbûr hılat-i hükümet-i Bağdâd ile tebcîl ve hidmet-i feth ve istihlası anın a'hd-i-i ihtîmâmınâ tahmîl olunub her sanığdan muntahâb sigâh-ı müretteb ile irsâl oldu. Mehmed Paşa mevsule vâsıl olicak kadîmden Bağdad'da olan bölük başıları ve kavî ağalarının nihâni nevaziş nâme gönderüb anlar dahî hemân ol gice şehirde bulunan sekbanları i'dâm. Ve Subhdem sirac-hâne önünde iç kal'a muhasarasında taşmîr-i sa'ad-i ihtimâm etdiler. Bu peyâm-ı surûr-i encâm Mahmûd Paşayâ vurüd edecek kemâl-ı surat ile hareket edüb evayil şehir-i babi'-i sanide havrâ'lî -i Bağdad'a vâsıl ve muhâllisân cân-sipara kuvvet-i kalb hâsıl oldu. Her çend ki ' mahsur olan makhurlar kul'a kapusını bâz edüb a'sker-i zafer-i rehber top altında a'rz-ı hüner etdiler. Bir hamle küh-i endâz sipâh-ı nusret şiar vîrân-saz esâs-ı nâ-üstüvar sabr-ü karâr olub Şiran

ehv-i süvâr önünden tahlîe ser-ü cân edince pençeleri hâk-ı helâke gittan olur idi. Kal'a küp topları iç kalede olub süvâr ve piyâde yirmi binden ziyâde eşkıyâ dâhil hisâr olduğundan mâ'dâ ahz olunan casuslar ihbarı üzre şâh tarafından kırk bin kadar leşker-i serahser imdada irişmek üzre idüki mukarrir olmağın ' tasavvut-i maslahat güzaran ile mezbûr Mustafa'yâ hâlla sancağı ihsân olunub ' avahir şehirde ol hatâ-i dilpezîr levs vücûd-i eşkiyadan tathîr olundi. Vezîr-i azam dahî rikâb-ı himmete vaz-ı kadem edüb firârilere biz-zât ta'kib ederek Sivas'a karîb Çubuk Ovası nâm-ı makamı merkez-i İslam itdikde müjde-i feth-i Bağdâd vusûli ile dilşad olub secde-i şükr edasınâ kıyâm eyledi. Fî cemadiye'l-ula Tavis-rezîl birâderi Kalender oğlu imdâd-ı kadıyla Kırşehir-i havalesinde altı bin şaki-i bed-güher-i a'dâd edüb ol nâ-bekar münhezimen fira'rî haberi mesmu' olicak anâ iltihak ricâsınâ cuyay-ı râh hâlâs oldığı vâsıl sem' vezîr olmağın bila te'hîr bâr-ü bengahı ve hayme-ü harekatı defterdar Baki Paşa'yâ sipariş edüb hilâf-e semtten önlerin olmak için sebüt-bâr semendir hevare ve beş gün beş gice bî arâm ve karâr oldu. Kara hisâr şarki gurbinde düşvar-ı güzâr sepedli Boğazı nâm-ı derbende firârilere müşerreffe-i palad nejda ile sed-râh-ı güriz edüb pehn deşt â'lem-i vucudi serheva pür-sitelerine tenin-ü tar /s.516/ Ve beş binden ziyâde mahuzilin kellelerin rubûde-i şemşîr hûnbâr eyledi. Fî mim. ' Ser-kıtar eşrar bin kadar süvâr ile denbâle devabin kalender olub esnâ-i târîkda zafer-ü mensur şaki-i mezbûr takibinden mayıl semt-i rucû' olan seran-ı sipâh ile düçâr olmağın hezâr-ı zur vüzâr ile ol nâ-bekarların ancak nısfî mikdârı târîk-i necâta muhtedî oldu. Etmekci zâde bim hucüm kalendiriyan Ankara hisarında hatt-ı rahl-i karâr edüb gavgay-ı vegu ber-taraf olunca keşf-ü erbaş kötermemiş idib Evrak-ı cem'ıyyet cem' perîşân etvâr nâr mâr olicak vücûdunda ırk-ı celâ'det nâbiz olub semend-i seriu's-seyd a'zîmete şedd-i zîr tenk-i ihtimâm ve Baybur sahrasında yedd-müeyyid serdarı takbil ve iltişâm eyledi. Fî cemadilahir. Bezm Razme a'dem huzûr cihetinden sudûr eden taksirden istiayı mutezammin best itdüğü meazîr-i sûr nâ-makbul vezîr-i püzeş pezîr olub nihâyet hılat defterdarı Bâki Paşayâ ilbas olunmak ile revân tahkîr olundi. Serdar bu sefer celîlü'l-eserde yüz bine karîb ser-mes mikede-i isyanı alevde-i ritl giran şemşîr âteş feşan edüb Anadolu kişverin sertaser levs-i mucûd şekâdan tathîr itdikden sonra fer-ü kabal ile a'zm-i dergâh-ı câh ve celâ'lı eşkiyadan alınan dört yüz aded elay-ı bayrakları livay-ı baht-ı i'da gibî menkü İstanbul'a dâhil ve mazhar sınıf-ı nevaziş ve iltifât Sultân deryay-ı dil oldu. Fî Râmazan sahray-ı Bayburd'dan henüz tahrîk-i râyet-i nehzât olunmadın. Etmekci zâde haşmet-ü câha da'vet olunub lede'l-vusûl tekrâr makâm-ı defterdariyeye kıyâm etmiş idi. Vezîr-i

a'zam sadr-ı dîvân-ı bülend-i eyvânâ teşrîf saz olicak. Bir iki mertebe a'rz ve telhis ile ol hizmeti yine Bâki Paşayâ tahlîs eyledi. Fî Şevval Temaşvar beğler beğisi Canpolad zâde ol deryada tahrîk baht-ü ile hilâf şer' ve kânûn izhâr itdüği etvâr-ı nâhemvar bim cân ile bizzarure ' Belgrâd'a firâr iktizâ edüb savâb-i did vezîr-i a'zam üzre anda bûb-râh şehristân a'dem oldu. Fî zil-kade Amm-i zadesi Mustafa Beğ hidmet-i harâm hasâ şeref-i ihtisâs bulub adâb-ı mu'âmele-i mülûke arını cemşid rûz-kâr fen muâ'rif-i mahdum bî-nazîr olmağın te'sîr-i nuzar iltifât selatîn ile rutbe-i valây-ı vizaratden mâ'dâ müzelle-i uzmay-ı Mûsanirine dahî vâsıl olub bin kırk altı hududunda bir cürm-ü günâh azz-ı şehadete nâil oldığı inşa'allah muhâllinde tahrîr olur. Zabıt yeniçeriyan Hâlîl Ağa' Canpolad zâde ve Kalender oğlı vak'sâdikalarında izhâr itdüği hıdmat-ı şayestesi mukâbelesinde /s.517/ menzur nazar-ı humayun ve nevaziş ve i'nâyet bî-gayete makrun olub Hafız Paşayâ bedel kapudan ve selefi Şam'a naki ile ikrâm ve min vechi meHân oldu. Fî mim. ' Selatîn maziye ahd-i saltanatlarında u'mûmâ beğler beğiler sudûr-ı ulemayâ tekaddüm ide gelmişler iken meşayih-i İslâmiyeden Kadı zâde Ahmed Efendi zamân-ı sadaretinde pâye -i serîr seadeti ma'sır a ref' itdükleri ruka-i niyâz-i nazar kabûl ile i'zaz olunub Rûm ili iken bu sene-i seniyye hilâl-i nde rikâb-ı şeref-i intisabe berduşte idüğü a'rz-i hâl karger olub guzât-ı asakir-i vüzeradan mâ'dâyâ tekaddüm etmek babında fermân-ı âli sadur oldu. Fî mim. Dîvân-ı keyvân-ı eyvânda ba'de'l-taam taşt af-taba vüzerayâ mahsûs olub guzât-ı asakir ellerin âb-ı alvede destmâl ile tattıir ederler anlar dahî lakin ve ibrik ile tevkîr olunmak merhûm kadı zâdenin eser-i himmet bî hemtâ Sıdrü'llah dere Kanîje fethi mukaddema müyesser oldukda yigirmi kadar kal'a küp topa zafer bulunmuş idiki her biri küffâr-ı haksar yanında bir hısara beraber olmağın hemîşe nazarları ol cânibe olub intihaz-ı fırsat ederler. Murâd Paşa vezîr evvela Ledenbirg ve Belgrâd muhafazasında olan Gürci Paşa bu ma'nadan bî-ahbir olmağın bu sene-i mubarekede a'mâl-ı fil bazgüne-i ihtiyâl ile cümlesini daru'l-cihâl-ı Belgrâd'a nakl edüb tarh-ı endâz hıyal-ı mahâl olan erbâb-ı küfr-ü dalâl sebabe güzay hüzn-ü meâl oldu. Ol rabî bediu'l-asarda serdar safer-i şiar zâhira diyâr-ı Acem kasd ile Üsküdar'a ubûr ve livay-ı zerrin âfîtâb peyker ol sahrayâ feyz-ı nûr edüb izn-i âli ile Belgrâd'dan Gürci Mehmed Paşa'yâ da'veti mütezammin emr-i celîli'l-kâder irsâl ve hidmet kayım-ı makamı ile iclâl olundi. Fî Rebi'ulahir Li-sene 18 bî-emrihi Te'âlâ tahtu'l-kaladen âteş kahr-ı ilahî üç-gir olub u'mûmâ uzun çarşı ve bizastanlar etrâf-ı sultân Bayezid ve Â'lî Paşa cami'lerine varınca hakster külHân fenâ oldu. Fî mim. Şehzade-i Â'lî Nejâd 'Sultân Murâd Hazretlerinin kevkeb sâde-i iktirân vücûdi

hadayık-ı sultâniyeden üstü rüz-i bağçesinde üç şühûde feyz-ı nûr zuhûr eyledi. Fî cemadiye'l-evvel Ğâzî lafzi sâl veladetlerine tarihidir. Burusa Beği bir maksazın a'cze vezîr-i dostâne zulm-ü teaddisi asinan üstane münâkıs olmağın a'sker-i serdara ihzâr olunub padaşı tiğ ser-endâze havale olundi. Fî cemadiye'l-ahir istimalet târîkıyla mukaddema ic il sancağı virilen Mûsalla çavuş dane-i merdem /s.518/ ferib-i mevaid ile mir-i miran Karâman Zülfîkar Paşa dâm-ı şemşîr intikamınâ düşüb Aydîn ve SaruHân muhassılı nâminâ olan zâlî m bed-siret düşman dost sûret Yusûf Paşa Anadolu beğler beğiliği vaadiyle dâmgâh mua'sker zafer-i esere üftâde oldukda Benan-ı tiğ hünfeşan a'kide güşay-ı rişne-i cân olub kethıdası ve ba'z-ı u'mde ağaları şîr-i şemşîr alef-ü hayme-ü harekathi test-i talangiranda telef oldu. Fî mim. Serdar beş ay kadar sahray-ı Üsküdar'da darb-ı mezillet-i karâr ve Anadoluda i'lay-ı fesâd eden bed-nihadların hudemganda olanların hafra-i nara nekunsar edüb sefer zamanı dahî ö'mr-ü i'day-i devlet rüz-efzûn Â'lî O'smâni gibî munkazi olmağın istirâhat ve drâm sipâh için dergâh -ı merakîm dest-gâh tarafından ol sene fesh-i a'zîmete ruhsat virilib duru's-saltanâ cânibine muracaat olundi. Fî Şaban ' At meydanında Aişe Sultân sarayı semânl mislinden ziyâde kıymet iştira olunub hasebî'l-ade hazır ve amade oldukdan sonra bir sâ'at sa'dde â'rif-i Rabbânî Üsküdarı Şeyh Mahmûd Efendi Hazretleri büşareteyle câmi-i cadid Ahmed Hânı bînasına vaz-ı esâs olundi. Fî Şevval Bosnâ-i müteyemmine ol bahârında kapudan kapudanlarından Cenviz Ca'fer İsbanyâ Kıralı ekaribinden cecilyâ hakimi tarafından Kral mezbura bî-nihaye tuhaf ve taraf ile geden tâze oğlını âğûş teshire alub kapudan paşayâ irsâl eyledi. Cenviz Ca'fere kapudan Paşa tarafından sınıf u ikrâm ile mukır olub beğ zâde âsitân sultân âl-i nejada ihda olundi. Müşâhede-i âfitâb didâr behçet şiar sultânı ile sahâ-i dil ve cân-ı nûrani olub b-tevekkîf veyâ gir cevher-i imân ve tedric ile hâs oda hizmetiyle rafîu's-şan oldu. Kapudan Paşa Sakız'a vardıkda Kıbrıs önlerinde kara cehennem u'nvân-ı mekr ve hîle şöhrat yafte olan felek şikve ve ekamdani beş pâre kalyonı dahî oldığı haberi olunmağın kemâl-i sûrat ve isti'cal ile a'zîmet olunub lede'l-vusûl iki gün alettevalji top daneleri katarat-ı bülân gibî rızan olmak ile çinde olan zümre-i remende-i küffârın dest-i vepa tahrîk etmeği iktidârı kalmayub ol vahşi şikârlar sayd ve beş yüzden ziyâde küffâr defter-i üşerayâ kayd olundi. Fî mim. ' Rûz-i kasıma karîb zamanadek rûy-i deryay-ı key-i i'dadan muhafazadan sonra kapudan Paşa kalyonlar ve üsera ile hak-i der-ikbâle rûy-i mâl edüb hâl-ı huravaneden mâ'dâ hılat-i vezâret ihsanı dahî tahsîl rutbe-i kamurani eyledi. Fî zilhicce Kışver Boğadan'a leh kralı canibinden â'zîm tabur geldiği haberi Özi beğler

beğisi olan Macar oğlu Â'li /s.519/ Paşa'nın mesmu-ı olicak hamle-i keraranesi cemiyet-i küffara bâ'is-ı perîşânı olub on binden ziyâde keştini bî-dîn alef-i şemşîr kahr ve kin oldu. Fî muharrem li-sene 19 memâlik-i mahrusede bî-avnihi Te'âlâ serkeşlikden dem vurur. Müteneffes kalmadığı mukarrir olmağın fîraş sun-ı ilahî basit hak-ı siyahi besat sebza renk-i çemânî ile müzeyyen itdüğü dem mücedded erkân-ı devlet â'li ye-i O'smâniye vezîr-i Ekrem sadrazam diyâr-ı acem kasdıyla sahray-ı Üskûdar haymehay rengarenk ile nümûdar nakş manîvar jenk edüb itmâm mehamm sefer bu ceste eser için bir ay kadar ol cay ferh-ı fezade karardan sonra savb-ı merâma kayıdu'l-ceyş Mansûr ve hidmet kayım makamı ile yine Gürci Mehmed Paşa me'mur oldu. Fî Rebiu'l-evvel Güzariş pezîr semt tahrîr oldu üzre Selâmet Giray hılat Hânı ile tevkîr olincak muktezay-ı karâbet-i karibe üzre birâderi Sa'det Giray ' oğulları Mehmed Giray ' Fağlağa ve Şâhin Girayı Nûreddîn ta'yîn edüb reâyet ve ikrâmlarında ihtimâm etmiş iken habs-i timetleri iktizasınca bâ'is devletleri olan ammlerin i'dâm edüb ' kendilerinin makamınâ kıyâm etmek sevdây-ı hâminâ düşdükleri hâne münâkıs oldu ma'lumları olmağın ol bed-heves nakesler bim-i cân ile çerkes vilayetine fîrâr ve yerlerinde Mübarek Giray ' evlâdından Canbeğ Giray ve Devlet Giray kadar etmiş idi. Ba'de eyyâm tevassut hayr haHân-ı tarafeyn ile ıslâh zatü'l-beyn emr-i karâr-dâd olub ' lakin rapi ol fîrârilere Kırım diyarınâ panihâde olmamışlar idi ki ' Selâmet Giray püster-i maraz mevte fenâde olub mesned-i Hânî melik cavi rahide merba' neşîn oldu. Haber-i mezbûr vâsıl sem-ı şu'urları olicak bî-hadd a'sker Çerkes ile müstekır serîr Hânı olan Bağçe Saray'a müstevlî ve tegallûban iklîm Kirima Vâlî oldılar. Canbeğ Giray ve Devlet Giray ol hüderilerden hayıf olub hafıyyeten fîrâr edüb ve Küfe hisarında mukîm olmuşlar idi. Ol dert-mendleri areş-i kahra sipend etmek için dest-i bidadlarınâ teslim olunmak teklîfini mutazammin Küfe mukâbelesinde Sarigül nâm-ı makâmda hayme ve harekah eyledi. İntizam yafte-i semt sutar olan cümle umûri ' paşay-ı mezbûr dergâh 133-ü câha a'rz ve i'lam edüb Devlet Giray-ı dahî der-ikbâle irsâl eyledi Eğrice mukaddema buzuze icmâl bu ahvâl-i ma'lum haddan /s.520/ âli makâm-ı sultânî olub li-maslaha Mehmed Giray dest-i Hânibde temkîn ve karrir ve bu mazmun üzre nâme-i humayun tahrîr olunmuş idi ki ' Rıdvân Paşa fersinadeleri der-murada vâsıl ve tafsîl ahvâle vukuf hâsıl olub ray ola darb-ı kâ'lem ibtâl ve hılat Hânı ile Canbeğ Giray iclâl olundi. Fî mim. Üstâd dahiliye-i kıblegâh destâr hay ravza-ı mutahhara ala sakinihe efdalu's-salavat vesselam vizr-i düzi nataklar vesayir tetmuti her culusda Mısır kâr-Hânelerinde tecdid olunmak resm-i me'nus ike ziyâde ihtimâm için bu âmm-ı fîruzi

encamda daru'l-mülk İstanbul'da ma'mul olup ba'de'l-itmâm emnâ-i kârdan ile mekanlarınâ irsâl buyuruldi. Fî Rebii'l-ahir Serdar adüvv-i sikar tayy-ı merâhil ederek Havan kalesinde vâsıl oldukda şâh-ı şeyatîn sipâh tarafından sulh ricâsınâ elçi gelüb ' lakin bir iki ay mukaddema âla gafleti hucüm kasdıyla Erzurûm üzerine iki u'mde Hân ile yigirmi bin kadar serh-i ser irsâl ve ol kiştêniler müşâhadeten sureti hırman ile semt-i ' selâmete irişmeğe isti'cal etmegin ser-a'sker nâmur Şâh Abbas iltimasınâ ta'lîk cem-ı rızâ etmeyüb cevâb nâmesi te'hir ve tavsîf ve tahvif için elçisi dahî tevkif olundî. Fî cemadiye'l-ahir Şâh Gümrâh yetmiş seksen bin telengiyan ben-mezheb ile Tebriz sahrasında edebde a'kd-ü rişte ictimâ' itdüği istima' olunub evasıt mah-ı Recebde kursiyi memleket Azerbaycân Tebrize varıldıkda darb-ı vusûl Serdar nusret karîn husrev İran-ı zemîn Abbas bed-ayının güş-i güzârı olicak lisân-ı rüzgardan ol bed-gâr utruk kerran utruk inne'n-ni amete fî'l-kura nidasını iska etmegin növbet-i devlet maziye-i muradiyede on sene kahkaha kalasinde mübtelay-ı bend-i belâ itdüği Pşay-ı kişver güşâ ile mukâbil olmadan ictinâb ve medlûl se'va ila cebel ile a'mâl vadisinden meyl cânib güh ser-hub edüb terk-i nuhud ve tecebbür ve ol güh bülenü ebr-i puyund ile tesettür eyledi. Ol bî-gayret ve nâmûs oldu gene ihtifayı inzivâ edüb asakir-i nusret müesser cenkcü birle rü-beruu olmak ihtimâ'lî muhul olduğundan mâ'dâ gillet zât u zevada ve nâ-alef babeni devâb ve mevaşeden ol belarda tekrâr avd olunmak üzre müştay-ı amde atf-ı inan muracaat olindi. Fî Şa'ban Kapudan Paşa Nevruz sultânenen sonra dâb-ı kadîm âli O'smâni üzre donanma ile a'zm-i deryâ edüb Kıbrıs önlerinde beş şerpâre harb-i Kâfir kalyonı ile mübaşır harb-ü kîtâl olmuş iken ziyâde fırtınâ zuhuri zarûrî kasriyet arzuy-ı visâl iktizâ eyledi. İ'day-ı dîn olan mülein bim /s.521/ cân ile frengistan Fîrâr etmeğin Mısır gemileri Umman'dan nashub selâmet güzâr edüb pehn-i deşt-i deryay-ı hûnharda bî-avnihi Te'âlâ malı ve bedeni bir ferda zarar isâbet itmediğinden mâ'ada gemi bizzât kimi dahî umara-i kar azmay vesatatiyla yedi sekiz pâre şıkayâ fırkatâ petse-i zencîr teshir ve iki yüzden ziyâde Kâfir esîr olup mevsîm-i şitâ hululunâ karîb vâsıl İstanbul oldu. Fî Râmazan Amedde ikâmet eyyâm-ında vezîr-i a'zam damad mükerrerleri Rûmeli beğlerbeğisi kadı-zade Â'lî Paşayı tebdîl idübanda olan Ciğalezâde Mahmûd Paşayı Rûmeli Eyaletine nakl ve tahvîl eyledi. Fî muharrem li-sene 20 Leşker ser-mağar tesde-i dest saba olup a'sker-i izhâr-ı bahâr sahn-ı gülzarda nasb-ı hıyam itdüği hengamda mahece-i harekah Paşayı müeyyed min-indillâh dahî kazay-ı ferh-i fezayı imdada reşk-i mühr-ü mah oldu. Fî Rebiu'l-evvel Sultân Selim nâm şehzade revnak efzay-ı gülüstan şühüd olup ' hemân ol ay gonca-ı vucudi esib

residetâb temuz fenâ oldu. Fî Rebiu'l-ahir ‘ Sadaret-i Rûmdan infisalda sadr-ı Anadolu’yâ ittisâl eden Kaf zâde Feyzullah Efendi râhat ibâd â’lem-i âhirete raht-ı ikâmet çekti. Fî cemadiye’l evvel Şâh-ı acem vaz-ı kadem itdüğü vâdi-i isyanâ sulu’kdan izhâr-ı nedim edüb istihkâm esâs üstüvar-ı Mûsalaha için pençezez isti’la oldu memâ’lî ki mahlusunden hassa virilmek yolundan amm-ı sulhda iki yüz yük ve sinin atıyyede yüz yük harîr ham irsâ’lî ni iltizâm itdüğü serdar tarafından der-devlet nevâle a’rz u i’lam olunub henüz cevâb reddi kabûl vusûl bulmamış idi ki ‘ ol vezîr Erestute bir naktan fenâdan dumen çin olub ‘ sadr-ı neşîn serîr-i sa’â’det ma’sır rahmed rabb-i kadîr oldu. Fî mim. intikâl-ı vezîr-i ma’rus der-devlet olicak ol hilalde serdar tarafından Mısır hükümeti tevcih olub a’dem-i kabûl üzre henüz saâb-ı Kahire’ye kâmzen a’zîmet olmaya Hafız-ı Diyarbakır Nasuh Paşa mîzân-ı ihtiyâr şehriya’rî de kabilü’l-ıyar görünüb Hâtem-i vekâlet Kübra ile paşay-ı mezzur dilşad ve mesrûr oldu. Fî cemaziye’l-ahira Murâd Paşa makad-ı sıdka hırâm edüb mua’sker-i humayunâ Nasuh Paşa’dan gayr-ı vezîr bulunmamak ile ferdara mağfîret şiar makamında fîrâr edüb ‘ merhûm mezburun kethudası Ömer Ağa ve Kapuci başlarından Hüseyîn Ağa’dan munharifu’z-zamir bulunmağın birkaç gün Diyarbakır Kalesinde hapisden sonra mûrg-ı canların kafes-i bedenlerinden azad etmek ile za’mînâ mail-i murâd oldu. Amm-ı semân ve elfûn muharreminden berü her katarda bir rehinmay-ı târik dalale /s.522/ ittiba’ ile menhec-i müstakîm dîn-i kavimden adûl eden beğiler on iki sene tahrib-i bilad ve ta’zib-i ubbâd etmegın niza’mâlam-muy zengi esa aşüfte ve dirhem ve eşk-i hûnin sitemdîde-kan ile safhâ-i hâk hemreng bikam olub serdaran nâkıs tedbîr istihdâm-ı mizâc-ı sa’b ilac-ı mülke müstelzim zaaf-ı kuvvet ve müstevcib tezauf-ü illet olmuş iken sevk-i kaide takdîr ile mecumu-a-i pedişan evrâm na’zm-ı ahvâl-ı ibâd ve bilad Murâd Paşa merhumun dest-i himmet bî-hemtasınâ müselttem olicak el-hak dest-i ya’rî hüsn-ü tedbîr ile zamân-ı yesirde beste-i şimze-i intî’zâm olub ol pîr-mübârek düşen zamir-i telafi-i mufat ve taksirat serdaran peşine tedârik-i mükafat eyledi. Na’sını İstanbul’a vusûl buldu’kda türbe-i mahsusasında mestûr gene kabr-i pür-nir ve merkad-ı da’vet-i Sâ’lî ha ile me’mur oldu. Fî mim. Cidran-ı kaba-ı-i muazzemâ’ada şerfehelleh deceddüd-i cedidan ile cabeca meyli ichilam emaran-ı nümayun olub binay-ı kadîm tağyir olunmadın iki kat bend-i ahnin ile istihkâm virilmek savabdiv ulemay-ı i’lam olmağın mühendisan kâr-hâne-i dîn ta’yini üzre ol emri mühim itmâm karîn olub tabaka-i süfelası simHân ve tabaka-i ulyası zirnâb ile teblis olundi. Ve ahd-i saltanat Süleymân Hâni de safâyıh-ı simin ile tezyîn olunan mizâb rahmed-i sahayıf-ı zerrin ile tahliye olunub beyt-i kerimin

sûret-i vasıyyesi müşâhade olunmak için Dâvud Paşa bahçesi kazasında amede ve ahşabdan ka'be-i mükerrermenin heyet-i malumesi üzre bir binâ tertîb ve ol zerrin simin natakılar mahâllelerine terkiib olundi. Fî Receb yevm-i mezburda Silahdar Sofî Mehmed Paşa hılat-i hükümet-i Mısır ile idal olunub ol aşyane-i nefise mahâlline isâl olunmak için ba'de edâ-ıl-hidmet Habeş Eyaleti vaad olunan Hâleb defterdarlığından ma'zul Hasan Paşayâ teslîm olundi. Kapudan Paşa resm-i kadîm üzre â'zîm-i dun-numa ile deryâyâ çıkub Sakıza vardıkda dilci ta'yîn olunan Eyyâm ur'a beği Mehmed Beğ darb-ı dest-i celâ'det ve iktidâr ile bir harbî kalyonun şikâr itdiği müjdesi masarrat-ı bahş hâtîr sığar ve kibâr oldu. Ol mahakden Kapudan Paşa muhafız-ı Mısır mehmed Paşayı sahîl -i selâmete isâl ile me'mur olmağın kendüsi fermân-ı humayunâ imtisâl. Ve Rodos Beği Memi Paşayı beş pâre kadirğa ile Kıbrıs tarafından çeşet-ü cüyâ irsâl edüb paşay-ı mezbûr kevr Kapudan u'nvânıyla meşhûr olan korsanı Kıbrıs önlerinde üftâde-i dâm /s.523/ Ve ba'de'l-avd Kapudan Paşayı mezbûr müjde-i zafer ile şadkâm eyledi. Fî mim. on pâre kâ'lî te ile mukaddema lal Cafer nâm mir henrûr Kâfir yakalarınâ irsâl olunmuş idi. Şiddet-i rüzgâr olmağın emîr-i nâmdara kenara İlkay-ı lenger karâr etmege mûni' olmağın avd olunub Manyâ Burnunda iki kâfir kalyonun zencîr teshire bend ve Sakız limanında tuhfe-i hidmet paşay-ı ercümend eyledi. Fî Şa'ban Damad mükerrer Mehmed Paşa taraf-ı berden a'zm-i der-ikbâl ve yolda kapudanlık menşuri istikbâl edüb lede'l-vusûl â'zîm sür-ü surûr tertibinden sonra piraye-i tâc-ı izdivâc itdüği Gevher Hân Sultânı nazîl oldu alt meydanı sarayınâ nakl ve tahvîl ve ol rutbe-i alayâ nîl ile arzını tekmîl eyledi. Fî Şevval. Dihter-i sa'd ihter Ayişe Sultân dahî vezîr-i a'zam Nasuh Paşayâ ziver-i a'kd oldu. Fî zilhicce birkaç seneden berü şirban-nâm asi-i kişver eflaka müsteavlî olub Leh Kırallı dahî vilâyet-i Boğadanâ taaruzdan hâli olmağın eyalet-i Sivas'dan ma'zul kettancı Ömer Paşa Bosnâ ricâl-i harb ve kıtâl ile irsâl olunub maslahat vakt-i iktizası üzre darb-ı şemşîr hüsn-ü tedbîr ile ikisi dahî kema fil-evvel cereyan hatt-ı fermâna ma hâlî oldu. Dört def'a mesned-i ârâ-yı eyvân-ı iftâ olan sultânü'l-imadı hazretleri ki 'âm-ı mazide târîk-i Şam'dan edâ farızâ-i hüccetü'l-İslâm ve ziyaret ravza-i hazret-i seyyidi'l-en'âm aleyhi's-selâm edüb ba'de'l-küful İsrâbul'da nakdi vakti a'zîzlerin ibâ'det ve taat perver diğara sarf üzre genc inzivâda karâr buyurmuşlar idi. Altmış bir yâşında medkuka â'zîm müjhetgâh melik-cavidani ve sadr-i neşîn Hân-ı rahmed-i rahmanı olub at pazarı kurbunda nasb-ı ihatîb ve minber ile cam-ı müteber itdükleri Hüsam Beğ mescidi hâtırasında mu'tekif genc-i mezâr rahmed Kök zâde Fayızî Çelebî keşide-i sülk-ü na'zm itdüği târîh-i sâl intikalarındır. Şâh-ı şia hareket

şenasından isti'fay-ı tekrâr edüb şehriyar gerdun vâk'ar Hazretleri râhat raiyyet tarafın mulahazasıyla ıslâh zatü'l-beyn cânibine imale-i ebray-ı rızâ buyurunca serdar bir seneye karîb Diyarbakır'a karâr edüb esâs sulhı üstüvar etdükden sonra Şâh Gümrâh Kazı a'sker nâmınâ olan kazı Hân. Ve mev'ûd olan harîr ma'hud tuhf ve taraf /s.524/ nâ-Mahmûd ile a'zm-i dergâh ve takbil haşiye-i bisat celalet ve câb eyledi. Fî Receb Beş günden sonra elçi dahî azimu'l-ay ile dâhil-i şehir ve bir sâ'at-i su'dde muharrız şeref papûs sultân-ı dehr olub pâye -i serîr 122 ve ihtişâma teslîm ve sıraatnâme eyledi. Fî Şaban Gürci Mehmed Paşa mekr ve tezvîr-i vezîr ile nâmzed hidmet muhafaza-i Erzurûm ve niam şehiyye-i divaniye safâsından mahRûm olub hah nâ-hah hemân ol gün Üsküdar'a güzâr etmiş iken menhiyan hayr ilkasıyla imzay-ı a'zîmete ruhsat verilip ' sarayında inzivâ etmek üzre Karâman sultânı sadr oldu. Fî mim. ' Kazak şikalar belde-i Sinob-ı bu hâne-i âteş talan edüb kayıkların erzak-ü emvâl ve nisa-ü ricâl ile malan mâl itdüğü Tunâ şeykalarınâ serdar olan Niğboli beğler beyi şakışfî İbrâhîm Paşanın mesmu-i ve ba'z-ı Tatar Gazilerinin ma'lumi olub boğazda beren ve bahran ol mûla'mâ sedd-i râh girîz etmege sa'y ve ikdâm etdiler. Harb-ı ha'sır in İbrâhîm Paşa hücumundan haberdar olub ' bazıları karadan firâr etmek sevdasıyla taşra çıkdılar. Onlar nasîb -i Tatar olub ' deryada olanları dahî İbrâhîm Paşa şikâr eyledi. Fî mim. bî avnihi Te'âlâ Sinobyanın mâl ve canları dest-i eşkiyadan hâlâs olub onlara bedel Kazak eşkiyası giriftâr kayd-ı i'sar oldu. Sayden ve Beyrut ve ol taraflarda olan cibâl-i mani'a ve araz-i menbeteye nice müddetden beri sâye-i muhuset mâye-i istîlâ salub ' sâl bî-sâl der-devlet nevâle bir mikdâr hazîne irsalıyla esvede hâl genc-i emn hâtîr ve fîrâğ-ı bal olan Maan oğlu Emîr Fahreddîn birkaç seneden berü mauma'melesin tağyir ve müteahhid oldu mâ'lî huddâm dergâh -ı â'lî ye teslîmde imrûz ve ferdan vadesiyle ihmâl ve tehir edüb ' kadîmen müracaat ide geldiği hukkam-ı Şam'a ser-furu etmeden tehaşi eder olmuş idi. Kapudan cedit ol bahârda bahr-ı sefide salub sü-besu küffâr gemilerin cest ve sev ederek ol sâhîle vâsıl olicak hâr mahzûr mezbiri dâmen melikden dur etmek tedbîri semîr-i zamir oldu Maan oğlınâ hadeşe-i ıztırâb virüb i'zâr-ı fasideyi mutezammin mektub u tezvîr meâ'lî ve mültezim oldu malı mea-ziydet-i irsale şî'tâb eyledi. Mu'aha'za ve i'tâb-ü suâl ve sevbdan sonra Kapıdan Paşa afv ve sulh tarafınâ mayil olub makbuzi olan mâl ve hedaye ile rûz-i kasımda İstanbul'a vâsıl oldu. Fî Râmazan ' Heft-i Şebbanâ rûz sur u sürur tertîb olunub Sultân dost nevazîş ve düşman söz hazretlerinin kerîme-i mükerreremeleri Aişe Sultân vezîr-i azam sarayınâ nûr-i huzûr eyledi /s.525/ Fî Şevval ' Sultân Muhâlleddü'l-ikbâl hazretleri erkân-ı dîvân-ı bülend-i

eşvan ile Edirne cânibine atf-ı inan ve Kapudan Paşayı hılat-ı kayım-ı makâm ile sadr-ı neşîn dîvân edüb per-tü âfitâb rikaslarından ol diyâr-ı ğark envâr etdiler. Fî zilkade ‘ Sadr-ı Anadolu Gani zâde Nadiri Efendi Rikâb-ı sa’â’det intisaba ref’ itdüğü tarihtir. Cenneti ebâd oldu. Sultân Ahmed ile Edirne defterdar Etmekci Zade Ahmed Paşa ihtlâmımla Vâlî -i Hâleb ve anın raFî Baki Paşayı nasba sebep oluh Ahmed Paşa itlak zemâm-ı ah ve Edirne’ye dîde-i hasret ile nigâh ederek a’zm-i râh eyledi. Fî mim. ‘ Hâkim-i Erdil me’tur göbür tımışvara karîb töpüh veyâ nesh nâm hisarları ki nice seneden beru dâhil havza-i temellük etmiş idi. Pâ’dîşâh Encâm Sipan Hazretlerinin Edirne tarafınâ tahrîk risam-ı devlet-i intisâb buyurduklarından zehre terak olub bim-i şemşîr tabnak ile hisarlarından kasrid etmegin mazbût ümera-i ser-hadd oldu haber-i behçet eseri ma-nend-i bâd suhri feyz-i surûr eyledi. Fî muharrem li-sene 22 ba’de kazâ-il-vatr 122-ü ikbâl ile cânib -i İstanbula tevcih-i necib-i iclâl ve Gelibolu tarafınâ tahrîk reâyet câh ve celâl buyurulub himmet bî-hemtası fatiha-i Kübra-i kübray- feth-ı Rûmeli olan Dolayır’da esvede Süleymân Şâh Ğâzî merkad-i rahmed Mîrsadan ziyaret ve rûh-ı pür futuhûndan istiday-ı himmet buyuruldıklarından sonra külliyyedü’l-bahr ünvanıyla şöhet-i yafte olan Rûmeli ve Anadolu hisarların seyr ve her birinde bezl-i sadâkat ile iktisâb ecr-i sevâb-ı hayr buyurdılar. Bade tayyıl merâhil Pâ’dîşâh merakîm dest-ğâh hazretleri İstanbul’a vâsıl olub cevher sah-var zât-ı şerifleri nekinden kadîminde tekrâr zehre tâb ve nûr âfitâb rikabları rû-şinayı bahş dîde-i seyh-ü şâb oldu. Fî Rebii’l-evvel Sadaret-i Rûmdan mütekaid Damad Ahmed Efendi vesika-ı hayatı mahtum hatm-ı hitam oldu. Fî cemaziye’l-ahıra fîrdeve mead cedd-i emcedleri merhûm Sultân Murad’ın yedi nefer dihter-i sad ihtarları eski sarayda perveriş yâftâ olub ray-ı savâb nemaları üzre her birini erbâb-ı münâsibden birer münâsib bendlerine dest-mâye-i iftihâr rüzgâr itdükleri etdiler. Fî Receb Şâh Acem elçisine izn-i insıraf alave-i sayıru’l-taf olub müteayyinan huddâm divandan incili Mustafa Çavuş isâl nâme-i humayun içün elçi ile hemanan irsâl olundî. Fî Şa’ban Sultân Bülend Mekan hazretleri berrikâ-i devled rûz-i efzûn birle Edirne cânibine tekrâr nehzât humayun buyurub Gürci Mehmed Paşa nâmzed hidmet-i sâmi-i kayım-ı makâm olub (bin şemşîr tabnak ile) hisarlardan /s.526/ oldu. Fî Şevval ‘ Menzil-i evvel olan Felvrine bü’çesinde Hâlîl Paşa mükerreren kapudan olub ‘ Mehmed Paşa’yâ kânûn üzre havâs-ı vezâret ihsân olundî. Bu seferde ancak sadr-ı vüzerâ Nasuh Paşa hemrâh olub sâye-i hıfz-ı ilahede Edirne’ye vusûlden sonra kayım-ı makamdan mâ’dâ erkân-ı devlet bî-mucib-i fermân daru’n-nasr Edirne cânibine atf-ı inan Mûsaraat etdiler. Sultân Hüseyîn nâm-ı şehzaded-i hırâmende-i sahn-

ı sarây â'lem-i şuhûd olub az zamanda yine nâ-bud oldu. Fî mim. ‘ Muin oğlu Emîr Fahreddîn tekrâr nakz-ı ahd-ü nisak ve i'lay-ı livay hilâf ve şikâk edüb kadîmi mu'tâd oldığı istikbâr ve inâd vâdîsini piş ba-had ictihâd itdüğü ihbarı ma'rûz derr-devled neval şehriya'rî olmağın savâb did sadr-ı azam üzre safed sancağı Mun oğlu tahtı tasarrufunda olan kişver-i ma'mur zamm ve ilhakı ile bostancı başı Hasan Ağa ahde-i ihtîâmînâ tahmîl ve mahluli ile hilâf-ı kânûn Kozbek peyâ sekenden hasıki olan Hüseyîn Ağa tebcîl olunub bu merâmi itmâm içün muhafız-ı Şâm Hafız Ahmed Paşa serdar sipâh-ı Hâleb ve Trablus ve emsâli beğler beğileri ve üç bin yeniçeri ile Zağrâcî başı ol vadîde anâ hem-râh oldu. Fî zilkade ka'be-i muazzamayâ ca'rî olan âb-ı nâb mecrası cabeca hurâb olmağın Sultân Cem Cenâb Hazretleri bu sene mütmînedeki nakdîne-i himmet-i bî-hemtâ saraf edüb ol a'mâl-i bî-bedli defter-i hacenatâ derc etmek içün bî-hadd-i meblağ harac etdiler. Muhafız-ı Yemânî İbrâhîm Paşa şehristân-ı ademde tedârik-i mesken edüb kethudası ol kişvere va'z bed-istîlâ etmegın iklim-i â'zîm Yemânî mavay-ı şurur-ü fiten oldu mukaddema merkû' mihada karâr üzre olan Ca'fer Paşa saniyen menşûr-i hükümet-i Şemânî ile isad ve uluvv-i feryan yemîn-ü yesar ile imdâd olunub Paşa mezbûr sa'y-i mevfuri ile ahvâl-ı perîşân Yemânî-i zabt ve rişte-i kiseste nizami rabt olunduğı haberi Edirne'de daverdâd ger-dergâhınâ vâsıl ve mukâbele Cafer Paşa hâl-ı fahîre-i husravani ve nevaziş nâme-i sultâniye nâil oldu. Boğadan üzerine Bosnâ dahî Le kralı tarafından tabur geldüğü silistre beğler beğisi Deli İbrâhîm Paşa'nın mesmui olmağın eyaletgahı sipahi ile ol cânibe inanriz ilğar olub sadme-i şemşîr hubâr ile cemiyet-i küffarı tar-ü mar eyledi. Kanîje beğler beğisi Karakaş Mehmed Paşa ol caniblerde mukaddema kâfirlerden alınub zamân-ı fetihden beru ala hâle harâb ve he köşesi aşiyane- bum-ü garâb olan on aded kalayı irşâd-ı mi'mar /s.527/ himmet ile bu sene ma'mur ve ebadar münâsib yerlerde üç pâre kal'a dahî binâ ve icad eyledi. Sultân Â'lî şân Hazretleri üç ay Edirne'de istifây-ı safây-ı sir ve temâşâ etdüklerinden sonra bedraka-i ikbâl birle savb-i İstanbul'a reâyet câh ve celâl tahrîk buyurulub hem inan haşmet ve kamurani dâhil devlet sarây Â'lî şân Sultân oldu. Fî muharrem li-sene 22 Erdel Hakiminin reayayâ zulm ve taddisi hardem ‘ efzûn olub rikâb-ı humayunâ ol bed-siretten künagün şikâyet-i mutazammin ref' itdükleri rak'a niyâz-ı manzur-i iyn merhamet sultân raiyyet ne vaz olmağın mir-i miran Kanîje İskender Paşa sudûr eden fermân-ı â'lî üzre zâlî m mezburi i'dâm ve tebellün gaburi ol makâma idlas ile şad-gam eyledi. Fî cemaziyel-ula Hadayık-ı zât behce-i sultâniyeden beşketaş ve karabâ'lî bağçeleri meyânında mani' ittisâl olan ece-i bahr-i manenü çeşme-i eflatun tams

olunmak babında hükm-i humayun sadır olmağın huddâm bülend-i makâm nice eyyâm-ı bamdan Şama dek itmâm hizmete birazda dâmân-ı ihtimâm olub ol makâma havale olan küh peçey-i deryâya ilkâ ve sath-ı mabî a'rz-ı melsa etdiler. Fî Receb ' Vezîr-i azamdan tegâyyur hâtîr atîr sultânî icâb eder bâz-ı sevdây-ı ham-ı istiklâl ile sayir erkânı devleti istiklâl itdüği cihetden hukukında bed-guy-i hadden efzûn ve vakı' ğayr-ü vakı' hıyanetleri vâsıl ve sem' humayun olmağın bostancı başı Hüseyîn Ağa hasebü'l-emri'l-â'lî sed-feyya'za-i rûh ve bî-çâre Nasuh Paşa bir dahî bu dar-i vahşet-i medara gelmeğe tövbe Nasuh edüb vezîr-i sanı Mehmed Paşa sadr-i neşîn dîvân-ı Süleymani oldu. Fî Râmazan Kapudan Hâlîl Paşa mahzûr-i şitâ bertaraf oldukdan sonra donanma ile deryâya çıkub Avarinden Maltâ ceziresîne imale-i sükkar a'zîmet ve ol tilsîm müşkil-i bend fethine himmet eyledi. Mûsâ'ade-i rûz-gür ile düret günde güzâr ve beşinci gice vakt-i galesde sahîl -i cezireye ilkâ gelnger-i karâr olunub makâm-ı müdâfâ'a ve husamede kıyâm eden girazan ile tuhra dek âteş-i kar-zar Fûruzan ve nice yüz kâfir hak-ı helâka galetan oldu. Bakileri bim-i şemşîr aşesbâr ile taraf-ı hisara Fîrâr edüb burc ve bâr kul üzmi feth-ü teshir Hâlîl Paşayâ mabe el-iftihâr rûz-gar olmak muvafâk takdîr değıl idi. Nâçâr hâric hisarda olan erzak-ü emvâl ve nisa-ü ricâl yağma ve talan ka'rî-ü zıya' ve meza'rî-i pür intifa' suhte-i âteş süzan oldukdan sonra Trablûs mağrîb tarafınâ iğrak bâd-ban-ı a'zîmet /s.528/ olunub anda mutegallibeden sefer tayı nâm ehl-i fesada serdarda mekan ta'yîn olundi. Tekrâr avarine varılub donanma gemileri umuman yağlanmak içün tahliye olundığı eyyamda berrak adasında keydi-i i'dadan ğâfil kendü ve hevalârı üzre zevk-ü safâyâ müsteğıl sencevan zada Mustafa Beğ ve Dımyat beğı kulak Memi Paşa kadirğâlârı şikâr dâm istîlây-ı küffâr olub Memi Paşa hûn şâhadete mustağrâk ve Mustafa Beğ anan neziru'l-uryan güyân-ü hayd-ü Ferid donanmayâ mulhak oldu. Fî Şevval ' Zabız yeniçeriyân Ahmed Ağa Vâlî -i velâyet-i Mısır olub mir-i ahur kebir Mûsalla Ağa mansıb-ı mahlul ile karîn-i tevkîr oldu. Fî muharrem lisene 24 Şâh Aceme geden İncili Çavuşdan iki seneye karîb haber ve eser-i zuhûr etmegîn deryay-ı gadâb şehriya'rî cüş-ü huruş edüb sadrazam ser-a'sker ılmen sahray-ı Üsküdar'a nasb ile me'mur ve Gürci Mehmed Paşa müjde-i kayım-ı makamı ile mesrûr oldu. Fî Rebîi'l-ahir Serdar henüz Üsküdar'da karâr üzre iken Eğrice İncili Çavuş Şâh tarafından Burun Kasım nâm-ı elçi ile ve Cığalzâde vak'asında giriftâr kay'ı esar olan Raziye Kadîn zâde ve dahî niceleru harîr-i mev'ûd ile Van'a çıkdıkları haberi vurud eyledi. Lakinuluvv-i himmet sultânı fesh-ı a'zîmete ruhsat virmEyyüb keşver-i İran'a sefer fermân-ı tekerrûr bulmağın savb-ı merâma tahrîk-i rikâb ve imale-i licam olundi.

Fî cemaziyel'ula Sunni omarı henüz otuz altı adedîne mütenâhî iken makâm-ı meşihat-ı İslâmiye ile ikrâm. Şeyhu'l-İslâm Hoca Zade Mehmed Efendi kırk dokuz yâşında ta'n-ı tâ'un ile nayil ızz-i şeha'det-i hükmiye olub ' sadaret-i Rûmdan mütekaıd olan birâder sa'd ihtarları Esad Efendi müfti-i inâm ve Kalkandelen zeamet-i ihsanıyla dahî karîn-i meziyyed ihtirâm oldu. Fî Cemaziye'l-ahira Mevlanayı mezbûr ol sene farızâ-i huccetü'l-İslâm için â'zîm-i nâm-ı kaSabâya nuzul olundu'kda peyâm-ı meserret ve gam manendi tiryak ve sem vusûl bulunub hûndan ve dîde giryân ile taraf-ı İstanbul'a tahrîk-i rikâb-ı Mûsaraat etdiler. Serdar Hâleb'e vardıkda ba'de'l-a'rz Etmekçi Zade der-devlete irsâl olunub Karakaş Mehmed Paşa Eyalet-i Hâleb ile kam-reva oldu. Fî Şaban Sadr-ı Anadolu Rıdvân Efendi â'lî len ma'zul ol gice rahmed-i hakka mevsul olub Zeynelabî-dîn Efendi ol makâmda kıyâm eyledi. Fî Râmazan mukaddema meşar-ı balbenâz hâme-i beyân oldığı üzre Muin oğlu istîlâsı için dergâh -ı â'lî dâm-ı â'lî ye tarafından Hafız Ahmed Paşayâ menşûr. /s.529/ ser-a'sker irsâl buyurulmuş idi. Bu haber-i istima'i ile Muin oğlu Kemâl merdebe ve hemnak-ü kuvvet ve eheme ibraz itdüğü eşkâl-i muvahişe müşâhedesinden zehre terak olub zîr-i dest-i kahrinde olan kala'a kadar hacetden ziyâde sekban ve mustahhizin ta'yininden sonra bî-resm-i ticaret imanla ol sâhîle yanaşan duka kalyonunâ suvar ve civâr ricâsınâ â'zîm diyâr-ı küffâr hak-sar oldu. Serdar vesâir beğler beğiler me'mur oldukları hizmeti itmâma sarf dest-mâye-i ihtimâm edüb sevhâlde olan kala'n kimini kahren ve bazını sulhân tabi'hükm-i sultâni-i en'âm ve iki binden ziyâde sekbanı fermân-ı sultâniye ittiba'a râm itdükden sonra hücûm cünd-i setâ cibal-i rafiada olan kala-ı menia teshirine mani' olub ol bahârda tekrâr avd olunmak tedbîri üzre rucü' etdiler. Mevsîm-i erbe'inde duruzi-i bed-âyîn Muin oğlu kethudası kala'a mühimmat-ı isâl için pürba beş pâre kalyon ile vâsıl-ı sahîl olub hücûm-i merdan şirdil ile ha'sır u hayib-i ayib oldu. Âsâr-ı bahâr deşt-ü kühsarda zuhûr itdüğü dem me'mur olan seran-i sipâh-ı zîr livay-ı serdarda rikâb-ı himmete vaz-ı kadem edüb aynı rıhle ve küfre hamyerlerde vedeyru'l-kahr-ü merc Basin ve Manyas nâm-ı hisarlar gurbinde ictimâ' eden duruziler ihda bahde vahıdın sadme-i kahr ile şikest ve nice bin şaki-i ehl-i fesâd Bünyân-ı vücûdın darb-ı müşerrefi-i Polad Nejâd birle pest edüb ru'sasından İzzeddîn ve Şerafeddîn ve emsâli birkaç bî mezheb-i bed-ayini â'lem-i vucuddan nâbûd etmegın ol iktar-ı mecray-ı zûlal-ı ihkam Sultân muhâlledu'l-ikbâli olub nâm-ı İbn Muin yâd olunmakdan kalmış idi. Nasuh Paşa nâm-ı a'dem ahad itdüğü peyâmı Muin oğluni mest-i cam şad-kami edüb sabıkan talte't-tezaminde olan velâyet-i malı taz'if olunmak şartıyla tekrâr kendüye i'nâyet

buyurulmak ricâsınâ ezyal-ı himmet erkân-ı devlete tevessül ve mukaddemânî kendüden sudûr eden vaz-ı küstahı Nasuh Paşa korkusundan naşı olmak teallül eyledi. Sahim-i kelime olan mukarriban hazret tahsîl-i beratîl için sir edüb bî-hükm-i takdîr ol bed gerdarların tekrâr diyâr-ı İslâma müstevlî olması babında fermân-ı â'lî sadar oldu. Fî Zi'l-Hicce ' Şâh Acem elçisi Buran Kasîm ve İncili Çavuş hak-ı dergâh -ı sâ'at-i destgaha ruyümâl edüb ' lakin mezbûr elçi aynı iltifât ile manzur olmadı. Fî muharrem li-sene 20 vezîr-i azam mühim-sazi-i sefer zafer-i eser üzre fasl-ı şitay-ı Hâleb-i şehbada geçürüb ol bahârda meydanı erzak /s.530/ hıyam seriy inti'zâm ile pür-revna oldu. Fî Rebii'l-evvel Kazı a'sker Anadolu Zeyne'l-Abî-dîn Efendi â'zîm seyr-ü temaşay-ı ravza-i huld-i berin olub ehi zada Hüseyîn Efendi cân-şin oldu. Fî cemaziye'l-ahira ' Nakib-i sadat-ı kirâm Emîr Â'lî Efendi müteveccih daru's-selam olub mansıb-ı celîl nekabet ile Süleymaniye müderrisi Seyid Kasîm Guba'rî Efendi ikrâm olundi. Fî mim. ' Kayım-ı Gürci Paşa dîvân-ı keyvân-ı eyvânda sadr-ı neşîn vüzerâ iken etmekçi zâde sıran amade itdüğü nakb-ı fesâd kar-ger olub hilâf-ı ade kapucılar kethudası Gürci Paşayı divandan ihrac ile ol vezîr-i itüde tedbîr-i iz'ac itdikden sonra bu mua'meleyle sebep olan Ahmed Paşa nayil-i selb oldu. Fî Receb Serdar bade tayyi'l-merâhil revânâ vâsıl olub resm-i kadîm el-O'smâni üzre münâsib caniblere metresler vaz' olunmak ile emr-i muhâsara ve tazyikde ihtimâm ve tetkik olundi. Fî gurra-i Râmazan ' Van beğler beğisi Tekkeli Mehmed Paşa revânâ gelirken taraf-ı Şâh girahdan imdâd sulh-i seranâ irsâl olunan dört beş bin Kızıl başarast gelüb meydanı cenk ve pürhaşda bir u'mde Hân ve binden ziyâde tüfenk-i endazan mazen deran ırze-i tiğ-i hûnbâr ve BurHân ve yüz kadar surh-i ser giriftâr oldu. Fî mim. ' Yeniçeri Ağası Mûsallî Ağa kala-i revân a'dem-i istihkâm cihetinden çendân-ı takrid ve ihtlâmammâ muhtâc olmayub büyük toplar istisham olunmak ' i'tâb-ı hayvan bila faidedir deyü lafzen meydân-ı a'cîb ve gurûr olduğunâ Serdar mağrur olub kal'a küp toplar götürülmede ' taksir ve böyle bir emîr hâtîr-ı hakir addetmede ka'mâl-i mertebe sü-i tedbîr olunmuş idi. Aksi Kazıyye zuhûr-i ilğ ser-a'sker ve ağanın aklı ve şu'uri berbâd olub lakin zarûrî mevcûd olan toplar ile herçi badabâd gûzan bezl-i nakdîne-i tâb-ü tan ederlerdi işti'al-ı nayire-i cenk hılalındahirmen-i hayât ağa dane-i tüfenk ile suhte-i âteş fenâ olub sâhib-i şiddet şekime olduğunâ binâ samsunci başı Hüseyîn Ağa ol makâmda kıyâm eyledi. Behri hâl tetabu-i sedemat rava'rî-i âteş feşan ile divar-ı hisâr â'zîm rahnedar olub serba'za rub hucum itdüğü surette top taşı ile mütelaşı olan cidar-ı nâ-üstüvar râh-ı a'zîmet-i sedel itmeyeceği Hâkim-i revân emîr güne vesayir kar azmude Hânların ma'lumi olmağın şâh

tarafından isticazeden sonra teslîm-i hisâr idelum deyü dört gün istimhâl ve eyyâm-ı ma'hudede harâb olan mahâlleri kalavel ihkam hizmetini ikmâl edüb yevm-i hamisde Kızılbaşlar hamis zafer-i enise havale-i dur-baş ile mutesaddi-i cenk ve pürhaş oldiler. Nevan' /s.531/ kabiliyet ihtimâ'lı ile birkaç def'a yürüyüş olub' anınla nîl-ü sâl şâhid-i zafere mecal olmayacak Hândeğe toprak sürmeğe mübaşeret olundi. A'sker-i İslam Bamden Şam'a dek ikdamla sürdükleri toprağı şüphe nigam surh-ı seder Arnavut dildâverleri gibî babu's-serden uğurlayub sahâ-i Hândeği güreşçiler meydanı gibî pâk ederlerdi. Tılsîm-ı müşkil bend-i hisâr fethi bî-hüküm-i iktizâ-i kazâ ve kâder bir târîk ile müyesser olmayub nâçâr eyyâm-ı muhasaradan elli beşinci günde müştay-ı Erzurûm'a imale-i li cam müracaat olundi. Fî evahiri Şeval Kars ovasınâ nuzul olunacağı gün nagâh bî-fermân-ı ale ol sahrada olan çayırlara âteş düşüb yalnız barud ihmâ'lı n çeken yüz kadar cemâ'lı fezay-ı kişver nasvetden rande-i çırağah â'lem-i lahut eyledi. Fî zil-kade Yeniçeri ağası şehadeti haberi vâsıl-ı der-ikbâl olicak bostancı başı Hüseyîn Ağa'nın bahtı müsâ'id ve ol makâma sâ'id olub Â'lı Cenahu'l-isti'cal mua'sker huçeste esere irsâl olundi. Fî zil-hicce Vezîr su-i tedbîr ve cenha-i taksir müttehim olub ' kapudan Hâlîl Paşa vezîr-i azam ve masıbı ile İstan Köyli güzeke Â'lı Paşa mükerrerrem oldu. Fî safer li-sene 26 Turhâl'a nâm-ı kasâbâda bî-fermân-ı subHâni beyni ve çeşm-ü deHâni kafasında bir pesr-i sahâ-i vücûda vurüd edüb etfa-ı nar ar için bir aydan sonra peder-ü mâderi ol ğarîbe-i eyyâm-ı i'dammâ ikdâm etdiler. Fî Rebiu'l-evvel Mevkuf şeşdir inkılâb olan elçi Burun Kasîm rağma ala enfî mürsele müteayyinen etba-ı ile yedi kule mahbusunda üftâde-i hılabı hayret ve ıztırâb oldu. Fî Rebiil-ahir Vezîr-i azam Serdar diyâr-ı acem olub muhafız-ı Budîn Sofi Mehmed Paşa sadr-ı divanda niyabeti cân-şin oldu. Fî cemadiye'l-ahira vezîr-i azam Serdar diyâr-ı acem olub Muhafızı Budîn Sofi Mehmed Paşa sadr-ı divanda niyabet-i câh şin oldu. ErzuRûm cânibine hucüm eden yirmibeş bin Kızılbaş bed-muaşe anda olan yeniçeri dildâverleri daverleri Hüseyîn Ağa ile mu kâbil olub leşker surh-ı serden dört beş binini üftâde-i hâk-ı helâk ve beş yüzünü beste-i fetrak itdikleri haber-i behcet eseri vâsıl-ı sem' huddâm sudde-i âli makâm oldu. Fî Receb ' Câmi-i cedid Ahmed Hânı karîn-i hüsn-i hitam olub ikâmet-i cuma ve cemâ'at kıyâm olundi. Fî Şaban Kapudan Â'lı Paşa nevrûz-i Fî füzdan sonra donanma ile deryâya çıkub öylene kurbunda supüd nâm-ı mahâlde Kalurine cânibine imale-i sükkânı hilâl-ı misâl eyledi. Meyân-ı ummanda rüzgâr nâ-sazkar muhâlîf perdeden nağmeye ser-âğâz ve sefinelerin hürer besman sutunun otar /s.532/ Erganon gibî nev-asaz edüb efvac-ı emvacın utüv-ü tuğyam anafanâ izidayâd bulmağın şefiler

kah dud-i ah gibî üç asu mane vâsıl ve kah eşek merdem bî-günâh-ı asâ kar-ı ummanâ sürmez ve riyah-ı tedbîr hemvâre-i felek ümîdi ser-menzil-i maksâda ir görmez. La cürm-i tetabî' sadmat-ı envâc bahr-i mevac ile dokuz pâre mükemmel kadirga ser-nükuz ve gerden nihâde-i tebğ-ı kahr-i gerdun olub mâ'dâsn perîşân olmuş iken nice günden sonra bî-avnihi Te'âlâ yekan Kârûn Limanında müctema'olub ğark-ı diyâr-ı umman ve gutahur lece-i merhamet-i rahman olan Müslümanlar için izhâr gamm-ehduh bî-hird-i kıyas ve bakileri selametine takdîm hamd-ü sipâh itdüler. Fî Râmazan Sultân İbrâhîm hazretleri beraka-i tâ'lî ' Mes'ûd birle matla' envâr-ı saltanat ve şehriyardan pürtev endâz sahn-ı sarây-ı şühud oldu. Fî şevval Serdar iki ay kadar mürabba' neşîn çar livay-ı tevcih edüb ' sînûf-i a'sker her taraftan mua'sker Fîruzi esere doğruldi. Fî Sultân asr-ü avan hakan devran hazretleri maraz-ı humma-i mahrikâ ile birkaç gün ser- nihâde-i ve sâde-i za'f-ı nâ-tevani olubin Akbet terk-i saltanat cihân fânî ve a'zm-i taht-gâh mülk-i cavedeni eyledi. Fîl-leyleti'l-muskır sabaha mine'l-yevmî's-sadisi velîşrine min şehir-i zil-kadeti'l-harâm

Viladeteş fî sene: 998

Culûs fî sene: 1012

Müddet-i saltanat sene:14

Müddet-i ö'mri: 28

Sinn-i şerifi on dörde bâ'lî ğ oldukda cevher-i efser sultânî ve ondördüncü pâ'dişâh felek bâr-gâh mülk-i O'smânî olub ondört sene hatt-ı fermânları hırzu'l-emân â'lî miyan oldığı hak ' ka ki' ittifâkati hasenedendir. Ruhsat-ı keff mükerremetleri ile hedayık-ı havatîr herkes mazzar ve dîde-i ricâları pertev âfî'tâb-ı inayetleri birle münûr olub u'zlet-i ferîde genc inzivâ olan fukarayı hemîşe sadaka ve ihsân ile yâd-ü dil viranlara ma'muru abadan etmek dâb-ı kerîm şananeleri ve eyyâm-ı fazılada gübâr-ı ulemayâ zerreler ve güruhi pür şukuh sâ'dete atıyyeler irsâl ve leyâ'lî -i cumâ'dâ huzûr-i hümayunlarında Kur'an-ı azimüş-şan kıraat eden ime-i ve hutabayâ bezli neval bir ve ifzal etmek a'det-i müstahsîne-i melakeneleri idi. Müddetül-ümr dâm-ı kisevi ham bî ham habane üftâde ve cam-ı cem ve bade-i erği vâne dildâde olmayub husûsen hirâman-ı riyaz-ı rızvanâ /s.533/ olmazdan bir kaç sene mukâddem harîr dibay-ı süf-ü gutn-i Bağdadiye tebdîl ve zühd-ü salâh ve fa'rz-ü felah esbabını tahsîl buyurmuşlar idi. Ruhü'l-ilah rühahu kible-i en'âm ve medînetü'r-Rasûlde aleyhi's-selam binâ-i cedid ve esar-ı kadîmeyi ihkam ve tecdid vechi üze nice eser latifeleri olub zarih-ı şerifde vechi

Kerîm Nebevi nişanesi olmak üzere mevzu olan kevkeb derinâmı levh-ı zürriyeti iki yüz yirmi yedi kîtâ zi-kıymet ihcardan mâ'dâ elli bin dînâra iştera olunmuş meyân-ı sarây yanında illet-i kemâl müşabehet cihetinden Unkapan'a tesmiye olunan adimü'l-mesel bir elmas ile tezyîn ve bu güne himmet bî himmetâ ile intisâb canâb-ı seyyidü'l-mürselin etdiler. Salevatu'l-lahi binâ buyurdıkları câmi-i şerîf ve medrese-i latîfe ve i'mâret ve daru's-şîfâ ve tabaHânedan mâ'dâ memâlik-i mahrusede cabca neçe âsâr-ı hayr idâd ve rûz-i mead için a'dâd-ı zât buyurmuşlardır. Ümîd-i vasık oldur ki ' taraf-ı kibriyadan atırları için ihyanâ na'zm-ı işar ve der-rebare rağbet buyurub ol sülûkü'l-lelailde târîh-i sâl cûlûs-i meymenet me'nusları olan baht-ı lafzını mahlis-i ihtiyâr buyurmuşlardı.

Sultân Selim Viladeteş sene: 13

Vefat sene: 31

Sultân Mehmed Viladeteş sene:13

Vefat sene: 30

Sultân Murâd Hân Viladeteş sene:m

Vefat sene: 20

Sultân Selim H.Viladeteş sene: 18

Vefâteş sene: 49

Sultân Hüseyîn Viladeteş sene: 33

Vefat sene: m

Sultân Bayezîd Vila'det sene: -

Vefat sene: 1049

Sultân Süleymân Viladeteş sene: -

Vefat sene: 1045

Sultân Kasîm Viladeteş sene: -

Vefat sene: 1047

Hocaları Menemeni Mustafa Efendi der ki ' on altı senesinde prgüle a'deme vaz-
1 kadem eyledi. /s.534/

Â'lî Paşa Mâte fî sene: 13

Lala Mehmed Paşa Mâte fî sene: 15

Derviş Paşa katl fî sene: 15

Murâd Paşa Mâte fî sene: 30

Nasuh Paşa katl fî sene: 22

Mehmed Paşa azl Hâlîl Paşa fî sene: 26

Meşayih-ı İslam

Ebu'l-Meyyâm en Mustafa Efendi azl fî sene: 13

Sun'ullah Efendi sâ'lî sen azl fî sene mâte: 15

Mustafa Efendi saniyen mâte fî sene: m

Sun'ullah Efendi rabian azl azl fî sene ve mâte fî sene: 21

Hoca Zade Mehmed Efendi saniyen mâte fî sene: 24

Esad Efendi

Tafsîl-i Vâk'a-yı Ahd-i O'smân Hânî

Âfitâb cihân-tâb vücûd-ı Ahmed Hânı mütera'rî-i sehâb-ı türâb olub Sipehr-i sultânî dîde-i alemiyane feyz-ı nûr tecelli itmekden mahcûr olicak ta'yîn kur'an-ı kazâ ile birâder gühterleri Sultân Mustafa baht-ı devlet tah-ı el-O'smâniye culûs edüb âyîn-i dirin üzre terfî' ve inâm ile her sınıf mukzı'l-merâm olmuş iken imtidâd eyyâm habs-ü hâlvat ol pâ'dîşâh velâyet-i destgaha inzivâ ve u'zlet ile ins ve ülfet virüb meşagul bî-tayil-i saltanat ile itiğale katan meylü rağbetleri olmamağın ittifâk-ı amile ile hılat-i saltanat taamme birâder zadeleri Sultân O'smân'a ilbas ve ol şehzade-i serferaz-ı serîr 122 u naze iclâs olunub ancak bahşış ile her fırka tekrâr tatyib ve nevaziş buyuruldi. Fî ğurre şehir-i rabi'ıl-evvel li-sene sebun ve ısrune ve elf ide bariferîde el-O'smân Târîh-i sâl cülusidir nevbet-i devlet penç rûze-i Mustafüye'de nakş-ı harîr tahrîr olmağa şâyeste-i hayr ve şer bir eser-i culûh ger mirât-ı şuhûd olmayub ancak 133-i mesaHerat olan Dâvud Paşa kapudan ve silahdar Lefkeli Mustafa Ağa hükümet-i Mısır ile rafîuş-

şan olub elçi Burun Kasîm mihnet-i bend-ü zend andan azad ve cevabnâmesi serdardan virilmek ‘ üzre ol cânibe irsâl ile dilşad oldu. Mukaddema menakıb-ı devlet-i Ahmedî’ye hilâl-i nde nakş-ı harîr tahrîr oldığı üzre Selâmet Giray’da güzâr-ı iklîm a’dem oldukda menşür Hânî-i /s.535/ velâyet-i kadîm canibin Giray Hân nâmınâ terkib olunub tegallûben Hân olan Mehmed Giray ve birüderi Şâhin Giray’a surte-i hırman görünmüş idi. Kefe ve Bağçesarây meyânında tekabül saffeyn vakı-ı Rûmided dar u kirde şemşirler lama’ olub sipâh-ı O’smân muzaffer ve Mansûr u a’sker mu hâlî f munhizim ve makhur olmağın Mehmed Giray masigoh ve Şâhin Giray diyâr-ı aceme firâr ve Canibin Giray bî-mezahım taht-ı Hânî üzre karâr etmiş idi. Ba’de zamân-ı Mehmed Giray hatasınâ nadim olmağın muskitu’r-rasi mezahım olan der-gâh haşmet-ü câha â’zîm u âşiyân merhûm Sultân Ahmed Hân Edirne seferinden avd itdüklerinde esnâ-i târîkda semm-i semend-iş şehriya’rî takbili vesile-i afv-ı cerayem olub fitne-ü fesâd iktizasınca hemîşe endişesi taraf-ı saltanat-ı â’lî yyeye hahâne nazar ve zam-ı fesâd mahâl endişesi üzre bu dudman-ı pimane isâl güzend-ü zarar fikrinde idüğü ma’lum olmağın bed-ra’yi sedid üzre yedi kulede temkîn ve kadr-i kifayeden ziyâde mühimmatı ta’yîn olunmuş idi. Ba’de’l-cûlus Hazret-i Ebî Eyyûb Ensari’de resm-i me’nûs üzre takadüd-i seyf bî hayf buyuruldu hâlk-ı â’lem Hûrşîd Ha’mâl sultân-ı cedidden iktibâs nûr-i surûr etmek ümîdiyle a’zm-i şâhrâh şehnişâh mücevan itdükleri rûz-i firuzda ol kütah bin otuz kadar hem-neşînleri ile rehberde-i cânib firâr ve çengi Belgani gurbinde ba’de’l-muharebe Akbekirler pençesîne giriftâr olub bu def’a redd-ü sedde mahbûs ve etba’i dîvân-ı humayunda dest-mâye-i hayatdan me’nus oldu. Fî mim. ‘ Etmekci Zâde nice müddetden beru hastâ olub eyyâm-ı maraz-ı tamamında rahzan-ı-i ecel bırakmazan karban-ı emel oldu. Fî mim. ‘ Kapudan nâmınâ olan Dâvud Paşa ikinci ayda sadme-i azl ile câh-ı zill ve hâne galetan olub ‘ güzelce Â’lî Paşa mükerreren kapudan oldu. Fî mim. Serdar Mühimmatı sefer-i tedârik için bir müddet Diyarbakır’da karâr edüb ol bahârda âvâze-i küvs rahili tının endâz güş mühr mah ve a’zm-i diyâr-ı şâh gümrah eyledi. Fî cemaziye’l-ûla Ba’z-ı rukaba-i devlet tedbîri ile Hoca Omar Efendi târîkâ-ı hoc-gan selef üzre tayineder erat ile tevkîr olmayub belki kazı a’skerlik vazifesi ile tahkîr olunmuş iken hukuk-i sabıka-i sebük güzârı muharrik ırk-ı â’tîfet şehriyarı olub zemâm-ı hâl-ü a’kd-i umûr-i cumhûr mevlanayı mezbura müselleme oldu. Fî cemaziye’l-ahira Canibin Giray Hân bir hasb-i fermân otuz bin kadar a’sker-i tatar ile Kefe’den Samsun’a güzâr edüb /s.536/ Selmasda ve ala rivâyet-i Diyarbakır’da mua’sker huçeste esere vâsıl sınıf ikrâm ve tevkîra nâil oldu. Kayım-ı

makâm SoFî Mehmed Paşa Sultân Mustafa'nın ihtilâl dimağı mukarrir iken li-garaz-ı serîr-i saltanatâ idlas olunub sebeb-i telef hazîne oldığı için Sîvâs Eyaleti tevcihi ile ta'zîr ve mesned-i kayım-ı makamide vezîr-i a'zam Sabık Mehmed Paşa takrîr olundi. Fî Receb i Hekîm-i Tebriz Karçuğay sipâh-ı İslam ile mutaraba-i kur'a-i iltihâm etmek sevdây-ı hamî mübtelası oldu ihbarı intişar bulmuşdı. Benaberin leşker-i muvahhidîn ol nîyet-i hayr-ı hatemat ile kat-ı merahlıl ederek Tebriz'e vâsıl olduklarında Karçuğay birkaç gün mukâddem nişa ve ricâl ve erzak-ü emvâlî Erdebil'e nakl ve tahvîl ve hâne göç târîkla mekanların tebdîl edüb sukkânı ida ile ol kişveri ihla etmiş bulunduğı müşâhede olinacak nâçâr her sıfıtan müretteb ve mükemmel sipâh ile birkaç müte'ayyen beğler beğı ve mir-i liva hem-râh eyledi. Fî Râmazan Ser-ednâm-ı sahrada saff-ı şeknan-ı cenk ve pürhaş bî-di'lân kızılbaşâ sedd-i râh girîz edüb bî muhafa'za-i piş ve pes bir fırka şemşîr-i sertîz birle işal-i âteş harb-ü kıtale ve ekseri cem-i mâte heves etdiler. Meğer sipâh-ı Rûm hucumundan Karçuğay agâh olub acayıcân kimine telenkiyan bî-dîn ta'yîn etmiş idi. Leşker-i zafer-i fen meğer düşmandan ğâfil henüz culûh-i geri-i şâhid zafer-i müşâhade olmazdan mukâddem yağma ve garet vadisîne vaz-ı kadem edüb nayire-i kar-zar şerirbâr olmadan kalıcak kemingahda olan şâhlar zuhûr edüb behr-i hâl-i muzmar kir-ü darda sipâh-ı tâze rûz ile bir mikdâr tarad ve nezal olundu'ndan sonra mir-i miran Diyarbakır Mustafa Paşa ve ErzuRûm beğler beğisi Hasan Paşa ve dahî nice meydân-ı mağazi serbazi Ğâzî Hân şehadetden sir ve mir-i miran Vanıllacı Mehmed Paşa esîr olub mâ'dâsı münhezimen rud a'sker vurtüd eyledi. Fî şevval Pe Şâm -ı muvahhif inhizâm serdar ve a'sker bî-arâm etmiş iken Panagar Kühsar kir-ü dar üzre yine ol Hânazîr şîr-i kir olmamak için bin ikdâm ve ihcam Erdebil cânibine sevk-ı sipâh gine hah olunub ' sahray-ı serad nâm-ı şum-ı makâmda darb-ı hayme-ü harekah olundu'kda afv-ı cerayem ricâsınâ Şâh Gümrâh tarafından kasıd vârid olub kaht-ü ğala-ü bim gurb-i şitâ ile mirât-ı hâl a'skerde nevan zaf ve futûr /s.537/ dahî manzur olmağın vakı' hâl der mecd-ü ikbâle a'rz ve i'zam olunub ' ErzuRûm cânibine imale-i licam olundi. Fî zil-kade Eyalet-i Yemen'den munfasıl Cafer Paşa ' imdâd Himmet Hoca Sultânî ile Vâlî -i velâyet-i Mısır oldu. Fî mim. ' Muhafız-ı Budîn Karakaş Paşa her sene yüz yük kadar meblağâ iltizâm olunan bend-i rikağ-ı â'zîm Vas kalasin miftah hüsn-i tedbîr ile feth ve teshir eyledi. Fî mim. Vezîr-i azam hüzn ve elem ile ErzuRûm'a vâsıl oldukda Hân cânib -i karime atf-ı inan edüb serdar yeniçeri ağası ile meştâyı Tokat'a tevcih matyâ-i karâr eyledi. Fî zil-Hicce Sadaret-i Rûmdan mütekarıd hoca zâde Abdü'l-Azziz Efendi Nihâl-i vucudi bağ-ı şühuddan berkende-i

dest-i kahr oldu. Fî mim. Hâlîl Paşa taksir-i isnâd ile mesned-i vizeratdan tard ve ibâd ve ol sadra kayım-ı makâm Mehmed Paşa mükerreren isad olunub Arslân Paşa mahlulünden Rûmeli Eyaleti zabıt yeniçeriyan Hüseyîn Paşayâ inâm ve anın mansıbı ile büyük mir-i âhur hamidi Mustafa Ağa ikrâm olundi. Fî safer li-sene 23 ahd-i saltanat Mehmed Hânıda pâ'dîşâh-ı manevî olan Vâlî de Safiye Sultân eski sarayda hevdec-i neşîn şâhrâh fenâ oldu. Fî rebi'ıl-ahir Şâhdan niyâz nâme ile Yadigar Â'lî Sultân-ı nâm elçi gelüb dergâh -ı sultân enâma nice tuhf-ü tarafdân mâ'dâ yüz hammâ harîr ham ve dört Fîl- güh-i endâm nâm-ı hâlî -i makamı ma'mûr edüb mâ'lî kine vazıyed istîlâ eyledi. Fî mim. ' Kapudan Â'lî Paşa â'zîm donanma tedârik edüb bir vakt-i seidde a'zm-i deryay-ı sefid eyledi. Fî Cemaziye'l-ahire ' Bî-avnihi Te'âlâ altı para kalyon alub İstanbul'a vusûl buldu'kda iki yüz esiri döşlerinde birer keyse gurus ile pişkeş dergâh -ı haşmet ve câh edüb hâl-ı husravandezi mâ'dâ altun zencîr ihsanı ile dahî tevkîr olundi. Bu mu'ameleden vezîr-i a'zam suhte-i âteş enduh ve gam olub huzûr-i humayunâ kapudan aldığı gemiler âsûde hâl-ı zall sayeban-ı emân olan Fırınca ve Venedikdir deye a'rz ve i'lam ve papasları dahî da'vasın mutabık şâhâ'det zurarâm eyledi. Lakin mukaddemât-ı hased neticesi bed olub az zamanda zarar meğersi taraf-ı vezîre ayid ve Â'lî Paşa'nın mertebesîne sâ'id oldu. Fî irtikâb fahiş ve tahlil-i fu'rûc ile râh-ı serşî şerifden hu'rûc eden on beş mulhîd müfettiş ya'vin olunan Çeşmi Mehmed Efendi hükmü üzre eşedd siyâset ile ilhak ve temdir velevs ve vücûd bu bededlerinden â'lem-i tathîr olundi. Fî Şevval ' Vâlî -i Mısır Ca'fer Paşa ma'zul olub ağay-ı yeniçeriyan Hamidi Mustafa Ağa /s.538/ Hükümet-i Kâhire ile kamizva oldu. Fî zilkade tashih-i sikke olunub kamilü'l-ayar ceyd-ü cedit akçe ve onluk O'smâni zuhûr eyledi. Fî Zil-hicce vezîr-i azam azl ile u'zlet girîz genc gam olub kapudan Â'lî Paşa mansıb-ı sadaret a'zm-i ile kambin ve Hâlîl Paşa sâ'lî sen anlara canşîn oldu. Fî muharrem li-sene 29 ilkâ-i Â'lî Paşa ile Mehmed Paşa'dan bî vuche iki yüz bin altun alındığından maea Eyalet-i Hâleb ile estaneden tarda ve ibâd olundi. Bu enduh-ü gam birle hemân ol sene zebûn-ı geşteğir a'dem oldu. Fî mukaddema bostancı başlıktan mansıb hırman ile çıkan Receb Ağa rutbe-i vezâret ile tatyib olundi. Fî safer tulû'-i fecrden sonra safhâ-ı zemerdeyen gerdunda şî'mâl-i beine kılıç heyetinde kalazası aşağı tahminen beş remh tavlinde ve iki zira' arzında nûrani bir alamet semaviye şehr-i kâmil meşhûr hâlk-ı â'lem ba'dehu müteva'rî-i niyam a'dem olub güyâ ki ' vâk'a-i O'smâniye'de dergâh olacak şemşîr hûnbara seyyaf rûz-ü garâb-ü sâb verdi. Fî Rebii'l-ahir ağay-ı Darus-saade ilhac Mustafa Ağa Mısır'a irsâl olunub çırağı mahsusî Süleymân Ağa ol rutbe ile

iclâl olundi. Fî cemaziye'l-ahira bend-i gan âsitândan Bağdâd voyvodası Gaşîr nâm bed-güher â'zîm gerive-i i'syân vele kıralı nahamir mâye-i atv-ü tuğyan olub kazak eşkıyasıyla hemzebân ittifâk-ı memâlik-i İslâmiyeye isâl güzend ve ak fermân bend ve kalaların kemend-i teshira bend etmek ârzûsuyla nehr-i Burud karbinde elli bin kadar Kâfir taharrub ve ictimâ' itdükleri istima' olunmağın özi muhafızı şirbişezar ağa İskender Paşa taht-ı eyaletinde olan beş sancak a'sker-i zafer rehberi ve kağalığa i'nâyet Giray Sultân yirmi bin kadar tatarı leşker ile seyr-i Fîtn-e-i sedde tahrîk cenâh isti'cal ve onsekiz gün taburları üstünde işal âteşi harb ve kıtâl edüb bî-şekk ve gemân kırk bin kibir-i nâpâk ağaşte-i hûn ve hâk-ı serdarların ra'si maktui âvîze-i fetran oldu. Fî Şaban ' Kapudan Hâlîl Paşa ol bahâr-ı sâl saidde bahr-ı safide salınub sahîl -i İslâmiyede bir mikdâr keşt-ü güzardan sonra bâz-ı ehl-i vukuf irşadıyla lisân-ı hâlkda kazelül madımakla meşhud râmiye-l kübrayâ dört merhâle karîb İspanya'yâ tabi' manferdun nâm kala-i sengin bünyâd tarafınâ tevcih râyet-i tevcih eyledi. Bir seher ol Hasan-ı hasın mahsur mucâhidîn olub ' iki sâ'at nucumi kadar zamanda varışı darb-ı şemşîr hünfeşan ve iç kal'asi müjde-i emân ile dâhil kabza-ı iktidâr ve sınıf-ı emvâl ganayim ile geştiler. Per-bâr oldu. Fî Râmazan' Tesadüf /s.539/ katarat-ı emtar birle nefis-i şehir ve etrafında enhar-ı ca'rî ve tuğyan-ı seyl ilenişe İbnihuye-i rafî'a hilye-i maratdan âri olub hâlî c Kostantınıyye verasında olan Kasım Paşa camiinde kadr-i kametden tecâvüz itdüğü vâsıl-ı derece-i ayne'l-yakîn ve civârında olan hamamda ricâl ve nisa hufat ve urat camekan pencerelerinden risman ile kubeler üzerine uruç itdükleri meşhud dîde-i i'bret -i beyn oldu. Fî mim. ' Defterdar Baki aşâ mazhar gadâb olub Cezayir'e nefî ve icla olundi. Fî Şevval Mir ahur kebir Mire Hüseyîn Ağa makamı celîl hükümet-i Mısır ile tebcîl olundi. Fî mim. Pâ'dîşâh Keyti penâh hazretler biz'zatla cânibine sefer-i zafer eser buyurmaları mukarrir olicak daru's-saade ağası nâmınâ olan Süleymân ağa didükleri rû-siyâh ilkasıyla bî-sabıka cürm-ü günâh şehzade-i civân baht seza ve irtâc taht-ı birâder gühterleri Sultân Mehmedi hılat-i şeha'det ile nâil azabda edüb Vâlî d-i maridleri türbesinde ta'yîn-i mekan etdiler. Fî safer sene 30 Lakin gürur civanı ve neşat-ı camı saltanat kam-rani ile irtikâb itdükleri kar nâ-savâb mâ'lî hayr olmayub mirşâd tulu' kevkeb ikbâl olan şehzade-i azadenin ol hâlde dergâh -ı bî-enbaze söz ve gedazi ile ref' itdüğü rikâ-i riyazınâ yüzden netice bahş oldığı kariben mersum hâme-i sihr-i saz olur. Hoca Omar Efendi vezîr-i azam ve huddâm huRûm ve u'lâma-i ve alam ve meşayih-ı kirâm ile itdüğü barid mu'âmele tahammül dayiresinden beder olmağın hakkında mahzurlar peydasıyla beş altı aydan berü nezar-ı iltifâtdan sâkıt olmuş idi.

Tekrâr manzur-i ayn i'tibâr sultânı olub imdâd-ı baht-ı müsâ'ade ile evvelki rutbeye saad oldu. Mahaz kudrat-i kamile-i samdaniye iktizayla ahir şitade rûy-ı deryâ sertapayih Bosnâ olub birkaç gün ala hâle karâr ve nice sufeha safhâ-i melisay-ı ma üzre Üsküdar'a güzâr eyledi. Fî Rebî'l-evvel Yol evlâdı Üsküdar'a bin otuzda Akdeniz dökdi. Ve lafzan ve manâ tarihtir. Âmm-ı hicriye-i ibda ve ısrine ve mae ve bir ruvatden yüz kırk dokuz senesi hududunda bu madire-i edvardan mehar ve kıtar ile tüccar ala rivayeti iki ay kadar zamân İstanbul'a vusûl buldukları kutb mekeden natl-i târîkla cenâbî Efendi merhumun el-ılmuz-zamir Fî ahVâlî 'l-evayil ve 'l-evahir nâm taribinde keşide-i rişte-i cutür olan ferayîd-i garayib umûrdandır. Vezîr-i azam Â'lî Paşa kadîmin mübtelâ oldu da-i meaneden üsvede-i dahmegâh fenâ olub bostancı başılıktan vezîr-i rabi' Hüseyîn Paşa sadr-ı vüzerâ /s.540/ oldu. Fî Rebî'l-ahir ekser sininde kazak eşkıyasıyla hemzebân olub serhadde olan bâz-ı karayı ibrak ve ihrar müslinini istirkak idenle kıralınâ küşmâl virilmek içün fer-ü ikbâl birle ol cânibe tahrîk reâyet câh ve celâl ve muhafa'za İstanbul hizmeti ile Mısır'dan ma'zul vezîr Ahmed Paşa icla buyuruldu. Fî cemadiye'l-ahirca ' Bu hılalde isticlâb dua-i hayr lâ'zîm iken mukarriban güne beyn telkini ile Edirne'de arpalıklar umuma def' olunub kesr hâtır u'lemâ itdirdiler. Edirne'den yirminci menzil olan nehr-i ishakkı kenadında terfî' livayı felek fersa oluncağı gün Rûm ili beğler beğisi Kalavan Yusûf Paşa Eyaletgahı sipahı ile pâ'dîşâh alempenâhi istikbâl edüb tertîb-i selb üzre alay gösterdi. Fî Şaban ol menzilde Anadolu amiru'l-umerası Hasan Paşa dahî taht eyaleti reammâ ve erbâb-ı tima'rî ile deryay-ı mua'sker şehir-i yariye rud esaca'rî olub sayir beğler beğiler ve ümera dahî müteselsilü'l-vurud oldiler. Köpri itmamı ve yeniçeri ve sipan enâmı içün on güne karîb ol makâmda arâmdan sonra şehir-i yar gördün. Vâk'ar hazretleri kemâl-i haşmet ve iclâl ile güzâr buyurub a'sker-i zafer-i rehber dahî ubur edince beş gün menzil-i mezburda best-i besat-ı asâyiş ve huzûr buyurdular. Muhafa'za-i bahr-i sefid hizmeti Rodos Beği Muma Paşayâ sipariş olunub kapudan Hâlîl Paşa Kara deniz'e me'mur olmuş idi. İshakkı ma'berinden ubur olundığı gün Evza Boğazında hz olan yirmi ber-pâre kazak sapkaların götürüb iki yüz kadar Kâfir birer güne siyâset ile hufre-i niranıgultân oldu. Fî Râmazan ' Mukaddema on sekiz pârekadırga ile muhafa'za-i rûy-ı deryay-ı seyyaha ırsâl olunan Küfe'den ma'zul Mehmed Paşa dahî eşkıyay-ı kazakdan bir erkayâ raat gelüb hilâf-i harb ve kıtâlde esîr dest-i takdîr olan üç yüz kadar eşrayı tuhfe-i dergâh şehnişâh edüb hasebü'l-emru'l-ala emsâli gibî a'deme vaz-ı kadem etdiler. Fî mim. ol havâlî de bir mahkum kal'a bînasına teveccüh â'lî buyrulub hasebü'l-emr ser-baban

Hasan Ağa ol hizmeti itmâma birazda davan ihtimâm oldu. Şeyhü'l-İslâm Esad Efendi bu sefer cililü'l-eserde henrikâb Sultân Bülend cenâb olmuşlar idi. Kişver-i Boğadan fersude-i nial helâk misâl oldukda mizâc-ı letâfet intizadarı semt-i i'tidâlden cânib -i inFiale udul etmegın bizzarure İstanbul'a kuful-i iktizâ eyledi. Fî mim. ' Sadr-i Rûm Kemâl Efendi istîlây-ı maraz-ı hail ile taraf-ı rucu'a mayıl olub ishakcı ma'berinde kantara-i fenâdan cânib Şehristân-ı bekâya gezer /s.541/ Ve naşı kadirga ile İstanbul'a sefer eyledi. Fî Şevval çuza zemîn zengiburdan sirazda olub dest-i garatgiran ile Mısır'a andan Rûm'a rüşen mazhar-ı feyz ezeli sünbül Â'lî ki ' mâlik-i rukbesi olan Aydîn çavuş tezyane-i himmeti ile zemâm-ı rahîle-i talebî hadiker işter şevk olarak vâdi-i istifa'za-i envâr ilim ve edebe sevk edüb temiz sefid ve seyah edecek kadar mülke tashih ve za'mince zevad hûnluk fennini tekmîl itdikden sonra bî-hukm-i cinsiyet ağayan zahi-i mahâl himmete ira'det-i bî illet muvafakat etmegın bir abd habşı iken kat'a meratıb ve medaris-ü menasîb ederek şerîf Efendi gibî mahdum kurbişi birine sadr-ı Anadolu olmuş idi. Kemâl Efendi mühr-i ikbâli derece-i zevâle iricek katâr Rûm sadaretiyle rafiu'l-kâder ve kellef eyyâm iken üç seadetde beder olub menşûr Anadolu kazâ-i İstanbul'dan ma'zul kudsi Efendiye irsâl olundi. Fî mahdum-i mezbûr ise bir kaç gün huma-i vebai zuhuruyla rencur olub yevm-i şanide a'zm-i merheb zahın-i sehrâb oldu. Buh-i kudsi cennete buldu vusûl- târîh-i sâl irti hâlî dir. Bu haber vâsıl-ı mua'sker olunca nice eyyâm iki fitrın mesâ'lî hine molla Â'lî kıyâm edüb merhûm kudsi Efendi bî-hükmi kaht-ı ricam münhâl olan mansıba muhâl görölüb bu müddede deyse ol kazurat-i kesret-i Fîl-İslâm-ı aks Kadiyesi meşhud dîde-i en'âm oldu. Nehr-i bu rûda vürud olundu'kda kazak eşkiyasından bir fırka ol makâma karîb bir gara iltica ve bir gürûh-i mekrûh dahî mukâbeledde olan pişe zare firâriyle şemşîr gelü-gir pençesinden tahlîs geriban cân ricâ itdikleri mevkuf câh ve celale isâl olunmağın bir hasb-i fermân bî derman nere Şiran game-i dîn garda olan meLa'îni a'zâb duHân ve pişe zade firâr eden hızb-ı ha'sır ini darb-ı topla ' âteş-i feşan ile pençe-i şikençe-i zebaniye câhime teslîm etdiler. Fî mim. Hân kadîm canibin giray-ı asakir-i mur-şemâr tatarıyla mua'sker humayun cânibine inan riz ilgar ve bu yolda otuz bin kadar tüfenk endâz kazak eşkiyası kuralla taburunâ iltihak kasdıyla sahra peynâ olduklarından haberdar olub vakı' hâlî dergâh -ı â'lî ye inha ve ol girazanı perîşân etmek için birkaç darbizen reca eyledi. Hoca Omar Efendi ve daru's-saade Ağası ve emsâli müdbiran mumûr-i devlet rûz-i efzûn bî-testmâye-i tecrübe ve ezmun-i cenk taburi bazıce-i tıflanâ kıyas etmeğın kazak /s.542/ bertaraf olicak padişâhımız kemikle mutaraha-i kara-i pürhaş ve cenk eylesin

deyü hâne mağrurane redd-i cevâb edüb belki eraet sûret-i i'tâb etdiler. Bizzarure Hânı dahiran-ı a'zîmetlerin sedayla tekayyüdden kasrid etmegın erbâb-ı şerü dest-i efşân-ı surür bî mani' ve mezahım tabura vâsıl ve ictima'ları eşra-i küffara sebeb kuvvet-i kalb ve leşker cerâh bâ'is zaf-ı dil olub eyyâm-ı mukâtele mütemâdî olmağa badi oldundan mâ'ada â'kıbet ol kur'an-ı nahsinin hükmine zuhûr itdüğü an karîb nakş-ı tırâz sahayif-i sudûr olur ba'de tayyi'l-merâhil menzil-i maksude vâsıl olub le kıralı esnaf-ı küfre imdadıyla hüteyn nâm-ı Hasan Hüseyîn kurbinde a'dâd itdüğü taburci mukâbil terfî' ra'yet-i İslam ve surre-i memleket i'dada. Nasb-ı hıyam ser-pa inti'zâm olundi. Fî evasıt-ı sultân İslam hazretleri kişver-i güşay umûrunâ kema yenbeği ihtimâm ve nice eyyâm âteş-i balakeş harb-ü kıtalı işate bizzât kıyâm edüb top daneleri ile taraf-ı düşmane peyâm-ı merak irsâl ve darbezenler deHânından feza gülbankını isâl etdiler. Merdan-ı cenk darb-ı şemşîr ve zahm-ı tüfenk ve tîr ile ol vasi' taburi ser-südazde-i i'da sürâh mur-i esatenk edüb istîlây-ı hıyn-ü bedeldi ile küffâr-ı hakisar meydân-ı muradında tesviye-i setur-ı suff ve mukâbele-i safâhat suyuf itmekden perhizgar ve peygüle neşîn pes-perde-i divar ederler Kalavan Yusûf Paşa hizmet defterdarıda Hasan Paşayâ bedel ve ma'zulen safer eden vezîr Dâvud Paşa eyalet-i Rûmeli'de bedel ma-yetehâllel olub yığirmi günden sonra Kulaven Paşa'yâ Aba'za Paşa mutasarrıf olduğu ErzuRûm Eyaleti inâm ve eyyamda cezayir'den gelen Baki Paşa tekrâr hılat defterdarı ile ikrâm olundi. Lakin taht-ı nagâhında olan Bostanzâde Mehmed Efendi kerimelerin ki zevci gaybetinde Vâlî d macidi Diyarbakır Eyaleti ile silahdarlıktan çıkan kamanekes Â'lî Paşa'yâ fuzulice teslîm etmiş idi. Anı istirdâd mümkün olmayub her kaçan bî-târîkil-mesadıra malı ilnan bir biçareye rast gelse Müslimân mâlik gitdiyse gamm değil hele benim gibî hâlâ'lî n olmamışlar deyü teselliyet bahş olurdi. Muhafız Budîn Karakaş Mehmed Paşa sipâh-ı araste ile mua'sker huçeste esere vâsıl olub ' henüz taraf-ı şehriyardan nim nikah-ı iltifât ile hoş dil-ü vâkıf ahvâl muhâric ve müdahıl olmadın sevk vezîr-i azam mucibince tabura hucüm edüb ol vezîr-i delir meydandar ve kirde izhâr ser-zamir itdikden sonra /s.543/ Sehid-i şâhâ'det ile şîrîn-gam ve a'sker avâre-i beyday-ı inhizâm olub vezîr-i azam za'mın canayıl merâm oldu. Lakin hemân oy eyyamda Hüseyîn Paşa dahî a'mâl-i ricâl harb-ü kîtâlde taksir ve ihmâl isnadıyla hizmet-i dergâhdan ib'ad ve muhafız Diyarbakır Dildâver Paşa bî-zuhûr-i isti'dâd mesned u valây-ı sadaret-' uzmayâ isad olunub Eyalet-i Budîn kayım-ı makak sabık SuFî Mehmed Paşa'yâ i'nâyet olundi. Fî zil-kade mir-i miran Evza Hüseyîn Paşa bade nüş bezm-i şeha'det olub Baltacı Mehmed Hulte püş eyalet oldu. Fî mim. ' Sadr-i eyvân

vizaratdan tenzîl ile tezlîl olunan Hüseyîn Paşa fermân-ı şehriyar gerdun vâk'ar üzre Turli Suyundan güzâr edüb ol canibden küffâr taburunâ ibla' peyâm-ı demar etmek için darb-i hayme-i karâr etmiş idi. Berşeb-târde eşkıyay-ı kazak ala ğaflet-i İslâmiyane perdelane hücûm edüb evrak-ı cemiyet iltifak serbazan Rûm müteferrik olmağa karîb olmuş iken Kantemîr Mirza haberdar olub rahş-ı âteş-i inan-ı şemşîr hûnfeşan ile kerem raftar vel-mihte'l-basarda şeu-ı nazar gibî vâsıl hengame-i kirvedar oldu. Ol merd-i serîfrâz hamle-i kuh-i endâz ile pâ-yı sebât küffâr-ı şekest ve i'lm-i şevketlerin darb-i dest-i katl ve eser ile pest edüb gavte-hur girdâb-ı ıztırâb olan şenaveran bahr-ı şevesti vâsıl sehil-i selam et eyledi. Kırk günden ziyâde âteş-i harb ve kîtâl felek-i peyvend-ü ğubâr muzmar karzar ile târîk şeak-ı bâsâr ve pernû mühr-i anûrbend olub nice bin Hânazîr alef-i şemşîr ve laşelerinden meĝen hevayı vûhuş sahrayı seyr oldu. Üç dört günde bir kere hud mubarisan zur-i avir meydân-ı hüner tabur-i küffara hucûm edüb mukaddemât say ve ikdâm müntec-ı husûl merâm olmak suretleri kör bî-nûr idi. Lakin erkân-ı devlet nâmınâ olan nadanlar birbirinin aduvvi canı ve min vechd düşman-ı saltanat al-i O'smâni olub deryay-ı mevc riz harb-ü setiz ğavtâ-hur olan a'sker yüzünden feth ve zafer müyesser olduğu takdirce serdarları mazhar-ı amatîf â'lî ye-i şehriya'rî olmak ihtimâ'lî ile der-akb sipâh tâze zür irsâ'lî nde kusûr edüb sa'y ve küşeş üzre olan dildâverlere davardâd gerden lanet ve imdâd mua'melesî zuhûr etmemegin nâçâr rikâb-ı küffardan ref'-ı şemşîr âteştâb ve esvak taburda müteferrik olan nice Şiran gabe-i İslam sâ'lî ma muhim humayunâ multehak olmağa şî'tâb ederler idi. Bu cümleden Mustafa Paşa zâde Tayyar Mehmed Paşa bir gün taburda Sufuf mu hâlî finî darb-ı tiĝ-ü teber ile harc ve mahazil-i muşrikinden nicelerin deryay-ı hûnâ ğark edüb bî hadd-i mâl-ı gani'met /s.544/ Vâsıl dest-i istihkâk serbazan hume-i dîn hattâ kıral sâl mutbahından pür-ni'met tencereler nasîb -ı mücâhidîn olmuş kin a'skerin ardi işlememekle bî-husûl me'mul-i fuzul olunub ' Mehmed Paşa hizmeti mukâbelesinde Rikâ Eyaleti ile bikam oldu. Fî mim. 'Eyyâm-ı işti'âl nayire-i iltihamamda tişe-i ihtimâm ğaret pişeyan tatar ile ma'mure-i düşman bed-ĝür harâb-ü tarabHâneleri mevhaĝâh büm u ğarâb olub husûsan Kantemîr Mirza eşra-i müşrikîn bî-kahr ve izac ve yüzbindeb ziyâde esîr ihrac eyledi. Çün ira'det ' bî-illet el vakt-ı erbâb küfr-ü dalâl istîlâsınâ müteallik olmayub esrar kamine damine oldu müjde-i zafer bir müktezay-ı kazâ-ü kâder sûret-i nemay zuhûr olmak zamân-ı sad iktirani henüz hulul itmemiş idi. Mukaddemât sa'y-ü a'mâl müntec husûl emel olmayub husûsan peyâm-ı grub-i vusûl şâh-ı ziinan rebay-ı arâm sipâh-ı ferHânde pi olmaĝın Eflak voyvodası Radol vasatâtıyla kıralla tarafından a'rz olunan

tuhfe-i muhazzire-i itaat ve imtisâl-i fermân ve nakdi mevşuş istimân menzur iyn-i kabûl olub ‘ semt-i rucu’a imale-i licam buyuruldi. Fî gurre-i şehir-i zil-hıccetü’l-harâm bed rikâ-i ikbâl birli hatv-i terhâl olunub darun-nasr Edirne kırk günden ziyâde muzarrib sıran dikkat câh-ü celâl ve oy eyyamda Diyarbakır’a nakl olunan Muhafız Şâm Hafız Paşa mahluli tecihi ile iç doğancı başı Murta’za Ağa karîn-i tevkîr ve öclal oldu. Fî Muharrem li-sene 31 muhafız Rûm ili Dâvud Paşa az zamanda sadme-i azl ile hak-ı mezellele galetan olub henüz Belgîrat’da karâr üzre olan Kenan Paşa Rûm iliye tebdîl ve mukaddemânî Eyaleti Sîvâs tevcihi ile kasr-ı şevketi mehdumu’l-esâs olan Sofî Mehmed Paşa mükerriren Budîn muhafızı hizmeti tevcihi ile tebcîl olundi. Fî safer evahir şehir-i mezburda Edirne’den terfî’-i râyet-i hareket buyurulub aşîr mah-ı rebiu’l-evvelde pâ-yı taht İstanbul’a vâsıl ve resm-i kadîm üzre â’zam alayı ile sarây-ı surûr ifzayâ duhul müyesser oldu. Ol esnada bostancı başı Pîr Mehmed Ağa hilati hükümet-i Mısır ile tevkîr olunub Maraşda Naklolunan Kalaven Paşa mutasarrıf oldu ErzuRûm Eyaleti tekrâr Aba’za Paşa’yâ ibka ve takrîr olundi. Sofî Mehmed Paşa dahî Budîn muhafızı hizmetinden ma’zul ve ol makâmda silahdar Kenan Ağa mevsul oldu. Âfitâb kıbtî tâb-ı sipehr saltanat Pertev Paşa Hândanından bir dahter-i sadahtere pertev endâz nazar-ı rağbet olub bir aydan sonra Şeyhu’l-İslâm Esad Efendi’nin perverde-i hıcr-i hicre-i i’ffet bir kerimelerine dert-i iltâc ibtihac oldular. Fî rebiul-ahir /s.545/ Hüseyîn Paşa Beşiktaş gurbinde leb-i deryada ihtimâm itdüğü Mevlevî hâne karîn hüsn-i hitâm oldu. Fî cemadiye’l-evvel. Bî-hükmi takdîr müntenîu’l-tağyir rişte-i feth-ü veslura a’kide dar te’hîr olduğundan Pâ’dîşâh cem câh hazretleri Dilgir belki ihmâl ve Mûsahele ve taksir a’skerden naşı olmak ihtimâ’lî yle cümleye münharifüz-zamir olub ‘ ol gürûh-i enbuhden ahz-i intikâm olunmak ‘ esbabını tedârik vadisinde nice eyyâm kamîyet efkâr icale itdikden sonra ahir kâr gerdeş rüzgâr-ı gadardan gâfil ve tecrübe ve azmun etvâr-ı dehr-i dünden zahil ba’z-ı mukarriban hazret ilkasıyla ehrâm-ı bend-i a’zîmet hacc-ı beytul-lahil-harâm olmak nâmıyla cem’ andan şemâr ile diyâr-ı Anadolu cânibine güzâr ve bir müddet ol ma’murede tarh-ı esâs-ı karâr olunmak ile devlet-i müşâhada-i dîdâr Behcet şiarlarından bî-nasîb olan bir edban-ı hâlî ’l-azar te’dib buyurulmak muhtarları olub hasebü’l-emr huddâm seryâ inti’zâm tedârik-i mühimmatâ tenmir-i sa’ad-i ihtimâm etdiler. Sâhib-i kelime olan erkân-ı devlet ve mukriban hazret-i sülûk dem-i ihtimâm ecdâd kirâmları olmayan vadiye sülûk-i muhic-i murâd fitne-ü fesâd olub hilâf-ı de’bî eslâfe vaz’a ikdâm-ı kadem ve peşimaniye müeddi olur deyü veche-i teveccüh-i sultâniye sedd-ü memaniat çekmeleri için gühter-i muhtâr a’skerin

tekrâr ilhac ve ibrâmı şehriyar-ı bülend iktidârını imzay-ı a'zîmete ısrarlarından ğayrı bir nesneyi müntec olmicak u'mûmâ u'lemâ ve meşayihî hâh ve nâ hah huzûr şehnişâh-ı mükerrimet destgâhe irsâl ve atlar vesatatiyla pâye -i serîr devlet-i ma'sır a mazmun ol üzre a'rz-ı hâl-i isâl edüb bu tedbîrden fukara-i ulemayı ezdera-ü tahkîr-ü tahvîf-ü tahzirden özge bir manâ sûret-i pezîr olmadı. Bu mu'ameleden donanmayı humayun ile ol gün a'zm-i sefer-i deryâ eden yeniçeri dahî haberdar olub darb-ı dest-i iktidâr ile gemileri Kum kapusunâ yanaştırdılar. Bu mertebeden sonra zemâm-ı redd-ü kabûl avakıb-ı umûr muhazasından sadd-i merhâle düreşra pençesesi düşüb Hoca Omar Efendi vezîr-i a'zam Dildâver Paşa ve defterdar Baki Paşa ve İstanbul kadısı hocâzâde Hâneleri destzade-i talangiran ve rûz diger Dildâver Paşa ve darus-saade ağası izalesi talebkârları ile sahn-ı arsa-ı arsatdan nişân oldu. Mesulleri vâsıl sem'ı kabûl olmayub ikad fitne-ü fesada badi oldukları cihetden anların mematı sayirlerin sebep-i imtidâd hayatı olmağın kişte-i şemşîr siyâset olmaları babında tazarru' ve niyazları Sultân ser-efraz Hazretlerinin tedauf-ü isdiyâd-ı mevâd inadları müeddi olmuş /s.546/ İdi ki safil buddâm Doğancı Deli Derviş delaletiyle Sultân Mustafa Merdem dîde gibî hahvet-neşîn ve sevday-ı dil â'rîf-i esâ izzet ferîde oldu makamdan nümayan olub Şeyhu'l-İslâm Esad Efendîden mâ'dâ hazîr olan u'lemâ ve meşayih ve vücuh-ı a'sker tavan ev kerhen gerdân beste-i tavk biat oldılar. Bu haberi hayret erer-i tahdîş samia-ı O'smân Hânı edecek tedârik mafat ricâsınâ Dildâver Paşa ve darus-saade ağasını â'zîm ser ve canlarınâ teslîm itdiğinden ikisi dahî kemnâm vâdi-i a'dem ve ba'd harabu'l-bekara bu mu'âmele acizane erbâb-ı fesada mad ve isitkbâr da ısrar üzre baıs-i sebât kadem olub pâ'dîşâh vilâyet destgahı biraderzâdesi tarafınâ zarar ' isabetinden sıyânet içün hastalara mahsûs araba ile eski sarayda Vâlî deleri huzurine ondan ortâ meseide nakl ve tahvîl edüb ' bu vaz-ı küstahı ile nâmûs-ı saltanatı hetk ve tezlîl etdiler. fîl-yevmis-samin min şehir-i recebi'l-fer-i delîl pervil esdal-i zeyl edecek. Sultân O'smân Giray ulemayı da'vet edüb mevard lutf-ü inâmile her birine tâ'zîm ve ikrâm merâsimini ikmâl ve isyah satıl-beyn ricâsınâ adaret-i Rûmdan munfasıl kethuda Mustafa Efendiyi ortâ mescide irsâl eyledi. Hândân kadîm erbabı ve ebain-ı ced ittiba' eşya' asbabı müzellel ve meHân ve Sünbül Â'lî ve Hâkim Mûsa ve emsâli arazil ve esafil-i har vayefhem ve câhil sadr-ı sadaretde Kamuran olub eşraf-ı u'lemâ sedd-i râmk itdükleri arpalıklar dahî mukaddema raf olunmak ile her biri fels-i ahmura muhtâc ve kendüler ve muteallikatı ac olduklarından mâ'dâ yevm-i evvelde a'sker ibrâmıyla huzûr-i humayunâ varub edâ-i hidmet-i risâlet eylediklerinde yeniçeri ve sipahın bu güne bî edbane vaz'a ikdamlarınâ

sebeb sözün tahrikkez imiş hayr ola deyü çin-i cebîn-i ser-cenHân kibr-ü kin oldukları cihetden ba'de'l-yevm taraf-ı sultân O'smândan lutf-ü ihsân zuhuri değil cân havfinâ düşmüşler idi. Mevlanay-ı mezbûr ortâ mescide varıcak ma'mûr olduğundan hilâf-ı üzre hareket ve Sultân Mustafayâ tecdid-ü a'kd-i bî'at edüb sadaret-i Rûm ili hattı ile tahsîl-i merâm ve beynel-havf verraca Hânesi cânibine imale-i licam eyledi. Min küllil-vucuh ümîd-i behbâd nâ-mevcûd dostmâye-i tedârik mefkûd olduğundan Sultân O'smân âfitâb ikbâli zevâl-ü kevkeb bahti akdi-i vebal bulacağınâ istidlâl edüb ol gice lece-i nakariyâb hayret ve ızdırabda tahrîk-i dest-ü pa eyledi. Sabaha karîb vezîr-i yekruze Hüseyîn Paşa istesvabı ile âyîn-i dirin-i arâb üzre /s.547/ civâr talebine yeniçeri ağası sarayınâ iltica edüb dâm-i taltîf ve ikrâm ve dane-i tazyîf serki ve inâm ile merğ-i dil avâre-i huddamı sayd etmek ricâsınâ zabıt yeniçeriyân Â'lî Ağayı ortâ mescide götürdi. Ağayı mezbûr emre isti'cal edüb hacı Bektaş göçüklerine niyâz güte best-i mukaddemâtâ âğâz itdüğü dem hamame-i rûh-i eşyan-ı a'deme pervâz edüb bî-çârenin tenn uryanı geşan geşan Aksarây esvakında dayir ve bu vaz-ı ğarîb i'bret şiar-ı bedayi' nüvisan rûzgâr meydanında misil sayir oldu. Çünkü Sultân Cem cenâb iktizay-ı rian şebâb ile malı-i a'rz-ı saltanat bizzât meyHâneler ve yasakçı odaları basub ele girenleri kayinen menkane müsteviyetü'l-ikdâm darb ve te'dibe ikdâm itmeleri ile ekser a'vâm ciğer suhte ve ol mühr-i sipehr ikbâlin zevânınâ çeşm-i dühte idi. Ağa sarayında itdüklerinden haberdar olan eşra-ü eşrar sel güh-i endâz gibî ol cânibe akub Hüseyîn Paşayı ağa kapusunda tu'me-i şîr-i şemşîr isti'cal ve Sultân Ğâzî O'smân Hân ser-fîrâzi zikr-ü keyfiyeti mukadder hâtîr-ı uslûb nâ-merğub üzre amm-ı mükerrimleri hizmetine isâl etdiler. Sultân heft iklim nazar â'lî yesîne muhakkar görünen daver bülend ihter tagallüben vezîr-i azam nâmınâ olan Dâvud merdûd tedbîri üzre yedi kal'a muzıkinde giriftâr olub ol nere şîr-i bişezar dar-ü kir ba'de'l-asr ni'met şâhadetten seyr-ü merkad münûr peder-i â'lî Güherleri kurbinde arâmgir oldu. Fî mim. ' Oldu Şehîd O'smân târîh şâhadetidir. Sadd hayf ve hezâr-ı diriğ ki ' sadr-ı piray-ı evrenk câh-ü celâl-ü zinet-i efzay-ı harbâ'lî ş devlet ve ikbâl olub sipehr-i bed-mührin renc-i himaretden bimar-ü cam surûr-i inkisardan haberdar olmayan dürretü'l-tâc ibtihac efser-ü taht pâ'dîşâh civân-baht ki ' henüz gülistân aza'rî benefeşe hayz-ü ruhsâr tabda'rî mûcmer-i ahir hatt-ı müşriz olmamış idi. Bir muktezay-ı hadaset inn-ü sâl-ü ğurûr müsâ'ade-i devlet-ü ikbâl bâz-ı vücûdları olan nankêrler yanında ma'zur olmayub düşman dîn ve devletden sudûr-i pirâmin hâtıra güzâr itmetîn böyle bir kar nâ-savabı dost sûret olan bed-siretleri irtikam edüb kürd bâ'lî ş-i rûzgâr mühr-ü mahi tekye gâh etmeden istinkaf eden

pâ'dîşâh-ı mu'allâ bargahesinin ve haknâsi ve Hasan babgâh oldu. Allahümme la terham menla yerhemehü

Viladeteş Fi sene: 1013

Culûs Fi sene: 1027

Müddet-i saltanat Fi sene: 4

Müddet-i ö'mr Fi: 19 /s.548/

müddet-i saltanatları az olub bâz-ı ibneye-i hayr icadınâ muvaffak olmamışlardır. Sultân Omar nâm-ı ber-şehzadeleri teşrîf saz şuhûd olub zamân-ı karibde esvede-i mehd-i lahd olmuştur. A'vâm devletlerinde Esad Efendi ' şeyhül-İslâm olub hocaları Omar Efendi olmuştur. Vüzeray-ı azam

Hâlîl Paşa azl Fi sene: 28

Mehmed Paşa azl Fi sene: 29

Â'lî Paşa mâte fî sene: 30

Hüseyîn Paşa azl fî sene: m

Dildâver Paşa katl fî sene: 31

Hüseyîn Paşa katl fî sene: 2

Tafsîl-i Vâk'a-yı Ahd-i Sultân Mustafa

Taraf-ı hızane-i itlaf-ı ilahiyeden hılat-i saltanat al-i O'smâni mükerreren Sultân Mustafa'yâ erzani olicak terakki ve bahşış ile her sınıf tekrâr nevaziş olunub hızane-i amire-i sultâniye deşt-i ğarat giranda hâne-i dervişanâ döndi. İki def'a Rûm'a sultân oldu. Sultân Mustafa târîh-i sall sulûs sanisidir. Şeyhu'l-İslâm Esad Efendi yevm-i evvelde kabûl tavk beyatden ser-pih olmağın gerden nihaden hükm-i azlet ve inçiva olub sadaret-i Rûm'dan mutekaid Yahyâ Efendi dest-i piray-ı eyvân-ı iftâ oldu. Celb-i kalb ricâsınâ mukaddemânîl merhûm Sultân O'smân zamanında raf' olunan u'lemâ arpalıkları umuma ibka olundi. Fî Receb Vâk'a günü mu'tekif genc ihtîfâ Sultân Mustafa'yâ ruhnâme olan Doğancı Derviş kenduye silahdarlık isnadıyla arabayâ mean dâhil ve ortâ mescide vâsıl olmuş idi. Â'lî Ağa şirinkam şeha'det olicak ol fer-ü mâye-i bî vucûd yeniçeri ağası olub ağa sarayında mecdud olan ecnas nukudunâ dahî vaz-ı Hâtem temellük etmegin fels-i ahmere muhtâc bir fakîr dün-ü deni iken müsâ'ade-i

ikbâl ile an-ı gayr-ı munkasımede sâhib-ı câh ve bir devlet med gani oldu. Hoca ve kayım-ı makâm Ahmed Paşa ve defterdar Baki Paşa ve sadrin fazılın Monla Sünbül ve Hâkim Paşa' Mûsa ve kadı-ı Sühri Hocâzâde keçületül-bâtıl bir saatde muzmahıl olub Sâ'lîh Efendi bir gün kadı olmuş iken Çeşmi Efendi a'mâl-i Sâ'lîh ile mansıbı tahsîl ve ol mahdum mukrimi tezlîl eyledi. Fî ğayri malum garaz ile Anadolu cânibine güzâr buyurulmak taraf-ı şehriyarde karardada olicak muhafız Diyarbakır Hafız Ahmed Paşa sipâh /s.549/ araste ile muaccilen der-ikbâle rûnibâd olmak babında irsâl buyurulan hükm-i humayunâ imtisalen paşay-ı mezbûr semender ahvare tezyane-i isti'cal havale edüb vak'a zuhurunda İstanbul'a duhule izn-i cedid sudûrunâ intizâr' üzere mâl-ı depe nâmam-ı makâmda vaz-ı müttekay arâm ve kerar etmiş idi. İnıkas-ı kas emel-i ibtâl say-ı a'mâl edecek vezîr-i izam nâmınâ olan Dâvud harsan-ı mâl bir kapuci Paşa irsâl edüb' dergâhdan ibâd için bir vecih isti'calü'l-üd Ahmed rahine irşâd eyledi. Fî hılat-i hükümet-i Budîn tekrâr Sofî Mehmed Paşa'yâ ilbas olunub' Kenan Paşa Rûm ili Eyaleti mesnedîne iclâs olundi. Fî Şa'ban Vezîr Aklammâ' Nejâd Dâvud bed-nejâd yigirmi altı gün masdar-ı envâ'- fitne ve fesâd oldukdan sonra hücûm amm-ı yeniçeriyan ve sipâh ile arâmgahı genc ha'mâl olubMısır'dan ma'zul mürra Hüseyîn sadr-ı sadaret-i vizaratâ bâ'is luhuk şin olmuş iken Yeniçeri Ağası Deli Dervîşi i'dâm kasdıyla azl ve bir veh-i isti'cal bir Ğâzî nâm adayâ irsale ikdâm edüb yeniçereden kavada'rî olanlar vezîre gulûv ve bakileri dahî anlara ittibaan sel şemşîr keft-ü kü etmegın yigirmi dördüncü günde menşûr sadareti Lefkeli Mustafa Paşa vüzeratıyla takvim-i parın gibî mensahu'l-a'mâl olub Deli Dervîş mükerriren ağay-ı yeniçeriyan dergâh -ı â'lî ve silahdarlıktan çıkan ağay-ı yeraze eyalet-i Bosna'yâ Vâlî oldu. Fî evâil şehr-i Râmazan kapu ağası nâmınâ olan keşteniler baht-ı şehzâdegani harâman-ı hayaban fenâ etmek mâl hulyasınâ mübtelâ olmağın gulaman hâne-i hassa darb-i şemşîr ile rize rize ve laşesi puside olunca at meydanında olan ejder-i reviiyyin ten dehninde âvîze oldu. Fî Şevval' Tam-ı mücessîm bed-hemeçiz hâlk-ı â'lem Lefkeli Paşa dahî iki ay kadar işgal haz sadaret itdikden sonra büm harabe neşîn darul-vahşete u'zlet olub Gürci Mehmed Paşa sadr-i vüzerâ oldu. Fî zil-kade' Deli Dervîş Budîn Eyaleti nâmıyla darul-emân estane-i bektaşiyandan ihrâc ve henüz vâsıl olmadan. Tımışvara tebdîl ile izac olunub seleFî süfi Mehmed Paşayâ mukarrir nâme irsâl olundi. Fî muharrem li-sene 32 mecnun mâder zade dervîş bed-nihâd ba'de eşhurin tımışvarda esebb-i sabariftardan ğalâtan olub cemazi-i merge suvar oldu. Menfur kulüb Dâvud menküb bim şâhne-i siyâset ile ihtîfâ edüb bir iki aydan beru sü besü ceset-ü cu olunûr idi. Kusba-i ebî Eyyüb Ensa'rî

muzaferatından bir karye samanlığında libâs-ı hezâr pâre ile ele girub dîvân-ı bülend-i eyvânda meydân siyâsete za-nevnihâde olmuş iken /s.541/ ecel-i mukadder bir iki sâ'at dahî tehir-i iktizâ etmegin tarafgiri olan bâz-ı yeniçeri serbazeleri rızâ virmemek yüzünden nağme-i bî ahenk muhâlefet ve inada ser-âğâz edüb dest-i şemşîr celladdan geriban canı hâlâs eyledi. Kemâl dehşet ve infialinden bir hatve harekete mecâ'li olmamağın havadarları ol bed-feâ'li geşan geşan bâb-ı humayunâ çıkarub anda bulunan bir ha'mâl bâr-girine tahmîl ve serpa terihne libâs-ı ihzâr itdüğü vezîrine came ve destarla tebdîl-i süret edüb isbât yedd imtinâm için virilen nişân ile birkaç harar mala mâl olmuş iken başçavuş huzûr-i cemiyet erbâb ser-ü şuri tar-ı mar edüb ol nâ-bekarı min gayri kasd sevk-ı ittifâk ile huld-i âşiyân O'smân Hânı bindirdikleri bâzâr arabasıyla yedi kal'aya isâl ve merhûm mebrur sultân mezbûr a'zm-i temaşay-ı bağ-ı cinân itdiği mekanda anı dahî layık oldu yere göndermeğe isti'cal eyledi. Fî saferi'l-hayr fesubHânallahi'l-muntakım mübaşîr ihzâr Hân şâhâ'det-i O'smân olan sebeci başı Mehmedi ve su başı kethudası kalendera ve karısını ve anlar emsâli eşkiyayı az zamanda vezîr-i azam lahik çahrevân a'dem edüb levs-i vusud-i behbudlarından safhâ-i baki pâk eyledi. Silahdar İbrâhîm Ağa mazhar-ı i'nâyete sepnişâhı olup Mısır eyaleti ile mübtehic ve mübahi oldu. Fî Rebi'l-evvel. Sadaret-i Rûmdan mutekaîd kethuda Mustafa Efendi a'mâl-ı dünyeveden kazâ-ı vatr-ü rûsum ve i'tibarat târîkden kat-ı nazar edüb mülk-i işbahdan infisâl ve â'lem-i evraka ittisâl eyledi. Fî Rebiu'l-ahir Şan-ı saltanatâ şin olan mürre Hüseyîn kul tayfasından bâz-ı erbâb redd-ü kabule bezl-i mâl bî hisâb ile mükerriran telvîs sadr-i dîvân edüb Gürci Paşayı Mağalğarayâ nefy ve iclâl ve Receb Paşayı Burusayâ ve kapudan Hâlîl Paşayı kapudanlık rütbesîne i'la eyledi. Fî cemadiye'l-ula. Rodos'da mahbûs olan Mehmed Giray Mürre Hüseyîn Paşa himmet-i bî hemtayı mukarenetiyle arzuy-i dil-ü canı olan serîr Hâniye iclâs olunub canibin Giray Hân der-ikbâle rüyumâl itda'kide li-maslahati Rodos'a irsâl olundu. Fî mim. Hoca Omar Efendi bir seneden ziyâde ihtifadan sonra Şeyhul-harâm mekki olup katî peyvend-i alayık ve mürtebit hidmet-i dergâh -ı Cenâb-ı hâlî k oldu. Fî cemadiyel-ahira Mahdumi Abdullah Çelebî dahî genc hafadan rûnuma olup Menemânî kadısı mahâlî hükûm ve imzası oldu. Fî Vâk'a-i O'smân Hâneden sonra ErzuRûm'da nöbetçi /s.551/ olan yeniçeriyânın tuğyanınâ tahammül mertebesinden güzeran oldu mür-i miranı Abaze Mehmed Paşayâ murûc-i metâ-ı i'syân olup ol cemi kaleden ihrac ile tefrîk ve asabe-i asabiyatların pençe-i kahr-ü izac ile temzik itdükden sonra Gümüşhâne ve etrafında olan kal'a metba-ı tasarruf eyledi. Bâd ezan-ı Sultân Sâ'id O'smân şehîd kanını reâyet-i hak

civâr etmegın kirve enbuh yeniçeriyandan fuzulice tâleb-i hûn nâmıyla livay-ı isyanı bülend ve otuz bin kadar sakî-i bedgüher ile tahrîk-i semend edüb on gün muhâsara ile bir vecih arpalık Karahisâr sâhib-i eyaletine mutasarruf olan Murta'za Paşayı hah nâ-hah kenduye padaş-ı târîk fesâd ve mürâş beğler beğisi Kalavan Yusûf Paşayı dahî idlal ve ifsad itdükden sonra her merhâlede elegiren yeniçeriyânı a'dem vadişine hadi olacak kat-ı menazîl edüb zile nâm-ı menzilde tehemmül-i kasdid ile Kalavanın feyaze-i hayatîn sedd ba'de Ankara a hâlî sini hurüc-ü vülucden sadd eyledi. Fî ihbâr mezbura intışarı erkân-ı devlete baıs bî-karâr olub ağalezade Mahmûd Paşayı hılat ser-a'sker ile teşrîf ve hidmet itmamını anâ teklîf etdiler. Fî Receb Serdar mezbûr sınıf-ı leşker mensur ile beğ bazariye vâsıl olub Abaze Paşanın kendü cânibine hücûmi ihtimâ'lı yle Burusa tarafınâ karârı fîrâra tebdîl ve men neca berase mazmuniyle a'mâl eyledi. Ruş akl-ü idrakden bîgâne mürra divane fukârâ-yı kuzatdan mutazallimi tehevvr esnâsında ta'zîr ile tahkîr itmesi meyân-ı ulemâ'ada su besü inikad encümen keft-ü küye badi ve ol bidînden mukaddema Hâkim-i Mısır iken sudûr eden sebb hazret-i seyyidü'l-mürselin husûsunda ve hâlâ muhafa'za-i mensıbı içün itdüğü beytül-mâl müslilinden meclîs kıl ve kal mütemâdî olub dilriş zahm-i eziyet vezîr canı ve nik hah avlet-i ebed peyvând-i O'smân-i olan tayiş-i sipâh iltihak etmegın dahdahları gadir iken deryâ-ü cemiyet marufe-i cami' ebul-feth oldu. Fî Şaban Şeyhul-İslâm Hân ve nâ-hah ol meclise ibzar vucüm-i meseleden istifsar olunub müfti canibleri ma'dem ki fer' Hâtem-i Süleymani olan mühr-i sultânî anın hırzcanıdır. Bu suale cevabe ikdan ruş-i akıldan mehcur-ü semt-i selametden dörder husûs-i mezburi huzûr-i humayunâ bizzât a'rz ve i'lam ve mühr-i şerîf ile ahirbendelerin teşrife ikdâm edüb bâd husulül-me'mul seyf-i ser mutahhir-i meslul ve ol vacibü'l-katl maktûl olmak münasibdir deyü mihrâb /s.552/ cami'den kıyâm ve makarr şehriyarı olan Üsküdar bağçesi tarafınâ imale-i licam eyledi. Cebb Â'lî iskelesi camia akreb ve Üsküdar'a güzâr insâb iken beyhude nâb-ı irtikâb ve Emîn iskelesine varılmak üzre Süleymaniye cânibine şî'tâb olunub ağa sarayınâ iltica eden mürra Hüseyîn Paşa şâhrahde a'dâd itdüğü erbâb-ı fesâd itdüğü dame fetade ve bizzarure ol meclise pa-nihâde oldu. Sadreyn-i mükerrermin İbn bostan Yahyâ ve ehizade Hüseyîn ise dahî mukâddem ol şeria cem' olub çırağ-ı efruhtesi oldukları şâhs-ı divane üzerine pervane olmuşlar idi. Kuzât-ı asakirdan cami'de olan Bahsi Efendi ve Şerîf Efendi vezayir meVâlî ve müderrizin ve ucub-ı sipâh ağa kapısı cemiyetinden agâh olicak şeyhul-İslâma ol meclisden kıyammâ ruhsat virildüğüne sebaba gezay-ı nedamet olub mea zâlî k tevavun alat-takva rişte sîne tâb ve gayret-i İslâmiye şemşîr-ine

âb virmede ikdâm-ı ikdamlarınâ futur ve zaf gelmedi. Hablel-metîn hisâm-ı tevasut şufea ile kâbil-i mağriba dek kâbil infisam olmayacak el-uhdetü aler-ravi sadr-ı Rûm Hüseyîn Efendi islah-ı Hânçere ve hâlkumdan sonra kendüye mahsûs ibaret ve istîlâh ile dervâze-i düHânı bâz-ı taviz ve besmele ile âyet-i kerîme-i bağı-ı kırnatınâ ser-âğâz edüb ve besmele ile âyet seb Rasulullah olan gümrah üzerine sell-i seyf hısbet eden ehl-i İslâma el-ıyaz billahi te'âlâ bağı ve udvan isnadıyla hâlk hürmet-i şerî'at seyyidul-enâma ikdar etmegın bazaar-ı meclîs yekdest ve hemvar hâşâ ga'za niyetine suvar olub Şehzâde Câmî kurbunda goşide-i licam karâr ve arâm oldular. Ağa nâminâ olan Kara Mustafa hasbül-işara yeniçeri ve acemiyandan pür-süz ve selb-i gurub ve ünbug ile seyl-i asâ mücma u'lemâ ve suleha olan mabed-i kadîme müciriz cenk ve sefiz olub sahn-ı cami' ebü'l-fethe sâye endâz muhuset oldu. İhşâm karîb olmağın ser-hâlka-i cemiyet olan vucûh-i kum-Hânelerine müracaat etmiş bulunub ol tedbîrde fetîr u hamiri olmayan ekall-i müteyakkın üzre on dokuz bî günâh salat-ı mağrub edasınâ müteveccih dergâh -ı ele iken darb-ı tiğ ve tîr ile gümeyni haremde ve ba'z-ı bud nâ- mihrâb ve minberde müteva'rî gayebetü'l-cübb a'dem edüb taraf-ı garbî haremde olan bir-i muattılayâ cesedlerin ilkâ ile ihfâ etdiler. Rulu-llah ruhu bed-gühere tehniye-i feth ve zaferden sonra vasitatül-a'kd-i cemiyet olub ism ve resmi malum olan fuhâl-i ulemayâ tertîb olunacak ceza husûsunda mukaddemât keft ve şenid temhîd olunub ba'de'l-lityâ /s.553/ ve altı Bahsi Efendi ve Şerîf Efendi ve meVâlî den Â'lî Çelebî zâde Abdullah Efendi ve müderrisinden yedi sekiz merd mütesallib feddîn ve birkaç güzât-ı kasabat Burusa ve ahr-i diyarda nefî ve icla belasınâ mübtelâ oldiler. Yeniçeri ağası dîn ve devlete idüki hizmet mukâbelesinde Mısır hükümeti ili ikrâm olunub kethuda Çeşteri Â'lî Ağa zabıt-ı yeniçeriyân olmak ile bekam oldu. Fî müsâ'ade-i esbâb-i ikbâl ve kesret ittiba ve emvâl bide şakuli kemâl-i mertebe ve utuvv ve tuğyan üzre olub hukkame ser-feru etmeden müctenib ve itaat-ı fermân ulul-emre muhâlefet senatını mürtekib olur olmuşlar idi. Muın oğlu ile beynlerinde vakı' olan ba'z-ı ahvâl sebebiyle bu sene tehniye-i edevat harb-ü kıtale teşmîr sâ'id-i ihtimâm ve hâh nâ-hah muhafız Şâm hamidi Mustafa Paşayı dahî bu emirde kendülere râm edüb Mısır oğlu üstüne imale-i licam a'zîmet etdiler. Ka-ı buka'ada tertîb-saz oldukları saff-ı mesafda âfitâb şevket-ü ikbâl şamiyan mühr-i ğarîb esâs hâb zevalde nihân ve sadme-i kahr-ı durüzyan ile evrak cemiyetleri perîşân olub niceleri ni'met-i hayatdan seyr ve paşay-ı Şâm İbn Muın elinde esîr oldu. Çünkü Paşay-ı mezbûr dest-i tesallut şamiyanda makhur olub bu hürmet-i kasri ve muzmar kâr-zara huzuru cebri idüğü Muın oğlunun ma'lumi idi.

Mustafa Paşayı sadr-ı neşîn meclîs ikrâm ve zarûrî sudûr eden umûrdan isti'fa ve i'tizar makamında kıyâm edüb nakud ve cinsinden bî nihaye piş-keş ve nesâr tertîb ve sınıf-ı nevazîş ile hâtırın tetayyüb eyledi. Yiğirmi günden sonra beş yüz setbani paşanın müti-ı fermânı edüb ser-kişan Şam'ı dayire-i vucuddan izale ve cevvi hünların safhâ-i hake isâle etmek için mashub selâmet irsâl etmegün Mustafa Paşa bir seneden berü dîde düzraha intizâr' oldu fırsat demini gani'met bilüb her bâr kenduyesinin enduz eziyet ve ısrar olan bed-gerdarları ilhak ve temdir-ü hatâ-i dilpezîr Şamı levsi vücüd bedbudlarından tathîr eyledi. Af-tâb-ı ikbâl mire Hüseyîn taklil şer-kâ ve tenkil husammâ ve husûl cami' emniye ve emel-ü rusûh kadem ahd-ü hâl ile üçgir kemâl olub bir hiseb iktizayı hükm-ı kayâ derha-i zevâle karîb olmağın bî-fermân ale zümre-i sipâh i'lay-ı kurûh-ı enbuh yeniçeriyan kendü caniblerine imale ve ol bahr-i zuha'rî dahî semt-i adavete isâle ricâsınâ bir rüz-i firuzde harâm camli Süleymanide a'kd-i cemiyet ve cümle vüzerâ /s.554/ ve ulemayı ağa sarayınâ da'vet itdüler. Perverde-i Hân ihsanı olan odabaşılar ve emsâli sipaha ittiba'dan sûret-i imtinâ göstermişler iken kethuda Bayrâm Ağa sevkıyla umuma nefer sipâh kanda ise biz dahî anda yüz deyü mürrenin mesned-i vüzeratdan izalesi madesinde zümre-i sipâh ile müttefiku'l-kelâm olub murre tarafından sudûr eden müvaîd karîb amiz ve tazarruat refî hız a'sker canibinden mürrenin ba'de'l-yevm ol makâmda bekasınâ a'dem-i rızâ üzre sâbit kadem olmadan gayr-ı müntec olmamağın hemân ol meclisde hılat vizarat-ı uzma vezîr-i rabi' kenanekeş Â'lî Paşa'yâ ilbas olunub ma'zul genc genc testeru ihtifada hem işyane-i inka oldu. Fî zil-kade iddehemi mezheb fenâ meşreb Sultân Mustafa çün devlet dünyay-ı bî bekâya peşt-pazen istiğnâ olub muktezay-ı tâb u'zlet pesnedi üzre nâ'zîm ahvâl-ı memleket ile tekayyüdden tenfîr ve teati-i meham saltanat emrinde ihtimâm tezaccür üzre olduğu cihetden her köşede bir fitne-saz dervâze-i zulm ve beyday-ı bâz ve husule-i sita'dâd nice engiz fesada âğâz edüb reayâ ahVâlî ziyâde ihtilaf ve mizâc-ı mülk kemâl-i mertebe i'tilal bulduğundan mâ'ada pâ'dîşâh manevi olan nakısatü'l-akl Vâlî de sultân iki günde bir muhafa'za-i saltanat mulahazasıyla Kışay-ı ser bî-mühr-i serbani her tayfanın seriye başılarını ittihaf ve beytül-mâl süleymani darul-harbde düşman-ı dîn malı gibî itilaf edüb el-hükm ü li-men galeb süretinin zuhuri erbâb akl-ü şu'uri denk ve hayran-ü bim vehamet-i â'kıbet vüzerâ ve u'lemâ-ü ağniyâ ve fakarayı bî ser-ü sâmân etmiş idi. La cürm ittifâk-ı ara ile Sultân Mustafa on altıncı ayda tekrâr genc u'zlet-i inzivâda karâr edüb esen ve erşadi şehzâde gân olan biraderzâdeleri Sultân Murâd Hân Hazretleri serîr-i ârâ-yı eyvân hilâfet ve tücdarı oldılar. Fîl-yevmir-rabi' aşar min zil-

kade li-sene 1032 ahd-i saltanatı mustafa faviyyede Yahyâ Efendi pîrâye bahş-ı mesned-i meşihat-ı İslam oldılar. Yahyâ Efendi Pîrâye bahş-ı mesned-i meşihat-ı İslam oldılar.

Viladeteş sene: 1001

Culûs sene: 1031

Müddet-i saltanat sene: 16

müddet-i ö'mr: 47

Vüzerâ-yı Azam

Dâvud Paşa azl fî sene: 31

Mürre Hüseyîn Paşa azl fî sene: m

Lefkeli azl fî sene: m /s.555/

Gürci Paşa azl fî sene: 31

Mürre Hüseyîn azl fî sene: m

Kemankeş Â'lî Paşa

Tafsîl-i Vâk'a-yı Ahd-i Murâd Hân

Varis taht-ü nekin şehzade-i Ferîde Sultân Murâd Hazretleri mürebbi' neşîn çar-bâ'lî ş saltanat al-i O'smân olicak cemiyet cami' Mehmed Hânı bahânesiyle Burusa'yâ nefî olunan eşraf-ı u'lemâ vatanlarınâ avd edüb mazhar avatıf â'lî ye-i sultân olmak babında sudûr eden fermân-ı â'lî leri u'nvânal-muhamid nusha-i Kübra saltanat-ı Kahire'leri olmuştur. Sultân Murâd rabi' oldu pâ'dîşâh târîh-i sâl cülusidir. Ruzdiger Sultân sad ihter hazretleri rustem dirin salatîn üzre hazret-i ebî Eyyüb Ensa'rî merkad menûrlarında katabül-arifin Üsküdar'ı Şeyh Mahmûd Efendi Hazretleri dest-i şeriflerinden kılıc kuşanub ol rûz-i firûz Şâm server ecamı da reâyet sünnet-i hıtane ikdâm etdiler. Zabıt yeniçeriyân Çeştesci Â'lî Ağa Mısır'a Vâlî ve kethuda Bayrâm Ağa zabıt yeniçeriyân dergâh -ı â'lî olub nâmzed hıdmet-i hükümet-i Kâhire olan vücûd-i şerîf ve sâl a'zîzü'l-menal muhtube-i Bediu'l-cemâl arzusuyla keşti süvâr ve sahra pimay-ı deryay-ı hün-har oldu. Fî zil-hicce Â'lî Paşa müta'ib şak-ı sefer pür-hâtîr bahribertaraf itdükden sonra haşmet-i zahire ile mersay-ı İskenderiye'ye lenger-ı istikrâr salacağı zamanda selefî Murre Hüseyîn Paşa tarafından rûy-ı zicasınâ der-husûl-i mâl

mesdud ve niday-ı mühibul'münibül-edayı dürbüş ile merdûd olub ' me yahillü minallüh diyerek enin ve ah ile a'zm-i dergâh -ı mükerrermet dest-gâh eyledi. Huld-i âşiyân Sultân Ahmed Hân sâl irti hâlî nden beru uc culûs inâmı ve hotîn seferi tedârik mehamı husûsan eyyma-ı herc-ü merc devleti Mustafayâ da istîlây-ı talangiran ile reşk-i umman ve garetgan olan hızane-i hâne ceyb müflisâne dönüb dirhem ve dînâr ism-i bî mesma ve atıyye-i culûs tedariki fethi müşkil bizz muammâ idi. Benabirin vücûd-i behdud Sultânî ile iğtinâm olunub nâm-ı inâm yâd olunmak üzre a'kd-i ahd olunmuş ike tayfa-i bektâşiyân zabıtları tahrikiyle pimani şikest edüb hilâf-ı ahd ve misak resm-i me'nus üzre in'am-ı culûs talebinde hemzebân ittifâk olmağın nâçâr erkân-ı devlet selatîn mazıye zamanından beru isti'mâl olunan alat zerrine ve bî-târîk istikraz emvâl Müslimine /s.556/ dest-i taarrûz ve ol şuh çeşmlere teslîm ile sedd-seleme-i hırs-ı vaz etdiler. Mısır'dan munfasıl Pîr Mehmed Paşa Budîn muhafazası hizmetine nâmzed olub tedârik esbâb-ı sefer üzre iken habs-i mücessîm vezîr-i azam sevkıyle â'zîm melik Cavidani ve kayidül-ceyş şühedâ-i vüzeray-ı devlet Murâd Hânı oldu. Fî mim. ' Şeyhul-İslâm Yahyâ Efendi ilkâ ' vezîr bed-tedbîr ile mansıb fetvadan tekarî ve selef Sâ'lî hleri Esad Efendi mesned-i itfayâ saniyen tesâ'id eyledi. Fî mim. vezaretden mütekaid Hâlîl Paşa ve Gürci Mehmed Paşa hilâf-ı vakı Abaze Paşayı tahrîk ile müttehem olub vezîr-i azam sarayında mevkuf şeşder-i hayret olmuşlar iken rüz-diger beraet-i zimmetleri zâhir olmağın ıtlak olundılar. Fî mim. ' Hamir mâye-i fesâd ocak ağalarından Kara Muzzât kasaba-i ebî Eyyübda binâ itdüği Mevlevi hâne paberheva olmağın fukara-i mevleviye henüz reâyet-i âyîn sema' itmedîn bir ayağ üzre raks-ı gınan dest-i efşân safâ-ü zevk ve ser-mest selaf-ı saf vecd-ü sevk olub istîlây-ı keyfiyet sema' ile arş-ü ferşi ile hake beraber oldu. Fî mim. Yeniçeri Ağası Bayrâm Ağa ta'yîn-i havâs ile hizmeti dîvân bülend-i eyvânâ ihtisâs bulub silahdar Hüsrev Ağa mansıb-ı muttehîle mahull görüldi. Fî Muharrem li-sene 33 genc Girîz'de mestûr olan menba' şer-ü şur Murre'nin vücûd-i bed-budi izale olunmak babında sudûr eden fermân lazımu'l-ızan üzre mahâllat-ı İstanbul sü besü ceset ve ceva olunub henüz bekay-ı cend rüzel amr-i mukadder mani' zafer oldu. Fî mim. Nusret-i avan ve ensar ile Bağdâd Behçet-i âbâda rişe-i sitikrar salub teğallüben Hâkim muteallikull-ınan olan Bekirsu başı amm-ı mazide fesâd-ı tinet ve habs-i cibillietden naşı Fîtne ikasınâ ikdâm ve ittibaından ba'zı eşkıyayı tesallut ile mir-i miran Yusûf Paşayı i'dâm edüb ol kişvere bî münazi' bestıyed istîlâ ve ibdâd itdikden sonradır. Murad'dan menşûr eyalet-i Bağdâd tahsili içün muhafız Diyarbakır Hafız Ahmed Paşa'dan istimdâd etmiş idi. Dergâh -ı saltanatdan Süleymân Paşa hılat-ı

hükümet-i Bağdâd ile isad olunub Hafız Paşa mesned-i ser-a'skeriye iclâs olunduğı peyâm-ı baridi Bekir su başıyâ vârid olmağın Şâh Abbas tarafınâ a'rz-ı inkıyâd ve andan istiday-ı imdâd edüb muhafâ'za-i kal'a-ı vücûd emrinde bezl-i nakdîne-i mechud eyledi. Hafız Paşa zen karâr olicak suhulet ile Bağdadı istirdâd ricâsınâ bir buçuk ay beyhude intizâr' ile a'sker canlarından bîzâr olub bu hılalde Şâh tarafından dört beş /s.557/ bin kadar kızılbaş imâm Hüseyine geldikleri haberi mükerrer olmağın bir muktezay-ı cebîn ve bed-deli pây-ı sebât ve karârı mütezazelze olubın Su başıyâ Eyalet-i Bağdad'a menşuruni irsâl ve kendüsi sahîl -i selâmete irişmeye isti'cal eyledi. Serdar tarafından hükm-i sultânî ve hâl' husrani Bekir su başıyâ vâsıl olicak irtikâb itdüğü kâr ad-savabdan nadim olub imdadînâ gelen a'sker ser-hızır tarafınâ dervâze-i hisâr sedd-ü iblağ peyâm durbaş ile kızılbaşları men' ve sad eyledi. Bu haber Dervne ve Dertenin boğasında mua'sker şâh bed-gühere vâsıl olicak ol bed-mezheb kemâl gayz u gizâb ile tekavür tiz-i taz a'zîmete erhay-ı inan Mûsaraat edüb Bağdad'a muhâsara ve tertîb-i mühimmat müşâcere eyledi. Esbâb-ı muhafâ'za kusûr ve bazevi cela'det ve a'skerde futur olmayub şâh Gümrâh Şeyatin'i sipâh fermânına münkad olmağın bir gice ahde-i ihtîmâmında olan imâm-ı azam der-vazesini küşad ve darul-hıflafe-i Badadi pişkeş şâh bed-nejâd edüb ol iklîm-i â'zîm dest istîlây-ı Abbas nâ-sipasi fetade ve kazısı Nûri Efendi ve Bekir su başı ve ehil sünnetden nice muvahhid pâk i'tikâd-ı hak fenayâ rû-nihâde oldu haber hayriyet eseri hâlk-ı aleme mâye-i enduh ve gam oldu. Fî safer evayıl-i ahd-i saltanat Ahmed Hânedan beru kılmaları hükümeti al-i O'smânî cevalangâh rahş muradı olub O'smân Hân şehîd asrında Mısır'a icla olunan ağay-ı darus-saade Hacı Mustafa Ağa culûs meymenet-i me'nuseden sonra der-ikbâle ruyümel etmek için davetnâme irsâl olunub bedel-vusûl tekrâr darus-saade hizmetine iade olundi. Fî Rebiu'l-evvel. Vezîr-i azam kerem-saz hengame-i irtişa olub bâyn atası mulakkıb Bostanzâde Mehmed Efendi meyancılığı ile nefis ve hasis münâsib devlet-i O'smânî'ye bâzâr hel min mezidde bitteati tamâm bahasınâ fûrûht olunmağın delâl-i siper bed-mühr-i dahî kalay-ı bî i'tibâr vücûd-i bed budını meydân-ı siyasetde hiçe satub kendusi nâ-behre bâb nisâb-ı devlet dünyâ ve âhiret oldu. Fî cemaziyel-ahira Kervidir ki ' defterdar Baki Paşa maktûl mezbûr malını kabz ile me'mur olub ' sarayınâ şü besü ceset-ü cü ederek bî tehaşi hareme vaz-ı kadem eyledi. Bostan zâde kerîmesi tesettür-i murâd edecek Baki Paşa bî ihtiyâr Esaim sizin hakkınızda henüz ne tatlik ve ne ta'lîk vaki' olmuştur. Bu mu'âmele Â'lî Paşa ile gerek idi deyü latîfe eylemiş Â'lî Paşa mazhar kahr kahrâmanı /s.558/ olicak vezîr-i Â'saf nazır Çerkes Paşa emîn Hâtem-

i yemîn mülk-i O'smâni olub Abaze Paşa ref' itdüği livay-ı şekay-ı kesr için Üsküdar sahrasında nasb-ı hıyam serdarı ve Gürci Mehmed Paşayı caneşîn sadr-ı dîvân şehriyar eyledi. Fî Receb mersum hâme-i Abası İmâme oldu üzre mukaddema ahd-i saltanat-ı O'smâni Hânıda Hacı Mustafa Ağa Mısır'a icla olunmuş idi. Menfîyyen Rodos'a uğradıkda ol tarihde anda mahbûs olan Mehmed Giray sabıka-ı reciş sebebiyle ağayâ itlak zebân düşnâm edüb tür-i edebden hâric kestehâne-i etvâra ikdâm etmegin kevkebe-i devlet Muradiye zuhurunda ağa mezbûr kevkeb ikbâli tekrâr üç câh ve celalde mütelâ'lî olicak Mehmed Giray'dan ahz-i intikâm için sak ihtimâm üzre kıyâm ve canibin Giray Hânı mükerreren nayıl merâm edüb donanmay-ı humayun ile râh Giray iklim-i karim eyledi. Fî Şa'ban donanma umuman Kefe tarafınâ gedüb İstanbul etrâfi hâli olmağın kazak eşkiyası boğa'za vâsıl olub Rûmeli sâhilinde Sarıyeri dahî bâz-ı emakini suhte-i âteş-i ısrar ve Yeni Köy nâm-ı mevzı-i ihrak binnar eyledi. Ve bî muâ'rız ve mezahım sâ'lî m ve gaim Çekilüb bî-hükm-i takdîr müntenü'l-tağyir ol fitne engizlere sedd-i rûh girîz için i'mâl olunan sînûf-ı tedbîr neticede pezîr olmadı. Fî Şevval peyâm-ı azl vusûli Mehmed Girayı bî-arâm edüb bain-i himme iza hâlâ ve taba cade müstakîm inkıyâd ve teslîmde suluke karâr virmiş iken nice müddet Şâh Abbasdan sebak Hân fen-i şeytanat olan birâder gühteri kağlağa Şâhin Giray meclisi müşaverede best edile-i hatâ ve savâb ve selh-ı kabûl mukaddemât vebal ve sevâb ederek makâm lec-ü hisamda kıyame birâder mühterin râm etmegin fermân ciHânmeta'a ittiba'dan imtinâ' ve def-ı mesayil için a'sker mür şemâr tutar ile taharrüb ve ictimâ' edüb Kefe kurbinde tekâbil sufuf ve tekari' suyuf vakı' olicak ol seferde tekavviyet-i kalb sipâh için hemrâh olan vezîr Hüseyîn Paşa ni'met-i şehadetden sir ve sebep-i ikaz fitne olan kabuci başı Kefevi Mustafa ağa esîr olub eziyet günâ gün cellad ile vada' â'lem-i gün ve fesâd eyledi. Sînûf-ı a'sker teferruk idi. Sebbabe mazhar olub kapudan Receb Paşa hezâr-ı zür-ü zer ile canibin Girayı ma'rike-i kirvedardan sahil selamınâ isâl ve teskin gubâr fitne için Mehmed Giray Hâne mukarrir nâme irsâl eyledi. Fî mim. Vüzerâ ve vucuh-i a'sker hılat-i şâhâ'det ile muvakkar canibin giray rac-ı yahfa Hânin misline mazhar olub Mehmed mesned-i Hânide /s.559/ kemâ kâne sâbit ber-karâr oldu ihbarı der-devlet medâr şehriyariye vâsıl olicak nakş-i ka'beteyn tedbîr-i muvâfık mansube-i takdîr olmadığından Ağa Darus-saade istîlây-ı arızâ-ı enduh gam birle şeşdir pestîr bimariye üftâde olub mütemgede-i alemde rüberâh diyâr-ı a'dem oldu. Fî zil-kadde funun-ı şifade sahibiyed dahî olub sadaret-i Anadolu'dan mütekaıd olan Bahsi Efendi sir-i Serabistan cinanâ sevane oldu. Fî mim. Kazak ikdâm itdükleri emr-i ğarîb ki'

muhayyer ukul beid vekaribdir. Erkanı devlete bais terlhâb nuşin ğaflet olub savabdid ukala üzre Rûmeli tarafından Sarıyer nâm-ı mehâlden yukarı leb-i deryada bir vasi-i fezada kala-i sengin bünyay-ı icad ve hâricinde cami' ve hamam-ü mesakin rafî'a ve hadayık-ı zât bahce-i idâd olundi. Fî mim. Serdar Mehmed Paşa kat-ı merahlı edüb Kayseriye kurbinde Karasu nâm-ı nehirden güzâr olundu'kda bir sahrada Abaze Paşa ile idare-i cam şemşîr hûn aŞâm husûsan yeniçeri dildâverleri ahzi intikammâ kıyâm-ı tam edüb bezm-i razmde tarafından nice merd teberrüd-i âyîn evvelde ritl-ı giran tiğ-ı kin oldu. Fî mim. Kuvvet-i kalb-i düşman olan on bin kadar atlu sekbanı aduvvi canı olan yeniçeri gürûh-i pürşegühine mukâbil ve bir sâ'at nucumiyede semt-i inhizâmmâ mayil olub Abaze cebr-ü ikrâh ile hemrâh itdüği vezîr-i tayyar Mehmed Paşa ve Sîvâs a'sker-i esnâ-i kirvadar'da taraf-ı serdara firâr etmegin leşker-i düşman gümrâh ve nahah muzik-i sitizden sebûkbâr â'zîm fezay-ı girîz oldu. Şiran aduvv-i şikâr der-kafa olmağın firârilere ordugahlarında dahî karara iktidârı olmayub ErzuRûm cânibine cân etdiler. Ol gürûh-i mekruhin ekseri meydân-ı cenkde helâk ve kami dahî Akbekirler darb-ı şemşîr-i ile iftade hak olub hayme ve hargahları nasîb guzât-ı zafer semât oldu. Peyâm-ı inhizâm Niğde'de kethudası Çopur Bekir'e vâsıl olıcak Abaze Paşa'yâ mulaki olmak arzusuyla inan-ı engiz semt-i girîz oldu istima' olunmağın Â'lî cenahul-isti'cal iki bin kadar müntehâb a'sker irsâl olunub Niğde de bizz nâm-ı mahâlde iki leşker tertîb söz saff-ı mesaf oldu. Ol ma'rikegahdan Çofur Bekir az adâm ile târîk-ı necâta vaz-ı kadem edüb sipâh-ı zafer dest-gâh sâ'lî man ve â'lî men mua'sker firuze esere vâsıl oldu. Fî zil-Hicce Serdar nâmder firârilere ta'kib ederek ErzuRûm'a iki merhâle karîb Tercân sahrasınâ vardıkda tavassut ba'z-ı karaz-meyân rûz-i gür ile Abaze Paşa'nın sadr-ı nadirest isyanı mazrub kâ'lem afv /s.560/ ve ihsân olub maslahat-i vakt iktizasiyla kema kân ErzuRûm eyaletinde ibka olundi.. Fî mim. ErzuRûm'a iki bin kadar nöbetçi yeniçeri ta'yîn olunub etraFînda olan kala-a dahî ümera ve hükkam ile istihkâm virildikten sonra meştayi Fakat'a imale-i licam olundi. Fî muharrem sene 34 Anda serdar-i tedârik-i seferi diyâr-i şark üzre iken seFîne-i vücûdi deryaşı rahmete ğark olub muhr-i vezarat MuhaFîz-i Diyârbekir HaFîz Ahmed Paşayâ seza görüldi. Fî Rebiu'l-ahir' Defterdar Baki Paşa dahî sefer-i mülk-i bekada serdar'a kafadar oldu. Fî comadie'l-ahire o Nakibu'l- eşraf seyyid Kasım Guba'rî Efendi Trk-i came-i hayât-i müste'ar edüb hilat-i a'zaz tırâz-i nikabet ile sadri Anaddi Şerîf Efendi teşrîf olundi' Fî mim. sünbüle-i vücûd-ü nünlû sünbüll Â'lî dervide-i dayir-i nûrg olub tahayyüne-i seng asiyayi fenâ oldu. Fî receb Mesken-i Münla Â'lî 'nin cennet-i ala Nev-i zade nazn itdüği tarihidir.

Müfti müşkil-i güşâ Eaad Efendi elli altı yaşında a'zm-i tarabsarayı iklîm-i bekâ edüb zamam-i emânet-i kübrayı affâtâ' solof-i kerîmleri Yahyâ Efendi Yct-i müeyyidlerine teslîm olundi. Fî şaban silmiselamct-i karîn minber hitabetden kasr-i gür kusûr rûtbe-i deftarda'rî ve vezarete tereffü bahti kopan Abdullkerîm Paşa mültezim olduğu mâl edasında teğâfûl ve ihmâl etmegin sadme-işimşîr-i biran ile üftâde-i hak-i helâk oldu. Fî zil-ka'de dergâh -i haşmet-ü câhinin hahlarından Gürci hakimi Tahmurcs Hân Şâh Gurâ'lî taraFından üzerine ollibin kadar surh-i ser ile Hân İman KarcığayHân ve Hâkim-i Revân Emîr Güne Hân ve Vâlî şîrvanlas Hân havale olmağın ala rivayeh serdardan istimdâd edüb iki bin kadar güzide a'sker ile imdâd olunmuş idi. ol serd-i mükdâm darb-i şemşîr-i ihtimâm ile leşker sürh-ü serani iki def'a avâre-i sahrayı inhizâm ve perişani edüb neça bin tüfenk endazan-i mazendirâm ve tiğ-i zenan kişver-i İrandan mâ'dâ Karcî' ğay ve emîr güneve Los Hân ve dahî üç u'mde Hânî alef-i şemşîr-i hûnbâr ve ol müteayyinlerin kellelerin serdar sadetiyle tuhfe-i devlet medâr eyledi. Fî muharrem sene 33 sedaret-i Rûmdan münfasil bostanzade Mehmet Efendi Sarây-i server efzayi mülk-i ukbayâ muntekil oldu. Fi mim Kapudan Receb Paşa Kara harman öğünde kirk yedi pâre kadirga ile üçyüzden ziyâde Kazak şikalarinâ rast gelüb ihti'mâl nîl-i selâmet beher-i hâl a'dayi dîn mehâzil-i müşrikîn ile mütevekkilen ala'llah mukâbele ve mukâteleye münha'sır olmağın bî hükm-i zaruret-i girazan şedidüs-savle küffarla şîrâne hücum eyledi ol gün bî emrihi /s.561/ Te'âlâ ruzigar kemâl-i şiddet üzre olub envâl-i deryâ telatumi şikala'rî bed hâl etmegin yalnız kapudan Paşa baştardesini birkaç sertebe rüstemene gösterüb kirkdan ziyâde şikayâ erbabî ile lücce-i nakar-i yabde mün'adem eyledi. Sayir kadirğalâr dahî hisselerince merdâne hareket edüb ol mahizilden akallî kâ'lî l hâlâs oldu. Garik-i bahr-i a'dem olandan mâ'dâ ruyi deryadan â'lî nan esîr ile kürekçisi nakis olan gemiler tekmîl olunub sükkân-i a'zîmet taraf-i dares-saltanayâ tahvîl olundi. Fi mim İskenderiye sancağından ma'zul uzun piyale ol gün nihadında olan şecaat-i mâderzadi İzhâr edüb fenni cel'adette gösterdiği hüneri dost ve düşman yanında müstahsîn olmağın külgara en'âm-i liman'a gelindikde matlâb-i a'lası olan tersane kethüdâ'lî ğa hilat-i vâlâsi kameti balasinâ seza görüldi. Vezîr Bayrâm Paşa Mısır zatu'l-ehrâm hükümetiyle nâil-i merâm oldu. Fi safer Kasaba-i birgide cennet Ka'rî oğlu nâm bir şaki reayayâ zulmeden slyanet etmek na'l-i bâz güne-i feribî ile şule-i âteş gibî zebâne keş zuhûr olub terric ile on beş bin kadar eşkiyayâ vasitatu'l-akad ictimâ' olduğu istima' olunmağın Bâ'lî kesirli dişlek Hüseyîn Paşa serdar ta'yîn olunub Manisa sahrasında velvele-i cenk vaşub-i feleki'i-e-flaka ulaşub ol celâ'lî

ler sûret-i celâ'î -i kahri İlâhi müşâhedesiyle bi'tâb ve sadme-i hamle-i abtal ile meydân-i harb ve kitalde üftâde-i hilâb-i hayret ve zadirrâb oldiler. Bî avnihi Tâla ekser etba İbnihu cennet cehennem'e gedüb ol duzahi tebâr dahî Denizli nâm kasâbâda giriftâr müskil-ir-re'si olan birgide Oşeddi siyâset ile müselleme serfençe-i zebaniye-i zar oldu. Bî Rabî-i'î-evvel serdar Hafîz Paşa müktezai ebillet-i olan hurd re'yi ale amihte-i sabk-i seri ve haft üzre miftah-i kilid-i Bağdâd bî irtikâb-i külfet hareketi vaail-i dest ârzû olur. İtikadiyla birkaç ay Diyarbekirde lafzen meydân-i a'cîb ve gurûr ve tehiyye'î esbâb kal'a sitani endişesi pirâmeni hâtûrinâ uğ- râmak dayiresinden dur olub in-ikas-i kas tahayyûlden sonra her merhâlede dîdegüşayi rah'î intizâr' olarak bî fedarik-i edavat kârzar aheste aheste raftâne başladı. Bu güne malhâlyalar ile müjde-i fermanberi vüsuluni tesvif ve ehyanâ şâhs-i hiyal şâh Abbasi nişâne-i hedeng-i hücum etmek ile tahvif ederek kat-i merâhil edüb rûz-i kazimdan berayi makdem-i Bağdad'a vâsıl olicak sekre-i gafletten â'lem-i sehre gelüb mündagiş safhâ-i hiyal olan fikir endişeye darb-i kâ'lem ibtâl ve mihma emkene /s.562/ tedarik-i mafate isti'cal eyledi. Behr-i hâl yeniçeri ağası Husrev ağa ve Diyârbekir beylerbeyisi Murâd Paşa ikdâm ile istihsâb itdükleri dört beş pâre top hurda ve elli altmış kadar darbzen ile kal'e-i ahenin bünyâd-i Bağdâd dökülmeğe şürci olunub müftehü'l ebvâb cenâbindan deryüze-i fethi bâb olundi. Fî mim. Murat Payâ ihtîlâmîyle helley ve meşhed İmâm Hüseyîn dost-i İstilayi sürh-i serandan intia'za olunub makâm-i husamete kıyam idenler Tu'me-i şîr-i şimşîr-i hûn işâm oldu şâhi bedteal altmış bin kadar beşker-i delâl ile nehr-i deyalâ kenarında darb-i mezille-i karâr edüb bir kaç def'a serdar üzerine ırsâl etdüğü telnekiyan bed mezheb mudeyyiki sitizden biamihi te'âlâ münhezimen a'zm-i râh girîz etdiler. Mukaddema olan a'sker surhi serden mâ'ada şâh taraFından nevbinev sipahi tâze rûz ile imdâd olunub mahsurlarin bazuyi celadetlerinden kat'an aciz ve fütur olmamağın eyyâm-i muhasarada dört beş def'a olan yürüyüşler ve cabeanikbeler biemrihi Teâla kariger olmayub istîlâyî belayi kaht-i ve ğela ve teaffuni hava ve zuhûr-i zaaf ve rencüri pençe tuvan ve tâb olduğundan mâ'ada ol hizmeti celîle menşuri tarafî dîvân-i ezelden müselleme dost' istihkâk-i Hazret-i Murâd Hân-i olmağın ashâb-i re'yi sedid sevâb didiyi üzre itihabında suudat olan büyük toplar ve turabda nâbdeyid olub ber hasebî iktidayi takdîr bî dostmâye-i feth ve teshiri avd olundi. Fî Rabil şevval ez-aeri insaf bî şayibe-i hilâf söz budur ki' a'sker â'lî O'smâni henüz aile-i te'dib Murâd Hânî bir le müteaddib olmayub husûsen ki' sonra seriyyelik u'nvânî ile şöhreti şiar olan nâmdarlarinin herbiri ol eyyamda bir serdar ve hâl ve akdi umûri devlete medariken

Bağdâd gibî bir cezire-i bî feryâdde ol serkeşleri dokuz ayâ karîb tevakkuf ve erâmdan sonra hakka ki nâmdar şehriyarlar dost-i iktidarından gelecek bir hizmettîr. Cezahullahu hayren Vâlî -i Diyârbekir Murat Paşa merd-i divanâ müşrib olub hemîşe taraf serdara seng-i ondaz-i eziyet ve azar olmanın canfî hâlleri iktada deryay-i cenâb-i hafız Paşa merro-i riz ve Murat Paşa tu'me-i niheng-i şemşîr-i sertîz oldu. Fî mim Zâhira hafız Paşayâ basîne ve a'sker ile imdat olunmadığı mani-i fethi Bağdâd olmuştur. Deyü kapdan Recep Paşa tahriki ile Layife-i Sipahi ka-im-imakâm gürel Muhammed Paşa ile Husumet-i şemametine vad-i kadem-i ikdâm vebî Cürmü günâh ol vezîri maksuda ttedbîri e'dame ve ikdâm edüb muharrik-i fitne olan Recep Paşa mansebî mahlûli tahsîl ve mireber hasan Ağa Kapdanlık rütbesi ile a'rz-i movhumuni tekmiî eyledi Fî zilkada serda'rî eşkiyâ peytevayi erbâb-i şika sekban başi mibneili Seri /s.563/ Mehmet Ağayâ cezayî a'mâ'lî nihuydesi için divani hümayunda siyâset ve icrâyî muktezayî riyaset buyuruldi. Fî mim sa'rî yar kurbunda mukaddema binâ olunan kalayâ mukabir Anadolu Canibinde dahî onâ muâ'dil bir kalayci Recep Paşa vad-i esâs-i mesun el-indiras edüb Hasan Paşa itham ve ta'yîn-i müstahfîzin ile teşyid ve ihkâm eyledi. Fî zilhicce kapudan Paşanın donanma ile kal'a bînasına iştiğâl olub rûyi deryadîde yandan hâlî olmağın Mısır gemilerinden altı pâre pür tar sefane-i küffâr düke pençesîne giriftâr olduğu ahba'rî vasil-i sem'-i eşref şehriya'rî olub pürveçhe isti'cal on iki pâre kadirga İrsâl ve Rodos Paşası Memi Paşa dahî sefeyini zafer kerâyine İltihaki müsadammin emrû celîli kadr isâl olundi. Mücâhidîn-i dîn mehezili müşrikini' subesu cüst-i cev idarek gidilüp i'nâyet-i mürsilirriyah ile erişdiler. Mora beyler beyisi İlyas kethudâzâde Hüseyîn Paşa birkaç mil ilerüde olub ma'adasi kenarda bulunmağın seâ'lî n ancak Hüseyîn Paşayı görüp ani müntazîr oldukla'rî Tunus'dan ma'zul abdi Paşa olmak mûlahazasiyla ol cânibe bakrikbâl-i lati'cal etdiler. Kapdendan ibaret olan patronla'rî cümleden mukâddem erüşüb ol iki kadirga mânendi şiaruğ ve eeder birbirine sarıldığı dem yetmiş seksen kâfir ğavde hor girdâb-i a'dem olmağın biavnihi Te'âlâ Şâhid-i feth va zafer cilveger olmak eseri Fîfrm olmuş idiki Hüseyîn Paşa dane-i tûfengi mohazil-i efzenin ile vahîd ve erbâb-i ceng bazuyî Celadetlerinde emarat-i acz u fütur-i bedîd olub ol zehim hurde şikâr-i nim mürde Cüyayî semt-i Salamet oldu. Sâirleri verdarlarinâ padaşı rahi karâr olub aldikla'rî sefayini İslâmiyeden kasr-i yâd etdiler. Nemi Paşa ve gayrileri bu mua'meleyi irakdan seyredüb düke gemileri Hüseyîn paşa mübâşeretiyile â'lî nmak arini za'mi fasedince kendiülerden def' etmek için aheste refturlarin bozmadılar. Kefîr gemileri görünmez olicak mertebeye vardiktan sonra limanâ gelüp bî mesahim Misir

gemilerin kabza-i tasarrufa idhâl ve der ikbâle isâl ve irsâl etdiler. Fî muharrem sene 36 ihmâl ve taksir sebebiyle Altı pâre gemiye sedrâh-i girîz itmedikleri mucib-i serzeniş veta'zîr iken Hüseyîn paşa isti'cal edüb kaçırmış olmasâ cümlesini ele götürmek mukarrer idi. Deyü suçu evveline isnatla mucib-i tevkîr oldular. Hafız Paşa Hâlebde karâr üzre iken sekte-i azla giriftâr ve Hâlîl Paşa Saniyen mühri vuzaretle kâmkâr olub mensur-i serda'rî dahî nâminâ terkim ve zîmâmî umûr kayim-i mekâmî yine Recep Paşayâ teslîm olundi. Fî robiül-ahir za'bîd'i yeniçeriyan Hüsrev Ağa dahî ma'zul olub Çavuş başî Â'lî ağa ol makâma mevsul /s.564/ oldu. Fî mim. Ref-i bâr-i siklet maslahatiçün serdar hengem-i keremiyyet ve şitada Üsküdar'a güzâr edüb kudum-ü rabî-il-asara intiza'rî Hâlebde etmek üzre cânib-i şehbayâ tahrîk i livayi felek tersa eyledi. Fî mim Sedri kumdan mütekaid züfnun â'lem-i hervadîde Müslim mahdum-i mükerrerem Gani zâde Nadiri Mehmed Efendi civâr-i rahmed-i izzed müte'âlâ irtihâl eyledi. Fî cemaziye'l-ahire serdar Sabik Hafız Paşa Hâk-i der ikbâla rüyî'mâl edüb vezîr-i sâni ve muhrezi şeref müsaheret-i sultânî oldu. Fî Receb ol hengamda şair kemrâh kemaşteleri ahiska kal'asin giriftâr-i medik'i hisâr İtdüğü ahba'rî intişur bulmağın mir miren-i ErzuRûm Abaze hükm-i sera'sker gönderilub ol dahî yirmi bin kadar sipahi ile pişgâh-i hisarda darb-i hime ve hergâh etmiş iken serdar-i muktezâ televvün-i tabû üzre re'yi evveli tebdîl ve hidmet-i mezbureyi muhafiz-i Anadolu vezîr dişlek Hüseyîn Paşa uhdesîne tahmîl edüb Rûm ili ve Diyarbakir ve Sîvâs ve Karâman ve Maraş begler beyilerin tabî-i fermân-i serdar ve Abaze Paşayâ dahî etba-i mütezammin hükmi şerîf-i imdâd eyledi. Hüseyîn Paşa ErzuRûm kurbunda İlica nâm-i makâmda nasb-i hiyam edecek Hasbe'l-emr Abaze Paşayâ teklîf refakati mütezammin mektup gönderüb bu vaz-i bâd fitne engiz ile âteş-i fesadi tiz etmegin Abaze hemân ol gece Tirabsondan Â'lî zskâ Muhafazasi içün ErzuRûm'a gelen sekizyüz nefer yeniçeri ve anda olan nöbetçilerin ekserin tüme-i neheng-i canistan-i şemşîr-i boran ve sabitleri olan deveci Kara Mustafa Ağayı ki' vezîr-i n'sam iken am'i sülûs ve evahirinde Rubûde-i çıkan kahri sultânî olmuşdur bah nabah muti-i hükm ü fermân eyledi Hüseyîn Paşa vak'a -i yeniçeriyandan haberdar olub men neca bî re'sihi cadde-i selâmete tevcih rü'yet-i a'zîmet itdüğü Abaze Paşanın mâ'lî m-i olicak rikâbi himmete vad-i kadem edüb firâriler bir hamle-i suht ile münhezim ve Hüseyîn Paşa oğlu ile ve miran Diyârbekir Hüsrev Paşa sahn-i sarayı vücûddan münadîn oldu. Vezîr-i a'zam Amed sahrasinâ kasd-i Bağdâd ile Tahrîk-i tuğ ve â'lem etmek üzre iken bu haberidehşet i eser tahdîş-i samia-l serasor edüb biz-zarure takdîm-i ehem mülâhazasiyla bir vecih isti'câl

ol sube imale-i licam eyledi. fî zil-hicce Kapudan Hasan Paşa bu sene bahârında Karadenize a'zîmet edüb liasbe'l-omr özgye müceddie dört kuleyi müştemil bir kal'a binâ ve icad vesayir haraba şüşerref olan yerlerin ma'mur ve abadan eyledi. Benabe iştiğâl hilâl-i nde Kağlağa Şâhin Giray /s.565/ Kel burun nâm-i mahâlle gelüb anda kapidan Paşa ile mülaki oldu. Oî mecliste vâdi-i lsyâne vad-i kadem itdügüne ishar-ü peşimant ve nedn edüb bihükai-i zaruret südur eden cerayim-i sâ'li fe afv olunduğı surctde ba'de-lyevm hilâf u şikaki hulus-ü vefaka tobeli İtmek ile binayi ahd u misakî müstahkem oldu. Ol esnada öza suyunda memâlik-i muhruee-i İslamiye garetine amade olan alti pâre kamak şikasi almağın otuz kadar Tunâ şikalariyla piyale kethüda irsâl olunub ol mertcebe nebret ile cümlesin suhte-i âteş istisâl ve donanmayâ dörtyüzden ziyâde esîr isâl eyledi. Fî sene pâ'dişâh-i kişver-i Hin CiHângir selim şâ'li müsned-i Sray uzzuceh olicak takvîyet-i dîn-i mübîn ve temşit-i sitiz Hazret-i soyidil-müraelin ezrinde ihtimâm ve tekmîl nâmûs-i İslam edüb peder-i bed güher zamanında rahnedar olan bünyânün mersus şer-i mazhar-i iskah itdükden sonra Lahorda â'zîm-i seyri serabistan-i cenman ve ferzend-i dilbend-i şâh ciha Mihmed Sultân Hindüstan oldu. Fi sene Abaze Paşa serdarin silahdarlığından çıkma mürebbasi ve mahsûs-i çirağı iken fesâd-i dimağ sebebiyle makâm-i liceü husûsunda kiyam edüb iki ayâ karîb hamis-i zafer onis ol seng-i râh ezayi emâte kasdiyla mantikatü'l-bürüc gibî kal'a-i Erzurûmi ihatâ etdiler. Mühimat-i kal'a sitanidi kemâl-i noksan olub leşker-i şitâ dahî bir canibden havale olmağın feth-ü zafer müyesser olmayub hasul-i bî se'mul mustayi Tokata atf u inan kuful olundi. Fî Rabî-i'î evvel sadr-i anadoli Hoca Zade Sâ'lih Efendi istifayi müddet-i hayât-i bî sebât edüb Â'li Çelebî zade Abdullah Efendi saniyen ol makâm panihâde oldu. Fî Receb Hâlîl Paşanın bî behre-i zafer-i mahv itdüğü peyum-i bî intizâmî vâsıl olicak ağâ'li kdan ma'sul Hüsrev Paşa zâhira eyalet Diyârbekir nâmiyla İstanbul'dan çıkub İznekmid menziline müede-i vezâret uzmi vâsıl ve Amasya'da Hâtem-i sedarete nâil oldu. Fî râmazan Turbal ham-i menzilde müştayi Tokattâ olan defterdar Bekir Paşa ve Yeniçeri Ağasi Hâlîl Ağa serda'rî istikbâl edüb hidmet-irisam serashir â'li cenâb ile Tokat'a vardılar mühimat-i sefer tedariki için Tokat'tâ iki ay ikamettan sonra terfî-i livayi a'zîmet olunub sivasâ varildikda mağnisa saincağınâ varildikda Hacı Paşayı suretâ isnâd-i ihmâl ve taksir ile ve hakikattâ sebab-i sabika-i rençoş-i samir ile bî cürm-ü günâh-i tabah eyledi. Fî zi'l-kâde Kağlağa Şâhin Giray'ın bî edebâne hareketleri eksik olmayub hattâ on iki bin kazak eşkiyasi ile Kufeyi muhesara iddüğü haberi der-i devlete vârid olmağın canibin /s.566/ Giray Hân tekrâr

hilat-i Hâni ile iclâl ve bu sâl u'mûmâ donanma ile irsâl olunub himmet-i sultâniye ira'det-i â'lî ye-i subHâni sukareneti ile Canbok Giray merme-i neşîn .müsned-i Hâni ve Mehmet Giray ve ğahin Giray avâre-i tihe hayret ve pedişani oldu. Fi mim Donanma avdetten sonra firâriilerin averüstünde hareketi mezbuhiye ikdamla'rî mürekc-i iltihamda elmed Giray Hânin in'idamini muntec olub şâhin Giray yine merdâde-i vâdi kemnâmi oldu. Abaze Paşa mukaddeme üzerine tekerrür serdar ta'yîn olduğun görüb mukavemete iktida'rî olmayacağına karâr virmeğin nâcâr-i çüpur Bekri şâh şeyatîn-i sipaha gönderüb ErzuRûmi bî resmi hakka'l-kudum teslim şartıyla bed noeaddan istimdâd etmiş imiş semsi Hân nem sera'sker ile on yedi bin kızılbaş imdada irişmek üzre itdüği Tercân ovasında vâsıl'l sem' sernaber olmağın istl'cal ile bazi begler begiler irsâl olunub der akeb serdar dahî sebekbâr-i ilgâr ile irişmede guşş-i bî hadd ve bî avnihi Te'âlâ ol ictimâ' sedd eyledi. Mir miran Kara Sefer Paşa dahî bu kârdan haberdar olub ricâl-i harb ve kîtâl ile şemei Hâni istikbâla isti'cal ve müzar-i kârsarda darb-i şemşîr birleşkes surh-i seri perîşân ve dirhem-ü cen-i mezburi tuhfe-i huzûr-i vezîr-i a'zam eyledi. Fi mim kal'a-i ErzuRûm mahsur-i meşker mensur olub muşacere ve tazyikden sonra kema yenbeği ihtimâm ve tedkîk olunmagin kirkinci günde tahrîk-i hâlka der İstimaze ağazidib ol i'nâyet hahların neşîde-i niyâz erüskendanedeleri mesmu' - i sem-i rızâ ve karîn-i kabûl irtiza oldu. Fi Muharrem sene Murşid-i kâmil asr-ü âvan bayezla vakt-ü cüneyd-i zamân kutb-i dayire-i vücûdi Üsküda'rî Şeyh Mahmûd Efendi Hazretleri ravza-i ridvanâ nevan olub cân gibî gözden nihân oldu. Fi Rabi'ul-evvel serdar-i kişner güşâ ta'mîr ve ihkam ve ta'yîn-i müstahfizin ile serhaddi ma'mur umûrunâ hüsn-i nizam ittirdikden sonra Abaze Paşayı istishah edüb der-gâh-ü celalet-ü câh tarafînâ tahrîk-i rikâb eyledi. umeli beg- ler begisi İlyas Paşa serdardan istişar-i kasd-i yed edüb bade tayyi'l-merâhil keyne nâm-ı menzile vâsıl olduklarında şebta'rî bedraka-i rahî firâr ve kemâl-ı hurrem-ü ihtiyât üzre Balıkesirde tarh-ı esâs karâr eyledi Fi mi maslahat-ı vakt-i iktizâsıyla serdar İlyas Paşa tarafından i'maz-ı ayn edüb tehiyye-i dâm-ü dane-i iğfal edüb iznekmid menzlilinde rubayı delet-i sa'y ve himmetiyle Anakaya'da kışlanmak üzre va'rî olan hattı humayun mazmunıyla a'mele zâhira gulüvvi amr-ı sipâh mani olmağın cebr-ü ikrâh ile özür hah olarak a'zm-i âsitân edüb /s.567/ İkinci menzilde izni â'lî südurjai mütezamin hattı şerîf ile teşrîf devletine nâil oldu. Fî Rabî-i'l-ahir düzdiger İzet-i zahire ve haşmet-i bâhire ile Edirne kapusundan dâhil şehir vedâ menbuse-i sultân- ı dehr olub emsahınâ müyesser olmayan mertebe iltifât ve ihsanâ mazhar oldu. Aba'za Paşa dahî acaletü'l-vakt bu seneye ba'dehu öziye Vâlî sonra ta'yîn-i hâs ile câ'lî s-i

sadr-ı dîvân-ı âli olup dehr-ı erbabe ve erainde bedraka-i şemşîr-i hum bâr ile merhûm Murâd Paşa türbesinde tarh-ı esâs karâr eyledi. Büyük mirahor Arnavud Mehmed Ağa hükümet-i Misir tevcihi ile kâmreva oldu. Fî cenaziye'l-ula garibdirki selefî Hükümet-i Mısır ile karîn izsu şeref oldukda az zamanda bahtı oğaz-ı mihribnat edüb arzumende hizmeti olduğu Paşayı âli cenâb yerine bî hükm-i takdîr merba-i müşin lzzu temkîn oldu. ahd-ı saltanat-ı Süleymaniye' den беру kalemru hükümeti O'smâniye olan iklîm-i â'zîm Yemânl hakimi Haydar Paşa su-i tedbîri ve ol hengamda Mısır muhafızı Bayrâm Paşa ihmâl ve taksir ile kürsi-i memleket olan sonra benadir-i bahriyeden mâ'dâ cümle kala ale imâm cemnat-ı zeydiye dost-i istîlâsînâ giriftâr oldugi ahbarı istima' olunmağın hasbe'i-emr ümera Mısır'dan Kansu yok eyalet-i Yemânl ile slib-i adnâ a'zîmet edüb âsitânedan dahî üç bin kul oğlu irsâl olundi. Fî Recep Kansu Paşa sâhîle vâsıl oldukda bir müddet anda ikâmet edüb tedbîre a'dem müsâ'ade olmağın bakiyye-i memleketi dahî İmâmmâ teslîmden sonra ferağ bal ile der-i devlet-i nevâle müracaat oldu. Ağay yeniçeriyân Baki Paşa kethüdasi Mehmed Ağa ma'zul olup ille Doğancı Başî Musena'rî Mustafa Ağa mansâb-ı mahlul ile nâil-i me'mul oldu. Fî ga'ban Anadolu Â'lî Çelebî zade ma'zul olup İstanbul'dan münfasıl Ebu Sâ'id Efendi ol rütbeye mevsul oldu. Digerbâr Hüsrev Paşa haşmet-i sera'sker ile Üsküdar'a güzâr edüb Receb Paşa canşin-i izzu temkîn oldu. Fî şevval kırk üç sene telvîs-ü müsned-i dar-ı ovcem eden ah Abbas bizim â'lemde medhûş cam-ı a'dem olup mukaddemsam-ı erba ve ısrine hilalında tişe-i özr-i Abbas birahm ile duhe-i vücûdi berkinde olan oğlu safî Mirzanin hâlefi ki' pederi intikâ'lî ndan sonra nâminâ o varış olmuş idi. Bî hükmi inhisâr heşt sale taht-ı şâhî üzre karâr edüb fermân fermânı kişver-ı acem oldu. Fî mim amm-ı mazide seferi zafer esere a'sker sürmek ve Gölhisâr ve dahî sa'bu'l-menal ba'zı emakinde mütehassin olan eşkiyayi vâdi-i fenayâ hadi olmak nâmıyla diyâr-ı Anadolu Mûsallat olan vezîr kara /s.568/ Mustafa Paşa ol kişvere ilkâ etdiği tahmi zulm ve fesadın zaman'ı hasadı idrâk edüb dâd-ı şemşîr ile üftâde-i hak-ı helâk oldu. Fî zilkada menzili Bolvedîn mukirri sera'sker musret-i karîn oldukda Haymanâ etrafında bazı Türkmen eşkiyası alayı livayı i'syân etmegin mirmiran Anadolu zor aşâ irsâl olunub ekseri illet-i şemşîr oldu. Fî zilhicez bakim-i Gürcistan Thmores Hân birâderi mavğr ol ki' bazı sıkât-i nakli üzre Karçıkay vak'ası zuhurunâ illet-i tamme idi. birederine beyhuzûr olmağın mukaddemânî Hâlîl Paşa ErzuRûmî muhâsara etdiği hengümda serdara vâsıl ve şerefi İslammâ mayil olup nâm-ı Muhammed ile teşrîf ve Hüsrev Paşasınâ semde-i hedarmat Pesnedîdesi mutabdesinde Karâman eyaleti ile taltîf olunmuş idi. Ba'zı menazilde

serdara vakin ğayri vaki' ref' rikâ-i şikâyet olunduğu mesmui olub Hüsrev Paşa seffak bî bak olduğundan mâ'dâ kendüye ism şey ğayzı muzmerı mükerrer etdiği malumu olduğu cihetden bîmr-i şemşîr-i siyâset ile serdar-a mülakattan retinanb ve semti selâmete şî'tâb etmeğin Konya'dan Paşa ırsâl olunub Malatya'dan rahi a'zîmeti mesdude ve sahayayı Hâlep merkezi abat sera'sker oldukda bila mucip bir şâhbâz oğlu ile ve kırk kadar etbarıyla â'lem-i vucuddan mefkûd oldu. Fî sene 39 Mardîn karbında nasb-ı hıyam izzu temkîn olundukda defterdar vezîr-i kebir canibinde olan inhirâf -ı zamin sebebiyle kalece mahbûs olub bir aydan sonra hasbu'l-emr mürgi ruhi mahbûs-i kares-i bedenden âşiyân kadîmine pervâz eyledi. Fî gabli-evvel' Mir Miran Rûmelinin deli Mustafa ayâ derterdar olub Deli Yusûf Paşa mansob-i mehlûza seza görüldi. Ba'de tayyıl merâhil Musul'a vesil oldukda kabile-i sahran test zidde-i ğaret İran olub bî nihaye oĝnâm-ı igtinâm olundi. Kûşeti ğedâ olub posti ettan suyundan geçilmek için kelek tertibine masruf oldu. Nehri mezburda mürur olundukda muhafa'za ve ihtlâmâmda kusurdan naşı bazi barut ihmâlina zarar isâbet etmegin cepheci başı Hamza Aĝa suhte-i ateg-i siyâset olub bî fermân-ı ilahî hemân ol gece İstanbul'da necarlara henüz biniesinden feraĝ etdikleri Hânesi muhtârîk oldu. Fî comaziele'l-ülm şeyhu'l-hurem Müfti hoca Ömer Efendi kubleĝah-i enas beytüllahil-herâm hizmetinde iken ihrâm bend- i küfr ve da'vet-i hakka lebbüykzen oldu. Fî saderat-i Anadolu'dan munfasıl Â'lî Çelebî zâde Abdullah Efendi revbirâh-ı âlem-i a'dem oldu. Fî Receb Nakibu'l-egrif Muhammed fendi. zafî mizâc ile mansını-ı nikabetten /s.569/ Feraĝ edüb damad-ı muhtrem emni zade-i mükerrerleri u'lemâ şeyhi Efendi makamı lazimu'l-ibtirâm nikabete mütesâ'id oldu. Fî sahrayı şehri zar mühiyyemleşker-i menzur oldukda dare'l-imare eyalet-i şehri zâr olub takrîbâ on sekiz senesinde şâh tahrib etdiği gömlenbâr nâm kal'a ta'mîrine iki ay bezil nâ muhsur olunub ba'de'l- itman ta'yîn inir miran ve müstahfizin ile ihkam olundi. Fî saban eyyâm-ı ikamette ol etraftâ ba'zı subul menal cibâlâ mülteci olan zâlî m Â'lî ve şeyh ve me'mun Hân ve Murat Hân nâm be siretler sûret-i itaat ile tahlîs geriban-ı cân etdiler. Serdarin ihba'rî Hemedanda karâr üzre olan şâh girahın mesmut olicak Hân Hânan Zeynel Hâni kırk bin suhri sene sera'sker edüb Ahmed Hân evvelki sene ve ol taraflar leşker-i zafer eserden gözend irişmek mahzurûmi def' mülahasasıyla. ırsâl etdiği vâsıl-ı sem' serdar olmaĝın Hâlep mir miranı nuĝay Paşa hükmi fermay leşker-i mensur ve bir kaç beyler beyi ve üç bin yeniçeri ile turnacı başı Kara Mustafa Aĝa dahî me'mur olub mahriban salesi karbında bâsâr kârzar-ı kayim ve vaktı seherden beld usreden senbazan tarafan söy ve müdavim oldu. Fî

Râmazan akŞâma karîb taraf-ı serdardan tekrâr imdud erişmegin ikdâm-ı sebât bakiyye-i serahseran payidar olmayub meydana cenk ve sitizden azmı râh giriş etdiler. Muzmar-ı karsardan ancak onbin kadar zuhmi hurde' nim-i mürde serahser kenar-ı selâmete çıkarub Zeynel "an ol sûret ile şâh bed sirete vâsıl olicak şemşîr-i siyâset ile vücûdi â'lem-i şehvetten mümahil olub Hânçeri istîlâyı bim ile zöhre-i şâh darzim ve Memedanı tahliyeden sonra a'zm-ı tahtagâh-ı kadîm oldu. Vezîr-i âzam bu haberi behcet-i eser ile şad u hurrem olub ol cânibe tahrîk"i â'lem eyledi. Sahrayı mehriban merkez-i livayı felek tersa oldukda Nuğay Paşa vasiyir sırbazlar sınıfı nevâ iş ile i'zam olunub müjde-i feth ve zafer daverdadgar der ikbâline irsâl olundi. Fi şevval başı mesâ'lî hi mihimme iktizâsıyla yedi sekiz gün makâmda ikametden sonra Hemadân cânibine tevciye ri'âyet hareket olunub üçüncü menzildeumera-ı ikraddan haber ve hakimine tatlı fermân olunmağın girintar-ı dost şinece-i cellad olicak mamurâd idni-i sera'skere Hânçer havale edüb kondüyi Paşayâ siper etmek ile mani imzayı izamet olan Süleymân kethüdayı mecrüh ve maydau-ı merdaninide altındemisi ile bezl-i rûh eyledi. Fi mim ol menzilde mir miran Diyârbekir Hâlicı zâde Mustafa Paşa ba'zı mühimmat /s.570/ tedarikinde taksir töhneti ile ta'me-i şîr şemşîr olub Hâlîl Paşa Diyârbekir eyalatiyle mazhar-ı tevkîr olundi. Bed rikke-i izzu ikbâl ile kişver-i aceme vad-ı kadîm olunub biled ı mamure İran-ı zemînden Hemedân ve der gûsin sahte âteş kahru kin elti oldukdan sonra inan-ı tevcih kâ'idetü'l-mülkü iklîmi-i acem ısfahâne doğrulmak rayı isâbet karîni karâr dâde olmuş iken der ferîde sahrasında der-i devlet-i medardan vârid olan hattı kat-il müfade inkiyadan hâlî nâ bah onnib-i Bağdâd-a a'zîmet olundi. Fî zilkede' sadrı Rûm Bostan zâde Yahyâ Efendi azl ile mağum olub haber zadesi Anadolu kaza'sker Ebu sâ'id Efendi canşinv ve İstanbul'dan münfasıl Ebussuud zade Efendi mekan-ı mahlulda mekîn oldu. Fi mim hihavend dahî âteş- fenayâ sipend olub tâk-ı bahisten menziline Rûmeli beylerbeyisi rüstem Hân evvelki sene envâ'-ı haserat-ı isâl olundi. Fî zilhicce derbenddir tenkeden güzâr olundu'kda Musuldan topar vesayir mühammat kal'a stani ihzâr için seba sıra velaklar irsâl ve ol menzilde sabıkan vela hakken zâhir ve eşkar olan cansiporlukları mukâbelerinde Süleymah kethüda yeniçeri ağalığıyla iclâl olunub müsta'rî Ağayâ bir iki aydan sonra Şâm ile cebr olunca sabr göründi. Ba'de tayyil merâhil boş dolâb nâm-ı menzile vâsıl oldukda şehri şît kadar kifayetten münhif olmağın musuldan gelecek mühammat vusûli için bir ayâ karîb tevkif ve ârâm olunub barut ve top ve cephehâne meshûb-i selâmet vâsıl oldukdan sonra münasip görüldüğü üslup üzre muhâsara olundi. Fi şehri muharrem sene 40 müşâhede-i

şâhid-i zafer ricâsınâ kırk gün Şâm ve sıhri şayibe-i ihmâl ve müsaheleden devri mesaii nâ mahsur sarf olunub birkaç def'a olan yürüyüşlerde bezli nakdîne-i ihtimâm ve itman-ı merâsim-i sa'y ve ikdâm olundi. Evvel hilalde sanâ-ı mücarebe ve kitalde mir miran Anadolu zor Paşa solat-ı sat-ı şeha'det nüş ve metrubesini Şâm beylerbeyisi Küçük Ahmed Paşa derâğûş edüb mansım-i mahlala müsta'rî Mustafa Paşa mevsul oldu. Hafız Paşa sînesinde perdekeş rûyi reca olan mahzurlar bî hükmi kazâ ve kâder sahâ-i zühurda cilveger olub a'sker ve serdarda sabru karara iktida olmamağın rücûa karâr verilip nihâyet bu def'a kuvvet pazûyi himmet ile toplar ihrâc olundi. Lakin Bağdâd hîleden zahire gelmeye muhtaçdır. Ol babın insidâd-ı sebeb kuvve-i fethu Bağdâd olur deyü sevk olunan hilye-i /s.571/ sıhatten atıl' ro'yi hatıl sem'i kabûl serea'sker olub Diyârbekir beylerbeyisi Hâlîl Paşeyı yirmi bin kadar a'sker ile beyhude Hîle muhafazasınâ nâmzed eyledi. Fi rabiü'l-evvel silahdar Mûsa ağa nâmezd-i Hükümet Kâhire-i Mısır oldu. Fi rabiü'l-ahir Hân Hânan GuhtehHân hucumi derne ve derlenin muhafazasında olan senbazan Rûmi bî karâr ve maili semt-i firâr edüb ilmi teveccûhe serleşkeri acem Hîle cânibine oldugi Hâlîl Paşenin istimdadı ile Musulde vâsıl-ı sem'i vezîr olicak fütade-i dâm elem ve sa'di kavvid ğam olub birkaç beyler beyiler irsâ'lı yle imdâd eyledi. Fî şehri sur vüzerine hücûm-i cadi mirmirani Arnavutoğlu Muhammed Paşanın oğlu meydanı iltihamda in idaminâ ve muhafazada olan aptal paşa ve Ömer Paşa emsalının inhizâmınâ bâ'dî olub firâriler serdara mülaki olduklarında tıgı sertîz ol ğâ'rız paleri a'dem-i diyarinâ hadi oldu. Fî cemaziyel evveli Mûsul etrafınâ hisâr-ı üstüvar çekmek üzerer karâr ve vad-ı esâs için bir sâ'at sa'dı ihtiyâr olunub ba'deşşuru serdar Mardîne rücu' eyledi. Fi cemaziyel ahire Şâh tarafından üç dört def'a hîle üzerine gelen kameştekan kızılbaş birde-i silam-ı inhizâm oldukdan sonra Şâh girahın güzide sipahi ile bizzât ol cânibe imale ilcam etti a'sker İslâmi bî en'âm edüb husûsen barut bil külilye ma'dum olmağın esâs-ı istibarları ma'dum olub eyyâm-ı muhasaradan üç ay tamamında Hâlîl Paşa muhafazayâ me'mur olan leşkeri mensur ile cenk Kenan semti selâmete arkayı inan eyledi. Fi mim bezli makdurda kusûr etmedikleri cihetden Hâlîl Paşa dâm-ı sembirden rehâ bulup Erzurûm'a tebdit ve anda olan tayyar Muhammed Paşa Diyarbekire naki ve tahvîl olindi. Fî receb sedareti Rûmdan mü'tekaid a'zm-i zade hâleti Efendi mudî fem nadan fesahet sarayı bakaye irtihâl edüb sofiler hamamış karbinde olan Hâneleri pişgahında mestûr kabrı pürnûr oldu. Ruhi pakinâ dem bi'dem rahmed sâl rihleti der otuz yedi senesinde beru diya'rî Anadolu hükmü fermânına Mûsahir olub ol kişverde teğallüben Hâkim-i mutlaku'l inan olan İlyas Paşayâ bî târîkil istimale Şâm

eyaleti tevcih olunub zaptınâ Müslim ihsâl ve kendi dahî ol savbe tahriki rükkap haddu turhâl etmiş iken Manisa sancağınâ mutasarrıf olan bıçakçı İbrâhîm Paşa İlyas Paşanın Manisa'yâ uğrayan ba'zı adamların mukîm-i Şâhristan-ı A'dem etmeğın ol ma- fserde tekrâr harekete gelüp Manisayı bir kaç gün muhasaradan /s.572/ sonra Darbî dost-i kahrile kabzai teshire olub katlü hasaret ve yağma ile ol şehri imaretten atıl eyledi. Fî Râmazan muhafa'za Mısır Mûsa Paşa ümeradan kaytar begi i'dâm etmeğın oğlu viâm ile müntakil ve bostancı başı Hâlîl Ağa Sadrı ivan hükümet-i kahireye müntakil oldu. Fî şevval mesned-i sedareti Rûmdan mü'tenezzil nakibü'l-eşraf sabık Şerîf Muhammed Efendi üsleti ferîde genc inzivâ iken mütekif hâlvet hâne-i mezârı mağfîret medâr oldu. Fî vezîri azam sabık Hâlîl Paşa a'zm-i mülki bekâ olub Üsküdar'da defn o olundi. Fî zilhicce Rûmeli Sadrı Ebu Sâ'id Efendi ve Anadolu Ebu Suud zâde azl ile menkûb ve yerine rabien Hüseyîn Efendi vc çeşmi Efendi mensub oldu. Fî muharrem sene kırkbir ihtilafı mülevvan ve taakubî üsran iktizâsıyla bünyân rasitü'l erkanı beyti hüdada nev'en meyli inhinâ peydâ olmağın huldi âşiyân-ı merhûm ahdında ba'zı fedabir ile haddi imkanda olan mertebe san-ı ceddi ran buyrulduğı tahrîr olunmuş idi âm-ı mazu şaban elmu'zesinin ondokuzuncı günü nagâh bir seyli â'zîm dahili beyti'l kerîm olub gufli şeriften iki zîrâ mikta'rî irtîfâ bulmağın tesîr-i seyl-i birle bilkülliye inhidammâ meyi edüb rûz diger ahiri neharda bî emrihi te'âlâ u'mûmâ cidarı şami ve ekser mevaz-i benayı Sâmî sâkıt oldu. Bu haber i'bret eseri Vasılı Mûsâmî-i aleyh olicak tarihi teâ'li fte nakibü'l eşraf olan Ankara esseyid .Muhammed Efendi Medîne-i Münevvere Kazasi ile tebcîl ve bu hidmet-i celîle edasınâ tevkif buyurulup kadri hacetten ziyâde mubellağ-i teslîm ve kârdan mimarlar ile revbira beyti korim etdiler. Mimaran sememarı etvâr-ı istihkâm ve istikrâr nakzi âsâr-ı bakiyyeye ve tehu olmak üzre karâr verüb ulamet-i elam dahî ol emre ikdammâ ser an ruhsat verilmek babında kâ'lem zen atıfa olmağın kadru'l haca hadim olunub bu sene-i seniyyede müceddidi ebnaa olundi. Şerefehellahu taala mirehor Canpolat Zade Mustafa Ağa Kaptan olub selefî Hasan Paşa Rûmeli'ye a'sker sürmek ile memûr ve istalayı belayı dehr ile yenişehirde genc fenada mestûr oldu. Sadri Rûm ehi zâde Hüseyîn Efendi mübtelâ olduğı şirpençe zebûn iken giriftarı deşt-i menun olduğı vâsıl-ı sem'-i humayun olub sıhhat haberi henüz mukarrer olmadan sahibü'sadr Anadolu çeşmi Efendi a'mâl-ı lefayitül hayli birle katrı rûma sadr u İstanbul'dan on sene kadar in fısalı olan Hoca Zâde Abdullah Çelebî Anadolu ile alakadar olmuş iken bir günden sdonra netice-i deruğ bî fûruğ olub /s.573/ sadrin evvelin komakân yerlerinde temkîn ve derdmend Hoca zâdeye kadîm-i aşinâ oluduğı

genc inzivâ kemakân mekân ta'yîn olundi. Fî sığer'âm-ı mazi bahârında a'sker ve serdar meyânında mevid-i ictimâ' olan sahrayı Mardîn mahşer-i sipâh-ı zafer dostgâh olicak gâh muhimsaze-i muhâsara-i hisâr ve gâh Samsundan güzâr edecek a'sker-i tatar'a intizâr'üzre baş altı ay beyhude evkaf sarf olunduktan sonra sefer-i Bağdâd zamanı fevt olmuştur deyü hücum a'sker bahâne edüb taraf-ı ümîde atfı inan müracaat olundi. Fî Rabiü'l-evvel. Hüsrev Paşa sü-i tedbîri ve ihmâl u taksir-i içün arısa-i canendâz azl ile şakim ve Hafız Paşa yerinde müstakîm oldu. Fî rabiü'l-ahir. Mukarrebü'l-hazret Hasan hâlîfe Ağayı yeniçeriyân olup selefî Süleymân kethüda mansım-i azl ebediye tebdîl olundi. Vezîr alkami müşrib kayım-i makâm Recep Hafız Paşa sedaretinden edepde suhte-i âteş-i ğayret olup bezli mâl ile ba'zı eşra-ı sipahi kendüye padaş vâdi-i kemrahi etmegin bir rüsgammı endüzda bî-çâre hafız makri e'dadan ğafil bâb-ı hümayündan dâhil olicak kingâh şıkada amade olan eşkiyâ meydân-ı divanda rahız mülk edüb Hafız paşa hastalar otasınâ iltica ile acaletü'l-vakt maraz-ı hilas ve andan harâmگیر hadika-i hâs oldu. İçtial-ı yatte olan âteş-i fitne ve fesadı tahvif taltîf ile ihmad-ı mümkün olmayub ol gün ba'de'l-asr huzûr-i şehriyareden Hafız Paşa bî edeban hâlî 'ül azar elinden sehbayı şeha'det nüş ve Recep Peşa kendüye sebebi uzdi dîn ve dünyâ olan mührü vezürete derâğüş eyledi. Fî recep takarrub-i Sultân ile mahsudül ekran olan yeniçeri ağası Hasan hâlîfeyi ve mesâhib-i Mûsa Çelebî nâmı dolir hoş manzara dahî ihlak ve tedmir içen ol şeb-i bula'cîb sabahında Recep Paşa hasadarları tekrâr sahnı dîvân-ı sultânide cem' ve şehriyar-ı âli tebâr hazretleri ol cuma şem' olup muhzîr ulemâ'ada riş te-i kil u kal vaktı zuhreden infisem bulmadı. Sabıka-i müracaat sebebiyle Hasan Ağayâ Yeniçeri tarafگیر olduğundan mâ'dâ bekayı ö'mr ü çendirûz vikayetü'l-Nıfz olmağın tedbîr-i vezîr netice pezîr olmayub manzûme-i cemiiyet kastetar oldu. Ol gün Recep Paşa sevb-i ile Hüseyîn Efendi rütbe-i velayı âfî'tâb-a i'tika ve selef bahirüş-yerefi icla belki ifza ihtimalıyla tesettür-ü ihtîfâ edüb mansîm-ı sedaret-i Rûm çeşmi Efendi â'lî l iken mansıbını tahsîl etdiği içün çeşmi Efendi bî târîk-i nefî berveseye irsâl olunub mansıb-i sadaret ile /s.574/ min gayri talep birâder-i âli güher Kara Çelebî zâde Mehmed Efendi sâ'lî sen teşrîf ve iclâl olundi' Husrev Paşa ma'zulen Tokat'a vâsıl ve mukaddemânî ErzuRûm'a gederken bî cürm-ü günâh şemşîr-i gadr ile tabâh itdüğü Tokat defterdarı O'smân Paşa Hânesîne nazîl olup ser nihâde-i ve sâde-i roncuri idi ki' nâmzed-i hüzman muhafâ'za-i Diyârbekir olan Murta'za Paşa Tokat'a uğrayub Hüsrev Paşayâ zehrâb-ı merg-i eşrâb eyledi. Fî şaban Receb Paşa ta' lil-i şüreka ile hâl ve akdî ümurda istiklâl fayda etmek sevdasını piş

nihâd-i ihtimâm ve tekrâr ikaz fîrne-i nayimeye ikdâm edüb bezli mâl-ı bî hisâb ile u'mûmâ yeniçeri ve sipahi canbekiri ve fermân-ı pesiri olmağın zâhira a'sker hücumuni revkeş-i temşit-i garzı fâsîd edüb hah ve nâ hah Mûsa Çelebî dert mendi kendü sarayınâ ihzâr ve öyle dilber nâz perveri darb-i Hânçer ve teber-i a'sker ile sâye-i servasâ üftâde-i hak-ı helâk etmek bed nâ mülğen ihtiyâr eyledi. Fî mim. Hasan hâlîfe bim-i cân belasinâ giriftâr olmağın biz-zarure serdâde-i vadii ihtîfâ edüb silahdar Mustafa Ağa mansım-ı mahlula mevsul oldu. Sevbisev cüst-i vücûd olunub onbeş günden sonra ol bî-çâre dahî At meydanında pabeşte-i dem şemşîr-i intikâm oldu. Fî mim yem-i cemiyetde Recep Paşa Kapaden add itdüğü defterdar Mustafa Paşa Mûsa Çelebî ve Hasan hâlî feye selis olmak zebanzed a'sker olub nâçâr ol dahî nâ beydayı beydayı tesettür ve ihtîfâ olmuş idi. say ve ikdamda ihtimâm olunub zafer müyesser olicak vezîr ve zerâyîn sarayı kepusunda came-i hayât düşünden selb ve cami'i cedit öğünde olan diraht çınara makûsen sulb olundi. Fî Râmazan. Recep Paşanın dahî bimaze-hayât bî sebâtı lebriz-ü gerden canı giriftâr pençe-i şîr-i şemişîr olub Mısır'dan ma'zul Arnavut Mehmet Paşa müs- ned-i ârâyı dîvân oldu. Fî şevval vezîr-i cedit câhib-i re-yi sedid mera-i reşid olmağın takvit-i taraf-i saltanat olmak için bir def'a kendü sarayında ve bir kere dahî huzûr-i hümayunde amme-i u'lemâ ve vücûhi a'sker ile akdî meclîs edüb gü ve bigâh içtima' aladde- lal itmeleri bâ'is perişanii esbâb-ı inti'zâm olan eşkıyayı sipahi nâyire-i alemsöz tasallut ve istîlâsı âb-ı nâb şemşîr-i âteştâb ile itfa olunmak üzre akdî ahd u misak olmağın bi'l-ittifâk ol had perestan bidadger asâ meysi sebt ve tahrîr-ü ma'rûz pâye -i serîr-i sa'â'det ma'sır olub yegan yegan haklarından gelinmek için har azarlarından tathîr olundi. Ağayı silahdaran Ahmed Ağa Recep Paşa havaderlarından olmağın divanda hâk-ı /s.575/ helâk'a ğalâtan oldu. Fî zil-ka'de Anadolu sedaretinden bir vecih Arpalık filibe kazasınâ mutasarrıf olan Şeyhi Efendi deyire-i mücuddan nâbûd oldu. Defterdar Niğdeli Mustafa Paşa sadme-i tiğ-i cellad-i siyâset İle nigünear hufre-i mezâr oldu' Fî mim Â'lî ağa nâm seriyye bşti somur kürki ve fakîr libası İle ala meloin-nae aralan hâne mukâbelelerinde sulb olimdi. Fî muhrrom son 43 îlyas Paşanın âteş fesadimi ihmod için Anadolu Beylerbegini küçük Ahmed paşa serdar ta'yîn' olunub ol bod âyîn İle Atilla nâm-i makâmda üç gün idare-i cam-ı hûn-i agam itdükden sonradert-iser himar inbisam ile libâs bed fencâm-ı afitan ve hayran bergammâ kalesîne firâr ve üç ay ihtiyâr-ı. meşek-i hisâr edüb â'kıbet müjde- i emân ile Hak-ı dergâha ruyi'mâl itdükde giriftâr-i ser Pençe-i şîr-i şemişîr-i hûnber oldu. Fî safer' umûr-i dîde ve kar-i azmu de nâminabasi yadigarlar şevkiyle tef tiş-i zeamet ve timar muhtâr tâb-i

şehriyar-i bilend iktidâr olub vezîr Hüseyîn Paşa Rûm li eyaleti İla ol hlzmet-i edayâ me'mur ve u'mûmâ Rûmeli defterleri müselleme dest-i emânet-i vezîr-i mezbûr olmuş idi. Ba'delmübeşere Sofyada kutbî vücûdi merkez-i gühuddan nâbûd olub Bayrâm Payâ varia mansîm-i mahlul oldu. Fî Rebil'l-avveli ol sâl-ı avid evvel bahârında Canpolad zade kapa dan Mustafa Paşadonanma ile azmı deryâ-yı sefid etmiş idi. Mukaddema Muea Çelebî vâk'aasında hâtîr-i Sultânî Canpolad zadeye mütegayyir olub bu seterde dahî mirât-i tabinak kalbî pükleri mugayyer olicak bazi ümürsüdür itdûgi cihetden bostanci başi Cafer Ağa Kapudanlık rütbesiyle lclal ve ala cenahı'ı-İsti'cal üç pâre kadirga ile ireal olundi' Bodos limanında hâlef ve selof müctemi' olub Canpolad zade mahzun ve melul bir haç kadirga ile aman İstanbul eyledi. Şâm begler begisi deli Yusûf Paşanın ziyâde zulüm ve teaddiye tessddi itdûgi vâsıl-i sem-i eşrefî sultânî olmadığın azl ile ta'zîr ve anadoli muhafızı olan küçük Ahmed Payâ teşrîf-i eyalet-i Şâm ile tevkir olunub zammı-i hükümet mensîm-i mahlul Gürel Mehmed Paşayâ teâ'lî m ve ol velâyet-i Timar ve Zeameti teftiği menşuri dahî vezîr-i mezbûr nâminâ terkim olundi. Fî Rebi'il-ahir Muhafız-i Budîn cem hasan Paşa misafir-i İklim-i bekâ olub Misirdan nasul İhsân Paşa nânzod nâmsud-i hidmet muhafa'za-i serhad oldu. Fî cemasiye'l-ahir. Yeni bahçe semtinde meşime-i rahm mâderden nahiz kudret-i kamile-i ilahîye cennede İki yâşında veled kadar devser ve çarpa ve zar- deet bir peeri bî cân sahnı sarây-a. alem-i vücûda /s.576/ vürud edüb temasâ edenler bebebe güzayı hayret oldılar. Fî şaban sâl ayında "ilalında böyle bir mevlud Hâlebî şehbude dahî piçide i kat-ı şühut olduğu basâ. Sıkâttan vâsıl-ı sem' yakîn olmuşdur. Deli Yusûf Paşa ma'sulen İstanbul'a vüsul bulicak şemşîr-i siyâset ile maktûl oldu. Fî râmazan mukaddimâ eyyâm-i fetret ve ihtilalde zuhûr eden ahvâlde Recep Paşayâ medâr-ı istizhâr olub Mûsa Çelebî vâk'asi günü mükerreren kethüda olan Köse Â'lî Ağa maslahat-ı yeniçeri ağalağı ile kâmreva oldu. Fî şevval Bermeki eş-şeym kerem-i mücessem mirahar Kara Ahmed Ağa Hakkında aynı ilâhi mukarîni i'nâyet şâhinşâhi olub velâyet-i Misira Vâlî olmakla kvkeb-i ikbâli âli olub Fî zilkade selefî Hâlîl Paşa vâsıl-i dergâh olıcak gayri ma'lum eünah mukâbelesinde cesire-i Kıbrıs'a nefî ve lala olunubin Ba'de eşhürin mazhar-i affi â'tifet-i padişâhi ve İstanbulîa avde izni südur ile nübtehiş ve mübahi oldi' Sahibüs-sadr ivan-i sedaret-i Kum merhumun damadı Anadolu kaza'sker şehri zilhicce Mansîm-i sedaret-i Rûm merhumun damadı Anadolu kaza'sker Hoca zâdeye müyesser olub anin mahlûlüne münla' Ahmed-zâde Nûh Efendi mevsul oldu. Bu sene bakarında Kaptan Cafer Paşa Akdenize çikip Bozca adayâ vâsıl oldukda Kandira boğazında buğday almak

üzre iki harbî kalyonu haberi olunmağın ol cânibe imale-i sükkân-i a'zîmet olunub müsâde-i rüzgâr ile bir sabâh yelken üstünde düşman gemilerine eriştiler. “ukaddimen nihengi deryâya ve ağa Memi Paşa Zade A'bdurrahman Paşa yerine çatıp nayire-i kârzar-ı şirare bâr olıcak mahtûbe-i şehidete mihri muaccel için nakdi cân nesâr-ü dares-saadeyi cenende karâr eyledi. Anın zahmi burde şikarînâ Kaptan Paşa sırilıp darb-i şimşîr ile kabza-i teshire olmuş iken düşman gemisîne âteş düşüp kalyondan başterde ayrılınca kayâ'lı ği ve terenktesi muhterik oldu. Yerine dahî fiyale kethüda havale olmuş idi. Ber makdi iremtârîhe-i girvedar olunub bî avnihi Te'âlâ fetih ve zafer mukarrer olıcak ol dahî âfet-i nara uğrayıp kendiiyi deryâya ilkâ eden yetmiş seksen kadar kadirde madasi sipend-i âteş fenâ oldu' Şehriyar-ı bilend-i iktidâr hazretleri kandille bahçede vad ve sâde-i ikamem etdikleri eyyamda Sultân Muhammed nâm-i bir şehzadeleri vücûd'a gelmeğın haremeleri meyli çirağan edüb bir haftâ sahil -i deryada olan dür-i husûr-i /s.577/ şümü ve kenâ'dil ile tezyîn olunub' iler şeb hisarlardan ikiyüzden ziyâde top atılırdı' Fi safâr es-sene 43 Lakin bu güne la'bû lehve itlgâ'lı n dar akâb-i melâ'lı müşâhade olunub cübbî âli dervâzesi hâricinden molla Güraniye varınca bî hesabî tül'ü a'rz rûh-ü şehir olursa suhte-i nar-ı kahr olub' üatad-ı kârgâh takdîr-i nühûsan rügâre âteşbazlık sanatın gösterdi. Fi mim Bu hâl müsmirü'l-meâl hâlk-i â'lem-i perîşân idib subesu enzamın kağıt ve kapid olmağın akdi ziyan olemyan mülâhazasıyla darünnedve kahve Hânelerdir. Hizane-i devltemendan zamâne gibî mensed olub kâğıt nişaf asâ etrafî dahî sâri ve haremeyn muhteremeyn ve Mısırdan mâ'ada unumen memâlik-i mahrusede bu büküm ca'rî oldu. Fî Rebül evvel' A'hd-i Sultân Murat Hân selde dahî riyâ Pişkan sitemkar bülfüdulan rüzgâr-i iltizâm mala yelzem ta'n ve vedeşn nâmiylamûtvarii genc ihtîfâ olub müsterre ilah girdikçe zen fahişe esa derşayâ ilkâ olunmuşdur' Ammâ çünkü bay ve yada şifte-i rûy rengini olub bir fîncân-i rabâb-i müzafîn gıdayi câni bassa mağlup berşi rehiki ve zebûn-i Afyorikaralüaar olan İrane maddetu'l ferh hayât-ı cavidani idi. Az zamanda yine ruhsat verilip evayıl-i a'hd-i Ahmed Hânide Derviş Paşa vo evahir-i aal- tadatlarında Nüsüh paşa dahî şeddi ebvâb-i mübavi ve giybet etmek bahânesiyle kahve Hâneleri yabak edüb erbabinâ kimseyi sem ve giybet etmeyelim bir dahî tövbe-i nüsuh olsun deyü ricayı feth ve fütuh etdirdiler. Lakin ol biçarelerin sözü ender İle tazarru ve niyazla'rî kalbî kasû derviş ve nüsuhtâ kârger olmayub her birinin kellesi fer sude-i desti şimşîr-i sağaka tesîr olmadıkça der ümitleri güşad bulmamıştîr mukaddemânı am-i sebû selesin vekayii bilalında rakzede-i kelek-i bedayi' nigar olduğu üzre şâhin Giray ki' meydân-i kârzârde sûret-i havli engiz-i

ha'zîmet ve İnkisar müşâhededesi viransaz esası ne istivâr-i sabri karâr olub hemrahi-l bahti nâ müsait sitize kâr ile panihader vâdi firâr olmuş idi. Altı yedi sene çerkes ve şemhâl velayetlerinde her zegerd güçe-i bazahrai ve mezellet olub canından bîzâr olmağın nâçâr hâkeder ikbabe balto-i ruyi mâl idib maslahat-ı rodosa irsâl olundu. Fîl sene El-mezbure çün düşman çariyar-i ferîde surh-i soran bed âyîn noktâ-i vcudu safbe-i vücûddan nâbûd olnak içim sa'yi nâ Mahmûd olunmak selatîn-i ferîde-i İslâmiyeye vacibat-i dîniyyeden olub husûsen' imâm-i Azam Hazretlerinin mezâr-ı lamiil enva'rî bir kaç seneden beru rafıza ve mülhadîn-i pençe istillasiza giriftâr /s.578/ olmadığın Bağdâd-i behişt âbadi kızılbaş bed maaş dest tağlibinden istirdâd etmek multozayi gayret-i saltanat ve lâzime-i nâmûs uluvvihimmet idi. Bu esnada rabbil erbâb fethi Bagdada tabniyâ-i sebâb yüzden türedı vanâ surhul seran hükûrni ahba'rî vâsıl-ı sem'i eşrefî şehriya'rî olmağın rûkkâb-ı şeref inabdan mukâddem vezîr-i Azam kişver-i acem kasdiyla terfîi liveli aimet idibin Van üzerinden surhi serani izaleden sonra münasip olduğu mahâlde seferi-i hümayun sigar-i makrun mühimmatı Lammâ ywnbeği tedârik ve itmâm ile me'mur oldu. hesbu'l ecir serdar tarafı Üskûdar'a sipehkeş İslâm ve Bayrâm Paşa kayim-i makâm olub Rûmeli muhafazası hizmeti Canpolat sâde karâr dâde oldu. Fî rebûl ahir. Vezîr-i bûbarek kadem-i kayim makan-i divanâ vardığı gün hâlkı â'lem mâlumi değil sebep ile sultân zâde Muhaamed Paşa ve ciğâle zâda Mahmûd Paşa ve Yusûf paşa v o Musta'rî Mustafa Paşa Rodos'a irsâl olunub saraylarında mevcûd olan ecnas-ven kut berbat dadoe-i dost-i müsadere oldu. Fî mim. Pâ'dîşâh niyyet-i pennah hazretleri iznokmldeden teşyi-i a'sker-i İslâm ve sirdar-ı tahrikden sonra tahrlkden sonra semt-i rücûa imale ileam buyurub Üskûdara vûsulu gün muhayyar-i ukui-ü garip alay tertip ve İki hutuhirde bir kişto ibkaasıyla eadika va i'da terhip olundu. Fî mim. kal'a-i Van kasdînidon surhi seran Diyârbekir muhafızı Murtaza Paşa ve mirmran-ı Erzurûm Hâlîl Paşa hucumuyla radardan olduğu haberi yolda serdara vâsıl olmağın safâyı hâtîr ve sürûri dil ile mühimsazel sefer İçin Hâlep'te karâr olunmak üzre ol cânibe a'zîmet olunub eyyâm-ı ikamette mir miran Şâhup Nugay Paşa kişte-i ciğ-i haf ve Husrev Paşa kethüdasi Süleymân Ağayı tu'me-i seyf eyledi. Fî cemodiye'l-Ahîr Taylfe-i bektâşiyân âyîn dirinleri üzre bî adebane hareket İkdâm ve gülüvvü âm ile zabıt-la'rî köse ağayı ve kethüda beyi avareyi sahrayı muhin valâm idib' Serdara dahî firârleri buldurmak bahânesiyle Hücûm etdiklerinde lice-i gayret sera'sker muceriz olub kasıtların yine kondilo rinâ reddü ikazı ritno va fesada ikdâm eden fitne engizlerden niceleri i'dâm ile dervazol şer ve şuri set eyledi. Fî şâhınşâh cemcuh

hazretleri sırbirusa ârzûsuyla a'zm-i râh edüb iznike varılacağı gün kadısı bî cürmü günâh cübbe ve dostar İle dervâze-i hisarda bardâr olmak muhtarla'rî oldu. Fi mim bervaseyi seye ondaz-i sandet olduklarının altıncı günü İstanbul tarafından tekdir-i zamir safâ semîr eder bazı eradir-i ahbâr in'ikası ile /s.579/ canibî bordan santi müracaatâ şitap buyrulup gayret-i buyurulup gayret-i ayi'tâb burşt icmalleri sarayı ümire sülûkanene feyz-i nûri sürur gecenin sabahından Müftü Hüseyîn Efendi Mekke-i Mükerreremeye gitmek nâmıyle sehabkar nafi ve İcla belâ'lî nâ mübtela olub taleri kerîmleri Yahyâ Efendi makâm-ı kadîmlerine iade buyruldu. Fî rabî. şehri recep hemân ol gece İstanbul kadısı olan mahdûrn ercümensi dahî dahî Kibrisa tağrip ila ta'zip olunub bî mübeşeret-i erbâb ü dürüebvâb muhat eftk kasâ İla bâd giran hükmü İmza bu zaid ken bidne u'hde-i ihtlâmînâ tahmîl velakin bu neç'ehu ean-i sürürün zehir-i sedâ humar-ıgamı yedi ay tamaminâ te'cilolundi. Hüseyîn Efendi emvâc-i bahr-i belada tahriki detüba ederek küçük çekmece sâhiline vâsıl oldukda izzi şehadete nâil olub hedayik-a sultâniyeden Faverine bahçesi karbiada defîn-i zîr-i zemîn oldu. An-ı İhda ve hümaine hitamında bazı ihti'mâl ile etbal ba'del İstizan nebşî kabre ikdâm edüb bî takayyüt ancak yektâ parbun ile def'a olunmuş iken elayış-i hakden pâk etdikleri sadri sîne aineden ber muyi. naçizi mefkûd olmadığı meşhudolub dua ve senâ ile â'lî hâle ol makâmında ibke ve temkîn ve mezârinı ta'yîn etdiler. firâriyon Hâlebî mahzun ve melul azmd İstanbul edüb kapıcılar kethüdâm nusuh Paşâzâde Ağayı Bolvadinde istikbâl ve dergâhı sa'â'det deatgâha İsal eyledi. Şemşîr-i hûnbâr bestî mukad- dimetî i'zere ruha at vermeyip kethüda dahî birkaç eün İhtifadan sonra ahenin mudik fotâ eden ağayâ pazar günü nâm-i makâmında iktifâ eyledi. Pim Ataç cezbe-i ilahîye ile herronz vücûdu liakester olub nice yıllar vâ'dil televvünde teuekkâtın etdikden sonra kork aanadan ziyada unkapanâ karbondan ber mektebî karargâh eden nûrdi arifî billah saçlı Muhammet dede sırrupa berbine aznı târîk-i a'dem ve ol mektep sahasandan u'zlet banâ-i lebde bâd-i kadem eyledi. Fî kıralla hamîşe fitme ve fesada pişo edüb hamvtre tarafî şehriyar-ı bilendi iktidara ifaat ve inkiyat üzre olan eflak ve doğdan voyvodalarınâ souğ-i ende-i eziyyet olmadan hâlî olmadağan sultân düşman-ı süz ve dosti mevas hazretleri el bî dia va bedayini suhte-i âteş kahra kin İdüb kar ve diyarını tahrip ve medâr-ı letisham olan raiyyet ve a'skerin'th'Alb etmez ifbed rikka-i ikbâl rûz-a efsun birle Edirne cânibine tevcih-i hüseyün buyurub Kenan Paşa kar fermayı müsneddi keyyâm-ı makamı oldu. Fî fevval Edirne sahrayı nâmazgâh mudrib-i hiyam /s.580/ celülü cân oldukda gemzer-i fsad-i hüsred İla kapucalar ketküdayı ireal ilunub hayıs-i kasbüs-sebk nekibu'l eşraf

a'llâme şeyhi efendi kazani mekkei mükerrerme nâmiyla' istanbuldan tard ve i ib'ad olunub Ankaravi rütbe-i valeyî nikabete is'ad buyuruldu. fî ailcade gelinde neyibinden şikâyet olunub Edime bostancı başısı olan celad-ı bed nihâd-i itmâm hizmei-i siyâset için irsâl olunmuş idi. Vardiktâ makâm-i hükûmette nayib-i cedia bulunup caniye bedel ol bî günahi şehit eyledi' icaptan Cafer Paşa bu sene-i seniyyedi donanma İle kara denize me'mur olmuş idi' Hayrâm paşa mübaşîr olduğu hizmet edasında acz va kusûr İzhâr edüb zâhira hükûmet-i Budîn'e talepkâr olmağın Cafer Paşa kayim-i makâm olmak nâmiyla Edirneye da'vet ve kaptanlık mansibî mirâh or Hüaeyin Ağayâ i'nâyet olundi. Cafer Paşa Varnâ iskelesinden çıkup safâyla orduyu hümayunâ vâsıl olicak Bayrâm Paşa makamında ibka olunub muhafa'za-i Budîn hizmeti Cafer Paşayâ ta'yîn olundi' Fi şâhnâz-ı bilane-i pervâz tâb-ı â'lî -i şehriyeri İle kırâ'lî gibî mahzuri şikare tahrîk-i şehbal-i rağbet etmeden istiknat edüb husûsen' mukaddemân ol cânibe istihba'rî otvar-a kiral İçun irsâl olunan şâhin Ağa tarafından kiralın fermânı âliye sureten kemâl-i İtaat ve İmtisâ'lî ahba'rî marûz pây-e-i şerir devlet-i mesîr olmağın vakı'-i mâl müktezası olan sulhü ba kitel hizmetivezîr urta'za Paşayâ tefviz olub' Rûmeli za'men ve erbâb-i timarından vesayirden altmış bin kadar üzadede a'sker ile ol efibe İrsâl va müstahkem taht-i hilâfet cânibine tevcih elviye-i câh ve celâl bu yuruldu' Fi evacürm muharrem sene 44 menzili evvelde bu abdi fakîr bî sūdûr-i cürm va bî töhmet ve taksir-i mezhar kahri kahrâmanâ olub Kibrisa nafi ve icla buyuruldu. Fi hamis-i safer mukaddemân Rodas'a irsâl olunan vüzerâ karîn-i afv olub der ikbâle avde mürehhâs oldular. F.m. Abesz Paşa şîr-i şimşire gedâ olub merhûm Ğâzî Murâd paşa ile hemelvor-i mezaz oldu. İstanbul kazazindân münfasil kacep efendi arpâ'lî ği olan kara karyeden dadhahlar rüttatri sea'det-i intisaba nayibden şikâyet etmeğın sahih davayi ve tercih-i cânib -i sadk-i müeddeadan mukâddem müala Recep sakiza nefi ve icla ile mazhar-i hitap türîel-acip oldukdan sonra nayib-i İhzar olunub ber smet-i zimmeti aşikâr olmuş iken sadrinin hilafî geriliği ile cümle Recep fakîr-i İtlak fermân-i sultânî bir bu çuk seney e tâhir olundi. Fi rebîil-evvel' kadi Hâlep A'zîz /s.581/ zade odbayi efendi hakkında beylerbeyi Ahmed Paşa iddüği ğarzül-ved garzi kârger alup ol mahdum i Kibrisa nefi ettirmekle zaminca iabat-i vücûd eyledi. Fî leczire-i Kibris sergrinde rehnüma olan merhûm Hüseyîn efendi mahdumi tesîr girit-i gurbet ile pester-i marazı nevte fütâue olub Lefkoşe'de Ayasofyâ nâmei mabet pişgahında turub-a rûnbâde oldu. Fi cemaziye'i-evveli Şâhin Aga kirâ'lî İle islâb-i zata'l-beyni sûtazanauin sulb-i raht-i bahşi a'kd i- düb elçi ile dergâhı mecdü ikbâle ruyi'mâl eyledi. Fi mim Mırta'za Paşa

dahî bmoa'l-istirza takbil haşıye-i besat-i cela'det' menat edüb hemran olan Rûmeli muhafızı Canpolad zâde vezîr Mustafa Paşa eyaletgam olan sofayâyâ. tevcih şemend- i a'zîmet eyledi. Fî cemaziye'l-ahire galtâ sarayında ihtirak vakı' olub sadra Rurndan mütekasid çeşmi Muhammed Efentti temaşagahi dünyayı bibekaden kofffi nazar-ı ragbet edüb elde düz ravza-i cennet oldu Fi mim hecavi rüzgâr-i nef'ü eli gar dar-i telhgân zehrinar-ı şemşîr-i bunbâr oldu. Fî şaşan sadarod-i anadoli i'tlbariyle naklbü'l-eşrar iken hussad'i bed-aihad efsadiyle darü'cani narâmullaha dela olunan şeyhi efendi bahri kılzende mütevar- i savar-i deryâ-yı rahmed pervardigarı oludi. Razedede-i kalen müşkin müdâd olduğu haberi hirkat esasi vezîr-i azam bir sene mukâddem istirded-i Bağdâd u feth memleketi acem mühimmatini tedârik ve a'dâd için Anadolu cânibine güzâr edüb' mennir okduğu hizmeti Hâlep'te bî kusûr-i edayâ bezi-i makdur üzre idi. Bu canipte dahî mühim kafclega'rî ve levâ'zîm-ı kişver sitani bî mucid-i fermân sultâni kadri kifayeden ziyâde hazîr ve amade oldukdan sonra şâhinşâh-ı encem sipâh hazretleri bed-el-i tihare revân tesbirinden Bağdâd istirdadi te'hir olunmak tedbîri üzre tertîb-i tug ve Â'lem buyurub bile hây-i rengarenk ile sabrayı Üsküdar nümune nümayı nakşeribin oldu. Fî şehri Râmazan' a'zm-i hümayün mukarrer olicak canibin Giray san ricalü'l-harpten olmamağın mansibî Hâni i'nâyet Cirayn arzani buyuruldi. Fi mim keyim-i makâm Bayrâm paşa İstanbul nuhafesasiyla ma'nûr olub murta'za Paşa sefer-i kayim-i makami oldu. Şeyhü'l-İslâm Fehy a Efendi hasbü-l emrû'l-â'lî bu sefer celîlû'l-eserde İkbabli misâl mülâ'zîm rükkâb-ı şeriu ibtieâb oldular. Rûmeli muhafızı olan Canpolad zade Mustafa ağa a'sker nûr-i şemâr üsküdar da orduyi hümayunâ vâsıl oldu. Kensili üsküdar'ın Sekban paşaa Mustnfa Ağanın kevkeb bahti mütelle olmak İla ağayı yeniçeriyan dergâh-i /s.582/ Â'lî olub kendînden beğliğden nazul müslihüddîn Ağa sakban başilik hizmetiyle istanbulda ibka buyurulda' Tasi-i mah-i şevval de bed rikka-i izzu İkbali biri mehzet-i hümayun vakı'. olub umûraen maltepe nâm-i maka tamu dak hizmeti teşyi' ila müşerref oldular. iznik menziline bir sula'rî mandu itdüğü için sulak başilerden birinin kellesi habbâb-i hûnbâr-i şetnşîr- i siyâset oldi' inarcik mesailinde imâm sulcani evliyâ efenui riayeti hatrıçün Süleymaniye medreselerinden damadi Seyyid Yûnus çebebiye itilafî kânûn Pei'a-l dirne kasasi i'nâyet buyuruldu. seyyidi gazide Anadolu beytâ lurbeyisi gürci Muhammed Paşa hizmetinde olan Kara Yi'lân oğlu seriyye başi orduyi hümayunâ ihzâr olunub bâr-i serden sebekbûr oldu. Çardakli aci bilinde kirmandan masul tutci Hasan Paşa mukadâmen hükümetinde reayayâ etdiği zulüm ve teaddi sebebiyle girifta'rî serfence-i şiri Şemşîr hûnbâr oldi' Bolvadîn'e

varilacak rûz-i fûrûzda gürce Muhammed paşa Anadolu a'sker ile leşkeri nusret-i esere vürud eyledi. fî. zilkade ishaklar muziinde Karaağaç kadisi nâminâ olan fakîr bî cürmü günahgerden nihâde-i hükmü şenşîr olub meza'rî ol diya'rî bilkateziyaretgâh oldu. Erkici Hânî nâm-i makâmda karâman emrû'l ümerasından Celeb Â'lî Paşadan reayâ raf' roka-i şikâyet etmeğan sersevdâ zedesi top çevkam tiğ-i beran oldi' val-i tayyi merahib olunub Konya'yâ bir merhâle karibî-i menzil mahat rihid karâr olduktu şehriyar-i bilondi iktidâr hazretleri bizzât ilğar edüb Konyâ kalasında mahbûs olan Araboğlu mustura şakil bed fercâmi temettü vasili şâhid-i hayâtdan ne'yus etdiler Konya'da penç rûze ikâmet ensanidda sipaheden erköylü hacı Muhammed ve Nalçacı Muhammet ve dahî ve ha'za eşkayâ giriftâr şemşîr siyâset olmak ile sarâyı muktezayâ riyaset buyuruldi. Sıdkı makalotâ itimad olunûr. Ba'zı bara'nber karbinda sakarozan çayırınanı makâmda vad'a müttekaydı arae olundukda a'ya'nî suemadan cevheri züde töhmet-i şûrb-i düHân ila sakin mahâll-i homuşan olub peygahı barigahda cesedi andahtâ-i habt-i seyyah oldugi leyl pür veyilde bir kimesne ile ortâk gezdu nütâk öğünden güzâr-i iktizâ eyledi. Meşail-i iltihabda ve meşaleciler habda olub' âlem-i eğyardan hâli' olmağın refikim bî ihtiyâr meyânında lüle-i duHân çıkarub kişte-i tiğ-i kahr İ olan biçareye karîb fîrûzan olan meşailden iş'al-i duban ve bu vad-i ğarib İklimi perîşân eyledi' deyü nakletmiş tîr. Kayseriye sahrasında nsabî livayı felek fersa olundukda Murta'za Paşa Paşa likasıyla bî icâb-i mucib kadısı olan bervezevi gökdereli zâde Ahmed efendl senmest-i selefe-i şâhâ'det oldu. Fî mim haval-i kayseriyede olen kariyye ve ahâlîsi celâ'lî istîlâsiyle etrafi perîşân olub ol zeyâ-i pür İntîfâ muettil olduğu manzur-i â'lî leri olıcak İstanbul mahelleti teftîş olub anda tevettün İden reayâ yerlerine icla olunmak için kayim-i mekam'a hükmi irsâl olundi. Hân'i mazul canibin giray istanbul'a vûsul bulucak orduyi hümayundan vârid olan hükmü cihân metaa ittibaen Boğaz hisara irsâl olundi. Vezîr Murta'za /s.583/ Paşa İle İzmir kadısı tevfiği zade Muhammed Efendi dînlerinde sabıka-i şikâk olmağın intihaz-i fırsat ve izha'rî buğzu a'davet edüb vücdüyet-l dayire-i şükudan nâbûd etterdi. Fî mim sahrayı Sîvâs mudrâb-i ortâk asimân nütâk olub yirmi gün ol makâmda tarhi esâs-i İkâmet buyuruldi. Hamis-i yevmi vûsulda silahdar Mustafa Ağa vezîr-i seni U'nvâniyla cürmi hümayun sultânenen çıkup u'mûmâ erkân-i devlet hizmeti tehniye edasınâ mübâ'dîret etdiler. Fî zilhicce menzll-i mozburda mazul heyler beğilerden keskinli Â'lî Paşa orduyi hümayunâ vâsıl olub' makeddemânî sülûk etdiği şıks makebelsinde mazHân kahr' sultânî dehr oldu. Gürûh-i bostanyon hadlie-ihasseden bir sefiye imrüz ve ferday

muhalazasında olmayub' hükkam-i etrafa hattı hümayun nâminâ tahvif ve taltifi müteddamin hattı dilber gibî müzevver kağıtlar İsâl ve bu târîk ile kise-i a'mâlî mala mâl etdiği marûz der ikbâl olmağın ahz olunub menzill-i mezburda ser hava peresti rübüde-i çıkan tiği humfeşan oldu. Serdar Muhemmed Paşa mihmaz olan şefar-i Bağdâd mühimmatını a'dâd için Hâlep'ten a'zm-i Diyarbakir edüb me'mur olduğı hizmete bir sene sarfı evkat etmiş İken sultân-i bilend mekan-i revân cânibine atfı inen edecekleri ahbarî tekîp etmeğın müceddîden Erzurûmda dahî levâ'zîm ve Mühâmed tedariki için muhafız-ı Erzurûm Hâlîl Paşa'yâ bir vecih isti'cal hükmü şerîf irsâl edüb devlet-i rûz efzûn ile azmı hümayun haberi vâsıl olcuk sera'sker dahî ol tarafa tahrîk-i a'zîmet eyledi 'nehri fîrattan güzâr itdüğı dem kethüdayı bevaban Şâhin Ağa vesadetiyle Hâlîl Paşayı fersude-i şemşîr külkukir etmek babında vârid olan Hattı Hümayun mezmuniyle a'mele mübâ'dîret ve ancak üçyüz kadar süvariyle Erzurûm cânibine tahrîk' cenahı müşaraat eyledi. Hâlîl Paşa ise hükmü kazadan ğâfil Erzurûm karbında /s.584/ Kerniş-i kenbednâm mahâlde nakib-i hıyam edüb vezîr-i a'zamın karb-ı vüsûlünden habîr olıcak kademi iclâl ile istikbâlî hedmad pesendidâsi karîn-i Tahsîn olmayub mansımı hayatı bî sebâtta ma'zul ve devleti şehadete mevsul oldu. Fi mim . mansım-i mehlûl Şâm beylerbeyisi Küçük Ahmed Paşayâ in'am olunub Şâm eyaleti silahdar Paşayâ i'nâyet buyuruldu. Hem evvel zamanda eyalet-i Budîn mirahar-i Kebir Nûsuh Paşa zadeye ihsân ve selefî Cafer Paşayı alet-i tiği telef etmek fermân olunub Şâhin Ağa mirahoru anın mahlulî ile çakırcı Başî Sâ'lî hAğa mesrûr oldu. Konyâ kadısı şġhela Muhammed Efendi tahsîl-i rizayı Padişâhî için sahtı ilahî iktizâ eder. Ba'zı ümara ikdâm itdüğı beyne'l-enem meşhûr olmuşdi. Lacerem gayret-i ilahîye şühedâ fakiri hasbu'l emr tekrâr Konya'yâ getürüp serbazarda sulb ve came-i hayatın sülb eyledi. Mezbûr kapıcı başî dahî ol sene hâne kılıç' kaftan getirmeğme me'mur olub tesadümi emvâc bahrı mevac ile sefâne-i vücûdî nâbûd oldu. Vezîr-i a'zam Erzurûmda pâşkeş-ü niyâz ve levâ'zam-ı a'sker tedârik ve ihzardan sonra sebakkâr-ı rûkküb-ı devleti intisaba rüyimale şî'tâb edüb Bayburt karbinde sinodavesi nâmı menzilde şeref-i tahbîlî damin iclâlâ makrun ve iki gün sonra yine Erzurûma avde me'zun oldu. Ilıca nâm-ı menzilde vezîr-i azam u'mûmâ sipahi İslâm ile riayâtı sea'det'ayâtı İstikbâl edüb rûz diger Üskûdar'dan altmış birinci mezil olan sahrayı Erzurûmda iki deryâ-yı a'sker zaferî neval mevcîriz ittisâl oldu. Fî muharrem sene 45. Sîvâs beylerbeyi behsinli Â'lî Paşa ol menzilde Tırabzon'dan orduyi hümayunâ kal'a kub toplar getürüb lakin cerayımı sabıkası mukâbelesinde cûsri istivâr-ı tiği âteşbardan güzârü mesned

hükümetinde kûr hazinedar İbrâhîm Paşa karâr eyledi. Kezâlîk yeniçeri ocağında sekka başı çaveş zade ve aşık Yahyâ nas seriye başı mazhar-ı kahr-ı şehriyar oldular. Fî mim. A'sker hadden efzûn olub revân gibî muhakkar kaleyi teshire bu mertebe tekellüfe muhtâc olmamağın a'skerden elli bin kadar adâm ihrâc olunub kadri kifayeden ziyâde hazîne ve ağırlık ile Erzurûm'da tevkîf olundi. Ve ol hilalde hilat-ı vezâret ile iclâl olunan silahdar Hüseyîn Paşa hidmet-i muhafâ'za-i hazîne ve a'sker ile me'mur olub mahı mezburun yirmi ikinci günü ikiyüz bin kadar a'sker ve yirmibeş aded balyemez top ve yüzden /s.485/ ziyâde şâhı darebzen ile mütevekkilen ala'llah azmı kişver-i serahseran kemrâh olindi. Ba'de tayyi'l-merâhil on altıncı menzil kale'i revân firâmeni olub hâlen hünkâr tepesi demekle iştiâr-ı yafteolan mahâl mazrâb-ı otâk gerdün nûtâk olâcak sünif-i a'sker cabhaHânedan kazma ve kürek ve barut ve fitil-i tazi olunub ferdedare-i şeb tare intizâr' üzre ârâm ve krar olindi. 'Fî 12 safer ol gece kamer mühür-i ziyâde Ruşen ve etrafa' kal'a meşaili encâm şemâr ile müzeyyen olub' burcu barayı hisâr üzre pâ'saf erler bidar ve her sevdîde güşayı intizâr' iken üçüncü saatte yeniçeri dalavereleri seyli revân gibî kal'a cânibine revân olub hâld-i âşiyân merhûm Sultân Ahmed Hân zamanında serdar Muhammed Paşa kırkinci günde vardığı mahelde ibtidâ metresi beşlediler. Ünlerine bir miktar metres peydâ edince taraf-ı düşmandan ati'lân top ve tüfenk taneleri ile niceleri üftâde-i hâk ve birkaç yüzü zehminak olub'tarafı sultân-ı bende navazdan kırkar ellişer kuruş atıye mecruhlara merhem 'şifasaz oldu. Dört günde üç metre s degıştirmek ile Hândak kenarınâ varılıb revân kalesi tahminen ancak sakî sarây kadar olmağın tarafı ğarbeden ati'lân top danelöri cânib -i şarkide a'sker içine düşardi. Kaptan Hüseyîn Paşa beş aded küp top ile zengi suyunun varasında gözci kalesi dimekle meşhûr olan tel'âli karâr edüb toptaşı ile emîr güne oğlu sarayını ve havâlî sinde olan belend vebâla binaları müteferrik ve mitelaşı ederdi. Bir haftâ aletteVâlî satı hidde top daneleri surhi seran husranı enzammâ peyâm-ı merk eblağından hâli olmamak ile medurı istihzarları olan divar-ı hisâr-ı cabcemahdum el-esâs ve bakileri dahî müşerref-i endiras olub o mahâleleri âmalı letayaf-ül-hayl birle set etmek için surhi serler sarf etdikleri sa'y ve güşeş bî haddi mü2id olma dığındanm mâda a'sker fîruzi eser ales-sihr yürüyüş tedarikinde oldukları ma^lumları olmağın üftadi câh-ı ümîdi olub eyyâm-ı muhasaradan sekinci günde burci barayı hisardan âvâze-i el-emân alemgir ve ol sedatı ğamzeden nime'l-bedel nâmeğ-i biahenin dar vegir oldu. Vakt-ı zuhrede omir küne oğlu yahmas kulı Hânın kethüdası Murat kethüda ihsân-ı emân ricâsınâ hâk der ikbâle rüyi'mâl edüb mesuli karîn husûl oldu. Rüz diger kâne oğlu dahî muhriz-işeref

tabil'haşıye-i besat-ı devleti menat olub /s.586/ zâhira mezhebî bâtil rafız ve ilhaddan irtida ve bin kadar etbâyla Sultân zafer nişâne itba' eyledi.Emîr güne ıglunâ Hâlep ' ve Murat ketHüdâya TırablusŞâm etyaleti i'nâyet olunub ErzuRûm tarafınâ irşal olunmuş ' iken nihadende rafız ve rafız ilhad üzre olub sultân ehl-i sünnet hazretlerine itaat ve inkiyadı zaruret ile olmağın esnayı târîkde sultân cihâne teslîm revâne sebep olan Murat kethüdayı bir bahâne ile i'dame ikdâm eyledi.Binâ berrin öyle bî edep rafızii bed mehzub hükümeti Hâlep ile ve mâl ve emvâl-ı Müslimîn üzerine emîn ta'yîn olunmak münasip görülmeyüb evladü iyâ'lî ve erzak ve emvâlî ile İstanbul'a isâl olunmak için mir miran Hâlep Ahmed Paşa'yâ emrü celîlü'l-kadar kadar irsâl olindi.kal'a-ı mau karbinde nasbu hıyam ârâm olunduğu gün dare's saltanadan peyâmı orefrehşnde eseri sultân alaâtđn nâm bir şehzade piraye bahşı Gülşen-i vücûd olduğu müjdesi vürud etmeğın ol şeb pertarabda şümü ve şemail ile mua'sker sultânı nemuden zer ve zerveşın olub hep sahade-i bilend eşcarı sâye esa nakşı hâk ve her birinde Sulunan emvâlî zahire ve batınâ bürde-i yağma giran çalan oldu.İsyanbul'a müjde-i fethi revân vüsul bulduğu günün akşamı her hesabı fermân bî derman mukarrebü'l-hazret essultâniyye Beşîr Ağa ve kapıcılar kethüdası Sâ'lîh Ağa mübaşeret ve ihtimâm-ı ile servazad bağı saltanat sultân Bayezid ve sultân Süleymân iki şehzade henüz misafîr hâne-i dünyâ-yı bî bekâde müddesi müsaferetleri tamâm ve ravzai hayattâ nişkeri ömürden şehîd gamı rüzgarı ferâmuş edübina'zm-ı biheşt-i benrin ve civârı mezâr-ı peder bizer cennet pâdişâhı encem sipâh hazretleri egerçi Erdebil ve Kazvin tarafınâ tahrîk şemendi a'zîmet buyurub belki kerem-i memleket I'râk-ı acem olan isfak-Hânı cevlangâh rahşı himmet sâhipkıranı etmek harerededeleri olmuş idi.Lakin deryâ-yı a'sker bî pûyâne İran viranelerinde kifâyet mikdârı zât ve sevate tedarikinde kemâlî usret olub husûsen karîb-i hücûm cünd-i sermadahî Seddi râh a'zîmet etmegın ol nîyet-i hayrı hateminin kuvvetten fîle kelimesini vaktı ahire te'hîr olunmak tarafı mi'yar tedbîri isâbet /s.587/ pezirlerinde kâmilü'l-iyar olub ferrü ikbâl ve husûl-i â'mâl ile tarafı Van'a revâne oldular. Fî Rebiutıl ahır serhaddi kişver-i acem olan kusûr nâm muhtâsâr kal'e pirâmeni müstezilli sayeban-ı âsmân -ı nişân oldukda iritfa ve metaneti cihetinden tahsiri sırf nakdîne-i himmete mühtâc olub fethu zafer müyassek olduğu suratte dahî muhafazası a'sır olmağın a'sker nusret eseri beyhude itaptan ictinâb olunub semti merâma imale ilcam ve mah-ı mezburun 18. günü Van sahrasında nasbı hıyam seryâ inti'zâm buyuruldi ol menzilde vezîri azam Muhammed Paşa Rûmeli eyaleti zamimesi ile ikrâm ve tebçîl ve duş-i himmetine birkaç gün Van'da ba'zı hedamet tahmîl olunub vezîri

mübârek tedbîr-i Kenan Paşa leş ker-i mensuri ile alaska feth u teshirle memûr oldu. Fi mim tuğşâhibend mahi üzerinden tabâhtur ve ve ihtiza'za âğâz edüb fermân fermayı hamis zafer-i enîs hazretleri şehri Bitlis karbıda darp hime-i nüzûl buyurduklarında hakimi olan abdal hâne ikrâm-ı zayr-ı mükrimi emrinde ihtimâm-ı tum ve şan-ı saltanat kahirlerine münasip ziyâfet tedarikine kıyâm edüb nevazes ve iltifât şâhin şâhı muizhiri olıcak mübtemic ve mubahi oldu. Bedrakka-iğ avni ilahî birle tayyi merâhil buyurduklarında sonra tasi-i şehri mezburda kazayı amed mühim kesirü'l-mehamet olub üç gün sonra vezîri azam dah mua'sker hacetse esere vâsıl oldu. ol menzilde kaptan Hüseyîn Paşa hidmet-i muhafa'za-i Mısıri ile me'mur terfî mi'yar-ı naksı pesend rüzigar ile rafî'ul-kadr sadrı sedaret-i Rûmdan züfnum â'lî m-i cünun Hoca zâde Abdullah çelebî bahâne-i kazai Kâhire ile hizmeti dergâhdan mazrut ve mecrûh olub üç dört gün sonra Anadolu kaza'skeriolan molla Ahmet-zade Nûh Efendi mansıbî mahlul ile karîni e'zaz ve istanbul'avüsule dek camius tedareteyn olmak şerefini ihrâz eyledi. Diyarbekir'de 13 gün istirâhattîn sonra riva-yı felek fersayı padişâhi desti te'yid-i ilahî ile 11. menzil olan Hâkim Hâkim Hânınâ dek şehriyarı bilend iktidârı teşyi' ve ol menzilde serhatlar ahVâlî ile tekayyüt olunmak için Diyarbekir'de kışlanmak üzere tevdi' eyledi. cemazêye'l-ahire fenni gıda çâşmide inkeşti nümayi â'lî m-i kaimi makâm bayrâm Paşa ta'mîr-i sur bahânesiyle dahiliye ve hâriciye hisâr civârında olan ashabın ve evkaf-ı mütevellilerin müsadereye mübadere edüb bi'samer-ı dirhem ve dînâr /s.588/ ve dînâr-ı idhâr eyledi. Silahdar Paşa tarafından Van mütasei'lim-i olan çiftelerli O'smân Ağa gâmez-ü ifsadiyle kadısı mantiki Ahmed Çelebî bir fehvâ-yı enne'l-belae müvekkilün bânnâtiki â'zîm-i Mısır a'dem olmak kazâ-i müberremenin tevkifi hülul etmegin ol hizmeti edayâ adâm gönderüb ismini sebt-i taritatüssüedayâ şühedâ ibtederdi. Fi mim mukaddemeden piraye bahs-ı safhâ-i südur olduğu üzere Kenan Paşa me'mur olduğu cânibe bal güşayı isti'cal olmuş idi. Yirmi üç gün muhâsara ile sulhen Ahaska'yı fethedüb etrafında beş'altı pâremuhtâsâr kaleleri dahî dahî hava-i teshir etdikden sonra tarafı darü's-saltanatâ imale ilcam kuful eyledi. Hahce-i ilmu â'lem-i ârayı sultân isnekmid nâm-ı menzilde tu'nezen mührü zamani oldukda mua'sker zafer-i esere vâsıl olub iltifât-ı husravaniye nâil oldu. Şehriyarı bilend iktidâr hazretleri mutaâb-i esrafı bertaraf ve tahtgâhı kadîmi müstağrâk-ı envâr izz ü şeref idlûb şehir ve tarafında kemâl-ı zinnet ve zib üzere bir hüftâde donanma tertîp olindi. Fi 15 Recep zabıt-ı yeniçeriyân Mustafa Ağa kaptan olub İstanbul kazasında hâlefî mim.iz olan birâder zâde Mahmûd Efendi sedareti Anadolu rütbe-i valâsınâ i'tilâ eyledi. Fi şaban

âm-ü ihda ve hamsîne ve â'li fde sadrazam Karâmustafa Paşa ol mejanda medrese ve sikaye binasıyla seyyieyi hasaneye tebdîl edince sebep olan vezîr-i etüde tadbîr-i hâlk-ı âlemden vâfir dua-i hayr tahsîl eyledi.Yeniçeri kitabı O'smân Efendi kâ'lem-i nâ mazbutu olub hattâ yüz kuruşa Pâ'dişâh-ı encem sipâh hazretleri ümemi şerifleri ile yeniçeri defterin teşrîf ettiğâ meşhûr olmağın dîvân kivan-ı ivanda nâmı cerîde-i keştikanda mestûr oldu. Fi Râmazan cerire-i bî feryâdı Kıbrıs bend-i mihnetten imdâd-ı faslı sübhâni birle âzâd olmamız babında fermân-ı lazumü'l-izan sultân-i şeref südur bulub müddet-i ğurbetîn yirminci ayı tekmîl etdiği rûz-i firuzda vatan-ı asliye vüsâl buldi.Kıbristâ mevkuf şeşdir.Hayret ve infîal odlumuz hilalde sebki aşınayı yok iken mücerred arhemü a'zîz kavm zül hükmi ile a'meli pişnehad ihtimâm-ı olub bapğotahor hisa-i muhin ve âlam-ı garik bahr-ı inâmı eden muhafızı Mısır Kara Ahmed Paşa ma'zulen deri devlete vüsul bulduktâ ba'zı müfeidîn telkini ile ferrisa-i şîr-i şemşîr-i kin oldu.Fi simâm-ı Sedat-ı Rukm bî iznihi Te'âlâ bu fakire Müslim oldukda merhûm-i merkumun /s.589/ intizâlî nden sonra bî-hükmi Mûsadere kalleslerinden mi'r Muhammed eline düşen sarayını muktezâ-yı şer'i mutahhar üzre yed-i adiyesinden tahlîs edüb kerîme-i salbiyesi dest-i istihkakınâ teslîm ile nevan ibkayı dîn-i mütehattimul-kza müyesser oldu.Edirne Bostancı Başası nâminâ olan mühin-i u'lemâ Sinan Ağa inhasıyla kadısı Seyyid Yûnus Çelebî Gümülçineye icla olunmuş ikea birkaç günden sonrâmaz harı afvüsafh oldu. Fi mimsadri refîu'l-kadr sedarettten fezaı kazayı Mısır'a tenezzül eden Hoca zâde Abdullah Çelebî terk-i himarhâne-i eiHân fânî ve azmı dareşşifayı rahmed-i rahmaniedüb karafe-i kübrada eivar-ı Hazret-i İmâm Şafii'de hattı rihi karâr eyledi. Fi mim Diyâr-ı gurbette refikimiz olan mahdum ercümend hakikatmend-i Behayi Efendi nâme-i azar-ı irsâl olunub vatanlarınâ avd ile hoş hâl oldular.Fİ MİM. sultân-ı zaferi nişân hazretleri tarafı diyâr-ı Rûm Behçet-i rûsum'a atfu inan-ı a'zîmet buyurdıkları daverikiş ver-i acem şâhı acemi'n ma'lumi olicak revân cânibine tahrîk-i tuğ ve â'lem edüb Murtağa Paşa ile vaha mukâbil olicak kadri a'sker olmamağın vakı'-i hâlî der-i devlete ve Diyarbekir'de serdara ârzû i'lam edüb nâçâr perde-ihisarda karâr-ı ihtiyâr eyledi.Hakkaki iki ayda ziyâde müddet merdâne hareket edüb ğiriftar-ı muzik-i hisâr iken Sultân-ı Kişveri ten olan ruhu hayvani muhafa'za-i şehristanı bedenden kasr-i yed edecek kethüdası Zülfikar Ağa dahî bir ayâ karîb muhasarâmeçakınâ tahamûlden sonra ferib-iemân ile adamın muhafazadan el çeküb kal'a-irevân dest-iistîlâyı şâh-ı bed peşmane düşti. Fi mim badez-zafer şâh-ı bed Güher Zülfikar kethüda ve muhafazada bulunan Sevindik Paşa ve memi Paşa ve Murta'za nâm

Beylerbeyi ve birkaç ümerayı ve ba'zı müteayyin ağları manevi istirkak ve mâ'dâtı itlak edüb ba'dettermin zimâm-ı hükümetin gelip Â'lî nâm Hâne teslîm eyledi. Mukaddemânı revânâ hücum. Pâ'dîşâh Sitare sipâh hazretlerinin ma'lumi olicak a'sker henüz pester-i asayışte bir miktar karâr etmeyüb hulul-i mevaim-i şitâ dahî genc inzivâda ikâmet iktizâ etmiş iken bir muktezâ-yı gayret-i saltanat muaccelen Yeniçeri Ağası Şâhin Ağa İrsâl ve u'mûmâ Anadolu sera'skerlerinsevamiri şerifte isâl buyurulub vüzeradan sultân zâde Muhammed Paşa ve Canpolat zâde Mustafa Paşa iki canipten a'sker sürmek ile me'mur olmuşlardı. Şâhin revâne kasdı diyarbakir'de serdara dabimün'akis olicak bim-i kahr-ı kahrâmani ile zöhresi dua im olmağın hengâm-ı şiddet sermâde ilgar ile /s.590/ Tarafı Erzurûm'a Rasankalesine vardıkta Anadolu ve Karâman ve Sîvâs ve Çıldır ve Mir'aş beylerbegilerin ol cânibe bir vecih isti'cal irsâl eyledi. Fi zilkade asakiri hacetse müesser Karsa karîh olduklarında peyâm-ı ğarib' fevt-i fırsat istikbâl etmegın beglerbegiler bu haberi hirkat-ı nâçâr Karâmani intizâr' üzre ol etraftâ olan Kars ve Ahıska ve çıldır ve bunlar emsâli kalayı ta'mîr ve muhafa'za ile sed 'süğür-i alm emrinde ihtimâm-ı tam etdiler. Serdar dahî Erzurûmda karâr edüb Anadolu a'skerin Revân imdadînâ sürmek için oh hattâ-ı şume kudüm ile canpolat zade Mustafa Paşayı güzareş'i pezîr olduğı üzre Mûsa Çelebî mâdesinde sabıka-i inhirâf şehriyarı muktezası üzre vârid olan hükmü kat'ıye intiyaden kethüdası derviş Muhammed Paşa varis-i mansıb-i mehlül oldu. Fi mim kudat kasabattan Masri Şihap Efendi Kaptan Paşa Hasan terbiyesiyle Sultân Cem hazretlerineintisâb edüb Selanik kazasını tahsîl ve zaminca arzanitekmîl eyledi. Fi mim sevapdid ba'zı erkân-ı devlet üzre Erdal hakimi Rakufeci oğlu mesnedi hükümetinderef' ve tebellün-i Ğabur ogluni anzın makamınâ nasb için südue eden fermân mütehattömü'l-i'zanâ imtisalen Budîn muhafızı Nûsuh Paşa zade bu sene cem'i cünud tertîb-i leşker nâ mahdûd edüb göle karbında nasbı hime-i karâr ve birkaç bin müntehîb ahkere tamışvar beglerbegisi Bekir Paşayı serdar eyledi. Sılantâ nâm-ı mahâlde takabü'l-i sıffın vaki'olicak hilâl-ı harb ve kıtâlde iki binekarîb Kâfir nisabı haytan bî nasip oldu. ol gece a'sker-i İslam kemalî şadgamı üzre orâm edüb tebâşîr-i sebahü'l-hayr tuluune müntazirler iken mivân-ı sipahide nagalı hilâf vaki' serdar-ı firâr etdi sedası peydâ olub herkes tahlîs mürği cân ricâsınâ düşdi. ol mahâl otrafı ise deryâ-yı vahl olub bî delalet-i rahber muhric ve müdhiline zafer müyesser değil idi Vahşet-i şebta'rî bim-i hucumi küffâr ve dağdağa-i firâr serdar takvit etmegın garibul diyâr olan ğuzzetâ sülûk'vâdi necâta müşkil serbazan-ı muyadîn-ı dîn padezgel olub az kimoune ta'rî-i hâlasu oldu. Ekseri giriftâr keyd-i âsâr olub teetmâye-i

yesa'rî olanlar bade zamân-ı bado zamân-ı bezli dirhem ve dînâr ile zencîr-i boladan /s.591/ rehâ buldi. Cenha-i sui tedbîr ve isnâd-ı taksir ile Nûsuh Paşa zâde Rûmeliye tebdîl olunub vezîr Mûsa Paşa saniyen Budan muhafazısınâ ta'yîn olindi.rüz-i firûzda Kaptan Paşa Akdenize a'zîmet edüb körpe atası mukâbelesinde darb-ı tdest ile iği pâre barbî kâfir kalyonun bend-i zencîr-i teshir eyledi. Fi mücrim sene 46 mukaddeme husuti me'mul birle tarafı revânden rücu atfa inan olundukda eyalet-i Şâm tekrâr mir miran Rûm Küçük Ahmed Paşa'yâ tefviz ve Silahdar Paşa'yâ Aydu ve Saruha ve Niğboli sancakların ve Kıbrıs haracı ile ta'viz buyurilub Ahmed Paşa Mısır muhafazasınâ irsâl olunmuştu.Ba'del-vusul şâhin mirahori Zeynel Hân Şâh hind ahdı itdüği bir büyük fil ile şehri zur tarafında ubur itdüği istimâ' olunmağın Ahmed Paşa fermânı üzre Ağarlından deli Dünyâ ve sarhoş Hasan Zeynel Hân'a rahzen olub ekser ashâb-ı fili âteş-i şemşire sipend etdikden sonra ol fili zencîr-i teshire bend ve tuhfe-i dergâha sultân-ıERCÜMENT etdiler.bu vak'adan şâh girâh agâh olicak Ahmed Paşa'dan ahzı intikâm sevdasıyla bî ârân olub elli bin kadar a'sker suhi mser ile mukâddem Hân ve Hüseyîn Hân ve birdahî Hân ve sultân hidmet-i mezbure edasınâ nâmezde eyledi.Mihriban kalesi öğünde âteş-i harpve kital felek-i peyvend ve gübâr-ı meydân-ı bend oldu.Fî rebü'lahir leşkeri adevi keşurâh-ı sipâh saferi destgahın zafî mertebesi olub Ahmed Paşa zafî mizâc pençesîne güriftar olduğundan mâ'dâ zelimdar dahî olmiş idi.Hakaki hafsirun Rüstem destanı i'nse edecek kahrâmanı cümbüşler edüb sürürü kızılbaşidarb-ı şemşîr-i serfiz birle mütelaşi etdikden sonra a'sker-i İslam yevmi sanide bir hükmi takdîr-i sübhâni mayil-i taraf-ı inhizâm olub lakin ol merdi medyan hünerva'rî nakdîne-i cân ve seyri şâhralı ğasada tamâm edince arsagâh harb aitizden bir kadem semt-i girîze meyletmedi.Saklı Erzurûm'da serdarın ğüşî güzârı olicak mukaddema Ahmed Paşa imdadînaalı cenahu'l-isti'cal irsâl itdilği kethüdası derviş Muhammed Ağa eyaleti Şâm ile bekam olub selâ'lî gibî nassed-ı hizaer muhafa'za-ı Mûsul oldu. Fi Cemadiye'l-ula' vezîr-i a'zam ol serhadde i'da tarafında kasdid ihtimniini sec etdikden sonra Erzurûm'dan meştayı Diyârbekir tevcik-i ri'âyet-i müracaat eyledi. Fi mim revân imdadında serdara taksir isnâd olunmağın /s.592/ Azl ile ta'zîr ve niğîn-i vezâret vefsir sora'sker ile Bayrâm Paşa tevkir buyurulub hidmet-i sâmi menzilet-i kayim makamı Kaptan Mustafa Paşayâ seza görüldi.Fî Râmazan Sultân ğayür hazretleri revân vak'asından ziyâde beynuzuloлмаğın guh ve sahrada himhayı sefid gun leşker-i semahnüz bir kara iken serdar tarafı Üsküdar'a gûsar edüb tedariki müham ahzû intikâm içü'nvânib-i Hâlep şehbaye tahrîk-i senem-i azinet eyledi. Fî şevval 'Rûmeli

sedarerinden munfasıl Hasan Efendi râhat âbâd â'lem-i ukbayâ müntakil oldu. Fî zilkade münmin nayibî cadde-i i'tidâlde bir ehl-i i'lm olub voyvoda nâminaclar zâlî min mezâlî mane müsait olmamağın intisâb itdüği Haseki Sultân deri devlet muhâne şikâyet nâme gönderip ammame ve canesiyle sebazaran bir dar etterdi. Fî mim Hân-ı ihsân sultânı nevâle girlerinden i'nâyet-i Giray Hân a'hd-i Saltanat-ı O'smân Hânedan barvak Kirmân sahrsâdıklarında arangâh kenat-i hümâyet-ihusrovani olub sarhoş neşîn örnek Hâniclanlara serfiru itmeyen Kantemîr üzerinedir-i devletten bu sudûri ruhsat a'sker-i tatar ile ilgar edüb Kantemîr ersen ve heyazan-ı âsitân râsitâne revân ve cümle ma mülki nasîb -i yağma giran oldu. Fî mim Sadrin hâne eriazi ile eşyane-ı gürabül-beyn olub Ebu's-suud zâde Sadri Fuma ve muayyid Ahmed Efendi mesnedi Anadolu'yâ zeyb-ü zeyn oldular. Fî zilkade ol hilalde Hân ordugahında Hâtem-i rahşende-i niğîn Hânı desti di erane intikâl etdiği avazesi intişar bulmağın meydân-ı kin mağrurları kemkeşte-i râh şu'ur olub i'nâyet-i tarafı banirden zuhuru muhtemel olan ğayileyi sed içen a'sker-i bî had ile semti sâhîle ilğar ve birâderleri Kağlağa Hüsam Giray ve Nûrettîn Sa'âdet Giray Ganib-i berden gelecek belâ def-i sûret-i itaat gösterip hemîşe intihaz-ı firaat olan kantebir birâderleri Selman miran ve Orak miran bir şebeterde meat-i şerap hâb-ı ğaflet olan tatar a'skerine dernede gerek ecelîle tusabık hücur kağlağa ve Nûrettini kişte-i şemşîr-i kin etdiler Fî zilhicce vezîr-i ma'zul sebekbâr İstanbul'a gelicek zahiri hizmet-i hazıme-i a'skeride sūdūr eden ihmâl ve kusûr bakiye-i cenası için ammâ hakikattâ mir-i develer kışlasun diye vilayeti Anadolu da cabca beddua on beşten ziyâde Hânlar binası takbibî ile mazhar olduğı beddua sebebiyle iki buçu ay sırça sareyda mahhue ve sevd-i hayât-ı mahduddan me'yus /s.593/ olmuş iken bene-i beladen rehâ bulup özi muhafazası hizmeti ile hâtırı mecbûr ve u'nvân-ı sera'sker ile anda olan vezîr Kenan Paşa dergâhı mekarim-i destgaha avd ile me'mur oldu.Fî muharrem sene 47 meclîs-i sadrazamda bir gün bir takrîb ile imâm sultânı münla yuşur Şâminin rütbe-i hayeiyyet ve isti'dada yâd olunub hazîr-ı fîl meclîs sadrı Anadolu muid Ahmed Efendi mevlanayı mezbûr için kendüye nisbet-i tâb-ı hümayun muğber olomağın hasbü'l-emrû'l-â'lî İmâm Şamimebahisi müteaddidiye darb-ı kâ'lem i'tirâz edüb sadrı mezbur'a teklîf-i tahriri-i töhmet-i acz ve kusûr olmak murâd etdiği malum olmağın ol vadîde tahrîk-i ikdâm-ı aklamâm ikdâm olunmayıp Arâb aşağı Türk yukarı kusası makus ve zâhira sûret-i ğalebe tarafı iamda mahsûs oldu. Fî mim Mir miran Kıbrıs eski Yusûf nâm'ı bir zâlî m mürtekim olduğı mezâlî m için hâs ve âm-ı nefir-i âm edüb cevami ve esvak-ı iğlak olunduğı vâsıl-ı sen sultân-ı afâk olmağın ba'de'l-azl

zâlî m nezbur ve lefkoşe kadısı acem zâde Mustafa Efendi hasbu'l-emr hâki âsitân devlet-i aşiyane runihâde ve ikisi dahî kapucılar otasında bend-i belaye rütade olub isti'lâm-ı ahvâl için kuz bekçisi Kıbrıs'a iral olundi. Ba'zı erkân-ı devlet tarafından Vâlî vilayete vârid olan mektuplar iktizası ile günâh kadı fakire mesned olmağın feyaze-i hayatı mübageret hadimü'l-lezzât ile munsed zâlî m-i mezbûr müjde-i nacatı maan küfte eyaletiyle mesrûr oldu. Fi mim. Hüsam Giray mukaddema i'layı livayı Cihân metâ ümre kalea ruhsat-idehül verilmeden sûret-i intina' göstereyledi. Kapu dan piyâde Paşa dahî hasbe'l-emr ennafiz-i sefeyin nefer-i keruyin ile magosa limanına ilkayı lenğeri karâr ve mevaide-i arkubiye ile bî-çâre nulfıkarı üftâde-i dâm-i iğbirar edüb der-i devlet-i nabe isâl etmek üzere yede' gemisinde ta'yîn mekan ve iki gün bezl-ü senuf-i nevazey birle sadr-ı nişim-i ivak-ı itminân etmiş iken yevmi sâ'lî sde haz vezierden üstâd-ı fen veğa celad-ı bod nihâd şa'ban Ağa yediyle vârid olan hükmi cihân mekan toban şerbet-i şâhâ'det iska olunub başı â'rız dergâhı bilene iktidâr' ve sesek mükîm gene tara-ı nesîr oldu. Fî cemaziye'l-ola sikat-ı rivatten mesnu'dur ki' tonbiser Zülfıkar on sâ'at nücuni kadar daryade karâr etdikden sonra kapudan Paşa işaretiyle techiz ce takfîn olunub güşe-i lohidde mekan-ı olundu'kda fevvere asakan-ı revân olmağa beşleyüb Avak limanında birkaç gün ilkayâ lenger ikâmet edübin /s.594/ Aldıkları enval-ı Müslimini sûret-i İslâmda olan liame misfî kıymet İtibarı tarat-ı vazaret birie mutarnâz ve kemân -ı takarrub ile muuazzaö olub bir iki günden sonra silahdar ve hâllü akdi ünûr-i cumhura medâr oldu. fî şevval. Hakka ki kanet cane-i zeyb-i isti'dah ol teşrîf-i latîfe sozaver olub az zamanda zad-ı dîn ve devlete layık nice a'mâl-ı hayra masdar ve dua ve senayâ mazhar oldu. fihâl-ı gülşen üzsü ikbâl şehzade sultân Murat sırsır-ı ecel-i birie iftanie-i hak-ı aden olub cadden macidi Sultân Ahmed türbesine savide-i nehdi lahd oldu. fî sik-kade sulmü u'nvânda fayıka'l-ekran olduğu cihetden tedbîr-ivezîr üzere Ruelinde begisi olan Fayık Paşa'nın utüvü toğyanı dâire-i tahammüleca bedr olmağın Sofyâ kadısı mencer-i ilakâb muizzeddîn Mehmid Efendi bî ihtiyâr-ı tark manıb-ü câh ve ref'l raka-i şikâyet için aznu sergâh-ı padişâhamgetdi. Fenah edüb tevzi cûsulda müsâde-i baht-ü devlet-ü himmet ba'zı mukarraban hazret sutan getdi. Sitane aran ahvâl eyledi. Nema'dem büyük miraher O'smân Ağa Rûmeli eyaleti ile ielal' ve fayık-ı amakkif câh ve velale ihzare kapacılar ireni olunub ba'de'l-vûsul müvazene-i kelisat-ı tarafeyâ için huzûr-i hüsayında tasviye-i hasmın buyuruldu. Dâ'lî yıl-i akliye ve beahini nakliye ile zevaenayı mezbûr tanvir-i naddea edüb hasmı câhid-i ekker ve lahika mürtekib olduğu mezâlî m-i danan afz ile mestûr olmak

mertebesinden dur idüki sefha-ı bal sefal al sultân-ı mahâlledu'l-ikbâlde nüntekış olan vezîrin tezarru ve niyazı sultân serefrazi imzayı a'zîmettem tahvîl etmeyüb şemşîr-i intikâm ile idanane ikdâm ve bu a'mâl bideyyi sebt-i caride-i hazenatü'l-eyem etmehabı evveleden beru vezîr-i a'nım müsred-i izzu ikbâl ile müreffehü'l-bal olub hükmü fersand bî menazi ve mezabim-i mülki O'smâni'de sarı ikem ollahdanı Yusûf Paşa zuhuri ile bâzâr-ı i'tibarı naveien kasıd olduğundan bî anan e huzûr olmuş idi. Çünkü sücerred-i temşit garai faskü için ailehar Mustafa Paşa ve Mesuh paşa akbe ve mülkü Paşa Lâ'în şey'e hedeftir telef ve mütelleka. Fî şevval hayf-ü etsus' bağıl saltanatâ nüşu ve nûma bulub zinet-i etsayâ /s.595/ dostgâh-ı câh ve celâl olmağa seza üç nihâl teze res revza-i vadisîne piş nihâd-ı ihtinum e silahdar Paşa vesayir rûkbayı devim dergâhı cela'det ve câhdden teru ve ib'ada say ve ikdan edüb ikaz-ı fitne ve fesâd idün ve zîr-i bed tedbîr kema fil-evvel pester-i istiklâl ve istibedda mestağrâk-i hâb ve huzûr ola duyu sarir-i sa'det-i nesire ser zamirlerin takrîr ve ikanet-i şâhid rüz ile müdde'âların tesvir etdiler. Kad kilezâlî k sene sıdkan ve sevâb ile etfa-ı mayire kahrı kahrâmanı ricâsınâ yemid mev'ad-i mühuddan iki gün mükaddenbî cûdur-i fermun-i sultâni teb-i deryada sînem Paşa küfenine hazır olub taraf-ı saltanat-ı alet bidan bir miktar muvehaze ve i'tâb ve azun canibinden eyzan-ı bî hisabdan sonra mevkuf demgaha babe etmek babından bostancı başiye fermân-ı â'lî sedir oldu. Ağayı mezbûr Paşayı makbû rihuzuri hümayından kaldırıp Ağalara mahsûs olan mekaz'a götürmek için hadika-i sultâniyeye dâhil olicân bergeşte ikbâlî suunuf hayli a'mâl ve müvekkileri iğfal edüb demîr kapuda hazîr olan esebbî rahva'rî süvarubu şu'urane panihada-i veledi-i firâz oldu. İzdıraptan dervâzesini seddü zaminem makâm-ı mükabele ve mukâtelede kıyam'a güşeş-i bî had eyledi. Lakin müteallikat ve havaşı bu güne fosâde ikdamden tohaşı etmegin ançer debdil-i came e costar edüb mütenekkirane sûret ile bam-ihârem surayâ suud ve bim-i cân ile bir köşeden taraf-ı hârice ilkayı vücûd eyledi. Ol bergeşte rüz-ı garin firârı sem-i eşref-i şehriariye vâsıl olicak fücce-i ğazab-ı sultâni sûtelatümü'l-savac olmağın ker ve bostanyan-ı sudrâh girîz için deryâ-yı muciriz gibî sarây-ı vesîr cânibine akub deyir sundar etrâfını ihatâ etmişler idi. Vesîr-i hakkurkevkeb-i ikbâlî iade-i devlet-i mensur gibî sakıb olicak ol mahâlde hazır bulunan iki bostancu hâşâ ferik-i ğâ'lî b-i saltanat olmak sevdayı hamî damınâ fütade olan bî çareyi giriftâr. Ve şikarların alub keşan keşan a'zm-ı dergâhı şehriyarı devlet-i nedar ittile seyruruyi hûn âlûd dest-i beste vepa şikeste her cenibe nigâh hasret ederek gederken Hoca Paşa çarşusunda bostancı başı ğarim-i mütekazii ecel gibî irişüb ola mela-innas gerden canın bend-i hemendil

vücûduni âteş i kahra sipende eyledi. Fû sühne'y-kadirü'l-kahhar cesedi birkaç serbete tebdîl-i mekan ederek bermak kapu kurbunda binâ etdiği türbesîne vâsıl olub nik ve bed a'mâl ile defîn-i zîr-i zenin oldu. Fî mim Hâtem-i vâk'alet-i kübra kapuciler kethüdası ile muhafız-ı dures-selami Şâm olan sultân zade Muhammed Paşa'yâ irsâl olunub Kenan Paşa nüsred-i vâlayı kayım-i makamiye i'ttîn eyledi. Hemân ol şeb beyne'l-işâin yeniçeri kethüdası Ağa sarayıza da'vet olunub makhur-i celad-ı ecel ve rahin-i sui a'mâl oldu. Ol bed nebâd dest-mâye-i ni'met-i evladdan bî nasip olmağın dest-i tenellükünde olan ecnes ve nukud'î nâ nak'dud taraf-ı midîden masbut vürud-i nâ mahdûd hazâne-l sultâniyeden nüfrez olan sedveli kemiş Fî'l-evvel asli ile mahlut oldu. Şeyhü'l-İslâm şerefi-i karîn oldukdan sonra /s.596/ fethi fıruzi olsak dünsini edâde tevdi' etdiler. Yahyâ Efendi mansıb-i bî bekâ-i dünyadan münfasıl câh-ı â'zîm-i rahmed amim-i rabbı kerîme vâsıl olub Hoca zade ebu saad Mehmed afenah eb-ü ceddi krâmlarından mevrûz ola makâm-ı lasmu'l-ihtirâm meşihat-ı İslâmiye ile ikrâm olundi. Fî otuz sekiz vezîr-i a'zam ba'oe tayyil'-merâhil der-i devlet-i nevâle vâsıl olub yevsi vüsulda Üsküdar ve İstanbul'da azim'î alay tertîb vebu takrîb ile etrâf-ı biledda olan o'dayı bâd nihâd-ı inzar ve terhîb olundi. Fî ğurre-l muharrem sene 1054 min bn'di nakşibendiherir-i tahrîr evvelçağımız süüt-i ğaribe-i kester-itebeddület zaptı Ta'ahhüd-i sininmaziye de mesluk-i kadîm kalen ihtiyâr istüğimin ihtisar vadisîne nisbet-i iltizâm melayelzem gibî olub it'âb-ı hâne ve izaat-ı madâd ve teksir-i sevdâm ğayri netice görünen lakin huşmenden rüzigar nazar-ı i'tibarında hilâf-ı manad-ı hafz ve raf' ve temkîn ve def-ü rizyet-i adani ve idhâl-ı ecânib ve ter-i mûraat-ı cânib -i rûsun-ü meratib-i nev-i ğerabettem hâlî olmamağın sıhha-i ravzatü'l-ebrar bir miktar o rüşüdden dahî hissedar olmak taraf-ı ihtiyâr olundi. Ma'zur-i dar mükaddema Azak istihlasıyla ne'nûr olub bî hükmi'l-ümur merhûne-l bî evkatiha haib ve ayip olan Hüseyîn Paşa ki' Bosnâ muhafazası hizmetiyle der-i devlete rüyimalden mehcur olmuş idi. Ma'zulen hak-ı dergâha cebîn-i fersa olub vezîr-i a'zam ilkasıyla hemân ol gün mühafenâ-l Bağdâd nâmıyla nazar'ı sever dest-i temellük-i sultâniye teslîm eyledi. /s.597/ piyâ nar-ı menzilde mısıriadâm iki kadirga vâsıl olub muhafızı Mısır. Fî mim Şerir-i fitne fen tercihi hasan Vezîr keşfiniyyetîn müsteşâr ve mühtenisi olub mezhurun zemân-ı sedaretinde südur eden her kardım nedar ve laenelingüerreşi vaidînden tehaşı idmedîn meâ'lî ne muin vemâye istizhâr idi. Rodos'a nefî ve icla ve ba'de'l-vüsul kafes-i cismi mürği ruhdan ihla olunub mâye-l fitne ve fesâd olan vüsud-i bed Budîn'den safhâ-i hak-i pâk oldu. Fî mim. kapudan piy ale Paşa ile vezîr-i a'zam beynlerinden kadîmen masad olub sükkân-ı keşfi-i hükümet-i

adevi cân eline Müslim olicak ol merd-i mücâhid fî sebilliah bî cürmü günâh ğataher lütte-i nâ kariyâb-ı şâhâ'det oldu. Fî diriğ-i vesdi hayıf ki' öyle bir merd-i mey dan-ı hüner ve çapeksüvâr müzmar-ı guzan kişte-i seyfi gandr olmağa seza görölüb dîn-i devlete undan nice hidmet-i zühuri me-mul iken zehi mürd-i hurd mürdebî pervakı' mecerded-i temşit ğarızı fesid ve ahzi intikan için ve bu güne berkar-ı nâ sevab'a masdarı olmağa irtikâb itmekle dünyâda vezîr-i a'zm munzam olmağın Şam'dan ma'zul olan Tulumek zade A'bdurrahman Çelebî İstanbul kazasınâ neyil ve bu güne zafer'e hareket ekseri şüyühl târikâ hüznü meâl hâsıl olubin tafeili müetakil bir kitap uhdesîne tahmîl olunmağa layık eser'i celmildir. Fütuhut-ı Murat Hân sihrini müteahhid olan zafer nâme ti'liğimize ta'lîk nazar edenler izin vecih icmâl-ı vâkıf-ı ahvâl olurlar. Nakşî günagan nemayı vadii nirenk ve füavn-i eflatun fenni sefahat ve cünuni müteayyid ve müteğnlib emîr hekîm bağı toriib nâmı menzilde berhasob hükmi hümâyîn en dirbemden ziyâde Afyan istismâl etmegin tarafa ma'cun vücûdi bed budi te'sîr-i havayı fenâ ile fâsîd olub güyâ ki tabîb hazık dar ve hâne-i takdi-i kânûn-i hükümet üzre şerbeti oftimân hüsnin tedbîr ile hat-ı reddi keşâfet cismü canın mizâc-ı â'lem imkandan izale eyledi. Fi mim Hânzili mezburda çul hakimi ebu riyş oğlı hak-ı der gaha ruyimel edüb mazhar-ı sınıf istifat-ı sultân-ı mahâllödü-l-ikbâl oldu. Bireçik nâm-ı menzilde eyub kadısı zeynelabî-dîn efendi mansıb-ı riyaset-i otbayâ ceza görüldü. Üç bigar menziline şürbî dühâne ikdâm yöhmeti ile esnafı a'skerden onbeş kadar adâm envei' siyâset ile lahik rehrovan-ı a'dem oldu. Fi mim revhayâ karîb cilâb nâm-ı makâmda Bayrâm Paşa'nın âfi'tâb-ı sabihütu-l- id vücûdi mütevarii hicâb sehâb-ı adâm olub şâhbâz-ı belend pervâz /s.598/ Pervâz mührivüzerat uzmi lisânı arabda lakâb-ı müstebâb tayyar ünvaniyle aride-i müesser ve Muhammedi olan muhafız amed Müstafa Paşa zade farkınâ sâye ondaz oldu. Fi mimbahri hâl ol biçareyi arzı mübâreke de mütevarii hak-ı mezâr etmek münasip iken sûret-i luluada olan kötebin vezâhir pür set ba'zı mahsusları destür-i mezbûr mukaddemân İstanbul'da emvâlî habise hurcu dere defter-i seyistında daro etdiği karhaneye nakl ile zaimlerince ri'âyet-i hizset-i ahret etdiler. Acı göz nâmı menzilde mua'sker-i firuzi esere Erzurûm'dan ma'sul Gürca Muhammed paşa'dan beş dil ve yüz kadar beş vâsıl olub gurbî dühân töhmetiyle aşğa bölük veznedarı mazharı ğadâb-ı şehriya'rî oldu. Fi mim sahrayı emmette vezîri azası mahriz şeref takbil-i damin iclâl olub Diyârbekir eyaleti Vâlî Şâm Derviş Muhammed Paşa'yâ i'nâyet ve anın mahluli ile silahlar Paşa ri'âyet olundi. Fi mim Mûsa'â'det baht ve ikbâl ile güşe-i damani mukabbel orbâb-ı münasip ve pişgâh istani mezdendâhâb-ı

meratib olub mim nigâh tevcihi acube-i tehr ve edhuke-i afâk-ı yadigar diyâr-ı büşak isayı herkiye nice ebtere hzezîr kadar kedrü i'tibâr rağmet ve iştihâr veren rüznâmei İbrâhîm efendi corohin nâmı meniilde rügerdân â'lem-i fânî ve â'zîm mülkicavideni olub cenâzesi Musul'da Hazret-i Cercis mezârı civarınâ idsal olundu. Fî cemaziye'l-evveli Musul'da şan mezoharom şâh tarafından envai tuhtü taraf ile ola gelüp sınıf u nevesiş ve ücret ile nuksi'l-merâm oldu. Fî cemaziyel-ahire' Devşirma nâmıyla güzârlarından salkal keferesîne müstovli olan Turnacı dağı derviş ağa itmamı hizmetten sonra Musul'da muaker zafer-i esere vâsıl oldukda emvâl-ı reayayâ italo-i yed istîlâ olmışîr. Deyü pişgahı barigahda Meyân-ı yeniçeriyan ve ipahide giriftâr-ı serpenç şemşîr-i kurban olmuşdur. Fî mim fukara-i reayadan ortâ kel sükkânınâ Mûsallat olan yayâ beşlerinden kazağani Mustafa Efendi dahî Derviş Ağa'yâ refik târîki a'dem olmak için kayim-i makâm Mûsa Paşayâ hükmi Kat-i irsâl olunub ledeyye'l-vûsul medluliyle a'mâl olundi. Ol zümreden sağ kola geden Deveci Mustafa ağa itmamı hizmetten sonra orduyi hümayunâ aziset üdub esmayı târîkde Turnacı Başı serküzeşi mormu' olmuş iken beyne ikdâm ve ihcam vâsıl oldukda nafizü'l-kelime ba'zı şefaa ile mazhar-ı afv oldu. Menzil-i mezburda u'mûmâ leşker-i manzura biner akçe ir'am ve ErzuRûmda ma'zul güret. /s.599/ Muhammed Paşa mukaddemânı mahsul olan mirâş eyaleti ile ikrâm olundi fî mim. Eyyâm-ı ikametden on birinci gücde ben rıkka-i bahtu devlet ile Musul'dan hareket olunub nakiyan nâmı merhâlede ErzuRûm muhafızı Kenan Paşa raven tarafınâ ilgar ve Hâkim-i seven gelip Â'lî Hân ile eski Rovân öğünde tertîb-i saf karzar edüb a'sker İslâm biavnihi te'âlâ muzaffer ve menzur olduğu haberi vâsıl-ı munaker daverdadger oldu. Orduyi hümayun tayyî ve Hânun edüb teşrin-i seninin sekizinci günü mahce-i ri'âyet aftâb tâb küreil memleket-i I'râk arabı Bağdâd biheşt obud pîr emninde lamsiu-leşrak olicak vezîr-i azam sevkiyle hilâf-ı ream-i ma'hûd serdazan ak kapu ve karanlık kapu mabeyninde olun hâlî sahra mukâbelesi hime ve hargâh ile zeyn olub istishâb olunan yirmi para kal'a güb toplar vezim-i azam ve kaptan mustafa paşa ve muhafızı anadolu Hüseyîn paşa metreslerine vad' ve teraib ve alessihr sedayı hizbet fezaı birle indeyi dîn fezhîb olundi Fî rece Bağdâd muhafızasında olan vera'skerler devör-i gazanîfor hazredleri bizzât azmı sefer hacede eser buyurdıkları haberide bayer etmeyüb serdar-ı hilver i'tikadiyle mağrurane makâm-ı liccü hisamda kıyâm etmişler iken in'ikası kâb tahayyül birle hilâb-ı ızdıraba düşüp mürği canların bir torikle serpençe-i ikâb kahru ikâb-ı sultânedden tehliis heddi imkanda değil idüğü münayan ikca bî hukmi ısırar imtidâd-ı eyyas-ı hayât çond ruzo için tedârik-i sebâb-ı

müdefaa babında bezli nakdîne-i iktidâr etdiler Ammâ eyyâm-ı mazide istirdâd-ı Bağdâd için terfi-i riyaet cihâd eden hafız paşa nehnehri şite karîb olmak mülâhazasıyla karunlık kapudan ve husrev paşa imâm-ı azam dervâzesi tarafından mühasara edüb bu def’a dahî öyle olur itikadıyla Hâkim-i Bağdâd ve onâ imdada gelen Hânlar makdurların ol canibî teşyidü ihkammâ serf edüb vezîr-i aset nezîr Hasan tedbîri ile hilâf-ı me’mulları zuhuri tayife-i kızılbaş kemal’ı infial ve telaşiye düşürdi. Maba mezburun on sekizinci günü şehrin dahiliyesi dökülmek için silahdar paşa hüddamı kuşlar kalesi cânibine nasbı hiyam edüb murşî car-ı adüvviyi ğiker için sinüfî edevat tertîb etdiler. Muhafız-ı erzurûm Kenan Paşa eski Revan karbirda olan vak’adâm nice karvar beş ve on beş dil dört kere nay ve bir Hân tuhfe-i dergâhı edüb ordugaha vüsulundan a’sker-i İslâm şad ve hürm ve Bağdâda olan Kızılbaşlar mâtem etdiler. Fî mim on beş yirmi günde vezîr-i a’zam ak kapu /s.600/ Kalesini ve yeniçeri ağası cıgale zade kalesini ve kaptan Mustafa Paşa ve Hüseyîn paşa dahî ikişer kaleyi ziruze edüb cemân sekizyüz elli sekiz zim’ yehake beraber oldu. Her koldan sedamet’i kavari’der ve divar-ı nisardan daf-i mevani’ edüb külliye metres değişerek tâ kenar hemdeke varılmağınâ birkaç def’a hezârbiran aduvvi şiker hücûm şîrâneleri sadir olmuş iken vezîr-i azam mebada dâhil surda hendekler ve metresler olub leşker-i mensura sebeb-i irtiaşî ikdâm ola deyü kal’aya metres ile girilmek tedbîr-i isâbet pesiri ile imzayı fermanı te’hir etterdi. Ve hendek doldurmak için a’skere ikiyüz altmış bin kadar torba teval’ olunub yevmi mevcûd ma’hûdda cümlesi ol hizmete mühabeşîr olan seran sipâh marifetiyle mahâlline vâsıl oldu. Her vezîr kendi nâmzedi olan canibden hendek doldurmağa bubeşeret edüb ol çahı amik-i arzı mellese ve müstakîm-i târîk etdiler. Eyyâm-ı muhasaradan otuz dokuzuncu ve mahî şa’ban ın on yedînci günü vakti zöhörde berken nev’en sayeben istirâhatâ varup hendek kenarları bir miktar hâlî olmuş idiki ba’zı serden geçtikler birbirine sangi ondâm lağ ve latîfe olarak semend-i ğayrete süvâr ve kamuran-ı târîk-i hisâr olub şâhbezan cân çıkarı Rûm mukâbelelerinde olan harap kalelere şîrâne hücûm etdiler. Enkam-ı licaü hisamda kıyâm eden surhi saran ile kavgayı büyütüp âteş-i coug ve peykar-ı şerare bâr oldu. Bu hâlden süduri ile yürüyüş oldu. Mülaha’za edüb i’nâyet-i Hazret-i ilahîye tevekkül ve muciazet-i Cenâb-ı rebeviye terassulden sonrasel şaşıîr-i hidmet ve darkı topla yaktıkları kaleler casibize a’zîmet etdiler. Vezîr-i azam osnai kaRûmiyyet iltihuman keyfîyet-i rahik-i muski ol-hiyam cam*ı şeha’det ile sadri mişin ravza-i rıdvân olub mukadiem pederi mustafa paşa Vâlî i Bağdâd olan imâm-ı azam mezârı civârında nefsi için a’dâd etdiği mekanda mastûr kabri pürnûr oldu. Sâl irtib hâlî

içün bu fakire layık olan tarihtir. Gülşen-i cennet ola seneliğçağı ol vezîr aztovdo tedbîrin moah hâlî nden sultân mukailadü'l-iklîmi hasretleri agâh olicak ruhûnâ ruhfe-i dua ihdasında semrekaptan Mustafa Paşa çarbeleş ivan vezâret-i uzmâ'ada refulşan ve silahdar paşa kaptan olub seran sipâh imtimâm-ı ve a'sker nusreş-i eser sa'y ve ikdamıyla şebihen gam az kaldı ki muşâhade-i şâhid-i zafer müyesser ola. Mahazil'i kızılbâş hezan sürûzar ile pes perde-i zehl-i fam Şâmda ihtîfâ edüb enoam-ı kar. /s.601/ Nice olacagnâ karâr vermeyin nacar subhidem kilelv buruci hasardan ol-acân sedasını bilene ve istidayı afvı sultân er cümend edüb Hâkim-i Bağdâd Bektaş Hân nuvid olsan ile hak-ı dergâh -ı mecû ve ikbâle ruyi'mâl eyleci. Fî li şaban şâh tarafından Hâkim-i Bağdâd imdna'ınâ gelen bir fetteh oğli ve hâlefî Hân yarı Â'lî tan ve nakdı Â'lî Hân vesayir Hânlara dahî Bektaş Hân vesadetiyle hattı emân verilmiş iken ol fitne sazlar mekru hadiadır neçesin Hân ve seker hateste eser dahili şehir olacak yerlere barut ile memlu nakıbler peydasinâ âğâz edüb mücâhidîn dîni sühte-i âteş kahru kim etmek tedekinine oldukları mukarrer olmağın sa'mi fasidlerince ahzı intikâm içün mubalşîr oldukları karnah encar henüz karîn-i itmeri olmadan semayen-ı şirdil rafiziyan peymân kesli amâ'lî hüsren malların iblala isti'ani edüb manend'i seyl ol tarafa meyil etdiler. Nakam-ı müdâfa'ada kıyâm etmek sevdayı hemî damınâ fütade olan bir fettah oğli ve emsâli ile bir miktar idare-i cam-i şemşîr-i Hân aşam olunub aher kar el nebğarlar karanlık kapu cânibine fîrâ'rî vesile-i imtidâd-ı infas madude-i hayatı müste'ar bildiler. Girdâb-ı hayret ve ızdırabdan kenar-ı selâmete vad-ı kadem eden sarh-i saran mübakuldim tekrarvegide-i niya'za sorâğâz edüb mazhar-ı efv ve â'tîfet sultân bende nevez olduklarından sonra şâhları dergâhınâ hizmete ruhsat vereyledi. Lakin kevanda silahlar ile getmege mp'san olduklarının karârı görüldüğü cihatten bu def'a teneffünü şemşîr vesnir ederat derugir ile gitmelerine izni hümayun olmamağın ol bedallanalar muhâlefet ve inadı murâd idînüh hüsbü'l emrül â'lî ol heVâlî de yine âteşi Hânrb ve kıtâl istini eyledi. On binden riyâde surbî ser gülHân fenâda hakenter oldukdan sonra iki bin kadar bakiyyetüssüyuf ile Hânları narin kal'aya iltica ve anı canlarınâ genc oman olmak ricâ edüb yekşebane rüz-i dâire-i inkiyaddan bedrû sûret-i inâd ile cilvegir oldular. Rûm diyor vakti sühürde bazıyı celâ'detleri bir taft-i dest-i himmet önciyesi şîr-i savlet olub şike firâz-ı tığ-ı kunpaş sekiz yüz kadar kızılbâş ile dost-i beste pigahı otâk-ı hümayunâ ihzer olunub müteayyinleri kapucular kethüda odasında mahbûs vesayirleri nasîb -i nüsâb-ı hayâtdan mayun oldular. Ol hün büyük sirahoz Hâlîl ağa müjde-i feth ile İstanbul'a a'zîmet edüb otâk-ı hümayun husrev anı tebdîl-i mekan ve

imim-i azam kanuni karbında bestî besat /s.602/ seye-i nâmü anâm eyldi. Leyle-i saziyede Bektaş Hân hemmi hazret hezüman ile fec'eli terk ra'sül-sâl siracân düb nikabı mat'ı ile mütesarraf olduğu metruksâl cümle malı ile şâh sabından pederi hakın-i kürdistan her Hüseyîn banâ isad ve mahsûs olan bunlar makayyeden Diyarbekir'e isâl buyuruldu. Şâh taradından kendisi Bağdad olan şekil sadurzağın muhtefî olduğu gene girinde girîbân ile görüp hakai şenşîr-i serfiz ile hak-i heleke şalatan oldu. Gi eyyanda şet-i ziyâde mahhit olub kelek ile Masul daftardarı Abbas'an binayâ müşerrefü'l-indiras vücûdi mahdül esne oldu. Abat yeniçariyan Çok insân ağaç mir miran Bağdâd yeni çeri ağalığı ile rikebdar Mustafa dilşad olub kazası iktizası falıdı ricâl ile şâh kalı müderriad tezkreci Mûsa seza görüldü. 01 hilalde aslan paşa oğlu kavzası zzaret ile mazharı iclâl ve mutusarruf olduğu rümeli eyaleti ile vavur ald paşa karîn etifet sultân-ı muhâllled-ül-ikbâl olub manâ-ı eyaleti ruandil-i tekrâr gürcü Muhammed Paşayâ teslim ve müjde-i feth ile istanbul'a geden mirahor Hâlîl Ağeyâ izz-i eyaleti meşhûri terkin olundi yerine mirahor seni ebşer Mustafa Ağa hareket edüb mahlulunu ahar ketgdası teyheli Mustafa Ağa mevsul oldu. Bir seneye tabdil olunâ mirharâm Trablus Şan şehir Paşa yerine Derviş Muhammed Paşa naklü tahvîl ve evvel autaserrîf olduğu eyaleti Diyârbekir ile salahdar melika ahmetağa ikrâm ve tehcil olunub mukarrebü'l-kamret çakadar siyanüş ağa silahdar oldu. Hazret-i imanı-ı a'zamn ve şeyh Abdulkadir Geylani vesayir mükerreban dergâh ile mürked-i mutahharaları anarı şenin-i şîadan tethir ve dane-i top fle rahnedir olandır. Ve divar-ı Hisâr ta'mîr olunub on iki bin vazîfe her neferat kal'a mustahfalazindân muza mevcûd sekiz bin nefer yeniçeri dilvaverleriyle kethuda bektaş ağa Bağdâd uhafazasınâ ğa'yin olundi. İhtizayı Mahmûd üzre mukâbele veyâ mukubele veyâ müsalehe husûsi vezîr-i anem re'yine terviz ve zabıtı kal'a ve seher emrinez bazil Medîne-i iktidâr ebeğe tahriz buyurulup yevmid mübârek-i fetih on dokuz gün sonre badronko-i izzu ikbâl birte diyâr-ı hum Behcet rusume avd olunmak üzre imâm Mûsa cânibine güzûr ve rakal-ı bûmayunca kayım makamlık hizmetine silahdan Paşa ihtiyâr buyuruldi. Fî râmazan ol gün sonra garip bî takrih-i Bağdâd barut Hânenine /s.603/ avaç isâbet edüb samayn bünai iki â'lî kubbe hisarda vazaret birie mutarnâz ve kemân -ı takarrub ile muuazzaö olub bir iki günden sonra silahdar ve hâllü akdi ünûr-i cumhura medâr oldu. Fî şevval. Hakka ki kanet cane-i zeyb-i isti'dah ol teşrîf-i latîfe sozaver olub az zamanda zad-ı dîn ve devlete layık nice a'mâl-ı hayra masdar ve dua ve senayâ mazhar oldu. fihâl-ı gülşen üzsu ikbâl şehzade sultân Murat sırsır-ı ecel-i birie iftanie-i hak-ı aden olub cadden macidi Sultân Ahmed türbesîne savide-i nehdi lahd oldu. fî sik-

kade sulmü u'nvânda fayıka'l-ekran olduğı cihetden tedbîr-ivezîr üzre Ruelinde begisi olan Fayık Paşa'nın utüvü toğyanı dâire-i tahammüleca bedr olmağın Sofyâ kadısı mencer-i ilakâb muizzeddîn Mehmîd Efendi bî ihtiyâr-ı tark manib-ü câh ve ref'l raka-i şikâyet için aznu sergâh-ı padişâhamgetdi. Fenah edüb tevzi cûsulda müsâde-i baht-ü devlet-ü himmet ba'zı mukarraban hazret sutan getdi. Sitane aran ahvâl eyledi. Nema'dem byük miraher O'smân Ağa Rûmeli eyaleti ile ielal' ve fayık-ı amakkif câh ve velale ihzare kapacılar ireni olunub ba'de'l-vûsul müvazene-i kelisat-ı tarafeyâ için huzûr-i hüsayında tasviye-i hasmın buyuruldu. Dâ'lî yil-i akliye ve beahini nakliye ile zevaenayı mezbûr tanvir-i naddea edüb hasmı câhid-i ekker ve lahika mürtekb olduğı mezâlî m-i danan afz ile mestûr olmak mertebesinden dur idüki sefha-ı bal sefal al sultân-ı mahâllledü'l-ikbâlde nüntekış olan vezîrin tezarru ve niyazı sultân serefrazi imzayı a'zîmettem tahvîl etmeyüb şemşîr-i intikâm ile idanane ikdâm ve bu a'mâl bideyyi sebt-i caride-i hazenatü'l-eyem etmehabı evveleden beru vezîr-i a'nım müsred-i izzu ikbâl ile müreffehü'l-bal olub hükmü fersand bî menazi ve mezabim-i mülki O'smâni'de sarı ikem ollahdanı Yusûf Oaşa zuhuri ile bâzâr-ı i'tibarı naveien kasıd olduğundan bî anan e huzûr olmuş idi. Çünkü sücerred-i temşit garai faskü için ailehar Mustafa Paşa ve Mesuh paşa akbe ve mülkü Paşa Lâ'în şey'e hedeften telef ve mütelleka nazar'a abifet şelariyara igtimâ'lî verilem Rimesnelerde onmü hâtîr bertaraf olub devlet-i basla-i O'smâniyeyi siv canan himayeye aldığı birkaç amme tahâlâl sultanim Muhammed Efendiye i'nâyet olunum galte mensibî fahi /s.604/ Zâlî m-i ratıbı-ı fenâ fibal oldu. olmağın sayireleri ni'met-i devlete adaktan nikah'ı hasret-i âlûd itnek ile ğammı nihmet-i heramân hâlk-ı alemde na'da hüddan-ı hernek dahî canlarınâ yetmiş idi. Kimininkinde fırsat-ı heyyin oun hâs ve mûkarrebin sultân afâk Hazretlerinebi'l-ittifâk vezîr-i a'zam devlet-i â'lî yhiye suikast vadisîne vad-ı kadem edüb bezli mâl ile yeniçeri kethüüdası Hüseyîn Ağa'yı mut'i fermânı etmişdir. Bu tedbîr üzre ki' Aher divanda tayife-i baktaşiyamm biddebhâne hareket vadisîne piş nihâd-ı ihtinum e silahdar Paşa vesayir rûkbayı devim dergâhı cela'det ve câhdden teru ve ib'ada say ve ikdan edüb ikaz-ı fitne ve fesâd idün ve zîr-i bed tedbîr kema fîl-evvel pester-i istiklâl ve istibedda mestağrâk-i hâb ve huzûr ola duyu sarir-i sa'det-i nesire ser zamirlerin takrîr ve ikanet-i şâhid rûz ile müdde'âların tesvir etdiler. Kad kilezâlîk sene sıdkan ve sevâb ile etfa-ı mayire kahrı kahrâmanı ricâsınâ yemid mev'ad-i mühuddan iki gün mükaddenbî cüdur-i fermun-i sultânî teb-i deryada sînem Paşa küfenino hazır olub taraf-ı saltanat-ı alet bidan bir miktar muvehaze ve i'tâb ve azun canibinden eyzan-

ı bî hesabdan sonra mevkuf demgaha babe etmek babından bostancı başıye fermân-ı â'lî sedir oldu. Ağayı mezbûr Paşayı makbû rihuzuri hümayından kaldırıp Ağalara mahsûs olan mekaz'a götürmek için hadika-i sultâniyeye dâhil olicân bergeşte ikbâlî suunuf hayli a'mâl ve müvekkileri iğfal edüb demîr kapuda hazîr olan esebbî rahva'rî süvarubu şu'urane panihada-i veledi-i firâz oldu. İzdıraptan dervâzesini seddü zaminem makâm-ı mükabele ve mukâtelede kıyam'a güşeş-i bî had eyledi. Lakin müteallikat ve havaşı bu güne fosâde ikdamden tohaşı etmegın ançer debdil-i came e costar edüb mütenekkirane sûret ile bam-ıhârem surayâ suud ve bim-i cân ile bir köşeden taraf-ı hârice ilkeyı vüçüd eyledi. Ol bergeşte rüz-ı garin firârı sem-i eşref-i şehriariye vâsıl olicak fücce-i ğazab-ı sultâni sûtelatümü'l-savac olmağın ker ve bostanyan-ı sudrâh girîz için deryâ-yı muciriz gibî sarây-ı vesîr cânibine akub deyir sundar etrâfını ihatâ etmişler idi. Vesîr-i hakkurkevkeb-i ikbâlî iade-i devlet-i mensur gibî sakıb olicak ol mahâlde hazır bulunan iki bostancu hâşâ ferik-i ğâ'lî b-i saltanat olmak sevdâyı hamî damınâ fütade olan bî çareyi giriftâr hareket muhtarları olub şirkürkâb-ı şeref intisabları /s.605/ İstanbulda şemsi dahte-i şehrrur-ı olmağın sayireleri ni'met-i devlete adaktan nikah'ı hasret-i âlûd itnek ile ğammı nihmet-i herremân hâlk-ı alemden na'da hüddan-ı hernek dahî canlarınâ yetmiş idi. Kimininkinde fırsat-ı heyyin oun hâs ve mûkarrebin sultân afâk Hazretlerinebi'l-ittifâk vezîr-i a'zam devlet-i â'lî yhiye suikast vadisîne vad-ı kadem edüb bezli mâl ile yeniçeri kethüüdâsı Hüseyîn Ağa'yı mut'i fermânı etmişdir. Bu tedbîr üzre ki' Aher divanda tayife-i baktaşiyamm biddebhâne hareket vadisîne piş nihâd-ı ihtinum e silahdar Paşa vesayir rûkbayı devim dergâhı cela'det ve câhdden teru ve ib'ada say ve ikdan edüb ikaz-ı fîtna ve fesâd idün ve zîr-i bed tedbîr kema fîl-evvel pester-i istiklâl ve istibedda mestağrâk-i hâb ve huzûr ola duyu sarir-i sa'det-i nesire ser zamirlerin takrîr ve ikanet-i şâhid rüz ile müdde'âların tesvir etdiler. Kad kilezâlî k sene sıdkan ve sevâb ile etfa-ı mayire kahrı kahrâmanı ricâsınâ yemid mev'ad-i mühuddan iki gün mükaddenbî cüdur-i fermun-i sultâni teb-i deryada sînem Paşa küfenino hazır olub taraf-ı saltanat-ı alet bidan bir miktar muvehaze ve i'tâb ve azun canibinden eyzan-ı bî hesabdan sonra mevkuf demgaha babe etmek babından bostancı başıye fermân-ı â'lî sedir oldu. Ağayı mezbûr Paşayı makbû rihuzuri hümayından kaldırıp Ağalara mahsûs olan mekaz'a götürmek için hadika-i sultâniyeye dâhil alicân bergeşte ikbâlî suunuf hayli a'mâl ve müvekkileri iğfal edüb demîr kapuda hazîr olan esebbî rahva'rî süvarubu şu'urane panihada-i veledi-i firâz oldu. İzdıraptan dervâzesini seddü zaminem makâm-ı mükabele ve mukâtelede kıyam'a güşeş-i bî had eyledi. Lakin müteallikat ve

havaşı bu güne fosâde ikdamden tohaşı etmegın ançer debdil-i came e castar edüb mütenekkirane sûret ile bam-ihârem surayâ suud ve bim-i cân ile bir köşeden taraf-ı hârice ilkayı vücûd eyledi. Ol bergeşte rüz-ı garin fîrârı sem-i eşref-i şehriariye vâsıl olicak fücce-i ğazab-ı sultâni sûtelatümü'l-savac olmağın ker ve bostanyan-ı sudrâh girîz içün deryâ-yı muciriz gibî sarây-ı vesîr cânibine akub deyir sundar etrâfını ihatâ etmişler idi. Vesîr-i hakkurkevkeb-i ikbâli iade-i devlet-i mensur gibî sakıb olicak ol mahâlde hazır bulunan iki bostancu hâşâ ferik-i ğâ'lî b-i saltanat olmak sevdâyı hamî damınâ fütade olan bî çareyi giriftâr kadenin ikinci günü kişver acemi fersule-i semi semend /s.606/ ve şikarların alub keşan keşan a'zm-ı dergâhı şehriyarı devlet-i nedar ittile seyruruyı hûn âlûd dest-i beste vepa şikeste her cenibe nigâh hasret ederek gederken Hoca Paşa çarşusunda bostancı başı ğarim-i mütekazii ecel gibî irişüb ola mela-innas gerden canın bend-i hemendil vücûduni âteş i kahra sipende eyledi. Fû sühne'y-kadirü'l-kahhar cesedi birkaç serbete tebdîl-i mekan ederek bermak kapu kurbunda binâ etdiği türbesîne vâsıl olub nik ve bed a'mâl ile defîn-i zîr-i zenin oldu. Fi mim. Hâtem-i vâk'alet-i kübra kapuciler kethüdası ile muhafız-ı dures-selami Şâm olan sultân zade Muhammed Paşa'yâ irsâl olunub Kenan Paşa nüsred-i vâlayı kayim-i makamiye i'ttîn eyledi. Hemânl ol şeb beyne'l-işain yeniçeri kethüdası Ağa sarayıza da'vet olunub makhur-i celad-ı ecel ve rahin-i sui a'mâl oldu. Ol bed nebâd dest-mâye-i ni'met-i evladdan bî nasip olmağın dest-i tenellükünde olan ecnes ve nukud'i nâ nak'dud taraf-ı midîden masbut vürud-i nâ mahdûd hazâne-l sultâniyeden nüfrez olan sedveli kemiş fî'l-evvel asli ile mahlut oldu. Şeyhü'l-İslâm Yahyâ Efendi mansıb-i bî bekâ-i dünyadan münfasıl câh-ı â'zîm-i rahmed amim-i rabbı kerîme vâsıl olub Hoca-zade ebu Hüseyîn paşa makâm-ı vekâlet sadaret-i azmâ'ada /s.607/ karâr eyledi. saad Mehmed afenah eb-ü ceddi krâmlarından mevrûz ola makâm-ı lasmu'l-ihtirâm meşihat-ı İslâmiye ile ikrâm olundi. Fî 38 vezîr-i a'zam ba'oe tayyil'-merâhil der-i devlet-i nevâle vâsıl olub yevsi vüsulda Üsküdar ve İstanbul'da azim'i alay tertîb vebu takrîb ile etrâf-ı biledda olan o'dayı bâd nihâd-ı inzâr ve terhîb olundi. Fî ğurre-l muharrem sene 1054 min bn'di nakşibendiherir-i tahrîr evvelçağımız süüt-i ğaribe-i kester-itebeddület zaptı Taahhüd-i sininmaziye de mesluk-i kadîm kalen ihtiyâr istüğimin ihtisar vadisîne nisbet-i iltizâm melayelzem gibî olub it'âb-ı hâne ve izaat-ı madâd ve teksir-i sevdâm ğayri netice görünen lakin huşmenden rüzigar nazar-ı i'tibarında hilâf-ı manad-ı hafz ve raf' ve temkîn ve def-ü rizyet-i adani ve idhâl-ı ecânib ve ter-i mûraat-ı cânib -i rûsun-ü meratib-i nev-i ğerabettem hâlî olmamağın sıhha-i ravzatü'l-ebrar bir miktar o

rüşüdden dahî hissedar olmak taraf-ı ihtiyâr olundi. Ma'zur-i dar mükaddema Azak istihlasıyla ne'nûr olub bî hükmi'l-ümur merhûne-l bî evkatihâ haib ve ayip olan Hüseyîn Paşa ki' Bosnâ muhafazası hizmetiyle der-i devlete rüyimalden mehcür olmuş idi. Ma'zulen hak-ı dergâha cebîn-i fersa olub vezîr-i a'zam ilkasıyla hemân ol gün mühafenâ-l Bağdâd nâmıyla nazar'ı sever Padişâhiden ib'ad. olundi. Fî mim. Şerir-i fîrne fen tercihi hasan Vezîr keşfîniyyetîn müsteşâr ve mühtenisi olub mezburun zemân-ı sedaretinde südur eden her kardım nedar ve laenelingüerreşi vaidînden tehaşı idmedîn meâ'lî ne muin vemâye istizhâr idi. Rodosa nefî ve icla ve ba'de'l-vüsul kafes-i cismi mürği ruhdan ihla olunub mâye-l fîrne ve fesâd olan vüsud-i bed Budîn'den safhâ-i hak-i pâk oldu. Fî mim. kapudan piy ale Paşa ile vezîr'i a'zam beyinlerinden kadîmen masad olub sükkân-ı keşfi-i hükümet-i adevi cân eline Müslim olicak ol merd-i mücâhid fî sebilliah bî cürmü günâh ğataher lütte-i nâ kariyâb-ı şâhâ'det oldu. Fî diriğ-i vesdi hayıf ki' öyle bir merd-i mey dan-ı hüner ve çapeksüvâr müzmar-ı guzan kişte-i seyfi gandr olmağa seza görölüb dîn-i devlete undan nice hidmet-i zühuri me-mul iken zehi mürd-i hurd mürdebî pervakı' mecerded-i temşit ğarız fesid ve ahzi intikan için ve bu güne berkar-ı nâ sevab'a masdarı olmağa irtikâb itmekle dünyâda taraf-ı hâlkdan hedef-i sihâm-ı sebbî düşman olub gül pirahini üftâde-i fester bimarî edüb â'kıbet-i virt mirayı ruyu meybûleri re'sir bâd sır sır /s.608/ fenâ ile hemgüne-i berk-i Ükbnda cânib -i hakdem mazhar-ı akâb olmakdan taheşi ve ictinâb eylemiye mansıb-ı hakdem mazhar-ı Akâb olmakdan taheşi ve ictnâb eylemiye mansıb-ı mahlûl ile Bodos Paşası Bekir Paşa refduş-Şâm ve Rodos eyaleti ile tersane kethüası Kara Hoca mashar-ı ihsam olub merhûm pişale paşa'nın rebib-i ni'meti iken bir mükteayâ tiynet bed ve iktizayı şakayâ edeb-i sebeb-i helza ve zi-neti olan hinar zade kethüdalık rütbesîne i'tilâ eyledi. Cabbâr-ı nüntakin evvel nemek-i herâmın hasnı canı olub bade a'vâm-ı alet şemşîr-i intikâm olduğu mahâllinde irâd olundi.

Viladete fî sene: 1017

Cülde fî sene: 1032

Müddet-i saltanat fî sene: 17

Müddet-i ö'mr-i fî sene: 31

Müceddid-ü bübyam resifu'l-erkam beyt-ü hüda olduklarından mâ'dâ âsâr-ı hayr binasının ö'mri a'zîzleri müsait olmamıştır. Mütemddid şâhmedeleri vücûda gelüb cümlesinden tufuliyette meyli hâb muşin gehvüne eden etdiler. Vüzerayı izam kenan koç Â'lî Paşa Çerkez Muhammed Paşa' Hafız Ahmet Paşa Hâlîl Paşa.

Katli fî sene: 33

Mâte fî sene: 34

Azil fî sene: 36

Mâte fî sene: 39

Hüsrev paşa mate' Tayyar paşa mâte Mustafa paşa

fî sene: 48

fî sene: 48

MEŞAYİH-İ İSLAM

Yahyâ efendi asi' esad Efendi mate' Yahyâ Efendi mate' Hüseyîn efendi

Fî sene: 1032

Fî sene: 1034

Fî sene: 1041

Fî sene: 1043

Takriban iki üç sene kadar müddet Vâlî d-i macidleri eyyâm-ı saltanatında birâderleri Sultân O'smân ve Sultân Muhammed ile şirket üzre Hoca Ömer Efendîden Kıraat edüb peder-i Â'lî güherieri ruhker buyurdıklarından sonra ha'za ağayan /s.609/ derassadadan iktisâb nisabı â'lem ma'rifet eylemişlerdir. Rahimetullahu tehka

TAFSİL-İ VERAY-I AHDİ SALTANAT SULTÂN İBRAHİM HÂN

Bî hükmi ira'det bî illet Hasret-i rabbu'l-izzet iznu şan'a el-ala) vezîr-i a'zm munzam olmağın Şam'dan ma'zul olan Tulumek zade A'bdurrahman Çelebî İstanbul kazasınâ neyil ve bu güne zafer'e hareket ekseri şüyühl târîkâ hüznü meâl hâsıl oldu.Fî Rebi'l-evvelsadereti Rûmel birâder sâde Mahmûd Efendi di'ye karâr-dâd ve beş günden sonr ğalte kadısı Hüseyîn cinni sümed-i sdaret-i sanadoliyâ ppanihâde olub mevlidişerîf caniyetinde hasmül-ö'mrûn-nafiz Şeyhu'l-İslam'dan mâ'dâ cümle ulemayâ teseddür ile taşrif oldundi. Yeniçeri Ağası Sâ'lîh Ağa ta'yîn-i hes ile vezîr olub rikâbdâr Şaban Ağa'nın dîde-i bahtı ol makamı müşâhadesiyle karir oldu. Fi mim. kapudan Bekir Paşa silahdar Yusûf Paşa ol makam'a itila ile tebcîl olunub payan-ı asl-ı manevi Bekir Paşa'yâ vâsıl olmazdan mukadden gatâ her derpayı adâm oldu. Fî Rebiu'l-ahir sen vache ferkdan na'zıd ve ala rivâyet Mısır'da bir medrese ile hârici rütbesîne meveni

olan müşhire-i bî neze yave güy ve güze Üsküda'rî Râmazan-ı mis ve bendeni masâhib-i ve mahremi olduğu vezîr-i a'zam himmet bî casîne mazhar ve muhat-ı rahil karârı hükümetiyle muvakkar olduğundan mâ'ada kanet inasazubî andâmân teşrîf pâye -i kazâ-i beledüllahi'l-harâm dahî seza görüldi. Fî mim. kethudeyâ yeniçeriyan Hüseyîn Ağa kapuca başlık nâmıyla ocakdan terd ve ib'ad ve tornacı başı Kara hasan Ağa zade ol rütbeyle is'ad olunub henüz sin şababde iken ağa zade bî fehaşi ala hılam'l-ade kethüdâ'lî k müsnedîne panihada olduğundan şüyuh-i târîkâ-i bektaşîye ğark-âb-ı â'lem ve zadırâb belko ervahı güzeştikan dahî suhte-i nar aruhicâb oldu. Fi mim neçe müddetten beru şemşîr-i siyâsete amade olan geç garden çavuş başı Durak Ağa Karâman eyalet nâmıyla dîvân-ı hîlend ivan-ı sultânedan ref-i kadem-isiklet edüb hâlka ilen şerare-l şerrü fûrurdan emîn olduklarınâ mensur oldilar. Fî cemasîye'l-ala a'zm-ı nezi ve keyîi hilalında niğâsete-i kâ'lem-i sûtude rakam olduğu üzre kal'a-ı Azak ile homreivar olan kazak eşkiyasından derb-ı şemşîr-i ğayret-i İslâm ile ahz u intikan eden küfe beğlerbeğisi İslâm paşa hakkında sabîka-i rençeş-i hâtırdan naşı verir-i azan ikdem itdüğü tertâb-i mukaddemmat-ı say ve ihtlâmâmkar ger olub bî hükra-i saf-ı şeha'det ve sar-ı saffe-i safâ efzâ-yı rahmette ğanmüde-i HânHâns-ü rehet oldu. Fi mim Budîn muhafazasından mahzûl vezîr Mûsa edâ-i manasik haccı ma'sun olub hademat'ı mâ'lî ye ile takayyüde Sâ'lîh paşa kıyâm ve hâlet-i mutaveazîstâ üzre hareketi pişnahad-ı ihtmam eyledi. Fi mim Mahmed Giray Hân tanzim-i ümur-i Hânide madarist tedbîr olub iklîm-i kırım muhtelünnizam olmağın birâder-i ekberi bahadır Giray zamanında keğleğâ olub be'de mevtil kal'a-i sultâniye de mumütakîf genc uzlat ve inzivâ ken mezbûr Muhammed iray bî hasbî'l-istihkâk hil'at-ı Hânî ile tevkîr-ü helâl ve kadirğâlâr ile süsned-i hükümeti tarafınâ irsâl olundi. Fi mim yevmi sabî'de bî mazahine-l mevani-i tahtı Hânı olundi. Fi mim yevmi sabî'de bî mazahine-l mevani-l tahtı Hânî üzre mekîn ve selere azın-ı dergâhı Pâ'dîşâh ruyi zemîn olub altıncı günde istanbul'a vusûl bulicak biraderine ricâ etdüğü cazire-l Rodos anâ zukir ve hakîr'l-bî'ri memnumi i'bret beyran ruziyar nazarında cilvager oldu. Fi mim şehriyar-ı â'lî tabarihazretleri tehtgahı kadîs-i ecdâd biheşt mendîrri olan edirneye mukerrebîn ve hasden acak kadîm-i hâs sadrı karîn-i çivi /s.610/ zade efendi dahî mübtelayı helayâ te'sîr-i hüküm civâr hâs sadrı Anadolu Hüseyîn cünni ile sebekbâr-ı azmet buyurub sekizinci gün ol cay ı ferih fenâ fûr vücûd-i behbudları ile ğayret-i anâm zat'l-imad ve sükkânı nüşâhede-l dîdâr-ı behcet şînrları birle dîde ruşen ve dîlşad oldu. Fi mim istihkâk zatı ve zamanı ile merbe-l neşîn sünned-i saderet-i anadoli olan Hüseyîn cinni mektubcizi olan defterdar Yahyâ

müderresi seyh İbrâhîm Efendi zade mübâşeretıyla mehlûle-i tertîş-i evkaf medrese-i esniham sultânî ihsani dahî ilave-i eltâf olub altmış ile ol medrese da müdmriz olan fetva emini Abdülfettah Sultân Selim kadîm müdressesesi tevcihi ile nâil fevzû felah olunan bir kaç gün uzlett-i ferîde gene ahu umin oldu. Fi mim ağayı Sewa- kapuoğlani kâbil ağa eski sarayâ ağalığı ile ikrem ve tebcîl olunmuş iken İdrîs Ağa azadlık nâmı ile kayanın abun rutnde olub Mısırâ tevcihe amade olan Abdulkadîr Ağa tekrâr ol makam'a iade olundî. Fi mim altı ay mukâddem turbinle sancağı meşhuriyle edirne bostancı başlığı devletinden mechar olan celad-ı bed neheb sinan-ı canistan sudan sahafazasında iken kayd-ı bendile edirne'ye ihzâr' ve mukaddemânîl tamışvarde saktul olan silahdar Paşa mâ'lî ve dahî ba'zı ahvâl istiğsar buyurulduktan sonra mukayyed istanbul'a irsâl buyurilüb kapuciler odasında sahbas ve nîl-i nakdime-i hayat'tan me'yus olmuş iken imdâd imdâd-ı ba'zı nukarrebîn ile berât-ı necate fayiz olub bir kaç günden sonra vize sancağı ile mesrûr ve ol etraftâ payda olan eşkiyayı refahhüs ile dahî memûr oldu. Fi mim zamân-ı istîlâyı vesî sene 51 sedaret-i rütbei Atabeğiye i'tilâ eden amcal e dîne-i Müslim de fermânı ca'rî ve nahvest müdahâle-i hâl ve akdî bedamat-ı divaniyo ve nanasibb-i O'smâniyeden sadr-ı sedaret-i ulemayâ daha sa'rî olub destü damani buso cay-i erbâb-ı a'mâl ve hak-ı âsitâne kelh-i dîde-i câhâb-ı tül-i emel olan mimar baş Kasîm Ağa âfi'tâb-ı ikbâlî skit olub nigâhideye fendîn için beş altı ay mukâddem azlu teğrim olunmuş idi. Sakıza icla ile dahî su-i saniine tertîb-i ceza olunub bece'l-vüsul yem-i anbi'de yine müjde-i ruhsat-ı avd. İle dilşad ve kayd-ı muhtten azad oldu. Fi mim sultân-ı bülend nekan hazretleri Edirne'de ancak beş gün best'i cenahı sükûn ve kara ve istiğayı temaşayı seydü şikâr buyurduklarından sonra taraf-ı avde nâil ve izzu devlet ile nukiri sa'â'detlerine vâsıl oldular. Fî cumaziye'l-ahire Edirne'de ikâmet buyurulduğu eyyamde sabab-i hatiyyeye mebitini bir muktezâ-yı uluvvi himmet matbah-ı hasse için İstanbul'dan Edirne'ye kadar kifaye odun ihzâr olunmak babında fermân-ı hümayun sadır olmağın vezîr- Fî muharrem sene 51 şâh-ı a'zam intisâl-ı hükami şerîfe isti'ca ve beşyüz hamle odun irsâl edüb ba'de'lavd mensl-i menzil-i evvel bî evvel vâsıl ve ol merahilde hidmet-i mezbure tahmîl olunan fakarayâ naven isveddelik basıl oldu. Epşer Paşa'yâ mukaddemân eyaleti Van ihsân olunub hemrubî olan arazile tehammül olunmamak yüzünden zabısn bisar-ı adâm teslîm üzre saret-i esrar göstermeğın be'de'l-azl asitâm râsitâne da'vet olunub lübbî tebcîl ile haşıye'i bosat-ı devlet-i manatı tekbil edecek omrimühim sebebiyle yedikalede nübtelayı bend-i ğam ve yedînc günde müjde-i afv ile hürm oldu. Belgrad sordarının zulmü adaveti vâsıl-i sem'-i eşref sultânı olacak

der-i devlet anın ricasıyla emar güne oğlu i'dan olunub kasıdı şâh-ı acem şakir el-nien mürseli cânibe irsâl ve yedi kulede /s.611/ mahbûs olan bakiyyetüs-suhuf madar'a ihzâr olunub anzeyâ-i şamşîr-ı siyâset birle te'dib ve cezadi seki odalarakarîb aşçı başı evleri önüne ilkâ olunmak ile sevdâyı şeka mübetelaları terhîb olundi. Fî Recep' huld-i âşiyân sultân Murat hazretlerinin duhter-i su'd-i achterleri kayâ sultân Erzum muhafazasından za'zur tarnakçı Melik Ahmed Paşa'yâ dürt el tâc-ı indivne oldu. Fî mim Hak-ı dergâh -ı azsu ch cebîn-i fersayı uhudiyyet olan hükkn-ı keferden erdâd Hâkim-i Rake feci oğlu mukaddema bir fehvâ-yı ol-hadis' Bil-ahidi vezîr-i a'zam Mustafa re'yi sadid-i üzer yüzbin kadar güzide a'sker ve yirmi yedi aded kal'a küb bal yemez top rakâb-ı asimet'e vaz-ı kadem ve bir müddetden beru sûret-i istiğma gösteren Kevçe kiralı üzerine tahrîk-i tup ve â'lem edüb her tarafı dost ğureti daraz ve Nemçe keferesîne ebvâb-ı ezziyet ve cefâyı bâz eyledi. Bihaddi kara ve zeyâ-i hayzı intifa'dan dürü ma'mûr olan emakin-i hâlbe-i i'mâret ve abadani'den mehcur ederek tayyî merâhil edüb kaşe man mükeli azimi bî dostmayâ-ı külfet bend-i kenemd-i hizmet etdikden sonra ğaret-i Kenan oyvarnâm-ı makâmda darb-ı muzallae-i karâr eyledi. U'mûmâ Rûmeli A'sker dahî hasbu'l-emr'l-â'lî Budin havâlî sinde ictimâ' edüb ikta'za ederse bekufeci oğlunâ imanda bazîr ve amede olmağan kiral bâd bal nâçâr teriki nâmûs arabar tarihde bu caibden reven ruçî rızâ görmedikçe cüracmattan vücûdun zenbî inyikas u aleyh zenbî aher hitabın mazhar olub /s.612/ Celad-ı bed nihâd ve Edirne bostancı başısı Sinan Cangistan madar'a ihzâr olunub anzeyâ-i şamşîr-ı siyâset birle te'dib ve cezadi seki odalarakarîb aşçı başı evleri önüne ilkâ olunmak ile sevdâyı şeka mübetelaları terhîb olundi. Fî Recep' huld-i âşiyân sultân Murat hazretlerinin duhter-i su'd-i achterleri kayâ sultân Erzum muhafazasından za'zur tarnakçı Melik Ahmed Paşa'yâ dürt el tâc-ı indivne oldu. Fî mim Hak-ı dergâh -ı azsu ch cebîn-i fersayı uhudiyyet olan hükkn-ı keferden erdâd Hâkim-i Rake feci oğlu mukaddema bir fehvâ-yı ol-hadis' Bil-ahidi vezîr-i a'zam Mustafa re'yi sadid-i üzer yüzbin kadar güzide a'sker ve yirmi yedi aded kal'a küb bal yemez top rakâb-ı asimet'e vaz-ı kadem ve bir müddetden beru sûret-i istiğma gösteren Kevçe kiralı üzerine tahrîk-i tup ve â'lem edüb her tarafı dost ğureti daraz ve Nemçe keferesîne ebvâb-ı ezziyet ve cefâyı bâz eyledi. Bihaddi kara ve zeyâ-i hayzı intifa'dan dürü ma'mûr olan emakin-i hâlbe-i i'mâret ve abadani'den mehcur ederek tayyî merâhil edüb kaşe man mükeli azimi bî dostmayâ-ı külfet bend-i kenemd-i hizmet etdikden sonra ğaret-i Kenan oyvarnâm-ı makâmda darb-ı muzallae-i karâr eyledi. U'mûmâ Rûmeli A'sker dahî hasbu'l-emr'l-â'lî Budin havâlî sinde ictimâ'

edüb ikta'za ederse bekufeci oğlunâ imanda bazîr ve amede olmağan kıral bâd bal nâçâr teriki nâmûs arabî tarihde bu caibden reven ruçî rızâ görmedikçe cüracmattan cüracmattan tehaşı üzre iken binihaye tuhf u taraf ile mükellef elç irsalı arını ihtiyâr ilüb elçisi der-i devlet-i madarı vâsıl oldu. Muhafız-ı Mısır Mahmûd Paşa cânib -i deryâ dan me'ulan hilat'ı vezâret münâsib görülmek ihtimâ'lı yle sahîl -i selâmete vad-ı kade itüügü dem nekrü ifsad vezîr-i vezur-i a'zan ile felek-i vücûda bahrı kahirde nâbûd oldu. Fî mim vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ahdı vezaretinde zamîen ebkayı devlet ğene rüz'-l bî bekâ ve ahzı intikâm sevdâyı hamîyle kahrı edâ ricâsınâ ikdâm itdüğü münkirat-ı ümur hakkaki akıldan südur itsak dayiresinden dur olub iktizâ gayret-i cabbâr Hilketi olan terfian ve tecebbür üzre suhte-i /s.613/ Âteş-i tühur olub hü'l-füzûlan Cihân metâ ümre kalea ruhsat-idehül verilmeden sûret-i intina' göstereyledi. Kapu dan piyâde Paşa dahî hasbe'l-emr ennafiz-i sefeyin nefer-i keruyin ile magosa limanına ilkayı lenğîr-i karâr ve mevaîd-i arkubiye ile bî-çâre nûlfîkarı üftâde-i dâm-i iğbirar edüb der-i devlet-i nabe isâl etmek üzre yede' gemisinde ta'yîn mekan ve iki gün bezl-ü senuf-i nevazey birle sadr-ı nişim -i ivak-ı itminân etmiş iken yevmi sâ'lî sde haz vezierden üstâd-ı fen veğâ celad-ı bod nihâd şa'ban Ağa yediyle vârid olan hükmi cihân makan toban şerbet-i şâhâ'det iska olunub başı â'rız dergâhı bilene iktidâr' ve sesek mükîm gene tara-ı nesîr oldu. Fî cemaziye'l-ola sikat-ı rivatten mesnu'dur ki' tonbiser Zülfîkar on sâ'at nücuni kadar daryade karâr etdikden sonra kapudan Paşa işaretiyle techiz ce takfîn olunub güşe-i lohidde mekan-ı olundu'kda fevvere asakan-ı revân olmağa beşleyüb bir sada savac-ı tafaa hûn-i felak vücuduni nebuh ve bu hâl i'bret -i mâl müşâhadesi Hazâr meclisinderunların pür âteş-i vedüd eyledi. Muhafız-ı azi Muhammed Paşa üç ay mukâddem âsitân-ı devlet-i aşiyane avd edüb henüzcelse-i istirâhat etmemiş iken deg-i mezahim kasdıyla hidmet-i muhafa'za-i Şâm ile ne'mur ve zâhira nazar-ı itfat-ı padişâhından dur oldu. Fî Recep kapdan Paşa altı aydan ziyâde ruyi deryade kişti-ü gûzarve sevahil-i diyâr-ı küffardan ba'zı emakin-i suhte-i ner-ı güzend ve azar edüb babâd iken bir ten ve iki tartane ve bed raka-ı rûh Fîrâr edüb İstanbul'a vûsul /s.614/ bulicak taraf-ı saltanat-ı â'lî yeden Nûsub Paşa zade Itibarî tarat-ı vazaret birie mutarnâz ve kemân -ı takarrub ile muvazza'olub bir iki günden sonra silahdar ve hâllü akdi ünûr-ı cumhura medâr oldu. Fî şevval. Hakka ki kanet cane-i zeyb-i isti'dah ol teşrîf-i latîfe sozaver olub az zamanda zad-ı dîn ve devlete layık nice a'mâl-ı hayra masdar ve dua ve senayâ mazhar oldu. Fîhâl-ı gülşen üzsü ikbâl şehzade sultân Murat sırsır-ı ecel-i birie iftanie-i hak-ı aden olub cadden macidi Sultân Ahmed türbesîne savide-i nehdi lahd

oldu. Fî sik-kade sulmü u'nvânda fayıka'l-ekran olduğı cihetden tedbîr-ivezîr üzre Ruelinde begisi olan Fayık Paşa'nın utüvü toğyanı dâire-i tahammüleca bedr olmağın Sofyâ kadısı mencer-i ilakâb muizzeddîn Mehmid Efendi bî ihtiyâr-ı tark manıb-ü câh ve ref'l raka-i şikâyet için aznu sergâh-ı padişâhamgetdi. Fenah edüb tevzi cüsulda müsâde-i baht-ü devlet-ü himmet ba'zı mukarraban hazret sutan getdi. Sitane aran ahvâl eyledi. Nema'dem byük miraher O'smân Ağa Rûmeli eyaleti ile ielal' ve fayık-ı amakkif câh ve velale ihzare kapacılar ireni olunub ba'de'l-vusul müvazene-i kelisat-ı tarafeyâ için huzûr-i hüsayında tasviye-i hasmın buyuruldu. Dâ'lî yil-i akliye ve beahini nakliye ile zevaenayı mezbûr tanvir-i naddea edüb hasmı câhid-i ekker ve lahika mürtekib olduğı mezâlî m-i danan afz ile mestûr olmak mertebesinden dur idüki sefha-ı bal sefal al sultân-ı mahâllenedü'l-ikbâlde nüntekış olan vezîrin tezarru ve niyazı sultân serefrazi imzayı a'zîmettem tahvîl etmeyüb şemşîr-i intikâm ile idanane ikdâm ve bu a'mâl bideyyi sebt-i caride-i hazenatü'l-eyem etmehabı evveleden беру vezîr-i a'nım müsred-i izzu ikbâl ile müreffehü'l-bal olub hükmü fersand bî menazi ve mezabim-i mülki O'smâni'de sarı ikem ollahdanı Yusûf Oaşa zuhuri ile bâzâr-ı i'tibarı naveien kasıd olduğundan bî anan e huzûr olmuş idi. Çünkü sücerred-i temşit garai faskü için ailehar Mustafa Paşa ve Mesuh paşa akbe ve mülkü Paşa Lâ'in şey'e hedefter telef ve mütelleka nazar'a abifet şelariyara igtimâ'lî verilem Rimesnelerde onmü hâtîr bertaraf olub devlet-i basla-i O'smâniyeyi siv canan himayeye aldığı birkaç amme tahâlal sultanim eseğir ve akabir oldu. Fi mim. /s.615/ safd sancağından na'zul zülfikar Paşa bezi unûri olmağın sayireleri ni'met-i devlete adaktan nikah'ı hasret-i âlûd itnek ile ğammı nihmet-i herremân hâlk-ı alemden na'da hüddan-ı hernek dahî canlarınâ yetmiş idi. Kimininkinde fırsat-ı heyyin oun hâs ve mükarrebin sultân afâk Hazretlerinebi'l-ittifâk vezîr-i a'zam devlet-i â'lî yhiye suikast vadisîne vad-ı kadem edüb bezli mâl ile yeniçeri kethüüdası Hüseyîn Ağa'yı mut'i Cihân metâ ümre kalea ruhsat-idehül verilmeden sûret-i intina' göstereyledi. Kapu dan piyâde Paşa dahî hasbe'l-emr ennafîz-i sefeyin nefer-i keruyin ile magosa limanına ilkayı lenğir-i karâr ve mevaide-i arkubiye ile bî-çâre nûlfikarı üftâde-i dâm-i iğbirar edüb der-i devlet-i nabe isâl etmek üzre yede' gemisinde ta'yîn mekan ve iki gün bezl-ü senuf-i nevazey birle sadr-ı nişim-i ivak-ı itminân etmiş iken yevmi sâ'lî sde haz vezierden üstâd-ı fen veğa celad-ı bod nihâd şa'ban Ağa yediyle vârid olan hükmi cihân makan toban şerbet-i şâhâ'det iska olunub başı â'rız dergâhı bilene iktidâr' ve sesek mükîm gene tara-ı nesîr oldu. Fî cemaziye'l-ola sikat-ı rivatten mesnu'dur ki' tonbiser Zülfikar on sâ'at nücuni kadar daryade karâr

etdikden sonra kapudan Paşa işaretiyle techiz ce takfin olunub güşe-i lohidde mekan-ı olundu'kda fevvere asakan-ı revân olmağa beşleyüb bir sada savac-ı tafaa hûn-i felak vücuduni nebuh ve bu hâl i'bret -i mâl müşâhadesi Hazâr meclisinderunların pür âteş-i vedüd eyledi. Muhafız-ı azi Muhammed Paşa üç ay mukâddem âsitân-ı devlet-i aşiyane avd edüb henüzcelse-i istirâhat etmemiş iken deg-i mezahim kasdıyla hidmet-i muhafa'za-i Şâm ile ne'mur ve zâhira nazar-ı itfat-ı padişâhından dur oldu. Fî Recep kapdan Paşa altı aydan ziyâde ruyi deryade kişti-ü gûzarve sevhil-i diyâr-ı küffardan ba'zı emakin-i suhte-i ner-ı güzend ve azar edüb babâd iken bir ten ve iki tartane ve seksen kadar a'sır ile der-i devlet-i Mısır'a Vâsıl u nevazeş ve atayayı melkaneye nâil oldu. Fî şaban sahîl -i bahirde Sinan paşa kasrınâ havale bure üzerndebinesinâ fermân-ı â'lî sadır olan nüzhetgahı bî münend tarhı metbu veta'rz-ı dilpesend üzre altı ay tamamında karis-i itmam olub ble rüşinayi çeşmi bâr nazîr tarbı matbu oldu. Fî mahz-ı ilHân-ı ilahî birle mirât-ı tabinak kalbî pâk padişâhide rûnum olan tedbîr-i isâbet-i pezîr iktizası üzre rikabder Yusûf Ağa Cenei /s.616/ Itibarı tarat-ı vazaret birie mutarnâz ve kemân -ı takarrub ile muuazzaz olub bir iki günden sonra silahdar ve hâllü akdi ünûr-i cumhura medâr oldu. Fî şevval. Hakka ki kanet cane-i zeyb-i isti'dah ol teşrîf-i latîfe sozaver olub az zamanda zad-ı dîn ve devlete layık nice a'mâl-ı hayra masdar ve dua ve senayâ mazhar oldu. Fîhâl-ı gülşen üzsü ikbâl şehzade sultân Murat sırsır-ı ecel-i birie iftanie-i hak-ı aden olub cadden macidi Sultân Ahmed türbesîne savide-i nehdi lahd oldu. Fî sik-kade sulmü u'nvânda fayıka'l-ekran olduğu cihetden tedbîr-ivezîr üzre Ruelinde begisi olan Fayık Paşa'nın utüvü tuğyanı dâire-i tahammüleca bedr olmağın Sofyâ kadısı mencer-i ilakâb muizzeddîn Mehmid Efendi bî ihtiyâr-ı tark manıb-ü câh ve ref'l raka-i şikâyet için aznu sergâh-ı padişâhamgetdi. Fenah edüb tevzi cûsulda müsâde-i baht-ü devlet-ü himmet ba'zı mukarraban hazret sutan getdi. Sitane aran ahvâl eyledi. Nema'dem byük miraher O'smân Ağa Rûmeli eyaleti ile ielal' ve fayık-ı amakkif câh ve velale ihzare kapacılar ireni olunub ba'de'l-vûsul müvazene-i kelisat-ı tarafeyâ için huzûr-i hüsayında tasviye-i hasmın buyuruldu. Dâ'lî yil-i akliye ve beahini nakliye ile zevaenayı mezbûr tanvir-i naddea edüb hasmı câhid-i ekker ve lahika mürtekib olduğu mezâlî m-i danan afz ile mestûr olmak mertebesinden dur idüki sefha-ı bal sefal al sultân-ı mahâllödü'l-ikbâlde nüntekış olan vezîrin tezarru ve niyazı sultân serefrazi imzayı a'zîmettem tahvîl etmeyüb şemşîr-i intikâm ile idanane ikdâm ve bu a'mâl bideyyi sebt-i caride-i hazenatü'l-eyem etmehabı evveleden beru vezîr-i a'nım müsred-i izzu ikbâl ile müreffehü'l-bal olub hükmü fersand bî menazi ve mezabim-i

mülki O'smâni'de sarı ikem ollahdanı Yusûf Oaşa zuhuri ile bâzâr-ı i'tibarı naveien kasıd olduğundan bî-anane huzûr olmuş idi. Çünkü sücerred-i temşit garai faskü için ailehar Mustafa Paşa ve Mesuh paşa akbe ve mülkü Paşa Lâ'in şey'e hedefter telef ve mütelleka nazar'a abifet şelariyara igtimâ'lı verilem Rimesnelerde onmü hâtîr bertaraf olub devlet-i basla-i O'smâniyeyi siv canan himayeye aldığı birkâç amme tahâlâl sultanim /s.618/ olmağın sayireleri ni'met-i devlete adaktan nikah'ı hasret-i âlûd itnek ile ğammı nihmet-i herremân hâlk-ı alemde na'da hüddan-ı hernek dahî canlarınâ yetmiş idi. Kimininkinde fırsat-ı heyyin oun hâs ve mükarrebîn sultân afâk Hazretlerinebi'l-ittifâk vezîr-i a'zam devlet-i â'lî yhiye suikast vadisîne vad-ı kadem edüb bezli mâl ile yeniçeri kethüüdası Hüseyîn Ağa'yı mut'i fermânı etmişdir. Bu tedbîr üzre ki' Aher divanda tayife-i baktaşiyamm biddebhâne hareket vadisîne piş nihâd-ı ihtinum e silahdar Paşa vesayir rûkbayı devim dergâhı cela'det ve câhdden teru ve ib'ada say ve ikdan edüb ikaz-ı fitne ve fesâd idün ve zîr-i bed tedbîr kema fil-evvel pester-i istiklâl ve istibedda mestağrâk-i hâb ve huzûr ola duyu sarir-i sa'det-i nesire ser zamirlerin takrîr ve ikanet-i şâhid rûz ile müdde'âların tesvir etdiler. Kad kilezâlî k sene sıdkan ve sevâb ile etfa-ı mayire kahrı kahrâmanı ricâsınâ yemid mev'ad-i mühuddan iki gün mükaddenbî cüdur-i fermun-i sultânî teb-i deryada sînem Paşa küfenine hazır olub taraf-ı saltanat-ı alet bidan bir miktar muvehaze ve i'tâb ve azun canibinden eyzan-ı bî hisabdan sonra mevkuf demgaha babe etmek babından bostancı başıye fermân-ı â'lî sedir oldu. Ağayı mezbûr Paşayı makbû rihuzuri hümayından kaldırıp Ağalara mahsûs olan mekaz'a götürmek için hadika-i sultâniyeye dâhil olicân bergeşte ikbâlî suunuf hayli a'mâl ve müvekkilleri iğfal edüb demîr kapuda hazîr olan esebbî rahva'rî süvarubu şu'urane panihada-i veledi-i firâz oldu. İzdıraptan dervâzesini seddü zaminem makâm-ı mükabele ve mukâtelede kıyam'a güşeş-i bî had eyledi. Lakin müteallikat ve havaşı bu güne fosâde ikdamden tohaşı etmegün ançer debdil-i came e costar edüb mütenekkirane sûret ile bam-ihârem surayâ su'ud ve bim-i cân ile bir köşeden taraf-ı hârice ilkayı vücûd eyledi. Ol bergeşte rûz-ı garin firârı sem-i eşref-i şehriariye vâsıl olicak fücce-i ğazab-ı sultânî sûtelatümü'l-savac olmağın ker ve bostanyan-ı sudrâh girîz için deryâ-yı muciriz gibî sarây-ı vesîr cânibine akub deyir sundar etrâfını ihatâ etmişler idi. Vesîr-i hakkurkevkeb-i ikbâlî iade-i devlet-i mensur gibî sakıb olicak ol mahâlde hazır bulunan iki bostancu hâşâ ferik-i ğâ'lî b-i saltanat olmak sevdâyı hami damınâ fütade olan bî çareyi giriftâr /s.618/ ve şikarların alub keşan keşan a'zm-ı dergâhı şehriyarı devlet-i nedar ittile seyruruyı hûn âlûd dest-i beste vepa şikeste her

cenibe nigâh hasret ederek giderken Hoca Paşa çarşusunda bostancı başı ğarim-i mütekazîi ecel gibî irişüb ola mela-innas gerden canın bend-i hemendil vücûduni âteş i kahra sipende eyledi. Fû sühne'y-kadirü'l-kahhar cesedi birkaç serbete tebdîl-i mekan ederek bermak kapu kurbunda binâ etdiği türbesîne vâsıl olub nik ve bed a'mâl ile defîn-i zîr-i zenin oldu. Fi mim Hâtem-i vâk'alet-i kübra kapuciler kethüdası ile muhafız-ı dures-selami Şâm olan sultân zade Muhammed Paşa'yâ irsâl olunub Kenan Paşa nüsred-i vâlayı kayim-i makamiye i'ttîn eyledi. Hemânl ol şeb beyne'l-işain yeniçeri kethüdası Ağa sarayıza da'vet olunub makhur-i celad-ı ecel ve rahin-i sui a'mâl oldu. Ol bed nebâd dest-mâye-i ni'met-i evladdan bî nasip olmağın dest-i tenellükünde olan ecnes ve nukud'î nâ nak'dud taraf-ı midîden masbut vürud-i nâ mahdûd hazâne-l sultâniyeden nüfrez olan sedveli kemiş Fî'l-evvel asli ile mahlut oldu. Şeyhü'l-İslâm Yahyâ Efendi mansıb-i bî bekâ-i dünyadan münfasıl câh-ı â'zîm-i rahmed amim-i rabbı kerîme vâsıl olub Hoca zade ebu saad Mehmed afenah eb-ü ceddi krâmlarından mevrûz ola makâm-ı lasmu'l-ihtirâm meşihat-ı İslâmiye ile ikrâm olundi. Fî 38 vezîr-i a'zam ba'oe tayyil'-merâhil der-i devlet-i nevâle vâsıl olub yevsi vüsulda Üsküdar ve İstanbul'da azim'î alay tertîb vebu takrîb ile etrâf-ı biledda olan o'dayı bâd nihâd-ı inzar ve terhîb olundi. Fî ğurre-l muharrem sene 1054 min bn'di nakşibendiherir-i tahrîr evvelçağımız süüt-i ğaribe-i kester-itebeddület zaptı Taahhüd-i sininmaziye de mesluk-i kadîm kalen ihtiyâr istüğimin ihtisar vadisîne nisbet-i iltizâm melayelzem gibî olub it'âb-ı hâne ve izaat-ı madâd ve teksir-i sevdâm ğayri netice görünen lakin huşmenden rüzigar nazar-ı i'tibarında hilâf-ı manad-ı hafz ve raf' ve temkîn ve def-ü rizyet-i adani ve idhâl-ı ecânib ve ter-i müraat-ı cânib -i rûsun-ü meratib-i nev-i ğerabettem hâlî olmamağın sıhha-i ravzatü'l-ebrar bir miktar o rüşüdden dahî hissedar olmak taraf-ı ihtiyâr olundi. Ma'zur-i dar mükaddema Azak istihlasıyla ne'nûr olub bî hükmi'l-ümur merhûne-l bî evkatihâ haib ve ayip olan Hüseyîn Paşa ki' Bosnâ muhafazası hizmetiyle der-i devlete rüyimalden mehcur olmuş idi. Ma'zulen hak-ı dergâha cebîn-i fersa olub vezîr-i a'zam ilkasıyla hemânl ol gün mühafenâ-l Bağdâd nâmıyla nazar'ı sever Padişâhîden ib'ad. /s.619/ olundi. Fi mim Şerir-i fitne fen tercihi hasan Vezîr keşfîniyyetîn müsteşâr ve mühtenisi olub mezhurun zemân-ı sedaretinde südur eden her kardım nedar ve laenelingüerreşi vaidînden tehaşı idmedîn meâ'li ne mu'in vemâye istizhâr idi. Rodos'a nefî ve icla ve ba'de'l-vüsul kafes-i cismi mürği ruhdan ihla olunub mâye-l fitne ve fesâd olan vüsud-i bed Budîn'den safhâ-i hak-i pâk oldu. Fî mim. kapudan piy ale Paşa ile vezîr'î a'zam beynerinden kadîmen masad olub sükkân-ı

keşf-i hükümet-i adevi cân eline Müslim olicak ol merd-i mücâhid Fî sebilliah bî cürmü günâh ğataher lütte-i nâ kariyâb-ı şâhâ'det oldu. Fî diriğ-i vesdi hayıf ki' öyle bir merd-i mey dan-ı hüner ve çapeksüvâr müzmar-ı guzan kişte-i seyfi gandr olmağa seza görölüb dîn-i devlete undan nice hidmet-i zühuri me-mul iken zehi mürd-i hurd mürdebî pervakı' mecerded-i temşit ğarız fesid ve ahzi intikan için ve bu güne berkar-ı nâ sevak'a masdarı olmağa irtikâb itmekle dünyâda taraf-ı hâlkdan hedef-i sihâm-ı sebbî düşman olubın Ükbnda cânib -i hakdem mazhar-ı akâb olmakdan taheşi ve ictinâb eylemiye mansıb-ı hakdem mazhar-ı Akâb olmakdan taheşi ve ictnâb eylemiye mansıb-ı mahlül ile Bodos Paşası Bekir Paşa refduş-Şâm ve Rodos eyaleti ile tersane kethüası Kara Hoca mashar-ı ihsam olub merhûm pişale paşa'nın rebib-i ni'meti iken bir mükteayâ tiynet bed ve iktizayı şakayâ edeb-i sebeb-i helza ve zi-neti olan hinar zade kethüdalık rütbesine i'tilâ eyledi. Cabbâr-ı nüntakin evvel nemek-i herâmın hasnı canı olub bade a'vâm-ı alet şemşîr-i intikâm olduğu mahâllinde irâd olunûr. Şâhzade Sultân Selim nahli vücûdi piraye bahşı gülzâr-ı şühu d olub revzatur-sefayı hâtîr-ı sultânî zinet yefte-i şadümani oldu. Fî 10 maksûd Paşanın Mısır'da hüsn ü süluki ile nâmı mezkûr ve nabtı hazime emrinde kema'ı ihtlâmî meşhûr iken mücerred vesîr-i mektûle intisâb ve taalluk-i nâmî var idi. Deyü'l-ğarız azli ile muhakkir veser defter-i eblaHân-ı cihân Eyüp 'paşa tahtı Yusûfî ile muvakkar olub taraf-ı bahirden badban-ı güşayâ a'zîmet oldu. Fi mim dares-sende ağası Hoca Sünbül ağa tarafğar-ı Vezîr-i maktûl olmağın Hısır'a mahmel bend-i a'zîmet olmağın me'mur ve eski Sarayâ ağası Abdulkadîr Ağâ ol rütbeye seyl ile öesrur olmu iken rüzdigar sünbül Ağâ makamında ikba olunub Abdulkadîr Ağâ Mısır'a icla olunmak fermânı şeref-i südur buldi. Fî safer vezîr Mustafa Paşa Mısır'a vezîr- a'zha yerine varub bed mumebeinden ezirde hâtîr olmağın Diyârbekir hükümeti nâmıyla dergâhı iznu câhdan tard olundi. Fi mim Nazar-ı kimyâ eser-i padişâhiye ira'det-i /s.620/ vezîr-i a'zm munzam olmağın Şam'dan ma'zul olan Tulumek-zade A'bdurrahman Çelebî İstanbul kazasınâ neyil ve bu güne zafer'e hareket ekseri şüyühl târikâ hüznü meâl hâsıl oldu.Fî Rebi'l-evvelsadereti Rûmel birâder sâde Mahmûd Efendi di'ye karâr-dâd ve beş günden sonr ğalte kadısı Hüseyîn cinni sümed-i sdaret-i sanadoliyâ ppanihâde olub mevlidişerîf caniyetinde hasmül-ö'mrûn-nafiz Şeyhu'l-İslam'dan mâ'dâ cümle ulemayâ teseddür ile taşrif oldundi. Yeniçeri Ağası Sâ'lîh Ağâ ta'yîn-i hes ile vezîr olub rikâbdâr Şaban Ağâ'nın dîde-i bahtı ol makamı müşâhadesiyle karir oldu. Fi mim kapudan Bekir Paşa silahdar Yusûf Paşa ol makam'a itila ile tebcîl olunub payan-ı asl-ı manevi Bekir Paşa'yâ vâsıl olmazdan mukadden gatâ

her derpayı adâm oldu. Fî Rebiu'l-ahir sen vache ferkdan na'zıd ve ala rivâyet Mısır'da bir medrese ile hârici rütbesîne meveni olan müşhire-i bî neze yave güy ve güze Üsküda'rî Râmazan-ı mis ve bendeni masâhib-i ve mahremi olduğu vezîr-i a'zam himmet bî casîne mazhar ve muhat-ı rahil karârı hükümetiyle muvakkar olduğundan mâ'ada kanet inasazubî andâmân teşrîf pâye -i kazâ-i beledüllahi'l-harâm dahî seza görüldi. Fî mim. kethudeyâ yeniçeriyân Hüseyîn Ağa kapuca başılık nâmıyla ocakdan terd ve ib'ad ve tornacı başı Kara hasan Ağa zade ol rütbeye is'ad olunub henüz sin şababde iken ağa zade bî fehaşı ala hilam'l-ade kethüdâ'lî k müsnedîne panihada olduğundan şüyuh-i târikâ-i bektâşiye ğark-âb-ı â'lem ve zadırâb belko ervahı güzestikan dahî suhte-i nar aruhicâb oldu. Fî mim neçe müddetten beru şemşîr-i siyâsete amade olan geç garden çavuş başı Durak Ağa Karâman eyalet nâmıyla dîvân-ı hîlend ivan-ı sultâneden ref-i kadem-isiklet edüb hâlka ilen şerare-l şerrü fûrurdan emîn olduklarınâ mensur oldılar. Fî cemasiye'l-ala a'zm-ı nezi ve keyîi hilalında nigaşete-i kâ'lem-i sûtude rakam olduğu üzre kal'a-ı Azak ile homreivar olan kazak eşkiyasından derb-ı şemşîr-i ğayret-i İslâm ile ahz u intikan eden küfe beğlerbeğisi İslâm paşa hakkında sabika-i rençeş-i hâtırdan naşı verir-i azan ikdem itdüğü tertâb-i mukaddemmat-ı say ve ihtlâmâmkar ger olub bî hükra-i saf-ı şeha'det ve sar-ı saffe-i safâ efzâ-yı rahmette ğanmüde-i HânHâns-ü rehet oldu. Fî mim Budîn muhafazasından mahzûl vezîr Mûsa /s.621/ edâ-i manasik haccı ma'sun olub hademat'ı mâ'lî ye ile takayyüde Sâ'lîh paşa kıyâm ve hâlet-i mutaveazistâ üzre hareketi pişnahad-ı ihtmam eyledi. Fî mim. Mahmed Giray Hân tanzim-i ümur-i Hânide madarist tedbîr olub iklîm-i kırın muhtelünnizam olmağın birâder-i ekberi bahadır Giray zamanında keğleğâ olub be'de mevtil kal'a-i sultâniye de mumütakif genc uzlat ve inzivâ ken mezbûr Muhammed giray bî hasbi'l-istihkâk hil'at-ı Hâni ile tevkîr-ü helâl ve kadirğâlâr ile süsned-i hükümeti tarafınâ irsâl olundi. Fî mim yevmi sabi'de bî mazahine-l mevani-i tahtı Hânı olundi. Fî mim yevmi sabi'de bî mazahine-l mevani-l tahtı Hâni üzre mekîn ve selere azın-ı dergâhı Pâ'dîşâh ruyi zemîn olub altıncı günde istanbul'a vusûl bulicak biraderine ricâ etdüğü cazire-l Rodos anâ zukir ve hakir'l-bi'ri memnumi i'bret beynan ruziyar nazarında cilvager oldi. Fî mim. şehriyar-ı â'lî tabari hazretleri tehtgahı kadis-i ecdâd biheşt mendînri olan edirneye mukerrebîn ve hasden acak kadîm-i hâs sadrı Anadolu Hüseyîn cünni ile sebekbâr-ı azmet buyurub sekizinci gün ol cay ı ferih fenâ fûr vücûd-i behbudları ile ğayret-i anâm zat'l-imad ve sükkânı nüşâhede-l dîdâr-ı behcet şinrları birle dîde ruşen ve dilşad oldu. Fî mim istihkâk zatı ve zamanı ile merbe-l neşîn

sünned-i saderet-i anadoli olan Hüseyîn cinni mektubcizi olan defterdar Yahyâ müderrisi seyh İbrâhîm Efendi zade mübâşeretıyla mehlûle-i tertîş-i evkaf medrese-i esniham sultânî ihsani dahî ilave-i eltâf olub altmış ile ol medrese da müdmriz olan fetva emini Abdülfettah Sultân Selim kadîm müdressesesi tevcihi ile nâil fevzû felah olunan bir kaç gün uzlett-i ferîde gene ahu umin oldu. Fi mim ağayı Sewa-kapuoğlani kâbil ağa eski sarayâ ağalığı ile ikrem ve tebcîl olunmuş iken İdrîs Ağa azadlık nâmı ile kayanın abun rutnde olub /s.622/ Mısıra tevcihe amade olan Abdulkadîr Ağa tekrâr ol makam'a iade olundi. Fi mim altı ay mukâddem turbinle sancağı meşhuriyle Edirne bostancı başlığı devletinden mechar olan celad-ı bed neheb sinan-ı canistan sudan sahafazasında iken kayd-ı bendile edirne'ye ihzâr' ve mukaddemân tamışvarde saktul olan silahdar Paşa mâ'lî ve dahî ba'zı ahvâl istiğsar buyurulduktan sonra mukayyed istanbul'a irsâl buyurilüb kapuciler odasında sahbas ve nîl-i nakdime-i hayat'tan me'yus olmuş iken imdâd imdâd-ı ba'zı nukarrebîn ile berât-ı necate fayiz olub bir kaç günden sonra vize sancağı ile mesrûr ve ol etraftâ payda olan eşkiyayı refahhüs ile dahî memûr oldu. Fi mim zamân-ı istîlâyı vezir Mustafa Paşayâ rütbei Atabeğiye i'tilâ eden amcal ve dîne-i Müslim de fermânı ca'rî ve nahvest müdahâle-i hâl ve akdî bedamat-ı divaniyo ve nanasibb-i O'smâniyeden sadr-ı sedaret-i ulemayâ daha sa'rî olub destü damani buso cay-i erbâb-ı a'mâl ve hak-ı âsitâne kelh-i dîde-i câhâb-ı tül-i emel olan mimar baş Kasım Ağa âfî'tâb-ı ikbâlî skıt olub nigâhideye fendîn için beş altı ay mukâddem azlu teğrim olunmuş idi. Sakıza icla ile dahî su-i saniine tertîb-i ceza olunub bece'l-vüsul yem-i anbi'de yine müjde-i ruhsat-ı avd. İle dilşad ve kayd-ı muhtten azad oldu. Fi mim sultân-ı bülend nekan hazretleri Edirne'de ancak beş gün best'i cenahı sükûn ve kara ve istiğayı temaşayı seydü şikâr buyurduklarından sonra taraf-ı avde nâil ve izzu devlet ile nukiri sa'â'detlerine vâsıl oldular. Fî cumaziye'l-ahire Edirne'de ikâmet buyurulduğu eyyamde sabab-i hatiyyeye mebitini bir muktezâ-yı uluvvi himmet matbah-ı hasse için İstanbul'dan Edirne'ye kadar kifaye odun ihzâr olunmak babında fermân-ı hümayun sadır olmağın vezîr- a'zam intisâl-ı hükami şerîfe isti'ca ve beşyüz hamle odun irsâl edüb ba'de'lavd mensl-i menzil-i evvel bî evvel vâsıl ve ol merahilde hidmet-i mezbure tahmîl olunan fakarayâ naven isveddelik basıl oldu. Epşer Paşa'yâ mukaddemân eyaleti Van ihsân olunub hemrubî olan arazile tehammül olunmamak yüzünden zabısn bisar-ı adâm teslîm üzre saret-i esrar göstermeğın be'de'l-azl asitâm râsitâne da'vet olunub lübbî tebcîl ile haşiye'i bosat-ı devlet-i manatı tekbil edecek omrimühim sebebiyle yedikalede nübtelayı bend-i ğam ve yedînc günde müjde-i afv ile hürm oldu. Belgrad

sordarının zulmü adaveti vâsıl-i sem'-i eşref sultânı olacak der-i devlet /s.623/ madar'a ihzâr olunub anzeyâ-i şamşîr-ı siyâset birle te'dib ve cezadi seki odalarakarîb aşçı başı evleri önüne ilkâ olunmak ile sevdâyı şeka mübetelaları terhîb olundi. Fî Recep' huld-i âşiyân sultân Murat hazretlerinin duhter-i su'd-i ahterleri kayâ sultân Erzum muhafazasından za'zur tarnakçı Melik Ahmed Paşa'yâ dürt el tâc-ı indivne oldu. Fî mim Hak-ı dergâh -ı azsu ch cebîn-i fersayı uhudiyyet olan hükkn-ı keferden erdâd Hâkim-i Rake feci oğlu mukaddema bir fehvâ-yı ol-hadis' Bil-ahidi vezîr-i a'zam Mustafa re'yi sadid-i üzer yüzbin kadar güzide a'sker ve yirmi yedi aded kal'a küb bal yemez top rakâb-ı asimet'e vaz-ı kadem ve bir müddetden beru sûret-i istiğma gösteren Kevçe kıralı üzerine tahrîk-i tup ve â'lem edüb her tarafı dost ğureti daraz ve Nemçe keferesîne ebvâb-ı ezziyet ve cefâyı bâz eyledi. Bihaddi kara ve zeyâ-i hayzı intifa'dan dürrü ma'mûr olan emakin-i hâlbe-i i'mâret ve abadanî'den mehcür ederek tayyî merâhil edüb kaşe man mükeli azimi bî dostmayâ-ı külfet bend-i kenemd-i hidmet etdikden sonra ğaret-i Kenan oyvarnâm-ı makâmda darb-ı muzallae-i karâr eyledi. U'mûmâ Rûmeli A'sker dahî hasbu'l-emr'l-â'lî Budin havâlî sinde ictimâ' edüb iktâ'za ederse bekufeci oğlunâ imanda bazîr ve amede olmağan kıral bâd bal nâçâr teriki nâmûs arabar tarihde bu caibden reven ruçi rızâ görmedikçe cüracmattan tehaşi üzre iken binihaye tuhf u taraf ile mükellef elç irsalı arını ihtiyâr ilüb elçisi der-i devlet-i madarı vâsıl oldu. Muhafız-ı Mısır Mahmûd Paşa cânib -i deryâ dan me'ulan hilat'ı vezâret münâsib görölmek ihtimâ'lı yle sahîl -i selâmete vad-ı kade itüüğü dem nekrü ifsad vezîr-i vezur-i a'zan ile felek-i vücûda bahrî kahirde nâbûd oldu. Fî mim vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ahdı vezaretinde zamîen ebkayı devlet ğene rüz 2-l bî bekâ ve ahzı intikâm sevdâyı hamîyle kahrı edâ ricâsınâ ikdâm itdüğü münkirat-ı ümur hakkaki akıldan südur itsak dayiresinden dur olub iktizâı gayret-i cabbâr nünteküm üzere anın dehidevlet-i badir hevası manend-i zılli azimedtide mazmahil ve kendüye dünyade mezellet-ü hüvari ve nünfasıl Abdurrahim eendi müskitir-re'si olan adana kazası nam ile ol diyare icaa olundu. Fî Şa'ban muhafız-ı Bağdad Hüseyin paşa hasbu'l-amr a'zm-ı dergâğ necd-ü ikbâl ve on yedînci gün hak-ı anitane /s.624/ Ruisal idüb ta'yin-i has ve bahremiyetti meclis-i hassu'lane ile şerefi ihtisasa bulmuş iken irminci günde rûkbayı devlet nûbaşeretiyle namzed-i hizmet muhafazıs-ı budüm oldi. Fî.İ uzimuhafız-ı vezir Yusuf Paşa der kbale ferağ nase rsaliyle intifa idüb masibi olan mensibüen suret-i istiğan göstermeğin be'de'l-azl kopıcılar atamada bir gece temkin ve nensihi selik Ahmet Paşa'ya tayin olunub Paşayı mezhur ehiyye-i asbab-ı efer üzre iken en ikinci günde

südüür-i muaf name ile meshur. vezir-i kubbe muüşih mustarı Mustafa Paşa uzi muhafazasıyla nemur oldi. F.İ üç dört ay mukaddem deresande indietinden sübül Ağa mazul ve mukadden Mısır'a için olunan Taşyatar Ali Ağa ol rütbe mevsui olmağın ağayı ne'zul alay bağilerinden pesmende İbrahim ÇElebi Kalyoni ile aznı canib-i Hısır zat'ül-ahran idüb zeriman müfti Yahya Efendi'nin fetvayı emini belki devletinin rükni rekkini olan valide sulsan süderisi bervevevi mabued Efendi fi-uhbe aki evrayı bir miktar ğarameti maliye tahamüliyle nail kazao beytülahi'l-atik ve Sünbül ağa ile Refik-i Tarık olmuş idi. Rodos'tan yüzaitniş nil baid ya de bir seher nalte gemileriyle Geçer ve ahşane dek ateş-i karzar-ı şerir bar olub helal-ı hare ve kitalde Ağa ve reis ve dahi niceler şehid ve Rervevevi, ve nice yüz müslüman giriftar-ı kayd-ı asir ile nayed-i halastdan azümid oldukları etbarımevhisesi intişar buldi. F.İ. tuhtar-ı asud-i ahter-i padişah hert kışver fatia sultan se abim silahtar yusuf Paşa'ya namzed olub kemal-ı teklif üzre haz ile at neylettin üzre darphaneharhında tertih-i ğarib-dilğarib üzre asin nihaller tezyin olunmuş iken bi takrib-i sebeb ğayri zakıma nebitini fersun-ı bi dersan azdır olsağın bergübari ve ashar-u şahzuri evraki hazan reside gibi taraş dide-i sesrseri kahır ğardün ve sefrvasa asimane serçeken umudlar serengün olub deayık-ı ümurda endişe-i duradür vasisdisned teferrüd ile meşgul olan eskiyayı rüzigar bu munamayı fetihde izbar-ı acz kusur itdiler. hengan-ı cüluz-i neynenet-i namuzda yeniçeri Ağusa bulunan byıklı Mustafa ağa anedeli ayeletiştir makamından azale ve üç dört zanede i'ladan erineye tenezzül üzre altı sancakda icale olunub üçmüh bad yüzün görmek müyesser olmamış idi. Ma'zülen /s.625/ hak-i dergahe müyinal etdikde şehrizur ayıldı anayet olunub kabülde tereddüt göstermememegin kapuller otuzanı taşrif ve yavmi salisde berat-ı necat tahsil ve sulin'lan su'zul O'smân Paşa'yı askanına tahlif idüb bu'da yaraşeyn ajde azdibirin ol dahi dilzad oldi. El azliktan otyese akadısı olan kudsi azde çelevi dirne yazasını nağla tahvil ve sensıb-ı sahsal ile Şehden menzul izseli çerleni tebcil olub anb dürdencü gün Edirne kazası ile ısırdam uzul şaban Efendi Kamyab ve Kufdsi zade çelevi ğardab-ı azdırıp oldi. F.,İ şahadei ofva bahtı rulten Oszan bilivethane-i befadun penibade-i örnek zuhur olub peceri hazer seavirlarınza bir zünanz sebeb surur oldi. Fî mim. helic-i kestantiniyye kuranil nahsimsün yeh beste olan is ihraf-ı ekere güzel oluverdi düşvar olbu hel assi- salan bir ka güz suret-i izilazer göründü. Fî mim. radom begi gere akanderiyeye tehdil ve ihi ayamı sonra saniyen podae ihvil olunup henüz vısıl olmadın nasına idiki sanenğa menşuritahrir ve üçç aydan sonra sailsen rodos tevcihi ile tevkir olundi. Fi zikgezen razir-i a'zan ehneb başeden sosraşan

bir tevhe arızık silabiye faşa isam olunub söri aydan senre asler kaşuden olcağın gürei mülaved Paşa vail-i şah ve garbeiş müşin münzed-i iznu ihtiçan olmuş iken müstemayı hiçkızı tere bi tegahi Şan'dan ali melainase veziri 'arz hakkında ilak itdüçi mekan-ı sebeb düşman münakim olmadan naşi ve rentaş-ı hatır sebebiyle adanaya cadd,l olunmuş idi. Suret-i ricat gösteren kevkeb-i ikbali tekrar müstaiste seyr olub hubub-i şırta-i muvaziş ve iltirat-ı sultanı ile sebeb-ı ,zdırab-ı merlaraf olmağın ta'yim2d inası vazaretten na'da bahları Aişe sultanı tesviç ileb hazar-ı devlet maşayi erisi tesvic buyurub akser-ü zaya /s.626/ tatdiz olmamak ile dahi zaz haf-i tazil oldi. F.İ. ağayı sipakiyan masa ağa'dan zavında vezir-i a'zam kıble münayı tekitaayyüal üzre kendüye azfi bazı meselih-i mübizade istibden olunmağa lişakat ve letidad-ı fehma itneğın terkiye de inebe-l ile sabaş sancağğına itilen şevan gayerine nabı yemiçeriyen dergahı dil olduğundan za'de on gün sonra vazaral ünvanı ile dahi teheil-i rütbei kürrasidüb reşzeren çeşzi emval ile selk ivüzareye revzak viridi Fi sefer fersahzaman ağası teşyatır ili ağa mısıra irzal olunub müeabidlerinden evidib ibalı işa bi lebi dare's-sade ile lelal olundi. Nemşe alçlak forma-ı cihan zantez kemal-ı mertebe istisal ve itba göstermeğe fakurci oğlupşduğu karye ve ziya ve bieffihü kale tecdid. Ve neme kiralı tarafından el yerlere min bada deşek tarra zarar olunmamak üzere akatı suib çeçemeolunub ve kulub vara minil sual istihdan verildikten sonra surur ve şadigari evdi babında lani kalmayan şerif müdür buldi. F.İ. sultanı müeyyed ve mensur hazretleri hizmet-i sergahtan devri küffar-ı hüksar olinden musulan cazı hemen ile nulvar olan şahsı ağa vukusasından şiyade beyhuzur olub bu kar nandurumu iadae idam salada hesirleden ahzu intikam olumun için muadde efzun donmamaya hazeyun tedarik olunmak tehside sürür iden fermmanı mütabiilzan üzre vükalaya devleti ihtiraz-ı kan e azimetide dil hak şehinşah vemmüs şu'kur elmekları hizmetilatam itdiler. Kaşun-i semebeyi kupüdan Yusuf Paşa namnu tahvir ve vezir uan paşa şeref-i zurakaş ha tevkir olunub suratan haita seziresin teshir için yüz kadar kadirga ve edeat-ı karzar ile yürbar ikiyüzden ziyade enva-ı sefayın badban-ı güşayı azimet bahrı sefade ve nazhar-ı duayı icabbe intimayı sultan-ı said oldiler. fi rehdi evvel sapahi anadoliden sefere samır olan lar hasbu'l-asır çeşme nam-ı mahalden sakına geçub anda dodanmayasıl ve Rumeli a'skeri Nir-miran küçük Hasan Paşa ile Selanikte duası a müşteğil oldiler. beş altı ay nukadden eski saray ağası Abdulkadir ağa sakazn için ve kanını kadim üzre beş kapı oğlanı Musa ağa suayan baş kapı oğlanlığı ile taltif ve ol bizatde olan farh ağa hilat-i ziyaber haram-ı şerif-i heleti ile vaşrir olundi. F.İ. bağdad kazası /s.627/ münhad ıolmağın iki ay mukadden müfettiş i

avkaf-ı şeyh zadeye muhal görölüb hizmet-i teftiş ali Paşa'ya. Atik müdirini ünlevi Mustafa çeleviye layık ve hakik görüldükinin sırrı süsvede-ı ibibahdan henüz beyaz tahbike çalmasan ikin ağla servese kazasını baldi. Mustafa Çeklebi'nin öalihüküm ve izsası olub veli hi'meli ismet çelevi üö dört aydaaslı anağah iile giriş. Ve sünmen arbub-i tarık hühürlayı belayı dağdağa ve beşviş oldi. iki ay odnandan şebr-i mürti tevrenüh ile me'mur olan komşusi başi ahmed Ağa marana en beş günlük ayeleti kare şamsuri terküm ve sunun-i biahmet-i şehri zur kodes afizor huruia ga'ya terla olunub kanunun da ilmi kapucu başılı rübeskar temeil ile tezlil ve metai annargub ayalet-i şehri zur kir live-i anil sekeren mustafa paşa'ya tahadi olunub bedde oyyanı Yaruhiye ayıt afiab-ı ikmeli ala rune şeref-i kavınve ikşehir nacağı izaram nana ile birbanar nece naseddin cidi. Fî mim. Am-ı yazı halelimen defterdar Halil paşa meshar-ı altarafun mittelihi olunub Silahdar Paşa'dan sa'da cüsir yüzereye teseddür semek bebında sünab-ı levumu'listinai şerefi şüdü bulmuş idi. Kenan Paşa Anadoliden avd itdikde tehire razı olmayb sultan-ı bende nevaz hazretleri rükküb-i devlet ntisablarına re-i rakai tazarruu ve niyaz ile tekaddüne risaların tahsil ve dört ay murad-ı üzre teseddür ile arzını tekzil itmiş iken aksi kasiye suhuriyle ğemmi kin ve hazin ve ba'de şehreyni ta'yin-i has ile henç uzletde nekin oldi. Fî mim. ana bir şehrin bazara giden, belki harze vekil her fakir ve ğeni isale zanasından nüfasıl koca Peşmakcı oğli ki, bir sene mükaddem haskiyazsi sultariden birine intisab idüb indadile balgrad kazasını ceblanga-ı rahşı nurad itmüş idi. İhsanına nu'tad olduğu şahihaz-sende dergahına tekrar isal name-i niyaz ve tahrik halkaşı bab-ı revaye ağaz idüb () bu dar'a edirne kzasına nail ve nüvgafani nernaiz-i tarık kallelerine nakzı külli hasil oldi. Fi cemadiye'l-ula nar ur-ı resn ve i'tibar-ı sahtisi niarelerin derunlarından zabane kaş olan ah cangahı leyle-leyle-i hamisde sultan Bayezid çarşasında ateş zuhur ve ol sirafdan na'da ta sun kapusi dahiliye ve hariciyezinden asar-ı imareti diğır idüb bir şubesi kadırga limanında ibrehim han zade sarayını güzer ve tarafı ğarbisi /s.628/ Laniğuhu bestani kurbanda hurureledi. Aznı zeverayı şuara kavi kapu seyhanelerinin sahde-i ateş-i fena olduğundan harabat erenieri ilasanlanan teasuf-i kanan güşire-i raşte-i nazm idüükleri tarihtir. ahn yeniden ateşe ay kavmi kapu bilutfihi teala asalık-i sahz-i islamiye aynı inayeti ile hüve ile manzur her katrı envai alen ile mu'zur olub diyar-ı küffardı süveri samande galat-ı vüçebintikbaba belki na'dun Ve ci salakci i'met-i hasbu rehnden mahrum olmağın kefare-i venedik ve cevali biz-nurara ha-ı zergahilade cebin fersayı ubudiyer olub deral hülal kostantiniyyeye izmir ve mısır ve halep ve kıbrısdan ulusları karar itsek üzere muhrir-i

şeref-i izni mizayun ve ikirti nuvalarında evil aliye züble alem kuleyi asba-ı için enva-i sebayır ile keşitilayın tahnike ma'mun olmuşlar idi. Bu oyna himme venedik keferes indknayı adavat-i diniyayeleri üzre hemire gadru ızrar üzre sorarm nisa idinüb deryadn تنها buldukları safayini islamiyeyi bendi kenedi teshi hıyametleri aşkar olmamak için şikar itdükleri müslümanları ihlak ve bednir iderlerdi. müsa usan ol dost surat ve düşan sired meniketleri muzafsı sidne ikvit itası ki. dairesi cüzari kıbrıs kadaraydı. Yüz ail olub vava-ı sarzaat ve sanafı ferakig ile sammi rişk-i asizan ve icvecarı sailasukar sakizinci deracede vakil olduğu cihardan infartanı hayrası rarımtını hahş dil-ü candır benüzre ket-i tarık-i seryadini aike ve duke gadileri zena ve iyabcı reçe ayyan nude ilkayı huzur sever vazar. ve sübimatin ol serice iznam idüb şkarin zadan gaları vabu beleşin be belleşe hissedar ideritrd. Hattu mukaddezar fir-i tesbiri- gaffur fütür olan urel tuzae ağası gerisini men ol-ahir atavaravi cuzivti tasarada izaliye ve sebesi rekvar ve satini kıyanetdardan neçe tuhaf ihisasıyla hükkümzı tesiliye izüh zadayı eşvillerine tahnil ve at ve zevakaların ande helail vinişlardı. Zurri nükbu alkana ilahi ile inte-i sadye kazdan kirit zamman zerları zanırı müsir şaldaşahide rüyi müsır olde banıırı hanlarzın ayurdan paşaya izhar ve iğfuk evni küfüt daha için valka seferi ramıyla naimet olunmak babada fermanı ali asidar başurmalar iziş durumayı hüşever heyne ve mahi bahraye idüb tarnide vadsıl oldumün rümeli a'skeri vasık-i müva'sker gümayine azer oldi. Mahı redlubulahirin ve ücüdēt şuni avardım kanını ağruf saraydan miferi kareyi olub malali maburun tanubdan alen pare burtan ve altı para çekdirne /s.629/ ve vefakinü matiha ili razı çakulran vasuli daramavayı hümayüm ve ısızası kapadın gâşa invarsından av isti aleyhinye nakururum oldi. Mah-ı cevabun virmi altıncı günü sürmeküllē alalinh namti nernen izale-i südam tevcih olunub yirui sa Kuzunci günü sahil ceziro-i mezbur a Musabbi soyul asakir-i monsure olicak umeli muhafızı Küçük Hasan Paşa oyaloti aokeriyle ve kethüdayı yeniceriyan Munad Ağa umumen yeniçeri ile karaya Vad-ı kadem idüb metanet de Rodos'a müdani belki mümin vecih bu evvel ol süni olub Gikirt cezirosino golid ve siper-i mecar tarafına tuciyo ruyi azimet ve top irişük inetezinet itdilor.Mukarrı sefayin olmak için münasiv görülen alan odada vaki kal ` e missal iki kulenin biri ki, Dudri nafrenk ile ma'nur olub limaxı mesbur ağzını sod vo varid ve sadırı dühul ve burucden sed ider idi.Homan ol give tunus a'skeri ve turhale boğı ve serden geçdi ağalır ireal ve feth-ü tosbirineisti`cal olunub rüzdiğer umumen donanmea dahi ol savbe tahrik-I pir vehal eyledi.Savn,ü semodani siper olmağın kuleden peyami durbas isal iden top taşlarından bir forda güzēnd-ü zarar isabet itmeyüb üç saat zücumal

sa'y ve güşey ile ol serkeş bod-I komend toshir ve makam-I liccü bisamda kıyamiden molain-I hasirin ulf-ü şemşir oldi.Cemiler Liman` a dahil ve ol cihatdan omnü hatir hasil olub üç gün üç gicede mühimmat kel'e sitani ihrac olunduktan sonrasalisi geliri şenadiye I –üla sabi-I sehri mezburda cündiye Nısı rile burton ve dor sayı kave ırteel tırablus-I mağribden iki bortün gelüb on dördüncü günü balsi kalalden nanya kalesine barut sillah ve edavat-I narb ve kital ile meamcı bir fırkatayı Tunus Gazileri Bste-I zencir-I tashir ve içinde olan duzalileri suhte-I ates-I şemşir itdiler.Ön sekizinci günü Cezayir ve mücahidlerden dürt bin kadar dilaver yirmi pare bürtan ile vasil-I muaker baceste aser olub hisarın bir anibinden süstakıl metres vad` iteller.Takriben iki mukaddem /s.630/ Vezir-i a`zam ilkasıyla nakız'a nefyü ecla olunan mirahour-u Kebir dilaver ağa evde me`zun ve ba`de'l-vusul mekam-I evvela iade olunmak ile avatıf-I aleyhiye makrun olub tekrar sebep-I evvel zuhuriyle üçüncü gün mir-miran van ve ali korse muntakil ve ayalet-I tırabzon`dan münfasıl ömer paşa zade ol mahlule muttasıl oldi. İki üç sene mukaddem Yeniçeri Ağa lıgından Erzurum eyaletine vasil ve bir kaü mertebe odnaya nakı ve tahvil ile henüz mahdube-I vezarete nail olub saltanat-I aliyyeden hakkında movaid-I lütfi südur iden deyyeli Mehmed paşa`ya vezir-I a`zam ilkasıyla menşur-I hükümet-I Diyarbekir teslim ve anda ancak iki at celse –I istirahat iden Melik ahbed pasa namına eyelet-I anadoli berate terkim olunub alti ay mukaddem hakkı vasat şita ve keremiyyet bazar-I sitade Muhafız-I Eruzurum iken Anadolu ye tahvil vesa İstanbul`a avde murahhas oldi.Fî mim.Belgrad kazası basmakcı züdeden sonar üsküdar kadısı ahbed ceza görülmüs iken rızasıtla arzı gerek idünb rug-I aklü idrakden bigüne kuzat-I kasabathan sari muid lakab-I Mustafa nam divane deletimenden zamanen bazıların hukarenen himmetiyle kaza-I feza-I Belgarad`a penihade oldi.Fi cemaziye `l-ahire monsabei mesbur kendüye kasaba olmak üzre tevcil olunmuş iken Ederne kapusundan çıkduğı gibi Belgrad kazasından mevleviyet itibrı münfek olmas deyü barıs gir-I fakire saçaklı abayyı tahmil ve yer keçeli çükedar yahsil idüb ayin ve üslüb münisyane ile belgrad revane oldi.(ba`de `I-infisal istanbul`a geldükde kendye tevaih-I mansıb iden südüri mertebelernden olur olmuş bulub merhum katip zade zeyni effendi kadı-I Tebriz muala şeyhin abayisini aldağa gibi arzı hüner ider bir merdizor avare dahi rast gelmemek ile tahvil ve ariz bir münlayı arizü`l-kafa ve hallü akd erbabına senin endaz-I eziyyet ve cefa olub muhtariolan bend-ü zencir bir binazir-I secnün oldi.Bir ehli hayr yokki bicaronin gelenasir-I mecnun oldi.Bir ehli hayır yokki bi carenin gelean-I sevda-den maşı ihtilal-I dimağ ve sui mizacına gah. Senbeti dareşşifa

ve gah tezeyana asa ile hekimane ilaç olunmak icun Süleymaniye bimarhanesine delli olub anda halica-ı pezir olmuız ise kasdı tahsil,ecri cezil ile Mısır da mustabbe-i kalavna rehmümün ola morsum. /s.631/ Hame-i tahrir olduğı üzre a'sker-i Nusret-i eser müşade-i şahidi feth ve teshir ricasına said-i ihtimam tesmir idüb ol hsaro sipehri medari dork koldan muahasara ve cengi avıranı frank ile büntad-i müşarere itmişler idi Sayir kalaiden iki def a hanya imdadına gelen yetiser sekiser yüz kişti bi din sadme-i inizan ile galtide*i hufre-i siccin olub bir kac yüz kemend esire bend oldi.Hunduk-i hisar dai eşcar seytun ve toprak ile doldurulub yürüyüş tedarihinde oldukları ahbarını müştersil ve isridayı duayı bil-hayri muhtevi eyyam-ı muaharanın yirmi altısı tirihyle müverrah mektublar vasıl —ı der ikbal oldi.Fî mim. siyavug Paşa yevm-i vüsül irtesi divanda saffi vüzerade temkin ve hassı vezaret yayin olunub bir hafta sonra vezir-i a zam sevkıyla silistre eyaleti meşrul hizmet-i dergahdan devrii zaruri iktiza eyledi .Fî mim. Rize har-ı han-ı ihsan ı sultanı olan Venedik keferresizinden fezale-i nimet-i inayetleri münkati olub hususen Girit adası mahsur-i akl ve şuurdan dar itmeğin zami fasirdlerince ahsi intikam ve mühimen emkene iğtimen recasına yirmibeş otuz pare kadırğa fırkate ile balye badire sahiline vasıl olub varuş şehri ve anakerib bazı karayı harab ve viran ve mümkün olduğu kadar zahire yagma ve talen itmişler iken havalli sehri mezburda mütekmemkin airbas gazılar irigüb ol kestilerden birca guzine semsir-i serfizi süddi rah giriz itdiler.Fî mim. Venedik keferesinin bu güne vaz a ikdamları ahbara vasıl ı sem i sehriyari olicik iki bin kadar yeniçeri ve bbin nefer sipahi ve sekban bası ile vezir ahbed paşa ali cenahulleyi cal irsal buyurilub birkaç günden sonra mehazil i firenk hayiben aib oldukları haberi münakis olmapin ahmed paşa sevahil i i sabet i git adadan muhafaza idüb sekben başı yeniçeri ile kapudan paşya iltihak itmek babında ferman-ı suntan-ı Fak-ı şeref südür buldi.Fî mim. silahdar fazlı ağa vezaret namaz ile ikram ve bir vecih arpalık boli eyaleti dahi in am olunub tağyir i nama vö dostar ile i tibar-ı yafte oldi.F1 recep şehri mezburun on ikinci günü Girit tarafından ulak golüb sehri mezburun on ikinci günü girit tarafından ulak gelüb tişe i karil makesan-ı forhad-ten ve sademat-ı kari i güh efken ile kalenin cabca divarları rahnedar olmağdan iki Def a yürüyüş olub mücahidin i din-i şemşir kini derga ve bi nihsye küffar-ı haksari misafir-i darel-bvar itmişler iken dost-i takdir. /s.632/ Ruyi ricaye perdekas tegir olub bi husul-i memul fusuli olduğundan ma da bazı omraz istilasıyla a'skeri islam sebun ve yumafra mahalleleri diğer gün olub fethü bab murad-ı dergah morahim-i destgahiden ziyade imdad a muhtacdır.Deyu inikadı heblul metin-i zafer yüzünden safra-i takrine nakş ve

tasvir itdükleri mukaddemet –i esgal müntecül oşkal iletakdir sercesme i ana birru asagır itdiler.Sultan-ı gayur imdad icun a'sker irsal buyuruluş iken bir vecih isticalı hümayunolgün iki bin yeni ceri ihzar olunub Mısır a azimet üzre besiktas da vad-ı lenger karar iden dört pare kalona tahmil olunmak babında ferman-ı mütehhattimu ı-izan asdar buyurildi .Ba de yevmi vaktı said-i temidde kapudan paşanın kapucılar kothüdas Hüseyin ağa han derğahı aliye ruyimal idüb müjde fethü isalı ile def i dağdağa-i enuh ve ğam ve halk ı alemi şad-ü cemaziye l eser cenab-ı müfettehu levabdan deryize fethi zafer ricasına jakkı meczü yasar a soz ve gūzar birle rūnihade ve ihtimam ı tam ile tekrar yürüyüşe hzır ve emade olub cabca sedayı tekbiri alemgir itmisleridi ki kulub-ü kasiye i kffar min canibillahi ra bühüras ilkasıyla bi onam u karar olub derdi dil nūla damin. Tutuafun sevesalden paşa tafuaz bulundukarı sahetden bunu karziyi vafiyı al-kamil bilame ve serdar-ı sefer şiar sayal-ı affalnadest-i siyasi beni ibdiler.ariz bir münlayı arizü'l-kafa ve hallü akd erbabına senin endaz-I eziyyet ve cefa olub muhtariolan bend-ü zencir bir binazir-I secnün oldi.Bir ehli hayr yokki bicaronin ğelenasir-I mecnun oldi.Bir ehli hayır yokki bi carenin ğelean-I sevda-den maşı ihtilal-I dimağ ve sui mizacına gah.keremiyyet bazar-I sitade esa İstanbul'a avde murahhas oldi.Fî mim.Belgrad kazası basmakcı züdeden sonar üsküdar kadısı ahbed ceza görülmüs iken rızasıyla arzı gerek idünbü varid olan makilerde hard-u baziriz iki yüz seksan yıl'a tap vaüçyüz altımış kuvvetihurut-i siyah ve arza göre sana ve saginden sayade tüfmü /s.633/ veb bi hūlaye sar-ı süval-i sank cabuz bakdav azizi sadre makam bidaği variz ilub en ikisi afriad yevm-i vüsül irtesi divanda saffi vūzerade temkin ve hassı vezaret yayin olunub bir hafta sonra vezir-i a zam sevkiyle silistre eyaleti meşrul hizmet-i dergahdan devrii zaruri iktiza eyledi .Fî mim. Rize har-ı han-ı ihsan ı sultanı olan Venedik keferresizinden fezale-i nimet-i inayetleri münkati olub hususen Girit adası mahsur-i akl harab ve viran ve mümkün olduğu kadar zahire yagma ve talen itmişler iken havalli sehri mezburda mütekmemkin airbas gazılar irigüb ol kestilerden birca guzine semsir-i serfizi süddi rah giriz itdiler.Fî mim. oldi.Fî mim. siyavug Paşa yevm-i vüsül irtesi divanda saffi vūzerade temkin ve hassı vezaret yayin olunub bir hafta sonra vezir-i a zam sevkiyle silistre eyaleti meşrul hizmet-i dergahdan devrii zaruri iktiza eyledi .e har-ı han-ı ihsan ı sultanı olan Venedik keferresizinden fezale-i nimet-i inayetleri münkati olub hususen Girit adası mahsur-i ak ile doldurulub yürüyüş tedarihinde oldukları ahbarını müşteril ve isridayı duayı bil-hayri muhtevi eyyam-ı muaharanın yirmi altısı tirihyle müverrah mektublar vasıl –ı der ikbal oldi.Fî mim.

siyavug aliye fişmeğa datimiz metamin harita idiyun hasrite samunun sari olmağın ğareği iftiradı vulşeriye sadi simsek sanemiyle sadinen yadi ifade istanbule vasıl olub bade şeymezu saleniye şir ve şur ilkasıyladergahı sarahim-i destgahdan dur ve girit cesiresine güzar ile memur oldi. Fi şaban tedarik-i nühimet ruhsat virikmeyub ola cenahi'l-istilcal tarafi birden ol canibe irsan olundu. Lakin maznun-i sıdki makruni renamum olub ol vezir delir hasan deed biri darb-ı şemrişi ile zuhur iden bedayil asarki her bir bir serdar-ı zafer siara destnaye iftihar-ı rüzigar olmağa sesa vardır. Mahallinde irzu olunur. Kışancı sabık Mustafa Paşa bir hafta caili mesued-i üzaret olmuş iken peyanı averde galet olmak üzre ol cene-i nergub düşünden naslıb olb haren-i aren nazirden bir sene nukadden tuğrayı ğarra hizntiyle çıkan katib-üs'sır anmed Paşaya ilbas ve Mustafa Paşa fakir bağler beğilik payesiyle nişancılık makamında iclas olundi. F.N. Gürci Mehmed Paşa Şans'a olub ibrahim Paşaya Anadolu eyaleti inayet ve Kelik Ahmet paşa asithaneye davet olunmuş iken gürci Paşa mansur-i nazar ı rağbet şehriyari olan saraysı tsellimden sureti tehaşı göstermedin naşi miratı tabinak kalbi pak suitan-ı peziray ğubar-ı inkisas olmağın be'de üsbu şam yine İbrahim Paşa'ya ibka buyurulub Gürci Mehmed Paşa muhafız-ı Halep ve selefi Perviş muhaööed Paşa bir senede altı yede danada arus olan Anadolu hükümeti ile müblelayı ranü lab oldi. Fî mim. razı südur imdadıyla kudat-ı kebaanden Hasan nan bir şahıs mechulu'l-haül-fakuse nevleviyetiyle iclal olundi. Fî mim. Girit indadına ne'mur ola leşker2-i mansur bine şih nem-i mekamda ictime ve küffur donanması rahzen olmak bahanesiyle ferman-ı cihan sate itba'dan isilan' üzre /s.634/ itdükleri kapudan paşanın mesmui olicak kırk olli pare kadirga ile binefeihi canibine tahrik-i cenabi'l-isti'cal ve yam-i salisde cümlesini susahher-i şemşir-i zafar olan hanyaya isni eyledi. Fî mim. Mısır'da a'sker ile meşhur firit'e irsal olunan dört kalyosun üçi meşhub-i selamet ikanya'ya vasıl olub birisi budur cafer kalyoni idi. Yolda nalta veduka ganillerine mukabil olmağın kamil bir gün dayire-i kırsar-ı müşteil ve bir kaç yüz sure gazi şahadet rütbesine nail olup nülüsi miktarı nucahidin-i din ile şikar dan-ı şair-i külfür oldi. Fî mim. kapıdan Paşa merd gazi Küçük Hasan Paşayı hamet-i sururkeri iletebcil vğe muhimnat-ı sahafazaya kenı yanbeği tekml idüb husnu'l-anru'lail Paşa ve kethidahursu Ağayı istinhab ve durri ikbal tarafına şitah eyledi. Fi garra-ı ramazan Murad Ağa hakkında mukaddemen zadır olan vadı koria taafiz oluncak nahnuruni ref için zabıt yeniçeriyan usu ağa zibar-ı yed-i beyün idüb donanmaı hümayüm kızıl isar sanilino vasıl oldukda varid olan hattı şerif-i sultani nucibince Murad Ağa tekrar girit tarafına nüreacat itek iktiza eyledi. Kapudan Paşa

kendü hakkında i'da tertib itdüklerimekkadezi üzri itbal için saksadan ancak yedek kadirga sıla dergah-ı celalet ve ceha isti'cal idüb yevai ol id-i saidde istanbul'a vasıl ve sunuf-i nevasiş ve iltifata nali oldi. Ağayı yeni şeriyen medemayı hurret züresine ilhak olunub bi südur-i davetgah ve peykah-ı necili-si huzayun-i Padişah cen ceha duhile ruhsat virildi. Fî şevval Adana'ya icla olunan ibdur rahiz Efendi mazhar-ı affü ihşaa ve İstanbul'a vüsulda on beş gün sonra sadr-ı sadaret-i Rumda refi'l-mekan oldi. Denanmayı hümayan dahi rabii şehri mezburda menhub-i selaset vasıl olub Musa Paşa ve ruasayı a'sker hal-i sultaniye ile muvakkar oldiler. Sekban başı Kara Hasan ağa zade ikanya muhafazası hizmetine canad iken cuda karar-ı itmeyüb donanlb kethüds Murat Ağa sırrı sekbanan ve Turanci başı pirinçi eğli Ahmed Paşa ala hilafi'e-ade kethüdalık rütbesiyle tayyış-şan oldi. Fî mim. Bagdad muhafazasında olan zağaren başı Hanma ağa na'zul ibrahim ağa ol makam'a mevsul olub Pirinöci oğlu takaddüni kezriin neven haberi oldi. Fî mim. Silahdar gâşayı cadidi Fazlı Paşa /s.635/ hasası vesaret ile muhafız-ı şam Gürci Mahmed Paşa sarayına ihrac ve ba'de yavzey a olmekandan Hüseyin Paşa sarayında naki ile izaz olunub mukaddenlen baiz rençiş-i hatır-ı atır-ı sultanı olan Gürci Paşa sarayu yeniçeri ağasınatenlik ve mukabelesinde Gürci tekrar sam'a ve İbrahim Paşa Haleb'e tahrik olundi. Fî mim. Mekke-i mükerreme kazasından na'nulen rahmet-i hakka mavsul olan karabaş şeyh züddaie benüz kark akça medreseye vasil olan Persane-i marişandi pederinden mütakil beşain gurusluk naneskül susukebelerden birine hibe ve teslim idüb Kayseriye Kazası okirihı bali eyledi. Fî mim. meznun alim cehdi mücessen ibn-i başmak edirne'den istanbul'a naki ile nazhar-ı izzu şeref ve tarik-i ilnide ünisiye bu şehri taraf yeniçeri ağası indadıyla kadii selanik iman zade Edirne'ye vali ve yerine barle müderrislerinden müfettiş-i evkei münla tali oldi. Fî mim. cirit seferinde mütahammil olduğu nali ve bedeni malaid-i naşak kanukabeicesinde Musa Paşa'ya silahdar Cedid Fazlı Paşa takdim ve bir ha tadün sonranamenşur-i eyaleti silidire terkin olunub istisal-i ferman-ı ailde kabe sahile ve igzedli zuhur teneğin vezir-i a-zam luka iyia Kupuciller odasında mevkuf şevtir rauc-u sitem vepabeste-i dergahı idznü olan oldi. ol leyli pürveylek sebalil-hayrinde vazir-i a'zam nerbe-i nişim asarı ian-ı sivaan iken müdür sornub defterdar salih paşaya soslaz olunmağın Musa Paşa berd-i balaaden reha buldi. Fî mim. menşur-i defterdarı ağai yenişeriyen Musa paşa namına tahriraman ibi ile ketbüvayı şendirüze pirinci oğlu tevkir olunub mağarci başı ibrahim ağa ketmüdelik rütbesine itila eyüsül. Fî mim. vezir-i ma'zul vened paşaya meşmur-i serzekerı teslim ve namına berat-ı eşaleti miğecli ve inli terkim olunub kataratı eşk junini mütevali iderek

selange değri gitlen üzre tevali dergahi ali eyledi. Sevahli namazlık aslanıyeyi ğaret-i kasdına oruç-i ceyan-ı firani ile meşban bir arize turdan balye badireye garip yerde pürnilhub kapudanları yüz kadar sırat ile kaydı asire giriftar ve ma'dası ol deryayı hunhurda kesti mürke süver olmuş idi. Vairier vezir Hüseyin Paşa tarafından vasıl-i dargahı celalet ve cah-ı olub bir vecih seza tertib-i cena olundi. Sudne-i nilazel ile Anadolide nazıl nan-ı ma'zur kasabanın ekseri ibniye-i reflası münbedim ve ool ve gilede beşyüz nefer kimesne tahter-rum-i münadim olub ana karab bazı kasabatü karye dahi ol sudmeden harab ve kuyucuk nan-ı kababıs yanında br na'mur-i karrye dahil /s.636/ husle-i türab oldi. Fî mim. daşmakçı kadimin seksen akçe ile ibem kazısından ma'mul Xuh nam peşri bedgüheri pederi vadisine mesluk ile keasdi teyemün vesakız kazasını tahsil ile ihraz rütbe-i zuhur-ü tefyin idüb nüşkaran-ı tarik-i tekrar medik-i hüznü iakisze giriftar eyledi. Fî mim. Mısır kadısı hasan Efendi Zademin nahzı cünümundan naşı evsa-ı gün-a günü şem-i hümayın'a vasıl olmağın cansına vüsulunun elli beşinci günü ma'sull olub bostanzade yahya Efendi nahdini yenişehirden mumfasıl sarıhunnean Lakab Ahmad Çelebe nansın-ı fetvaden tenzil olunub Raif Ahmed Efendi enkan-ı ali-i şeyhu'l-islamiyeye beril ale tebcil olundi. Fi silahdar an-ı nazide hedesat-ı şeyestesi baiz ibtiasa-ı süğürü izlan olan kapadan Yusuf Paşa nazhar-ı cizaya senener-ü bi sebeb-i pürnur oldi. Fi şehri sil-hicce sübhanellah öyle bir vahir bi nazir-i müberai kadim ki islah ve takvada ilim ve hüsnü tedbirde müslim olub ülrıt tarafınabir zafer dahi nüyesser olsa bi lütfihi Teale amumen cezire nüsahhar olmak mukarrer ilem bi cürmü günah seyfi gadr ve hayıf ile tebah oldi.

Tâb-ı haze't-tarihü'l-latîf. Vel-eserü'l-celîlü'l-münif. El-Mûsannî bî-Ravzatü'l-Ebrar. El-mübîn-i haka'iki'l-ahbâr. Li Karaçelebizâde Abdüla'zîz Efendi bâzin sahibu'l-fütühati'l-bahira. El-Mansûr u bin-nusreti'l-â'liye. El-mahfûz u bi'l-inayeti'l-semedaniye. Vâlî vel-ilişân mesrû'l-Kâhire. A'nî câr-i ahkâm-ı şerî'at-i şerîfe-i ğurra-ı. Ve revnâk-ı dehhânde-i u'lûm-i millet-i hânife-i beyzâ-i. Kehfû'l-hâhu'l-hâc Mehmed A'li Pâşa. Ademu'l-lah u ö'mre ve rıf'atâ ve tü-zade-i ikbâle ve nusrete. Fî-mataba'at-ı Bulâk ve kad sahîh min ûla alî nısğa Sa'dallah u Sa'îd Efendi ve bâkîyâ ilâ ahirihi bî-ma'rifeti tenhîhi'l-hakîr A'bdu'l-Vahâb Tağistânî fî evâhirü's-şehr muharremü'l-harâm sene-i samân ve erba'în ve me'tîn ü elfi mine'l-haberi'l-nebevîye a'li sâhibihâ efzalu's-salât vet-tahîye. Tam. /s.637/

SONUÇ

Tezimizin konusu, Abdülaziz Karaçelebi-zâde'nin Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ı, Metin-Tahlili adlı eserinin transkripsiyon ve analizidir.

Eserin yazarı hakkında çokca bilgi ve belge vardır. Bunda en önemli etken hiç şüphesiz Abdülaziz Karaçelebi-zâde'nin Osmanlı tarihi içerisindeki büyük şahsiyetler yetiştiren Karaçelebi-zâde ailesine mensub olmasından ve ilim irfan sahibi bir insan olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan çalışmalara baktığımızda doktora düzeyindeki çalışmanın eserin dördüncü bölümünü ele aldığını, lisans düzeyindeki çalışmaların da eksik sayfalar yüzünden bütünü vermediğini gördük. Eseri bütün olarak değerlendirmek için transkribini yapmaya karar verdik.

Araştırmalarımız sonunda Tarih-i Ravzatü'l-Ebrar'ın biri matbu biri de elyazması iki ayrı nüshasına ulaştık.

Matbu nüsha sondan 15 varak noksan olan Ravzatü'l-Ebrâr, Hz. Adem'den başlamakta ve 1058 (1648) yılına kadar gelmektedir. İslam tarihçiliği geleneğine uygun olarak ele aldığı Zeyl ile Ravzatü'l-Ebrâr'ın devamı olan son on yılı kendi gözlemlerini de katarak anlatmıştır.

Eser ile zeyli arasındaki bağlantıyı sağlamak için de elyazmasının son 15 varacağına tıpkı basımla ekler kısmında yer verdik.

Sebepler sonuç ilişkisi içerisinde olayların arka planını başarılı bir şekilde gözler önüne seren Abdülaziz Efendi, eserlerinde rasyonalist bir bakış açısıyla olayları vermeye çalışmıştır. Bu anlatım tarzı Ravzatü'l-Ebrâr'ın kendinden sonraki Osmanlı tarihçilerinin alıntı yaptığı bir kaynak kitap olmasını sağlamıştır.

İslam medeniyetine ayna tutan Tarihi-i Ravzatü'l-Ebrâr, zeyliyle beraber üç ciltten oluşmaktadır. Zeyli daha önce çalışılmış olan Tarihi-i Ravzatü'l-Ebrâr'ın bu çalışmada transkripsiyonu yapılarak, genel olarak İslam tarihi alanında, özelde de Osmanlı tarihi alanında araştırmacılarının kullanımına sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Ahmet Refik (1924), **Alimler ve Sanatkarlar**, C.II, İstanbul.
- Akçuraoğlu, Yusuf (1990), **Türkçülük**, İstanbul.
- Aydın, Celâl (1973), **Türkiyemiz: Tarihi, Coğrafyası ve Turistik Yönüyle**, Ankara.
- Ayverdi, Semiha (1975), **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**, İstanbul.
- Babinger, Franz (1992), **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri** (Çev.: Coşkun Üçok), Ankara, KBY.
- Boyunağa, Yılmaz (1977), **Türk İslam Sentezi**, İstanbul.
- Farugi, Nisar Ahmet (2006), “*İlk Dönem Müslüman Tarih Yazıcılığı Hakkında Bazı Metodolojik Görüşler*” (Çev.: Muhittin Kapanşahin), **Bilimname**, S.X, s.183-189.
- Gürün, Kâmuran (1984), **Türkler ve Türk Devletleri Tarihi**, Ankara.
- Hizmetli, Sabri (1991), **İslâm Tarihi**, Ankara 1991
- İnalcık, Halil (1992), **Türk Dünyası El Kitabı** (*Osmanlı İmparatorluğu I – Osmanlı İmparatorluğu Kültür ve Teşkilat*), Ankara.
- İnalcık, Halil (2000), **Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu, Söğüt’ten İstanbul’a**, İmge Kitabevi, Ankara.
- İnan, Kenan (1999), Sade Nesirden Süslü Nesire: Fatih’in Tarihçisi Tursun Bey ve Tarih Yazma Tarzı, **Osmanlı**, C.8, Ankara, s.293.
- Kafalı, Mustafa (2002), “*Anadolu’nun Fethi ve Türkleşmesi*”, **Türkler**, C. VI, Ankara.
- Kafesoğlu, İbrahim (1977), **Türk Milli Kültürü**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Karaçelebî-zâde Abdülazîz Efendi (1732), **Ravzatü’l-ebrâr zeyli**
- Karaçelebî-zâde Abdülazîz Efendi, **Gülşen-i Niyâz**, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr.4170,53b.
- Kaşif, Seyyide İsmail (1997), **İslam Tarihinin Kaynakları ve Araştırma Metodları** (Çev.: Mehmet Şeker, Rıza Şavaş, Ramazan Şimşek), İzmir.
- Kaya, Nevzat (2003), **Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi’nin Ravzatü’l-Ebrar Zeyli 1732**, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara.
- Kazıcı, Ziya, **İslâm Medeniyet ve Müesseseler Tarihi**, Kayıhan Yayınları.
- Kemâl, **Selâtin-nâme** (1299-1490), Haz.: Necdet Öztürk, (2001) Ankara.

- Kitapçı, Zekeriya (1987), **Orta Doğuda Türk Askerî Varlığının İlk Zuhuru**, Türk Dünyası Araştırması Yayını, İstanbul.
- Köprülü, Mehmet Fuat (1980), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Köprülü, Fuad (1986), **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**, İstanbul.
- Na'îmâ, Mustafa (1280), **Ravzatü'l-Hüseyn fî-Hülâsâtı Ahbâri'l-Hâfikeyn**, C.III-, İstanbul.
- Orkun, Hüseyin Namık; **Türk Tarihi**, C. I, İstanbul, 1946.
- Ortaylı, İlber (1986), “*Osmanlı Tarih Yazıcılığının Evrimi Üstüne Düşünceler*” **Türkiye’de Sosyal Bilimler Araştırmalarının Gelişimi Sempozyumu**, Ankara.
- Öztuna, Yılmaz (1977), **Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi II**, İstanbul.
- Öztuna, Yılmaz (1994), **Büyük Osmanlı Tarihi**, C. I, İstanbul.
- Palabıyık, M. Hanefi (2008), “*Sözlü Tarih/ Sözlü Gelenek ve Hadis Kitapları –Sahih-i Müslim Örneği*”, **İslâmî İlimler Dergisi**, Y. 3, S. 2, Güz, 127- 160.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1971), **İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler**, İstanbul.
- Polatoğlu, Selahattin (2008), **İbn Miskeveyh’in Tecâribü'l-Ümem ve Teakübü'l-Himem’i**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Süreyya, Mehmet (1311), **Sicillî Osmanî**, C.II, İstanbul.
- Şahin, Tahir Erdoğan (1993), **İslam Tarihi**, Ankara.
- Şeşen, Ramazan (1998), **Müslümanlarda Tarih- Coğrafya Yazıcılığı**, İstanbul.
- Taştan, Yahya Kemal, *Osmanlı Tarih Yazıcılığının Doğuşu*, <http://www.tarihportali.net/2011>
- Togan, A. Zeki Velidî (1984), **Tarihte Usul**, İstanbul.
- Turan, Osman (1969), **Selçuklular Tarihi Ve Türk İslam Medeniyeti**, Turan Neşriyat Yurdu ,İstanbul.
- Turan, Osman (1979), **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, Nakışlar Yayınları 1-2 (Tek Cilt Halinde), İstanbul.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988), **Osmanlı Tarihi**, C. I, Ankara.
- Yamanlar, Emine Aşan (2003), **Padişahların Dilinden Osmanlı Tarihi**, Ankara.

EKLER

(ELYAZMASINDAKİ SON 15 VARAĞIN TIPKI BASIMI)

خدا کرسانی هکانه وپ وئاله بچسارو زودو کوج و بچ و لبره دلاور في روح اولوب حتى قوتون باشا ده في زخما و صامسون باشا وانه قوتونک ايل بيارا واره عاقبت کاو جيت وعب وهرا س شيلاسير ملا عين فاسرين زبون و طالار و بکوت اولوب تسيم معمار ايله فاده هوي خلاص ومنت اقبال عا طقت قلعير و غول ايلدار في ۹ م منتسک قوتون قبله اولوب کن عسک اسلام قلعه و غول ايلدار اقل اوده برقاچ بورقه طلوع شيرين زانقا م اولونک حکوم عقد هرور لوان طاقه فرتک ايله و سرجو ايلار کيدنه ارسال و مقتدا طون انزاعده خلاص اولوب هصار و زبون کا فتل سنده بيل مقود و ايلک و بيشه و فرتک فوس في کرفا و سراسل غلال ايلک	بواضا و سرتک انا و ايله سردارنا عدا و درنده تقبل و کاي شرف انقاص سلطان بنده ميلا ايله کاميت اولونک سبب مجبور هر مکتوب رتاني و باعث تمهيد شکر في قياس صدي في اولوب و ذرا عظم فرتک سرتک	عمليه بارشاهي اولوق ايله ميشير و صبا ان اولوب في اليوم السابع عقد من شهر الزبور تم ذيل الثاني و بعد العير اذ في الشقي	

ÖZGEÇMİŞ

1983 Elazığ doğumluyum. İlkokulu Elazığ Gümüşkavak İlkokulunda okudum. Ortaokul ve lise öğrenimimi 1994 – 2000 yılları arasında Elazığ İmâm Hatip Lisesi’nde sürdürdüm.

1990–1991 öğretim yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenimime başladım. 1999–2000 eğitim-öğretim yılında bölümden mezun oldum.

Lisâns mezuniyetimin ardından Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde’ Elazığ’da’ 1800 Evler Fatih Kur’an Kursu’nda 2004 – 2005 öğretim yılında fahri olarak’ 2005 – 2006 öğretim yılında da sözleşmeli olarak görev yaptım. 2006 Ekim ayından itibaren de Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde’ Elazığ Müftülüğü’ne bağlı 1800 Evler Fatih Kur’an Kursu’nâ kadrolu Kur’an Kursu Öğreticisi olarak atandım. Hâlen 1800 Evler Fatih Kur’an Kursu’nda görev yapmaktayım. Evli ve bir çocuk annesiyim.

Nûrdan ÇİMEN

ELAZIĞ – Eylül / 2011